

الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ

وَتَرْجَمَهُ مَعْنَايَهُ إِلَى

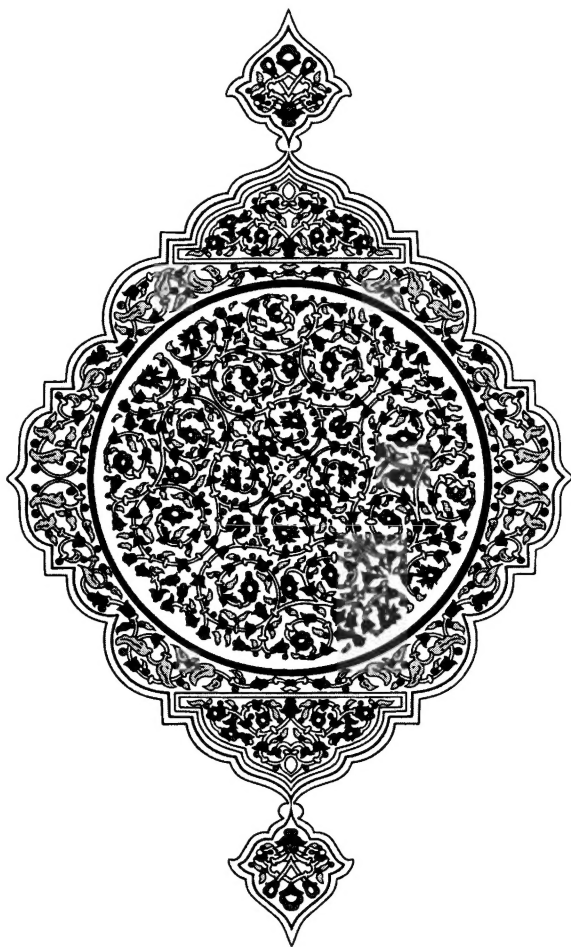
اللُّغَةِ الْأَوِغُورِيَّةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَذَا الْمُصْحَفُ الشَّرِيفُ وَرَجْمُهُ مَعَانِيهِ
 هَدِيَّةٌ مِنْ خَادِمِ الْحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ الْمَلِكِ فَهْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ آلِ سَعُودٍ
 وَقَفَّ لِلَّهِ تَعَالَى لَا يَجُوزُ بَعْدُهُ

شېبو مصحف شريف ومغنى له رينك ته رجيمسى بيله ن .
 تگكى حرم نك خدمه ت كارى پاد شاه فهدين عبد العزيز آل سعود دن هه ديه
 الله تعالى توجون وقف دور . ساتش جائز بو لمايدور

وَتَرْجَمَةُ مَعَانِيهِ إِلَى
اللُّغَةِ الْاُوَيْغُورِيَّةِ

قۇرئان كەرىم

ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى

تَرْجَمَةٌ

مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَامَةِ الْحَاجِّ دَامَ لَصَالِحِ الْكَاشِفِيِّ الْأَرْتُجِيِّ

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت سالىھ

شېۋە مەسھۇف شەرىف ۋە مەنى لىزىنىڭ تەرجىمىسى بىلەن
بىسلىشىنى سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ پادىشاھى شەككى حەرم
نىڭ خەزمەتكارى فەھىد بىن ئەبىدۇلئەزىز آل سەئۇد ئۆزىگە
شەرف بىلەن بېسىشقا ئەمىر قىلدى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كُنْتُ أَنْزِلُهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُوا أَلَّا يُغْنَبُوا)

الحمد لله رب العالمين القائل:

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)

والصلاة والسلام على سيدنا محمد القائل (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) والذي ثبت عنه عليه الصلاة والسلام أنه قال (اقرأوا القرآن فإنه يأتي شفيعاً لأصحابه يوم القيامة) وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين ... وبعد :

فإنفاذاً لأوامر خادما الحرمين الشريفين وناشر كتاب الله المجيد الملك فهد بن عبد العزيز - حفظه الله - في العناية بكتاب الله الكريم توثيقاً وطباعةً ، والعمل على تيسير نشره وتوزيعه بين المسلمين وتفسير معانيه وترجمتها إلى اللغات المختلفة ومنها اللغة الايورغورية واعتبار تلك التوجيهات من أسمى الغايات والأهداف المرسومة لمجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة المنورة . وبناءً على التعاون القائم بين كل من وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد - المشرفة على المجمع - ورابطة العالم الإسلامي في كل ما من شأنه خدمة كتاب الله الكريم ترجمةً وطباعةً ونشراً في جميع أنحاء العالم .

وإنما من الجميع بضرورة ترجمة معاني كتاب الله تعالى إلى جميع اللغات الفاعلة تحقيقاً لمبدأ البلاغ والدعوة بالحكمة والموعظة الحسنة وتحقيقاً لقوله تعالى (وَنَعَاوُنَا عَلَىٰ الرَّبِّ وَالنَّوَى) وخدمة لإخواننا الناطقين باللغة الايورغورية فإنه يطيب لنا أن نقدم للقارئ الكريم هذا المصحف الشريف مع ترجمة معانيه وتفسيره إلى اللغة الايورغورية والتي قام بترجمتها الشيخ / محمد بن صالح وراجعها الشيخ / عبد المجيد صادق الآبادي والدكتور عبد الرحيم محمد الكاشغري، وقد أقرت الترجمة وقت المراجعة تحت إشراف رابطة العالم الإسلامي .

وإننا إذ نحمد الله تعالى أن وفقنا إلى إنجاز هذا العمل وتقديمه إلى الإخوة المسلمين الناطقين باللغة الايورغورية في الصين وخارجها نرجو أن يستلهم منه قراؤه نور الهدى والتقى بما يقوي إيمانهم ويثبت إسلامهم ويصلح أحوالهم في الدنيا والآخرة .

وإننا لنعلم أن الترجمات مهما بلغت دقتها لا يمكن أن تصل إلى المقاصد العظيمة لنص القرآن الكريم المعجز وأن التفسير المذكور إنما هو حصيلة ما بلغه علم المترجم في فهم كتاب الله الكريم ويحويه ما يتصف به البشر من نقص ، والكمال المطلق لله وحده .

لذا فنحن نرجو من كل قارئ لهذه الترجمة إسداء النصح وتدوين الملاحظات العلمية الموثقة والمقترحات حولها وإرسالها إلى وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد للاستفادة منها في الطباعات القادمة إن شاء الله تعالى .

والله الموفق وهو الهادي إلى سواء السبيل ...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى توغرىسىدا

قۇرئان كەرىم دۇنيادا نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى تەرجىمىسىنىڭ يوقلۇقى تولدۇرۇشقا تېگىشلىك بىر بوشلۇق ئىدى ، ئۇيغۇر كىتابخانلىرىغا قۇرئاننى تونۇشتۇرۇش ، مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ دىنىي ئېھتىياجىنى تەمىن ئېتىش جەھەتتىكى جەددىي تەلەپلەر بېقىرىنىڭ بۇ ئىشنى قولغا ئېلىشىمغا تۈرتكە بولدى ، مەن بۇ ئىشتا يەنە ھەممىيەتلىك ئەمەلدارلار ۋە زىيالىي ئۇستۇمگەر ئالىملار بۇ ئىشنى تېز رەك قولىدىن چىقىرىش ۋە زىيەتلىك كۈچلۈك تەلۋى بولۇپ قالغانلىقتىن ، ئۇنى مۇمكىنقەدەر تېز رەك پۈتتۈرۈشكە تىرىشتىم .

قۇرئاننى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىش جەريانى مۇرەككەپ تەتقىقات جەريانى بولدى . ھەر بىر ئايەتنى تەرجىمە قىلغاندا ، قولۇمدا بار نوپۇزلۇق تەپسىر كىتابلىرىغا ۋە مەخسۇس قۇرئان سۆزلىرى قامۇسلىرىغا مۇراجىئەت قىلدىم . ئەسلى تېكىستنى جۈشىنىش جەھەتتىمۇ ، ئىپادىلەش جەھەتتىمۇ ناھايىتى ئېھتىيا-تچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈپ ، ھەر بىر سۆز ئۈستىدە ئەتراپلىق ئىزدەندىم . قۇرئان كەرىمنىڭ ئالاھىدە ئورنىنى ۋە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبىنى نەزەردە تۇتۇش زۆرۈرىيىتى بىلەن ، ھەر بىر ئايەتنى سۆزمۇسۆز ئەينەن تەرجىمە قىلدىم . مەنىنى روشەنلەشتۈرۈپ كىتابخانلارنىڭ جۈشىنىشىگە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ، سۆز ئارىسىدا زۆرۈر تېپىلغان جايلارغا تىرىناق ئىچىدە ئىزاھات بەردىم (ئايرىم ئىزاھلار بىەت ئاستىغا بېرىلدى) .

بۇنىز ھالارىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئىشەنچلىك قۇرئان
تەپسىرلىرىدىن تاللاپ ئېلىندى، شۇڭلاشقا بۇ تەرجىمىنى قۇرئاننىڭ
قىسقىچە تەپسىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان دېيىشكىمۇ بولىدۇ.
قۇرئاننىڭ ئەسلى تېكىستىنىڭ بەدىئىيلىكى يۇقىرى، ئىپادىلەش
ماھارىتى ئۈستۈن، ئۇسلۇبى ئۆزگىچە بولغانلىقتىن، تەرجىمىنىڭ قايسى
تىلدا بولمىسۇن، ھەرگىزمۇ ئەسلىدىكىدەك چىقمايدىغانلىقى، ئۇنىڭدىن
كۆپ تۆۋەن تۈزۈلدىغانلىقى بۇ ساھەدىكى ئىختىساس ئىگىلىرىنىڭ ئورتاق
قارىشىدۇر، مېنىڭ تەرجىمەممۇ ئەلۋەتتە بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس.
قۇرئاننىڭ ئەسلى تېكىستى ھەر رەيىبە تىنك ئوتتۇرىسىغا، تەرجىمىسى
ھاشىيىگە، ھەر رەيىبە تىنك تەرجىمىسى شۇبە تىنك ئۆزىگە بېرىلدى.
ئەسلى تېكىستتە ئايەتلەرنىڭ رەقىمى شۇ ئايەت تىنك ئاخىرىغا بېرىلگە
نلىكتىن، بىردەك بولۇشى ئۈچۈن، تەرجىمىدىمۇ ئايەتلەرنىڭ رەقىمى
شۇ ئايەت تىنك ئاخىرىغا بېرىلدى.

كىتابخانلارنىڭ قۇرئاندىكى ئايرىم ئالغۇلار ۋە قىسسىلەرنىڭ
تەپسىلاتىنى چوڭقۇرراق چۈشىنىشىگە ياردەمى بولۇشىنى كۆزدە
تۇتۇپ، ئاخىرىدا ئۇلارنىڭ تەپسىرى ئايرىم بېرىلدى. قۇرئاننىڭ تەرجىمىسىنى
نەشرىگە تەييارلاشتا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر
ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنىستىتۇتى ھەر جەھەتتىن شەرت-
شارائىت يارىتىپ بەردى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى
جەمئىيىتى يېقىندىن ياردەمدە بولدى، بىر قىسىم ھۆرمەتلىك ئۆلىمالار-
ىمىز تەرجىمىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەقرىز يېزىپ بەردى. بۇ يەردە،
يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسىگە مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرىمەن.
قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىنى تۈرلۈك سەۋە-
نلىكلەردىن خالىي دېگىلى بولمايدۇ، كىتابخانلارنىڭ كۆرسىتىپ بېرىشىنى
ئۈمىد قىلىمەن.

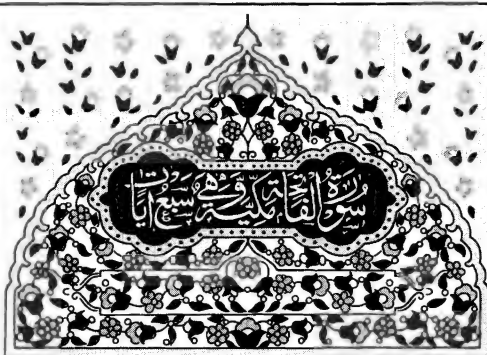
مۇھەممەت سالىھ

قۇرئان كەرىم
ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى

پادشاھىد نىك قىران كرىم
بىشىراۋۇتىن (مطبعه) سى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ② الرَّحْمَنُ

الرَّحِيمُ ③ مُلِكُ يَوْمِ الدِّينِ ④ إِيَّاكَ نَعْبُدُ

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤ اهْدِنَا الصِّرَاطَ

الْمُسْتَقِيمَ ⑥ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ⑦

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑧

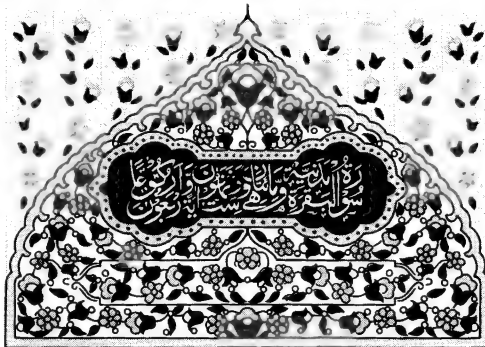
1- سۈرە فاتىھە
مەككىدە نازىل بولغان، 7 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن⁽¹⁾.

جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ
پەرۋەردىگارى اللە غا خاستۇر⁽²⁾.
اللە ناھايتى شەپقەتلىك ۋە
مېھرىبان⁽³⁾.

قىيامەت كۈنىنىڭ ئىگىسىدۇر⁽⁴⁾.
(رەببىمىز) ساڭلا ئىبادەت
قىلىمىز ۋە سەندىنلا ياردەم
تەلەيمىز⁽⁵⁾.

بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن⁽⁶⁾.
غەزىپىڭگە يولۇققانلارنىڭ ۋە
ئازغانلارنىڭ يولىغا ئەمەس،
سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ
يولىغا (باشلىغىن)⁽⁷⁾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْمَ ۚ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى

لِّلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ

يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا

أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝

2- سۈرە بەقەرە
مەدەنىدە نازىل بولغان، 286 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىف، لام، مەم⁽¹⁾.
بۇ كىتابتا (يەنى قۇرئاندا)
ھېچ شەك يوق، (ئۇ)
تەقۋادارلارغا يېتەكچىدۇر⁽²⁾.
ئۇلار غەيبكە ئىشىنىدۇ،
نامازنى ئادا قىلىدۇ، ئۇلار بىز
بەرگەن مال-مۈلۈكتىن
(خۇدا يولغا) سەرپ قىلىدۇ⁽³⁾.
ئۇلار ساخا نازىل قىلىنغان
كىتابقا، سەندىن ئىلگىرىكى
(پەيغەمبەرلەرگە) نازىل قىلىنغان
كىتابلارغا ئىشىنىدۇ ۋە
ئاخىرەتكە شەكسىز ئىشىنىدۇ⁽⁴⁾.

ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ توغرا يولدا بولغۇ-
چىلاردۇر، ئەنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر⁽⁵⁾.
شۈبھىسىزكى، كاپىرلارنى ئاگاھلاندۇرمامسەن،
ئاگاھلاندۇرمامسەن، بەرسىبەر، ئۇلار ئىمان ئېيت-
مايدۇ⁽⁶⁾. اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى
پېچەتلەۋەتكەن (ئىماننىڭ نۇرى كىرمەيدۇ)، ئۇلار-
نىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن (ھەقىقەتنى كۆر-
مەيدۇ)، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار
بولدۇ⁽⁷⁾. كىشىلەر ئارىسىدا اللەغا ۋە ئاخىرەت
كۈنىگە ئىشەندۈك دېگۈچىلەر بار، ھەقىقەتتە ئۇلار
ئىشەنمەيدۇ (يەنى ئاغزىدا ئىشەندۈك دېگىنى بىلەن،
كۆڭلىدە ئىشەنمەيدۇ)⁽⁸⁾. ئۇلار اللەنى ۋە مۆمىنلەرنى

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾
إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُم أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَرَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ
أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتُونَ الْآخِرَ وَمَا هُمْ بِيُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾
يُحِبُّونَ اللَّهَ وَلِلَّذِينَ آمَنُوا مِمَّا قَدْ خَلَتْ عَنَّا الْأَنْفُسُ
وَمَا تَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠﴾ يَا كَاذِبِينَ ﴿١١﴾ وَإِذْ أَقْبَلَ
لَهُمُ الرُّسُلُ دُونَ الْآخِرِينَ قَالُوا كُنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١٢﴾
الَّذِينَ هُمْ يُؤْمِنُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذْ
يَقُولُ الْمُنَافِقُ أَمَّا أَنَا فَأَلُوهُنَّ مِنِّي وَأَمَّا
الْأَنفُسُ فَآلَا أَلَهُمُ هُمُ السَّعْيَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾
وَإِذْ يَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذْ خَلَوْا إِلَىٰ
شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ ﴿١٥﴾
اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٦﴾

ئالدىماقچى بولىدۇ، ھەقىقەتتە ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ⁽⁹⁾. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا
كېسەل (يەنى مۇناپىقلىق ۋە شەكىلىنىش) بار، اللە ئۇلارنىڭ كېسىلىنى كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان
سۆزلىگەنلىكلىرى (يەنى يالغاندىن ئىماننى دەۋا قىلغانلىقلىرى ۋە اللەنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە
قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽¹⁰⁾. ئۇلارغا: «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق
قىلماڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز» دەيدۇ⁽¹¹⁾. بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن بۇز-
غۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تۇيمايدۇ⁽¹²⁾. ئۇلارغا (يەنى مۇناپىقلارغا): «ئىمان ئېيتقان
كىشىلەردەك (يەنى ساھابىلەردەك چىن كۆڭلۈڭلار بىلەن) ئىمان ئېيتىڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىمان
ئېيتقان ئەخمەقلەرگە ئوخشاش ئىمان ئېيتمايدۇق؟» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەق-
لەر، لېكىن (بۇنى) ئۇلار تۇيمايدۇ⁽¹³⁾. ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقىنىدا: «بىز ئىمان ئېيت-
تۇق» دېيىشىدۇ، شاياتۇنلىرى (يەنى مۇناپىق كاتتىباشلىرى) بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقانىدا
بولسا: «بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللىمىز، پەقەت (تېلىمىزنىڭ ئۈچىدىلا ئىمان ئېيتىپ قويۇپ)
مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىمىز» دەيدۇ⁽¹⁴⁾. مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جازالايدۇ،
ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقىغان ھالدا يۈرۈشىدۇ⁽¹⁵⁾.

ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى ئالدى. شۇڭا سودىسى پايدا كەلتۈرمىدى، ئۇلار ھىدايەت تاپقۇچى بولمىدى⁽¹⁶⁾. ئۇلار گويىكى (كېچىدە ئىس-سىنىش ۋە يورۇقلۇق ئېلىش ئۈچۈن) ئوت ياققان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ، ئوت ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى يورۇتقاندا، اللە ئۇلارنىڭ (ئوتىنىڭ) يورۇقىنى ئۆچۈرۈۋەتتى، ئۇلارنى (ئەتراپىدىكى ھېچ نەرسىنى) كۆرەلمەيدىغان قاراغۇللۇقتا قالدۇردى⁽¹⁷⁾. ئۇلار گاستۇر (يەنى گاز ئاڭلىمىغاندەك، ياخشىلىقنى ئاڭلىمايدۇ)، گاجىدۇر (يەنى گاچا سۆزلىمىگەندەك، ياخشى ئىشنى سۆزلىمەيدۇ)، كوردۇر (يەنى كور بولۇپ قالغاندەك، توغرا يولنى كۆرمەيدۇ)، شۇڭا ئۇلار (گۇمراھلىقتىن) قايتمايدۇ⁽¹⁸⁾. ياكى ئۇلار زۇلمەتلىك، گۈلدۈرماسلىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ كَمَا رِجَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَبِينَ ﴿١٦﴾ مَتْلَهُمْ كَمِثْلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ كَارًا ۖ فَلَمَّا أَصَابَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمٍ أَلْمِيحٍ ۚ وَمَا كَانُوا يَجِدُونَ ﴿١٧﴾ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمٌ وَرَعْدٌ وَنُورٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ النَّاسِ ۚ وَاللَّهُ عَظِيمٌ ﴿١٨﴾ يَكَادُ الْبَرِيُّ إِخْطَفُ أَصَابِعَهُمْ كَمَا أَصَابَهُ لَهُمْ مَسْئُورًا ۖ وَإِذَا أَنْظَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢٠﴾ الَّذِي يَجْعَلُ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً ۖ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَشْكُرُونَ ﴿٢١﴾ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ ۚ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٢﴾

يامغۇردا قالغان، گويى چاقماق سوقۇۋېتىپ ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقۇپ، قۇلاقلىرىنى بارماقلىرى بىلەن ئېتىۋالغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ. اللە كاپىرلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹⁹⁾. چاقماق چاققاندا ئۇلار كۆز نۇرىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالدۇ. ئۇلار چاقماق يورۇقىدا مېڭىۋالىدۇ؛ قاراغۇللۇق قاپلىغاندا تۇرۇپ قالدۇ. اللە خالىسا ئىدى، ئۇلارنى ئاڭلاش ۋە كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن ئەلۋەتتە مەھرۇم قىلاتتى. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽²⁰⁾. ئىنسانلار! تەقۋادارلاردىن بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سىلەرنى ۋە سىلەردىن بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى ئۈمىد-ئەمىلەر)نى ياراتقان پەرۋەردىگارنىڭلاغا ئىبادەت قىلىڭلار⁽²¹⁾. اللە سىلەرگە زېمىننى تۆشەك ۋە ئاسماننى بىنا (يەنى يۇلتۇزلارنىڭ زىچلىقىدا بىناغا ئوخشاش) قىلىپ بەردى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، سىلەرگە زىزىق بولۇش ئۈچۈن يامغۇر ئارقىلىق تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى. ئەمدى اللەغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ھالبۇكى، سىلەر (اللە نىڭ شېرىكى يوقلۇقىنى) بىلىپ تۇرىسىلەر⁽²²⁾. بەندىمىز (مۇھەممەد) گە بىز نازىل قىلغان قۇرئاندىن شەكلەنسەڭلار، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى مەيدانغا چىقىرىپ بېقىڭلار (قۇرئانغا تەئەررۇز قىلىشتا) اللەدىن باشقا ياردەمچىلارنىڭ ھەممىسىنى (ياردەمگە) چاقىرىڭلار، (قۇرئان ئىنساننىڭ سۆزى دېگەن گېپىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار⁽²³⁾.

ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارنىڭ پەرشتىلەرگە: «مەن يەر يۈزىدە خەلىپە (يەنى ئورۇنباسار) يارىتىمەن» دېدى. پەرشتىلەر: «يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدىغان، قان تۆكىدىغان (شەخسى) خەلىپە قىلامسەن؟ ھالبۇكى بىز بولساق سېنى پاك دەپ مەدھىيەلەيمىز، مۇقەددەس دەپ مەدھىيەلەيمىز» دېدى. **اللھ** «مەن ھەقىقەتەن سىلەر بىلىمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» دېدى^[30]. **اللھ** پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ئادەمگە ئۆگەتتى، ئاندىن ئۇلارنى پەرشتىلەرگە كۆرسىتىپ: «(خەلىپە بولۇشقا ئادەمگە قارىغاندا بىز ھەقىقەت دەيدىغان قارىشىڭلاردا) راست چىل بولساڭلار، بۇ شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلار» دېدى^[31]. پەرشتىلەر: «سېنى (پۈتۈن كەمچىلىكلەردىن) پاك دەپ تونۇيمىز. بىز سەن بىلدۈرگەندىن باشقىنى بىلمەيمىز، ھەقىقەتەن سەن ھەممىنى بىلگۈچىمۇرسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىمۇرسەن» دېدى^[32]. **اللھ**: «ئى ئادەم! ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگىن» دېدى. ئادەم ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگەن چاغدا، **اللھ**: «مەن سىلەرگە، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىلەرنى ھەقىقەتەن بىلىپ تۇرىمەن، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن ئىشىڭلارنى بىلىپ تۇرىمەن، دېمىگەندىم» دېدى^[33]. ئۆز ۋاقتىدا پەرشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى، ئىبلىس (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، ئۇ كاپىرلاردىن بولۇپ كەتتى^[34]. بىز (ئادەمگە): «ئى ئادەم! سەن خوتۇنۇڭ (يەنى ھەۋۋا) بىلەن جەننەتتە تۇرۇڭلار! جەننەتتىكى نەرسىلەردىن خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەپ-ئىچىڭلار، بۇ دەرەخقە يېقىنلاشماڭلار (يەنى مېۋىسىدىن يېمەڭلار)، بولمىسا (ئۆزەڭلارغا) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولۇپ قالسىلەر» دېدۇق^[35]. شەيتان ئۇ ئىككىسىنى تەپسىلدۈردى (يەنى مەنىنى قىلىنغان دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېگۈزۈپ خاتالاشتۇردى)، تۇرۇ-ۋاتقان جەننەتتىن چىقاردى. (ئادەمگە، ھەۋۋاغا، ئىبلىسقا) «بىر-بىرىڭلار بىلەن ئۆچەكەشكەن ھالدا (جەننەتتىن يەر يۈزىگە) چۈشۈڭلار، يەر يۈزىدە ۋاقىتلىق (ئەجلىڭلار توشقۇچە) يەرلىشىڭلار ۋە (نېمەتلەردىن) بەھرىمەن بولۇڭلار» دېدۇق^[36]. ئادەم پەرۋەردىگارىدىن بىرقانچە سۆز تەلىم ئالدى (يەنى گۇناھىنىڭ كەچۈرۈلۈشى ئۈچۈن ئوقۇيدىغان دۇئا ئۇنىڭغا ئىلھام ئارقىلىق بىلدۈرۈلدى)، **اللھ** ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. **اللھ** ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر^[37].

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ مُسَبِّحُونَ
يَحْمَدُكَ وَقَدْ سَأَلْنَا إِيَّاهُ أَنْ لَا تَجْعَلَ فِيهَا زُفْرًا وَلَا نَجَسًا
قَالَ أَتَنْهَوْنِي عَنْ مَا عَزَمْتُ بِالْحَقِّ قَالُوا تَبَٰرَكَ الَّذِي يَدْعُوكَ يَتَأْتِيَ
الْأَسْمَاءُ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَكَةِ فَقَالُوا نَبِّئُونَا بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
قَالُوا أَصَبَحْتَ لَعَلَّكَ كَاذِبٌ
قَالَ يَٰأَسْمَاءُ كُلَّتُنَّ آتِهَاكُمْ فِي آيَاتِهِمْ قَالُوا أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ
غَيْبَ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ بِمَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ
وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدِي لِآدَمَ فَسَجَدَ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى
اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ
وَقُلْنَا يَٰأَدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ
وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الْغَالِبِينَ
فَنَزَّلَهُمَا السَّيْطَانَ
عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِنْهَا تَاغِيَةً
وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ
لِبَعْضٍ عَدَاوَةٌ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ
قُلْنَا
إِذْ مِنْ رَبِّكَ كَلِمَةٌ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِنَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى مِّن تَحْتِهَا
هَذَا يَوْمَ لَا تَخَافُ عَذَابَكُمْ وَلَا تَحْزَنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
كَلْبُوا لِلْآيَاتِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠١﴾
يَعْنِي إِسْرَءِيلَ إِذْ كُفَرُوا بِعِصْيِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ أُنْزِلَتْ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا
بِعَهْدِي أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ وَأَيَّتَى فَارِهِبُونَ ﴿١٠٢﴾ وَأَمِئُوا بِمَا
أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرِيهِ وَلَا تَكْفُرُوا
بِإِيَّتِي ثُمَّ لَا تَقِيلُوا وَاتَّقُونِ ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَقْسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ
وَلَتَكُنَّ الْحَقُّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٠٤﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
وَارْكَبُوا مَعَ الرَّكْعِينَ ﴿١٠٥﴾ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ
أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تُمَلِّئُونَ الْكُتُبَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٦﴾ وَاسْتَمِعُوا لِلصَّيْرِ
وَالصَّلَاةِ وَارْتَمُوا لِكِبْرَةِ إِلَهِكُمُ الْغَيْثِ عَلِيمٍ ﴿١٠٧﴾ الَّذِينَ يَطُغُونَ
أَنْهُمْ مُلْكُوا رَبِّهِمْ أَكْهَمُوا إِلَهُ رَجْمُونَ ﴿١٠٨﴾ هَلْ يَنظُرُ إِسْرَءِيلُ
إِذْ كُفِرَ بِعِصْيِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ أُنْزِلَتْ عَلَيْكُمْ وَإِنِّي فَصَّلْتُ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾
وَأَتَقُوا لِيَوْمَ لَا تُجْزَى نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ
مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُصْرُونَ ﴿١١٠﴾

(ئۇلارغا) «ھەممىڭلار بۇ يەردىن چۈشۈڭلار، سىلەرگە مەن تەرەپتىن بىر يول كۆرسەتكۈچى (يەنى پەيغەمبەر) كېلىدۇ، يولۇمغا ئەگەشكەنلەرگە (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ» دېدۇق^[38]. كاپىرلار ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ^[39]. ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! مېنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ياد ئېتىڭلار، ماڭا بەرگەن (ئىمان ئېيتىش ۋە تائەت-ئىبادەت قىلىش ھەق-قىممىتى) ۋە دەۋىڭلارغا ۋاپا قىلىڭلار، مەنمۇ سىلەرگە قىلغان (ساۋاب بېرىش ھەققىدىكى) ۋەدەمگە ۋاپا قىلىمەن، مەندىنلا قورقۇڭلار^[40]. مەن نازىل قىلغان

تەۋراتنى تەستىق قىلغۇچى قۇرئانغا ئىمان كەلتۈرۈڭلار، قۇرئاننى بىرىنچى بولۇپ ئىنكار قىلغۇچى بولماڭلار، ئايەتلىرىمنى ئەرزىان باھادا سېتىۋەتمەڭلار، ماڭلا تەقۋادارلىق قىلىڭلار^[41]. ھەقىقىي باتىلغا (يەنى اللە نازىل قىلغان ھەقىقەتنى ئۆزەڭلار ئويدۇرۇپ چىققان نەرسىگە) ئارىلاشتۇرماڭلار، ھەقىقىي بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرماڭلار^[42]. نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار بىلەن بىللە رۇكۇ قىلىڭلار^[43]. كىشىلەرنى ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ ئۆزەڭلارنى ئۇنتۇمسىلەر؟ ھالبۇكى، سىلەر كىتاب (يەنى تەۋرات)نى ئوقۇپ تۇرىسىلەر، چۈشەنمەمسىلەر^[44]. سەۋر قىلىش، ناماز ئوقۇش ئارقىلىق (اللەدىن) ياردەم تىلەڭلار. ناماز اللەدىن قورققۇچىلار (يەنى كەمتەرلىك بىلەن اللەغا بويسۇنغۇچىلار)دىن باشقىلارغا ھەقىقەتەن مۇشەققەتلىك ئىشتۇر^[45]. اللەدىن قورق-قۇچىلار پەرۋەردىگارىغا چوقۇم مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا ۋە اللەنىڭ دەرگاھىغا چوقۇم قايتىپ بارىدىغانلىقىغا جەزمەن ئىشىنىدۇ^[46]. ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى (بىر زامانلاردا) تامام جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد ئېتىڭلار^[47]. كىشى كىشىگە ئەسقاتمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىدىن فەدىيە ئېلىنمايدىغان، ئۇلار (يەنى كاپىرلار ۋە گۇناھكار بەندىلەر) ياردەمگە ئېرىشەلمەيدىغان كۈندىن قورقۇڭلار^[48].

ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى قاتتىق قىيىنغان، ئوغۇللىرىڭ-
لارنى بوغۇزلاپ، قىزلىرىڭلارنى (ئىشقا سېلىش
ئۈچۈن) تىرىك قالدۇرغان پىرىئەن گۇرۇھىدىن
سىلەرنى قۇتقۇزدۇق. بۇ، پەرۋەردىگارڭلارنىڭ
(ياخشى ئادەم بىلەن يامان ئادەمنى ئاجرىتىدىغان)
چوڭ سىنىقى ئىدى (49). ئۆز ۋاقتىدا دېڭىزنى يېرىپ
سىلەرنى قۇتقۇزدۇق (يەنى دېڭىزنىڭ سۈيىنى
ئوتتۇرىدىن بۆلۈپ، قۇرۇق يول ھاسىل قىلىپ، شۇ
يەردىن سىلەرنى سالامەت ئۆتكۈزدۇق) ۋە پىرىئەن
گۇرۇھىنى كۆز ئالدىڭلاردا غەرق قىلدۇق (50).
ئۆز ۋاقتىدا مۇساغا 40 كېچە (كۈتكەندىن كېيىن
تەۋراتنى نازىل قىلىشنى) ۋەدە قىلدۇق. ئۇ
سىلەردىن ئايرىلغاندىن كېيىن، ئۆزەڭلارغا زۇلۇم

وَرَادَ نَجِّنَاكَ مِنَ الْإِغْرَاءِ يَوْمَ مُؤْتِكُمْ وَسُوءِ الْعَذَابِ
يُنَادُونَ أبنَاءَكم وَبَنَاتِكم بِمَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ذَلِكُمْ يَكْبِتُونَ
بِكُمْ عَظِيمٌ ۖ وَإِذْ قَرْنَا بَكُمُ الْبَحْرَ فَأَمْنَيْكُمُ وَأَنزَلْنَا الْإِلَّ
فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ۖ وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَلْبَيْنًا لِئَلَّا
يَكُونَ مِنَ الْغَافِلِينَ ۖ وَأَنزَلْنَا ظِلُّمُونَ ۖ ثُمَّ عَفَوْنَا
عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۖ وَإِذْ أَتَيْنَا مُوسَىٰ
الْكَلْبَ وَالْقُرْآنَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۖ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
يَقُومُوا لَكُمْ عَذَابٌ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِآيَاتِنَا ذِكْرُ الْعِجْلِ مَقْتُولًا
إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَأَقْبَلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ
بَارِيكُمْ فَتَوَّابٌ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ۖ وَإِذْ
قُلْتُمْ لِمُوسَىٰ إِنَّا نَرَىٰ كَلْبًا عَلَىٰ نَرَىٰ اللَّهِ جَهَنَّمَ فَاخْتَلَفْنَا
الضَّمِيرَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ۖ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۖ وَظَلَمْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا
عَلَيْكُمُ الْمَنِّ وَالسَّلْوَىٰ غُلَامًا مِنْ طِبْيَاتٍ مَّارِقًا لَّكُمْ
وَمَا ظَلَمْنَاهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۖ

قىلىپ، موزايىنى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار (51). شۇنىڭدىن كېيىن، شۇكۇر قىلىش دەپ، سىلەرنى ئەپۇ
قىلدۇق (52). ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى ھىدايەت تاپسۇن دەپ، مۇساغا ھەقىقەت بىلەن ئايرىغۇچى
كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) بەردۇق (53). ئۆز ۋاقتىدا مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «ئى قەۋم! سىلەر موزايىنى
مەبۇد قىلىپ، ھەقىقەتەن ئۆزەڭلارغا زۇلۇم قىلدىڭلار، ياراتقۇچىڭلارغا تەۋبە قىلىڭلار، موزايىغا
چوقۇنمىغانلار چوقۇنغانلارنى ئۆلتۈرسۇن» دېدى. مۇنداق قىلىش ياراتقۇچىڭلارنىڭ دەرگاھىدا
سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. اللە تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى. اللە تەۋبىنى ھەقىقەتەن بەكمۇ
قوبۇل قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (54). ئۆز ۋاقتىدا: «ئى مۇسا! اللە نى ئويۇچۇق
كۆرمىگىچە ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدىڭلار-دە، (سىلەرگە نازىل بولغان ئازابىنى) كۆرۈپ
تۇرغىنىڭلار ھالدا سىلەرنى چاقماق سوقتى (55). ئاندىن كېيىن، سىلەرنى شۇكۇر قىلىش دەپ
ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن قايتا تىرىلدۈردۇق (56). سىلەرگە بۇلۇتتىن سايىۋەن قىلىپ بەردۇق،
سىلەرگە تەرەنجىسى بىلەن بۆدۈنىنى چۈشۈرۈپ بەردۇق. (بىز سىلەرگە) «رىزىق
قىلىپ بەرگەن پاك، شېرىن نەرسىلەردىن يەپ-ئىچىڭلار» (دېدۇق). ئۇلار (نېمەتلىرىمىزگە
نانكورلۇق قىلىش بىلەن) بىزگە ئەمەس، پەقەت ئۆزلىرىڭلار زۇلۇم قىلدى (57).

ئۆز ۋاقتىدا (مۇسا ئارقىلىق ئەجدادلىرىڭلارغا):
 «بۇ شەھەرگە (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسكە) كىرىڭلار،
 ئۇ يەردە خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەپ- ئىچىڭلار،
 (بەيتۇلمۇقەددەس) دەۋازىسىدىن (شۈكۈر قىلىش
 يۈزىسىدىن) سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار،
 (پەرۋەردىگار سىز) گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن
 دەڭلار، گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشىلارغا
 تېخىمۇ ئارتۇق ساۋاب بېرىمىز» دېدۇق^[58]. زۇلۇم
 قىلغۇچىلار ئۆزلىرىگە سۆزلەنگەن سۆزنى باشقا
 سۆزگە ئۆزگەرتىۋەتتى، زۇلۇم قىلغۇچىلار يولدىن
 چىققانلىقلىرى (يەنى اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلىق-
 لىرى) ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاسامىدىن ئازاب چۈشۈر-

دۇق^[59]. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمى ئۈچۈن سۇ تەلەپ قىلغان ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: «ھاساك
 بىلەن تاشنى ئۇرغىن» دېدۇق. تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى، ھەممە ئادەم (يەنى
 قەبىلە) ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى، (ئۇلارغا) «اللە بەرگەن رىزىقتىن يەڭلار ۋە
 ئىچىڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» (دېدۇق)^[60]. ئۆز ۋاقتىدا (سەنا چۆلىدە تەرەنجىبىن
 ۋە بۇدۇنە بىلەنلا ئوزۇقلىنىۋاتقىنىڭلاردا) سىلەر: «ئى مۇسا! بىز بىر خىل يېمەكلىككە چىداپ
 تۇرالمىمىز، بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارنىڭغا دۇئا قىلغىن، بىزگە زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرەخ-
 مەك، سامساق، يېسىمۇق ۋە پىيازلارنى ئۆستۈرۈپ بەرسۇن» دېدىڭلار، مۇسا: «سىلەر ياخشىنى
 ناچارغا تېگىشەمسىلەر؟ (يەنى پىياز، سامساق، كۆكتاتنى تەرەنجىبىن بىلەن بۇدۇندىن ئارتۇق
 كۆرەمسىلەر؟) بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار، (شۇ يەردە) تىلىگىنىڭلار بار» دېدى. ئۇلار خارلىقتا،
 موھتاجلىقتا قالدى. اللەنىڭ غەزىپىگە تېگىشلىك بولدى. بۇ ئۇلارنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى
 ئىنكار قىلغانلىقلىرى، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى تۈپەيلىدىن بولدى.
 بۇ اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئاشقانلىقلىرى تۈپەيلىدىن بولدى^[61].

شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەر، يەھۇدىيلار، ناسارالار (ئارىسىدىن) ۋە پەرىشتىلەرگە، يۇلتۇزلارغا چوقۇد-غۇچىلار ئارىسىدىن اللەغا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار پەرۋەر-دىگارىنىڭ قېشىدا ئۆز ئەجرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ يوقتۇر^[62]. ئۆز ۋاقتىدا، بىز سىلەردىن چىن ۋەدە ئالغان ۋە تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلەپ قويغان، سىلەرگە: «(دۇنيادا ھالاك بولۇشتىن، ئاخىرەتتە ئازاپقا قېلىشتىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن بىز بەرگەن كىتابىنى مەھكەم تۇتۇڭلار (يەنى تەۋراتقا ئەمەل قىلىڭلار)، ئۇنىڭدىكى ئەھكاملارنى ئېسىڭلاردا ساقلاڭلار» (دېگەن ئىدۇق)^[63]. شۇنىڭدىن كېيىن (بەرگەن ۋەدەڭلاردىن) يۈز ئۈرۈ-دۇڭلار، سىلەرگە اللە نىڭ پەزىلى-مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن بولاتتىڭلار^[64]. ئاراڭلاردىكى شەنبە كۈنى (بېلىق تۇتماسلىق) توغرىسىدىكى شەرىئەت چەكلىمە-سىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى (قانداق قىلغانلىقىمىزنى)، ئەلۋەتتە بىلىسلەر، بىز ئۇلارغا: «خار مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق^[65]. ئۇنى (يەنى ئۇلارغا بېرىلگەن بۇ جازانى) زامانداشلىرى ۋە كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت، تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت قىلدۇق^[66]. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «اللە ھەقىقەتەن سىلەرنى بىر كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇيدۇ» دېگەن ئىدى. ئۇلار: «بىزنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن؟» دېدى. مۇسا: «جاھىللاردىن (يەنى مەسخىرە قىلغۇچىلاردىن) بولۇپ قېلىشتىن اللەغا سېغىنىپ پاناھ تىلەيمەن» دېدى^[67]. ئۇلار: «بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنىكى، بىزگە قانداق كالا ئىكەنلىكىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا: «اللە ئۇنى قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ ئەمەس، ئوتتۇرا ياش بولسۇن دەپ ئېيتتى، سىلەر بۇيرۇلغاننى قىلىڭلار» دېدى^[68]. ئۇلار: «بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنىكى، بىزگە ئۇنىڭ رەڭگىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا ئېيتتى-كى، «اللە ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان ساپىرلىق بولسۇن دېدى»^[69].

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّالِحِينَ وَالصَّابِرِينَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ وَإِذْ أَخَذْنَا
مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ ۝
وَأَكْرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
قُلُوبًا فَضَلَّ اللَّهُ عَنْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُمْ مِنَ الْخَيْرِينَ ۝
وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ أَخَذُوا مِيثَاقَكُمْ فِي السَّبْتِ فَقَالُوا لَهُمْ
كُتُوبُكُمْ فَحَسِبْتُمْ ۝ وَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
وَمَا خَلَقَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ۝ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَنَذِّبُهَا نَٰهْرًا
قَالَ أَتَوَدُّونَ أَنَّ كُونُ مِنَ الْجَاهِلِينَ ۝ قَالُوا أَذْكُرُ لَنَا
رَبَّكَ يَبْنِي لَنَا مَآبِي قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ ۝ لَا
فَارِصٌ وَلَا يَكُونُ عَنْ يَمِينِ ذَلِكَ قَاتِلُهَا مَا تُؤْمَرُونَ ۝
قَالُوا أَذْكُرُ لَنَا رَبَّكَ يَبْنِي لَنَا مَالُوهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ الْبَاطِرِينَ ۝

ئۇلار: «پەرۋەردىگارنىڭغا ئىلتىجا قىلىن، ئۇنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىزگە بايان قىلسۇن، (يەنى دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلگەن كالىمۇ، ياكى سەمىرىتىش ئۈچۈن بېقىلغان كالىمۇ؟) بۇ بىزگە مۇجەل بولۇپ قالدى (بۇ ئېنىق بولىدىغان بولسا) خۇدا خالىسا (ئۇنى) بىز چوقۇم تاپىمىز» دېدى (70). مۇسا: «اللە ئۇنىڭ يەر ھەيدەپ، ئېكىن سۇغىرىپ كۆندۈرۈلگەن بولماسلىقىنى، بېجىرىم، ئالىسى يوق (يەنى رەڭگىدە سېرىقلىقتىن باشقا رەڭ يوق) بولۇشىنى ئېيتتى» دېدى. ئۇلار: «ئەمدى تولۇق بايان قىلىدىكەن» دېدى. ئۇلار كالىنى (تېپىپ كېلىپ) بوغۇزلىدى، (ئۇلار سونال سوراۋەرگەنلىكتىن) بۇنى ئورۇنلىيالمىغىلى تاس قالدى (71). ئۆز ۋاقتىدا سىلەر بىر كىشىنى ئۆلتۈرگەن ۋە (قاتىلىنىڭ كىملىكى) توغرىسىدا دەتالاش قىلىشقان ئىدىڭلار. سىلەر

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَةَ شَيْءٌ عَلِيمٌ وَإِنَّا أَكْثَرُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ تُبِيرُ الْآرَضَ وَلَا تَنسِقُ الْخَرْتَ سَمَكَةٌ لَا شَيْءَ فِيهَا قَالُوا لَئِنْ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَرْجُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا قَدْ زُكِّتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجُ مَا تَكْتُمُونَ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِرْنَ بَعْدَ ذَلِكَ فَمِنْ أَكْثَرِ الْحَاكِمَةِ وَإِنْ مِنْ الْحَاكِمَةِ لَمَنْ تَعْمَلُ مِنْهُ الظُّهْرُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَنْ يَنْقُصُ فَيَعْرِضُ مِنْهُ الْهَامُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَنْ يَهْطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِكُلِّ عَمَلٍ عَلِيمٌ أَفَتَعْطِفُونَ أَنْ تُؤْمِنُوا بِالْكَذِبِ وَقَدْ كَانُوا يَفْقَهُونَ فَهُمْ يَعْبَهُونَ كَلِمَةً يَخْرُجُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقِلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ وَإِذْ أَلْفَرْنَا الْإِنْسَانَ إِنَّمَا قَالُوا إِنَّمَا كُنَّا مِنْ أَكْثَرِ الْخَالِقِينَ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتَيْنَا نَوْحَهُمْ بِمَا قَتَلُوا اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْبَاقِرَ كَمَا بِهِ عَذَابُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

يوشۇرماقچى بولغان نەرسىنى (يەنى قاتىلىنىڭ ئىشىنى) اللە ئاشكارىلىغۇچىدۇر (72). (سىلەرگە مۇسا ئارقىلىق) دېدۇقكى، كالىنىڭ بىر پارچىسى بىلەن ئۆلۈكنى ئۇرۇڭلار (ئۇ تىرىلىپ قاتلىنى ئېيتىپ بېرىدۇ)، اللە ئۆلۈكلەرنى شۇنداق (يەنى كۆز ئالدىڭلاردا بۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگەندەك) تىرىلدۈرىدۇ، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ (73). (ئۇ يەھۇدىيلار جامائەسى!) شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى شانلىق مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىن) دىلىڭلار قېتىپ كەتتى، تاشتەك ياكى تاشتىنمۇ قاتتىق قېتىپ كەتتى. تاشلار ئارىسىدا ئىچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ اللەدىن قورقۇپ، (تاغ چوققىلىرىدىن) دوملاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك، تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)، اللە قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (74). (ئۇ مۆمىنلەر جامائەسى!) دەۋىتىڭلار ئارقىلىق يەھۇدىيلارنىڭ ئىمان ئېيتىشىنى ئۈمىد قىلامسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم اللەنىڭ كالامنى ئاڭلاپ چۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ (قەستەن) ئۆز-گەرتىۋەتتى (75). ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقانلىرىدا: «ئىمان ئېيتتۇق» دەيتتى. بىر-بىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقانلىرىدا: «پەرۋەردىگارنىڭلار قېشىدا مۆمىنلەر سىلەرگە قارشى پاكىت كۆرسەتسۇن دەپ اللە سىلەرگە بىلدۈرگەن ۋەھىينى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپەتلىرىنى) ئۇلارغا سۆزلەپ بېرەمسىلەر؟ (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر!» دەيتتى (76).

يەھۇدىيلار ئۆزلىرىنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى اللە نىڭ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئوقىمادۇ؟ (77) ئۇلارنىڭ ساۋاتسىزلىرى كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) ئوقىمايدۇ، (ئەھبارلىرى ئويدۇرۇپ چىققان) ئويدۇرمىلارنىلا بىلىدۇ، گۇمان بىلەنلا ئىش قىلىدۇ (78). كىتابىنى ئۆز قوللىرى بىلەن يېزىپ ئۇنى ئاز پۇلغا سېتىش (يەنى دۇنيانىڭ ئازغىنا مەنپەئىتى) ئۈچۈن، بۇ اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان دېگۈچىلەرگە ۋاي! قولى بىلەن يازغانلىرى (يەنى تەۋراتنى ئۆزگەرتكەنلىكلىرى) ئۈچۈن ئۇلارغا ۋاي! (بۇنىڭ بىلەن ئېرىشكەن (ھارام)

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۝ وَمَنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا مَا تَرَىٰ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْتُفُونَ ۝ قَوْلِ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ يَا أَيُّدِيَهُمْ تُحْ يَتَوَلَّوْنَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِئَلَّا يُرْوَاهُمْ كُنْتُمْ قَوْلُكُمْ هُمْ وَمَا كُنْتُمْ قَوْلُكُمْ ۝ قَالُوا لَنْ نَبْنِيَنَّ الْفَارِثَ إِلَّا إِيَّاهُمْ وَمَا نَعْنُدُ إِلَّا أَنْتَ نَحْنُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا أَكُنْ تُخْلِفُ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَكْفُرُونَ عَلَىٰ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝ بَلْ مِنْكُمْ كَافِرٌ وَاحِدٌ وَإِنِ احْطَمَّتْ بِهَ خَطْبَتُهُ فَإِنَّ أُولَٰئِكَ اصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ اصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ سَرِيَائِلَ الَّذِينَ أَحْسَنَ آدَمِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَقِيَمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَذَكَرْهُمْ تَوَكَّلْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ ۝

نەرسىلىرى ئۈچۈن ئۇلارغا ۋاي! (79) ئۇلار: «بىزنى دوزاخ ئوتى ساناقلىق كۈنلەرلا كۆيدۈرىدۇ» دەيدۇ. (ئۇلارغا) «سەلەرگە اللە شۇنداق قىلىشقا ۋەدە بەرگەنمۇ، (ۋەدە بەرگەن بولسا) اللە ۋەدەسىگە ھەرگىزمۇ خىلاپلىق قىلمايدۇ، ياكى ئۆزەڭلار بىلمەيدىغانى اللە نامىدىن دەۋاتامسىلەر؟» دېگەن (80). ئۇنداق ئەمەس (سەلەرنى دوزاخ ئوتى كۆيدۈرىدۇ)، گۇناھ قىلغان ۋە گۇناھقا چۆمۈپ كەتكەنلەر ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ (81). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئەھلى جەننەتتۇر. ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ (82). ئۆز ۋاقتىدا بىز ئىسرائىل ئەۋلادىدىن اللە دىن باشقىغا ئىبادەت قىلماسلىققا، ئاتا-ئانىغا، خىش-ئەقىربالارغا، يېتىملىرىگە، مەسكۇنلەرگە ياخشىلىق قىلىشقا، كىشىلەرگە ياخشى سۆز قىلىشقا، ناماز ئۆتەشكە، زىكات بېرىشكە ئەھدە ئالدۇق. ئاراڭلاردىكى ئازغىنا كىشى-دىن باشقىلار ئەھدىدىن يېنىۋالدىڭلار، سەلەر ھەمىشە (ئەھدەڭلاردىن) يېنىۋالسىلەر (83).

ئۆز ۋاقتىدا بىر- بىرىڭلارنىڭ قېنىنى تۆكمەسلىكىگە،
 بىر- بىرىڭلارنى يۇرتلىرىڭلاردىن ھەيدەپ چىقار-
 ماسلىققا سىلەردىن چىن ئەھدە ئالغان ئىدۇق.
 كېيىن بۇنى (يەنى ئەھدىنى) ئېتىراپ قىلغان
 ئىدىڭلار، بۇنىڭغا ئۆزەڭلار گۇۋاھسىلەر^[84]. كېيىن
 سىلەر (ئەھدىنى بۇزۇپ) بىر- بىرىڭلارنى
 ئۆلتۈردۈڭلار، ئىچىڭلاردىن بىر تۈركۈم كىشىلەرنى
 يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقاردىڭلار، گۇناھ ۋە دۈشمەن-
 لىك قىلىش بىلەن، ئۇلارنىڭ قارشى تەرىپىدىكى-
 لەرگە ياردەم بەردىڭلار، ئۇلار ئەسەر چۈشۈپ
 كەلسە، قىدىيە بېرىپ قۇتقۇزۇۋالسىلەر، ھالبۇكى،
 ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىش سىلەرگە

وَأَذْأَخْتُمْ مِمَّا قَتَلْتُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَهُمْ وَلَا تَحْمِلُونَهَا
 أَنْفُسَكُمْ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ سَفِكُوا دَمَهُمْ
 وَهُمْ لَا يَحْمِلُونَ أَوْفَرْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَحْمِلُونَ
 مِنْ دِيَارِهِمْ تَطَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْأَلْفِ وَالْعُدْوَانِ وَلَنْ
 يَأْتُوهُمْ أَلْسِنُ نَقْدٍ وَهُمْ وَهْمٌ وَهُمْ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ
 أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ
 مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ الْآخِرُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتُؤْمَرُ
 الْفِيءُ يَرُدُّونَ إِلَىٰ أَسْطِ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
 تَعْمَلُونَ ۝ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ
 فَلَا يَحْقِصُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۝ وَ
 لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ
 وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ
 أَفَكُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُهُمْ اسْتَخَفُّوا
 قُلُوبَهُمْ فَكَيْفَ يُقْبَلُ لَهُمْ قَوْلُنَا عَلَيْنَا ۝ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ
 بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ۝

ھارام قىلىنغان ئىدى (يەنى بىر- بىرىڭلارنى ئۆلتۈرۈش ۋە يۇرتىدىن ھەيدەپ چىقىرىشنى راۋا كۆرسە-
 لەرۇ، ئۇلارنىڭ ئەسەرگە چۈشۈپ دۈشمەنلىرىڭلارنىڭ قولىدا بولۇپ قېلىشنى راۋا كۆرمەيسىلەر).
 سىلەر كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) بىر قىسىم ئەھكاملىرىغا ئىشىنىپ، بىر قىسىم ئەھكاملىرىنى
 ئىنكار قىلامسىلەر؟ سىلەردىن شۇنداق قىلغانلارنىڭ جازاسى پەقەت ھاياتىي دۇنيادا خارلىققا
 قېلىش، قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابقا دۇچار بولۇشتۇر. اللە قىلمىشىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر^[85].
 ئەنە شۇلار ئاخىرەتنى بېرىپ، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى سېتىۋالغان كىشىلەردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇلار-
 دىن ئازاب يېنىڭلىتىلىپىدۇ، ئۇلارغا ياردەم مۇ قىلىنمايدۇ^[86]. شەك- شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا
 كىتاب (يەنى تەۋرات) بەردۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن ئارقىمۇ ئارقا پەيغەمبەرلەر ئەۋەتتۇق، مەريەم
 ئوغلى ئىساغا مۆجىزىلەر بەردۇق، ھەمدە ئۇنى روھۇلقۇدۇس (يەنى جىبرىئىل) بىلەن يۆلەتتۇق.
 ھەرقاچان بىرەر پەيغەمبەر كۆڭلۈڭلارغا ياقمايدىغان بىرنەرسە ئېلىپ كەلسە، تەكەببۇرلۇق قىل-
 ۋېرەمسىلەر؟ بىر قىسىم پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىدىڭلار، يەنە بىر قىسىم پەيغەمبەرلەرنى
 ئۆلتۈردۈڭلار^[87]. ئۇلار: «دىللىرىمىز پەردىلەنگەن» دېدى. ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ كۈفرى
 سەۋەبلىك اللە ئۇلارغا لەنەت قىلدى، ئۇلاردىن ئىمان ئېيتىدىغانلار ناھايىتى ئاز^[88].

ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن ئۇلاردىكى كىتاب (تەۋرات) نى تەستىقلايدىغان كىتاب (قۇرئان) نازىل بولغان چاغدا (ئۇنىڭغا ئىشەنمىدى)، ئىلگىرى ئۇلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ۋاستە قىلىپ) كاپىرلارغا قارشى ئۆزلىرىگە ياردەم كېلىشىنى تىلەيتتى، ئۇلار بىلىدىغان (يەنى تەۋراتتا سۈپىتى بايان قىلىنغان) پەيغەمبەر كەلگەن چاغدا ئۇنى ئىنكار قىلدى. اللە كاپىرلارغا (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ تۈگەنچىسىنى ئىنكار قىلغان يەھۇدىيلارغا) لەنەت قىلدى (99). يەھۇدىيلارنىڭ اللە نازىل قىلغان قۇرئاننى ئىنكار قىلىشى اللەنىڭ ئۆز پەزىلىنى (يەنى پەيغەمبەرلىكنى) خالى-ھان بەندىسىگە چۈشۈرگەنلىكىگە ھەسەت قىلىش يۈزسىدىندۇر. ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى (يەنى ئىمان-ئىشىنى) كۇفرغا سېتىشى ئىجەب يامان ئىشتۇر. ئۇلار ئۈستى-ئۈستىگە غەزەپكە تېگىشلىك بولدى. كاپىرلار

خارلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (90). ئۇلارغا: «اللە نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ئۆزىمىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى تەۋراتقا) ئىمان كەلتۈردىمىز» دەيدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىنكى كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ، ھالبۇكى، (ئۇ يەنى قۇرئان) ھەقىقەت، ئۇلارنىڭ قولىدىكى كىتابنى تەستىق قىلغۇچىدۇر. (ئۇلارغا) «سەلەر (تەۋراتقا) ئىشىنىدىغان بولساڭلار، ئىلگىرى نېمە ئۈچۈن اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئۆلتۈردۈڭلار؟» دېگەن (91). مۇسا سىلەرگە ھەقىقەتەن ئېنىق مۆجىزىلەرنى كەلتۈردى، مۇسا (تۇر تېغىغا كەتكەن) دىن كېيىن، ئۆز-ئارا زۇلۇم قىلىپ موزايىنى مەيۇد قىلىۋالدىڭلار (92). ئۆز ۋاقتىدا بىز سىلەردىن (تەۋراتقا ئەمەل قىلىشقا) چىن ۋەدە ئالغان ئىدۇق، سىلەرگە: «مەن نازىل قىلغان كىتابنى مەھكەم تۇتۇڭلار (بولمىسا ئۈستۈڭلارغا تاغنى تاشلايمىز)» دەپ تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلەيدۇق ۋە (تەۋراتقا) قۇلاق سېلىڭلار (دېدۇق). ئۇلار: «سۆزۈڭگە قۇلاق سالدۇق ئەمىرىڭگە ئاسىيلىق قىلدۇق» دېيىشتى. ئۇلارنىڭ كۇفرى تۈپەيلىدىن دىللىرىغا موزايىنىڭ مۇھەببىتى سىڭىپ كەتتى. ئۇلارغا: «ئەگەر سىلەر مۇمىن بولساڭلار، ئىمانىڭلار سىلەرنى ئىجەب يامان ئىشقا بۇيرۇيدىكەن؟ (سىلەر مۇمىن ئەمەس، چۈنكى ئىمان موزايىغا چوقۇنۇشقا بۇيرۇمايدۇ)» دېگەن (93).

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كُتُبٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقَاتُ لِمَا مَعَهُمْ
وَكَاذُوبِينَ قِيلَ يَتْلُوْنَ عَلَی الدِّیْنِ كَقُرْآنِکُمْ
جَاءَهُمْ شَاعِرُونَ كَفَرُوا بِهِ فَتَعَنَّى اللَّهُ عَلَی الْکَافِرِیْنَ
یَحْسَبُ الشَّاكِرُونَ أَنَّهُمْ قُلُوبُهُمْ لَا یَسْمَعُونَ وَلَیْسَ یَسْمَعُ اللَّهُ شَيْئًا
أَنْ یُّنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَی مَنْ یَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَی غَضَبٍ وَلَیْسَ الْکَافِرِیْنَ عَذَابٌ
مُّهِیْنٌ ۝ وَإِذْ اذِیْنُ لَهُمْ اٰمِنُوْا بِمَا اَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوْا
نُؤْمِنُ بِمَا اَنْزَلَ عَلَیْنَا وَیُکْفِرُوْنَ بِمَا وَرَاۤهُ وَهُوَ
الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلَِمَ تَقْتُلُوْنَ اَنْبِیَاءًا
اللَّهُ مِنْ قَبْلُ اِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِیْنَ ۝ وَلَقَدْ جَاءَکُمْ
مُؤْمِسٰی بِالْبَیِّنٰتِ ثُمَّ اَتَخَذَکُمُ الْعِجْلُ مِنْۢ بَعْدِهَا وَاَنْتُمْ
ظٰلِمُوْنَ ۝ وَاِذْ اَخَذْنَا مِیثَاقَکُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَکُمُ
الطُّوْرَ خُذُوْا مَا اٰتٰیْکُمْ بِقُوَّةٍ وَّاَسْمِعُوْا قَالُوْا سَمِعْنَا
وَعَصٰیْنَا وَاٰتٰرِیْذٰقِ فَلَیْهُمْ الْعِجْلُ یُکْفِرُوْهُ
قُلْ یَحْسَبُ اَیْمَانُکُمْ بِمَا اٰتٰیْکُمْ اِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِیْنَ ۝

ئۇلار سۇلايماننىڭ پادىشاھلىق زامانىدىكى شەيتانلارنىڭ (سېھىرگەرلىكىگە ئائىد) سۆزلىرىگە ئەگەشتى. سۇلايمان (سېھىرگەر بولغىنى ۋە سېھىر ئۆگىنىش بىلەن) كاپىر بولغىنى يوق، لېكىن شەيتانلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىپ كاپىر بولدى. ئۇلار بابىلىدىكى ھاروت-ماروت دېيىلىدىغان ئىككى پەرىشتىگە نازىل قىلىنغان سېھىرنى ئۆگەتەتتى. (بۇ ئىككى پەرىشتە) بىز كىشىلەرنى سىنايمىز، كاپىر بولغىنى، دېمىگىچە ھېچ كىشىگە سېھىر ئۆگەتمەيتتى. ئۇلار بۇ ئىككىسىدىن ئەر-خوتۇننى بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى (يەنى سېھىرگەرلىكنى) ئۆگىنەتتى. ئۇلار (سېھىر ئارقىلىق) اللەنىڭ رۇخسىتىسىز ھېچ كىشىگە زىيان يەتكۈزەلمەيتتى.

وَالَّذِينَ آمَنُوا تَتْلُوا الشَّيْطَانِ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ ۖ وَمَا كَفَرُوا سَلِيمًا وَلَكِنَّ الشَّيْطَانِ كَفَرٌ وَعَلِيمٌ ۚ النَّاسِ الشَّيْخَرَةُ ۖ وَمَا أَتَزَلْ عَلَىٰ الْمَلِكَيْنِ بِبَابِلَ ۚ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمُهُنَّ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَرَوْحِهِ ۖ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ مَأْشَرُوا بِآيَةِ أَنْفُسِهِمْ لَوَ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَآتَقُوا الْمَوْتُوبَةَ ۖ لَمِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَتَقُولُوا النَّظَرُ ۚ وَسَمِعُوا ۖ وَالَّذِينَ يَنْتَظِرُونَ عَذَابَ الْكَيْمِ ۚ مَا يَدْرِي الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَكُونُوا عَلَيْهِمْ خَيْرٌ ۚ مَنْ يَكْفُرْ ۖ إِنَّ اللَّهَ يَخْتَصُ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۚ

ھالبۇكى، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، پايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى. يەھۇدىيلار (تەۋراتنى تاشلاپ) سېھىرنى سېتىۋالغۇچىغا ئاخىرەتتە (اللە نىڭ رەھىمىتىدىن ۋە جەننەتتىن) ھېچ نېسەۋە يوق ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇلار جانلىرىنىڭ بەدىلىگە سېتىۋالغان نەرسىسىنىڭ (يەنى ئۆزلىرى ئۈچۈن سېھىر ئۆگىنىشنى تاللىشىنىڭ) ئەجەبىمۇ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى كاشكى بىلسە ئىدى [102]. ئەگەر ئۇلار ئىمان كەلتۈرسە (سېھىرنى تاشلاپ) اللەدىن قورقسا، (ئۇلار ئۈچۈن) اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەلۋەتتە ياخشى ئىدى، كاشكى ئۇلار بۇنى بىلسە ئىدى [103]. ئى مۆمىنلەر! (پەيغەمبەرگە) رائىنا دەپ خىتاپ قىلماي، ئۇنىزۇرنا دەپ خىتاپ قىلىڭلار، (سۆزىگە) قۇلاق سېلىڭلار، كاپىرلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ [104]. ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلاردىن بولغان كاپىرلار پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە بىرەر ياخشىلىقنىڭ چۈشۈشىنى ياقىتۇرمايدۇ، اللە ئۆزىنىڭ خالىغان بەندىسىگە پەيغەمبەرلىكنى خاس قىلىدۇ. اللە چوڭ پەزىل ئىگىسىدۇر [105].

قانداقلا بىر ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، (ئورنىغا) ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئايەتنى كەلتۈرسىمىز. اللەنىڭ ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى بىلىمىسەن؟ (106) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى بىلىمىسەن؟ سىلەرگە اللەدىن باشقا ھېچقانداق دوست ۋە مەدەتكار يوقتۇر (107). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئىلگىرى مۇسادىن سوئال سورىغاندەك، سىلەرمۇ پەيغەمبىرىڭلاردىن سوئال سورىماقچى بولامسىلەر؟ كىمكى ئىمانىنى كۇفرغا تەگىشسە، ئۇ ھەقىقەتەن توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ (108). ئەھلى كىتاب ئىچىدىكى نۇرغۇن

مَنْ تَسْحَرُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُسُخَةٍ تَأْتِي بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلِهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ قَوْلٍ وَلَا نَصِيرٍ أَمْ يُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْفِتْنَةَ يَأْتِ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ الْيَسْبِيلِ وَكَذَلِكَ يُضِلُّ أَهْلَ الْكِتَابِ لَوْ رَدُّوهُ لَكَرِهُوا أَنْ يُبْعَثُوا بَنِي إِسْرَءِيلَ فَجَاءَ أَحْسَدُ بْنُ عَدْنٍ أَهْلَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ الْحَقُّ فَكَافَرُوا وَأَصْحَبُ حَاخِي يَأْتِي اللَّهَ بِأَمْرٍ إِنْ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ إِنْ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرٌ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

كىشىلەر ئۆزلىرىگە ھەقىقەت (يەنى دىنىڭلارنىڭ ھەقىقىي) ئاشكارا بولغاندىن كېيىن، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن قايتۇرۇپ كاپىر قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. اللەنىڭ ئەمرى كەلگەنگە قەدەر (يەنى اللە سىلەرگە ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا رۇخسەت قىلغۇچە) ئۇلارنى ئەيۇ قىلىڭلار ۋە كەچۈرۈڭلار. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (109). نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، ئۆزەڭلار ئۈچۈن ئىشلىگەن ھەرقانداق ياخشى ئەمەل بولسا، اللەنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ ساۋابىنى تاپسىلەر، اللە ھەقىقەتەن قىلغان ئەمەللىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (110). ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولمىغان ئادەم (يەنى يەھۇدىي-لار يەھۇدىي بولمىغان ئادەم، ناسارالار ناسارا بولمىغان ئادەم) ھەرگىزمۇ جەننەتكە كىرمەيدۇ» دېيىشتى. بۇ، ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر. «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىلىڭ-لارنى كەلتۈرۈڭلار» دېگەن (111). ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى اللەغا تاپشۇرىدىكەن (يەنى اللەنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ، ئەمەلىنى خالىس اللە ئۈچۈن قىلىدىكەن)، ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋابتىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ (112).

يەھۇدىيلار: «ناسارالارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ناسارالار مۇ: «يەھۇدىيلارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ھال-بۇكى، ئۇلار كىتابنى (يەنى يەھۇدىيلار تەۋراتىنى، ناسارالار ئىنجىلىنى) ئوقۇيدۇ، بىلىمسىز ئادەملەر (يەنى ئەرەب مۇشرىكلىرى) مۇ ئۇلار دېگەندەك دېدى. اللە قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئۆزئارا ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ (113). اللە نىڭ مەسجىدلىرىدە اللەنىڭ نامىنىڭ ياد قىلىنىشىنى توسقان ۋە ئۇلارنى ۋەيران قىلىشقا ئۇرۇنغانلاردىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ مەسجىدلەرگە ئۇلارنىڭ پەقەت قورققان ھالدىلا كىرىشى لايىق ئىدى. ئۇلار دۇنيادا رەسۋا بولىدۇ. ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا (يەنى دوزاخ ئازابىغا)

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتَّبِعُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۖ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهِ ۚ أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ ۖ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۖ وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ قُلْ إِنَّمَا تَوَلَّوْا فِتْنَةً وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عِلْمُهُ ۖ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۚ لَعْنَةُ الْفِتْنَةِ ۚ بَلْ لَعْنَةُ اللَّهِ مَلَائِكَةَ اللَّهِ هَوَاتٍ ۖ وَالْأَرْضُ حَرْشٌ لَّهُ ۚ قَيْنُونَ ۖ بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَإِذْ أَخَذَ الْأَمْرَ أَكْثَرًا ۚ إِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۖ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُعْلِمُهُ اللَّهُ ۖ أَنَّا نَرَىٰ كِبَارَهُ كَذَلِكِ ۚ قَالَ الَّذِينَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَآبَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ قَدْ بَيَّغَتْ الْأَلْبَابُ لِقَوْمٍ يُوقُونَ ۖ إِنَّا كُرْسِيْنَا بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَلَا تَسْتَلْ عَنْ أَصْحَابِ الْجَبَابِرِينَ ۖ

دۇچار بولىدۇ (114). مەشرىقمۇ، مەغربىمۇ (يەنى پۈتۈن يەر يۈزى) اللە نىڭدۇر، قايسى تەرەپكە يۈزلەنسەڭلارمۇ، ئۇ اللە نىڭ تەرىپى (يەنى سىلەرگە ئىختىيار قىلغان قىبلىسى) دۇر. اللە (نىڭ مەغپىرىتى) ھەقىقەتەن كەڭدۇر، (اللە) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر (115). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار، مۇشرىكلار): «اللە نىڭ بالىسى بار» دەيدۇ. اللە (ئۇلارنىڭ گۇمان قىلغان نەرسىسىدىن) پاكىتۇر، ئۇنداق ئەمەس، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويسۇنغۇچىدۇر (116). اللە ئاسمانلار ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ (117). بىلىمەيدىغانلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى): «اللە نېمە ئۈچۈن بىز بىلەن سۆزلەشمەيدۇ؟ ياكى نېمە ئۈچۈن بىزگە (راست پەيغەمبەرلىكنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە) بىرەر مۆجىزە كەلمەيدۇ؟» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىككە) شۇنداق سۆزنى قىلغان ئىدى؛ ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ. ئايەتلىرىمىزنى جەزمەن ئىشىنىدىغان (يەنى ھەقىقەت ئىزدەيدىغان) قەۋم ئۈچۈن ھەقىقەتەن بايان قىلدۇق (118). بىز سېنى ھەقىقەتەن (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى دوزاخ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ھەق (دىن) بىلەن ئەۋەتتۇق. سەن ئەھلى دوزاخ (يەنى كاپىرلاردىن ئىمان ئېيتىمىغانلار) توغرىسىدا جاۋابكار ئەمەسمەن (119).

سەن يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ دىنىغا كىرمىگىچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «توغرا يول پەقەت اللە نىڭ يولىدۇر». ساڭا ئىلىم كەلگەندىن كېيىن (يەنى پاكىتلىق ھەقىقەت ساڭا ئاشكارا بولغاندىن كېيىن)، ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىش-لىرىغا ئەگىشىدىغان بولساڭ، (سېنى اللەنىڭ ئازا-بىدىن قۇتقۇزدىغان) ھېچقانداق دوستىمۇ بولمايدۇ، مەدەتكارمۇ بولمايدۇ ^[120]. بىز ئاتا قىلغان كىتابنى تېگىشلىك رەۋىشتە ئوقۇيدىغانلار بار، ئەنە شۇلار ئۇنىڭغا ئىشىنىدۇ. كىملىرىكى كىتابنى (يەنى قۇر-ئانى) ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلار-دۇر ^[121]. ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى (بىرزامانلاردا) ھەممە جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَبْعِيَٰ مِلَّةَ مُحَمَّدٍ
قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هَؤُلَاءِ لَهْدَىٰ وَلَئِنْ أَبَتْ أَهْوَاءُهُمْ يَبْتَغِ
الْآدِيْنَ جَانَدًا مِّنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ وَلَئِذَا نُفِخَ
الْنُفُثُ اتَّبَعَهُمَ الْكُفْرُ بِنُفُوهِهِ فَتَكُونُ سَاقَاتٍ مَّوْجًا يَصْفَرُونَ
يَوْمَ يُنْفَخُ الْيَوْمِ الْكُفْرُ بِنُفُوهِهِ فَتَكُونُ سَاقَاتٍ مَّوْجًا يَصْفَرُونَ
أَذْكُرُوا الْفِتْنَةَ الَّتِي كُنْتُمْ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَكَّكْتُكُمْ عَلَى الْعَلَمِينَ ۖ
وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِيٰ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا
عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا كُمْ يُصْرُونَ ۚ وَإِذْ أَبْكَلُ
إِبْرَاهِيمَ رِزْقًا بِحُلِيِّمْ كَأَنَّهُمْ عَلِيمٌ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا
قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنْتَهِىٰ عَنْهُمَا الْقُلُوبَيْنِ ۖ وَادْعَنَا
الْيَوْمَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمَّا الْفِتْنَةُ وَأَمِنَ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ مَعْلُومٌ
إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَسَلَامٌ عَلَىٰ أَهْلِ الْبَيْتِ لِلَّهِ الْبَرِّ الْكَافِرِينَ ۚ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
الشَّهِيدِ ۖ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آيَةً ۖ وَاجْعَلْ
أَهْلَهُ مِنَ الْتَّابِينَ ۖ آمَنَ بِهِمْ وَبِهِمُ اللَّهُ وَالْيَوْمُ الْآخِرُ ۖ قَالَ وَمَنْ
كُفَرًا مِّنْهُمْ لَنَمَسِّنَّكَ وَلَنَأَخِطِرَنَّكَ وَإِلَىٰ عَذَابٍ النَّارِ وَيَسَّ الْبَصِيرُ ۖ

ئېتىڭلار ^[122]. بىراۋغا بىراۋ قىلچىلىك ياردەم قىلالمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى پايدا قىلمايدىغان، ئۇلارغا (يەنى كاپىرلار ۋە گۇناھكار-لارغا) ياردەم قىلىنمايدىغان كۈندىن قورقۇڭلار ^[123]. ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمنى پەرۋەردىگارى بىرقانچە ئەمرلەر (يەنى شەرىئەت تەكلىپلىرى) بىلەن سىندى، ئىبراھىم ئۇلارنى بەجا كەل-تۈردى، اللە (ئۇنىڭغا): «سېنى چوقۇم كىشىلەرگە (دىندا) پېشۋا قىلىمەن» دېدى، ئىبراھىم: «مېنىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىمىنىمۇ پېشۋا قىلساڭ» دېدى. اللە: «مېنىڭ (پېشۋا قىلىش) ئەھدەمگە زالىملار (يەنى كاپىرلار) ئېرىشەلمەيدۇ» دېدى ^[124]. ئۆز ۋاقتىدا بىز كەبىنى كىشىلەر ئۈچۈن جەم بولىدىغان جاي ۋە ئامان جاي قىلىپ بەردۇق. (كىشىلەرگە) ماقامى ئىبراھىمنى نامازگاھ قىلىڭلار (يەنى شۇ يەردە ناماز ئوقۇڭلار دېدۇق). ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىلغا ئۆيۈمنى (يەنى كەبەمنى) تاۋاپ قىلغۇچىلار، ئېتىكاپتا ئولتۇرغۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار ئۈچۈن پاك تۇنۇشنى بۇيرۇدۇق ^[125]. ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارىم! بۇ يەرنى (يەنى مەككىنى) تىنچ شەھەر قىلىپ بەرگىن، ئاھالىسىدىن اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقانلارنى تۈزلۈك مېۋىلەر بىلەن زىنقىلاندۇرغىن» دېدى. اللە: «كاپىر بولغان ئادەمنىمۇ (زىنقىن) ئازغىنا مۇددەت (يەنى ھاياتلىقىدا) بەھرىمەن قىلىمەن، ئاندىن كېيىن ئۇنى (ئاخىرەتتە) دوزاخقا ھەيدەيمەن» دېدى. (بۇ) نېمىسىدىگەن يامان ئاقىۋەت! ^[126]

ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولۇڭلار، توغرا يول تاپىسىلەر» دەيدۇ. «ئۇنداق ئەمەس، بىز ئىبراھىم- نىڭ ئىسلامغا ئۇيغۇن دىنىغا ئەگىشىمىز، ئۇ مۇش- رىكلاردىن ئەمەس ئىدى» دېگىن^[135]. ئېيتىڭلاركى، «اللەغا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا بېرىلگەن (تەۋراتقا)، ئىساغا بېرىلگەن (ئىن- جىلغا) ۋە پەيغەمبەرلەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپ- دىن بېرىلگەن (كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلار- دىن ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا ئوخشاش، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ بەزىسىنى ئىنكار قىلمايمىز)، بىز اللەغا بويۇنغۇچىلارمىز»^[136]. ئەگەر ئۇلار (يەنى ئەھلى كىتاب) سىلەر ئىمان ئېيتقانداك ئىمان

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى فَنَهَدُوا قُلُوبَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
حَقِيقًا وَمَا كَانَ مِنَ الشَّيْءِ كَيْفَ قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أَتَانَا
إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا مِنْ رَبِّهِمْ وَأَسْمِعُوا سَامِعًا وَيَعْقُوبَ
وَأَسْمِعُوا سَامِعًا وَمَا أَتَى مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أَتَى النَّبِيِّينَ مِنْ
رَبِّهِمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ بَيْنَ أَحَدِهِمْ وَبَيْنَهُمْ وَعَنْ لَهُ مُسْلِمُونَ قَالُوا
أَمْؤَايِسُ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُقْتَدِرُونَ وَلَوْ كُنَّا فَائِزًا
مُفْرَقِينَ لَشَأْنُكَ مَسِيئَتُكَ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
صَبَّغَهُ اللَّهُ وَمِنْ أَحْسَنَ مِنَ اللَّهِ صَبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ
عَبِيدُونَ قُلْ أَتُحِبُّونَ آلَ اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا
أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ قَالُوا نَعْلَمُونَ
إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَأِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْفَاطَ كَانُوا
هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنْ لَكُمْ شَهَادَةٌ بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِعَاقِلٍ
عَمَّا تَعْمَلُونَ يٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ خَلَتْ لَكُمْ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ وَلَا تَسْتَوُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝

ئېيتسا، ئەلۋەتتە، توغرا يول تاپقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، (سەن بىلەن) ئاداۋەتتە بولغان بولىدۇ، ئۇلارغا قارشى اللە ساڭا كۇپايدۇر. اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ھىيلە-مكىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[137]. اللە نىڭ دىنىدا چىڭ تۇرۇڭلار، اللەنىڭ دىنىدىن ياخشى كىمنىڭ دىنى بار؟ بىز اللەغا ئىبادەت قىلغۇچىلارمىز^[138]. «بىز بىلەن اللە توغرۇلۇق مۇنازىرىلىشەمسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇ ھەم بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز، ھەم سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر. بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزىڭلار ئۈچۈندۇر، بىز اللەغا سادىقمىز» دېگىن^[139]. «ياكى ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادى يەھۇدىي ئىدى ياكى ناسارا ئىدى» دەمسىلەر؟ ئېيتقىنكى، «ئۇلار- نىڭ قايسى دىنىدا ئىكەنلىكىنى سىلەر ئوبدان بىلمەيسىلەر؟ ياكى اللە ئوبدان بىلمەيدۇ؟ قولىدا اللە نازىل قىلغان دەلىل-ئىسپات تۇرۇپ ئۇنى يوشۇرغان ئادەم- دىن زالىم كىم بار؟ اللە سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر»^[140]. ئۇلار ئۆتكەن بىر ئۆتمەستۇر، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر. سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزىڭلار ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ قىلمىشقا سىلەر جاۋابكار ئەمەس^[141].

(ئىككىنچى پارە)

بەزى ئەخمەق كىشىلەر: «ئۇلارنى (يەنى) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇمىنلەرنى) قاراپ كېلىۋاتقان قىبلىسىدىن (يەنى بەيتۇلمۇ-قەددەستىن) نېمە يۈز ئۆرۈگۈزگەندۇ؟» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مەشرىق ۋە مەغرب (يەنى ھەممە تەرەپ) اللە نىڭ-دۇر، اللە خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باشلايدۇ»^[142]. شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرنى ئىسلامغا ھىدايەت قىلغاندەك) كىشىلەرگە (يەنى ئۆتكەنكى ئۈمىدتلەرگە) شاھىت بولۇشۇڭلار ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرنىڭ سىلەرگە شاھىت بولۇشى ئۈچۈن، بىز سىلەرنى ياخشى ئۈمىد قىلدۇق. سەن يۈز كەلتۈرۈپ كىلىۋاتقان

تەرەپنى (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسنى) قىبلە قىلغانلىقىمىز پەيغەمبەرگە ئەگەشكەنلەرنى ئاسىيلىق قىلغانلاردىن (يەنى مۇرتەد بولۇپ كەتكەنلەردىن) ئايرىۋېلىشىمىز ئۈچۈنلا ئىدى. اللە ھىدايەت قىلغانلاردىن باشقىلارغا بۇ (يەنى قىبلىنىڭ ئۆزگەرتىلىشى) ھەقىقەتەن ئېغىردۇر. اللە سىلەرنىڭ ئىمانىڭلارنى (يەنى ئىلگىرى بەيتۇلمۇقەددەسكە قاراپ تۇرۇۋاتقان نامىزىڭلارنى) بىكار قىلىۋەتمەيدۇ. اللە كىشىلەرگە ھەقىقەتەن مېھرىباندۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر^[143]. بىز سېنىڭ (كەبە قىبلەك بولۇشنى تىلەپ) قايتا-قايتا ئاسمانغا قارىغانلىقىڭنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمىز. سېنى چوقۇم سەن ياقىتۇرىدىغان قىبلىگە يۈزلەندۈرىمىز. (نامازدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلغىن. (ئى مۇمىنلەر!) قەيەردە بولماڭلار، (نامازدا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىڭلار. ھەقىقەتەن كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) بۇنىڭ (يەنى قىبلىنىڭ كەبىگە ئۆزگەرتىلىشىنىڭ) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى چوقۇم بىلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىلىشىدىن غاپىل ئەمەس^[144]. كىتاب بېرىلگەنلەرگە بارچە دەلىلنى كەلتۈرسەڭمۇ، ئۇلار سېنىڭ قىبلەگە بويسۇنمايدۇ، سەنمۇ ئۇلارنىڭ قىبلىسىگە بويسۇنمايسەن؛ ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) ھەم ئۆزئارا بىر-بىرىنىڭ قىبلىسىگە بويسۇنمايدۇ. ساڭا ئىلىم (يەنى ۋەھى) كەلگەندىن كېيىن، مۇبادا ئۇلار-نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا بويسۇنساڭ، ئۇ چاغدا سەن چوقۇم زۇلۇم قىلغانلاردىن بولسەن^[145]. بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار) ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۆز ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ، ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى، شۈبھىسىزكى، ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرىدۇ^[146].

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَدَهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ
الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الشَّرْقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ قَوْمٍ مَّتَابِعًا
مِّنَ النَّاسِ وَلِيُحْشَرُوا لِرُؤُوسِهِمْ ۚ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي
كَانَتْ عَلَيْكَ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ
وَإِن كَانَتْ لِكَلْبَةٍ لَّا كِبَرُ الْعَرَبِ هَذَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُضَيِّعَ أَمْرًا كَلَّمَ اللَّهُ يَا نَاسُ لِرُؤُوسِهِمْ قَدَرًا لِّيُتَقَبَلَ
وَجْهًا فِي السَّمَاءِ فَاتُفَوِّتُكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنِ الْكَافِرِينَ
أَوَّلُوا الْكَيِّبَ لَيَعْلَمُنَّ أَنَّهُمْ خُفُّوا مِنْ رَبِّهِمْ وَاللَّهُ بِمَا فَعَلُوا
يَعْلَمُونَ ۚ وَلَئِن أَتَيْتَ الْكَافِرِينَ أَوَّلُوا الْكَيِّبَ يَحْلِلُ إِلَهُ تَائِبُونَ
قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَائِبٍ لِّقِبْلَتِهِمْ وَمَا بِعَصَمَةٍ لِّتَأْتِيَ قِبْلَةً بَعْضُ
وَلَئِن أَتَيْتَ أَهْلَ هَمَازٍ مِّن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ
إِذْ أَمَرْتَ الظَّالِمِينَ الْكَافِرِينَ أَنْ يَتَّبِعُوا الْكَيِّبَ يَفْرُقُونَهُ كَمَا يَفْرُقُونَ
أَبْنَاءَهُمْ وَلَئِن قُرْبَعًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۝

ھەقىقەتەن ئالەم تەرىپىدىن كەلگەندۇر، ھەرگىز شەك كەلتۈرگۈچىلەردىن بولمىغان (147). ھەر (ئۇمەت) نىڭ يۈز كەلتۈرىدىغان تەرىپى (يەنى قىبلىسى) بار، (ئى ئۆمىنلەر!) ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا ئالدىراڭلار، قەيەردە بولماڭلار، (قىيامەت كۈنى) ئالەم ھەممەڭلارنى (ھىساب ئۈچۈن) يىغىدۇ، ئالەم ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (148). (قەيەردىن سەپەرگە چىقىمەن، نامىزىڭدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام (يەنى كەبە) تەرەپكە قىلغىن؛ بۇ، ھەقىقەتەن، پەرۋەر-دىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر، ئالەم سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (149). كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە مۇشرىكلار) گە سىلەرگە قارشى دەلىل-ئىسپات بولماسلىقى ئۈچۈن، (ئى مۇھەممەد! سەپەر قىلىشقا) قەيەردىن چىقىمىغىن، (نامىزىڭدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلغىن. (ئى ئۆمىنلەر!) سىلەرمۇ قەيەردە بولماڭلار، (نامىزىڭلاردا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىڭلار. پەقەت ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغۇ-

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُمْتَرِينَ قُلْ لِي وَلِیْهِ هُوَ
مَوْلَاهُ فَاَسْبِقُوْهُ الْخَبْرَاتِ اِنَّ مَا كُنْتُمْ یَاْتِیْكُمْ مِنْ اللّٰهِ جَمِیْعًا
اِنَّ اللّٰهَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ۝۱۴۷ مِّنْ حَیْثُ خَرَجْتَ قَوْلٌ وَهَكَ
سَطَرَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَرَآءَهُ الْخَبَرُ مِنْ رَبِّكَ وَبِاللّٰهِ یَقَافِلُ مَا
تَعْمَلُونَ ۝۱۴۸ وَمِنْ حَیْثُ خَرَجْتَ قَوْلٌ وَهَكَ سَطَرَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ
وَحَیْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا وُجُوْهُكُمْ سَطْرًا لِّئَلَّا تَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَیْكُمْ
حُجَّةٌ اِلَّا الَّذِیْنَ كَلِمًا وَّهَمُّوْا فَلَا تَعْمَلُوْهُمْ وَاخْشَوْنِیْ وَلَا تَعْمَلُوْا
بِعَیْنٍ عَلَیْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۝۱۴۹ اَلَمْ نَسَلِكْ لَّیْسَ فِیْكُمْ رَسُوْلًا مِّنْكُمْ
یَدْعُوْا عَلَیْكُمْ اِلَیْهَا وَرَبِّیْكُمْ وَیُعَلِّمُكُمُ الْكِتٰبَ وَیُحْمِلُكُمْ وَیَعْلَمُكُمْ
لَا تَكُوْنُوْا ظٰلِمُوْنَ ۝۱۵۰ قَادِرُوْنَ اَدَاكُمُكُمْ وَاَشَارُوْا اِلَیْ وَلَا تَقْرُبُوْنَ
اِلَیْهَا اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوا السَّعِیْدُوْنَ اِلَیْهَا وَالصَّلٰوةُ اِنْ اللّٰهَ مَعَ الظَّٰلِمِیْنَ
وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ یَّقُوْلُ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْیَیْوْهُ لَعَلَّكُمْ
تَتَّقُوْنَ ۝۱۵۱ وَلَیْسَ لَكُمْ فِیْ الْحَیْوةِ وَالْمَوْتِ وَالتَّوْبِ وَالْجَوْعِ وَنَقْصِیْرِ
الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالتَّحَرُّیِّ وَبَیْرِ الظُّلُمِیْنَ ۝۱۵۲ اَلَّذِیْنَ اِذَا
اَصَابَهُمْ مُّصِیْبَةٌ قَالُوْا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رٰجِعُوْنَ ۝۱۵۳

چىلارلا (قىبلىنىڭ ئۆزىگەرگەنلىكىنى سىلەرگە قارشى دەلىل قىلىۋالدۇ)، ئۇلار (يەنى زالىملار) دىن قورقماڭلار، (مېنىڭ ئەمرىمنى تۇتۇش بىلەن) مەندىن قورقۇڭلار. (قىبلىنى ئۆزىگەرتىشكە ئەمىر قىلىش) سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى كامالەتكە يەتكۈزۈشۈم ئۈچۈن ۋە توغرا يولدا بولۇشۇڭلار ئۈچۈندۇر (150). شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى كامالەتكە يەتكۈزگىنىم-دەك) ئۆز ئىچىڭلاردىن سىلەرگە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، سىلەرنى (مۇشرىكلىك ۋە گۇناھدىن) پاك قىلىدىغان، سىلەرگە كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى دىنىي ئەھكاملارنى) ئۆگىتىدىغان، سىلەرگە بىلىمگەنلىرىڭلارنى بىلدۈرىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق (151). مېنى (ئائەت-ئىبادەت بىلەن) ياد ئېتىڭلار، (مېنى ياد ئەتسەڭلار) مەنسۇ سىلەرنى (ساۋاب بېرىش بىلەن، مەغپىرەت قىلىش بىلەن) ياد ئېتىمەن. مانا شۇكۈر قىلىڭلار، ناشۇكۈرلۈك قىلىماڭلار (152). ئى ئۆمىنلەر! سەۋر ئارقىلىق ۋە ناماز ئارقىلىق ياردەم تىلەڭلار. ئالەم ھەقىقەتەن سەۋر قىلغۇچىلار بىلەن بىللەدۇر (153) ئالەمنىڭ يولدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنى (يەنى شەھىتلەرنى) ئۆلۈك دېمەڭلار، بەلكى ئۇلار تىرىكتۇر، لېكىن سىلەر بۇنى سەزمەيسىلەر (154). بىز سىلەرنى بىرئاز قورقۇنچ بىلەن، بىرئاز قەھەتچىلىك بىلەن ۋە ماللىرىڭلارغا، جانلىرىڭلارغا، بالىلىرىڭلارغا، زىرائەتلىرىڭلارغا يېتىدىغان زىيان بىلەن چوقۇم سىنايمىز. (بېشىغا كەلگەن مۇسەببەت، زىيان-زەخمەتلەرگە) سەۋر قىلغۇچىلارغا (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (155). ئۇلارغا بىرەر مۇسەببەت كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز ئەلۋەتتە ئالەمنىڭ ئىگىدار-چىلىقىدىمىز (يەنى ئالەمنىڭ بەندىلىرىمىز)، چوقۇم ئالەمنىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز» دەيدۇ (156).

ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتى ۋە رەھىمىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر، ئەنە شۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر ^[157]. سەفا بىلەن مەرۋە ھەقىقەتەن اللەنىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدۇر. ھەج قىلغان ياكى ئۆمرە قىلغان ئادەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سەئىي قىلسا ھېچ باق يوق. كىمكى ئۆز ئىختىيارى بىلەن بىرەر ياخشىلىق قىلىدىكەن (اللە ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى بېرىدۇ)، اللە ئەلۋەتتە شۇكۇرىنىڭ مۇكاپاتىنى بەرگۈچىدۇر، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر ^[158]. بۇ كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) كىشىلەرگە توغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە توغرا يولنى يوشۇرىدىغان-

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَواتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ
 إِنَّ الصَّافِيَّ الْوَجْهَ مِنَ صَلَواتِ اللَّهِ هُوَ حَتَّىٰ الْبَيْتِ أَوْاعْتَمِرَ
 فَلَمَّا جَاءَ عَلَيْهِمْ أَنْ يُصَلُّوا فِيهَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرَ الْأَعْمَالِ اللَّهُ
 شَاكِرٌ عَلِيمٌ ۖ إِنَّ الَّذِينَ يُكْشِفُونَ مَا أَلْزَمْنَا مِنَ الْبَيْتِ وَالْمَدِينِ
 مِنْ بَيْنِ يَدَيْهَا لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ
 يَلْعَنُهُمُ اللَّعُونَ ۚ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُّوا
 فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَكْتُبُ لَهُمْ الثَّوَابَ الرَّحِيمُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ
 كَفَرُوا وَأَمَّاؤُوا هُمْ كُفَّاءٌ أُولَئِكَ عَلَيْهِمُ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ
 وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ۚ خُلِدَ فِيهَا أَلَمْ يَخْشَ اللَّهُ الْعَذَابَ
 وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ۚ هَذِهِ آيَاتُ اللَّهِ الَّتِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ
 الرَّحِيمُ ۚ إِنَّ فِي حَقِّكَ السُّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَالتَّحْلُفِ الْإِيلَافِ
 وَالْهَلَالِ وَالْقَمَرِ الْبَيِّنَاتِ فِي الْبُحْرِ بَيِّنَاتٌ لِلنَّاسِ وَمَا أَنْزَلَ
 اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
 وَبَكَ فِيهَا مِنْ كُلِّ ذَاتٍ وَدَابَّةٌ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّحَابِ
 الْمُشْعَرِّينَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَأْتِي الْقَوْمَ بِعَفْوٍ ۖ ۝

لارغا اللە لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلار (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۇمىنلەر) مۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ ^[159]. پەقەت تەۋبە قىلغانلار، (ئەمەلىنى) تۈزەتكەنلەر، (يەھۇدىيلارنىڭ تەۋرات ئەھكاملىرىدىن يوشۇرغانلىرىنى) بايان قىلغانلارلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىمەن، مەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇرمەن. ناھايىتى مېھرىبانىدۇرمەن ^[160]. شۈبھىسىزكى، كاپىر بولۇپ، كاپىر پېتى ئۆلگەنلەر بار، ئەنە شۇلار چوقۇم اللەنىڭ، پەرىشتىلەرنىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ لەنىتىگە ئۇچرايدۇ ^[161]. ئۇلار دوزاخقا مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇلاردىن ئازاب يېنىكلىتىلمەيدۇ، ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازاب كېچىكتۈرۈلمەيدۇ ^[162]. سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھتۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر؛ ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىبان-دۇر ^[163]. ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىشىدە، كىشىلەرگە پايدىلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ دېڭىزدا ئۇزۇپ يۈرگەن كېمىلەردە، اللە بۇلۇتتىن ياغدۇرۇپ بەرگەن، ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرىدىغان يامغۇردا، يەر يۈزىگە تارقىتىۋەتكەن ھايۋاناتلاردا، شامال يۆتۈلۈشلىرىنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشىدا، ئاسمان-زېمىن ئارىسىدا بويۇندۇرۇلغان بۇلۇتلاردا، چۈشىنىدىغان كىشىلەر ئۈچۈن، ئەلۋەتتە (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر باردۇر ^[164].

بەزى ئادەملەر **الله** دىن غەيرىلىرىنى (يەنى بۇتلارنى) **الله** غا شېرىك قىلىۋالسا، ئۇلارنى (مۆمىنلەرنىڭ) **الله** نى دوست تۇتقىنىدەك دوست تۇتىدۇ (يەنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۇلارغا بويسۇنىدۇ).
مۆمىنلەر **الله** نى ھەممىدىن بەك دوست تۇتقۇ-چىلاردۇر، زالىملار (قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىگە تەييارلانغان) ئازابى كۆرگەن چاغدا پۈتۈن كۈچ - قۇۋۋەتنىڭ **الله** غا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ۋە **الله** نىڭ ئازابىنىڭ قاتتىق ئىكەنلىكىنى كاشى بىلسە ئىدى (دۇنيادا **الله** غا شېرىك كەلتۈرگەنلىك-لىرىگە ھەددىدىن زىيادە پۇشايمان قىلاتتى) ^[165].
ئەينى ۋاقىتتا ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئازابى كۆرۈپ، ئەگەشكۈچىلەردىن ئادا-جۇدا بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتى (يەنى دۇنيادىكى دوستلۇقى) ئۈزۈلىدۇ ^[166]. ئەگەشكۈچىلەر: «كاشكى بىزلەرگە (دۇنياغا) قايتىشقا بولسا

وَمَنْ يَكْفُرْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنَدَا أَتُحِبُّهُمُ كَمَا يَكْفُرُ اللَّهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنَّهُ يُرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقَوْلَ لِلَّهِ جَبِينًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ۖ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَأَوَّلُوا وَالْعَذَابُ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ۖ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكِ يَرِيهِمْ اللَّهُ أَعْمَاءُ لَهُمْ حُرَّتٌ عَلَيْهِمْ وَنَافٍ مِنْهُمْ مِنَ الْكَارِ ۖ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۚ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالشُّبُهَةِ وَالْفَحْشَاءِ ۚ وَأَنَّ تَقُولُوا أَعْلَى اللَّهُ مَا لَتَعْلَمُونَ ۚ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا لَوْلَا نُفِيََ مَا نَفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءُ نَاءُ وَلَوْ كَانَ آبَاءُهُمْ لَا يَقُولُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ۚ وَمَنْ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَكُمْ كَيْفَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ إِذْعَاءٌ وَبِدَاءٌ ضَمُّ لَكُمْ عُمَى كَيْفَ لَا يَقُولُونَ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنَّ كُنتُمْ لَأَيَّاهُ تَعْبُدُونَ ۝

ئىدى، ئۇلار بىزدىن ئادا-جۇدا بولغانىدەك بىزمۇ ئۇلاردىن ئادا-جۇدا بولاتتۇق» دەيدۇ. **الله** ئۇلارغا (يامان) ئىشلىرىنىڭ ھەسرەت بولغانلىقىنى مۇشۇنداق كۆرسىتىدۇ، ئۇلار دوزاختىن چىقمايدۇ ^[167]. ئى ئىنسانلار! يەر يۈزىدىكى ھالال-پاكىز نەرسىلەردىن يەڭلار، شەيتاننىڭ يوللىرىغا ئەگەشمەڭلار، چۈنكى شەيتان سىلەرگە ئۇچۇق دۈشمەندۇر ^[168]. شەيتان سىلەرنى ھەقىقەتەن يامانلىقلارغا، قەبىھ گۇناھلارغا ۋە **الله** نامىدىن، يالغاندىن (**الله** سىلەرگە ھالال قىلغان نەرسىلەرنى ھارام دەپ ۋە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال دەپ)، سىلەر بىلىمەيدىغان نەرسىلەرنى ئېيتىشقا بۇيرۇيدۇ ^[169]. ھەرقاچان ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «**الله** نازىل قىلغان نەرسىگە (يەنى **الله** پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان ۋەھىگە، قۇرئانغا) ئەگىشىڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ياق، ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن قالغان دىنغا ئەگىشىمىز» دېيىشىدۇ. ئاتا-بوۋىلىرى ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىگەن ۋە توغرا يولدا بولمىغان تۇرسا، يەنە ئۇلارغا ئەگىشمەيدۇ؟ ^[170] كاپىرلارنى ھىدايەتكە دەۋەت قىلغۇچى خۇددى مەنىسىنى چۈشەنمەي تاۋۇشنى ۋە نىدائىلا ئاڭلايدىغان چاھاربايلارنى چاقىرىغان ئادەمگە ئوخشايدۇ (كاپىرلار ھەقىقىي ئاڭلاشتىن) گاستۇر، (ھەقىقىي سۆزلەشتىن) گاجىدۇر، (ھەقىقىي كۆرۈشتىن) كوردۇر، ئۇلار (ۋەز-نەسىھەتنى) چۈشەنمەيدۇ ^[171]. ئى مۆمىنلەر! بىز سىلەرنى رىزىقلاندۇرغان ھالال نەرسىلەردىن يەڭلار، ئەگەر **الله** غا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار، **الله** غا (يەنى **الله** نىڭ ھەددى-ھېسابىز نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلىڭلار ^[172].

الله سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھاياۋانى، قانىنى، چوشقا گۆشىنى، اللەدىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھاياۋانى يېيىشنى ھارام قىلدى. كىمكى ئۆز ئىختىيارىچە ئەمەس، ئىلاجى-سىزلىقتىن (يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك يېسە، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ھەقىقەتەن **اللە** ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[173]. **اللە** كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) نازىل قىلغان نەرسىلەرنى يوشۇرىدىغان ۋە ئۇنى ئازغىنا پۇلغا ساتىدىغانلار-نىڭ قارىغا يېگىنى پەقەت ئوتتۇر (چۈنكى ئۇلار-نىڭ يېگەن شۇ ھارام مېلى ئۇلارنى دوزاخقا ئېلىپ بارىدۇ)، قىيامەت كۈنى **اللە** ئۇلارغا (ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان) سۆز قىلمايدۇ، ئۇلارنى (گۇناھ-لىرىدىن) پاكلىمايدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[174]. ئەنە شۇلار ھىدايەتنى گۇمراھلىققا، مەغپىرەتنى ئازابقا (يەنى جەننەتنى دوزاخقا) تېگىشتى، ئۇلار دوزاخ ئازابىغا نېمىدىگەن چىداملىق! ^[175] بۇ (قاتتىق ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، **اللە** ھەقىقەتەن ھەق كىتابنى (تەۋراتنى) نازىل قىلدى (ئۇلار تەۋراتتىكى نەرسىلەرنى يوشۇردى ۋە ئۆزگەرتىۋەتتى)، كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلغۇچىلار چوڭقۇر نىزادىدۇر^[176]. سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى **اللە** غا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى **اللە** نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، **اللە** نى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش-ئەقىربىلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىلىەرگە (يەنى پۇل-مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىققا ئېرىشىشىگە پۇل-مال ياردەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە (**اللە** نىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىماندا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر^[177].

إِسْمَاحَومَ عَيْنَكَ الْمَيْتَةَ وَالذَّمَّ وَالْعَمَّ الْخَبِيرَ وَمَا أُهْلَ بِهِ
لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَارْعَا دِفْلَاسَهُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ
عَفُورٌ رَحِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ
وَيُسْتَرُونَ بِهِ قُلُوبًا قَلِيلًا أُولَئِكَ مَا يَكُونُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا
الْعَارُ وَلَا يَكْلَهُمْ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى وَالْعَذَابِ
يَا مُصْطَفَىٰ مَهْ أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ذَلِكَ يَأْتِي اللَّهَ نَزْلُ
الْكِتَابِ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ
بَعِيدٍ أَلَيْسَ الْإِبْرَآنُ نُورًا أُوجِبَهُمْ قَسْلَ الشُّرْقِ وَالْغَرْبِ
وَالْكَرْبِ وَالْكَرْبِ مِنَ أَمْنٍ يَأْتِيهِمُ الْيَوْمَ الْأَخِيرُ وَالْمَلِكَةُ
وَالْكَرْبِ وَالْكَرْبِ وَأَيُّ الْمَالِ عَلَى حَبِيبِهِ ذَوِي الْفُتْرَيْنِ
وَالْيُسْتَمَى وَالْمُسْلِمِينَ وَابْنِ التَّيْدِيلِ وَالسَّالِمِينَ وَفِي
الْزَقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَأَتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ يَعْهَدُهُمْ
إِذَا عَاهَدُوا وَالظَّالِمِينَ فِي الْبِاسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَجِئَ
الْبَاسُ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ۝

رامزان ئېيىدا قۇرئان نازىل بولۇشقا باشلىدى، قۇرئان ئىنسانلارغا يېتەكچىدۇر، ھىدايەت قىلغۇچى ۋە ھەق بىلەن ناھەقنى ئايرىغۇچى روشەن ئايەت-لەردۇر، سىلەردىن كىمكى رامزان ئېيىدا ھازىر بولسا رامزان روزىسىنى تۇتسۇن؛ كىمكى كېسەل ياكى سەپەر ئۈستىدە (يەنى مۇساپىر) بولۇپ (تۇتمىغان بولسا، تۇتمىغان كۈنلەر ئۈچۈن) باشقا كۈنلەردە تۇتسۇن. **اللە** سىلەرگە ئاسانلىقنى خالايدۇ، تەسلىكنى خالىمايدۇ، (ئاغزىڭلار ئوچۇق يۈرگەن كۈنلەرنىڭ قازاسىنى قىلىش بىلەن رامزان روزىسىنىڭ) سانىنى تولدۇرۇشۇڭلارنى، سىلەرنى ھىدايەت قىلغانلىقىغا **اللە** نى ئۇلۇغلىشىڭلارنى، (ئۇنىڭ ئىنئاملىرىغا) شۈكۈر قىلىشىڭلارنى خالايدۇ⁽¹⁸⁵⁾. مېنىڭ بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرۇلۇق سورىسا (ئۇلارغا ئېيتقىنكى)، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا يېقىنمەن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى، سۆزلىرىنى بىلىپ تۇرىمەن)، ماڭا دۇئا قىلسا، مەن دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ۚ تَعْمَنُ شَهَادَةُ الشَّهْرِ
لَقِيصْبِهِ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ
يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ
وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝ وَإِذَا
سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا
دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ۝
أَحِلَّ لَكُمُ اللَّيْلَةُ الَّتِي كُنْتُمْ فِيهَا رَاكِعِينَ ۚ أَلَيْسَ لَكُم مِّنْهُنَّ
أَيَّامٌ لَّكُمْ فِيهَا رَاكِعُونَ ۚ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَالِمُ الْغُيُوبِ
فَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ
يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا
الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝
كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لِّلنَّاسِ آيَاتِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ۝

قىلىمەن، ئۇلار توغرا يول تېپىش ئۈچۈن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلسۇن ۋە ماڭا ئىمان ئېيتسۇن (يەنى ھەمىشە ئىمان بىلەن بولسۇن)⁽¹⁸⁶⁾. روزا كېچىلىرىدە ئاياللىرىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلىش سىلەرگە ھالال قىلىندى، ئۇلار سىلەر ئۈچۈن كىيىمدۇر (يەنى ئۇلار سىلەرگە ئارىلىشىپ ياشايدۇ ۋە كىيىم بەدەنگە يېپىشقاندەك يېپىشىدۇ)، سىلەرمۇ ئۇلار ئۈچۈن كىيىمسىلەر (يەنى سىلەرمۇ ئۇلارغا ئارىلىشىپ ياشايسىلەر ۋە كىيىم بەدەنگە يېپىشقاندەك يېپىشىسىلەر). **اللە** ئۆزەڭ-لارنىڭ ئۆزەڭلارنى ئالدىغانلىقىڭلارنى (يەنى روزا كېچىسىدە يېقىنچىلىق قىلىشىڭلارنى) بىلدى*. **اللە** تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى، سىلەرنى ئەپۇ قىلدى. ئەمدى ئۇلارغا (يەنى ئاياللىرىڭلارغا) يېقىنچىلىق قىلىڭلار، **اللە** سىلەرگە تەقدىر قىلغان نەرسىنى (يەنى پەرۋەنتىنى) تەلەپ قىلىڭلار، تاكى تاڭنىڭ ئاق يېمى قارا يېمىدىن ئايرىلغانغا (يەنى تاڭ يورۇغانغا) قەدەر يەڭلار، ئىچىڭلار، ئاندىن كەچ كىرگىچە روزا تۇتۇڭلار، سىلەر مەسجىد تەۋىتىڭلاردا ئولتۇرغان چېغىڭلاردا (كۈندۈز بولسۇن، كېچە بولسۇن)، ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىڭلار، ئەنە شۇلار **اللە** بەلگىلىگەن چېگرىلاردۇر (يەنى مەننى قىلغان ئىشلاردۇر)، ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار. كىشىلەرنىڭ (ھارام قىلىنغان ئىشلاردىن) ساقلىنىشلىرى ئۈچۈن، **اللە** ئايەتلىرىنى ئۇلارغا مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ⁽¹⁸⁷⁾.

* ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە رامزان ئېيىنىڭ كېچىلىرىدە ئاياللارغا يېقىنچىلىق قىلىش چەكلەنگەن ئىدى، كېيىن بۇ ھۆكۈم ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذَلُّوا بِهَا
إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ
بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ
قُلْ فِي مَوَاقِعِ النَّاسِ وَالْحَرَجِ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ
تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى
وَأَنْتُمْ الْبُيُوتُ مِنْ أَبْوَابِهَا وَأَتَوْا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُفْعَلُونَ ۝ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ
يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
الْمُعْتَدِينَ ۝ وَأَقْسَلُوا لَهُمْ حَيْثُ يَفْقَهُوهُمْ وَاعْرِضْهُمْ
مِنْ حَيْثُ أَعْرِضُوا لَهُمْ وَأَلْفَنَّهُمْ أَسَدًا مِنَ الْقَتْلِ وَلَا
تَقْبَلُوا لَهُمْ عِنْدَ السَّجْدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُفْعَلُوا لَهُمْ
فِيهِ قَاتِلُكُمْ قَاتِلُكُمْ قَاتِلُكُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ
الْكَاذِبِينَ ۝ فَإِنْ اتَّخَذُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝
وَلَقَدْ لَعْنَهُمُ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئَةً وَبَيِّنُوا الَّذِينَ
لِلَّهِ فَإِنْ اتَّخَذُوا فَلَاحُذَرُوا ۝ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ۝

بىر- بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى ناھەق يەۋالماڭلار،
بىلىپ تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ بىر قىسىم ماللىرىنى
زۇلۇم بىلەن يەۋىلىش ئۈچۈن ھاكىمىلارغا پارا
بەرمەڭلار^[188]. (ئى مۇھەممەد!) سەندىن
يېڭى چىققان ئاي (يەنى ئاينىڭ كىچىك چىقىپ
چوڭىيىدىغانلىقى، ئاندىن كىچىكلەيدىغانلىقى)
توغرۇلۇق سورىشدۇ. (ئۇلارغا) ئېيتقىنىكى، «ئۇ
كىشىلەرنىڭ (تىرىكچىلىك، سودا-سېتىق، مۇئامىلە،
روزا تۇتۇش، ئېغىز ئېچىش قاتارلىق) ئىشلارنىڭ
ۋە ھەجنىڭ ۋاقتلىرىنى ھېسابلىشى ئۈچۈندۇر». (جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلغىنىڭلاردەك ئىھرامدىكى
چېغىڭلاردا) ئۆيلەرنىڭ ئارقىسىدىن (تۆشۈك ئېچىپ)
كىرىش ياخشىلىققا ياتمايدۇ. (اللە نىڭ ئەمرىگە
مۇخالىپ ئىش قىلىشتىن) قورققان ئادەم ياخشى

ئەمەل (ئىگىسى) دۇر. (ئىھرامدىكى چېغىڭلاردا ئادەتتىكىدەك) ئۆيلەرنىڭ دەرۋازىلىرىدىن
كىرىڭلار، بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار^[189]. سىلەرگە ئۇرۇش ئاچقان
ئادەملەرگە قارشى اللە يولىدا جىھاد قىلىڭلار، تاجاۋۇز قىلماڭلار، تاجاۋۇز قىلغۇچىلارنى اللە
ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ^[190]. ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) (ئۇلار ھەرەمدە بولسۇن، باشقا
يەردە بولسۇن، ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا بولسۇن) ئۇچراتقان يەردە ئۆلتۈرۈڭلار، سىلەرنى
يۇرتۇڭلاردىن (يەنى مەككىدىن) چىقىرىۋەتكەندەك، سىلەرمۇ ئۇلارنى يۇرتىدىن چىقىرىۋېتىڭلار،
زىيانكەشلىك قىلىش ئۇرۇشتىنمۇ ياماندۇر. تاكى ئۇلار ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچمىغىچە مەسجىدى
ھەرام ئەتراپىدا ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلماڭلار، ئەگەر ئۇلار (مەسجىدى ھەرام ئەتراپىدا)
ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچسا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېرىڭلار. كاپىرلارنىڭ جازاسى شۇنداق بولىدۇ^[191].
ئەگەر ئۇلار ئۇرۇشنى توختاتسا (سىلەرمۇ ئۇرۇشتىن قول يىغىڭلار)، اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا)
ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[192]. تاكى زىيانكەشلىك
تۈگىگەن ۋە اللە نىڭ دىنى يولغا قويۇلغانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇشۇڭلار؛ ئەگەر ئۇلار
ئۇرۇشنى توختاتسا، زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن باشقىلارغا دۈشمەنلىك قىلىشقا بولمايدۇ^[193].

(ئۇرۇش) ھارام قىلىنغان ئاي (ئۇرۇش) ھارام قىلىنغان ئايغا تەخدىر (يەنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا دۈشمىنلار سىلەرگە چېقىلسا، شۇ ئايلاردا سىلەرمۇ ئۇلارغا چېقىلساڭلار بولىدۇ). ھۆرمىتى ساقلىنىشقا تېگىشلىك نەرسىلەر تەڭ - باراۋەردۇر (يەنى ھۆرمىتى ساقلىنىشقا تېگىشلىك نەرسىلەرنى باشقىلار دەپسەندە قىلسا، ئىنتىقام ئېلىش يۈزىدىن، سىلەرمۇ ئۇلارنى دەپسەندە قىلساڭلار ھېچ يامىنى يوق). بىراۋ سىلەرگە قانداق چېقىلساڭلار بولسا، سىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇنچىلىك چېقىلساڭلار؛ اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىلىدۇر (194). اللە نىڭ يولىدا (پۇل - مال) سەرپ قىلىڭلار، ئۆزەڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىساڭلار، ئېھسان قىلىڭلار، ئېھسان قىلغۇچىلارنى اللە ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ (195). ھەج بىلەن ئۆمرەنى اللە ئۈچۈن تولۇق ئورۇنلاڭلار، ئەگەر (دۈشمەن ياكى كېسەللىك سەۋەبىدىن) ھەجنى ياكى ئۆمرەنى ئادا قىلىشتا توسقۇنلۇققا

ئۇچرىساڭلار، ئۇ ھالدا نېمە ئوڭاي بولسا (يەنى تۆگە، كالا، قويدىن نېمىنى تاپالساڭلار)، شۇنى قۇربانلىق قىلىڭلار، قۇربانلىق قىلىنىدىغان مال جايغا (يەنى بەلگىلەنگەن جايغا) يەتمىگىچە بېشىڭلارنى چۈشۈرمەڭلار. سىلەردىن كىمكى كېسەل (يەنى چېچنى چۈشۈرسە زىيان قىلىدىغان كېسەل) ياكى بېشىدا ئىللەت (يەنى باش ئاغرىقى، پىتقا ئوخشاشلار) بولۇپ (بېشىنى چۈشۈرمىسە)، قىدىيە قىلىش يۈزىدىن (ئۈچ كۈن) روزا تۇتسۇن، ياكى (ئالتە مىككىگە ئۈچ ما) سەدىقە بەرسۇن، ياكى (بىرەر مال) قۇربانلىق قىلسۇن، ئەمىنلىكتە بولغان چېغىڭلاردا (ئاراڭلاردىن) ئۆمرە قىلغاندىن كېيىن ھەج قىلىشتىن بەھرىمەن بولغان ئادەم (يەنى ھەجىدىن بۇرۇن ئۆمرە قىلىپ تاماملىغان ئادەم) نېمە ئوڭاي بولسا، شۇنى قۇربانلىق قىلسۇن، (پۇلى يوقلۇقتىن ياكى قۇربانلىق مال يوقلۇقتىن قۇربانلىق مال) تاپالمىغان ئادەم ھەج جەريانىدا ئۈچ كۈن روزا تۇتسۇن، (ھەجىدىن) قايتقاندىن كېيىن يەتتە كۈن روزا تۇتسۇن، ئۇنىڭ ھەممىسى ئون كۈن بولىدۇ. مانا بۇ (يەنى ئۆمرە قىلغان ئادەمگە قۇربانلىق قىلىش لازىملىقى ياكى روزا تۇتۇش ھەققىدىكى ھۆكۈم) مەسجىدى ھەرام دائىرىسىدە (يەنى ھەرەمدە) ئولتۇرۇشلۇق بولمىغان كىشىلەر ئۇچۇندۇر. اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە نىڭ ئازابى قاتتىقتۇر (196). ھەج ۋاقتى مەلۇم بىرقانچە ئايدۇر (يەنى شەۋۋال، زۇلقەئەدە ئايلىرى ۋە زۇلھەججە ئېيىنىڭ ئون كۈنىدۇر). بۇ ئايلاردا ھەج قىلىشنى نىيەت قىلغان (يەنى ئېھرام باغلىغان) ئادەمنىڭ جىنسىي ئالاقە قىلىشى، گۇناھ قىلىشى ۋە جانجال قىلىشى مەنئى قىلىنىدۇ، سىلەر قانداقلىكى ياخشى ئەمەلنى قىلساڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ (ئاخىرەتلىكلىرى ئۈچۈن) زاد - راھىلە ئېلىۋېلىڭلار، ئەڭ ياخشى زاد - راھىلە تەقۋادارلىقتۇر. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! ماڭا تەقۋادارلىق قىلىڭلار (197).

الشَّهْرُ الْحَرَامَ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ مَّنْ
اغْتَدَى عَلَيْكُمْ قَاتِلْتُمْوَاَعْلَيْكُمْوَبِئْسَ مَا اَعْتَدَى عَلَيْكُمْ
وَاَقْتُوا اللَّهَ وَاَعْلَمُوا اَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ۝ وَاَنْقِضُوا فِى
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تَقْلُوا يَدِيَكُمْ اِلَى التَّكْلُفِ ۚ وَاَحْسِنُوا اِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَاَنْتَهُوا الْحَجَّةَ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَاِنْ
اُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَخْلُقُوْا رُءُوسَكُمْ حَتّٰى
يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا اَوْ بِمَا اَذٰى رَسْمٍ
كَاسِهٍ فَعِدَّةٌ مِنْ سِتْرٍ اَوْ صِدَاقَةٌ اَوْ سَنَكٌ ۚ فَاِذَا اَمِنْتُمْ
فَمَنْ تَمَنَّاهُ بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ
لَمْ يَجِدْ فِصْيَالًا فَلَنَاقَةٍ اَوْ اَكْبَرُ مِنَ الْحِجَرِ وَسَبْعَةٌ اِذَا جَعَلْتُمْ بِلَاحَ
عَمْرَةٍ كَامِلَةً ۚ ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلًا بِرِاسِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَاَقْتُوا اللَّهَ وَاَعْلَمُوا اَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ الْحَجُّ
الشَّهْرُ الْمَعْلُومُ ۚ مَنْ قَرَضَ فِيْهِ الْحَجَّ فَلَا رَفْعَ وَلَا هُنُوتَ
وَلَا كِبَالَ فِى الْحَجِّ ۚ وَاَتَقَعُوا مِنْ حَيْثُ يَعْلَمُوْنَ ۚ وَتَرَدُّوا
فَاِنْ خَيْرٌ اِلَّا رَاوِ الثَّقَوٰى وَاَتَقَوْنَ يَا وِلٰى الْاَلْبَابِ ۝

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِمَّنْ رَزَقَكُمْ
 قَدْ آفَضَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ قُرْآنًا وَعَرَبِيًّا ۚ وَاللَّهُ عِنْدَ
 الشَّعِيرِ ۚ الْحَرَامُ ۚ وَأَذْكُرُوكُمْ كَمَا هَذَا ۚ وَإِنْ
 كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الصَّاغِينَ ۚ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ
 حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ ۚ وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ
 غَفُورٌ رَحِيمٌ ۚ قَدْ آفَضَ إِلَيْكُمْ مَنَاسِكَكُمْ
 قَدْ كَرَّمَ اللَّهُ كَيْدَ كُرْكُمْ ۚ إِيَّاكُمْ أَوْ أَشَدَّ كُرْكُمْ ۚ فَمَنْ
 النَّاسُ مَنْ يَكْفُرُ ۚ رَيْبًا لِيُنَافِيَ الدُّنْيَا وَمَا
 لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۚ وَمَنْهُمْ مَنْ يَقُولُ
 رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً
 وَقَدْ عَدَّ آدَابَ النَّارِ ۚ وَلَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا
 وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۚ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي
 أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ ۚ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ
 عَلَيْهِ ۚ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ
 الْإِثْمُ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ عَلِيمٌ ۚ وَأَعْلَمُ الْكُفْرَ الْيَهُودَ ۚ

پەرۋەردىگار ئىگلاردىن (ھەج مەۋسۈمىدە تىجارەت
 ۋە باشقا ئوقەت ئارقىلىق) رىزىق تەلەپ قىلساڭلار،
 سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئەمەللىرىڭلارنى قايتىدىن
 چىڭىڭلاردا مەشئەرى ھەرامدا (يەنى مۇزدەلسەدە)
 اللەنى ياد ئېتىڭلار، اللە سىلەرنى ھىدايەت قىل-
 غانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى ياد ئېتىڭلار، ئىلگىرى سىلەر
 ھەقىقەتەن گۇمراھ ئىدىڭلار (يەنى اللە سىلەرنى
 ھىدايەت قىلىشتىن ئىلگىرى گۇمراھلار قاتارىدا
 ئىدىڭلار) [198]. ئاندىن كېيىن، سىلەر (ئەمەللىرىڭلارنى)
 كىشىلەر قايتىدىن جاي بىلەن قايتىڭلار، اللەدىن
 مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار. اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى
 مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر [199].

سىلەر ھەجگە ئائىت ئىبادەتلەرنى ئادا قىلغاندىن كېيىن، اللەنى بولسا ئاتا-بوۋاڭلارنى (پەخىر-
 لىنىپ) ياد ئەتكەندەك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ زىيادە ياد ئېتىڭلار، بەزى كىشىلەر: «ئۇ پەرۋەردىگار بىزنى
 بىزگە (نېسىۋىمىزنى) بۇ دۇنيادىلا بەرگىن» دەيدۇ. ھالبۇكى، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە (ياخشىلىقتىن)
 ھېچ نېسىۋە يوقتۇر [200]. بەزى كىشىلەر: «پەرۋەردىگار بىزنى بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن،
 ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» دەيدۇ [201]. ئەنە شۇلار
 ئۆزلىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مول مېۋىسىنى كۆرىدۇ. اللەنىڭ ھېساب ئېلىشى تېز دۇر (يەنى
 شۇنچە كۆپ خالايتتىن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ھېساب ئېلىپ بولىدۇ) [202]. ساناقلىق كۈنلەردە
 (يەنى تەشرىق كۈنلىرىدە) اللەنى ياد ئېتىڭلار (يەنى نامازلىرىڭلارنىڭ ئاخىرىدا تەكبىر ئېيتىڭ-
 لار)، (مىنادىن) ئالدىراپ ئىككى كۈندە قايتىدىن ئادەمگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، تەخىر قىلىپ
 قايتىدىن ئادەمگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. (يۇقىرىقى ئەھكاملار) تەقۋادارلىق قىلىپ
 (ھەجنى تولۇق ئادا قىلماقچى بولغان) ئادەم ئۈچۈندۇر. اللەدىن قورقۇڭلار؛
 بىلىڭلاركى، سىلەر ھېساب ئۈچۈن اللەنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر [203].

(ئى مۇھەممەد!) كىشىلەر ئارىسىدا شۇنداق ئادەم باركى، ئۇنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكى توغرىسىدىكى سۆزى سېنى قىزىقتۇرىدۇ (لېكىن ئۇ يالغانچى مۇنا-پىقتۇر)، ئۇ دىلىدىكى نەرسىگە (يەنى دىلى باشقا تىلى باشقا ئەمەسلىكىگە) ئالەمنى گۇۋاھ قىلىدۇ. ھالبۇكى، ئۇ (ساخا ۋە ساخا ئەگەشكۈچىلەرگە) ئەشەددىي دۈشمەندۇر (كۆرۈنۈشتە ئۇ شېرىن سۆزى ئارقىلىق دىندار قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ) (204). ئۇ (ھۇزۇرۇڭدىن) قايتقاندىن كېيىن، زېمىنىدا بۇزۇق-چىلىق قىلىش ئۈچۈن ۋە زىرائەتلەرنى، ھايۋا-ئاتلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ (ئۇنىڭ بۇزغۇنچىلىقى ئەمەلدە ئىنسانلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈندۇر، چۈنكى زىرائەتلەرسىز ۋە ھايۋاناتلارسىز ئىنسانلارنىڭ ياشىيالىشى مۇمكىن ئەمەس). ئالەم بۇزۇقچىلىقنى ياقىتۇرمايدۇ (205). ئۇنىڭغا (ۋەز-نەسىھەت قىلىنىپ يامان سۆز-ھەرىكەتلىرىڭدىن قايتىپ) ئالەمدىن قورققىن دېيىلسە، غۇرۇرى ئۇنىڭغا گۇناھ يۈكلەيدۇ (يەنى ھەقىقەتتە كەكبۇرلۇق بىلەن باش تارتىپ، پىتنە-پاساتتا تېخىمۇ ئەزەبلەيدۇ)، ئۇنىڭغا جەھەننەم يېتەرلىكتۇر، جەھەننەم ناھايىتى يامان جايدۇر (206). بەزى كىشىلەر باركى، ئۇلار ئالەمنىڭ رەزاسى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىدۇ (قىلغان ئەمەلى بىلەن پەقەت ئالەمنىڭ رازىلىقىغا تەلەپپۇز). ئالەم بەندىلىرىگە تولىمۇ مەرھەمەتلىكتۇر (207). ئى مۆمىنلەر! ئىسلام دىنىغا پۈتۈنلەي كىرىڭلار (يەنى ئىسلام دىنىنىڭ پۈتۈن ئەھكاملىرىغا بويسۇنۇڭلار، بەزى ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلىپ، بەزى ئەھكاملىرىنى تەرك ئەتمەڭلار)، شەيتاننىڭ يوللىرىغا (ۋە ئىغۋاسىغا) ئەگەشمەڭلار. شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر (208). سىلەرگە (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقىتىنى كۆرسىتىدىغان) روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن (توغرا يولدىن) تېپىپ كەتسەڭلار، بىلىڭلاركى، (سىلەر جازانىسىلەر، چۈنكى) ئالەم غالىبتۇر (يەنى سىلەردىن ئىستىقام ئېلىشتىن ئاجىز ئەمەستۇر)، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (209). ئۇلار (يەنى ئىسلامغا كىرىشنى تەرك ئەتكەنلەر) پەقەت ئالەمنىڭ (قىيامەت كۈنى خالايدىغان ئارقىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) بۇلۇت پارچىلىرى ئىچىدە كېلىشىنى، پەرىشتىلەرنىڭ كېلىشىنى ۋە (خالايدىغان ئارقىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىپ، بىر گۇرۇھ جەننەتنى، بىر گۇرۇھ دوزىخنى بولۇپ ئايرىلىش بىلەن خالايدىغان) ئىشىنىڭ پۈتۈشۈشى كۈتمەيدۇ؟ (بەندىلەرنىڭ) ھەممە ئىشى ئالەمغا قايىتۇرۇلىدۇ (210). (ئى مۇھەممەد!) ئىسرائىل ئەۋلادىدىن سورىغىنىكى، بىز ئۇلارغا نەقەدەر كۆپ روشەن دەلىللەرنى ئاتا قىلدۇق. كىمكى ئالەمنىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئۇنى (كۆپلىك قىلىپ) ئۆزگەرتىۋەتسە (ئالەم ئۇنىڭغا ئازاب قىلىدۇ)، ئالەمنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر (211).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ
اللَّهُ عَلَى مَآئِهِ قَلْبُهُ وَيَكْتُمُ الْكَيْدَ ۝ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى
فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۚ وَاللَّهُ
لَا يُحِبُّ الْفَاسِدَ ۝ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ
الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَبَّبَهُ جَهَنَّمَ وَلِئِنَّ الْيَهُودَ وَمِنَ
النَّاسِ مَنْ يُشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ
رَءُوفٌ بِالْعِيسَى ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
ادْخُلُوا فِي السِّلَاحِ كَافَّةً ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۚ فَإِنْ رَكَّلْتُمْ عَنْ
بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ آيَاتُ الرَّبِّ فَعَالِمُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ۚ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي
ظُلُمٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالسَّيْلُ ۚ وَلَقَدْ أَلَمْنَا
وَاللَّهُ يُرْجِعُ الْأُمُورَ ۚ سَلِّ بَيْنَ إِسْرَائِيلَ كَمَ
أَتَيْنَهُمْ مِنْ آيَاتٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ
مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

كاپىرلارغا دۇنيا تىرىكچىلىكى چىرايلىق كۆرسىتىلدى (يەنى ئۇلار دۇنيانىڭ شەھۋەتلىرىگە، نېمەتلىرىگە مەپتۇن بولىدۇ)، مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىدۇ، ھالبۇكى قىيامەت كۈنى تەقۋادارلار ئۇلاردىن (دەرىجە جەھەتتە) ئۈستۈن تۇرىدۇ؛ اللە خالىغان كىشىگە ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ [212]. ئىنسانلار (دەسلەپتە) بىر ئۈمىد (يەنى ھەق دىندا) ئىدى (كېيىن ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىمان ئېيتىپ، بەزىسى ئىمان ئېيتماي ئىختىلاپ قىلىشتى)، اللە (مۆمىن-لەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كۇففارلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەم-بەرلەرنى ئەۋەتتى؛ (اللە) كىشىلەرنىڭ ئىختىلاپ

رَبِّينَ الَّذِيْنَ كَفَرُوا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْعُرُوْنَ مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ اٰتَقُوْا فَعَمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاللّٰهُ يَرٰ رُءُوْسَ مَنْ يُّشَاۡرُ بِقِيٰمَتِهِمْ حَسَابٍ ۝۱۰ كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً ۝۱۱ فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيِّْنَ مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ ۝۱۲ وَانْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيْمَا اَخْتَلَفُوْا فِيْهِ ۝۱۳ وَمَا اَخْتَلَفَ فِيْهِ اِلَّا الَّذِيْنَ اُوْتُوْهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ اِلٰهِيْهِمْ بِغَيَابَتِمْ ۝۱۴ فَعَدَّى اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لِمَا اَخْتَلَفُوْا فِيْهِ مِنَ الْحَقِّ بِاٰيَةٍ ۝۱۵ وَاللّٰهُ يَهْدِيْ مَنْ يُّشَاۡرُ اِلَيْهِ ۝۱۶ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ۝۱۷ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تُدْخَلُوْا الْجَنَّةَ وَ لَا يَأْتِيَكُمْ مِّثْلُ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مِّثْلَهُمْ ۝۱۸ اَلَيْسَ اُولَٰئِكَ اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا حَتّٰى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ ۝۱۹ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ الْاَرَاقُ ۝۲۰ نَصْرُ اللّٰهِ قَرِيْبٌ ۝۲۱ يَسْئَلُوْكَ مَاذَا يُنْفِقُوْنَ ۝۲۲ قُلْ مَا اَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ قُلُوْا الَّذِيْنَ وَالَافْرِيْقِيْنَ ۝۲۳ وَالْيَسْنٰى وَالسَّكِيْنِ ۝۲۴ وَالنَّجِيْنِ ۝۲۵ وَمَا تَعْمَلُوْنَ خَيْرٍ ۝۲۶ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ يَهْدِيْ لِمَنْ يُّشَاۡرُ اِلَيْهِ ۝۲۷

قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلارغا ھەق كىتابنى نازىل قىلدى، پەقەت كىتاب بېرىلگەن كىشىلەرلا ئۆزلىرىگە روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ (يەنى كاپىرلار مۆمىنلەرگە ھەسەت قىلىپ)، كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشتى. اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە مۆمىنلەرنى ئۇلار (يەنى گۇم-راھلار) ئىختىلاپ قىلىشقان ھەقىقەتكە ھىدايەت قىلدى. اللە خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باش-لايدۇ [213]. سىلەر تېخى ئىلگىرىكىلەر ئۇچرىغان كۈلپەتلەرگە ئۇچرىماي تۇرۇپ جەننەتكە كى-رىشنى ئويلايمسىلەر؟ سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (مۆمىن)لەر ئېغىرچىلىقلارغا، كۈلپەتلەرگە ئۇچ-رىغان ۋە چۆچۈتۈۋېتىلگەن ئىدى، ھەتتا پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەر: «اللەنىڭ (بىزگە ۋەدە قىلغان) ياردىمى قاچان كېلىدۇ؟» دېگەن ئىدى. بىلىڭلاركى، اللەنىڭ ياردىمى ھەقىقەتەن يېقىندۇر [214] (ئى مۇھەممەد!) سەندىن (ماللىرىنى) قانداق سەرپ قىلسا بولىدىغانلىقىنى سورىيدۇ، ئېيتقىمىنكى، «مال-مۈلكىڭلاردىن نېمىنى سەرپ قىلماڭلار، ئۇنى ئاتا-ئاناڭلارغا، خىش-ئەقىربالىرىڭلارغا، مىسكىنلەرگە ۋە ئىبن سەبىللەرگە سەرپ قىلماڭلار بولىدۇ. ياخشىلىقتىن نېمىنى قىلماڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ» [215].

مەقسەتسىز ئىچكەن قەسىمىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى جازاغا تارتمايدۇ، قەستەن ئىچكەن قەسىمىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى جازاغا تارتىدۇ. اللە مەغپىرەت قىلغۇ-چىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى بەندىلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) [225]. ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق قىلماسلىققا قەسەم ئىچكەن كىشىلەر تۆت ئاي كۈتىدۇ؛ ئەگەر ئۇلار (بۇ مۇددەت ئىچىدە ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق قىلىشقا) قايتسا، (ئاياللىرىغا يامانلىق قىلغان گۇناھىنى) اللە ھەققەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. اللە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر [226]. ئەگەر ئۇلار تالاق قىلىش نىيىتىگە كەلسە، اللە ھەققەتەن (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇ-چىدۇر، (نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر [227]. تالاق قىلىنغان ئاياللار ئۈچ ھەپتە ئۆتكۈچە ئىددەت تۇتىدۇ. ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، بەچچىدانلىرىدىكى اللە ياراتقان نەرسىنى (يەنى بالىنى ياكى ھەيزىنى) يوشۇرۇشى دۇرۇس ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئەرلىرى ئەگەر ئەپلىشىپ قېلىشنى خالىسا، شۇ مۇددەت ئىچىدە ئۇلارنى قايتۇرۇپ كېلىشكە (باشقىلارغا قارىغاندا) ئەڭ ھەقىلىقتۇر. ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقلىرى بولغىنىدەك، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقلىرى بار (يەنى ئاياللار مۇۋاپىق دەرىجىدە ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇۋاپىق دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتۈشى كېرەك). (ئايال-لارغا مەھرى بېرىش ۋە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش مەجبۇرىيەتلىرى ئەرلەرگە يۈكلەنگەنلىك-تىن) ئەرلەر ئاياللاردىن بىر دەرىجە ئارتۇقلۇققا ئىگە. اللە غالىبتۇر. ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر [228]. (قايتا يارىشىشقا بولىدىغان) تالاق ئىككى قېتىمدۇر، ئۇنىڭدىن كېيىن (خوتۇن-نى) چىرايلىقچە تۇتۇش، ياكى ياخشىلىق بىلەن (يەنى زۇلۇم قىلماي، يامان گېپىنى قىلماي، كىشىلەرنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇرماي) قويۇۋېتىش لازىم. اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالامسلىق خەۋپى (يەنى ياخشى ئۆتەلمەسلىك، اللە بەلگىلىگەن ئەر-خوتۇنلۇق ھوقۇقلىرىغا رىئايە قىلالامسلىق خەۋپى) بولمىسىلا، ئۆزەڭلارنىڭ ئاياللىرىڭلارغا (مەھرى ئۈچۈن) بەرگەن مال-مۈلۈكتىن ھېچقانداق نەرسىنى قايتۇرۇۋېلىش دۇرۇس بولمايدۇ. ئەگەر سىلەر ئۇلار (يەنى ئەر-ئايال) نىڭ اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالامسلىقىدىن قورقاڭلار، خوتۇننىڭ (تالاق خېتىنى ئېلىش مەقسىتىدە) مال بەرگەنلىكى ئۈچۈن ئۇ ئىككىسىگە (يەنى ئەر-خوتۇنغا) گۇناھ بولمايدۇ. ئەنە شۇلار اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىدۇر، ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلماڭلار اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار زالىمدۇر [229].

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِالْغُرُفِ الَّتِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ أُمَّائِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ فُلْيُكُمُ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ الَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ نِكَاحًا أَرْبَعَةً أَشْهُرًا فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتَسِبْنَ مَالًا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ فَإِنْ يَبَرِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّيْجَالُ عَلَيْهِنَ دَرَجَةً ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ الطَّلَاقُ مَرَّتَيْنِ فَإِنْ سَاءَتْ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسَرَّعَ إِحْسَانًا وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا أَنْتُمْ مَتَّعْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهَا تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۝ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

ئەگەر (ئۇ) ئۇنى (يەنى خوتۇنىنى) (ئۈچ قېتىم) تالاق قىلسا، (خوتۇن) باشقا ئەرگە تەگمىگىچە ئۇنىڭغا دۇرۇس بولمايدۇ، كېيىنكى ئەر ئۇنى تالاق قىلغاندىن كېيىن (ئىددىتىنى توشقۇزۇپ)، بۇرۇنقى ئەر بىلەن قايتا ياراشسا، ئۇلارغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئەگەر ئۇلار اللەنىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالايدىغانلىقىنى (يەنى قايتا ياراشقاندىن كېيىن ياخشى تۆتەلەي-دىغانلىقىنى) تەسەۋۋۇر قىلسا، بۇ اللەنىڭ بەلگىلىمىلىرىدۇركى، اللە ئۇنى بىلىدىغان (يەنى ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىگە پەمى يېتىدىغان) قەۋم ئۈچۈن بايان قىلىدۇ ^[230]. سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشاي دەپ قالغان بولسا، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يارىشىپ، (ئۇلارنى نىكاھىڭلاردا) تۇتۇڭلار، ياكى ئۇلارنى ياخشىلىق بىلەن قويۇۋېتىڭلار، زۇلۇم قىلىش

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَتَكَبَّرَ
رَوْحًا غَيْرَهُ ۖ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ
يَتَرَاجَعَا ۚ إِنَّ قَوْعَمًا حُدِّدُوا لِلَّذِينَ
حُدِّدُوا اللَّهُ يُمِيتُهُمْ الْقَوْمَ يَعْلَمُونَ ۖ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ
النِّسَاءَ فَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ قَامِرٌ كُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ
أَوْ سِرِّخُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تَسْلُكُوهُنَّ فِرَارًا
لِيَعْتَبَرُوا ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ
وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا ۚ وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ ۚ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ
يُوعِظُكُمْ بِهِ ۚ وَالْقَوْلُ اللَّهِ ۚ وَعَلَيْكُمْ أَنْ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ ۖ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ
فَلَا تَقْضُوا لَهُنَّ أَنْ يَتَّخِذْنَ أَرْوَاحَهُنَّ إِذَا تَرَاضُوا
بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ
مِنْكُمْ يَوْمَ يَأْتِيهِ الْيَوْمُ الْآخِرُ ۚ ذَلِكُمْ أَذْكُرُ
لَكُمْ وَأَظْهَرُ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۖ

مەقسىتىدە زىيان يەتكۈزۈپ ئۇلارنى تۇتۇۋالماڭلار. كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن (يەنى كىمكى چىرايلىقچە ئۆي تۇتۇش نىيىتى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئىددىتىنى ئۇزارتىپ زۇلۇم قىلىش نىيىتىدە خوتۇنى بىلەن يارىشىدىكەن)، ئۆزىگە ئۆزى زۇلۇم قىلغان بولىدۇ. اللەنىڭ ئايەتلىرىنى كۈلكە قىلىۋالماڭلار (يەنى اللەنىڭ ئەھكاملىرىنى خىلاپلىق قىلىش يولى بىلەن مەسخىرە قىلماڭلار)، اللەنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ۋە سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلغان كىتابىنى، ھېكمىتىنى (يەنى كىتابىدىكى ئەھكاملارنى) ياد ئېتىڭلار، اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر ^[231]. ئەگەر سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان ۋە قائىدە بويىچە (تەگمەكچى بولغان) ئېرى بىلەن پۈتۈشكەن بولسا، ئۇلارنى نىكاھلىنىشتىن توسماڭلار. بۇنىڭ بىلەن، ئىچىڭلاردىن اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەنلەرگە نەسىھەت قىلىنىدۇ، بۇ (يەنى ۋەز-نەسىھەت ئېلىش، اللەنىڭ ئەمرلىرىنى تۇتۇش)، سىلەر ئۈچۈن ئەڭ پايدىلىقتۇر ۋە ئەڭ پاكىتۇر، (شەرىئەت ئەھكاملىرىدىن سىلەرگە نېمەلەر ئەڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) اللە بىلىدۇ، سىلەر بىلمەيسىلەر ^[232].

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ
تَقْرَبُواهُنَّ فَرِيضَةً مِّمَّا تَمَسُّوهُنَّ عَلَى النِّسَاءِ قَدْ رُءِ
عَلَى الْمُتَّقِينَ قَدْ رُءِ مِمَّا عَلَيَا الْمَعْرُوفِ حَقَّ عَلَى الْمُحْصَنِينَ ⑤
وَأِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ قَرَضْتُمْ
لَهُنَّ فَرِيضَةً فَرِيضَتُ مَا قَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يُعْطُونَ أَوْ يُعْطُوا
الَّذِي بَيْنَهُمَا عَقْدًا أَلَّا يَنْكَرَ وَأَنْ يُعْطُوا أَقْرَبَ لِلشَّقْوَى وَ
لَا تُنْكِحُوا الْقُلُوبَ بَيْنَكُمُ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ⑥
حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ
قِيَامَتَيْنِ ⑦ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ زُرُبًا فَانكِحُوا مَا كُنْتُمْ مُدْرِكِينَ
اللَّهُ لَمَّا عَلِمْتُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ⑧ وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
مِنْكُمْ وَيَدْعُونَ أَنْ أُرُوا جَنَّةَ وَبَنِيهَا لَا تُزَوِّجُوا مِنْكُمْ أُولَئِكَ
أَحْوَى عَيْدِ أَخْرَاجِهِمْ فَإِنْ خَرَجْتُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا
فَعَلْتُمْ فِي النِّسَاءِ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ⑨
وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَّاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقَّ عَلَى الْمُتَّقِينَ ⑩
كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ⑪

ئەگەر سىلەر ئاياللىرىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلماي
ياكى مەھرى تەيىنلىمەي تۇرۇپ ئۇلارنى تالاق
قىلىڭلار (يەنى نىكاھىڭلارغا ئالغان ئايال بىلەن بىر
يەردە بولمىغان ياكى مەھرىنى مۇئەييەنلەشتۈرمىگەن
شارائىتتا) ئۇنى قويۇۋەتسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ
بولمايدۇ، لېكىن ئۇنىڭغا مۇتەئە (يەنى بەلگىلىك
مىقداردا پۇل-مال) بېرىشىڭلار كېرەك، ئۇلارغا
نەرسە بېرىڭلار، باي ئۆز ھالىغا يارىشا، كەمبەغەلمۇ
ئۆز ھالىغا يارىشا قائىدە بويىچە بەرسۇن، (بۇ)
ياخشى ئادەملەرنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك مەجبۇرد-
يىتىدۇر^[236]. ئەگەر سىلەر ئۇلارغا يېقىنچىلىق
قىلىشتىن ئىلگىرى ۋە مەھرى تەيىنلىنىپ بولغاندىن
كېيىن تالاق قىلىڭلار، تەيىنلەنگەن مەھرىنىڭ
يېرىمىنى بېرىڭلار، ئەمما ئاياللار ئۆتۈنسە (يەنى
مەھرىدىن ۋازكېچىپ پۈتۈنلەي ئالمىسا) ياكى
نىكاھىنىڭ تۈگۈنى ئۆز ئىلكىدە بولغان ئەرلەر
ئۆتۈنسە (يەنى تەيىنلەنگەن مەھرىنىڭ ھەممىسىنى
بەرسە)، شۇ بويىچە بىر تەرەپ قىلىش لازىم. سىلەر

ئۆتۈنسەڭلار، (ئۆتۈنگەن ئادەم) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر. ئۆزئارا ئېھسان قىلىشنى
ئۈنۈتمۈڭلار. اللە ھەقىقەتەن قىلغان ئەمەللىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر^[237]. (بەش)
نامازنى بولۇپمۇ نامازدىگەرنى داۋاملاشتۇرۇڭلار (يەنى پۈتۈن شەرتلىرى بىلەن
ۋاقىتدا تولۇق ئادا قىلىڭلار)، اللە نىڭ ھۇزۇرىدا (يەنى نامازدا) ئىتائەتمەنلىك
بىلەن تۇرۇڭلار^[238]. قورقۇنچتا قالغىنىڭلاردا، پىيادە ياكى ئۇلاغلىق كېتىپ بېرىپ
(ناماز ئوقۇڭلار). ئامانلىق تاپقىنىڭلاردا اللە نىڭ سىلەرگە ئۈگەتكىنى بويىچە اللە نى
ياد ئېتىڭلار (يەنى قورقۇنچ تۈگىگەندە، اللە نامازنى قانداق ئۆتەشكە ئەمر
قىلغان بولسا، تولۇق ئەركانلىرى بىلەن شۇنداق ئۆتەڭلار)^[239]. سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردا
ئۆزى ۋاپات بولۇپ ئايالى قېلىپ قالدىغانلار ئۇلارنىڭ (يەنى ئاياللىرىنىڭ) بىر
يىلغىچە يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك بىلەن تەمىنلىنىشىنى، ئۆيىدىن ھەيدەپ
چىقىرىلماسلىقىنى ۋەسىيەت قىلىۋىتىش. ئەگەر (ئاياللىرى) ئۆزلىرى چىقىپ كەتسە،
ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى توغرىسىدا قىلغان قائىدىلىك ئىشلىرى ئۈچۈن سىلەرگە (يەنى
مېھرىنىڭ ئىگىلىرىگە) ھېچ گۇناھ بولمايدۇ اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر^[240]. تالاق قىلىنغان ئاياللارغا قائىدە بويىچە نەپىقە بېرىش لازىم.
(ئۇ) تەقۋادارلارنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىدۇر^[241]. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن
اللە (ئۆز ئەھكاملىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئايەتلىرىنى سىلەرگە مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ^[242].

(ئۈچىنچى پارە)

ئەنە شۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىنى بەزىسە-
دىن ئۈستۈن قىلدۇق؛ **اللە** ئۇلارنىڭ
بەزىسى (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالام) بىلەن سۆز-
لەشتى ۋە بەزىسىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەي-
ھىسسالامنىڭ) دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈردى.
مەريەم ئوغلى ئىساغا (ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈ-
رۈش، گاجىلارنى، بەرەس كېسىلنى ساقايتىشقا
ئوخشاش) روشەن مۆجىزىلەرنى ئاتا قىلدۇق.
ئۇنى روھۇلقۇدۇس (يەنى جىبرىئىل ئەلەي-
ھىسسالام) بىلەن كۈچلەندۈردۇق. ئەگەر **اللە**
خالغان بولسا ئىدى، ئۇلاردىن كېيىن كەلگەن
ئۆمەتلەر ئۇلارغا روشەن دەلىللەر كەلگەن-
دىن كېيىن ئۆزئارا ئۇرۇشماس ئىدى، لېكىن
ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشتى، بەزىسى ئىمان ئېيتتى،

بەزىسى كاپىر بولدى. ئەگەر **اللە** خالغان بولسا ئىدى، ئۇلار ئۆزئارا ئۇرۇشماس
ئىدى، لېكىن **اللە** خالىغىنىنى قىلدۇق^[253]. ئى مۆمىنلەر! سودا-سېتىق، دوستلۇق
ۋە (**اللە** نىڭ ئىززىتى) شاپائەت بولمايدىغان كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) يېتىپ
كېلىشتىن بۇرۇن، سىلەرگە بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن مال-مۈلۈكلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا)
سەرپ قىلىڭلار. كۇفرانى نېمەت قىلغۇچىلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچىلاردۇر^[254]. بىر
اللە دىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر؛ **اللە** ھەمىشە تىرىكتۇر، ھەممىنى ئىدارە قىلىپ
تۇرغۇچىدۇر؛ ئۇ مۈگدەپ قالمايدۇ، ئۇنى ئۇيقۇ باسمايدۇ؛ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
ھەممە نەرسە **اللە** نىڭ (مۈلكى) دۇر؛ **اللە** نىڭ رۇخسىتىسىز كىمۇ **اللە** نىڭ ئالدىدا
شاپائەت قىلالىسۇن؛ **اللە** ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى (يەنى دۇنيادا قىلغان)، كەينىدىكى
(يەنى ئۇلار ئۈچۈن ئاخىرەتتە تەييارلىغان) ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلىپ تۇرىدۇ؛
ئۇلار **اللە** نىڭ مەلۇماتىدىن (**اللە**) ئۇلارغا بىلدۈرۈشنى خالغان نەرسىلەردىن (يەنى پەيغەم-
بەرلەرنىڭ تىلى ئارقىلىق بىلدۈرگەن نەرسىلەردىن) باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ، **اللە** نىڭ
كۇرسى (مەلۇماتى) ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاسمان-زېمىننى ساقلاش
ئۇنىڭغا ئېغىر كەلمەيدۇ. ئۇ يۇقىرى مەرتىۋىلىكتۇر، ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر^[255]. دىندا (ئۇنىڭغا
كىرىشكە) زورلاش يوقتۇر، ھىدايەت گۇمراھلىقتىن ئېنىق ئايرىلدى، كىمكى تاغۇت (يەنى **اللە** دىن
باشقا بارچە مەبۇد) نى ئىنكار قىلىپ، **اللە** غا ئىمان ئېيتىدىكەن، ئۇ سۇنئىي، مەھكەم تۇتقۇن تۇتقان
بولدۇ، **اللە** (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[256].

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ
مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ رَجَبًا وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ
مَرْيَمَ الْبَنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتُلُوا
الَّذِينَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَكِنْ لَخُتَلَفُوا
فِيهِمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتُلُوا
وَلَكِنْ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
مِمَّا تَرَوْهُم مِّن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَنَا يَوْمَ لَا يَجْعَلُ فِيهِ وَلَا حِلَّ وَلَا
شَفَاعَةً وَلَا تَكْفُورَ هُم الظَّالِمُونَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ
الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا
شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لَا تَرْكَاةَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ
الْعِیِّ مَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝

اللَّهُ وَلِكَ الْآيَاتُ أَنْتَ الْغَالِبُ مِنَ الظَّالِمِينَ إِلَى التَّوْبَةِ
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ عِزُّهُمْ فِي تَوْبَةٍ مِنَ التَّوْبَةِ
 إِلَى الظَّالِمِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْكَافِرَةِ فِيهَا خِلَافٌ وَنَ
 الْكَافِرِينَ الَّذِينَ كَانُوا إِزْهَامًا فِي رَبِّهِ أَنْ أَشْهَ اللَّهُ
 الْمَلِكُ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُبْعَثُ قَالَتْ أَنَا
 أُمِّي وَابْنُهَا قَالَ إِبْرَاهِيمُ قَالَتْ أَنَا ابْنُهَا بِالْحَقِّ مِنْ
 الشَّرِّ قَالَتْ بِهَا مِنْ الْمَرْبِ قَبْلَ الَّذِي كَفَرُوا وَاللَّهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ وَأَوَّلَ الَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَ
 فِي خَاوِلَةٍ عَلَى عَرْوَتِهَا قَالَتْ أَلَيْسَ لِي بِبَنِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ
 مَوْتِهَا قَالَتْ إِنَّ اللَّهَ مَاءٌ عَالِمٌ ثُمَّ بَعَثَ قَالَ كَمْ لَيْتَ
 قَالَ لَيْتُ يَوْمًا يُؤْتَى يَوْمَئِذٍ بِلَاقٍ لَيْتَ مَاءٌ
 عَالِمٌ قَانْظَرُ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَسْتَفْهَمْ وَأَنْظَرُ
 إِلَى جَنَارِكَ وَلَيْتَ جَعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَأَنْظَرُ إِلَى
 الْحَطَاوِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها فَلَمَّا تَبَيَّنَ
 لَهُ قَالَ أَعْلَمَنَّ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

الله مۆمىنلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ئۇلارنى (كۆفرىنىڭ)
 زۇلمىتىدىن (ئىماننىڭ) يورۇقلۇقىغا چىقىرىدۇ؛
 كاپىرلارنىڭ ئىگىسى شەيتاندۇر، ئۇلارنى (ئىمان-
 نىڭ) يورۇقلۇقىدىن (گۇمراھلىقنىڭ) قاراڭغۇلۇقىغا
 چىقىرىدۇ. ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار
 دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (257). پەرۋەردى-
 گارى توغرىسىدا ئىبراھىم بىلەن مۇنازىرىلەش-
 كەن، اللە نىڭ ئاتا قىلغان پادىشاھلىقى ئۇنى
 ئىبراھىم بىلەن مۇنازىرىلىشىشكە ئېلىپ كەلگەن
 ئادەم (يەنى نەمرۇد) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئەينى
 زاماندا ئىبراھىم (اللە نىڭ بارلىقىغا دەلىل كۆرسى-
 تىپ): «مېنىڭ پەرۋەردىگارم (ئۆلۈكنى) تىرىل-
 دۈرەلەيدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرەلەيدۇ» دېدى. ئۇ:
 «مەنمۇ (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرەلەيمەن، (تىرىكنى)
 ئۆلتۈرەلەيمەن» دېدى (نەمرۇد ئۆلۈمگە ھۆكۈم
 قىلىنغان ئىككى ئادەمنى چاقىرتىپ كېلىپ بىرىنى
 ئۆلتۈردى، بىرىنى قويۇپ بەردى). ئىبراھىم

(نەمرۇدنىڭ بۇنداق ھاماقەتلىكىنى كۆرۈپ): «اللە ھەقىقەتەن كۈننى شەرقتىن چىقىراالايدۇ،
 (خۇدالىق دەۋاسى قىلىدىغان بولساڭ) سەن ئۇنى غەربتىن چىقىرىپ باققىن» دېدى. (بۇنداق
 پاكىت ئالدىدا) كاپىر ئېغىز ئاچالماي قالدى. اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (258).
 ياكى سەن تام، ئۆگزىلىرى يىقىلىپ ۋەيران بولغان (خاراۋە) شەھەر (يەنى بەيتۇلمۇققەدەس)
 دىن ئۆتكەن كىشىنى (يەنى ئۆزەيرىنى) كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇ (ئەجەبلىنىپ): «اللە بۇ شەھەرنىڭ
 ئۆلگەن ئاھالىسىنى قانداق تىرىلدۈرەر؟» دېدى. اللە ئۇنى يۈز يىل ئۆلۈك ھال-
 تىدە تۇرغۇزۇپ ئاندىن (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن) تىرىلدۈردى. اللە
 (پەرىشتە ئارقىلىق) ئۇنىڭدىن: «(بۇ ھالەتتە) قانچىلىك نۇردۇڭ؟» دەپ سورىدى. ئۇ:
 «بىر كۈن ياكى بىر كۈنگە يەتمەيدىغان ۋاقىت تۇردۇم» دېدى. اللە ئېيتتى: «ئۇنداق
 ئەمەس، (تولۇق) 100 يىل تۇردۇڭ! يېمەك ئىچمىڭگىگە قارىغىنكى، بۇزۇلمىغان؛
 ئېشىكىڭگە قارىغىنكى (ئۇنىڭ سۆڭەكلىرى چىرىپ كەتكەن). (ساخا
 يۇقىرىقىدەك ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلارنى قىلغانلىقىمىز) سېنى
 بىز كىشىلەرگە (قۇدرىتىمىزنىڭ) دەلىلى قىلىش ئۈچۈندۇر. بۇ سۆڭەك-
 لەرگە قارىغىنكى، ئۇنى قانداق قۇراشتۇرمىز، ئاندىن ئۇنىڭغا گۆش
 قوندۇرمىز. (يۇقىرىقى ئىشلار) ئۇنىڭغا ئېنىق بولغان چاغدا (يەنى ئۇ روشەن مۆجىزىلەرنى
 كۆرگەن چاغدا)، ئۇ: «مەن اللە نىڭ ھەممە نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى بىلىم» دېدى (259).

ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارىم، ئۆلۈك-
لەرنى قانداق تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى ماڭا كۆرسەت-
كىن» دېدى. اللە «ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرەلەيدى-
غانلىقىغا» ئىشەنمىدىڭمۇ؟» دېدى. ئىبراھىم:
«ئىشەندىم، لېكىن كۆڭلۈم (تېخىمۇ) قارار تاپسۇن
ئۈچۈن (كۆرۈشنى تەلەپمەن)» دېدى. اللە
ئېيتتى: «قۇشتىن تۈتتى ئالغىن، ئۇلارنى ئۆزەڭگە
توپلىغىن (يەنى ئۇلارنى پارچىلاپ گۆشلىرى بىلەن
پەيلىرىنى ئارىلاشتۇرغىن)، ئاندىن ھەر بىر
تاغقا ئۇلاردىن بىر بۆلۈكىنى قويغىن، ئاندىن
ئۇلارنى چاقىرغىن، سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار
چاپىپان كېلىدۇ». بىلگىنىكى، اللە غالىبتۇر،
ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[260]. اللە نىڭ
يولىدا پۇل-مېلىنى سەرپ قىلغانلارنىڭ (سەرپ
قىلغان نەرسىسى يەرگە تېرىلىپ) يەتتە باشاق
چىقارغان، ھەر باشقىدا 100 دان تۇتقان بىر دانغا
ئوخشايدۇ *. اللە خالىغان بەندىسىگە ھەسسە-

وَاذْ قَالِ اٰیُّهُمْ رَبُّ اَرْنٰی كَيْفَ تُنْحٰی الْمَوْتٰی قَالَ اَوْ لَمْ
تُؤْمِنْ قَالَ بَلْ وَاَلَا یَظُنُّونَ اَنْ یُّقَالِ قَالَ فَخٰذْ اَرْبَعَةً
مِّنَ الطَّیْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَیْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰی كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ
جُزْءًا مِّنَ الذَّهَبِ ثُمَّ یَأْتِیَنَّكَ سَیِّئًا وَّاَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ
حَكِیْمٌ مِّثْلُ الَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ
كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْ تَحْتَبَرَّ سَبعَ سَاكِنٰتٍ فِی كُلِّ سَبْعَلُوْهُ مِائَةٌ حَبَّةٌ
وَاللّٰهُ یُضِعُّفُ لِمَنْ یَّشَآءُ وَاللّٰهُ وَاَسْمَعُ عَلَیْهِمُ الْاٰذِیْنَ
یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ لَمْ یَكُنْ لَیْغُوْنَ اَلَّا یَنْفِقُوْا
مِمَّا وَّلَا اٰذٰی لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَاَذْوٰفٌ عَلَیْهِمْ
وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ كَوْلٌ مَّعْرُوْفٌ وَمَعْفُوْرٌ اَاٰخِرُ مِنْ صَدَقٰتِ
یَتْبِعُهَا اَذٰی وَاَللّٰهُ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ یَّآ اَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا
تُبْطِلُوْا صَدَقٰتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالاَذٰی كَالَّذِیْ یُتَّفِقُ مَالَهُ
رِثًاۤءَ الْاٰثِرِیْنَ وَلَا یُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَیْهِ تَرَابٌ اَصَاۤبَهُ وَابِلٌ مِّنْ مَّاءٍ كَثِیْرٌ سَلْدٌ اَلَّا یَقْدِرُوْنَ
عَلٰی شَیْءٍ مِّمَّا كَسَبُوْا وَاللّٰهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْكَافِرِیْنَ ؕ

لەپ ساۋاب بېرىدۇ. اللە نىڭ مەرھەمەتى (چەكلىك ئەمەس) كەڭدۇر (اللە مال سەرپ قىلغۇچىنىڭ
نىيىتىنى بىلگۈچىدۇر)^[261]. پۇل-مېلىنى اللە يولىدا سەرپ قىلىدىغان، ئارقىسىدىن ئۇنىڭغا
مىننەت قىلمايدىغان ۋە (خەير-ساخاۋىتىگە ئېرىشكەنلەرنى) رەنجىتمەيدىغان كىشىلەر
پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب تاپىدۇ، ئۇلارغا (قىيامەت كۈنى) قورقۇنچ ۋە غەم-
قاينغۇ بولمايدۇ^[262]. ياخشى سۆز ۋە كەچۈرۈش كېيىن ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن
ئەۋزەلدۇر. اللە (بەندىلەرنىڭ سەدىقىسىدىن) بىھاجەتتۇر، ھەلىمدۇر (يەنى
ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)^[263]. ئى مۇمىن-
لەر! پۇل-مېلىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان، اللە غا ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرمەيدىغان كىشى (نىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار
قىلىۋەتكىنىگە) ئوخشاش، بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت
يەتكۈزۈش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار. بۇنداق (پۇل-مېلىنى باشقىلارغا
كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان) ئادەم خۇددى ئۈستىگە توپا-چاڭ
قونۇپ قالغان، قاتتىق يامغۇردىن كېيىن (يۇيۇلۇپ) بۇرۇنقىدەك بولۇپ
قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ. ئۇلار قىلغان ئەمەللىرى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ھېچ-
قانداق ساۋابقا ئىگە بولالمايدۇ. اللە كاپىر قەۋمىنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[264].

* بۇ، خۇدا ئۈچۈن سەرپ قىلىنغان پۇل - مالنىڭ ساۋابىنىڭ ھەسسىلەپ كۆپ بولىدىغانلىقىغا ماسال.

ماللرمنى الله نىڭ رازىلىقىنى تىلەش ۋە نەپسە-لىرىنى (سەدىقە-ئېھسانغا) ئادەتلەندۈرۈش يۈزد-سىدىن سەرپ قىلىدىغانلار ئېگىزلىككە جايلاشقان، قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولسا مېۋىسى ئىككى ھەسسە كۆپ بولىدىغان، قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولمىسا شەبنەم بىلەنمۇ قانسىدىغان (يەنى قايسى ھالدا بولسۇن مېۋە بېرىدىغان) بىر باغقا ئوخشايدۇ (دېمەك، بۇنداق خەير-ساخاۋەتلىك ئادەم مېلى كۆپ بولسا كۆپكە يارىشا، ئاز بولسا ئازغا يارىشا بېرىدۇ). الله قىلغان ئەمەللىكلەرنى كۆرۈپ تۇرغۇ-چىدۇر ^[265]. ئاراڭلاردا كىمۇ ياقىتۇرسۇنكى، ئۇنىڭ خورمىلىق، ئۈزۈملۈك، ئاستىدىن ئېرىقلار ئېقىپ تۇرىدىغان، مېۋىلەرنىڭ ھەممە خىللىرى بولغان بىر بېغى بولسۇن، ئۇنىڭ ئۆزى قېرىپ قالغان، بالىلىرى ئۇششاق بولۇپ، (بۇ باغ) ئوت ئېلىپ

كەلگەن بىر قارا بوراندا كۆيۈپ كەتسۇن. سىلەرنىڭ ئويلانىشىڭلار ئۈچۈن، الله سىلەرگە ئايەت-لىرىنى شۇنداق (گۈزەل مىسال بىلەن) بايان قىلىدۇ (يەنى پۇل-مېلىنى رىيا ئۈچۈن سەرپ قىلغان ياكى باشقىلارغا رەنجىتىش، مىننەت قىلىش بىلەن سەرپ قىلغان ئادەم ساۋابىنى ئەڭ موھتاج تۇرۇقلۇق يوقىتىپ قويغان بولىدۇ) ^[266]. ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئېرىشكەن نەرسىلەرنىڭ ۋە بىز سىلەرگە زېمىندىن چىقىرىپ بەرگەن نەرسىلەر (يەنى ئاشلىقلار، مېۋىلەر) نىڭ ياخشى-لىرىدىن سەدىقە قىلىڭلار؛ ئۆزەڭلارمۇ پەقەت كۆزۈڭلارنى يۇمۇپ تۇرۇپ ئالىدىغان ناچارلىرىنى ئىلغاپ سەدىقە قىلماڭلار. بىلىڭلاركى، الله (بۇنداق سەدىقەڭلاردىن) بەھاجەتتۇر، ھەمدىگە لايىقتۇر ^[267]. شەيتان سىلەرنى پېقىرلىقتىن قورقىتىدۇ، يامان ئىشلارغا (يەنى بېخىللىققا، زاكات بەرمەسلىككە) بۇيرۇيدۇ؛ الله سىلەرگە ئۆز مەغپىرىتىنى ۋە پەزىلىنى ۋەدە قىلىدۇ. الله نىڭ مەر-ھەمىتى كەڭدۇر، ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ^[268]. ھېكمەتنى (يەنى ياخشى ئەمەلگە يېتەكلەي-دىغان پايدىلىق ئىلىمنى) خالىغان بەندىسىگە ئاتا قىلىدۇ؛ ھېكمەت ئاتا قىلىنغان ئادەمگە كۆپ ياخشىلىق ئاتا قىلىنغان بولىدۇ. پەقەت ئەقىللىق ئادەملەرلا بۇنىڭدىن پەند-نەسىھەت ئالىدۇ ^[269].

وَمِمَّنْ أَلَيْنَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ
تُحِبُّونَ أَنْ تُصِيبَهُمْ كُلُّ حَبَّةٍ بِرَبِّهِمْ أَصَابَهَا وَإِلَ
قَاتَتْ أَكْثَهَا ضَعْفَيْنِ فَإِنْ كُنْ تَصِيبَهَا وَإِلَ قَطْلَ وَاللَّهُ
يَسْتَعْمِلُونَ بِصِيَّتِهِمْ يَوْمَ أَحَدَكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ حَبَّةٌ مِّنْ
تَحِيْلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ
الشَّجَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّتٌ ضِعْفَانِ فَاَصَابَهَا
إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
الآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
طَائِفَةً مَّا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَعْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا
تَتَّبِعُوا السَّيِّئَاتِ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِأَخِيَارَ إِلَّا
أَنْ تُعْصُوا فِيهِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝
الَّذِينَ يَبْدُونَ الْفُقَرَاءَ وَيَأْمُرُهُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ
يَعْلَمُ الْغُفْرَةَ مِنْهُ وَفَضْلَهُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝
يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَلَا يُولَا الْأُولَا الْأَلْبَابَ ۝

نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار ياكى (اللە نىڭ يولىدا) نېمىنى ۋەدە قىلماڭلار، اللە ئۇنى ھەقىقەتەن بىلىپ تۇرىدۇ. زالىملار (يەنى زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىلار ياكى پۇل-مېلىنى گۇناھ ئىشلارغا سەرپ قىلغۇچىلار) غا ھېچ-قانداق مەدەتكار چىقمايدۇ (270). سەدىقنى ئاشكارا بەرسەڭلار، بۇ ياخشىدۇر؛ ئەگەر ئۇنى مەخپىي بەرسەڭلار ۋە يوقسۇللارغا بەرسەڭلار، تېخىمۇ ياخشىدۇر. بۇ، سىلەرنىڭ بەزى گۇناھلىرىڭلارغا كەفەرەت بولىدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەلىڭلاردىن خەۋەرداردۇر (271). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى ھىدايەت قىلىش سېنىڭ مەسئۇلىيىتىڭ ئەمەس (ساڭا تاپشۇ-رۇلغان ۋەزىپە پەقەت كىشىلەرگە اللە نىڭ

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ۝
إِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝
فَإِنْ تَبَدُّوا لِمَا بَدَّاهُمْ فَإِنِ ابْتَدُوا تُحْضَرُ لَهُمْ جُنُودُهُمْ الْمُفْقَرَاءُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَيْسَرُ عَلَيْكُمْ ۝

ۋەسىنى يەتكۈزۈشتۈر). لېكىن اللە خالىغان بەندىسىنى ھىدايەت قىلىدۇ. مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، ئۇ ئۆزەڭلارنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، سىلەر پەقەت اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈنلا خەير-ئېھسان قىلىسەلەر (يەنى خەير-ئېھسانىڭلار ئۈچۈن اللە نىڭ رازىلىقىدىن باشقىنى كۆزدە تۇتماڭلار). مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، سىلەرگە زۇلۇم قىلنمايدۇ (يەنى قىلغان ياخشى ئەمەلىڭلارنىڭ ساۋابى كېمەيتىلمەيدۇ) (272). ئۆزىنى اللە يولسىغا ئاتىغان، (تىرىكچىلىك قىلىش ئۈچۈن) يىراق جايلارغا بارالمايدىغان يوقسۇللارغا خەير-ئېھسان قىلىنىشى كېرەك. ئەھۋالنى ئۇقىمىغانلار، ئۇلارنىڭ نەرسە تىلىمىگە ئىلىكىلىرىگە قاراپ، ئۇلارنى باي دەپ گۇمان قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرا-يىدىن تونۇپىسەن، ئۇلار كىشىلەرگە چاپلىشىۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلمايدۇ. مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئۇنى بىلگۈچىدۇر (273). ماللىرىنى كېچە-كۈندۈز (يەنى ھەممە ۋاقىت)، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا خەير-ئېھسان قىلىدىغانلار پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب تاپىدۇ، ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ (274).

جازانه، ئۆسۈم يېگەن ئادەملەر (قىيامەت كۈنى گۆرلەردىن) جىن چېپىلىپ قالغان ساراڭ ئادەم- لەردەك قوپىدۇ. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار اللە ھارام قىلغان ئىشنى ھالال بىلىپ: «سودا- سېتىق جازانىگە ئوخشاش (جازانە نېمىشقا ھارام بولىدۇ؟)» دەدى. اللە سودا- سېتىقنى ھالال قىلدى، جازانىنى (بەدەلسىز بولغانلىقى، شەخسكە ۋە جەمئىيەتكە زىيانلىق بولغانلىقى ئۈچۈن) ھارام قىلدى. كىمكى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ۋە- نەسىھەت كەلگەندىن كېيىن (يەنى جازانە مەنىنى قىلىنغاندىن كېيىن ئۇنىڭدىن) يانسا، بۇرۇن ئالغىنى ئۆزىنىڭ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئىشى اللەغا تاپشۇرۇلىدۇ (يەنى اللە خالىسا ئۇنى كەچۈرىدۇ، خالىسا جازا لايىدۇ). قايتا جازانە قىلغانلار ئەھلى دوزاخ بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ^[275]. اللە جازانىنىڭ (بەرىكىتىنى) ئۇچۇرۇۋې- تىدۇ، سەدىقنىڭ (بەرىكىتىنى) زىيادە قىلىدۇ. اللە ھەربىر ناشۇكۇر (يەنى جازانىنى ھالال سانغۇچى)

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا أَلَّا يَقُولُوا لَكَ يَا قَوْمُ الْكَافِرِينَ
يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ يَأْخُذُهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ
مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ
مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَاتَّقِ اللَّهَ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ
وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۲۷۵﴾
يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلُ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لِيُجِبَ كُلَّ
كَلِمَةٍ آخِزٌ ﴿۲۷۶﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا
الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۲۷۷﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَيْنَ الرِّبَا وَاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتِغُوا
فَلَكُمْ رِبَاكُمْ أَمْ لَمْ يُنْفِكُوا وَلَئِنَّكُمْ لَفِي غَافِلَاتٍ ﴿۲۷۸﴾
كَانَ ذُو عَصَا رَجُلًا مِنْ آلِ مِيسِرَةَ إِذْ نَصَدَّ قَوْمًا خِزْرًا
لَهُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۲۷۹﴾ وَأَتَوْا يَوْمَآ تَرْجَعُونَ فِيهِ
إِلَى اللَّهِ تَعَالَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿۲۸۰﴾

گۇناھكارنى دوست تۇتمايدۇ^[276]. ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، ناماز ئوقۇغان ۋە زاكات بەرگەن كىشىلەر پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا (چوڭ) ساۋابقا ئېرىشىدۇ، ئۇلاردا (ئاخ- رەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم- قايقۇ بولمايدۇ^[277]. ئى ئىمان ئېيتقان كىشىلەر! (ھەقىقىي) مۆمىن بولساڭلار، اللە (نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك) قىلىشتىن ساقلىنىڭلار، (كىشىلەرنىڭ زىممىسىدە) قېلىپ قالغان جازانىنى (يەنى ئۆسۈمنى) ئالماڭلار^[278]. ئەگەر ئۇنداق قىلساڭلار، بىلىڭلاركى، اللە ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى سىلەرگە ئۇرۇش ئېلان قىلىدۇ. ئەگەر (جازانە قىلىشتىن) تەۋبە قىلساڭ- لار، (قەرز بەرگەن) سەرمايەڭلار ئۆزەڭلارغا قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزەڭ- لارمۇ زىيان تارتمايسىلەر^[279]. ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا، ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر (خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسەڭلار، قىيىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالدىنقى قەرزنى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر^[280]. سىلەر شۇنداق بىر كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇڭلاركى، ئۇ كۈندە سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى قىلغان (ياخشى- يامان) ئەمەلىنىڭ نەتىجىسىنى تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئەمەلى كېمەيتىلىپ، يامان ئەمەلى كۆپەيتىلمەيدۇ)^[281].

[illegible]

ئادەم ئادىللىق بىلەن ئېيتىپ بەرسۇن، سىلەر ئەر كىشىلاردىن ئىككى كىشىنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار؛ ئەگەر ئىككى ئەر كىشى يوق بولسا، سىلەر (ئادالەتكە، دىيانىتىگە) رازى بولىدىغان كىشىلەردىن بىر ئەر، ئىككى ئايالنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار، بۇ ئىككى ئايالنىڭ بىرسى ئۇنتۇپ قالسا، ئىككىنچىسى ئېسىگە سالىدۇ. گۇۋاھچىلار (گۇۋاھلىققا) چاقىرىلغان ۋاقىتدا (گۇۋاھ بولۇشتىن) باش تارتىمىسۇن. قەرز مەيلى ئاز بولسۇن، مەيلى كۆپ بولسۇن، ئۇنى قايتۇرۇش ۋاقتى بىلەن قوشۇپ يېزىشتىن ئېرىنمەڭلار. اللە نىڭ نەزىرىدە (يەنى ھۆكىمدە)، بۇ ئەڭ ئادىل. لىق ۋە ئەڭ ئىسپاتلىقتۇر (يەنى گۇۋاھلىقنىڭ ئۇنتۇلماسلىقىنى ئەڭ ئىسپاتلىغۇچىدۇر)، گۇمانلاند-ماسلىقلىقلارغا ئەڭ يېقىندۇر. لېكىن ئاراڭلاردا قىلىشقان قولىمۇ قول سودىدا ھۆججەت يازمىسىڭلارمۇ ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئۆزئارا سودا قىلىشقان ۋاقىتلىقلاردا گۇۋاھچى تەكلىپ قىلىڭلار، پۈتۈنچىسىمۇ، گۇۋاھچىمۇ زىيان يەتكۈزۈلمىسۇن؛ ئەگەر زىيان يەتكۈزسەڭلار گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولىسىلەر، اللە نىڭ (ئەمرىگە ۋە نەھىسىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، اللە سىلەرگە ئۆگەتدۇ (يەنى سىلەرگە ئىككىلا دۇنيادا پايدىلىق بولغان ئىلىمنى بېرىدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر.^[282]

ئەگەر سىلەر سەپەر ئۈستىدە بولۇپ، خەت يازالايسىز، ئادەمنى تاپالماساڭلار، بۇ چاغدا (قەرز ھۆججىتى يېزىپ بېرىشنىڭ ئورنىغا) گۆرۈ قويىدىغان نەرسىنى تاپشۇرساڭلار بولىدۇ؛ ئاراڭلاردا بىرىڭلار بىرىڭلارغا ئىشىنىپ ئامانەت قويسا، ئۇ چاغدا ئامانەتنى ئالغۇچى ئادەم ئامانەتنى تاپشۇرسۇن (يەنى قەرز بەرگۈچى قەرز ئالغۇچىغا ئىشىنىپ ئۈنىڭدىن بىر نەرسىنى گۆرۈ ئالمىسا، قەرزدار قەرزنى دېيىشكەن ۋاقىتتا قايتۇرسۇن)، (قەرزدار ئامانەتكە رىئايە قىلىشتا) پەرۋەردىگار بىدىن قورقسۇن. گۇۋاھلىقنى يوشۇرماڭلار، كىمكى ئۇنى يوشۇرىدىكەن، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ دىلى گۇناھكار بولىدۇ. اللە قىلمىشڭلارنى تامامەن بىلگۈچىدۇر⁽²⁸³⁾. ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى شەيئىلەر (ئىگىدارچىلىق قىلىش جەھەتتە تىن بولسۇن، تەسەررۇپ قىلىش جەھەتتە تىن بولسۇن) اللەنىڭ ئىلكىدۇر. دىلىڭلاردىكى (يامانلىقنى) مەيلى ئاشكارا قىلىڭلار، مەيلى يوشۇرۇڭلار،

وَلَنْ تَنصُرَ عَلَى سِرِّهِمْ وَلَعَدُوا كَايَاتٍ فَرِحْنَ مَقْبُوضَةً فَإِنْ
أَمِنْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتِيَ مِنْ آَمَانَةٍ وَلْيَلْقِ اللَّهَ
رَبَّهُ وَلَا تَكْسِبُوا السَّيْئَةَ وَمَنْ يَكْسِبْهَا فَإِنَّهُ إِثْمٌ قَلْبُهُ وَ
اللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ عَلَيْكُمْ اللَّهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
وَأَنْ تُمْنُوا وَمَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تَخْفَوْا بِمَا يَسْكُرُ بِهِ
اللَّهُ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ وَمَنْ الرُّسُولُ يَمَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مِنَ رَبِّهِ وَ
التَّوْحِيدُ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمِلَكَلَيْهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ
لَا تَفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ لَا يَكُفُّ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا
وَسْعًا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا
تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا
إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا
مَا لَا حَاقَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّ
أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

ئۇنىڭ ئۈچۈن اللە سىلەردىن ھېساب ئالىدۇ. اللە خالىغان كىشىگە مەغپىرەت قىلىدۇ، خالىغان كىشىگە ئازاب قىلىدۇ. اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر⁽²⁸⁴⁾. پەيغەمبەر پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان كەلتۈردى، مۆمىنلەرمۇ ئىمان كەلتۈردى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى اللەغا ۋە اللەنىڭ پەرشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈردى. (ئۇلار) «اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ، بەزىسىگە ئىمان ئېيتماي قالمايمىز)» دەيدۇ. ئۇلار: «بىز (دەۋىتىڭنى) ئاڭلىدۇق ۋە (ئەمرىڭگە) ئىتائەت قىلدۇق، پەرۋەردىگار بىز، مەغپىرىتىڭنى تىلەيمىز، ئاخىر ياندىغان جايمىز سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر» دەيدۇ⁽²⁸⁵⁾. اللە ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ. كىشىنىڭ قىلغان ياخشىلىقى (نىڭ ساۋابى) ئۆزىگىدۇر، يامانلىقى (نىڭ جازاسى) مۇئەزرىگىدۇر. (ئۇلار) «پەرۋەردىگار بىز! ئەگەر بىز ئۇنتۇساق ياكى خاتالاشاق (يەنى بىز ئۇنتۇش ياكى سەۋەنلىك سەۋەبىدىن ئەمرىڭنى تولۇق ئورۇنلىمايساق)، بىزنى جازاغا تارتىمىغىن. پەرۋەردىگار بىز! بىزدىن ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەننىڭگە ئوخشاش بىزگە ئېغىر يۈك يۈكلىمىگىن (يەنى بىزنى قىيىن ئىشلارغا تەكلىپ قىلمىغىن)، پەرۋەردىگار بىز! كۈچىمىز يەتمەيدىغان نەرسىنى بىزگە ئارتىمىغىن، بىزنى كەچۈرگىن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، بىزگە رەھم قىلغىن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىز سەن، كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن» دەيدۇ⁽²⁸⁶⁾.

3- سۈرە ئال ئىمران

مەدىنىدە نازىل بولغان، 200 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىنى، لام، مەم^[1]. اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللە (ھەمىشە) تىرىكتۇر، مەخ-
لۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[2]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆزىدىن ئىلگىرىكى كىتابلارنى تەستىق قىل-
غۇچى ھەق كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) (اللە) ساڭا نازىل قىلدى. ئىلگىرى، كىشىلەرگە يول كۆرسەت-
كۈچى قىلىپ تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى نازىل قىلغان ئىدى^[3]. ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى كىتابىنى (يەنى بارلىق ساماۋى كىتابلارنى) نازىل قىلدى. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

اللە غالىبتۇر، (يامانلارنى) جازالىغۇچىدۇر^[4]. شۈبھىسىزكى، ئاسمان ۋە زېمىندىكى ھېچ نەرسە اللە غامەخىمى ئەمەس^[5]. ئۇ سىلەرنى بەچچىدانلاردا (يەنى ئاناڭلارنىڭ قورسىقىدىكى چېغىڭلاردا) ئۆزى خالىغان شەكىلگە كىرگۈزدۈ. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[6]. (ئى مۇھەممەد!) ئۇ (اللە) ساڭا كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدى. ئۇنىڭدا مەھكەم (يەنى مەنىسى ئوچۇق) ئايەتلەر باركى، ئۇلار كىتابىنىڭ (يەنى پۈتۈن قۇرئاننىڭ) ئاساسدۇر؛ يەنە باشقا مۇتەشەببە (يەنى مەنىسى مۇئەييەن ئەمەس) ئايەتلەر باردۇر. دىللىرىدا ئەكرىملىك بار (يەنى گۇمراھلىققا مايىل) كىشىلەر پىتنە قوزغاش ۋە ئۆز رايى بويىچە مەنە بېرىش ئۈچۈن، مۇتەشەببە ئايەتلەرگە ئەگىشىدۇ (يەنى مۇتەشەببە ئايەتلەرنى ئۆز نەپسى خاھىشى بويىچە چۈشەندۈرىدۇ). بۇنداق ئايەتلەرنىڭ (ھەقىقىي) مەنىسىنى پەقەت اللە بىلىدۇ. ئىلىمدا توشقانلار ئېيتىدۇ: «ئۇنىڭغا ئىشەندۈق، ھەممىسى پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل بولغان. (بۇنى) پەقەت ئەقىل ئىگىلىرىلا چۈشىنىدۇ»^[7]. پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ھىدايەت قىلغىنىڭدىن كېيىن دىللىرىمىزنى توغرا يولدىن بۇرۇۋەتمىگىن، بىزگە دەرگاھىڭدىن رەھمەت بېغىشلىغىن. شۈبھىسىزكى، سەن (بەندىلىرىڭگە ئاتالارنى) بەكمۇ بېغىشلىغۇچىسىن^[8].

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَلٰهُ الْاَكْوَالِ الْاٰتِیْمِ ۝ نَزَلَ عَلَیْكَ الْكِتٰبُ
یٰ اَحْمَدُ مَصْدَقًا لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ وَ اَنْزَلَ الْحُورَةَ وَالْاَحْمَدِ
مِنْ قَبْلِ هٰذِیْ لِّلنَّاسِ وَ اَنْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا
یَاۤ اٰیٰتِ اللّٰهِ لَھُمْ عَذَابٌ شَدِیْدٌ وَّ اللّٰهُ عَزِیْزٌ وَّ اَنِیْقَامٌ ۝
اِنَّ اللّٰهَ اَلٰیْھِ الْاَحْمَدُ عَلَیْھِ سُبْحٰنُ فِی الْاَرْضِ وَ لَا فِی السَّمَآءِ ۝
ھُوَ الَّذِیْ یُصَوِّرُكُمْ فِی الْاَرْحَامِ كَیْفَ یَشَآءُ ۝ اِلٰہُ الْاَلٰ
ھُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ ۝ ھُوَ الَّذِیْ اَنْزَلَ عَلَیْكَ الْكِتٰبَ مِنْہُ
اٰیٰتٌ مُّحْكَمٰتٌ ھُنَّ اُمُّ الْكِتٰبِ وَ اَحْرُسُ مَشٰھِدٌ قٰتِلَا الَّذِیْنَ
فِی قُلُوْبِهِمْ رَیْبٌ فِیْمَا یُعْطُوْنَ مَا تَتَجَافٰہُ مِنْہُ اِبْتِغَآءَ
الْفِتْنَةِ وَ اِتِّغَآءَ تَاوِیْلٍ ۝ وَ مَا یَعْلَمُ تَاوِیْلَہُ اِلَّا اللّٰهُ ۝ وَ
الرَّاسِخُوْنَ فِی الْعِلْمِ یَقُوْلُوْنَ اٰمَنَّا بِہٖ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا
وَ مَا یَذْكُرُ الْاَكْوَالُ الْاَلْبَیٰبُ ۝ اِنَّا لَا نُرِیْ قُلُوْبِنَا یَعْدِلُ
ھَدٰیئَنَا وَھَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَكَّالُ ۝

پەرۋەردىگار سىز! شۈبھىسىزكى، كېلىشى شەكسىز بولغان كۈندە (يەنى ھېساب ئېلىنىدىغان قىيامەت كۈنىدە) كىشىلەرنى توپلىغۇچىسىن. شۈبھىسىزكى، اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ» (9). كاپىرلار- نىڭ ماللىرى، بالىلىرى اللە نىڭ ئازابى ئالدىدا ھەقىقەتەن ھېچ نەرسىگە دال بولالمايدۇ. ئۇلار (يەنى كۇفكارلار) دوزاخنىڭ يېقىلغۇسىدۇر (10). (بۇ كۇفكارلارنىڭ ھالى) پىرىئەۋن تەۋەلىرىنىڭ ۋە ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ھالىغا ئوخشايدۇ. ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقاردى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى جازالىدى، اللەنىڭ جازاسى قاتتىقتۇر (11). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارغا ئېيتقىنكى، «سىلەر (دۇنيادا) مەغلۇپ قىلىنسەلەر ۋە (ئاخىرەتتە) جەھەننەمگە توپلىنسەلەر، جەھەننەم نېمىدىگەن يامان تۆشەك» (12). (ئى يەھۇدىيلار جامائەسى! بەدىرىدە جەڭ ئۈچۈن) ئۇچراشقان

ئىككى گۇرۇھتا سىلەر ئۈچۈن ئىبرەت بار، بىرى اللە يولىدا ئۇرۇشۇۋاتقان گۇرۇھتۇر، يەنە بىرى مۇسۇلمانلارنى (سانىنى) ئۆزلىرىدەك ئىككى باراۋەر ئويۇچۇق كۆرگەن كاپىرلار گۇرۇھىدۇر (يەنى اللە كاپىرلارغا قورقۇنچ سېلىش بىلەن ئۇلارنى ئۇرۇشتىن قول يىغدۇرۇش ئۈچۈن، كاپىرلارغا مۇسۇلمانلارنىڭ سانىنى جىق كۆرسەتتى). اللە خالىغان كىشىگە ياردەم بېرىپ قوللايدۇ. بۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ئىبرەت بار (13). ئاياللار، ئوغۇللار، ئالتۇن-كۈمۈشتىن توپلانغان كۆپ ماللار، ئارغىماقلار، چارۋىلار ۋە ئېكىنلەردىن ئىبارەت كۆڭۈل تارتىدىغان نەرسىلەرنىڭ مۇھەببىتى ئىنسانلارغا چىرايلىق كۆرسىتىلدى. ئۇلار دۇنيا تىرىكچىلىكىدە مەنپەئەتلىنىدىغان (باقاسى يوق) شەيئىلەردۇر؛ اللە نىڭ دەرگاھىدا بولسا قايتىدىغان گۈزەل جاي (يەنى جەننەت) باردۇر (شۇنىڭ ئۈچۈن باشقىغا ئەمەس، جەننەتكە قىزىقىش كېرەك) (14). (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭگە) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە ئۇلاردىنمۇ (يەنى دۇنيانىڭ زىيۇنىدە) نەتىلىرى ۋە نېمەتلىرىدىنمۇ ياخشى بولغان نەرسىلەرنى ئېيتىپ بېرىيۇ؟ تەقۋادارلار ئۈچۈن پەرۋەر-دىگارى ھۇزۇرىدا ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەر بولۇپ، (ئۇلار) جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، (جەننەتلەردە) پاك جۈپتىلەر بار، (تەقۋادارلار ئۈچۈن) يەنە اللەنىڭ رەزاسى بار». اللە بەندىلىرىنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (15).

كىتابتىن نېسۋە بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلىمالىرى) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار ئۆز ئارىسىدا (دەتالاش قىلىشقان ئىشلار توغرىسىدا) اللەنىڭ كىتابى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىشقا چاقىرىلسا، ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى بۇنىڭدىن (يەنى اللەنىڭ ھۆكىمىنى قوبۇل قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، ئۇلار ھەقتىن يۈز ئۆرۈگۈچىلەردۇر (يەنى ھەقتىن يۈز ئۆرۈش ئۇلار. نىڭ تەبىئىيىتىگە سىڭىپ كەتكەن) (23). بۇ ئۇلار. نىڭ «دوزاخ ئوتى بىزنى ساناقلق كۈنلەرلا (يەنى موزايغا چوقۇنغان 40 كۈنلۈك ۋاقىتلا) كۆيدۈرىدۇ» دېگەنلىكلىرى ۋە دىنىي جەھەتتە ئۆيدۈرۈپ چىقارغان نەرسىلىرىنىڭ ئۆزلىرىنى ئالدىغانلىقى ئۈچۈندۇر (24). كېلىشى شەكسىز بولغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇلارنى توپلايمىز، ھەربىر كىشىنىڭ قىلغان ئىشنىڭ جازاسى ۋە مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا (ئازابىنى زىيادە قىلىۋېتىش

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ فَوْشًا مِّنْهُم وَهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ قَالُوا إِنَّمَا اتَّخَذُوا لَنَا مَتَاعًا حَرَامًا وَمَا بَدَّلُوا فِيهِ دِينَهُمْ فَلَا تُقَاتِلُوا أَفْئِدَتُهُمْ هِيَ كَذَّبَتْ إِذَا جَمِعَهُمْ يَوْمَ الرِّيبَةِ فَبَدَّلَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَانَتْ وَهُمْ لَا يُظَاهَرُونَ ﴿٢٤﴾ قُلِ اللَّهُمَّ لَكَ الْمُلْكُ نَفْسُ الْمَلِكِ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِجُ الْمَلَكَ مَن تَشَاءُ وَتُغَيِّرُ مَن تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَن تَشَاءُ وَتُزِيلُ مَن تَشَاءُ وَتُجَبِّرُ مَن تَشَاءُ وَتُخَفِّضُ مَن تَشَاءُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥﴾ تُولِيهِ الْيَلَّ فِي الْبَارِ وَتُولِيهِ الْبَهَارَ فِي الْيَلِّ وَتُغَيِّرُ مَن تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَن تَشَاءُ وَتُزِيلُ مَن تَشَاءُ وَتُجَبِّرُ مَن تَشَاءُ وَتُخَفِّضُ مَن تَشَاءُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِيهِ الْيَلَّ فِي الْبَارِ وَتُولِيهِ الْبَهَارَ فِي الْيَلِّ وَتُغَيِّرُ مَن تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَن تَشَاءُ وَتُزِيلُ مَن تَشَاءُ وَتُجَبِّرُ مَن تَشَاءُ وَتُخَفِّضُ مَن تَشَاءُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٧﴾

ياكى ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىش بىلەن) زۇلۇم قىلىنمايدىغان شۇ چاغدا (ئۇلارنىڭ ھالى) قانداق بولىدۇ؟ (25) ئېيتقىنكى، «پادشاھلىقنىڭ ئىگىسى بولغان ئى اللە! خالىغان ئادەمگە پادشاھلىقنى بېرىسەن، خالىغان ئادەمدىن پادشاھلىقنى تارتىپ ئالسەن؛ خالىغان ئادەمنى ئەزىز قىلسەن، خالىغان ئادەمنى خار قىلسەن؛ ھەممە ياخشىلىق (نىڭ خەزىنىسى يالغۇز) سېنىڭ قولۇڭدىدۇر. سەن ھەقىقەتەن ھەممىگە قادىرسەن» (26). كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزسەن، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزسەن (شۇنىڭ بىلەن، كېچە - كۈندۈزنىڭ ئۇزۇن - قىسقا بولۇشى پەسىللەر بويىچە نۆۋەتلىشىپ تۇرىدۇ)؛ جانلىقنى (يەنى تىرىك بولغان ئىنساننى، ھايۋاننى) جانسىزدىن (يەنى جانسىز بولغان ئابىمەندىن) چىقىرسەن، جانسىزنى (يەنى جانسىز بولغان ئابىمەندىن) جانلىقتىن (يەنى جانلىق بولغان ئىنساندىن، ھايۋاندىن) چىقىرسەن؛ ئۆزەڭ خالىغان كىشىگە ھېسابسىز رىزىق بېرىسەن» (27). مۆمىنلەر مۆمىنلەرنى قويۇپ كاپىرلارنى دوست تۇتمىسۇن، كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇ اللەنىڭ دوستلۇقىغا ئېرىشەلمەيدۇ، ئۇلاردىن قورقۇپ دوستلۇق ئىزھار قىلىشىڭلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. اللە سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتدۇ، ئاخىر قايتىدىغان جاي اللەنىڭ دەرگاھىدۇر (28). ئېيتقىنكى، «دىنىڭلاردىكى مەيلى يوشۇرۇڭلار، مەيلى ئاشكارىلاڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ. اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ. اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر» (29).

ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئادەمنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرى، يامان ئىشلىرى ئۆزىنىڭ ئالدىدا ئايان بولىدۇ، (ئۇلار يامان ئىشلىرىنى كۆرمەسلىكىنى)، ئۆزى بىلەن يامان ئىشلىرىنىڭ ئارىسىدا (مەشرىق بىلەن مەغربىنىڭ ئارىسىدەك) ئۇزۇن مۇساپە بولۇپ- شىنى ئارزۇ قىلىدۇ. اللە سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتىدۇ. اللە بەندىلىرىگە مېھرىبان دۇر ^[30]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللەنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتىدۇ، (ئۆتكەنكى) گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر» ^[31]. ئېيتقىنكى، «اللە ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار». ئەگەر ئۇلار (ئىتائەت قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، اللە كاپىرلارنى (يەنى اللە - نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلغانلارنى) دوست تۇتمايدۇ ^[32]. اللە ھەقىقەتەن ئادەمنى، نۇھنى، ئىبراھىم ئەۋلادىنى،

ئىمران ئەۋلادىنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللاپ، (ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئارتۇق قىلدى ^[33]. ئۇ ئەۋلادلار بىر-بىرى بىلەن قانداشتۇر، اللە (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ^[34]. ئۆز ۋاقتىدا ئىمراننىڭ ئايالى ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن قورسقىمىدىكى پەرزەنتىمنى (دۇنيا ئىشلىرىدىن) ئازاد قىلىنغان ھالدا چوقۇم سېنىڭ خىزمىتىڭگە ئاتىدىم، (بۇ نەزەرىمنى) قوبۇل قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئايىمنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، (نىيىتىمنى) بىلىپ تۇرغۇچىسەن» ^[35]. ئۇ قىز تۇغقان ۋاقتىدا: «ئى پەرۋەر- دىگارم! قىز تۇغىدۇم» دېدى، ئۇنىڭ نېمە تۇغقانلىقىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ. (ئۇ تەلەپ قىلغان) ئوغۇل (ئاتا قىلىنغان) قىزغا ئوخشاش ئەمەس (بەلكى بۇ قىز ئارتۇقتۇر). (ئىمراننىڭ ئايالى ئېيتتىكى) «مەن ئۇنى مەريەم ئاتىدىم، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ ئۇچۇن، ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى ئۇچۇن ساڭا سېغىنىپ، قوغلاندى شەيتاندىن پاناھ تىلەيمەن» ^[36]. ئۇنى پەرۋەردىگارى چىرايلىقچە قوبۇل قىلدى، ئۇنى ئوبدان ئۆستۈردى، ئۇنىڭغا زەكەرىيانى كېسپل قىلدى (يەنى ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا زەكەرىيانى قويىدى). زەكەرىيا ھەر قېتىم (ئۇنىڭ) ئىبادەتگاھىغا ئۇنى كۆرگىلى كىرسە، ئۇنىڭ يېنىدا بىرە يېمەك- لىك ئۇچرىتاتتى. ئۇ: «ئى مەريەم! بۇ ساڭا قەيەردىن كەلدى؟» دېيىتتى. مەريەم: «بۇ، اللە تەرىپىدىن كەلدى» دېيىتتى. اللە ھەقىقەتەن خالىغان ئادەمگە (جاپا- مۇشەققەتسىزلا) ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ ^[37].

يَوْمَ نَحْضِيذُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ مِنْ خَيْرٍ مُنْخَضِرًا أَوْ كَسَبَتْ مِنْ سُوءٍ تَتَنَزَّلُ أَعْيُنُ رَّبِّهَا عَلَيْهَا آمَّا أَبْصَرْنَا أَمْ كُنَّا زُلْمًا أَللهُ نَفْسَهُ وَاللهُ يَوْمَئِذٍ يَاسِعٌ أَعْلَمُ إِنَّ كُنْتُمْ تَتَّقُونَ لِلَّهِ فَالِقُ الْفَجْرِ يُجِيبُكُمُ اللَّهُ وَيُخَرِّجُكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُغْنِي عَنْكُمْ كَيْفَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَدَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىْ إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَ كَيْسَ الذَّكَاءُ كَالْأُنْثَىٰ ذَاتِ سُنْبُقٍ بِهَا مَرِمٌ وَإِنِّى أَخِذْتُهَا بِكَ وَذَرَيْتُهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَلْبَسَهَا ثِيَابًا حَسَنًا وَكَلَّمَهَا وَكَانَ كَلِمَاتٍ خَالِدَةً عَلَيْهَا ذُرِّيَّتًا لِّمُحَرَّبٍ وَسِدَّ عَنْهَا مَأْرَئًا قَالَتْ يَسْخَمُ عَلَىٰ آلِهَا إِذْ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِكَيْفٍ يُخْلِصُ

ئۇ بۆشۈكتىمۇ (يەنى بوۋاقلق چېغىدىمۇ)، ئوتتۇرا ياش بولغاندىمۇ كىشىلەرگە (پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزىنى) سۆزلەيدۇ ۋە (تەقۋادارلىقتا كامىل) ياخشى ئادەملەردىن بولىدۇ» (46). مەريەم: «پەرۋەردىگارم! ماڭا ئىنساننىڭ قولى تەگمىگەن تۇرسا (يەنى ئەركىك بولسام) قانداق بالام بولىدۇ؟» دېدى. پەرشتە: «اللە خالىغىنىنى شۇنداق يارىتىدۇ (يەنى ئاتا-ئانا، ئارقىلىقمۇ ۋە ئۇنىڭسىزمۇ يارىتىدۇ). بىرەر ئىشنىڭ بولۇشىنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ» دېدى (47). اللە ئۇنىڭغا خەتنى، ھېكمەتنى (يەنى سۆز-ھەرىكەتتە توغرا بولۇشنى)، تەۋراتنى، ئىنجىلنى ئۆگىتىدۇ (48). ئۇنى بىنى ئىسرائىلغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىدۇ. (ئۇ دەيدۇ) «شۈبھىسىزكى، سىلەرگە مەن رەببىڭلار تەرىپىدىن بولغان (پەيغەمبەرلىكىمنىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان) بىر مۆجىزە ئېلىپ كەلدىم، مەن سىلەرگە لايدىن قۇشنىڭ شەكىلىدەك بىرنەرسە

وَيَكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْهَيْدَى وَالْهَلَاوِينَ الْفَاحِشِينَ ۝ قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَتْلُو مَا يَشَاءُ ۖ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۝ وَيَعْلَمُ الْكَيْبَ وَالْغُيُوبَ ۖ وَالنُّورَ وَالْإِنجِيلَ ۖ وَسُورَةَ آلِ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۚ إِنَّكَ جُنْتُكَ بِأَيِّ مَن رَّبِّكَ إِنِّي أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الظِّلِّ كَهَيئَةِ الظِّلِّ فَأَتْلُو فِيهِ فَيَكُونُ طَبَرًا يَأْتِيهِ اللَّهُ وَأُورِي الْأَكْهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُمَيِّ الْحَوَىٰ يَأْتِيهِ اللَّهُ وَأُتْلُوهُمَا تَأْتِيهِ وَمَاتَ خُرُونُ بَنِي إِسْرَءِيلَ فِي ذَلِكَ لَيْلَةٍ لَّهُمْ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ وَمَصَدَّقًا لِّبَنِي إِدْرِيسَ مِنَ التَّوْرَةِ وَلِإِسْحَاقَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجُنْتُكُمْ بِأَيِّ مَن رَّبِّكُمْ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ۝ فَلَمَّا أَحْسَ عَيْشُ مِنْهُمْ الْكُفْرَ قَالَ مَن أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ عَنَّا أَنْصَارُ اللَّهِ ۖ أَمَّا يَا إِلَهَ إِشْقَىٰ يَا قَا مُسْلِمُونَ ۖ رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتَنَبْنَا مَعَ الشَّهِيدِينَ ۝

ياسايىمەن، ئاندىن ئۇنىڭغا پۈۋلەيمەن-دە، اللەنىڭ ئىزىنى بىلەن، ئۇ قۇش بولىدۇ. تۇغما كورنى، بەرمەس كېسىلنى ساقايتىمەن، اللەنىڭ ئىزىنى بىلەن، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىمەن، سىلەر يەيدىغان ۋە ئويۇڭلاردا ساقايدىغان يېمەكلىكلەردىن خەۋەر بېرىمەن (يەنى سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ئەھۋالڭلار-نى ئېيتىپ بېرەلەيمەن). شۈبھىسىزكى، ئەگەر سىلەر اللەنىڭ مۆجىزىلىرىگە ئىشەنگۈچى بولساڭلار، بۇنىڭدا (يەنى مەن كەلتۈرگەن مۆجىزىلەردە) سىلەر ئۈچۈن ئەلۋەتتە (مېنىڭ راستلىقىمنى كۆرسىتىدىغان روشەن) ئالامەت بار (49). مەن ئىلگىرى كەلگەن تەۋراتنى تەستىق قىلغان ھالدا (كەلدىم)، سىلەرگە ھارام قىلىنغان بەزى نەرسىلەرنى ھالال قىلىش ئۈچۈن (كەلدىم). مەن سىلەرگە پەرۋەردىگارڭلار تەرىپىدىن دەلىل ئېلىپ كەلدىم. اللەدىن قورقۇڭلار ۋە (مېنىڭ ئەمرىمگە) ئىتائەت قىلىڭلار (50). اللە ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارڭلاردۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولىدۇر» (51). ئىسا ئۇلارنى (يەنى يەھۇدىيلار)دىن كۇفرىنى (كۇفرىدا چىڭ تۇرۇپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈش نىيىتىگە كەلگەنلىكىنى) سەزگەن چاغدا: «اللە ئۈچۈن (اللەغا دەۋەت قىلىش يولىدا) ماڭا كىملەر ياردەم بېرىدۇ؟» دېدى. ھەۋارىلار (يەنى ئۇنىڭ تەۋەلىرىدىن ھەقىقىي مۆمىنلەر) ئېيتتى: «اللە ئۈچۈن ساڭا بىز ياردەم بېرىمىز، اللەغا ئىمان ئېيتتۇق. گۇۋاھ بولغىنىكى، بىز (پەيغەمبەرلىكىڭگە) بويسۇنغۇچىلارمىز» (52). پەرۋەردىگارىمىز! سەن نازىل قىلغان كىتابقا ئىشەندۇق، پەيغەمبەرگە ئەگەشتۇق، بىزنى (ھىدايتىڭگە) شاھىت بولغانلار قاتارىدا قىلغىن» (53).

ئۇلار مېكر ئىشلەتتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى)، اللە ئۇلارنىڭ مېكرىنى بەربات قىلدى (ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قۇتقۇزۇپ ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى). اللە مېكر قىلغۇچىلارنىڭ جازاسىنى ئوبدان بەرگۈچىدۇر^[64]. ئۆز ۋاقتىدا اللە ئېيتتى: «ئى ئىسا! مەن سېنى (ئەجىللىك يەتكەندە) قەبىزى روھ قىلىمەن، سېنى دەرگاھىمغا كۆتۈرىمەن (يەنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىمەن). سېنى كاپىرلاردىن پاك قىلىمەن (يەنى سېنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان يامانلارنىڭ شەرىدىن ساقلايمەن)، ساڭا ئەگەشكەنلەرنى قىيامەتكىچە كاپىرلاردىن ئۈستۈن قىلىمەن. ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىسىلەر، سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان ئىش (يەنى ئىسانىڭ ئىشى) ئۈستىدە ئاراڭلاردا مەن ھۆكۈم چىقىرىمەن^[65]. كاپىرلارغا بولسا دۇنيا ۋە ئاخىرىتە قاتتىق ئازاب قىلىمەن. ئۇلارغا (ئۇلاردىن اللە

وَمَكْرُواْ مَكْرَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَكْرِيْنَ ۚ اِذْ قَالَ اللّٰهُ لِيٰعِيسٰى اِنِّىْ مُوَكِّفٌ وَّرَافِعُكَ اِلٰى وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَحَاصِلُ الَّذِيْنَ اَتَّبَعُوْكَ فَوْقَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ اِنِّىْ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فَيَمَّا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلَفُوْنَ ۝۶۴ قَالَتَا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَاَعِزَّ لَهُمْ عَدَاۤىٔا سَدِيْدًا اِىنِ الدُّنْيَا وَالْآٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ لَّجِيْنٍ ۝۶۵ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجُوْرَهُمْ وَاِنَّ اللّٰهَ لَكَبِيْرُ الظّٰلِمِيْنَ ۝۶۶ ذٰلِكَ نَتْلُوْهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰیٰتِ وَالدّٰرِ الْاَكْمَرِ ۝۶۷ اِنَّ مَكْلَ عَنِىْ عِنْدَ اللّٰهِ كَمَلٌ اَدَمَ خَلْقَهُ مِنْ تَرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهٗ اَنْ يَّيُوْنُ ۝۶۸ نَحْنُ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُتَدَبِّرِيْنَ ۝۶۹ فَمَنْ حَآكَمُ فِيْهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَاءَنَا وَابْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ تَبَيَّنْ فَلْيَعْلَمْ غَفَتِ اللّٰهُ عَلَى الْكَٰذِبِيْنَ ۝۷۰ اِنَّ هٰذَا لَهٗوَ الْقَصَصِ الْحَقِّ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ ۚ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝۷۱

نىڭ ئازابىنى توسىدىغان) ھېچ مەدەتكار بولمايدۇ»^[66]. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنىڭ (قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ) ئەجرىنى تولۇق بېرىدۇ. اللە زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ (زالىملارنى دوست تۇتمايدىغان زات قانداقمۇ بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلسۇن؟)^[67]. (ئى مۇھەممەد!) بۇ بولسا ساڭا بىز ئوقۇپ بېرىۋاتقان ئايەتلەردۇر ۋە ھېكمەتلىك قۇرئاندۇر^[68]. شۈبھىسىزكى، اللەنىڭ نەزىرىدە ئىسانىڭ مىسالى (ئۇ ئاتىسىز يارىتىلغانلىقتىن) ئادەمنىڭ (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ) مىسالىغا ئوخشايدۇ. ئادەمنى اللە (ئاتا-ئانىسىز) تۇپراقتىن ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا كەل» دېدى-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كەلدى (ئىسانىڭ ئىشى ئادەمنىڭ ئىشىدىن ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس)^[69]. (ئىسا ھەققىدىكى بۇ سۆز) اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان ھەقىقەتتۇر، سەن شەك قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن^[60]. سەن ئىسا توغرىلۇق ھەقىقىي مەلۇماتقا ئىگە بولغىنىڭدىن كېيىن، كىملىرىكى سەن بىلەن مۇنازىرىلەشسە، سەن ئۇلارغا: «كېلىڭلار، ئوغۇل-لىرىمىزنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى، ئاياللىرىمىزنى ۋە ئاياللىرىڭلارنى، ئۆزلىرىمىزنى ۋە ئۆزلىرىڭلارنى يىغىپ، اللە نىڭ لەنتى يالغانچىلارغا بولسۇن، دەپ اللە غا يالۋۇرۇپ دۇئا قىلايلى» دېگىن^[61]. شۈبھىسىزكى، بۇ ئەلۋەتتە راست قىسىدۇر. بىر اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[62].

ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (ئۇلار بۇز-
غۇنچىلاردۇر)، شۈبھىسىزكى، اللە بۇزغۇنچىلارنى
بىلىپ تۇرىدۇ⁽⁶³⁾. «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇ-
دىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت اللە غىلا ئىبادەت
قىلىش، اللەغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك،
اللەنى قويۇپ بىر-بىرىمىزنى خۇدا قىلىۋالماستىك-
تەك ھەممىمىزگە ئورتاق بولغان بىر سۆزگە (يەنى
بىر خىل ئەقىدىگە) ئەمەل قىلايلى» دېگىن، ئەگەر
ئۇلار يۈز ئۆرۈسە (يەنى بۇنى قوبۇل قىلماسا):
«(ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار جامائەسى!) بىزنىڭ
مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋاھ بولۇڭلار⁽⁶⁴⁾.
ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە
ناسارالار) نېمە ئۈچۈن ئىبراھىم توغرىسىدا مۇنازى-
رىلىشىلسە؟ (ئىبراھىمنى ئۆزەڭلارنىڭ دىنىدا دەپ
گۇمان قىلىلسە؟) ھالبۇكى، تەۋرات بىلەن ئىنجىل

قَالَ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُتَّبِعِينَ ۝ قُلْ يَٰ أَهْلَ
الْكِتَابِ تَعَالَوْا لِكَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا
اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا
مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ۝
يَٰ أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَتَخَفُونَ فِي إِبْرَاهِيمَ ۖ إِنَّمَا زُيِّلَتِ التَّوْرَةُ
وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مَن بَعْدَ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ هَٰكُنْتُمْ
مُتَّخِضُونَ دِيْمَالَيْنِ لِّكَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ
وَأَلَّا نَتَّخِذَ لِمِثْلِهِ مَعْبُودًا وَلَا تَنْصُرُوا لِنَصْرِنَا ۖ
لَكِن كَان حِينًا مِّنْ قَبْلِهِ لَمَمَاتٍ ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝
إِنَّ أَوَّلَ الْكَلَامِ إِذْ نَبَّهْنَاهُ لِكَلِمَتَيْنِ اتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا
الْكَلِمُ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَلِئِذَا أُنْمِيتُنَا ۝
وَدَدَّتْ خُلَافَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ ۖ
وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝ يَٰ أَهْلَ
الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تُشْهَدُونَ ۝

ئىبراھىمدىن كېيىن نازىل بولدى. (سۆزۈڭلارنىڭ ئاساسىز ئىكەنلىكىنى) چۈشەنمەمسىلەر؟⁽⁶⁵⁾
(ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسالار جامائەسى!) سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، بىلىدىغان نەرسەڭلار
(ئىسا) ئۈستىدە مۇنازىرىلەشتىڭلار، ئەمدى سىلەر بىلمەيدىغان نەرسەڭلار (ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ
دىنى) ئۈستىدە نېمىشقا مۇنازىرىلىشىلسە؟ (ئىبراھىمنىڭ ئىشىدىكى ھەقىقەتنى) اللە بىلىدۇ،
سىلەر بىلمەيسىلەر» دەڭلار⁽⁶⁶⁾. ئىبراھىم يەھۇدىيۇ ئەمەس، ناسارامۇ ئەمەس ۋە لېكىن توغرا دىنغا
ئېتىقاد قىلغۇچى، اللەغا بويسۇنغۇچى ئىدى، مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى⁽⁶⁷⁾. ئىبراھىمغا ئەڭ
يېقىن بولغانلار، شۈبھىسىزكى، (ئىبراھىمنىڭ زامانىدا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنىڭغا (يەنى ئۇنىڭ
يولغا) ئەگەشكەنلەردۇر، بۇ پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) دۇر، (بۇ پەيغەمبەرنىڭ
ئۆمىتى بولغان) مۆمىنلەردۇر. اللە مۆمىنلەرنىڭ مەدەتكارىدۇر⁽⁶⁸⁾. ئەھلى كىتابتىن بىر تۈركۈم
كىشىلەر سىلەرنى ئازدۇرۇشنى ئۈمىد قىلىدۇ، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىلا ئازدۇرىدۇ (بۇنىڭ
ۋابالى ئۇلارغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىش بىلەن ئۆزلىرىگىلا قايتىدۇ). (لېكىن) ئۇلار (بۇنى)
تۇيمايدۇ⁽⁶⁹⁾. ئى ئەھلى كىتاب! اللە نىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا
نازىل قىلىنغان قۇرئاننىڭ ھەقىقىتىنى) بىلىپ تۇرۇپ نېمىشقا ئىنكار قىلىلسە؟⁽⁷⁰⁾

ئى ئەھلى كىتاب! نېمە ئۈچۈن ھەقىنى باتىلغا ئارىلاشتۇرسىلەر ۋە بىلىپ تۇرۇپ ھەقىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ كىتابلىرىنىڭلاردىكى سۈپىتىنى) يوشۇرسىلەر؟^[71] ئەھلى كىتابتىن بىر تۈركۈمى: «مۆمىنلەرگە نازىل قىلىنغان ۋەھىگە ئەتىگەندە ئىمان ئېيتىڭلار، كەچقۇرۇنلۇقى يېنىۋېلىڭلار، (شۇنداق قىلىڭلار) ئۇلار (ئىمان-دىن) قايتىشى مۇمكىن. پەقەت سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا ئەگەشكەنلەرگىلا ئىشىنىڭلار» دېدى. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «توغرا يول اللە نىڭ بولسۇن». (يەھۇدىيلار بىر-بىرىگە ئېيتىدۇ) بىرەر-سىگە سىلەرگە بېرىلگەنگە ئوخشاش ۋەھىي بېرىلىش-تىن ياكى ئۇلارنىڭ (يەنى مۇسۇلمانلارنىڭ) (قىيا-مەت كۈنى) پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىدا سىلەر بىلەن مۇنازىرىلىشىشىدىن (يەنى مۇنازىرە-لىشىپ سىلەرنى يېڭىپ قويۇشىدىن قورقۇپ) پەقەت دىنىڭلارغا ئەگەشكەن ئادەمگىلا ئىشىنىڭلار (دىنىڭلاردا بولمىغان ھېچ ئادەمنىڭ پەيغەمبەر-

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا جَاءْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَالْبَيِّنَاتِ لَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ۝ وَقَالَتِ الْكَافِرَةُ مِن أَهْلِ الْكِتَابِ آمِنُوا بِالَّذِي
أُنزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَحِجَةَ النَّهَارِ وَاللَّهُ وَالْآخِرَةُ لَعَلَّكُمْ
يَهْتَدُونَ ۝ وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا بِمَا نُنزِّلُ مِن لَّدُنْهُ ۚ إِنَّا هَدَيْنَا
هَذِهِ الْأُمَّةَ لِقُوتَىٰ أَحَدٍ مِّثْلَ مَا أُفْتِنَا ۚ وَمَا فَعَيْنَا لَهُمْ جُودًا
عِندَ رَبِّكَمْ قُلْ إِنَّا فَضَّلْنَا بَيْنَهُ يَتُوبُ ۚ مَن يَشَاءِ
وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۚ يَخْتَصِمُ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۚ وَمِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ مَن نَّآمَنُ
يَقُولُ إِنَّا كُنَّا مِنكُمْ وَنَحْمِلُ أَسْمَاءَهُم مِّنْ إِن تَأْمَنُوا بِنَبِيٍّ
ذِي يَدٍ إِلَيْكُمْ أَلَمْ أَدْمُنْ عَلَيْهِ وَكَأَيُّمَا ذَلِكِ الْفِتْنَةِ الْقَوْلُ
لَكُنْ عَيْنًا فِي الْأَعْيُنِ سَيِّئٌ وَبِقَوْلِهِمْ عَلَى اللَّهِ الْكِتَابُ وَ
هُمْ يَعْلَمُونَ ۚ بَلْ مَن أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَآلَتِي فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَّقِينَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَالَّذِينَ هُمْ مَعَهُ
قَبِيلًا أُولَٰئِكَ لَئِمَّةٌ لِّهَمَّ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يَجِدُهُمُ اللَّهُ وَلَا
يُنْظَرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

لىكىنى ئېتىراپ قىلماڭلار. ئەگەر سىلەر مۇھەممەدنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىقرار قىلىپ ئۇنىڭ دىنىغا كىرمەسەڭلار، بۇ قىيامەت كۈنى سىلەرگە قارشى پاكىت بولىدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «پەزىل-كەرەم (يەنى پەيغەمبەرلىك) اللە نىڭ ئىلگىرىدۇر. اللە ئۇنى خالىغان كىشىگە بېرىدۇ». اللە (نىڭ پەزىلى) كەڭدۇر، (اللە) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر (72-73). اللە رەھىمىتىنى ئۆزى خالىغان كىشىگە خاس قىلىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزىل ئىگىسىدۇر (74). ئەھلى كىتابتىن بەزى كىشىلەر باركى، ئۇنىڭدا كۆپ مال ئامانەت قويماڭمۇ ساڭا ئۇنى قايتۇرۇپ بېرىدۇ؛ ئۇلاردىن يەنە بەزى كىشىلەرمۇ باركى، ئۇنىڭدا بىر دىنار ئامانەت قويماڭمۇ ئۇنىڭ بېشىدا تۇرمىغىچە (يەنى قايتا-قايتا سۈيلىمىگىچە) ئۇنى ساڭا قايتۇرۇپ بەرمەيدۇ. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار: «ئۆمىمىلەرنىڭ مېلىغا خىيانەت قىلساق بىزگە گۇناھ بولمايدۇ (يەنى بىزنىڭ دىنىمىزدا بولمىغانلارنىڭ ماللىرى بىزگە ھارام ئەمەس)» دېدى، ئۇلار بىلىپ تۇرۇپ اللە نامىدىن يالغاننى توقۇيدۇ (75). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار باشقا دىندىكىلەرگە زۇلۇم قىلسا گۇناھ بولىدۇ). ئەھدىگە ۋاپا قىلغان ۋە گۇناھتىن ساقلانغانلار (اللە دوست تۇتقان كىشىلەردۇر)، چۈنكى اللە تەقۋادارلارنى ھەقسەتەن دوست تۇتىدۇ (76). اللە غا بەرگەن ئەھدىنى ۋە قەسەملىرىنى ئازغىنا بەدەلگە تېگىشىدىغانلار ئاخىرەتتە (اللە نىڭ رەھىمىتىدىن) ھېچقانداق نېسىۋىگە ئېرىشەلمەيدۇ، قىيامەت كۈنى اللە ئۇلارغا (ئۇلارنى خۇش قىلىدىغان) سۆز قىلمايدۇ، ئۇلارغا (رەھىمەت كۆزى بىلەن) قارمايدۇ، ئۇلارنى (گۇناھلىرىدىن) پاكلىمايدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا قالىدۇ (77).

(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «بىز اللەغا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغانغا (يەنى قۇرئانغا)، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا بېرىلگەنگە (يەنى تەۋراتقا)، ئىساغا بېرىلگەنگە (يەنى ئىنجىلغا) ۋە پەيغەمبەر-لەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەنگە (يەنى كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلارنىڭ ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلمايمىز)، بىز اللەغا بويىۋىنغۇچىلارمىز»^[84]. كىمكى ئىسلام (دىنىدىن) غەيرىي دىننى تىلەيدىكەن، ھەرگىز ئۇ (يەنى ئۇنىڭ دىنى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇ ئاخىرەتتە زىيان

كُلُّ امَّا يَالله وَمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ عَلٰى اِبْرٰهِيْمَ وَ
 اِسْمٰعِيْلَ وَ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَا اَدْنٰى مَوْلٰى وَ
 عِيسٰى وَالْيَحْيٰى وَمَنْ رَّيَّوْهُ لَا تَقْرٰى بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَتَحْنُ
 لَهُ مُسْلِمُوْنَ ۝ وَمَنْ يَنْتَعِزْ عَنِ الْاِسْكَرِ دِيْنًا فَكُنْ يُقْبَلُ وَتَنَّةُ
 وَهُوَ مِنَ الْاَخِرَةِ مِنَ الْخَيْرِيْنَ ۝ كَيْفَ يَهْدٰى اللّٰهُ قَوْمًا
 كَفَرًا وَاَبْعَدُ اِيْمَانَهُمْ وَشَهِدُوا اَنَّ الرُّسُوْلَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ
 الْبَيِّنٰتُ وَاللّٰهُ لَا يَهْدٰى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ اُولٰٓئِكَ جَزَاؤُهُمْ
 اَنْ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ۝
 خُلِدُوْا فِيْهَا لَا يَخْفٰى عَنْهُمْ الْعَذَابُ ۝ وَلَا هُمْ يُنْقَرُوْنَ ۝
 اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْا سَكَرَ اللّٰهُ
 عَنْهُمْ وَرَجِمُوْهُ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاَبْعَدُوْا اِيْمَانَهُمْ ثُمَّ
 اٰزْدَادُوْا كَفَرًا اَلَمْ نَقْبَلْ تَوْبَهُمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْقَتْلٰوْنَ ۝
 اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاَمَّا نُوْا وَاَوْهَمُوْا لَكُمْ اَنْ تُقْبَلُ
 مِنْۢ اَحَدٍ مِنْهُمْ مِّنْ اَرْضٍ دَهْمًا وَّلَا يُوَاقِدُوْا يَدَیْهِمْ
 اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ وَمَا لَهُمْ مِنْ لَّوْصِيْنَ ۝

تارتقۇچىدۇر^[85]. ئىمان ئېيتقاندىن، پەيغەمبەرنىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە شاھىت بولغاندىن ۋە ئۆزلىرىگە روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن كاپىر بولغان قەۋمنى اللە قانداقمۇ ھىدايەت قىلسۇن! اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[86]. اللەنىڭ، پەرىشتىلەرنىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ لەنتىگە ئۇچراش ئۇلارغا بېرىلگەن جازادۇر^[87]. ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ. ئۇلاردىن ئازاب يېنىكلىتىلمەيدۇ. كېچىكتۈرۈلمەيدۇ^[88]. پەقەت تەۋبە قىلغانلار ۋە (بۇزۇق ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا، اللە (مۇنداقلارغا) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە مەھرەبەندۇر^[89]. شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن كاپىر بولغانلار، ئاندىن كۇفرىنى تېخىمۇ ئاشۇرغانلارنىڭ تەۋبىسى ھەرگىزمۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ. ئەنە شۇلار گۇمراھلاردۇر^[90]. شۈبھىسىزكى، كاپىر بولۇپ (تەۋبە قىلماستىن) كۇفرى بىلەن ئۆلگەنلەرنىڭ ھېچبىرىدىن يەر يۈزىگە بىر كېلىدىغان ئالتۇن فىدىيە بەرسىمۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئەنە شۇلار قاتتىق ئازابقا قالدۇ، ئۇلارغا (ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچبىر مەدەتكار بولمايدۇ^[91].

(تۆتىنچى پارە)

ياخشى كۆرگەن نەرسەڭلاردىن سەرپ قىلىمىغىچە (يەنى ماللىرىڭلارنىڭ ياخشىسىنى سەدىقە قىلىمىغىچە) ھەرگىز ياخشىلىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشەلمەي- سىلەر، (اللەنىڭ يولىدا) نېمىنى سەرپ قىلماڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁹²⁾. تەۋرات نازىل قىلىنىشتىن ئىلگىرى، ئىسرائىل (يەنى يەتقۇب ئەلەيھىسسالام) ئۆزىگە ھارام قىلغان يېمەكلىكلەر (يەنى تۆگىنىڭ گۆشى ۋە سۈتى)دىن باشقا يېمەكلىكلەرنىڭ ھەممىسى ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھالال ئىدى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، ئەگەر راستچىل بولساڭلار، تەۋراتنى ئېلىپ كېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار⁽⁹³⁾. شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى روشەن دەلىل مەيدانغا كەلگەندىن كېيىن)،

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْتُمْ ۚ وَمَا يُنفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ عَنِ كُلِّ نَفْسٍ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝
إِسْرَائِيلَ ۚ الْإِسْرَائِيلَ ۚ إِسْرَائِيلَ ۚ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ الْتُورَةُ ۚ قُلْ يَا تُورَةُ مَا تُلْقِيهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ فَمَنْ أَقْرَبُ عَلَى اللَّهِ مِنَ الْكَافِرِ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ قَالُوا لَيْكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝ قُلْ صَدَقَ اللَّهُ ۚ قَالُوا لَعْنَةُ إِلَهِكَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْأَشْرَكِينَ ۚ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ ۚ قُلْ إِنَّمَا يَتَّبِعُ مَا مَرَّ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجَابُ الْبَيْتِ مِنَ اسْتِطَاعَ ۚ إِلَيْهِ سُبُكٌ وَمَنْ هَرَّ فَإِنَّ اللَّهَ غَفِيرٌ ۚ عَنِ الْعَالَمِينَ ۝ كُلُّ يَأْهَلِ الْكِتَابِ يَرَى عَفْوَكَ يَا أَيُّهَا اللَّهُ وَاللَّهُ سَهِيدٌ عَلَى مَا تَعْمَلُونَ ۝ قُلْ يَأْهَلِ الْكِتَابِ لِمَ تَصَدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مِنْ أَمْنٍ نُبَيِّنُكُمْ لَكُمْ آيَاتِهِ أَنْتُمْ شَاهِدُهَا وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَنِ مَا تَعْمَلُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا أَمْرًا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا أَوْ مِنَ الْكِتَابِ يَرَوْكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ بِأَعْيُنِكُمْ ۝

كىمكى اللە نامىدىن يالغاننى توقۇيدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر⁽⁹⁴⁾. ئېيتقىنكى، «اللە راست ئېيتتى، (ئىسلام دىنىدىن ئىبارەت) ئىبراھىمنىڭ توغرا دىنىغا ئەگىشڭلار، ئۇ (يەنى ئىبراھىم) مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى»⁽⁹⁵⁾. ھەقىقەتەن ئىنسانلارغا (ئىبادەت ئۈچۈن) تۇنجى سېلىنغان ئۆي (يەنى بەيتۇللا) مەككىدەدۇر، مۇبارەكتۇر، جاھان ئەھلىگە ھىدايەتتۇر⁽⁹⁶⁾. ئۇنىڭدا ئوچۇق ئالامەتلەر باركى، ماقامى ئىبراھىم شۇلارنىڭ بىرى، بەيتۇللاغا كىرگەن ئادەم ئەمەن بولىدۇ. قادىر بولالغان كىشىلەرنىڭ اللە ئۈچۈن كەبىنى زىيارەت قىلىشى ئۇلارغا پەرز قىلىندى. كىمكى ئىنكار قىلىدىكەن (يەنى ھەجنى تەرك ئېتىدىكەن، زىيىنى ئۆزىگە)، شۈبھىسىزكى، اللە ئەھلى جاھاندىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئىبادىتىدىن) بەھاجەت- تۇر⁽⁹⁷⁾. ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى: «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) نىمە ئۈچۈن اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىسلەر؟ ۋەھالەنكى، اللە قىلىشڭلارغا شاھىتتۇر»⁽⁹⁸⁾. (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقىي) شاھىت بولۇپ تۇرۇپ نېمە ئۈچۈن اللەنىڭ يولىنى ئەگرى كۆرسە- تىشنى قەستلەپ، مۆمىنلەرنى ئۇنىڭدىن توسىسلەر؟ اللە قىلىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر»⁽⁹⁹⁾. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر ئەھلى كىتابتىن بىر پىرقىغە ئىتائەت قىلساڭلار، مۆمىن بولغىنىڭلاردىن كېيىن، ئۇلار سىلەرنى كاپىر قىلىپ قويدۇ⁽¹⁰⁰⁾.

سەلەرگە اللە نىڭ ئايەتلىرى ئوقۇلۇۋاتقان (يەنى ۋەھى ئۈزۈلۈپ قالماي اللە نىڭ ئايەتلىرى نازىل بولۇۋاتقان) ۋە ئاراڭلاردا اللە نىڭ پەيغەمبىرى (ھايات) تۇرغان تۇرسا، قانداقمۇ كاپىر بولۇلسە؟ كىمكى اللە غا (يەنى اللە نىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىدىكەن، ئۇ توغرا يولغا يېتەكلەنگەن بولىدۇ ⁽¹⁰¹⁾. ئى مۆمىنلەر! اللە غا لايىق رەۋىشتە تەقۋادارلىق قىلىڭلار، پەقەت مۇسۇلمانلىق ھالىتىڭلار بىلەنلا ۋاپات بولۇڭلار ⁽¹⁰²⁾. ھەممىڭلار اللە نىڭ ئاغامچىسىغا (يەنى اللە نىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار (يەنى سەلەردىن ئىلگىرى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار ئىختىلاپ قىلىشقاندەك، دىندا ئىختىلاپ قىلىماڭلار). اللە نىڭ سەلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ئەسلىڭلار، ئۆز ۋاقتىدا سەلەر ئۆزئارا دۈشمەن ئىدىڭلار، اللە دىلىڭلارنى بىرلەشتۈردى، اللە نىڭ

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُبْشِرُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هَدَى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَتَّبِعُوا إِلَّا مَا أَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ ۚ وَأَعِصِمُوا عَنِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَقْرَبُوا أَدْوَارًا
يَعْتَمِدُ اللَّهُ عَلَيْكُمْ إِذْ تُكْفِرُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَكُمْ فَاصِحَتُمْ
بِغَيْبَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى سَفَا حَقٍّ ۚ وَمِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ
فِيهَا كُنْتُمْ لَكَ بَيْنَ يَدَيْهِ اللَّهُ أَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ يَوْمَ تَقْرَبُوا
مَنْكُرًا أَقْبَرُ يَوْمَ تَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى
عَنِ الشُّكْرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۚ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ
تَقَرَّبُوا وَاتَّخَذُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ۚ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا
الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ بَيِّنَاتِكُمْ فَقُوا
الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ
فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۚ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ
تَنْزِلُهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلَمَ لِلْغَالِبِينَ ۚ

نېمىتى بىلەن ئۆزئارا قېرىنداش بولۇڭلار، سەلەر دوزاخ چوقۇرىنىڭ كىرۈكىدە ئىدىڭلار. اللە سەلەرنى (ئىسلام ئارقىلىق) ئۇنىڭدىن قۇتقۇزدى. سەلەرنىڭ ھىدايەت تېپىشىڭلار ئۈچۈن، اللە ئايەتلىرىنى سەلەرگە شۇنداق بايان قىلىدۇ ⁽¹⁰³⁾. سەلەرنىڭ ئاراڭلاردا خەيرلىك ئىشلارغا دەۋەت قىلىدىغان، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇپ، يامان ئىشلارنى مەنئى قىلىدىغان بىر جامائە بولسۇن؛ ئەنە شۇلار مەقسىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر ⁽¹⁰⁴⁾. روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن ئايرىلىپ كېتىشكەن ۋە ئىختىلاپ قىلىشقان كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دەك بولماڭلار، ئەنە شۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ ⁽¹⁰⁵⁾. شۇ كۈنىدە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) بەزى يۈزلەر (يەنى مۆمىنلەرنىڭ يۈزلىرى) ئاقىرىدۇ، بەزى يۈزلەر (يەنى كۇففارلارنىڭ يۈزلىرى) قارىيدۇ. يۈزى قارايدىغانلارغا (پەرىش- تىلەر ئېيتىدۇكى) «ئىمان ئېيتىشنىڭلاردىن كېيىن كاپىر بولۇڭلارمۇ؟ كاپىر بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئازابنى تېتىڭلار» ⁽¹⁰⁶⁾. يۈزى ئاقارغانلار اللە نىڭ رەھمىتىدە (يەنى جەننەتتە) بولىدۇ، ئۇلار ئۇنىڭدا (يەنى جەننەتتە) مەڭگۈ قالىدۇ ⁽¹⁰⁷⁾. بۇ، اللە نىڭ ئايەتلىرىدۇر، ئۇلارنى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا راست ئوقۇپ بېرىمىز، اللە جاھان ئەھلىگە زۇلۇم قىلىشنى خالىمايدۇ ⁽¹⁰⁸⁾.

ئاسانلار ۋە زېمىندىكى شەيىللەر، اللە نىڭ (مۈلكى، مەخلۇقاتى ۋە بەندىلىرى) دۇر، ھەممە ئىشلار اللەغا قايتۇرۇلىدۇ (109). (ئى مۇھەممەد ئۇمىتى!) سىلەر ئىنسانلار مەنپەئىتى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسىدۇ. مانا اللەغا ئىمان ئېيتىدىغان ئەڭ ياخشى ئۇمىت. سىلەر. ئەگەر ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) ئىمان ئېيتسا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە ئىشەنسە)، ئۇلار ئۈچۈن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ئەلۋەتتە ياخشى بولاتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە مۆمىنلەرمۇ بار، ئۇلارنىڭ تولىسى پاسقىلاردۇر (110). ئۇلار سىلەرگە ئازار بېرىشتىن باشقا ھېچقانداق زىيان-زەخمەت

يەتكۈزەلمەيدۇ؛ ئەگەر سىلەر بىلەن ئۇرۇشسا، سىلەرگە ئارقىسىنى قىلىپ قاچىدۇ، ئاندىن ئۇلارغا ياردەم بېرىلمەيدۇ (111). ئۇلارنىڭ قەيەردە بولمىسۇن اللە نىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ھىمايىسىدە بولغانلىرىدىن باشقىلىرى خارلىققا پېتىپ قالدى. اللە نىڭ غەزەپىگە ئۇچرىدى. موھتاجلىققا چۆمدى. بۇ ئۇلارنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ اللە نىڭ پەرمانىدىن چىقىپ كەتكەنلىكلىرى ۋە اللە نىڭ چەكلىمىسىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر (112). ئۇلار بىر خىل ئەمەس، ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالاردىن) كېچىلىرى اللە نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ۋە سەجدە قىلىپ تۇرىدىغان بىر جامائە كىشىلەر بار (113). ئۇلار اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدۇ، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايدۇ؛ ئەنە شۇلار ياخشىلاردىندۇر (114). ئۇلار ھەرقانداق ياخشىلىقنى قىلسۇن، ئۇ بىكار كەتمەيدۇ اللە تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ (115).

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَإِلٰى اللّٰهِ تُرْجَعُ
الْاُمُورُ ۚ كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَوْ
اَمَّنْ اَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ مِنْهُمْ الْاُتُومُونَ وَالْكَافِرُ
الْفٰسِقُونَ ۚ لَنْ يَضُرُّكُمْ اَلَا اَذٰى وَاِنْ يَفْعَلُوْكُمْ يَدْرُكُكُمْ
اَلَا يَارْسُدُ لَكُم مِّنْ رَّعْيٰى ۚ عُرِيتْ عَلَيْهِم مَّا لَكُمْ اَمِّنٌ مَّا
تُعْمَلُوْنَ اَلَا يَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ وَجِبِلٌ مِّنَ النَّاسِ يَتَآمُرُوْنَ فِىْ
مِنَ اللّٰهِ وَرَضِعْبَ عَلَيْهِمُ السَّكَنَةُ ۚ ذٰلِكَ يَأْكُمُ كَانُوا
يَكْفُرُوْنَ يٰٓاَيُّهَا اللّٰهُ وَتَقْتُلُوْنَ الْاَكْبَرَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذٰلِكَ
بِمَا عَصَوْا وَاَكَانُوا يَعْتَدُوْنَ ۚ لَيْسَ اَسَآءًا مِّنْ اَهْلِ
الْكِتَابِ اُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتَّبِعُوْنَ اِيَّآ اللّٰهُ اِنَّمَا اَعْيٰىلُ وَا
هُم يَسْجُدُوْنَ ۚ يُوْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَا
يَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَنَسَارُحُوْنَ
فِى الْخَلْقِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ۚ وَمَا يَفْعَلُوْا
مِنْ خَيْرٍ فَاَنْ يَّكْفُرُوْا ۚ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ بِالْمُتَّقِيْنَ ۝

شۈبھىسىزكى، كاپىرلارنىڭ ماللىرى، بالسلىرى
 اللەنىڭ ئازابى ئالدىدا ھەرگىز ھېچ نەرسىگە دال
 بولالمايدۇ؛ ئۇلار دوزاخ ئەھلىدۇر، دوزاختا
 مەڭگۈ قالىدۇ^[116]. ئۇلارنىڭ بۇ دۇنيادا (رەيى
 قىلىپ) بەرگەن سەدىقلىرى ئۆزلىرىگە زۇلۇم
 قىلغان بىر قەۋمنىڭ زىرائىتىگە تېگىپ ئۇنى نابۇت
 قىلىۋەتكەن سوغۇق شامالغا ئوخشايدۇ (ئىگىلىرىنىڭ
 گۇناھى تۈپەيلىدىن نابۇت قىلىنغان بۇ زىرائەتكە
 ئوخشاش، اللە ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرىنى
 بەربات قىلىدۇ). ئۇلارغا اللە زۇلۇم قىلمىدى
 ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم
 قىلدى^[117]. ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلاردىن بولمىغان
 لارنى (يەنى مۇناپىقلارنى) سىرداش قىلىۋالماڭلار،
 ئۇلار سىلەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىشتا بوشاڭلىق
 قىلىپ قالمايدۇ. ئۇلار سىلەرنىڭ مۇشەققەتتە
 قېلىشىڭلارنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىكى
 ئېغىزلىرىدىن مەلۇم بولۇپ تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ دىللى-

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ
 مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾
 مَكْلٌ مَا يَتَّقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لَمَّا كَانَتْ رِجْرَاجًا
 وَأَصَابَتْ حَرْقٌ قَوْمٌ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكْتَهُمْ وَمَا
 ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 لَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْتِيكُمُ الْبِرُّ إِلَّا بِمَا
 عَمِلْتُمْ فَذَرُوا بَيْنَ الْبَغْضَاءِ مِنَ الْوَالِدِ وَالْأَخِ صُدُورُهُمْ
 أَلْوَنًا وَقَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ هَذَا كَلِمٌ
 عُذُوهُمْ وَلَا يَخْشَوْنَ وَأَتَوْهُم بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿١١٩﴾ وَلَا تَقُولُوا
 قَالُوا أَمَّا هَٰذَا فَلَا يَخْلُوعُصْرًا عَلَيْكُمْ إِلَّا تَأْمِلُ مِنَ الْغَيْظِ
 قُلْ مُؤْتَايَ غَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو الْعِلْمِ ﴿١٢٠﴾ وَإِنْ
 تَسْتَسْخِمُوهُمْ حَسَنَةً نَسُوهُمْ وَإِنْ تُؤْثِرُوا حَسَنَةً يَفْرَحُوا
 بِهَا وَلَنْ تُصِيرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٢١﴾
 اللَّهُ يَسَاءَلُ عَمَلُكُمْ مُحِيطٌ وَادْعَاؤُكُمْ مِنْ أَهْلِكِ
 تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٢﴾

رىدا يوشۇرغان دۈشمەنلىكى تېخىمۇ چوڭدۇر. شۈبھىسىزكى، ئەگەر چۈشىنىدىغان بولساڭلار،
 سىلەرگە نۇرغۇن ئايەتلىرىنى بايان قىلىدۇ^[118]. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) سىلەر ئۇلارنى
 دوست تۇتىسىلەر، ئۇلار سىلەرنى دوست تۇتمايدۇ (سىلەرگە بولغان دۈشمەنلىكىنى يوشۇرۇن
 تۇتىدۇ)، سىلەر (ھەممە ساماۋى) كىتابقا ئىشىنىسىلەر (شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلار سىلەرنى
 ئۆچ كۆرىدۇ)، ئۇلار سىلەر بىلەن ئۇچراشقاندا، ئىمان ئېيتىتۇق، دەيدۇ. ئۆزلىرى يالغۇز
 قالغاندا سىلەرگە بولغان ئاچچىقىدىن بارماقلىرىنى چىشلەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
 «ئاچچىقڭلار بىلەن ئۆلۈڭلار! (يەنى اللە ئۆلگىنىڭلارغا قەدەر ئاچچىقڭلارنى داۋاملاشتۇرسۇن!)»
 اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى بىلگۈچىدۇر^[119]. ئەگەر سىلەرگە (كەڭچىلىك،
 مولچىلىق، نۇسرەت، غەنىمەت قاتارلىق) بىرەر ياخشىلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن
 قايغۇرىدۇ؛ ئەگەر سىلەرگە (ئېغىرچىلىق، قەھەتچىلىك ۋە مەغلۇبىيەت قاتارلىق) بىرەر
 يامانلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن خۇشال بولىدۇ. ئەگەر سىلەر (ئۇلارنىڭ ئەزىيىتىگە)
 سەۋر قىلساڭلار ۋە (سۆزۈڭلاردا، ھەرىكىتىڭلاردا اللە دىن) قورقساڭلار، ئۇلارنىڭ
 ھىيلىسى سىلەرگە قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى
 ھەقىقەتەن تولۇق بىلگۈچىدۇر^[120]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا سەن ئەتىگەندە
 ئۆيۈڭدىن (ئۆھۈدقا) چىقىپ مۆمىنلەرنى ئۇرۇش سەپلىرىگە ئورۇنلاشتۇردۇڭ، اللە
 (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[121].

ئۆز ۋاقتىدا سىلەردىن ئىككى گۇرۇھ (بەنى سەلمە ئايىمىقى بىلەن بەنى ھارىسە ئايىمىقى) ئاجىزلىق كۆرسەتمەكچى (يەنى قورقۇپ تۇرۇش مەيدانىدىن قايتماقچى) بولدى؛ اللە ئۇلارنىڭ مەدەتكارى ئىدى. (مۆمىنلەر جىمى ئەھۋالى ۋە جىمى ئىشلىرىدا) اللە غىلا تەۋەككۈل قىلسۇن! ^[122] اللە سىلەرگە بەدىرىدە نۇسرەت ئانا قىلدى، ھالبۇكى، سىلەر كۈچسىز ئىدىڭلار (سانىڭلار ۋە قوراللىقلار ئاز ئىدى). اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن نۇسرەتكە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن اللەدىن قورقۇڭلار ^[123]. (ئى مۇھەممەد! ئۆز ۋاقتىدا سەن مۆمىنلەرگە: «پەرۋەر-دىكارىڭلار سىلەرگە ئۈچ مىڭ پەرىشتە چۈشۈرۈپ ياردەم بەرسە يەنە يەتمەمدۇ؟» دەيتتىڭ ^[124]. شۇنداق، ئۇ يېتىدۇ. ئەگەر (جەڭدە) سەۋر قىلىڭلار، (اللە دىن) قورقۇپ (ئۇنىڭ ئەمرىگە

إِذْ هَدَّتْ كَلْبَيْنِ مِنْكُمْ أَنْ يَفْعَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّمَا وَعَلَى
اللَّهُ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ۝ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ
أَوَّلَهُ قَاتِلُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَكْفُرُونَ ۝ إِذْ يَقُولُ الْمُؤْمِنِينَ
أَنْ يَكْفُرُوا أَنْ يَبْدُ لَهُمْ رَيْبٌ مِنْهُ يَنْتَفِئُوا مِنَ الْمَكِيدَةِ
مَنْ لَيْنَ لَهُمْ أَنْ تَصِيرُوا تَتَّقُوا وَيَأْتُوهُمْ مِنْ قَوْمِهِمْ
هَذَا يَوْمُ ذِكْرِكُمْ فَعَسَا أَلَيْسَ فِي الْمَكِيدَةِ مَسْئُومِينَ
وَمَا جَعَلَ اللَّهُ إِلَّا تَرْحَى لَكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْتُمْ فَلَوْ كُنْتُمْ بِهِ
نَاصِرِينَ لَمَنِ عِنْدَ اللَّهِ الْحُجْرُ الْحَكِيمُ ۝ لِيَقْطَعَ طَرَقًا
مِنَ الْبَيْنِ لَكُمْ وَأَوْ يَكُونَتْكُمْ بَيْنُكُمْ مِثْلَ الْإِنْسَانِ
مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَأَنْتُمْ
ظَالِمُونَ ۝ وَاللَّهُ مَتَنُ السُّلُوبِ وَمَتَانِ الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ
وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ ۝ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُتَعَدِّفَةً وَاتَّقُوا
اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي آتَاكُمْ
الْحَيَاةَ وَالْأَمْوَالَ وَالْأَنْفُسَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۝

ئىتائەت قىلىڭلار)، دۈشمەن دەرھال ھۇجۇم قىلىپ كەلگەندە پەرۋەردىكارىڭلار سىلەرگە بەش مىڭ نىشانلىق پەرىشتە بىلەن ياردەم بېرىدۇ ^[125]. اللە ئۇنى (يەنى پەرىشتىلەر ئارقىلىق ياردەم بېرىشى) پەقەت سىلەرگە خۇش خەۋەر بولسۇن ۋە دىلىڭلار شۇنىڭ بىلەن خاتىرجەم بولسۇن (شۇنىڭ بىلەن دۈشمەننىڭ سانىنىڭ كۆپلۈكىدىن قورقۇسۇن) دەپ قىلدى. ياردەم پەقەت غالب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىندۇر ^[126]. (اللە نىڭ ياردىمى) كاپىرلارنىڭ بىر تۈركۈمىنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن ياكى ئۇلارنى رەسۋا قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۈمىدىسىز ھالدا مەغلۇپ بولۇشلىرى ئۈچۈندۇر ^[127]. (ئى مۇھەممەد! ھېچ ئىش (يەنى بەندە-لەرنىڭ ئىشلىرىنىڭ تەدبىرى) سېنىڭ ئىختىيارىڭدا ئەمەس، اللە يا ئۇلارنىڭ (مۇسۇلمان بولسا) تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، يا ئۇلار زالىم بولغانلىقى ئۈچۈن (كۇفرىدا چىڭ تۇرسا) ئۇلارنى ئازابقا دۇچار قىلىدۇ ^[128]. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ مۈلكىدۇر. اللە خالىغان كىشىگە مەغپىرەت قىلىدۇ، خالىغان كىشىگە ئازاب قىلىدۇ. اللە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر ^[129]. ئى مۆمىنلەر! جازانىنى قاتمۇقات ئاشۇرۇپ يېمەڭلار. مەقسەتلىك سىڭىلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن اللەدىن (نەھىي قىلغان ئىشلارنى تەرك ئېتىپ) قورقۇڭلار ^[130]. كاپىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان دوزاختىن (يەنى دوزاخقا كىرىشكە سەۋەب بولىدىغان يامان ئىشلاردىن) ساق-لىنىڭلار ^[131]. سىلەرگە رەھمەت قىلىنىشى ئۈچۈن، اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار ^[132].

پەرۋەردىگار، ئىلارنىڭ مەغپىرىتىگە ۋە تەقۋادارلار ئۈچۈن تەييارلانغان، كەڭلىكى ئاسمان - زېمىنچە كېلىدىغان جەننەتكە ئالدىراڭلار^[133]. تەقۋادارلار كەڭچىلىكتىمۇ، قىسنىچىلىقتىمۇ اللە يولىدا (پۇل - مال) سەرپ قىلىدىغانلار، (ئۈچ ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئاچچىقنى يۇتىدىغانلار، (يامانلىق قىلغان ياكى بوزەك قىلغان) كىشىلەرنى كەچۈرىدىغانلار - دۇر. اللە ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ^[134]. تەقۋادارلار يامان بىر گۇناھ قىلىپ قالسا ياكى ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلسا اللە نى ياد ئېتىدۇ، گۇناھلىرى ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ، گۇناھنى كەچۈرىدىغان اللە دىن باشقا كىم بار؟ ئۇلار قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ داۋاملاش - تۇرمايدۇ^[135]. ئۇلارنىڭ (يەنى يۇقىرىقى خىسلەت - لەرگە ئىگە كىشىلەرنىڭ) مۇكاپاتى پەرۋەردىگارى

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمُوتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُقِيمُونَ فِي السَّعَاءِ
وَالْقَرَاءِ وَالْكُثَمِينَ الْقَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۝ وَاللَّهُ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِرَةً أَوَّلُوا
أَنفُسَهُمْ ذِكْرًا لِلَّهِ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرِ
اللَّهُ فَاِنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوْا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ۝ أُولَٰئِكَ جَزَاءُ مَن مَّغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّهِمْ وَ
جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمُوتُ وَالْأَرْضُ خَالِدِينَ فِيهَا ۝ وَلَقَدْ جَاءَ
الرَّسُولَ بَيِّنَاتٍ مِّن قَبْلِكَ مِمَّن قَبُلُوا فِي
الْأَرْضِ فَانْقَرَوْا ۖ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ۝ هَذَا
بَيِّنَاتٍ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ۝ وَلَا تَهْزُوا
لَا تَحْزَنْوْا وَأَنْتُمْ الْغَالِبُونَ ۖ إِنَّ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۝ إِنْ
يَسْتَسْخِمُوا قُرْآنًا مِّنَ الْقُرْآنِ قَرِيعَةً يُمِشَلْ ۖ وَتِلْكَ
الْآيَاتُ لِنَاسٍ أُولِيٰ هُبَالٍ ۖ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا
وَيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ لَا يُحِبُّونَ الظَّالِمِينَ ۝

تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇر. بۇ يەر - لەردە ئۇلار مەڭگۈ قالىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى نېمىدېگەن ياخشى! ^[136] سىلەردىن ئىلگىرى نۇرغۇن ئۆمەتلەر كېلىپ كەتتى؛ يەر يۈزىدە سەير قىلىڭلار، (ھەقىقىي) يالغانغا چىقارغانلارنىڭ ئاقۇۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار^[137]. بۇ (قۇرئان) (ئومۇمىي) ئىنسانلارغا باياندۇر (يەنى ھالال بىلەن ھارامنى ئوچۇق بايان قىلىدۇ)، تەقۋادارلارغا توغرا يول كۆرسەتكۈچىدۇر ۋە ۋەز - نەسىھەتتۇر^[138]. (جەھادتىن) بوشىشىپ قالماڭلار، شېھىت بولغانلار ئۈچۈن قايغۇرماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئۈستۈنلۈك قازىنىدۇ. سىلەر^[139]. ئەگەر سىلەرگە شەكىستلىك يەتكەن بولسا (يەنى بۇ جەڭدە سىلەر يارىلانغان ۋە شېھىت بولغان بولساڭلار)، دۈشمەنلەرگىمۇ (بەدرى جەڭدە) ئوخشاشلا شەكىستلىك يەتتى (يەنى ئۇلار يارىلاندى ۋە ئۆلتۈرۈلدى). بۇ كۈنلەرنى ئىنسانلار ئارىسىدا ئايلاندۇرۇپ تۇرىمىز (يەنى غەلىبىنى ھەمىشە بىر پىرقىدە قىلماي، بىر كۈن بۇ پىرقىدە، بىر كۈن ئۇ پىرقىدە قىلىمىز)، (بۇ) اللە نىڭ (ھەقىقىي) مۆمىنلەرنى (مۇناپىقلاردىن) ئايرىشى ئۈچۈندۇر. سىلەرنى شېھىتلەردىن قىلىشى (يەنى سىلەردىن بەزىلەرنى شېھىتلىك دەرىجىسىگە مۇشەررەپ قىلىشى) ئۈچۈندۇر. - اللە زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ^[140].

الله ئۇلارغا دۇنيانىڭ ساۋابىنى (يەنى دۈشمەنلەر ئۈستىدىن غەلبە قىلىشنى) ۋە ئاخىرەتنىڭ ياخشى ساۋابىنى (يەنى جەننەت ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىنى) ئاتا قىلدى، اللە ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ^[148]. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر سىلەر كاپىرلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، ئۇلار سىلەرنى ئارقاڭلارغا (يەنى كۇفرغا) ياندۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن زىيان تارتىپ قالسىلەر^[149]. ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار سىلەر- نىڭ ئىتائەت قىلىدىغان مەدەتكارىڭلار ئەمەس)، اللە سىلەرنىڭ مەدەتكارىڭلاردۇر (ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار)، ئۇ ياردەم قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشى- سىدۇر^[150]. (ئىلاھلىقى) ھەققىدە ھېچبىر دەلىل چۈشۈرمىگەن نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) اللەغا شېرىك قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، كاپىرلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالىمىز، ئۇلارنىڭ بارسىدىغان

جايى دوزاختۇر، زالىملارنىڭ جايى (يەنى دوزاخ) ھەقىقەتەن يامان جايدۇر^[151]. اللە سىلەرگە قىلغان (دۈشمىنىڭلارغا قارشى نۇسرەت ئاتا قىلىشتىن ئىبارەت) ۋەدىسىدە تۇردى؛ اللەنىڭ ئىزنى بىلەن ئۇلارنى قىرىۋاتاتتىڭلار، اللە سىلەر ياقىتۇرىدىغان غەلىبىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن زەئىپ- لىشىپ قالىدىڭلار، پەيغەمبەرنىڭ ئەمرى توغرىسىدا جاڭجاللاشتىڭلار، (پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە) بويۇنسىمىدىڭلار، بەزىلىرىڭلار دۇنيانى كۆزلىدىڭلار، بەزىلىرىڭلار ئاخىرەتنى كۆزلىدىڭلار، ئاندىن اللە سىناش ئۈچۈن سىلەردىن دۈشمەننى قايتۇردى (يەنى سىلەرنى غەلىبىدىن مەغلۇبىيەتكە يۈزلەندۈردى) ۋە سىلەرنى ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلدى. ئاللا مۆمىنلەرگە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر^[152]. ئۆز ۋاقتىدا پەيغەمبەر (ئى اللەنىڭ بەندىلىرى! مېنىڭ تەرىپىمگە كېلىڭلار، مەن رەسۇلۇللا- دۇرمەن، كىمكى جىھاد مەيدانىغا قايتسا، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ دەپ) ئارقاڭلاردىن سىلەرنى چاقىرىپ تۇراتتى، سىلەر ھېچ كىشىگە قارىماي قاچاتتىڭلار، (بۇنىڭدىن كېيىن) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە (يەنى غەنىمەتكە)، بېشىڭلارغا كەلگەن مۇسبەتتە (يەنى مەغلۇبىيەتكە) قايغۇر- ماسلىقنىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە غەم ئۈستىگە غەم بەردى (يەنى سىلەرنى غەنىمەتتىن مەھرۇم قىلغاننىڭ ئۈستىگە مەغلۇبىيەت بىلەن جازالىدى). اللە قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر^[153].

قَاتِلْهُمْ اللَّهُ تَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَابِ الْآخِرَةِ
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن
تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُزِيدُوا كُفْرَهُمْ عَلَى أَغْفَاكُمْ فَتَقْتُلُوا
خَيْرِيْنَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ الْمَوْلِيْنَ ﴿١٥٠﴾
سَنُلْقِيْ فِيْ قُلُوْبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبَ يَمَّا أَشْرَكُوا
بِاللّٰهِ مَا لَكُم بِرَبِّ لَيْسَ يَهْ سُلْطٰنًا وَمَا وَلَهُمُ النَّارُ وَ
يَسْ مَثْوًى الْظٰلِمِيْنَ ﴿١٥١﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَكُمُ اللَّهُ وَعْدًا
إِذْ تَحْسُرُوْنَهُمْ بِآذِنِهِ حَتّٰى إِذَا فُتِنْتُمْ وَمِنَّا فَعَلْتُمْ
فِي الْاَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا آرَاكُمْ مَا تُحِبُّوْنَ
مِنْكُمْ مِّنْ مَّرِيْدِ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مِّنْ مَّرِيْدِ الْآخِرَةِ
ثُمَّ صَرَّفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَ
اللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٥٢﴾ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا
تَلَوْنَ عَلَى أَحَدٍ مِنَ الرُّسُلِ يَدْعُوْكُمْ فِى الْخَبْرِ لَكُمْ
قَاتِلَكُمْ عَفَا بِكُمْ لِكَيْ لَا تَحْزَنُوْا عَلَى مَا كَانَكُمْ
وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٥٣﴾

غەمدىن كېيىن اللە سىلەرگە ئەمىنلىك چۈشۈرۈپ بەردى، سىلەرنىڭ بىر قىسىڭلارنى (يەنى ھەقىقىي مۇمىنلەرنى) مۇگدەك باستى، يەنە بىر قىسىڭلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆزلىرى بىلەن بولۇپ كەتتى (يەنى كۇفۇرلار قايتا ھۇجۇم قىلارمۇ، دەپ جان قايقۇسى بىلەن بولۇپ كەتتى)، بۇلار، جاھىلىيەت دەۋرى كىشىلىرىگە ئوخشاش، اللەغا قارىتا ناتوغرا گۇمانلاردا بولدى، ئۇلار: «بىزگە اللە ۋەدە قىلغان غەلىبىدىن نېسۋە بارمۇ؟» دەيدۇ. ئېيتىپ قىلىش، «ھەممە ئىش ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئىلگىدە». ئۇلار سانغا ئاشكارا قىلمايدىغان نەرسىلەرنى ئۆز ئىچىدە يوشۇرۇشىدۇ؛ ئۇلار: «ئەگەر بىزگە غەلىبىدىن ئازراق نېسۋە بولسا ئىدى، بۇ يەردە ئۆلتۈرۈلمەيتتۇق» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتىپ قىلىش، «ئەگەر سىلەر ئۆيلىرىڭلاردا بولغان تەقدىر-

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكَ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمْنَةً مُمَاسًا فَغَشَى طَائِفَةً
مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَكُونُونَ بِاللَّهِ عَدُوًّا لِقَى
كُلِّ الْبَاجِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ
الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ
لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ لَأُوتِينَا هَذَا قُلْ وَلَكُمْ فِي يَوْمِكُمْ
لَيْزًا الَّذِينَ كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ
اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
بِدَايَاتِ السُّرُورِ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مَتْلُومًا لَمْ يَكُنِ لَكُمْ
إِتْمَانٌ أَتَرْتَهُمُ النَّارَ طَبَقًا يَكْسِبُونَ وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ
عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا
كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ دَارًا فِي الْأَرْضِ
أَوْ تِلْكَ الْأَرْضُ لَوَلَّوْا عَنْهَا مِمَّا سَأَلُوا وَمَا قِيلُوا إِلَّا جَعَلَ
اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُخَيِّمُ وَيُيَسِّرُ
اللَّهُ بِمَا تَشَاءُونَ بَصِيرَةٌ وَلَئِنْ مِتُّمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَوْ مِتُّمْ لَعَلَّكُمْ أَتَمَّ اللَّهُ رَحْمَةً خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ۝

دىمۇ (ئاراڭلاردىكى) ئۆلتۈرۈلۈشى پۈتۈۋېتىلگەن كىشىلەر چوقۇم ئۆزلىرىنىڭ ئۆلىدىغان جايلارىغا بېرىشىدۇ (اللەنىڭ قازاسىدىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ). (اللەنىڭ مۇنداق قىلىشى) كۆڭلۈڭلارنىڭ لاردىكىنى سىناش ۋە قەلبىڭلاردىكى نەرسىلەرنى پاكلاش ئۈچۈندۇر. اللە كۆڭۈللەردىكىنى (ياخشىلىق بولسۇن، يامانلىق بولسۇن) بىلگۈچىدۇر^[154]. ئىككى قوشۇن (يەنى مۇسۇلمانلار بىلەن مۇشرىكلار) بىر-بىرى بىلەن ئۇچراشقان كۈندە، ئىچىڭلاردىكى (جەڭدىن) ھەقىقەتەن يۈز ئۆرۈگەن كىشىلەرنى، بەزى قىلمىشلىرى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلغانلىقى) تۈپەيلىدىن، شەيتان تېپىلدۇرۇشقا ئۇرۇندى؛ اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنى ئەپۇ قىلدى. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)^[155]. ئى مۇمىنلەر! سەپەرگە چىققان ياكى غازاتقا چىققان قېرىنداشلىرى ھەققىدە، ئۇلار يېنىمىزدا بولغاندا ئۆلمەيتتى ۋە ئۆلتۈرۈلمەيتتى، دېگەن كاپىرلارغا ئوخشاش بولماڭلار، اللە بۇنى ئۇلارنىڭ دىلىلىرىدا ھەسرەت قىلسۇن. اللە تىرىلدۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ (ئۇلارنىڭ غازاتقا چىقىمىسىلىقى ئۇلارنى ئۆلۈمىدىن قۇتۇلدۇرمايدۇ). اللە قىلمىشڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر^[156]. شۈبھىسىزكى، ئەگەر سىلەر اللە يولىدا (يەنى غازاتتا) ئۆلتۈرۈلەڭلار ياكى (غازاتقا كېتىپ بېرىپ ئۆز ئەجلىڭلار بىلەن) ئۆلەڭلار، سىلەرگە اللە تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە رەھمەت، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ توپلايدىغان دۇنياسىدىن ئارتۇقتۇر^[157].

وَلَيْنَ مُتَمَنٍّ أَوْ فَتِنًا لَّأَلَى اللَّهِ عُشْرُونَ ﴿١٥٨﴾ هَيَّا حَقِيقَةً
 اللَّهُ لَيْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ ظَنًّا عَظِيمًا أَلْقَابَ لَانْقُصُوا مِنْ
 حَوْلِكَ قَاعَفَ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ وَشَافَهُمْ فِي الْأَمْرِ
 قَادَ اعْرَضَتْ قَتُولًا عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾
 إِنَّ يَتَصَرَّكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ إِنَّ يَخْدَاكُمْ فَنَ ذَا الَّذِي
 يَتَصَرَّكُمْ بَعْدَهُ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا
 كَانَ لِزَيْنٍ أَنْ يَكُنَّ وَمَنْ قُتِلَ يَأْتِ بِمَالٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 قَتُولَتُهُ كُلُّ نَفْسٍ تَأْكِبَتْ وَهِيَ لَا يَطْلُبُونَ ﴿١٦١﴾ آمَنَ النَّبِيُّ
 رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ تَابَ لَهُمْ جُورُهُمْ وَاللَّهُ وَمَا لَهُ جَهَنَّمُ وَ
 بَشَى الْمَصِيرِ ﴿١٦٢﴾ هُمُ دَجِبَتْ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا
 يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ الْقَدَمُ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا
 مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
 وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لَيْلٍ ضَلُّوا مُبِينًا ﴿١٦٤﴾ وَأَمَّا
 أَصَابَتُهُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَابَهُمْ فِيهَا قُلُوبُهُمْ أَلَمْ يَأْتِ هَذَا الْقُلُوبُ
 هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

ئەگەر سىلەر (ئۆز ئەجلىڭلار بىلەن) ئۆلسەڭلار ياكى (جەڭ مەيدانىدا) ئۆلتۈرۈلسەڭلار، (ئاخىر- رەتتە) چوقۇم اللە نىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر (اللە سىلەرنى ئەمەلىڭلارغا قاراپ مۇكاپاتلايدۇ) (158). اللە نىڭ رەھىمىتى بىلەن سەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ؛ ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى؛ ئۇلارنى ئەبۇ قىل، ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگەن، ئىشتا ئۇلار بىلەن كېڭەشكەن؛ (كېڭەشكەندىن كېيىن) بىر ئىشقا بەل باغلىساڭ، اللە غا تەۋەككۈل قىلغىن. اللە ھەقىقەتەن تەۋەككۈل قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ (159). ئەگەر اللە سىلەرگە ياردەم بەرسە، سىلەرنى ھېچ كىشى يېڭەلمەيدۇ. ئەگەر اللە سىلەرگە ياردەمىنى تەرك ئەتسە، اللەدىن باشقا سىلەرگە كىم ياردەم بېرىدۇ؟ مۆمىنلەر يالغۇز اللە غا تەۋەككۈل قىلسۇن! (يەنى ھەممە ئىشنى اللە غا تاپشۇرسۇن) (160) ھېچقانداق بىر پەيغەم- بەر غەنىمەتكە خىيانەت قىلمايدۇ (يەنى بۇنى

تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ). كىمكى غەنىمەتكە خىيانەت قىلىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ خىيانەت قىلغان نەرسىسى بىلەن (يەنى خىيانەت قىلغان نەرسىسى گەجگىسىگە ئارتىلغان ھالدا) كېلىدۇ. ھەر كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلىگە تولۇق مۇكاپات، (ياكى) تولۇق جازا بېرىلىدۇ، ئۇلارغا (ياخشىلارنىڭ ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىپ، ئاسىيلارنىڭ جازاسىنى ئاشۇرۇۋېتىپ) زۇلۇم قىلىنمايدۇ (161). اللە نىڭ رازىلىقىنى ئىزدىگەن كىشى اللە نىڭ غەزىپىگە ئۇچراشقا تېگىشلىك بولغان كىشىگە ئوخشامدۇ؟ اللە نىڭ غەزىپىگە ئۇچراشقا تېگىشلىك بولغان كىشىنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر، جەھەننەم ئېمىدىگەن يامان جاي! (162) اللە نىڭ دەرگاھىدا ئۇلارنىڭ دەرىجىسى تۈرلۈك بولىدۇ. اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (163). اللە مۆمىنلەرگە اللە نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىدىغان، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان، ئۇلارغا كىتابىنى ۋە ھېكمەتنى (يەنى قۇرئان بىلەن سۈننەتنى) ئۆگىتىدىغان، ئۆزلىرىدىن بولغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپ، ئۇلارغا چوڭ ئېھسان قىلدى؛ ھالبۇكى، ئۇلار بۇرۇن ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىدى (164). سىلەرگە يەتكەن مۇسبەت سىلەر دۈشمەنگە يەتكۈزگەن مۇسبەتتىنكى يېرىمىغا تەڭ كېلە- دىغان تۇرسا (يەنى ئۇھۇد غازىتىدا سىلەردىن 70 كىشى شېھىت بولغان تۇرسا، بەدرى غازىتىدا بولسا مۇشرىكلاردىن 70 كىشىنى ئۆلتۈرگەن، 70 كىشىنى ئەسىر ئالغان تۇرساڭلار)، سىلەر يەنە: «بۇ مۇسبەت قەيەردىن كەلدى؟» دېدىڭلار. ئېيتىڭكى، «ئۇ سىلەرنىڭ ئۆزلىرىڭلاردىن (يەنى پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلىقىڭلار ۋە غەنىمەتكە ھېرىس بولغانلىقىڭلاردىن) بولدى». اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (165).

«اللہ بولسا ھەققەتەن پېقىر، بىز بولساق باي» دېگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ سۆزىنى اللە ھەققەتەن ئاڭلىدى، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرىنى خاتىرىلەپ قويىمىز (يەنى نامە - ئەمالغا مۇئەككەل پەرشتىلەرگە بۇنى ئۇلارنىڭ نامە - ئەمالغا يېزىشنى بۇيرۇيمىز) ھەمدە ئاخىرەتتە پەرشتىلەر تىلى ئارقىلىق، كۆيدۈرگۈچى ئازابنى تېتىڭلار، دەيمىز^[181]. بۇ سىلەرنىڭ قىلمىشڭلار تۈپەيلىدىندۇر، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر^[182]. ئۇلار: «(تەۋراتتا) اللە بىزنى (ئاساندىن چۈشكەن) ئوت يەپ كېتىدىغان بىر قۇربانلىق كەلتۈرمىگىچە ھەققەتەن ھېچبىر پەيغەمبەرگە ئىمان كەلتۈرمەسلىككە بۇيرۇدى» دېدى (بۇ ئىپتىرا بولۇپ، اللە ئۇلارنى بۇيرۇغان ئەمەس). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە مۆجىزىلەر ۋە سىلەر ئېيتقان مۆجىزە

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ قَوِيْرٌ وَهِنٌ
أَغْنِيَاءُ سَتَكُنْ بِمَقَالِكُمْ أَكْثَرُ لَبِئْسَ مَا يَغْنَىٰ عَنْهُمْ
وَقَالُوا دُعُوا آدَابَ الْحَرِيزِيِّ ۖ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ
أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْبَهِيمِيَّةِ ۗ الَّذِينَ قَالُوا
إِنَّ اللَّهَ هَدَىٰ آلَ الْكَافِرِينَ لِيَمُوتُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا
بُحْرَانٌ تَأْكُلُهُ النَّارُ كُلٌّ ذَا جَاءُكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِ يَأْتِيَن
وَيَأْتِيَن قُلْتُمْ قَوْلَهُمْ فَتَقَالُوا مِنْكُمْ ضَرِيقِينَ ۖ
فَإِنْ كُنْتُمْ كَذَّابِينَ فَذَرْ كِتَابَ رُسُلِ مَنْ قَبْلِكَ جَاءُ
بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ۖ كُلُّ نَفْسٍ ذَٰلِقَةٍ
الْمَوْتِ وَاتِمَامُ قَوْلِ الْحَقِّ يَوْمَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ فَمَنْ
رُحِرَ عَنْ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ كَانُوا مِنَ
الْمُحْسِنِينَ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْعُرُورَ لَنُتْلُوْنَ فِي
أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذَىٰ كَثِيرًا
وَلَنْ تُصْلِحُوا وَتَتَعَفَّوْا ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزَمِ الْأُمُورِ ۝

بىلەن ھەققەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەر كەلدى؛ ئەگەر سىلەر (دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، ئۇلارنى نېمىشقا ئۆلتۈردۈڭلار؟»^[183] (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سېنى يالغانغا چىقارغان بولسا (قاينغۇرۇپ كەتمىگەن)، سەندىن ئىلگىرى ئۆتكەن، مۆجىزىلەرنى، كىتابلارنى (يەنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرگە ئوخشاش ساماۋى كىتابلارنى) ۋە نۇرلۇق كىتابنى (يەنى تەۋرات، ئىنجىلغا ئوخشاشلارنى) ئېلىپ كەلگەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرمۇ يالغانغا چىقىرىلغان ئىدى^[184]. ھەربىر جان ئىگىسى ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنىڭ ئەجىرىڭلار (يەنى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ساۋابى) قىيامەت كۈنى تولۇق بېرىلىدۇ، كىمكى دوزاختىن يىراق قىلىنغان ۋە جەننەتكە كىرگۈزۈلگەن ئىكەن، ئۇ مۇرادىغا يەتكەن بولىدۇ. دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئالدايدىغان مالدىنلا ئىبارەتتۇر (يەنى ئالدايدىغان نەرسە بولۇپ، ئازغىنا بەھرىمەن بولغاندىن كېيىن تۈگەيدۇ)^[185]. سىلەر ماللىرىڭلاردا (سەدىقىغە بۇيرۇلۇش ۋە ئاپەت يېتىشى بىلەن) ۋە جانلىرىڭلاردا (قەتل قىلىنىش، ئەسر ئېلىنىش، كېسەل بولۇش بىلەن) چوقۇم سىنىلىسىلەر، سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن، مۇشرىكلاردىن چوقۇم نۇرغۇن يامان سۆز ئاڭلايسىلەر، ئەگەر (يۇقىرىقى ئەھۋاللار يۈز بەرگەندە) سەۋر قىلساڭلار (سۆزۈڭلار ۋە ھەرىكىتىڭلاردا اللەدىن) قورقساڭلار، ئۇنداقتا بۇ ھەققەتەن ئىرادە بىلەن قىلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر^[186].

ئۆز ۋاقتىدا، اللە كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيە-
لار) دىن كىتابىنى (يەنى كىتابىتىكى اللەنىڭ ئەھ-
كاملىرىنى) كىشىلەرگە چوقۇم بايان قىلىپ بېرىشكە
ۋە يوشۇرما سىلىققا ئەھدە ئالدى، لېكىن بۇنى
(يەنى ئەھدىنى) ئۇلار ئارقىسىغا چۆرۈۋەتتى ۋە
ئۇنى ئازغىنا بەدەلگە (يەنى دۇنيانىڭ ئەرزىمەس
نەرسىسىگە) تېگىشتى. ئۇلارنىڭ تېگىشىپ ئالغىنى
نېمىدېگەن يامان! ^[187] (ئى مۇھەممەد!)
قىلغان ئىشلىرىدىن (يەنى ھەقىقىي ياپقانىلىقىدىن)
خۇشال بولىدىغان، قىلىمىغان ئىشلىرى بىلەن مەدە-
يىلىنىشنى ياخشى كۆرىدىغان كىشىلەرنى ھەرگىز
اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇ دەپ گۇمان قىلىمىغان،

ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ ^[188]. ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر،
اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر ^[189]. شۇبھىسىزكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە
بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، روشەن دەلىللەر
بار ^[190]. ئۇلار ئۆرە تۇرغاندىمۇ، ئولتۇرغاندىمۇ، ياتقاندىمۇ اللەنى ئەسلىپ تۇرىدۇ، ئاسان-
لارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشى توغرىسىدا پىكىر يۈرگۈزىدۇ. (ئۇلار ئېيتىدۇ) «پەرۋەردىگارىمىز!
بۇنى بىكار ياراتمىدىڭ. سەن پاكىتۇرسەن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن ^[191]. پەرۋەردى-
گارىمىز! سەن كىمنىكى دوزاخقا كىرگۈزدىكەنسەن، ئۇنى ئەلۋەتتە خار قىلغان بولىسەن. زالىم-
لارغا ھېچقانداق ياردەمچى بولمايدۇ ^[192]. پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن بىر
چاقىرغۇچىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) 'رەببىڭلارغا ئىمان ئېيتىڭلار' دەپ ئىمانغا
چاقىرغانلىقىنى ئاڭلىدۇق، ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت
قىلغىن، يامانلىقلىرىمىزنى يوققا چىقارغىن، بىزنى ياخشىلارنىڭ قاتارىدا قەبىزى روھ قىلغىن ^[193].

وَاذْكُرْ اللّٰهَ مِمَّا فَاَتَا الَّذِيْنَ اٰتٰوْا الْكِتٰبَ لَعَلَّيْهُمْ
لِلْاٰتِىْنَ وَالاٰتِىَّاتِ حُكْمٌ ۝۱۸۷ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ
اَشْرَآءٌ مِّمَّا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ ۝۱۸۸ لَّعَلَّيْهُمْ
الَّذِيْنَ يَنْظُرُوْنَ بِمَآ اٰتٰوْا وَيَحْكُمُوْنَ اَنْ يُحْجَبُوْا بِمَا كَانُوْا
يَفْعَلُوْنَ ۝۱۸۹ فَلَا تَحْسِبْنَهُمْ بِمَقَادِرٍ مِّنَ الْعَذَابِ ۝۱۹۰ وَلَهُمْ
عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝۱۹۱ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلِلّٰهِ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝۱۹۲ فِى خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
وَاجْتِلَافِ الْاَنْبِيَآءِ وَالْاَنْبِيَآءِ اَلَا فِىْ ذٰلِكَ اٰيٰتٌ لِّلَّذٰى يَذْكُرُوْنَ ۝۱۹۳
وَيَتَفَكَّرُوْنَ فِى خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ رَبَّنَا مَا
خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا مُّبِيْنًا ۝۱۹۴ كَذٰلِكَ اَعَادَ اَبَ النَّارِ ۝۱۹۵
رَبَّنَا اِنَّكَ مَن تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْرَجْتَهُ ۝۱۹۶ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ
مِنْ اَنْصَارٍ ۝۱۹۷ رَبَّنَا اِنَّا سَمِعْنَا مُنَادًى يُّنَادِى
لِلْاِيْمٰنِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاْمَا كُنَّا قٰغُوْزًا لِّكُنَّا
ذُرِّيَّةًا وَلَكُمُ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝۱۹۸ وَتَوَقَّفْنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ۝۱۹۹

پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە پەيغەمبەرلىرىڭ ئارقىلىق
ۋەدە قىلغان نەرسىنى (يەنى ئىتائەت قىلغانلارغا
خاس بولغان جەننەتنى) بەرگىسن، قىيامەت كۈنى
بىزنى رەسۋا قىلىغىن. سەن ھەقىقەتەن ۋەدەڭگە
خىلاپلىق قىلمايسەن» (194). ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى
پەرۋەردىگارى ئىجابەت قىلدى: «مەن سىلەردىن
ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، ھەرقانداق بىر ياخشى
ئىش قىلغۇچىنىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەت-
مەيمەن، سىلەر بىر-بىرىڭلاردىن تۆرەلگەن. ھىج-
رەت قىلغانلار، يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىل-
غانلار، مېنىڭ يولۇمدا (يەنى اللە نىڭ دىنى
ئۈچۈن) ئەزىيەت تارتقانلار، ئۇرۇشقا قاتناشقان-
لار (يەنى مېنىڭ يولۇمدا ئۇرۇشقانلار) ۋە
مېنىڭ يولۇمدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ گۇناھ-
لىرىنى (مەغپىرىتىم ۋە رەھىمىتىم بىلەن) ئەل-
ۋەتتە يوققا چىقىرىمەن. ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاستىدىن
ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزد-
مەن». بۇ (ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن)

رَبَّنَا وَإِنَّا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُبْلِكَ وَلَا تَفُوتُنَا بِوَعْدِكَ
إِنَّكَ لَآتِيغُفْلُ الْبَيِّنَاتِ كَمَا كُنْتَ تَعْلَمُ إِنَّكَ لَآتِيغُفْلُ
عَمَلِ عَامِلٍ تَعْلَمُ مِنْ ذِكْرِكَ أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ
فَالَّذِينَ هُمْ يُحَرِّمُونَ وَيُحَرِّمُونَ وَيُحَرِّمُونَ وَيُحَرِّمُونَ
وَقَتْلُوا وَمَقْتُلُوا لَآتِيغُفْلُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَا تَدْخُلْهُمْ
جَهَنَّمَ يَحْزَنُ مِنْ عَذَابِهَا الَّذِينَ كُفَرُوا بِاللَّهِ وَ
اللَّهُ عِنْدَهُ خَيْرٌ مِنَ الْغَوَابِ لَآتِيغُفْلُ تَقَابُ الْإِنْسَانِ
كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ مَتَّعْتَهُمْ مَا قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ
بِئْسَ الْيَهَادُ لَآتِيغُفْلُ الْإِنْسَانِ اتَّقُوا رَبَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تُخْشَوْنَ
مِنْ عَذَابِ اللَّهِ الَّذِي لَكُمْ فِيهَا نَزَارُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا
عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكَرَّارٍ وَرَاقٍ مِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ لَكِنْ
يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ خِطَابٌ
إِلَّا لَآتِيغُفْلُ يَأْتِي اللَّهُ فَيَقُولُ لَآتِيغُفْلُ أُولَئِكَ أَمْ أَحْزَمُ
عِنْدَ رَبِّكُمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ يَأْتِيهَا الْإِنْسَانُ أَمْ
أَصِيرُوا وَاصْبِرُوا وَارْطَبُوا وَأَتَقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

اللە تەرىپىدىن بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر. اللە نىڭ دەرگاھىدا ياخشى مۇكاپات (يەنى جەننەت)
بار (195). كاپىرلارنىڭ (پۇل-مال، ئابروي، مەرتىۋە ئىزدەش يۈزىسىدىن) شەھەرلەردە كېزىپ
يۈرۈشلىرى سېنى ئالدىمىسۇن (196). بۇ ئازغىنا بەھرىمەن بولۇشتۇر، كەلگۈسىدە ئۇلارنىڭ جايى
جەھەننەم بولىدۇ. ئۇ نېمىدېگەن يامان تۆشەك! (197) پەرۋەردىگارغا تەقۋادارلىق قىلغان
كىشىلەر ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولۇپ، ئۇ يەردە مەڭگۈ
قالىدۇ. بۇ، اللە تەرىپىدىن بولغان كۈتۈۋېلىشتۇر. اللە نىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر (يەنى
مۇكاپات ۋە ھۈرمەت) ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن (كۇففارلار بەھرىمەن بولغان باقاسى يوق ئازغىنا
راھەتتىن) ئارتۇقتۇر (198). ئەھلى كىتاب ئارىسىدا ھەقىقەتەن اللە غائىبان كەلتۈرىدىغان، سىلەرگە
نازىل بولغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا)، ئۆزلىرىگە نازىل بولغان كىتابقا (يەنى تەۋراتقا ۋە
ئىنجىلغا) ئىشىنىدىغانلار بار؛ ئۇلار اللە دىن قورقۇدۇ، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئازغىنا
بەدەلگە تېگىشمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ كىتابلىرىدىكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ
سۈپەتلىرى ۋە شەرىئەت ئەھكاملىرىنى، راھىبلارغا ئوخشاش، دۇنيانىڭ ئىززىتىمەن
نەرسىلىرىنى دەپ ئۆزگەرتىۋەتمەيدۇ)، ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب
بېرىلىدۇ. اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (199). ئى مۆمىنلەر! تائەت-ئىبا-
دەتنىڭ مۇشەققەتلىرىگە ۋە سىلەرگە يەتكەن ئېغىرچىلىقلارغا سەۋر قىلىڭلار، دۈشمەن-
لەرگە زىيادە چىداملىق بولۇڭلار، (چېگرالىرىڭلارنى ساقلاپ) جىھادقا تەييار تۇرۇڭلار، مەقسىتىڭ-
لارغا يېتىش ئۈچۈن اللە دىن قورقۇڭلار (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلماڭلار) (200).

سُورَةُ النِّسَاءِ مَكِّيَّةٌ وَمِنْ أَوَّلِهَا آيَاتٌ مُمَدَّنَةٌ وَفِيهَا آيَاتٌ مُمَدَّنَةٌ

4- سۈرە نسا

مەدەندە نازىل بولغان، 176 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىر ئىنساندىن (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن) ياراتقان، شۇ ئىنساندىن (يەنى ئۆز جىنىسدىن) ئۇنىڭ جۈپتىنى (يەنى ھەۋۋانى) ياراتقان ۋە ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن) نۇرغۇن ئەر-ئاياللارنى ياراتقان پەرۋەردىگار، ئىگلاردىن قورقۇڭلار، بىر-بىرىڭلاردىن نەرسە سورىغاندا نامى بىلەن سورايدىغان اللە دىن قورقۇڭلار، سىلە-

رەھىمنى ئۈزۈپ قويۇشتىن ساقلىنىڭلار. اللە ھەقىقەتەن سىلەرنى (يەنى بۈتۈن ئەھۋالڭلارنى) كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر^(۱). يېتىملىرىڭ مال-مۈلكىنى (ئۇلار بالاغەتكە يەتكەن چاغدا) بېرىڭلار، ياخشىنى يامانغا (يەنى ئۇلارنىڭ ماللىرىنىڭ ياخشىنى ئۆزەڭلارنىڭ ماللىرىڭلارنىڭ يامىنىغا) تېگىشۋالماڭلار؛ ئۇلارنىڭ مال-مۈلكىنى ئۆزەڭلارنىڭ مال-مۈلكىگە قوشۇپ يەۋالماڭلار. بۇ ھەقىقەتەن چوڭ گۇناھتۇر^(۲). ئەگەر يېتىم قىزلارغا (ئۆيلىنىپ) ئادىل مۇئامىلىدە بولالمايسىز، ئۇلاردىن (يەنى تەربىيەڭلاردا بىرەر يېتىم قىز بولۇپ، ئۇنىڭغا شۇ قىزغا باراۋەر تۇرىدىغان قىزغا بېرىلىدىغان مەھرەنى بېرەلمەسلىكىڭلاردىن) قورقماڭلار، ئۇنى تەرك ئېتىپ، ئۆزەڭلار ياقىتىرىدىغان باشقا ئاياللاردىن ئىككىنى، ئۈچىنى ۋە تۆتىنى ئېلىشڭلارغا بولىدۇ، ئەگەر (ئۇلارنىڭ ئارىسىدا) ئادىل بولالمايسىز، ئۇلاردىن قورقماڭلار، بىر خوتۇن بىلەن ياكى قول ئاستىڭلاردىكى چۆرىلەر بىلەن كۈپا-يىلەنەڭلار بولىدۇ. بىر خوتۇن بىلەن كۈپايلىنىش زۇلۇم قىلماسلىققا ئەڭ يېقىندۇر^(۳). ئاياللارغا ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى خۇشاللىق بىلەن سوغا قىلىپ بېرىڭلار. ئەگەر ئۇلار ئۇنىڭدىن بىر قىسمىنى سىلەرگە ئۆتۈنۈپ بەرسە، ئۇنى مەززىلىك، سىڭىشلىق (يەنى پاك-ھالال بىلىپ) يەڭلار^(۴). اللە تىرىكچىلىكىڭلارنىڭ ئاساسى قىلغان ماللىرىڭلارنى ئەخمەقلەرگە تۇتقۇزۇپ قويماڭلار، ئۇلارنى يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەكلەر بىلەن تەمىنلەڭلار. ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار^(۵).

يېتىملەرنى بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر سىناپ تۇرۇڭلار، ئۇلاردا ماللىرىنى باشقۇرالايدىغان ھالەتنى بايقىساڭلار، ئۇلارغا مال-مۈلكىنى تاپشۇرۇپ بېرىڭلار؛ ئۇلارنىڭ چوڭ بولۇپ قېلىشىدىن قورقۇپ مال-مۈلكىنى بۇزۇپ-چېچىپ يەۋالماڭلار. (يېتىمگە ۋەسى بولغانلاردىن) كىمكى باي ئىكەن، (ۋەسى بولغانلىق ھەققى ئۈچۈن) يېتىمنىڭ مال-مۈلكىنى يېيىشتىن ئۆزىنى ساقلىسۇن، (سەلەردىن) كىمكى يوقۇل ئىكەن، ئۇ (ئۆز ئەمگىكىنىڭ ھەققى ئۈچۈن) مۇۋاپىق رەۋىشتە يېسۇن، ئۇلار (يەنى بالاغەتكە يەتكەن يېتىملەرنىڭ مال-مۈلكىنى تاپشۇرۇپ بېرىدىغان چاغدا باشقىلارنى گۇۋاھ قىلىپ قويۇڭلار، **اللە ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر**⁽⁶⁾. ئانا-ئانىسى

ۋە تۇغقانلىرى قالدۇرغان مىراس (يەنى مېيىتنىڭ تەرەكسىدە)* ئەرلەرنىڭ ھەسسى بار، ئانا-ئانىسى ۋە تۇغقانلىرى قالدۇرغان مىراس ئاياللارنىڭمۇ ھەسسى بار. مەيلى ئۇ (يەنى تەرەكە) ئاز بولسۇن ياكى كۆپ بولسۇن، ھەر ئادەم (اللە نىڭ ئادىل شەرىئىتىدە) بەلگىلەنگەن ھەسسىنى ئالىدۇ⁽⁷⁾. تەقسىمات ۋاقتىدا (ۋارىسى ئەمەس) تۇغقانلار، (تۇغقان ئەمەس) يېتىملەر ۋە مىسكىنلەر ھازىر بولسا، ئۇلارغا بۇنىڭدىن (يەنى تەرەكسىدىن) ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن بىرئاز نەرسە بېرىڭلار، ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار (يەنى بۇ كىچىكلەرنىڭ مېلى، بىزنىڭ ئەمەس دىگەنگە ئوخشاش ئۆزىنى ئېيتىڭلار)⁽⁸⁾. (كىملىرىكى) ئۆزلىرىدىن قېلىپ قالدۇرغان كىچىك بالىلىرى بولۇپ، ئۇلاردىن قانداق ئەندىشە قىلىدىغان بولسا، باشقىلارنىڭ قېلىپ قالغان كىچىك بالىلىرى ئۈچۈنمۇ شۇنداق ئەندىشە قىلسۇن، (يېتىملەرنىڭ ئىشىدا) اللەدىن قورقسۇن ۋە توغرا سۆزنى ئېيتسۇن⁽⁹⁾. زۇلۇم قىلىپ يېتىملەرنىڭ مال-مۈلكىنى (ناھەق) يەۋالىدىغانلار، شۈبھىسىزكى، قورساققا (قىيامەت كۈنى يېنىپ تۇرىدىغان) ئوتنى يەۋالغان بولىدۇ، ئۇلار يېنىپ تۇرغان ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ⁽¹⁰⁾.

• جاھىلىيەت دەۋرىدىكى بەزى ئەرەبلەر ئاياللارغا ۋە كىچىك بالىلارغا مىراس بەرمەيتتى. جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ بۇ ئادىتى مۇشۇ ئايەت نازىل بولۇش بىلەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

وَابْتَئُوا الصَّغِيرَ حَتَّىٰ إِذَا أَبْلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ اسْتَمَرَّ
مِنْهُمْ رِشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا
إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا
فَلْيَتَعَفَّفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ
فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ
وَكُنْ يَأْتِيهِمْ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ تَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ
الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلْمَسَاكِينِ تَصِيبٌ مِمَّا
تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ
تُصِيبُ أَفْقَرُ مِنْكُمْ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَنْزِلُوا عَنْهُمْ مِنْهُ
وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلْيُخْشِ الَّذِينَ
لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعْفًا خَافُوا
عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا
إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا
يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا

ئەنە شۇلار (يەنى اللە بەندىلىرىنىڭ ئەمەل قىلىشى ئۈچۈن بەلگىلەپ بەرگەن يۇقىرىدىكى ئەھكاملار) اللە نىڭ قانۇنلىرىدۇر، كىمكى اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدىكەن، اللە ئۇنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەت-لەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇ ئۇ يەرلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. بۇ چوڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشتۇر ⁽¹³⁾. كىمكى اللە غا ۋە پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلىپ، اللە نىڭ قانۇنلىرىنىڭ سىرتىغا چىقىپ كېتىدىكەن، اللە ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ، ئۇ دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، خورلىغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ ⁽¹⁴⁾. ئاياللىرىڭلاردىن پاھىشە قىلغانلارنى (ئىسپاتلاش ئۈچۈن) ئاراڭلاردىن تۆت

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ
الْعَظِيمُ ۝ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَعْتَدِ حُدُودَهُ
يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا سَوْءَ عَذَابٍ مُهِينٍ ۝ وَالَّذِي
يَاْتِئِينَ الْعَاقِبَةَ مِنْ بَيْنِكُمْ فَاستَشْهَرُوا
عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً وَنَثَرُوا فِي شَهَادَاتِهِمْ مِرْيَاتٍ
فَلْيُحْلِلِ اللَّهُ لَكُمْ أَبْوَابَهُمْ إِذَا قَامُوا إِلَيْكَ
فَلْيُكَلِّمُوا الَّذِينَ يُتْلَىٰ ۝ وَالَّذِينَ يَبِيتُ لَكُمْ قُادِرُوا
وَمَا تَابَا وَاصْلًا فَاَعْزُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا ۝
إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى الَّذِينَ يَتَعْلَمُونَ الشُّرُوءَ بِجَهَالَةٍ
ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ ۝ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ
لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا ضَعُفَ أَحَدُهُمْ
الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ النَّفْسَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ
وَهُمْ كُفَّارٌ ۝ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْتُ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝

گۇۋاھچى كەلتۈرۈڭلار؛ ئەگەر ئۇلار گۇۋاھلىق بەرسە (يەنى ئۇلار گۇۋاھلىق بېرىپ ئايالنىڭ جىنايىتىنى ئىسپاتلىسا)، تاكى ئاياللىرىڭلار ۋاپات بولغانغا ياكى اللە ئۇلارغا بىر چىقىش يولى بەرگەنگە قەدەر ئۇلارنى ئۆيىدە تۇتۇڭلار^[15]. ئاراكىلاردا ئىككى كىشى (يەنى ئەر بىلەن ئايال) پامىشە قىلسا، ئۇلارنى ئەيىبلەڭلار؛ ئەگەر ئۇلار تەۋبە قىلىپ تۈزەلسە، ئۇلارنى كەچۈرۈڭلار. اللە تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر، تولىمۇ مېھرىبانىدۇر^[16]. اللە قوبۇل قىلىشنى ۋەدە قىلغان تەۋبە يامانلىقنى نادانلىقتىن قىلىپ سېلىپ، ئاندىن ئۇزۇنغا قالماي (يەنى ئۆلۈم كېلىشتىن بۇرۇن) تەۋبە قىلغانلارنىڭ تەۋبىسىدۇر؛ اللە ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، اللە ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[17]. داۋاملىق يامان ئىشلارنى قىلىپ بېشىغا ئۆلۈم كەلگەن چاغدا، ئەمدى تەۋبە قىلدىم، دېگۈچىلەرنىڭ تەۋبىسى ۋە كاپىر پېتى ئۆلگۈچىلەرنىڭ تەۋبىسى (يەنى ئۆلۈم ئالدىدا ئىمان ئېيتىم دېگۈچىلەرنىڭ ئىمانى) قوبۇل قىلىنمايدۇ. ئەنە شۇلارغا قاتتىق ئازاب تەييارلىدۇق^[18].

ئى مۆمىنلەر! ئاياللارغا زورلۇق قىلىپ، ئۇلارنى مىراس قىلىپ ئالماق (يەنى بىر ئادەمنىڭ قولىدىن يەنە بىر ئادەمنىڭ قولىغا ئۆتۈپ تۇرىدىغان مال ئورنىدا قىلىۋالماق) سىلەرگە دۇرۇس بولمايدۇ؛ ئۇلار ئويىشۇچۇق بىر باھىشە ئىشنى قىلمىغان ھالەتتە، سىلەر ئۇلارغا بەرگەن مەھرەدىن بىر قىسمىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن، ئۇلارغا بېسىم ئىشلەتمەڭلار، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە تىرىكچىلىك قىلىڭلار، ئەگەر ئۇلارنى ياقتۇرمىساڭلار (سەۋر قىلىڭلار)، چۈنكى سىلەر ياقتۇرمايدىغان بىر ئىشتا اللە كۆپ خەيرىيەتلەرنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن⁽¹⁹⁾. ئەگەر بىر خوتۇننى قويۇۋېتىپ، ئورنىغا يەنە بىر خوتۇننى ئالماقچى بولساڭلار، ئۇلارنىڭ بىرىگە (مەھرى قىلىپ) كۆپ مال بەرگەن بولساڭلارمۇ ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى قايتۇرۇۋالماڭلار.

ئۇنى (ئايالغا) قارا چاپلاپ ۋە ئوچۇق زۇلۇم قىلىپ ئالامسىلەر؟⁽²⁰⁾ ئۆزئارا خىلمۇتتە بولۇشقان تۇرساڭلار ۋە ئاياللار سىلەردىن (نىكاھ ئەقىدىسى ئىبارەت) مۇستەھكەم ئەھدە ئالغان تۇرسا، ئۇنى قانداقمۇ قايتۇرۇۋالسىلەر؟⁽²¹⁾ ئاتىلىرىڭلار ئالغان ئاياللارنى ئالماڭلار، لېكىن بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئالغان بولساڭلار (ئەپۇ قىلىنىدۇ)، بۇ ھەققىتەن يامان ئىشتۇر، ئۆچ كۆرۈلىدىغان قىلىقتۇر، بۇ نېمىدېگەن يامان ئادەت!⁽²²⁾ سىلەرگە ئانىلىرىڭلارنى، قىزلىرىڭلارنى، ھەمىرىلىرىڭلارنى، ئاناڭلارنىڭ ھەمىرىلىرىنى، ئاناڭلارنىڭ ھەمىرىلىرىنى، قېرىندىشىڭلارنىڭ قىزلىرىنى، ھەمىرىلىرىڭلارنىڭ قىزلىرىنى، سۈت ئانىلىرىڭلارنى، ئىمىلىدەش ھەمىرىلىرىڭلارنى، قېيىن ئاناڭلارنى، سىلەر بىر يەردە بولغان ئاياللىرىڭلارنىڭ (باشقا ئىزدىن بولغان) ئۆيۈڭلاردا تەربىيەلىنگەن قىزلىرىنى (بۇ شەرت ئەمەس، ئۆيدە تەربىيەلىنىمىگەن بولسۇمۇ) ئېلىش ھارام قىلىندى. ئەگەر سىلەر ئۇلارنىڭ ئانىلىرى بىلەن بىر تۆشەكتە بولمىغان بولساڭلار، بۇ چاغدا ئۇلارنى ئالساڭلار ھېچ باك يوقتۇر، يەنە ئۆز پۇشتىڭلاردىن بولغان بالىلىرىڭلارنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلار ۋە ئىككى ھەمىرىنى بىرلا ۋاقىتتا ئەمىرىڭلاردا ساقلىشىڭلار ھارام قىلىندى. لېكىن ئۆتكەنكىلەر (يەنى جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلىنىشىڭلار) ئەپۇ قىلىنىدۇ. اللە ھەققىتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر⁽²³⁾.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَمَا دَوَلَا
تَعْصُوهُنَّ لِيَكُنَّ هَبْوَ بَعْضِ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِلَّا أَنْ يَتَّيَّنَ
بِفَاحِشَةٍ مِّنْهُنَّ وَعَايِرُوهُنَّ بِالْعُرْفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ
فَمَقْسُ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَبَرًا كَثِيرًا وَإِنْ
أَرَدْتُمْ أَنْ تَخْرُجُوا مِنْ دَارِكُمْ فَكُلُّكُمْ عَلَيْهِمْ فِتْنَةٌ
فَلَا تَأْخُذُوا بِهِنَّ أَتَاخُذُوا بِهِنَّ فَإِنَّهُنَّ مَكْرُوهَاتٌ
كَيْفَ تَأْخُذُوا بِهِنَّ وَقَدْ خُفِيَ بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ
يَتِيمًا فَلَا غِلَظَ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ مِنَ النِّسَاءِ الْأَمَّا قَدْ
سَلَفَ إِنَّكَ كَانَتْ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا خُومَتٌ عَلَيْكُمْ
أَمْهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ
الْأُخْتِ وَأَمْهَاتُكُمُ الَّذِينَ أَرْضَعْتُمْ وَأَخَوَتُكُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَ
أَمْهَاتُ نِسَائِكُمْ وَبَنَاتُكُمُ الَّذِينَ فِي بُحُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الَّذِينَ
دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ
الْأُخْتَيْنِ إِلَّا أَمَّا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

(بەشنچى پارە)

ئەرلىك ئاياللارنى ئېلىشۇ سىلەرگە ھارام قىلىندى، پەقەت سىلەرنىڭ باشقۇرۇشۇڭلار ئاستىدىكى چۆرد-لەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇ اللە نىڭ سىلەرگە پەرز قىلغان ھۆكىملىرىدۇر، بۇلاردىن (يەنى يۇقىرىدىكى ئېلىش دۇرۇس بولمايدىغان ئاياللاردىن) باشقىلىرىنى زىندان ساقلىنىپ، ئىپپەتلىك بولغىنىڭلار ھالدا، ماللىرىڭلارنى سەرپ قىلىپ (يەنى مەھرىنى بېرىپ) نىكاھلاپ ئېلىشڭلار ھالال قىلىندى. قايتا سىكى ئاياللارنى (نىكاھلاپ ئېلىپ) پايدىلانساڭلار، ئۇلارغا (نىكاھ ۋاقتىدا) بېكىتىلگەن مەھرىلىرىنى بېرىڭلار، مەھرى بېكىتىلگەندىن كېيىن، ئۆزئارا پۈتۈشكەن نەرسەڭلار توغرىسىدا (يەنى ئايالنىڭ رازىلىقى بىلەن ساقىت قىلىنغان مەھرى ئۈچۈن) سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەم.

جىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (24). سىلەردىن مۇسەن ئاياللارنى ئېلىشقا قۇربى يەتمەيدىغانلار قول ئاستىدىكى مۇسەن چۆرىلەردىن ئالسۇن. اللە ئىمانىڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىگە قاراپ ئېلىۋېرىڭلار، ئىچكى ئەھۋالىنى اللە غا تاپشۇرۇڭلار). سىلەر بىر-بىرىڭلار بىلەن دىنداشسىلەر، ئۇلارنىڭ خوجىلىرىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئۇلارنى خوتۇنلۇققا ئالسائڭلار بولىدۇ، ئۇلارغا مەھرىلىرىنى كېمەيتىۋەتمەستىن ۋە كېچىكتۈرمەستىن بېرىڭلار. لېكىن ئۇلار ئاشكارا زىنا قىلمايدىغان، يوشۇرۇن ئاشنا تۇتمايدىغان ئەفسىھ بولۇشلىرى كېرەك. ئەگەر ئۇلار ئەرگە تەككەندىن كېيىن پاھىشە قىلسا، ئۇلارغا ھۇر ئاياللارغا بېرىلىدىغان جازانىڭ يېرىمى بېرىلىشى كېرەك. بۇ (يەنى چۆرىلەرنى نىكاھلاپ ئېلىش)، ئاراڭلاردا زىناغا مۇپتىلا بولۇپ قېلىشتىن قورققان كىشى ئۈچۈندۇر. سەۋر قىلالساڭلار سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (25). اللە سىلەرگە (ھالال ۋە ھارامغا دائىر ئەھكاملارنى) بايان قىلىشنى، سىلەردىن بۇرۇنقىلار (يەنى پەيغەمبەرلەر ۋە ياخشىلار) نىڭ يوللىرىغا سىلەرنى ھىدايەت قىلىشنى، (گۇناھىڭلاردىن قىلغان) تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىشنى خالايدۇ. اللە ھەممىنى (يەنى بەندىلىرىنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر ۋە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (26). اللە سىلەرنىڭ تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىشنى خالايدۇ (بۇ اللە نىڭ رەھىمىتىنىڭ كەڭلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن تەكرارلاندى). شەھۋەتلەرگە ئەگىشىدىغانلار (يەنى شەيتانغا ئەگىشىدىغان فاجىرلار) توغرا يولدىن بۇرۇلۇپ كېتىشڭلارنى (شۇلارغا ئوخشاش فاجىر بولۇشۇڭلارنى) خالايدۇ (27). اللە سىلەرنىڭ يۈكۈڭلارنى يېنىكلىتىشنى (يەنى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى سىلەرگە ئاسانلاشتۇرۇشنى) خالايدۇ. ئىنسان (نەپسى خاھىشىغا خىلاپلىق قىلىشتىن) ئاجىز يارىتىلدى (28).

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كَذَبَ
اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَإِجْلُكُمْ مَا زَكَاةً ذَلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ
مُحْصِنِينَ غَيْرِ مُسَفِحِينَ قَبْلَ اسْتِنْعَائِهِمْ وَمَنْ قَاتَوْهُمْ
أَجْرُهُمْ فَزُيْفَةٌ وَلَكِنَّتُمْ عَلَيْهِمْ قِيمًا تَرَى صِدْقًا مِنْ بَعْدِ
الْقَاتِلِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا وَمَنْ لَمْ يَسْطِرْهُ وَمَنْ
طَوَّلَ أَنْ يَتَّكِمَ الْمُحْصَنَاتُ الْمُؤْمِنَاتُ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
فَتَيَتُّكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ
فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا ذُنُوبَكُمْ أَلْهَمَ الْوَلَهْنَ وَأَلْهَمَ الْوَلَهْنَ بِالْعَرُونَ مُحْصَنَاتٍ
غَيْرِ مُسَفِحَاتٍ وَلَا تُشْعِدُ أَحَدًا وَلَا أَذًا أَحَدٍ قَاتِلِ
بِعَاصِيَةٍ تَعْلَمُونَ نَصَفًا مَا لَ الْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْعَدَالِ ذَلِكَ
لِيَنْتَحِي الْعَنْتَ وَمَنْ لَمْ يَصِدْقًا وَخَيْرُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ هُوَ الَّذِي لَمْ يَكُنْ يَدْرِيكُمْ سَنَ الْكَلْبِ مِنْ
قَبْلِكُمْ وَتَوْبَتُكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُؤْتِي
عَلَيْكُمْ وَيُرِيدَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ يُبَيِّدُوا كَلْبًا
يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ قَاسِقًا

ئى مۆمىنلەر! بىر-بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى (ئوغرىد-لىق، خىيانەت قىلىش، بۇلاش، جازانسىخۇرلۇق، قىمار ئويناش قاتارلىق) ناھەق يول بىلەن يەۋال-ماڭلار، ئىككى تەرەپ رازى بولۇشۇپ قىلىشقان سودا-سېتىق ئارقىلىق ئېرىشكەن نەرسە بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەر ئۆزەڭلارنى (يەنى بىر-بىرىڭ-لارنى) ئۆلتۈرمەڭلار، اللە ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر^[29]. كىمكى چەكتىن ئېشىپ ۋە زۇلۇم قىلىپ ئۇنى (يەنى اللە چەكلىگەن ئىش-لارنى) قىلىدىكەن، ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىمىز، بۇ اللە غا ئاساندۇر^[30]. ئەگەر سىلەر مەنى قىلىنغان چوڭ گۇناھلاردىن ساقلانماڭلار، (كەرىمىمىزگە ئېلىپ) كىچىك گۇناھلىرىڭلارنى يوققا چىقىرىمىز ۋە سىلەرنى ئېسىل ماكانغا (يەنى جەننەتكە) كىرگۈ-زىمىز^[31]. ئى مۆمىنلەر! اللە سىلەردىكى بىر-بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان

ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. اللە دىن ئۇنىڭ پەزىلىتى تىلەڭلار (اللە بېرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر^[32]. ھەر بىر ئادەمنىڭ قالدۇرغان تەرەككىسى ئۈچۈن ۋارىسلار تەيىنلىنىدۇ، ئۇلار ئاتا-ئانىلار ۋە يېقىن-لاردۇر. سىلەر بىلەن (ئۆزئارا ياردەم بېرىش ۋە مىراسخور بولۇشقا) ئەھدۇپەيمان قىلىشقان كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ (مىراستىن) ھەسسىسىنى بېرىڭلار*. اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بايقاپ تۇرغۇچىدۇر^[33]. ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھامىيلىرىدۇر، بۇ اللەنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۈچ-قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغان-لىقىدىندۇر ۋە ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل-ماللىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر (يەنى ئاياللارنىڭ نەپىقىسى ئەرلەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەنلىكىدىندۇر). ياخشى ئاياللار ئىتائەت قىلغۇچىلاردۇر، ئەرلىرى يېنىدا بولسىغان چاغلاردا اللەنىڭ پاناھىدا ئەرلىرىنىڭ ھەقىقىتىنى ساقلىغۇچىلاردۇر، سىلەر سەركەشلىك قىلىشلىرىدىن قورقىدىغان ئاياللارغا نەسىھەت قىلىڭلار، (بۇ ئۇنۇم بەرمىسە) بىر تۆشەكتە بىللە ياتماڭلار، (بۇمۇ ئۇنۇم بەرمىسە) ئۇلارنى ئەدەپلەش مەقسىتىدە ئاستىراق ئۇرۇڭلار. ئەگەر سىلەرگە ئىتائەت قىلما، ئۇلارنى بوزەك قىلىش خىيالىدا بولماڭلار. اللە ھەقىقەتەن سىلەر-دىن ئۇستۇندۇر، بۇيۇكتۇر (اللە ئاياللارغا زۇلۇم قىلغاننى جازالايدۇ)^[34].

*بۇ ئىلامنىڭ دەسلۇپىدىكى ھۆكۈم بولۇپ، كېيىن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا مَوَالِكُمْ بَيْنَكُمْ يَالْيَا بِلَلِ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ يَكْرَهُهُمَا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدُوًّا وظَلَمًا
فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝ إِنَّ
مُحَمَّدًا كَذِبًا وَمَنْ يَتَّبِعْهُ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فِي سَبِيلِهِ
مُتَحَدِّثٌ إِلَى النَّارِ وَيَكْرِهُهُ اللَّهُ عَذَابًا مُسْتَعِيمًا ۝ إِنَّ
اللَّهَ يَكْرِهُهُمَا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدُوًّا وظَلَمًا
فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝ إِنَّ
مُحَمَّدًا كَذِبًا وَمَنْ يَتَّبِعْهُ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فِي سَبِيلِهِ
مُتَحَدِّثٌ إِلَى النَّارِ وَيَكْرِهُهُ اللَّهُ عَذَابًا مُسْتَعِيمًا ۝

ئەگەر ئەر-خوتۇن ئىككىلىۋىنىڭ ئىناقسىز بولۇپ قېلىشىدىن قورقساڭلار، ئەرنىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى، خوتۇننىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى ئەۋەتسىڭلار، اللە ئەگەر بۇ ئىككى كىشىنى ئەپلەشتۈرۈشنى خالسا، ئەر-خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئارىسىغا ئىناقلىق سالىدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر.⁽³⁶⁾

اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، ئاتى-ئانىڭلارغا، خىش-شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئانىڭلارغا، خىش-ئەقرباللىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مەسكۇنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول ئاستى-لاردىكى قۇل-چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۇب-مىسزكى، اللە مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇر-مايدۇ.⁽³⁶⁾

وَلَا تَجْعَلُوا مَوْتَكُمْ حَسْرَةً إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُؤْتِي
وَعَمَلَكُمْ مِنَ الْأَمَلِ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُؤْتِي
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝ وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا
بِهِ شَيْئًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُرْآنَ اللَّهِ وَالَّذِينَ
الْمَسْكِينِ وَالْمَجْدُودِ الْقُرْآنِ وَالْمَسْكِينِ وَالْمَسْكِينِ
يَا الْحَنُوفِ وَأَبْنِ السَّيِّدِ ۝ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنْ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۝ الَّذِينَ يَجْعَلُونَ رِزْقَهُمْ
الْقَاسِ بِالْبَهْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا أَنشَأَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
أَعْتَدَ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۝ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ
أَمْوَالَهُمْ رَاءَ النَّفْسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ
وَمَنْ يُكَيِّ السَّيِّئِينَ لَهُ قَرْيَةً فَسَاءَ ثَوْنًا ۝ وَمَا ذَا
عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْأَخِيرِ ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ
وَكَانَ اللَّهُ يَمُودُ ۝ إِنَّ اللَّهَ لَا يُظِلُّهُ شَيْءٌ دُونَ تَرْتِ
حَسَنَةً يُضَعِفُهَا وَيُؤْتِي مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ۝ فَكَيْفَ
إِذَا جَاءَ مَنْ كُلِّ آتَمَةٍ يَتَّبِعُ وَجُنَّابِكُمْ عَلَى الْكُلِّ سَمِيلًا

مايدۇ.⁽³⁶⁾ ئۇلار (يەنى مۇتەكەببىرلەر، ماختانچاقلار) بېخىللىق قىلىدۇ، كىشىلەرنى بېخىللىققا بۇيرۇيدۇ، اللە ئۇلارغا ئۆز پەزىلىدىن بەرگەن نەرسىلەرنى (يەنى پۇل-مالنى، ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى) يوشۇرىدۇ، (اللە نىڭ نېمىتىنى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا خورلىغۇچى ئازابىنى تەييارلىدۇ.⁽³⁷⁾ ئۇلار ماللىرىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدۇ، ئۇلار اللە غا ئىشەنمەيدۇ، ئاخىرەت كۈنىگىمۇ ئىشەنمەيدۇ. كىمكى ئۆزىگە شەيتاننى ھەمراھ قىلىدىكەن (ئۇ شەيتاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئىش قىلىدۇ)، شەيتان نېمىدىگەن يامان ھەمراھ!⁽³⁸⁾ ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە ۋە اللە ئۆزلىرىگە بەرگەن مالدىن سەرپ قىلسا، ئۇلارغا نېمە زىيىنى بولاتتى؟ اللە ئۇلارنى ئوبدان بىلىدۇ (قىلىشىغا قاراپ جازا لايىدۇ).⁽³⁹⁾ اللە ھەقىقەتەن زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ. ئەگەر كىشىنىڭ زەررىچە ياخشىلىقى بولسا، اللە ئۇنى ھەسسىلەپ زىيادە قىلىدۇ، ئۆز دەركاھىدىن بۈيۈك ئەجىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلىدۇ.⁽⁴⁰⁾ بىز ھەربىر ئۆمەتتىن بىر گۇۋاھچىنى كەلتۈرگەن ۋە (ئى مۇھەممەد!) سېنى بۇلارغا (يەنى ئۆمەتتىڭ ئىچىدىكى ئىمانسىزلارغا ۋە گۇناھكارلارغا) گۇۋاھچى قىلىپ كەلتۈرگەن چېغىمىزدا ئۇلارنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟⁽⁴¹⁾

كاپرلار ۋە پەيغەمبەرگە ئاسىيلىق قىلغانلار ئۇ كۈندە (ئۇلار قىيامەتنىڭ دەشتىنى كۆرگەنلىك-تىن) يەر بىلەن تۈپتۈز قىلىۋېتىلىشنى (يەنى يەرگە كۆمۈلۈپ توپراققا ئايلىنىپ كېتىشنى) ئارزۇ قىلىدۇ، (ئۇلارنىڭ ھەممە ئەزاسى گۇۋاھ بولغانلىقتىن) اللە دىن ھېچبىر سۆزنى يوشۇرالمىدى⁽⁴²⁾. ئى مۆمىنلەر! سىلەر مەس بولساڭلار، نېمە دەۋاتقىنىڭلارنى بىلگىنىڭلارغىچە، جۈنۈپ بولساڭلار، — يول ئۈستىدە بولغانلار (بۇنىڭدىن) مۇستەسنا، — غۇسلى قىلىغىچە نامازغا يېقىنلاشماڭلار، ئەگەر كېسەل (يەنى كېسەلگە سۇ زىيان قىلىدىغان بولسا) ياكى سەپەر ئۈستىدە بولساڭلار، ياكى ھاجەت قىلساڭلار، ياكى ئاياللار بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزەڭلار، (مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا)

يَوْمَ يَدْعُو الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ۖ بَلَّيْنَا لَهُمُ الْأَرْضَ وَاتَّخِذُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا سَكْرَتِي حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْدٍ إِلَّا عِبَارِي سَيْدِي حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا ۚ وَإِن كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدُكُمْ مِنَ الْمَرْءِ فَأَغْلَظْ أُولَئِكَ السَّمَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا ۖ فَمَا مَسَّوْهُمُ إِلَّا بِأَيْمَانِهِمْ أَن يَدِينُوا ۖ وَالَّذِينَ كَانُوا عَمَوْا عَفْوَ ۖ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُخَادِعُونَ الصَّلَاةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ۖ وَكَفَىٰ يَاللَّهُ وَيَا نَفْسِ يَاللَّهُ نَصِيبًا ۖ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا يُخْفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاطِعِهِ ۚ وَ يَقُولُونَ سَهْفًا وَعَصْيًا وَأَسْمَعُ غَيْرِ مَسْمُوعٍ ۚ وَإِنَّا لَنَآيِلُ الْبَاسِ لَهُمْ وَطَعْنًا فِى الَّذِينَ وَلَّوْا أَهْلَهُمُ الْقَوْلَ سَعْيًا ۚ وَأَحْمَقْنَا وَأَسْمَعُ ۚ وَنَظَرْنَا لَكَآنَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمُ ۚ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپراقنى يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا سۈرتۈپ تەيەممۇم قىلساڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (يەنى اللە بەندىلىرىگە ھەرچ بولماسلىقى ئۈچۈن ئىبادەتنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگۈچىدۇر)⁽⁴³⁾. (ئى مۇھەممەد!) كىتابتىن (يەنى تەۋراتتىن) نېسىۋە بېرىلگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىي موللىلىرى) نىڭ گۇمراھلىقىنى سېتىۋالغانلىقىنى ۋە سىلەرنىڭ توغرا يولدىن ئېزىشڭلارنى خالايدىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟⁽⁴⁴⁾ اللە سىلەرنىڭ دۈشمەنلىرىڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ. اللە سىلەرنى ساقلاشقا يېتەرلىكتۇر ۋە سىلەرگە مەدەتكار بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (يەنى سىلەرنى يەھۇدىيلارنىڭ مىكرىدىن ساقلاشقا اللە كۇپايدۇر)⁽⁴⁵⁾. يەھۇدىيلارنىڭ ئىچىدە كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدىغانلارمۇ بار، ئۇلار: «بىز (سۆزۈڭنى) ئاڭلىدۇق، (ئەمرىڭگە) بويسۇنىدۇق، بىزگە قۇلاق سال، بىز ساڭا قۇلاق سالمايمىز» دەيدۇ، دىنغا تەنە قىلىش يۈزىدىن، راھىئا دېگەن سۆزنى تىللىرىنى ئەگرى قىلىپ ئېيتىدۇ. ئەگەر ئۇلار (يۇقىرىقى سۆزلىرىنىڭ ئورنىغا) ئاڭلىدۇق ۋە بويسۇندۇق، قۇلاق سال، ئۈنۈرنا دېسە، ئۇلار ئۈچۈن (اللەنىڭ دەرگاھىدا) تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ توغرا بولاتتى، لېكىن كۇفرى سەۋەبلىك اللە ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى. ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسى ئىمان ئېيتمايدۇ⁽⁴⁶⁾.

* بۇ ھاراق ھارام قىلىنىشتىن بۇرۇنقى ھۆكۈم ئىدى.

ئى كىتاب بېرىلگەنلەر! (يەنى يەھۇدىيلار) بىز نۇرغۇن يۈزلەرنى ئۆزگەرتىپ ئارقىسىغا قىلىپ قويۇشمىزدىن (يەنى يۈزدىكى بۇرۇن، كۆز، قاش قاتارلىق سەزگۈ ئەزالىرىنى ئۆز جايلىرىدىن يوق قىلىۋېتىپ، ئۇلارنى ئارقا تەرەپكە پەيدا قىلىپ قويۇشمىزدىن، سۈرەتلىرىنى مۇبەددەل قىلىشمىز-دىن) ئىلگىرى، ياكى ئۇلارغا شەنبە كۈنىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىمىغانلارغا لەنەت قىلغاندەك لەنەت قىلىشمىزدىن ئىلگىرى، ئۆزەڭلاردىكى كىتابىنى (يەنى تەۋراتىنى) تەستىق قىلىدىغان، بىز نازىل قىلغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان كەلتۈرۈڭلار (بولسا يۇقىرىقى ئىككى بالانىڭ بىرىگە ئۇچرايسىلەر). اللە نىڭ ھۆكىمى ئىجرا قىلىندۇ (يەنى اللە بىرەر ئىشقا ئەمىر قىلسا، ئۇ ئىش چوقۇم بولماي قالمايدۇ)^[47]. اللە ھەقىقەتەن اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىل-

مايدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. كىمكى اللەغا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، چوڭ گۇناھ قىلغان بولىدۇ^[48]. ئۆزلىرىنى پاك دەپ قارايدىغانلار (يەنى ئۆزلىرىنى تەقۋادارلىق بىلەن مەدھىيەلەيدىغانلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش ئۇلارنىڭ دېگىنىدەك ئەمەس)، اللە خالىغان بەندىسىنى پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا قىلچىلىكىمۇ زۇلۇم قىلىنمايدۇ^[49]. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ اللەغا تۆھمەت چاپلاۋاتقانلىقىغا قارىغىن! بۇ ئوپىئۇچۇق گۇناھتۇر^[50]. كىتابتىن نېسۋە بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار بۇتقا ۋە شەيتانغا ئىشىنىدۇ، كاپىرلارنى كۆرسىتىپ: «بۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرى) نىڭ يولى ئىمان ئېيتقانلارنىڭكىدىن تېخىمۇ توغرىدۇر» دەيدۇ^[51]. ئەنە شۇلار اللە رەھىمىتىدىن يىراق قىلغان كىشىلەردۇر؛ اللە كىمنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا (اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچبىر مەدەتكار تاپالمايەن^[52]. ياكى ئۇلارنىڭ پادىشاھلىقتىن نېسۋىسى بارمۇ؟ (ھېچقانداق نېسۋىسى يوق) ئەگەر بولىدىغان بولسا، (زىيادە بېخىللىقتىن) ئۇلار كىشىلەرگە قىلچىلىك نەرسە بەرمەيدۇ^[53]. ياكى ئۇلار اللە ئۆز پەزىلىدىن كىشىلەرگە بەرگەن نەرسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بېرىلگەن پەيغەمبەرلىككە) ھەسەت قىلىشامدۇ؟ بىز ھەقىقەتەن ئىبراھىم ئەۋلادىغا كىتاب، ھېكمەت بەردۇق ۋە ئۇلارغا بۈيۈك پادىشاھلىق بەردۇق^[54].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُم مِّن قَبْلُ إِنَّ فَتْيَاسَ وَجُوهًا قَدْ عَمَلُوا آثَارًا
وَلَنَعْلَمَنَّ كَيْدَ مَا أَصْنَعُ السَّبِيحَ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا
إِنَّ اللَّهَ لَكَبِيرٌ إِنَّ فَتْيَاسَ يَهُودَ وَيَعْقُوبَ مَا دُونَ ذَلِكَ لَيْسَ
يَعْلَمُونَ مَن يُغْنِيكَ اللَّهُ فَتَدَافِعْ أَتَىٰ إِنَّمَا عَظِيمًا
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنفُسَهُمْ يَلِي اللَّهُ يُزَكِّي مَن
يَشَاءُ وَلَا يُلَظْمُونَ قَبِيلَهُ أَتُنْظَرُونَ فِي مَا يَصِفُونَ عَلَى
اللَّهِ الْكِتَابَ وَكَفَىٰ بِهِ إِنَّمَا مِثْلُنَا ۖ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ وَأَلْكَاهُوتُ
وَيَقُولُونَ بَلَدَيْنَ لَكَ ۖ لَمْ نُكَلِّمُكَ أَهْدَىٰ مِنَ الْآدَمِيِّينَ
أَمْؤَا سَبِيلًا ۖ أَوَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ اللَّهُ لَعْنُهُمُ اللَّهُ وَمَن يَلْعَنُ
اللَّهُ فَنَجِدْ لَهُ عِدَدًا ۖ فَتَدَافِعْ أَلَمْ نَعْلَمْ أَنَّ الْإِنْسَانَ
فَآذًا لَّيُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ۖ أَلَمْ يَحْشُرُوا النَّاسَ
عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ
إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَهُم مَّا عَظِيمًا

ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئىچىدە ئۇنىڭغا
(يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتقانلارمۇ
بار، ئۇنىڭدىن يۈز ئۈرۈگەنلەرمۇ بار، ئۇلارغا
(ئۇلارنىڭ كۇفرىغا جازا بېرىش يۈزىسىدىن)
جەھەننەمنىڭ يېنىپ تۇرغان ئوتى يېتەرلىكتۇر^[55].
شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار
قىلغانلارنى دوزاخقا كىرگۈزىمىز، ئۇلارنىڭ تېرە-
لىرى پىشپ تۈگىگەن چاغدا ئازابىنى تېتىتىش
ئۈچۈن ئورنىغا باشقا تېرە يەڭگۈشلەيمىز. اللە
ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ-
چىدۇر^[56]. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى
قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزىمىز، ئۇلار جەننەتلەردە
مەڭگۈ قالىدۇ. ئۇ يەردە ئۇلارغا پاك جۈپىتىلەر

بولدۇ، ئۇلارنى جەننەتنىڭ مەڭگۈلۈك سايىسىگە داخىل قىلىمىز^[57]. شۈبھىسىزكى،
اللە سىلەرنى ئامانەتلەرنى ئىگىسىگە قايتۇرۇشقا، كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغاندا ئادىل
ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، اللە سىلەرگە نەسىھەت قىلغان ئىشلار نەسىدېگەن ياخشى،
اللە ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشىڭلارنى) كۆرۈپ
تۇرغۇچىدۇر^[58]. ئى مۆمىنلەر! اللە غا، پەيغەمبەرگە ۋە ئۆزەڭلاردىن بولغان
ئىش ئۈستىدىكىلەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر بىر شەيئىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ
قالساڭلار، بۇ توغرىدا اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە مۇراجىئەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر
اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە (ھەقىقىي) ئىشىنىدىغان بولساڭلار، بۇ (يەنى اللە نىڭ
كىتابىغا ۋە پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىگە مۇراجىئەت قىلىش) سىلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر، نەتىجە
ئېتىبارى بىلەن گۈزەلدۇر^[59]. ساڭا نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ۋە سەندىن
بۇرۇن نازىل قىلىنغان كىتابلارغا (يەنى تەۋراتقا ۋە ئىنجىلغا) ئىمان كەلتۈردۈك دەۋالغان كىشىلەر
(يەنى مۇناپىقلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار ئەرزىنى شەيتاننىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارماقچى بولۇۋاتىدۇ؛ ھال-
بۇكى، ئۇلار شەيتاننى ئىنكار قىلىشقا بۇيرۇلغان، شەيتان ئۇلارنى چوڭقۇر ئازدۇرۇشنى خالايدۇ^[60].

فَيُنْفِثُهُمْ فِيهِمْ مِنْ أَمْنٍ بِهِ وَيَمْنَعُهُمْ مِنْ صَدِّعَتِهِ وَكُنْ بِحَقِّهِمْ
سَعِيدًا إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْإِيمَانِ سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كَلِمًا
نُفِثَتْ جُلُودُهُمْ بَيْنَهُمْ جُلُودًا غَيْرَ مَالِكَةٍ وَتُؤَلِّفُ الْعَذَابُ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا شَاظِرٌ وَإِنَّ اللَّهَ
يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ
أَنْ تَعْلَمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعْلَمُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
سَمِيعًا بَصِيرًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِّيعُوا اللَّهَ وَاطِّيعُوا
الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ
إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ وَلِيَوْمِ الدِّينِ
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ
أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ
أَنْ يَتَّخِذُوا آلَ الْكَافِرِينَ وَالْكَافِرُونَ وَقَدْ أَمَرُوا أَنْ يَكْفُرُوا
بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۝

ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار)غا: «اللە نازىل قىلغان كىتاب تەرەپكە ۋە پەيغەمبەر تەرەپكە كېلىڭلار» دېيىلسە، مۇناپىقلارنىڭ سەندىن قاتتىق يۈر ئۆرۈگەنلىكىنى كۆرسەن^[61]. قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۆز بېشىغا بىرەر مۇسەبەت كەلگەن چاغدا، سېنىڭ ئالدىڭغا كېلىپ اللە بىلەن قەسەم قىلغان ھالدا: «بىز پەقەت ياخشىلىق ۋە يارىشىشنىلا ئىرادە قىلغان ئىدۇق» دېگەنلەرنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟^[62] ئەنە شۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (يالغان ئېيتىدۇ)، اللە ئۇلارنىڭ دىلى-لىرىدىكىنى (يەنى مۇناپىقلىقىنى، مىكرىنى) بىلىدۇ، ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگىن، ئۇلارغا نەسىھەت قىلىن، ئۇلارغا تەسىرلىك سۆزلەرنى قىلىن^[63]. بىز ھەرقانداق پەيغەمبەرنى پەقەت ئىتائەت قىلىش

فَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتُ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا كَثِيفًا ۖ إِذَا أَصَابَهُمْ صُيُوفٌ يَأْتُواكَ بِهَا قَدْ مَتَّ أَيْدِيَهُمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ أَيْدِيَهُمْ أَرْدَاكَ أَلَّا تَحْسَبَهُمْ خَوَافِيًا ۖ وَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ۖ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ۖ فَلَا تَزِرُكُمْ أَيُّهَا الْمُنَافِقُونَ حَتَّى يُخْرِجَكَ مِنْهَا سَجَرٍ بِبَيْنِهِمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَصَيْتَ وَيَرْجِعُوا إِلَيْهِمْ ۖ وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَעَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ يَهْ لَكَ خَيْرٌ أَلَهُمْ وَاشْدْ تَبَيَّنَّا ۖ وَإِذَا الْآيَاتُ هُمُ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ۖ وَلَهْدَيْنَهُمْ صَرَاطًا مُسْتَقِيمًا ۖ

ئۈچۈنلا ئەۋەتتۇق (ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغانلىق اللەغا ئىتائەت قىلغانلىق بولىدۇ)، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (سېنىڭ ھۆكىمىنى قوبۇل قىلماي) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغاندا، ساڭا كېلىپ اللەدىن مەغپىرەت تىلىسە، پەيغەمبەر مۇ ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىسە ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلار اللەنى كەچۈرۈم قىلغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان تاپاتتى^[64]. (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارنىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلىدۇ. شۇنداقلا سېنىڭ چىقارغان ھۆكىمىڭگە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى قىلچە غۇم بولسۇ يوقالغىچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويۇنسىغىچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ^[65]. ئەگەر بىز ئۇلارغا: «ئۆزەڭلارنى ئۆلتۈرۈڭلار ياكى يۇرتۇڭلاردىن چىقىپ كېتىڭلار» دەپ ئەمر قىلغان بولسا (يەنى ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەندەك ئېغىر تەكلىپنى ئۇلارغا يۈكلىسەك) ئىدۇق، ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسى بۇنى ئىسجرا قىلمايتتى، ئەگەر ئۇلار قىلىنغان ۋەز-نەسىھەتكە ئەمەل قىلسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا ياخشى بولاتتى ۋە ئىمانى مۇستەھكەم بولغان بولاتتى (گۇمراھلىق ۋە نىفاقتىن ئەڭ يىراق بولغان بولاتتى)^[66]. ئۇ چاغدا دەرگاھىمىزدىن ئۇلارغا ئەلۋەتتە بۈيۈك ئەمر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلاتتۇق^[67]. ئۇلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا ھىدايەت قىلاتتۇق^[68].

كىملىرىكى اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلد-
دىكەن، ئۇلار (ئاخىرەتتە) اللە نىڭ نېمىتىگە
ئېرىشكەن پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار (يەنى يۇقىرى
دەرىجىلىك پەيغەمبەرلەر ۋە شەھىتلەر)، شەھىتلەر
ۋە ياخشىلار بىلەن بىللە بولسۇن، ئۇلار نېمىدىگەن
ياخشى ھەمراھلار ^[69]. بۇ پەزىلەتلىك اللە تەرىپى-
دىندۇر، اللە (پەزىلەتلىك) ئېھسانغا تېگىشلىك
بولغانلارنى) بىلىشتە يېتەرلىكتۇر ^[70]. ئى
مۇمىنلەر! (دۈشمەنلەرنىڭ شەرىپىدىن ساقلى-
نىش ئۈچۈن) تەييارلىق ھالىتىدە تۇرۇڭلار،
ئۇرۇشقا تۈركۈم-تۈركۈم بولۇپ ياكى ھەممەڭلار بىر
بولۇپ چىقىڭلار ^[71]. شۈبھىسىزكى، ئارامىلاردا
ئۇرۇشقا چىقماي قېلىپ قالغانلار (يەنى مۇناپىقلار)
بار، ئەگەر سىلەرگە بىرەر مۇسبەت (يەنى
مەغلۇبىيەت ياكى قىرغىنلىق) كەلسە، (ئۇ

مۇناپىق) «اللە ماڭا ھەقىقەتەن مەرھەمەت قىلدى، چۈنكى مەن ئۇلار بىلەن (ئۇرۇشتا)
بىللە بولىدىم (بولمىسا ئۆلتۈرۈلگەنلەر قاتارىدا ئۆلتۈرۈلگەن بولاتتىم)» دەيدۇ ^[72]. ئەگەر
سىلەرگە اللە نىڭ پەزىلى (يەنى غەلىبە ۋە غەنىمەت) يەتسە، گويىا سىلەر بىلەن ئۇ (يەنى
مۇناپىق) نىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق دوستلۇق يوقتىكىدەك، «كاشكى مەن (ئۇرۇشتا) ئۇلار
بىلەن بىللە بولغان بولسام، چوڭ بىر مۇۋەپپەقىيەتكە (يەنى غەنىمەتتىن زور
نېسبىگە) ئېرىشكەن بولاتتىم» دەيدۇ ^[73]. دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئاخىرەتكە تېگىشىدىغانلار
اللە يولىدا (جېنىنى، پۇل-مېلىنى پىدا قىلىپ) جىھاد قىلسۇن، كىمكى اللە يولىدا جىھاد قىلىپ
ئۆلتۈرۈلسە ياكى غەلىبە قىلسا، بىز ئۇنىڭغا كاتتا ئەجىر ئاتا قىلىمىز ^[74]. (ئى مۇمىنلەر!)
سىلەرگە نېمە بولدىكى، اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلمايسىلەر ۋە (دۇئا قىلىپ): «ئى پەرۋەردىگار-
رىمىز! بۇ ئاھالىسى زالىم شەھەردىن* بىزنى چىقارغىن، ئۆز دەرگاھىڭدىن بىزگە بىر
ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىنى مۇيەسسەر قىل، ئۆز دەرگاھىڭدىن بىزگە بىر مەدەتكارنى مۇيەسسەر قىل»
دەيدىغان ئاجىز ئەرلەر، ئاجىز ئاياللار ۋە بالىلارنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن جىھاد قىلمايسىلەر ^[75].

* بۇ يەردە مەككە كۆزدە تۇتۇلدۇ، چۈنكى بۇ چاغدا مەككە كۇفىرىنىڭ ماكانى بولۇپ، پەيغەمبەر
ئەلەيھىسسالام مەككىدىن ھىجرەت قىلغان ئىدى.

مۆمىنلەر اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، كاپىرلار شەيتاننىڭ يولىدا ئۇرۇش قىلىدۇ؛ شەيتاننىڭ دوستلىرى بىلەن ئۇرۇش قىلغۇچىلار (سىلەر ئۇلارنى يىڭىسىلەر)، شەيتاننىڭ تەدبىرى ھەققىدە تەن ئاجىزدۇر (76). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى مەككىدە تۇرۇپ ئۇرۇشۇشنى تەلەپ قىلغانلارغا): «ئۇرۇشتىن قولىڭلارنى يىغىڭلار، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار» دېگەن كىشىلەرنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (يەنى ئۇلاردىن ئەجەبلەنمەسەن؟) بۇلارغا جىھاد پەرز قىلىنغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەر دۈشمەندىن گويىا اللە (نىڭ ئازابى) دىن قورققاندىكە بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەررەك قورقىدۇ. ئۇلار (ئۆلۈمدىن قورقۇپ): «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە نېمە ئۈچۈن جىھادنى پەرز قىلدىڭ؟ نېمە ئۈچۈن بىزنى ئۇزاققا قالماي كېلىدىغان ئەجەلگىچە تەخىر قىلىدىسىڭ؟ (يەنى ئەجىلىمىز يەتكۈچە تەخىر قىلساڭ، ئۇرۇشتا

أَلَّذِينَ آمَنُوا يَفْعَلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُفْعَلُونَ فِي سَبِيلِ الْكَاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ عَصَوْنَ النَّاسَ كَعَصْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشِدَّ عُسْيًا وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْ لَأَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ مُرْتَبِعٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشْتَعِلَةٍ إِنْ تَصْهَبُ مِنْ حَسَنَةٍ يَفْكُلُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ نَصْهَبُ مِنْ سَيِّئَةٍ يَفْكُلُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ مَنْ عِنْدَ اللَّهِ فَسَالُ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لِيَكَاذِبُونَ يَقَعُونَ حَذِيقًا صَاصَابًا مِنْ حَسَنَةٍ مِنَ اللَّهِ وَصَاصَابًا مِنْ سَيِّئَةٍ لَنْ تَغْنَمَ وَأَنْتُمْ لِلنَّاسِ رَسُولُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا مَنْ يُظْمِرُ نَجْوَى النَّاسِ فَعَدَا اللَّهَ وَنَحْنُ نَعْلَمُ خَيْفَ فَعَدَا إِلَهُهُ خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ

ئۆلتۈرۈلمەسەك بولماسىدى؟) دېدى. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «دۇنيانىڭ مەنپەئىتى ئازدۇر (يەنى دۇنيانىڭ نېمىتى پانىيدۇر)، (اللەدىن) قورققان (ۋە ئۇنىڭ ئەمرىنى تۇتقانلار) ئۈچۈن ئاخىرەت ياخشىدۇر، سىلەرگە قىلچىلىك زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى قىلغان ئەمەلگە لارنىڭ ساۋابى كېمەيتىلمەيدۇ)» (77). قەيەردە بولماڭلار، (ئەجەل كەلگەندە) ئۆلۈم سىلەرنى تاپىدۇ، سىلەر مۇستەھكەم قەلئەلەردە بولغان تەقدىردىمۇ. ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) بىرەر ياخشىلىققا ئېرىشسە، «بۇ اللەدىن بولدى» دەيدۇ، ئەگەر ئۇلار بىرەر زىيان-زەخمەتكە ئۇچرىسا، «بۇ سەندىن (يەنى سېنىڭ دىتىڭغا كىرگەنلىكىمىزدىن) بولدى» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) بۇ ئەخەقلەرگە ئېيتقىنكى، «ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ ھەممىسى اللە تەرىپىدىندۇر (يەنى ھەممىسىنى اللە ياراتقاندۇر)». بۇ قەۋمگە نېمە بولدىكىن، ئۇلار ھېچبىر سۆزنى (يەنى ھەممە شەيئىنىڭ اللەنىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدىغانلىقىنى) چۈشەنمەيدۇ (78). (ئى ئىنسان!) ساڭا يەتكەن ياخشىلىق (مەرھەمەت قىلىش يۈزىدىن) اللە تەرىپىدىندۇر، ساڭا يەتكەن يامانلىق (قىلمىشلىرىڭ تۈپەيلىدىن) ئۆزۈڭدىندۇر. (ئى مۇھەممەد!) سېنى بىز (پۈتۈن) ئىنسانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، (سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە) شاھىتلىققا اللە يېتەرلىكتۇر (79). كىمكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇ اللەغا ئىتائەت قىلغان بولىدۇ (چۈنكى پەيغەمبەر اللەنىڭ ئەمرىنى يەتكۈزىدۇ). كىمكى (ئى مۇھەممەد!) سەندىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، (بىلىگىنكى) بىز سېنى ئۇلارغا كۆزەتچى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ، ئەمەللىرىگە قاراپ ھېساب ئالغۇچى) قىلىپ ئەۋەتمىدۇق (80).

ئى مۆمىنلەر! سىلەر نېمىشقا مۇناپىقلار توغرىسىدا ئىككى گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كېتىسىلەر؟ اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلارنى كاپىرلار ھۆكىمدە قىلدى، اللە ئازدۇرغان كىشىلەرنى سىلەر ھىدايەت قىلماقچى بولامسىلەر؟ كىمنىكى اللە گۇمراھ قىلىدىكەن، سەن ئۇنىڭغا ھەرگىز توغرا يول تېپىپ بېرەلمەيسەن [88]. ئۇلار سىلەرنىڭ ئۆزلىرىدەك كاپىر بولۇشۇڭلارنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىگە ئوخ- شاش بولۇشۇڭلارنى ئۈمىد قىلىدۇ، ئۇلار اللە يولدا ھىجرەت قىلمىغىچە (يەنى ھىجرەت قىلىش ئارقىلىق ئىمانىنى ئىسپات قىلمىغىچە) ئۇلارنى دوست تۇت- ماڭلار، ئەگەر ئۇلار اللە يولدا ھىجرەت قىلىشتىن يۈز ئۆرۈسە، ئۇلارنى قەيەردە تاپساڭلار شۇ يەردە تۇتۇپ ئۆلتۈرۈڭلار، ئۇلارنى دوستىمۇ تۇتماڭلار، ياردەمچىمۇ قىلماڭلار [89]. پەقەت سىلەر بىلەن ئۆزلىرى ئارىسىدا ئەھدە بولغان بىر قەۋمگە سېغىن-

قَبَاكُمۡ فِي الْبَيْتَيْنِ فَعَتَيَ وَاللّٰهُ اَكْبَهُمۡ بَمَا كَسَبُوا۟
اٰرْبِدُوۡنَ اَنْ تَهۡدُوۡا مَنۡ اَصَلَ اللّٰهُ وَمَنۡ يُّضِلِلِ اللّٰهُ
فَلَنۡ يَّجِدَ لَهُ سَبِيۡلًا وَّذُوۡا لَوۡ تَكْفُرُوۡنَ كَمَا كُفَرۡتُمۡ
فَتَكُوۡنُوۡنَ سَوَآءً فَلَا تَنۡفَعِدُوۡا مِنْهُمۡ اٰلِيَآءُ بَلۡ هُمۡ يَبۡرُؤۡنَ
فِيۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ اِنۡ تَوۡكَلُوۡا فَاَحۡدَاۡهُمْ وَاَقۡتُلُوۡهُمۡ حَيۡثُ
وَجَدۡتُمُوۡهُمۡ وَلَا تَكُوۡنُوۡا مِنْهُمْ وَاِلَآ مَا نَصَرُوكُمۡ اِلَّا
اَلَّذِيۡنَ يَصِلُوۡنَ اِلَىٰ قَوۡرَبِيۡنِكُمۡ وَبَيْنَهُمۡ مِّمَّاۤىٓ اَوْ
جَاءَ وَاَكۡمَحَرَّتۡ مَدۡرُۡهُمۡ اَنۡ يُّقَاتِلُوۡكُمْ اَوْ يَتَاۡوَلُوۡا
قَوْمَهُمۡ وَاُوۡشَاۡءَ اللّٰهُ اَسۡلَطَهُمۡ عَلَيۡكُمۡ فَكُلُّوۡهُمۡ اِنۡ
اَعۡزَلُوۡكُمْ فَلَمۡ يَقَاتِلُوۡكُمْ وَاَقۡرَبُ اِلَيْكُمۡ السَّلَامُ فَمَا
جَعَلَ اللّٰهُ اَلَكُمۡ عَلَيۡهِمۡ سَبِيۡلًا سَيَجِدُوۡنَ اَخۡرٰىنَ
يُرِيۡدُوۡنَ اَنْ يَّامۡنُوۡكُمْ وَيَاۡمَنُوۡهُمۡ كَلِمَاتُۤىٓ وَاِلَى
الْفِتْنَةِ اَنۡ يُسَوِّىٰ بَيْنَهُمَا اَنۡ لَّمۡ يَعۡزِلُوۡكُمْ وَيَلۡمِزِ اِلَآئِيۡكُمُ
السَّلَامُ وَيَلۡمِزِ اِلَآئِيۡهِمۡ فَخُذُوۡهُمۡ وَاَقۡتُلُوۡهُمۡ حَيۡثُ
تَجَدَّدُوۡهُمۡ وَاُوۡلٰٓئِكَ جَعَلۡنَا لَكُمۡ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطٰنًا مُّبِيۡنًا ۝

خانلار ياكى سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىشتىن ياكى ئۆز قەۋمىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشتىن يۈرەكلىرى سىقىلىپ (يەنى سىلەر تەرەپمۇ ئەمەس، ئۆز قەۋمى تەرەپمۇ ئەمەس بولۇپ) سىلەرگە كەلگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى مۇنداقلارنى ئۆلتۈرمەڭلار ۋە ئەسر ئالماڭلار). ئەگەر اللە خالىسا، ئۇلارنى سىلەرگە مۇسەللەت قىلاتتى، ئۇلار، ئەلۋەتتە، سىلەر بىلەن ئۇرۇشاتتى (يەنى اللە ئۇلارنى كۈچلۈك قىلىپ سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىشقا جۈرئەتلىك قىلاتتى)، ئەگەر ئۇلار سىلەردىن يىراق تۇرسا (يەنى سىلەرگە چېقىلمىسا)، سىلەر بىلەن ئۇرۇشمىسا ۋە سىلەرگە تەسلىم بولسا، اللە سىلەرنىڭ ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىشۇڭلارغا ھەرگىز رۇخسەت قىلمايدۇ [90]. ئىمانى ئىزھار قىلىش بىلەن سىلەردىنمۇ ئامانلىققا ئېرىشمەكچى ۋە قەۋمىگە قايتقاندا (كۇفىرنى ئىزھار قىلىش بىلەن) ئۆز قەۋمىدىنمۇ ئامانلىققا ئېرىشمەكچى بولغان ئىككىنچى بىر خىل كىشىلەر (يەنى مۇناپىقلار) نى كۆرسىلەر، ئۇلار ھەرقاچان پىتنە-پاساتقا (يەنى كۇفىرغا ياكى مۇسۇلمانلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا) چاقىرىلسا ئۆزلىرىنى ئۇنىڭدىن تارتىدۇ، ئەگەر ئۇلار سىلەردىن يىراق تۇرمىسا، سىلەرگە تەسلىم بولمىسا، (سىلەر بىلەن) ئۇرۇشۇشتىن قول يىغىمىسا، بۇ چاغدا ئۇلارنى قەيەردە كۆرسەڭلار شۇ يەردە (ئەسر ئېلىڭلار) تۇتۇپ ئۆلتۈرۈڭلار، (ئۇلارنىڭ خىيانىتى سەۋەبلىك) سىلەرگە ئۇلارغا قارشى (يەنى ئۇلارنى ئەسر ئېلىشقا، ئۆلتۈرۈشكە) روشەن پاكىت ئاتا قىلدۇق [91].

الله (ئۇلارغا) بىلەن مەرتىۋىلەر، مەغپىرەت ۋە رەھبەت ئاتا قىلدى، الله مەغپىرەت قىلغۇ-چىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[96]. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى ھىجرەتنى تەرك ئېتىپ كۆفەرلەر بىلەن بىللە تۇرغۇچىلار) نىڭ جانلىرى پەرشتىلەر تەرىپىدىن ئېلىنىدىغان چاغدا، پەرشتىلەر ئۇلاردىن: «(دىنىڭلارنىڭ ئىشىدا) قايسى ھالەتتە ئىدىڭلار؟» دەپ سورايدۇ. ئۇلار: «زېمىندا (يەنى مەككە زېمىنىدا) بىز (دىنىنى بەرپا قىلىش-تىن) بوزەك قىلىنغان ئىدۇق» دەيدۇ. پەرشتىلەر: «ھىجرەت قىلىڭلار، الله نىڭ زېمىنى كەڭرى ئەمەسمىدى؟» دەيدۇ. ئەنە شۇ (ھىجرەت قىلىنغان)

دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ۝ إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْنَاهُمُ الْبَلِيَّاتِ ظَالِمِينَ
أَنفُسَهُمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ
فِي الْأَرْضِ قَالُوا لَكُمُ الْأَرْضُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ فَهَاجِرُوا
فِيهَا قَالُوا لَيْتَ مَا وَدَّعْتُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ۝
إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ
لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ۝
قَالُوا لَيْتَ عَسَى اللَّهُ أَن يَغْفِرَ لَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا غَفُورًا ۝ وَمَنْ يَهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ
فِي الْأَرْضِ مُرْعًا كَثِيرًا وَاسِعَةً ۚ وَمَنْ يَخْرُجْ
مِنْ بَيْتِهِ مَهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ
الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ۚ وَإِذَا صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ ۚ إِنَّ جَهَنَّمَ إِن يَفْقَهُكُمْ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَإِنَّ الْغَافِرِينَ كَانُوا أَلَمًا عَدُوًّا مُّحِيٓمًا ۝

لارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر. جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي!^[97] پەقەت ئەرلەردىن، ئاياللاردىن، بالىلاردىن چارىسىز قالغان (يەنى ھىجرەت قىلىشقا چارە تاپالمىغان)، يول بىلمەيدىغان ئاجىزلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا^[98]. ئەنە شۇلارنى الله ئەپۇ قىلغاي. الله ناھايىتى ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر^[99]. كىمكى الله يولىدا ھىجرەت قىلىدىكەن، ئۇ زېمىندا چىقىش يولى ۋە كەڭچىلىك تاپىدۇ. كىمكى ئۆيىدىن الله نىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ تەرىپىگە ھىجرەت قىلىپ چىققا، ئاندىن يولدا ئۆلسە، ئۇنىڭ ئىج-رىنى چوقۇم الله بېرىدۇ. الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[100]. سەپەرگە چىققان ۋاقىتتىڭلاردا كاپىرلارنىڭ ئۆزەڭلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈپ قويۇشىدىن قورقۇپ، نامازنى قەسر قىلىپ (يەنى تۆت رەكئەتنى ئىككى رەكئەت قىلىپ) ئوقۇساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. كاپىرلار سىلەرگە ھەقسە تەن ئويۇچۇق دۈشمەن-دۇر (ناماز ئوقۇۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ سىلەرنى ئۆلتۈرۈۋېتىشتىن يانمايدۇ)^[101].

(ئى مۇھەممەد!) سەن مۇسئىلەر بىلەن (جەھادتا) بىللە بولۇپ ئۇلار بىلەن ناماز ئوقۇماقچى بول-
غىنىڭدا، ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى سەن بىلەن
بىرلىكتە نامازغا تۇرسۇن، قوراللىرىنى (ئېھتىيات
يۈزىسىدىن) يېنىدا تۇتسۇن، سەجدىگە بېرىپ
بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئارقاڭلارغا ئۆتۈپ تۇرسۇن
(يەنى ناماز ئوقۇپ بولغان پىرقە ئارقاڭلاردا
كۆزەتچىلىك قىلىپ تۇرسۇن، ئۇلارنىڭ ئورنىغا)
ناماز ئوقۇمىغان ئىككىنچى بىر پىرقە كېلىپ
سەن بىلەن بىرلىكتە (يەنى ئارقاڭدا) ناماز
ئوقۇسۇن، (دۈشمەنلىرىدىن) ئېھتىياتچانلىق بىلەن
ھوشيار تۇرسۇن. (دۈشمەنلىرى بىلەن ئۇرۇشۇشقا
تەييار تۇرۇش يۈزىسىدىن) قوراللىرىنى يېنىدا
تۇتسۇن، كاپىرلار سىلەرنىڭ قوراللىرىڭلاردىن،
ئەشياڭلاردىن غەپلەتتە قېلىشىڭلارنى، شۇنىڭ

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقْبْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ
مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَأَلُوا فَكُلُّهُمْ
مِنْ وَرَائِهِمْ وَنُفِرَتَ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يَصَلُوا أَفِيلُصُوا
مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا بِحُدُودِهِمْ وَأَسْلِحَتِهِمْ وَذَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ
عَلَيْكُمْ قَبِيلَةً وَاحِدَةً وَلِكُلِّ جَانَحٍ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ
أَذَى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَ
خُذُوا حُدُودَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۝
وَإِذَا أَقْبَضْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْخُلُوا إِلَيْهَا فَعَلُّوا
وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقْبُوا الصَّلَاةَ إِنَّ
الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۝ وَلَا
تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ
يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَ
كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ
بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَادَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِفِينَ حَصِيمًا ۝

بىلەن سىلەرگە بىردىنلا (تۇيۇقسىزدىن) ھۇجۇم قىلىشنى ئارزۇ قىلدۇ (يەنى
دۈشمەنلەرنىڭ سىلەرگە ھۇجۇم قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالماسلىقى ئۈچۈن، ھەم-
مەڭلار بىرلا ۋاقىتتا يىغىلىپ ناماز ئوقۇماي، يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە ئوقۇڭلار).
ئەگەر سىلەرگە يامغۇر سەۋەبلىك ھەرەج بولىدىغان بولسا ياكى كېسەل بولساڭلار، (بۇ چاغدا)
قوراللىرىڭلارنى قويۇپ قوياڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، ئېھتىياتچان ۋە ھوشيار
بولۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن خور قىلغۇچى ئازاب تەييارلىدى^[102].
نامازدىن قارىغ بولغىنىڭلاردا ئۆرە تۇرغان، ئۆلتۈرغان ۋە ياتقان ھالەتلىرىڭلاردا
اللەنى ياد ئېتىڭلار (اللە سىلەرگە دۈشمىنىڭلارغا قارشى ياردەم بېرىشى مۇمكىن).
خاتىرجەم بولغان چېغىڭلاردا نامازنى (پۈتۈن شەرتلىرى بىلەن) مۇكەممەل ئادا قىلىڭلار. شۈبھە-
سىزكى، ناماز مۇسئىلەرگە ۋاقتى بەلگىلەنگەن پەرز قىلىندى^[103]. دۈشمەننىڭ ئارقىسىدىن
قوغلاشقا سۇسلۇق قىلماڭلار؛ ئەگەر سىلەر قىينالساڭلار، ئۇلارمۇ خۇددى سىلەرگە ئوخشاش قىي-
نىلىدۇ، سىلەر ئۇلار ئۈمىد قىلمايدىغان نەرسىنى (يەنى شېھىت بولۇشنى، ساۋابىنى ۋە غەلىبىنى)
اللەدىن ئۈمىد قىلسىلەر. اللە ھەممىنى بىلىگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچە-
دۇر^[104]. (ئى مۇھەممەد!) سېنى كىشىلەر ئارىسىدا اللەنىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە ھۆكۈم قىلىن
دەپ، ساڭا ھەقىقەتەن ھەق كىتابىنى نازىل قىلدۇق. خائىنلارنىڭ تەرىپىنى ئالمىغىن^[105].

اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن. اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىدۇر. (گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە خىيانەت قىلغۇچىلارنىڭ تەرىپىنى ئالىمىن. خىيانەتكە ئادەتلەنگەن، گۇناھقا چۆمگەن كىشىنى اللە ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ (107). ئۇلار (خىيانەتلىرىنى) ئىنسانلاردىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرىدۇ، اللەدىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرمايدۇ؛ ئۇلار اللە رازى بولمايدىغان سۆزنى (يەنى بوھتان چاپلاش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش ۋە يالغان قەسەمنى) پىلانلىغان چاغدا، اللە ئۇلار بىلەن بىللە ئىدى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ تۇراتتى، سۆزىنى ئاڭلاپ تۇراتتى). ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى اللە تامامەن بىلگۈچىدۇر (108).

سەلەر شۇنداق كىشىلەر سەلەركى، ھاياتىي دۇنيادا ئۇلارنىڭ (يەنى ئوغرى ۋە خائىنلارنىڭ) تەرىپىنى ئالىدىڭلار، قىيامەت كۈنى كىم اللە غا قارشى ئۇلارنىڭ تەرىپىنى ئالىدۇ؟ (يەنى اللە نىڭ ئازابىنى كىم ئۇلاردىن دەپشۇ قىلىدۇ؟) ياكى كىم ئۇلارغا ھامىي بولىدۇ؟ (109) كىمكى بىرەر يامانلىق ياكى ئۆزىگە بىرەر زۇلۇم قىلىپ قويۇپ، ئاندىن اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلسا، ئۇ اللە نىڭ مەغپىرەت قىلغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان ئىكەنلىكىنى كۆرىدۇ (110). كىمكى (قەستەن) بىرەر گۇناھ قىلسا، ئۇنى ئۆزىنىڭ زىيىنىغا قىلىدۇ (يەنى ئۇنىڭ ۋابالىنى ئۆزى تارتىدۇ). اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (111). كىمكى بىر كىچىك گۇناھ ياكى بىر چوڭ گۇناھ قىلىپ قويۇپ، ئۇنى بىگۇناھ ئادەمگە چاپلىسا، ئۇ شۇ بوھتاننى ۋە ئوپىتچۇق بىر گۇناھنى ئۆزىگە يۈكلەۋالغان بولىدۇ (112). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ساڭا اللە نىڭ پەزىلى ۋە رەھىمىتى بولمىسا ئىدى، ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم چوقۇم سېنى ئازدۇرۇشنى قەستلىيتتى؛ ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنى ئازدۇرىدۇ، ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ساڭا كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى سۈننەتنى) نازىل قىلدى، ساڭا سەن بىلىمىگەن نەرسىلەرنى (يەنى شەرئەت ئەھكاملىرىنى ۋە غەيب ئىشلارنى) بىلدۈردى. اللە نىڭ ساڭا پەزىلى چوڭدۇر (113).

وَاسْتَغْفِرِ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝ وَلَا تَجِدُ
عِنَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُدْرِي مَنْ
كَانَ خَوَاتِمُ الْآيِمِينَ ۝ يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا
يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُمْ مَعَهُمْ رَادُّ يَدِيهِمْ ۝ فَمَنْ يُجْلِلْ
مِنَ الْقَوْلِ ۝ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ۝ هَآؤُلَآئِكَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ نَوْمٌ الْبَاقِي ۝ أَمْ مَنْ يُكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ۝ وَ
مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَكِلِهِمْ تُفْسَةً ۝ ثُمَّ يَسْتَعِزَّ بِاللَّهِ يَجِدِ
اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝ وَمَنْ يَكْسِبْ إثمًا أَوْ آثِمًا يُكْسِبُهُ عَلَى
نَفْسِهِ ۝ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝ وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً
أَوْ آثِمًا كَثِيرًا يَمْرُ بِهِ يَرَوْهَا كَظَبٍّ زَاتِ آثِمَاتٍ ۝ وَاللَّهُ لَئِنْ
وَلَا فَضْلَ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتَهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ
أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ
شَيْءٍ ۝ أُنْزِلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ
مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ۝ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ۝

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرگۈزىمىز. ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ. اللە - نىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر، اللە دىنىمۇ راست سۆزلۈك كىم بار؟ (يەنى اللە دىنىمۇ راست سۆزلۈك ھېچ ئەھدى بولمايدۇ) ⁽¹²²⁾ (اللە ۋەدە قىلغان ساۋاب) سىلەرنىڭ قۇرۇق ئارزۇيۇڭلار ۋە ئەھلى كىتابنىڭ قۇرۇق ئارزۇسى بىلەن قولغا كەلمەيدۇ، كىمكى بىر يامانلىق قىلىدىكەن، بۇنىڭ ئۈچۈن (دۇنيادا ياكى ئاخىرەتتە) جازالىنىدۇ، ئۇ ئۆزى ئۈچۈن اللەدىن باشقا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدەن) ھېچقانداق دوست ۋە ھېچقانداق مەدەتكار تاپالمايدۇ ⁽¹²³⁾. ئەر - ئاياللاردىن مۇسەب بولۇپ تۇرۇپ ياخشى ئىشلارنى قىلغانلار جەننەتكە داخىل بولىدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى قىلچە

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ۚ لَيْسَ بِأَمَانَتِكُمْ وَلَا مَأْتِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَى بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا يَصِيرَ أَحَدٌ مِنْ يَعْمَلُ مِنَ الصَّالِحِينَ مِنْ ذِكْرٍ أَوْ آتٍ يُهْمُؤُونَ قًا وَلَيْكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يَقْلَبُونَ فِيهَا ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ ۖ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ۚ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِشَيْءٍ عَمَلًا وَيَسْمَعُونَكَ فِي الْمَسَاجِدِ ۚ اللَّهُ يُفَتِّحُ فِتْحًا وَمَا يُثَلِّ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي تِلْكَ الْبَيِّنَاتِ لَكُمْ تُوْتُوهُنَّ مَا كَلِبَ لَهْنٌ وَتَرْغَبُونَ ۚ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْمُتَصَدِّقِينَ مِنَ الْوَلَدَانِ ۚ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ۝

كېمەيتۈپتەلمەيدۇ) ⁽¹²⁴⁾. ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى اللە غا تاپشۇرغان (يەنى اللەنىڭ ئەمرىگە بويۇنۇپ ئەمەلنى خالىسى اللە ئۈچۈن قىلغان)، باتىل دىنلاردىن بۇرغان ھالدا ئىبراھىمنىڭ دىنىغا ئەگەشكەن كىشىدىن (دىنىي جەھەتتە) ياخشىراق ئادەم بارمۇ؟ اللە ئىبراھىمنى دوست تۇتتى ⁽¹²⁵⁾. ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى شەيىلىرىنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، بەندىلىرىدۇر، مەخلۇقاتلىرىدۇر). اللە ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر ⁽¹²⁶⁾. (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئاياللار توغرىسىدا پەتۋا سورايدۇ، ئېيتقىنكى، ئۇلار توغرىسىدا اللە سىلەرگە پەتۋا بېرىدۇ. قۇرئاندا سىلەرگە تىلەۋەت قىلىنىدىغان (ئاياللار - نىڭ مىراسىغا ئائىت) ئايەتلەرمۇ پەتۋا بېرىدۇ. شۇنداق يېتىملەر توغرىسىدا پەتۋا بېرىدۇكى، ئۇلارنىڭ تەيىن قىلىنغان مىراسىنى بەرمەيسىلەر، (ئۇلارنىڭ مىراسى قولىمىزدىن چىقىپ كېتىپ قالدۇ دەپ) ئۇلارنى ئەرگە بەرمەيسىلەر (يەنى مۇنداق قىلماسلىقىڭلارغا پەتۋا بېرىدۇ)، بوزەك قىلىنغان بالىلار (نىڭ ھەققىنى بېرىشىڭلار) ۋە يېتىملەرگە ھەققانىي بولۇشىڭلار ھەققىدە پەتۋا بېرىدۇ*. (ئاياللارغا ۋە يېتىملەرگە) قانداقلا ياخشىلىق قىلساڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ (يەنى شۇنىڭغا ئاساسەن اللە سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ) ⁽¹²⁷⁾.

* جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر كىچىك بالىلارغا ۋە ئاياللارغا مىراس بەرمەيتتى، اللە بۇنى مەنى قىلىپ، ئۇلارنىڭ مىراسىنى ئېسىۋېتىشنى بۇيرۇدى.

ئەگەر بىرەر ئايال ئېرىنىڭ كۆڭۈلسىز بولۇشىدىن ياكى يۈز ئۆرۈشىدىن ئەندىشە قىلسا، ئۇلارنىڭ ئۆزئارا كېلىشىشى ھېچ گۇناھ ئەمەس، كېلىشىش (ئۆزلۈشۈپ كېتىشتىن) ياخشى. ئىنسانلارنىڭ تەبىئىيىتىگە بېخىللىق سىڭىپ كەتكەن، ئەگەر (ئاياللارنىڭلارغا) ياخشىلىق قىلساڭلار، (ئۇلارغا) زۇلۇم قىلىشتىن ساقلىنىڭلار (اللە سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ). اللە ھەقىقەتەن قىلىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر [128]. قانچە تىرىشساڭلارمۇ ئاياللارنىڭلارغا (مۇھەببەتتە ۋە دىلىنىڭ مايللىغىدا) باراۋەر مۇئامىلىدە بولۇشقا ھەرگىز قادىر بولالمايسىلەر، شۇنىڭ ئۈچۈن بىرسىگە پۈتۈنلەي مايىل بولۇپ، ئىككىنچىسىنى (ئېرى باردەكمۇ ئەمەس، يوقىتىكمۇ ئەمەس) ئېسىپ قويۇلغان ئايالدىك تاشلاپ قويماڭ. لار، ئەگەر (بۇ جەھەتتىكى قۇسۇرلىرىڭلارنى)

وَأَمَّا عَاقِبَتُ يَوْمٍ تَتُوبُ إِلَىٰ أَعْرَافِكَ
جُنَاتٍ عَلَيْهِمْ أَنْ يَصْلِحَا بَيْنَهُمَا صَلُحَا وَلَا ضَلُّوا عُرُوقًا
وَأَحْزَرَبَ الْأَنْفُسُ الشَّعْرَ وَإِنْ عَجَبُوا فَتَعَبُوا وَإِنْ اللَّهُ
كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا وَلَنْ نَسْخِفَ لَكَ عُيَاظُكَ
بَيْنَ الْيَمِينِ وَلَوْ عَرَضَتْ فَلَائِمٌ كُلُّ الْمَلِئِ فَتَدْرُغَا
كَالْمَعْلَقَةِ وَإِنْ تَصْلِحَا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا
رَحِيمًا وَلَنْ يَتَغَفَّلَ عَنِ اللَّهِ عَالَمِينَ سَعَتِهِ وَكَانَ
اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا وَاللَّهُ مَالِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَّا كُنْ أَمَانًا
أَتَقُولُ اللَّهُ تَعَالَىٰ فَإِنَّ يَوْمَ مَالِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَكِيمًا وَاللَّهُ مَالِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَكُلِّ شَيْءٍ يَخْتَصِرُ اللَّهُ الْيَمِينَ وَالْأَرْضِ
أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيقًا
قَدِيرًا مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَيُعْطِ اللَّهُ
ثَوَابَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا كَانَ اللَّهُ سَيِّئًا عَصِيًّا

تۈزەتسەڭلار، (يەنى ئۇلارغا زۇلۇم قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، اللە ئەلۋەتتە (سىلەرگە) مەغپىرەت قىلىدۇ، رەھىم قىلىدۇ [129]. ئەگەر ئىككىسى ئۆزلۈشۈپ كەتسە، اللە ئۆز پەزىلى بىلەن ئۇلارنىڭ بىرسىنى ئىككىنچىسىدىن بەھاجەت قىلىدۇ، اللە (نىڭ پەزىلى) كەڭدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر [130]. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىلەر اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە سىلەرگە اللەغا تەقۋادارلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلدۇق، ئەگەر كاپىر بولساڭلار (كۇفرىڭلار اللەغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىلەر اللەنىڭ (مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). اللە (مەخلۇقاتتىن) بەھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر [131]. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىلەر اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). ھەممە ئىشنى باشقۇرۇشقا اللە يېتەرلىكتۇر [132]. ئى ئىنسانلار! ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى يوق قىلىپ ئورۇنڭلارغا باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ، اللە بۇنىڭغا قادىردۇر [133]. كىمكى (قىلغان ئەمەلى بىلەن) دۇنيانىڭ نېمىتىنى تەلەيدىكەن، (ئۇنىڭغا ئېيتىپ قويغىنىكى) دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ نېمىتى اللەنىڭ دەركاھىدىدۇر (بەندە ئۆز پەرۋەردىگارىدىن دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ نېمىتىنى تىلسۇن). اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (بەندىلىرىنىڭ ئەمەللىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر [134].

ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) سىلەرگە ھادىسە كېلىشىنى كۈتىدۇ، ئەگەر سىلەر اللەنىڭ نۇسرىتىگە ئېرىش-
سەڭلار، ئۇلار: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسم-
دۇق؟ (كاپىرلاردىن ئالغان غەنىمەتلەردىن بىزگىمۇ
بېرىڭلار)» دەيدۇ. ئەگەر كاپىرلار زەپەر تاپسا،
ئۇلار (كاپىرلارغا): «بىز سىلەردىن غالىب بولۇپ
تۇرۇپ (سىلەرنى ئۆلتۈرىمىدۇق) ئەمەسمۇ؟ سىلەرنى
مۆمىنلەردىن ساقلىمىدۇقۇ؟» دەيدۇ. اللە قىيامەت
كۈنى ئاراڭلاردا (ھەققانىي) ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە
كاپىرلارغا ھەرگىز مۆمىنلەرگە قارشى يول
بەرمەيدۇ^[141]. شۈبھىسىزكى، مۇناپىقلار اللەنى
ئالدىماقچى بولۇشىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئالدىماچىلىقىغا
يارىشا جازا بېرىدۇ، ئۇلار ناماز ئۈچۈن تۇرغاندا،

خۇش ياقىماسلىق بىلەن تۇرىدۇ (ساۋاب ئۈمىد قىلمايدۇ)، (نامازنى) كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن
ئوقۇيدۇ (يەنى دىياكارلىق قىلىدۇ)، اللەنى پەقەت ئازغىنا ياد ئېتىدۇ^[142]. مۇناپىقلار كۇفرى بىلەن
ئىمان ئارىسىدا ئارىسالدى بولۇپ تۇرىدۇ، نە ئۇلارغا، نە بۇلارغا مەنسۇپ ئەمەس (يەنى مۆمىن-
لەرگىمۇ، كاپىرلارغىمۇ مەنسۇپ ئەمەس)، كىمنى اللە گۇمراھ قىلغان ئىكەن، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ
توغرا يول تاپالمايسەن^[143]. ئى مۆمىنلەر! مۆمىنلەرنى (دوست تۇتۇشنى) قويۇپ، كاپىرلارنى
دوست تۇتماڭلار، سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا (يەنى مۇناپىق ئىكەنلىكىڭلارغا) اللەنىڭ روشەن پاكىتى
بولۇشىنى خالاسلەر؟^[144] مۇناپىقلار چوقۇم دوزاخنىڭ ئەڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە (يەنى قەئىرىگە)
تاشلىنىدۇ، ئۇلارغا ھەرگىزمۇ (ئازابىتىن قۇتقۇزىدىغان) مەدەتكار تاپالمايسەن^[145]. پەقەت (مۇنا-
پىقلىقتىن) تەۋبە قىلغان، (ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەن، اللە (نىڭ كىتابى) غا چىڭ يېپىشقان، دىننى
اللە ئۈچۈن خالىسى قىلغان (يەنى قىلغان ئەمەلدىن پەقەت اللەنىڭ رازىلىقىنى كۆرۈلگەن)
كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلار مۆمىنلەر بىلەن بىللە (يەنى ئۇلارنىڭ قاتارىدا) دۇر.
اللە مۆمىنلەرگە (ئاخىرەتتە جەننەتتىن ئىبارەت) بۈيۈك ئەجر ئاتا قىلىدۇ^[146]. ئەگەر اللەنىڭ
نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلساڭلار ۋە ئىمان ئېيتساڭلار، اللە سىلەرگە ئازاب قىلىپ
نېمە قىلىدۇ؟ اللە شۈكۈر قىلغۇچىنى مۇكاپاتلىغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر^[147].

لَا يَزِيدُكَ بَصُورٌ بَلْ إِنْ كَانَ لَكَ فَرْغٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا
أَلَمْ تَكُنْ مَعَهُمْ وَلَنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ
تَسْتَحِذْ عَلَيْهِمْ وَتَسْتَعِزْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَهُ يَحْذَرُونَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَحْجَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا
إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَتَّبِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ غَادٍ هَهُمْ إِذَا قَامُوا
إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ
اللَّهَ إِلَّا كَلِمَةً مَذْبُوحِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لِرَالِ هَؤُلَاءِ وَلَا
إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُفْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَتَحَلَّفُوا بَيْنَكُمْ فَتَكُونُوا سُلْطَانًا مِثْلًا
إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ فِي الدَّرَجَاتِ الْأَعْلَى مِنَ الْأَعْلَى لَنَجْذِ
لَهُمْ نَصِيرًا إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَآصَلُوا بِأَعْتَمِهِمْ أُولَئِكَ
وَأَخْلَصُوا بِنِعْمَتِ اللَّهِ قَالُوا لَكُمْ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي
اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ
إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

(ئالتىنچى پارە)

زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىدىن باشقا (ھەرقانداق كىشىنىڭ) ئاشكارا يامان سۆز قىلىشىنى اللە ياقىتۇر. مايدۇ (زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ زالىمدىن شىكايەت قىلىشىغا ۋە ئۇنىڭغا دۇئائىيەت قىلىشىغا بولىدۇ)، اللە (زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىنى) ئاڭلىغۇ. چىدۇر، (زالىمنى) بىلگۈچىدۇر^[148]. سىلەر ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن بىر ياخشىلىقنى قىلساڭلار ياكى بىرەر يامانلىقنى كەچۈرسەڭلار (ساۋاب تاپسىلەر). شۈبھىسىزكى، اللە ئەيۇ قىلغۇچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر^[149]. شۈبھىسىزكى، اللەنى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار، اللە بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئارىسىنى (اللەغا ئىشىنىپ پەيغەمبەرلىرىگە ئىشەنمەيمىز دېيىش بىلەن) ئاجرىتىۋەتمەكچى بولغاندا

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوۋَةِ مِنَ الْقَوْلِ ۚ إِنَّ أَلَمْنَ ظُلُمًا
وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ۚ إِنَّ تَبَدُّوا خَيْرًا وَأَعْفُوا وَأَعْفُوا
عَنْ سُوۋَةٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ يُرِيدُونَ أَنْ يَفْرُقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَيَقُولُونَ نُوۡمِنُ بِبَعْضٍ وَنُكْفِرُ بِبَعْضٍ ۚ يُرِيدُونَ أَنْ
يَفْرُقُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ۚ
أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ مُّهِينًا ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ
رَسُولِهِ وَأَمْرُهُمْ أَمْرٌ واحِدٌ ۚ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ
وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا رَحِيمًا ۚ يَسْتَأْذِنُ الْكَافِرُ أَنْ يُزِيلَ
عَلَيْهِمْ كِتَابَ اللَّهِ ۚ السَّابِقُ قَدْ سَأَلَ الْوَلِيُّ الْأَمْرَ مِنْ ذَلِكَ
فَقَالُوا لَا تَزِيلُ اللَّهُ جَهَنَّمَ ۚ فَاذْكُرُوا لَهُمُ الْحَقَّ ۚ يَطْلُبُهُمْ ثُمَّ
أَعْتَدُوا الْعَجَلَ مِنْ بَعْدِهِمْ ۚ أَمَّا أَهْلُ الْيَمِينِ فَهُمْ عَفْوَةٌ ۚ
ذَلِكَ وَأَمْرُهُمْ أَمْرٌ واحِدٌ ۚ سَلَطْنَا مِيثَاقًا ۚ وَرَعَيْنَا قَوْلَهُمْ
الظُّوۡرَ يَبِيۡتًا قِيَمَهُمْ وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سَجْدًا ۚ أَوْقَلْنَا
لَهُمْ لَحْمًا لَعَنُوا فِي السَّيِّئِ ۚ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ۚ

لار، (پەيغەمبەرلەرنىڭ) بەزىسىگە ئىشىنىمىز، بەزىسىگە ئىشەنمەيمىز دېگۈچىلەر — ئۇنىڭ (يەنى ئىمان بىلەن كۇفرنىڭ) ئارىسىدا (ئوتتۇرا) يول تۇتماقچى بولغانلار^[150]. ئەنە شۇلار (ئىماننى دەۋا قىلغان تەقدىردىمۇ) راستىنلا كاپىرلاردۇر، كاپىرلارغا خورلىغۇچى ئازاب تەييارلىدۇق^[151]. اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقان، ئۇلاردىن ھېچبىرىنىڭ ئارىسىنى ئاجرىتىۋەتمەيىمەن (يەنى ھەممىسىگە ئىمان ئېيتقان) كىشىلەرگە اللە ئۇلارنىڭ (تېگىشلىك) ئەجىرلىرىنى ئاتا قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر^[152]. ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سەندىن ئۆزلىرىگە ئاسماندىن بىر كىتاب چۈشۈرۈشنى سورايدۇ، ئۇلار مۇسادىن بۇنىڭدىنمۇ چوڭراقىنى سوراپ: «بىزگە اللەنى ئاپئاشكارا كۆرسەتكەن» دېگەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنىڭ زۇلمى سەۋەبلىك ئۇلارنى چاقماق سوقتى (يەنى ئاسماندىن بىر ئوت كېلىپ ئۇلارنى ھالاك قىلدى). ئۇلار روشەن مۆجىزىلەر كەلگەندىن كېيىن موزايىنى (مەبۇد) قىلىۋالدى. كېيىن بىز ئۇلارنى ئەيۇ قىلدۇق. بىز مۇساغا (ئۇنىڭ راست پەيغەمبەرلىكىنى ئىسپاتلايدىغان مۆجىزىلەردىن) روشەن پاكىت ئاتا قىلدۇق^[153]. (تەۋرات شەرىئىتىنى قوبۇل قىلمىغاندا لىقلىرى سەۋەبلىك) ئۇلاردىن ئەھدە ئالماق ئۈچۈن ئۈستىگە تۈر (تېغى)نى تىكلەپ قويۇدۇق، ئۇلارغا: «(بەيتۈلمۇقەددەس) دەۋرۋازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار» دېدۇق ھەمدە ئۇلارغا: «شەننىنىڭ ھۈرمىتىنى ساقلاڭلار (يەنى شەننىدە بېلىق تۇتۇش بىلەن ھەددىڭلاردىن ئاشماڭلار)» دېدۇق. ئۇلاردىن (بۇ ھەقتە) مەھكەم ۋەدە ئالدىق^[154].

ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى ناسارالار جامائەسى) دىنىڭلاردا ھەددىدىن ئاشماڭلار، اللەنىڭ شەنكىگە ھەق (سۆز) دىن باشقىنى ئېيتماڭلار (يەنى اللەغا شېرىكى ۋە بالىسى بولۇشتىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلىڭلار). مەسىئە ئىسا — مەريەمنىڭ ئوغلى، پەقەت اللەنىڭ رەسۇلىدۇر (سىلەر گۇمان قىلغاندەك اللەنىڭ ئوغلى ئەمەستۇر)، مەريەمگە اللەنىڭ ئىلقا قىلغان كەلىمىسىدۇر (يەنى ئاتىنىڭ ۋاستىسىز، اللەنىڭ «ۋۇجۇتقا كەل» دېگەن سۆزىدىن يارىتىلغاندۇر)، اللە تەرىپىدىن كەلگەن بىر روھتۇر، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار، (اللە ئىسا، مەريەمدىن ئىبارەت) ئۈچتۈر دېمەڭلار، (خۇدا ئۈچ دەيدىغان ئېتىقادتىن) قايتىڭلار، (بۇ) سىلەرگە پايدىلىقتۇر، اللە پەقەت بىر ئىلاھ. تۇر، بالىسى بولۇشتىن اللە پاكىتۇر، ئاسانلاردىكى

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِدْرَاسًا إِنَّهُمْ السَّيِّئُ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَذِبْتُمْ
الْقَهْرَ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحَ مِنْهُ فَأَمَّا يَا لِقَائِهِ رَسُولَهُ وَلَا
تَقُولُوا كَذِبًا إِنَّهُمْ أَخْبَرُواكُمُ اللَّهُ إِنَّهُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ
سُبْحَنَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا لَّنْ يُسْتَكْفَرَ السَّيِّئُ أَنْ
يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يُسْتَكْفَرَ
عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرْهُمْ إِلَهُ جَمِيعًا قَالُوا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قِيَمُوا يَوْمَهُم أَجُورُهُمْ وَ
يَزِيدُ لَهُمْ فِي صَلَاتِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا لَكُنْ أَوَّاسِينَ وَ
كَفِيلِينَ لَهُمْ عَذَابُ النَّارِ وَلَا يَحْدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَالْيَا وَلَا يَصِيرُوا يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُم بُرْهَانٌ
مِّنْ رَبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ تَوْرًا مُبِينًا قَالُوا الَّذِينَ
آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ
رَحْمَةً مِنْهُ وَقَضَىٰ وَيُحْيِي إِلَهُ عَزَّ وَجَلَّ مُتَقَبِّلًا ۝

ۋە زېمىندىكى شەيىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر)، اللە يېتەرلىك ھامىيدۇر (171). مەسىھمۇ، (اللە غا) يېقىن پەرىشتىلەرمۇ اللەغا بەندە بولۇشتىن ھەرگىز باش تارتمايدۇ، كىملىرىكى اللەغا بەندىچىلىك قىلىشتىن باش تارتىدىكەن ۋە كۆرۈڭلەپ كېتىدىكەن، (بىلىۋىتىكى) اللە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى (قىيامەت كۈنى ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۆز دەرگاھىغا توپلايدۇ (172). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىنىڭ) ئىجىرىنى تولۇق بېرىدۇ، نېمىتىنى ئۇلارغا ئاشۇرۇپ بېرىدۇ، (اللەغا قۇلچىلىق قىلىشتىن) باش تارتقان ۋە كۆرۈڭلەپ كەتكەنلەرگە كەلسەك، اللە ئۇلارغا قاتتىق ئازاب قىلىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن اللەدىن باشقا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق دوست ۋە ھېچقانداق مەدەتكار تاپالمايدۇ (173). ئى ئىنسانلار! سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن (شانلىق مۆجىزىلەر بىلەن كۈچلەندۈرۈلگەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىبارەت) ئۈچۈن دەلىل كەلدى، سىلەرگە روشەن نۇرنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق (174). اللەغا ئىمان ئېيتقان ۋە ئۇنىڭغا (يەنى قۇرئانغا) چىڭ يېبىشقانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنى ئۆز رەھمىتىگە ۋە نېمىتىگە (يەنى جەننىتىگە) داخىل قىلىدۇ ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا باشلايدۇ (175).

سەلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋان، قان، چوشقا
گۆشى، اللەدىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى
تەلپا ئېلىنىپ بوغۇزلانغان ھايۋان، بوغۇپ ئۆلتۈ-
رۈلگەن ھايۋان، ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلگەن ھايۋان،
(ئېگىزدىن) يىقىلىپ ئۆلگەن ھايۋان، (ھايۋانلار
تەرىپىدىن) ئۇسۇپ ئۆلتۈرۈلگەن ھايۋان، يىرتقۇچ
ھايۋانلار يېرىپ ئۆلتۈرۈپ يېگەن ھايۋان (نىڭ
گۆشىنى يېيىش) ھارام قىلىندى. لېكىن (يۇقىرىقى
بەش تۈرلۈك ھايۋاندىن جېنى چىقىمىغان چاغدا)
بوغۇزلىغانلىرىڭلار ھالال بولىدۇ ھەمدە بۇتلارغا
ئېلىپ بېرىلىپ ئۇنىڭ يېنىدا بوغۇزلانغان ھايۋانلار
ھارام قىلىندى. ئەزلام (يەنى جاھىلىيەت دەۋرىدە
پال ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان ئۈچ پارچە ياغاچ) بىلەن
پال سېلىشڭلار ھارام قىلىندى، بۇ گۇناھتۇر،
كاپىرلار بۈگۈن سەلەرنىڭ دىنىڭلار (نى يوقىتىش)
دىن ئۈمىدىنى ئۇزدى، ئۇلاردىن قورقماڭلار، مەن-
دىن قورقۇڭلار. بۈگۈن سەلەرنىڭ دىنىڭلارنى
پۈتۈن قىلدىم، سەلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم،

ئىسلام دىنىنى سەلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم، كىمكى ئاچلىقتا ئىلاجىسىزلىقتىن، گۇناھنى
مەقسەت قىلماستىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەرنى يېسە گۇناھ بولمايدۇ)، اللە مەغپىرەت قىلغۇ-
چىدۇر، بەندىلىرىگە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^(۴). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن ئۆزلىرىگە (يېمەك-
ئىچمەكتىن) نېمىلەرنىڭ ھالال قىلىنغانلىقىنى سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «سەلەرگە پاك نەرسىلەر ۋە
(ئىت، قارچىغا، قۇشقا ئوخشاش) شىكارغا ئۆگىتىلگەن، سەلەر اللەنىڭ ئۆزەڭلارغا ئۆگەتكەننى
بويىچە ئۆگەتكەن ئوۋچى جانىۋارلارنىڭ شىكار قىلغان نەرسىلىرى ھالال قىلىندى، ئۇلارنىڭ
سەلەر ئۈچۈن ئوۋلىغان نەرسىلىرىدىن يەڭلار (ئوۋچى جانىۋارلارنى شىكارغا قويۇپ
بەرگەن چېغىڭلاردا) اللەنىڭ نامىنى ياد قىلىڭلار (يەنى بىسىملا دەڭلار)، اللە (نىڭ ئەمرىگە
مۇخالىپەتچىلىك قىلىش) تىن ساقلىنىڭلار، اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر^(۵). بۈگۈن
سەلەرگە پاك نەرسىلەر ھالال قىلىندى، كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) نىڭ
تامىقى سەلەرگە ھالاللدۇر ۋە سەلەرنىڭ تامىقىڭلار ئۇلارغا ھالاللدۇر، مۇمىنلەردىن بولغان ئەفغە-
ئاياللارنىڭ، سەلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن بولغان
ئەفغە ئاياللارنىڭ مەھرەسىنى بەرسەڭلار، ئىسپەتلىك بولغىنىڭلار ۋە ئاشكارا-يوشۇرۇن پاكىتىنى
كۆزلىمىڭىڭلار ھالدا (ئۇلارنى ئالساڭلار)، ئۇلار سەلەرگە ھالاللدۇر، كىمكى ئىماندىن
يېنىۋالدىكەن (ياكى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن)، ئۇنىڭ ئەمەلى (نىڭ
ساۋابى) يوققا چىقىرىلىدۇ، ئاخىرەتتە ئۇ زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىدۇ^(۶).

خَرِمْتُ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْذَّمَّ وَتَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُوْلَئِكَ لِعَيْنِ
اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةَ وَالْمَوْقُودَةَ وَالْمَرْذِيَّةَ وَالنَّطِيجَةَ وَمَا
أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَيْتُمْ وَمَا ذَرَعَ عَلَى النَّصَبِ وَإِنْ لَقِيتُمْ
يَا أَلَا أَكْفَرُ ذِكْرًا لَمْ يَمُتْ يَوْمَئِذٍ الْكَلْبُ الْكَلْبُ الْكَلْبُ الْكَلْبُ
فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاحْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ
عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
مَخْصَصَةٍ غَيْرِ مَخْصَصَتِي لِأَنْ يَأْكُلَ مِنْهُ فَلْيَأْكُلْ مِنْهُ غَيْرَ مَخْصَصَةٍ
مَّا ذَا جِلٍّ لَكُمْ فِي أَجْلِ لَكُمُ الْكَلْبُ وَالْمَرْذِيَّةَ وَمَا عَمِلْتُمْ مِنَ الْبُحَارِ
مُكَلِّبِينَ تَعْلَمُونَ مِمَّا عَمِلْتُمْ اللَّهُ تَعْلَمُ أَيْمًا أَسْمَلَكُمْ عَلَيْكُمْ
وَأَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَالْقَوْلُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ
الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الْكَلْبُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ
لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ مِنْكُمْ وَالْمُؤْمِنَاتُ وَالْمُحْصَنَاتُ
مِنْ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ الْمُؤْمِنِينَ
مُحْصِنِينَ غَيْرِ مُسْلِحِينَ وَارْتَمَحْنِي أَجْدَانِ وَمَنْ يَكْفُرْ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

ئى مۆمىنلەر! (سەلەر تاھارەتسىز بولۇپ) ناماز (ئوقۇماقچى بولۇپ) تۇرغىنىڭلاردا، يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، بېشىڭلارغا مەسى قىلىڭلار، پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، ئەگەر جۈنۈپ بولساڭلار پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)، ئەگەر كېسەل بولساڭلار (سۇ زىيان قىلىدىغان بولسا)، ياكى سەپەر ئۈستىدە بولۇپ (سۇ تاپالمىساڭلار)، ياكى سىلەرنىڭ بىرسىڭلار ھاجەتخانىدىن كەلگەن (يەنى تاھارەت سۇندۇرغان) بولساڭلار، ياكى ئاياللىرىڭلار بىلەن يېقىنچىلىق قىلغاندىن كېيىن (غۇسلى تاھارەت ئۈچۈن) سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپىراقتا تەيەممۇم قىلىڭلار، ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا مەسى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَجْزَلَكُمْ
إِلَى الْكَعْبَيْنِ فَإِنْ كُنْتُمْ خُبًا فَأَغْسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ
مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ
أَوْ لَسْتُمْ عَلَى الْمَاءِ فَغَسَّوْا أَمْ يَتَّبِعُونَ مَا يَرْثِي
اللَّهُ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ وَمُسْأَلَةً مَا يَرْثِي
اللَّهُ لِيَجْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَمٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَيُغْنِيَكُمْ عَنْكَ لَكُمْ تَسْكِينًا وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
بِذَاتِ الصُّدُورِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ
شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُورٍ عَلَى
الْأَكْثَرِ لَوْ رَأَيْتُمْ أَنَّ كُفْرًا لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا
اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

قىلىڭلار، اللە سىلەرگە مۇشەققەتنى خالىمايدۇ، لېكىن اللە شۇكۇر قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرنى پاك قىلىشنى، (ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن) نېمىتىنى سىلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ ^[6] . (ئى مۆمىنلەر!) اللەنىڭ سىلەرگە بەرگەن (ئۇلۇغ) نېمىتىنى ۋە سىلەر بىلەن قىلغان مۇئامىلىسىنى ئەسلىڭلار، ئەينى زاماندا سىلەر: «ئاللىدۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېگەن ئىدىڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار (يەنى اللەغا بەرگەن ئەھدىنى بۇزۇشتىن ساقلىنىڭلار). اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىدىن) نىڭ دىللىرىدىكى سىرلىرىنى بىلگۈچىدۇر ^[7] . ئى مۆمىنلەر! اللەنىڭ (ھەقىلىرىنى) ئادا قىلىشقا تىرىشىڭلار، ئادىللىق بىلەن گۇۋاھلىق بېرىڭلار، بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن، (دۈشمىنىڭلارغا) ئادىل بولۇڭلار، بۇ (يەنى ئۇلارغا ئۆچمەن تۇرۇپ ئادىل بولۇشۇڭلار) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر، اللەدىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر ^[8] . اللە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب ۋەدە قىلدى ^[9] .

كاپر بولغان ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغان كىشىلەر ئەھلى دوزاختۇر (10). ئى مۇمىنلەر! اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن (يەنى سىلەرنى دۈشمىنىڭلاردىن ساقلىغانلىق) نېمىتىنى ئەسلەڭلار، ئەينى زاماندا بىر جامائە سىلەرگە قوللىرىنى ئۇزاتماقچى (يەنى سىلەرنى ئۆلتۈرمەكچى) بولغان ئىدى، اللە ئۇلارنىڭ قوللىرىنى سىلەردىن توسى (يەنى سىلەرنى ئۇلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ساقلىدى). اللە دىن (اللە نىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاش، مەنئى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلىنىش بىلەن) قورقۇڭلار، مۇمىنلەر اللە غا تەۋە ككۈل قىلىسۇن (11). شۈبھىسىزكى، اللە ئىسرائىل ئەۋلادىدىن مەھكەم ئەھدە ئالدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن (يەنى ئون ئىككى ئايىاقنىڭ ھەربىرىسىدىن بىرىدىن) ئون ئىككى

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَذْكُرُوا إِذْ بَعَثَ اللَّهُ
عَلَيْكُمْ إِدْهَمَ قَوْمًا أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَقَامُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ۚ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَبِيًّا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ
لَئِنْ أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ
بِرُسُلِي وَعَزَرْتُمْ أَوْيَهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمِنْ كَفَرًا بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ
فَغَدَاَ نَاصِرًا سَوَاءَ النَّاصِرِينَ ۖ فِيمَا أَفْضَيْتُمْ مِنْ بَيْنِ
أَيْدِيهِمْ وَجَلَلْتُمْ لَهُمْ قِسْيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ
تَقْلِقُهُمْ عَلَى خَلْقٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝

باشلىقنى (كېيىلىك ئۈچۈن جەببارلارغا يەنى ئەمالقەلەرگە) ئەۋەتتۇق ھەمدە اللە : «مەن سىلەرگە ياردەم بېرىمەن، (ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! اللە بىلەن قەسەمكى) ئەگەر سىلەر نامازنى (تەئىدىل ئەركان بىلەن) ئۆتسەڭلار، زاكات بەرسەڭلار، پەيغەمبەرلىرىڭىزگە ئىمان ئېيتساڭلار ۋە ئۇلارغا ياردەم بەرسەڭلار، اللە غا قەرزى ھەسەنە بەرسەڭلار (يەنى اللە نىڭ يولىدا پۇل - مېلىڭلارنى سەرپ قىلساڭلار)، ئەلۋەتتە سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى يوققا چىقىرىمەن، سىلەرنى ئەلۋەتتە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىمەن. شۇنىڭدىن (يەنى مەھكەم ئەھدىدىن) كېيىن سىلەردىن كىمكى (ئەمىر قىلغان نەرسىلىرىمنى) ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇ ئەلۋەتتە توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ» دېدى (12). ئەھدىنى بۇزغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى رەھىمت - مەزىدىن يىراق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ دىللىرىنى (ئىماننى قوبۇل قىلىشقا يۇمشايدىغان دەرىجىدە) قاتتىق قىلدۇق، ئۇلار (تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ، ئۇلار (تەۋراتتا) ئۆزلىرى ئۈچۈن قىلىنغان نەسىھەتنىڭ بىر قىسمىنى ئۇنتۇدى. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنىڭ خىيانەت قىلغانلىقىنى بايقاپ تۇرىمەن، (ئەگەر تەۋبە قىلسا) ئۇلارنى ئەپۇ قىلىن، (ئەگەر ئىمان ئېيتسا) ئۇلارنى كەچۈرگىن، اللە ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ (13).

بىز ناسارامىز دېگەنلەردىنمۇ (اللەنى بىر دەپ تونۇشقا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتىشقا) مەھكەم ئەھدە ئالدۇق، ئۇلار (ئىنجىلدا) ئۆزلىرىگە قىلىنغان نەسىھەتنىڭ بىر قىسمىنى ئۇنتۇدى، (بۇنىڭ جازاسى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىيامەتكىچە ئاداۋەت ۋە دۈشمەنلىك سالدۇق، (شۇ چاغدا) اللە ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ (يەنى ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قەبە ئەمەللىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ) (14). ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سىلەرگە سىلەر كىتابتا (ئىنجىلدا ۋە تەۋراتتا) يوشۇرغان نۇرغۇن نەرسىلەرنى بايان قىلىپ بېرى-

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ
فَسَوَّحْنَا مِيثَاقَهُمْ دُكْرًا بِمِ قَاغَرِيْنَا بَيْنَهُمُ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ
يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ۝ يَا أَهْلَ
الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا
مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ
كَثِيرٍ ۖ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ
مُبِينٌ ۝ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ
سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ لَقَدْ
كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ
الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأَنَّهُ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا
وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يُخْلُقُ
مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

دىغان ۋە (يوشۇرغان نەرسىلەردىن) نۇرغۇننى كەچۈرىدىغان (ئاشكارىلاپ سىلەرنى پاش قىلمايدىغان) رەسۇلىمىز كەلدى، سىلەرگە اللە تەرىپىدىن نۇر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ۋە روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) كەلدى (15). اللە شۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) ئارقىلىق رازىلىقنى تىلگەنلەرنى سالامەتلىك يوللىرى (اللەنىڭ شەرىئىتى ۋە ئۇنىڭ ئەھكاملىرى) غا يېتەكلەيدۇ، ئىرادىسى بويىچە ئۇلارنى (كۇفرى) قاراڭغۇلۇقتىن (ئىماننىڭ) نۇرىغا چىقىرىدۇ ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا ھىدايەت قىلىدۇ (16). مەريەم ئوغلى مەسىھ (يەنى ئىسا) اللە دۇر دېگەن كىشلەر (يەنى ناسارالارنىڭ بىر پىرقىسى) ھەقىقەتەن كاپىر بولدى. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ئەگەر اللە مەريەم ئوغلى مەسھنى، مەسھنىڭ ئانىسىنى (يەنى مەريەمنى) ۋە يەر يۈزىدىكى بارلىق كىشىلەرنى ھالاك قىلىشنى ئىرادە قىلسا، اللە (نىڭ ئىرادىسى) دىن بىرەر نەرسىنى توسۇشقا كىم قادىر بولالايدۇ؟ ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللە خالىغىنىنى خەلق ئېتىدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (17).

يَهُودِيَّيْلَار ۋە ناسارالار: «بىز اللە نىڭ ئوغۇللىرىدۇر.مىز (يەنى ئاتا-بالىدەك يېقىنسىمىز) ۋە (بىز اللە نىڭ دىنىدا بولغاچقا) دوستلىرىدۇرمىز» دېدى. ئېيتقىنكى، «ئۇنداق بولسا اللە نېمە ئۈچۈن سىلەرگە كۇناھسىلار تۈپەيلىدىن ئازاب قىلىدۇ؟» بەلكى سىلەر باشقا كىشىلەرگە ئوخشاش اللە ياراتقان ئىنسانىلەر، اللە خالىغان ئادەمگە مەغپىرەت قىلىدۇ؛ خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ. ئاسمانلارنىڭ، يەر يۈزىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، ئەڭ ئاخىر بار بىدىغان جاي اللە نىڭ دەرىگاھىدۇر ^[18]. ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) بىزگە (ساۋاب بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (ئازابتىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلىمىدى دېمەسلىكىڭلار ئۈچۈن، پەيغەمبەرلەر ئۇزۇلۇپ قالغان بىر زاماندا سىلەرگە (شەرىئەتنى ۋە ئۇنىڭ ئەھكاملىرىنى) بايان قىلىپ بېرىدىغان رەسۇلىمىز كەلدى، ھەقىقەتەن سىلەرگە خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلدى (ئەمدى سىلەرگە ئۆزۈرە قالمىدى). اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر ^[19]. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمىگە ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ياد قىلىڭلار، اللە ئۆز ۋاقتىدا ئىچكىڭلاردا (سىلەرنى توغرا دىنغا يېتەكلەيدىغان) نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى بارلىققا كەلتۈردى. سىلەردىن پادىشاھلار قىلدى (يەنى ئۆزەڭلارنى ئۆزەڭلارغا خوجا قىلدى). سىلەرگە جاھان ئەھلىدىن ھېچ كىشىگە بەرمىگەن (دەريانى يېرىپ ئوتتۇرىسىدىن يول ئېچىپ بېرىش، بۇلۇتلارنى سايىۋەن قىلىپ بېرىش، ئاسماندىن يېمەكلىك چۈشۈرۈپ بېرىش قاتارلىق) نېمەتلىرىنى بەردى ^[20]. ئى قەۋمىم! اللە سىلەرگە تەقدىر قىلغان (يەنى سىلەرنى كىرىشكە ئەمىر قىلغان) مۇقەددەس زېمىنغا (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسكە) كىرىڭلار، ئارقىڭلارغا چېكىنمەڭلار، بولمىسا (ئىككىلا دۇنيادا) زىيان تارتىقۇچىلاردىن بولۇپ قالسىلەر» ^[21]. ئۇلار: «ئى مۇسا! مۇقەددەس زېمىندا كۈچلۈك (يەنى جاسامەتلىك، قامەتلىك) بىر قەۋم بار (ئۇلار ئاد قەۋمنىڭ قالدۇقى بولغان ئەمالىقەلەر)، ئۇلار چىقىپ كەتمىگەچە بىز ئۇ يەرگە ھەرگىز كىرمەيمىز، ئۇلار ئۇ يەردىن چىقىپ كەتسە چوقۇم كىرىمىز» دېدى ^[22]. اللەدىن قورققۇچىلاردىن بولغان، اللە نىڭ (ئىمان بىلەن تائەتتىن ئىبارەت) نېمىتىگە ئېرىشكەن ئىككى ئادەم (يەنى كالىب ئىبنى يەفۇننە بىلەن يۇشە ئىبنى نۇن) ئۇلارغا: «(شەھەرنىڭ) دەرۋازىسىدىن ھۇجۇم قىلىپ كىرىڭلار، (شەھەرنىڭ) دەرۋازىسىدىن ھۇجۇم قىلىپ كىرسەڭلار، چوقۇم غەلىبە قىلىسىلەر، ئەگەر اللە نىڭ ۋەدە قىلغان ياردىمىگە (ئىشەنسەڭلار، اللە غا تەۋەككۈل قىلىڭلار) دېدى ^[23].

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ عَنْ ابْنِ اللَّهِ وَآجِبَاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّثْلَ خَلْقٍ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝ يَٰأَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى قُرْآنٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَنَّ تَقُولُوا مَا جَاءَ ءَامِنٌ بِّشَيْءٍ وَلَا كَذِبٌ قَدْ جَاءَكُمْ نَبِيُّكُمْ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يُعْزِمُ أَذْكَرَ ائِمَّةً اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحْجَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءٌ وَجَعَلَكُمْ شُعْبًا وَأَنْتُمْ مِّنَ الْفِرْيَةِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ۝ يُعْزِمُ أَذْكَرَ ائِمَّةً اَلْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنقَلِبُوا خِصَمًا ۝ قَالُوا لَيْسَ بِنَا فِيهَا قَوْمًا جَالِينَ ۝ وَأَنْتَ لَن تَدْخُلَهَا بِحَقِّ عَهْدِنا مِمَّا قَدْ عَجَّزْنَا أَمِنَّا ۝ وَأَنْتَ أَذْكَرُونَ ۝ قَالَ رَجُلٌ مِّنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَعْمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا أَذْكَرَ عَلَيْهِمُ الْبَابُ ۖ قَدْ أَهْلَكْتُمُوهُ قَدْ كُنْتُمْ مِّنَ الْغَافِلِينَ ۝

ئۇلار: «ئى مۇسا! مادامكى، ئۇلار مۇقەددەس يەردە ئىكەن، بىز ھەرگىز ئۇ يەرگە كىرمەيمىز، سەن پەر-
ۋەردىگارنىڭ بىلەن بىللە بېرىپ ئىككىڭلار ئۇرۇ-
شۇڭلار، بىز بۇ يەردە ئۆلتۈرۈپ تۇرايلى» دېدى (24).
مۇسا دېدى: «پەرۋەردىگار سەن مەن پەقەت
ئۆزۈمگە ۋە قېرىنداشلىرىمغا ئىگەن، سەن بىز
بىلەن (ئىتائىتىڭدىن باش تارتقان) قەۋمنىڭ
ئارىسىنى ئايرىۋەتكەن» (25). اللە دېدى: «ئۇلارنىڭ
مۇقەددەس يەرگە كىرىشى 40 يىلغىچە ھارام
قىلىندى، (بۇ جەرياندا) ئۇلار زېمىندا ئادىشپ
يۈرسىدۇ*. پاسىق قەۋم ئۈچۈن قايغۇرمىغىن» (26).
(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى ئەھلى كىتابقا ۋە
قەۋمىڭگە) ئادەمنىڭ ئىككى ئوغلى (يەنى ھابىل
بىلەن قابىل) نىڭ ھېكايىسىنى راستلىق بىلەن ئوقۇپ
بەرگىن، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (يەنى ھابىل بىلەن
قابىل) ئىككىيلەن قۇربانلىق قىلغان ئىدى. بىرسى

قَالُوا يٰيٰمُوسٰى اِنَّا لَنَدْعُكَ لَمَّا كُنَّا اَمَّا اَمْرًا فَاذْهَبْ
اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا اِنَّا لَمُهَيِّمَانَا فَعُدُّوْنَ ۝ قَالَ رَبِّ اِنِّى
لَا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِىْ وَآخِىْ قَاتِلُىْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفٰسِقِيْنَ ۝ قَالَ فَاٰتِنَا حُرْمَةً عَلَيْهِمْ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً
يَعْبُدُوْنَ فِى الْاَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ۝
وَاَتٰى عَلَيْهِمْ نَبَا اِبْنِىْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبٰنًا فَتَقَبَّلَ
مِنْ اٰدَمَ بَٰهَمٰ وَكَمْ يَتَقَبَّلُ مِنَ الْاِنْسِ قَالَ لَا تَنفَكَ قَالَ
اِنَّمَا يَقْبَلُ اللّٰهُ مِنَ الْبٰتِنِ ۝ لَمِنْ بَطَلَتْ اِلٰى يَدِكَ
لِسْقٰتِىْ مَا اَنَا بِسَاطِىْ يَدِىْ اِلَيْكَ لَا تَشْكُ اِلٰى اَخَاىْ
اللّٰهُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝ اِنِّىْ اُرِيْدُ اَنْ سَبُوْا بَنِيْ اٰدَمَ
اِنْ شِئْتُمْ فَنَكُوْنُ مِنْ اَصْحٰبِ النَّارِ ۝ ذٰلِكَ جَزَاُ الظّٰلِمِيْنَ ۝
فَطَوَّعَتْ لَهٗ نَفْسُهٗ قَتْلَ اَخِيْهِ فَقَتَلَهٗ فَاصْبِرْ مِنَ الْحَزَنِ ۝
فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَبْحِثُ فِى الْاَرْضِ لِيُرِيَهٗ كَيْفَ يَؤْوِى
سُوْدَةً اَخِيْهِ ۝ قَالَ يٰوَيْلِىْ اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُوْنَ مِثْلَ هٰذَا
الْغُرَابِ قَالُوْا رِى سُوْدَةً اَخِيْ فَاصْبِرْ مِنَ الدُّرِّ مِثْنِ ۝

(يەنى ھابىل) نىڭ قوبۇل بولدى، يەنە بىرسى (يەنى قابىل) نىڭ قوبۇل بولمىدى. (قابىل ھابىلغا)
«مەن سېنى چوقۇم ئۆلتۈرمىگەن» دېدى، ھابىل نېمىشقا دېۋىدى، قابىل: «اللە سېنىڭ قۇربانلىق-
قىڭنى قوبۇل قىلىپ، مېنىڭكىنى قوبۇل قىلمىدى» دېدى. (ھابىل) ئېيتتى: «اللە پەقەت تەقۋادار-
لارنىڭ (قۇربانلىقىنى) قوبۇل قىلىدۇ (27). ئەگەر سەن مېنى ئۆلتۈرۈشكە قولۇڭنى سوزىدىغان
بولساڭ، مەن سېنى ئۆلتۈرۈشكە قولۇمنى سوزمايمەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەر-
دىگارى اللەدىن قورقەيمەن» (28). مەن ھەقىقەتەن سەن بىلەن بولغان گۇناھنى (يەنى مېنى
ئۆلتۈرگەنلىك گۇناھىڭنى) ۋە سېنىڭ (ئىلگىرىكى) گۇناھىڭنى (يەنى ئاتالغۇ ئادەمنىڭ ئەمرىگە
ئاساسلىق قىلغانلىق گۇناھىڭنى) ئۈستۈڭگە ئېلىپ ئەھلى دوزاخلاردىن
بولۇشۇڭنى تىلەيمەن، (كىشىلەرگە) زۇلۇم قىلغۇچىلارنىڭ جازاسى
شۇدۇر» (29). ئۇ (يەنى قابىل) نىڭ نەپسى ئۇنىڭغا قېرىندىشىنى (يەنى ھابىلنى)
ئۆلتۈرۈشنى چىرايلىق كۆرسەتتى، شۇنىڭ بىلەن، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ (دۇنيا
ۋە ئاخىرەتتە) زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى (30). اللە ئۇنىڭغا قېرىندىشىنىڭ جەستىنى قانداق
كۆمۈشنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بىر قاغا ئەۋەتتى. ئۇ (تۈمۈشۈ ۋە ئىككى پۇتى بىلەن)
يەرنى كۆلدى. ئۇ (بۇنى كۆرۈپ): «ۋاي مەن قېرىندىشىمنىڭ جەستىنى كۆمۈشتە مۇشۇ قاغ-
چىلىك بولۇشتىن ئاجىز كەلدىممۇ؟» دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ نادامەت قىلغۇچىلاردىن بولدى (31).

* مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ دۇئاسىنى اللە ئىجابەت قىلدى، ئۇلارنى زېمىندا 40 يىل ئاداشتۇردى.

شۇ (يەنى قابىلىنىڭ ھابىلىنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكى) سەۋەبتىن (تەۋراتتا) ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھۆكۈم قىلدۇرۇلدى، كىمكى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمىگەن ياكى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلمىغان بىر ئادەمنى ئۆلتۈرسە، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ، كىمكى بىر ئادەمنى تىرىلدۈرسە (يەنى قۇتقۇزسا ياكى ھايات قىلىشقا سەۋەبچى بولسا)، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى تىرىلدۈرگەندەك بولىدۇ، پەيغەمبەر-لىرىمىز بەنى ئىسرائىلغا راستلا (شانلىق) مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ) تولىسى (كۆپىرىدە، ئادەم ئۆلتۈرۈشتە) زېمىنىدا ھەددىدىن

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُزِرُونَ ﴿١٧٠﴾ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرُسُلَهُ وَيَسْعُونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأرجُلُهُمْ مِنْ خِلَافِ أَوْ يُنْفَخُوا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ جَزَاءُ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧١﴾ الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٧٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَلَوْ أَنَّ لَهُمْ مَتْنُ الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تُفْعِلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

ئاشقۇچىلاردىن بولدى^[32]. اللہ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى بىلەن ئۇرۇش قىلىدىغانلارنىڭ، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغانلارنىڭ جازاسى شۇكى، ئۇلار ئۆلتۈرۈلۈشى ياكى دارغا ئېسىلىشى ياكى ئوڭ قوللىرى ۋە سول پۇتلىرى كېسىلىشى ياكى سۈرگۈن قىلىنىشى كېرەك. بۇ (يەنى جازا) ئۇلار ئۈچۈن بۇ دۇنيادا رەۋاللىق (ئېلىپ كەلگۈچىدۇر)، ئاخىرەتتە ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[33]. سىلەر تۇتۇۋېلىشتىن ئىلگىرى تەۋبە قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىلىڭلاركى، اللہ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[34]. ئى مۆمىنلەر! مەقسەتكە ئېرىشىشكە ئۈچۈن اللہ (نىڭ ئازابى)دىن قورقۇڭلار، اللہ غا (تائەت-ئىبادەت قىلىش، گۇناھتىن ساقلىنىش بىلەن) يېقىنچىلىقنى تىلەڭلار، اللہ يولىدا جىھاد قىلىڭلار^[35]. يەر يۈزىدىكى بارلىق نەرسىلەر، يەنە شۇنىڭدەك بىر ھەسسە كېلىدىغان نەرسىلەر كاپىرلارنىڭ بولۇپ، ئۇلار قىيامەت كۈنى (اللە) نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇنى قىدىيە قىلىپ بەرگەن تەقدىر-دىمۇ، ئۇلارنىڭ (بۇ قىدىيىسى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇلار قىيىنغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[36].

ئۇلار دوزاختىن چىقماقچى بولسۇدۇ،
ئەمما ھەرگىز چىقالمايدۇ، ئۇلار (ئۆزۈلۈپ
قالمايدىغان) دائىملىق ئازابقا قالدۇ(37).
ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق
قىلغۇچى ئايالنىڭ قىلمىشىنى جازا، ئالە
تەرىپىدىن ئىبرەت قىلىش يۈزىدىن قوللىرىنى
كېسىڭلار، ئالە (ئۆز ئەمرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتا)
غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر(38).
كىمكى (ئوغرىلىق قىلىپ كىشىلەرگە)
زۇلۇم قىلغاندىن كېيىن تەۋبە قىلسا، (ئەمەلىنى)
تۈزسە (يەنى ئوغرىلىق قىلىشتىن يانسا)، ئالە
ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، ئالە ناھايىتى
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر(39).
بىلەمسەنكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ الظَّالِمِينَ مَا هُمْ يُخْرِجُونَ
وَمَا لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيمٌ ۖ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا
أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَانَا يَفْعَلُونَ ۖ وَاللَّهُ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ۖ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ
يَتُوبُ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۖ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ
مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيُغْفِرُ لِمَنْ
يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا
يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا
أَمَّا بِنُوحٍ أَهْمُ ۖ وَلَمْ نَكُنْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَمِنَ الَّذِينَ
هَادُوا ۖ اسْمِعُونَ لَكَ دِينَ سَمْعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ
يَأْتُوكَ يَخْبَرُونَكَ بِالْأَمْرِ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَنْقُوتُونَ
إِنْ أُوْتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ يُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا
وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ
فِي الدُّنْيَا حِزْبٌ ۖ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۖ

پادىشاھلىقى ئالە غا خاستۇر، ئالە خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ، خالىغان ئادەمگە
مەغپىرەت قىلىدۇ، ئالە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر(40). ئى پەيغەمبەر! دىللىرىدا
ئىشەنمەي، ئېغىزلىرىدا: «ئىمان ئېيتتۇق» دەپ قويدىغانلار (يەنى مۇناپىقلار) دىن ۋە
يەھۇدىيلاردىن كۇفرغا (پۇرسەت تاپسلا كۇفرنى ئىزھار قىلىشقا) ئالدىرايدىغان كىشىلەر
سېنى غەمكىن قىلىمىسۇن، ئۇلار (ئەھبارلىرى توقۇغان) يالغانغا قۇلاق سالىدۇ، ساڭا
كەلمىگەن (يەنى ئۆچلۈك قىلىپ سېنىڭ سۆھبىتىڭگە ھازىر بولمىغان) باشقا بىر قەۋمگە
(يەنى خەيبەر يەھۇدىيلىرىنىڭ سۆزىگە) قۇلاق سالىدۇ، ئۇلار (تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى
جايللىرىدىن ئۆزگەرتىۋېتىدۇ (يەنى ئالە نىڭ ئەھكاملىرىنى باشقىلارغا ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ). ئۇلار:
«ئەگەر سىلەرگە بۇ (ھۆكۈم) بېرىلسە، ئۇنى قوبۇل قىلىڭلار، ئەگەر ئۇ بېرىلمىسە
قوبۇل قىلىماڭلار» دەيدۇ، ئالە بىركىمنىڭ گۇمراھلىقىنى ئىرادە قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئۈچۈن
ئالەغا قارشى قولىڭدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ (يەنى ھېچ ئادەم ئۇنىڭدىن گۇمراھلىقىنى
دەپنى قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ). دىللىرىنى (قىلمىش قەبىھ بولغانلىقتىن كۆڭلىدىن) پاك قىلىشنى
ئالە خالىمىغان كىشىلەر ئەنە شۇلاردۇر، ئۇلار دۇنيادا رەسۋالىققا، ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا قالدۇ(41).

ئى مۆمىنلەر! يەھۇدىي ۋە ناسارالارنى دوست تۇت-
ماڭلار. ئۇلار بىر-بىرىنى دوست تۇتدۇ. سىلەردىن
كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇمۇ ئەنە
شۇلاردىن سانلىدۇ، اللە زالىم قەۋمنى ھەقىقەتەن
ھىدايەت قىلمايدۇ^[57]. دىللىرىدا كېسەللىك (يەنى
مۇناپىقلىق) بارلارنىڭ (زامان ئۆزگىرىپ كاپىرلار
زەپەر تاپسا) ئۆزىمىزگە بىر پالاكەتچىلىك كېلىش-
دىن قورقىمىز دەپ، ئۇلار بىلەن دوست بولۇشقا
ئالدىرىغانلىقىنى كۆرسەن، اللە (رەسۇلۇللاغا،
مۇسۇلمانلارغا) غەلىبە (يەنى مەككىنى پەتىھى
قىلىشنى) ئاتا قىلىدۇ، ياكى بىر ئىشنى (يەنى
ئۇلارنىڭ مۇناپىقلىقىنى پاش قىلىشنى) مەيدانغا
كەلتۈرىدۇ-دە، كۆڭلىدە يوشۇرغىنى (يەنى مۆمىن-
لەرنىڭ دۈشمەنلىرىنى دوست تۇتقانلىقى) ئۈچۈن
ئۇلار نادامەت چېكىدۇ^[58]. (بۇ مۇناپىقلارنىڭ

مۇسۇلمانلارغا قىلغان ھىيلە-مىكرى پاش قىلىنغاندا) مۆمىنلەر (بىر-بىرىگە): «سىلەر بىلەن
چوقۇم بىللە ئىكەنلىكلىرىگە اللە نامى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىشچىكەنلەرمۇ شۇ كىشىلەرمۇ؟»
دەيدۇ. ئۇلارنىڭ (يەنى مۇناپىقلارنىڭ) قىلغان ئەمەللىرى بىكار بولدى، ئۇلار (دۇنيا ۋە ئاخى-
رەتتە) زىيان تارتقۇچى بولدى^[59]. ئى مۆمىنلەر! سىلەردىن كىمكى مۇرتەد بولىدىكەن، اللە
(ئۇنىڭ ئورنىغا) اللە ئۇلارنى دوست تۇتىدىغان، ئۇلارمۇ اللەنى دوست تۇتىدىغان، مۆمىنلەرگە
كۆيۈنىدىغان، كاپىرلارغا شەپقەتسىز، اللەنىڭ يولدا جىھاد قىلىدىغان ۋە مالاھەت قىلغۇچىسىنىڭ
مالامىتىدىن قورقمايدىغان بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ. بۇ (يەنى يۇقىرىدىكى سۈپەتلەر بىلەن سۈپەت-
لىنىش) اللەنىڭ پەزىلىتىدۇر، (اللە) ئۇنى (بەندىلىرىدىن) خالىغان كىشىگە بېرىدۇ، اللە (نىڭ
پەزىلى) كەڭدۇر، (اللە) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر^[60]. شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ دوستۇڭلار اللە
دۇر، اللەنىڭ رەسۇلىدۇر ۋە مۆمىنلەردۇر، مۆمىنلەر تەئىدىل ئەركان بىلەن ناماز
ئۆتەيدۇ، زاكات بېرىدۇ، ئۇلار (اللەنىڭ ئەمرىگە) كەمتەرلىك بىلەن بويسۇنغۇچە-
لاردۇر^[61]. كىمكى اللەنى، اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ۋە مۆمىنلەرنى دوست تۇتىدىكەن،
(ئۇ اللەنىڭ جامائەسىدىندۇر). اللەنىڭ جامائەسى (ئەلۋەتتە) غالىبتۇر^[62].

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا
قَالُوا لَبَّ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَيْنِ يُنفِخُ فِي سَفَاةٍ وَلْيُزِيلْ كُفْرًا
مِنْهُمْ مَّا أَتَزِيلَ إِلَيْكَ مِنْ رِيكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالتَّيْلُ لَكُمْ
الْعَذَاوَةَ وَالْبَعْضُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَلِمًا أَوْ قَدْ آتَا
لِلْعَرَبِ أَطْفَالًا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا
يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ هَلْ لَكُمْ أَلْهَى الْكُفْبِ امْنُوا وَاتَّقُوا الْكُفْرَانَا
عَلَيْهِمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَئِنْ عَلَّمْتُمُ النَّبِيِّينَ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَتَوْا
النُّبُوَّةَ وَالرَّسُولَ وَمَا أَتَزِيلَ إِلَيْكَ مِنْ رِيكَ طُغْيَانًا
وَكُفْرًا وَمِنْ عَمَلٍ أَرْجَاهُ مِنْهُمْ أَمَةٌ مَقْصُودَةٌ وَلْيُزِيلْ
مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ۖ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ نَبَأُكَ رَسَالَتُهُ وَاللَّهُ يَصْطَلِكُ
مِنْ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ۖ قُلْ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ سَمِعَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَائِمًا وَالنُّبُوَّةَ وَالرَّسُولَ وَمَا
أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَلْيُزِيلْ إِلَيْكَ مِنْ رِيكَ طُغْيَانًا
وَكُفْرًا وَمِنْ عَمَلٍ أَرْجَاهُ مِنْهُمْ أَمَةٌ مَقْصُودَةٌ وَلْيُزِيلْ

يەھۇدىيلار: «اللەنىڭ قولى باغلاقلقتۇر (يەنى
اللە بېخىلدۇر ياكى پېقىردۇر)» دېدى. يەھۇدىيلار-
نىڭ قوللىرى باغلانسۇن! ئۇلار بۇ سۆزلىرى سەۋەب-
لىك اللەنىڭ رەھىمىتىدىن يىراق قىلىندى، ئەمەلدە
اللەنىڭ ئىككى قولى ئوچۇقتۇر، قانداق خالسا
شۇنداق رىزىق بېرىدۇ، پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن
ساڭا نازىل قىلىنغان قۇرئان ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىدە
يامانلىق بىلەن كۇفرىنى ئاشۇرىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ
ساڭا دۈشمەنلىكىنى ۋە قۇرئاننى ئىنكار قىلىشىنى
زىيادە قىلىدۇ). بىز ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىيامەتكىچە
داۋاملىشىدىغان ئۆچمەنلىك ۋە دۈشمەنلىكىنى سال-
دۇق، ئۇلار ھەرقاچان (رەسۇلۇللاغا قارشى) ئۇرۇش
ئوتىنى ياقماقچى بولسا، اللە ئۇنى ئۆچۈرىدۇ، ئۇلار
يەر يۈزىدە (ئىسلامغا سۈيىقەست قىلىش ۋە مۇسۇل-
مانلار ئارىسىدا پىتنە قوزغاش بىلەن) بۇزغۇنچىلىق
قىلىپ يۈرىدۇ، اللە بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى
ياقتۇرمايدۇ^[64]. ئەگەر ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇ-
دىيلار ۋە ناسارالار) (اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرگە ھەققىنى) ئىمان ئېيتسا ۋە (اللە چەكلىگەن
ئىشلاردىن) پەرھىز قىلسا ئىدى، ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى بىز چوقۇم كەچۈرەتتۇق، ئۇلارنى چوقۇم
ناز-نېمەتلىك جەننەتكە كىرگۈزەتتۇق^[65]. ئەگەر ئۇلار تەۋراتقا، ئىنجىلغا ۋە پەرۋەردىگارى
تەرىپىدىن ئۇلارغا نازىل قىلىنغان باشقا كىتابلارغا ئەمەل قىلسا ئىدى، ئۇلار چوقۇم ئۇستىلىرد-
دىن ۋە ئاياغلىرى ئاستىدىن يەر ئىدى (يەنى ئۇلارغا ئاسمان-زېمىندىن كەڭ رىزىق بېرىد-
لەتتى)، ئۇلاردىن بىر جامائە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقانلار) توغرا يولدىدۇر.
ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى نېمىدېگەن يامان ئىش قىلغۇچىلار! ^[66] ئى پەيغەمبەر! پەرۋەر-
دىگارىڭ تەرىپىدىن ساڭا نازىل قىلىنغان ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى يەتكۈزگىن، ئەگەر تولۇق
يەتكۈزەلمەكە، اللە تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىنغان بولسەن. اللە سېنى كىشىلەرنىڭ زىيان-
كەشلىكىدىن ساقلايدۇ. اللە ھەقىقەتەن كاپىر قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[67]. (ئى مۇھەممەد!)
ئېيتقىنكى، «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سىلەر تەۋراتقا، ئىنجىلغا ۋە
سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) تولۇق ئەمەل قىلىشىڭىز،
سىلەر ئېتىبارغا ئالغۇدەك دىندا بولغان بولمايسىلەر». پەرۋەردىگارىڭىزدىن نازىل قىلىنغان
ئەھكاملار ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىدە يامانلىق ۋە كۇفرىنى ئاشۇرىدۇ، كاپىر قەۋم ئۈچۈن
قاينغۇرمىغىن (چۈنكى پەيغەمبەرلەرنى يالغانغا چىقىرىش ئۇلارنىڭ ئادىتىدۇر)^[68].

مۆمىنلەردىن، يەھۇدىيلاردىن، پەرىشتىلەرگە ۋە يۇل-
تۇزلارغا چوقۇنغۇچىلاردىن، ناسارالاردىن اللەغا ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىل-
غانلارغا (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قاي-
غۇرۇش يوقتۇر^[69]. بىز بەنى ئىسرائىلدىن ھەقىقەتەن
چىن ئەھدە ئالدۇق. ئۇلارغا (دېنىڭ ئىشلىرىنى
بايان قىلىپ بېرىش ئۈچۈن) پەيغەمبەرلەرنى
ئەۋەتتۇق، ئۇلارغا ھەرقاچان بىرەر پەيغەمبەر
ئۇلار ياقۇنرايدىغان ئەھكامنى ئېلىپ كەلسە، (ئۇلار
پەيغەمبەرلەرنىڭ) بىر بۆلۈكىنى يالغانچى قىلدى،
بىر بۆلۈكىنى ئۆلتۈردى^[70]. ئۇلار، (بىز ئىسرائىل
ئەۋلادى پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرۈش بىلەن)
ئازىبقا دۇچار بولمايمىز، دەپ ئويلىدى. ئۇلار
كور بولدى (يەنى ھەقىقەتنى كۆرمىدى)، ئۇلار
گاس بولدى (يەنى ھەقىقەتنى ئاڭلىمىدى)،
ئاندىن كېيىن (ئۇلار تەۋبە قىلدى)، اللە ئۇلار-
نىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. ئاندىن ئۇلارنىڭ
نۇرغۇنى يەنە (ھەقىقەتنى كۆرۈشتىن) كور بولدى،

يەنە (پەندە-نەسىھەت ئاڭلاشتىن) گاس بولدى، اللە ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ
تۇرغۇچىدۇر^[71]. شۇبەسىزكى، اللە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسادۇر، دېگۈچىلەر كاپىر بولدى،
ئىسا: دىنى بەنى ئىسرائىل! مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارڭلار بولغان
اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، كىمكى اللەغا شېرىك كەلتۈرمىدىكەن (يەنى اللە دىن غەيرىگە
ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، اللە ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ
بولدۇ، زالىملارغا ھېچبىر مەدەتكار (يەنى اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى) بولمايدۇ دەيدى^[72].
اللە ئۈچ ئىلاھنىڭ بىرىدۇر، دېگۈچىلەر شەكسىز كاپىر بولدى. بىر ئىلاھتىن باشقا
ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ئەگەر ئۇلار ئېيتىۋاتقان سۆزلىرىدىن قايتىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاپىر
بولغانلار (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا قالدۇ^[73]. ئۇلار اللەغا تەۋبە قىلمايدۇ؟
اللە دىن مەغپىرەت تەلەپ قىلمايدۇ؟ اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[74]. مەريەم ئوغلى ئىسا پەقەت (ئۆتكەن پەيغەمبەرلەرگە
ئوخشاش) پەيغەمبەردۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتكەن، ئۇنىڭ ئانىسى
ناھايىتى راستچىل خوتۇندۇر، ئۇ ئىككىسى تاماق يەيتتى (يەنى ئۇلارمۇ باشقا مەخلۇقلارغا
ئوخشاشلا گۆش، سۆڭەك، تومۇر ۋە بەيلەردىن تەركىب تاپقان ئىدى). ئۇلارغا
(يەنى ئۇلارنىڭ ئېتىقادىنىڭ باتىللىقىغا) ئايەتلىرىمىزنى قانداق بايان قىلىدىغان-
لىقىمىزغا قارىغىن؛ ئاندىن ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى قانداق باش تارتقانلىقىغا قارىغىن^[75].

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالصَّابِرُونَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَلَىٰ صَالِحَاتِهِمْ وَأُولَٰئِكَ
يَعْتَبُرُونَ ۖ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنْ سَلِمُوا لِيَعْلَمُوا
أَنَّ سَلَامًا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا
وَفَرِيقًا تَقَاتَلُوا ۖ وَحَسِبُوا أَنَّ الْأَكْثُونَ فِيهِمْ فَعَبُوا وَصَدُّوا ثُمَّ
تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَدُّوا كَيْدَ بَعْضِهِمْ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِنَاصِيحَتِهِمْ
يَعْمَلُونَ ۖ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ عِبْدِي وَاللَّهُ رَبِّي وَرَبُّكُمْ إِنَّ اللَّهَ
مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ
وَاللَّاظِلِّينَ مِنْ أَصْحَابِ ۖ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ
ثَلَاثَةٍ وَآمَنُوا بِاللَّهِ الْإِلَٰهَةِ وَاحِدَةً لَمْ يَتَفَكَّرُوا لَمَّا قَالُوا
لَيْسَ الْكَافِرُونَ كَفَرُوا لَمَّا عَذَابُ الْآلِ ۖ فَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ
وَلَا يَتَذَكَّرُونَ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۚ وَالْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأَنَّهُ صَدِيقَةُ كَذَّابِينَ
الطَّغَاةِ ۚ أَنْظَرْتُمْ نَبِيَّكُمْ لَكُمْ أَلَيْسَ لَكُمْ أَنْظَرُ أَلْ يُؤْمَلُونَ ۝

(ئى مۇھەممەد!) «سەلەر اللہ دىن باشقا، سەلەرگە پايدا-زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسە-لەرگە چوقۇنامسىلەر؟» دېگىن. اللہ بولسا (سۆزۈڭ-لارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[76]. (ئى مۇھەممەد!) «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىنىڭلاردا ھەقسىز رمۇشتە چەكتىن ئېشىپ كەتمەڭلار، ئىلگىرى ئۆزلىرى ئازغان، نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇرغان ۋە توغرا يولدىن ئاداشقان قەۋمنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمەڭلار» دېگىن^[77]. بەنى ئىسرائىلدىن كاپىر بولغانلارغا داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى ئىسمائىل تىلى بىلەن (يەنى زەبۇردا ۋە ئىنجىلدا) لەنەت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ لەنەتكە

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَكُم بِكَ لَكُم مَّا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ۚ وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِن قَبْلُ وَأَصْلُوا كَثِيرًا مِّنْ سَوَاءٍ سَوَاءُ السَّبِيلِ ۝ لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۝ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝ تَرَى الْكَيْفَ يَمُرُّونَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَلَيْسَ لَدَيْهِمْ أَفْعَالٌ لَّهُمْ أَفَنَسَاهُمْ أَفْعَالَهُمَ سَخَطَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ فِي الْعَذَابِ هُمْ خُلِدُوا فِيهِ ۝ وَلَوْ كَانُوا يُدْرِكُونَ يَاللَّهُ وَالْكَافِرِينَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ آمَنُوا أَشَدَّ كَيْفًا وَلَكِنْ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَسَقُونَ ۝ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي ۚ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ وَمَنْ هُوَ قَسِيْبٌ ۚ وَرَهْبَانٌ ۚ وَآهَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۝

ئۇچرىشى) ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرىدىن بولدى^[78]. ئۇلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمايتتى؛ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمە-دېگەن يامان! ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئىچىدە نۇرغۇنلىرىنىڭ كاپىرلارنى (يەنى رەسۇلۇللانى ۋە مۇسۇلمانلارنى ئۆچ كۆرۈش يۈزىسىدىن، مۇشرىكلارنى) دوست تۇتقانلىقىنى كۆرسەن. ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ئۈچۈن ئالدىن تەييارلىغان ئەمەللىرى نېمەدېگەن يامان! (بۇ ئەمەللەر) ئۇلارغا اللہ نىڭ غەزىپىنى ئېلىپ كەلدى. ئۇلار مەڭگۈ ئازابقا قالدۇرۇلدى^[80]. ئەگەر ئۇلار اللہ غا، پەيغەمبەرگە ۋە پەيغەمبەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان ئېيتسا ئىدى، كاپىرلارنى دوست تۇتمايتتى، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى پاسقا-لاردۇر^[81]. (ئى مۇھەممەد!) يەھۇدىيلار ۋە مۇشرىكلارنىڭ مۆمىنلەرگە ھەممىدىن قاتتىق دۈشمەن ئىكەنلىكىنى چوقۇم بايقايسەن، بىز ناسارا دېگەن كىشىلەرنىڭ دوستلۇق جەھەتتە مۆمىنلەرگە ھەممىدىن يېقىن ئىكەنلىكىنىمۇ چوقۇم بايقايسەن، بۇ ناسارالارنىڭ ئىچىدە ئۆلىمالار، راھىبلار بولغانلىقى ۋە (ھەقىقىي قوبۇل قىلىشتا) تەكەببۇرلۇق قىلمايدىغانلىقلىرى ئۈچۈندۇر^[82].

(يہتسنجی پارہ)

ئۇلار بەيغەمبەرگە نازىل قىلىنغان قۇرئانىنى ئاڭلىغان چاغلىرىدا ھەقىقەتنى تونۇغانلىقلىرىدىن، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلار ئېيتىدۇ: «رەببىمىز، بىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزنى (بەيغەمبىرىڭنى، كىتابىڭنى) ئېتىراپ قىلغۇچىلار قاتارىدا قىلغىن»^[83]. بىز نېمىشقا اللەغا، بىزگە كەلگەن ھەقىقەتكە ئىشەنمەيلى؟ ھالبۇكى، بىز پەرۋەردىگار بىزنى ياخشى كىشىلەر قاتارىدا (جەننەتكە) كىرگۈزۈشنى ئۈمىد قىلىمىز»^[84]. بۇ سۆزلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەر بىلەن مۇكاپاتلايدۇ. ئۇلار جەننەتلەردە

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ
تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّمَا
فَآكِنَّا بِمَا الشَّهِيدِينَ ۖ وَهَلْ نَكْنُزُومُنَّ بِاللَّهِ وَبِأَجْرٍ تَأْمِينِ
الْحَقِّ وَنُظْمِمْ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ۖ
فَأَنبَأَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَدِّي نَجْوَى مِنْ نَحْبِهَا الْأَنْهَارِ خَلِدِينَ
فِيهَا ۖ وَذَلِكَ جَزَاءُ الْفَاسِقِينَ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْحَرِّ ۖ يَأْتِيهِمُ الَّذِينَ آمَنُوا
لَا يُخْرِطُ مَوَاطِئَ مَا آسَأَ اللَّهُ لَهُمْ وَلَا يَتَذَكَّرُ أَنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ الْفَاسِقِينَ ۖ وَكَانُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا ۖ
أَتَقُولُ اللَّهُ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ۖ لَا يُؤْخَذُكُمْ اللَّهُ
بِالْعَوَىٰ إِنَّمَا يَكْفُرُ وَلَكِنْ يُؤْخَذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ
فَكَذَّبْتُمُ أَطْعَامَ عَشْرَةِ سَنِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ سَبَوْتَهُمْ أَوْ عَوْلَدَ رَبِّكُمْ ۖ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَهَيْبًا
ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ۖ ذَلِكَ كَفَّارَةٌ لِمَا كَفَرْتُمْ وَاحْفَظُوا
أَيْمَانَكُمْ ۚ كَذَلِكَ يَتَبَيَّنُ لَكُمْ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۖ

مەڭگۈ قالدۇ. ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا بېرىلىدىغان مۇكاپات ئەنە شۇ^[85]. كاپىر بولغانلار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغانلار دوزاخ ئەھلىدۇر^[86]. ئى مۆمىنلەر! اللە سىلەرگە ھالال قىلغان پاك نەرسىلەرنى (تەركى دۇنيا بولۇش يۈزىسىدىن ئۆزەڭلارغا) ھارام قىلماڭلار، (اللە بەلگىلەپ بەرگەن) چەكتىن ئاشماڭلار، اللە چەكتىن ئاشقۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ*^[87]. اللە سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن ھالال، پاك نەرسىلەردىن يەڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتقان اللەغا تەقۋادارلىق قىلڭلار^[88]. اللە سىلەرنى سەھۋەتلىك بىلەن قىلغان قەسىمىڭلار ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتمايدۇ، لېكىن سىلەرنى قەستەن قىلغان قەسىمىڭلار ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتىدۇ (مۇنداق قەسىمىڭلارنى بۇزساڭلار) ئۇنىڭ كەفارىتى ئائىلەڭلارغا بېرىدىغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك تاماق بىلەن ئون مىڭكىنى بىر ۋاخ غىزالاندۇ. رۇشتۇر، ياكى ئۇلارغا (يەنى ئون مىڭكىگە بەدىنىنى يېپىپ تۇرىدىغان) بىر قۇر كىيىم بېرىشتۇر، ياكى بىر قۇل ياكى بىر چۆرىنى ئازاد قىلىشتۇر، كىمكى بۇنداق قىلىشقا كۈچى يەتمىسە، ئۈچ كۈن روزا تۇتۇشى لازىم. بۇ ئەنە شۇ ئىچكەن قەسىمىڭلارنى بۇزغانلىقىڭلارنىڭ كەفارىتىدۇر، قەسىمىڭلارغا رىئايە قىلڭلار (يەنى كەلسە-كەلمەس قەسىم ئىچمەڭلار). سىلەرنىڭ شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن اللە ئايەتلىرىنى سىلەرگە ئەنە شۇنداق بايان قىلدۇ^[89].

• بەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزلىرىنى ئاڭتا قىلىۋېتىش، گۆش يېمەسلىك، ئاياللارغا يولماسلىق نىيىتىگە كەلگەن ئىدى، بۇ توغرىدا بۇ ئايەت نازىل بولغان.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْمِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَرْذَلُ
رَجَسٌ مِّنْ عِندِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ إِنَّمَا
يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ
وَالْمَيْمِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ قُلْ إِنَّمَا يَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْعَبَثِ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩٤﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا مَا اقْتُلُوا قَتَلُوا أَوْ مَاتُوا قُتِلُوا
فَإِنَّكُمْ سَوْفَ مُقَاتَلُونَ ﴿٩٥﴾ إِنَّمَا يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ
وَالْعَبَثِ إِنَّكُمْ أَنتُمُ الْمُفْسِدُونَ ﴿٩٦﴾ إِنَّمَا يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنكَرِ وَالْعَبَثِ إِنَّكُمْ أَنتُمُ الْمُفْسِدُونَ ﴿٩٧﴾ إِنَّمَا يَنْهَى
عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْعَبَثِ إِنَّكُمْ أَنتُمُ الْمُفْسِدُونَ ﴿٩٨﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا مَا اقْتُلُوا قَتَلُوا أَوْ مَاتُوا قُتِلُوا
فَإِنَّكُمْ سَوْفَ مُقَاتَلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنكَرِ وَالْعَبَثِ إِنَّكُمْ أَنتُمُ الْمُفْسِدُونَ ﴿١٠٠﴾

ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلار
(يەنى چوقۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاشلار) غا چوقۇ-
نۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتاننىڭ
ئىشى، پاسكىنا قىلىقلاردۇر، بەختكە ئېرىشىڭلار
ئۈچۈن شەيتاننىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار^[93].
شەيتان ھاراق، قىمار ئارقىلىق ئارغىلاردا
دۈشمەنلىك، ئاداۋەت تۇغدۇرماقچى، سىلەرنى
نامازدىن ۋە اللەنى ياد ئېتىشتىن توسماقچى بولىدۇ،
سىلەر ئەمدى (ھاراقىتىن، قىماردىن) يانامسىلەر؟^[94]
اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، (ئۇلارغا
مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ھەزەر قىلىڭلار،
ئەگەر (ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتىڭلار،
بىلىڭلاركى، رەسۇلىسىزنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت
ئوچۇق تەبلىغ قىلىشتۇر^[95]. ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەر (ھارام
قىلىنمىغان نەرسىلەرنى) يېسە، ئىچسە ھېچ

گۇناھ بولمايدۇ، قاچانكى ئۇلار (ھارام نەرسىلەردىن) ساقلىنسا، ئىماندا ۋە ياخشى ئەمەللىرىدە
ئىزچىل بولسا، ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) يەنە ساقلىنسا ۋە ھارام دەپ ئېتىقاد قىلسا،
ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن داۋاملىق) ساقلىنسا ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلسا، اللە ياخشى
ئىش قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ^[96]. ئى مۆمىنلەر! كۆرمەي تۇرۇپ اللە دىن قورقىدىغان-
لارنى بىلىش ئۈچۈن، قولۇڭلار ۋە نەيزەڭلار بىلەن ئوۋلىنىدىغان بىرئاز ئوۋ بىلەن اللە سى-
لەرنى چوقۇم سىنايدۇ، كىمكى بۇنىڭدىن كېيىن ھەددىدىن ئاشسا (يەنى ئىھرامدا تۇرۇپ ئوۋ
ئوۋلىسا)، ئۇ قىيىنغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[97]. ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئوۋلىغان ھايۋانلارنى
ئىھرامدا ياكى ھەرمەمدە تۇرۇپ ئوۋلىتىۋەتەڭلار. سىلەردىن كىمكى ئۇنى قەستەن
ئوۋلىتىۋەتكەن، ئىشنىڭ ۋابالىنى تېتىشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ جازاسى ئىككى ئادىل كىشىنىڭ
باھالىشى بويىچە ھېلىقى ئوۋلىتىۋەتكەن ئوۋغا ئوخشاش ئۆي ھايۋانلىرىدىن بىرنى كەينىگە ئېلىپ
بېرىپ قۇربانلىق قىلىشتۇر، ياكى كەفەرەت بېرىش يۈزسىدىن مەسكىنلەرگە ئاش
بېرىشتۇر، ياكى ھەر مەسكىنگە بېرىدىغان ئاشنىڭ باراۋىرىگە بىر كۈن روزا تۇتۇشتۇر.
ئۆتكەنكى گۇناھنى (يەنى بۇ ئايەت چۈشۈشتىن بۇرۇن ئىھرامدا تۇرۇپ ئوۋ ئوۋلىتىۋەتكەن
بولساڭلار، بۇنى) اللە ئەپۇ قىلدى، كىمكى قايتا گۇناھ ئۆتكۈزسە (يەنى قايتىدىن ئوۋ
ئوۋلىتىۋەتسە)، اللە ئۇنى جازاللايدۇ، اللە غالىبتۇر، (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى) جازالىغۇچىدۇر^[98].

أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدٌ الْبَحْرِ وَطَعَامٌ مِمَّا لَكُمْ وَلَسَيَّارَةٌ وَحُمْرٌ
عَلَيْكُمْ صَيْدٌ الْبَرِّ مَادَمْتُ حُرْمًا وَأَتَقُوا اللَّهَ الَّذِي فِي إِلَهِهِ
عُشْرُونَ ۖ جَعَلَ اللَّهُ الْكَفَّةَ آيَاتٍ الْحُرَامِ قَوْلُ الْكَافِرِينَ
وَالشُّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِيَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ مَا فِي السُّبُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ ۖ عَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ شَهِيدُ الْعَقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ
رَحِيمٌ ۖ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ
وَمَا تَكْتُمُونَ ۖ قُلْ لَا يَسْمُوُ الْخَيْبَتِ وَالْظُّلُمِ وَلَوْ
أَخْبَكْتُ كَثْرَةَ الْخَيْبَتِ فَأَتَقُوا اللَّهَ يَأُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّهُمْ
يُفْقَهُونَ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ أُرِ
بُذِّلَتْ لَكُمْ سُبُكُورًا تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنْزَلُ إِلَيْكُمْ مِنْ
لَدُنْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ۖ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ
مِّنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ۖ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ
بَيِّنَةٍ وَلَا سَلْبَةٍ وَلَا مِصْلَةٍ وَلَا حَاكِ وَلَا لَنٍ الَّذِينَ كَفَرُوا
يَقَارُونَهُ عَلَى اللَّهِ الْكِتَابِ وَالْأَكْثَرُ هُمْ لَا يَعْقِلُونَ ۝

سەلەرنىڭ ۋە يولۇچىلارنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن
سەلەرگە دېڭىز ھايۋانلىرى، دېڭىزدىن چىقىدىغان
يېمەكلىكلەر ھالال قىلىندى، مادامكى سەلەر
ئېھرامدا ياكى ھەرەمدە ئىكەنسىلەر، قۇرۇقلۇق
ھايۋانلىرىنى ئوۋلاش سەلەرگە ھارام قىلىندى،
سەلەر (قىيامەت كۈنى) دەرگاھىغا توپلىنىدىغان
اللەدىن قورقۇڭلار^[96]. اللە بەيتۈلھەرام بولغان
كەبىنى، ھەج ئېيىنى، ھەج دەرىجە قىلىنىدىغان قۇربان-
لىقىنى، (قۇربانلىقنىڭ ئالامىتى سۈپىتىدە) بويۇنلىرىغا
بەلگە ئېسىلغان تۆگىلەرنى ئىنسانلارنىڭ دۇنيا ۋە
ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنىڭ تۇتقۇسى قىلدى، بۇ، اللەنىڭ
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بىلىپ
تۇرىدىغانلىقىنى ۋە اللەنىڭ ھەر شەيئىنى بىلگۈچى
ئىكەنلىكىنى سەلەرنىڭ بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر^[97].
بىلىڭلاركى، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر، (ئىتائەت
قىلغۇچىلارغا) اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر،
ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[98]. پەيغەمبەرنىڭ مەسئۇ-
لىيىتى پەقەت تەبىلىخ قىلىشتۇر. اللە سەلەرنىڭ

ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن قىلىپ يۈرگەن ئىشلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ^[99]. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
گەرچە ھارامنىڭ كۆپلۈكى (ئى تىڭشىغۇچى) سېنى ئەجەپلەندۈرسىمۇ، ھارام بىلەن ھالال باراۋەر
ئەمەس. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! نىجات تېپىشىڭلار ئۈچۈن اللەدىن قورقۇڭلار^[100]. ئى مۆمىنلەر!
ئەگەر سەلەرگە ئاشكارا قىلىنسا سەلەرنى بىئارام قىلىپ قويىدىغان نەرسىلەر توغرىۋلۇق (پەيغەم-
بەردىن) سورىغاڭلار. ئەگەر قۇرئان نازىل قىلىنغاندا چاغدا ئۇلار توغرىۋلۇق سورىغاڭلار،
سەلەرگە بىلدۈرۈلىدۇ، ئۆتكەندە سورىغانلىرىڭلارنى اللە ئەپۇ قىلدى. اللە ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)^[101].
سەلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن بىر قەۋم (پەيغەمبەرلىرىدىن) شۇنداق مەسىلىلەرنى سورىغان
ئىدى، كېيىن بۇنىڭ سەۋەبىدىن (يەنى سورىغان ئىشلىرى بايان قىلىنىپ ئۇلار ئەمەل
قىلىنغانلىقتىن) كاپىر بولۇپ كەتتى^[102]. بەھىرە (سەككىزىنى تۇتقان، بەشىنچىسىنى
ئەركەك تۇتقان تۆگە بولۇپ، جاھىلىيەت ئەربەبلىرى بۇ تۆگىنىڭ قۇلىقىنى يېرىپ قويۇپ
ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرەتتى، مىنمەيتتى، يۈك ئارتمايتتى)، سائىبە (چىشىدىن ئوننى تۇتقان
تۆگە بولۇپ، مىنمەيتتى، قىرقلمايتتى، سۈتى مۇساپىرلارغا بېرىلەتتى)، ۋەسە (بىرىنچى ۋە
ئىككىنچى چىشى تۇتقان، بۇلار ئۈچۈن ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن تۆگە)، ھام (ئون تۆگىگە
ئاتا بولغان بۇغا تۆگە بولۇپ، ئۇلار ئۇنى مىنمەي، يېمەك-ئىچمەكتە ئۆز مەيلىگە قويۇپ
بېرەتتى)لارغا اللە (يۇقىرىقىدەك قىلىشنى) بۇيرۇغىنى يوق، (لېكىن كاپىرلار اللەغا
يالغاننى چاپلايدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى بۇنىڭ يالغانلىقىنى) چۈشەنمەيدۇ^[103].

اللّٰه قىامت كۈنى پەيغەمبەرلەرنى يىغىپ:
 «قەۋمىڭلارنى ئىمانغا دەۋەت قىلىغىڭلاردا»
 قانداق جاۋابقا ئىگە بولىدۇڭلار؟» دەپ سورايدۇ،
 ئۇلار: «(سېنىڭ بىلگىنىڭگە سېلىشتۇرغاندا) بىز
 ھېچ نەرسە بىلمەيمىز، سەن غەيبىلەرنى ناھايىتى
 ئوبدان بىلسەن» دەيدۇ [109]. ئۆز ۋاقتىدا اللە
 ئېيتتى: ئى مەرەپم ئوغلى ئىسا! ساڭا ۋە
 سېنىڭ ئاناڭغا بەرگەن نېمىتىمنى ئەسلىگەن،
 ئەينى زاماندا ساڭا روھۇلقۇدۇس (يەنى
 جىبرىئىل) بىلەن مەدەت بەردىم، (كىچىككەندە)
 بۆشۈكتە ۋە (پەيغەمبەر بولغان) ئوتتۇرا ياش
 ۋاقتىڭدا كىشلەرگە سۆزلەيتىشىڭ، ئەينى زاماندا
 ساڭا كىتابنى، ھېكمەتنى، تەۋراتنى ۋە ئىنجىلنى ئۆگەتتىم، ئەينى زاماندا مېنىڭ ئىزنىم
 بىلەن لايدىن قۇشنىڭ شەكلىدە بىرنەرسە ياسايتىشىڭ-دە، ئۇنى پۈۋلىسەڭ ئىزنىم بىلەن ئۈچە-
 دىغان قۇش بولاتتى، مېنىڭ ئىزنىم بىلەن تۇغما كورنى، بەرەس كېسىلنى ساقايتاتتىڭ، ئەينى
 زاماندا، مېنىڭ ئىزنىم بىلەن ئۆلۈكلەرنى (تىرىلدۈرۈپ قەبرىلىرىدىن) چىقىراتتىڭ، ئەينى
 زاماندا يەنى ئىسرائىلنى ساڭا چېقىلىشتىن توسۇم، سەن ئۇلارغا مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن
 چېغىڭدا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاپىرلار: «بۇ پەقەت روشەن سېھىردۇر» دېدى [110]. ئەينى
 زاماندا مەن ھەۋارىلارغا: «ماڭا ۋە مېنىڭ پەيغەمبىرىمگە ئىمان ئېيتىڭلار» دەپ ۋەھىي قىلدىم. ئۇلار:
 «بىز ئىمان ئېيتتۇق، گۇۋاھ بولىشىكى، بىز (ئەمرىڭگە) بويسۇنغۇچىلارمىز» دېدى [111]. ئۆز ۋاقتىدا
 ھەۋارىلار: «ئى مەرەپم ئوغلى ئىسا! رەببىڭ بىزگە ئاسماندىن ئۈستىدە تاماق بار
 داستىخان چۈشۈرۈپ بېرەلمەيدۇ؟» دېدى. ئىسا: «ئەگەر (اللە نىڭ قۇدرىتىگە)
 ئىشەنسەڭلار (مۇنداق سوئاللارنى بېرىشتە) اللە دىن قورقۇڭلار» دېدى [112].
 ئۇلار: «بىز ئۇنىڭدىن يېيىشنى، كۆڭلىمىزنىڭ تىنچلىنىشىنى، سۆزۈڭنىڭ راستلىقىنى
 بىلىشنى ۋە پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھچىلاردىن بولۇشنى ئىرادە قىلىمىز» دېدى [113].

6- سۈرە ئەنئام

مه‌ککیده نازیل بولغان، 165 ثایهت.

ناھايمتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان، زۈلۈملەرنى ۋە نۇرنى پەيدا قىلغان اللە غا خاستۇر! ئاندىن (يەنى مۇشۇنداق دەلىللەرنى كۆرۈپ تۇرۇپ) كاپىرلار پەرۋەردىگارىغا باشقىلارنى شېرىك كەلتۈرىدۇ⁽¹⁾. اللە سىلەرنى (يەنى سىلەرنىڭ ئاتا-ئىلار ئادەمنى) لايدىن ياراتتى، ئاندىن ئەجىللىكلارنى بېكىتتى، (سىلەرنىڭ تىرىلىدە-غان) ۋاقىتلىقلار اللە نىڭ دەرگاھىدا مەلۇمدۇر، ئاندىن سىلەر — ئى كۇففارلار! (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) شەك كەلتۈرىسە،⁽²⁾ ئاسمانلاردا ۋە

زېمىندا (ئىبادەت قىلىنىشقا تېگىشلىك) ﷲ ئەنە شۇدۇر، ئۇ سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشغىلارنى، (ياخشى-يامان) قىلمىشغىلارنى بىلىپ تۇرىدۇ⁽³⁾. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئايەتلىرى-دىن بىرەر ئايەت كەلسا ئۇنىڭدىن باش تارتىدۇ⁽⁴⁾. ئۇلارغا (ﷲ تەرىپىدىن) ھەق كىتاب (يەنى قۇرئان) كېلىۋىدى، ئۇلار ئۇنىڭغا چىنىۋىتىدى، ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا ئۆزلىرى مەسخىرە قىلغان نەرسىنىڭ خەۋەرلىرى كېلىدۇ (يەنى ئۇلارغا ئازاب نازىل بولۇپ، ئۆزلىرى مەسخىرە قىلغان نەرسىنىڭ خەۋىرى ئېنىق بولىدۇ)⁽⁵⁾. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن نۇرغۇن ئۆمەتلىرىنى ھالاك قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار كۆرمىدىمۇ؟ (يەنى ئۇنىڭدىن ئىبرەت ئالىمىدىمۇ؟) ئۇلارنى زىمىندا سىلەرنى يەرلەشتۈرمىگەن بىر شەكىلدە يەرلەشتۈرگەن ئىدۇق، ئۇلارغا مول يامغۇرلار ياغدۇرۇپ بەرگەن ئىدۇق، ئۆستەڭلارنى ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئېقىپ تۇرىدىغان قىلغان ئىدۇق، ئاندىن كېيىن ئۇلارنى قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق، ئۇلاردىن كېيىن باشقا خەلقنى پەيدا قىلدۇق⁽⁶⁾. (ئى مۇھەممەد!) بىز ساڭا (ئۇلار تەلەپ قىلغاندەك) قەغەزگە يېزىلغان بىر كىتابنى نازىل قىلغان، كاپىرلار ئۇنى قوللىرى بىلەن تۇتۇپ كۆرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇلار، شەكسىزكى، بۇ پەقەت روشەن سېھىردۇر، دەيتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ غەزىنى ئەڭ روشەن دەلىل كەلگەندىمۇ ئىمان ئېيتىماسلىقتۇر⁽⁷⁾. ئۇلار: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) پەيغەمبەرلىكىگە گۇۋاھ بولۇپ) نېمىشقا بىر پەرىشتە چۈشمىدى؟» دەيدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر پەرىشتە چۈشۈرگەن بولساق، ئۇلارنىڭ ئىشى تۈگىگەن بولاتتى (يەنى بۇ چاغدا ھەقىقىي ئىنكار قىلسا، ھالاك قىلىناتتى)، ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيتتى⁽⁸⁾.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِ مَنًا
يَلْبَسُونَ ۝ وَلَقَدْ اسْتَهْزَىٰ يَرْمُسُ مِنْ فَيْلِكَ حَمَانُ
بِالَّذِينَ سَخَّرَوا مِنْهُمْ مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ۝ قُلْ
سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ۝
قُلْ لِّمَنِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كُتِبَ عَلَى
نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ ۝ لِيَجْزِيَكَ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَيِّنَاتِ أَكْرَبَ مِنَ الْكَافِرِينَ
خَيْرًا وَأَنفُسَهُمْ هُمْ أَذُنُومُونَ ۝ وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الْأَرْضِ
وَالْأَنْهَارُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝ قُلْ أَغْنَىٰ اللَّهُ الْغِنَىٰ وَلِلَّهِ
قَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يَطْعَمُ ۝ قُلْ
إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أكونَ أَكْلًا مِّنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ۝ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝ مَن يُضَرِفْ عَنهُ يَوْمَئِذٍ فَدَّرَجَةً وَ
ذَلِكَ الْقَرَارُ لِمَن يُؤْمِنُ ۝ وَلَن يُنْسِكَ اللَّهُ بِصُورٍ وَلَا كَاشَفٍ
لَّهَ إِلَّا هُوَ وَلَن يُنْسِكَ بِغَيْرِ قَهْوَةٍ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ۝ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْخَبِيرُ الْخَبِيرُ ۝

بىز پەيغەمبەرنى پەرىشتىدىن قىلغان تەقدىردىمۇ، ئەلۋەتتە، ئۇنى ئىنسان شەكلىدە قىلاتتۇق، ئۇلارنى يەنە شۈبھىگە چۈشۈرەتتۇق (يەنى ئۇلار پەرىشتىنى ئىنسان شەكلىدە كۆرگەندە: «بۇ ئىنسان، ئەمما پەرىشتە ئەمەس» دەيتتى) (9). سەندىن ئىلگىرى ئۆتكەن پەيغەمبەرلەر (كاپىرلار تەرىپىدىن) مەسخىرە قىلىندى، مەسخىرە قىلغۇچىلار مەسخىرە قىلغانلىقى- لىرىنىڭ ئاقىۋىتىنى كۆردى (10). (ئى مۇھەممەد! بۇ مەسخىرە قىلغۇچىلارغا) ئېيتقىنكى، «زېمىندا سەير قىلىڭلار، ئاندىن پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار- نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزدىن كەچۈرۈڭلار» (11). (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى مەۋجۇداتلار كىمنىڭ؟» (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللەنىڭ». اللە (ئېھسان قىلىش يۈزىدىن بەندىلىرىگە) رەھبەت قىلىشنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى، ھېچقانداق كۇمان بولمىغان

قىيامەت كۈنى اللە سىلەرنى ئەلۋەتتە يىغىدۇ، (كۇفرىنى ئىختىيار قىلىشى بىلەن) ئۆزىگە ئۆزى زىيان سالغانلار ئىمان ئېيتمايدۇ (12). كېچە ۋە كۈندۈزدە جىم تۇرغان (ياكى ھەرىكەتلىنىپ تۇرغان) شەيئىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچە- دۇر (13). (ئى مۇھەممەد! بۇ مۇشرىكلارغا ئېيتقىنكى، «ئاسمانلارنى، زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچى اللەدىن غەيرىنى مەبۇد تۇنامدۇم؟ اللە رىزىق بېرىدۇ، ئۆزى رىزىققا موھتاج ئەمەس». (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «مەن (بۇ ئۈمەت ئىچىدە خۇدانىڭ ئەمرىگە) بويىۋى- خۇچىلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم. (ماڭا دېيىلىدىكى) سەن ھەرگىز مۇشرىكلاردىن بولمىغىن» (14). (ئۇلارغا يەنە) ئېيتقىنكى، «ئەگەر مەن رەببىمگە ئاسىيلىق قىلسام (يەنى پەرۋەردىگارىمدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلسام)، بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن ئەلۋەتتە قورقمەن» (15). مۇشۇ كۈندە كىمكى ئازابتىن قۇتۇلىدىكەن، اللە ئۇنىڭغا رەھبەت قىلغان بولىدۇ، ئەنە شۇ روشەن نىجات تاپقانلىقتۇر (16). ئەگەر اللە ساڭا بىرەر كۈلپەت يەتكۈزسە، ئۇنى اللەدىن باشقا ھېچكىم كۆتۈرۈۋېتەلمەيدۇ، ئەگەر اللە ساڭا بىرەر ياخشىلىق يەتكۈزسە (ئۇ چاغدا ئۇنىڭغا ھېچكىم ئارىلىشالمايدۇ)، چۈنكى اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (17). اللە بەندىلىرىنىڭ ئۈستىدە قاھىردۇر (يەنى اللە بەندىلىرىنى تىزگىنلەپ تۇرغۇچىدۇر)، ئۇ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (18).

(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ بەيغەمبەر-
لىكىمنىڭ راستلىقى ئۈچۈن) قايسى نەرسە ئەڭ
چوڭ گۇۋاھ؟» ئېيتقىنكى، «اللە مەن بىلەن
سەلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھتۇر (ماڭا اللە نىڭ
گۇۋاھلىقى كۇپايدۇر). بۇ قۇرئان ماڭا سەلەرنى
ۋە (قىيامەتكىچە) قۇرئان يەتكەن كىشىلەرنى
ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھىي قىلىندى. (ئى
مۇشرىكلار!) سەلەر اللە بىلەن باراۋەر باشقا ئىلاھ
بار دەپ چوقۇم گۇۋاھلىق بېرەمسىلەر؟» (ئۇلارغا)
ئېيتقىنكى، «مەن (مۇنداق دەپ) گۇۋاھلىق بېرمەي-
مەن». (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئۇ ھەقىقەتەن
بىر ئىلاھتۇر، سەلەر شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلاردىن
مەن ھەقىقەتەن ئادا-جۇدامەن»⁽¹⁹⁾. بىز كىتاب
بەرگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار)
ئۇنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) (تەۋرات
ۋە ئىنجىلدىكى سۈپىتى بويىچە) خۇددى ئۆزلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ، ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زىيان سالغانلار (ئېنىق) پاكىتلار
تۇرسىمۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتمايدۇ⁽²⁰⁾. اللەغا يالغان چاپلىغان ياكى
اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلاردىنمۇ زالىم ئادەملەر بارمۇ؟ زالىملار ھەقىقەتەن
مەقسىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ⁽²¹⁾. قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن)
يىغىمىز، ئاندىن مۇشرىكلارغا: «اللە نىڭ شېرىكلىرى دەپ ئېتىقاد قىلغان مەۋدۇلىرىڭلار
قەيەردە؟» دەيمىز⁽²²⁾. ئاندىن ئۇلار پەقەت ئۆزى ئېيتىپ (دۇنيادىكى چاغلىرىدىكىگە
ئوخشاش يالغانغا ئىلتىجا قىلىپ): «بەرۋەردىگارىمىز! اللە بىلەن قەسەم قىلىمىزكى، بىز
مۇشرىك بولمىغان ئىدۇق» دەيدۇ⁽²³⁾. ئۇلارنىڭ (بىز مۇشرىك بولمىغان دەپ) ئۆزلىرىگە
قارشى قانداق يالغان سۆزلىگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلارنىڭ (اللە نىڭ شېرىكلىرى دەپ) بوھتان
چاپلىغان بۇتلىرى ئۇلاردىن قاچىدۇ⁽²⁴⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئىچىدە (قۇرئان
ئوقۇغان چېغىڭدا) ساڭا قۇلاق سالىدىغانلار بار، قۇرئاننى چۈشەنمەسلىكلىرى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ
دىللىرىنى پەردىلىدۇق، قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلدۇق. ئۇلار ھەممە مۆجىزىلەرنى كۆرگەن
تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتمايدۇ. ھەتتا كاپىرلار سېنىڭ يېنىڭغا مۇنازىرىلىشىپ
كەلگەندىمۇ: «بۇ پەقەت بۇرۇنقىلاردىن قالغان ئەپسانىلاردۇر» دەيدۇ⁽²⁵⁾. ئۇلار كىشىلەرنى
قۇرئاندىن (ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىشتىن) توسىدۇ، ئۆزلىرىمۇ ئۇنىڭدىن
يىراق قاچىدۇ، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىلا ھالاك قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار (بۇنى) تۇيمايدۇ⁽²⁶⁾.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَقُولُ عَلَى الْغَاثِ وَالْغَابِ يَقْتَرِبُونَ أَفَلا تَتَذَكَّرُونَ ۚ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السَّيِّئَاتِ وَمَا كُنْتُمْ بِبَالِغِينَ ۚ
يَعْلَمُونَ مِنْ جَهَنَّمَ وَلَوْ أَنَّ الْعَادُ وَالْإِنْسَانُ لَمَتُّوا عَنْهُ وَالْأَنْفُسُ
لَكِنَّهُنَّ يُؤْمِنُونَ ۚ وَقَالُوا إِنَّ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا كُنْهَ
يَمْعُورُونَ ۚ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَقُولُ عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ الْكَلْبُ
هَذَا أَيْهَا النَّاسُ قَالُوا بَلْ وَرَبَّنَا قَالَ قَدْ وَقَعُوا الْعَذَابَ بِمَا
كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۚ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّى
إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا لِمَ يَسْرَتُنَا عَلَى مَا كُنَّا نَعْمَلُ
وَهُمْ يَحْمِلُونَ ۚ أَذْهَبَتْهُمْ أَلْسَانُهُمْ أَمْ لَمْ يُرَوْا ۚ وَ
مَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ ۚ وَلَهُمْ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّكَ الَّذِينَ
يَكْفُرُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۚ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزَنُكَ الْكَافِرُ
يَقُولُونَ قَاتِلْهُمْ لَا يَكْفُرُوكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ يَأْتِي اللَّهُ
يَحْجَبُونَ ۚ وَلَقَدْ كَذَّبَ رَبُّنَا رَبَّنَا رَبَّنَا رَبَّنَا رَبَّنَا رَبَّنَا
مَا كَذَّبُوا وَادُّوا حَتَّىٰ أَنهَضَ نُفُوسَهُمْ فَأَنجَاهُمْ ۚ
لَقَدْ كَذَّبَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَهُكَ مِنَ تَحْتِ الْمَرْسِيِّينَ ۚ

ئەگەر ئۇلارنى دوزاخ ئۈستىدە توختىتىلغان چاغدا كۆرسەڭ (دەھشەتلىك بىر ھالىنى كۆرەتتىڭ). ئۇلار: «كاشكى دۇنياغا قايتۇرۇلساق ئىدۇق، پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلمايتەتۇق ۋە مۆمىنلەردىن بولاتتۇق» دەيدۇ (27). ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئىلگىرى يوشۇرغان ئىشلىرى (قەبىھ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن شۇنداق ئارزۇ قىلىشىدۇ) ئۇلارغا ئاشكارا بولدى، ئۇلار دۇنياغا قايتۇرۇلغان تەقدىردىمۇ مەنىسى قىلىنغان ئىشلارنى ئەلۋەتتە يەنە قىلاتتى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ئىمان ئېيتاتتۇق دېگەن ۋەدىسىدە) يالغانچىلاردۇر (28). ئۇلار: «ھاياتلىق پەقەت مۇشۇ دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۇلار گەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈلمەيمىز» دەيدۇ (29).

ئەگەر ئۇلارنى پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئالدىدا توختىتىلغان چاغدا كۆرسەڭ (غايبەت چوڭ ئىشنى كۆرسەن). اللە ئۇلارغا: «بۇ (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) راست ئەمەسمىكەن؟» دەيدۇ. ئۇلار: «پەرۋەردىگار بىز بىلەن قەسەمكى، راست ئىكەن» دەيدۇ. اللە: «كاپىر بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئازابىنى تېتىڭلار» دەيدۇ (30). اللەغا مۇلاقات بولۇشنى (يەنى قايتا تىرىلىشنى) ئىنكار قىلغانلار ھەقىقەتەن زىيان تارتتى. قىيامەت تۈيۈقسىز كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «ئۇ دۇنيادىكى بىپەرۋالىقىمىزدىن نادامەت» دەيدۇ. گۇناھلىرىنى ئۈستىلىرىگە يۈكلەۋالسا، ئۇلارنىڭ (گۇناھلارنى) يۈكلەگىنى ئېمىدېگەن يامان! (31). دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئۇيۇن، غەپلەتتىنلا ئىبارەت، تەقۋادارلىق قىلىدىغانلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئۇ دۇنيا ياخشىدۇر، (يۈنى) چۈشەنمەمسىلەر؟ (32). ئۇلارنىڭ سۆزى سېنى قاينىغۇغا سالىدىغانلىقىنى بىز ئۇيۇن بىلىمىز، ئۇلار سېنى (ئىچىدە) ئىنكار قىلمايدۇ (لېكىن ئۇلار تەرسا-لىقتىن ئىنكار قىلىدۇ)، (ھەقىقەتتە) زالىملار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدۇ (33). سەندىن بۇرۇن ئۆتكەن پەيغەمبەرلەرمۇ ئىنكار قىلىندى، ئۇلار ئىنكار قىلىنغانلىقىغا ۋە ئۆزلىرىگە يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلدى، ئاخىر ئۇلار بىزنىڭ ياردىمىمىزگە ئېرىشتى، اللەنىڭ سۆزلىرىنى ھەر-قانداق ئادەم ئۆزىگە رەتلىمەيدۇ، شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەرلەرنىڭ قىسلىرى ساڭا نازىل بولدى (34).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ (ئىسلامدىن) يۈز ئۆرۈكەنلىكى سانغا ئېغىر كەلگەن بولسا، ئۇنداقتا يەر ئاستىغا كىرىشكە يول ياكى ئاسمانغا چىقىشقا شۇتاتىپ بىر مۆجىزە كەلتۈرەلسەڭ (كەلتۈر-گىن)، ئەگەر اللە خالىسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنى ھىدايەتكە بىرلەشتۈرەتتى، سەن ھەرگىز (اللەنىڭ ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدىغانلاردىن بولمىغىن⁽³⁶⁾.

(سۆزۈڭگە) ھەقىقىي قۇلاق سالىدىغانلار (سېنىڭ دەۋىتىڭنى) قوبۇل قىلىدۇ (سۆزۈڭگە قۇلاق سال-مىغانلار ئۆلۈكلەرنىڭ ئورنىدا)، ئۆلۈكلەرنى اللە تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن ئۇلار اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىدۇ⁽³⁶⁾. ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى): «نېمىشقا مۇھەممەدكە پەرۋەردىگارىدىن بىر مۆجىزە چۈشۈرۈلمىدى؟» دەيدۇ، ئېيتقىنكى، «اللە مۆجىزە چۈشۈرۈشكە ھەقىقەتەن قادىر». لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (مۆجىزە نازىل بولۇپ ئىمان ئېتىمىسا بالاغا دۇچار بولىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ⁽³⁷⁾.

مەيلى يەر يۈزىدە ماڭىدىغان ھايۋان بولسۇن، مەيلى ئىككى قانىتى بىلەن ئۇچىدىغان ئۇچار قۇش بولسۇن، ھەممىسى سىلەرگە ئوخشاش ئۈمەتلىرىدۇر (يەنى اللە تەرىپىدىن يارىتىلغان مەخلۇقلاردۇر). لەۋھۇلەھيۇزدا ھېچ نەرسىنى چۈشۈرۈپ قويىمىدۇق (يەنى ھەممىنى تولۇق پۈتتۈق)، كېيىن ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىدۇ (اللە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ)⁽³⁸⁾. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار كاسلاردۇر (يەنى قوبۇل قىلىش يۈزىسىدىن ئاڭلىمايدۇ)، گاچىلاردۇر (يەنى ھەقىنى سۆزلىمەيدۇ). ئۇلار (كۇفرىنىڭ) قاراڭغۇلۇقى ئىچىدە قالغانلاردۇر، اللە خالىغان ئادەمنى ئازدۇرىدۇ، خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا سالىدۇ⁽³⁹⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر راستچىل بولالغۇلار ئېيتىپ بېقىڭلار، ئەگەر سىلەرگە اللە نىڭ ئازابى ياكى قىيامەت كەلسە، اللە دىن غەيرىگە ئىلتىجا قىلامسىلەر؟⁽⁴⁰⁾ ئۇنداق ئەمەس، سىلەر پەقەت اللە غا ئىلتىجا قىلىسىلەر، ئەگەر اللە خالىسا، سىلەر اللە نىڭ كۆتۈرۈۋېتىشىنى ئىلتىجا قىلغان بالانى اللە كۆتۈرۈۋېتىدۇ، سىلەر اللە نىڭ شېرىكلىرى قىلىۋالغان بۇتلارنى ئۇنتۇپسىلەر (يەنى بۇتلارغا ئىلتىجا قىلمايسىلەر)⁽⁴¹⁾». شەك-شۈبھىسىزكى، سەندىن ئىلگىرىكى ئۈمەتلىرىگە (نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۈق (ئۇلار پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى). ئۇلارنى اللە غا تەۋبە قىلىپ) يېلىنسۇن دەپ نامراتلىق ۋە ئاغرىق-سېلىق بىلەن جازالىدىق⁽⁴²⁾. ئۇلارغا بىزنىڭ ئازابىمىز چۈشكەن چاغدا نېمىشقا يېلىنىدى؟ لېكىن ئۇلارنىڭ دىللىرى قەساۋەت-لەشتى (ئىمانغا يۈشمىدى)، شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى چىرايلىق كۆرسەتتى⁽⁴³⁾.

فَلَن كَانَ كَذِبًا عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُبَدِّلَنَّهُمْ نَفَقَاتِ الْأَرْضِ أَوْ سُبُلَ السَّمَاءِ فَتَاتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَكَذَبُوا اللَّهَ لَجْمَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونُ مِنَ الْهَادِينَ ﴿٣٦﴾ إِنَّمَا الشَّيْطَانُ إِلَهٌ يُسَمِعُونَ وَالْمَوْتُ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٧﴾ قَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَٰكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا ظَلِيمٍ يُظْلِمُ بِمِثْلِ حَيْثُ بِهِ إِلَّا أَمْرٌ آمَنَّا لَكُمْ مَا تَكْتُمُونَ فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْجَرُونَ ﴿٣٩﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْغَيْبِ أَنَّهُمْ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أَنَّهُمْ نَزَّلْنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَكُنُوا عَلَى الظُّلُمَاتِ مِنَ الْقَوْمِ فَصَلِّ عَلَىٰ بُرْسَةِ الْإِنْسَانِ بِجَعَلَهُ عَلَىٰ سِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٠﴾ قُلْ إِنِّي أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَأَلَّ اللَّهُ الْغَنَاءَ أَخْبِرُوا اللَّهَ تَدْعُونَهُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤١﴾ إِنَّا لَا تَدْعُونَهُ فَيَسْتَجِيبْ مَا تَدْعُونَ إِلَيْنَا إِن شَاءَ وَتُسَمُّونَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا آلَ إِمْرَأَةَ نَجْدٍ فَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالضُّرَّاءَ عَلَيْهِمْ يَتَعَفَّوْنَ ﴿٤٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن بَاسًا أَتَتْكُمْ غَوَا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَّ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٤﴾

اللّٰه نىڭ رازىلىقىنى دەپ ئەتىگەندە، ئاخىشامدا پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىدىغانلارنى (يېنىڭدىن) قوغلىۋەتسەن، ئۇلارنىڭ ھېسابىدىن سائىغا ھېچ نەرسە يۈكلەنمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۈچۈن سەن جاۋابكارلىققا تارتىلمايسەن). سېنىڭ ھېسابىڭدىنمۇ ئۇلارغا ھېچ نەرسە يۈكلەنمەيدۇ، ئۇلارنى قوغلىۋەتسەڭ، زالىملاردىن بولۇپ قالسىن^[52]. ئۇلارنىڭ: «اللّٰه ئارىمىزدىن (ھىدايەت قىلىش بىلەن) ئىنتام قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟» دېيىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى بىر-بىرى بىلەن مۇشۇنداق سىندۇق (يەنى پېقىر، ئاجىز كىشىلەرنى ئىمان ئېيتقۇزۇش بىلەن، باي، چوڭ كىشىلەرنى سىندۇق). اللّٰه شۇكۇر قىلغۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ (يەنى شۇكۇر قىلغۇچىلارنى اللّٰه ھىدايەت قىلىدۇ)^[53]. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتقانلار يېنىڭغا كەلگەن چاغدا: «سەلەرگە ئامانلىق بولسۇن، پەرۋەردىگارنىڭلار (بەندىلىرىگە) رەھمەت قىلىشىنى (ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن) ئۈز ئۈستىگە ئالدى، سەلەردىن كىمكى بىلەستىن بىرەر يامانلىق قىلىپ قويۇپ، ئاندىن كېيىن تەۋبە قىلسا ۋە (ئەمەلىنى) تۈزسە، اللّٰه ئەلۋەتتە ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلىدۇ ۋە رەھىم قىلىدۇ» دېگەن^[54]. (بۇ سۈرىدە مۇشرىكلارنىڭ گۇمراھلىقنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەرنى بايان قىلغىنىمىزدەك) گۇناھكارلارنىڭ يولى ئاشكارا بولسۇن ئۈچۈن، ئايەتلىرىمىزنى روشەن بايان قىلىمىز^[55]. (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەر اللّٰه نى قايرىپ قويۇپ ئىبادەت قىلغان بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشتىن مەن ھەقىقەتەن مەنئى قىلىندىم». ئېيتقىنكى، «مەن سەلەرنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمەيمەن، بولمىسا مەن ئازغان بولسەن ۋە ھىدايەت تاپقۇچىلاردىن بولالماي قالسەن»^[56]. ئېيتقىنكى، «ھەقىقەتەن مەن پەرۋەردىگارم تەرىپىدىن نازىل بولغان روشەن دەلىلگە (يەنى قۇرئانغا ھەم ۋەھىگە) ئاساسلىنىمەن، ھالبۇكى، سەلەر ئۇنى ئىنكار قىلىدىڭلار، سەلەر بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلغان ئازاب مېنىڭ ئىگىدارچىلىقىمدا ئەمەس، بارچە ھۆكۈم اللّٰه غا خاس، اللّٰه ھەق ھۆكۈم قىلىدۇ، اللّٰه ھۆكۈم قىلغۇچىلارنىڭ ياخشىسىدۇر»^[57]. ئېيتقىنكى، «سەلەر بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلغان ئازاب مېنىڭ قولۇمدىن كەلسە ئىدى، ئۇ چاغدا مەن بىلەن سەلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئىش چوقۇم ھۆكۈم قىلىنىپ بولغان بولاتتى (يەنى سەلەردىن ئارام تېپىش ئۈچۈن، سەلەرنى ھالاك قىلغان بولاتتىم)». اللّٰه زالىملارنى ئوبدان بىلىدۇ^[58].

وَلَا تَقْرَأُ الْكِتَابَ إِلَّا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ يَأْخُذُوا بِالْكِتَابِ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ
وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَقْرَأَهُمْ فَيَقُولُونَ
مِنْ الْغُلَامِ ۖ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ
مَنْ آتَاهُ اللَّهُ عِلْمَهُمْ قُلْ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
ذُكِرَ فَاتُفَاهُ ۚ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا
أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا قُلْ سَلُّوا عَلَيْنَا كِتَابَ
رَبِّكُمْ عَلَ تَعْلَمَ الرَّحْمَٰنُ أَنَّكُمْ عَجَلٌ ۚ وَتَكُونُ لَكُمْ
أَنْتُمْ تَابُونَ ۚ وَأَصْلَحَ قَوْمُكَ غُلَامُكُمْ ۚ وَكَذَلِكَ
تُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۚ سَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ ۚ قُلْ لِي
يُذَكِّرَ أَنْ عِبَادَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا
أَعْلَمُ أَهْوَاءَهُمْ قَدْ خَلَّكَ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ۚ
قُلْ لِي عَمَلٍ يَتَذَكَّرُ فِيهِ رَبِّي وَكَذَلِكَ يَوْمَ مَا جِئْتُمُنِي
تَسْتَعِجِلُونَ بِهِ ۚ إِنَّ الْمُسْلِمَ الْأَبْرَارَ يُقِضُ لِنَفْسِهِ
عَذَابًا عَظِيمًا ۚ قُلْ لَوْ أَنَّ عِندِي مَا تَسْتَعِجِلُونَ بِهِ
لَقُضِيَ الْأَمْرُ فِي يَوْمٍ نَبِيٍّ وَلَكِنْ وَاللَّهِ أَعْلَمُ بِالْمُغْلَبِينَ ۚ

بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز توغرىسىدا (ئەنە ۋە مەسخىرە قىلىپ) پاراك سېلىشۋاتقان كىشىلەرنى كۆرگىنىڭدە، ئۇلار بۇنىڭدىن باشقا پاراڭغا چۈشمىگىچە ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىن، ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرمايلىقىنى شەيتان ساڭا ئۇنتۇلدۇرغان بولسا، ئېسىڭگە كەلگەندىن كېيىن، زالىم قەۋم بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىن ^[68]، تەقۋادارلارغا (قۇرئاننى مەسخىرە قىلغۇچى) كاپىرلارنىڭ ھېسابىدىن ھېچ نەرسە يۈكلەنمەيدۇ، لېكىن تەقۋادارلار ئۇلارغا ۋەز - نەسىھەت قىلىشلىرى كېرەك. (شۇنداق قىلغاندا) ئۇلار (قۇرئاننى مەسخىرە قىلىشتىن) ساقلىنىشلىرى مۇمكىن ^[69]. دىننى ئويۇن - كۈلكە قىلىۋالغان، دۇنيا تىرىكچىلىكىگە ئالدىغانلارنى تەرك ئەت. ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئۆز قىلمىشى تۈپەيلى ھالاك

وَأَذِمْهُمْ فِي الْآيَاتِ الَّتِي يَتْلُونَ فِي الْبَيْتِ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى
يَخْرُجُوا فِي صَدَائِكُمْ وَآمُرَ بَيْنَكُمْ الشَّيْطَانَ فَلَا تَقْعُدُوا
بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتْلُونَ
مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذُكِّرُوا لَعَلَّهُمْ يَنْقُومُونَ وَذَرِ
الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لُغُوبًا وَهُوَ غَضَبُ اللَّهِ الَّذِي لَمْ يَأْتِ
ذُرِّيَّتَهُ أَنْ يُبَيِّنَ نَفْسًا يَهْتَدِي بِهَا كَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَلَا شَفِيعَةً وَأَنْ تَعْدِلَ كُلُّ أَعْيُنٍ أَتَوْا بِهَا الْحُكْمَ وَكُلُّ
الَّذِينَ أُبَيِّلُوا لَهَا صُنُوفًا يَسْتَخَرُونَ رَبَّهُمْ وَوَعَدُ اللَّهِ
الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهَا كَافٍ لَكُمْ وَنُفِخَ فِي سُورٍ دُونَ ذَلِكَ
يَنْفَعُكُمْ وَلَا يَضُرُّكُمْ وَأَنْتُمْ عَلَى أَغْطَائِكُمْ أَهْدَاءٌ وَاللَّهُ
كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيْطَانُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُ أَصْحَابٌ
يَتَّبِعُونَ آلَ الْهَدَىٰ وَآخَرُونَ عَلَىٰ ظُلْمٍ هَٰذَا هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي
وَأَمَّا السُّلُوكُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ وَأَنْ أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ وَ
الْقُرْآنَ وَالَّذِينَ فِي الْيَمِينِ مُخْلِصُونَ هَٰؤُلَاءِ فِي خَلْقِ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَلْحَقُ بِهِمْ يُقَالُ كُنْ فَيَكُونُ هَٰذَا

بولۇشتىن ساقلىنىشى ئۈچۈن، (كىشىلەرگە) قۇرئان بىلەن نەسىھەت قىلغىن، ئۇنىڭغا اللە دىن باشقا دوست ۋە شاپائەت قىلغۇچى بولمايدۇ، ئۇ ھەرقانداق قىدىيە بەرسىمۇ قوبۇل قىلمايدۇ. ئەنە شۇلار قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك بولىدىغانلاردۇر، ئۇلار كۇفرى تۈپەيلىدىن (ئۈچەيلىرىنى ئۆرتە-ۋېتىدىغان) قايناقۇددىن بولغان شارباقا ۋە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ ^[70]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، بىز اللەنى قويۇپ، بىزگە پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان بۇتلارغا ئىبادەت قىلامدۇق؟ بىزنى اللە ھىدايەت قىلغاندىن كېيىن، ئارقىمىزغا چېكىنەمدۇق؟ (يەنى مۇرتەد بولامدۇق؟) (مۇبادا بىز شۇنداق قىلىدىغان بولساق، مۇنداق) بىر ئادەمگە: شەيتانلار ئۇنى بىر چۆلگە باشلاپ بارغان، (چۆلدە ئۇ) تېڭىرقاپ قالغان، دوستلىرى ئۇنى بېرى كەل دەپ توغرا يولغا چاقىرىۋاتقان (ئۇ چاقىرىقنى قوبۇل قىلماي ئاخىر ھالاك بولغان ئادەمگە) ئوخشاپ قالسىز. (بۇ كۇفۇرلارغا) ئېيتقىنكى، اللە نىڭ ھىدايىتى ھەقىقەتەن ھەقىقىي ھىدايەتتۇر، بىز ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا بويسۇنۇشقا بۇيرۇلدۇق ^[71]. ناماز ئوقۇشقا ۋە اللە دىن قورقۇشقا بۇيرۇلدۇق، (قىيامەت كۈنى) اللە نىڭ دەرگاھىغا (ھېساب ئۈچۈن) يىغىلىسىلەر ^[72]. اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ھېكمەت بىلەن ياراتتى، اللە (بىرەر شەيئىگە) «ۋۇجۇتقا كەل» دېسە (دەرھال) ۋۇجۇتقا كېلىدىغان كۈندىكى (يەنى قىيامەت كۈندىكى) ئازابتىن قورقۇڭلار .

اللّٰه نىڭ سۆزى ھەقتۇر، سۈر چېلىندىغان كۈندىكى (يەنى قىيامەت كۈندىكى) پادىشاھلىق اللّٰه غا خاستۇر، اللّٰه يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا نەرسىلەرنى بىلگۈچىدۇر، اللّٰه ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، (يەنى) لىرىنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەرداردۇر ⁽⁷⁶⁾. ئۆز ۋاقتىدا، ئىبراھىم ئۆز ئاتىسى ئازەرىگە: «سەن ئۆزەڭنى ياراتقان اللّٰهنى قويۇپ بۇتلارنى مەۋد قىلىۋالامسەن؟ مەن سېنى ۋە قەۋمىڭنى ھەقىقەتەن ئېنىق گۇمراھلىقتا كۆرمىەن» دېدى ⁽⁷⁴⁾. ئىبراھىم نىڭ (تەۋھىد بارسىدا) قەتئى ئىشەنگۈچىلەردىن بولۇشى ئۈچۈن، (ئۇنىڭغا ئاتىسى بىلەن قەۋمىنىڭ گۇمراھلىقىنى كۆرسەتكىنىمىزدەك) بىز ئىبراھىمغا ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ئاجايىپلىرىنى كۆرسەتتۇق ⁽⁷⁵⁾. ئىبراھىم كېچىنىڭ قاراغۇلۇقى باسقاندا بىر يۇلتۇزنى كۆرۈپ (قەۋمىنىڭ سۆزىنى دەلىل كەلتۈرۈپ، ئۇلارنى مات قىلىش ئۈچۈن): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر» دېدى. يۇلتۇز پېتىپ كېتىۋىدى، «مەن پېتىپ كەتكۈچىلەرنى

قَوْلَهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ عَلِيمُ الْغُيُوبِ وَ
الَّذِينَ هَادُوا وَهُمْ أَكْثَرُ الْعَالَمِ ۚ رَأَىٰ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ إِذْ
اسْتَحْدَثَ أَصْنَامًا هَاهُنَا رَبِّي أَرْبَابُكُمْ قَالُوا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۖ
وَكَذَٰلِكَ بَرَّئْنَا لِرَبِّنَا مِلْكُوتَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَلِكُلِّ
مِنْهُنَّ شِرْكٌ ۚ قُلْنَا جَعَلْنَا عَلَىٰ آبَائِكَ لَكُوفًا فَذٰلِكَ
رَبِّي ۖ فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَأُعْبِدَ الْإِلٰهَيْنِ ۚ قُلْنَا لَأَعْتَبُوكُمَا
قَالَ هٰذَا رَبِّي ۖ فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ
مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ۚ قُلْنَا لَأَعْتَبُوكُمَا ۖ قَالَا هٰذَا رَبِّي
هٰذَا أَكْبَرُ ۖ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يُعْمِدُ رَبِّي بِمَا شِئْتُمْ كَوْنًا ۖ
رَبِّي وَجْهَتُ وَجْهِي لِلَّذِي ظَهَرَ لِي فِي الْوَطَنِ حَافِيًا وَمَا
أَكْمِنُ الْمَشْرِكِينَ ۚ وَرَحِمَهُ قَوْمُهُ ۖ قَالَ اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ فِي اللّٰهِ
وَقَدْ هَدَانِ ۖ وَإِنَّكَ لَمِنَ الضَّالِّينَ ۚ يٰٓإِبْرٰهٖمُ رَبِّيَ رَبِّيَ خَيْرٌ
وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۖ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۖ وَكَذَٰلِكَ أَخَذَ مٰمًا
أَمْرًا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ۖ أَفَلَا تَعْلَمُونَ ۖ سَلَامًا قَالُوا الْفَرِيقَيْنِ ۖ أَخٰبُ بِالْأَمْرِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۖ

(يەنى يۇلتۇزلارغا ئىبادەت قىلىشنى) ياقىتۇرمايمەن» دېدى ⁽⁷⁶⁾. ئۇ ئاينىڭ تۇغقانلىقىنى كۆرۈپ (يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر» دېدى. ئاي پېتىپ كېتىۋىدى، «ئەگەر پەرۋەردىگارىم مېنى ھىدايەت قىلىغان بولسا، مەن چوقۇم ئازغۇچى قەۋمنىڭ قاتارىدا بولىدىكەنمەن» دېدى ⁽⁷⁷⁾. ئۇ قۇياشنىڭ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ (يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، بۇ ھەممىدىن (يەنى يۇلتۇز بىلەن ئايدىن) چوڭدۇر» دېدى. قۇياش پېتىپ كېتىۋىدى، ئۇ ئېيتتىكى: «ئۇ قەۋمىم! مەن ھەقىقەتەن سىلەر شېرىك كەلتۈرگەن مەۋدۇلاردىن ئادا-جۇدامەن ⁽⁷⁸⁾. مەن ھەقىقەتەن، باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرۇلۇپ، ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان زاتقا يۈزلەندىم، مەن مۇشرىكلاردىن ئەمەسمەن» ⁽⁷⁹⁾. ئىبراھىمنىڭ قەۋمى ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرىلەشتى، ئىبراھىم ئېيتتىكى، «مېنى اللّٰه ھىدايەت قىلغان تۇرسا، مەن بىلەن اللّٰه (نىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە بىرلىكى) توغۇرلۇق مۇنازىرىلىشەمسىلەر؟ مەن سىلەرنىڭ اللّٰه غا شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن قورقمايمەن، پەقەت پەرۋەردىگارىمىڭلا خالىغان نەرسىسى بولىدۇ، پەرۋەردىگارىمىڭ بىلىمى ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، (مەۋدۇلىرىڭلارنىڭ ماڭا ھېچبىر زىيان يەتكۈزەلمەيدىغانلىقىنى) ئويلىمايمسىلەر! ⁽⁸⁰⁾ اللّٰه نىڭ شېرىكى بولۇش ھەققىدە اللّٰه سىلەرگە ھېچقانداق دەلىل چۈشۈرمىگەن بۇتلارنى اللّٰه غا شېرىك كەلتۈرۈشتىن قورقمايۋاتساڭلار، سىلەرنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن مەن قانداقمۇ قورقاتىم! ئەگەر سىلەر بىلسەڭلار (ئېيتىڭلارچۇ)، بىز بۇ ئىككى گۇرۇھ ئادەمدىن زادى قايسىمىز ئەڭ قورقاسلىققا تېگىشلىك» ⁽⁸¹⁾.

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمَنُ
وَهُمْ يُهْتَدُونَ ۖ وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَٰؤُلَاءِ
تَرْفَعُ رُجُوتَ مَنْ ثَنَاءُ إِنْ تَرَكَ حَكِيمٌ لَّيْلَهُ ۖ وَهَبْنَا
لَكَ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ
وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى
وَهَارُونَ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۖ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ
وَالْيَسَاءَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ۖ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
وَيُوسُفَ وَكَوْنًا فَضْلَنَا عَلَ الْعَالَمِينَ ۖ وَمِنْ آيَاتِهِمْ
وَحُورٌ مَّا أُتِيَ بِهِنَّ هَدَيْنَاهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۖ
ذَٰلِكَ هَدَى اللَّهُ يَهْدِي بِهٖ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ
أَشْرَكُوا لَغِطَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْشُونَ ۖ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ۖ قُلْ يَكْفُرُ بِهَا هَٰؤُلَاءِ
فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ۖ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فِيمَا هَدَىٰ لَهُمْ اقْتَدِ بِهِ ۖ قُلْ لَا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ۖ

ئازابىتىن ئەمىن بولۇش ئىمان ئېيتقان، ئىمانغا
مۇشرىكلىكنى ئارىلاشتۇرمىغان ئادەملەرگە
مەنسۇپتۇر، ئۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر⁽⁸²⁾.
ئۆز قەۋمىگە رەددىيە بېرىش ئۈچۈن ئىبراھىمغا
بەرگەن دەلىللىرىمىز ئەنە شۇدۇر، خالىغان
كىشىمىزنى بىرقانچە دەرىجە كۆتۈرمىز، پەرۋەر-
دىگارىڭ ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر⁽⁸³⁾. بىز
ئىبراھىمغا ئىسھاقنى، يەئىقۇبنى ئاتا قىلدۇق.
ئۇلارنىڭ ھەربىرىنى ھىدايەت قىلدۇق. (ئىبرا-
ھىمدىن) ئىلگىرى نۇھنى ھىدايەت قىلدۇق،
ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادىدىن داۋۇد، سۇلايمان،
ئەيسۇب، يۇسۇق، مۇسا، ھارۇنلارنى ھىدايەت
قىلدۇق، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق
مۇكاپاتلايمىز⁽⁸⁴⁾. زەكەرىيا، يەھىيا، ئىسا ۋە ئىلىياسلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنىڭ
ھەممىسى ياخشىلاردىندۇر⁽⁸⁵⁾. ئىسمائىل، ئىلىيەسە، يۇنۇس ۋە لۇتلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى
(ئۆز زامانىدىكى) تامامى جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق⁽⁸⁶⁾. ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىدىن،
ئەۋلاتلىرىدىن، قېرىنداشلىرىدىن بەزىلىرىنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى تاللىدۇق، ئۇلارنى
توغرا يولغا يېتەكلىدۇق⁽⁸⁷⁾. اللە نىڭ توغرا يولى ئەنە شۇدۇر، اللە بەندىلىرىدىن
خالىغان كىشىلەرنى شۇ يولغا باشلايدۇ. ئەگەر ئۇلار (يەنى شۇ پەيغەمبەرلەر) شېرىك
كەلتۈرسە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، ئەلۋەتتە، بىكار بولۇپ كېتەتتى⁽⁸⁸⁾.
ئۇلارغا كىتابنى، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئەگەر بۇ مۇشرىكلار ئۇلارنى
(يەنى كىتاب، ھېكمەت ۋە پەيغەمبەرلىكنى) ئىنكار قىلسا، ئۇلارنى ئىنكار قىلمايدىغان
باشقا بىر قەۋمگە تاپشۇرمىز⁽⁸⁹⁾. ئەنە شۇلار (يەنى مەزكۇر پەيغەمبەرلەر) اللە ھىدايەت
قىلغان كىشىلەردۇر، ئۇلارنىڭ يولغا ئەگەشكىن، (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭگە)
ئېيتقىنكى، «قۇرئاننى تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ
قىلمايمەن، قۇرئان پەقەت پۈتۈن جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر»⁽⁹⁰⁾.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ
مِثْلَ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا
هُدًى لِلنَّاسِ يَحْمِلُونَهُ فَرِيشًا قُلْ لَيْسَ بِي إِلَهٌ وَلَا نَبِيٌّ
وَعَلَيْكُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّكُمْ وَلَا آبَاءَكُمْ قُلْ اللَّهُ تَعَالَى
خَوْفُهُمْ يَلْعَنُونَ ۝ هَذَا كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ بِرُوحِ مُصَدِّقٍ
بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَقَدْ رَأَوْا الْفُرَى مِنْ حَوْلِهَا وَالَّذِينَ
يُوْحِيُونَ بِالْخَيْرِ يُوْحِيُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِنْ الْقَوْمِ الَّذِينَ عَلَى اللَّهِ كُفَرُوا قُلْ أَتُحِبُّونَ
إِلَٰهَهُمْ وَمَنْ قَالُوا سَائِرٌ مِنْهُمْ قُلْ اللَّهُ تَعَالَى وَلَوْ تَرَى
إِلَٰهَهُمْ فِي عِزِّ الْعَرْشِ وَلَكِنَّهُمْ أَكْثَرُ جَهْلًا قُلْ
أَفَسَوْفَ يُؤْمِنُونَ عَذَابُ الْغَوَّاتِ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝ عَلَى اللَّهِ
عِيَاذٌ وَلَكِنَّهُمْ عَنْ آيَاتِهِ مُتَعَمِّدُونَ ۝ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا
فِرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكَلُمْ تَاخُلُنَا لَكُمْ دُونِ
مَوَاتَرِي مَعَكُمْ شُفَعَاءُ الَّذِينَ يَزْعِمُونَ أَنَّهُمْ فِرَادَىٰ تَرْكَلُوا
لَقَدْ نَظَّمْ بَيْنَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كُنْتُمْ تَرْغَبُونَ ۝

ئۇلار ئالەمنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى. ئۇلار
(يەنى يەھۇدىيلار) ئۆز ۋاقتىدا: «ئالە ھېچ
كىشىگە ھېچ نەرسە نازىل قىلمىدى» دېدى (يەنى
ۋەھىينى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى). (ئى
مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مۇسا ئېلىپ كەلگەن ۋە
كىشىلەرگە نۇر، ھىدايەت بولغان كىتابنى كىم
نازىل قىلدى؟ ئۇ كىتابنى پارچە-پارچە قەغەزلىرىگە
كۆچۈرۈپ، بىر قىسمىنى ئاشكارىلاپ، كۆپ قىسمىنى
يوشۇرسىلەر. (ئى يەھۇدىيلار!) سىلەرگە ئۆزىڭلار
ۋە ئاتا-بوۋاڭلار بىلىمگەن نەرسىلەر بىلدۈرۈلدى،
(بۇ قۇرئاننى) ئالە (نازىل قىلدى).» ئاندىن،
ئۇلارنى تەرك ئەتكىنكى، ئۇلار باتىللىرىدا
(يەنى قالايمىقان سۆزلىرىدە) ئويناپ يۈرسۈن⁽⁹¹⁾.
بۇ (قۇرئان) مەككە ئاھالىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپى-
دىكىلىرىنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك ئۈچۈن بىز نازىل
قىلغان، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان (تەۋرات

ۋە ئىنجىلغا ئوخشاش) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى مۇبارەك كىتابتۇر، ئاخىرىگە ئىمان ئېيتىدىغانلار
ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدۇ، ئۇلار نامازلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا تولۇق ئادا قىلىدۇ⁽⁹²⁾. ئالە غايالىغان
چاپىلىغان ياكى ئۆزىگە ھېچ نەرسە ۋەھىي قىلىنمىغان تۇرۇقلۇق، ماڭا ۋەھىي قىلىندى
دېگەن، ياكى ئالە نازىل قىلغاندەك مەنىمۇ كىتاب نازىل قىلالايمەن دېگەن كىشىلەردىمۇ
زالىم كىشىلەر بارمۇ؟ (ئى مۇھەممەد!) زالىملارنى سەكراتقا چۈشكەن ۋاقتىلىرىدا كۆرسەك
(ئەلۋەتتە، قورقۇنچلۇق ھالىنى كۆرسەن)، پەرشتىلەر (يەنى ئازاب پەرشتىلىرى) قوللىرىنى
سوزۇپ: «سىلەر جانلىرىڭلارنى چىقىرىڭلار! سىلەر ئالە توغرىسىدا ھەقىقەت سۆزلەرنى قىلغانلىقىڭلار
(يەنى ئېتىرا قىلغانلىقىڭلار، شېرىك كەلتۈرگەنلىكىڭلار، بالا نىسبەت بەرگەنلىكىڭلار) ۋە
ئالە نىڭ ئايەتلىرىنى مەنىستىمىگەنلىكىڭلار ئۈچۈن، بۈگۈن خورلىغۇچى ئازاب بىلەن
جازالىنىسىلەر» دەيدۇ⁽⁹³⁾. بىز دەسلەپتە سىلەرنى قانداق خەلق ئەتكەن بولساق
دەرگاھىمىزغا شۇنداق تەنھا كەلدىڭلار، سىلەرگە بىز ئاتا قىلغان نەرسىلەرنى ئارقاڭ-
لاردا (يەنى دۇنيادا) قويۇپ كەلدىڭلار، (ئىبادەت قىلىنىشقا تېگىشلىك بولۇشتا)
ئالە نىڭ شېرىكلىرى دەپ گۇمان قىلغان شاپائەتچىلارنى سىلەر بىلەن بىللە
كۆرمەيمىزغۇ؟ ئۇلار بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى مۇناسىۋەت ھەقىقەتەن
ئۆزۈلدى، سىلەر (شاپائەت قىلىدۇ) دەپ گۇمان قىلغان بۇتلار بەربات بولدى⁽⁹⁴⁾.

ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، اللە دىن بۆلەك ھېچ مەيۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار ئۇ ھەر نەرسىگە ھامىيدۇر (102). كۆزلەر اللەنى كۆرمەيدۇ، اللە كۆزلەرنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، اللە (بەندىلىرىگە) مېھرىبانىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (103). (ئى) پەيغەمبەر ئېيتقىنكى سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن (ھىدايەتنى ئازغۇنلۇقتىن ئايرىپ كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر كەلدى، كىمكى ھەقىنى كۆرۈپ ئىمان ئېيتسا ئۆزىگە پايدا، كىمكى ئۇنىڭ دىن كۆز يۇمسا (يەنى باش تارتسا) ئۆزىگە زىيان. مەن سىلەرگە (ئەمەللىڭلارنى كۆزىتىپ تۇرىدىغان) كۆزەتچى ئەمەسمەن (پەقەت سىلەرنى ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەر مەن) (104). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار): (ئى مۇھەممەد!) سەن (قۇرئاننى باشقىلاردىن) ئۆگەندىڭ دەيدۇ دەپ، ھەقىنى

ذَٰلِكُمُ اللَّهُ ۖ ذِكْرُ الْآلَةِ الْاَوْحَا۟لِ ۚ كُلُّ شَيْءٍ قَاعِدٌ وَّهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝ لَّا تَدْرِي۟كَ الْاَبۡصَارُ وَهُوَ يَدْرِي۟كَ الْاَبۡصَارُ وَهُوَ الْاَبۡصَارُ الْاَبۡصَارُ الْاَبۡصَارُ ۝ قَدۡ جَاءَ لَكُمۡ بَصَآئِرُ مِّنۡ رَبِّكُمۡ فَمَنۡ اَبۡصَرۡ فَلِنَفۡسِهٖ ۖ وَمَنۡ عَمِيَٰ فَلَعَلَّهَا مُمَاتًا عَلَيۡكُمۡ بِحُفۡظِہٖ ۖ وَكَذٰلِكَ نَعۡرِضُ الْاٰيٰتِ وَلِيَعۡلَمُو۟ا۟ اَدۡرَسٰتَ وَلِيَعۡلَمُنَا۟ لِقَوۡرِہُمۡ يَحۡكُمُو۟نَ ۝ اَتَيْتُمۡ مَا۟ اَوْحٰى اِلَيْكُمۡ مِّنۡ رَبِّكُمۡ لَّا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ وَاعۡرَضَ عَنِ الشُّرَڪِیۡنَ ۖ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا۟ اَشۡرَكُو۟ا۟ ۖ وَمَا جَعَلۡنَاكَ عَلَیۡہُمۡ حُفۡظًا ۚ وَمَا۟ اَنْتَ عَلَیۡہُمۡ بِرَٰكِبٌ ۖ وَلَا تَكۡسِبُ الْاَلۡوَانُ يَدۡعُو۟نَ مِّنۡ وَّرۡدِ اللّٰهِ فَيَسۡبُو۟ا۟ اللّٰهَ عَدۡوًا وَّيَعۡزِیۡلُو۟ا۟ ۚ كَذٰلِكَ رَزٰى۟ا۟ لِّلۡعِٰلَمِ۟نَ اَمۡرُہُمۡ ثُمَّ اِلٰی رَبِّہُمۡ مَّرۡجِعُہُمۡ فَيُنۡزِلُہُمۡ بِمَا۟ كَانُو۟ا۟ یَعۡمَلُو۟نَ ۖ وَاقۡسَمُو۟ا۟ بِاللّٰهِ جَهَدۡۤ اَيۡمَانُہُمۡ لِّہٖۤ لَیۡنَ جَآءَ نَہُمۡ اِنَّہٗ لَیُؤۡمِنُنَّ بِمَا۟ اُنۡزِلَ اِنۡمَآ الْاٰیٰتِ عِنۡدَ اللّٰهِ وَمَا یَشۡعُرُكُمۡ اِنَّہَا۟ اِلَّا اٰجَامَاتُ لَا یُؤۡمِنُو۟نَ ۖ وَتَقَالِبُ۟ اَقۡبَادُہُمۡ وَاَبۡصَارُہُمۡ كَمَا لَہُمۡ یُؤۡمِنُو۟ا۟ بِہٖ اَوَّلَ مَرۡۃٍ وَتَذٰکُرُہُمۡ فِیۡ طُغۡیَانِہُمۡ یَعۡمَلُو۟نَ ۝

بىلىدىغان قەۋمگە بايان قىلىمىز دەپ، ئايەتلەرنى مۇشۇنداق شەكىللەردە بايان قىلدۇق (106). (ئى مۇھەممەد!) ساڭا پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان قۇرئانغا ئەمەل قىلىش؛ اللەدىن باشقا مەيۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مۇشرىكلار بىلەن تەڭ بولىشىڭ (106). ئەگەر اللە (ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىنى) خالسا، ئۇلار شېرىك كەلتۈرمەيتتى، سېنى ئۇلارغا كۆزەتچى قىلىشىمىز يوق، سەن ئۇلارغا ھامىيۇ ئەمەسمەن (107). مۇشرىكلارنىڭ خۇدانى قويۇپ ئىبادەت قىلىدىغان بۇتلىرىنى تىللىماڭلار، (ئۇنداق قىلساڭلار) ئۇلار بىلىسكەنلىكىرىدىن ھەددىدىن ئېشىپ اللەنى تىللايدۇ. شۇنىڭدەك بىز ھەر ئۈمەتكە ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىنى چىرايلىق كۆرسەتتۇق، ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىپ بارىدىغان جايى اللەنىڭ دەرگاھىدۇر، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ (يەنى ياخشىغا مۇكاپات بېرىدۇ، ياماننى جازالايدۇ) (108). ئەگەر ئۇلارغا بىرەر مۆجىزە كەلسە، ئۇنىڭغا چوقۇم ئىشىنىدىغانلىقلىرىنى (بىلدۈرۈپ) اللەنىڭ نامى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىچىشىدۇ. (ئى مۇھەممەد!) مۆجىزىلەر (مېنىڭ ئەمەس)، اللەنىڭ دەرگاھىدىكى ئىش، دېگىن. (ئى مۆمىنلەر!) سىلەر نېمىنى بىلىسىلەر؟ مۆجىزىلەر كەلسە، ئۇلار، ئېھتىمال، ئۇنىڭغا ئىشەنمەسلىكلىرى مۇمكىن (109). ئۇلارنىڭ دىللىرىنى، كۆزلىرىنى ھەق (نى چۈشىنىش ۋە كۆرۈش) تىن بۇرۇۋېتىمىز، ئۇلار دەسلەپتە مۆجىزىلەرگە ئىشەنمىگەندەك (يەنە ئىشەنمەيدۇ)، ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشكە قويۇۋېتىمىز (110).

(سەككىزىنچى پارە)

بىز ئۇلارغا (يەنى كۇففارلارغا) پەرىشتىلەرنى چۈشۈرگەن، ئۇلۇكلەرنى ئۇلار بىلەن سۆزلەش- تۈرگەن، بىز ھەمىيە نەرسىنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا يىغىپ بەرگەن (يەنى ئۇلارنىڭ يۇقىرىقى تەلەپ- لىرىنى ئورۇنلىغان) تەقدىردىمۇ، اللە خالىمىغىچە ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئوقمايدۇ(111). شۇنىڭدەك (يەنى بۇ مۇشرىكلارنى ساڭا دۈشمەن قىلغاندەك) ئىنسانلار ۋە جىنلارنىڭ شەيتانلىرىنى ھەربىر پەيغەمبەرگە دۈشمەن قىلدۇق، ئۇلار ئالداش ئۈچۈن شېرىن سۆزلەر بىلەن بىر- بىرىگە ۋەسۋە قىلىدۇ، ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ خالىسا، ئۇلار بۇ ئىشنى

وَلَوْ اَنَّآ نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَكَةَ وَكَذَّبُوا السَّمَوَاتِ وَ
حَسَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ فَمَا كَانُوا يَتُوبُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ
اللَّهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ جَاهِلُونَ ﴿١١٠﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ
عَدُوًّا شَاطِئِينَ الْأَرْضِ وَالْأَسْمَاءِ وَالْجَنِّ يُؤْمِنُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ
زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَنُوحًا رَأَيْنَاكَ مَا قَعَلُوا فَذَرَهُمْ
وَمَا يُفَعِّرُونَ ﴿١١١﴾ وَلَيَصْغَى إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ وَلَيَرْضَوْهُ وَلَيَقُولَنَّ فَمَا هُمْ مُقْتِرُونَ ﴿١١٢﴾ أَفَعَجِبَ
اللَّهُ أَنْتَبَهَى حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا
وَالَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْقَلَبٌ رَبِّكَ
بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٣﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ
صِدْقٍ عَدَدًا لِمُنَادٍ لِكُلِّ نَبِيٍّ وَهُوَ السَّيِّئُ الْعَمِلُ ﴿١١٤﴾
وَأَنْ تَطْعَمَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
إِنْ يَكْفُرُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَلَنْ هُمْ إِلَّا عِصْرُونَ ﴿١١٥﴾ إِنْ رَبُّكَ
هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يُضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُتَّقِينَ ﴿١١٦﴾
فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ لَكُمْ عَلَيْهِمْ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٧﴾

(يەنى پەيغەمبەرلىرىگە دۈشمەنلىكىنى) قىلمايتتى، ئۇلارنى ئۆزلىرى تۈزگەن ھىيلە- مەكرلىرى بىلەن قويۇپ بەرگەن (اللە ساڭا ئۇلارغا قارشى ياردەم بېرىدۇ)(112). ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتماي- دىغانلارنىڭ دىللىرى ئۇلارنىڭ شېرىن سۆزلىرىگە مايىل بولسۇن، ئۇنىڭدىن خۇرسەن بولسۇن ۋە ئۇلار قىلىۋاتقان گۇناھلارنى بۇلارمۇ قىلسۇن، دەپ ۋەسۋە قىلىدۇ(113). (ئۇ مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، اللە دىن غەيرىي ھۆكۈم قىلغۇچىنى تەلەپ قىلمايدۇ؟ بىز كىتاب ئاتا قىلغان ھەل قىلىش ئۈچۈن) اللە دىن غەيرىي ھۆكۈم قىلغۇچىنى تەلەپ قىلمايدۇ؟ بىز كىتاب ئاتا قىلغان لار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ ئۆلىمالىرى) ئۇنىڭ (يەنى قۇرئاننىڭ) پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان ھەق كىتاب ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ، سەن ھەرگىزمۇ شەك قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن(114). پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ناھايىتى راستۇر، ناھايىتى توغرىدۇر، ئۇنىڭ سۆزىنى ئۆزگەرتەلەيدىغان ھېچ كىشى يوقتۇر. اللە (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھ- ۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر(115). ئەگەر سەن يەر يۈزىدىكى كۆپچىلىك كىشىلەر (يەنى كۇففارلار) گە ئىتائەت قىلساڭ، ئۇلار سېنى اللە نىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ، ئۇلار پەقەت گۇمانغا ئەگىشىدۇ، ئۇلار پەقەت يالغانغا سۆزلەيدۇ(116). (ئۇ مۇھەممەد!) سېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ھەقىقەتەن ئوبدان بىلىدۇ، توغرا يول تاپقانلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ(117). اللە نىڭ ئايەتلىرى- گە ئىمان كەلتۈرگۈچى بولساڭلار، اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋانلارنى يەڭلار(118).

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ عَلَيْكُمْ وَمَا كَانَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَامٍ شَيْءٍ وَلَكِنْ تَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَكُمْ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ إِن كُنْتُمْ تُحِبُّونَ الْإِسْلَامَ فَلَا يُؤْخَذُ بِكُمْ مِيثَاقُ الْغَافِلِينَ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ إِن كُنْتُمْ تُحِبُّونَ الْإِسْلَامَ فَلَا يُؤْخَذُ بِكُمْ مِيثَاقُ الْغَافِلِينَ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ إِن كُنْتُمْ تُحِبُّونَ الْإِسْلَامَ فَلَا يُؤْخَذُ بِكُمْ مِيثَاقُ الْغَافِلِينَ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ إِن كُنْتُمْ تُحِبُّونَ الْإِسْلَامَ فَلَا يُؤْخَذُ بِكُمْ مِيثَاقُ الْغَافِلِينَ

زۆرۈر سەت بولمىغىچە يېيىش ھارام قىلىنغان نەرسىلەرنى اللە سىلەرگە ئوچۇق بايان قىلغان تۇرسا، اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋانلارنى نېمىشقا يېمەيسىلەر؟ نۇرغۇن كىشىلەر نەپسى خاھىشىغا ئەگىشىپ، بىلمەستىن، (باشقىلار- نى) ھەقىقەتەن ئازدۇرىدۇ، شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ (شەرنى دەلىلسىز ھالال، ھارام دەپ) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ^[119]. ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن گۇناھلارنى تەرك ئېتىڭلار، شۈبھەسىزكى، گۇناھ قىلغۇچىلار ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (ئاخىرەتتە) جازاغا تارتىلىدۇ^[120]. (ئى مۆمىنلەر) اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلماي بوغۇزلانغان (يەنى بىسىللا دەپ زەبى قىلىنمىغان) ھايۋانلارنى يېمەڭلار، ئۇنى يېيىش ئەلۋەتتە گۇناھتۇر. شۈبھەسىزكى، شەيتانلار ئۆز دوستلىرىنى (يەنى مۇشرىك- لارنى) سىلەر بىلەن دەتالاش قىلىشقا ۋەسۋە قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، سىلەر چوقۇم مۇشرىك بولۇپ قالسىلەر^[121]. ئەسلىدە ئۆلۈك (يەنى كاپىر) بولۇپ، بىز ئۇنى (يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى ئىمان بىلەن) تىرىلدۈرگەن، بىز ئۇنىڭغا كىشىلەر ئارىسىدا ھىدايەت تېپىشقا نۇر بەرگەن بىر ئادەم زۇلمەتتە (يەنى كۇفرنىڭ قاراڭغۇلۇقىدا) قالغان ۋە ئۇنىڭدىن قۇتۇلالمىغان بىر ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟ كاپىرلارغا ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئەنە شۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى^[122]. ھىيلە-مىكر ئىشلىتىشلىرى ئۈچۈن (مەككىدە قۇرەيشنىڭ چوڭلىرى- نى باش گۇناھكار قىلغىنىمىزدەك)، ھەربىر شەھەرنىڭ چوڭلىرىنى باش گۇناھكار قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ئىشلەتكەن ھىيلە-مىكرلىرى ئۆزلىرىگە ياندىۇ (يەنى ئۇلار شۇ ھىيلە-مىكرلەرنىڭ ۋابالىغا قالدۇ)، ئۇلار (بۇنى) سەزمەيدۇ^[123]. ئۇلارغا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) بىرەر مۆجىزە كەلگەن چاغدا، (ئۇلار) بىزگە پەيغەمبەرلەرگە بېرىلگەن مۆجىزە بېرىلمىگىچە (ئۇنىڭغا) ھەرگىز ئىشەنمەيمىز، دەيدۇ. اللە پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى قەيەرگە ئورنىتىشنى (يەنى كىمنىڭ ئۇنىڭ ئەھلى بولىدىغانلىقىنى) ئوبدان بىلىدۇ، (بۇ) گۇناھكارلار ئۆزلىرى ئىشلەتكەن ھىيلە-مىكرلەر تۈپەيلىدىن اللە نىڭ دەرگاھىدا خورلۇققا ۋە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[124].

ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ گۇمانىچە: «بۇ ھايۋانلار ۋە ئېكىنلەر (مەبۇدلىرىمىزغا خاس بولۇپ، باشقىلارغا) ھارامدۇر، ئۇلارنى پەقەت بىز خالىغان ئادەملەرلا يەيدۇ، بۇ ھايۋانلارنى مىنىشىش ھارامدۇر، بۇ ھايۋانلارنى بوغۇزلىغاندا اللەنىڭ ئىسمىنى ئېيتىشقا بولمايدۇ» دېدى. ئۇلار اللەغا يالغان چاپلىدى، اللە ئۇلارنى يالغان چاپلىغانلىقلىرى ئۈچۈن جازالايىدۇ⁽¹³⁸⁾. ئۇلار: «بۇ ھايۋانلارنىڭ قورساقلىرىدىكى بالىلىرى بىزنىڭ ئەر كىشىلىرىمىزگە خاستۇر، بىزنىڭ خوتۇن كىشىلىرىمىزگە ھارامدۇر» دېدى. ئەگەر تۇغۇلغان ھايۋان ئۆلۈك بولسا، بۇ ئەر كىشىلەر بىلەن خوتۇن كىشىلەر ئارىسىدا ئور- تاققۇر (يەنى ئۇنى ھەممەيلەن تەڭ يەيدۇ) دەپ

وَقَالُوا هَذِهِ أَعْنَامٌ وَحَرِّ حِجْرًا لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ
نَشَاءُ بَرِّعِيهِمْ وَأَعْنَامٌ حُرِّمَتْ طَهُورُهَا وَأَعْنَامٌ
لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِمْ سِيَخِرْنَاهُمْ
بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ۖ وَقَالُوا مَا نِيَ بَطْنُ هَذِهِ الْأَعْنَامِ
خَالِصَةً لِّذُنُوبِنَا وَمَحْرُومٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَلَنْ يَكُنْ
مِثْلَهُنَّ فَعَمَّ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَحْزَنُهُمْ وَصَفَّهُمْ إِلَهُ حَكِيمٌ
عَلِيمٌ ۖ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا
بَغْيِرَ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
قَدْ ضَلُّوا أَمَّا كَانُوا مُهْتَدِينَ ۗ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ
جَدَّيْكَم مَّعْرُوشَيتَ وَغَيْرَ مَعْرُوشَيتَ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا أَلْوَنَ وَالرَّيْحُونَ وَالزَّيْتَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَابِهٍ ۚ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ
حَصَادِهِ ۖ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ۖ وَ
مِنَ الْأَعْنَامِ حُمْلَةٌ وَفَرَسَاتٌ لِّأَمَّاتٍ فَكُلُوا مِنْهُ
لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝

(ھالال- ھارامنى تەيىنلەشتى). اللەغا يالغان چاپلىغانلىقلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جازالايىدۇ. شۈبھىسىزكى، اللە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر⁽¹³⁹⁾. ھاماقەتلىك ۋە نادانلىقلىرىدىن بالىلىرىنى ئۆلتۈرگەن ۋە اللە نامىدىن يالغان ئېيتىپ، اللە رىزىقى قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرنى ھارام بىلگەن كىشىلەر ھەقىقەتەن زىيان تارتتى، ئۇلار ھەقىقەتەن (توغرا يولدىن) ئاداش- تى، ھىدايەت تاپمىدى⁽¹⁴⁰⁾. اللە بىدىشلىك ۋە بىدىشىز باغلارنى بەرپا قىلدى، مېۋىلىرى، دانلىرى (رەڭگى، تەمى، ھەجىمى ۋە پۇرقى) بىر- بىرىگە ئوخشىمايدىغان خورما دەرەخلىرىنى، زىرائەت- لەرنى، (رەڭگى ۋە شەكلى) بىر- بىرىگە ئوخشايدىغان، (تەمى) ئوخشىمايدىغان زەيتۇن ۋە ئانارنى ياراتتى، مېۋىسى پىشقاندا، ئۇلاردىن يەڭلار، مېۋە (نىڭ ھوسۇلى)نى يىغقان كۈندە (يەنى يىغقان ۋاقىتتا)، ئۇنىڭ ئۆشۈرىسىنى ئادا قىلىڭلار، ئىسراپ قىلماڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئىسراپ قىلغۇچىلارنى ياققۇرمايدۇ⁽¹⁴¹⁾. اللە چاھارپايىلارنى (يەنى تۆگە، كالا، قويىلارنى)، يۈك كۆتۈرىدىغانلارنى، بوغۇزلىنىدىغانلارنى ياراتتى. اللە سىلەرگە رىزىقى قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن يەڭلار، شەيتاننىڭ ئارقىسىغا كىرمەڭلار، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئوچۇق دۈشمەندۇر⁽¹⁴²⁾.

(ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) سېنى ئىنكار قىلسا، سەن: «پەرۋەردىگار ئىلار (قىل-مىشكىلار ئۈچۈن، سىلەرنى ئالدىراپ جازا سىغاند-لىقتىن) كەڭ رەھىمەت ئىگىسىدۇر، (اللە نىڭ رەھىمىتىگە مەغرۇر بولماڭلاركى) اللە نىڭ ئازابى گۇناھكار قەۋمىدىن قايتۇرۇلمايدۇ» دېگىن [147].

مۇشرىكلار: «ئەگەر اللە خالىسا ئىدى، بىز ۋە ئاتا-بوۋىلىرىمىز شېرىك كەلتۈرمەيتتۇق ۋە ھېچ نەرسىنى ھارام قىلمايتتۇق» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇنقى كىشىلەر تاكى (بىزنىڭ ئازابىمىز نازىل بولۇپ) ئازابىمىزنى تېتىغانغا قەدەر (ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) مۇشۇنداق (يەنى مۇشرىكلار سېنى ئىنكار قىلغاندەك) ئىنكار قىلغان ئىدى. (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا پاكىتىڭلار

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسْعَ لَا يَرُدُّ
بَاسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ۝ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا
لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ
كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى دَافُوا بِأَسْنَانِهِمْ
قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ رَقْنٌ عَلَيْهِمْ فَتَنْفِرُوا لَنَا إِنْ تَكْفُرُونَ
إِلَّا الْفِرَارَ وَلَنْ أَنْتُمْ إِلَّا خَرَصُونَ ۝ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ
فَلَوْ شَاءَ لَهْدَكُمْ جَمْعِهِمْ ۝ قُلْ هَلَمْ شَهِدْكُمْ أَنْ
الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا أَقْبَنَ شَهِدُوا
فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ وَلَا تَكْفُرُ أَهْوَاءُ الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ يَرَوْنَهُمْ
يَعْبُلُونَ ۝ قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَنْ
تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَلَا يُلَاقِيَهُ إِلَّا الْإِصْنَاءُ وَلَا تَقْتُلُوا
أَوْلَادَكُمْ مِنْ أَمْلَاقٍ عَنْ نَفْسِكُمْ وَأَبَائِهِمْ وَلَا تَقْرَبُوا
الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي
حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهَ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝

بولسا، بىزگە چىقىرىپ كۆرسىتىڭلار، سىلەر پەقەت گۇمانغا ئاساسلىنىسىلەر، اللە غا پەقەت يالغاننى چاپلايسىلەر» [148]. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «(سىلەرنىڭ پاكىتىڭلار بولمىسا) اللە نىڭ ئېنىق پاكىتى بار، ئەگەر ئۇ خالىسا ھەممىڭلارنى، ئەلۋەتتە، ھىدايەت قىلاتتى» [149]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) «اللە بۇنى ھارام قىلدى، دەپ گۇۋاھلىق بېرىدىغان گۇۋاھچىلىرىڭلارنى چاقىرىپ كېلىڭلار» دېگىن، ئەگەر ئۇلار (ھازىر بولۇپ يالغاندىن) گۇۋاھلىق بەرسە، ئۇلارغا قوشۇلۇپ گۇۋاھلىق بەرمىگىن (چۈنكى ئۇ پۈتۈنلەي يالغاندۇر). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ۋە ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن، ئۇلار پەرۋەردىگارغا شېرىك كەلتۈرىدۇ [150]. ئېيتقىنكى، «سىلەر كېلىپ (ئائىللىلار)، اللە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرىي: سىلەر اللە غا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىڭلار، نامراتلىقتىن قورقۇپ بالاڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، بىز ئۇلارغا ۋە سىلەرگە رىزىق بېرىمىز، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن يامان ئىشلارغا يېقىن كەلمەڭلار، اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ (ناھىق) ئادەم ئۆلتۈرمەڭلار، ھەقىقەت رەۋىشتە ئۆلتۈرۈش بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ» [151].

يېتىمىڭ مېلىنى تاكى ئۇ بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر ئۇنىڭغا ئەڭ پايدىلىق ئۇسۇلدا تەسەررۇپ قىلىڭلار، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرا قىلىڭلار، ھېچقانداق ئادەمنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايمىز. سۆز قىلغان (ھۆكۈم چىقارغان ياكى گۇۋاھلىق بەرگەن) چېغىڭلاردا ئادىل بولۇڭلار، (ھۆكۈم چىقىرىلغان ياكى گۇۋاھلىق بېرىلگەن ئادەم) تۇغىنىڭلار بولغان تەقدىردىمۇ، اللەغا بېرىلگەن ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، ئىبەرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلدۇم⁽¹⁵²⁾. بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېڭىڭلار، ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ، (ئاللاھنىڭ ئەمرىنى تۇتۇپ دوزاختىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلدۇم⁽¹⁵³⁾.

ئاندىن ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) ئۆز پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا ئىشەنسۇن دەپ، ياخشىلىق قىلغان ئادەمگە بېرىدىغان نېمىتىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، (ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ دىنىي ئىشلىرىدا ئېھتىياجلىق بولغان) ھەربىر نەرسىنى تەپسىلىي بايان قىلىش، (ئىسرائىل ئەۋلادىنى) ھىدايەت قىلىش ۋە (ئۇلارغا) رەھمەت قىلىش يۈزىسىدىن، مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋرات) ئاتا قىلدۇق⁽¹⁵⁴⁾. بۇ بىز نازىل قىلغان (قۇرئان) مۇبارەك كىتابتۇر، اللەنىڭ رەھىمىتىنى ئۈمىد قىلغۇچىلاردىن بولۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئەگىشىڭلار، (ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار⁽¹⁵⁵⁾. (مېنىڭ قۇرئان نازىل قىلىشىم) سىلەرنىڭ، پەقەت بىزدىن ئىلگىرىكى ئىككى تائىپىگىلا (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغىلا) كىتاب نازىل قىلىنغان، ئۇلارنىڭ ئوقۇغان كىتابلىرىدىن بىزنىڭ زادىلا خەۋىرىمىز يوق، دېمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر⁽¹⁵⁶⁾. ياكى سىلەرنىڭ، ئەگەر بىزگە كىتاب نازىل قىلىنغان بولسا، بىز ئەلۋەتتە ئۇلاردىن ئارتۇق ھىدايەت تاپقان بولاتتۇق، دېمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر. سىلەرگە پەرۋەر-دىگارىڭلار تەرىپىدىن ھەقىقەتەن پاكىت، ھىدايەت ۋە رەھمەت نازىل بولدى، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگەن كىشىدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن يۈز ئۆرۈگەنلەرنى ئۇلارنىڭ يۈز ئۆرۈگەنلىكلىرى ئۈچۈن قاتتىق ئازاب بىلەن جازالايىمىز⁽¹⁵⁷⁾.

وَلَا تَقْرَأُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ وَالْعَهْدُ أَلْفٌ لَا تَحْكُمُ بِأَنفُسِكُمْ إِلَّا دُونَكُمْ فَأَقْلِمُوا ذَا قُرْبِيهِ وَيُعْهَدُوا بِاللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَكُنْتُمْ بِهِ لَكُمْ ذِكْرًا ۚ وَاللَّهُ يَذَّكَّرُ أَنْ يَرْجِعَ إِلَيْكُمْ وَأَنْ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمًا ۚ فَلْيَهْوُوا وَلَا تَجِئُوا الشُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَكُنْتُمْ بِهِ لَكُمْ ذِكْرًا ۚ فَتَقُونَ ۝
ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ كِتَابًا عَلَى الْغُرِّ أَحْسَنَ وَفَصَّلَا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَالَمِينَ ۚ فَلْيَقْرَأُوا رِجْعَهُ يَوْمَئِذٍ ۚ وَهَذَا كِتَابُنَا أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكًا فَلْيَهْوُوا وَالْفُتُورَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دُرُسِهِمْ لَغَافِلِينَ ۚ أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَتَانَا أُنْزِلَ عَلَيْهِمَا الْكِتَابُ لِنُكَلِّمَهُمَا وَمِنْهُمْ قَوْمٌ أَكْثَرُ جَاهِلًا ۚ بَيْنَهُمْ قَوْمٌ يَكْفُرُ لَهُمْ هُدًى وَرَحْمَةً ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَاحِرَی الدِّینِ ۚ یَصْدُقُونَ عَنْ إِبْرَاهِیمَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا یَصْنَعُونَ ۝

ئۇلار پەقەت (ئۆلۈم) پەرشتىلىرىنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ (قۇياشنىڭ مەغرىبتىن چىقىشىدىن ئىبارەت) بەزى ئالامەتلىرىنىڭ كېلىشىنلا كۈتىدۇ. پەرۋەردىگارنىڭ بەزى ئالامەتلىرى كەلگەن كۈندە ئىلگىرى ئىمان ئېيتىمغانلارنىڭ ياكى ئىمان ئېيتىپ ياخشى ئىش قىلىمىغانلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدىسىز بولىدۇ. «سەلەر ئۆزەڭلارغا كېلىدىغان ئىشلارنى» كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە كۈتىمىز» دېگىن [158]. دىنىدا بۆلگۈنچىلىك قىلىپ تۈ. لۈك پىر- قىلەرگە ئايرىلغانلاردىن سەن ئادا-جۇداسەن؛ ئۇلار- نىڭ ئىشى پەقەت اللە غىلا خاستۇر (يەنى اللەنىڭ باشقۇرۇشىدۇر)، كېيىن (يەنى ئاخىرەتتە) اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئۆزىگە ئېيتىپ بېرىدۇ [159]. بىرەر ياخشىلىق قىلغان ئادەم ئون ھەسسە ئارتۇق ساۋابقا ئىگە بولىدۇ، بىرەر يامانلىق قىلغان ئادەمگە پەقەت ئۇنىڭ يامانلىقىغا باراۋەرلا جازا بېرىلىدۇ.

ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ [160]. (ئى مۇھەممەد! بۇ مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارم مېنى توغرا يولغا يەنى توغرا دىنغا، باتىل دىنلاردىن توغرا دىنغا بۇرالىغان ئىبراھىمنىڭ دىنىغا باشلىدى، ئىبراھىم مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى» [161]. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم ۋە ماماتىم (دۇنيادا قىلغان ياخشىلىقىم ۋە ئائىت-ئىبادەتلىرىم) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە ئۈچۈندۇر» [162]. اللەنىڭ شېرىكى يوقتۇر، مەن مۇشۇنىڭغا (يەنى يالغۇز اللە غىلا خالىس ئىبادەت قىلىشقا) بۇيرۇلدۇم، مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلىمەن» [163]. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئالا ھەممە نەرسىنىڭ پەرۋەردىگارى تۇرسا، ئۇنىڭدىن باشقا پەرۋەردىگار تەلەپ قىلامدىمەن؟» ھەر ئادەم ئۆزى قىلغان گۇناھقا ئۆزى جاۋابكار، بىر گۇناھكار ئادەم باشقا ئادەمنىڭ گۇناھىغا جاۋابكار ئەمەس (يەنى بىر ئادەمنىڭ گۇناھى بىلەن باشقا بىر ئادەم جازاغا تارتىلمايدۇ). كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتىسەلەر، سەلەر دەتالاش قىلىشقان ھەق بىلەن ناھەقنى ئۇ سەلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ [164]. اللە سەلەرنى (ئۆتكەنكى ئۈمىدەتلىرىنىڭ) ئورۇنباشارلىرى قىلدى، اللە سەلەرنى بەرگەن نېمىتىگە شۈكۈر قىلىشۇن دەپ، بەزىڭلارنى بەزىڭلاردىن بىرقانچە دەرىجە يۇقىرى قىلدى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئاسىيلىق قىلغۇچىلاردىن) ئەلۋەتتە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر، (ئىتائەت قىلغۇچىلارنى) ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر [165].

7- سۈرە ئەئراف

مەككىدە نازىل بولغان، 206 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلنى، لام، مەم، صاد⁽¹⁾. (ئى مۇھەممەد! كاپىر-لارنى) ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ، مۆمىنلەرگە ۋەز - نەسىھەت قىلىشنىڭ ئۈچۈن، بۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) ساڭا نازىل قىلىندى، ئۇنىڭدىن (يەنى ئۇنى تەبلىغ قىلىشتا قەۋمىڭ-نىڭ ئۇنى ئىنكار قىلىشىدىن ئەنسىرەپ) يۈرىكىڭ سىقىلمىسۇن⁽²⁾. (ئى ئىنسانلار!) سىلەر پەرۋەردى-گارڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئەگىشىڭلار، اللەنى قويۇپ، (جىن-)

لاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان، سىلەرنى ئازدۇرىدىغان) دوستلارغا ئەگەشمەڭلار، سىلەر ۋەز - نەسىھەتنى ئاز قوبۇل قىلىسىلەر⁽³⁾. بىز نۇرغۇن شەھەر (ئاھالىسىنى)نى ھالاك قىلدۇق، بىزنىڭ ئازابىمىز ئۇلارغا كېچىسى ياكى چۈشلۈكى ئۇخلاۋاتقان چاغلىرىدا كەلدى⁽⁴⁾. بىزنىڭ ئازابىمىز كەلگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ چەككەن پەريادى: بىز ھەقىقەتەن زالىم ئىدۇق، دېيىشتىنلا ئىبارەت بولدى⁽⁵⁾. بىز ئەلۋەتتە پەيغەمبەر ئەۋەتلىگەن ئۆمەتلىرىدىن (پەيغەمبەرلەر تەبلىغ قىلىدىمۇ؟ سىلەر قانداق جاۋاب بەردىڭلار؟ دەپ) سورايمىز، پەيغەمبەرلەردىنمۇ ئەلۋەتتە (اللە تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىدىڭلارمۇ؟ دەپ) سورايمىز⁽⁶⁾. (قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) ئۇلارغا ھەقىقىي بىلىش ئاساسىدا ئېيتىپ بېرىمىز، بىز ئۇلاردىن ئايرىلمىغان ئىدۇق (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىدىن خەۋەردارىمىز)⁽⁷⁾. بۇ كۈندە بەندىلەرنىڭ (ياخشى-يامان ئەمەللىرىنىڭ) ئۆلچىنىدىغانلىقى ھەقتۇر. ياخشى ئەمەللىرى ئېغىر چىققانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر⁽⁸⁾. ياخشى ئەمەللىرى يېنىك چىق-قانلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى تۈپەيلىدىن ئۆزلىرىگە زىيان سالغۇچىلاردۇر⁽⁹⁾. شۈبھىسىزكى، سىلەرنى زېمىنىدا يەرلەشتۈردۇق، زېمىنىدا سىلەرگە تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى پەيدا قىلدۇق، (سىلەرگە پەرۋەردىگارڭلارنىڭ مۇشۇنداق نېمەتلىرى بار تۇرۇقلۇق ئۇنىڭغا) ناھايىتى ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر⁽¹⁰⁾. شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنى ياراتتۇق، ئاندىن سىلەرنى شەكىلگە كىرگۈزدۇق، ئاندىن پەرىشتىلەرگە: «سىلەر ئادەمگە (ھۆرمەت بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن) سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقىسى سەجدە قىلدى. ئۇ سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولمىدى⁽¹¹⁾.

الله (ئېلىسقا): «سېنى سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان چېغىدا ئېمىشقا سەجدە قىلىدىكە؟» دېدى. ئېلىس: «مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق. مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ» دېدى^(۱۲). اللّٰه (ئېلىسقا) ئېيتتى: «سەن بۇ يەردىن (يەنى جەننەتتىن) چۈشۈپ كەت، بۇ يەردە ئۆزەڭنى چوڭ تۇتۇشۇڭغا بولمايدۇ، يوقال، سەن ھەقىقەتەن پەسكەش. لەردىنەن»^(۱۳). ئېلىس: «ماڭا كىشىلەر قايتا تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈنىگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە) مۆھلەت بەرگىن» دېدى^(۱۴). اللّٰه: «ساڭا مۆھلەت بېرىلىدۇ» دېدى^(۱۵). ئېلىس ئېيتتى: «سېنىڭ مېنى ئازدۇرغانلىقىڭدىن ئۇلار (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىغا ۋەسۋە قىلىش) ئۈچۈن چوقۇم سېنىڭ توغرا يولۇڭ ئۈستىدە ئولتۇرىسەن»^(۱۶). ئاندىن ئۇلارغا چوقۇم ئالىدىدىن، ئارقىسىدىن، ئوڭىدىن،

قَالَ مَا مَنَّكَ الْاَلِهَةُ اِذَا مَرَّكَ قَالَ اَتَاخِيَرْتُهُ خَلْقِي مِنْ كَارِ وَخَلْقَتُهُ مِنْ طِينٍ قَالَ قَاهِيَطْمَهَا قَالَا كُنْ لَكَ اَنْ تَكْبَرُ فَمَا قَاخِيَرْتِكَ مِنَ الصَّغِيرِ قَالَ اَنْظُرْنِي اِلَى يَوْمِ يَبْعُونَ قَالَ اَنْتَ مِنَ الْمُنْظَرِ قَالَ فَمَا اَعُوذُنِي لَوْ كُنْتُ اَنْ لَّهُمْ عِرْطُكَ الْمُسْتَوِي تَوَارَيْنِي مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ قَالَ اَخِيَرْتُمْ مِنْهُمْ اَمْ دَخَرْتُمْ لَمْ يَنْجِبْكُمْ لَكُمْ اَنْ تَكْبَرُ مِنْهُمْ اِيْمَانِهِمْ وَمِنْهُمْ اَجِبْتُمْ اَنْتَ وَرَوْجُكَ اَجْنَةُ كَلَامٍ حَبِطَ شِدْمًا وَلَا تَهْرَ اِيْهَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَوَسَّوْا لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا لَوْرِي عَنْهُمَا مِنْ سَوَائِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَمْتُمَا بِكُلِّمَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ اِلَّا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ وَقَالَهُمَا اَنْتُمَا لِكُلِّمَا لَنْ تَكُونَا مِنَ الصَّاحِبِينَ اِنَّكُمَا يَكُونَا مِنْهَا لَوْرِي اِنْ كُنْتُمَا لَمَّاعَيْنِ فَفَقَا يَخْصِيصُ عَلَيْهِمَا مِنَ رِزْقِ الْجَنَّةِ مِمَّا دَخَلَتْهَا اَلَمْ اَنْهَمُاعَنْ يَكُلَا الشَّجَرَةَ وَاَقْلُ لَكُمَا اَلْشَّيْطَانُ لَمَّا عَدُوٌّ لَكُمْ

سولدىن ھۇجۇم قىلىمەن، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ (ئېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىلار ئەمەسلىكىنى كۆرسەن»^(۱۷). اللّٰه ئېيتتى: «جەننەتتىن ئەيىبلەنگەن ۋە (رەھمىتىدىن) مەھرۇم قىلىنغان ھالدا چىق، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ساڭا ئەگەشكەنلەرنى قوشۇپ، ھەممىڭلار بىلەن چوقۇم جەھەننەمنى تولدۇرىسەن»^(۱۸). «ئى ئادەم! سەن ئايالىڭ بىلەن ئىككىڭلار بىللە جەننەتتە تۇرۇڭلار، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىدىن خالىغىنىڭلارچە يەڭلار، بۇ دەرمەخكە يېقىنلاشماڭلار، (ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار) زالىملاردىن بولۇپ قالسىلەر»^(۱۹). لېكىن شەيتان ئۇلارنىڭ يېپىقلىق ئەۋرەتەلمىرىنى ئېچىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇلارغا ۋەسۋە قىلدى، شەيتان ئېيتتى: «پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرگە بۇ دەرمەخنىڭ مېۋىسىنى يېيىشنى مەننى قىلغانلىقى پەقەت سىلەرنىڭ پەرشتە بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ياكى (جەننەتتە) مەڭگۈ تۇرۇپ قالمايلىقىڭلار ئۈچۈندۇر»^(۲۰). شۇنىڭدەك ئۇلارغا: «مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقەمەن» دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى^(۲۱). ئالدىمچىلىق ئۇسۇللىرى ئارقىلىق ئۇلارنى (يۇقىرى مەرتىۋىدىن تۆۋەن مەرتىۋىگە) چۈشۈردى. دەرمەخنىڭ مېۋىسىنى يىگەندىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەتتىكى دەرمەخلەرنىڭ ياپراقلىرى بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى (ئۇلارغا كايىپ): «مەن سىلەرگە بۇ دەرمەخنى (يەنى مېۋىسىنى) يېيىشنى مەننى قىلمىغانىدىم؟ شۈبھىسىزكى، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر، دېمىگەنمىدىم؟» دەپ ندا قىلدى^(۲۲).

ئۇلار: «پەرۋەردىگارمىز! بىز ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز زۆلۈم قىلدۇق، ئەگەر سەن بىزگە مەغپىرەت قىلمە- ساڭ، بىزگە رەھىم قىلمىساڭ، بىز چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (23). اللە ئېيتتى: «سەلەر بىر- بىرىڭلارغا (يەنى شەيتان ئىنسانغا، ئىنسان شەيتانغا) دۈشمەن بولغان ھالدا چۈشۈڭلار، ئەجلىڭلار پۈتكەنگە قەدەر يەر يۈزىدە تۇرىسىلەر ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىسىلەر» (24). اللە ئېيتتى: «يەر يۈزىدە ياشايسىلەر، يەر يۈزىدە ئۆلۈسىلەر، (قىيامەت كۈنى) يەنە يەر ئاستىدىن چىقىرىلىسىلەر» (25). ئى ئادەم بالىلىرى! سەلەرگە بىز ھەقىقەتەن ئەۋرىتىڭلارنى ياپىدىغان لباسنى ۋە زىننەتلىنىدىغان لباسنى چۈشۈردۇق، تەقۋادارلىق لباسى ئەڭ ياخشىدۇر، ئەنە شۇلار (يەنى ئىنسان بالىلىرىغا سەترى ئەۋرەت ئۈچۈن لباس ياراتماق) ئۇلارنىڭ ئىبرەت ئېلىشى ئۈچۈن اللە نىڭ (بەنە- دىلىرىگە بولغان پەزىلى- مەرھەمىتىنى كۆرسىتىد-

غان) ئالامەتلىرىدىندۇر (26). ئى ئادەم بالىلىرى! شەيتان سەلەرنىڭ ئاتا- ئاناڭلارنى (ئازدۇ- رۇپ) جەننەتتىن چىقىرىۋەتكەندەك، سەلەرنىمۇ ئازدۇرمىسۇن، شەيتان ئۇلارنىڭ ئەۋرەت- لىرىنى ئۆزلىرىگە كۆرسىتىش ئۈچۈن كىيىملىرىنى سالغۇزۇۋەتكەن ئىدى (يەنى ئۇلارنىڭ يالىڭاچ بولۇپ قېلىشىغا شەيتان سەۋەبچى بولغان ئىدى). شەيتان ۋە ئۇنىڭ قول ئاستىدىكىلىرى سەلەرنى كۆرەلەيدۇ، سەلەر ئۇلارنى كۆرەلمەيسىلەر، شۈبھىسىزكى، بىز شەيتانلارنى ئىمان ئېيتمايدىغانلارنىڭ دوستى قىلدۇق (27). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) بىرەر يامان ئىشنى قىلغان چاغلىرىدا «ئاتا- بوۋىلىمىزنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدۇق، اللە بىزنىمۇ شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇغان» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە (بەندىلىرىنى) ھەقىقەتەن يامان ئىشقا بۇيرۇمايدۇ، ئۆزلىرىڭلار بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى اللە نامىدىن يالغان ئېيتامسىلەر؟» (28) (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارم مېنى ئادىل بولۇشقا بۇيرۇدى. ھەر بىر سەجدە قىلغاندا پۈتۈنلەي اللە غا يۈزلىنىڭلار، اللە غا ئىخلاىس بىلەن ئىبادەت قىلىڭلار، سەلەر اللە دەسلەپتە پەيدا قىلغان ھالىتىڭلاردا (ئەسلىگە) قايتىسىلەر» (29). اللە (سەلەردىن) بىر گۇرۇھنى ھىدايەت قىلدى؛ يەنە بىر گۇرۇھقا گۇمراھلىق تېگىشلىك بولدى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار اللەنى قويۇپ، شەيتانلارنى دوست تۇتقان تۇرۇقلۇق ئۆزلىرىنى توغرا يولدا دەپ گۇمان قىلىدۇ (30).

قَالَ رَبِّنا ظَلَمْنَا انْفُسَنَا وَانْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخاسِرِينَ ۝ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوًّا وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ۝ قَالَ فِيهَا تُحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَفِيهَا تُخْرَجُونَ ۝ يٰٰيُنَيَّ اَدْمُ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا يُؤْوِي سَوَاتِيَكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسَ الْقَوَىٰ ذٰلِكَ خَيْرٌ ذٰلِكَ مِنْ اَيِّ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ يَذْكُرُونَ ۝ يٰٰيُنَيَّ اَدْمُ لَا يُفْتِنُكُمُ الشَّيْطٰنُ كَمَا اخْرَجَ اٰدَمَ مِنْ الْجَنَّةِ يٰٰدُوْعُهُمْ اِلَيْهَا اَلَيْسَ بِاللّٰهِ اَمَّا سُوْرَةُ اِنَّهٗ يَكْرَهُهُوَ قَوْلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُ ۝ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيًّا لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ۝ وَاِذْ اَقْعَلُوْا قَابِلَةً قَالُوْا جَعَلْنَا عَلَيْهَا اَلِهَةً ۝ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَمُرُّ بِالْغُفْلَةِ ۝ اَتَقُولُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝ قُلْ اَمْرِيْ بِالْقَسْطِ ۝ وَاَقِيْمُوا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۝ كَبٰ اِدْكُم مَّعُوْدُوْنَ ۝ فَرِيقًا هَدٰى وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلٰلَةُ ۝ اِنَّهُمْ اَخَذُوا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيًّا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُم مُّهْتَدُوْنَ ۝

اللّٰه (ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلارغا) ئېيتىدۇ: «سەلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن، جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان (كاپىر) ئۆمەتلەر بىلەن بىرلىكتە دوزاخقا كىرىڭلار». ھەرقاچان بىر ئۆمەت دوزاخقا كىرىدىكەن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى ئۆمەتكە (ئۇنىڭغا ئەگىشىپ گۇمراھ بولغانلىقى ئۈچۈن) لەنەت ئوقۇيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دوزاخقا كىرىپ بولۇپ جەملەشكەندە، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كېيىن كىرگەنلەر (يەنى ئەگەشكۈچىلەر) ئىلگىرى كىرگەنلەرگە (يەنى باشلىقلىرىغا) قارىتىپ: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بۇلار بىزنى ئازدۇرغان. ئۇلارغا ئىككى ھەسە دوزاخ ئازابى بەرگىن» دەيدۇ. اللّٰه: «ھەممىگە ئىككى ھەسە ئازاب بېرىلىدۇ، لېكىن سىلەر (ئازابىنىڭ دەھشەتلىكىنى) بىلمەيسىلەر» دەيدۇ (38). ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئىلگىرىكىلەر كېيىنكىلەرگە: «سەلەرنىڭ بىزدىن ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقىڭلار يوق (يەنى

قَالَ ادْخُلُوا فِيْ اَمْوَاجَ سَخِرْتُمْ مِنْ قَبْلِكَ مِنْ اِلٰهِنِ الْاَوَّلٰىنِ
فِي السَّآءِ لَكُمْ اَذْحَكُتُمْ اَمَّا تَعْلَمْتَ اَخْتُمُ الْاَحْقَابِ اِذَا الدُّرُودُ اُفِيْعَا
جَمِيْعًا قَالَتْ اُخْرُهُمْ لَا دُوْلَہُمْ رَبُّنَا هُوَ لَا اَصْلُوْنَا فَاِلٰہِمْ
عَدَا اَصْنَعْنَا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُوْنَ ۝
وَقَالَتْ اُولٰٓئِهِمْ اُخْرُهُمْ فَمَا كَانْ لَكُمْ عَلٰی سَامِعٍ فَضْلٌ
فَدُوْنَا الْعَذَابِ يٰۤاٰلِہُمْ مَّا كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝ اِنَّ اِلٰہِیْنَ كَذٰبُوْنَ
يٰۤاٰیَّتِہَا وَاَسْتَکْبَرُوْا عَنْہَا لَا تَقْصُرْ لَہُمْ اَبْوَابُ السَّمَآءِ وَلَا
يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتّٰی یُخْرِجَہُمْ اَجْمَلٌ فِیْ سِرِّ الْوِیْلٰتِ وَكَذٰلِكَ
نَجْزِی الْمُجْرِمِیْنَ ۝ لَہُمْ مِنْ جَہَنَّمَ رِہَاۡدٌ مِّنْ قُوْرٍ مَّغْوٰیۡنَ
وَكَذٰلِكَ نَجْزِی الظَّٰلِمِیْنَ ۝ وَالَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ
لَنَجْزِیَنَّهُمْ اَنْصَابًا وَّاَوْسَعًا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ ھُمْ فِيْہَا
خٰلِدُوْنَ ۝ وَتَرٰعَنَا مِّنْۢ بَيْنِہُمْ رِہْمٌ مِّنْ غَیْرِ نَجْزِی مِنْ
نَّجْمِہُمُ الْاَنْہَرُ وَقَالُوْا اَحْمَدُ لَہٗ الَّذِیْ ھَدٰنَا لَہٗدًا وَّاَمَّا کُنَّا
لِیْہِیْمٰی لَوْلَا اَنْ ھَدٰنَا اللّٰہُ لَقَدْ جَعَلْتَ رُسُلًا تَبٰلٰغٰتِی
وَنُوْدُوْا اَنْ یَّکُوْنُ الْجَنَّةُ اُزْرًا لِّمَنْ هُوَ اٰیۡمًا کُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝

گۇمراھلىقتا ۋە ئازابقا تېگىشلىك بولۇشتا بىر-بىرىمىزگە ئوخشاشمىز)، قىلىش-لىرىڭلار تۈپەيلىدىن ئازابىنى تېتىڭلار» دەيدۇ (39). شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇلارغا ئىمان ئېيتىشقا گەدەنكەشلىك قىلغانلارغا ئاسماننىڭ دەرۋازىسى ئېچىلمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەلى ۋە دۇئاسى قوبۇل بولمايدۇ)، تاكى تۆگە يىگىنىنىڭ تۆشۈكىدىن تۆتكۈچە ئۇلار جەننەتكە كىرمەيدۇ (يەنى ئۇلار ھەرگىزمۇ جەننەتكە كىرمەيدۇ)، گۇناھكارلارغا مۇشۇنداق جازا بېرىمىز (40). دوزاخقا ئۇلارنىڭ ئاستىغا سالىدىغان كۆرپىسىمۇ ئوتتىن، ئۈستىگە يېپىنىدىغان يوتقىنىمۇ ئوتتىن بولىدۇ، زالىملارغا مۇشۇنداق جازا بېرىمىز (41). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار - كىشىنى پەقەت كۈچى يېتىدىغان ئىشقىلا تەكلىپ قىلىمىز - ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە ھەمىشە قالىدۇ (42). ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىدىكى ئۆچمەنلىكنى ئېلىپ تاشلىدۇق (يەنى جەننەتكە كىرگەنلەر ئارىسىدا ئۆزئارا ئاغرىق-ئاداۋەت بولمايدۇ). ئۇلارنىڭ (سارايلىرى) ئاستىدىن (جەننەتنىڭ) ئۆستەڭلىرى ئېقىپ تۇرىدۇ، ئۇلار: «جىمى ھەمدۇسانا بىزنى بۇ (ئېمەتلەرنى ھاسىل قىلىشقا) يېتەكلىگەن اللّٰه غا بولسۇنكى، اللّٰه بىزنى يېتەكلىمىگەن بولسا، توغرا يول تاپمىغان بولاتتۇق، پەرۋەردىگارىمىزنىڭ پەيغەمبەرلىرى بىزگە ھەقىقىي ئېلىپ كەلدى» دەيدۇ، ئۇلارغا: «قىلغان ئەمەللىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە بېرىلگەن جەننەت مانا مۇشۇ» دەپ ئىدا قىلىنىدۇ (يەنى پەرىشتىلەر شۇنداق دەپ ئىدا قىلىدۇ) (43).

ئەھلى جەننەت ئەھلى دوزاخقا: «بىز پەرۋەر دىگەن بىزىمىز بىزگە ۋەدە قىلغان نەرسىنى ھەق تاپتۇق، سىلەرمۇ پەرۋەر دىگارىڭلار ۋەدە قىلغان نەرسىنى ھەق تاپتىڭلارمۇ؟» دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار: «ھەئە» دەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر جاكاچى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (مۇنداق دەپ) جاكاللايدۇ: «زىللارغا ئال- لانىڭ لەنتى بولسۇن» (44). زىللار كىشىلەرنى اللەنىڭ داغدام يولىدىن توسىدۇ، ئۇنىڭ ئەگرى بولۇشىنى تىلەيدۇ ھەمدە ئۇلار ئاخىرەتكە ئىشەنەيدۇ» (45).

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر توسما بولىدۇ. توسمىنىڭ ئۈستىدە (ئەتراپتا) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دوزاخنى ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيدىغان ئادەملەر (يەنى ئەھلى ئەتراپ) بولىدۇ، ئۇلار ئەھلى جەننەتكە: «سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمىز» دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار جەننەتكە كىرمىگەن (ئەمما) كىرىش ئۈمىدىدە تۇرغانلاردۇر (46). ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئەھلى دوزاخ تەرەپكە بۇرالغاندا: «ئى پەرۋەر دىگارىمىز! بىزنى زالىم قەۋم بىلەن بىللە قىلمىغىن» دەيدۇ (47). ئەتراپتىكىلەر (يەنى ياخشىلىقلار بىلەن يامانلىقلار تەڭ بولۇپ قالغان، جەننەتتىمۇ ئەمەس، دوزاختىمۇ ئەمەس كىشىلەر) سىماسىدىن تونۇيدىغان (دوزىخى) ئادەملەرگە: «تولپىغان پۇل-ماللىرىڭلار ۋە تەكەببۇرلۇقۇڭلار سىلەرگە نېمىگە ئەسقاتتى؟» دەپ توۋلايدۇ (48). (ئەتراپتىكىلەر دوزىخلارغا مۆمىنلەرنىڭ پىقىرلىرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ) سىلەر اللەنىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ، دەپ قەسەم قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟ (مانا بۇلارغا) جەننەتكە كىرىڭلار، سىلەرگە (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايقۇرۇش يوقتۇر (دېيىلىدى دەيدۇ) (49). ئەھلى دوزاخ ئەھلى جەننەتكە: «سۇدىن ياكى اللە سىلەرگە بەرگەن ئىچىدىغان نەرسىلەردىن بىزگە بىرئاز قۇيۇپ بەرسەڭلار!» دەپ توۋلايدۇ، ئەھلى جەننەت ئۇلارغا (جاۋابىن): «اللە ئۇلارنى كاپىرلارغا ھارام قىلغان» دەيدۇ (50). كاپىرلار دىنلىرىنى مەسخەرە ۋە ئويۇنچۇق قىلىۋالدى، ئۇلارنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئالدىدى، ئۇلارنىڭ بۈگۈنكى كۈنگە مۇلاقات بولۇشىنى ئۇنتۇغانلىقلىرى ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقى- لىرىغا ئوخشاش، بىز بۈگۈن ئۇلارنى ئۇنتۇيمىز (يەنى ئۇلارنى دوزاختا قالدۇرىمىز) (51).

وَتَأْتَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُم أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ۝ وَيَذَرُهُمَا جَبَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَابِ رَجُلٌ يَعْرِفُونَ كَلَامَهُمْ قَالُوا أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَتَانَا سَلَامٌ عَلَىكُمْ لَمْ يَدْخُلُوا وَمَا ظَنُّنَا وَلَا إِذْ صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا أَرْبَابَنَا لَا تَجْعَلُنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝ وَتَأْتَى أَصْحَابُ الْأَعْرَابِ رَجُلًا يَخْرُجُ لَهُمْ رَيْبُهُمْ قَالُوا مَا آخِذُكَ عَنْهُمْ أَنْ يُجِيبُوا مَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ۝ أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَأْتِيَانَا هَلَّا لَهِمَّ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا يَخُوفُهُمْ عَلَيْهِمْ وَأَنتُمْ تَعْرَبُونَ ۝ وَتَأْتَى أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنِ افْضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مَا عَلَى الظَّالِمِينَ ۝ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَاعْبَادُهُمْ هَيْوَ الدُّنْيَا قَالُوا لِمَ نَسْتَمِعُ لَهُمْ إِنَّا سَمِعْنَا لَوْلَا هَذَا قَالُوا إِنَّا لَنَبْتَغِدُونَا

ئۇلارغا كىتاب (يەنى قۇرئان) بەردۇق، ئۇنى (يەنى قۇرئاننىڭ مەنلىرىنى) بىلىش ئاساسىدا بايان قىلدۇق، ئۇنى ئىمان ئېيتقان قەۋمىگە ھىدايەت ۋە رەھمەت قىلدۇق^[۵۲]. ئۇلار (يەنى كۇفۇرلار) پەقەت (ئۆزلىرىگە ۋەدە قىلىنغان ئازابىنىڭ) نەتىجىسىنىلا كۈتىدۇ، ئۇنىڭ نەتىجىسى كەلگەن كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى)، ئىلگىرى كىتابقا ئەمەل قىلمىغانلار: «پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئەلچىلىرى ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى (بىز ئۇلارغا ئىمان ئېيتىمىدۇق، بۈگۈن) بىزگە شاپائەت قىلىدىغان شاپائەتچىلەر بارمىدۇ؟ ياكى گۇناھ قىلىشتىن قول تۈزۈپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلىش ئۈچۈن دۇنياغا قايتۇرۇلۇشىمىزغا بولامدۇر خاندۇ؟» دەيدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيان سالىدى، ئۇلارنىڭ ئاللىنىڭ شېرىكلىرى دەپ ئېيتىرا قىلغان مەبۇدىلىرى ئۇلارنىڭ كۆزىدىن غايىب بولدى^[۵۳]. شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگار ئىگىلار

ئاللى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئالتە كۈندە (يەنى ئالتە دەۋردە) ياراتتى، ئاندىن (ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلىقىغا لايىق رەۋىشتە) ئەرش ئۈستىدە قارار ئالدى، ئاللى كېچە بىلەن (يەنى كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن) كۈندۈزنى ياپىدۇ، كېچە بىلەن كۈندۈز بىر-بىرىنى قوغلىشىدۇ (يەنى داۋاملىق ئورۇن ئالمىشىپ تۇرىدۇ): ئاللى قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنى ئاللىنىڭ ئەمرىگە بويسۇندۇرۇلغۇچى قىلىپ ياراتتى، يارىتىش ۋە ئەمىر قىلىش (يەنى كائىناتنى تەسەررۇپ قىلىش) راستىنلا ئاللىنىڭ ئىلگىرىدۇر. ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللىنىڭ دەرىجىسى كاتتىدۇر^[۵۴]. پەرۋەردىگار ئىگىلەرگە تۆۋەنچىلىك بىلەن يوشۇرۇن دۇئا قىلىڭلار، (دۇئا قىلغاندا كەلسە-كەلمەس سۆزلەپ، تۈۋلاپ) ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرنى ئاللى ياقتۇرمايدۇ^[۵۵]. ئاللى (پەيغەمبەرلەر ئەۋەتىپ) يەر يۈزىنى تۈزىگەندىن كېيىن، يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلماڭلار، (ئاللىنىڭ ئازابىدىن) قورققان ۋە (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلغان ھالدا دۇئا قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، ئاللىنىڭ رەھمىتى ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا يېقىندۇر^[۵۶]. ئاللىنىڭ رەھمىتى (يەنى يامغۇر) مەيدانغا كېلىش ئالدىدا، ئاللى بىشارەتچى قىلىپ شاماللارنى ئەۋەتىدۇ، شاماللار ئېغىر بۇلۇتلارنى كۆتۈرگەن چاغدا، ئۇلارنى ئۆلۈك (يەنى قاغىچىراپ ياتقان گىياسىز) جايلارغا سۈرىمىز، ئۇنىڭدىن يامغۇر ياغدۇرۇپ تۈرلۈك-تۈرلۈك مېۋىلەرنى چىقىرىمىز، ئىبىرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (زېمىندىن مېۋىلەرنى چىقارغاندەك، قىيامەتتە) ئۆلۈكلەرنى قەبرىلىرىدىن چىقىرىمىز^[۵۷].

وَلَقَدْ جَعَلْنَاهُمْ رِبَكًا فَصَلُّوا عَلَىٰ عِلِّيُّهُدَىٰ وَرَحْمَةً
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي
تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ الَّذِينَ تَوَكَّلُوا مِن قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ
رَبِّنَا بِالْحَقِّ قَهْلَ كُنَّا مِن شِقَاقِهِ فَيُشْفَعُوا بِآلِهِ وَرَدُّوا لَعْنِ
غَيْرِ الْإِنِّ كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ قَدْ خَبَرْنَا أَنفُسَهُمْ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا
كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝ إِنَّ رَبَّكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَ
الْأَرْضِ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ الْإِنِّ
الَّذِينَ يَكْفُرُونَ حَيْثُ أَفْوَجُوا الشُّسْ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مَسْجُورَاتٍ
يَا مَعْزُومَاتِ ۝ اللَّهُ الْخَلَّاقُ وَالْكَارِئُ ۝ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۝ اذْهَبُوا
رَبُّكُمْ نَصْرًا وَخَفِيَّةً ۝ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُنْفَرِدِينَ ۝ وَلَا تَقْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۝ إِنَّ رَحْمَتَ
اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ۝ هُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّحَ
بُشْرًا لِّبَنِي دِينِ رَحْمَةً مِّنْ حَيْثُ إِذَا أَكَلْتُمْ مِمَّا يَنْفَعُ الْإِنِّ
سُقْنَةً لِّكُلِّ مَخْلُوقٍ ۝ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُ الْبَاءَ فَآخِرُهَا مِن
كُلِّ الشَّيْءِ ۝ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتِ لَعَلَّكُمْ تَتَذَكَّرُونَ ۝

مۇنبەت يەرنىڭ گىياسى الله نىڭ ئىزى بىلەن تولۇق ئۇنىدۇ (بۇ ۋەز-نەسەپتەكە قۇلاق سېلىپ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدىغان مۆمىننىڭ مىسالىدۇر)، ناچار يەرنىڭ گىياسى ئاز ئۇنىدۇ (بۇ ۋەز-نەسەپتتىن پايدىلانمايدىغان كاپىرنىڭ مىسالىدۇر)، شۇكۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىمىزنى مۇشۇنداق شەكىللەردە بايان قىلىمىز^[58]. شەك-شۈبھىسىزكى، نۇھنى ئۆز قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئۇ: «ئى قەۋمىم! الله غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ بۈيۈك كۈنىنىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن» دېدى^[59]. قەۋمنىڭ چوڭلىرى: «بىز سېنى ھەقىقەتەن روشەن گۇمراھلىقتا كۆرىمىز» دېدى^[60]. نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن قىلچىمۇ گۇمراھ ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن^[61]. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈپمەن، سىلەرگە نەسەپت قىلىمەن، مەن الله نىڭ ۋەھى قىلىشى بىلەن سىلەر بىلەن بىرلىككە كەلدىم»^[62]. سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، (كۈندۈزىدىن) ساقلىنىشىڭلار ۋە الله نىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئارخانىلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھىسى كېلىشىدىن ئەجەبلىنەمسىلەر؟»^[63] ئۇلار نۇھنى ئىنكار قىلدى، نۇھنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنى قۇتقۇزدۇق، ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى پۈتۈنلەي (سۇغا) غەرق قىلدۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ھەقىقىي كۆرۈشتىن دىللىرى) كۆر قەۋم ئىدى^[64]. ئاد (قەۋمى)گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدى ئەۋەتتۇق، ھۇد: «ئى قەۋمىم! الله غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. (ئۇنىڭ ئازابىدىن) قورقمايمسىلەر؟» دېدى^[65]. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىمىغان چوڭلىرى: «بىز سېنى ھەقىقەتەن ئەخمەق ھېسابلايمىز، بىز سېنى، ئەلۋەتتە، (پەيغەمبەرلىك دەۋايىڭدا) يالغانچىلاردىن دەپ گۇمان قىلىمىز» دېدى^[66]. ھۇد ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن ئەخمەق ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن^[67].

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَحْجُرُ نَبَاتُهُ يَادْرُوبَ وَالَّذِي خَدِّثُ
لَا يَحْجُرُ إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾
لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَتُوبُوا عَبْدُ اللَّهِ مَا
لَكُمْ مِنَ الْغَيْرَةِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ
يَتُوبُ لَيْسَ بِي ضَالَّةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦١﴾
أُبَيِّنُكُمْ لِرَبِّي وَأُضَعِّفُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾
أَوْحَيْنَا أَنْ جَاءَ كُمْ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ
يُنَبِّئُكُمْ وَلِيُنْصَحُوا وَلَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ كَذَلِكَ بَوَّاهُ نَحْنُ
وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلِ وَأَعْرِضْنَا الْيَدِينَ لَذِكْرٍ لِبَايَنَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَصِيْبِينَ ﴿٦٤﴾ وَلِإِلَهِ أَعَانَهُمْ هُوَذَا قَالَ
يَتُوبُوا عَبْدُ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنَ الْغَيْرَةِ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾
قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي
سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَتُوبُ
لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

سەلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈمەن، مەن سەلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن^[68]. پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ ۋەھىسى سەلەرنى ئاگاھ-لاندۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ئىچىڭلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق كەلگەنلىكىدىن ئەجەبلىنىپمىسىلەر؟ ئۆز ۋاقتىدا نۇھنىڭ قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن، اللەنىڭ سەلەرنى ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلغانلىقىنى، ۋەجۇدۇڭلارنى قامەتلىك، بەستىلىك قىلغانلىقىنى ياد ئېتىڭلار، سەلەر بەختكە ئېرىشىڭلار ئۈچۈن اللەنىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار^[69]. ئۇلار: «ئى ھۇدا! ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان مەبۇدلارنى تاشلاپ، يالغۇز بىر اللە غا ئىبادەت قىلىشىمىزغا دەۋەت قىلىشلى كەلدىمۇ؟ ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن

أَلْبَعْلَمُ رَسُلَ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ تَامِعٌ آمِينَ ۝ أَوَلَمْ يَكُنْ
أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرُنَا عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ أَنْ
وَأَذْكُرُوا أَنْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ
فِي الْخَلْقِ بَعْضًا مِمَّا دُكِرُوا ۝ أَلَمْ نَعْلَمْ أَنَّكُمْ تُكْفِرُونَ ۝
قَالُوا أَجئتنا لنعبد الله وحده ونذرنا كان يعبد
آبائنا فأينما أتونا نكفر بأن كنا من الضالين ۝
قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۝
أَجْمَادُ لَوْ كُنْتُمْ فِي أَسْمَاءٍ سَمِيتُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاءُكُمْ وَمَا
نَكُرُ اللَّهُ بِهَافٍ مِنْ سُلْطَانٍ فَأَنْتُمْ وَالرَّابِّي مَعَكُمْ مِنْ
الْمُنْظَرِينَ ۝ فَأُخْبِنُوا الَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِمَّا وَ
قَعْنَا دَارَ الْآلِينَ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ فَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ۝
وَالَّذِينَ كَفَرُوا مِنْكُمْ لَيَأْكُلُنَّ لَحْمَ الْبَنِي إِسْرَءِيلَ وَمَا
يَكْفُرُونَ بِهِ إِلَّا عَثْرًا ۝ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ
هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ الَّتِي كَذَّبُوا بِهَا تَأْكُلُ فِي
أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهُا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَ اللَّهُ عَذَابَ الْبُيُوتِ ۝

بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېدى^[70]. ھۇدا: «سەلەرگە چوقۇم پەرۋەر-دىگارنىڭلارنىڭ ئازابى ۋە غەزىپى نازىل بولىدۇ، سەلەر ئۆزەڭلار ۋە ئاتا-بوۋاڭلار ئات قويۇۋالغان، بۇ ھەقتە (ئۇلارغا ئىبادەت قىلىشقا) اللە ھېچقانداق دەلىل نازىل قىلمىغان (بۇتلارنىڭ) ئىسىملىرى ئۈستىدە مەن بىلەن مۇنازىرىلىشەمسىلەر؟ (اللەنىڭ ئازابىنى) كۈتۈڭلار، مەنمۇ ھەقىقەتەن سەلەر بىلەن بىرلىكتە (سەلەرگە نازىل بولىدىغان ئازابىنى) كۈتمەن» دېدى^[71]. بىز ھۇدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغۇچىلارنى (يەنى مۆمىنلەرنى) رەھمىتىمىز بىلەن قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى تەلۋكۇس ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ئىمان ئېيتىمىغان ئىدى^[72]. سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق). ئۇ: «ئى قەۋم! اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، سەلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سەلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن (مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن مۆجىزە كەلدى، مانا بۇ-اللە (بىۋاسىتە) ياراتقان چىشى تۆگىمۇ سەلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى اللەنىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارى ئوتلە-خۇن، ئۇنىڭغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈمەڭلار، بولمىسا، سەلەرنى قاتتىق ئازاب ھالاك قىلدۇ^[73].

لۇتنىڭ قەۋمىنىڭ بىردىن بىر جاۋابى: «لۇتسى
ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن قوشۇپ شەھەرلىكلەر-
دىن چىقىرىۋېتىڭلار، چۈنكى ئۇلار پاك كىشىلەردۇر»
دېيىشتىن ئىبارەت بولدى⁽⁸²⁾. لۇتسى، ئۇنىڭ
خوتۇنىدىن باشقا، تەۋە كىشىلىرى بىلەن بىللە
(ئۇنىڭ قەۋمىگە نازىل بولغان ئازابىتىن) قۇتقۇز-
دۇق، پەقەت خوتۇنلا (شەھەردە) قېلىپ ھالاك
بولغۇچىلاردىن بولدى⁽⁸³⁾. ئۇلارغا بىر تۈرلۈك
يامغۇر (يەنى تاش) ياغىدۇردۇق، گۇناھكارلارنىڭ
ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن⁽⁸⁴⁾. مەدەيەن
(خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر
قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: «ئى

قەۋمىم! اللہ غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللہ دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەر-
ۋەردىگارلىقلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارا-
زىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (اللہ پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتپ) زېمىنىنى
تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار،
ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر⁽⁸⁵⁾. سىلەر اللہ غا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، اللہ-
نىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە
سىلەر ئاز ئىدىڭلار، اللہ نىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزۇقچىلىق قىلغۇ-
چىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار⁽⁸⁶⁾. ئەگەر سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم مېنىڭ
پەيغەمبەرلىكىمگە ئىشەنگەن، يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم ئىشەنمىگەن بولسا، اللہ بىزنىڭ ئارىمىزدا
ھۆكۈم چىقارغىچە سەۋر قىلىپ تۇرۇڭلار. اللہ ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر⁽⁸⁷⁾.

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَّتَطَهَّرُونَ ۖ فَأَيَّ بَيْتَةٍ
وَأَهْلَةٍ إِلَّا أَمْرًا ۚ وَأَمَّا كَانَتْ مِنَ الْغَايِبِينَ ۖ وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِمْ مَطَرًا ۖ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۖ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ أَهْلِهِمْ شُعَيْبًا ۖ قَالَ يَبْعُونِ أَعْبِدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ غَيْرُهُ ۚ قَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنَ
رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْيَمَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْأَرْضِ بِعَدْلًا مَلَكَهَا ۖ
ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ وَلَا تَقْعُدُوا
بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُوا فِتْنًا عِوَجًا ۚ وَادْكُرُوا لَكُمْ
قِيلَ ۖ فَكُتِّرْ لَكُمْ وَأَنْظُرْ ۖ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُفْسِدِينَ ۖ وَإِنْ كَانَ ظَلُوفُهُ مِمَّنْكُمْ ۖ امْنُوتُوا
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُرْسِلْتُمْ بِهِ ۖ وَطَائِفَةٌ لَّهُمْ يُؤْمِنُونَ ۖ أَقَابُوا
حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ۝

(توققۇزىنچى پارە)

شۇئەيب قەۋمىنىڭ (ئىماندىن باش تارتقان) تەكەببۇر چوڭلىرى: «ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھرىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك» دېدى. شۇئەيب: «بىز (بۇنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى) يامان كۆرىدىغان تۇرساق (بىزنى يەنىلا شۇنىڭغا مەجبۇر قىلامسىلەر؟)» دېدى⁽⁸⁸⁾. (شۇئەيب يەنە ئېيتتى) «اللە بىزنى سىلەرنىڭ دىنىڭلاردىن قۇتۇلدۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قايتساق، ئەلۋەتتە، اللەغا يالغان چاپلىغان بولىمىز. پەرۋەردىگار بىزنىڭ خالىسىلا، بىز سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا قايتمايمىز.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُفِضَنَّكَ
يُنْعِيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَوْمِنَا وَلَتَعْلَمُنَّ فِي لَيْلَتِنَا
قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كُرْهِيْنَ قَدْ أَفْرَيْنَا عَلَى اللَّهِ وَكَذِبَانِ عُدَا
فِي مَلِكُمْ بَعْدَ إِذْ جَعَلْنَا اللَّهُ مَبْنًى وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُوذَ بِهَا
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ تَبَّأْنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ
تَوَكَّلْنَا وَتَبَّأْنَا لَنُفِضَنَّآ وَبَيْنَ قَوْمِنَا لِحَاقِي وَأَنْتَ خَيْرُ
الْفَتَحِيْنِ ۝ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ لَمْ يَنْجِئْهُمُ
شُعَيْبٌ أَلْهَمُوا لَكُمْ رُءُوسًا فَخَذُوا مِنْهُمْ رُءُوسًا فَاصْبِرُوا
فِي دَارِهِمْ جُوعِيْنَ ۝ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا يَمُوتُوْنَ
فِيهَا ۝ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِيْنَ ۝ مَوْتِي
عَنْهُمْ وَقَالَ لِيُؤْمِرُوا لَقَدْ أَمَرْتُ رُسُلِي أَنْ يَخُذُوا الْكُفْرَ
فَكَفَيْتُمْنِي عَلَى قَوْمٍ كَافِرِيْنَ ۝ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ نَبِيٍّ
إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهُ بِالْأَسْأَةِ ۝ وَالْقُرْآنُ لَعَلَّهُمْ يَضَعُونَ ۝
تَوَكَّلْ لِمَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةِ حَتَّىٰ عَفَاؤُا قَالُوا قَامَسَ
أَهْلَانَا الْقُرْآنُ وَالسَّيِّئَةُ فَخَذُوا مِنْهُمْ بَعْثَةً وَهُمْ لَا يُشْعُرُونَ ۝

پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئىلمى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، اللەغا تەۋەككۈل قىلدۇق (يەنى ھەممە ئىشىمىزنى اللەغا تاپشۇرىمىز). پەرۋەردىگار بىزنىڭ بىز بىلەن قەۋمىمىزنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن، سەن ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇرسەن»⁽⁸⁹⁾. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمانىسىز چوڭلىرى: «ئەگەر سىلەر شۇئەيبكە ئەگەشەڭلار، شۈبھىسىزكى، چوقۇم زىيان تارتىمىز» دېدى⁽⁹⁰⁾. ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى⁽⁹¹⁾. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار (اللە نىڭ ھالاك قىلىشى بىلەن) گۇيا بۇ يەردە تۇرمىغاندەك (يەنى ياشىمىغاندەك) بولۇپ قالدى. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى⁽⁹²⁾. شۇئەيب ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلىپ: «ئى قەۋم! سىلەرگە مەن ئەلۋەتتە پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم ۋە نەسىھەت قىلدىم، مەن قانداقۇم كاپىر قەۋمگە قايتقۇراي!» دېدى⁽⁹³⁾. بىز مەيلى قايسى شەھەرگە بولسۇن، بىرەر پەيغەمبەر ئەۋەتكەن بولساق (شەھەر ئەھلى ئۇنى ئىنكار قىلغان بولسا)، ئۇلارنىڭ اللەغا يالۋۇرۇشلىرى (تەۋبە قىلىشلىرى) ئۈچۈن، ئۇلارنى نامراتلىققا، كېسەللىككە كىرىپتار قىلدۇق⁽⁹⁴⁾. ئاندىن (ئۇلارنىڭ بېشىغا كەلگەن) كۈلپەتنى نېمەتكە ئايلاندۇردۇق، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كۆپەيدى، ئۇلار: «بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ بېشىغا ھەقىقەتەن كۈلپەتلەر، نېمەتلەر كەلگەن ئىدى (بۇ — زامانىڭ ئادىتى؛ اللە تەرىپىدىن كەلگەن ئوقۇبەت ئەمەس)» دېدى. ئۇلار خەۋەرىسىز تۇرغاندا، ئۇلارنى ئۇشتۇمۇت ھالاك قىلدۇق⁽⁹⁵⁾.

(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقتىن ھالاك قىلىندى-
 خان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى ئىمان ئېيتقان ۋە
 (كۆڭۈلدىن، گۇناھلاردىن) ساقلانغان بولسا ئىدى،
 ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاسمان-زېمىننىڭ پاراۋانلىقىغا
 مۇيەسسەر قىلاتتۇق، لېكىن ئۇلار (پەيغەمبەر-
 لەرنى) ئىنكار قىلدى، شۇڭا ئۇلارنى ئۆز قىلىش-
 لىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق^[96]. (پەيغەمبەر-
 لەرنى ئىنكار قىلىدىغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى بىز-
 نىڭ ئازابىمىزنىڭ ئۆزلىرىگە كېچىسى (غەپلەتتە)
 ئۇخلاۋاتقانلىرىدا كېلىشىدىن قورقمايدۇ^[97]. شەھەر-
 لەر ئاھالىسى بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ چۈشۈپ قاتتىدا -
 ئۇلار ئويىناپ تۇرغانلىرىدا كېلىشىدىن قورقمايدۇ^[98].
 ئۇلار اللەنىڭ مەكرىدىن (يەنى ئۇلار تۈيۈقسىز
 تۇرغاندا اللەنىڭ ئازاب نازىل قىلىشىدىن)
 قورقمايدۇ؟ پەقەت زىيان تارتقۇچى قەۋملەر اللە-
 نىڭ مەكرىدىن قورقمايدۇ^[99]. زېمىننىڭ ئىلگىرىكى

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا فَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ
 مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا
 كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَقَامَ أَهْلَ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ
 بَأْسُنَا بَيِّنَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ وَأَمَّا أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ
 يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا هَتَّىٰ وَهُمْ يُلَاحِظُونَ ﴿٩٨﴾ أَقَامُوا مَكَرًا
 لَّهُمْ فَلَا يَأْمَنُ مَكَرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ وَلَمْ يَهْدِ
 لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ شَاءُوا
 أَدْبَرُوهُمْ بَيِّنَاتٍ لَّيُفْهَمُوا كَلِمَاتِهِمْ لَيْسَ عَمْرُؤٌ
 بِتَارِكٍ الْكُرَىٰ نَقْصَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَنَاتِ وَأَقْرَبُ بِنَاتِهِمْ
 رُسُلُهُمْ يَلْبِسُونَ ﴿١٠٠﴾ قَبَا كَانُوا لِلْيَوْمِ مَوْبِقًا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
 كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا جَدَدْنَا
 لِإِكْرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ جَدَدْنَا لَكُلِّتِهِمْ لَفَيَقِينُ ﴿١٠٢﴾
 تَوْبَعْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مَوْسَىٰ يَالْبَتَا إِلَىٰ يُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾
 قَطَّلُوا بِهَا بَنِي إِسْرَءِيلَ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٤﴾
 قَالَ مُوسَىٰ لِفِرْعَوْنَ إِنَّ رَسُولَ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٥﴾

ئىگىلىرى (ھالاك بولغان) دىن كېيىن، (زېمىنغا) ۋارىس بولغۇچىلارنى، خالىساق، گۇناھى تۈپەيلىدىن
 ھالاك قىلىدىغانلىقىمىز، دىللىرىنى پېچەتلىۋېتىدىغانلىقىمىز ئۇلارغا (يەنى زېمىنغا ۋارىسلىق قىلغۇچى-
 لارغا) ئايان بولىدىمۇ؟ ئۇلار (ھەق سۆزنى) ئاڭلىمايدۇ^[100]. ئەشۇ شەھەرلەر (ئاھالىسى) نىڭ
 بەزى خەۋەرلىرىنى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا ھېكايە قىلىپ بېرىمىز، شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ
 پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇلار ئىلگىرى (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغانلىق-
 لىرى ئۈچۈن (ئۇ مۆجىزىلەرگە) ئىمان ئېيتىمىدى. اللە كاپىرلارنىڭ دىللىرىنى ئەنە شۇنداق پېچەت-
 لەيدۇ^[101]. ئۇلارنىڭ تولىسىنىڭ (روزىمىساقتا) بەرگەن ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىدىغانلىقىنى بايقىمىدۇق،
 ئۇلارنىڭ تولىسىنىڭ شەكسىز پاسىقلار (يەنى اللەنىڭ ئەمرى-پەرمانىدىن باش تارتقۇچىلار) ئىكەن-
 لىكىنى بايقىدۇق^[102]. مەزكۇر پەيغەمبەرلەردىن كېيىن، مۇسائى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن، (مىسىرنىڭ
 مۇسا زامانىدىكى پادىشاھى) پىرئەۋنىگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا (پەيغەمبەر
 قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇلار بۇ مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى، بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ
 ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن^[103]. مۇسا ئېيتتى: «ئى پىرئەۋن!
 مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئەۋەتكەن پەيغەمبەرەم»^[104].

اللّٰه نامىدىن پەقەت ھەقىقەتتىن باشقىنى ئېيتما-
لمىققا لايىقەم، راستىنلا پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن
سىلەرگە (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) بىر
مۆجىزە ئېلىپ كەلدىم، شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىسرائىل
ئەۋلادىنى مەن بىلەن قويۇپ بەرگىن (مەن بىلەن
بىللە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ۋەتىنى مۇقەددەس زېمىنغا
بارسۇن) «¹⁰⁵». پىرئەۋن (مۇساغا): «ئەگەر سەن
(پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن) بىر مۆجىزە ئېلىپ
كەلگەن بولساڭ، (بۇ دەۋايىڭدا) راستچىلاردىن
بولساڭ، ئۇنى بىزگە كۆرسەتكىن» دېدى «¹⁰⁶». مۇسا
ھاسسىنى تاشلىۋېدى، ئۇ ناگاھان ئاشكارا بىر
ئەجدىھاغا ئايلىندى «¹⁰⁷». قولىنى (ياقاسىدىن) چىقى-
رىۋېدى، ئۇ ناگاھان قارىغۇچىلارغا (نۇر چاچىتىپ
تۇرىدىغان) ئاپئاق بولۇپ كۆرۈلدى «¹⁰⁸». پىرئەۋن
قەۋمنىڭ چوڭلىرى ئېيتتى: «بۇ ھەقىقەتەن ناھايىتى
ئۇستا سېھىرگەر ئىكەن» «¹⁰⁹». ئۇ سىلەرنى زېمىنىڭ-

حَقِيقَتِي عَلَىٰ أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى الْمُلُوكِ إِنَّهُ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ
مِّن رَّبِّكُمْ فَأَنْتُمْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ قَالَ إِن لَّا تُنْتَجِبُونَ
يَاكِبَةً قَاتِلَ يَهْرَآئِكُم مِّنَ الْمُلُوكِ ۖ قَالَ قَاتِلِي عَصَا
فَأَدَّى نَعِيمًا مُّبِينًا ۖ وَتَزَعَزَعُوا ۖ فَأَدَّى بِمِصْرَ
الْفُطَيْرِ ۖ قَالَ الْمَلَائِكَةُ قَوْمُ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّحَرُ
عَلَيْهِمْ يُؤَيَّدُ أَنْ يُخْرِجَهُمْ مِّنْ أَرْضِهِمْ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ۖ
قَالُوا الْحِجَابُ وَاحِدًا وَأَرَدِينَا فِي الْمَدَائِنِ خَيْرِينَ ۖ يَا مُوسَىٰ
يُحْيِي سِحْرَ عَلَيْهِمْ ۖ وَجَاءَ السَّحَرَةُ وَفِرْعَوْنُ قَالُوا إِنَّا لَنَآكِرُونَ
إِنَّ كَذَّابًا عَنِ الْعَالَمِينَ ۖ قَالَ لَعَمْرُؤُا لَّكُلِّ لَمَنَ الْمَقِيرِينَ ۖ
قَالُوا لِمُوسَىٰ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَلَمَّا كَانَتْ لَيْلٌ مِّنَ الْمَقِيرِينَ ۖ
قَالَ الْقَوْمُ أَكَلْنَا الْقَوَارِصَ وَأَعْيَيْنَ النَّاسِ وَأَسْرَبْنَا قَوْمًا
وَجَاءَ بِسِحْرِ عَزِيزٍ ۖ وَاحْجِنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ يَأْتِيَ عَصَا
فَأَدَّى نَعِيمًا مُّبِينًا ۖ تَوَقَّعَ الْحَيُّ وَبَطَلَ مَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ فَعَلَبُوا هَذَاكَ وَانْقَلَبُوا صُغِيرِينَ ۖ وَ
أَلْقَى السَّحَرَةُ سِجْدِينَ ۖ قَالُوا الْمَكَايِدُ الْعَالَمِينَ ۖ

لار (يەنى مىسىر زېمىنى)دىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتمەكچى. نېمە مەسلىھەت بېرىسىلەر؟» «¹¹⁰» ئۇلار
ئېيتتى: «(ئۇلارنىڭ ئىشىنى ئۆزەڭ بىر پىكىرگە كەلگۈچە) تەخىر قىلغىن، شەھەرلەرگە (سېھىر-
گەرلەرنى) يىققۇچى كىشىلەرنى ئەۋەتكىن» «¹¹¹». ئۇلار بارلىق ئۇستا سېھىرگەرلەرنى سېنىڭ ھۇزۇ-
رۇڭغا ئېلىپ كەلسۇن» «¹¹²». (پىرئەۋن سېھىرگەرلەرنى يىغىشقا ئادەملىرىنى ئەۋەتتى) سېھىرگەرلەر
پىرئەۋننىڭ قېشىغا كەلدى، ئۇلار: «ئەگەر بىز غەلبە قىلساق، بىزگە چوقۇم مۇكاپات بېرىد-
لەمدۇ؟» دېدى «¹¹³». پىرئەۋن: «ھەئە، (مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە) سىلەر چوقۇم مېنىڭ
يېقىن كىشىلىرىم بولۇپ قالسىلەر» دېدى «¹¹⁴». ئۇلار (يەنى سېھىرگەرلەر): «ئى مۇسا!
(ھاساننى) سەن ئاۋال تاشلامىسەن، ياكى بىز (ئۆزىمىزنىڭكىنى) ئاۋال تاشلامدۇق؟»
دېدى «¹¹⁵». مۇسا: «سىلەر تاشلاڭلار!» دېدى. ئۇلار ھاسا، ئارغامچلارنى تاشلاپ كىشىلەرنىڭ
كۆزلىرىنى باغلىدى، ئۇلارنى (يەنى كىشىلەرنى) قاتتىق چۆچۈتۈۋەتتى، ئۇلار (كىشىلەرنىڭ
كۆزلىرىگە) چوڭ (كۆرۈنىدىغان) سېھىرنى كۆرسەتتى «¹¹⁶». مۇساغا: «ھاساننى تاشلا-
غىن» دەپ ۋەھى قىلدۇق، (مۇسا ھاسسىنى تاشلىۋېدى، ئۇ ئەجدىھاغا ئايلىنىپ) ئۇلار-
نىڭ ئويدۇرما نەرسىلىرىنى دەرھال يۇتۇۋەتتى «¹¹⁷». ھەقىقەت ئاشكارا بولدى، ئۇلارنىڭ
كۆرسەتكەن سېھىرلىرى بەربات بولدى «¹¹⁸». بۇ يەردە ئۇلار (يەنى پىرئەۋن بىلەن قەۋمى)
مەغلۇپ بولدى، خار بولغان ھالدا (شەھەرگە) قايتتى «¹¹⁹». سېھىرگەرلەر سەجدىگە
باردى «¹²⁰». ئۇلار دېدى: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىمان ئېيتتۇق» «¹²¹».

موسا ۋە ھارۇننىڭ پەرۋەردىگارغا (ئىمان ئېيتىپ-
توق)» (122). پىرىئەۋن ئېيتتى: «سەلەر مەن رۇخسەت
قىلماي تۇرۇپ موساغا ئىمان ئېيتىڭلار، بۇ چوقۇم
سەلەرنىڭ شەھەر (يەنى مىسىر)دىكى چېغىڭلاردا
ئاھالىنى شەھەردىن ھەيدەپ چىقىرىش ئۈچۈن (موسا
بىلەن بىرلىشىپ) ئالدىن پىلانلىغان ھەيلىڭلاردۇر
(سەلەرنى قانداق جازا لايىدىغانلىقىمنى) ئۇزاققا قالماي
بىلىسەلەر» (123). سەلەرنىڭ قولۇڭلارنى، پۈتۈڭلارنى
چوقۇم ئوڭ-چەپ قىلىپ (ئوڭ قولۇڭلار بىلەن
سول پۈتۈڭلارنى ياكى ئوڭ پۈتۈڭلار بىلەن سول
قولۇڭلارنى) چوقۇم كېسىمەن، ئاندىن ھەممىڭلارنى
چوقۇم دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرىمەن» (124). سەھەرگەرلەر
ئېيتتى: «بىز، ئەلۋەتتە، پەرۋەردىگار بىزنىڭ
دەرگاھىغا قايتقۇچىلارمىز» (125). سەن بىزنى پەقەت

رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ۞ قَالَ فِرْعَوْنُ اَمْنُكُمْ بِمِ قَبْلِ اَنْ
اَذِنَ لَكُمْ اِنَّ هَذَا الْمَكْرُ مُكْرُوتُوهُ فِى الْمَدِيْنَةِ لِيُخْرِجُوْكُمْ مِنْهَا
اَهْلُهَا سَبُوْنَ تَعْلَمُوْنَ ۞ لَا قُطِيْعَن اَيْدِيْكُمْ وَاَرْجُلُكُمْ
مِنْ خِلَافٍ تَمُوتُ اَعْيُنُكُمْ اَجْمَعِيْنَ ۞ قَالُوْا اِنَّا اِلٰى رَبِّنَا
مُنْقَلِبُوْنَ ۞ وَمَا تَنْوُمُ مِّنَّا اِلَّا اَنْ اَمْنَا بِاٰيَاتِ رَبِّنَا
جَاءَنَا رَبَّنَا فَارْعُ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَقَّأْمِلْمِيْنَ ۞ وَقَالَ
الْمَلِكُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَدْرُسُوْنِىْ وَقَوْمِىَ الَّذِيْنَ يَفْسِدُوْنَ
فِى الْاَرْضِ وَيَذَرُكَ وَالِهَتَكَ ۞ قَالَ سَتَقْبِلُ اَهْلًا هُمْ
وَسِتْنَجِىْ يَسَاءُ لَهُمْ وَاِنَّا قَوْمُهُمْ قَهْرُوْنَ ۞ قَالَ مُوسٰى
لِقَوْمِهٖ اسْتَعِيْذُوْا بِاللّٰهِ وَاَصْبِرُوْا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ
يُوْرُثُهَا مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ۞
قَالُوْا اَوْفِ يٰمُوسٰى قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَنَا وَنَحْنُ اَعْدَاؤُكُمْ
قَالَ عَسٰى رَّبِّكُمْ اَنْ يُّهْلِكَ عَذَابُكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى
الْاَرْضِ فَيَنْظُرَكُمْ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ۞ وَلَقَدْ اَخَذْنَا اِلٰى
فِرْعَوْنَ يَالِئِيْنِ وَنَقَضَ مِنَ التَّعٰثِرِ لَعْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ ۞

پەرۋەردىگار بىزنىڭ بىزگە نازىل قىلغان ئايەتلىرىگە ئىمان ئېيتقانلىقىمىز ئۈچۈنلا ئەيىبلەۋاتىسەن،
پەرۋەردىگار بىز! بىزگە سەۋر ئاتا قىلغىن، بىزنى مۇسۇلمان پېتىمىزچە قەبىزى روھ قىلغىن» (126).
پىرىئەۋن قەۋمنىڭ چوڭلىرى (پىرىئەۋنگە): «موسا بىلەن ئۇنىڭ قەۋمىنى زېمىندا پىتىنە-پاسات
تۇغدۇرۇشقا، سېنى ۋە سېنىڭ ئىلاھلىرىڭنى تاشلاشقا قويۇۋېتەمسەن؟» دېدى. پىرىئەۋن: «ئۇلار-
نىڭ بالىلىرىنى ئۆلتۈرىمىز، ئاياللىرىنى بولسا (خىزمەتكە سېلىشقا) قالدۇرۇپ قويىمىز، بىز ئەل-
ۋەتتە ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىمىز» دېدى (127). موسا ئۆز قەۋمىگە: «اللەدىن مەدەت
تېلەڭلار، سەۋر قىلىڭلار، يەر يۈزى ھەقىقەتەن اللەنىڭ مۈلكىدۇر، (اللە) ئۇنىڭغا بەندىلىرىدىن
ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى ۋارىس قىلىدۇ؛ ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپ» دېدى (128).
ئۇلار: «سەن بىزگە كېلىشتىن بۇرۇنمۇ، كەلگەندىن كېيىنمۇ ھامان خارلىنىپ كەلدۇق» دېدى.
موسا: «پەرۋەردىگار بىزنىڭ دۈشمىنىڭلارنى ھالاك قىلىشى، (مىسىر) زېمىنىدا ئۇلارنىڭ ئورنىغا
سەلەرنى دەستىشى، سەلەرنىڭ قانداق ئىش قىلىدىغانلىقىڭلارغا قارشى مۇھەققەتتۇر» دېدى (129).
اللەغا قەسەمكى، بىز ھەقىقەتەن پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنىڭ ئىبرەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن،
ئۇلارنى قەھەتچىلىك بىلەن، مېۋىلىرىنىڭ ھوسۇلىنى كېسەيتىۋېتىش بىلەن سىندۇق (130).

ئۇلار ئەگەر (پاراۋانلىق - مولچىلىقتەك) بىرەر ياخ-
شلىققا ئېرىشسە، بىز بۇنىڭغا ھەقلىقىمىز، دەيدۇ.
ئەگەر ئۇلارغا بىرەر يامانلىق كەلسە، ئۇلار: بۇ
مۇسا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنىڭ
شۇملۇقىدىن كەلدى، دەيدۇ. ئۇلارغا يەتكەن ياخشە-
لىق بىلەن يامانلىق (مۇسانىڭ شۇملۇقىدىن ئەمەس)
اللە نىڭ تەقدىرىدۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى
بۇنى (يەنى ئۇلارغا كەلگەن بالا - قازانىڭ ئۆز
گۇناھلىرى تۈپەيلى اللە تەرىپىدىن كەلگەنلىكىنى)
ئوقمايدۇ (131). ئۇلار (يەنى پىرىئەۋن قەۋمى): «كۆز-
مىزنى باغلاش ئۈچۈن ھەرقانداق مۆجىزە كەلتۈر-
سەڭمۇ بىز ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدى (132).
ئۇلارغا سۇ ئاپىتىنى، چېكەتكە پىت، پاقا،
قان (بالالىرىنى) روشەن مۆجىزىلەر قىلىپ ئەۋەت-

قَادَاجَاءَهُمُ الْحُسَنَاءُ قَالُوا لَئِنْ هَدَانَا رَبُّنَا لَأَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ
يَا أَيُّهَا الْمَلَأَئِكَةُ إِنَّا نَتْلُو عَلَيْكُمْ كِتَابَ رَبِّكُم بِالْحَقِّ فَعَلَيْكُمْ الْحُكْمُ
وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِيَنَا مِنْ آيَةٍ لِّنُحْزِنَ بِهَا قُلُوبَنَا نَمْكُم بِهَا أَوْ نَحْزَنُ نَحْنُ أَعْيُنُهُمْ وَالضَّالُّونَ الْمَكِيدُونَ ۝ فَاسْتَلْزَمُوا وَكَاثَلُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ۝ وَلَمَّا
وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا لِيُؤْمِسْ أَذُنَا غَدَاةً لَّنَا نَكُنَّ مِنَ الْهَادِينَ
عِنْدَكَ ۝ لَكِنْ كَشَفْنَا عَنْكَ الرِّجْزَ تَوْبَةً لَّكَ وَلَئِن لَّمْ يَكُنْ
مَعَكَ بَيِّنٌ بِإِسْرَائِيلَ ۝ لَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ الْ
أَجَلَ هُمْ بِإِلْعَاقِهِ إِذْ هُمْ يَنْتَقِبُونَ ۝ فَانْتَقَبْنَا مِنْهُمْ
فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ يَوْمًا ۝ وَلَمَّا كَانَتْ هُمْ مَحْضُومَةً
غَافِلِينَ ۝ وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُكْتَضَعُونَ
مِشْرَاقَ الْأَرْضِ وَمِغَارَ بِهَا إِلَهُي بِرُكْنَيْهَا وَتَنَبَّأَ يُثْبِتُ
رَبِّكَ الْحَقُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا يَهَابُ صَبْرُوا وَدُمَرُوا
مَا كَانَ يَنْتَعِمُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ۝

تۇق، (اللەغا ئىمان ئېيتىشقا) ئۇلارنىڭ گەدەنكەشلىكى يول قويمىدى، ئۇلار گۇناھكار قەۋم
بولدى (133). ئۇلارغا بالا نازىل بولغاندا، ئۇلار: «ئى مۇسا! پەرۋەردىگارىڭغا ئۆزىنىڭ ساڭا
ئاتا قىلغان ئەھدى بىلەن (يەنى ساڭا بەرگەن پەيغەمبەرلىكىنىڭ ھەقىقىي ھۈرمىتى بىلەن بىزدىن
بالانى كۆتۈرۈۋېتىشكە) دۇئا قىلساڭ، اللەغا قەسەمكى، ئەگەر بىزدىن بالانى كۆتۈرۈۋەتسەڭ، ساڭا
چوقۇم ئىمان ئېيتىمىز، ئىسرائىل ئەۋلادىنى چوقۇم سەن بىلەن بىللە قويۇپ بېرىمىز» دېگەن
ئىدى (134). ئۇلاردىن بالانى ۋاقىتلىق كۆتۈرۈۋەتكەن چېغىمىزدا، ئۇلار توساتتىن ئەھدىلىرىنى
بۇزدى (135). ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە ئايەتلىرىمىزدىن غاپىل بولغانلىقلىرى ئۈچۈن،
ئۇلارنى دېڭىزغا غەرق قىلىپ جازالدۇق (136). بوزەك قىلىنغان قەۋمنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى)
بىز بەرىكەتلىك قىلغان (شام) زېمىنىنىڭ شەرق تەرەپلىرىگە ۋە غەرب تەرەپلىرىگە (يەنى ھەممە
تەرەپكە) ۋارىس قىلدۇق. ئىسرائىل ئەۋلادى سەۋر قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىڭنىڭ
ئۇلارغا قىلغان چىرايلىق ۋەدىسى تولۇق ئىشقا ئاشتى؛ پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ سالغانلىرى
(يەنى ئىمارەتلىرى) نى ۋە ياسىغانلىرى (يەنى باغلىرى ۋە ئېكىنزارلىقلىرى) نى ۋەيران قىلدۇق (137).

ئىسرائىل ئەۋلادىنى بىز (قۇلۇزۇم) دېگىزمىدىن ئۆت-
كۈزۈۋەتتۇق، ئۇلار بۇتلىرىغا چوقۇنۇۋاتقان بىر
قەۋمنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە: «ئى مۇسا! بىزگىمۇ
ئۇلارنىڭ بۇتلىرىغا ئوخشاش بۇت ئورنىتىپ بەر-
گىن» دېدى. مۇسا: «سىلەر ھەقىقەتەن نادان قەۋم
ئىكەنسىلەر» دېدى^[138]. شۈبھىسىزكى، ئاشۇ كىشە-
لەرنىڭ باتىل دىنلىرى گۇمران بولغۇسىدۇر، ئۇلار-
نىڭ قىلغان ئەمەللىرى بىكاردۇر^[139]. مۇسا: «اللە
سىلەرنى (زامانىڭلاردىكى) جاھان ئەھلىدىن ئار-
تۇق قىلغان تۇرسا، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ
ئىزدەمدىم؟» دېدى^[140]. ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى
پىرئەۋنىڭ قەۋمىدىن قۇتقۇزدۇق، ئۇلار سىلەرگە
قاتتىق ئازابنى تېتىتاتتى، ئوغۇللىرىڭلارنى ئۆلتۈ-

رەتتى، ئاياللىرىڭلارنى (خورلاپ ئىشلىتىشكە) ئېلىپ قالاتتى، بۇنىڭدا پەرۋەردىگارنىڭلاردىن
سىلەرگە زور سىناق بار ئىدى^[141]. مۇساغا (بىزگە مۇناجات قىلىشقا) ئوتتۇز كېچىنى ۋەدە
قىلدۇق. ئۇنىڭغا يەنە ئون كېچىنى قوشتۇق، شۇنىڭ بىلەن، پەرۋەردىگارنىڭ ۋەدە قىلغان
ۋاقتى 40 كېچە بولدى. مۇسا قېرىندىشى ھارۇنغا: «(مەن قايتىپ كەلگەنگە قەدەر) قەۋمىگە
مېنىڭ ئورۇنباىسارم بولۇپ تۇرغىن، (ئۇلارنىڭ ئىشىنى) تۈزىگىن، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ
يولىدا ماڭمىغىن» دېدى^[142]. مۇسا بىز ۋەدە قىلغان ۋاقىتتا كەلگەن ۋە پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا
(بىۋاستە) سۆز قىلغان چاغدا: «پەرۋەردىگارم! ماڭا ئۆزۈمنى كۆرسەتكىن، سېنى بىر كۆرۈپ
ئالاي» دېدى. اللە: «مېنى (بۇ دۇنيادا) ھەركىز كۆرەلمەيسەن (چۈنكى ئىنساننىڭ بۇ ئاجىز
تېنى بۇنىڭغا تاقەت قىلالمايدۇ). لېكىن تاغقا قارىغىن، ئەگەر تاغ ئورنىدا مەھكەم تۇرالىسا،
مېنى كۆرەلمەيسەن» دېدى. پەرۋەردىگارى تاغقا تەجەللى قىلىش بىلەن، تاغنى تۈپتۈز قىلىۋەتتى،
مۇسا بېھوش بولۇپ يىقىلدى. ئۇ ھوشغا كېلىپ: «(پەرۋەردىگارم!) سەن پاكىتۇرسەن، ساڭا
تەۋبە قىلىدىم، مەن (سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭغا) ئىشەنگۈچىلەرنىڭ ئەۋۋىلىمەن» دېدى^[143].

وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْطِلُونَ
عَلَى أَنْصَارِهِمْ قَالُوا أَيُّهُمُ اجْعَلْ لَنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ
إِلَٰهَةٌ قَالُوا لَكُمْ قَوْمٌ يَمْعَلُونَ ۖ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ مُتَّبِعُونَ مَا هُمُ
فِيهِ وَيَطِئُونَ مَا كَانُوا يَمْعَلُونَ ۖ قَالُوا عَجِبَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَ
الْإِنْسَانَ وَهُوَ فَقِيعٌ عَلَى الْعُلَمِينَ ۖ وَإِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ
فِرْعَوْنَ يَوْمَ مَوَيْنَا فَمَوْءَاةً الْعَذَابِ يَتَقِيلُونَ ۖ أَمَّا لَكُمْ
يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ فِي ذُلِّكُمْ يَكْرَهُنَّ ۖ وَإِذْ أَخْرَجْنَا
وَعَدْنَا نَامُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَيْنَاهَا بِعَشْرِ فَتَنٍ
مِيقَاتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ
هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ
الْمُفْسِدِينَ ۖ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِبِيعَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ
رَبِّ ارْنِي أَنْظُرَ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرِيَّ وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى
الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرِيَّ ۖ فَلَمَّا تَخَلَّى
رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَوًّا ۖ فَلَمَّا أَفَاقَ
قَالَ سُبْحَنَكَ ثُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ۖ

اللَّهُ تُبَيِّتِي: «ئى مۇسا! مەن ھەقىقەتەن سېنى (زامانىڭدىكى) كىشىلەر ئارىسىدىن پەيغەمبەرلىككە ۋە مەن بىلەن (بىۋاسىتە) سۆزلىشىشكە تاللىدىم، ساڭامەن ئاتا قىلغان پەيغەمبەرلىكنى قوبۇل قىلغىن ۋە شۇكۇر قىلغۇچىلاردىن بولغىن» (144). بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن (تەۋرات) تاختىلىرىغا (ئىسرائىل ئەۋلادى دىنىدا موھتاج بولغان) ۋەز-نەسىھەت، (دىنىي) ئەھكام-لارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي يازدۇق. (ئى مۇسا) ئۇنى (يەنى تەۋراتنى) مەھكەم تۇتقىن ھەمدە قەۋمىڭنى ئۇنىڭدىكى ئەڭ گۈزەل ئەھكاملارغا ئەمەل قىلىشقا بۇيرۇغىن، سىلەرگە پاسقىلار (يەنى پىرىئۇن ۋە ئۇنىڭ قەۋمى) نىڭ دىيارىنى كۆرسەتسەن (145). يەر يۈزىدە ناھەق تەكەببۇرلۇق قىلىدىغانلارغا مېنىڭ ئايەتلىرىمنى پەھىم قىلدۇر-

قَالَ يُوسُفُ إِنِّي اسْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَ
يَكْفُرُ بِكَ مَا كُنْتُ بِكَ مِنَ الشَّاكِرِينَ ۖ وَلَقَدْ بَعَثْنَا
لَكَ فِي الْأَوَّلِينَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتُفَصِّلُ الْكَلِمَ
تُنِي ۖ فَخَذُّهَا يَا قَوْمُكَ يَا خَلَدُ وَيَا حَبِيبَهَا
سَاورِيكُمْ دَارَ الْفَرِيقِينَ ۖ سَاصُوفُ عَنْ النَّبِيِّ الَّذِينَ
يَتَكَلَّمُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كَلِمًا
أَوْ آيَةً يُؤْمَرُونَ بِأَنْ يُرَوِّا سُبُلَ الرُّشْدِ لَا يَخْفِدُونَ فِي سَبِيلِ
وَلَنْ يَرَوِّا سُبُلَ الْغَيِّ يَتَخَفَوْنَ سَبِيلَ ذَلِكَ يَأْكُلُهُمْ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ۖ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُعْجِرُونَ
إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ وَأَتَيْنَاهُمْ قَوْمُ مُوسَى مِنْ نَحْبِهِمْ
حُلِيِّهِمْ عَجَلًا جَسَدًا آلَهُ خَوَّارًا أَمْ يَرَوْنَ أَنَّهُمْ
وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۖ اتَّخَذُوا كُنُوزَ ظُلُمَاتٍ ۖ وَلَكِنَّا
سُقُوطٌ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَاهُمْ قَدْ ضَلُّوا الْقُلُوبَ لَمِنْ
لَمْ يَرْحَمْنَا رَبَّنَا وَكَفِيفَ لَنَا الْكَفُورُ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۖ

مايەن، ئۇلار بارلىق مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىمۇ ئۇنىڭغا ئىشەنمەيدۇ، ئۇلار ئەگەر توغرا يولنى كۆرسە، ئۇنىڭدا ماڭمايدۇ، گۇمراھلىق يولنى كۆرسە ئۇنىڭدا ماڭىدۇ، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلدى ۋە ئۇنىڭدىن غاپىل بولدى (146). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ۋە ئاخىرەتتە اللەغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى (ئىمانى بولمىغانلىقى ئۈچۈن) بىكار بولۇپ كېتىدۇ، ئۇلارغا پەقەت قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا جازا بېرىلىدۇ (147). مۇسا نىڭ قەۋمى مۇسادىن كېيىن (يەنى مۇسا پەرۋەردىگارىغا مۇناجات قىلىش ئۈچۈن تۇر تېغىغا كەتكەندىن كېيىن)، زىننەت بۇيۇملىرىدىن موزايدەك ئاۋاز چىقىرىدىغان بىر جانسىز موزاي ياسىدى. ئۇلار موزاينىڭ ئۆزلىرىگە سۆزلىيەلەيدىغانلىقىنى، يول كۆرسەتمەيدىغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلار ئۇنى مەيۋە قىلىۋالدى، ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچى بولدى (148). ئۇلار (موزايغا چوقۇنغانلىقىلىرىغا) پۇشايمان قىلغان ۋە راست ئازغانلىقلىرىنى چۈشەنگەن چاغدا: «ئەگەر پەرۋەردىگارىمىز بىزگە رەھىم قىلمىسا ۋە مەغپىرەت قىلمىسا، بىز ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (149).

مۇسا غەزەپلەنگەن، غەمگىن ھالدا قايتىپ كېلىپ، قەۋمىگە: «مەن يوق چاغىدا (موزايغا چوقۇنۇپ) نەقەدەر يامان ئىش قىلدىڭلار-ھە! (كۈتۈپ تۇرماي) پەرۋەردىگارڭلارنىڭ ئەمرىگە ئالدىراپ كەتتىڭلارمۇ؟» دېدى ۋە (غەزەپلەنگەنلىكتىن تەۋرات) تاختىلىرىنى (يەرگە) تاشلىدى، قېرىندى شىنىڭ چېچىدىن تۈتۈپ ئۆز تەرىپىگە تارتتى. (ھارۇن) ئېيتتى: «ئى قېرىندىشىم! (بۇ) قەۋم مېنى بوزەك تاپتى، مېنى ئۆلتۈرۈۋەتكىلى تاس قالدى. مېنى دۈشمەنلەرگە تەپەرىۋۇچ قىلىپ بەرمىگەن؟ مېنى زالىم قەۋم (يەنى موزايغا چوقۇنغانلار) قاتارىدا سانسىغىن»^[150]. مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ماڭا ۋە مېنىڭ قېرىندىشىمغا مەغپىرەت قىلغىن، بىزنى رەھمىتىڭ دائىرىسىگە

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي إِنَّكُمْ أَمَرْتُمُونِي أَنْ أَخْلُوعَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِي وَجَّهًا إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْا وَكَادُوا يَقْتُلُوْنِي فَلَا تُخَيِّبْنِي الْغَدَاةَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخْوَتِي وَأَجْمَلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الصِّجِلَ سَيِّئًا لَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذُلٌّ فِي الْخُلُقِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ يَجْزِي الْمُفْسِدِينَ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا أَنْ يَرْكَبُوا الْعُنُفُورَ رَيْعًا وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاحَ فِي تَنْخِيها هَذِي وَصَافَةُ الَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ كَاذِبُونَ وَاخْتَارُوا مَوْسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِقَائِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَهَؤُلَاءِ أَهْلَكْتَهُمْ لَقَدْ لَعَنَّاهُ وَمَا أَرْبُؤُنَا مِنْ أَلْفَتِكَ تَنْصِلُ بَعْدَ مَنْ نَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ نَشَاءُ أَنْتَ وَلَكِنَّا قَاغُورُونَ وَأَرْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ

كىرگۈزگىن، سەن ئەڭ رەھىم قىلغۇچى زاتتۇرسەن»^[151]. شۈبھىسىزكى موزايىنى مەيۋە قىلىۋالغانلار پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپىگە ئۇچرايدۇ، بۇ دۇنيادا خارلىققا قالدۇ، (اللہغا) بوھتان قىلغۇچىلارغا بىز مۇشۇنداق جازا بېرىمىز^[152]. يامان ئىشلارنى قىلىپ قويۇپ، كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە ئىماندا سەمىمىي بولغانلارنى تەۋبىسىدىن كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلىدۇ، (ئۇلارغا) رەھىم قىلىدۇ^[153]. مۇسا غەزىپى بېسىلغاندىن كېيىن (يەردە ياتقان تەۋرات) تاختىلىرىنى ئالدى. ئۇنىڭدا پەرۋەردىگار بىزنى قورققۇچىلارغا ھىدايەت قىلىنىدۇ ۋە رەھىمەت قىلىنىدۇ دەپ يېزىلغان ئىدى^[154]. مۇسا، بىز بەلگىلەپ بەرگەن ۋاقىتتا ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن، ئۆز قەۋمىدىن 70 كىشىنى تاللىدى: ئۇلارغا زىلزىلە يۈزلەنگەندە، مۇسا: «پەرۋەردىگارم! خالىغان بولساڭ ئۇلارنى ۋە مېنى بۇرۇنلا ھالاك قىلغان بولاتتىڭ. ئارىمىزدىكى ئەخمەقلەرنىڭ قىلمىشى تۈپەيلىدىن بىزنى ھالاك قىلامسەن؟ بۇ پەقەت سېنىڭ سىنىقىڭدۇر، شۇ ئارقىلىق خالىغان بەندەڭنى ئازدۇرسەن، خالىغان بەندەڭنى ھىدايەت قىلسەن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىزسەن. بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، رەھىم قىلغىن، سەن ئەڭ ياخشى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن»^[155].

بىزگە بۇ دۇنيادا ۋە ئاخىرىدە تېگىشلىك ياخشىلىق قىلغىن، بىز ھەقىقەتەن سائىغا تەۋبە قىلدۇق» دېدى. **اللە ئېيتتى:** «ئازابىم بىلەن (بەندىلىرىمدىن) خالىغان كىشىنى ئازابلايمەن، مېنىڭ رەھمىتىم مەخلۇقاتىڭ ھەممىسىگە ئورتاق تۇر. رەھمىتىمنى (كۆرىدىن ۋە گۇناھتىن) ساقلا نەقۇچىلارغا، (ماللىرىدىن) زاكىتىنى بېرىدىغانلارغا ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتىدىغانلارغا تېگىشلىك قىلىمەن» (156). ئۇلار ئەلچىگە — ئۈمىمى پەيغەمبەرگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئەگىشىدۇ، ئۇلار ئۆز ئىلگىدىكى تەۋرات، ئىنجىللاردا ئۇنىڭ (سۈپىتىنىڭ) يېزىلغان.

وَكَتُبْنَا لَكَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هَذَا نَالِيكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَلْتَهُمُ الَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ أَكُنَّ مِنْكُمْ يَكْفُرُونَ الرَّسُولَ الَّذِي أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ يَحْيَىٰ وَنُوحًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَا مَرْهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۖ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ۖ يَا أَيُّهَا لَوْ أَنَّ مَلَكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا إِلَهُ الْكَافِرِينَ ۖ وَيُتَيْمَنُ قَاتِلُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ الْبَيِّنِ الرَّحْمَنِ الْكَافِرِ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۖ وَمَنْ قَوْمٌ مَوْسَىٰ ۖ إِنَّهُ يُهَدُّونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يُهَدُّونَ ۖ

لىقىنى كۆرىدۇ. ئۇ ئۇلارنى ياخشى ئىش قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىش قىلىشتىن توسىدۇ، ئۇلارغا پاك نەرسىلەرنى ھالال قىلىدۇ، ناپاك نەرسىلەرنى ھارام قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئېغىر يۈكىنى يېنىكلىتىدۇ، ئۇلارنى سېلىنغان تاقاق، كويىزا-كەشەنلەردىن بوشىتىدۇ (يەنى ئۇلارغا يۈكلەنگەن ئېغىر ۋە زىپىلەرنى ئېلىپ تاشلايدۇ)، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقانلار، ئۇنى ھۈرمەتلىگەنلەر، ئۇنىڭغا ياردەم بەرگەنلەر، ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان نۇر (يەنى قۇرئان) غا ئەگەشكۈچىلەر بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (ئۇ مۇھەممەد!) ئېيتقىنىكى، «ئى ئىنسانلار! مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ھەممىڭلارغا اللە تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ئەلچىمەن، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە تىرىلدۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ، اللە غا ۋە ئۇنىڭ اللە غا ۋە اللە نىڭ سۆزلىرىگە ئىمان كەلتۈرىدىغان ئەلچىسى ئۈمىمى پەيغەمبەرگە ئىمان كەلتۈرۈڭلار، ھىدايەت تېپىشىڭلار ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئەگىشىڭلار» (158). مۇسانىڭ قەۋمىنىڭ (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ) ئىچىدە (كىشىلەرنى) ھەق بىلەن توغرا يولغا باشلايدىغان، ھەق بىلەن توغرا ھۆكۈم قىلىدىغان بىر جامائە بار (159).

تۇلار (يەنى بەنى ئىسرائىل) نى 12 تارماققا (يەنى قەبىلىگە) جامائەلار قىلىپ بۆلۈۋەت-
تۇق. مۇسانىڭ قەۋمى (باياۋاندا) ئۇنىڭدىن سو-
تەلپ قىلغاندا، مۇساغا: «ھاساك بىلەن تاشنى
ئۇرغىن» دەپ ۋەھى قىلدۇق. (مۇسا ھاسسى
بىلەن تاشنى ئۇرۇۋىدى) ئۇنىڭدىن (قەبىلىلەرنىڭ
سانى بويىچە) 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى،
ھەر قەبىلە ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى.
ئۇلارغا بۇلۇتنى سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، ئۇلارغا
تەرەنجىبىن بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بەردۇق.
(ئۇلارغا ئېيتتۇقكى) «سەلەر بىز رىزىقلاندۇرغان
لەززەتلىك نەرسىلەردىن يەڭلار». (ئۇلار بۇ
ئۇلۇغ نېمەتلەرگە نانكورلۇق قىلىشى بىلەن)

وَقَطَعْنَاهُمْ اثْنَيْ عَشَرَ سَبَاطًا مِمَّا وَادَّخَيْنَا إِلَى
مُوسَى إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ يَخْرُجَ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَاتَّخَذَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشَرَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَشْرِيقَهُمْ وَطَرَفَ ثَلَاثَةِ أَلْفَيْهِمْ أَنْ نَبَيَّا لَنَا عَلَيْهِمْ
الْبَرِّ وَالْعَاقِبَةِ مِنْ عِبَادِنَا فَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْلَوْا
وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۝ لَقَدْ قُلْنَا
لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَلَا تَمْلِكُوا عَلَيْكُمُ الْقُرُونُ أَنْ يَنْفَرُوا
لَكُمْ خِيَانَةً لَكُمْ سَيَرُّ يَدِ الْمُحْسِنِينَ ۝ قِيلَ لَئِنْ
أَبَدَيْتُمْ فَلَتَلَوْنَاهُمْ فِي أَيِّ الدِّينِ قِيلَ لَهُمْ
فَارْجِعُوا إِلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ
يَظْلِمُونَ ۝ وَمَتَّعْنَاهُمْ فِي الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ
حَاضِرَةً الْخَيْرِ لَئِنْ يَعْذِبُونَ فِي الْعَذَابِ لَأَنَّى يُتْلَى
عَلَيْهِمْ يَوْمَ يُنْفَخُ الْكَوْكَبُ ۝ لَقَدْ قُلْنَا
لَهُمْ تَابِعُوا أَوْيَاتِنَا لَعْنَةُ الْمَلَأَيْنِ الَّذِينَ كَفَرُوا
وَيَوْمَ يُنْفَخُ الْكَوْكَبُ ۝

بىزگە زىيان سالغىنى يوق، (ئۆزلىرىنى اللەنىڭ ئازابىغا دۇچار قىلىشلىرى بىلەن)
ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم سالىدى^(۱۶۰). ئۆز ۋاقتىدا (بىز ئۇلارغا) (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ
ئاتا-بوۋىلىرىغا): «سەلەر بۇ شەھەر (يەنى بەيتۇلمۇقەددەس)دە تۇرۇڭلار، ئۇ يەردىكى
يېمەكلىكلەردىن خالىغىنىڭلارچە يەڭلار، شەھەر دەرۋازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا
كىرىڭلار، (كىرىۋاتقان چېغىڭلاردا) ئى اللە! گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن، دەڭلار،
جىمى گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا (ساۋابىنى) زىيادە
بېرىمىز» دېدۇق^(۱۶۱). ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زالىملار ئۇلارغا ئېيتىلغان سۆزلەرنى
(يەنى اللەنىڭ ئەمرىنى) باشقا سۆزلەرگە ئۆزگەرتىۋەتتى. ئۇلار زۇلۇم قىلغانلىقلىرى
ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاسماندىن ئازاب ئەۋەتتۇق^(۱۶۲). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار)دىن دېڭىز
(يەنى قۇلۇزمۇ دېڭىزى) بويىدىكى (ئەيىلە) شەھىرىنىڭ ئەھۋالىنى سورىغىن. (ئۇنىڭ
ئاھالىسى بېلىق تۇتۇش چەكلەنگەن كۈن) شەنبەدە اللەنىڭ چەكلىمىسىدىن چىقاتتى. چۈنكى
شەنبە كۈنى بېلىقلار سۇ ئۈستىدىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلەتتى. شەنبەدىن غەيرىي كۈنلەردە
ئۇلارنىڭ ئالدىغا كەلمەيتتى. پاسىق بولغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى مۇشۇنداق سىنايمىز^(۱۶۳).

ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر جامائە ئادەملەر: «اللە ھالاك قىلىدىغان ياكى قاتتىق ئازابلايدىغان قەۋمگە نېمە ئۈچۈن ۋەز - نەسىھەت قىلىسەلەر؟» دېدى. ئۇلار (يەنى ۋەز - نەسىھەت قىلغۇچىلار): «پەرۋەردى - كارىڭلارنىڭ ئالدىدا (گۇناھقا سۈكۈت قىلىپ تۇردۇق دەپ) ئۆزۈڭلارنىڭ ئىتتىپاقلىقىمىز ۋە ئۇلارنىڭ اللەدىن قورقۇپ (گۇناھتىن چەكلىنىشلىرىنى ئۈمىد قىلغانلىقىمىز ئۈچۈن شۇنداق قىلدۇق)» دېدى [164].

ئۇلار ئۆزلىرىگە قىلىنغان ۋەز - نەسىھەتنى قوبۇل قىلىنغان چاغدا، يامان ئىشتىن مەنئى قىلغۇچىلارنى قۇتقۇزدۇق، اللەنىڭ ئىمرىدىن چىققانلىقى ئۈچۈن، زالىملارنى قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلدۇق [165]. ئۇلار نەھىي قىلىنغان نەرسىنى تەرك ئېتىشتىن باش تارتقانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا: «خار مايىمۇن

وَإِذْ قَالَتْ أُمَةٌ مُّمْنَةٌ لِمَنْ يُحْطُونَ قَوْمًا آلَاءُ اللَّهِ مُؤَلَّاهُمُ أَوْ
مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا لِمَنْ عَذِّبُهُمْ أَلَّا رَّبُّهُمْ وَنَحْنُ
يَقْتُونُ ۖ فَلَمَّا سَمَوْا دُخَانًا بِغَيْبٍ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ عَنِ
السَّيِّئَةِ وَآخِذًا بِالَّذِينَ طَلَمُوا عَذَابًا بَئِيسًا كَانُوا
يَقْتُونُ ۖ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا
فِرْدَاقًا خَسِرِينَ ۖ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَ عَلَيْهُمْ إِلَى
يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يُنْهَاهُمْ عَنْ الْعَذَابِ إِنْ تَرَكَ لَسْرِيهِمُ
الْعَذَابَ ۖ وَإِنَّهُ لَغَوْرٌ رَجِيمٌ ۖ وَطَعْنَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِمَّا
مِنْهُمْ الظَّالِمُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبَلَّوْهُمْ بِالْكَذِبِ
وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۖ وَخَلَعْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْقًا وَرَبُّوهُمُ
الْكُتُبَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَفِهُرُهَا
وَأَنْ يَأْخُذُوا عَرَضَ مِثْلِهِ يَأْخُذُوا أَلَمْ نُجْعَلْ لَهُمْ مِثْلَنَا
الْكُتُبَ أَنْ يَقُولُوا أَعْلَى اللَّهِ إِلَّا اللَّهُ وَدَسَّوْا مَا فِيهِ وَاللَّهُ
الْخَبِيرُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَهْتَفُونَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ يَكُونُونَ
يَا كُتُبَ ۖ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۖ وَأَلَّا تَكُنْ مِنْ أَجْرِ الْمُصَلِّينَ ۖ

بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق [166]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارغا (يەنى يەھۇدىيلارغا) قىيامەتكىچە چوقۇم قاتتىق ئازابلايدىغان كىشىلەرنى ئەۋەتىپ تۇرىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى) ئەلۋەتتە تېز جازالىغۇچىسىدۇر، (ئىتائەت قىلغۇچىلارغا) ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىسىدۇر، مەرھەمەت قىلغۇچىسىدۇر [167]. ئۇلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) يەر يۈزىدە تۈرلۈك پىرقىلەرگە بۆلۈۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ياخشىلىرىمۇ بار، ياخشىلىرىدىن تۆۋەنلىرىمۇ بار، ئۇلارنىڭ (كۆڭلىرىدىن ۋە گۇناھتىن) قايتىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى قاتتىقچىلىق ۋە كەڭچىلىك بىلەن سىنىدۇق [168]. ئۇلاردىن كېيىن، (يامان) ئەۋلاتلار تەۋراتقا ۋارىسلىق قىلدى، ئۇلار بۇ دۇنيانىڭ ئەرەبىسى پۇل - مېلىنى (ھالال بىلەن ھارامنى ئايرىماي، قارىقويۇق) ئالىدۇ ۋە بىزنى اللە ئەپۇ قىلىدۇ، دەيدۇ. شۇنداق پۇل - مال ئۇلارنىڭ قولىغا كەلسە، ئۇلار يەنە ئالىدۇ. كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) ئاللاغا (يالغان چاپلىماي) پەقەت ھەقىقىي ئېيتىشلىرى توغرىلىق ئۇلاردىن چىڭ ۋەدە ئېلىنىدىمۇ؟ ھالبۇكى، ئۇلار تەۋراتتىكى نەرسىلەرنى ئوقۇغان ئىدى، ھارامنى تەرك ئېتىپ، اللەدىن قورقىدىغانلارغا ئاخىرەت ياخشىدۇر، بۇنى چۈشەنمەسەلەر؟ [169] كىتابنى مەھكەم تۇتىدىغانلار، ناماز ئوقۇيدىغانلار (ساۋابقا ئېرىشىدۇ)، بىز ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئىجىرىنى ھەقسە تەن زاي قىلىۋەتمەيمىز [170].

ئۆز ۋاقتىدا (تۈر) تاغنى قومۇرۇپ ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سايىۋەندەك تىكلىدۇق، ئۇلار تاغنى ئۈستىلىرىگە چۈشۈپ كېتىدۇ دەپ ئويلىدى. (ئۇلارغا ئېيتتۇقكى) «تەقۋادارلار قاتارىدا بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، ئۆزەڭلارغا بېرىلگەن كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) مەھكەم تۇتۇڭلار، ئۇنىڭدىكى ئەھكاملارغا ئەمەل قىلىڭلار» (171). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارنىڭ ئادەم بالىلىرىنى (يەنى نەسلىنى) ئۇلارنىڭ (ئاتىلىرىنىڭ) پۇشتىدىن چىقاردى ۋە ئۇلارنى ئۆزلىرىگە كۆۋاھ قىلىپ: «مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار ئەمەسمۇ؟» دېدى (يەنى اللە ئۆزىنىڭ ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى ئىكەنلىكىگە ۋە بىرلىكىگە ئادەم بالىلىرىنى ئىقرار قىلدۇردى، ئۇلار ئىقرار قىلىپ بۇنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى). ئۇلار: «ھەئە، سەن بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىزدۇرسەن، گۆۋاھلىق بەردۇق» دېدى. (ئۇلارنى گۆۋاھلىق بەرگۈزگەنلىكىمىز) قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ: «بىز بۇنىڭدىن غەپلەتتە

قالغان ئىكەنمىز»، دېمەسلىكلىرى، ياكى «ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىلگىرى (ساڭا بۇتلارنى) شېرىك كەلتۈرگەن ئىدى، بىزنىڭ پەقەت ئۇلارنىڭ ئەۋلادى بولۇپ قالغان يېرىمىز بار (يەنى بىزنىڭ ئۆزىمىز بار) گۇمراھلارنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن بىزنى ھالاك قىلامسەن؟» دېمەسلىكلىرى ئۈچۈندۇر (172-173). ئۇلارنىڭ (گۇمراھلىقتىن، ئاتا-بوۋىلىرىغا ئەگىشىشتىن) قايتىشلىرى ئۈچۈن، ئايەتلىرىمىزنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان قىلىمىز (174). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) غا شۇنداق بىر ئادەمنىڭ قىسمىنى ئوقۇپ بەرگەنكى، ئۇنىڭغا ئايەتلىرىمىزنى بەردۇق (يەنى كىتابۇلانىڭ بەزى ئىلىملىرىنى ئۆگەتتۇق). ئۇ ئايەتلىرىمىزدىن ئۆزىنى تارتتى، ئۇنىڭغا شەيتان ئاپىرىدە بولۇشى بىلەنلا گۇمراھلاردىن بولۇپ كەتتى (175). ئەگەر بىز خالىساق، ئۇنى (تەقۋادار ئۆلىمالار دەرىجىسىگە) كۆتۈرەتتۇق، لېكىن ئۇ دۇنياغا بېرىلىپ كەتتى، نەپسى خاھىشىغا بويسۇندى، ئۇ گۇيا بىر ئىنقا ئوخشايدۇكى، ئۇنى قوغلىۋەتسەڭمۇ تىلىنى چىقىرىپ ھەسرەيدۇ، قوغلى-ۋەتمەسەڭمۇ تىلىنى چىقىرىپ ھەسرەيدۇ، بۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ئەنە شۇ قەۋمنىڭ مىسالدۇر، ئويلاپ بېقىشلىرى ئۈچۈن، بۇ قىسمىنى (قەۋمىڭىگە) سۆزلەپ بەرگەن (176). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلىپ ئۆزلىرىگە زىيان سالغان قەۋمنىڭ مىسالى ئېمىدىگەن يامان! (177) اللە ھىدايەت قىلغان ئادەم ھىدايەت تاپقۇچىدۇر، اللە گۇمراھ قىلغان ئادەم زىيان تارتقۇچىدۇر (178).

وَلَدَعْنَا الْجِبِلَ مِنْ تُحُمِهِمْ لَكَاهِلًا وَغَطَّوْا أَنفُسَهُمْ بِحُجُوتِهِمْ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ وَأَدْرَأْ أَعْيُنُهُمْ كَالْعِشْفَىٰ أَفَلَا يَرَوْنَ إِذَا أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَسْهَمَهُمْ فِي أَسْخُمِهِمْ فَمِنْ كُلِّ آسْخُمٍ فِئَةٌ مِّنْهُمْ فَتَقُولُوا حُكْمًا وَإِنَّا لَآتُونَكَ الْبُيُوتَ مُبْتَطِلِينَ ۝ وَكَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ لَقِيتَ إِبْرَاهِيمَ إِذْ كَانَ يَبْتَغِي الْوَعْدَ فَأَوْعَاكَ عَلَى الْوَعْدِ وَأَتَتْهُ ابْنَتُهُ خَالِصَةً ۝ فَمِثَّلْنَا الْكَافِرَ الْكَلْبَ الْيَهُودِيَّ ۝ إِنَّ عَجْمَلَ عَنِ يَمِينِكُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۝ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصْ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ سَاءَ مَثَلًا لِّلْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَانْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ۝ مَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهٗ هُدًى مِّنْ شَيْءٍ وَمَن يَضِلَّ فَمَا لَهٗ هُدًى مِّنْ شَيْءٍ ۝

شەك - شۈبھىسىزكى، جىن ۋە ئىنسانلاردىن نۇرغۇنلىرىنى دوزاخقا (يېقىلغۇ بولۇش ئۈچۈن) ياراتتۇق، ئۇلار دىللىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق ھەقىى چۈشەنمەيدۇ، ئۇلار كۆزلىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (اللەنىڭ قۇدرىتىنىڭ دەلىللىرىنى) كۆرمەيدۇ، ئۇلار قۇلاقلىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (اللە - نىڭ ئايەتلىرىنى ئىبرەت ئېلىپ) تىنچىمايدۇ. ئۇلار گويا ھايۋانغا ئوخشايدۇ، ھايۋاندىنمۇ بەتەر گۈم - راھدۇر، ئەنە شۇلار غاپىلدۇر (179). اللەنىڭ كۈزەل ئىسىملىرى بار، اللەنى شۇ (كۈزەل ئىسىملىرى) بىلەن ئاتاڭلار، اللەنىڭ ئىسىملىرىنى كەلسە - كەلمەس قوللىنىدىغانلارنى تەرك ئېتىڭلار، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (180). بىز ياراتقان ئۆمەتلەر ئىچىدە ھەق يولغا دەۋەت قىلىدىغان ۋە ھەقتە چىڭ تۇرىدىغان بىر ئۆمەت بار (181). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى

تۈيدۈرماستىن، ئاستا - ئاستا ھالاكەتكە يېقىنلاشتۇرمىز (182). ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، مېنىڭ ئازابىم ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر (183). ئۇلار ئۆزىنىڭ ھەمراھى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) نىڭ مەجنۇن ئەمەسلىكىنى ئويلىمىدۇ؛ ئۇ پەقەت ئاشكارا ئاگاھلاندۇر - غۇچىدۇر (184). ئۇلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ سەلتەنىتى ئۈستىدە، اللەنىڭ ياراتقان مەخلۇقاتلىرى ئۈستىدە، ئۆزلىرىنىڭ ئەجلى يېقىنلىشىدىغانلىقىنىڭ مۇمكىنلىكى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيدۇ؛ ئۇلار (كالا مۇلا ئىكەنلىكى شۇنچە روشەن بولغان) قۇرئاندىن باشقا يەنە قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ؟ (185) اللە ئازدۇرغان كىشىنى ھىدايەت قىلغۇچى يولمايدۇ، اللە ئۇلارنى گۇمراھلىقلاردا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقاپ يۈرىدۇ (186). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت پەرۋەردىگارم (اللە) بىلىدۇ، ئۇنى پەقەت ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا مەيدانغا چىقىرىدۇ، قىيامەت ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (ئەھلىگە) ئېغىر (ۋەقەدۇر). ئۇ سىلەرگە تۇيۇقسىز كېلىدۇ». گويا سەن قىيامەت بىلەن ناھايىتى تونۇشتەك، ئۇنى سەندىن سورىشىدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ ۋاقتىنى پەقەت اللە بىلىدۇ، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (ئۇنىڭ ۋاقتىنىڭ مەخپىي بولۇشىدىكى سەۋەبىنى) بىلمەيدۇ» (187).

وَلَقَدْ دَرَأْنَا جَهَنَّمَ كَيْدَ بَنِي آدَمَ وَالْجِئِ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا
يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أُذُنٌ لَا
يَسْمَعُونَ بِهَا وَلَئِنْ كُنَّا لَغَافِلِينَ غَافِلِينَ وَلَئِنْ كُنَّا لَغَافِلِينَ
وَلَئِنْ كُنَّا لَغَافِلِينَ فَادْعُوهُمْ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يَلْعَنُونَ
فِي أَسْبَابِهِمْ سِجْرُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً
يَهْدُونَ بِالنَّارِ وَيَبْعِدُونَ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
سَنَسْتَلِرْ رِجَالَهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْكُمُونَ هُوَ أَقْبَلُ لَهُمْ رِجَالَهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَحْكُمُونَ وَأَمَّا بَنِي إِسْرَءِيلَ فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ
قَوْلَهُمْ أَكْمَلُوا الْقُرْآنَ وَارْتَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ
الْإِنْسَ وَالْجِئِ وَالْإِنْسَ وَالْجِئِ وَالْإِنْسَ وَالْجِئِ وَالْإِنْسَ
حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُجِيبُونَ مَنْ يُضِلُّ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ
يَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ
مُرْسِيهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُكَ إِلَّا اللَّهُ وَلَكِنَّ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِمَنْ يَتَذَكَّرُ يَتَذَكَّرُ فَكُلٌّ مِنْهُمْ
عَمَلٌ قَلِيلٌ أَلَمَّا عِلْمُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

اللّٰه خالسمغان ئىكەن، ئۆزەمگە پايدا يەتكۈزۈش، زىياننى ئۆزەمدىن دەپنى قىلىش قولۇمدىن كەل-
مەيدۇ، (قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشىنى قانداقمۇ بىلەي؟)
ئەگەر مەن غەيبنى بىلىدىغان بولسام (دۇنيا مەنپەئەت-
لىرىدىن) نۇرغۇن مەنپەئەت ھاسىل قىلغان بولاتتىم،
زىيان-زەخمەتكىمۇ ئۇچرىمىغان بولاتتىم (لېكىن مەن
غەيبنى بىلمەيمەن. شۇڭا ماڭا تەقدىر قىلىنغان
ياخشى-يامانلىق يېتىپ تۇرىدۇ). مەن پەقەت ئىمان
ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە
خۇش خەۋەر بەرگۈچى قىلىپ ئەۋەتىلگەن
پەيغەمبەرمەن» (188). ئۇ سىلەرنى بىر جاندىن (يەنى
ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن) ياراتتى، (ئادەم ئەلەي-
ھىسسالامنىڭ) ئۇنىسى-ئۆلپەت ئېلىشى ئۈچۈن،
خوتۇنىنى (يەنى ھەۋۋانى) ئۇنىڭ ئۆز جىنىدىن
ياراتتى، خوتۇنى بىلەن يېقىنچىلىق قىلغاندىن
كېيىن، خوتۇنى يېنىككەنە قورساق كۆتۈرۈپ ئېغىر-
بوي يۈردى، ئۇ (بالىنىڭ قورساققا ئۆسۈپ چۈش-
مىشى بىلەن) ئېغىرلاشقاندىن كېيىن، (ئەر-خوتۇن)

قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ
كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبُ لَكُنْتُ تُرَاوِدُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنَى
السُّوءِ إِنَّا إِنَّا لَا نَبْدِي وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ هُوَ الَّذِي
خَلَقَ مِنَ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا
فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلٌ خَفِيًّا فَهَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَفْتَلَتْ
دَعَا اللَّهَ رَبَّهَا أَنْ أَنْتَنَ صَالِحًا تَلَوْنَ مِنَ الشَّكِيِّينَ ۝
فَلَمَّا أَتَتْهَا صَالِحًا جَلَّ لَهُ شَرَكَارُ فِيمَا آتَاهَا فَفَعَلَ اللَّهُ
عَمَّا يُشِئُونَ ۝ أَيُّكُمْ مِمَّا لَمْ يَخْلُقْ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلِقُونَ ۝
وَلَا يَسْتَطِيعُونَ أَحَدًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَهْتَفُونَ ۝ وَإِنْ
تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سِوَا عَلِيِّكُمْ أَدْعُونَهُمْ
أَمْ أَنْتُمْ صَائِرُونَ ۝ إِنَّ الَّذِي تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْمَعْ بَيِّنَاتٍ لِّكُمْ
صَالِحِينَ ۝ أَلَمْ أَرْحَلْ يُبَشِّرُونَ بِهَا أَمْ أَلَمْ يَبْشُرُونَ
بِهَا أَمْ لَهُمْ آيَاتٌ يُبْشِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ
بِهَا قُلْ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَاؤُهُمْ لَا تَنْفَعُكُمْ ۝

ئىككىيلەن پەرۋەردىگارى اللّٰه غا: «ئەگەر بىزگە (ئەزالىرى) بېجىرىم پەرۋەنت ئاتا قىلساڭ،
نېمىتىڭگە ئەلۋەتتە شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن بولىمىز» دەپ دۇئا قىلدى (189). اللّٰه ئۇلارغا
بېجىرىم ئوغۇل پەرۋەنت ئاتا قىلغان ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەۋلادى اللّٰه غا شېرىك كەلتۈ-
رۈپ (بۇتلارغا چوقۇندى)، اللّٰه ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن مەبۇدلىرىدىن پاكىتۇر (190).
ئۆزلىرى يارىتىلغان، ھېچ نەرسىنى يارىتالمايدىغان نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى)
اللّٰه غا شېرىك كەلتۈرەمدۇ! (191) ئۇ نەرسىلەر چوقۇنغۇچىلىرىغا ياردەم بېرەلمەيدۇ،
ئۆزلىرىگىمۇ ياردەم بېرەلمەيدۇ (192). ئۇلارنى توغرا يولغا چاقىرساڭلار، ئۇلار سىلەرگە
ئەگەشمەيدۇ. مەيلى ئۇلارنى دەۋەت قىلىڭلار، ياكى جىم تۇرۇڭلار، بۇ ئۇلار ئۈچۈن
بەرسىر ئوخشاش (يەنى سىلەر قايسى ھالەتتە بولماڭلار، ئۇلار سىلەرنىڭ دەۋىتىڭلارغا
جاۋاب قايتۇرۇشقا قادىر ئەمەستۇر) (193). سىلەر اللّٰه نى قويۇپ ئىبادەت قىلغان
بۇتلار سىلەرگە ئوخشاش مەخلۇقلاردۇر، (ئۇلارنى ئىلاھ دېگەن دەۋايىڭلاردا) راستچىل
بولساڭلار، ئۇلارغا دۇئا قىلىپ بېقىڭلار، دۇئاڭلارنى ئىجابەت قىلىپ باقسۇن (194).
ئۇلار (يەنى بۇتلار) نىڭ ماڭىدىغان پۇتلىرى بارمۇ؟ ياكى تۇتىدىغان قوللىرى
بارمۇ؟ ياكى كۆرىدىغان كۆزلىرى بارمۇ ۋە ياكى ئاڭلايدىغان قۇلاقلىرى بارمۇ؟ (ئى
مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «شېرىكلىرىڭلارنى (يەنى بۇتلىرىڭلارنى ماڭا قارشى)
چاقىرىڭلار، ئاندىن (قولۇڭلاردىن كېلىشىچە) ماڭا زىيانكەشلىك قىلىڭلار، ئازراقمۇ
مۇھەت بەرمەڭلار (مەن اللّٰه غا يۆلەنگەنلىكىم ئۈچۈن سىلەرگە پەرۋا قىلمايمەن)» (195).

ھەقىقەتەن كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) نازىل قىل-
 ۋان اللہ مېنىڭ ئىگەمدۇر، ئۇ ياخشىلارغا ئىگىدار-
 چىلىق قىلىدۇ(196). سىلەرنىڭ اللہنى قويۇپ
 ئىبادەت قىلىدىغان بۇتلىرىڭلار سىلەرگە ياردەم
 بېرەلمەيدۇ، ئۆزلىرىڭمۇ ياردەم بېرەلمەيدۇ(197).
 ئەگەر ئۇلارنى ھىدايەتكە دەۋەت قىلساڭلار، ئۇلار
 (ھىدايەت تاپماق تۈگۈل دەۋىتىڭنى) ئاڭلىمايدۇ،
 ئۇلار ساڭا قاراپ تۇرغاندەك كۆرۈنىسۇ، لېكىن ئۇلار
 كۆرمەيدۇ(198). ئەپۋىنى دوست تۇتقىن، ياخشىلىققا
 (يەنى ياخشى سۆز قىلىشقا، ياخشى ئىش قىلىشقا)
 بۇيرۇغىن، نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغىن (يەنى
 نادانلارنىڭ قىلغىنىنى قىلماي، ئۇلارغا مۇلايىم
 بولمىغىن)(199). ئەگەر شەيتان ساڭا ۋەسۋە
 قىلسا، (شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىدىن) اللہغا سېغىنىپ
 پاناھ تىلىگىن. اللہ ھەقىقەتەن (سۆزۈڭنى) ئاڭلاپ
 تۇرغۇچىدۇر (ئىشنىڭنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر(200).

تەقۋادار كىشىلەر شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىگە ئۇچرىسا، اللہنى ئەسلىەيدۇ-دە، ھەقىقەتنى كۆرۈۋې-
 لىپ، (شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىدىن) خالاس تاپىدۇ(201). شەيتانلار (كۇفغار) بۇرادەرلىرىنى
 بولۇشچە ئازدۇرىدۇ، ئۇلارنى ئازدۇرۇشتىن بوشىشىپ قالمايدۇ(202). (ئۇلار تەلەپ
 قىلغان مۆجىزىلەردىن) بىرەر مۆجىزىنى كەلتۈرمىسەڭ، ئۇنى ئېمىشقا (ئۆزەڭ)
 ئىجاد قىلىمىدىڭ؟ دېيىشىدۇ، (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا ئېيتقىنكى، «ئىش
 مېنىڭ ئىلگىدە ئەمەس» مەن پەقەت پەرۋەردىگارم تەرىپىدىن مانا ۋەھىي قىلىنغانغىلا ئەمەل
 قىلىمەن (ئۆزۈڭلۈكۈمدىن مۆجىزە يارىتالمايمەن)، بۇ (قۇرئاندا سىلەرگە) پەرۋەردىگارڭلار
 تەرىپىدىن كەلتۈرۈلگەن دەلىللەردۇر (قۇرئان باشقا مۆجىزىلەرگە ئېھتىياج قالدۇرمايدۇ)،
 ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر(203). اللہنىڭ رەھمىتىگە
 ئېرىشىشڭلار ئۈچۈن، قۇرئان ئوقۇلغان چاغدا، ئۇنى دىققەت بىلەن ئاڭلاڭلار ۋە
 جىم تۇرۇڭلار (يەنى سۆز قىلماڭلار)(204). پەرۋەردىگارڭنى يېلىنغان
 ۋە ئۇنىڭدىن قورققان ھالدا ئىچىڭدە ياد ئەتكىن، ئەتىگەندە-
 ئاخشامدا ئۇنى پەس ئاۋازدا زىكرى قىلغىن، غاپىللاردىن بولمىغىن(205).
 پەرۋەردىگارڭنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) اللہغا ئىبادەت
 قىلىشتىن باش تارتمايدۇ، اللہغا تەسبىھ ئېيتىدۇ ۋە ئۇنىڭغا سەجدە قىلىدۇ(206).

إِنَّ مَلِكَ اللَّهِ الَّذِي تَزُلُّ إِلَيْكَ الْكُتُبُ وَهُوَ يَتَوَكَّلُ الْفُلُجِينَ
 وَالَّذِينَ تَدْعُوهُمْ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْمَعُونَ صَرَخَكَ وَلَا
 أَنْفُسَهُمْ يَصْعَدُونَ ۖ وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى لَأَهْدِيَهُمْ
 وَتَرَاهُمْ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُصِيبُونَ ۖ خُذِ الْعَقْوَ وَأَمْرُ
 بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجُلَيْنِ ۖ وَإِنَّمَا يَرْغَبُكَ مِنَ
 الشَّيْطَانِ تَزُورُ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۖ إِنَّ الَّذِينَ
 اتَّخَذُوا آلَهُهُمُ طِفْلًا مِنَ الشَّيْطَانِ تَدْعُوهُمْ إِذَا دَعَا
 مُبْعِرُونَ ۖ وَإِنَّمَا يُهْمُّهُمُ الْبَدَنُ فِي الْغَىِّ ثُمَّ لَيُصْعَقُونَ ۖ
 وَإِذَا أَلَمُ أَنَّهُمْ بِآيَةٍ قَالُوا أَلَمْ نَجْعَلْهَا قُلُوبًا لَّكُمُ الْكَيْفُ
 مَا يَجِئُ إِلَى مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَافُورٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَدَىٰ
 رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۖ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْمِعُوا
 لَهُ وَانصُتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۖ وَإِذَا قُرِئَ فِي نَفْسِكَ
 نَضْحًا عَاقِبَتُهُ وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
 وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ۖ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ
 لَا يَسْمَعُونَ عَنِ عِبَادِهِ ۖ وَسَيُحْكَمُ لَهُمْ يَوْمَ يَحْجَدُونَ

8- سۈرە ئۇنفال

مەدەنىيەت نازارەت بولغان، 75 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللہ نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد! ساھابىلىرىڭ غەنىمەتلەر
(نى قانداق تەقسىم قىلىشڭ) توغرىلۇق سەلدىن
سورىشىدۇ، (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «غەنىمەتلەر
(توغرىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش) اللەغا ۋە ئۇنىڭ
پەيغەمبىرىگە خاستۇر، اللەدىن قورقۇڭلار، (ئىختى-
لاپ قىلىشماي ئىتتىپاق بولۇپ) ئاراڭلارنى تۈزەڭلار،
ئەگەر سىلەر مۆمىن بولساڭلار، اللەغا ۋە اللەنىڭ
پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار»^[1]. پەقەت اللە
ياد ئېتىلىسە دىلىرىدا قورقۇنچ پەيدا بولىدىغان،
اللەنىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنسا ئىمانى كۈچى-

سورة الانفال الحمد لله وحده وخمس و سبعون آية عشر و مائة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَأَلُواكَ عَنِ الْإِنْفَالِ قُلِ الْإِنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا

اللَّهُ وَأَصْلَحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ

مُؤْمِنِينَ ۝ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحِلَتْ

قُلْ لَهُمْ وَإِذَا نُلِقْتُ عَلَيْهِمُ السَّيْئَةُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَّ

تَعْمَلُوا لَهُمْ مَا تَشَاءُونَ ۚ وَاللَّهُ يَتَّبِعُ الْمُتَّقِينَ ۚ

وَقَدْ نَفَعْنَاكَ اللَّهُ لَدَى الْكَلْبِ ۚ

رہا کہ یہ یوں۔ اور یہ کہ انہوں نے اس کے

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۚ لَهُ أَسْمَاءُ كُنُوزٍ لَّا يُحِصِيهَا إِلَّا الْقَلِيلُ ۚ وَهُوَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۚ إِنَّكَ فِي عِندِ رَبِّكَ لَدَائِرُ ۖ

اخرجنا ربنا من بين يدينا وانا كنا نكفر

[illegible]

إِلَى الْهَوْبِ وَهُمْ يَمْشُونَ ۝ وَإِذْ يَعِدُهُمُ اللَّهُ إِحْدَى

الطَّافِئِينَ أَنهالَهُمْ وَلَوْ دُونَ أَنْ يَئِثُّوا بِالسُّوْءِ

تَوْنُ لَمْ وَيَرِدْ اَللّٰهُ اَنْ يَّحْقِقَ اَحَقَّ بِكُمُودٍ وَيَقْطَعُ دَابِرَ

ئۆز ۋاقتىدا (دۇئا قىلىپ) پەرۋەردىگارنىڭلاردىن ياردەم تىلىدىڭلار، اللە : «سەلەرگە ئارقىمۇ- ئارقا (چۈشىدىغان) مىڭ پەرىشتە بىلەن ياردەم بېرىمەن» دەپ دۇئائىڭلارنى ئىجابەت قىلدى (9). اللە سەلەرگە پەقەت (غەلىبە قىلىدىغانلىقىڭلارغا) بىشارەت بېرىش ۋە كۆڭلۈڭلارنى ئارام تاپقۇزۇش ئۈچۈنلا ياردەم بەردى. ياردەم پەقەت اللە تەرىپىدىنلا كېلىدۇ. اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10). ئۆز ۋاقتىدا اللە تىنچلاندۇرۇش يۈزىسىدىن سەلەرگە ئۇيقۇ بېغىشلىدى؛ (تاھارەت ئېلىپ، غۇسلى قىلىپ) پاك بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سەلەردىن شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىنى كەتكۈزۈش ئۈچۈن، (اللە نىڭ ياردىمىگە ئىشەنچ قىلىپ) كۆڭلۈڭلارنىڭ

إِذْ تَسْتَعِينُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْغَيْبِ
مِنَ الْمَلِكَةِ مِرَدُّ فَوْقِ ۝ وَمَا جَعَلَ اللَّهُ الْغَيْبَ وَالْكَافِرِينَ
بِهِ قُلُوبَهُمْ وَمَا تَصَرُّوا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ۝ إِذْ يَخْتَصِمُونَ النَّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيَتَوَلَّى عَلَيْهِمْ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِيُظْهِرَهُمْ بِهٖ وَيَذْهَبَ عَنْكُمْ رَجَزُ
الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَيَكْتُمَ بِهِ الْأَقْدَامَ ۝ إِذْ
يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَخَيَّرُوا الَّذِينَ آمَنُوا
سَأَتَّبِعُ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبَ فَاصْبِرُوا لِمَا هُوَ
الْكَفَرُ ۝ وَاصْبِرُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ۝ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ
شَاقُّوهُ ۝ وَرَسُولُهُ ۝ وَمَنْ يَشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ
اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ ذَلِكَ فَذَوْقُوا وَتَكُونُ لَكُمُ الْغُرُورُ
عَذَابُ النَّارِ ۝ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذْ الْوَيْتُمْ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَاصْبِرُوا قُلُوبُكُمْ أَكْثَرُ ۝ وَمَنْ يُؤْلِمُ بِيَوْمِنَا
يُؤْلِمُ مَا لَا يُؤْلِمُ الْإِنْسَانُ ۝ أَلَمْ نَسْخَرِ لَهُ الْيَوْمَ فَتًى قَدَّ بَاءً
يَقْضَىٰ مِنَ اللَّهِ وَمَا وَبَّهٖ جَهَنَّمُ وَيَتَنَبَّهٖ ۝

توق تۇرۇشى ئۈچۈن، قەدىمىڭلارنىڭ (قۇمغا پېتىپ كەتمەي) مەزمۇت تۇرۇشى ئۈچۈن، اللە سەلەرگە بۆلۈشتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى (11). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەر- دىگارنىڭ پەرىشتەلەرگە: «مەن سەلەر بىلەن بىللە، مۆمىنلەرنى (ئۇرۇش مەيدانىدا) ساباتلىق قىلىڭلار، كاپىرلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالسەن» دەپ ۋەھىي قىلدى. (قىلىچ بىلەن كاپىرلارنىڭ) گەدەنلىرىگە چېپىڭلار (يەنى باشلىرىنى كېسىڭلار)، ئۇلارنىڭ بارماقلىرىغا (ھەممە ئەزاسىغا) چېپىڭلار (12). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشىلىق قىلدى. كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشىلىق قىلىدىكەن، اللە ئۇنى قاتتىق جازالايدۇ (13). (ئى كاپىرلار جامائەسى! بۇ دۇنيادا) مۇشۇنداق جازانى تېتىڭلار. كاپىرلار (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ (14). ئى مۆمىنلەر! كاپىرلارنىڭ ھۇجۇمىغا دۇچ كەلگەن چېغىڭلاردا، ئۇلارغا ئارقاڭلارنى قىلماڭلار (يەنى قاچماڭلار) (15). كىمكى قايتا ئۇرۇشۇش ياكى (ياردەم تىلەش) ئۈچۈن مۇسۇلمانلار جامائەسىگە قوشۇلۇش مەقسىتىدە بىر تەرەپكە يۆتكىلىش قىلماستىن، بەلكى دۈشمەنگە ئارقىسىنى قىلىدىكەن (يەنى قاچىدىكەن)، ئۇ ھەقىقەتەن اللە نىڭ غەزىپىگە ئۇچرايدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ. دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي! (16)

(ئى مۇسۇلمانلار! بەدرىدە) ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) سىلەر (ئۆز كۈچۈڭلار بىلەن) ئۆلتۈرگۈنۇڭلار يوق، بەلكى ئەمەلدە ئۇلارنى (سە- لەرگە ياردەم بېرىپ، ئۇلارنىڭ دىللىرىدا قور- قۇنچ پەيدا قىلىش بىلەن) اللە ئۆلتۈردى، (ئى مۇھەممەد بىر سىقىم توپىنى مۇشرىكلارغا) ئاتقىنىڭدا سەن ئاتىدىڭ، بەلكى ئەمەلدە ئۇنى (مۇشرىكلار- نىڭ كۆزلىرىگە) اللە ئاتتى. (اللە نىڭ مۇنداق قىلىشى) مۆمىنلەرگە (ساۋاب، غەلىبە، غەنىمەتلەر- دىن ئىبارەت) چىرايلىق ئىنئاملارنى ئاتا قىلىش ئۈچۈن ئىدى. اللە ھەقىقەتەن (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيەتلىرىنى، ئەھۋاللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ⁽¹⁷⁾. بۇ (اللە- نىڭ مۆمىنلەرگە بەرگەن ئىنئامدۇر). اللە كاپىر- لارنىڭ ھىيلىسىنى چوقۇم مەغلۇپ قىلغۇچىدۇر ⁽¹⁸⁾. (ئى كۇفۇرلار جامائەسى!) ئەگەر سىلەر غەلىبىنى تىلىسەڭلار، غەلىبە ئاللىقاچان سىلەرگە كەلدى (يەنى ئۇ سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا كەلدى). ئەگەر

قَالَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتُمْ إِذْ رَمَيْتُمْ وَ
لَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلَهُ يُعِزُّ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَلْمِزْ سَعْدًا أَلَمْ يَلْمِزْ
سَعِيدَ عَلَيْهِمْ ۖ ذَلِكُمْ وَآلُ اللَّهِ مِمَّنْ يُضِلُّ الْأَكْثَرِينَ ۖ إِنَّ
تَسْتَفْتِيهِمْ فَعَقَدَ جَاءَهُمُ الْعَقْدُ وَإِنْ تَدْعُهُمْ فَيُحْضِرُوا
إِنْ تَعُوذُوا فَعَدَا ۖ وَإِنْ تَعْفَى عَنْهُمْ وَيُفْضِلْ سَعِيدًا وَلَوْ كُنْتُمْ
وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَصَاةَ اللَّهِ فَمَا تَحِثُّونَ ۖ وَلَا
تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا لَسَعْدًا وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۖ إِنَّ
شَرَّ الْأَوْبَانِ عِنْدَ اللَّهِ الضُّلُوكُ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا
يَقُولُونَ ۖ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَكَسَبَعَهُمْ وَكَلَّمَ
أَسْبَحَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ يُعْرَضُونَ ۖ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَهُ
مُتَشَرِّقُونَ ۖ وَاتَّقُوا يَوْمَ تُرْفَعُ أَلْوَابُ الَّذِينَ ظَلَمُوا
وَمَنْ خَافَ أَنْ عُلِمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

(پەيغەمبەر بىلەن دۈشمەنلىشىشتىن) يانسىڭلار، بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر، ئەگەر ئۇنىڭ بىلەن يەنە ئۇرۇشساڭلار، بىز ئۇنىڭغا يەنە ياردەم بېرىمىز. قوشۇنۇڭلار كۆپ بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇ سىلەردىن ھېچ نەرسىنى دەپىنى قىلىپ بېرەلمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن مۆمىنلەر بىلەن بىلىدۇ ⁽¹⁹⁾. ئى مۆمىنلەر! اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، سىلەر (قۇرئاننى) ئاڭلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈمەڭلار ⁽²⁰⁾. ئاڭلىماي تۇرۇپ ئاڭلىدۇق دېگەن كىشىلەرنى (يەنى كاپىرلارنى) دورىماڭلار ⁽²¹⁾. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ نەزىرىدە ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يامىنى (ھەقىقى ئاڭلىماي) گاس بولۇۋالغان، (ھەقىقى سۆزلىمەي) گاپا بولۇۋالغان، (ياخشى- يامانىنى پەرق ئەتمەي) ئەقلىنى يوقاتقان كىشىلەردۇر ⁽²²⁾. ئەگەر اللە ئۇلاردا بىرەر ياخشىلىق بار دەپ بىلە ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا (ھەقىقى ئاڭلىتاتتى؛ ئۇلارغا ئاڭلات- قان تەقدىردىمۇ، ئۇلار ھەقىقى ئەلۋەتتە يۈز ئۆرۈگەن ھالدا باش تارتاتتى ⁽²³⁾. ئى مۆمىنلەر! اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەرنى تىرىلدۈرىدىغان (يەنى ئەبەدىي ھاياتقا ئېرىشتۈرىدىغان) ئىمانغا دەۋەت قىلسا، ئۇنى قوبۇل قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە كىشى بىلەن ئۇنىڭ قەلبى ئارىسىدا توسالغۇ بولالايدۇ (يەنى كىشىنىڭ دىلىنى ئىگىسىنىڭ خاھىشى بويىچە ئەمەس، بەلكى ئۆز خاھىشى بويىچە تەسەررۇپ قىلىدۇ). (قىيامەت كۈنى) سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا يىغىلى- سىلەر ⁽²⁴⁾. سىلەرنىڭ ئارالاردىكى زۇلۇم قىلغانلارنىڭ بېشىغا كېلىش بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدىغان بالا- قازادىن ساقلىنىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە نىڭ ئازابى قاتتىقتۇر ⁽²⁵⁾.

ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر (مەككە) زېمىنىدا ئاز سانلىق بولۇپ، بوزەك قىلىنغان ئىدىڭلار، كىشىلەر (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تالان-تاراج قىلىشىدىن قورقاتىڭلار، شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى (مەدىنىدە) يەرلەش-تۈردى، (بەدرى ئۇرۇشىدا) ئۆز ياردىمى بىلەن سىلەرنى كۈچلەندۈردى. سىلەرگە ھالال نەرسىلەر (يەنى غەنىمەتلەر) نى رىزىق قىلىپ بەردى^[26]. ئى مۆمىنلەر! اللەغا، پەيغەمبەرگە خىيانەت قىلماڭلار، سىلەرگە قويۇلغان ئامانەتلەرگە بىلىپ تۇرۇپ خىيانەت قىلماڭلار^[27]. بىلىڭلاركى، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلار، بالىلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن بىر تۈرلۈك سىناق تۇر، اللە نىڭ دەرگاھىدا چوڭ

وَأَذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ نَحْنُ أَقْوَمُ
أَنْ يَتَخَفَكُمُ النَّاسُ قَالُوا كُفُّوا عَنَّا وَإِنَّا خَافُوكُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ لَعَلَّكُمْ تُشْكِرُونَ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا
تَحُونُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا وَتَتَخُونُوا أَمْنَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّهَا أَمْوَالُهُمْ وَأُولَاؤُكُمْ فَوَيْتَنَّا فَإِنِ اللَّهُ
عِنْدَ أَجْرٍ عَظِيمٍ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِ امْتُزَّجَ اللَّهُ
يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَ
اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿وَإِذْ يَبْعَثُكُمْ فِي الَّذِينَ لَكُمْ
يُحْيِيكُمْ أَوْ يُقَتِّلُكُمْ أَوْ يُغَيِّرُ أَوَّلَكُمْ وَيُغَيِّرُ أَوَّلَهُمْ
وَاللَّهُ خَيْرُ الْمُنْظِرِينَ ﴿وَإِذْ أَتَى الْمُتَكْفِرِينَ إِلَهُكُمْ
قَدْ سَمِعُوا لَوْنَكُمْ لَقَالُوا لَمِثْلُ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَ هَذَا
هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ
أَوْ ارْسِلْ بِعَذَابٍ آتٍ إِلَيْنَا ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَهْدِيَ قَوْمًا
فَاسِقِينَ ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿

ساۋاب بار^[28]. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر اللە دىن قورقاڭلار، اللە سىلەرگە ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىيدىغان ھىدايەت ئاتا قىلىدۇ، گۇناھىڭلارنى كەچۈرىدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە كاتتا پەزىل ئىگىسىدۇر^[29]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا كاپىرلار سېنى قاماققا ئېلىش، ياكى ئۆلتۈرۈش ۋە ياكى (مەككىدىن) ھەيدەپ چىقىرىش ئۈچۈن مىكەر ئىشلەتتى، ئۇلار مىكەر ئىشلىتىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ مىكەرىنى بەربات قىلىدۇ، اللە نىڭ تەدبىرى ئۇلارنىڭ مىكەرىدىن ئۈنۈملۈكتۇر^[30]. ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، ئۇلار: «بىز (بۇ سۆزلەرنى) ئاللىقاچان ئاڭلىغان ئىدۇق، ئەگەر خالىساق ئۇنىڭغا ئوخشاش سۆزلەرنى بىزمۇ ئەلۋەتتە قىلالايتتۇق، بۇ پەقەت بۇرۇنقىلاردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر» دېدى^[31]. ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار: «ئەگەر بۇ (يەنى قۇرئان) سېنىڭ تەرىپىڭدىن نازىل بولغان ھەقىقەت بولمىسا، ئاس-ماندىن ئۈستىمىزگە تاش ياغدۇرغىن، ياكى بىزنى قاتتىق ئازاب بىلەن جازالىغىن!» دېدى^[32]. سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدە تۇرغان چېغىڭدا (سېنى ھۈرمەتلەش يۈزىدىن) اللە ئۇلارغا ئازاب قىلمايدۇ، ئۇلار ئىستىغپار ئېيتىپ تۇرغان چاغدا اللە ئۇلارغا ئازاب قىلمايدۇ^[33].

ئۇلار (باشقىلارنىڭ) مەسجىدى ھەرمافا كىرىشىنى توسۇۋاتسا، اللە ئۇلارغا نېمىشقا ئازاب قىلىسۇن؟ ئۇلار مەسجىدى ھەرمانىڭ ئىگىلىرى ئەمەس، مەسجىدى ھەرمانىڭ ئىگىلىرى تەقۋادارلاردىن باشقىلار ئەمەستۇر، لېكىن (بۇنى) ئۇلارنىڭ تولىسى بىلمەيدۇ⁽³⁴⁾. ئۇلارنىڭ مەسجىدى ھەرمانىڭ يېنىدىكى ئىبادىتى پەقەت ئىسقىرتماق، چاۋاك چالماقتىنلا ئىبارەت بولدى. (ئى كاپىرلار!) كاپىر بولغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ) ئازابىنى تېتىڭلار⁽³⁵⁾. شۈبھىسىزكى، كاپىرلار مال-مۈلۈكلىرىنى (باشقىلارنى) اللەنىڭ يولىدىن توسۇش ئۈچۈن سەرپ قىلىدۇ، سەرپ قىلىنغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ

وَمَا لَهُمْ آلَافٌ يَهُمُّ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَلِيَاءَ إِنْ أُولَئِئَا ذُوهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَئِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مَكَاةً وَتَصَدِيكَةً ۚ وَقَالِ الْعَدُوَّابِ يَمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُفْقُوْنَهَا شَرًّا تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ۖ كَمْ يُفْقُونَ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْرَجُونَ ۚ لِيَبْذُلَهُ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكَبَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ ۚ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۚ قُلِ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَكْنُوهَا أُعْطُوا فَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ ۚ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ۚ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةً ۚ وَيَكُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا انْتِهَادٌ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۚ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ ۖ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ۝

مال-مۈلۈكلىرى ئۇلارغا ھەسرەت ئېلىپ كېلىدۇ، ئاخىر ئۇلار يېتىلىدۇ. كاپىرلار جەھەننەمگىلا ھەيدەپ كىرگۈزۈلىدۇ⁽³⁶⁾. اللەنىڭ (ئۇلارنى دۇنيادا مەغلۇپ قىلىشى، ئاخىرەتتە جەھەننەمگە ھەيدىشى) كاپىرنى مۆمىندىن پەرقلەندۈرۈش ئۈچۈندۇر، اللە ھەممە كاپىرلارنى ئۈستى-ئۈستىگە دۆۋىلەپ توپلىغاندىن كېيىن، دوزاخقا تاشلايدۇ، ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر⁽³⁷⁾. (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارغا ئېيتقىنكى، ئەگەر ئۇلار (كۆڭۈلدىن، پەيغەمبەر بىلەن دۈشمەنلىشىشتىن) يانسا، ئۇلارنىڭ ئۆتكەنكى گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىندۇ، ئەگەر ئۇلار پەيغەمبەر بىلەن قايتا دۈشمەنلەشسە، ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلىرىمنى ئىنكار قىلغانلارنى ھالاك قىلىش مېنىڭ تۇتقان يولۇم بولۇپ كەلدى (ئۇلارنىمۇ شۇنداق قىلىمەن)⁽³⁸⁾. پىتىنە تۈگىگەن، دىن پۈتۈنلەي اللە ئۈچۈن بولغانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇشۇڭلار؛ ئەگەر ئۇلار (كۆڭۈلدىن) يانسا، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى كۆرىدۇ⁽³⁹⁾. ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، (ئى مۆمىنلەر!) بىلىڭلاركى، اللە سىلەرنىڭ مەدەتكارلىڭلاردۇر، اللە نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار، نېمىدېگەن ياخشى ياردەمچى!⁽⁴⁰⁾

(ئۈنچى بارە)

(ئى مۆمىنلەر!) بىلىڭلاركى، سىلەر ئالغان غەنە-
 ھەتتىڭ بەشتىن بىرى اللە غا، پەيغەمبەرگە، پەيغەم-
 بەرنىڭ خىش-ئەقربالرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىن-
 لەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاستۇر. ئەگەر سىلەر
 اللە غا، ئىككى گۇرۇھ (يەنى مۇسۇلمانلار بىلەن
 كاپىرلار) ئۇچرىشىپ ھەق بىلەن ناھەق ئايرىلغان
 كۈندە (يەنى بەدرى ئۇرۇشى بولغان كۈندە)
 بەندىمىزگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) بىز
 نازىل قىلغان نەرسىلەر (يەنى ئايەتلەر ۋە پەر-
 تىلەر)گە ئىشەنسەڭلار (اللە نىڭ غەنىمەت توغرى-
 سىدىكى ھۆكىمىنىڭ ئەنە شۇ ئىكەنلىكىنى بىلىڭلار).
 اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر^[41]. ئۆز ۋاقتىدا سىلەر
 ۋادىنىڭ (مەدىنىگە) يېقىن تەرىپىدە ئىدىڭلار،
 ئۇلار ۋادىنىڭ (مەدىنىگە) يىراق تەرىپىدە ئىدى.

(قۇرەيشنىڭ) سودا كارۋىنى بولسا سىلەرنىڭ تۆۋىنىڭلاردا ئىدى. (مۇشرىكلار بىلەن ئۇچرىش-
 شنى) ۋەدىلەشكەن بولساڭلار، سىلەر (ئۆزەڭلارنىڭ ئازلىقىنى، مۇشرىكلارنىڭ كۆپلۈكىنى كۆرۈپ)
 ئەلۋەتتە بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغان بولاتتىڭلار، لېكىن اللە بولۇشقا تېگىشلىك ئىشنى (يەنى مۇسۇ-
 جانلارنى ئەزىز، مۇشرىكلارنى خار قىلىشنى) ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن (سىلەرنى بەدرىدە
 مۇشرىكلار بىلەن ۋەدىسىز ئۇچراشتۇردى). اللە نىڭ مۇنداق قىلىشى ھالاک بولىد-
 غانلارنىڭ روشەن دەلىلىنى كۆرۈپ ئاندىن ھالاک بولۇشى، ياشايدىغانلارنىڭ روشەن
 دەلىلىنى كۆرۈپ ئاندىن ياشىشى ئۈچۈن ئىدى. اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى)، ئەلۋەتتە،
 ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[42]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز
 ۋاقتىدا، اللە چۈشۈڭدە ساڭا ئۇلارنى (يەنى دۈشمەنلىرىڭنى) ئاز كۆرسەتتى، ئەگەر
 ساڭا ئۇلارنى كۆپ كۆرسەتكەن بولسا، سىلەرگە چوقۇم قورقۇنچ چۈشەتتى ۋە جەڭ
 ئىشىدا چوقۇم دەتالاش قىلاتتىڭلار، لېكىن اللە (سىلەرنى مۇنداق قىلىشتىن) ساقلىدى.
 اللە دىللاردىكىنى ئەلۋەتتە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[43]. اللە بولۇشقا تېگىشلىك ئىشنى ئىشقا
 ئاشۇرۇش ئۈچۈن، دۈشمەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىڭلاردا، (دۈشمەنلەرگە قارشى تۇرۇشقا
 جۈرئەت قىلىشۇن دەپ) ئۇلارنى سىلەرنىڭ كۆزۈڭلارغا ئاز كۆرسەتتى ۋە سىلەرنى ئۇلارنىڭ
 كۆزلىرىگە (سىلەرگە قارشى تەييارلىقتا بولمىسۇن دەپ) ئاز كۆرسەتتى. ھەممە ئىش
 اللە غا قايتۇرۇلىدۇ (اللە ئۆزى خالىغانچە ھۆكۈم قىلىدۇ)^[44]. ئى مۆمىنلەر! (مۇش-
 رىكلاردىن) بىر جامائەگە (يەنى دۈشمەن قوشۇنغا) ئۇچراشقان چېغىڭلاردا سابىت
 لىق كۆرسىتىڭلار، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىڭلار ئۈچۈن اللەنى كۆپ ياد ئېتىڭلار^[45].

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ
 لِلرَّسُولِ وَلِإِي يَ الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَآلِ
 السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ أَمْنُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَ عَبْدِنَا يَوْمَ
 الْقُرْآنِ نَزَلَ السَّمَاءِ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَلَّ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝
 إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدَّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ وَ
 الرُّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَخَشَفْتُمْ فِي
 الْبُعْدِ وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ
 مَنْ هَلَكَ عَنِ بَيْتِهِ وَيُحْيِي مَنْ حَيَّ عَنِ بَيْتِهِ ۚ وَإِنَّ
 اللَّهَ لَاسَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ إِذْ يُرِيهِمُ اللَّهُ فِي مَنَايِمٍ فَلْيَلَا
 وَلَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ فَتِيرَافُسًا لَقُتِلْتُمْ وَتَنَزَّاعْتُمْ فِي الْأَمْرِ
 وَلَكِنَّ اللَّهَ سَكَمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝ وَ
 إِذْ يُرِيهِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ الْقُبُورَ فِي آيَاتِهِمْ فَلْيَلَا وَيَقْلِفْكُم
 فِي أَغْلَابِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ
 تُرْجَعُ الْأُمُورُ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا الْقِيَامَةُ فَانْهَ
 فَاتَّبِعُوا وَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝

(بۇتۇن سۆز-ھەرىكەتلىرىڭلاردا) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار، بولمىسا، (دۈشمەن بىلەن ئۇچرى-شىشتىن) قورقۇپ قالسىلەر، كۈچ-قۇۋۋىتىڭلار كېتىپ قالدۇ؛ سەۋر قىلىڭلار، اللە ھەقىقەتەن سەۋر قىلغۇچىلار بىلەن بىلىدۇر^[46]. يۈرتلىرىدىن چوڭچىلىق ۋە رىيا بىلەن چىققان كىشىلەر (يەنى قۇرمىش مۇشرىكلىرى) گە ئوخشاش بولماڭلار، ئۇلار (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى بىلىگۈچىدۇر^[47]. ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئۇلارغا (قەبىھ) ئەمەللىرىنى چىرايلىق كۆرسىتىپ: «ھېچقانداق كىشى سىلەرنى يېڭەلمەيدۇ، مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە مەدەتكار» دېگەن ئىدى. ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان چاغدا شەيتان ئارقىسىغا

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَّبِعُوا مَا يَتَّبِعُونَ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِظَرٍّ أَوْ زُرٍّ ثُمَّ اتَّخَذُوا صُفُوًا مِمَّنْ بَيْنَ يَدَيْهِمْ عَدُوًّا يُبْذِلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَأَذِّنْ لِقَوْمِ الشُّبُهَاتِ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْقُرُونُ نَكْصَ عَلَىٰ عَقَبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي نَرَىٰ مِثْلَهُنَّ إِنِّي أَرَىٰ فِيهَا لَآئِنًا وَإِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۚ إِذْ يَقُولُ الْمُفِرُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّاهُمْ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۚ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا الْهَيْكَلَةُ يَضْرِبُونَ وَجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَالِمٍ لِّلْعَالَمِينَ ۚ كَذَٰلِكَ أَلِيٌّ لِّلَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَقَرِّ وَايَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ

چېكىندى ۋە: «مەن سىلەردىن ئادا-جۇدامەن، سىلەر كۆرمەيۋاتقانىنى ھەقىقەتەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمەن، مەن راستلا اللەدىن قورقىمەن، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر» دېدى^[48]. ئۆز ۋاقتىدا مۇناپىقلار ۋە دىللىرىدا كېسلى (يەنى شەك) بارلار: «بۇلارنى (يەنى مۇسۇلمانلارنى) ئۇلارنىڭ دىنى ئالدىدى (يەنى مۇسۇلمانلار ئۆز دىنىغا مەغرۇر بولۇپ، ئۆزلىرىنى يېڭىلىمەس دەپ گۇمان قىلىپ، ئاز سانلىق تۇرۇقلۇق كۆپ سانلىقلار بىلەن ئۇرۇ-شۇشقا چىقتى)» دېدى. كىمكى اللەغا يۆلىنىدىكەن (اللە ئۇنىڭغا ئەلۋەتتە ياردەم بېرىدۇ): چۈنكى اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[49]. پەرىشتىلەر (بەدرى ئۇرۇ-شدا) كاپىرلارنىڭ جانلىرىنى ئېلىۋاتقاندا، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە ۋە ئارقىلىرىغا ئۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرسەڭ ئىدىك (ئەلۋەتتە قورقۇنچىلۇق ھالىنى كۆرگەن بولاتتىڭ). (پەرىشتىلەر ئۇلارغا) «دوزاخنىڭ كۆيدۈرگۈچى ئازابىنى تېتىڭلار!» (دەيتتى)^[50]. بۇ (ئازاب) سىلەرنىڭ قىلىش جىنايىتىڭلار تۈپەيلىدىندۇر، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر^[51]. (بۇ كاپىرلارنىڭ گۇناھ قىلىش ئادىتى) پىرىئەن جامائەسى ۋە ئۇلاردىن بۇرۇنقىلار-نىڭ ئادىتىگە ئوخشايدۇ، ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلدى، گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، اللە ئۇلارنى ھالاك قىلدى. اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر^[52].

بۇ (يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، بىرەر قەۋم ئۆزلىرىنىڭ ھالىتىنى (كۆفرى ۋە گۇناھ بىلەن) ئۆزگەرتىمىگەچە اللە ئۇلارغا بەرگەن نېمىتىنى ئۆزگەرتىۋەتسەيدۇ، اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (قىلمىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[53]. (ئۇلارنىڭ ئادىتى) پىرىئەۋن جامائەسىنىڭ ۋە ئۇلاردىن بۇرۇنقىلارنىڭ ئادىتىگە ئوخشايدۇكى، ئۇلار پەرۋەردىگار-رىنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ئىدى. گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق، پىرىئەۋن جامائەسىنى (دېڭىزغا) غەرق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ھەممىسى (كۆفرىلىق ۋە گۇناھ قىلىپ، ئۆزلىرىنى ئازابقا دۇچار قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى (قەۋم) بولدى^[54]. اللە نىڭ نەزىرىدە ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يامىنى كۆفرىدا چىڭ تۇرغانلار-دۇركى، ئۇلار ھەقىقەتەن ئىمان ئېيتمايدۇ^[55]. (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مەلۇم كىشىلەر بىلەن (مۇشرىكلارغا ياردەم بەرمەسلىكلىرى

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُعَيِّرًا لِّتَعْبَاءِ أَتْعَابَهُ عَلَىٰ تَوَاحِشٍ يُنْعِرُونَ ۚ وَإِنِ اللَّهُ سَابِغٌ عَلَيْهِ ۖ ذَكَرَ آلِ فِرْعَوْنَ ۚ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ ذَكَرَ نَوَافِيتِ رَبِّهِمْ فَأَمَلَكُوا ۖ يَذْكُرُهُمْ وَأَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٥٣﴾
 إِنَّ شَرَّ الدَّوَاءِ أَن يَحْدِثَ اللَّهُ بِكَ نَافَا ۖ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٤﴾
 الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرْجٍ ۚ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٥﴾ ۚ إِنَّمَا تَشْفَقُهُمْ فِي الْحَرْبِ فَتَرُدُّهُمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ ۖ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٦﴾ ۚ وَإِنَّمَا تَأْفِكُ مَن قَوْمٍ خِيَانَةً ۚ فَانْظُرْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ﴿٥٧﴾
 وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ سَبْقُوا إِلَيْهِمْ ۚ لَا يُجْعَلُونَ ۚ وَاعْلَوْا إِلَيْهِمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ ۚ وَمِنْ رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ ۚ وَآخِرِينَ مِّنْ ذُرِّيَّتِهِمْ لَتَعْلَمُوهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَتَّقُونَ ۚ إِنَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ الْيُسْرَىٰ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٨﴾ ۚ وَإِنْ جُنَحُوا لِلْغَلَمِ فَاجْتَنِبْهَا ۚ وَكُلَّ عَلَاقَةٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ أَعْلَمُ بِالسَّيِّئَاتِ الْعَالِيَةِ ﴿٥٩﴾

ئۆستىدە) مۇئاھىدە تۈزدۈك، ئۇلار بولسا ھەر قېتىمدا مۇئاھىدىسىنى بۇزىدۇ، ئۇلار اللەدىن قورقمايدۇ^[56]. ئەگەر ئۇرۇشتا ئۇلار ئۆستىدىن غەلبە قىلساڭ، ئارقىدىكىلىرىنىڭ قېچىشى ۋە ئىبرەت ئېلىشى ئۈچۈن ئۇلارنى قاتتىق جازالىغىن (يەنى ئۇلارنى باشقىلارغا ئىبرەت قىلغىنىكى، ئۇلارنىڭ سەن بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا دەرمانى قالماستىن)^[57]. ئەگەر سەن (مۇئاھىدە تۈزگەن) قەۋمدىن خىيانەت (ئالامەتلىرىنى) سەزسەڭ، مۇئاھىدىسىنى ئۇلارغا ئۇچۇق-يۈرۈقلۈك بىلەن تاشلاپ بەرگىن (يەنى سەن بىلەن مۇئاھىدە تۈزۈشكەن قەۋمدىن خىيانەت شەپسى كۆرۈلسە، ئۇلارغا تۈيۈقسىز ھۇجۇم قىلماستىن، مۇئاھىدىنىڭ ئەمەلدىن قالغانلىقىنى ئالدى بىلەن ئۇلارغا ئۇقتۇرۇپ قويغىن). اللە ھەقىقەتەن خائىنلارنى دوست تۇتمايدۇ^[58]. (بەدرى ئۇرۇشىدا ئۆل-تۈرۈلمەي قالغان) كاپىرلار قۇتۇلدۇق دەپ ئويلىمىسۇن، ئۇلار (پەرۋەردىگارنىڭ جازاسىدىن) ھەقىقەتەن قېچىپ قۇتۇلالمىدايۇ^[59]. دۈشمەنلىرىڭلار (بىلەن ئۇرۇش قىلىش) ئۈچۈن، قۇلۇڭلاردىن كېلىشىچە قورال كۈچى، جەڭ ئېتى تەييارلاڭلار، بۇنىڭ بىلەن اللەنىڭ دۈشمىنىنى، ئۆزەڭلارنىڭ دۈشمىنىڭلارنى ۋە ئۇلاردىن باشقا دۈشمەنلەرنى قورقتىسىلەر، ئۇلارنى سىلەر تونۇ-مايسىلەر، اللە تونۇيدۇ، سىلەرنىڭ اللە يولىدا سەرپ قىلىنىڭلار مەيلى نېمە بولسا بولسۇن، سىلەرگە ئۇنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، سىلەرگە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى بۇ ساۋابتىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ)^[60]. ئەگەر ئۇلار تىنچلىققا مايىل بولسا، سەنمۇ تىنچلىققا مايىل بولغىن، اللەغا تەۋەك-كۈل قىلغىن اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نېيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[61].

وَلَنْ يُرِيدَ أَنْ يَمُدَّ عَوْكَ فَإِنْ حَسِبَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي
 أَيْدَا يَصْرِفُ وَيَالْمُؤْمِنِينَ ۖ أَكَفَّ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ أَنْ تَقُفَ
 مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَكْفَتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ
 أَكْفَ بِهِمْ ۖ إِنَّهُ غَفُورٌ ذَكِيٌّ ۖ يَأَيُّهَا الَّذِينَ هُمْ حَسِبَ اللَّهُ وَ
 مِنَ الَّذِينَ يَنْتَعِبُونَ ۖ يَأَيُّهَا الَّذِينَ هُمْ حَرَضَ الْمُؤْمِنِينَ
 عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَبْرُونَ يَعْلَمُوا
 مَا تَتَّبِعُونَ ۖ وَلَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ رِجَالٌ يَعْلَمُونَ الْقَائِمِينَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا بِآيَاتِهِ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۖ أَتَنْتَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكَ
 وَعِلْمُكَ فَتَكُونُ ضَعُفًا ۖ فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ رِجَالٌ صَابِرَةٌ يَعْلَمُوا
 مَا تَتَّبِعُونَ ۖ وَلَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَعْلَمُونَ الْقَائِمِينَ بِأَذْنِ اللَّهِ وَ
 اللَّهُ أَعْلَمُ الْغُيُوبِ ۖ مَا كَانَ لِلَّذِينَ أَنْ يَكُونَ لَكَ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ
 يُنْفِخَ فِي الْأَرْضِ رُيُودًا عَرْضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
 الْأُخْرَىٰ ۖ وَاللَّهُ غَفُورٌ ذَكِيٌّ ۖ كَلَّا كَذَّبَ مِنَ اللَّهِ سَبْقُ
 لَكُمْ فِيمَا أَكْذَبْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۖ فَمَا أَمَّا عَذَابُكُمْ
 حَلَّالٌ كَيْفَ ۖ وَآتَمَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ ذَكِيٌّ ۖ

ئەگەر ئۇلار (تەييارلىق قىلىۋېلىش ئۈچۈن سۈلھ بىلەن) سېنى ئالدىماقچى بولسا، اللە (ئۇلارنىڭ شەرىئەتتىن) شەكسىز ساڭا كۇپايە قىلغۇچىدۇر. اللە سېنى ئۆزىنىڭ ياردىمى بىلەن ۋە مۆمىنلەر بىلەن كۈچلەندۈرىدۇ (62). اللە مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈردى. سەن يەر يۈزىدىكى پۈتۈن بايلىقنى سەرپ قىلىپمۇ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈرەلمەيتتىڭ؛ لېكىن اللە (ئۆزىنىڭ قۇدرەت كەملىسى بىلەن) ئۇلارنى ئىناق قىلدى. شۈبھىسىزكى، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (63). ئى پەيغەمبەر! (يالىغۇز) اللە ساڭا ۋە ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە كۇپايە قىلغۇچىدۇر (64). ئى پەيغەمبەر! مۆمىنلەرنى (مۇشەرىكلەر بىلەن) ئۇرۇش قىلىشقا رەغبەتلەندۈرگەن، ئەگەر سىلەردە چىداملىق يىگىرمە ئادەم بولسىغان بولسا، (دۈشمەندىن) 200 نى

يېڭەلەيدۇ؛ ئەگەر سىلەردە (چىداملىق) 100 ئادەم بولسىغان بولسا، كاپىرلاردىن 1000 نى يېڭەلەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلار (جاھىل) قەۋم بولۇپ، (اللە نىڭ ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدۇ (65). اللە ئەمدى سىلەرنىڭ (يۈكۈڭلارنى) يېنىكەلتتى، سىلەرنىڭ ئاجىزلىقىڭلارنى بىلدى، ئەگەر سىلەردە چىداملىق 100 ئادەم بولسىغان بولسا، 200 (دۈشمەن) نى يېڭەلەيدۇ، ئەگەر سىلەردە (چىداملىق) 1000 ئادەم بولسىغان بولسا، اللە نىڭ ئىزىنى بىلەن 2000 (دۈشمەن) نى يېڭەلەيدۇ. اللە چىداملىقلار بىلەن بىلىدۇ (66). پەيغەمبەرگە زېمىندا دۈشمەننى كۆپرەك ئۆلتۈرمەي تۇرۇپ (يەنى مۇشرىكلىكنىڭ ھەيۋىسىنى يوقىتىپ، ئىسلامغا قۇۋۋەت بەرمەي تۇرۇپ)، ئەسەرلەردىن قەدىيە ئېلىش لايىق ئەمەس ئىدى. (ئى مۆمىنلەر! سىلەر قەدىيە ئېلىش بىلەن) دۇنيا مەنپەئىتىنى كۆزلەيسىلەر، اللە سىلەرگە ئاخىرەتنى (يەنى ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى) تىلەيدۇ. اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (67). اللە نىڭ (ئوچۇق چەكلەنمىگەن ئىشنى قىلغانلارنى جازالىماسلىق دېگەن) ھۆكۈمى ئەزىلىسى بولمىسا ئىدى، (ئەسەرلەردىن) قەدىيە ئالغانلىقلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە زور ئازابقا دۇچار بولاتتىڭلار (68). (ئى جىھاد قىلغۇچىلار جامائەسى!) غەنىمەت ئالغان نەرسەڭلارنى ھالال ۋە پاك بىلىپ يەڭلار، اللە (نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىش) دىن قورقۇڭلار. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىبانىدۇر (69).

ئى پەيغەمبەر! قولۇڭلاردىكى ئەسەرلەرگە ئېيتقىنكى، ئەگەر اللە دىلىڭلاردا ئىمان بارلىقىنى بىلسە (يەنى دىلىڭلاردا ئىمان بولسا، اللە ئۇنى بىلىدۇ)، سىلەرگە ئۆزەڭلاردىن ئېلىنغان فىدىيىدىن ياخشى-راق نەرسىنى بېرىدۇ، (ئىلگىرىكى گۇناھلىرىڭلارنى) مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مەربىۋە-دۇر (70). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشۇ ئەسەرلەر ئىماننى دەۋا قىلىش ئارقىلىق) ساڭا خىيانەت قىلماقچى بولغان بولسا، ئۇنداقتا ئىلگىرى ئۇلار (كۇفرى بىلەن، ئەھدىنى بۇزۇش بىلەن) اللە غا خىيانەت قىلغان ئىدى، اللە سېنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن غالىب قىلدى. اللە (بولغۇسى) ھەممە ئىشنى بىلگۈچى، ئۆز ھېكمىتى بويىچە ئىش قىلغۇچىدۇر (71). ئىمان ئېيتقانلار، (اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى سۆيۈش يۈزىسىدىن يۇرتىنى تاشلاپ) ھىجرەت قىلغان، پۇل-ماللىرى ۋە جانلىرى بىلەن اللە يولىدا جىھاد قىلغانلار (يەنى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَعْمَلُونَ إِنَّمَا يُغْنِي عَنْكُمْ اللَّهُ وَرَحْمَتُهُ قُلُوبُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَمَا آتَاكُمُ اللَّهُ فَخْرًا وَأَكْبَرُ
تَحِيَّاتٍ ۖ وَإِنْ تَرِيدُوا حَيَاتُ النَّارِ فَقَدْ آتَاكُمُ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ
فَأَمَّا مَنْ مَنَعَ عَنْهُمُ اللَّهُ فَلْيَمْنُوا بِهِمْ ۚ إِنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا هُمْ أَشَدُّ
وَجْهًا وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَأَنسِبُهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَصَرُّوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَلَمْ يَجْعَلُوا أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَعْمَلُهُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يُجَارُوا
وَلَوْ اسْتَقْرَبُوكُمْ فِي الَّذِينَ تَعْلَمُونَ التَّعَرُّ الْإِصْلَ قَوْمِهِ
بَيْنَهُمْ وَيَبْغِيهِمْ وَيَتَأَنَّى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ الْأَفْعَلُونَ تَكُنْ فِئْتَانِي الْأَرْضِ
وَقَادِرٌ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا هُمْ أَجْرًا وَجْهًا وَأَفْ
سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَأَصْرًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ
حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدِ
وَهَاجَرُوا وَجْهًا وَمَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولَئِكَ الْأَرْحَامُ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

مۇھاجىرلار)، (يۇرتىدا مۇھاجىرلارغا) جاي بەرگەنلەر ۋە ياردەم كۆرسەتكەنلەر (يەنى ئەنسارلار) — ئەنە شۇلار ئەلۋەتتە بىر-بىرىگە ئىگىدۇر (يەنى بىر-بىرىگە ياردەم-چىدۇر، بىر-بىرىگە مىراسخوردۇر). ئىمان ئېيتقان ئەمما (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلىمىغانلار بىلەن سىلەرنىڭ ئوتتۇراڭلاردا تاكى ئۇلار ھىجرەت قىلغانغا قەدەر ئۆزئارا ئىگە بولۇش (يەنى ياردەملىشىش، مىراسخور بولۇش) بولمايدۇ؛ ئەگەر دىن ئىشىدا ئۇلار سىلەردىن ياردەم تەلەپ قىلسا، ئۇلارنىڭ دۈشمىنى بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا كېلىشىم بولمىسلا، ئۇلارغا ياردەم بېرىشىڭلار كېرەك، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (72). كاپىرلار (ياردەمدە ۋە مىراستا) بىر-بىرىگە ئىگىدۇر، ئەگەر بۇ ھۆكۈمگە ئەمەل قىلىمىساڭلار، يەر يۈزىدە پىتنە ۋە چوڭ قالايمىقانچىلىق تۇغۇلىدۇ (73). ئىمان ئېيتقانلار، (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغانلار، اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار، (يۇرتىدا مۇھاجىرلارغا) جاي بەرگەنلەر ۋە ياردەم كۆرسەتكەنلەر (يەنى ئەنسارلار) — ئەنە شۇلار ھەقىقىي مۇمىنلەردۇر، ئۇلار (نىڭ گۇناھى) مەغپىرەت قىلىنىدۇ، ئۇلار (جەننەتتە) ئېسىل رىزىققا ئىگە بولىدۇ (74). كېيىن ئىمان ئېيتىپ (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغانلار ۋە سىلەر بىلەن بىللە جىھاد قىلغانلار سىلەردىن سانىلىدۇ. اللەنىڭ ھۆكىمدە، ئۇرۇق-تۇغقانلار بىر-بىرىگە مىراسخور بولۇشقا (يانلاردىن) ئەڭ ھەقلىقتۇر، شۈبھىسىزكى، اللە ھەر شەيئىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (75).

9- سۇرە تەۋبە

مەدنىدە نازىل بولغان. 129 ئايەت.

(بۇ) اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ سىلەر بىلەن مۇئامىلىدە تۈزۈشكەن مۇشرىكلارغا قاراتقان ئادا-جۇدا بولۇش (يەنى مۇئامىلىدىنى بىكار قىلىش) ئېلانىدۇر (1). (ئى مۇشرىكلار!) يەر يۈزىدە (خالىغىنىڭلارچە) تۆرت ئاي يۈرۈڭلار، بىلىڭلاركى، سىلەر اللە (نىڭ ئازابى) دىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر، (بىلىڭلاركى) اللە كاپىرلارنى خار قىلغۇچىدۇر (2). (بۇ) چوڭ ھەج كۈنىدە اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى تەرىپىدىن كىشىلەرگە چىقىرىلغان ئېلاندىركى، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى مۇشرىكلاردىن ئادا-جۇدادۇر. ئەگەر (كۆف

رىدىن) تەۋبە قىلىشالار، بۇ سىلەرگە (كۆمراھلىقتا كېتىۋېرىشتىن) ياخ-شىدۇر، ئەگەر (ئىسلامدىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار، بىلىڭلاركى، اللە (نىڭ ئازابى) دىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر. كاپىرلارغا قاتتىق ئازاب بىلەن بىشارەت بەرگىن (3). ئەمما مۇشرىكلار ئىچىدىكى سىلەر بىلەن مۇئامىلىدە تۈزگەن، مۇئامىلىدە ھېچقانداق خىلاپلىق قىلمىغان، سىلەرگە قارشى ھېچقانداق ئادەمگە ياردەم بەرمىگەنلەرگە كەلسەك، ئۇلار بىلەن تۈزگەن بۇ مۇئامىلىدە ئۇنىڭ ۋاقتى توشقانغا قەدەر رىئايە قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە تەقۋادارلارنى دوست تۇتىدۇ (4). (تۈرۈش قىلىش) ھارام قىلىنغان ئايىلار ئۆتۈپ كەتكەندە، مۇشرىكلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، شۇ يەردە ئۆلتۈرۈڭلار، ئەسىرگە ئېلىڭلار، قورشاڭلار، ئۇلارنىڭ ئۆتىدىغان يوللىرىنى كۆزىتىپ تۇرۇڭلار، ئەگەر ئۇلار تەۋبە قىلسا، ناماز ئوقۇسا، زاكات بەرسە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، رەھىم قىلغۇچىدۇر (5). ئەگەر مۇشرىكلاردىن بىرەر كىشى سەندىن ئامانلىق تىلىسە، تاكى ئۇ اللە نىڭ كالامىنى (يەنى قۇرئاننى) ئاڭلىغانغا (يەنى پىكىر قىلىپ، ئۇنىڭ ھەقىقىتىگە يەتكەنگە) قەدەر، ئۇنىڭغا ئامانلىق بەرگىن، ئاندىن (ئۇ ئىمان ئېيتىمسا)، ئۇنى (جېنى، مېلى) ئامان تاپىدىغان جايغا يەتكۈزۈپ قويغىن، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقىتىنى) ئوقىمايدىغان قەۋمدۇر (6).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَرَوٰی عَنْهُ سَمَاعٌ

بِرَّاءَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِٗ اِلَى الَّذِیْنَ عٰهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ
فَسِیَحُوْا فِی الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَعَلَمُوا اَنْكُمْ عِندَ رَجْعِی اللّٰهِ
وَ اَنَّ اللّٰهَ مُعْزِی الْكَافِرِیْنَ ۝ وَاَذٰنٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِٗ اِلَى
النَّاسِ یَوْمَ الْحِجِّ الْاَكْبَرِ اِنَّ اللّٰهَ بَرِیُّ مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ ۝ وَ
رَسُولُهُ قَانَ نُبُؤْتُمْ فَهُمْ حُرٌّ لَّكُمْ ۝ وَاَنْ تَوَلَّیْتُمْ فَاَعْلَمُوْا اَنْكُمْ
غَیْرُ مُعْجِزِی اللّٰهِ وَبَشِیْرُ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا بِعَذَابِ الْیَوْمِ ۝ اِلَّا
الَّذِیْنَ عٰهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ ثُمَّ لَمْ یَقْصُرُوْا سِیَئًا وَّكَلَمًا
یُظَاهَرُوْا عَلَیْكُمْ اَحَدًا اَوْ اٰثَمًا اَللّٰهُمَّ عٰهَدْتُمْ اِلَى مَدَّتْهُمْ
اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْمُتَّقِیْنَ ۝ فَاِذَا اَسْلَمْتُمْ اَلَسْتُمْ اَشْهَرُ حُرِّمْ وَاَقْتُلُوا
الْمُشْرِكِیْنَ حِیْثُ وَجَدْتُمُوْهُمْ وَخَدُّوْهُمْ وَاحْصِرُوْهُمْ
وَاقْعُدُوْا اَلَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ ۝ قَانَ تَابُوا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَ
اَتَوْا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوْا سَبِیْلَهُمْ ۝ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝ وَاِنْ
اَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ اَسْتَجَارَكَ فَاجْرَهُ حَتّٰی یَسْمَعَ كَلِمَ
اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ۝ ذٰلِكَ بِاَنَّهٗمُ قَوْمٌ لَّا یَعْلَمُوْنَ ۝

اللەنىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ قارشىچە،
 (ئەھدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان) مۇشرىكلاردا
 قانداقمۇ مۇئامىلەدە دېگەن نەرسە بولسۇن؟ ئەمما
 مەسجىدى ھەرام قېشىدا سىلەر بىلەن ئەھدە
 تۈزۈشكەن مۇشرىكلار ئەگەر ئەھدىسىگە ۋاپا
 قىلىدىكەن، سىلەرمۇ ۋاپا قىلىڭلار، شۇبھىسىزكى،
 اللە تەقۋادارلارنى (يەنى پەرۋەردىگار بىردىن
 قورققان، ئەھدىسىگە ۋاپا قىلغان، خىيانەت
 قىلمىغانلارنى) دوست تۇتىدۇ⁽⁷⁾. مۇشرىكلار
 ئەھدىسىگە قانداقمۇ ۋاپا قىلسۇن؟ ئەگەر ئۇلار
 سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىن غەلبە قىلسا، سىلەرنىڭ
 توغراڭلاردا نە تۇغقانچىلىققا، نە ئەھدىگە رىئايە
 قىلمايدۇ. سىلەرنى ئېغىزلىرىدا خۇش قىلىدۇ،
 دىللىرىدا (ۋەدىسىدە تۇرۇشنى) خالىمايدۇ (يەنى
 ئاغزىدا چىرايلىق سۆزلىگەن بىلەن، كۆڭۈللىرى ئاداۋەت، نىفاق بىلەن تولغان).
 ئۇلارنىڭ تولىسى پاسىقلاردۇر⁽⁸⁾. ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى (دۇنيانىڭ مال-
 مۈلۈكلىرىدىن) ئەرزمەس نەرسىلەرگە تېگىشتى، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن
 توستى. ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان!⁽⁹⁾ ئۇلار مۆمىنلەر ھەققىدە نە
 تۇغقانچىلىققا، نە ئەھدىگە رىئايە قىلمايدۇ. ئەنە شۇلار (سىلەرگە زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن
 ئاشىقۇچىلاردۇر⁽¹⁰⁾. ئەگەر ئۇلار (كۇفرىدىن) تەۋبە قىلسا، ناماز ئۆتىسە، زاكات بەرسە،
 دىنىي جەھەتتە سىلەرنىڭ قېرىندىشىڭلار بولىدۇ (يەنى ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتتە
 ئۇلار سىلەر بىلەن ئوخشاشتۇر). ئۆقۇدىغان قەۋم ئۈچۈن، ئايەتلىرىنى تەپسىلىي بايان
 قىلىمىز⁽¹¹⁾. ئەگەر ئۇلار ئەھدە بەرگەندىن كېيىن، قەسەملىرىنى بۇزسا ۋە دىنىڭ-
 لارنى ئەيىبلەسە، ئۇلارنىڭ (بۇنىڭدىن) چەكلىنىشلىرى ئۈچۈن، كۇفرىنىڭ كاتتىباش-
 لىرىغا ئۇرۇش ئېچىڭلار. ئۇلارنىڭ قەسمىنىڭ ھەقىقەتەن ئېتىبارى يوق⁽¹²⁾. (ئى مۆمىنلەر
 جامائەسى! ئەھدە بەرگەندە) ئىچكەن قەسمىنى بۇزغان، پەيغەمبەرنى (مەككە) دىن ھەيدەپ
 چىقىرىشنى قەستلىگەن ۋە سىلەرگە ئالدى بىلەن ھۇجۇم قىلغان قەۋمگە ئۇرۇش ئاچمامسىلەر؟
 ئۇلاردىن قورقامسىلەر؟ ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، قورقۇشۇڭلارغا اللە ئەڭ لايىقتۇر⁽¹³⁾.

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ
 إِلَّا الَّذِينَ إِذَا عَاهَدُوا عَاهَدُوا الْحَرَامَ فَمَا اسْتَقَامُوا
 لَهُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُتَّقِينَ ۝ كَيْفَ وَإِنْ
 يَظْهَرُ عَلَيْكُمْ كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِذْ هُوَ آوَىٰ فَوْقَ يَدَيْكُمْ
 يَأْقُوهُمْ تِلْكَ نَفْسُ يَوْمٍ كَانَ أَكْثَرُهُمْ فَيْسِقُونَ ۝
 إِشْرَؤُا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِكُلِّ فِتْنَةٍ وَاعْنِ سَيِّئَاتِهِ
 إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ لَئِنْ كُنْتُمْ فِي مُيُوسٍ إِلَّا
 وَلَا ذِمَّةَ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ ۝ فَإِنْ تَأَلَّوْا أَكَلَمُوا
 الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَفَعَلُوا فِي الدِّينِ مَا قُضِيَ
 إِلَيْهِمْ فَلْيَعْمَلُوا يَوْمَهُمْ ۝ وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ
 مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا
 أَيْمَانَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ
 يَنْتَهُوْنَ ۝ أَلَمْ تَقَاتِلُوا قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ
 وَهَبُوا بِأَخْرَاجِ الرُّسُولِ وَهُمْ بَدُّوْا أَوَّلَ مَرَّةٍ
 أَتُحْسِنُهُمْ قَالَهُ أَتَىٰ أَنْ تُحْسِنُوهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝

ئۇلارغا ئۇرۇش ئېچىڭلار، اللہ ئۇلارنى سىلەرنىڭ قولۇڭلار بىلەن جازالايدۇ. اللہ ئۇلارنى خار قىلدۇ، اللہ سىلەرنى ئۇلار ئۈستىدىن غالىب قىلدۇ. (ئىسلام دىنىنى ئۈستۈن قىلىپ، كاپىرلارنى جازالاپ) مۆمىن قەۋمنىڭ كۆڭلىگە شىپالىق (يەنى تەسەللى) بېرىدۇ^[14]. ھەم ئۇلارنى دىل-لىرىدىكى ئاچچىقتىن خالاس قىلدۇ. اللہ خالىغان ئادەمنى تەۋبىگە مۇۋەپپەق قىلدۇ. اللہ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[15]. اللہ سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى جىھاد قىلغانلارنى، اللە دىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە مۆمىنلەردىن باشقىنى سىرداش قىلىۋالمايدۇ. لارنى بىلىمىي (يەنى ئوتتۇرىغا چىقارماي) تۇرۇپ سىلەر ئۆز ھالىمىزغا قويۇپ بېرىلىمىز، (يەنى

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَضْرِبُهُمُ اللَّهُ أَعْيُنًا
وَيُثْبِتُ صُدُورَهُمْ فُتُومِينَ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ۖ
يَتُوبُ اللَّهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنَّ
تُكْرَبُونَ وَلَكِنَّا يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَجْهَدُونَ أَمْوَالَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ
مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولُهُ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِجَعْلِ الْخَبِيرِ ۖ
يَمُوتُ قَتْلُونَ ۖ مَا كَانَ لِلشَّافِرِينَ أَنْ يُعْمَرُوا أَمْوَالَهُمُ اللَّهُ
شَهِيدٌ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ يَوْمَئِذٍ ۚ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ ۖ
فِي الْكُفْرِ هُمْ خِلْدُونَ ۖ إِنَّمَا يُعْمَرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مِنْ أَمْرِ يَاقُوتِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَمْسَسْ إِلَى اللَّهِ
قَعْلَىٰ ۚ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُتَّقِينَ ۖ أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ
الصَّخْرِ وَجَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ أَمْرَ يَاقُوتِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَجْهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوِينَ عِنْدَ اللَّهِ وَ
لِللَّهِ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۖ أَلَمْ يَنْزِلْ مِنَ السَّمَاءِ
هَاجَرُونَ وَجْهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ
أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ۝

سىنالىمىز) دەپ ئويلايمىلەر؟ اللہ سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن خەۋەرداردۇر^[16]. مۇشرىكلار ئۆزلىرىنىڭ كۆڭرىنى ئىقرار قىلىپ تۇرۇقلۇق (يەنى كاپىرلىق بىلەن اللەنىڭ مەسجىد-لىرىنى ئاۋات قىلىش بىر-بىرى بىلەن سىغىشالمايدۇ)، (ئۇلارنىڭ) اللەنىڭ مەسجىدلىرىنى ئاۋات قىلىشى توغرا ئەمەس، ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسى بولمايدۇ، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ^[17]. اللەنىڭ مەسجىدلىرىنى پەقەت اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان، ناماز ئۆتىگەن، زاكات بەرگەن، اللە دىن باشقىدىن قورقمىغان كىشىلەرلا ئاۋات قىلدۇ (يەنى مەسجىدنى رېمونت قىلىش، سەرەمجانلاشتۇرۇش، تازىلاش، مەسجىد تە داۋاملىق ناماز ئۆتەش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى قىلدۇ)، ئەنە شۇلارنىڭ ھىدايەت تاپقۇ-چىلاردىن بولۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ^[18]. سىلەر ھاجىلارنى سۇ بىلەن تەمىنلەشنى، مەسجىدى ھەرامنى ئاۋات قىلىشنى اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ۋە اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغان-لارنىڭ (ئىمانغا) ئوخشاش ھېسابلامىسىلەر؟ اللەنىڭ نەزىرىدە ئۇلار ئوخشاش ئەمەس. اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[19]. ئىمان ئېيتقانلارنىڭ، ھىجرەت قىلغانلارنىڭ ۋە ماللىرى ھەم جانلىرى بىلەن اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلارنىڭ دەرىجىسى اللەنىڭ دەرىجىسىدە ئەڭ كاتتىدۇر؛ ئەنە شۇلار (ساۋاب تېپىش بىلەن) مەقسىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر^[20].

پەرۋەردىگار ئۇلارغا ئۆزىنىڭ رەھىمىتى، رازى-لىقى ۋە جەننەتلىرى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈلۈك نېمەتكە ئېرىشىدۇ⁽²¹⁾. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ دەرگاھىدا (ئۇلارغا) كاتتا ساۋاب بار⁽²²⁾. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر ئاتىلىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار ئىماندىن كۆفرىنى ئارتۇق كۆرسە (كۆف-رىدا مەھكەم تۇرسا)، ئۇلارنى دوست تۇتماڭلار. ئىچىڭلاردىن كىملىرىكى، ئۇلارنى دوست تۇتسىمۇ، ئۇلار زالىملاردۇر (يەنى ئۇلارغا ئوخشاش مۇشرىكتۇر، چۈنكى مۇشرىكلىككە رازى بولغان ئادەممۇ مۇشرىك ھېسابلىنىدۇ)⁽²³⁾. ئېيتقىنكى، ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق-تۇغقانلىرىڭلار (ھەمدە ئۇلاردىن باشقىلار)، تاپقان پۇل-ماللىرىڭلار، ئاقىي قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَدَتْ لَهُمْ فِيهَا نَجْوَاهُمْ يُخْرُجُونَ ۖ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا جَنَّاتٌ أَلْفَ أَلْفَ نَاجِيَةٍ ۖ فِيهَا زُجُجٌ كَافُورٌ ۚ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ الَّتِي اتَّخَذُوا وَآبَاءُكُمْ وَ

إِخْوَانُكُمْ أُولَئِكَ السُّبُلُ الَّتِي اتَّخَذُوا عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَيَتَّبِعْ سَبِيلَهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۖ قُلْ إِنْ كَانَ

آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ

أَقْرَبُ لَكُمْ وَأَوْفَارٌ تَحْتَ رِجَالِكُمْ فَتَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكِنَ

تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ

فَتَرْتَضَوْا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۚ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي

مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۚ وَذِكْرٌ حَسْبٍ ۖ إِنْ أَدْعَيْتَكُمْ كُفْرًا قُلْتُمْ

قُلْنَا نَعْنِ عَيْتَكُمْ شَيْئًا وَصَافَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحِمَتْ

لَكُمْ وَلَكُمْ مَدِيرِينَ ۚ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ س�َيِّئَاتِهِ عَلَى رَسُولِهِ

وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ۖ

كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن ئاللاھ دىن، اللە نىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىنمۇ سۆيۈملۈك بولسا (يەنى شۇلار بىلەن بولۇپ كېتىپ، اللە نىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بەرمىسەڭلار)، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى اللە نىڭ ئەمرى (يەنى مەككىنى پەتە قىلىش ئىزىنى) كەلگۈچە كۈتۈڭلار، اللە پاسىق قەۋمنى (يەنى اللە نىڭ دىنىنىڭ چەك-چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ⁽²⁴⁾. اللە سىلەرگە نۇرغۇن جەڭ مەيدانلىرىدا ۋە ھۈنەين كۈنىدە (يەنى جېڭىدە) ھەقىقەتەن ياردەم بەردى. ئەينى ۋاقىتتا سانىڭلارنىڭ كۆپلۈكىدىن خۇشاللىنىپ كەتتىڭلار (يەنى بۈگۈن بىزنىڭ سانىمىز كۆپ، مەغلۇپ بولمايمىز دېدىڭلار، بۇ چاغدا سىلەرنىڭ سانىڭلار 12 مىڭ، دۈشمىنىڭلارنىڭ سانى 4000 ئىدى)، سانىڭلارنىڭ كۆپلۈكى سىلەرگە قىلچە ئەسقا تىمىدى. (قاتتىق قورقىنىڭلاردىن) كەڭ زېمىن سىلەرگە تار تۈيۈلدى. ئاندىن (مەغلۇپ بۇلۇپ، رەسۇللارنى ئازغىنا مۆمىنلەر بىلەن تاشلاپ) ئارقاڭلارغا قاراپ قاچتىڭلار⁽²⁵⁾. ئاندىن اللە پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە (مەرھەمەت قىلىپ) خاتىرجەملىك بېغىشلىدى، سىلەرگە قوشۇنلارنى (يەنى سىلەرگە ياردەمگە پەرىشتىلەرنى) چۈشۈردى، ئۇلارنى سىلەر كۆرمىدىڭلار (شۇنىڭ بىلەن سىلەر غەلىبە قىلىدىڭلار)، اللە كاپىرلارنى (ئۆلتۈرۈلۈش ۋە ئەسىر ئېلىنىش بىلەن) ئازابلىدى، كاپىرلارنىڭ جازاسى ئەنە شۇ⁽²⁶⁾.

شۇنىڭدىن كېيىن، اللە خالىغان ئادەمگە تەۋبىنى
بېسىپ قىلىدۇ (يەنى ئىسلام دىنىغا كىرىشكە
مۇۋەپپەقىيەت قىلىدۇ). اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى.
دۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (27). ئى مۆمىنلەر! مۇشرىك-
لار (اللە نى ئىنكار قىلغانلىقلارنى ۋە ئۇلارنىڭ ئېتى-
قادى بۇزۇق بولغانلىقلارنى ئۈچۈن) پەقەت نىجىستۇر،
مۇشۇ يىلدىن (يەنى ھىجرىيىنىڭ 9-يىلىدىن) كېيىن
ئۇلار مەسجىدى ھەرامغا (يەنى ھەرەمگە) يېقىنلاش-
مىسۇن (يەنى ھەج قىلمىسۇن، تۆمرە قىلمىسۇن).
ئەگەر سىلەر (ئى مۆمىنلەر! مۇشرىكلارنىڭ ھەرەمگە
كىرىشتىن مەنئى قىلىنىشى بىلەن) پېقىرىلقتىن
قورقساڭلار، اللە خالىسا ئۆز پەزىلى بىلەن سىلەرنى
باي قىلىدۇ. شۇبھىسىزكى، اللە (سىلەرگە پايدىلىق
ئىشلارنى) بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر (28). سىلەر ئەھلى كىتابتىن اللە غا ۋە

تَعْرَبُ تَوْبَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ
جَسَاسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عِلْمِهِمْ هَذَا ۚ
إِنْ خِفْتُمْ عَلَيْهِ فَنُفُوتٌ يَفْنَىٰ ۚ وَاللَّهُ مِنَ فَضْلِهِ إِن شَاءَ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ
رَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُؤْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ
طَاغِرُونَ ۝ وَقَالَتِ الْيَهُودُ غُرَبَاؤُنَ لِلَّهِ وَالْقَالِي
النَّصْرَى السَّيِّئُ ۚ إِنَّ اللَّهَ ذَلِكُمْ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
يَضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَإِنْ قُلُوبُهُمْ
قَاتِلَهُمُ اللَّهُ أَنْ يَكُونُوا يَتَّقُونَ ۝ إِنَّا تَخَذْنَا مِنْهُم
وَرَهْبًا ۚ إِنَّهُمْ آيَاتُنَا لِلْإِنسَانِ الْغَافِلِينَ ۝ وَالْمَسِيحَ
ابْنَ مَرْيَمَ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَّا رَحْمَةً بَالِغًا
لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۚ سُبْحَنَ عَنَّا يُشْرِكُونَ ۝

ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغانلار (يەھۇدىيلار ئۆزەيرىنى اللە نىڭ ئوغلى، ناسارالار
ئىسانى اللە نىڭ ئوغلى دەپ ئېتىقاد قىلغانلىقلارنى ئۈچۈن، ئۇلار اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە
ئېتىقاد قىلىمىز دېگەن بىلەنمۇ ئېتىقاد قىلمىغاننىڭ ئورنىدىدۇر) بىلەن، اللە (ئۆزىنىڭ كىتابىدا)
ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (سۇننىتىدە) ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھارام بىلمەيدىغانلار ۋە ھەق دىن
(يەنى ئىسلام دىنى) غا ئېتىقاد قىلمايدىغانلار بىلەن، تاكى ئۇلار سىلەرگە بويسۇنۇپ خار ھالدا
جىزىيە تۆلىگەنگە قەدەر، ئۇرۇش قىلىڭلار (29). يەھۇدىيلار: «ئۆزەير اللە نىڭ ئوغلىدۇر» دېدى،
ناسارالار: «مەسىھ (يەنى ئىسا) اللە نىڭ ئوغلىدۇر» دېدى، بۇ، ئۇلارنىڭ ئاغزىدىكى (دەلىللىرى)
سۆزىدۇر، (ئۇلارنىڭ سۆزلىرى) ئىلگىرىكى كاپىرلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ: «پەرشتىلەر
اللەنىڭ قىزلىرىدۇر» دېگەن) سۆزلىرىگە ئوخشايدۇ. اللە ئۇلارغا لەنەت قىلمىسۇنكى، (اللە نىڭ
بالىسى يوقلۇقىغا روشەن دەلىل تۇرسا، ھەقىقەتتىن باتىلغا بۇرۇلۇپ) ئۇلار قانداقمۇ (اللەنىڭ
بالىسى بار دەپ) اللە غا يالغان چاپلايدۇ (30). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھىبىرلىرىنى، راھىبلىرىنى (يەھۇدىيلار
بىلەن ناسارالارنىڭ دىنىي باشلىقلىرىنى، ئۆلىمالىرىنى) ۋە مەريەم ئوغلى مەسىھنى مەيۇد قىلىۋالدى.
(ھالبۇكى) ئۇلار (پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق) پەقەت بىر ئىلاھقا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلغان ئىدى،
ئۇنىڭدىن باشقا (يەنى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە دىن باشقا) ھېچ مەيۇد (بەرھەق)
يوقتۇر، اللە ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەنلىرىدىن پاكىتۇر (31).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار، يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) اللەنىڭ نۇرسىنى (يەنى ئىسلام دىنىنى) ئېغىزلىرى (يەنى يالغان-ياپەداق بوھتانلىرى) بىلەن ئۇچۇر-مەكچى بولىدۇ. اللە ئۆز نۇرسىنى ئۈستۈن قىلماي قالمايدۇ، كاپىرلار (بۇنى) يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ⁽³²⁾. اللە ھەق دىن (ئىسلام) نى بارلىق دىنلاردىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى تولۇق) ھىدايەت ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى، مۇش-رىكلار ئۇنىڭ (ئۈستۈن بولۇشىنى) يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ⁽³³⁾. ئى مۆمىنلەر! ھىبىرلەر ۋە راھىب-لەردىن (يەھۇدىي ۋە ناسار ئۆلىمالىرىدىن) نۇر-غۇنلىرى كىشىلەرنىڭ پۇل-ماللىرىنى ھەققەتەن ھارام يەيدۇ، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ دىنىغا كىرىشتىن توسىدۇ، ئالتۇن-كۈمۈش يىغىپ، ئۇنى اللەنىڭ

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى
اللَّهُ أَنْ يَكْفُرَ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝ هُوَ
الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالزُّهْمَانِ لَمِثْلُ حَلُوقِ
أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَفْضُلُونَهَا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا
فِي نَارٍ جَهَنَّمَ فُتُكُلَىٰ يَهَابُهَا لَهُمْ وَجُوبُهُمْ وَيُطْهَرُهُمُ
هَذَا مِمَّا كُتِبَ لَهُمْ لَا تَتَّخِذُوا مَالَكُمْ تَكْتُمُونَ ۝
إِنَّ عَذَابَ الشَّهْوَرِ عِندَ اللَّهِ أَشَدُّ عَذَابَ شَهْرٍ ۝
كُتِبَ لِلَّهِ يَوْمَ حُلَّتِ السَّحَابُ وَالْأَرْضُ مِنْهَا
أَرْبَعَةٌ حُرُومٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَطْلُبُوا
فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ ۝ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا
يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ۝ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ۝

يولىدا سەرپ قىلمايدىغانلارغا (دوزاختا بولىدىغان) قاتتىق ئازاب بىلەن بىشارەت بەرگىن⁽³⁴⁾. ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇ ئالتۇن-كۈمۈشلەر جەھەننەمنىڭ ئوتىدا قىزىتىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ پىشانىلىرى، يانىلىرى ۋە دۈمبىلىرى داغلىنىدۇ. ئۇلارغا: «بۇ سىلەرنىڭ ئۆزەڭلار ئۈچۈن يىغقان ئالتۇن-كۈمۈشۈڭلار (سىلەر بۇ دۇنيا-يىڭلاردىكى) اللەنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىدىڭلار. يىغقان ئالتۇن-كۈمۈشۈڭلارنىڭ ۋابالىنى تېتىڭلار» دېيىلىدۇ⁽³⁵⁾. شۈبھىسىزكى، ئاسمان ۋە زېمىن يارىتىلغاندىن تارتىپ (قەمەرى) ئايلارنىڭ سانى اللەنىڭ دەرگاھىدا (يەنى لەۋھۇلمەھپۇزدا) 12 دۇر، ئۇلاردىن تۆتى (يەنى زۇلقەئدە، زۇلمەججە، مۇھەررەم، رەجەپ) ئۇرۇش قىلىش ھارام قىلىنغان ئايلاردۇر، بۇ توغرا دىندۇر (يەنى مەزكۇر تۆت ئايدا ئۇرۇشنىڭ ھارام قىلىنىشى اللەنىڭ توغرا دىندۇر)، بۇ ئايلاردا (ئۇلارنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىماسلىق بىلەن، اللە چەكلىگەن گۇنا ئىشلارنى قىلىش بىلەن) ئۆزەڭلارغا زىيان سالماڭلار، مۇشرىكلار سىلەرگە بىرلىكتە ھۇجۇم قىلغاندەك، سىلەرمۇ ئۇلارغا قارشى بىرلىكتە ئۇرۇش قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىلىدۇر (يەنى اللەنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرۈش، مەنئى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلىنىش بىلەن اللەدىن قورققۇچىلارغا اللەنىڭ ياردەم بېرىدىغانلىقىغا ئىشەنچىدە بولۇڭلار)⁽³⁶⁾.

ئايىنى ئارقىغا سۈرۈش (يەنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايىنى باشقا بىر ئايغا ئۆزگەرتىپ، يىلىنىڭ 12 ئېيىنى 13 ئايغا كۆپەيتىش) كۈفرىنى زىيادە قىلىشتۇر، بۇنىڭ بىلەن كاپىرلار ئازدۇ-رۇلىدۇ؛ ئۇلار اللە ھارام قىلغان ئايلارنىڭ سانسىغا مۇۋاپىقلىشىش ئۈچۈن، ئۇنى بىر يىل ھالال قىلسا، ئىككىنچى يىلى ھارام قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار اللە ھارام قىلغان ئايىنى ھالال قىلىدۇ، ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ يامان ئەمەللىرى چىرايلىق كۆرسىتىلدى. اللە كاپىر قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[37]. ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلىشقا چىقىڭلار دېيىلسە، نېمىشقا يۈرتۈڭلاردىن ئايرىلغىڭلار كەلمەيدۇ؟ دۇنيا ھاياتىنى ئاخىرەتتىكى (بەخت) بىلەن تېگىشكە رازى بولدۇڭلارمۇ؟ دۇنيا ھاياتىدىن بەھرىمەن بولۇش ئاخىرەتنىڭ نېمەتلىرى

إِنَّمَا السَّبْحُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُصَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُجَاهِدُونَ عَالِمًا وَيَحْرِمُونَ عَالِمًا يُبَاطِلُونَ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سَوَاءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَعَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِذَا قُلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ارْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْأَرْضِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلٌ ۝ الْأَتَفَعَلُوا لِمَعْنَى اللَّهِ عَدَاةً أَلَيْسَ لَهُمْ قِسْطٌ فِي مِمَّا كَفَرُوا وَلَا تَنْصُرُوهُ شَيْئًا ۝ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ الْأَتَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ لِكُلِّ الْفِرْقَانِ كَلِمَةً ۝ الشُّكْلُ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ اتَّفَعُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئەر زىمىن نەرسىدۇر^[38]. ئەگەر سىلەر جىھادقا چىقىمىڭلار اللە سىلەرگە قاتتىق ئازاب قىلىدۇ. (سىلەرنى ھالاك قىلىپ) ئورۇنڭلارغا سىلەردىن باشقا قەۋمنى كەلتۈرىدۇ، سىلەر اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيسىلەر، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر^[39]. ئەگەر سىلەر اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم قىلىمىڭلار (اللە ياردەم قىلىدۇ)، اللە ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا ياردەم قىلغان ئىدى. ئۆز ۋاقتىدا كاپىرلار ئۇنى (مەككىدىن) ھەيدەپ چىقارغان ئىدى. ئۇنىڭغا پەقەت بىر كىشى (يەنى ئەبۇبەكرى سىددىق) ھەمرا ئىدى. ئەينى زاماندا ئۇ ئىككىسى غاردا ئىدى. (رەسۇلۇللا) ھەمراھقا: «غەم قىلمىغىن، اللە ھەقىقەتەن بىز بىلەن بىللە» دەيتتى، اللە ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبىرىگە) خاتىرجەملىك بېغىشلىدى، ئۇنىڭغا (پەرىشتىلەردىن بولغان) قوشۇنلار بىلەن مەدەت بەردى، ئۇلارنى سىلەر كۆرمىدىڭلار، كاپىرلارنىڭ سۆزىنى (يەنى شېرىك كەلىمە-سىنى) پەس قىلدى، اللەنىڭ سۆزى (يەنى كەلىمە تەۋھىد) ئۈستۈندۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[40]. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) سىلەر يېنىڭ بولغان ياكى ئېغىر بولغان ھالەتتە (يەنى مەيلى ياش-قېرى، پىيادە، ئۇلاغلىق بولۇڭلار، ئوڭۇشلۇق ۋە قىيىن شارائىتتا بولۇڭلار، ئىختىيارىي ۋە ئىختىيارسىز بولۇڭلار، ھەممە ئەھۋالدا) جىھادقا چىقىڭلار، اللەنىڭ يولىدا مېلىڭلار بىلەن، جېنىڭلار بىلەن جىھاد قىلىڭلار، ئەگەر بىلىمىڭلار مۇنداق قىلىش سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر^[41].

ئەگەر (ئۇلارنىڭ دەۋەت قىلىنغىنى) ئاسان قولغا كېلىدىغان غەنئەت ۋە (يىراق ئەمەس) ئوتتۇراھال سەپەر بولىدىغان بولسا، ئۇلار چوقۇم ساڭا ئەگىشىپ (غەنئەت ئېلىش مەقسىتىدە) چىقاتتى. لېكىن، بۇ ئارىلىق ئۇلارغا يىراق بىلىنىدى. ئۇلار اللە بىلەن قەسەم ئىچىپ: «ئەگەر چىقىشقا قادىر بولالغان بولساق، ئەلۋەتتە سىلەر بىلەن بىللە چىقاتتۇق» دىيدۇ، ئۇلار (يالغان قەسەملىرى تۈپەيلىدىن) ئۆزلىرىنى ئۆزلىرى ھالاك قىلىدۇ، اللە بىلىدۇكى، ئۇلار شەك-شۈبھىسىز يالغانچىلاردۇر^[42]. (ئى مۇھەممەد!) اللە سېنى كەچۈردى، (ئۆزىرىسىدە) راستچىلار بىلەن يالغانچىلار (ساڭا ئېنىق بولسىغىچە نېمىشقا ئۇلارغا چىقىماسلىققا) رۇخسەت بەردىك^[43].

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ السَّفَرَةُ وَصَاحِبُهُمْ يَأْتِيهِمْ لِيُاسْتَفْتُواكَ فَتَمَنَّوْا أَن تَمُوتُوا بِأَلْسِنَتِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ لَكُمْ الَّذِينَ بُدِلُوا ۚ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ إِذْ نُتِ لَهُمْ حَتَّى يَذَبِّحُوا لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَذَّابِينَ ۚ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُلْمُونَكَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَن تُبَاحِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُفْتِرِينَ ۚ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّ يَتَرَدَّدُونَ ۚ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً ۚ وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انطباعَهُمْ فَتَبَكَّوْهُمْ وَقُيْلَ اقْعُدُوا مَعَ الْفَجَرِيِّينَ ۚ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا ۚ وَلَا أُضْعِفُوا إِخْلَافَكُمْ لِيَبْغُوا كُفْرَهُمْ فَاسْتَأْذَنُوا فَفَرَّقَهُمْ ۚ وَفِيكُمْ سَمْعُونُ لَهُمُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ۝

(ئى مۇھەممەد!) اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغانلار سەندىن ماللىرى بىلەن ۋە جانلىرى بىلەن جىھاد قىلىشقا رۇخسەت سورىمايدۇ. اللە تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ^[44]. (ئى مۇھەممەد) سەندىن پەقەت اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغانلار، دىللىرىدا اللە نىڭ بىرلىكىگە ۋە سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇمانى بارلار رۇخسەت سورىيدۇ، ئۇلار ئۆز گۇمانىدا تېڭىرقاپ يۈرىدۇ^[45]. ئەگەر ئۇلارنىڭ جىھادقا چىقىش نىيىتى بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنىڭغا تەييارلىق قىلاتتى، لېكىن اللە ئۇلارنىڭ چىقىشىنى ياقىتۇرمىدى، (ئۇلارنىڭ دىللىرىغا ھورۇنلۇقنى سېلىپ) ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى سۈندۈردى. (ئۇلارغا) «ئۆيلىرىدە قېلىپ قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كىچىك بالىلار، ئاجىزلار) بىلەن قېلىڭلار» دېيىلدى^[46]. ئەگەر ئۇلار سىلەر بىلەن بىرلىكتە چىققان بولسا، ئاراڭلاردا پەقەت پىمىتنە-پاساتنى كۆپەيتەتتى، ئاراڭلارغا بۆلگۈنچىلىك سېلىش ئۈچۈن چوقۇم سۈخەنچى-لىك بىلەن شۇغۇللىناتتى، ئاراڭلاردا ئۇلار ئۈچۈن تىڭ-تىڭلايدىغانلار بار، اللە زالىملارنى (يەنى مۇناپىقلارنىڭ ئىچى-تېشىنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر^[47].

ئىلگىرى ئۇلار تاكى اللە نىڭ ياردىمى كەلگەنگە، اللە نىڭ دىنى ئۈستۈنلۈك قازانغانغا قەدەر، ھەقىقەتەن، بۆلگۈنچىلىك سېلىشقا ئۇرۇنغان، ساڭا ھىيلە-مىكىرلەرنى ئىشلەتكەن ئىدى، ھالبۇكى، ئۇلار بۇنداق بولۇشنى (يەنى دىننىڭ ئۈستۈنلۈك قازىنىشىنى) يامان كۆرگۈچىلەردۇر⁽⁴⁸⁾. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا: «ماڭا (يەنى مېنىڭ قېلىشىمغا) رۇخسەت قىلىغىن، مېنى بالاغا گىرىپتار قىلىغىن (يەنى رۇمنىڭ ئاياللىرى بىلەن گۇناھ قىلىپ سېلىشىمغا سەۋەبچى بولىغىن)» دېگۈچىلەرمۇ بار. ئەمەلدە ئۇلار (مۇناپىقلىقتىن ئىبارەت چوڭ) بالاغا گىرىپتار بولدى. شۇبھىسىزكى، جەھەننەم كاپىرلارنى ئوراپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁴⁹⁾. ئەگەر سەن بىرەر ياخشىلىققا ئېرىشسەڭ، ئۇلارنىڭ كۆڭلى يېرىم بولىدۇ؛ ئەگەر

لَقَدْ ابْتِغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلِ وَلَكِنَّكَ الْاُمُورَ
حَتَّىٰ جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَرِهُوْنَ ﴿٥٠﴾
وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ اِنَّنِيْ وَاَلَا تَقِيْلُ اَلَا نِي
الْفِتْنَةَ سَقَطُوْا اِنَّ جَهَنَّمَ لَمِ حِيْطَةٌ اَلَا تَقِيْلُ ﴿٥١﴾
اِنَّ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ فَمِنْهُمْ وَاِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ
يَقُوْلُوْا اَقْدَاخْدَا اَمْرًا مِّنْ قَبْلٍ وَيَقُوْلُوْا هُمْ
فَرِحُوْنَ ﴿٥٢﴾ لَّنْ يُصِيبَنَا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ
مَوْلَانَا وَعَلَى اللّٰهِ فَاَتِيْكَوْا لَّيْلَ الْيَوْمِ يُؤْتُوْنَ ﴿٥٣﴾
هَلْ تَرْتَضُوْنَ يٰۤاَلَا اِلٰهَ اَحَدٌ اَلْحَسْبُ الْغَسَقِيْنَ وَنَحْنُ
تَتَرْتَضُوْنَ يٰۤاَلَا اَنْ يُصِيبَكُمْ اللّٰهُ يَٰعَدَايُ مِّنْ عِنْدِهَا
اَوْ يَأْتِيْكُمْ بِدَآءٍ فَرَقَضُوْا اَلَا مَعَكُمْ مِّنْ مَّضْمُوْنٍ ﴿٥٤﴾
اَنفِقُوْا طَوْعًا وَّاَوْكْرَهًا لَّنْ يُّتَقَبَلَ مِنْكُمْ اِنْ كُنْتُمْ كَاٰمِنِيْنَ ﴿٥٥﴾
فَيَقِيْلُ ﴿٥٦﴾ وَمَا مَنَعَكُمْ اَنْ تُقْبِلَ وَمِنْهُمْ نَفَقَةٌ اِلَّا
اَنْهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَاَلَا يَأْتُوْنَ الصَّلٰوةَ
اَلَا هُمْ كَسَالَى وَاَلَا يَتَّقُوْنَ اَلَا هُمْ كَرِهُوْنَ ﴿٥٧﴾

ساڭا بىرەر مۇسەبەت كەلسە: «ئىشنىڭ ئالدىنى ئالغان ئىكەنمىز» دېيىشىپ خۇشال قايتىشىدۇ⁽⁵⁰⁾. ئېيتقىنكى، «بىزگە پەقەت اللە نىڭ تەقدىر قىلغان نەرسىسى يېتىدۇ، ئۇ بىزنىڭ مەدەتكارىمىزدۇر. مۆمىنلەر اللە غا تەۋەككۈل قىلىسۇن (يەنى مۆمىنلەر ھەممە ئىشنى اللە غا تاپشۇرسۇن، ئۇندىن باشقا ھېچ ئەھەدىگە يۆلەنمىسۇن)»⁽⁵¹⁾. ئېيتقىنكى، «سەلەر پەقەت بىزنىڭ (غەلبە قىلىش ياكى شېھىت بولۇشتىن ئىبارەت) ئىككى خىل ياخشى ئاقىۋەتنىڭ بىرىگە ئېرىشىشىمىزنى كۈتۈۋاتىسىلەر، بىزمۇ اللە نىڭ سىلەرگە ئۆز دەرگاھىدىن ئازاب چۈشۈرۈشىنى ياكى بىزنىڭ قولىمىز ئارقىلىق سىلەرنى جازالىشىنى كۈتۈۋاتىمىز، سىلەرمۇ (ئۆزەڭلارغا كەلگەننى) كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە (ئۆزىمىزگە كەلگەننى) كۈتەيلى»⁽⁵²⁾. ئېيتقىنكى، «ئى مۇناپىقلار جامائەسى!» سىلەر ئىختىيارىي ياكى مەجبۇرىي يوسۇندا (قانچىلىك پۇل-مال سەرپ قىلساڭلارمۇ) ھەرگىز قوبۇل قىلىنمايدۇ، چۈنكى سىلەر اللە نىڭ ئىتائەتتىن چىققان قەۋم بولدۇڭلار⁽⁵³⁾. ئۇلارنىڭ بەرگەن نەپىقىلىرى شۇنىڭ ئۈچۈن قوبۇل بولمايدۇكى، ئۇلار اللە نى ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدۇ، نامازنى خۇش ياقماسلىق بىلەن ئوقۇيدۇ، (پۇل-مېلىنى) رازىلىق بىلەن بەرمەيدۇ⁽⁵⁴⁾.

ئۇلارنىڭ مال-مۈلكى ۋە ئەۋلادى سېنى ئەجەب-
لەندۈرمىسۇن، اللە ئۇلارنى بۇ دۇنيادا شۇ نەرسە-
لەر بىلەن ئازابلاشنى ۋە ئۇلارنىڭ كاپىر پېتى
جان ئۈزۈشنى ئىرادە قىلىدۇ (55). ئۇلار: «بىز
چوقۇم سىلەر (يەنى سىلەرگە ئوخشاش مۇسۇل-
مانلار) دىن» دەپ، اللە بىلەن قەسەم ئىچىدۇ.
ئۇلار سىلەردىن ئەمەس، لېكىن ئۇلار (زىيان-
زەخمەتكە ئۇچراشتىن قورقۇپ، ئاغزىدا مۇسۇلمان
بولغان) قورقۇنچاق قەۋمدۇر (56). ئەگەر ئۇلار
بىرەر قورغان ياكى غار ۋە ياكى گەمىنى تاپسا
ئىدى، ئۇلار شۇ تەرەپكە قاراپ ئەلۋەتتە يۈگۈرۈش-
كەن بولاتتى (57). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ
بەزىسى سېنىڭ سەدىقە (ۋە غەنىمەت)لەرنى
تەقسىم قىلىشنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارغا ئۇنىڭدىن
بېرىلسە خۇش بولۇشىدۇ، بېرىلمەسە خاپا بولۇشىدۇ (58).

ئەگەر ئۇلار اللەنىڭ ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەن رازى
بولسا ۋە: «اللە بىزگە كۇپايە قىلىدۇ، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە ئۆز
پەزىلىدىن ئاتا قىلىدۇ، بىز ھەقىقەتەن اللەدىن (اللەنىڭ پەزىلىنى، ئېھسانىنى) ئۆتۈنۈپ
سورىغۇچىلارمىز» دېسە، ئەلۋەتتە، ئۇلار ئۈچۈن ياخشى بولاتتى (59). زاكات
پەقەت پېقىرلارغا، مەسكۇنلەرگە، زاكات خادىملىرىغا، دىللىرىنى ئىسلامغا
مايىل قىلىش كۆزدە تۇتۇلغانلارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، قەرزدارلارغا،
اللەنىڭ يولغا، ئىبن سەبىللەرگە بېرىلىدۇ، بۇ اللەنىڭ بەلگىلىمىسىدۇر،
اللە (بەندىلىرىنىڭ مەنپەئەتىنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر (60). ئۇلارنىڭ بەزىلىرى پەيغەمبەرگە (سوزى ۋە ھەرىكىتى
ئارقىلىق) ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ ۋە (پەيغەمبەرنى) «ئائىلىغان نەرسىسىنىڭ
ھەممىسىگە ئىشىنىدۇ» دەيدۇ. ئېيتقىنىكى، «(دۇرۇس، ئۇ) سىلەرگە پايدىلىق سۆزلەرنى
ئائىلاپ ئىشىنىدۇ، اللەنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىدۇ، مۆمىنلەرنىڭ سۆزىگە (ئۇلارنىڭ
ئىخلاسىنى بىلگەنلىكتىن) ئىشىنىدۇ، ئۇ سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ئۈچۈن رەھمەتتۇر». اللە
نىڭ پەيغەمبەرگە ئەزىيەت يەتكۈزىدىغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (61).

قُلْ أَتُحِبُّونَ أَمْوَالَهُمْ وَلَا أَوْلَادَهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
بِفَاقِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَفْسُهُمْ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝
وَيَحْيِيونَ بِأَلْفِهِمُ أَهْلَهُمْ وَلَهُمْ فِيهَا مِمَّا هُم بِمَكْرُومٍ ۝
يَعْرِفُونَ ۝ لَا يُحْيِيونَ مَلَكًا وَمَعْرَئٍ أَوْ مَدَّ خَلَا
لُوكُلِ الْآلِيَةِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ۝ وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ
فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا
مِنْهَا إِذًا هُمْ يُعْظَوْنَ ۝ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آلَسَهُمُ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ ۝ وَقَالَ أَحْسِبْنَا اللَّهُ سَبُؤًا إِنَّا اللَّهُ مِنْ قَضِيلٍ ۝
رَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ۝ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ
وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي
الزَّكَاةِ وَالْغَرَامِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً
مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ
الْبَنِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ ذُنُّ قُلٍّ أَذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ بِالْيَوْمَانِ وَرَحْمَةً لِّذِينَ آمَنُوا
مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

ئۇلار سىلەرنى رازى قىلىش ئۈچۈن (پەيغەمبەرگە تېگىدىغان گەپنى قىلمىسۇن دەپ) اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلار راستلا مۇمىن بولىدۇ-غان بولسا، اللەنى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى رازى قىلىشلىرى كېرەك ئىدى^[62]. (بۇ مۇناپىقلار) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە كىمكى قارشىلىق كۆرسىتىدىكەن، ئۇنىڭ دوزاخقا كىرىدىغانلىقىنى، دوزاخقا مەڭگۈ قالىدىغانلىقىنى بىلمەمدۇ؟ ئەنە شۇ چوڭ رەسۋالىقتۇر^[63]. مۇناپىقلار ئۆزلىرى توغرىسىدا بىرەر سۈرە نازىل بولۇپ، ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى (يەنى نىفاقنى) مۆمىنلەرگە خەۋەر بېرىشتىن قورقۇدۇ. ئېيتقىنكى، «سىلەر اللەنىڭ دىنىنى خالىغىنىڭلارچە) مەسخىرە قىلىڭلار، سىلەر (پاش بولۇشتىن) قورقىدىغان نەرسىنى (يەنى مۇناپىقلىقنى)

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُزَيِّنُوا إِلَيْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ
أَشَقُّ أَنْ يُزَيِّنُوا لَكُمْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ۝ أَمْ يَكْمُلُوا
أَنَّهُ مَنْ يَحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ۝ يَحْدَرُ الْمُتَّقُونَ
أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةُ تُذَكِّرُهُمْ بِمَا قَالُوا بِهِمْ
قُلِ اسْتَغْفِرُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحَدَّرُونَ ۝ وَلَكِنْ
سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَعُوْذُ وَنَعْلَبُ قُلِ يَا آلِهَةَ
وَأَيُّهَا وَرَسُولُهُ كُنْتُمْ سْتَعْتَبُونَ ۝ لَا تَقْنَطُوا أَنَّا
لَكُنْزُكُمْ بَعْدَ إِلَهَائِكُمْ إِنَّ نَعْفَ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ
نُعَذِّبُ طَائِفَةً يَا أَيُّهَا كَانُوا يَجْرِمُونَ ۝ الْمُتَّقُونَ
وَالْمُتَّقِينَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَمُرُّونَ بِالْمُنْكَرِ
وَيَعْلَمُونَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا
اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنْفِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝ وَعَدَ اللَّهُ
الْمُنْفِقِينَ وَالْمُنْفِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ
فِيهَا هِيَ حَبِيبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ۝

اللە چوقۇم ئاشكارا قىلىدۇ»^[64]. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ (مەسخىرە قىلغانلىقىنى) سورىساڭ، ئۇلار: «بىز (راستىن ئەمەس)، پەقەت ئىچ پۇشۇقى قىلىپ ئويىنىشىپ دەپ قويدۇق» دەيدۇ. (بۇ مۇناپىقلارغا) «سىلەر اللەنىڭ دىنىنى، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى كىتابىنى) ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى مەسخىرە قىلىدىڭلارمۇ؟» دېگەن^[65]. سىلەر (يالغان قەسەم ئىچىپ) ئۆزرە ئېيتماڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتقىنىڭلاردىن كېيىن، (پەيغەمبەرنى مەسخىرە قىلىش بىلەن) كاپىر بولدۇڭلار، سىلەردىن بىر گۇرۇھنى (راست تەۋبە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) ئەيۈ قىلساق، يەنە بىر گۇرۇھنى گۇناھكار بولغانلىقلىرى (يەنى مۇناپىقلىق بىلەن گۇناھنى داۋاملاشتۇرغانلىقلىرى) ئۈچۈن جازالىيىم^[66]. مۇناپىق ئەرلەر بىلەن مۇناپىق ئاياللار (مۇناپىقلىقتا ۋە ئىماندىن يىراق بولۇشتا) بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ، ئۇلار يامانلىققا بۇيرۇيدۇ، ياخشىلىقتىن توسىدۇ، ئۇلار قوللىرىنى يۇمۇۋال-لىدۇ (يەنى بېخىللىق قىلىپ سەدىقە بەرمەيدۇ). ئۇلار ئاللاھنى ئۇنتۇدى (يەنى اللەنىڭ تائىتىنى تەرك ئەتتى)، اللە مۇ ئۇلارنى ئۇنتۇدى (يەنى اللە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ پەزىلىدىن ۋە رەھمىتىدىن مەھرۇم قىلدى). شۇبھىسىزكى، مۇناپىقلار پاسقلاردۇر^[67]. اللە مۇناپىق ئەرلەرگە، مۇناپىق ئاياللار ۋە كۇفۇرلارغا دوزاخنى ۋەدە قىلدى، ئۇلار دوزاخقا مەڭگۈ قالىدۇ. دوزاخ ئۇلارنى (ئازابلاشقا) يېتەرلىكتۇر، اللە ئۇلارغا لەنەت قىلدى، ئۇلار مەڭگۈلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[68].

(ئى مۇناپىقلار، سىلەرنىڭ ھالىڭلار) سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن (ھالاك بولغان ئۈمىدلىرىڭ ھالىغا) ئوخشايدۇ، ئۇلار كۈچ-قۇۋۋەتتە سىلەردىن كۈچ-لىۈك، مال-مۈلكى ۋە ئەۋلادى سىلەرنىڭكىگە قارىغاندا كۆپ ئىدى. سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەر (دۇنيانىڭ لەززەتلىرى جەھەتتىكى) نېسىۋىسىدىن بەھرىمەن بولغاندەك، سىلەرمۇ (دۇنيانىڭ لەززەتلىرى جەھەتتىكى) نېسىۋەڭلاردىن بەھرىمەن بول-دۇڭلار؛ ئۇلار باتىلغا چۆمگەندەك، سىلەرمۇ باتىلغا چۆمدۇڭلار؛ ئەنە شۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئېتىبارسىزدۇر، ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر^[69]. ئۇلارغا ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنىڭ، نۇھ، ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ،

كَانَ يَوْمَئِذٍ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا إِشْدَادًا مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرُ
أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَبْتَعُوا بِهَا قُلُوبَهُمْ فَاسْتَنْتَعِمُوا
بِحِلَالِهِمْ كَمَا اسْتَنْتَعَمَ الْكَافِرِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ بِحِلَالِهِمْ
وَحَصْنَهُمْ كَالَّذِينَ خَالَفُوا وَآوَلِيكَ حَبِطَتِ أَعْمَالُهُمْ فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝ أَلَمْ يَأْتِهِمْ
نَبَأُ الْكَافِرِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودَ ۖ وَقَوْمُ
إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَاللُّؤْلُؤِيَّةَ ۚ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ ۝ وَاللُّؤْلُؤِيَّةُ وَالْمُؤْمِنَةُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ
بَعْضٍ يَآمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَفِيهِمْ مَوْنُ الصَّلَاةِ وَهُمْ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرُسُلَهُ ۚ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝
وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكَنٌ طَيِّبٌ فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

ئىبراھىم قەۋمىنىڭ، مەدىيەن ئاھالىسىنىڭ، كۆمۈرۈۋېتىلگەن قىشلارنىڭ (يەنى لۇت ئەلەيھىم-سالام قەۋمى قىشلارنىڭ) خەۋەرلىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلدى (بۇ مۆجىزىلەرنى ئۇلار ئىنكار قىلدى). اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار (كاپىر بولۇش ۋە گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى^[70]. مۆمىن ئەرلەر، مۆمىن ئاياللار بىر-بىرى بىلەن دوستتۇر، ئۇلار (كىشىلەرنى) ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، نامازنى (تولۇق) ئادا قىلىدۇ، زاكات بېرىدۇ، اللە غا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئىتائەت قىلىدۇ، ئەنە شۇلارغا اللە رەھىم قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[71]. اللە مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى ۋەدە قىلدى. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالدۇ، ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەردە گۈزەل جايلارنى ۋەدە قىلدى. (ئۇلار ئېرىشىدىغان) اللەنىڭ رازىلىقى (جەننەت نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسىدىن) كاتتىدۇر، بۇ چوڭ بەختتۇر^[72].

ئى پەيغەمبەر! كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا قارشى جەھاد قىلغىن، ئۇلارغا (قارشى غازات قىلىش ۋە قورقۇنۇش سېلىش بىلەن) قاتتىق مۇئامىلە قىلغىن، ئۇلارنىڭ جايى جەھەننەمدۇر، ئۇ نېمىدېگەن يامان جاي! (73) ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ھېچنەمە دېمىگەنلىكى توغرىسىدا اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئۇلار ھەقىقەتەن كۇفرى سۆزىنى ئېيتتى، ئىسلام دىنىغا كىرگەنلىكىنى ئىپادىلىگەندىن كېيىن كاپىر بولدى، ئۇلار ئىشقا ئاشمايدىغان ئىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇرۇندى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشنى قەستلىدى)، ئۇلارنىڭ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى) يامان كۆرۈشى پەقەت اللە نىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارنى ئۆز پەزىلىدىن باي قىلغانلىقى ئۈچۈندۇر، ئەگەر ئۇلار (مۇناپىقلىقتىن) تەۋبە قىلسا، ئۆزلىرىگە ياخشىدۇر،

ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن داۋاملىق) يۈز ئۆرۈسە، اللە ئۇلارنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاب بىلەن جازالايدۇ، يەر يۈزىدە ئۇلارغا (ئۇلارنى ئازابىتىن قۇتۇلدۇرىدىغان) بىرەر دوست ۋە بىرەر مەدەتكار تېپىلمايدۇ (74). ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بەزىلەر: «ئەگەر اللە بىزگە ئۆز پەزىلىدىن ئانا قىلسا (يەنى رىزقىمىزنى كەڭ قىلسا) ئەلۋەتتە سەدىقە بېرىمىز، ئەلۋەتتە ياخشىلاردىن بولاتتۇق» دەپ اللەغا ئەھدە قىلدى (75). اللە ئۇلارغا ئۆز پەزىلىدىن ئانا قىلغان (يەنى باي قىلغان) چاغدا، بېخىللىق قىلىشتى (يەنى ئەھدىنى بۇزۇپ، اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىشتىن يۈز ئۆرۈشتى) (76). ئۇلار (سەدىقە قىلىمىز، ياخشىلاردىن بولىمىز دەپ) اللەغا بەرگەن ئەھدىسىگە خىلاپلىق قىلغانلىقلىرى، (ئىمانىنى، ئېھسانىنى دەۋا قىلىشتىكى) يالغانچىلىقلىرى ئۈچۈن، اللەغا مۇلاقات بولىدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى)گە قەدەر مۇناپىقلىقنىڭ دىللىرىدا (يىلتىز تارتىپ) تۇرۇشنى اللە ئۇلارنىڭ (ئىشنىڭ) ئاقىۋىتى قىلدى (77). اللەنىڭ ئۇلارنىڭ ئىچكى سىرلىرىنى، (ئۆزئارا قىلىشقان) يوشۇرۇن سۆزلىرىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، پۈتۈن غەيبىلەرنى چوڭقۇر بىلىدىغانلىقىنى ئۇلار ئۇقمامدۇ؟ (78) (مۇناپىقلار) مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدىكى مەردلىك بىلەن (كۆپ) سەدىقە قىلغۇچىلارنى، تاقىتىنىڭ يېتىشىچە (يەنى كەمبەغەل بولغانلىقتىن ئاز) سەدىقە قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن جازالايدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (79).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۈچۈن مەيلى مەغپىرەت تەلەپ قىل، مەيلى مەغپىرەت تەلەپ قىلما (بەربىر ئوخشاش)، ئۇلار ئۈچۈن 70 قېتىم مەغپىرەت تەلەپ قىلساڭمۇ، اللە ھەرگىز ئۇلارنى مەغپىرەت قىلمايدۇ. چۈنكى ئۇلار اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى، اللە پاسق قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[80]. رەسۇلۇللاغا خىلاپلىق قىلىپ (تەبۈك غازىتىغا چىقماي) قېلىپ قالغانلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆيلىرىدە بىخە-رامان ئولتۇرغانلىقلىرى بىلەن خۇشال بولۇشتى، ئۇلار اللەنىڭ يولىدا ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جىھاد قىلىشنى ياققۇرمىدى، ئۇلار (بىر-بىرىگە): «ئىسسىقتا چىقماڭلار» دېيىشتى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «جەھەننەم-نىڭ ئوتى تېخىمۇ قىزىقتۇر. ئەگەر ئۇلار چۈش-مىدىغان بولسا، (ئەلۋەتتە ئىسسىقتا رەسۇلۇللا بىلەن بىرگە چىقاتتى)»^[81]. ئۇلار قىلىش (كۇناھ) لىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن، ئاز كۈلسۇن، كۆپ يىغلىسۇن^[82]. ئەگەر اللە سېنى (تەبۈك غازىتىدىن) قايتۇرۇپ (ئۆزىسىز قېلىپ قالغان مۇناپىقلاردىن) بىر تۈركۈمنىڭ يېنىغا ئېلىپ بارسا، ئۇلار (ئىككىنچى بىر غازاتقا) چىقىشقا سەندىن ئىزنى سورىسا: (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەر مەن بىلەن بىللە مەڭگۈ (غازاتقا) چىقماڭلار، ھەرگىز مەن بىلەن بىللە چىقىپ ئۇرۇش قىلماڭلار، شۈبھىسىزكى، سەلەر دەسلەپكى قېتىمدا (چىقماي، ئۆيۈڭلاردا بىخىرامان) ئولتۇرۇشقا رازى بولدۇڭلار، ئەمدى (غازاتقا چىقماي) قېلىپ قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كىچىك بالىلار) بىلەن ئولتۇرۇڭ-لار»^[83]. (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆلگەن ھېچبىر ئادەمنىڭ نامىزىنى چۈشۈرمىگەن، (دەپنە قىلىش، زىيارەت ياكى دۇئا ئۈچۈن) ئۇنىڭ قەبرىسى ئۈستىدىمۇ تۇرمىغىن، چۈنكى ئۇلار اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى. ئۇلار پاسق ھالىتى بىلەن ئۆلدى^[84]. ئۇلارنىڭ ماللىرى ۋە ئەۋلادلىرى سېنى ئەجەبلەندۈرمىسۇن. اللە دۇنيادا بۇلار ئارقىلىق ئۇلارنى جازالاشنى، ئۇلارنىڭ كاپىر پېتى جان ئۇزۇشنى ئىرادە قىلىدۇ^[85]. بىرەر سۈرە نازىل قىلىنىپ: «اللەغا ئىمان ئېيتىڭلار ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن بىللە جىھاد قىلىڭلار» دېيىلسە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مالدارلار سەندىن (غازاتتىن قېلىپ قېلىشقا) رۇخسەت سورايدۇ، ئۇلار: «بىزنى قوي، (غازاتقا چىقماي، ئۆيلىرىدە بىخىرامان) ئولتۇرغۇچىلار بىلەن بىللە بولايلى» دەيدۇ^[86].

إِسْتَفْعَرُوا لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾ قَرِحَ الْمُطَلَّونَ بِغُفْلِهِمْ خَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّسُولُ الْفِتْنَةَ تَارِجَهُمْ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلَيْضَ حَكْمٌ أَعْلَى وَلَيْسَ كُنُوزُهُمْ جَزَاءُ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ إِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَدْرَكَ لَمْ يُعْرَوْعِرْ قُلُوبَهُمْ فَجَزَاءُ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٣﴾ وَلَنْ تَقَاتِلَ أَمْرِي عُدَاؤُكُمْ رِجَالًا وَرِجَالًا فَأَعْتَدُوا لَكُمْ سَبْعَ فِئَةٍ مِنْ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا تَصِلَ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَمُوتْ عَلَى فِتْنَةٍ لَهُمْ كُفْرًا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ وَهْمٌ فِيقُونَ ﴿٨٤﴾ وَلَا تَجْعَلْ أَمْوَالَهُمْ أَبْوَابًا يَنْزِلُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَ نَفْسًا بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَرِهُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذْ أُنزِلَتْ سُورَةُ أَنْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ أَسَدًا ذَكَ أُولَ الظُّلُمِ مِنْهُمْ وَقَالُوا إِنَّكَ لَمَنْ مُعْطِوِينَ ﴿٨٦﴾

ئۇلار ئۆيلىرىدە قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كېسەل-
لەر ۋە ئاجىزلار) بىلەن بىللە بولۇشقا رازى
بولدى، ئۇلارنىڭ دىللىرى پېچەتلەندى. شۇنىڭ
ئۈچۈن، ئۇلار (جىھادتىكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت
قىلىشتىن كېلىدىغان بەختنى) چۈشەنمەيدۇ⁽⁸⁷⁾.
لېكىن، پەيغەمبەر ۋە پەيغەمبەر بىلەن بىللە ئىمان
ئېيتقانلار ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جىھاد
قىلدى، ئەنە شۇلار (ئىككىلا دۇنيانىڭ) ياخشىلىق-
لىرىغا ئائىل بولىدۇ، ئەنە شۇلار مەقسەتكە يەتكۈ-
چىلەردۇر⁽⁸⁸⁾. اللە ئۇلارغا ئاستىدىن ئۈستەڭلار
ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى. ئۇلار
ئۇنىڭدا مەڭگۈ قالدۇ، بۇ چوڭ بەختتۇر⁽⁸⁹⁾. ئەترا-
بلاردىن ئۆزرە بايان قىلغۇچىلار (جىھادقا چىقما-
لىققا) رۇخسەت سوراپ كەلدى. (ئىماننى دەۋا

رَضُوا يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَعَ الْغَوَالِفِ وَطِيعَ عَلَىٰ ثُلُوسِهِمْ
قُهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ۚ لَكِنَّ الرِّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الْخَيْرُ
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۚ عَدَا اللَّهُ لَهُمْ جَنَّتْ بَجَرَىٰ مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۚ وَ
جَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِمْنُهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ كَيْسَ عَلَى الضَّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الضَّرْفَىٰ وَلَا
عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا انْصَحُوا لِلَّهِ
رَسُولًا مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۚ
وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
مِمَّا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَيْنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الْكَمْرِ
حَرْثًا لَّاجِدٍ ۚ وَمَا يَنْفِقُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ ۚ وَالَّذِينَ
يَسْتَأْذِنُونَكَ هُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَن يَكُونُوا
مَعَ الْغَوَالِفِ وَطِيعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۝

قىلىپ) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە يالغانچىلىق قىلغانلار جىھادقا چىقمىدى (يەنى ئەتراپلار-
دىن يەنە بىر تۈركۈمى جىھادقىمۇ چىقمىدى، ئۆزرە بايان قىلىپمۇ كەلمىدى). ئۇلاردىن كاپىر
بولغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁹⁰⁾. ئاجىزلار (يەنى ياشانغان بوۋايلار)، كېسەللەر،
(جىھادقا چىقىشقا) خىراجەت تاپالمىغانلار اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق بولسلا،
جىھادقا چىقىمسا گۇناھ بولمايدۇ، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەشكە يول يوقتۇر، اللە
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەھر باندۇر⁽⁹¹⁾. يەنە مۇنداق كىشىلەرنىمۇ ئەيىبلەشكە يول
يوقتۇركى، ئۇلار (جىھادقا چىقىش ئۈچۈن) سەندىن ئۇلاغ سوراپ كەلگەندە، (ئۇلارغا سەن)
«مېنىڭ سىلەرنى تەمىنلەيدىغان ئۇلاغلىرىم يوق» دېدىڭ؟ ئۇلار (جىھادقا چىقىشقا) سەرپ قىل-
دىغان نەرسە تاپالمىغانلىقلىرى ئۈچۈن غەمكىن، كۆزلىرىدىن ياش تۆككەن ھالدا قايتىشتى⁽⁹²⁾.
ئۆزلىرى باي تۇرۇپ، (جىھادقا چىقىمىسلىققا) رۇخسەت سورىغانلار ئەيىبلىنىشى كېرەك، ئۇلار
(جىھادقا چىقىمىغان ئاياللار، كېسەللەر، ئاجىزلار) بىلەن بىللە بولۇشقا رازى بولدى، اللە ئۇلار-
نىڭ دىللىرىنى پېچەتلىۋەتتى، (شۇنىڭ ئۈچۈن) ئۇلار (اللەنىڭ ئەمرىنى) بىلمەيدۇ⁽⁹³⁾.

(ئون بىرىنچى پارە)

ئۇلارنىڭ يېنىغا (يەنى مەدەنىيەت تەبۈك غازىتى- دىن) قايتىپ كەلگەن چېغىڭلاردا، ئۇلار سىلەرگە (غازاتتىن قېلىپ قالغانلىقلىرى توغرىسىدا) ئۆزۈرە بايان قىلىدۇ، (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا: «ئۆزۈرە بايان قىلىڭلار، سىلەرنىڭ (سۆزۈڭلارغا) ئىشەن- مەيمىز، اللە سىلەرنىڭ ئەھۋاللىرىنى (ۋە دىلىڭلاردىكى مۇناپىقلىقنى) بىزگە خەۋەر قىلدى، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەر- نىڭ (بۇنىڭدىن كېيىنكى) ئەھۋاللىرىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ (مۇناپىقلىقتىن تەۋبە قىلامسىلەر؟ ياكى ئۇنىڭدا چىڭ تۇرامسىلەر؟)، ئاندىن كېيىن (يەنى ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن)، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلارنى بىلگۈچى (اللە) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇ- لىسىلەر، اللە سىلەرگە پۈتۈن قىلمىشلىرىنى

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذْ رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُونَ لِي أَنَا اللَّهُ مِن أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ يُعْزِزُوكَ إِلَى الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ سَيُخْلِقُونَ لَكُمْ آيَاتٍ أَفْئَلْتُمْ إِلَيْهِمْ يُعْرَضُونَ عَنْهُمْ قُرْءَانُكُمْ فَاعْرِضُوا عَنْهُمْ أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ رِجْسًا وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ إِذَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۝ يَخْلُقُونَ كَلِمَاتٍ يُضَاهِيهِمْ قُلْ تَرَضَوْا عَنِّي فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ۝ الْأَعْرَابُ آثَرُكُمْ وَأَنفِقُوا أَزْوَاجًا وَأَصْدَادًا كَمَا كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ ۝ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يَتَّبِعُ مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ مَا لَيْسَ لَهُ بِهِ قُوَّةٌ يَوْمَ الدِّعَاءِ عَلَيْهِمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّبِعُ مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَّتِ الرِّسَالُ إِلَى آلِهَا قَرِيبًا لَّهُمْ سِيْرُ خَلْقِهِمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝

ئېيتىپ بېرىدۇ، دېگەن⁽⁹⁴⁾. ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ يېنىغا قايتىپ بارغىنىڭلاردا، ئۇلار سىلەرنىڭ ئۇلارنى ئەيىبلەمەسلىكىڭلار ئۈچۈن (يالغان ئۆزۈرلەر بايان قىلىپ)، اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈڭلار (يەنى ئۇلار بىلەن سۆزلەشمەڭلار ۋە سالاملاشماڭلار)، ئۇلار ھەقىقەتەن نجىستۇر، قىلمىشلىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر⁽⁹⁵⁾. سىلەرنىڭ رازىلىقىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۇلار سىلەرگە قەسەم ئىچىپ بېرىدۇ، سىلەر ئۇلاردىن رازى بولساڭلار (بۇ ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ)، چۈنكى اللە پاسىق قەۋمدىن رازى بولمايدۇ⁽⁹⁶⁾. ئەترا- بلارنىڭ كۈفرى ۋە مۇناپىقلىقى تېخىمۇ زىيادىدۇر، اللە پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان شەرئەت ئەھكاملىرىنى بىلمەسلىككە ئۇلار ئەڭ لايىقتۇر، اللە (مەخلۇقاتىنىڭ ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽⁹⁷⁾. ئەتراپلاردىن بەزىلىرى (اللە يولىدا) بەرگەن نەرسىلىرىنى جەرىمانە ھېسابلايدۇ، سىلەرنىڭ ھادىسىگە ئۇچرىشىڭلارنى كۈتىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ھالاكەتكە ئۇچرىسۇن، اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچى، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁹⁸⁾. ئەتراپلارنىڭ بەزىلىرى اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدۇ، (اللە يولىدا) بەر- گەن نەرسىلىرىنى اللە غا يېقىن بولۇشنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسىغا ئېرىشىشنىڭ ۋاسىتىسى قىلىدۇ، ئۇلار بۇ ئارقىلىق راستلا اللە غا بولغان يېقىنلىققا ئېرى- شىدۇ، اللە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، اللە ھەقىقەتەن (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) تولىمۇ مېھرىبانىدۇر⁽⁹⁹⁾.

وَالشَّيْقُونَ الْأَكْلُونَ مِنَ الْمُهْجِرِينَ وَالْأَصْرَارِ وَالَّذِينَ
 اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ
 جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ الْغُرُّ
 الْعَظِيمَةُ وَمِنْهُمْ خُوفُكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنفِقُونَ وَمِنْ
 أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُّوا عَلَى الرَّغَايَةِ أَلَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ
 نَعْلَمُهُمْ سَعْدُ لَهُمْ تَزَيَّنُّوا يَوْمَ تَكُونُ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ
 وَالْأَخْرُوفُ أَخْرُوفُ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْحَقِّ وَالْحَقُّ وَالْحَقُّ
 عَنِ اللَّهِ أَنْ يُتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ خُنْ
 مِنْ أَمْرِ اللَّهِ صَدَقَ ظُهُورُهُمْ وَرُفُفَتْ بِهِمَا وَصَلَّ عَلَيْهِمْ
 إِنَّ صَلَواتَكَ سَكَنَ لَهُمُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ
 اللَّهَ هُوَ الْمَلِكُ الْقَائِمُ عَلَى عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَاقَاتِ وَ
 أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْتَوَّابُ الرَّحِيمُ وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ
 عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَيَرْجُونَ إِلَى عِلْمِ الْعَلِيِّ
 وَالشَّهَادَةِ فَيُنْزِلُ لَهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَالْأَخْرُوفُ مَرْجُونَ
 لَأَكْمِلَنَّ اللَّهُ أَمْرَهُمْ وَأَمَّا يُتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

ھەممىدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان مۇھاجىرلار ۋە ئەنسارلاردىن، ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئۇلارغا ئەگەشكەنلەر (يەنى تابىئىنلار ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارنىڭ يولىدا ماڭغانلار) دىن ۱. اللە رازى بولدى، ئۇلارمۇ اللە دىن مەمنۇن بولدى. اللە ئۇلارغا ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ، بۇ چوڭ بەختتۇر ^[100]. ئەتراپىڭلاردا ئەتراپلاردىن مۇناپىق-لار بار، مەدەنە ئاھالىسىدىنمۇ مۇناپىقلىقتا چىڭ تۇرغانلار بار، ئۇلارنى سەن بىلمەيسەن، بىز بىلە-مىز، ئۇلارنى ئىككى قېتىم (يەنى دۇنيادا قەتل قىلىش ۋە ئەسىر ئېلىش بىلەن، ئۆلگەندە كۆر ئازابى بىلەن) جازا لايىمىز. ئاندىن ئۇلار (ئاخىرەتتە) چوڭ ئازابقا (يەنى دوزاخ ئازابىغا) قايتۇرۇ-لىدۇ ^[101]. يەنە بىر قىسىم كىشىلەر گۇناھلىرىنى ئېتىراپ قىلدى (يەنى باشقىلارغا ئوخشاش جىھادقا چىقمىغانلىقىغا يالغان ئۆزۈر ئېيتىمىدى). ئۇلار

ياخشى ئىشقا يامان ئىشنى ئارىلاشتۇرۇپ قويدى، اللەنىڭ ئۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىشى ئۈمىدلىكتۇر، ۱. اللە ھەقىقەتەن (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) ھەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر ^[102]. (ئۇ مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ماللىرىنىڭ بىر قىسمىنى سەدىقە ھېسابىدا ئالغىنىكى، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى گۇناھلىرىدىن پاكلىغايىسەن ۋە (ياخشىلىقلىرىنى) كۆپەيتكەيسەن، ئۇلارغا دۇئا قىلغىن، شۈبھىسىزكى، سېنىڭ دۇئايىڭ ئۇلارغا خاتىرجەملىك ئېلىپ كېلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ (سۆزىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچى، (نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇر-غۇچىدۇر ^[103]. ئۇلار (يەنى تەۋبە قىلغۇچىلار) اللەنىڭ ئۆز بەندىلىرىنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدىغانلىقىنى، (خالىس نىيەتلىك كىشىلەرنىڭ) سەدىقىسىنى قوبۇل قىلىدۇ-غانلىقىنى ۋە اللەنىڭ تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل قىلىدىغانلىقىنى، ناھايىتى مېھرىبان ئىكەنلىكىنى بىلمەيدۇ؟ ^[104] (ئۇلارغا) ئېيتقىنىكى، «(خالىغان) ئەمەللەرنى قىلىڭلار، قىلغان ئەمەللارنى اللە، اللەنىڭ پەيغەمبىرى ۋە مۆمىنلەر كۆرۈپ تۇرىدۇ، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا (نەرسىلەرنى) بىلىگۈچى (اللە) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇۋېلىسلەر، اللە قىلمىشىڭلارنى سىلەرگە خەۋەر قىلىدۇ» ^[105]. يەنە بىر قىسىم (جىھادقا چىقمىغان) كىشىلەر (نىڭ ئىشى) اللەنىڭ ئەمرىگە قالدۇرۇلدى، اللە يا ئۇلارنى (تەۋبە قىلمىسا) جازا لايىدۇ، يا ئۇلارنى تەۋبىگە مۇۋەپپەقىيەت قىلىدۇ (ۋە ھەغپىرەت قىلىدۇ). اللە ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر ^[106].

بەزى كىشىلەر مۆمىنلەرگە زىيان يەتكۈزۈش، كۈفرىنى كۈچەيتىش، مۆمىنلەرنىڭ ئارىسىنى پارچىلاش، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشى تۇرغان ئادەم (يەنى ئەبۇئامىر رەھىب) نىڭ كېلىشىنى كۈتۈش مەقسىتىدە مەسجىد بىنا قىلدى. ئۇلار: «بىز پەقەت ياخشىلىقنىلا ئىرادە قىلدۇق» دەپ چوقۇم قەسەم قىلىدۇ، اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، ئۇلار شەك-شۈبھىسىز يالغانچىلار. دۇر⁽¹⁰⁷⁾. ئۇ مەسجىد تە مەڭگۈ ناماز ئوقۇمىغىن، بىرىنچى كۈندىن تارتىپلا تەقۋا ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسجىد ھەققىدە تەن سېنىڭ ناماز ئوقۇشۇڭغا ئەڭ لايىقتۇر، ئۇنىڭدا (گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى سۆيىدىغان كىشىلەر بار، اللە (ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ⁽¹⁰⁸⁾.

(دىنىنىڭ) بىناسىنى اللە نىڭ تەقۋادارلىقى ۋە رازىلىقى ئاساسىغا قۇرغان ئادەم ياخشىمۇ ياكى ئۇنى يىقىلاي دەپ قالغان يارىنىڭ گىرۋىكىگە قۇرۇپ، ئۆزىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە دوزاخ ئوتىغا ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئادەم ياخشىمۇ؟ اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ⁽¹⁰⁹⁾. تاكى ئۇلارنىڭ يۈرەكلىرى پارە-پارە بولۇپ ئۆلىمىگىچە، ئۇلارنىڭ سالغان مەسجىدى (يەنى مەسجىدى زىمىر) دىللىرىدىكى گۇمان (مۇناپىقلىق) نىڭ يىلتىزى بولۇپ قېلىۋېرىدۇ، اللە (مۇناپىقلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ يامان نىيىتىگە ئاساسەن، ئۇلارنى جازالاشتا) ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽¹¹⁰⁾. شۈبھىسىزكى، اللە مۆمىنلەردىن ئۇلارنىڭ جانلىرىنى، ماللىرىنى ئۇلارغا جەننەتنى بېرىپ سېتىۋالدى. ئۇلار اللەنىڭ يولىدا ئۇرۇش قىلىپ (دۈشمەنلەرنى) ئۆلتۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلىدۇ (يەنى دۈشمەنلەر بىلەن جىھاد قىلىپ شېھىت بولىدۇ)، (جىھاد قىلغۇچىلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلىش) تەۋراتتا، ئىنجىلدا ۋە قۇرئاندا زىكرى قىلىنغان (اللە نىڭ) راست ۋەدىسىدۇر، ۋەدىسىگە اللە دىنىمۇ بەك ۋاپا قىلغۇچى كىم بار؟ (يەنى اللە دىنىمۇ ۋاپادار ئەھەدى يوق) قىلغان بۇ سوداڭلاردىن خۇشال بولۇڭلار، بۇ زور مۇۋەپپەقىيەتتۇر⁽¹¹¹⁾.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا وَآثَرًا وَتَقَرُّفًا لِّبَن
الْمُؤْمِنِينَ وَلَا صَادِقِينَ حَارِبَ اللَّهِ وَسُوْلَهُ مِنْ قَبْلُ
وَلَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَادْنَا اِلَّا الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ
لَكٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيْهِ اَيْدًا لِّمَسْجِدٍ اَيْسَ كُلِّ الْقَوٰى
مِنْ اَوَّلِيْ يَوْمٍ اَحَدٍ اَنْ تَقُوْمَ فِيْهِ فَيُجْبِلَ اِلَيْكُمْ اَنْ
يَنْظُرُوْا وَاللّٰهُ يَحِبُّ الْمُنْظَرِيْنَ ﴿١٠٨﴾ اَكْفَرْنَ اَتَسْسِ بُنْيَانَهُ
عَلٰى تَقْوٰى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرًا مِّنْ اَسْسِ بُنْيَانَهُ
عَلٰى شَفَا حَرْبٍ هَلَّا قَاتَلْتُمْ فِيْهِ تَارِيْجَكُمْ وَاَللّٰهُ لَا
يَهْدِي الْقَوْمَ الْغٰلِيْنَ ﴿١٠٩﴾ اَلَيْسَ اِلَيْكُمْ اَلَّذِيْ يَبْنٰى
رَبِّيَّةً فِىْ قُلُوْبِهِمْ اَلَا اَنْ تَقَطَّ قُلُوْبُهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَلِيْمٌ ﴿١١٠﴾
اِنَّ اللّٰهَ اَشَدُّ رِىْضًا مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسُهُمْ وَاَمْوَالُهُمْ
يَاْنَ لَهُمُ الْحَيٰةُ يَفْعَلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ قِيْلَتُوْنَ وَاَلَيْسَ
يُفْعَلُوْنَ وَاَعْدَا عَلِيْهِمْ حَقَّ النُّوْرِ وَالْاِنْفِىْلِ
وَالْقُرْاٰنِ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدٍ مِّنَ اللّٰهِ فَاسْتَبَشِّرُوْا
بِبَيْعِكُمُ الَّذِيْ بَايَعْتُمْ بِهِ وَذٰلِكَ هُوَ الْقَوْلُ الْعَلِيْمُ ﴿١١١﴾

(گۇناھلىرىدىن) تەۋبە قىلغۇچىلار، (ئىخلاس بىلەن) ئىبادەت قىلغۇچىلار، (اللە غا) ھەمدۇسانا ئېيتقۇچىلار، روزا تۇتقۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇ-چىلار، سەجدە قىلغۇچىلار، ياخشى ئىشلارغا دەۋەت قىلىپ، يامان ئىشلاردىن توسقۇ-چىلار، اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلغۇچىلار (يەنى اللە نىڭ بېكىتكەن پەرزالىرىنى ئادا قىلىپ، نەھىيى قىلغان ئىشلىرىدىن يانغۇچىلار ھەم ئەھلى جەننەتتۇر)؛ مۆمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىنى (112).

پەيغەمبەرگە ۋە مۆمىنلەرگە مۇشرىكلارنىڭ ئەھلى دوزاخ ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، مۇشرىكلار ئۇلارنىڭ تۇغقىنى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى

الَّذِينَ الْعِدُّونَ الْعِدُّونَ السَّاجِدُونَ لِلَّهِ
الَّذِينَ الْعِدُّونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالْإِثْمِ عَنْ أَيْدِيهِمْ
وَالْحَقِيقُونَ لَعْدُودِ اللَّهِ وَيَتَّبِعُ الْمُؤْمِنِينَ مَا كَانَ
لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ
لَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ
أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۝ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ
إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ
لِلَّهِ تَوَلَّىٰ وَهُوَ عَبْدٌ غَافِلٌ ۝ وَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا
يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ فِي شَيْءٍ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا أَلَمُ مِنْ
دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ وَلَا يُصِيبُ ۚ لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى
النَّبِيِّ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ الَّذِينَ أَشْهَدُوا فِي
سَاعَةِ الْعَصَاةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ نَزِيرُهُمْ أَنْ يَكُونَ
وَهُمْ كَانُوا عَلَيْهَا ۚ إِنَّ اللَّهَ بِهِمْ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ۝

دۇرۇس ئەمەس (113). ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى ئۇنىڭغا ئىلگىرى قىلغان ۋەدىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭغا ئاتىسىنىڭ اللە نىڭ دۈشمىنى ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئاتىسى بىلەن ئادا-جۇدا بولدى. ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى كۆڭلى يۇمشاق)، (يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) چىداملىق ئىدى (114). اللە بىرەر قەۋمنى ھىدايەت قىلغاندىن كېيىن، ئۇلار ساقلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى بايان قىلماي تۇرۇپ، ئۇلارنى گۇمراھ قىلمايدۇ (يەنى گۇمراھلىققا ھۆكۈم قىلمايدۇ)، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (115). شۈبھىسىزكى، ئاسماننىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، اللە (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرىدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرىدۇ، سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ دوست ۋە مەدەتكار يوق (116). اللە ھەقىقەتەن پەيغەمبەرنىڭ ۋە ئۇنىڭغا قىيىنچىلىق پەيتىدە ئەگەشكەن مۇھاجىرلار ۋە ئەسارلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. (ئەينى زاماندا) ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەرنىڭ دىللىرى ھەقتىن بۇرۇلۇپ كېتىشكە تاس قالغاندىن كېيىن، اللە ئۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. اللە ئۇلارغا تولىمۇ مەرھەمەتلىك، ناھايىتى مېھرىبان (117).

جهادقا چىقىمىغان ئۇچ كىشىنىڭ تەۋبىسىنىمۇ
 اللہ قوبۇل قىلدى. شۇنچە كەڭ زېمىن ئۇلارغا
 تار تۈيۈلغان، ئۇلارنىڭ جانلىرى سىقىلغان،
 ئۇلار اللہ غا تەۋبە قىلماي تۇرۇپ اللہ نىڭ
 غەزىپىدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىگە
 ئىشەنگەن ئىدى. ئاندىن ئۇلارنىڭ تەۋبە قىلغۇ-
 چىلاردىن بولۇشى ئۈچۈن، اللہ ئۇلارنى تەۋبىگە
 مۇۋەپپەقىيەت قىلدى. اللہ تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل
 قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىد-
 بانىدۇر⁽¹¹⁸⁾. ئى مۆمىنلەر! اللہدىن قورقۇڭلار،
 راستچىلار بىلەن بىللە بولۇڭلار⁽¹¹⁹⁾. مەدەنە
 ئاھالىسى ۋە ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى ئەتراپ-
 بلارنىڭ رەسۇلۇللا بىلەن جىھادقا بىللە چىقماي
 قېلىپ قېلىشى، ئۆزلىرىنىڭ ئارامى بىلەنلا

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّى إِذَا صَافَتْ عَلَيْهِمُ
 الْأَرْضُ بِأَرَجَبٍ وَصَافَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ وَصُوتُوا أَن
 لَمْ يَلْجَأْ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَهُهُ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ
 اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
 وَلْتُوْا مَعَ الصَّادِقِينَ مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ
 حَوْلَهُم مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ
 لِيَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ لَا يُصِيبُهُمْ
 ظُلْمٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا عِبْءَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْلُوْنَ
 مَوْجِدًا يَصِيْظُ الْكُفَّارُ لَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ إِلَّا أَكْثَبَ
 لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصِيبُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
 وَلَا يَفْقَهُونَ تَفْهَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ
 وَادِيًا إِلَّا أَكْثَبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ
 مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ
 لِيُنذِرُوا أَقَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٠﴾

بولۇپ، جاپادا رەسۇلۇللا بىلەن بىللە بولماسلىقى توغرا ئەمەس ئىدى. بۇ (يەنى)
 ئۇلارنى جىھادقا چىقماي قېلىپ قېلىشتىن مەنئى قىلىش) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار
 اللہ نىڭ يولىدا ئۇچرىغان ئۇسۇزلۇق، تارتقان جاپا-مۇشەققەت ۋە ئاچلىق، ئۇلارنىڭ
 كاپىرلارنى خاپىلىققا سالىدىغان ھەربىر قەدىمى، دۈشمەنلەر ئۈستىدىن ئېرىشكەن
 (ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش، ئەسىر ئېلىش، مەغلۇپ قىلىش قاتارلىق) ھەربىر نەرسىسى
 ئۈچۈن (اللہ نىڭ دەرگاھىدا) ئۇلارغا ياخشىلىق (يەنى ساۋاب) يېزىلىدۇ، اللہ ئەلۋەتتە
 ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ⁽¹²⁰⁾. ئۇلارنىڭ (اللہ نىڭ
 يولىدا) مەيلى كىچىك بولسۇن ياكى چوڭ بولسۇن، سەرپ قىلغان نەرسىسى ۋە
 جىھاد ئۈچۈن باسقان ھەربىر مۇساپىسى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە ئەڭ ياخشى مۇكاپات
 بېرىش يۈزىسىدىن ئۇلارغا يېزىلىدۇ⁽¹²¹⁾. مۆمىنلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ جىھادقا چىقىشى لايىق
 ئەمەس (ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى جىھادقا چىقتى)، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەربىر جامائەدىن يەنە
 بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ، ئۇلار قەۋمىنىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن، قەۋمىنىڭ اللہدىن قورقۇشى
 ئۈچۈن، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش مەقسىتىدە نېمىشقا (ئىلىم تەلەپ قىلىشقا) چىقىمىدى؟⁽¹²²⁾

ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئۆزۈڭلارغا يېقىن جايدىكى كاپىرلار بىلەن ئۇرۇش قىلىڭلار (يەنى سىلەرگە خەتەر بولماسلىق ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئەتىراپىڭلاردىكى كۇفۇرلارنى ئۇجۇقتۇرۇڭلار)، سىلەرنى ئۇلار قاتتىق ھېس قىلىنۇ (يەنى ئۇرۇش ئۈستىدە ئۇلارغا قاتتىق قول بولۇڭلار، ئۇلارغا ئىچكىلار ئاغرىمىسۇن)، بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىلىلىدۇر (يەنى اللە تەقۋادارلارغا مەدەتكار دۇر) ⁽¹²³⁾. (قۇرئاندىن) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنسا، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ ئارىسىدا (مەسخىرە قىلىش يۈزىدىن): «بۇ (يەنى سۈرە) قابىلىتىڭلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتتى» دەيدىغانلار بار، مۆمىنلەرگە كېلىدىغان بولساق، (ھەر سۈرىدە يېڭى دەلىل-ئىسپاتلار بولغانلىقى ئۈچۈن) بۇ (يەنى سۈرە) ئۇلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتتى، ئۇلار (سۈرىنىڭ نازىل بولۇشىدىن) خۇشال بولىدۇ ⁽¹²⁴⁾. دىلىرىدا كېسەل

بارلار (يەنى مۇناپىقلار) غا كېلىدىغان بولساق، بۇ (سۈرە) ئۇلارنىڭ كۈفرىغا كۈفرى قوشتى (يەنى ئۇلار مۇناپىقلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى، تېخىمۇ كۇمراھلاشتى)، ئۇلار كاپىر پېتى ئۆلدى ⁽¹²⁵⁾. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھەر يىلى بىر قېتىم ياكى ئىككى قېتىم سىنىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇلار توغرىسىدا ۋەھىي نازىل بولۇپ، سىرلىرىنىڭ پاش قىلىنىدىغانلىقىنى) بىلمەمدۇ؟ ئاندىن ئۇلار تەۋبە قىلمايدۇ (يەنى نىفاقتىن قايتمايدۇ). ئىبرەتمۇ ئالمايدۇ ⁽¹²⁶⁾. (ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇزۇرىدىكى چاغدا، ئۇلارنىڭ ئەيىبىنى ئاچىدىغان قۇرئاندىن) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنسا، ئۇلار بىر-بىرىگە قارىشىپ: «سىلەرنى بىرەر كۆرۈپ قالارمۇ» دېيىشىپ تىكىۋېتىدۇ، ئۇلار (ھەقىقەتنى) چۈشەنمەس قەۋم بولغانلىقى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ئۆزگەرتىۋەتتى ⁽¹²⁷⁾. (ئى ئىنسانلار!) شۈبھىسىزكى، سىلەرگە ئۆز ئارائىلاردىن پەيغەمبەر كەلدى. سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشىڭلار ئۇنىڭغا ئېغىر تۈيۈلىدۇ؛ ئۇ سىلەرنىڭ (ھىدايەت تېپىشىڭلارغا) ھېرىستۇر، مۆمىنلەرگە ئامراق تۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر ⁽¹²⁸⁾. (ئى پەيغەمبەر!) ئەگەر ئۇلار (ساڭا ئىمان ئېيتىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، سەن: «اللە ماڭا كۇپايە قىلىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇنىڭغا تەۋە كىكۈل قىلىدىم (يەنى اللە غا يۆلەندىم، اللە دىن باشقا ھېچ ئەھدىدىن ئۈمىد كۈتمەيمەن ۋە ھېچ ئەھدىدىنمۇ قورقمايمەن)، ئۇ بۈيۈك ئەرشنىڭ بەرۋەردىگارىدۇر» دېگىن ⁽¹²⁹⁾.

10- سۈرە يۇنۇس

مەككىدە نازىل بولغان، 109 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلى، لام، را، بۇ، ھېكمەتلىك كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر^(۱). ئىنسانلارنىڭ بىرىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا): ئىنسانلار (يەنى كاپىرلار) نى (اللە نىڭ ئازابىدىن) ئاگاھ- لاندۇرغىن، مۆمىنلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا (قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن) يۇقىرى ئورۇنغا ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن، دەپ ۋەھى قىلغانلىقىمىزدىن ئۇلار ئەجەبلىنەمدۇ؟ كاپىرلار: «بۇ ھەقىقەتەن

ناشكارا سېھىرگەردۇر، دېدى^(۲). شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىرى اللە دۇر، ئۇ ئاسمانلارنى، زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى. ئاندىن ئەرش ئۈستىدە ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە قارار ئالدى. اللە خالايدىنقىڭ ئىشلىرىنى (ئۆز ھېكمىتىگە مۇۋاپىق) ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، (قىيامەت كۈنى) ھەرقانداق شاپائەت قىلغۇچى ئالدى بىلەن اللە نىڭ ئىزىنى ئالىدۇ، ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەر- ۋەردىگارلىرىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، ۋەز- نەسىھەت ئالمايسىلەر؟^(۳) (قىيامەت كۈنى) ھەممەڭلار اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر، شۈبھىسىزكى، مەخلۇقاتنى دەسلەپتە اللە ياراتقان، (ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، قىيامەت كۈنى) ئىمان ئېيتقانلارنى ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى ئادىللىق بىلەن مۇكاپاتلاش ئۈچۈن قايتا تىرىلدۈرىدۇ، كاپىرلارنىڭ بولسا، ئۆزلىرىنىڭ كۈفرى تۈپەيلىدىن، (دوزاختىكى) ئىچىملىكى قاتتىق قاينىغان سۇ بولىدۇ ھەم- دە ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^(۴). اللە قۇياشنى نۇر چاچقۇچى ۋە ئايىنى نۇرلۇق قىلىپ ياراتتى، يىللارنىڭ سانىنى ۋە (ۋاقىتلارنىڭ) ھېسابىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈن، ئايغا مەنزىلەرنى (يەنى بۇرۇچلارنى) تەيىن قىلدى. اللە ئۇلارنى بىكار ياراتقىنى يوق (بەلكى بۈيۈك ھېكمەت ۋە زور پايدىلىق ئۈچۈن ياراتتى)، اللە ئايەتلىرىنى (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) بىلىدىغان (ۋە ئۇنىڭ ھېكمىتىنى پىكىر قىلىدىغان) قەۋم ئۈچۈن تەپسىلىي بايان قىلىدۇ^(۵). كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا، اللە ئاسماندا ۋە زېمىندا ياراتقان شەيئىلەردە (اللەدىن) قورقىدىغان قەۋم ئۈچۈن، ھەقىقەتەن، (اللەنىڭ بارلىقىنى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار^(۶).

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِأَعْيُنِهِمُ الدُّنْيَا
 وَاطْمَأْنَنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ غَافِلُونَ ۚ أُولَٰئِكَ
 مَا لَهُمْ مِنَ النَّارِ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ يَهْدِي اللَّهُ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهِمُ
 الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۖ دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ
 تَحْمِيْلُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ۚ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
 الْعَالَمِينَ ۚ لَوْ يَعْلَمُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتَعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ
 لَافْتَحَىٰ إِلَيْهِمْ أَبْوَابُهُمْ فَقَدْ أَفْرَأَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي
 طُلُوعِ النَّوْمِ يَمْسُورُونَ ۚ وَإِنَّ مَسَّ الْإِنْسَانِ الشُّرْدَ دَعَا
 لِحَبِيئِهِ أَوْقَاعِدًا ۚ أَوْ قَالِمًا قَلَمًا كَشَفْنَا عَنْهُ غُضْرَهُ مَرَّةً
 كَانَتْ يَدُهُ عُتَا إِلَىٰ حَرْقَتِهِ ۚ كَذَٰلِكَ رَزَقْنَا الْمُسْرِفِينَ
 مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۚ لَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكَ
 لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَهُمْ رَسُولُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا
 يَلْتَمِذُونَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ۚ ثُمَّ جَعَلْنَا
 خَلْفَهُ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ نَعْمَلُونَ ۚ

شۈبھىسىزكى، بىز بىلەن مۇلاقات بولۇشنى
 ئۈمىد قىلمايدىغانلار (يەنى اللەغا مۇلاقات
 بولۇشنى كۆزلىمەيدىغانلار)، دۇنيا تىرىكچىلىكىدىن
 بەھرىمەن بولۇش بىلەنلا رازى بولغانلار ۋە ئۇنىڭ
 بىلەن ئارام تاپقانلار، بىزنىڭ ئابەتلىرىمىزدىن
 غاپىل بولغانلار⁽⁷⁾، - ئەنە شۇلارنىڭ جايى، قىل-
 مىشلىرى تۈپەيلىدىن، دوزاخ بولىدۇ⁽⁸⁾، شۈب-
 ھىسىزكى، ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى
 قىلغانلارنى پەرۋەردىگارى، ئۇلارنىڭ ئىمانى
 سەۋىيىدىن، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
 ناز- نېمەتلىك جەننەتلەرگە يېتەكلەيدۇ⁽⁹⁾، ئۇلارنىڭ
 جەننەتتىكى دۇئاسى: «ئى رەببىمىز، بىز سېنى
 پاك دەپ ئېتىقاد قىلىمىز» دېيىشتىن ئىبارەت،
 ئۇلارنىڭ جەننەتتە (بىر- بىرىگە) بېرىدىغان
 سالامى: «(ئەھلى دوزاخ چېكىۋاتقان ئازابىتىن)
 ئامان بولغايىمەن (يەنى ئەسالامۇئەلىكۇم)» دېيىش-

تىن ئىبارەتتۇر، ئۇلارنىڭ دۇئاسىنىڭ ئاخىرى: «جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ
 پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر!» دېيىشتىن ئىبارەتتۇر⁽¹⁰⁾، ئەگەر اللە كىشىلەر تەلەپ قىلغان
 يامانلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇلار تەلەپ قىلغان ياخشىلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا
 ئالدىرىغاندەك ئالدىرىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەجىلى چوقۇم يەتكەن بولاتتى (يەنى
 ھالاك بولاتتى). بىز بىلەن مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى گۇمراھلىقتا
 تېڭىرقاپ يۈرۈشكە قويۇپ بېرىمىز⁽¹¹⁾، ئىنسانغا بىرەر زىيان- زەخمەت يەتسە،
 ياتىسدۇ، ئولتۇرسىدۇ، تۇرسىدۇ، (ئۇنى دەپىسى قىلىشىمىزنى تىلەپ) بىزگە دۇئا
 قىلىدۇ؛ ئۇلارغا يەتكەن زىيان- زەخمەتنى كۆتۈرۈۋەتسەك، گويا ئۇنى كۆتۈرۈۋې-
 تىشىمىزنى تىلەپ بىزگە دۇئا قىلىمىغاندەك، يامان ئىشنى يەنە داۋاملاشتۇرىدۇ،
 ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۇلارغا مۇشۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى⁽¹²⁾،
 سىلەردىن ئىلگىرىكى ئۈمىمەتلەر زۇلۇم قىلغاندا (يەنى كاپىر بولغاندا، گۇمراھلىقتا
 ھەددىدىن ئاشقاندا)، ھەقىقەتەن ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن
 مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى. ئۇلار (پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن مۆجىزىلەرگە) ئىمان
 كەلتۈرمىدى. گۇناھكار قەۋمنى (يەنى مەككە مۇشرىكلىرىنى) شۇنىڭغا ئوخشاش جازا-لايمىز⁽¹³⁾،
 سىلەرنىڭ قانداق قىلىدىغانلىقىڭلارنى كۆرۈش ئۈچۈن، ئۇلارنى (يەنى ئۆتكەن
 ئۈمىمەتلەرنى) (ھالاك قىلغان) دىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئورنىغا سىلەرنى ئورۇنباىار قىلدۇق⁽¹⁴⁾،

ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، بىزگە مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدۇ. خاھار (يەنى قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار): «بۇنىڭدىن باشقا بىر قۇرئاننى كەلتۈرگەن ياكى ئۇنى ئۆز-گەرتكەن (يەنى ئازابقا دائىر ئايەتنى رەھىمەت ئايىتىگە ئۆزگەرت، ئىسلاھلىرىمىزنى سۆككەننىڭ ئورنىغا مەدھىيە، ھارامنى ھالال قىل)» دەيدۇ. «مەن ئۇنى ئۆزۈمچە ئۆزگەرتەلمەيمەن، مەن پەقەت ماخا قىلىنغان ۋەھىگىلا ئەمەل قىلىمەن؛ ئەگەر مەن پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلسام، ئەلۋەتتە، بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن قورقۇمەن» دېگەن^(۱۵). «ئەگەر اللە ئىرادە قىلسا، سىلەرگە ئۇنى (يەنى قۇرئاننى) تىلاۋەت قىلسام ئىدىم، اللە مۇ ئۇنى (مەن ئارقىلىق) سىلەرگە بىلدۈرمەس ئىدى. ئاراڭلاردا ئۇنىڭدىن (يەنى قۇرئان نازىل بولۇشتىن) ئىلگىرى ئۇزۇن زامان تۇردۇم، (مۆجىزە بولغان بۇ قۇرئاننىڭ پەقەت اللە تەرىپىدىن نازىل

وَلَا تَأْتِلْ عَلَيْهِمُ آيَاتُنَا بِحُجَّتٍ قَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا آيَاتُنَا آتَيْنَاهُ آلَ الْاَبْدَالِ قُلْ اِنَّ آيَاتِنَا لَهُمْ قُلُوبًا يَغْشَوْنَ قُلُوبًا فَهَلْ يَنْظُرُونَ اَمْ لَهُمْ اِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ قُلْ اِنَّ عَصِيْبَتِي رَبِّيْ عَذَابٌ يُومِرُ عَلَيْهِمْ قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَكَّوْهُ عَلَيْهِمْ لَوْ اَازَلْنَاهُمْ لَفُتِنَتْ فِيْكُمْ عَصَا رَبِّنْ قَبْلَ اَنْ تَقُولُوْا قُلْ مَنْ اَظْلَمُ مِنْكُمْ اِقْرَءْ عَلَى اللَّهِ كَيْ يَاوْزُكَ بَيِّنَاتٍ اِنَّهٗ لَا يَفْصِلُ الْبَٰعِثِيْنَ وَيُعِيدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللَّهِ مَا اَيُّكُمْ هُمْ وَلَا يَفْقَهُوْهُ وَيَقُولُوْنَ هَٰؤُلَاءِ شُعَابُ نَاَعِنِدُ اللَّهِ قُلْ اَسْتَشْفَعُ بِاللَّهِ لَكُمْ اَنْ تُرْسُوْا لِلَّهِ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ سُبْحٰنَہٗ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّا اُمَّةً وَّاحِدَةً قَاتَلْتُمُوْا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُتِحَتْ بَيْنَهُمْ وُيُؤْتٰنَا فَيُفْتَلَنُوْنَ وَيَقُولُوْنَ لَوْلَا اَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهٖ فَقُلْ اِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْظُرُوْا اِلَى مَعْمَرٍ مِنَ الْمُنٰظِرِيْنَ

بولغانلىقىنى بىلىشكە) ئەقىللىرىنى ئىشلەتمەمسىلەر؟» دېگەن^(۱۶). اللە غا يالغاننى چاپ-لىغان ياكى اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ گۇناھكارلار ھەرگىز بەختكە ئېرىشەلمەيدۇ^(۱۷). ئۇلار اللە نى قويۇپ، ئۆزلىرىگە پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنىدۇ، «بۇلار (يەنى بۇتلار) اللەنىڭ دەرگاھىدا بىزگە شاپائەت قىلغۇچىلار» دېيىشىدۇ، ئەجەب، ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا بۇنداق نەرسە (يەنى اللە نىڭ شېرىكى ياكى شاپائەت قىلغۇچى) بولۇپ، ئۇنى اللە بىلىمەي قېلىپ، سىلەر اللە غا ئۇنى ئېيتىپ بېرەمسىلەر؟ اللە ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكدۇر ۋە يۈكسەك-دۇر^(۱۸). ئىنسانلار (ئەسلىدە) بىر دىن (يەنى ئىسلام دىنى) دا ئىدى. كېيىن ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى دىنلار كۆپەيدى، بۇتلارغا چوقۇنۇشتى). پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىنىڭ ئالدىنى ئېيتقان سۆزى (يەنى جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇشتىن ئىبارەت تەقدىرى) بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىلاتتى (يەنى دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا بۇ دۇنيادىلا جازا بېرىلەتتى)^(۱۹). ئۇلار (يەنى ئەھلى مەككە): «ئېمىشقا ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن (بىز تەلەپ قىلغان مۆجىزىلەردىن) بىر مۆجىزە چۈشۈرۈلمىدى» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «غەيىنى بىلىش پەقەت اللە غا خاس (مۆجىزە-لەرنى اللە كەلتۈرىدۇ، مەن پەقەت تەبلىغ قىلغۇچىمەن)، سىلەر (اللەنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىشنى) كۈتۈڭلار، شۈبھىسىزكى، مەنمۇ سىلەر بىلەن (شۇنى) كۈتۈڭۈچىلەردىنمەن»^(۲۰).

وَاِذَا دَفَعْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ عَذَابٍ مَشْنُونٍ اِذَا لَهُمْ لَكُمْ
 فِيْ اَيَاتِنَا قُلُوبٌ ۝۱۱۱ اَللّٰهُ اَسْرَعُ بِكُلِّ اَمْرٍ ۝۱۱۲ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ مَا تَكْفُرُونَ ۝۱۱۳
 هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتّٰى اِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِ وَالْقَابِ وَ
 جَرَيْنَ يَوْمَ يَرْجِعُ طَيْفًا ۝۱۱۴ وَفِرْحَانًا ۝۱۱۵ اِهْلًا ۝۱۱۶ اِهْلًا ۝۱۱۷
 وَجَاهًا ۝۱۱۸ هُمُ الْمُؤْمِرُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ ۝۱۱۹ وَظَنُّوا اَنَّهُمْ اُحْيطَ بِهِمْ دَعْوَا
 اِلٰهَهُمْ خُلُوصًا ۝۱۲۰ لَئِنْ اَنْجَيْتَنَا مِنْ هٰذَا لَنَكْفُرَنَّ
 مِنْ الشُّرِكِيْنَ ۝۱۲۱ فَلَمَّا اَنْجَيْنَاهُمْ اِذَا هُمْ يَنْجُمُونَ فِي الْاَرْضِ يَغْتَرِ
 السَّخِرَ اِلَيْهَا النَّاسُ اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ الْبَاطِلِ لِيُذَكِّرَ
 تِلْكَ الْاَيَاتِ اَمْ يَرَجِعُونَ ۝۱۲۲ اَمْ كُنْتُمْ تَقُولُونَ ۝۱۲۳ اِنَّمَا مَثَلُ
 الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ الْاَنْزَالِ مِنَ السَّمَاءِ فَاَخْتَارَ بَيْنَ ثَنَاتِ
 الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَ كُلِّ النَّاسِ وَالْاَنْعَامِ حَتّٰى اِذَا اخَذُوا مِنْ
 زُخْرُهَا وَكَانَتْ زُخْرًا ۝۱۲۴ وَظَنَّ اَهْلُهَا اَنَّهُمْ قَدِ رَوْنُ عَلَيْهِمُ الْاَنْعَامُ
 اَمْزًا اَلَيْسَ اَنْتُمْ اَوْ تَعْلَمُونَ ۝۱۲۵ اَفَجَعَلْنَاهُمْ حَصِيْدًا كَمَا كَانَ لَمْ تَكُنْ
 بِالْاَيْمَنِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝۱۲۶ وَاللّٰهُ
 يَكْذِبُ عَنِ الْاَلْوَالِيْنَ وَالسَّامِعِ وَيَهْدِي مَنْ يَّشَاءُ اِلَىٰ سَبِيلٍ ۝۱۲۷

كۈشۈلەرنىڭ بېشىغا كەلگەن زىيان - زەخمەتنى كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئۇلارغا رەھىمىتىمنى تېتىساق، ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئۈستىدە مىكر ئىشلىتىشكە (يەنى ئىنكار قىلىشقا) ئالدىد- رايىدۇ. ئېيتقىنكى، «اللە ئۇلارنى قىلغان مىكرى ئۈچۈن ئەڭ تېز جازا لايىدۇ». شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ پەرشتىلىرىمىز مىكرىڭلارنى يېزىپ تۇرىدۇ^[21]. اللە سىلەرنى قۇرۇقلۇقتا (يەنى ئۇلاغلار ئۈستىدە)، دېڭىزدا (يەنى كېسەلەر ئۈستىدە) سەپەر قىلدۇرىدۇ، سىلەر ئۆلتۈرغان كېسە (كۈشۈلەرنى ئېلىپ) مەيىن شامالدا مېڭىۋات- قان ۋە (بۇ) شامالدىن ئۇلار خۇشاللىنىۋاتقان چاغدا، بىردىنلا بوران چىقىپ (كېسە ئۆرۈلىدۇ)، ئۇلار تەرەپ- تەرەپتىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان دېڭىز دولقۇنلىرى ئىچىدە قالىدۇ، كېمىدىكىلەر قورش- ۋېلىنغانلىقىغا (يەنى ھالاك بولىدىغانلىقىغا)

جەزمى قىلىدۇ، (چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىنى تاشلاپ قويۇپ) «ئى خۇدا! ئەگەر سەن بىزنى بۇنىڭدىن (يەنى بالادىن) قۇتۇلدۇرساڭ، بىز چوقۇم شۇكۇر قىلغۇچىلاردىن بولىمىز» دەپ چىن كۆڭلى بىلەن دۇئا قىلىدۇ^[22]. اللە ئۇلارنى (ئۇ بالادىن) قۇتقۇزغاندىن كېيىن، ئۇلار يەر يۈزىدە يولىنى- لىق بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ. ئى ئىنسانلار! بۇزۇقچىلىقنىڭلارنىڭ گۇناھى ئۆزەڭلارغا بولىدۇ، (سىلەر) بۇ دۇنيا (نىڭ) باقاسى يوق شەھۋەتلىرى)دىن بەھرىمەن بولىسىلەر (بۇنىڭ ھەسرەتلى ئاخىرەتكە قالىدۇ)، ئاندىن سىلەر بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلىمىشىڭلارنى خەۋەر قىلىمىز^[23]. ھاياتىي دۇنيانىڭ مىسالى (تېز ئۆزگىرىشىدە، نېمەتلىرىنىڭ باقاسىزلىقىدا، كۈشۈلەرنىڭ ئۇنىڭ بىلەن مەغرۇر بولۇشىدا) بىز ئاس- ماندىن چۈشۈرگەن (يامغۇر) سۈيىگە ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭ بىلەن زېمىننىڭ ئىنسانلار، ھايۋانلار يەيدىغان تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلىرى (ئۇنۇپ چىقىپ) بىر- بىرى بىلەن گىرەلىشىپ كەتكەن. ھەتتا زېمىن گۈزەل تۈسكە كىرگەن، چىرايلىق ياسانغان، زېمىن ئىگىلىرى ئۇنىڭدىن مول ھوسۇل ئېلىشقا جەزمى قىلىپ تۇرغان چاغدا، ناگاھان كېچىسى ياكى كۈندۈزى ئۇنىڭغا قازايىمىز يەتتى- دە، (زىرائەتلىرىنى) تۈنۈگۈن (يەنى ئىلگىرى) يوقتەك، (پۈتۈنلەي) ئۇرۇپ تاشلانغاندەك قىلىۋەتتۇق (يەنى نابۇت قىلىپ، يوق قىلدۇق)، پىكر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان قىلىمىز^[24]. اللە (كۈشۈلەرنى) ئامان جايغا (يەنى جەننەتكە) دەۋەت قىلىدۇ ۋە خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ^[25].

(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەرنىڭ بۇتلىرىڭلارنىڭ ئىچىدە مەۋجۇداتنى يوقلۇقتىن بار قىلىپ (ئاندىن يوق قىلىپ)، ئاندىن ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرەلەيدىغانلار بارمۇ؟» ئېيتقىنكى، «اللە مەۋجۇداتنى يوقلۇقتىن بار قىلىپ (ئاندىن يوق قىلىپ)، ئاندىن ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرەلەيدۇ. نېمىشقا (ھەقتىن باتىل تەرەپكە) بۇرۇلۇپ كېتسە-لەر؟» (34) ئېيتقىنكى، «سەلەرنىڭ بۇتلىرىڭلارنىڭ ئارىسىدا (گۇمراھنى) ھەق يولغا يېتەكلىيەلەيدىغانلار بارمۇ؟» ئېيتقىنكى، «اللە گۇمراھنى ھەق يولغا يېتەكلىيەلەيدۇ، (گۇمراھنى) ھەق يولغا يېتەكلىيەلەيدىغان زاتقا بويسۇنۇشقا تېگىشلىكمۇ؟ ياكى (گۇمراھنى) ھەق يولغا يېتەكلىيەلەيدىغان، پەقەت ئۆزى باشقىلارنىڭ يېتەكلىشىگە موھتاج بولغان (بۇتلارغا) بويسۇنۇشقا تېگىشلىكمۇ؟ سەلەرگە نېمە بولدى؟ نېمىشقا مۇنداق (باتىل) ھۆكۈم چىقىرىسەلەر؟» (35) ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇتلارغا

ئېتىقاد قىلىشتا) پەقەت پەرەزگىلا تايىنىدۇ، پەرەز دېگەن ھەقىقەتنى ئىسپاتلاشتا ھەقىقەتەن ھېچ نەرسىگە يارمايدۇ. شۈبھىسىزكى، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئوبدان بىلىگۈچىدۇر (36). بۇ قۇرئاننى براۋىنىڭ اللە غا ئىپتىرا قىلىشى ئەقىلغە سىغمايدۇ (چۈنكى قۇرئاننى ھېچ ئىنسان ئىجاد قىلالايدۇ)، لېكىن قۇرئان ئىلگىرى كەلگەن (تەۋرات، ئىنجىل قاتار-لىق ساماۋىي) كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچىدۇر، اللە بەلگىلىگەن ئەھكاملارنى بايان قىلغۇچىدۇر، ئۇنىڭدا ھېچ شەك يوقتۇر، (ئۇ) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (37). ئۇلار: «قۇرئاننى مۇھەممەد ئۆزى توقۇپ چىققان» دېيىشەمدۇ؟ ئېيتقىنكى، «ئەگەر (بۇ سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، اللەدىن باشقا (ياردەمگە) چاقىراالايدىغانلىكى كىشىڭلارنى چاقىرىپ، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرىنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار» (38). ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار قۇرئاننىڭ مەنىسىنى تولۇق چۈشەنمەي ۋە ھەقىقىيىتىگە تېخى ئەقلى يەتمەي تۇرۇپ ئۇنى ئىنكار قىلىشتى. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۆمىيەتلەرمۇ (ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) مۇشۇلارغا ئوخشاش يالغانغا چىقارغان ئىدى. زالىملارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراپ باققىن (39). ئۇلارنىڭ ئىچىدە قۇرئانغا ئىشىنىدىغانلار بار، ئىشەنمەيدىغانلارمۇ بار، پەرۋەردىگارىڭ بۇزغۇنچىلارنى ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ (40). ئەگەر ئۇلار سېنى يالغانچى قىلىشتا چىڭ تۇرسا: «مېنىڭ ئەمەلىم ئۆزۈم ئۈچۈندۇر، سەلەرنىڭ ئەمەلىڭلارمۇ ئۆزۈڭلار ئۈچۈن-دۇر، مېنىڭ ئەمەلىمدىن سەلەر ئادا-جۇداسىلەر، سەلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن مەنمۇ ئادا-جۇدامەن (يەنى براۋى يەنە براۋىنىڭ قىلغان گۇناھىغا جاۋابكار ئەمەس)» دېگىن (41).

قُلْ مَنْ مَعَكُمْ مِنْ شَرِّكُمْ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا غَيْرَ اللَّهِ يَتَّبِعْهُ قُلْ مَنْ يَتَّبِعْهُ يَتَّبِعْهُ إِلَىٰ الْحَقِّ قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَىٰ الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُكْرِمَهُ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَ مَلَائِكَةً كَيْفَ تُحْكِمُونَ وَمَا يَكْفُرُهُمْ إِلَّا أَنْ يَكْفُرُوا بِالْحَقِّ لَافِقُوا مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلُ الْكِتَابِ لَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ فِيهِ مِنَ رَبِّ الْمُبْلَوِّينَ أَمْ يَكُونُونَ أَقْبَرًا قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ وَلَكِنْ لَذِكْرُ الْيَوْمِ أَنَّكُمْ يَجِئُوهُمْ بِأَعْيُنِنَا فَيَكْفُرُوا بِالَّذِي كَذَّبُوا بِتِلْكَ الْأَيَّامِ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ وَوَعَدُ الْمُجْرِمِينَ أَنَّهُمْ فِيهَا مُعَمَّدُونَ وَمِنْهُمْ مَن يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ وَإِنَّ لَكِنَّ بَرَكَةً فَعَلَىٰ لِي لَعْنٍ وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيحُونَ وَمَنْ أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيحٌ وَمَا تَعْمَلُونَ

ئۇلارنىڭ ئىچىدە (قۇرئان ئوقۇغىنىڭدا) ساڭا قۇلاق سالدىغانلار بار، سەن گاسلارغا (يەنى اللە ئاڭلاش ئىقتىدارىنى ئېلىپ تاشلىغانلارغا) ئۇلار ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىسۇن ئاڭلىتالامىسەن؟⁽⁴²⁾ ئۇلارنىڭ ئىچىدە ساڭا قارايدىغانلار بار (يەنى پەيغەمبەرلىكنىڭ ئېنىق ئالامەتلىرىنى بايقايدىغانلار بار، لېكىن ئۇلار بايقىغانلىرىدىن پايدىلانمىغانلىقلىرى ئۈچۈن كۆردۈر). (ھەقىقەتنى) كۆرەلمىسىمۇ كورلارنى ھىدايەت قىلالامىسەن؟⁽⁴³⁾ شۈبھىسىزكى، اللە ئىنسانلارغا قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ، لېكىن ئىنسانلار (كۈفرى ۋە گۇناھ ئارقىلىق) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلىدۇ⁽⁴⁴⁾. قىيامەت كۈنى اللە ئۇلارنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن) يىغىدۇ، (ئۇلارغا دۇنيادا تۇرغان مۇددىتى كۈندۈزدە ئازغىنا ۋاقىت تۇرغاندەك قىسقا بولىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا تونۇشىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ اللەغا مۇلاقات بولۇشىنى (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى) ئىنكار قىلغانلار چوقۇم زىيان

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ۖ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْأَعْمَىٰ ۚ لَوْ كَانُوا لَأَبْجِرُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَاسِئِينَ وَلَكِنَّ النَّاسَ أَفْهَمُ يَلْمِزُونَ ۖ وَيَوْمَ يُخْرَجُهُمْ كَانُكُمْ يُخْرَجُونَ ۖ أَلَمْ يَكُنُوا لَكُمْ سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خِیرَ لَّيْسَ لَكُم مَّا يَلْقَا ۖ اللَّهُ وَمَا كَانُوا مَهْتَدِينَ ۚ وَلَمَّا زَيْنَبُكَ بَعْضَ الْأَعْمَىٰ نَادَاهُ أَتُوبُ فَنُفِثْكَ وَآلِيتُمُ رِجْلَهُ ثُمَّ اللَّهُ شَهِدًا عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ۚ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۚ وَإِذَا أَرَادْنَا نَسُوفَ سَوْمٍ يَبْنَعُهُمْ يَأْتِئُسُوا رَبَّهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ۚ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۚ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا ۚ فَآذَانُ لَيْسَ لِي شَرٌّ وَلَا لِنَفْعَالِ إِلَّا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۚ إِذْ جَاءَهُمْ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْذِنُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَعْتَمُونَ ۚ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَنشَأَ عِندَ أَيْمَانِكُمْ أَهْلًا مِّثْلًا مَّا أَذِيتُكُمْ ۚ مَّا أَذِيتُكُمْ مِّنْهُم مَّجْمُوعُونَ ۚ أَكْرَادًا مَّا وَفَعَلْتُمْ بِهِ ۚ أَلَمْ تَقُولُوا لَكُمْ يَهَيَّجُ الْوَلَدُ ۚ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا دُفُّوا عَنَّا ۚ إِنَّهُ لَخَبِيرُ الْعَمَلِ ۚ فَتَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا ۚ فَأَنبَأُوا الْمَلَأَ أَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ ۚ

تارتىدۇ، ئۇلار توغرا يول تاپمىدى⁽⁴⁵⁾. ئۇلارغا بىز ۋەدە قىلغان ئازابىنىڭ بىر قىسمىنى ساڭا كۆرسىتىمىز (يەنى بۇ دۇنيادىلا، سەن ھايات ۋاقىتتىلا كۆرسىتىمىز)، ياكى ئۇنىڭدىن ئىلگىرى سېنى قەبىزى روھ قىلىمىز، ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (مەيلى بالدۇر بولسۇن، مەيلى كېيىن بولسۇن، ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز)، ئاندىن اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا گۇۋاھ بولىدۇ⁽⁴⁶⁾. (ئۆتكەن ئۆمەتلەرنىڭ) ھەربىرىگە پەيغەمبەر ئەۋەتىلگەن. (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرى كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ⁽⁴⁷⁾. ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار (بىزگە ئېيتىپ بېرىڭلاركى) بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ؟» دەيدۇ⁽⁴⁸⁾. ئېيتقىنكى، «اللە خالىمىسلا، مەن ئۆزۈمدىن زىياننى دەپنى قىلىشقا، پايدا قازىنىشقا قادىر ئەمەسمەن، ھەر ئۆمەتنىڭ (ھالاك بولىدىغان) مەلۇم ۋاقتى بولىدۇ، شۇ ۋاقىت يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار بىردەمىمۇ كېچىكتۈرۈلمەيدۇ، بىردەمىمۇ ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ»⁽⁴⁹⁾. ئېيتقىنكى: «ئېيتىڭلارچۇ! ئەگەر اللەنىڭ ئازابى سىلەرگە كېچىسى ياكى كۈندۈزى كەلسە (بۇنىڭدىن سىلەرگە نېمە پايدا؟) گۇناھكارلار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابىتىن قايسى نەرسىگە ئالدىرايدۇ؟»⁽⁵⁰⁾ (اللەنىڭ) ئازابى يۈز بەرگەندە ئاندىن ئۇنىڭغا ئىشەندىڭلارمۇ؟ ئەمدى (ئېيتقان ئىمانىڭلار پايدىسىزدۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى مەسخىرە قىلىش بىلەن) ئازابىنىڭ تېزىرەك چۈشۈشىنى تەلەپ قىلاتتىڭلار»⁽⁵¹⁾. ئاندىن كېيىن (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارغا: «مەڭگۈلۈك ئازابىنى تېتىڭلار، سىلەرگە پەقەت قىلمىشڭلارنىڭ جازاسى بېرىلىدۇ» دېيىلىدۇ⁽⁵²⁾.

راستلا اللە نىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە اللە نىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا) قايقۇرۇش يوقتۇر (62). ئۇلار ئسمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلاردۇر (63). ئۇلارغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ (يەنى دۇنيادا جان ئۇزۇش ۋاقتىدا، اللە نىڭ رازىلىقى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن، ئاخىرەتتە ئازۇنپەتلىك جەننەتكە كىرىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ)، اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، ئەنە شۇ كاتتا بەختتۇر (64). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارنىڭ (ساڭا سەن پەيغەمبەر ئەمەسەن دېگەن) سۆزى سېنى قايقۇغا سالىمىسۇن، پۈتۈن كۈچ-قۇۋۋەت اللە غا مەنسۇپ (اللە ساڭا مەدەتكاردۇر). اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەمەللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (65). راستلا

الْاَن اُولَئِئَا اللّٰهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝
الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَسْتَعِينُونَ ۝ هُمْ الْمُسْتَعِينُونَ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا يَتَّبِعُهُمْ الْبَغْيُ ۝ اَللّٰهُ ذٰلِكَ هُوَ
الْقَوِيُّ الْعَظِيْمُ ۝ وَلَا يَحْزَنُكَ قَوْلُهُمْ اِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ
جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيْمُ ۝ اَلَا اِنَّ لِلّٰهِ مِنْ السَّمٰوٰتِ
وَمِنْ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَكْتُمُهُ الْاَلْيَنَ يَدْعُوْنَ مِنْ
دُوْنِ اللّٰهِ شُرَكَاءُ اِنْ يَكْفُرُوْنَ اِلَّا الْفُتُوْرُ ۝ اِنْ هُمْ اِلَّا
يَخْرُصُوْنَ ۝ هُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَيْلَ لَتَسْكُنُوْا
فِيْهِ وَالنَّهَارُ مُبِصِرٌ ۝ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَا يَتَذَكَّرُ
يَسْمَعُوْنَ ۝ قَالُوْا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ هُوَ الْعَزِيْزُ
لَهُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ اِنْ عِنْدَ كُفْرِهِمْ
سُلٰطِيْنٌ يَهْدِيْ اِلٰهًا مُّشْرِكُوْهُنَّ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝
قُلْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَقْتُلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا
يُقْلِبُوْنَهُ مَنَافٍ فِى الدُّنْيَا ثُمَّ اَلَيْسَ اَمْرُهُمْ ثُمَّ
يُنْزِلُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيْدَ بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ۝

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭدۇر (يەنى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، بەندىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). اللە نى قوپۇپ، بۇتلارغا چوقۇنىدىغانلار پەقەت يوقلاڭ پەرەزگىلا تايىنىدۇ، ئۇلار پەقەت جۈيلىۋىدۇ (66). ئى ئىنسانلار! ئارام ئېلىشىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرگە كېچىنى ياراتتى، نەرسىلەرنى كۆرۈشۈڭلار ئۈچۈن كۈندۈزنى ياراتتى، (ئىبىرەت قۇلىقى بىلەن) ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (67). ئۇلار (يەنى كاپىرلار): «اللە نىڭ بالىسى بار» دېيىشتى، اللە (بۇنىڭدىن) پاكىتۇر، بىھاجەتتۇر (يەنى بالا قىلىۋېلىش ئېھتىياج ئۈچۈن بولىدۇ، اللە بولسا ھېچ نەرسىگە موھتاج ئەمەستۇر)، ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭ مۈلكىدۇر، (اللە نىڭ بالىسى بار دېگەن) بۇ سۆزۈڭلارغا ھېچقانداق پاكىتڭلار يوق، سىلەر بىلمەيدىغان ئىشلارنى يالغاندىن اللە غا چاپلامسىلەر؟ (68) (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «اللە غا يالغاننى چاپلايدىغانلار ھەقىقەتەن (دوزاخ ئازابىدىن) قۇتۇلالمايدۇ» (69). ئۇلار بۇ دۇنيادىن (ئازغىنا ۋاقىتلا) بەھرىدەن بولسۇن، ئاندىن ئۇلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ، ئاندىن كاپىر بولغانلىقلىرى سەۋەبىدىن ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز (70).

وَأَتَىٰ عَلَيْهِمْ نَبَأٌ لَّوِيٍّ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَهُوْيَئِيلَ كَانَ لَكُمْ إِلَهُكُمْ
مَعَكُمْ يَوْمَ كُنْتُمْ تَكُونُونَ فَمَجِئُوا
أَمْزُجًا وَنَسُوا كَلِمَةَ رَبِّكُمْ لَكُمْ أَمْزُجٌ عَلَيْهِمْ غِنَةٌ تَمْنَنُ فَمَا أَصْبَرُوا
لَا تَنْظُرُونَ ۖ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَاءَ لَكُمْ مِنْ أَخِيرٍ ۖ
إِلَّا عَذَابُ اللَّهِ وَأَمِرْتُ أَنْ أُكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۖ فَلَمَّا يَوْمَهُ
فَتَحَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ وَجَعَلْنَاهُمْ خِلَافَ وَأَغْرَقْنَا
الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْيَدِينِ فَأَنْظَرْنَاهُ أَنْ عَاقِبَةُ الْمُتَدْرِبِينَ ۖ
ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ نَبِيًّا وَرَسُولًا لِكُلِّ قَوْمٍ يَدْعُوهُمْ
فَمَا كَانُوا يَلْقَوْنَ إِلَّا كَذِبًا وَمِنْ قَبْلِ ذَلِكَ نَبَّيْنَاهُ عَلَى
قُلُوبِ الْمُتَدْرِبِينَ ۖ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ نَبِيًّا وَرَسُولًا
فَرَعَوْنَ وَمَلَأْنَا قُلُوبَهُمْ كِبَارًا وَكُنُوزًا وَمَا نَجْمُونَهُمْ ۖ
فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا قَالَ أَلَا أَنْتُمْ يَحْيَوْنَ ۖ
قَالَ مُوسَىٰ أَتَقُولُونَ الْحَقَّ لِمَا جَاءَكُمْ أَمْ أَنْتُمْ لِقَوْمٍ
الْأَعْيُنُونَ ۖ قَالُوا أَجَعَلْنَا لَكَ آلِهَةً مَعَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِبَادَةٌ
وَلَكُنْ لَكُمْ الْكِبَرِيَّاتُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ ۖ

ئۇلارغا نۇھنىڭ قىسسىسىنى ئوقۇپ بەرگىنى، ئۆز
ۋاقتىدا نۇھ قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! ئەگەر سىلەرگە
مېنىڭ ئىچىڭلاردا تۇرۇشۇم ۋە سىلەرنى اللە نىڭ
ئايەتلىرى بىلەن قورقۇتۇشۇم ئېغىر كەلگەن بولسا،
مەن اللەغا تەۋەككۈل قىلدىم (يەنى اللەغا يۆلەد-
دىم، سىلەرگە پەرۋا قىلمايمەن). سىلەر بۇتلىرىڭلار
بىلەن بىرلىكتە (مېنى قەستلەيدىغان) ئىشىڭلارنى
قارار قىلىۋېرىڭلار، ئىشىڭلار سىلەرگە تۇتۇق بولۇپ
قالىسۇن (يەنى مېنى قەستلەيدىغان ئىشىڭلار ئاش-
كارا بولسۇن)، ئاندىن مېنى بىردەممۇ كېچىكتۈرمەي،
مېنىڭ ھەققىمدە (خالىغىنىڭلارنى) ئىجرا قىلىۋې-
رىڭلار»^[71]. ئەگەر سىلەر (مېنىڭ نەسىھىتىمدىن)
يۈز ئۆرۈسەڭلار، سىلەردىن (يۈز ئۆرۈشۈڭلارغا
سەۋەبچى بولىدىغان) ھەق سورىغىنىم يوق، مەن
ئەجرىمنى پەقەت اللەدىن سورايمەن، مەن (اللەغا)

بويۇنغۇچىلاردىن بولۇشقا بۇيرۇلدۇم» دېدى^[72]. لېكىن ئۇلار نۇھنى يالغانچى قىلدى. ئۇنى ۋە
ئۇنىڭ بىلەن كېمىدە بىللە بولغۇچى (مۆمىن)لەرنى قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى (يەنى بىز قۇتقۇزغان كىشە-
لەرنى) (غەرق بولغانلارنىڭ) ئورۇنbasارلىرى قىلدۇق، بىزنىڭ مۆجىزىلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان-
لارنى (توپان بالاسى بىلەن) غەرق قىلدۇق، (ئى مۇھەممەد!) ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلار (يەنى پەي-
غەمبەرلىرىنى يالغانچى قىلغانلار) نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن^[73]. نۇھتىن كېيىن
نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئۆزلىرىنىڭ قەۋمىگە ئەۋەتتۇق، (قەۋمىگە) ئۇلار روشەن مۆجىزىلەر بىلەن
كەلدى، ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر كېلىشتىن) ئىلگىرى ئىنكار قىلىشقان نەرسىگە ئىمان ئېيتىش-
مىدى. (كۇفرىدا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ دىللىرىنى ئەشۋىنداق پېچەتلەيمىز^[74]. ئۇلاردىن
كېيىن مۇسا بىلەن ھارۇننى پىرىئەتلىگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا نۇرغۇن مۆجىزىلەر
بىلەن ئەۋەتتۇق. ئۇلار (ئىمان ئېيتىشتىن) بويۇنتاۋلىق قىلدى. ئۇلار گۇناھكار قەۋم ئىدى^[75].
ئۇلارغا بىز تەرەپتىن ھەقىقەت نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «بۇ ھەقىقەتەن روشەن سېھىردۇر»
دېدى^[76]. مۇسا: «سىلەرگە ھەقىقەت كەلسە ئۇنى سېھىر دەمىسىلەر؟ ئەجەب بۇ سېھىرمۇ؟
سېھىرگەرلەر مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدۇ» دېدى^[77]. ئۇلار: «سەن بىزگە ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ
دىنىدىن بىزنى ۋازكەچتۈرۈش ۋە زېمىن (يەنى مىسىر زېمىنى) نىڭ سەلتەنىتىنى
ئىككىڭلارنىڭ قىلىۋېلىش ئۈچۈن كەلدىڭمۇ؟ بىز ئىككىڭلارغا ئىشەنمەيمىز» دېدى^[78].

پىرىئەۋن: «مېنىڭ ئالدىمغا بارلىق ئۇستا سېھىر-
گەرلەرنى ئېلىپ كېلىڭلار» دېدى [79]. سېھىرگەرلەر
يېتىپ كەلگەندە، مۇسا ئۇلارغا: «(ئارغامچا ۋە
ھاسلىرىڭلاردىن) تاشلىماقچى بولغىنىڭلارنى تاش-
لاڭلار» دېدى [80]. ئۇلار تاشلىغاندا، مۇسا:
«سېھىرنىڭ كۆرسەتكىنىڭلار سېھىردۇر، اللە چوقۇم
ئۇنى بەربات قىلدۇ، اللە بۇزغۇنچىلارنىڭ ئىشىنى
ئەلۋەتتە تۈزىمەيدۇ» دېدى [81]. گۇناھكارلار ياق-
تۇرمىغان تەقدىردىمۇ، اللە پاكىتلىرى ئارقىلىق
ھەقىقەتنى ئىسپاتلايدۇ [82]. مۇساغا پەقەت ئۆز
قەۋمىدىن (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ ئەۋلادىدىن)
ئازغىنىسى پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭ-
لىرىنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن قورققان ھالدا
ئىمان ئېيتتى. پىرىئەۋن زېمىندا (يەنى مىسىر

وَقَالَ فِرْعَوْنُ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِثْلِي سِحْرٌ عَلَيَّ ۖ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ
قَالَ لَهُمْ مُوسٰى اَلْقُوا مَا اَنْتُمْ مُقُوْنَ ۖ فَلَمَّا اَلْقَوْا قَالَ مُوسٰى
مَا جِئْتُمْ بِهٖ السِّحْرِ اِنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ لِرَآءِ اللّٰهِ اَيْصُلُحْ عَلٰى
الْمُفْسِدِيْنَ ۖ وَيَحٰى اللّٰهُ اَحْسٰى بِحُلُوبِهِمْ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُوْنَ ۝
فَمَا اَمْنٌ لِّمُوسٰى اِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّنْ قَوْمٍ عَلٰى خَوْفٍ مِّنْ فِرْعَوْنَ
وَمَا لَهُمْ اَنْ يَّقِيْنَهُمْ وَلَٰكِنْ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِى الْاَرْضِ ۚ وَاِنَّهٗ
لَمِنَ الْمُفْرِقِيْنَ ۖ وَقَالَ مُوسٰى لِقَوْمِيْنَ اَنْتُمْ اَمْنٌ مِّنْ يَّاللّٰهُ
فَعَلَيْكُمْ تَوَكَّلُوْا اِنْ اَنْتُمْ مُّسْلِمِيْنَ ۖ فَقَالُوْا لَعَلَّ اللّٰهُ تَوَكَّلٰنَا
رَبَّنَا اَلْجَحِيْمُ اَنْتَ اَلْقُوْمُ الطَّالِيْنُ ۖ وَتَحِيَّتُكُمْ مِّنْكَ
الْقَوْمُ الْكَافِرِيْنَ ۖ وَاحْيِنَا اِلٰى مُوسٰى وَآخِيْهِ اَنْ تَخْرُجَ
لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ ۚ يٰمُوسٰى وَآلِ هٰارُونَ اٰتُوْكُمْ فِكُلٍّ وَاَفْجِمُوْا
الصَّلٰوةَ وَخَيِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۖ وَقَالَ مُوسٰى رَبَّنَا اِنَّكَ
اَنْتَ اَفْرَعُوْنَ وَمَلَكَ زَيْنَةً وَّاَمْوَالٍ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
رَبَّنَا اِلْضَلُّوْا عَنْ سَبِيْلِكَ رَبَّنَا طَهِّرْ عَلٰى اَمْوَالِنَا وَاَشْدُدْ
عَلٰى قُلُوْبِنَا فَلَآ يُؤْمِنُوْا حَتّٰى يَرُوْا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ۝

زېمىندا) شەك-شۈبھىسىز مۇتەكەببىردۇر، ئۇ ئەلۋەتتە ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردىندۇر [83]. مۇسا:
«ئى قەۋمىم! ئەگەر اللەغا ئىمان ئېيتقان بولساڭلار، اللەغا بويسۇنغان بولساڭلار، ئۇنىڭغا
تەۋەككۈل قىلىڭلار (يەنى ھەممە ئىشڭلارنى اللەغا تاپشۇرۇڭلار، ھەرقانداق ئەھۋالدا اللەغا
يۆلىنىڭلار)» دېدى [84]. ئۇلار ئېيتتى: «اللەغا تەۋەككۈل قىلدۇق، پەرۋەردىگارىمىز، زالىم
قەۋمنى بىزگە زىيانكەشلىك قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلمىغىن» [85]. بىزنى رەھىمىتىڭ بىلەن
زالىم قەۋمىدىن قۇتۇلدۇرغىن» [86]. بىز مۇسا بىلەن ئۇنىڭ قېرىندىشىغا: «قەۋمىڭلار ئۈچۈن
مىسىردا ئۆيلەر ياساڭلار، ئۆيلىرىڭلارنى ناماز ئوقۇيدىغان جاي قىلىڭلار، ناماز ئوقۇڭلار، مۆمىنلەرگە
(دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن غەلبە قىلىدىغانلىقى بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىڭلار» دەپ ۋەھىي قىلدۇق [87].
مۇسا ئېيتتى: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! كىشىلەرنى يولۇڭدىن ئازدۇرۇشى ئۈچۈن — ئى پەرۋەردىگار-
ىمىز! — پىرىئەۋنگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا ھاياتىي دۇنيادا زىننەت بۇيۇملىرىنى، تۈرلۈك
مال-مۈلۈكلەرنى بەردىڭ. پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارنىڭ مال-مۈلۈكلىرىنى يوق قىلغىن، ئۇلارنىڭ
دىللىرىنى قاتتىق قىلغىن، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىمان ئېيتماي قاتتىق ئازابنى كۆرسۈن» [88].

الله ئېيتتى: «ئىككىڭلارنىڭ دۇئاسى ئىجابەت قىلىندى، دەۋىتىڭلارنى داۋاملاشتۇرۇڭلار، نادانلار. نىڭ يولىغا ئەگەشمەڭلار»^[89]. بىز ئىسرائىل ئەۋلادىنى دېڭىزدىن ئۆتكۈزۈۋەتتۇق، ئۇلارنى پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى زۇلۇم ۋە زوراۋانلىق قىلىش يۈزىسىدىن قوغلىدى. پىرىئەۋن غەرق بولىدىغان ۋاقىتتا: «ئىمان ئېيتىمكى، ئىسرائىل ئەۋلادى ئىمان ئېيتقان ئىلاھتىن غەيرىي ئىلاھ يوقتۇر، مەن مۇسۇلمانلاردىنمەن» دېدى^[90]. (ئۇنىڭغا دېيىلدىكى) «(ھاياتتىن ئۈمىد ئۈزگىنىڭدە) ئەمدى (ئىمان ئېيتامسەن؟) ئىلگىرى اللەغا ئاسىيلىق قىلغان ۋە بۇغۇنچىلاردىن بولغان ئىدىڭ^[91]. سەندىن كېيىنكىلەرگە ئىبىرەت بولۇشۇڭ ئۈچۈن، بۈگۈن سېنىڭ جەستىڭنى قۇتقۇزىمىز (يەنى سېنىڭ

جەستىڭنى دېڭىزدىن چىقىرىپ قويىمىز)». نۇرغۇن كىشىلەر، شەك-شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئايەت-لىرىمىزدىن غاپىلدۇر^[92]. شۈبھىسىزكى، بىز ئىسرائىل ئەۋلادىنى (ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىرىنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن) ياخشى جايعا ئورۇنلاشتۇردۇق، ئۇلارنى شېرىن نەرسىلەر بىلەن رىزىق-لاندۇردۇق، ئۇلارغا ئىلىم (يەنى اللەنىڭ ھۆكۈمىنى ئىچىگە ئالغان تەۋرات) كەلگەندىن كېيىن، ئۇلار (دىن ئىشىدا) ئاندىن ئىختىلاپ قىلىشتى. پەرۋەردىگارنىڭ قىيامەت كۈنى، ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەر ئۈستىدە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىدۇ^[93]. مۇبادا سەن ساڭا بىز نازىل قىلغان كىتابتىن شەكلىنىدىغان بولساڭ، سەندىن ئىلگىرى كىتاب ئوقۇغانلار (يەنى تەۋرات بىلەن ئىنجىل نازىل قىلىنغان يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن سوراپ باققىن، شۈبھە-سىزكى، ساڭا پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن ھەق (قۇرئان) كەلدى. سەن ھەرگىز شەك قىلغۇچە-لاردىن بولمىغىن^[94]. سەن ھەرگىز اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن، (ئۇنىڭ بولساڭ) زىيان تارتقۇچىلاردىن بولۇپ قالغىن^[95]. شۈبھىسىزكى، پەرۋەر-دىگارنىڭ ئەنئىنىگە تېگىشلىك بولغانلار ئىمان ئېيتمايدۇ^[96]. ئۇلارغا پۈتۈن مۆجىزە-لەر كۆرسىتىلگەن تەقدىردىمۇ، قاتتىق ئازابىنى كۆرمىگىچە (ئىمان ئېيتمايدۇ)^[97].

قَالَ قَدْ أُجِيبْتُ دَعْوَتُكُمْ فَاسْتَقِيمُوا وَلَا تَبِغُوا سُبُلَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَجُوزًا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْفُجُورَ ۝ لَمَّا
فَرَعُونَ وَجُودَهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَوْكَاهُ الْقُرَى ۝ قَالَ
أَمَتٌ أَتَتْهُ آلَ اللَّهِ إِلَّا الَّذِي آمَنَتْ يَهُ يَهُوَا إِسْرَائِيلَ وَ
آتَامَنَ الْمُسْلِمِينَ ۝ أَتَى وَلَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَلَقَدْ مَن
الْمُسْلِمِينَ ۝ قَالَ يَوْمَ يُنْفَخُ الْيَوْمَ الْكَلْبُوتُ لِيَنفُخَ لِيَنفُخَ
أَيُّهُ وَكَانَ كَيْفَ رَأَى النَّاسَ عَنِ الْيَمِينِ الْيَمِينِ ۝ وَلَقَدْ
يَهُوَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مُبَاصِدَقَ وَرَدِّفَهُمْ مِنَ الْكَلْبِ
قَبْلَ الْخَلْقِ وَحَاشَى جَاءَهُمُ الْيَوْمَ أَنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝ فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍ
مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَخَلِّ الْأَيْدِيَّ بَيْنَ يَدَيْكَ وَأَنْتَ بَيْنَ
قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونُ مِنَ الْمُنْزَرِينَ
وَلَا تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَتَكُونُ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَاتُ رَبِّكَ لَا
يُؤْمِنُونَ ۝ وَلَوْ جَاءَهُمْ كُفْرًا يَوْمَ حَقَّتْ بِرُؤْسِهِمُ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ۝

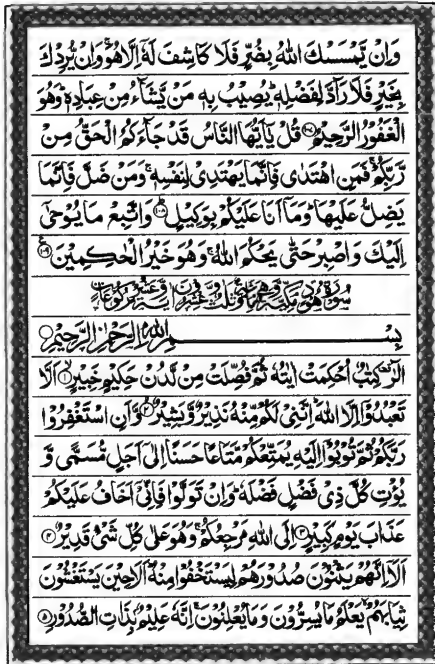
ئەگەر اللە ساڭا بىرەر زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، يالغۇز اللەدىن باشقا ئۇنى دەپتى قىلغۇچى بولمايدۇ، ئەگەر اللە ساڭا بىرەر ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، اللەنىڭ پەزىلىنى قايتۇرغۇچى بولمايدۇ. اللە پەزىلىنى بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمگە يەتكۈزىدۇ، اللە (بەندىلىرىنىڭ گۇناھىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) مېھرىبان دۇر، (دېيىلدى) ⁽¹⁰⁷⁾. (ئى مۇھەممەد - مەد!) ئېيتقىنكى، «ئى ئىنسانلار! سىلەرگە پەرۋەر - دىگارنىڭلار تەرىپىدىن ھەق دىن كەلدى، كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن ھىدا - يەت تاپقان بولىدۇ، كىمكى ئازىدىكەن، ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن ئازغان بولىدۇ، مەن سىلەرگە ھامىي ئەمەسمەن» ⁽¹⁰⁸⁾. (ئى مۇھەممەد!) ساڭا نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە ئەگەشكىن (يەنى ئۇنىڭغا ئۆزۈڭ ئەمەل قىلىپ، باشقىلارغا ئۇنى يەتكۈزگىن). اللە (سەن بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا) ھۆكۈم چىقارغۇچە (دىنىغا) دەۋەت قىلىش يولىدىكى مۇشەققەتلەرگە (چىدىغىن، اللە ئەڭ ھەققانىي ھۆكۈم چىقارغۇچىدۇر ⁽¹⁰⁹⁾).

11 - سۈرە ھۇد

مەككىدە نازىل بولغان. 123 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، را. بۇ، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، ھەممىدىن خەۋەردار اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان. ئايەتلەرنىڭ تۈزۈلۈشى پۇختا، (ئەقىدە، ئەھكام ۋە ۋە قىسلەر) تەپسىلىي بايان قىلىنغان كىتابتۇر ⁽¹⁾. (ئېيتقىنكى) «سىلەر پەقەت اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، مەن سىلەرگە اللە تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن، (كاپىر بولساڭلار سىلەرنى اللەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن، (ئىمان ئېيتساڭلار اللەنىڭ ساۋابى بىلەن سىلەرگە) خۇش خەۋەر بەرگۈچىمەن» ⁽²⁾. سىلەر پەرۋەردىگا - رىڭلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، اللە سىلەرنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى ئۆمرۈڭلار ئاخىرلىشىپ، ئەجلىڭلار يەتكۈچە ھاياتىي دۇنيادىن) ئوبدان بەھرىمەن قىلىدۇ، ياخشى ئىش قىلغۇچىغا قىلغان ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بېرىدۇ، ئەگەر (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار، (ئازابقا دۇچار بولسىلەر) سىلەرنىڭ قىيامەت كۈنىنىڭ چوڭ ئازابىغا قېلىشڭلاردىن ئەنسىرەيمەن ⁽³⁾. (ئۆلگەندىن كېيىن) اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر ⁽⁴⁾. راستلا ئۇلار (يەنى كاپىرلار) (رەسۇلۇللا، قۇرئان ئوقۇۋاتقاندا ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتكەنلىرىدە) ئۇنىڭدىن يوشۇرۇنۇش ئۈچۈن يۈز ئۆرۈيدۇ، راستلا ئۇلار كىيىملىرى بىلەن چۈمكىنىۋالغانلىرىدا، اللە ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكىنى بىلگۈچىدۇر ⁽⁵⁾.

(ئون ئىككىنچى پارە)

يەر يۈزىدىكى ھايۋانلارنىڭ ھەممىسىگە رىزىق بېرىشى ئالە (مەرھەمەت يۈزىسىدىن) ئۈستىگە ئالغان، ئالە ئۇلارنىڭ تۇرار جايىنى ۋە (ئۆلگەندىن كېيىن) كۆمۈلىدىغان جايىنى بىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى روشەن كىتابقا (يەنى لەۋھۇلەھ-پۇزغا) يېزىلغاندۇر^(۶). ئالە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى. (ئاسمان-زېمىننى يارىتىشتىن ئىلگىرى) ئالەنىڭ ئەرشى سۇ ئۈستىدە ئىدى سىلەرنىڭ قايسىلىرىنىڭ ئەمەلى ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ئالە (ئۇلارنى ياراتتى). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر سەن (مەككە كۇفارىغا بارغاندا) «سىلەر ئۆلگەندىن كېيىن چوقۇم تىرىلىسىلەر!» دېسەڭ، كاپىرلار چوقۇم ئېيتىدۇ: «بۇ (سۆزى

ئىچىگە ئالغان قۇرئان) پەقەت روشەن سېھىردۇر»⁽⁷⁾. ئەگەر بىز ئۇلارغا نازىل بولىدىغان ئازابى چەكلىك ۋاقىت كېچىكتۈرسەك، ئۇلار چوقۇم (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن): «ئازاب ئېمىشقا چۈشمەيدۇ؟» دەيدۇ، راستلا ئۇلارغا ئالەنىڭ ئازابى چۈشكەن كۈندە، ئۇلار قاچىلىدىغان يەر تاپالمايدۇ، ئۇلار مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى قورشىۋالىدۇ⁽⁸⁾. ئەگەر بىز بىرەر ئىنسانغا رەھىم-ئىتىمىزنى تېتىتساق (يەنى نېمىتىمىزنى بەرسەك)، ئاندىن ئۇنى ئۇنىڭدىن تارتىۋالسا، ئۇ چوقۇم (ئالەنىڭ رەھىمىتىدىن) ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ، كۇفرانى نېمەت قىلىدۇ⁽⁹⁾. ئەگەر بىز (يېقىرلىق، كېسەللىك، قاتتىقچىلىق قاتارلىق) بالالارغا مۇپتىلا قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا نېمىتىمىزنى تېتىتساق، ئۇ چوقۇم: «مەندىن بالالار كۆتۈرۈلۈپ كەتتى (ئەمدى كەلمەيدۇ)» دەپ شەك-شۈبھىسىز خۇشاللىنىپ، مەغرۇرلىنىپ كېتىدۇ⁽¹⁰⁾. پەقەت (بالاغا ئۇچرىغاندا) سەۋر قىلغان، (نېمەتكە يولۇققاندا) ياخشى ئىشلارنى قىلغان كىشىلەر (ياخشىلاردۇر). ئۇلارنىڭ گۇناھى مەغپىرەت قىلىنىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) چوڭ مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ⁽¹¹⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ) «نېمىشقا ئۇنىڭغا بىر خەزىنە چۈشەمدى؟ ياكى ئۇنىڭ بىلەن بىللە (ئۇنى تەستىقلايدىغان) بىرەر پەرىشتە كەلمىدى؟» دەيدىغانلىقى ئۈچۈن، ساڭا نازىل قىلىنغان ۋەھىنىڭ بىر قىسمىنى يەتكۈزگۈك كەلمەيدىغاندۇ، يەتكۈزۈشتىن يۈرىكىڭ سىقىلىدىغاندۇ، سەن پەقەت (ئۇلارنى ئالەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچىسەن، ئالە ھەممە نەرسىنى تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر⁽¹²⁾.

وَمَا مِنْ دَالَةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رُزْقُهَا وَ
يَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعُهَا ۖ إِنَّ كَيْدَ شَيْطَانٍ
هُوَ الَّذِي خَلَقَ الشَّيَاطِينَ وَالْأَرْضُ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ
عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ
إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ
هَذَا إِلَّا كَيْدٌ مُبِينٌ ۖ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَى آتٍ
مَعْدُودٍ لَيَقُولُنَّ مَا بَحْبِيسُ ۚ الْيَوْمَ يَأْتِيهِمْ مَعْرُوفًا
عَنْهُمْ وَمَنْ يَمْشِ مَكَانًا مُؤَيَّدًا يَتَذَكَّرُونَ ۖ وَلَئِنْ أَذَقْنَا
الْإِنْسَانَ مِتَاحِمَةً لَمَّا نَزَعْنَا مِنْهُ آتَةً لَيُفْسِدْ كُفْرًا
وَلَئِنْ أَذَقْنَا نَعْمًا بَعْدَ صَرَاءٍ مَسْتَهْزِئَةٍ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ
السَّيِّئَاتِ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ۖ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۖ
فَلَمَّا كُنَّا تَارِكًا لَبِضْ مَائِدَةٍ إِلَى اللَّهِ وَضَافِينَ بِهَا
صَدْرَكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا كِتَابٌ أَوْجَاءٌ مَعَهُ
مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝

ئەنە شۇلار زېمىندا اللە نىڭ ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، ئۇلارغا اللە دىن باشقا (ئىگە بولىدۇ-خانى) ياردەمچىلەرمۇ بولمايدۇ، ئۇلار قاتىمۇقات ئازابقا دۇچار بولىدۇ، ئۇلار (ھەقىقىي) ئاڭلاشقا ۋە (ھەقىقىي) كۆرۈشكە قادىر بولالمايدۇ⁽²⁰⁾. ئەنە شۇلار ئۆزلىرىگە زىيان سالغۇچىلاردۇر. ئۇلارنىڭ ئويدۇرۇپ چىقارغان بۇتلىرى ئۇلاردىن ئۆزلىرىنى چەتكە ئالدى⁽²¹⁾. شەك يوقكى، ئۇلار ئاخىرىتتە ئەڭ زىيان تارتقۇچىلاردۇر⁽²²⁾. شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، پەرۋەردىگارىنىڭ ھۇزۇرىدا ئاجىزلىق بىلدۈرگەنلەر — ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر⁽²³⁾. (كاپىرلار ۋە مۆمىنلەر-

أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعِفُ لَهُمْ الْعَذَابَ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّعْيَ وَمَا كَانُوا يَبْصِرُونَ ۝ أُولَئِكَ الَّذِينَ خَبَرُوا أَنْفُسَهُمْ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝ أَكْبَرَمَ أَنْفَعِي الْأَخِرَةَ لَهُمُ الْخُسْرَى ۝ إِنْ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآخَبْتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ مِثْلَ الْفَرْقَيْنِ كَلَّا لَعَنَى الْأَعْمَى الْبَصِيرَ وَالسُّعْيَىٰ هَلْ يَنْصَرِفِينَ مِثْلَ أَفَلَاكٍ كَذِبُونَ ۝ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا نوحًا وإلىٰ قومه إني لكم نذير مبين ۝ إِنْ لَا تَقْبَلُوا إِلَّا اللَّهُ إِنْ أَخَافَ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ الْيَوْمِ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَكُوا الْإِبْرَاهِيمَ إِشْلًا وَمَا تَرَكُوا أَتَعْبَكُ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِإِدْنِي الْوَالِي وَمَا تَرَكُوا لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَحْنُكُمْ كَذِبِينَ ۝ قَالَ يَقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتَةٍ مِنْ رَبِّي وَآلِي عَلَىٰ رَحْمَةٍ مِنْ عِنْدِي فَقَعَيْتُ عَلَيْكُمْ أَنْتُمْ مُكْبَهُوا وَأَنْتُمْ لَهَا كَرِهُونَ ۝

دىن ئىبارەت) ئىككى پىرقە بار، (بىر پىرقە) ئەمەل ۋە گاسقا ئوخشايدۇ، (يەنە بىر پىرقە بولسا) كۆزى كۆرىدىغان، قۇلىقى ئاڭلايدىغان ئادەمگە ئوخشايدۇ، ئۇلارنىڭ ئەھۋالى بىر-بىرىگە ئوخشامدۇ؟ ئىبىرەت ئالامىسىلەر؟⁽²⁴⁾ شۈبھىسىزكى، بىز نۇھنى قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئۇ: «مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە ئوچۇق ئاگاھلاندىرغۇچىمەن»⁽²⁵⁾. بىر اللەدىن باشقا ئىبادەت قىلماڭلار، سىلەرنىڭ قاتتىق كۈنىنىڭ ئازابىغا ئۇچرىشىڭلاردىن قورقسەن» دېدى⁽²⁶⁾. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ كاپىر كاتتىلىرى: «بىزنىڭچە، سەن پەقەت بىزگە ئوخشاش بىر ئادەمسەن، بىزنىڭچە، ئارىمىزدىكى پەس كىشىلەر يەڭگىلىك بىلەن ساڭا ئەگەشكەن، بىزنىڭچە، سىلەرنىڭ بىزدىن ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقىڭلار يوق، بەلكى بىز سىلەرنى يالغانچى دەپ ئويلايمىز» دېدى⁽²⁷⁾. نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋم، ئېيتىڭلارچۇ، ئەگەر مەن پەرۋەردىگارم تەرىپىدىن نازىل بولغان (دەۋىتىمنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلايدىغان) ئېنىق دەلىلگە ئاساسلانسام ۋە ئۇنىڭ رەھىمىتىگە (يەنى پەيغەمبەرلىككە) سازاۋەر بولغان بولسام، ئۇ دەلىل سىلەر ئۈچۈن مەخپىي بولسا، سىلەر ئۇنى يامان كۆرسەڭلار، ئۇنى قوبۇل قىلىشقا سىلەرنى مەجبۇرلامدۇق؟⁽²⁸⁾

وَيَقُولُ لَكَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَا لَأَنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَنِ اللَّهِ وَمَا أَتَا
بِكَ مِنَ الْحَقِّ إِلَّا مِنَ اللَّهِ وَمَا أَرْسَلَكُمْ قَوْمًا
يَكْفُلُونَ وَيَقُولُونَ مَنْ يَقْتُلْهُ مِنَ اللَّهِ وَإِنْ طَرَفًا أَمْ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ۝ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ
الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدِرِي أَعْيُنُكُمْ
لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا
لَمِنَ الظَّالِمِينَ ۝ قَالَ الْيَهُودُ قَدْ جَاءَ لَنَا كَذِبٌ أَوَّلَ الْآلِ
فَأَنْتُمْ بَايَعْتُمْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى أَنْ يَكُونَ لَهُمْ
بِرَّ اللَّهِ إِنْ سَاءَ مَا أَنْتُمْ فَعُوجِينَ ۝ وَلَا يَفْعَلُ قَضِي إِنْ
أَرَدْتَ أَنْ نَصِفَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ
وَالْيَهُودُ يَرْجُونَ ۝ ثُمَّ يَقُولُونَ أَفَلَا فَرَّيْنَا أَنْفَرَيْنَا
فَعَلَّ الْبَحْرُ إِيَّانَا وَفَرَّيْنَا وَمَا تَجْرَمُونَ ۝ وَأَوْحَى إِلَى نُوْحٍ
أَنْ لَنْ نُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَن كَانَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ
يَهْدِيهِمْ وَأَهْلُ الْبَيْتِ ۝ وَأَنْصِرْ الْفَلَكَ يَأْمُرُ بِنَا وَوَحْيُنَا
وَلَا تُخَاطَبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ۝ إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ ۝

ئى قەۋمىم! سىلەرگە (دېننى) تەبلىغ قىلغانلىقىم ئۈچۈن سىلەردىن پۇل-مال تەلەپ قىلمايمەن، ماڭا ئەجىر بېرىشنى پەقەت اللە ئۆز ئۈستىگە ئالغان، مەن ئىمان ئېيتقان كىشىلەرنى (يېنىمدىن) قوغلا-ۋەتمەيمەن، (چۈنكى) ئۇلار، شۈبھىسىزكى، پەرۋەر-دىگارىغا مۇلاقات بولىدۇ، لېكىن مەن سىلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن⁽²⁹⁾. ئى قەۋمىم! ئەگەر مەن ئۇلارنى قوغلىۋەتسەم، اللە نىڭ ئازابىدىن مېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ ئويلىنىپ باقماسىلەر؟⁽³⁰⁾ مەن سىلەرگە، مەندە اللەنىڭ خەزىنىلىرى بار، دېمەي-مەن، غەيىنى بىلىمەن دېمەيمەن، مەن ئەلۋەتتە (ئۆزۈمنى) پەرشتە دەپمۇ ئېيتمايمەن ھەمدە سىلەر كۆزگە ئىلمايدىغان كىشىلەرنى اللە ئۇلارغا ياخشىلىق بەرمەيدۇ دېمەيمەن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى ئوبدان بىلىدۇ، بولمىسا مەن چوقۇم زالىملاردىن

بولۇپ قالسەن⁽³¹⁾. ئۇلار (يەنى نۇھنىڭ قەۋمى): «ئى نۇھ! بىز بىلەن مۇنازىرىلەشتىڭ، ناھايىتى كۆپ مۇنازىرىلەشتىڭ. ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن بولساڭ، بىزنى قورقۇتقان ئازابنى چۈشۈرۈپ باقىن» دېدى⁽³²⁾. نۇھ ئېيتتى: «ئۇنى (يەنى ئازابنى) ئەگەر خالسا پەقەت اللەلا چۈشۈرەلەيدۇ، سىلەر ھەرگىز قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر⁽³³⁾. مەن سىلەرگە نەسىھەت قىلماقچى بولسام، اللە سىلەرنى گۇمراھ قىلماقچى بولسا، ئۇ چاغدا مېنىڭ سىلەرگە قىلغان نەسىھىتىمنىڭ سىلەرگە پايدىسى بولمايدۇ، اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، سىلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر»⁽³⁴⁾. ياكى ئۇلار (يەنى قۇرەيشنىڭ كاپىرلىرى) قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆزى ئىجاد قىلدى دېيىشەمدۇ؟ «ئەگەر ئۇنى مەن ئىجاد قىلغان بولسام، ئۆز گۇناھىمغا ئۆزۈم مەسئۇل، مەن سىلەرنىڭ گۇناھىڭلاردىن ئادا-جۇدامەن» دېگىن⁽³⁵⁾. نۇھقا (مۇنداق) ۋەھىي قىلىندى: «قەۋمىڭدىن ئىلگىرى ساڭا ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا يەنە ئىمان ئېيتقۇچىلار بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن قايغۇرمىغىن⁽³⁶⁾. بىزنىڭ كۆز ئۈگىمىزدا ۋەھىمىز بويىچە كېمە ياسىغىن، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار توغرىسىدا ماڭا سۆز ئاچمىغىن (يەنى ئۇلارغا شاپائەت قىلمىغىن)، ئۇلار چوقۇم (توپان بالاسىدا) غەرق قىلىنىدۇ»⁽³⁷⁾.

قَالَ يَنْفِرْ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا
 تُصَلِّ عَلَى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّكَ تُعْذِرُ لِمَنْ عَصَاكَ إِنْ كُنْتَ مِنْ
 الْجَاهِلِينَ ۝ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ الْكَافِرِينَ
 بِهِ عِلْمٌ وَلَا أَتَعْفَرُنِي وَتَرْحَمَنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝
 قِيلَ يٰمُوسَىٰ أَهْبِطْ بِسَلَمٍ مِّنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَمٍ
 مِّمَّنْ مَعَكَ وَأْمُرْهُمْ بِعِبَادَةِ اللَّهِ مَا عَدَا ابْنَ الْإِنْسِ
 ذَلِكَ مِنَ الْأَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ فَإِنْ تَضَلَّ عَنْهَا كُنْتَ
 وَلَا قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا قَاصِدًا رَّا الْعَاقِبَةَ الْمُتَّقِينَ ۝
 وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودٌ قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِن
 إِلَهِ غَيْرُهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُشْرِكُونَ يَقَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
 أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝
 وَيَقَوْمِ اسْكُفُوا زُرِّي كُمْ ثُمَّ تَوَلَّوْا إِلَهِكُمْ يُرْسِلُ السَّمَاءَ
 عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَآتِيكُمْ قُذُفٌ مِّنَ السَّمَاءِ وَلَتَكُونُنَّ
 مَعْرُومِينَ ۝ قَالُوا يٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ
 بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ۝

اللہ ئېيتتى: «ئى نۇھ! تۇ (مەن) نىجات تېپىشنى
 ۋەدە قىلغان) ئائىلەڭدىكىلەردىن نەمەس، ئۇنىڭ
 ئەمەلى ياماندۇر، سەن ئېنىق بىلىمگەن نەرسەڭنى
 مەندىن سورىمىغىن، مەن سېنىڭ جاھىللاردىن
 بولماسلىقىڭنى نەسىھەت قىلىمەن» (46). نۇھ ئېيتتى:
 «پەرۋەردىگار! مەن بىلىمگەن نەرسىنى سوراڭ-
 تىن سېنىڭ پاناھىڭغا سېغىنىمەن، ئەگەر ماڭا مەغپى-
 رەت قىلمىساڭ ۋە رەھىم قىلمىساڭ، زىيان تارتقۇچىلار-
 دىن بولىمەن» (47). ئېيتىلدى (يەنى اللہ ئېيتتى):
 «ئى نۇھ! ساڭا، سەن بىلەن (كېمىدە) بىللە بولغانلار
 نىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىغا بىز تەرەپتىن نازىل بولغان
 ئامانلىق ۋە بەرىكەتلەر بىلەن (كېمىدىن) چۈش-
 كىن، ئۇلارنىڭ يەنە بىر قىسىم ئەۋلادىنى (ھاياتى
 دۇنيادىن) بەھرىمەن قىلىمىز، ئاندىن ئۇلار بىزنىڭ

قاتتىق ئازابىمىزغا دۇچار بولىدۇ» (48). (ئى مۇھەممەد!) ئەنە شۇ (قىسسە) غەيبكە ئائىت
 خەۋەرلەردىندۇر، ساڭا ئۇنى ۋەھىي قىلدۇق، سەن ۋە سېنىڭ قەۋمىڭ بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇنى
 بىلمەيتتىڭلار، سەۋر قىلغىن، شۇبھىسىزكى، ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپتۇر (49). ئاد
 قەۋمىگە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدى ئەۋەتتۇق، ھۇد ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! اللہ غا ئىبادەت
 قىلىڭلار، سىلەرگە اللہدىن باشقا مەۋد (بەرھەق) يوقتۇر، سىلەر (اللەدىن غەيرىگە چوقۇنۇش
 بىلەن) پەقەت (اللە غا) يالغاننى توقۇغۇچىلارسىلەر» (50). «ئى قەۋمىم! مەن تەبلىغ ئۈچۈن
 سىلەردىن ئەجىر سورىمايمەن، ماڭا ئەجىر بېرىشنى پەقەت مېنى ياراتقان اللہ ئۈستىگە
 ئالغان، سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟» (51) «ئى قەۋمىم! پەرۋەردىگارنىڭلاردىن مەغپىرەت تىلەڭلار،
 ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇ كۆپ يېغىن ياغدىرۇپ بېرىدۇ، سىلەرگە
 تېخىمۇ كۈچ-قۇۋۋەت بېرىدۇ، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن ھالدا (مېنىڭ دەۋىتىمدىن)
 يۈز ئۆرۈمەڭلار» (52). ئۇلار ئېيتتى: «ئى ھۇد! سەن بىزگە (ئۆزىڭنىڭ راستلىقىڭنى
 كۆرسىتىدىغان) ھېچقانداق روشەن دەلىل كەلتۈرمىدىڭ، سېنىڭ سۆزۈڭ بىلەن بىز
 ئىلاھلىرىمىزنى تاشلىۋەتمەيمىز ۋە سېنىڭ (پەيغەمبەرلىكىڭگە) ئىشەنمەيمىز» (53).

بىز پەقەت سېنى بەزى ئىلاھلىرىمىز ساراڭ قىلىپ قويۇپتۇ دەيمىز». ھود ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن ئالەمنى گۇۋاھ قىلىمەن، سىلەرمۇ گۇۋاھ بولۇڭلاركى، مەن سىلەرنىڭ ئالەمنى قويۇپ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن ئادا-جۇدامەن، ھەممىڭلار ماڭا سۈيىقەست قىلىڭلار، ماڭا مۇھەلت بەرمەڭ-لار (54-55). شۈبھىسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارڭلار بولغان ئالەم تەۋەككۈل قىلدىم، ئالەمنىڭ باشقۇرۇشىدا بولمىغان بىرمۇ مەخلۇق يوقتۇر؛ پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن توغرا يولىدۇر (يەنى ئادىل بولۇپ ھېچ كىشىگە قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ) (56). ئەگەر سىلەر (مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار (يۈز ئۆرۈگىنىڭلارنىڭ ماڭا، زىيىنى يوق)، سىلەرگە مەن پەرۋەردىگارمىنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم (پەيغەمبەرنىڭ ۋە زىيىسى پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر)، پەرۋەردىگارم (سىلەرنى ھالاك قىلىپ) ئورۇنڭلارغا باشقا بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ، (شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن) ئالەمغا قىلچە زىيان يەتكۈزۈلمەيسىلەر، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن ھەربىر نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر» (57). بىزنىڭ (ئازابلاش) بۇيرۇقىمىز كەلگەندە، ھۇدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى مەرھەمەت قىلىپ قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى قاتتىق ئازابتىن خالاس قىلدۇق (58). ئەنە شۇ ئاد قەۋمى پەرۋەردىگارنىڭ مۆجىزىلىرىنى ئىنكار قىلدى، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلدى، ھەربىر ئۇچىغا چىققان تەرسا، شەپقەتسىز (يەنى ھەقىقە قارشىلىق قىلىپ جىددەللەشكۈچى) نىڭ بۇيرۇقىغا ئەگەشتى (59). ئۇلارغا بۇ دۇنيادا لەنەت قىلىندى، قىيامەت كۈنىمۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىنىدۇ، بىلىڭلاركى، ئاد قەۋمى ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلدى. ئاگاھ بولۇڭلاركى، ھۇد قەۋمى بولغان ئاد ھالاك بولسۇن (60). سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ ئېيتتى: «ئى قەۋم! ئالەمغا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئالەمدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ سىلەرنى زېمىندىن (يەنى تۇپراقتىن) ياراتتى، سىلەرنى زېمىندا تۇرغۇزدى، ئالەمدىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن يېقىندۇر، (دۇئانى) ئىجابەت قىلغۇچىدۇر» (61). ئۇلار: «ئى سالىھ! بۇنىڭدىن بۇرۇن سەن ئارىمىزدا ئۈمىد قىلىنغان كىشى ئىدىڭ (يەنى بۇ سۆزنى ئېيتىشىڭدىن بۇرۇن ئارىمىزدا چوڭ ئادەم بولۇپ قېلىشىڭنى ئۈمىد قىلاتتۇق)، بىزنى ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كەلگەن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشتىن توسۇمسەن؟ شەك-شۈبھە-سىزكى، ھەقىقەتەن بىز سەن دەۋەت قىلغان ئىشقا زور گۇماندىمىز» دېيىشتى (62).

إِنْ قُولُ الْأَعْرَابِ بَعْضُ الْهَيْئَةِ يُسَوِّى قَالَ إِنْ شِئْتُمْ اللَّهُ
وَاللَّهُ هَدَانِي لِرَبِِّّي صَاحِبِ الرَّكُونِ لَمِنْ دُونِهِ فَيُؤَيِّدُنِي جَمِيعًا
فَمَا أَتَوَخَّوْا رَبِّي إِنْ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ
إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِأَنْبِئَتِهَا إِنْ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ فَإِنْ
تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أَمْسَلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا إِنْ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَافِظٌ
لَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا مُونَهُمْ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ رَيْبَ وَمَنَازِلًا
يَجْعَلُهُمْ مِنْ عَذَابٍ عَظِيمٍ وَلَمَّا جَاءَ جَدًّا أَبَايَاتٍ وَمِنْ
وَحْشٍ وَرُسُلَةٍ وَابْتِغَاوْا مَرْكَبًا جَبَّارِعَيْنِ وَأَتَتْهُمَا فِي
هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْعَذَابُ أَلَّا أَنْ عَادُوا فَكَّرَا لَهُمْ
الْأَعْدَاءُ الْعَادُّونَ هُوَ الَّذِي يُكْوِدُ لَكُمْ صِلَاةَ قَالِ يَقُولُ
لِعَبِيدِ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ آلِهَةٍ غَيْرَ هَؤُلَاءِ كُمْ مِنْ الْأَفْئِ
وَالسَّعِيرِ لَمَّا نَسْتَعِيْزُوهُمْ فَيُؤَيِّدُهُمْ رَبِّي قَرِيبٌ
مُجِيبٌ قَالُوا يَصْلِحْ قَدْ كُنْتَ فِينَ مَرْجُوٍّ هَذَا كَلِمَتَانِ
عَبِيدَ مَا يَعْبُدُونَ أَبَاؤَنَا وَإِنَّا لَكِي شَيْءٌ نَحْنُ نَعْبُدُ الْإِلَٰهَ وَرَبَّيْ

سالھ ئېيتتى: «ئى قەۋىم! ئېيتىڭلارچۇ، ئەگەر مەن پەرۋەردىگار سىم تەرىپىدىن نازىل بولغان ئېنىق ۋەلىلىگە ئاساسلانسام ۋە ئۇنىڭ رەھىمىتى (يەنى پەيغەمبەرلىك) گە سازاۋەر بولسام، شۇنداق تۇرۇقلۇق اللەغا قارشىلىق قىلسام، اللەنىڭ ئازابىدىن مېنى كىم قۇتقۇزىدۇ؟ (مېنى ئۆزۈڭلارغا ئەگىشىشكە دەۋەت قىلىش بىلەن) ماڭا پەقەت زىياندىن باشقىنى زىيادە قىلمايسىلەر» (63). ئى قەۋىم! بۇ اللە (بىۋاسىتە) ياراتقان چىشى تۆگە سىلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى اللەنىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارىي ئوتلىسۇن، ئۇنىڭغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈمەڭلار، بولمىسا سىلەرنى پات كېلىدىغان ئازاب ھالاک قىلىدۇ» (64). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، سالھ ئېيتتى: «ئۆيۈڭلاردا (ھاياتلىقتىن) ئۈچ كۈن بەھرىمەن بولۇۋېلىڭلار. بۇ ۋەدە يالغان ئەمەس» (65). بىزنىڭ (ئازاپ قىلىش) ئەمرىمىز كەلگەندە، سالھنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن

قَالَ يَقَوْمِ اَرَأَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلَىٰ يَدَيْكُمْ مِنَ رَبِّ وَاَتَتْكُمْ مِنْهُ رَحْمَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ لَتَرْجُنَّ مِنَ اللّٰهِ عَصِيَّةً مَّا تَصْنَعُونَ ۝۱۲ وَيَقَوْمِ هَٰذَا نَفَاةُ اللّٰهِ لَكُمْ اِيَّاهُ فَذَرُوهُنَّ اَكُلْنَ فِيْ اَرْضِنَا وَاَلَا تَتَذَكَّرْنَ ۝۱۳ فَاِذَا ذُكِّرْتُمْ عَذَابٌ كَرِيْمٌ ۝۱۴ فَعَصَوْا فَقَالَ سَمِعُوا نِيْ دَارَكُمْ لَيْلَةً اَيَّامُ ذٰلِكَ وَعَدَّ غَيْرُ مَلِكُوْبٍ ۝۱۵ فَلَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ رِضْوَانًا مِّنْ غَيْرِ يَوْمٍ ذٰلِكَ رَآكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيْزُ ۝۱۶ وَاَخَذَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوْا فِيْ يَدَيْهِمْ جُثَيْنٌ ۝۱۷ كَانَتْ لَمْ يَخْلُوْا فِيْهَا اِلَّا اَرْكَانُ سُودٍ اَقْرَبَهُمْ اَكَرْبُهَا لِسُودٍ ۝۱۸ وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلًا اَبْرٰهِيْمَ بِالْبَشْرٰى قَالُوْا سَلِمًا قَالَ سَلٰمٌ قَالَتْ اِنَّكَ اَنْتَ بَعْضُ جُنْدِيْ ۝۱۹ فَلَمَّا رَاَ اَنَّ يَوْمَهُمْ لَانَصِلُ الْبَيْتِ نَزَّهُمْ وَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوْا لَئِنْ لَمْ يَنْصَلِكْ اِلَيْنَا فَاَنْتَ اَوَّلُ الْاَوَّلِيْنَ ۝۲۰ وَاَمَّا اَنْتَ قَالِمَةً فَضَجَّكَتْ فَبَرَزَتْهَا يٰسَمْعٰى وَهِيَ زَوٰجِرٌ رَّاسُخٌ يَعْقُوْبُ ۝۲۱ تَالَتِ يَوْمَئِذٍ اِلٰدُ وَاَنَا نَجَّوْهُ وَهَذَا بَعْضُ مَا نُسَخِّرُ لِّلَّذِيْنَ هُمْ عَجَبٌ ۝۲۲

بىلە ئىمان ئېيتقانلارنى رەھىمىتىمىز بىلەن شۇ كۈننىڭ شەرەندىلىكىدىن قۇتقۇزدۇق، پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (66). زالىملارغا قاتتىق ئاۋاز يۈزلەندى-دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى (67). گويا ئۇلار ئۆيلىرىدە تۇرمىغاندەك (يەنى ئۇلارنىڭ تۇرغان جايلىرى ئادەمات تەرىپىدىن ئاۋات قىلىنمىغاندەك) بولۇپ قالدى، بىلىڭلاركى، سەمۇد پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلدى، سەمۇد ھالاک بولسۇن (68). شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرشتىلەر) ئىبراھىمغا خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدى. ئۇلار: «ساڭا ئامانلىق تىلەيمىز» دېدى. ئىبراھىم: «سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمەن» دېدى. ئۇ ئۇزاققا قالماي بىر موزايىنى كاۋاپ قىلىپ ئېلىپ كەلدى (69). ئۇلارنىڭ (يەنى پەرشتىلەرنىڭ) ئۇنىڭغا قول ئۇزاتمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارنى خۇش كۆرمىدى، ئۇلاردىن قورقۇنچ ھېس قىلدى، ئۇلار: «قورقىمىن (بىز رەببىڭنىڭ پەرشتىلىرى، تاماق يېمەيمىز)، بىز ھەقىقەتەن ئۆتىنىڭ قەۋمىنى (ھالاک قىلىش ئۈچۈن) ئەۋەتلىدۇق» دېدى (70). ئۇنىڭ ئايالى (يەنى سارە) بىر تەرەپتە تۇرۇپ (لۇت قەۋمىنىڭ ھالاک بولىدىغانلىقىدىن خۇشاللىنىپ) كۆلدى، بىز ئۇنىڭغا (يەنى سارەگە) ئىسھاق (ئاتلىق بالىسى بولىدىغانلىقى) بىلەن ۋە ئىسھاقنى كېيىن كېلىدىغان يەئىقۇب (ئاتلىق نەۋرىسى بولىدىغانلىقى) بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (71). ئۇ (يەنى سارە): «ۋىيەي! مەن بىر موماي تۇرسام، ئېرىم بىر بوۋاي تۇرسا، تۇغامدىمەن؟ بۇ ھەقىقەتەن قىزىق ئىشقا!» دېدى (72).

ئۇلار: «اللەنىڭ ئەمرىدىن (يەنى قۇدرىتىدىن) نەجەبلەنمەسە؟ اللەنىڭ رەھىمىتى ۋە بەرىكەتلىرى سىلەرنىڭ ئائىلەڭلارغا (يەنى ئىبراھىمنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگە) نازىل بولسۇن. اللە ھەقىقەتەن مەدھىيەلەشكە لايىقتۇر، ئۇلۇغلاشقا لايىقتۇر» دېدى (73). ئىبراھىمدىن قورقۇنچ يوقالغان ھەمدە خۇش خەۋەر ئۇنىڭغا يەتكەن چاغدا، ئۇ بىز بىلەن ئۇنىڭ قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشىگە كىرىشتى (74). ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆڭلى- كۆكسى كەڭ، كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى دىلى يۇمشاق)، (ھەممە ئىشتا) اللەغا مۇراجىئەت قىل- خۇچى زاتىدۇر (75). (پەرىشتىلەر ئېيتتى) «ئىبراھىم! بۇنى (يەنى لۇت قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشنى) قويغىن، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگا- رىڭنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش توغرىسىدىكى) ئەمرى ئاللىقاچان چۈشتى، ئۇلارغا چوقۇم (مۇنازىرىلىشىش ياكى شاپائەت قىلىش بىلەن) قايتۇرغىلى بولمايدۇ.

قَالُوا الْعَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمَتُ اللَّهِ وَرِكَهَةٌ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَبِيدٌ مَحْبُودٌ قَالُوا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُكْرَى يُجَادِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَكَلِيمٌ وَإِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَفِى ضَلَالٍ عَظِيمٍ يَا إِبْرَاهِيمُ أَنْصَرْنِى هَٰذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا بَئِى بِهِمْ وَصَاحَ بِهِمْ دُرُوعًا وَقَالَ هَٰذَا يَوْمَ عَصِيبٍ وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَتَّبِعُوا آلَ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُمْ أَمَّا أَلْحَمُّ لَكُمْ قَاتِلُوا اللَّهَ وَلَا تَخْزُونِ فِى صِفَتِى الْكَيْسِ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِى بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ قَالَ لَوَانِ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِى إِلَى زَيْنِ شَدِيدٍ قَالُوا لِيُوطَأَ رَأْسُكَ زَيْدٌ لَنْ يُصِلُوا إِلَيْكَ فَاسْرِ يَا هَلِيلُكَ بِقَطْعِى مِنَ الْبَيْتِ وَلَا يَلْقَئُ مِنْكُمْ أَحَدًا إِلَّا أَمْرًا إِنَّهُ مُصِيبُهُمَا مَا أَمَّا بَنُو إِبْرَاهِيمَ عَدَاؤُهُمُ الضُّبُعُ الْكَيْسِ الضُّبُعُ يَغْرِيبُ ۝

غان ئازاب چۈشىدۇ» (76). بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرىشتىلەر) ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەن چاغدا (لۇت ئۆز قەۋمىنىڭ ئۇلارغا چېقىلىپ قويۇشىدىن قورقۇپ) قىيىن ئەھۋالدا قالدى، ئۇلار توغرىسىدا يۈرىكى سىقىلدى ۋە: «بۇ بىر دىشۋار كۈندۇر» دېدى (77). ئۇنىڭ قەۋمى ئۇنىڭ قېشىغا ئالدىراپ كېلىشتى، ئۇلار بۇرۇنلا يامان ئىشلارنى قىلاتتى (يەنى لۇتاتەت قىلاتتى). لۇت ئېيتتى: «ئى قەۋم! مېنىڭ بۇ قىزلىرىم* سىلەرگە ئەڭ پاكىتۇر، اللە دىن قورقۇڭلار، مېھمانلىرىم ئۈستىدە مېنى رەسۋا قىلماڭلار، ئاراڭلاردا قەبىئە ئىشتىن توسىدىغان بىرەر كالىسى جايىدا ئادەم يوقمۇ؟» (78). ئۇلار (لۇتقا) ئېيتتى: «قىزلىرىڭغا بىزنىڭ ھاجىتىمىز يوق ئىكەنلىكىنى سەن ئوبدان بىلىسەن، شۇنىڭدەك بىزنىڭ مەقسىتىمىزنىمۇ ئوبدان بىلىسەن» (79). لۇت ئېيتتى: «كاشكى مېنىڭ (سىلەرگە قارشى تۇرىدىغان) كۈچ- قۇۋۋىتىم بولسا ئىدى، ياكى ئىلتىجا قىلىدىغان كۈچلۈك جەمەتم بولسا ئىدى (چوقۇم سىلەرگە زەربە بەرگەن بولاتتىم)» (80). ئۇلار (يەنى پەرىشتىلەر): «ئى لۇت! شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىلىرىدۇرمىز، ئۇلار ھەرگىزمۇ ساڭا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، ئائىلەڭدىكىلەرنى ئېلىپ كېچىنىڭ ئاخىرىدا (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) چىقىپ كەتكىن، ئايالىڭدىن باشقا، سىلەردىن ھېچ كىشى ئارقىسىغا قارىمىسۇن، ئۇ (يەنى ئايالىڭ) ئۇلار بىلەن بىرگە ھالاك بولغۇچىدۇر، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا ئازاب چۈشىدىغان چاغ تاڭ ۋاقتىدۇر، تاڭ يېقىن ئەمەسمۇ؟» دېدى (81).

* قەۋمدىكى ئاياللارنى دېمەكچى، چۈنكى پەيغەمبەر دېگەن ئۇمىتىنىڭ ئاتىسى ئورنىدا بولىدۇ.

بىزنىڭ (جازالاش) ئەمرىمىز چۈشكەندە، ئۇلارنىڭ يۇرتلىرىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتتۇق (يەنى كۆمۈرۈۋەتتۇق)، ئۇ يۇرتلارغا بىز ئۈستى-ئۈستە-لەپ ساپال تاشلارنى ياغدۇردۇق⁽⁸²⁾. ئۇ ساپال تاشلارغا پەرۋەردىگار، ئىگىنىڭ دەرگاھىدا بەلگە سېلىنغان ئىدى، ئۇ يۇرتلار زالىملار (يەنى قۇرۇش كاپىرلىرى) دىن يىراق ئەمەس⁽⁸³⁾. مەدەيەن (ئەھلى) گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ ئېيتتى: «ئى قەۋم! اللہ غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللہ دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا كەم بەرمەڭلار، مەن سىلەرنى ھەقىقەتەن باي ھېسابلايمەن، مەن ھەق-

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَابًا مِّنْ سَجَاجٍ فَلَمَّا نَسُوا مَا فِيهَا جِئْنَا بِسَحَابٍ مِّنْ
مَّائٍ مِّنَ الظُّلُمِثِ لِيَمْسَ بِعَبْدٍ ۖ وَآلٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَمِثْلَ شُعْبٍ
قَالَ يَقُومُ عَبْدُ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِّنَ الْغَيْرِ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ
وَالْهَيِّزَ إِنِّي أَرَاكُمْ بِخَوَافِكُمْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّجِيبٍ ۖ وَيَقُومُ
أَوْشُوا الْمِكْيَالَ وَالْهَيِّزَ إِنِّي لَأَقْبِرُكُمْ وَلَا تَبْتَغُوا النَّاسَ أَشْيَاءَ لَهُمْ
وَلَا تَعْتَوُوا الْأَرْضَ مَعْصِدِينَ ۖ بَقِيعَتِ اللَّهُ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن
كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَا آتَاكُمْ مِنْ حَبِيبٍ ۖ قَالَ لَوْلَا يُشْعِبُ
أَصْلُوكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّ فِعْلَهُ
فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَكِيمُ الرَّشِيدُ ۖ قَالَ
يَقُومُ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقْنِي مِنْهُ
رِزْقًا حَسَنًا وَمَأْرُؤِيَّ أَنْ أَخَالِفَكم إِلَىٰ مَا أَنْهَكمُ
عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ۝

قەتەن سىلەرنىڭ ھەممىنى قورشاپ تۇرغۇچى كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) نىڭ ئازابىغا دۇچار بولۇشۇڭلاردىن قورقىمەن⁽⁸⁴⁾. ئى قەۋم! سىلەر ئۆلچەمنى توغرا ئۆلچەڭلار، تارازىنى توغرا تارتىڭلار، كىشىلەرگە نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ پەتنە-پاسات تېرىماڭلار⁽⁸⁵⁾. اللہ سىلەرگە قالدۇرغان ھالال رىزىق (سىلەر يىققان ھارامدىن) ياخشىدۇر، ئەگەر سىلەر مۇمىن بولساڭلار. مەن سىلەرگە مۇھاپىزەتچى ئەمەسمەن⁽⁸⁶⁾. ئۇلار: «ئى شۇئەيب! سېنىڭ نامىزىڭ (يەنى دىنىڭ) سېنى ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) بىزنى تاشلاشقۇزۇشقا ياكى ماللىرىمىزنى خالىغىنىمىزچە تەسەررۇپ قىلىشىمىزنى تەرك ئەتكۈزۈشكە بۇيرۇمدۇ؟ سەن تازىمۇ كۆڭلى-كۆكى كەڭ، تازىمۇ توغرا يول تاپقان ئادەمسەن-دە» دېدى⁽⁸⁷⁾. شۇئەيب ئېيتتى: «ئى قەۋم! ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، پەرۋەردىگارم ماڭا روشەن پاكىت (يەنى پەيغەمبەرلىك) ۋە كەڭتاشا ھالال رىزىق ئاتا قىلغان تۇرسا، (مەن شۇنداق نېمەتلەرنى ئاتا قىلغان پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلامدۇ؟) سىلەرگە قىلىش مەننى قىلىنغان نەرسىنى ئۆزۈممۇ قىلىشنى خالىمايمەن، مەن پەقەت (سىلەرنى) قولۇمدىن كېلىشىچە تۈزەشتىنلا خالىمايمەن، مەن پەقەت اللہ نىڭ ياردىمى بولغاندىلا مۇۋەپپەقىيەت قازىنالايمەن، (ھەممە ئىشتا) اللہ غا تايىنىمەن ۋە ئۇنىڭغا يۈزلىنىمەن⁽⁸⁸⁾.

ئى قەۋمىم! سىلەرنىڭ ماڭا قارشى تۇرغانلىقىڭلار سىلەرنى نۆھنىڭ قەۋمى ياكى ھۇدنىڭ قەۋمى ۋە ياكى سالىھنىڭ قەۋمى دۇچار بولغان ئازابقا دۇچار قىلىسۇن. لۇت قەۋمى (نىڭ دىيارى) سىلەر(نىڭ جايىڭلار)دىن يىراق ئەمەس (89). پەرۋەردىگار ئىڭلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، مېنىڭ پەرۋەردىگارم (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر، (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر (90). ئۇلار: «ئى شۇئەيب! بىز سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭنىڭ نۇرغۇنىنى چۈشەنمەيمىز. بىز ئەلۋەتتە سېنى ئارىمىزدا كۈچىسىز ئادەم دەپ قارايمىز، سېنىڭ قەۋم-قەبرىداشلىرىڭ بولمىغاندا ئىدى، بىز سېنى چوقۇم تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرەتتۇق، سەن بىزگە ئەتىۋارلىق ئەمەسمەن»

دېدى (91). شۇئەيب ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مېنىڭ قەۋم قەبرىداشلىرىم سىلەرگە اللە دىنىمۇ ئەتىۋارلىقمۇ؟ سىلەر اللەنى ئارقاڭلارغا چۆرۈۋەتتىڭلار (يەنى اللە غا ئىستائەت قىلىمىدىڭلار ۋە اللەنى ئۇلۇغلىمىدىڭلار)، پەرۋەردىگارم سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىڭلاردىن ئەلۋەتتە تولۇق خەۋەردار. دۇر (92). ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆز يولۇڭلار بويىچە ھەرىكەت قىلىڭلار، مەنمۇ ئەلۋەتتە ئۆز يولۇم بويىچە ھەرىكەت قىلاي! ئۇزاققا قالماي كىمنىڭ رەسۋا قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقىنى ۋە كىمنىڭ يالغانچى ئىكەنلىكىنى بىلىسلەر، (ئىشنىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۈتۈڭلار! شۈبھىسىزكى، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە كۈتمەن» (93). بىزنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش) پەرمانىمىز چۈشكەن چاغدا، شۇئەيبىنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىمان ئېيتقانلارنى مەرھەمەت قىلىپ قۇتۇلدۇردۇق، (ئۆزلىرىدە) زۇلۇم قىلغانلارغا قاتتىق ئاۋاز (دىن پەيدا بولغان زىلزىلە) يۈزلەندى، ئۇلار ئۆز ئۆيلىرىدە ئۆلتۈرۈلگەن پېتى قېتىپ قالدى (94). گويا ئۇلار ئۆيلىرىدە تۇرمىغاندەك (يەنى ياشىمىغاندەك) بولۇپ قالدى. مەدىيەن ئاھالىسى خۇددى سەمۇد قەۋمى ھالاك بولغاندەك ھالاك بولسۇن! (95) بىز مۇسائى ھەقىقەتەن ئايەتلىرىمىز (يەنى اللەدىن نازىل بولغان دىنىي ئەھكاملار) ۋە روشەن دەلىللەر (يەنى مۆجىزىلەر) بىلەن پىرىئەۋنىڭ ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇلار پىرىئەۋنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇندى، پىرىئەۋنىڭ بۇيرۇقى توغرا ئەمەس ئىدى (96-97).

وَيَقُولُ لِكُلِّ مَنكُم مَّعَالِي أَن يُبَيِّنَ لَكُمْ مَثَلًا مَّا صَابَ قَوْمُ نُوحٍ أَذَقْتُمُوهُم مَّا قَوَّيْتُمْ وَمَا قُوَّتُمْ لِيُؤْمِنُوا بِكُمْ بِبَعْدِهِمْ وَأَسْفَعُوا وَإِرْكَمُ ثُمَّ تَوَلَّوْا الْيَدِ الْأَيْمَانُ رَبِّي رَجِيمٌ وَذُو قَالُوا لِيُشْعِبَ مَا نَفَقَهُ كَيْفَ إِذَا مَاتَ قَوْلُ وَإِنَّا لَنَرِيكَ فِتْنًا ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَكَأَنَّا لَمَعْلُونٌ يَعْرِيزُ قَالَ يَقُولُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ أَكْزَرُ عَلَيْكُمْ مِنَ الْمَلَكِ اتَّخَذْتُمُوهُ زِينَةً وَرَاءَ ظُهُرِكُمْ إِن رَّبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ غَفِيرٌ وَيَقُولُ آخَرُهُمْ لِمَا أَهْلُ مَكَانِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ سَوَاءٌ لَّعَلَّكُمْ مِّنْ يَّاتِيهِمْ عَذَابٌ يُخْزِيهِمْ وَمِنْ هُوَ آذَانٌ مَّا تَسْمَعُونَ إِنِّي مَعَكُمْ زَعِيمٌ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا لَنُبَاقِعُنَّكُمْ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جُثَثٍ كَانَ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَا بُعْدَ الْأَلْمَدِينِ كَمَا بَعِثْتُ نُوحًا وَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ فَاسْتَكْبَرُوا فَمِرْقَعُونَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ

پىرىئەۋن قىيامەت كۈنى باشلامچىلىق بىلەن ئۆز قەۋمىنى دوزاخقا باشلاپ كىرىدۇ، ئۇ جاي نېمىدېگەن يامان! (98) ئۇلار بۇ دۇنيادىمۇ، قىيامەت كۈنىدىمۇ لەنەتكە ئۇچرايدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن (ئىككىلا دۇنيادا لەنەتكە ئۇچراشتىن ئىبارەت) بۇ سوغا نېمىدېگەن يامان! (99) مانا بۇلار (ئاهالىسىنى بىز ھالاك قىلغان) يۇرتلارنىڭ خەۋەرلىرىدۇر، ئۇنى سائىغا (ۋەھىيى ئارقىلىق) بايان قىلىمىز. ئۇ يۇرتلاردىن ئىزى قالغانلىرىمۇ بار (يەنى ئاهالىسى ھالاك قىلىنىپ، يۇرتلىرىنىڭ ئورنى قالدۇرۇلغانلىرىمۇ بار)، ئىزى قالمىغانلىرىمۇ بار (يەنى ئاهالىسى بىلەن قوشۇپ ئۆرۈ-ۋېتىلگەن زىرائەتتەك ۋەيران قىلىنغانلىرىمۇ بار) (100). بىز ئۇلارغا زۇلۇم قىلىمىدۇق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى. پەرۋەر-دىگارىڭنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش) پەرمانى

يَعْتَدُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَأَوْدَحَهُمُ النَّارَ يَبِئْسَ الْوَرْدُ
 الْمُرَوَّدُ ۝ وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ أَعْتَهُ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَبِئْسَ
 الرِّفْدُ الْمُرَوَّدُ ۝ ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغُرَى نَفْسُهُ عَلَيْكَ مِنْهَا
 قَارِعٌ وَحَسِيدٌ ۝ وَمَا ظَنَّمَهُمْ وَلَكِنْ ظَنَّمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا
 أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ
 شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا ۝ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتَحَيَّرُونَ ۝ وَكَذَلِكَ
 أَخَذْنَا مِنَ النَّارِ أَعْدَاءَ الْغُرَى وَهِيَ ظَلَمَةٌ إِنَّ أَخَذًا لَإِيَّيْ
 هُمْ شَدِيدٌ ۝ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ۝
 ذَلِكَ يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الْكَافِرَ وَالْمُؤْمِنَ وَيَذَرُهُمْ فِي
 نُجُومٍ لَا رَاحٍ لِمُعَدِّدٍ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا
 بِإِذْنِهِ فَيَنْهَوْنَهُمْ عَنْهُ وَيُسْجَنُونَ ۝ فَمِمَّا أَتَيْنَ شِعْرًا أَفَى
 النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ۝ خَلِيلَيْنَ فِيهَا مَا دَامَتِ
 السَّيُوفُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَاشَاءَ رَبِّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَقَالَ لَمَّا
 يُرِيدُ ۝ وَمِمَّا أَتَيْنَ سُودًا أَفَى النَّارِ خَلِيلَيْنَ فِيهَا مَا كَانَتِ
 السَّيُوفُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَاشَاءَ رَبِّكَ عَطَاءٌ غَيْرُ يُعَدُّ ۝

كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئاللىنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان مەبۇدلىرى ھېچ نەرسىگە ئىسقا ئىمىدى، ئۇلارغا پەقەت زىيان سالدى (101). پەرۋەردىگارىڭ زالىم يۇرتلار (ئاهالىسى)نى ھالاك قىلسا، ئەنە شۇنداق ھالاك قىلىدۇ، ئاللىنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر (102). ئاخىرەت ئازابىدىن قورقىدىغان ئادەم بۇ (قىسسە)دىن، ئەلۋەتتە ئىبرەت ئالىدۇ، ئەنە شۇ كۈن ھەممە ھازىر بولىدىغان كۈندۇر (103). ئۇنى (يەنى قىيامەت كۈنىنى) بىز مۇئەييەن مۇددەتكىچە تەخىر قىلىمىز (104). قىيامەت كۈنى بولغاندا، ھەرقانداق ئادەم پەقەت ئاللىدىن ئىجازەت بولغاندىلا سۆزلەيدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى بەتبەخت بولىدۇ، بەزىلىرى سائادەتمەن بولىدۇ (105). بەتبەختلەرگە كەلسەك، ئۇلار دوزاخقا كىرىدۇ، ئۇلار دوزاختا (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) تۇۋلاپ نالە-پەرياد چېكىدۇ (106). (دوزاخنىڭ) ئاسمان-زېمىنى يوقالمايلا تۇرسا، ئۇلار دوزاختا پەرۋەر-دىگارىڭ خالىغان زامانىغىچە داۋاملىق تۇرۇۋېرىدۇ، پەرۋەردىگارىڭ، ئەلۋەتتە، خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر (107). سائادەتمەنلەرگە كەلسەك، ئۇلار جەننەتكە كىرىدۇ، (جەننەتنىڭ) ئاسمان-زېمىنى يوقالمايلا تۇرسا، ئۇلار جەننەتتە پەرۋەردىگارىڭ خالىغان زامانىغىچە داۋاملىق تۇرۇۋېرىدۇ، (بۇ ئۇلارغا قىلىنغان) ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان ئىنئامدۇر (108).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ بۇتلارغا چوقۇنۇشىنىڭ (گۇمراھلىق) ئىكەنلىكىدىن شەكىلەنمە، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ بىز ساڭا قىسسنى بايان قىلغان ئاتا-بوۋىلىرىغا ئوخشاشلا چوقۇنىدۇ، بىز ئۇلارنىڭ (ئازابىتىن) تېگىشلىك نېسۋە-سىنى چوقۇم كېمەيتىمەي بېرىمىز⁽¹⁰⁹⁾.

شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋرات) بەردۇق، ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىندى (يەنى ئۇنىڭ قەۋمى بۇ كىتاب ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشتى). پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىن چىقارغان (ئۇلارنى جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇش ھەققىدىكى) ھۆكۈمى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (مۇشۇ دۇنيادىلا ياخشىغا ياخشىچە، يامانغا يامانچە) چوقۇم ھۆكۈم چىقىرىلاتتى. ھەقىقەتەن ئۇلار ئۇنىڭدىن (يەنى قۇرئاندىن) زور گۇمانىدىدۇر⁽¹¹⁰⁾. پەرۋەردىگارنىڭ ھەربىر ئادەمگە ئۇنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مۇكاپاتىنى تولۇق بېرىدۇ، اللە، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ

قَلَاتَ كُفْرُكُمْ وَمَا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ وَإِنَّكُم مِّنْ عِبَادِ
يَعْبُدُونَ إِلَّا هُمْ مِّنْ قَبْلُ وَإِنَّا لَمُتَوِّفِيهِمْ عَمَّا
مَنَعُوهُمْ ۖ وَلَقَدْ أَنبَأْنَا مُوسَى الْكَلْبَ فَأَخْرَجْتِ فِيهِ وَ
لَوْلَا كَيْفَهُ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ كَفَى بِهِمْ وَأَنَّهُمْ لَكُفْرٌ
شَاقٌّ وَمَنْهُ مُرْسَبٌ ۖ وَإِنَّا لَمُتَوِّفِيهِمْ عَمَّا كَانُوا
إِنَّهُ يَبْنِي عَمَلُونَ خَيْرٌ ۖ فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ
مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۖ وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى
الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُوا بِالْأَنفَالِ وَمَا كُمْرُونَ ۖ ذُنُوبُ اللَّهِ مِنْ
أُولَئِكَ لَمْ تَكُنْ لَهُمْ ۖ وَأَقِيمِ الصَّلَاةَ وَارْزُقْ لِقَا
مِنَ الْيَلِيلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبُ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرُ
لِلَّذِينَ كَرِهُوا ۖ وَأَمَّا رَبُّكَ فَاللَّهُ لَا يُصِيبُ عَمَلُ الْمُتَمَرِّينَ ۖ وَلَوْلَا
كَانَ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِكَ أَوْ لَوْ أَنَّ بَنِي إِسْرَءِيلَ
الْفَسَادُ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْ أَجْنِبًا وَمَهُمْ وَأَتَمَّ
الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أَتَوْا بِهِ ۖ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ۖ وَمَا
كَانَ رَبُّكَ لِيُفْلِكَ الْقُرْآنَ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُخْلِصُونَ ۖ

ئەمەللىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر⁽¹¹¹⁾. (ئى مۇھەممەد!) اللە سېنى بۇيرۇغاندەك توغرا يولدا بولغىن، ساڭا ئىمان ئېيتقانلارمۇ توغرا يولدا بولسۇن. (مەنىنى قىلىنغان ئىشلارنى قىلىپ) اللەنىڭ چەكلىرىدىن چىقىپ كەتمەڭلار، شۈبھە-سىزكى، اللە قىلمىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹¹²⁾. زالىملارغا مايىل بولماڭلار، (مايىل بولساڭلار) دوزاخ ئازابىغا قالسىلەر، سىلەرگە اللە دىن باشقا (دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچ ياردەمچى يوقتۇر، ئاندىن كېيىن ھېچ ياردەمگە ئېرىشەلەيمەيسىلەر⁽¹¹³⁾. كۈندۈزنىڭ ئىككى تەرىپىدە (يەنى ئەتىگەندە ۋە كەچقۇرۇن ۋاقىتلىرىدا) ۋە كېچىنىڭ دەسلەپكى ۋاقىتلىرىدا ناماز ئۆتىگىن*. شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۈيۈلىدۇ. بۇ چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر⁽¹¹⁴⁾. (ئى مۇھەممەد!) مۇشرىكلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلغىن، اللە ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ⁽¹¹⁵⁾. سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۆمەتلەرنىڭ ئارىسىدا نېمىشقا (يامانلارنى) يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىشتىن توسىدىغان ئەقىل ئىگىلىرى بولمىدى؟ ئۇلار ئارىسىدىن بۇزۇقچىلىقنى توسۇپ، بىزنىڭ نىجاتلىقىمىزغا ئېرىشكەن ئازغىنا كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار ئەيىب-ئىشەرتلىك تۇرمۇشنى قوغلىشىدۇ. ئۇلار گۇناھكار ئادەملەردۇر⁽¹¹⁶⁾. پەرۋەردىگارنىڭ ئاھالىسى ياخشى بولغان يۇرتلارنى زۇلۇم سېلىپ ھالاك قىلمايدۇ⁽¹¹⁷⁾.

* بۇ يەردە پەرز نامازلاردىن بامدات، ئىسر، شام ۋە خۇپتەن نامازلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ خالىسا ئىدى، پۈتۈن ئادەملەرنى ئەلۋەتتە بىر ئۇمىمەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، ئۇلار (دىن توغرىسىدا) داۋاملىق ئىختىلاپ قىلىشقۇچىلاردۇر، پەقەت پەرۋەردىگارنىڭ ئەللىگەن ئىرادىسىگە ئېرىشكەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. **اللە ئۇلارنى شۇنىڭ ئۈچۈن (يەنى ئىختىلاپ ئۈچۈن) ياراتتى. پەرۋەردىگارنىڭ: «مەن چوقۇم پۈتۈن جىنلار ۋە ئىنسانلار بىلەن دوزاخنى توشقۇزد- مەن»** دىگەن سۆزى ئېنىق بەلگىلەندى (118-119). كۆڭلۈڭنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن، ساڭا پەيغەمبەرلەرنىڭ قىسسىلىرىنى بايان قىلىپ بېرىمىز، بۇ قىسسىلەر ھەقىقەتنى، مۆمىنلەر ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت، ئىبرەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان (120). ئىمان ئېيتمايدىغانلارغا ئېيتقىنكى، «سىلەر ئۆز يولۇڭلار بويىچە ھەرىكەت قىلىڭلار، بىزمۇ ئۆز يولىمىز بويىچە ھەرىكەت قىلايلى» (121).

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا رَيْبَ لَكَ
مُخْتَلِفِينَ ۚ إِنْ أَرَادْتَ حَرَبَ رَبِّكَ وَلَوْ أَنَّكَ خَالِقَهُمْ
وَتَبْتَ كَلِمَةً رَبِّكَ لَكُمُتُكَ جَهَنَّمُ مِنَ النَّارِ أَجْعِلْ ۚ وَكَلَّا
نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نَقِصْتُ بِهَذَا كِتَابًا
فِي هَذِهِ الْحَقِّ وَمَوْعِظَةً وَدُرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ۚ وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ أَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ إِنْ أَرَادُوا أَنْ يَخْلُتُوا
مِنْظُورُونَ ۚ وَلِلَّهِ عِزُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْيَمِينِ وَحُجَّةُ الْكُفْرِ
كُلُّهُ قَاعِيدَةٌ وَتُكَلِّمُكَ عَلَيْهِمْ وَارِثُكَ يَخْلُفُونَ ۚ
يُؤْتِي جَنَّتِكَ بَرَكَاتٍ كَرِيمًا وَأَوْحِي إِلَيْكَ مَا تَشَاءُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الرَّسُولُ يَا أَيُّهَا الْكَافِرِينَ ۚ إِنْ أَرَادْنَا أَنْ نَنْزِلُكَ
فَوْقَ نَارٍ يَأْتِيَا لَكُمُ نَقِصُوعُونَ ۚ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ ۚ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ
الْغَافِلِينَ ۚ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَخِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ
عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَايَهُمْ لِي سَاجِدِينَ ۚ

سىلەر (ئىشىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە (شۇنى) كۈتىمىز» (122). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىنى بىلىش اللەغا خاستۇر، ھەممە ئىش اللەغا قايتۇرۇلىدۇ، اللەغا ئىبادەت قىلغىن ۋە اللەغا تەۋەككۈل قىلغىن (يەنى ھەممە ئىشىڭنى اللەغا تاپشۇرغىن). پەرۋەردىگارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (123).

12- سۈرە يۇسۇف

مەككىدە نازىل بولغان، 111 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك، مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەلنى، لام، را، بۇ، روشەن كىتاب ئايەتلىرىدۇر (1). شۈبھىسىزكى، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ، ئۇنى ئەرمەبجە قۇرئان قىلىپ نازىل قىلدۇق (2). بۇ قۇرئاننى ساڭا ۋەھى قىلىش ئارقىلىق ئەڭ چىرايلىق قىسسىنى ساڭا بايان قىلىپ بېرىمىز، بۇنىڭدىن بۇرۇن بۇ قىسسىدىن ھەقىقەتەن بىخەۋەر ئىدىڭ (3). ئۆز ۋاقتىدا يۇسۇف ئۆز ئاتىسىغا: «ئى ئانا! مەن ھەقىقەتەن چۈشۈمدە 11 يۇلتۇزنىڭ ۋە ئاي بىلەن كۈننىڭ ماڭسا سەجدە قىلغانلىقىنى كۆردۈم» دېدى (4).

ئاتسى (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام): «ئى ئوغلۇم! چۈشۈڭنى قېرىنداشلىرىڭغا ئېيتىمىغن، ساڭا سۈيىقەست قىلىپ سالمايىمىن، شەيتان ئىنسانغا ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر» دەيدى (5). شۇنىڭغا (يەنى ساڭا ئۇلۇغ چۈش كۆرسەتكەن) ئوخشاش، پەرۋەردىگارنىڭ سېنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللايدۇ، ساڭا چۈش تەبىرىنى بىلدۈرىدۇ، ئەجدادلىرىڭ ئىبراھىم، ئىسھاقلارغا ئىلگىرى اللە ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ نېمىتىنى بەرگەندەك، ساڭمۇ، يەئقۇب ئەۋلادىغىمۇ ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ نېمىتىنى بېرىدۇ. شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئۆز مەرھەمىتىگە كىمىنىڭ لايىق ئىكەنلىكىنى) ئوبدان بىلگۈچە-دۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (6). يۈسۈپنىڭ ۋە قېرىنداشلىرىنىڭ (قىسسىسىدە)

قَالَ يٰٓيٰٓسُفُ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ خَوَاتِمِكَ فَيَكِيدُوكَ كَيْدًا اِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝ وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيْكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَاْوِيْلِ الْاَحَادِيْثِ وَيُزَكِّيْكَ عَلَيْهِمْ وَبِهِٗ يَهْتَدِ ۝ عَلٰىكَ وَعَلٰى اٰلِ يٰٓقُوْبَ كَمَا اَتَيْنَاكَ اٰبَاؤُكَ مِنْ قَبْلُ ۝ اِبْرٰهِيْمَ وَاسْحٰقَ اِنَّ رَبَّكَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ۝ لَقَدْ كَانَ فِىٓ يٰٓسُفَ وَآخُوْتِهٖٓ اٰيٰتٌ لِّلسَّالِكِيْنَ ۝ اِذْ قَالَ الْيٰٓسُفُ لِآخُوْتِهٖٓ اٰحِبُّ اِلٰى كَيْدِنَا مِمَّا نَعْمَلُ خُصْمَةٌ اِنْ اَبَا نَا لَفِى ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۝ اٰتٰمُوْا يٰٓيٰٓسُفَ اَوْ اَطْرَحُوْهُ اَرْضًا لَّعَلَّكُمْ يَخْلُقْ لَكُمْ وَجْهًا اٰیٰتُكُمْ وَتَكُوْنُوْا مِنْ عِبَادِىْ ۝ قَوْمًا صٰلِحِيْنَ ۝ قَالَ قَالُوْا لِمَ نَعْمَلُ لَكَ يٰٓيٰٓسُفَ وَ الْقُوَّةُ فِىْ عِيْبَتِ الْحَبِّ يَلْتَقِطُهٗ بَعْضُ السَّيَّارَةِ اِنْ كُنْتُمْ لَفٰعِلِيْنَ ۝ قَالُوْا اٰيَا نَا مَا لَكَ لَا تَأْمُرُنَا اَعَلٰى يٰٓسُفَ وَرَاٰلَهُ لَمُحٰوْرٌ ۝ اَرْسَلَهُ مَعْنَا غَدَاةٍ نَّرٰىعُ وَيَلْعَبُ وَاِنَّا لَهٗ لَخٰفِقُوْنَ ۝ قَالَ اِنِّىْ لَبِئْسَ الَّذِىْنَ تَدْعُوْا بِهٖ وَآخٰفٌ اَنْ يَّاْكُلَهُ الدِّيْبُ وَ اَنْ تُغْنٰى عَنْهُ غُلُوْنٌ ۝ قَالُوْا لَئِنْ اَكَلَهُ الدِّيْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّا لَآ اٰدَا لَخَيْرُوْنَ ۝

سورغۇچىلار ئۈچۈن اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (7). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار: «يۈسۈپ ۋە ئۇنىڭ قېرىندىشى (يەنى بۇنىيادىن) ئاتىمىزغا بىزدىنمۇ سۆيۈملۈكتۈر، ھالبۇكى، بىز (كۈچلۈك) جامائەدۇرمىز، ئاتىمىز(نىڭ ئۇ ئىككىسىنى بىزدىن ئارتۇق كۆرۈشى) ئەلۋەتتە روشەن خاتادۇر» دېيىشتى (8). (ئۇلار) «يۈسۈپنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار، ياكى ئۇنى يىراق بىر چەت جايدا تاشلىۋېتىڭلار، (شۇ چاغدا) ئاتاڭلارنىڭ مۇھەببىتى سىلەرگە قالىدۇ، بۇ (كۇناھ) تىن كېيىن (تەۋبە قىلىپ) ياخشى ئادەم بولۇپ كېتىسىلەر» دېيىشتى (9). ئۇلاردىن بىرى سۆز قىلىپ: «يۈسۈپنى ئۆلتۈرمەڭلار، (ئەگەر ئۇنى ئاتىسىدىن يىراق قىلماقچى بولساڭلار، ئۇنى قۇدۇققا تاشلىۋېتىڭلار، ئۇنى يولدىن ئۆتكەن كارۋان ئېلىۋالساڭلار» دەيدى (10). ئۇلار ئېيتتى: «ئى ئاتىمىز! نېمىشقا يۈسۈپ توغرىسىدا بىزگە ئىشەنمەيسەن؟ ھالبۇكى، بىز ئۇنىڭغا ھەقىقەتەن ياخشى نىيەتتىمىز (11). ئەتە ئۇنى بىزگە قوشۇپ قويغىن، يەپ-ئىچىپ، ئويىناپ-كۈلۈپ كىرسۇن، ئۇنى بىز چوقۇم ياخشى مۇھاپىزەت قىلىمىز» (12). يەئقۇب: «ئۇنى (يەنى يۈسۈپنى) ئېلىپ كەتسەڭلار راستلا خاتىر-جەم بولالمايمەن، سىلەر غەپلەتتە قېلىپ، ئۇنى بۆرە يەپ قويۇشتىن ئەنسىرەيمەن» دەيدى (13). ئۇلار: «بىز (كۈچلۈك) بىر جامائە تۇرۇقلۇق، ئۇنى بۆرەگە يېگۈزۈپ قويماق، ئۇ چاغدا بىز، ئەلۋەتتە، زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دەيدى (14).

ئۇلار يۈسۈفنى ئېلىپ چىقىپ كەتكەن ۋە ئۇنى قۇدۇققا تاشلاشنى بىردەك قارار قىلىشقان چاغدا، بىز يۈسۈفكە: «كەلگۈسىدە ئۇلارغا بۇ ئىشنى (سېنىڭ يۈسۈپ ئىكەنلىكىڭنى) ئۇلار ئۇق- مايدىغان پەيتتە ئېيتىقن» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (15). ئۇلار كەچتە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا يىغلاپ كېلىش- تى (16). ئۇلار: «ئى ئاتىمىز! يۈسۈفنى نەرسە- لىرىمىزنىڭ يېنىدا قويۇپ يۈگۈرۈشكىلى كېتىپ قېلىپتۇق، ئۇنى بۆرە يەپ كېتىپتۇ، راست گەپ قىلساقمۇ سەن بىزگە ئىشەنمەيسەن» دېيىشتى (17). ئۇلار يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنى يالغاندىن قانغا بوياپ ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى. يەئەقۇب: «بۇ

قَلْبًا ذَهَبًا يَهِيبُ، وَاجْمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غِيَبَاتِ الْجُمُوعِ
وَاجْعَبْنَا إِلَيْهِ لِنُتَبِّحَهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۖ
وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ۖ قَالُوا يَا أَبَا نَاثَا ذَهَبَنَا
لِسَيْبِ ۖ وَرَكْنَا يَوْسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الدِّيبُ ۖ وَمَا
أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ۖ وَجَاءَهُ عَلَى قَمِيصِهِ
بَدَنٌ كَذِبٌ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا أَفْضَلُ
جَوَابًا ۖ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ۖ وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ
قَارِئُ سُلُوَارِهِمْ قَادِلِي دَلْوَةٍ قَالَ يُتْرَقُ هَذَا غَلْمٌ
وَأَسْرُوءٌ بَصَاحَةٌ ۖ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۖ وَشَرَوْهُ
بِعَشْرِينَ بَحْرِينَ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ ۖ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِقِينَ ۖ
وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ
عَلَى أَنْ يَتَغَفَّلَ وَتُحْضِنَهُ ۖ وَلَدَا وَلَدًا ۖ كَتَمَ الْيُوسُفُ
فِي الْأَرْضِ فَلَمَّعْلَمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۖ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
عَلَى أَمْرِهِ ۖ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۖ وَلَمَّا بَلَغَ
أَشَدَّ الْعِتَابَةِ عَلَّمَهُوَعِلْمًا وَكَانَ لِكِنْيَةِ الْيُوسُفَ الْمُحْسِنِينَ ۖ

ئىشنى نەپىسڭلار سىلەرگە چىرايلىق كۆرسىتىپ قىلغۇزۇپتۇ. مەن پەقەت چىراي- لىقىچە سەۋر قىلىمەن، سىلەرنىڭ (مۇشۇ يالغان) سۆزۈڭلارنى كۆتۈرۈشۈمگە اللە مەدەتكاردۇر» دېدى (18). بۇ يەردىن بىر كارۋان ئۆتتى، ئۇلار سۇچىسىنى (سۇ ئېلىپ كېلىشكە) ئەۋەتتى، ئۇ سوغىسىنى قۇدۇققا تاشلىدى ۋە: «خۇش خەۋەر! مانا بىر ئوغۇل بالا» دېدى. ئۇلار ئۇنى تىجارەت مېلى سۈپىتىدە مەخپىي تۇتۇشتى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى اللە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (19). ئۇلار يۈسۈفنى ساناقلىق بىر قانچە تەڭگىگە ئەرزىان باھادا سېتىۋەتتى، چۈنكى ئۇلار يۈسۈفكە قىزىقمىغان ئىدى (20). ئۇنى سېتىۋالغان مىسىرلىق ئادەم ئايالىغا: «ئۇنى ياخشى كۆتۈرسەن، بىزگە ئەسقاتار، ياكى بالا قىلىۋالار- مىز» دېدى. شۇنىڭدەك (يەنى يۈسۈفنى قۇدۇقتىن قۇتقۇزغىنىمىزدەك) يۈسۈفنى (مىسىر) زېمىنىغا يەرلەشتۈردۇق، ئۇنىڭغا چۈش تەبىرىنى ئۆگەتتۇق، اللە (خالىغان) ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ (21). يۈسۈپ قىرانغا يەتكەندە، ئۇنىڭغا ھېكمەت بىلەن ئىلىم ئاتا قىلدۇق، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى شۇنداق مۇكاپاتلايمىز (22).

يۇسۇف تۇرۇۋاتقان ئۆيىدىكى ئايال (يەنى زۇلەيخا) يۇسۇفنى ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى، ئۇ ئىشكەرنى تاقىۋېتىپ: «بېرى كەل!» دېدى. يۇسۇف: «خۇدا پاناھ بەرسۇن! ئۇ (يەنى ئېرىڭ) ھەقىقەتەن مېنىڭ خوجايىنىمىدۇر، ئۇ مېنى ياخشى كۈتتى. ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن نىجات تاپالمايدۇ» دېدى (23). ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۇسۇفكە (يېقىن-چىلىق قىلىشقا) بەل باغلىدى، پەرۋەردىگارنىڭ روشەن دەلىلىنى كۆرمىگەن بولسا، يۇسۇفمۇ ئۇنىڭغا مايىل بولغان بولاتتى. بىز يۇسۇفنى گۇناھتىن ۋە سەت ئىشتىن ئەنە شۇنداق ساقلىدۇق، شۇبھىسىزكى، يۇسۇف بىزنىڭ سادىق بەندىلىرىمىزدىن ئىدى (24).

ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى (يۇسۇف چىقىپ كېتىش ئۈچۈن، زۇلەيخا ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىش ئۈچۈن) ئىشكە قاراپ يۈگۈرۈشتى. (بۇ چاغدا) ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكىنى ئارقىسىدىن (تارتىپ) يىرتىۋەتتى، ئىشك ئالدىدا ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) ئېرى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىشتى. ئۇ (يەنى زۇلەيخا): «سېنىڭ ئەھلىيەڭنى دەپسەندە قىلماقچى بولغان ئادەمنى پەقەت زىندانغا تاشلاش ياكى قاتتىق قىيناش بىلەن جازالاش كېرەك» دېدى (25). يۇسۇف: «ئۇ (يەنى زۇلەيخا) مەندىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى» دېدى. ئۇ (يەنى زۇلەيخا)نىڭ ئائىلىسىدىكىلەردىن بىرسى گۇۋاھلىق بېرىپ: «يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكى ئالدىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخا)نىڭ سۆزى راست، يۇسۇفنىڭ سۆزى يالغان» (26). يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكى ئارقىسىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) سۆزى يالغان، يۇسۇفنىڭ سۆزى راست» دېدى (27). ئۇ (يەنى زۇلەيخانىڭ ئېرى) يۇسۇفنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئارقىسىدىن يىرتىلغانلىقىنى كۆرۈپ: «ئەي ئاياللار جامائەسى! بۇ چوقۇم سىلەرنىڭ ھىيلەڭلاردۇر، سىلەرنىڭ ھىيلەڭلار ھەقىقەتەن چوڭدۇر» دېدى (28). (يەنە ئېيتتى) «يۇسۇف! بۇنى سۆزلەپ يۈرمىگىن. (ئايالىم) سەن ئۆز گۇناھىڭغا كەچۈرۈم سورىغىن، سەن ھەقىقەتەن خاتالاشتىڭ» (29). شەھەردىكى بەزى ئاياللار: «ئەزىز (يەنى مىسىرنىڭ پادىشاھى) نىڭ خوتۇنى قۇلغا كۆيۈپ قېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىپتۇ، بىز ئۇنى، ئەلۋەتتە، ئاشكارا ئازغان دەپ قارايمىز» دېيىشتى (30).

وَرَدَتْهُ الْوَرَىٰ مُرِيًّا بِمِثْلِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَبَتِ الْآوَابَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنُ مَوْلَىٰ
إِنَّهُ لَظَلِمَ الظَّالِمُونَ ۝ وَلَقَدْ هَمَمْتُ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَن
رَأَىٰ هَٰذَا رَبِّي كَذَلِكَ لِيُصْرِفَ عَنْهُ الشُّؤْمَ وَالْفَحْشَاءَ
إِنَّهُ مِن عِبَادِ الْمُحْصِينَ ۝ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ
قَيْمِصَةُ مِنْ دُبُرِهِ الْفَيَّاسِيْدَ هَاكَ الْبَابَ قَالَتْ مَا حَزَا
مِنْ أَرَادَ يَأْهِلُكَ سُوءٌ إِلَّا أَن يُسَجِّنَ أَوْ ذَاكَ إِلَيْهِ ۝
قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا
إِنَّ كَانَ قَيْمِصَةُ قَدْ مِّنْ قُبُلٍ مُّصَدِّقَةٌ وَهَوِيْنُ الْكَاذِبِينَ
وَأَنَّ كَانَ قَيْمِصَةُ قَدْ مِّنْ دُبُرٍ مُّكَذِّبَةٌ وَهَوِيْنُ
الصَّادِقِينَ ۝ فَكَلَّمَآ قَيْمِصَةُ قَدْ مِّنْ دُبُرٍ قَالَتْ إِنَّهُ مِن
كَيْدِ لَدُنِّ إِيَّكَ كُنْ عَظِيمٌ ۝ يَوْسُفُ اعْرِضْ عَنْ هَٰذَا
وَاسْتَغْفِرْ لِي ذَنْبِي إِنَّكَ أَكْبَرُ الْغَافِلِينَ ۝ وَقَالَ
يُوسُفُ إِنِّي الْمَيِّمَةُ أَمْرَاتُ الْعَزِيزِ رَاوَدَ فَشَهَا عَنْ
نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝

ئۇ (يەنى زۇلەيخا) ئۇلارنىڭ گەپ-سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، ئۇلارغا (مېھماندارچىلىققا چاقىرىپ) ئادەم ئەۋەتتى. ئۇلارغا (يۆلىنىدىغان) تەكشۈرۈش - باستۇرۇشلارنى تەييارلىدى، ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە بىردىن پىسچاق بەردى. (زۇلەيخا يۈسۈفكە) «سەن چىقىپ ئۇلار بىلەن كۆرۈشكىن» دېدى، ئۇلار يۈسۈفنى كۆرۈپ ھاڭ- تاڭ بولۇپ قېلىشتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ قوللىرىنى كېسىۋېلىشتى. ئۇلار: «(بۇنداق چىرايلىق ئىنساننى ياراتقان) اللە پاكىتۇر، بۇ ئادەملەر ئادەتتە، پەقەت بىر ئېسىل پەرەشتىدۇر» دېيىشتى (31). ئۇ (يەنى زۇلەيخا): «مانا بۇ سىلەر ئۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلىگەن ھېلىقى ئادەم، مەن ئۇنىڭدىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدىم، لېكىن ئۇ ئۆزىنى چىڭ ساقلىدى. ئەگەر ئۇ يەنىلا بۇيرۇقۇمنى قىلمىسا، چوقۇم زىندانغا تاشلىنىدۇ، چوقۇم خار ئادەم بولۇپ قالىدۇ» دېدى (32).

يۈسۈف: «ئى پەرۋەردىگار! ماڭا ئۇلار ئۈندىگەن نەرسىدىن كۆرە زىندان سۆيۈملۈكتۈر، ئەگەر ئۇلارنىڭ ھېلىقىنى مەندىن دەپتى قىلمىساڭ، (ئىنسانچىلىقتا) ئۇلارغا مايىل بولۇپ قالسەن، نادانلاردىن بولۇپ قالسەن» دېدى (33). پەرۋەردىگارى ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ ئۇلارنىڭ ھېلىقىنى يۈسۈفتىن دەپتى قىلدى. اللە (ئىلتىجا قىلغۇچىلارنىڭ دۇئاسىنى) ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (34). ئاندىن ئۇلار (يۈسۈفنىڭ بىگۇناھ ئىكەنلىكىگە دائىر) پاكىتلارنى كۆرگەندىن كېيىن، ئۇنى بىرمەھەل قاماپ قويۇشنى لايىق تاپتى (35). زىندانغا يۈسۈف بىلەن ئىككى يىگىت بىللە كىرگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى ھەقىقەتەن (ئۆزۈمدىن) ھاراق سىقۇۋاتقان كۆرۈپتىمەن» دېدى. ئىككىنچىسى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى ھەقىقەتەن بېشىمدا نان كۆتۈرۈپ تۇرغان، ناننى قۇشلار يەۋاتقان كۆرۈپتىمەن، تەبىرىنى بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، بىز سېنى ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلاردىن (يەنى چۈشكە تەبىر بېرەلەيدىغانلاردىن) دەپ قارايمىز» دېدى (36). يۈسۈف ئېيتتى: «ئىككىڭلارغا سىرتتىن تاماق كىرىشتىن بۇرۇن، ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سىلەرگە ئېيتىپ بېرەلەيمەن، بۇ پەرۋەردىگار ماڭا بىلدۈرگەن نەرسىلەردىندۇر. شۇبھە- سىزكى، مەن اللەغا ئىشەنمەيدىغان، ئاخىرىنى ئىنكار قىلىدىغان قەۋمنىڭ دىنىنى تاشلىدىم (37).

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَكًا
وَأَتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سَكِينًا وَقَالَتْ ائْكُلُوا مِن طَعَامِكُنَّ إِنَّمَا
رَأَيْتُكُمْ كَفَرًا وَلَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا إِذْ بَعَثْنَا فِيهِمْ
رُسُلًا أَن هَذَا آلَ اللَّهِكُمْ كَمَا هِيَ آيَاتُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَمَا أَكْفَرْتُمْ
لَقَدْ رَأَوْا نَدَاهُ مَعَهُمْ فَلَسَعْتَهُمْ وَلَئِن كَرِهْتَ لَتَفْعَلَنَّ مَا أَمَرُ
لِيُجِزَنَ وَلِكُلِّ نَذِيرٍ لِلظَّالِمِينَ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ
إِلَيَّ وَمَا بَدَعْتَنِي الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى عَنِ الْمَدِينَةِ كَذَبُوا
بِالْبُحْرِ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَفَضَّلَهُ عَلَى
كُلِّ هُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ فِي بَيْتٍ مَّأْرُورٍ
الَّذِينَ كَانُوا مِنْهُ عَنَّا حِينَئِذٍ وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَّنَ قَالَ
أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرِئْتُ خُضْرًا وَإِنِّي أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ بَيْنَهُمَا أَلْهَؤُنَا
فَإِن يَكُن مِّنَ الْغُلَامَيْنِ يَهُودِيًّا فَلْيَسْأَلْهُمَا بِنَاسِهِمْ إِنِّي خَشِيتُ أَن يَنبَغِيَ
إِلَيْهِمَا أَن يَمْلِكَا فِي الْمَدِينَةِ فَيُحْجِلَا فِي السِّجْنِ قَالَ الْآخَرُ إِنَّهُمَا
يَقُولُ بَدَأَ اللَّهُ الْفِتْنَةَ بَيْنَهُمَا لَتَعْلَمَ أَلَمْ تَرَ أَنِّي رَأَيْتُ
كَوْنَهُمَا فِي السِّجْنِ وَتَرَائِيهِمَا فِي الْمَدِينَةِ فَكَذَّبَا وَنَبَذَا
وَأَعْتَدَا لَهَا عَذَابًا ثَقِيلًا إِنَّ السِّجْنَ أَمْرٌ أَهْلًا بِمَا كَانُوا
فِي الْغُلَامَيْنِ يَهُودِيًّا فَلْيَسْأَلْهُمَا بِنَاسِهِمْ إِنِّي خَشِيتُ أَن يَنبَغِيَ
إِلَيْهِمَا أَن يَمْلِكَا فِي الْمَدِينَةِ فَيُحْجِلَا فِي السِّجْنِ قَالَ الْآخَرُ إِنَّهُمَا
يَقُولُ بَدَأَ اللَّهُ الْفِتْنَةَ بَيْنَهُمَا لَتَعْلَمَ أَلَمْ تَرَ أَنِّي رَأَيْتُ
كَوْنَهُمَا فِي السِّجْنِ وَتَرَائِيهِمَا فِي الْمَدِينَةِ فَكَذَّبَا وَنَبَذَا
وَأَعْتَدَا لَهَا عَذَابًا ثَقِيلًا إِنَّ السِّجْنَ أَمْرٌ أَهْلًا بِمَا كَانُوا

مەن ئەجدادلىرىم — ئىبراھىم، ئىسھاق، يەئقۇب —
لارىڭىز دىنىغا ئەگەشتىم، ھېچقانداق نەرسىنى
اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىزگە لايىق ئەمەس،
بۇ اللە نىڭ بىزگە ۋە ئىنسانلارغا قىلغان مەرھە-
مىتىدۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولسى شۈكۈر
قىلمايدۇ⁽³⁸⁾. تۇرمىداش ئاغىنىلەر! تارقاق،
كۆپ مەبۇدلار ياخشىمۇ؟ ياكى قۇدرەتلىك بىر اللە
ياخشىمۇ⁽³⁹⁾. سىلەرنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت
قىلىۋاتقىنىڭلار پەقەت سىلەر ئۆزەڭلار ۋە ئاتا-
بوۋاڭلار ئاتىۋالغان (بۇتلارنىڭ ۋە غەيرىنىڭ)
ناملىرىدىنلا ئىبارەت، اللە (ئۇلارنىڭ اللەنىڭ
شېرىكى بولۇشى توغرىسىدا) ھېچقانداق دەلىل
چۈشۈرگىنى يوق، ئىبادەت ۋە دىن بارىدىكى

وَاتَّبَعَتْ مَلَكَةَ آيَةَ إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ
لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا
وَعَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ۝ لِيَصَاحِبِيَ
الْيَتِيمَ ۝ أَرْيَا بِكُمْ مَتَّقُونَ خَيْرَ أَمْرِ اللَّهِ الْوَاحِدَ الْقَهَّارَ ۝
مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءُ سَتَيَبَتُّوهَا أَنْتُمْ وَ
آبَاؤُكُمْ مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا لِقَاءُ
أَمْرٍ أَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ أَلَا يَأْتِيَهُ الْغُيُوبُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ لِيَصَاحِبِيَ الْيَتِيمَ ۝ أَمَّا أَحَدُكُمْ بَالِ
فَيْضِي بِهِ خَيْرًا ۝ أَمَّا الْآخِرُ فَيُصَلِّبُ قَتَا كُلِّ الظَّالِمِ
مِنْ رَأْسِهِ فَخُذِي الْأَمْثَالَ الَّتِي فِيهِ وَتَسْتَفْتِينَ ۝ وَقَالَ
لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنَسَهُ
الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السَّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ۝
وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ
سَبْعُ عِجَافٍ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا
الْمَلَأَافَتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِنْ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ ۝

بارچە ھۆكۈملەر پەقەت اللە غىلا مەنسۇپ، ئۇ سىلەرنى پەقەت ئۆزىڭلار ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇ-
غان، بۇ توغرا دىندۇر. لېكىن كىشىلەرنىڭ تولسى (بۇنى) بىلمەيدۇ⁽⁴⁰⁾. تۇرمىداش ئاغىنىلەر!
سىلەرنىڭ بىرىڭلار (زىنداندىن چىقىپ) خوجايىنىغا ھاراق قويۇپ بېرىدۇ (يەنى ساقىيلىق
ۋە زىيىسىنى ئۆتەيدۇ)، يەنە بىرىڭلار دارغا ئېسىلدۇ، كاللىسىنى قۇشلار يەيدۇ، سىلەر سورىغان
ئىشلار ھۆكۈم قىلىنىپ بولدى⁽⁴¹⁾. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئۆزىنىڭ قۇتۇلۇشىغا
ئىشەنگەن بىرسىگە (يەنى ساقىغا): «مېنى خوجايىنىڭنىڭ ئالدىدا ئەسلەپ قويغىن» دېگەن
ئىدى. خوجايىنىڭ ئالدىدا يۈسۈپنى ئەسلەپ قويۇشنى شەيتان ئۇنىڭغا ئۇنتۇلدۇردى،
يۈسۈپ زىنداندا بىرنەچچە يىل يېتىپ قالدى⁽⁴²⁾. پادىشاھ ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن
چۈشۈمدە يەتتە ئورۇق كاللىنىڭ يەتتە سېمىز كاللىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ۋە يەتتە
يېشىل باشاق بىلەن يەتتە قۇرۇق باشاقنى كۆرۈپتىمەن، ئۇ ئەربابلار! سىلەر
ئەگەر چۈش تەبىرىنى بىلسەڭلار، بۇ چۈشۈمگە تەبىر بېرىپ بېقىڭلار»⁽⁴³⁾.

ئۇلار ئىيتتى: «بۇ بىر قالايىسقان چۈش ئىكەن،
بىز (مۇنداق) قالايىسقان چۈشكە تەبىر بېرىشنى
ئوقۇيمىز» (44). ھېلىقى ئىككىسىدىن (تۈرمىدىن)
قۇتۇلغان ۋە ئۇزاق مۇددەتتىن كېيىن (يۈسۈفنى)
ئەسلىگەن بىرسى: «مەن سىلەرگە بۇ چۈشنىڭ
تەبىرىنى ئېيتىپ بېرەلەيمەن، مېنى (يۈسۈفنىڭ
يېنىغا) ئەۋەتىڭلار» دېدى (45). (ئۇنى ئەۋەتتى،
ئۇ تۈرمىگە بېرىپ يۈسۈفنىڭ يېنىغا كىردى - دە)
«ئى راستچىل يۈسۈف! يەتتە ئورۇق كاللىنىڭ يەتتە
سېمىز كاللىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ۋە يەتتە يېشىل
باشاق بىلەن يەتتە قۇرۇق باشاقنى (كۆرۈپ چۈشكەن
چۈشنىڭ تەبىرىنى) بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، مەن
ئۇنى كىشىلەرگە (يەنى پادىشاھقا ۋە ئۇنىڭ دۆلەت
ئەربابلىرىغا) خەۋەر قىلسام، ئۇلار (سېنىڭ پەزىلىتىڭنى،
بىلىمىڭنى) بىلسۇن» دېدى (46). يۈسۈف ئىيتتى:
«يەتتە يىل ئۇزۇلدۇرمەي تېرىقچىلىق قىلىڭلار،
ئالغان ھوسۇلۇڭلاردىن يېيىش ئۈچۈن ئازغىنىسىنى
خامان تەپكەندىن تاشقىرى، قالغىنىنى (مىتە چۈشۈپ

قَالُوا أَصْنَعُ أَحْلَامَ وَمَا عَنُّ بِأَوَّلِي الْأَحْلَامِ بِغُلِيْبٍ
وَقَالَ الَّذِي نَجَّاهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أَمْرِ أَنَا أَبْنَىٰكُمْ بِأَوَّلِيهِ
فَارْيَاوَنُ ۖ يُونُسُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَانِي سَمِعَ بِفَرَاتٍ
يَسْمَانِ يَا أَهْلَهُنَّ سَمِعَ نَجَاتٍ وَسَمِعَ سُبُلَاتٍ خُفِرَ وَآخِرُ
يُنْسِتَ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ۖ قَالَ زُرْعُونَ
سَمِعَ سَمِينٌ دَاكِبًا قَبَا حَصَدْتُمْ فَذَرَوْهُ فِي سُنْبُلِهِ الْأَقِيلِيلَا
وَمَا نَاكُلُونَ ۖ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَمِعَ شِدَادًا يَأْكُلُنَ مَا
فَعَلَّمْتُمْ لَهُنَّ الْأَقِيلِيلَا فَتَحْصُونَ ۖ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ
عَامٌ فِيهِ يَأْكُلُ النَّاسُ وَفِيهِ يَصْعَدُونَ ۖ قَالَ الْبَلَاءُ الْثَوْنِي
يَا قَلَمًا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَمَلَأْهُ مَا بَالُ
الْبُسُوفَةِ الَّتِي قَطَعْتَ أَيُّهَا يَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِي هَيَّانٌ عَلِيمٌ ۖ
قَالَ مَا خَطْبُكَ إِنَّ دِرَادَئُونَ يُونُسَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاسٌ
رَبُّكَ مَا عَلِمْنَا عَلَيْكَ سُبُوًّا قَالَتْ أَمْرًا أَلْغَيْتُنِي فِي حَصَصِ
الْحَقِّ أَنَا وَنَفْسِي عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصِّدِّيقِينَ ۖ ذَلِكُمُ الْعِلْمُ
أَتَى لَمْ أَخْشَ يَا لَعَلِّي وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِبِينَ ۖ

كەتمەسلىكى ئۈچۈن) باشقى بىلەن قويۇڭلار (47). شۇنىڭدىن كېيىن قەھەتچىلىك بولىدىغان
يەتتە يىل كېلىدۇ، (بۇ يىللاردا) ئىلگىرى توپلىۋالغان ئاشلىقلىرىدىن (ئۇرۇقلۇق ئۈچۈن)
ساقلاپ قويۇلىدىغان ئازغىنىسىدىن باشقا ھەممىسىنى يەپ تۈگىتىسىلەر (48). شۇنىڭدىن كېيىن
(مولچىلىق) يىللار كېلىدۇ، ئۇنىڭدا ھۆل - يېغىن كۆپ بولىدۇ، كىشىلەر مېۋىلەردىن تۈرلۈك ئىچمە -
لىكلەرنى سىقىپ چىقىرىدۇ» (49). (ساقىي پادىشاھقا بېرىپ يۈسۈفنىڭ ئۇنىڭ چۈشكە بەرگەن
تەبىرىنى ئېيتقاندىن كېيىن) پادىشاھ: «ئۇنى ئالدىغا ئېلىپ كېلىڭلار» دېدى. (پادىشاھنىڭ)
ئەلچىسى يۈسۈفنىڭ يېنىغا بارغاندا، يۈسۈف ئەلچىگە: «خوجايىنىڭغا قايتىپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن
ھېلىقى قوللىرىنى كېسىۋالغان خوتۇنلارنىڭ ئىشىنى (بىلەمدۇ؟) سوراپ باققىن، شۈبھىسىزكى،
مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ئۇلارنىڭ ھېلىسىنى ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (50). پادىشاھ (ھېلىقى
خوتۇنلارنى يىغىپ ۋە ئۆزىنىڭ خوتۇنىنى چاقىرىپ): «سىلەر يۈسۈفنىڭ مۇناسىۋەت
ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىشىڭلاردا، ھەقىقىي ئەھۋاللىرى قانداق بولغان؟» دېدى. ئۇلار:
«الە پاكىتۇر؛ يۈسۈف ئەھۋال ئازراقمۇ گۇناھ بار دەپ بىلمەيمىز» دېدى. ئەزىزنىڭ خوتۇنى: «ئەمدى
ھەقىقىي ئەھۋال ئايدىڭلاشتى، مەن ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلغان ئىدىم،
يۈسۈف ھەقىقەتەن راستچىلاردىن ئىدى» دېدى (51). (يۈسۈف ئىيتتى) «بۇ (يەنى پادىشاھنىڭ
ئەلچىسىنى قايتۇرۇۋەتكەنلىكىم) ئەزىز يوق چاغدا خوتۇنغا خىيانەت قىلمىغانلىقىمنى ۋە خائىنلارنىڭ
ھېلىسىنى اللەنىڭ مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۈرمەيدىغانلىقىنى ئەزىزگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر» (52).

(ئون ئۈچىنچى پارە)

«مەن ئۆزەمنى ئاقلىمايمەن: نەپسى دېگەن نەرسە ھەقىقەتەن يامان ئىشلارغا كۆپ بۇيرۇيدۇ، پەرۋەر- دىگارم رەھمەت قىلىپ (ساقلىغان) ئادەم بۇنىڭدىن مۇستەسنا. مېنىڭ پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر؛ ناھايىتى مېھرىباندۇر» (53). پادىشاھ: «يۈسۈمنى ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار، ئۇنى ئۆزەمنىڭ خاس ئادىمىم قىلىمەن» دېدى. يۈسۈن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىۋاتقاندا، ئۇ: «سەن بۈگۈن بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھەقىقەتەن مەرتىۋىلىك، ئىشەنچلىك ئادەمسەن» دېدى (54). يۈسۈن: «مېنى (مىسر) زېمىنىنىڭ خەزىنىلىرىنى باشقۇرۇشقا قويغىن، مەن ھەقىقەتەن (ئۇنى) باشقۇرۇش يول- لىرىنى بىلىدىغان، ئوبدان ساقلىيالايدىغان ئادەم- مەن» دېدى (55). بىز يۈسۈمنى (مىسر زېمىنىدا

وَمَا أَرَىٰ نَفْسِي إِلَّا النَّفْسَ لَامَارَةً بِالسُّوءِ إِلَّا
مَآرَجَهُ رَبِّيَ إِنَّ رَبِّيَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ وَقَالَ الْبَلَكُ اسْأَلْنِي
بِهِ اسْتَخْلَصَهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلِمَةً قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا
مَكِينٌ آمِينَ قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ
عَلِيمٌ وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا أَمْرًا حَسَنًا
يَشَاءُ نَجِيبٌ بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
وَأَكْبَرُ الْأَجْرَ خَيْرٌ لِّدِينِ أَمْوَالٍ وَأَنْتُمْ لَا تَشْقُونَ وَجَاءَ
إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَّفَهُمُ وَهُمْ لَمْ تَكُنْ لَهُ
لِتَأْتِيَهُمْ بِجَاهٍ رَّحِمَةً قَالَ اسْأَلْنِي بِأَمْرٍ لَّكُمْ مِنْ أَلْفٍ
تَرُونَ إِنِّي أَوفِي الْكَيْلِ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ قَالُوا كَمْ تَأْتُونِي
بِهِ فَذَكَرَ كَيْلَ لَمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرُبْنِي قَالُوا اسْتَزِأْ مِنْهُ
أَبَاهُ وَأَنَا لَمُعِدُونَ وَقَالَ لِقَائِهِمْ أَجْعَلُوا لِي بِضَاعَتَهُمْ فِي
رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يُعْرِضُونَهَا لَنَا أَنْ نَأْتِيَ إِلَىٰ آبَائِهِمْ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ آبَائِهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَن مَّنَا
الْكَلْبُ فَارْتَدَّ عَنْهُمْ خَائِبًا وَكَلْبًا وَالْكَافُورُونَ

خالغان جايدا تۇرىدىغان (مەملىكەتنى خالغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان) قىلىپ يەرلەشتۈردۇق، رەھىمىتىمىزنى خالغان بەندىلىرىمىزگە ئېرىشتۈرمىز، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئىجىرىنى بىكار قىلىۋەتمەيمىز (56). ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى، ئەلۋەتتە، (بۇ دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) ئارتۇقتۇر (57). يۈسۈمنىڭ قېرىنداشلىرى كېلىپ يۈسۈمنىڭ قېشىغا كىردى. يۈسۈن ئۇلارنى تونۇدى، ئۇلار بولسا يۈسۈمنى تونۇمىدى (58). يۈسۈن ئۇلارغا ئېھتى- ياجلىق ئاشلىقنى تەييارلاپ بەرگەندىن كېيىن ئېيتتى: «سىلەر مېنىڭ ئالدىمغا ئانا بىر ئۇكاڭ- لارنى (يەنى بۇنىيىمىنى) ئېلىپ كېلىڭلار، مېنىڭ (ئاشلىقنى) تولۇق ئۆلچەپ بېرىۋاتقانلىقىمنى ۋە ناھايىتى مېھماندوست ئىكەنلىكىمنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟ (59) ئەگەر ئۇنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كەلمىسەڭلار، سىلەرگە بېرىدىغان ئاشلىقم يوق، مېنىڭ يېنىمغا يېقىن يولساڭلار» (60). ئۇلار: «بىز ئۇنى ئاتىسىدىن سوراپ (سېنىڭ ئالدىڭغا ئېلىپ كېلىشكە) تىرىشىمىز، بىز چوقۇم مۇشۇنداق قىلىمىز» دېدى (61). يۈسۈن خىزمەتچىلىرىگە: «ئۇلارنىڭ (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال- مۈلۈكلىرىنى يۈك- تاقىلىرىنىڭ ئارىسىغا سېلىپ قويۇڭلار، ئۇلار ئائىلىسىگە قايتىپ بارغاندا، ئۇنى تونۇپ قايتىپ كېلىشى مۇمكىن» دېدى (62). ئۇلار ئاتىسىنىڭ يېنىغا قايتىپ بارغىنىدا: «ئى ئاتىمىز! (مىسىرنىڭ پادىشاھى) بىزگە قايتا ئاشلىق بەرمەس بولدى، ئۆكىمىزنى (يەنى بۇنىيىمىنى) بىز بىلەن بىللە ئەۋەتكىن، (شۇنداق قىلساڭ) ئاشلىق ئالالايمىز، ئۇنى بىز چوقۇم ئوبدان مۇھاپىزەت قىلىمىز» دېدى (63).

(يەئىقۇب) ئۇلارغا ئېيتتى: «ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىلگىرى سىلەرگە ئۇنىڭ قېرىندىشى (يەنى يۇسۇف) توغرىسىدا ئىشەنگەندەك ئىشەنمەيمەن؟ (مەن سىلەرگە ۋە سىلەرنىڭ ئۇنى ساقلىشىڭلارغا ئىشەنمەيمەن) اللە ياخشى ساقلىغۇچىدۇر، ھەممىدىن مېھرىبانىدۇر»⁽⁶⁴⁾. ئۇلار يۈكلىرىنى ئاچقاندا (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال - مۈلۈكلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىلگەنلىكىنى كۆردى، ئۇلار: «ئاتىمىز! بىز (بۇنىڭدىن ئارتۇق) يەنە نېمە تەلەپ قىلىمىز؟ بۇ مال - مۈلۈكلىرىمىز بىزگە قايتۇرۇپ بېرىلىپتۇ. (ئۆكىمىزنى ئېلىپ يەنە بارساق) ئائىلىمىزگە ئاشلىق ئېلىپ كېلىمىز، ئۆكىمىزنى مۇھاپىزەت قىلىمىز، بىر تۆگە ئاشلىقنى ئارتۇق ئالىمىز، بۇ (يەنى بىر تۆگە ئاشلىق پادىشاھ ئۈچۈن) ئازغىنا

قَالَ هَلْ امْكُم عَلَيْهِ اَلْاَكْمَا امْكُم عَلَ اَلْخَبِيرِ قَبْلُ
قَالَ خَيْرٌ حِفْظًا وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّحِمِيْنَ ۝ وَلَمَّا فَتَحُوا
مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ زِدَّتْ اِلَيْهِمْ قَالُوا يَا اَبَاكُمَا
نَبِّئْ هٰذِهِ بِضَاعَتَنَا زِدَتْ اِلَيْنَا وَنَبِّئْ اَهْلَانَا وَنَحْفَظْ اَخَانَا
وَنَزِدْ اَدْكِيْلَ يَبْنِى ذٰلِكَ كَيْلٌ يَّسِيْرٌ ۝ قَالَ كُنْ اَدْسِيكُمَا
مَعَكُمْ حَتّٰى تُوْتُوْنَ مَوْثِقًا مِّنَ اللّٰهِ لَنَاتَّبِعْكَ يٰهٗ اِلَّا اَنْ
يُّحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا اُوْتُوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ كَيْلٌ ۝
وَقَالَ يَبْنِى لَا تَدْخُلُوْا مِّنْ بَابٍ وَّاجِدٍ وَّادْخُلُوْا مِّنْ
اَبْوَابٍ مَُّتَفَرِّقَةً وَّمَا غَنِيْنَا عَنْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ
۝ اِنَّ الْحُكْمَ اِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ قَلْبِيْ وَلَكِنِ
اَلْمُتَوَكِّلُوْنَ ۝ وَلَمَّا دَخَلُوْا مِّنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ مَا
كَانَ يَغْنَىٰ عَنْهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا رَاحَةً فِىْ فَرْسٍ
يَّغْفُوْبٌ قَصَبًا وَّارَاقَةً لَّنْ دَعَيْنَا لَهَا عَمَلَةٌ وَلَكِنِ اَكْثَرُ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ وَلَمَّا دَخَلُوْا عَلٰى يُوْسُفَ اَوٰى اِلَيْهِ
اَخَاهُ قَالَ اِنِّ اَنَا اَخُوكَ فَلَا تَمَيِّزْ بَيْنَا كَا تَوَلَّيْمُوْنَ ۝

ئاشلىقتۇر» دېدى⁽⁶⁵⁾. يەئىقۇب ئېيتتى: «بۇنىيىمىنى قوغداش يولىدا ھەممىڭلار ھالاك بولىدەن. ساڭلارلا ئۇنى چوقۇم ماڭا قايتۇرۇپ ئېلىپ كېلىشكە اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ چىڭ ۋەدە بەرمىگىچە ئۇنى سىلەر بىلەن بىللە ئەۋەتمەيمەن». ئۇلار (يەنى ئوغۇللىرى) ئۇنىڭغا قەسەم قىلىپ چىن ۋەدە بەرگەندىن كېيىن، يەئىقۇب: «بىزنىڭ ئېيتقان سۆزلىرىمىزگە اللە گۈۋاھتۇر» دېدى⁽⁶⁶⁾. (ئۇ يەنە) «ئۇ ئوغۇللىرىم! (مىسرغا) ھەممىڭلار بىر دەۋرۋازىدىن كىرمەي، باشقا - باشقا دەۋرۋازىلاردىن كىرىڭلار. اللەنىڭ قازاسى ئالدىدا مەن سىلەردىن ھېچ نەرسىنى دەپنى قىلالايمەن، ھۆكۈم پەقەت اللەغلا خاس، اللەغا تەۋە كىكۈل قىلىدەن، تەۋە كىكۈل قىلىغۇچىلار اللەغلا تەۋە كىكۈل قىلسۇن!» دېدى⁽⁶⁷⁾. ئۇلار ئاتىسىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە باشقا - باشقا دەۋرۋازىلاردىن كىرگەندە، (بۇ) اللەنىڭ قازاسى ئالدىدا ئۇلار ئۈچۈن ھېچ نەرسىگە دال بولالمىدى، بۇ پەقەت يەئىقۇبنىڭ كۆڭلىدىكى ئۈمىدىنىلا ئىپادىلىدى. خالاس. بىز يەئىقۇبقا (ۋەھىي ئارقىلىق) بىلدۈرگەن ئىدۇق، شۇڭا ئۇ (كەڭ) بىلىم ئىگىسىدۇر، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (تەقدىرنىڭ سىرىنى) بىلمەيدۇ⁽⁶⁸⁾. ئۇلار (يەنى يەئىقۇبنىڭ بالىلىرى) يۇسۇفنىڭ ئالدىغا كىرگەندە، يۇسۇف ئۆكىسىنى قۇچاقلىدى ۋە: «مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ قېرىندىشىڭ بولىمەن، ئۇلارنىڭ بىزگە قىلغان ئىشلىرىدىن قايغۇرمىغىن» دېدى⁽⁶⁹⁾.

يۈسۈن ئۇلارنى ئېھتىياجلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلە-
گەندىن كېيىن، قەدەمنى ئۆكسىنىڭ يۈكى ئىچىگە
سېلىپ قويدى. ئاندىن بىر جاكچى چىقىپ: «ئى
كارۋانلار! سىلەر چوقۇم ئوغرى ئىكەنسىلەر» دەپ
توۋلىدى (70). (كارۋاندىكىلەر) ئۇلارغا قاراپ:
«نېمەڭلارنى يوقىتىپ قويدۇڭلار» دېدى (71).
ئۇلار: «پادىشاھنىڭ (تامغىسى بېسىلغان) قەدەمنى
يوقىتىپ قويدۇق، ئۇنى تېپىپ كەلگەن كىشىگە
(مۇكاپات ئۈچۈن) بىر تۆگە ئاشلىق بېرىلىدۇ،
مەن بۇنىڭغا كېپىل» دېدى (72). ئۇلار: «اللەنىڭ
نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر بىلىسىلەر، بىز بۇ
يەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىش ئۈچۈن كەلمىدۇق، بىز
ئوغرى ئەمەسمىز» دېدى (73). ئۇلار (يەنى
يۈسۈفنىڭ خىزمەتچىلىرى): «سىلەرنىڭ شەرىئىتىڭ-

قَلْبًا جَهَزَهُمْ بَعْجَازَهُمْ جَعَلَ السَّيَّاقَةَ فِي رَحْلِ
أَخِيهِ ثُمَّ أَذْنُ مَوْزُونٍ أَيَّتَاهَا الْعَيْنُ أَتَكْمُلُ سِرْقُونَ ۖ قَالُوا
وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ۖ قَالُوا لَقَدْ ضَلَّ صَوَاعُ
الْمَلِكِ وَلَيْسَ جَارِيَةً جِئِلُ يَعْبُرُ وَآتَايَهُ رَعِيْمٌ ۖ
قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْتُمُ الْفَيْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا
كُنَّا سِرْقِينَ ۖ قَالُوا فَبِأَجْرٍ أَوْ فَرَانٍ كُنْتُمْ كَذِبِينَ ۖ قَالُوا
جَزَاءُ مَنْ وَجِدْتُمْ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاءُ كَذِبٍ لَا يَجْزِي
الظَّالِمِينَ ۖ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ
اسْتَخْرَجَهُمْ وَعَاءَ أَخِيهِ كَذِبًا كَذَلِكَ يُؤَسِّفُ مَا
كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِذْ كَانَ يَنْتَظِرُ اللَّهُ تَرْفَعُ
دَرَجَتُكَ مِنْ شَأْنٍ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ۖ قَالُوا لَئِنْ
يَسِرُّ قَدَسَ سِرِّ أَخْرَأَهُ مِنْ قَبْلِ فَاسْرَهَا يَوْسُفُ فِي
نَفْسِهِ وَلَمْ يُبَيِّدْهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ سَرِقْتُمْ كَذِبًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا تَصِفُونَ ۖ قَالُوا لِيَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبَاشِيحًا
كَبِيرًا فَقَدْ أَحَدًا نَامَكَ لَهُ إِنْ أَنْزَلَكَ مِنَ الْخَبْنِ

لاردا ئوغرىنىڭ جازاسى نېمە؟ (ئەگەر قەدەم يۈكۈڭلاردىن چىقىپ قېلىپ) يالغانچى بولۇپ
قالساڭلارچۇ؟» دېدى (74). ئۇلار: «ئۇنىڭ جازاسى يۈكۈدىن قەدەم تېپىلغان ئادەمنى قۇل
قىلىش، زالىملارغا بىز مۇشۇنداق جازا بېرىمىز» دېدى (75). ئۇلار يۈسۈفنىڭ ئۆكسىنىڭ
يۈكىنى ئاڭتۇرۇشتىن ئىلگىرى، ئۇلارنىڭ يۈكىنى ئاڭتۇرۇشقا باشلىدى، ئاندىن يۈسۈفنىڭ
ئۆكسىنىڭ يۈكىدىن قەدەمنى تېپىپ چىقتى. بىز يۈسۈفكە مۇشۇ تەدبىرنى كۆرسەتتۇق، (مىسر)
پادىشاھنىڭ قانۇنى بويىچە يۈسۈن ئۆكسىنى ئېلىپ قالالمايتتى، لېكىن اللە ئۇنىڭ شۇنداق
قىلىشىنى خالىدى، بىز خالىغان ئادەمنى (يۈسۈفنى كۆتۈرگەندەك) يۇقىرى دەرىجىلەرگە كۆتۈر-
مىز، ھەر بىر بىلىمدار ئۈستىدە ئۇنىڭدىنمۇ بىلىمدار زات بار (76). ئۇلار: «ئەگەر ئۇ ئوغرىلىق
قىلغان بولسا، ئۇنىڭ قېرىندىشىمۇ (يەنى يۈسۈفمۇ) ئىلگىرى ئوغرىلىق قىلغان» دېيىشتى. يۈسۈن
(ئۇلارنىڭ) بۇ سۆزىنى ئىچىدە بىلدى، لېكىن ئۇلارغا مەلۇم قىلمىدى، يۈسۈن. (ئىچىدە):
«سىلەرنىڭ مەۋقەيتىڭلار ئەڭ ياماندۇر، سىلەرنىڭ (يۈسۈن ۋە ئۇنىڭ ئۆكسى توغرىسىدا)
قىلغان سۆزۈڭلارنىڭ يالغانلىقىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (77). ئۇلار: «ئى ئاليجاناب زات!
ئۇنىڭ (ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايدىغان) بىر قېرى ئاتىسى بار، ئۇنىڭ ئورنىغا بىزنىڭ بىرىمىزنى
ئېلىپ قالغىن، بىز سېنى ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلاردىن ھېسابلايمىز» دېدى (78).

يُوسُوفُ: «خُودا ساقلىسۇن، نەرسىمىزنى كىمىنىڭ يۈكسىدىن تاپقان بولساق، شۇنى ئېلىپ قالسىز. بولمىسا بىز چوقۇم زالىملاردىن بولۇپ قالسىز» دېدى (79). ئۇلار (بۇنىيىمىنىڭ ئورنىغا ئۆز ئاردىدىن بىرسىنى ئېلىپ قېلىشقا يۈسۈفنىڭ ماقۇل بولۇشىدىن) ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن، چەترەك يەرگە بېرىپ مەخپىي مەسلىھەتلەشتى، ئۇلارنىڭ چوڭى ئېيتتى: «ئاتاڭلارنىڭ سىلەردىن قەسەم قىلدۇرۇپ ۋەدە ئالغانلىقىنى ۋە ئىلگىرى يۈسۈف توغرىسىدىكى خاتالىقلىرىڭلارنى بىلمەمسىلەر؟ ئاتام ماڭا رۇخسەت قىلىمىچە ياكى اللە مەن ئۈچۈن ھۆكۈم چىقارمىغىچە بۇ يەردىن ھەرگىز ئايرىلماي-مەن، اللە ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر» (80).

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ تَأْخُذَ الْإِمْنُ وَجِدَ تَامَتَا عِنْدَكَ إِكْرَادُ الظَّالِمُونَ ۖ وَلَكِنَّ اسْتَيْسَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا ۖ قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ آيَاتَكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مُؤَيَّدًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا قَرَّبْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِىَ إِنِّى أَوْعِيكُمْ اللَّهُ لى وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ۖ ارْجِعُوا إِلَىٰ آبَائِكُمْ فَقُولُوا إِنَّا بَأْتَاكُمْ بِكِتَابٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا وَمَا كُنَّا لَهُ بِغَیْبٍ خَافِينَ ۖ وَسَمِعَ الْقَرْيَةَ الَّتِى كُنَّا فِيهَا وَالْعَوِيْرَ الَّتِى أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ۖ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً فَصَدِّجُوا عَنِ اللَّهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ بِهِمْ جَبِينًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۖ وَسَوَّلَ عَنْهُمْ وَقَالَ يَاسَيِّدَ عَلَىٰ يُونُسَ مَا بَصِطَ عَيْنُهُ مِنْ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ۖ قَالُوا تَاللَّهِ تَقَرُّوْا نَكْرُؤُفَ حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ۖ قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثْنَىٰ وَخُزْنِىَ إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۖ

سىلەر قايتىپ كېتىپ ئاتاڭلار بىلەن كۆرۈشۈڭلار، ئاندىن ئېيتىڭلاركى، ئى ئاتىمىز! سېنىڭ ئوغلۇڭ راستلا ئوغرىلىق قىلدى، بىز پەقەت بىلگەن نەرسىمىز ئۈستىدىلا گۇۋاھلىق بېرىۋاتىمىز، بىز غەيىنى بىلمەيمىز (يەنى ساڭا ۋەدە بەرگەن چېغىمىزدا ئۇنىڭ ئوغرىلىق قىلىدىغانلىقىنى بىلىمدۇق) (81). بىز تۇرغان شەھەردىن (يەنى مىسىردىن) ۋە بىز بىلەن بىللە ماڭغان كارۋاندىن سوراپ باققىن، بىزنىڭ سۆزىمىز چوقۇم راست» (82). يەئقۇب ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، نەپىسڭلار سىلەرگە بۇ ئىشنى چىرايلىق كۆرسەتتى، مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋر قىلىمەن، ئۇلارنىڭ (يەنى ئۈچ ئوغلۇمنىڭ) ھەممىسىنى ماڭا دەرەقەتە قىلىپ بېرىشنى اللە دىن تىلەيمەن. اللە ھەقىقەتەن (مېنىڭ ھالىمنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» (83). يەئقۇب ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈپ: «ئىست يۈسۈف!» دېدى. قاينۇدىن (كۆپ يىغلاپ) ئىككى كۆزى ئاقىرىپ كەتتى (يەنى ئىككى كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالدى)، ئۇ تولۇپ تاشقان ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتقان ئىدى (84). ئۇلار: «اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سەن يۈسۈفنى ياد ئېتىۋېرىپ (ھەسرەتتىن) ھالاك بولۇشقا تاس قالىدىغان ياكى ھالاك بولىدىغان بولدۇڭ» دېدى (85). يەئقۇب ئېيتتى: «مەن قاينۇ-ھەسرەتتىن پەقەت اللە غىلا ئېيتىمەن، اللە نىڭ بىلدۈرۈشى بىلەن سىلەر بىلىمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» (86).

ئى ئوغۇللىرىم! بېرىڭلار، يۈسۈفنى ۋە ئۇنىڭ
ئۆكسىنى ئىزدەڭلار، اللە نىڭ رەھمىتىدىن ئاتۇ-
مىد بولماڭلار، شۈبھىسىزكى، پەقەت كاپىر قەۋملا
اللە نىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلىنىدۇ» (87).
ئۇلار يۈسۈفنىڭ قېشىغا كىرگىنىدە: «ئى ئالىيجاناب
زات! بىزگە ۋە ئائىلىمىزگە ئاچارچىلىق يەتتى،
(ئالدىڭغا) ناچار، ئۆتمەس ماللار بىلەن كېلىپ
قالدۇق، بىزگە يېتەرلىك ئاشلىق بەرگىن، بىزگە
سەدىقە قىلغىن، اللە سەدىقە قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن
مۇكاپاتلايدۇ» دېدى (88). يۈسۈف: «سىلەر نادان
ۋاقىتلىقلاردا يۈسۈفكە ۋە ئۇنىڭ ئۆكسىغا نېمىلەر
قىلغانلىقىڭلارنى بىلمەسلەر؟» دېدى (89). ئۇلار:
«سەن راستلا يۈسۈفمۇ؟» دېدى. ئۇ: «مەن يۈسۈف،

يَسْبِيْ اَذْهَبُوْا فَتَحَسِّسُوْا مِنْ يُوسُفَ وَآخِيْهِ وَلَا تَكْمُلُوْا
مِنْ رَّوْحِ اللّٰهِ اِنَّهٗ لَا يَهْدِيْ مَنْ رَّوْحُ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمَ
الْكٰفِرِيْنَ ۝ قَالَتْ اَدْخُلُوْا عَلَيَّ ۚ قَالُوْا يَا اَيُّهَا الْعَزِيْزُ مَسْنٰ
وَاَهْلُنَا الضَّرَّ وَجِئْنَا بِضَاعَةٍ مُّزْجٰةٍ قٰوْمِيْ لَنَا لِكَيْلٍ
وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِيْنَ ۝ قَالَ
هَلْ عَلِمْتُمْ مَّا فَعلْتُمْ بِيُوسُفَ وَآخِيْهِ اِذْ اَنۡهٰهُمْ جٰهِلُوْنَ ۝
قَالُوْا اِنَّكَ اَنْتَ يُوسُفُ ۚ قَالَ اَنَا يُوسُفُ وَهٰذَا اَخِيْ
قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا اِنَّهٗ مَن يَّشَقِّ وَيَصْبِرْ ۚ قَالَ اللّٰهُ
لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ۝ قَالُوْا تَاللّٰهِ لَقَدْ اٰتٰكَ
اللّٰهُ عَلِيْمًا وَاَنْتَ اَنَّكَ لَاطِيْرٌ ۝ قَالَ لَا تُؤْتِيْ عَلَيَّ
الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّحِيْمِيْنَ ۝ اَذْهَبُوْا
بِقَوْمِيْ هٰذَا قَالُوْهُ عَلٰى رُءُوسِهِمْ اِنْ يَّآتِ بِصَبِيْرًا
وَاَتُوْنِيْ بِاَهْلٍ لَّكُمْ اَجْمَعِيْنَ ۝ وَلَمَّا فَصَلَتِ
الْعِيْرُ قَالَ اَبُوْهُمۡ اِنِّىْ اُرٰى رُءُوسَ يُوسُفَ لَوْلَا اَنْ
نَّهْنِيْوِيْ ۝ قَالُوْا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِيْ ضَلٰلٍ كَبِيْرٍ ۝

بۇ مېنىڭ ئىشىم. اللە بىزگە مەرھەمەت قىلدى. كىمكى ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلىدىكەن، سەۋر
قىلىدىكەن (ياخشى مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ)، چۈنكى اللە ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ
ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ» دېدى (90). ئۇلار: «اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە سېنى
ھەقىقەتەن بىزدىن ئارتۇق قىلىپتۇ، بىز جەزمەن خاتا قىلىپتۇق» دېيىشتى (91).
يۈسۈف ئېيتتى: «بۈگۈن سىلەر ئەيىبلەشكە ئۇچرىمايسىلەر، اللە سىلەرنى كەچۈرسۇن،
اللە ئەڭ مەرھەمەتلىك زاتتۇر (92). سىلەر مېنىڭ بۇ كۆڭلىكىمنى ئېلىپ بېرىپ ئاتامنىڭ
يۈزىگە تاشلاڭلار، كۆزى ئېچىلىدۇ، پۈتۈن ئائىلەڭلاردىكىلەرنى ئېلىپ مېنىڭ
يېنىمغا كېلىڭلار» (93). كارۋان (مىسىردىن شامغا قاراپ) قوزغالغان چاغدا،
ئۇلارنىڭ ئاتىسى (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام): «مەن چوقۇم يۈسۈفنىڭ ھىدىنى ئېلىۋاتىمەن،
سىلەر مېنى ئالغىچ قالىغان دېمەيدىغان بولساڭلار (يۈسۈفنى ئەلۋەتتە ھايات دەيتتىم)»
دېدى (94). ئۇلار (يەنى يەئقۇبنىڭ نەۋرىلىرى ۋە يېنىدىكى كىشىلەر): «اللەنىڭ نامى بىلەن
قەسەمكى، ھەقىقەتەن سەن تېخى يەنىلا بۇرۇنقى قايىمۇقۇشۇڭدا ئىكەنسەن» دېدى (95).

خۇش خەۋەرچى كېلىپ كۆڭلىگە كىنى يە ئۇقۇبىنىڭ يۈزىگە تاشلىدى، ئۇنىڭ كۆزى ئېچىلدى، يە ئۇقۇب: «مەن سىلەرگە، اللەنىڭ بىلىدۈرۈشى بىلەن سىلەر بىلىمگەن نەرسىلەرنى بىلىمەن، دېمىگەنمە- دىم» دېدى (96). ئۇلار: «ئى ئاتىمىز! گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن بىزگە مەغپىرەت تىلىگىن، بىز ھەقىقەتەن خاتالاشتۇق» دېيىشتى (97). يە ئۇقۇب: «پەرۋەردىگارىمىدىن سىلەرگە مەغ- پىرەت تىلەيمەن. اللە گۇناھلارنى ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىبانىدۇر» دېدى (98). ئۇلار يۈسۈفنىڭ ئالدىغا كىرگەندە، يۈسۈف ئاتا- ئانىسىنى قۇچاقلىدى ۋە: «خۇدا خالىسا، مىسىرغا ئامان- ئېسەن كىرىڭلار» دېدى (99). ئاتا- ئانىسىنى تەختىدە (يېنىدا) ئولتۇرغۇزدى،

فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْفَهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بِصَبْرٍ ۖ
قَالَ أَمْ أَفُلٌ لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝
قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ۝
قَالَ سَوْفَ اسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝
فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَى إِلَيْهِ أَبَوَاهُ وَقَالَ ادْخُلُوا
مَعِيَ إِنِّي أَنَا عَبْدُ اللَّهِ آمِنِينَ ۖ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ
وَخَرَّوْا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ
قَبْلُ قَدْ جَعَلْتَ هَٰذَا خَيْرًا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجْتَنِي
مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكَ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ
الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ
إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۝ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ
عَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
أَنْتَ وَرَبِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَكَّلْتُ مُسْلِمًا ۖ وَالْحَقُّنِي
بِالضُّلْحَيْنِ ۖ ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ
وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ اجْتَمَعُوا أَمْرُهُمْ وَهُمْ يَكْتُمُونَ ۝

ئۇلار (شاھلارغا تازىم قىلىش ئادىتى بويىچە) يۈسۈفكە سەجدە قىلىشتى. ئۇ: «ئى ئاتا! مانا بۇ، بۇرۇن (كىچىك ۋاقىتىدا) كۆرگەن چۈشۈمنىڭ تەبرىدۇر، ئۇ چۈشۈمنى پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن راستقا چىقاردى. پەرۋەردىگارم مېنى زىنداندىن چىقىرىش بىلەن، قېرىنداشلىرىم بىلەن مېنىڭ ئارامنى شەيتان بۇزغاندىن كېيىن، سىلەرنى سەھرادىن بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىش بىلەن ماڭا ئېھسان قىلدى. پەرۋەردىگارم خالىغىنىنى (ئىشقا ئاشۇرۇش- قا) ھەقىقەتەن تەدبىرلىكتۇر، ئۇ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ- چىدۇر (100). پەرۋەردىگارم! ماڭا ھەقىقەتەن پادىشاھلىق ئاتا قىلىدىك، چۈش تەبرىنى بىلدۈردۈك، ئى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۆرنەكسىز ياراتقۇچى زات! دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە مېنىڭ ئىگەمسەن، مېنى مۇسۇلمان پېتىمچە قەبىزى روھ قىلغىن، مېنى ياخشى بەندىلەر قاتارىدا قىلغىن» دېدى (101). مانا بۇلار (يەنى يۈسۈف قىسسىسى) بىر قىسىم غەيب خەۋەرلىرى بولۇپ، بىز ئۇنى ساڭا ۋەھىي قىلدۇق. ئۇلار (يەنى يۈسۈفنىڭ قېرىنداشلىرى) (ئۇنىڭغا قارشى) چارە- تەدبىر تۈزۈپ بىر قارارغا كېلىشكەندە، سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىك (102).

* ئۇلارنىڭ ئادىتىدە سەجدە قىلىش ئىبادەت ئەمەس، ھۆرمەت ھېسابلىناتتى.

سەن گەرچە كىشلەرنىڭ ئىمان ئېيتىشىغا ھېرىس بولمايمۇ، (لېكىن) ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان ئېيتمايدۇ (103). قۇرئاننى تەبلىغ قىلغانلىقىغا ئۇلاردىن ھېچقانداق ئەجىر تەلەپ قىلمايسەن، قۇرئان پەقەت جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىد-ھەتتۇر (104). ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا (اللەنىڭ قۇدرىتىنىڭ) نۇرغۇن ئالامەتلىرى باركى، ئۇلار ئۇنىڭ يېنىدىن دىققەت قىلماستىن ئۆتۈپ كېتىدۇ (105). ئۇلارنىڭ تولىسى اللەغا شېرىك كەلتۈرۈپ تۇرۇپ ئىشىنىدۇ (يەنى اللەنى ياراتقۇچى، رىزىق بەرگۈچى دەپ ئىقرار قىلىش بىلەن بىللە، بۇتلار-غىمۇ چوقۇنىدۇ) (106). ئۇلار اللەنىڭ ئازابىدىن، بىرەر جازانىڭ ئۆزلىرىگە چۈشۈشىدىن ياكى ئۇلار سەزمەستىن قىيامەتنىڭ تۇيۇقسىز يېتىپ كېلىشىدىن ئەمەن بولىدىمۇ؟ (107) ئېيتقىنكى، «يۇمىنىڭ

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ۖ وَيَآئْتُهُمْ عَلَيْهِمْ
مِنْ آجْرَانٍ هُوَ الْاَوَّلُ لِلْعَالَمِينَ ۝ وَكَانَ مِنْ اِلٰهٍ فِي
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ يَتُرَوْنَ عَلَيْهِا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ۝
وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا هُمْ مُشْرِكُونَ ۝ اَفَاَمْسُوْا اَنْ
تَاْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللّٰهِ اَوْ تَاْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَ
هُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝ قُلْ هٰذِهِ سَبِيْلِيْ اَدْعُوْا اِلَى اللّٰهِ عَلَى
بَيِّنَةٍ اَنَا وَمَنْ اَتَّبَعَنِ وَيُخَيِّرِ اللّٰهُ مَنِ الْاٰمَنَ وَالْمُشْرِكِيْنَ ۝
وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ اِلَّا رِجَالًا نُّحٰى اَلْيَوْمِ مِنَ اَهْلِ الْقُرٰى
اَقْلَمُ يَسِيْرُوْا اِنِى الْاَرْضُ فَنَنْظُرُوْا اَيْفَا كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ
مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَكَ اِلَّا الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّذِيْنَ اٰتَقُوا اَمَّا لَا يَعْلَمُوْنَ ۝
حَتّٰى اِذَا اسْتَرْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوْا اَلَهُمْ قَدْ لَبِىْ اَوْجَابُهُمْ
نَعْمًا اَفَتَمَيَّنُّوْا مِنْ شَيْءٍ لَا يَرْجُوْا بَاسُنَاغِنِ الْقَوْمِ الْعَجِيْبِيْنَ ۝
لَقَدْ كَانَ فِىْ قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّاُولِى الْاَلْبَابِ ۚ مَا كَانَ
حَدِيْثًا فَاَتَقَرٰى وَلٰكِنْ تَصَدِيْقُ الَّذِىْ بَيْنَ يَدَيْكَ يٰٓاٰدَمُ
تَفْصِيْلُ كُلِّ شَيْءٍ وَهٰذَا رَحْمَةٌ لِّلْعَوْمِ لِيُؤْمِنُوْا ۝

يولۇمدۇر» (كىشىلەرنى) اللەغا دەۋەت قىلىمەن، مەن ۋە مانغا ئەگەشكەنلەر روشەن دەلىلگە ئاساسلىنىمىز. اللە پاكىتۇر، مەن مۇشرىكلاردىن ئەمەسمەن» (108). بىز سەندىن ئىلگىرى پەقەت شەھەر ئاھالىسىدىن بولغان ئەرلەرنى پەيغەمبەر قىلىپ، ئۇلارغا ۋەھىي قىلدۇق، ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەرگە چىنىپۈتمىگۈچىلەر) يەر يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ ئۆزلىرىدىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاقۇمىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۈزەتمىدىمۇ؟ ئاخىرەت يۇرتى تەقۋادارلىق قىلغانلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشىدۇر، سىلەر چۈشەنمەمسىلەر (109). ھەتتا پەيغەمبەرلەر (قەۋمنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن) ئۈمىدسىزلەنگەن ۋە (قەۋمى تەرىپىدىن) يالغانغا چىقىرىلغانلىقىغا جەزىم قىلغان چاغىدا، ئۇلارغا بىزنىڭ ياردىمىمىز يېتىپ كەلدى، بىز خالىغان ئادەملەرنى قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئازابىمىز گۇناھكار قەۋمدىن قايتۇرۇلمايدۇ (110). ئۇلارنىڭ قىسسىسىدىن ئەقىل ئىگىلىرى ئەلۋەتتە ئىبىرەت ئالىدۇ. (قۇرئان) يالغاندىن توقۇلغان سۆز ئەمەس، لېكىن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل بولغان (ساماۋى) كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچىدۇر، ھەممە نەرسىنى ئىنچىكە بايان قىلغۇچىدۇر، ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر (111).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي آتَى الْإِنْسَانَ الْإِنْسَانِيَّةَ مِنْ رَبِّكَ الْحَمْدُ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي آتَى الْفَرْقَ الْمَوْتِ بَعْدَ
عَمَلٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ أَسْأَلُ عَلَى الْعَرْشِ وَمَنْ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَلِيمٍ
كُلِّ شَيْءٍ ۝ إِنَّكُمْ لَأَعْيُنُكُمْ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَاشِفٍ إِلَيْكُمْ
يَلْقَاهُمْ رَبُّكُمْ فَيُنْفِخُونَ فِي صُورٍ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ وَ
رَوَايَ وَأَنْتُمْ أَوْ مِنْ كُلِّ الْأَمْرِ جَلَّ فِيهَا رَحْمَتُ اللَّهِ
يُنْفِخُ الْبُيُوتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ لَقَدْ يَنْفِخُونَ ۝ وَ
فِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مَسْجُودٌ وَجَدْتُمْ مِنْ عَذَابٍ وَرِزْقٍ وَنَجِيٍّ
صَوْنٍ وَعَذَابٍ وَنَجِيٍّ ۝ وَجَدْتُمْ مِنْ عَذَابٍ وَرِزْقٍ وَنَجِيٍّ
عَلَى بَعْضِ الْأَرْضِ ۝ إِنَّكُمْ لَأَعْيُنُكُمْ لَقَدْ يَنْفِخُونَ ۝ وَ
إِنْ تَحِبُّوا تَحِبُّوا قَوْلُهُمْ ۝ وَإِنْ تَحِبُّوا تَحِبُّوا ۝ وَ
جَدِيدُهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ الْأَهْلُ ۝
أَعْنَاهُمْ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝

13 - سۇرە رەئد

مەدنىدە نازىل بولغان، 43 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، مەم، را، بۇ، كىتاب (يەنى قۇرئان) نىڭ ئايەتلىرىدۇر. (قۇرئاندا) ساڭا پەرۋەردىگا- رىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان نەرسىلەر ھەقتۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى ئۇنىڭغا (يەنى قۇر- ئاننىڭ) اللە تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا ئىشەن- مەيدۇ^(۱). اللە ئاسمانلارنى تۈزۈۋەتكىسىز بەرپا قىلدى، سىلەر ئۇنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتسىلەر، ئاندىن ئۇ ئەرش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى. كۈن بىلەن ئايىنى (يەنىدىلەرنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن) بويىسۇندۇردى، (ئۇلارنىڭ) ھەربىرى

مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى دۇنيانىڭ تۈگەيدىغان ۋاقىتقىچە) سەيەر قىلىدۇ، اللە (ئۆز ھېكمىتى ۋە قۇدرىتى بىلەن) مەخلۇقاتنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ تۇرىدۇ، سىلەرنى پەرۋەردىگار، رىڭلارغا مۇلاقات بولۇشقا ئىشەنسۇن دەپ، (قۇدرىتىنىڭ) دەلىللىرىنى تەپسىلىي بايان قىلىدۇ^(۲). اللە يەر يۈزىنى (ئۇزۇنسىغا ۋە توغرىسىغا) سوزۇپ كەڭ ياراتتى، يەر يۈزىدە تاغلارنى ۋە دەريالارنى ياراتتى، مېۋىلەرنىڭ ھەربىر تۈرىنى ئەركەك- چىشى - ئىككى جىنسلىق قىلىپ ياراتتى. كېچىنى كۈندۈزگە كىرىشتۈردى (يەنى كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن كۈندۈزنىڭ يورۇقلۇقىنى ياپتى). بۇلاردا تەپەككۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار^(۳). يەر يۈزىدە بىر- بىرىگە تۇتاشقۇ قىتئەلەر بار ۋە تۈرلۈك زىرائەتلەر بار، كۆپ شاخلىق بولغان ۋە كۆپ شاخلىق بولمىغان (بىر ئۇرۇقتىن بىرقانچە تال ئۇنۇپ چىققان، بىر ئۇرۇقتىن پەقەت بىر تال ئۇنۇپ چىققان) خورما دەرىخىلىرى بار، (ئۇلارنىڭ ھەممىسى) بىر خىل سۇ بىلەن سۇغىرىلىدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن تەمدە ئارتۇق قىلىمىز، بۇلاردا چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار^(۴). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر (بىرەر نەرسىدىن) ئەجەبلىنىدىغان بولساڭ، ئۇلارنىڭ (يەنى كۇفكارلارنىڭ): «بىز (ئۆلۈپ) توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن قايتا تىرىلمەيدۇق؟» دېگەن سۆزى ئەجەبلىنىشكە لايىقتۇر. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلغانلاردۇر، (قىيامەت كۈنى) ئەنە شۇلارنىڭ بويۇنلىرىغا تاقاقلار سېلى- نىدۇ، ئەنە شۇلار دوزاخ ئەھلى بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر^(۵).

ئۇلار سەندىن (اللەنىڭ) ئېھسانىدىن ئىلگىرى ئازابىنىڭ چاپسانراق چۈشۈشىنى تەلەپ قىلىدۇ، ئۇلاردىن بۇرۇن اللە نىڭ ئازابىغا دۇچار بولغان ئۆمەتلەر ئۆتكەن، ئىنسانلار زۇلۇم قىلىسىمۇ، پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ئۇلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. پەرۋەردىگارىڭ (گۇناھلارغا چۆمۈپ تەۋبە قىلمىغانلارنى) شەك-شۈبھىسىز قاتتىق جازالايدۇ (6). كۇفۇرلار نېمىشقا ئۇنىڭغا پەرۋەر-دىگارى تەرىپىدىن بىرەر مۆجىزە نازىل بولمىدى؟ دېيىشىدۇ، سەن پەقەت بىر ئاگاھلاندىرغۇچى. ھەر قەۋمنىڭ بىر ھىدايەت قىلىغۇچىسى (يەنى پەيغەمبىرى) بولىدۇ (مۆجىزىلەرگە كەلسەك، ئۇ اللەنىڭ ئىلگىدىكى ئىش) (7). ھەر بىر (ھامىلدار) ئايالنىڭ قورسىقىدىكىنى اللە بىلىدۇ (يەنى ئوغۇلمۇ-قىزىمۇ، بىر-مۇ-كۆپمۇ، چوڭمۇ-كىچىكمۇ، چىرايلىقمۇ-سەتىمۇ، بەختلىكمۇ-بەختسىزمۇ، ئۆمرى ئۇزۇنمۇ-قىسقىمۇ-ھەممىسىنى اللە بىلىدۇ). بەچىسىدانلارنىڭ كىچىكلەپ

وَيَسْتَحْجِلُونَكَ بِالْهَيْبَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثَلَتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُذْنَبٌ ۝ لِّحُجَّتِ قَوْمِهِ ۝ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ الرَّحِمُ ۝ وَمَا تَرَدَّادٌ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِقَدَرٍ ۝ عَلِيمُ الْغُيُوبِ ۝ وَاللَّهُ بَادِئُ السَّمْعَالِ ۝ سَوَاءٌ أَمْسَأْتُمْ مِنْ أَمْرِ الْقَوْلِ ۝ وَمَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِآيَاتِهِ ۝ وَسَرَّ بِآيَاتِهِ ۝ لَهُ مَعْقِبَتٌ ۝ مَنْ يَكُنْ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَ ۝ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ۝ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُعْزِزُوا ۝ وَيَأْتِيَهُمْ كِرَاحًا ۝ وَآدَاءُ اللَّهِ يَقُومُونَ ۝ لَا تَزُولُ ۝ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ ۝ وَلِئِنْ هُوَ إِلَّا إِلَهُ الْبَرِّ ۝ خَوْفًا وَطَمَعًا ۝ وَيُنَزِّلُ السَّمَّانَ الْغَالِ ۝ وَيُسَيِّمُ الرِّيحَ بِحَبْدٍ ۝ وَالْمَلِيكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ ۝ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ ۝ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ ۝ وَهُوَ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ ۝ وَهُوَ شَدِيدُ الْحِسَالِ ۝

كەتكەنلىكى ياكى يوغاناپ كەتكەنلىكىنىمۇ (يەنى بالىنىڭ مۇددىتى توشماي تۇغۇلىدىغانلىقىنى ياكى مۇددىتى ئېشىپ كېتىپ تۇغۇلىدىغانلىقىنى) (اللە) بىلىدۇ. اللە نىڭ دەرگاھىدا ھەممە نەرسە ئۆلچەملىكتۇر (8). اللە مەخپىي ۋە ئاشكارا ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن بۈيۈكتۇر، ھەممىدىن ئۈستۈندۇر (9). سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن يوشۇرۇن سۆز قىلغان، ئاشكارا سۆز قىلغان، كېچىسى يوشۇرۇنغان، كۈندۈزى ئاشكارا يۈرگەنلەرنىڭ ھەممىسى (اللە ئۈچۈن ئېيتقاندا) ئوخشاشتۇر (يەنى اللە ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ) (10). ھەر بىر ئادەمنىڭ ئالدى-كەينىدە اللە نىڭ ئەمرى بويىچە ئۇنى قوغدايدىغان نۆۋەتچى پەرىشتىلەر بار. ھەرقانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىمىگىچە (يەنى ئال-لاننىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە تۈزكۈرلۈك قىلىپ گۇناھلارغا چۆمىگىچە) اللە ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتەيدۇ (يەنى اللە ئۇلارغا بەرگەن نېمەت، خاتىرجەملىك ۋە ئىززەت-ھۆر-مەتنى ئېلىپ تاشلىمايدۇ)، اللە بىرەر قەۋمنى ھالاك قىلماقچى (ياكى ئازابلىماقچى) بولسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ، ئۇلارغا ئازابى دەپنى قىلىدىغان اللە دىن باشقا ئىككىمۇ بولمايدۇ (11). اللە (چاقماقتىن) قورقۇتۇش، (يامغۇرغا) ئۈمىد تۇغدۇرۇش ئۈچۈن، سىلەرگە چاقماقنى كۆرسىتىدۇ، (قۇدرىتى بىلەن) قويۇق بۇلۇتلارنى پەيدا قىلىدۇ (12). گۈلدۈرماما اللەنى مەدھىيەلەش بىلەن تەسبىھ ئېيتىدۇ، پەرىشتىلەرمۇ اللە دىن قورقۇپ تەس-بىھ ئېيتىدۇ، اللە چاقماق چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزى خالىغان ئادەمنى ھالاك قىلىدۇ. ئۇلار اللە توغرىسىدا دەتالاش قىلىشىدۇ، اللە نىڭ تەدبىرى كۈچلۈكتۇر (13).

هەققىي قىلىنغان دۇئا اللەغا قارىتىلسىدۇ (يەنى ئىخلاىس بىلەن قىلىنغان دۇئانى اللە ئىجابەت قىلىدۇ). كۇففارلارنىڭ اللەنى قوبۇپ، دۇئالىرىنى قاراتقان مەبۇدلىرى كۇففارلارنىڭ ھېچقانداق دۇئاسىنى ئىجابەت قىلمايدۇ. ئۇلار (يەنى كاپىرلار) شۇنداق بىر ئادەمگە ئوخشايدۇكى، ئۇ ئاغزىغا سۇ چۈشۈن دەپ (نېرىدىن) ئىككى ئالقىنىنى سۇغا قارىتىپ ئېچىپ تۇرىدۇ، (ئەمەلىيەتتە سۇ ئاڭلىمايدىغان، ھېس-تۇيغۇسىز نەرسە بولغاچقا) سۇ ھەرگىز ئۇنىڭ ئاغزىغا چۈشمەيدۇ، كاپىرلارنىڭ مەبۇدلىرىغا قىلغان دۇئاسى پۈتۈنلەي بىكاردۇر (14). ئاسمانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلار) ئىختىيارىي ۋە مەجبۇرىي يوسۇندا اللەغا بويسۇنىدۇ، ئەتىگەن-ئاخىشامدا (يەنى داۋاملىق تۈردە) ئۇلارنىڭ سايلىرىمۇ بويسۇنىدۇ (15). (ئى مۇھەممەد!

مۇشرىكلارنى مات قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا) «ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى كىم؟» دېگەن، «(ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى) اللە» دېگەن. (ئۇلارغا) «سەلەر اللەنى قوبۇپ ئۆزەڭلارغا پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان مەبۇدلارنى (اللەغا شېرىك) قىلىۋالدىڭلارمۇ؟» دېگەن. «كۆر (يەنى كاپىر) بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۇمىن) باراۋەر بولامدۇ؟ ياكى قاراڭغۇلۇق (يەنى گۇمراھلىق) بىلەن نۇر (يەنى ھىدايەت) باراۋەر بولامدۇ؟» دېگەن، ئۇلار اللە ياراتقانغا ئوخشاش قانداقتۇر مەخلۇقاتلارنى ياراتقان مەبۇدلارنى پۈتۈن مەخلۇقاتنى ياراتقان اللەغا شېرىك قىلىۋېلىپ اللە نىڭ ياراتقىنى بىلەن مەبۇدلىرىنىڭ ياراتقىنىنى ئايرىيالماي قالدىمۇ؟ اللە ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، اللە بىردۇر، ھەممىگە غالىبتۇر (16). اللە ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇردى، (يامغۇر سۈيى) جىلغىلاردا لىپىۋىلىپ ئاقتى، كەلگۈن سۇ ئۆزىنىڭ ئۈستىدە كۆپۈكلەرنى لەيلىتىپ ئاقتى، كىشىلەرنىڭ زىننەت بۇيۇملىرىنىڭ، ياكى ئەسۋاب ياشاش ئۈچۈن ئوتقا سېلىپ ئېرىتكەن مەدەنلەرنىڭمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش كۆپۈكى بار* (يەنى كۆپۈكىمۇ خۇددى كەلگۈن سۇنىڭ كۆپۈكىگە ئوخشاش پايدىسىزدۇر). اللە ھەق بىلەن باتىلنى بۇ مىسال بىلەن ئەنە شۇنداق بايان قىلىدۇ، كۆپۈك بولسا ئېقىپ تۈگەيدۇ، ئىنسانلارغا پايدىلىق نەرسە زېمىندا قېلىپ قالىدۇ، اللە مىساللارنى ئەنە شۇنداق بايان قىلىدۇ (17).

* بۇ مىسالدىكى سۇ بولسا زېمىندا قالىدىغان ھەقتىن، كۆپۈك بولسا سابىتى يوق باتىلىدىن ئىبارەت.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَسْمَعُونَ
لَهُمْ شَيْئًا إِلَّا كَلِيبٌ نَّفِيرٌ إِلَى الْمَاءِ يُبْنِي لَهُ قَاهُ وَنَاهُو
بِأَلْفِهِ وَمَا دَعَا الْكَافِرِينَ إِلَّا إِلَى ضَلَالٍ وَيَلْبِسُهُ
مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طُوعًا وَكَرْهًا وَيَطْلُبُ لَهُمُ يَأْخُذُوا
وَالضَّالِّينَ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ
أَفَاتُخَذُوا مِن دُونِهِ آلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ إِلَّا ضَلَالَهُمْ نَعْمَا
وَالضَّالِّينَ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ أَمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا
كُلَّ شَيْءٍ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ أُنزِلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ فَسَالَتْ
أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا
يُقْوِىءُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حُلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ
مِثْلَهُ كَذَلِكَ يُضَرِّبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ۚ قَامَتَا
الرَّبْدَ فَبَذَلَتْهُمَا جَعَاءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ
فَقَبِّلْنِي فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ ۝

الله نىڭ (ئىمانغا قىلغان دەۋىستىنى) قوبۇل قىلغانلارغا ئەڭ ئوبدان مۇكاپات بېرىلىدۇ، قوبۇل قىلىنغانلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا يەر يۈزىدىكى پۈتۈن مال-مۈلۈك، يەنە شۇنىڭدەك بىر ھەسسە كېلىدىغان مال-مۈلۈك بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، ئۇنى پىدا قىلغان بولاتتى. ئۇلاردىن قاتتىق ھېساب ئېلىنىدۇ، ئۇلارنىڭ باردىغان جايى دوزاخ بولىدۇ، (دوزاخ) نېمىدېگەن يامان جاي! (18) (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ساڭا نازىل قىلىنغان نەرسىنىڭ ھەقىكىتىلىكىنى بىلىدىغان ئادەم (ھەقىقىتى كۆرمەيدىغان دىلى) كور ئادەم بىلەن ئوخشاش بولامدۇ؟ (اللەنىڭ ئايەتلىرىدىن) پەقەت ئەقىل ئىگىلىرىلا پەندە-نەسىھەت ئالىدۇ (19) ئۇلار اللەنىڭ ئەھدىگە (يەنى اللە تاپشۇرغان ئىشلارغا) ۋاپا قىلىدۇ، بەرگەن ۋەدىسىنى بۇزمايدۇ (20). ئۇلار

لَا يَزِيدُ الْإِسْلَامَ إِلَّا قِيَمًا وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ لُؤْلُؤًا
لَهُمْ فِي الْأَرْضِ جَبِينًا مِمَّا كَانُوا فِي الْأَرْضِ وَلَهُمْ
سُوءُ الْحِسَابِ وَأُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا يَكْفُرُونَ
أَلَمْ تَأْتِ الْبِلَادَ مِنْ رَبِّكَ الْقِسْفَاتُ أَلَمْ تَكُنْ لَهَا
أَلْبَابًا الَّذِينَ يُؤْتُونَ عَهْدَ اللَّهِ لَا يَنْقُضُونَ الْعَهْدَ
وَالَّذِينَ يَعْصُونَ مَا أَمَرَهُمْ بِهِ أَنْ يُؤْتُوا وَيَخْشَوْنَ
يَخْشَوْنَ سُوءَ الْحِسَابِ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِعَارًا
وَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
يَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ
إِذْ خُلُوهُمْ مِنْ صُلْحِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّتِهِمْ
يَخْلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلَامٌ عَلَيْهِمْ يَوْمَ هَاجَرُوا
عُقْبَى الدَّارِ وَالَّذِينَ يَقْضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ
وَيَقْضُونَ مَا أَمَرَهُمْ بِهِ أَنْ يُؤْتُوا وَيَخْشَوْنَ فِي الْأَرْضِ
لَهُمْ الْغَنَّةُ وَأُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا يَكْفُرُونَ
وَتُحْرَجُ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا لَمَمًا

اللە نىڭ (خىش-ئەقىربالارغا) سىلە-رەھىم قىلىشتىن ئىبارەت ئەمرىنى بەجا كەلتۈرىدۇ، اللەدىن قورقىدۇ، قاتتىق ھېساب ئېلىنىشىدىن قورقىدۇ (21). پەرۋەردىگارىڭنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ (يەتكەن كۈلپەتلەرگە) سەۋر قىلغانلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلغانلار، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن مال-مۈلۈكتىن (اللە يولىدا) يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا سەرپ قىلغانلار ۋە ياخشىلىقى ئارقىلىق يامانلىقىنى دەپتى قىلىدىغانلار (يەنى بىلىمەستىن يامان ئىش قىلىپ قالسا، ئارقىدىن ياخشى ئىش قىلىدىغانلار، يامانلىق قىلغۇچىلارغا كەڭ قورساق بولۇپ، ياخشى مۇناسىۋەتتە بولىدىغانلار) — ئەنە شۇلارنىڭ ئاخىرەتلىكى ياخشى بولىدۇ (22). ئۇلار مەڭگۈ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاتىلىرى، خوتۇنلىرى ۋە ئەۋلادىنىڭ ئىچىدىكى ياخشىلارمۇ جەننەتكە كىرىدۇ. پەرىشتىلەر ئۇلارنى (مۇبارەكلەش ئۈچۈن جەننەتنىڭ) ھەربىر دەرۋازىسىدىن كىرىدۇ (23). (پەرىشتىلەر ئۇ دۇنيادا) «سەۋرىنى دوست تۇتقانلىق ئۈچۈن سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن! ئاخىرەتلىكىنىڭ ياخشى بولۇشى نېمىدېگەن ئوبدان!» دېيىدۇ (24). اللە غا بەرگەن ۋەدىسىنى مۇستەھكەملىگەندىن كېيىن بۇزغانلار، اللەنىڭ سىلە-رەھىم قىلىشتىن ئىبارەت ئەمرىنى تۇتسىغانلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار — ئەنە شۇلار لەنەتكە دۇچار بولىدۇ ۋە (ئۇلارنىڭ) ئاخىرەتلىكى يامان بولىدۇ (25). اللە (ئۆزىنىڭ ھېكمىتىگە ئاساسەن) خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى كەڭ قىلىدۇ ۋە (خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى) تارقىلىدۇ. (مۇشرىكلار) دۇنيا تىرىكچە-لىكىگە خۇش بولۇپ كەتتى، دۇنيا تىرىكچىلىكى ئاخىرەتكە قارىغاندا ئازغىنا نەرسىدۇر (26).

ئۇلار بۇ دۇنيادا ئازابقا دۇچار بولىدۇ، ئاخىرىمۇ ئۇلارنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىق بولىدۇ. ئۇلارنى ئالەمنىڭ ئازابىدىن ساقلىغۇچى بولمايدۇ (34). تەقۋادارلارغا ۋەدە قىلىنغان جەننەتنىڭ سۈپىتى شۇكى، ئۇنىڭ ئاستىدىن ئۈستىگە ئېقىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ مېۋىسى ئىسسىق تۈگىمەيدۇ، ھەمىشە سايە چۈشۈپ تۇرىدۇ، ئەنە شۇ تەقۋادارلارنىڭ ئاقىۋەت بارىدىغان جايىدۇر؛ كاپىرلارنىڭ ئاقىۋەت بارىدىغان جايى دوزاختۇر (35). (ئى مۇھەممەد!) بىز كىتاب (يەنى تەۋرات ۋە ئىنجىل) نازىل قىلغانلار (يەنى ئابدۇللا ئىبنى سالىم ۋە نەجاشىغا ئوخشاشلار) سائىغا نازىل قىلىنغان (قۇرئان) دىن شادلىنىدۇ. (سائىغا قارشى) ئىستىسپاق تۈزۈمىنىڭ ئاردا-سىدا (ھەقىقىتىنى بىلىپ تۇرۇپ گەدەنكەش-لىكتىن) قۇرئاننىڭ بەزى (جايلىرىنى) ئىنكار قىلىدىغانلارمۇ بار. (ئى مۇھەممەد!) «مەن پەقەت (يالىغۇز) ئالەم غىلا ئىبادەت قىلىشقا، ئالەمغا (ھېچ نەرسىنى) شېرىك

لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ۝ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ ۚ نَجْوَىٰ مِنْ عَذَابِ الْأَعْزَابِ ۚ وَأَنْزَلَ فِيهَا سُرَّةً مِّنَ النَّارِ ۚ وَتَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ ۚ وَأَلَيَّزِينَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِيهَا مِن مِّنْ يَّكْرُ بِعَصَا ۚ قُلْ إِنَّمَا أُبَرِّتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ ۚ وَلَا أَشْرِكُ بِهِ إِلَهًا ۚ أَعْمُوا إِلَهًا مَّآ ۖ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ لَكُمْ آيَاتٍ ۚ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ ۚ مِّنَ الْغُلُومِ ۚ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ۚ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ ۚ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَنْزَاجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ لِرُسُلِنَا أَنْ يَأْتِي بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ لَئِنْ أَجَلُ كِتَابٍ ۚ يَخْتُمُوهُ اللَّهُ يَاسَيُّ ۚ وَيُفَصِّلُ ۚ وَبَيْنَهُمْ أُمَّ الْكِتَابِ ۚ وَلَنْ مَّائِرٍ يَّتَكَ بَعْضُ الَّذِينَ يُعَذِّبُهُمْ وَأَنْتَ قَرِيبٌ ۚ وَأَلَيْكَ الْبَلَاءُ ۚ وَعَلَيْكَ الْحِسَابُ ۚ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ فِي الْاَرْضِ مَنَافِعًا مِّنْ أَنْزَلْنَاهَا ۚ وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَمْ يَعْقِبْ لِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ سَرِيمٌ الْحَسَابِ ۝

كەلتۈرمەسلىككە بۇيرۇلدۇم، (ئىنسانلارنى) ئالەمغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىمەن، ئالەمنىڭلا دەرگاھىغا قايتىمەن» دېگەن (36). شۇنىڭدەك (يەنى ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلەرگە ئۆز تىلىدا كىتاب نازىل قىلغىنىمىزدەك)، قۇرئاننى ئەرەب تىلىدا (كىشىلەر ئارىسىدا چىقىرىشقا) ھۆكۈم قىلىپ نازىل قىلىدۇ، سەن ئىلىگە ئىگە بولۇپ تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ (يەنى ئەھلى كىتابنىڭ) نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگىشىپ كېتىدىغان بولساڭ، سائىغا ھېچقانداق ياردەم بەرگۈچى ۋە سېنى ئالەمنىڭ ئازابىدىن ساقلىغۇچى بولمايدۇ (37). بىز سەندىن ئىلگىرى ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق، ئۇلارغا خوتۇنلار ۋە بالىلار بەردۇق، ھەرقانداق پەيغەمبەر ئالەمنىڭ ئىزىنىمىز مۆجىزە كەلتۈرەلمەيدۇ، ھەربىر ۋاقىتنىڭ (ئۆزىگە مۇناسىپ) ھۆكۈم بولىدۇ (38). ئالەم (ئەھكاملاردىن) خالىغىنىنى بىكار قىلىدۇ، خالىغىنىنى ئۆز جايىدا قالدۇرىدۇ. لەۋھۈلمەھپۇز ئالەمنىڭ دەرگاھىدۇر (39). ئۇلارغا بىز ۋەدە قىلغان ئازابىنىڭ بەزىسىنى سائىغا كۆرسەتسەك (يەنى سېنىڭ ھايات ۋاقتىڭدا نازىل قىلىشقا) ياكى سېنى (مۇشرىكلارغا ئازاب كېلىشتىن بۇرۇن) قەبىزى روھ قىلىشقا، سېنىڭ مەسئۇلىيىتىڭ پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر. بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز ھېساب ئېلىشتۇر (40). ئۇلارنىڭ يېرىنى چۆرىسىدىن تارايىتىپ بېرىۋاتقانلىقىمىز (يەنى كۇفكارلارنىڭ زېمىنىنى قەدەمىمۇقەدەم پەتھى قىلىپ، ئىسلام يۇرتىغا قوشۇۋاتقانلىقىمىز) نى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) كۆرمەيۋاتامدۇ؟ ئالەم (خالىغانچە) ھۆكۈم قىلىدۇ، ئالەمنىڭ ھۆكۈمىگە ھېچ كىشى قارشى تۇرالمىدۇ. ئالەم تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (41).

تۇلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى) دىن ئىلگىرى
ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە) ھىيلە -
مىكىر ئىشلەتكەن ئىدى. (تۇلانىڭ ھىيلە - مىكرىنى
بەربات قىلىدىغان) يوشۇرۇن تەدبىرلەرنىڭ ھەممىسى
اللەنىڭ ئىلگىرىدۇر. اللە ھەربىر كىشىنىڭ قىلە -
ۋاتقان (ياخشى - يامان) ئەمەللىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ،
كاپىرلار (ئازابىنى كۆرگەندە) كىشىنىڭ ئاخىرەتلىكى
ياخشى بولغانلىقىنى بىلىدۇ (42). (ئى مۇھەممەد!)
مەككە كۇففارلىرى: «سەن پەيغەمبەر ئەمەسمەن»
دەيدۇ، ئىيتىقنىكى، «راستلىقىمغا سىلەر بىلەن مېنىڭ
ئوتتۇرادا اللەنىڭ گۇۋاھلىقى ۋە اللەنىڭ كىتابىنى
بىلىدىغانلار (يەنى ئەھلى كىتاب ئۆلىمالىرىدىن
ئىمان ئېيتقانلار) نىڭ گۇۋاھلىقى يېتەرلىكتۇر» (43).

14- سوره ئبراھیم

مەككىدە نازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، را. (بۇ قۇرئان شۇنداق) كىتابتۇركى، (ئۇ مۇھەممەد!) ئۇنى ساقا كىشىلەرنى پەرۋەردىگارنىڭ ئىزنى بىلەن قاراڭغۇلۇقتىن (يەنى كۇفرىدىن) يورۇقلۇققا (يەنى ئىمانغا) چىقىرىشنىڭ ئۈچۈن، غالىب، (ھەممە تىللاردا) مەدھىيەلەنگەن اللەنىڭ يولىغا (باشلىشنىڭ ئۈچۈن) نازىل قىلدۇق⁽¹⁾. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللەنىڭ مۈلكىدۇر، قاتتىق ئازاب-تىن كاپىرلارغا ۋاي!⁽²⁾ ئۇلار بۇ دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئارتۇق كۆرىدۇ، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن (يەنى ئىسلام دىنىدىن) توسىدۇ، اللەنىڭ يولىنىڭ ئەگرى بولۇشىنى تىلەيدۇ، ئۇلار (ھەقتىن) يىراق بولغان گۇمراھلىقتىدۇر⁽³⁾. قانداقلا بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتمەيلى، ئۇنى بىز ئۆز-قەۋمىگە (اللەنىڭ شەرىئىتىنى) بايان قىلىش ئۈچۈن، پەقەت ئۆز قەۋمىنىڭ تىلى بىلەن (سۆز-لەيدىغان) قىلىپ ئەۋەتتۇق، اللە خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلدۇ (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋەزىپىسى پەقەت تەبلىغ قىلىش بولۇپ، ھىدايەت قىلىش ئىشى اللەنىڭ ئىلگىرىدۇر). اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽⁴⁾. بىز مۇسائى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن ھەقىقەتەن (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، (ئۇنىڭغا دېدۇقكى) «قەۋمىڭنى قاراڭغۇلۇقتىن (يەنى كۇفرىدىن) يورۇقلۇققا (يەنى ئىمانغا) چىقارغىن، ئۇلارغا اللەنىڭ نېمەتلىرىنى ئەسلىەتكىن». بۇنىڭدا (بالاغا) سەۋر قىلغۇچى، (نېمەتكە) شۈكۈر قىلغۇچى ھەربىر (بەندە) ئۈچۈن ئەلۋەتتە نۇرغۇن ئىبىرەتلەر بار⁽⁵⁾.

ئۇلار (يەنى خالايقلار) نىڭ ھەممىسى (قىيامەت كۈنى قەبرىلىرىدىن) چىقىپ، اللە غا مۇلاقات بولىدۇ، ئاجىزلىرى (يەنى ئەگەشكۈچىلىرى) مۇتەكەببىرلىرىگە (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلىرىگە): «شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنىڭ ئەگەشكۈچىڭلار ئىدىق، سىلەر بىزگە بولۇۋاتقان اللە نىڭ ئازابىدىن ئازراق دەپتىمىز قىلالامسىلەر؟» دەيدۇ. ئۇلار: «اللە بىزنى ھىدايەت قىلغان بولسا ئىدى، بىز ئەلۋەتتە سىلەرنى ھىدايەت قىلاتتۇق، بىز مەيلى نالە-پەرياد قىلايلى، مەيلى سەۋر قىلايلى، بەربىر ئوخشاش، بىزگە ھېچقانداق قاپچىدىغان جاي يوق» دەيدۇ (21). ئىش پۈتكەندە (يەنى ھېساب تۈگەپ، جەننەتلەر بىلەن دوزىخلار ئايرىلىپ بولغاندا)، شەيتان: «اللە ھەقىقەتەن سىلەرگە (ئىتائەت قىلغۇچىنى مۇكاپاتلاش، ئاسىيلىق قىلغۇچىنى جازالاشتىن ئىبارەت) راست ۋەدىنى

وَرَدَّوَاللَّهُجَبِيْعًا فَقَالَالشَّعْفُؤَالَّذِيْنِاسْتَكْبَرُوَالَاكُنَّا
لَكُمْكَبِيْعًا قَهْلَ اَنْتُمْغُفُوْنَعَمَّا مِنْعَذَابِاللّٰهِوَمِنْ
مَنْيَقَالُوْهُدَسَالِلَاللّٰهِلَهْدِيْنَكُمْسَوَاءٌعَلَيْنَااَجْرَعَاكُم
صَبْرًا مَا لَنَا مِنْ مَّجِيْصٍ وَقَالَالشَّيْطٰنُ لَنَافِخَنَّالْاُفْرُ
اِنَّاللّٰهَ وَعَدَكُمْوَعَدَ الْحَقِّوَوَعَدَكُمْ فَاحْلَفُوْاوَكَانَ
لِيْ عَلَيْكُم مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّا اَنْ دَعَوْتُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيْ فَلَآ
تَكُوْمُوْنِيْ وَلَوْوَاَنْفُسَكُمْ مَا نَايُصْرِحْكُمْوَمَا اَنْتُمْ بِمُصْرِحِيْ
اِنِّيْ كَفَرْتُ بِمَا اَشْرَكْتُمْوَمِنْ قَبْلُ اِنَّ الظَّالِمِيْنَ لَكُمُ
عَذَابٌ اَلِيْمٌ وَاَدْخَلَ الَّذِيْنَ اٰمَنُواوَعَمِلُوا الصَّالِحٰتِ
جَنَّتٍ يَّجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُخٰلِدِيْنَ فِيْهَا يٰۤادْنِ وَيَجْرِيْ
تَحْتِهَا نَهْرٌ مِّمَّا سَلَّمَ اَلَمْ تَكُنْ مِنْ قَبْلُ اللّٰهِ مَكْلُوْمَةً
طَبِيْعَةً كَسَجَرَةٍ طَبِيْعَةً اَصْلُهَا كَايْنٌ وَفَوْعَهَا لِي السَّمَاءِ
فَوُتِيْ اَكْمَلُهَا كُلِّ جِيْنٍ يٰۤادْنِ رِيْحًا يُّفْرِدُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَرْدُّوْنَ وَمَثَلُ كَيْدٍ خِيْبَةٍ كَسَجَرَةٍ
يَّيْبُغِيْهَا جُنَّتٌ مِّنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

قىلغان ئىدى، (ۋەدىسىگە ۋاپا قىلدى). مەن سىلەرگە (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ساۋاب، جازا دېگەنلەر يوق، دەپ يالغان) ۋەدە قىلغان ئىدىم، (ۋەدەمگە) خىلاپلىق قىلدىم، سىلەرگە مېنىڭ (كۇفرىغا، گۇناھقا زورلىغۇدەك) ھۆكۈمرانلىقىم بولغىنى يوق، مەن سىلەرنى پەقەت (گۇمراھلىققا) دەۋەت قىلدىم، سىلەر (دەۋىتىمنى) قوبۇل قىلىدىڭلار، شۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلەڭلار، ئۆزەڭلارنى ئەيىبلەڭلار، مەن سىلەرگە ياردەم بېرىپ سىلەرنى قۇتقۇزالمىيەن، سىلەرمۇ ماڭا ياردەم بېرىپ مېنى قۇتقۇزالمىسىلەر، مەن سىلەرنىڭ بۇرۇن مېنى اللە غا (ئىبا- دەتتە) شېرىك قىلغانلىقىڭلارنى ئېتىراپ قىلمايمەن، شۈبھىسىزكى، زالىملار چوقۇم قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ» دەيدۇ (22). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، پەرۋەردىگاردىن ئۆزىنى بىلەن، ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدۇ، ئۇ جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، (پەرىشتىلەر ئۇلارنى ھۈرمەتلەپ) سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، دەپ سالام بېرىدۇ (23). اللە نىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ كەلىمە تەيىيبە (يەنى ياخشى سۆز، ئىمان كەلىمىسى) يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان (24)، پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ ئۆزى بىلەن ۋاقتى-ۋاقتىدا مېۋە بېرىپ تۇرىدىغان ئېسىل دەرەخقە ئوخشايدۇ. اللە كىشىلەرگە ۋەز-نەسىھەت ئالسۇن دەپ، ئۇلارغا نۇرغۇن تەمسىللەرنى كەلتۈرىدۇ (25). يامان سۆز (يەنى كۇفرى كەلىمىسى) زېمىنىدىن قومۇرۇپ تاشلانغان، ھېچقانداق قارارى يوق ناچار دەرەخقە ئوخشايدۇ (26).

پەرۋەردىگار! ھەقىقەتەن ئۇلار (يەنى بۇتلار) نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇردى، كىمكى ماڭا ئەگەشكەن ئىكەن، ئۇ مېنىڭ دىنىمدىدۇر، كىمكى ماڭا ئاسىيلىق قىلغان ئىكەن، سەن ئەلۋەستە (ئۇنىڭغا) مەغپىرەت قىلىشقا ۋە مەرھەمەت قىلىشقا (قادر-سەن) (36). پەرۋەردىگار! ئەۋلادىمىڭ بىر قىسمىنى (يەنى بالام ئىسمائىل بىلەن ئايالىم ھاجەرنى) ناماز ئوقۇسۇن (يەنى ساڭا ئىبادەت قىلسۇن دەپ) سېنىڭ ھۈرمەتلىك ئۆيۈڭنىڭ قېشىدىكى ئېكىنسىز بىر ۋادىغا (يەنى مەككىگە) ئورۇنلاشتۇردۇم، پەرۋەردىگار! بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ دىللىرىنى ئۇلارغا مايىل قىلغىن،

رَبِّ انْهِنِ أَصْلَكَ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ ۖ فَمَنْ
كَثَعْنِي فَإِنَّهُ مِنِّي ۖ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَافِرٌ
رَّحِيمٌ ۖ رَبَّنَا إِنِّي أَصْغَيْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ
ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا
الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ
وَأَرْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۖ رَبَّنَا
إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا تُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ
مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۖ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
وَهَبَ لِي كُلَّ الْبِكْرِ اسْمِعْ لِي وَأَسْمِعْ لِمَنْ رَزَىٰ لِسْمِ اللَّهِ
الدُّعَاءُ ۖ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي
رَبَّنَا وَقِّتْ لَنَا دُعَاءَ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ۖ وَلَا تَحْزَنْ
اللَّهُ عَنِ الْعَمَلِ الظُّلُمُونَ ۖ إِنَّا نُبَوِّخُهُمْ
يَوْمَ تَشْخُصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ۖ مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي
رُؤُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ۖ

ئۇلارنى شۇكۇر قىلسۇن دەپ تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگىن (37). پەرۋەردىگار! سەن بىزنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىمىزنى بىلىپ تۇرسەن، ئاسمان-زېمىندىكى ھېچ نەرسە اللەغا مەخپىي ئەمەس (38). جىمى ھەمدۇسانا ياشانغىنىمدا ماڭا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاقنى بەرگەن اللەغا خاستۇر! پەرۋەردىگار! ھەقىقەتەن دۇئانى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (يەنى دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلغۇچىدۇر) (39). پەرۋەردىگار! مېنى ۋە بىر قىسىم ئەۋلادىمنى نامازنى ئادا قىلغۇچى قىلغىن، پەرۋەردىگار! دۇئايىمنى قوبۇل قىلغىن (40). پەرۋەردىگار! ھېساب ئالدىغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ماڭا، ئاتا-ئامامغا ۋە مۆمىنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن (41). زالىملارنىڭ قىلمىشلىرىدىن اللە نى بىخەۋەر دەپ ئويلىمىغىن، اللە ئۇلارنى جازالاشنى (شۇ كۈننىڭ دەھشتىدىن) كۆزلەر چەكچىسىپ قالىدىغان كۈنگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە) كېچىكتۈرىدۇ (42). (بۇ كۈندە) ئۇلار باشلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئالغا قاراپ چاپىدۇ، كۆزلىرى ئېچىلىپ قالىدۇ، (تېڭىرقىغانلىقتىن) دىللىرى (ئەقىل-ئىدراكىتىن) خالى بولۇپ قالىدۇ (43).

(ئون تۆتىنچى پارە)

15- سۈرە ھىجر

مەككىدە نازىل بولغان، 99 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەللىق، لام، را. بۇ، كىتابنىڭ — روشەن قۇرئانىنىڭ ئايەتلىرىدۇر (1). كاپىرلار (قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى كۆرگەندە، دۇنيادىكى چېغىمىزدا) مۇسۇلمان بولغان بولساقچۇ، دەپ ئارمان قىلىدۇ (2). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى (يەنى كۇفۇرلارنى مەيلىگە قويۇۋەت، يەپ — ئىچىپ، ئويناپ — كۈلۈپ يۈرسۇن، ئۇلار بىھۇدە ئارزۇلار بىلەن بولۇۋەرسۇن، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئۆز قىلمىشلىرىنىڭ يامانلىقىنى) بىلىدۇ (3). بىز قانداق بىر شەھەرنى

ھالاک قىلمايلى، پەقەت ئۇنىڭ (ھالاک بولىدىغان) مۇئەييەن ۋاقتى بولىدۇ (4). ھەرقانداق ئۆمەتنىڭ (ھالاک بولىدىغان) ۋاقتى ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ، ھەم كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (5). ئۇلار ئىبتىتى: «ئى قۇرئان نازىل قىلىنغان ئادەم! سەن ھەقىقەتەن مەجنۇن سەن (6). ئەگەر سەن (مەن رەسۇلۇللا دېگەن سۆزۈڭدە) راستچىلاردىن بولساڭ، (پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا ئېلىپ كەلسەڭمۇ؟» (7) پەرىشتىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسدا (يەنى ئازاب نازىل قىلىشىمىز مۇقەررەر بولغان چاغدىلا) نازىل قىلىمىز، بۇ چاغدا ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئازابى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ) (8). قۇرئاننى ھەقىقەتەن بىز نازىل قىلدۇق ۋە چوقۇم ئۇنى قوغداي-مىز (9). شۈبھىسىزكى، سېنىڭدىن ئىلگىرى بۇرۇنقى ھەرقايسى تائىپىلەرگە نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق (10). ئۇلار ئۆزلىرىگە پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى (11). شۇنداق مەسخىرە قىلىشنى بىز گۇناھكارلارنىڭ دىلىرىغا سالىمىز (12). ئۇلار قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ، بۇ بۇرۇندىن ئادەت بولۇپ قالغان (يەنى بۇرۇندىن تارتىپ پەيغەمبەر-لىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋملەرنى اللە نىڭ ھالاک قىلىشى ئادەت بولۇپ كېلىۋاتقان) ئىش (13). بىز ئۇلارغا ئاسماندىن بىر ئىشىك ئېچىپ بەرگەن، ئۇلار ئۇنىڭدىن ئاسمانغا ئۆرلەپ (ئالەمى ئەۋھانى، پەرىشتىلەرنى كۆرگەن تەقدىردىمۇ) (14)، ئۇلار چوقۇم: «كۆزلىرىمىز باغلىنىپ قالدى، بەلكى سېمىرەلمىگەن قەۋم بولۇپ قالساق كېرەك» دېيىشىدۇ (15). بىز ئاسماندا بۇرۇنچى ياراتتۇق ۋە كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ئاسماننى (يۇلتۇزلار بىلەن) بېزىدۇق (16). ھەربىر قوغلاندى شەيتاندىن ئاسماننى قوغدىدۇق (17). لېكىن (ئاسمان خەۋەرلىرىگە) ئوغرىلىقچە قۇلاق سالماقچى بولغان شەيتاننى روشەن ئاقار يۇلتۇز قوغلاپ يېتىدۇ (يەنى ھالاک قىلىدۇ) (18).

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ۝
ذَرَهُمْ يَافَكُورًا وَيَتَّبِعُوا آلَ لَهُمْ الْآمِلُ قَتُوبٌ
يَعْلَمُونَ ۝ وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ
مَّعْلُومٌ ۝ مَا تَنبِئُكَ مِنْ أَمْرِ آجِلٍهَا وَمَا يَسْتَأْذِرُونَ ۝ وَ
قَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ۝ كُتِبَ
مَا تَنبِئُنَا بِالْمَلَكَةِ إِنَّ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۝ مَا نُنَزِّلُ
الْمَلَكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِلَّا أُمَّطَرِينَ ۝ إِنْ أَجْحَنَ
نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفَظُونَ ۝ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ
قَبْلِكَ فِي شَيْعِمِ الْأَوَّلِينَ ۝ وَمَا يَنْتَهُوْنَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا
كَأَنَّهُمْ يَنْفِتُهُوْنَ ۝ كَذَلِكَ نَسْلُكُ فِي قُلُوبِ النَّاسِ
لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَوْ فَتَحْنَا
عَلَيْكَ مِ يَابَا مِنَ السَّمَاءِ فَطَرَفُوعٍ يَمْرُجُونَ ۝ قَالُوا لَئِن كُنَّا
إِذَا نَزَّلْنَاهُ مِنْ قَوْمٍ مُّسَوِّرُونَ ۝ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ
بُرُوجًا وَرَبَّهَا لِلْأَنظَارِ ۝ وَحَفَظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ
رَّجِيمٍ ۝ إِنْ مِنْ أَسْتَرَقِ السَّمْعِ فَآتَبَعَهُ شَهَابٌ مِثْلُينَ ۝

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا
 مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّزْجُونًا ۖ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَاشٍ وَمَنْ
 لَّكُمْ لَهُ بَرْقِنٌ ۚ وَأَنْ تَرَوْهُ مُدَوِّنَاتٍ لِّمَا تَكْفُرُونَ ۚ وَمَا
 تَدْعُوا إِلَّا أَلْهَاتٌ مِّمَّنْ دَعَلُوا ۚ وَالسَّلَاطِينَ الَّذِينَ لَنَا
 مِنْ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَهُمُوهَا ۚ وَمَا أَكْثَرُ الْعَاجِزِينَ ۚ وَ
 إِذَا لَحْنٌ عَجَىٰ وَكُنُيْتُ وَعَنْ الرُّوْتُونَ ۚ وَلَقَدْ عَلِمْنَا
 الْمُسْقِدَ مِنِّي وَمَنْ دَعَلْنَا عَلِمْنَا السُّعَاتِجِينَ ۚ وَرَأَىٰ
 رَبِّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّ حَكِيمٌ عَزِيزٌ ۚ وَلَقَدْ خَلَقْنَا
 الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ۚ وَالْإِنْسَانَ
 خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ ۚ وَنَرَىٰ الْإِنْسَانَ لِرَبِّكَ
 لَمَّا كَرِهَ لِيَ خَالِقٍ لِّمَا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ۚ
 قَدْ أَتَيْنَاهُ نَفْثًا ۚ وَنَفْثَ فِيهِ مِنْ رُوحٍ فَفَعَّالٌ سَجِدِينَ ۚ
 فَجَعَلَ الْمَلِكَةَ كَالْمَرْءِ ۚ وَجَعَلَ الْإِنْسَانَ كَالْبَكْرَةِ ۚ
 الشَّيْءِ ۚ قَالَ يَا بَلِيَّسُ مَا أَكْثَرُ مَا كُنْتُ مَعَهُ الشَّيْءِ ۚ قَالَ
 لَمْ أَكُنْ إِلَّا مَجْدِدٌ لِّمَا خَلَقْتَهُ ۚ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ۚ

يەر يۈزىنى يېيىپ كەڭ قىلدۇق، ئۇنىڭغا تاغلارنى
 ئورناتتۇق، يەر يۈزىدە ھەر خىل تەكشى ئۆلچەملىك
 ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق (19). يەر يۈزىدە
 سىلەر ئۈچۈن ۋە سىلەر زىقىنى بېرەلمەيدىغانلار
 (يەنى خادىملار ۋە ھايۋانلار) ئۈچۈن تۇرمۇش لازىم
 مەتلىكلەرنى ياراتتۇق (ئۇلارنىڭ يېمەك-ئىچمەك-
 لىرىنى سىلەر ئەمەس، بىز يارىتىمىز) (20). قانداق
 نەرسە بولمىسۇن، ئۇنىڭ خەزىنىسى (يەنى خەزى-
 مىنىڭ ئاچقۇچى) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىدۇر، بىز
 ئۇنى پەقەت مەلۇم مىقداردا چۈشۈرىمىز (21).
 بىز يامغۇرنى ھەيدەيدىغان شاماللارنى ئەۋەتتۇق،
 بىز بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ سىلەرنى سۇغار-
 دۇق، سىلەر ھەرگىز ئۇنى ساقلاشقا قادىر ئەمەس-
 سىلەر (22). بىز (ھەممىنى) تىرىلدۈرىمىز، (ھەم-
 مىنى) ئۆلتۈرىمىز ۋە (ھەممىگە) ۋارىسلىق
 قىلىمىز (23). بىز سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى

ھەقىقەتەن بىلىمىز ۋە كېيىن كېلىدىغانلارنىمۇ ھەقىقەتەن بىلىمىز (24). پەرۋەر-
 دىگارنىڭ ھەقىقەتەن (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۇلارنى يىغىدۇ. اللە ھەقىقە-
 تەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر (25). شەك-شۈبھىسىزكى، بىز ئىنسان
 (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى قارا لايدىن ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە
 جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ياراتتۇق (26). جىنلار (يەنى شەيتانلار ۋە ئۇلارنىڭ
 باشلىقى ئىبلىس) نى ئىلگىرى تۇتۇنسىز ئوت يالقۇنىدىن ياراتقان ئىدۇق (27).
 پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەرگە ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن قارا لايدىن
 ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ئىنسان
 (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى يارىتىمەن (28). مەن ئۇنى تۇلۇق ياراتقان (يەنى
 ئۇنى يارىتىپ سۈرەتكە كىرگۈزۈپ، ئەزالىرى تولۇق ۋە مۇكەممەل ئىنسان ھالىتىگە
 كەلتۈرگەن) ۋە ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەن چېغىمدا، سىلەر ئۇنىڭغا سەجدە قىلىڭلار» (29).
 پەرىشتىلەرنىڭ بىرىمۇ ئايرىلىپ قالماي ھەممىسى (ئادەم ئەلەيھىس-
 سالامغا) سەجدە قىلدى (30). پەقەت ئىبلىسلا سەجدە قىلىشتىن باش
 تارتتى (31). اللە: «ئى ئىبلىس! سەن نېمىشقا سەجدە قىلمايسەن؟»
 دېدى (32). ئىبلىس: «قارا لايدىن ياساپ شەكىلگە كىرگۈزۈپ (چەكسە جىرىڭ-
 لايدىغان) قۇرۇق لايدىن يارىتىلغان ئىنسان مېنىڭ سەجدە قىلىشىمغا لايىق ئەمەس» دېدى (33).

الله ئېيتتى: «سەن جەننەتتىن يوقال، ھەق-
قەتەن قوغلاندى بولدۇڭ» (34). ساڭا قىيامەت كۈنىگىچە
ھەقىقەتەن لەنەت بولسۇن» (35). ئىبلىس: «پەرۋەر-
دىكارم! ماڭا خالايقىلار تىرىلدۈرۈلسىدىغان كۈن
(يەنى قىيامەت كۈنى) گىچە مۆھلەت بەرگىن (يەنى
مېنى ھايات قالدۇرغىن)» دېدى (36). الله: «ساڭا
ھەقىقەتەن مەلۇم ۋاقىتقىچە مۆھلەت بېرىلىدۇ»
دېدى (37-38). ئىبلىس ئېيتتى: «پەرۋەردىكارم!
سەن مېنى گۇمراھ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن، يەر يۈزىدە
ئادەم بالىلىرىغا (گۇناھلارنى) ئەلۋەتتە چىرايلىق
كۆرسىتىمەن، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەلۋەتتە ئازدۇر-
مەن (39). ئۇلاردىن پەقەت تاللانغان بەندىلىرىڭلا
بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرالمى-
مەن)» (40). الله ئېيتتى: «بۇ مەن ساقلاشقا تېگىش-

قَالَ فَآخَرُهُ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيعٌ ۖ وَإِنَّ عَلَيْكَ
الْعَذَابَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ۚ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ
يُجْعَلُونَ ۚ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۚ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ
الْمَعْلُومِ ۚ قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي
الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۖ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ
الْمُخْلَصِينَ ۚ قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ۚ إِنَّ
عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ
مِنَ الْغَايِبِينَ ۚ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْجِدٌ لَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۚ
لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ فِيهَا جُزُءٌ مِمَّا قَسَمُوا ۚ
إِنَّ الْمُنَاقِقِينَ فِي جَهَنَّمَ وَغَيْرُهُمْ ۚ ادْخُلُوا فِيهَا
أُمَمِينَ ۚ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَيْبٍ لِّمَا نَوَىٰ
سُورَةُ قِيلِيلِينَ ۚ لَا يَسْتَفْهِمُ فِيهَا لَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا
بِمُخْرَجِينَ ۚ يَتَنَبَّأُونَ لَكَ أَنَا الْعَفْوَ الرَّجِيمُ ۚ وَإِنَّ
عَذَابَ آلِ الْعَادَابِ الْكَبِيرِ ۚ وَيَتَنَبَّأُونَ عَنْ ضَيْفٍ لِّرَبِّهِمْ ۚ
ادْخُلُوا عَلَيْهِمْ فَمَا لَأُؤْسِلُوا قَالُوا إِنَّا كُنَّا مُسْلِمِينَ ۖ

لىك توغرا بولدۇر (41). مېنىڭ بەندىلىرىمگە (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرۇشقا) سېنىڭ كۈچۈڭ يەتمەي-
دۇ، پەقەت گۇمراھلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرگىلا (سېنىڭ كۈچۈڭ يېتىدۇ)» (42). شۈبھىسىزكى،
دوزاخ ئۇلار (يەنى ئىبلىس ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى) نىڭ ھەممىسىگە ۋەدە قىلىنغان جايدۇر (43).
جەھەننەمنىڭ يەتتە دەرۋازىسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەربىرىدىن كىرىدىغان مۇئەييەن بىر بۆلۈك
(ئادەم) بار (44). تەقۋادارلار ھەقىقەتەن (ئاخىرەتتە ياپېشىل) باغ-بوستانلاردىن، (سۇ، ھەسەل
ۋە مەي ئېقىپ تۇرىدىغان) بۇلاقلاردىن بەھرىمەن بولىدۇ (45). (ئۇلارغا) جەننەتكە ئامان-ئېسەن،
تىنچ كىرىڭلار! دېيىلىدۇ (46). ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى دۈشمەنلىكىنى چىقىرىپ تاشلايمىز، ئۇلار
ئۆزئارا قېرىنداش بولغان ھالدا تەختلەر ئۈستىدە بىر-بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ (47). جەننەتتە
ئۇلارغا چارچاش بولمايدۇ، ئۇلار جەننەتتىن چىقىرىۋېتىلىپىدۇ (48). (ئى مۇھەممەد!) مېنىڭ (مۆمىن)
بەندىلىرىمگە خەۋەر قىلغىنىكى، مەن تولىۋ مەغپىرەت قىلغۇچىمەن، ناھايىتى رەھىم قىلغۇ-
چىمەن (49). مېنىڭ ئازابىم قاتتىقتۇر (50). ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ مېھمانلىرى ھەققىدىكى
(ھېكايىنى) ئېيتىپ بەرگىن (51). ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ
سالام بەردى، ئىبراھىم: «بىز ھەقىقەتەن سىلەردىن قورقۇۋاتىمىز» دېدى (52).

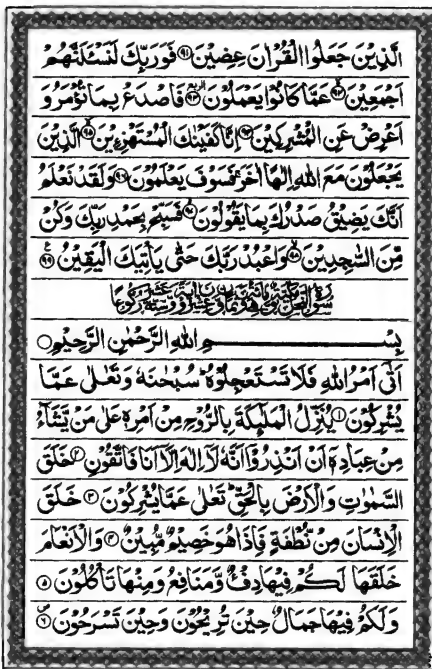
ئۇلار: «قورقىمىغىن، بىز (پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىسىمىز)، ھەقىقەتەن ساڭا (ئۆسۈپ چوڭ بولغىنىدا) ناھايىتى بىلىملىك (بولدىغان) بىر ئوغۇل (يەنى ئىسھاق) بىلەن خۇش خەۋەر بېرىمىز» دېدى (53). ئىبراھىم: «مەن قەبرىغان تۇرسام، ماڭا (بالا بىلەن) خۇش خەۋەر بەردىڭلارمۇ؟ ماڭا نېمە بىلەن خۇش خەۋەر بېرىۋاتىسىلەر؟» دېدى (54). ئۇلار: «بىز ساڭا راست خۇش خەۋەر بەردۇق، ئائىمىد بولمىغىن» دېدى (55). ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارنىڭ رەھىمىتىدىن گۇمراھلاردىن باشقا كىمىمۇ ئائىمىد بولار؟» دېدى (56). ئىبراھىم: «ئى ئەلچىلەر! نېمە ئىشى بىلەن كەلدىڭلار؟» دېدى (57). ئۇلار ئېيتتى: «بىز ھەقىقەتەن گۇناھكار بىر قەۋم (نى جازالاش) ئۈچۈن ئەۋەتىلدۇق (58). پەقەت لۇتنىڭ تەۋەلىرىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بىز ئۇلار (يەنى لۇتنىڭ تەۋەلىرى ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر) نىڭ ھەممىسىنى (ئازابىتىن)

چوقۇم قۇتۇلدۇرىمىز (59). پەقەت لۇتنىڭ خوتۇنىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىز ئۇنىڭ چوقۇم باشقىلار بىلەن بىللە ئازابلىنىدىغانلىقىنى ئالدىن بېكىتتۇق» (60). ئەلچىلەر لۇتنىڭ ئائىلىسىگە كەلگەن چاغدا (61)، لۇت: «سەلەر ھەقىقەتەن ناتونۇش ئادەملەرغۇ؟» دېدى (62). ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس (بىز اللەنىڭ ئەلچىلىرىمىز)، بىز سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭ) شەكىلدە ئىنۋاتقان ئازابىنى ئېلىپ كەلدۇق (63). بىز ساڭا ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدۇق، بىز ئەلۋەتتە (سۆزدە) راستچىلىمىز (64). كېچىنىڭ ئاخىرىدا ئائىلەڭدىكىلەرنى ئېلىپ يولغا چىققىن، ئۆزەڭ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ماڭغىن، سىلەردىن ھېچبىر ئادەم ئارقىسىغا قارىمىسۇن، سىلەر بۇيرۇلغان يەرگە يەتكۈچە ئالغا قاراپ مېڭىۋېرىڭلار» (65). سەھەردە بۇلار (يەنى لۇتنىڭ قەۋمى) نىڭ يىلتىزى قۇرۇتۇلىدۇ (يەنى تەلۈكۈس ھالاك قىلىنىدۇ) دېگەن ھۆكۈمنى لۇتقا ۋەھىي قىلدۇق (66). (سەدۇم) شەھرىنىڭ ئاھالىسى (يەنى لۇتنىڭ قەۋمى) خۇشال بولۇشۇپ يېتىپ كېلىشتى (67). لۇت ئېيتتى: «بۇلار مېنىڭ مېھنىم، (ئۇلارغا چىقىلىپ قويۇپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا) مېنى رەمۋا قىلماڭلار» (68). اللە دىن قورقۇڭلار (مېھنىمنى خاراڭاش ئارقىلىق) مېنى خارلىماڭلار» (69). ئۇلار: «بىز سېنى كەلگەن مۇساپىرلارنى ھىمايە قىلىشتىن توسىغانىمىدۇق؟» دېدى (70). لۇت: «بۇلار مېنىڭ قىزلىرىم (يەنى قەۋمىمنىڭ قىزلىرى) دۇر، ئەگەر (قازانى شەھۋەت) قىلماقچى بولساڭلار (ئۇلارنى نىكاھلاپ ئېلىڭلار)» دېدى (71). (ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار ئەلۋەتتە گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ (72).

قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّ آتَيْنَاكَ بِحُكْمٍ عَلِيمٍ ۖ قَالَ أَبَسْتُمْ تُؤْمِنُونَ
عَلَىٰ أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فِيمَ كَيْفَتُورُونَ ۖ قَالُوا ابْشِرْكَ
بِالْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ الْفَاطِنِينَ ۚ قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِن
رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ۚ قَالَ لَمَّا خَطْبُكُمْ إِلَيْهَا
الْمُرْسَلُونَ ۚ قَالُوا إِنَّا لَسِلْنَا آلَ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ۚ إِلَّا آلَ
لُوطٍ إِنَّا لَنَمُوجُهُمْ أَجْعَبِينَ ۚ إِلَّا أَمْرًا تَقْدَرُ أَلْمِين
الْفُجُورِ ۚ فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ۚ قَالَ إِنَّمَا هُمْ
مُتَكِدُونَ ۚ قَالُوا بَلْ يَمَسُّكُ بَمَا كُنْتُمْ تُفْتِنُونَ ۚ وَ
أَسْبَغَ الْبَاطِلُ وَأَنَا الصُّدُورُ ۚ فَاسْبِرْ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ
الَّيْلِ وَاصْبِرْ دُبَارَهُمْ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ ۚ وَامْضُوا
حَيْثُ تَكُونُونَ ۚ وَفَقَّيْنَا لَهُ ذَاكَ الْكُرْآنَ دَارَ هَوْلَاءَ
مَقُورٍ مُّصْحِحِينَ ۚ وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ۚ
قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءَ صِغَبِي فَلَا تَفْضَحُون ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا
تَكُونُوا مِّنَ الْمُفْزَحِينَ ۚ قَالُوا أَوَلَمْ نَكُفَّ عَنِ الْعَالَمِينَ ۚ قَالَ هَؤُلَاءَ بَنَاتِي
إِن كُنْتُمْ لَعَالِينَ ۚ لَعَنَّا أَهْلَ الْكُفْرِ لَعْنَةً سَكْرَةً يَوْمَ يُنْفَخُ

كۈن چىقار ۋاقتىدا ئۇلارغا قاتتىق چۇقان يۈزلەد-
دى (73). بىز ئۇ شەھەرنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەت-
تۇق (يەنى كۆمۈرۈۋەتتۇق) ۋە ئۇلارنىڭ ئۈستىگە
(يامغۇردەك) ساپال تاش ياغدۇردۇق (74). ئۇنىڭدا
(يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازابىتا) كۆزەتكۈچىلەر
ئۈچۈن ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (75). ئۇ
شەھەر (قۇرەيشلەر شامغا بارىدىغان) يول ئۈستىدە
ھەقىقەتەن ھېلىمۇ مەۋجۇت تۇرماقتا (76). بۇنىڭدا
مۆمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ئىبرەت بار (77). ئەيىكە-
لىكلەر، شۈبھىسىزكى، زالىم ئىدى (يەنى كۈفرىدا
ھەددىدىن ئاشقانلار ئىدى) (78). (شۇئەيىنىڭ پەي-
خەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنى
ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (يەنى بۇ ئىككى شەھەر) نىڭ
ھەر ئىككىلىسى، شۈبھىسىزكى، ئاشكارا يول ئۈستى-
دەدۇر (ئى مەككە ناھالىسى! ئۇلاردىن ئىبرەت
ئالمايسىلەر؟) (79). ھىجرىلىكلەر ھەقىقەتەن پەيغەم-
بەرلەرنى ئىنكار قىلدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالىھ
ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلىقى باشقا پەيغەمبەرلەرنىمۇ ئىنكار قىلغانلىقىدۇر) (80). ئۇلارغا
مۆجىزىلىرىمىزنى كەلتۈردۇق (يەنى تاشتىن چىشى تۈگە چىقىرىشتەك قۇدرىتىمىزگە دالالەت قىلىد-
غان مۆجىزىلەرنى ئۇلارغا كۆرسەتتۇق)، ئۇلار بۇ (مۆجىزە) لەردىن يۈز ئۆرۈدى (81). ئۇلار (ئازاب-
تىن) ئەمىن بولغان ھالدا تاغلارنى تېشىپ (بۇ بىزنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلايدۇ دەپ) ئۆي
سالاتتى (82). لېكىن قاتتىق چۇقان سەھەردىلا ئۇلارنى ھالاك قىلدى (83). ئۇلارنىڭ قىلغان
ئەمگەكلىرى ئۆزلىرىگە ئەسقاتمىدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالغان بىنالىرى ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن
ساقلاپ قالالمىدى) (84). بىز ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلاردىكى نەرسىلەرنى پەقەت ھەق
ئاساسىدىلا ياراتتۇق، قىيامەتنىڭ بولۇشى چوقۇمدۇر، (ئى مۇھەممەد! نادانلار بىلەن تەڭ
بولمىغىن، ئۇلارغا) چىرايلىق مۇئامىلىدە بولغىن (85). پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ھەممىنى
ياراتقۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (86). (نامازدا) تەكرارلىنىپ
تۇرىدىغان يەتتە ئايەتنى (يەنى سۈرە فاتىھەنى) ۋە ئۇلۇغ قۇرئاننى ھەقىقەتەن ساڭا ئاتا
قىلدۇق (87). بەزى كاپىرلارنىڭ بىز بەھرىمەن قىلغان نەرسىلىرىگە كۆز سالىمىغىن، ئۇلار
(نىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) قايغۇرمىغىن، مۆمىنلەرگە كەستەر بولغىن (88). «مەن
ھەقىقەتەن (سەلەرنى اللە نىڭ ئازابىنىڭ نازىل بولۇشىدىن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن»
دېگىن (89). پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى)
نازىل قىلغاندەك (ساڭا سۈرە فاتىھە بىلەن ئۇلۇغ قۇرئاننى نازىل قىلدۇق) (90).

فَاَخَذْنَاهُمُ الصَّيْحَةَ مُسْرِقِينَ ۚ فَجَعَلْنَا عَلَيْهِمْ سَابِغًا وَّ
امْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حَارَّةً مِّنْ سِجِّينَ ۚ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً
لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَاِنَّهَا لَاسِيْرَةٌ مُّقِيَّةٌ ۚ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً
لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَاِنْ كَانَ اَصْحَبُ الْاَلْيَمْنِ لَخٰطِلِيْنَ ۚ فَانْتَقَبْنَا
مِنْهُمْ ۚ وَاِنَّهُمْ لَيَاْمَاوِيْمِيْنَ ۚ وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحٰبُ الْحِجْرِ
الْمُرْسَلِيْنَ ۚ وَاَتَيْنَهُمُ الْيَتٰىمَافَاكَاوَعْتُمْ اَمْعٰرِيْنَ ۚ
وَكَاٰنُوْا يَتِيْمُوْنَ مِّنَ الْجِبَالِ اَيْوَتًا اَمِيْنًا ۚ
فَاَخَذْنَاهُمُ الصَّيْحَةَ مُسْحِقِيْنَ ۚ فَمَا عٰثَرُوْا عَنْهُمْ مَّا
كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ۚ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا اِلَّا بِالْحَقِّ ۚ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاَقْبَضَ الصَّفْعَ
الْعَمِيْلَ ۚ اِنَّ رَّبَّكَ هُوَ الْخَلَقُ الْعَلِيْمُ ۚ هُوَ الَّذِيْ اَتٰنِيْكَ
سَبْعًا مِّنَ الْمَثٰنِيْ وَالْقُرْآنَ الْعَظِيْمَ ۚ كَرَّمٰكَ
عَيْنِيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنٰ بِهٖ اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ
عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَقُلْ اِنِّىْ اَنَا
الْكَاذِبُ الْاَلْبِيْنُ ۚ كَمَا اَنْزَلْنَا عَلٰى الْمُقْسِيْنِ ۚ

ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) قۇرئاننى پارچە-پارچە قىلىۋەتتى (يەنى قۇرئاننىڭ بەزىسىگە ئىشىنىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلدى) (91). پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى خالايق) نىڭ ھەممىسىنىڭ (بۇ دۇنيادا) قىلغان ئىشلىرىنى چوقۇم سورايمىز (92-93). ساڭا بۇيرۇل-خانى (يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى) ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن، مۇشرىكلار (نىڭ مەسخىرە-لىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن (94). سېنى مەسخىرە قىلغۇ-چىلارغا بىز چوقۇم تېتىيمىز (95). ئۇلار باشقا مەبۇد-لارنى اللەغا شېرىك قىلىدۇ، ئۇلار ئوزاققا قالماي (ئىشنىڭ ئاقسۇستىنى) بىلىدۇ (96). بىز ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن يۈرىكىڭنىڭ سېقىلىۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلىمىز (97). پەرۋەردىگارغا ھەمدۇ ۋە تەسبىھ ئېيتى-قىن، ھەم سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولغىن (98). سەن ئۆزەڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە (يەنى ئەجلىڭ يەتكەنگە) قەدەر پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلغىن (99).

16- سۈرە نەھل

مەككىدە نازىل بولغان، 128 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
اللە نىڭ پەرمانى (يەنى قىيامەت) چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭغا ئالدىراپ كەتمەڭلار، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر ۋە يۈكسەكتۇر (1). اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە خالىغان بەندىلىرىگە پەرىشتىلەرنى ۋە ھىيى بىلەن نازىل قىلىپ (مۇنداق دەيدۇ): «(ئىنسانلارنى) ئاگاھلاندۇرۇڭلاركى، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، مەندىن (يەنى ئازابىم-دىن) قورقۇڭلار» (2). اللە ئاسانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن يۈكسەكتۇر (3). ئۇ ئىنساننى ئابىمەندىن ياراتتى، ئاگاھان ئۇ (اللەغا) ئاشكارا خۇسۇمەت قىلغۇچىدۇر (4). اللە چارۋا ماللارنى سىلەرنىڭ مەنپەئەت-لىنىشىڭلار ئۈچۈن ياراتتى، ئۇلار (نىڭ يۇڭى ۋە تېرىسى) بىلەن ئىشىنىسىلەر، ئۇلار (نىڭ نەسلى، سۈتى، سۆڭىكى ۋە قىغى)دىن پايدىلىنىسىلەر ۋە ئۇلار (نىڭ گۆشلىرى)نى يەي-سىلەر (5). ئۇلارنى كەچتە ئوتلاقتىن قايتۇرۇپ كەلگەن ۋە ئەتىگەندە ئوتلاققا ئېلىپ چىققان ۋاقىتلىقلاردا، چارۋا ماللار سىلەرگە زىننەت بولۇپ (خۇشاللىق بېغشلايدۇ) (6).

ئۇلار يۈك - تاقلىرىڭلارنى سىلەر جاپا - مۇشەققەت بىلەن ئاران يېتىپ بارالايدىغان جايلارغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارڭلار سىلەرگە ھەققە - تەن شەپقەتلىكتۇر ۋە مېھرىباندۇر (7). اللە ئاتىنى، خېچىرىنى ۋە ئېشەكنى مىنىشڭلار ئۈچۈن ۋە زىننەت ئۈچۈن ياراتتى، اللە يەنە سىلەر بىلمەيدىغان نەرسە - لەرنىمۇ يارىتىدۇ (8). توغرا يول كۆرسىتىشنى اللە ئۆز ئۈستىگە ئالغان. بەزى يوللار ئەگرى بولىدۇ، مۇبادا اللە خالىسا ئىدى، سىلەرنىڭ ھەممىڭلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا سالغان بولاتتى (9).

اللە سىلەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، ئۇنىڭدىن ئىچىسىلەر ۋە شۇ يامغۇر ئارقىلىق ئۆسكەن دەل - دەرەخلەر بىلەن چارۋاڭلارنى باقسىلەر (10). اللە سىلەرگە شۇ يامغۇر بىلەن

زىرائەتلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، زەيتۇن، خورما، ئۈزۈم ۋە تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، چوڭقۇر پىكىر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ھەققەتەن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار (11). اللە سىلەرگە كېچىنى، كۈندۈزنى، كۈننى، ئايىنى بويىۋىندۇرۇپ بەردى، يۇلتۇزلارمۇ اللە نىڭ ئەمرى بىلەن بويىۋىندۇرۇلغاندۇر؛ چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا نۇرغۇن دەلىللەر بار (12). اللە يەنە يەر يۈزىدە سىلەر ئۈچۈن ياراتقان رەڭگارەڭ نەرسىلەرنى (سىلەرگە بويىۋىندۇرۇپ بەردى)، ۋەز - نەسھەت ئالىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ئەلۋەتتە ئىبرەت بار (13). اللە سىلەرنى دېڭىزنىڭ يېڭى گۆشلىرى (يەنى بېلىقلىرى)نى يېسۇن، تاقايدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۈنچە - مارجانلار)نى چىقارسۇن دەپ، سىلەرگە دېڭىزنى بويىۋىندۇرۇپ بەردى. اللە نىڭ نېمەتلىرىنى تەلەپ قىلىشڭلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىشڭلار ئۈچۈن، (اللە نىڭ بويىۋىندۇرۇشى بىلەن يېسەك - ئىچىمەكلەر ۋە يۈك - تاقلار قاچىلانغان) كېمىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرسەن (14).

وَتَحْمِيلُ أُنْظُرْ إِلَىٰ بَيْتِكُمْ تَتَوَدَّ الْحَيَاةُ ۖ وَالْأَيْشُ
الْأَيْشُ ۖ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ۖ وَالْحَيْلُ وَالْبَعَالُ
وَالْحَيْلُ لَكُمْ مَوَاهِدٌ ۖ وَيُخْلِقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۖ
وَعَلَى اللَّهِ قُصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِدٌ وَنُشَاءٌ لَّهَذَا كُمْ
أَجْعِلْ ۖ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَّكُمْ مِنْهُ
شَرَابٌ ۖ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ۖ يُبْقِي لَكُمْ فِيهِ
الزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ
الشَّجَرِ أَنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۖ وَسَقَرُ
لَكُمْ الْبَيْلِ وَالنَّهَارِ وَاللَّيْلِ وَالْقَمَرِ ۖ وَالنَّجْمُ
مُسَخَّرٌ بِأَمْرِ رَبِّ أَنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۖ
وَمَا ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانًا ۖ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَذَكَّرُونَ ۖ وَهُوَ الَّذِي
سَخَّرَ الْبَحْرَ لَكُمْ لَآلِئًا وَمِنْهُ لَحْمٌ طَيْرٌ ۖ وَاسْتَخْرِجُوا
مِنْهُ حَبْلَةً لَّكُلِّ سَوْفَةٍ ۖ وَتَرَى الْفُلَ كَمَا يَبْخَرُ
فِيهِ ۖ وَلَيْتَ تَعْلَمُونَ قُصْلًا ۖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۖ

زېمىنىڭ سىلەرنى تەۋرىتىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن،
 اللە ئۇنىڭدا تاغلارنى بەرپا قىلدى، (زىرائەت-
 لىرىڭلارنى، چارۋا ماللىرىڭلارنى سۇغىرىشڭلار
 ئۈچۈن) ئېرىق-ئۆستەڭلارنى، ئېزىپ قالمايلىقىڭلار
 ئۈچۈن يوللارنى پەيدا قىلدى (15). (يوللارغا)
 بەلگىلەرنى قىلدى. ئۇلار (كېچىسى قۇرۇقلۇقتا ۋە
 دېڭىزلاردا) يۈلتۈزلار بىلەن يول تاپىدۇ (16).
 (پۈتۈن كائناتنى) ياراتقان اللە بىلەن (ھېچ نەرسە-
 نى) يارىتالمايدىغان (بۇتلار) ئوخشاش بولامدۇ؟ ئوي-
 لىماسىلەر (17). ئەگەر اللە نىڭ (سىلەرگە بەرگەن)
 نېمىتىنى سانسائڭلار، ئۇنىڭ ھېسابىنى ئېلىپ بولال-
 مايىسىلەر. شۇبھىسىزكى، اللە سىلەر (نىڭ بۇ جەھەت-
 تىكى يېتەرسىزلىكىڭلار) نى ئەلۋەتتە مەغپىرەت
 قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىباندۇر (18) اللە
 سىلەر يوشۇرغان ۋە ئاشكارا قىلغاننىڭ ھەممىسىنى
 بىلىپ تۇرىدۇ (19). ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت
 قىلغانلىرى (يەنى بۇتلىرى) ھېچ شەيئىنى يارىتال-
 مايدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى يارىتىلغاندۇر (يەنى ئىنسانلار تەرىپىدىن ياسالغاندۇر) (20).
 ئۇلار (يەنى بۇتلار) تىرىك ئەمەس، ئۆلۈكتۇر، ئۇلار (چوقۇنغۇچىلىرىنىڭ) قاچان قايتا تىرىل-
 دۇرۇلىدىغانلىقىنى ئۇقمايدۇ (21). سىلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشقا لايىق) ئىلاھىڭلار بىردۇر، ئاخى-
 رەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ دىللىرى (اللەنىڭ بىرلىكىنى) ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلار چوڭچىلىق
 قىلىپ، (ھەقىقىي قوبۇل قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلاردۇر (22). اللە ئۇلارنىڭ يوشۇرغانلىرىنى ۋە
 ئاشكارا قىلغانلىرىنى راستلا بىلىپ تۇرىدۇ، اللە تەكەببۇرلۇق قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست
 تۇتمايدۇ (23). ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «پەرۋەردىگارىڭلار (پەيغەمبىرىگە) نېمىلەرنى
 نازىل قىلدى؟» دېيىلسە، ئۇلار (مەسخىرە قىلىپ): «قەدىمكىلەرنىڭ ئەپسانىلىرىنى (نازىل قىلدى)»
 دېيىشىدۇ (24). ئۇلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرىغا تولۇق جاۋابكار بولۇشلىرى ۋە
 ئۆزلىرى تەرىپىدىن بىلىمەستىن ئازدۇرۇلغانلارنىڭ بىر قىسىم گۇناھلىرىغا ئۆزلىرى
 جاۋابكار بولۇشلىرى ئۈچۈن (يۇقىرىقى بوھتان سۆزلەرنى قىلدى)، ئۇلارنىڭ
 جاۋابكار بولىدىغىنى نېمىدىگەن يامان! (25) ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن
 ئىلگىرى ئۆتكەن كاپىرلار (ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە) ھىيلە-مكىر ئىشلىتىپ (اللە نىڭ
 نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى). اللە ئۇلارنىڭ (ھىيلە-مكىر) بىناسىنى تەل-
 تۈكۈس گۇمىران قىلدى، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە (بۇ بىنانىڭ) ئۆگزىسى
 ئۆرۈلۈپ چۈشتى، ئۇلارغا ئۆزلىرى ئويلىمىغان يەردىن ئازاب كەلدى (26).

وَالَّذِي فِي الْأَرْضِ رَوَىٰ أَنْ يَخْبِيَهُمْ وَأَنهَارًا يُسْبِلُهُ
 لَعْنَهُمْ يَهْتَادُونَ ۖ وَعَلَيْهَا الْيُحْيِيهِمْ يَهْتَدُونَ ۖ أَفَلَا يَنفَلِكُ
 مَنْ أَلْغَىٰ فِي الْأَرْضِ أَفْلَاتِنَ كُرُونًا ۖ وَإِنْ لَعُدُّ نِعْمَةَ اللَّهِ
 لَا تُحْصَوْنَ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا يَتَّبِعُونَ
 مَا تَغْتَابُونَ ۖ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ
 شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ۖ أَمْوَاتٌ غَيْرَ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ
 أَيَّانًا يَدْعُونَ ۖ اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَكْبَرُ ۖ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
 بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُّكْذَرَةٌ وَهُمْ مُّسْتَكْبِرُونَ ۖ أَكْرَمُ ۖ إِنَّ
 اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُعْمَلُونَ ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْهُمْ كُتُبُهُمْ وَلَا
 وَادٌّ أَقِيمُوا لَهُمْ مَادًّا أَتْرَلُ بِهِمْ قَالُوا أَأَسَاطِيرُ
 الْأَوَّلِينَ ۖ لِيُخْلِفُوا أَوْلَادَهُمْ كَمَا كَانُوا قَالُوا قِيمَةُ
 دُونِ أَوْلَادِهِ الَّذِينَ يَصْلَوْنَهُمْ بَعِيرٌ عَلَيْهِمُ الْأَسْوَءُ
 يَزُورُونَ ۖ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَالُوا
 اللَّهُ بَعِيْلُهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَمَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ
 قَوْفِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۖ

ئاندىن كېيىن اللە ئۇلارنى قىيامەت كۈنى رەسۋا قىلىدۇ، (ئۇلارغا كايىپ) «مېنىڭ شېرىكلىرىم قېنى قەيەردە؟ سىلەر ئۇلار توغرىسىدا (پەيغەم- بەرلەر بىلەن) مۇنازىرىلىشەتتىڭلارغۇ؟» دەيدۇ. ئىلىم بېرىلگەنلەر (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا دەۋەت قىلغان پەيغەمبەرلەر ۋە ئۆلىمالار): «بۈگۈن رەس- ۋالىق ۋە ئازاب ھەققىدەن كاپىرلارغا تېگىشلىكتۇر» دەيدۇ (27). ئۇلار (كۇفرىنى ئىختىيار قىلىپ) ئۆزلىرىگە زىيان سالغان شارائىتتا، پەرىشتىلەر ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئالىدۇ. ئۇلار بويسۇنغانلىق- لىرىنى بىلدۈرۈپ: «بىز ھېچقانداق يامان ئىش قىلمىدۇق» (دەيدۇ). ئۇنداق ئەمەس، اللە سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلارنى ھەققىدەن تولۇق بىلگۈچىدۇر (28). سىلەر (ئىچىدە) مەڭگۈ قالدىغان جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، چوڭچىلىق قىلىپ، (اللەغا ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلارنىڭ بارىدىغان جايى نېمىدېگەن يامان! (29)

تەقۋادارلارغا: «پەرۋەردىگار، ئىڭلار (پەيغەمبەرگە) نېمىلەرنى نازىل قىلدى؟» دېيىلسە، ئۇلار: «ياخشى سۆزلەرنى نازىل قىلدى» دېيىشىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بۇ دۇنيادا مۇكاپاتلىنىدۇ، ئاخىرەت يۇرتى (ئۇلار ئۈچۈن تېخىمۇ) ياخشىدۇر. تەقۋادارلارنىڭ يۇرتى راستلا نېمىدېگەن كۈزەل! (30) ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان ئەدى جەننەتلىرىگە كىرىدۇ، ئۇ يەردە ئۇلارنىڭ كۆڭلى خالىغان نەرسىلەر تېپىلىدۇ، اللە تەقۋادارلارنى ئەنە شۇنداق مۇكاپاتلايدۇ (31). ئۇلار (مۇشرىكلىك ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولغان شارائىتتا پەرىشتىلەر ئۇلارنى قەبىزى روھ قىلىدۇ، پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «سالام سىلەرگە! قىلغان ئەمەلىڭلارنىڭ خاسىيىتىدىن جەننەتكە كىرىڭلار» دەيدۇ (32). كاپىرلار پەقەت (ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن) پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشىنى ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنىڭ (يەنى ئازابىنىڭ) چۈشۈشىنىلا كۈتىدۇ، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن (كاپىر)لارمۇ ئەنە شۇنداق قىلغان ئىدى. اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (33). ئۇلار قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتى، ئۇلارغا مەسخىرە قىلغانلىقلىرىنىڭ جازاسى (يەنى قاتتىق ئازابى) چۈشتى (34).

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ الَّذِينَ تَتَوَلَّوْنَهُم بِالْإِكْبَادِ فَذَلِكَ جَهَنَّمُ الَّتِي كَانُوا يُقْسِمُونَ بِأَلْفَوْا السَّلَامَ مَا كُنَّا فَعَلْنَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْ أَمَرَ عَلَيْهِمْ إِيَّاكُمْ تَعْبَلُونَ قَدْ أَجْلَوْا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَاكْشَمُؤْا مَعْوَى الْمُنْكَرِينَ وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خِيَائًا الَّذِينَ يَنْحَسِبُونَ أَنَّ هَذِهِ الدِّينَارُ حَسَنَةٌ وَلَا أُجْرَ لَهُ وَكَيْفَ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ جَنَّتْ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا الْمُتَّقِينَ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ الَّذِينَ تَتَوَلَّوْنَهُم السُّوءُكَ يَتْلُوهُمْ سَلَامٌ عَلَيْهِمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ يَمَّا كُنْتُمْ مُعْتَبَرِينَ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرٌ مِنْ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَطَافَ اللَّهُ بِهِمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ قَالُوا يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ مِمَّا كُنْتُمْ تُبْدُونَ

مۇشرىكلار: «مۇبادا اللە خالىغان بولسا، بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز اللە نى قويۇپ ھېچ نەرسىگە ئىبادەت قىلماغان بولاتتۇق، اللە ھارام قىلغان (يەنى اللە نىڭ ھۆكىمىسىز) ھېچ نەرسىنى ھارام قىلغان بولاتتۇق» دېدى. ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەر مۇ ئەنە شۇنداق قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر-لەرنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتىنلا ئىبارەت (ھىدايەت قىلىش بولسا اللە نىڭ ئىشىدۇر) (35). بىز ھەقىقەتەن ھەربىر ئۆمىمەتكە: «اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، شەيتاندىن (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا، كاھىنلارغا ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن) يىراق بولۇڭلار» دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا اللە ھىدايەت قىلغانلىرىمۇ بار، گۇمراھلىققا تېگىشلىك بولغانلىرىمۇ بار. يەر

يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ، (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزىتىڭلار (36). سەن ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا ھېرىس بولساڭمۇ، اللە ئۆزى گۇمراھ قىلغان كىشىنى ھىدايەت قىلمايدۇ، ئۇلارنى (اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق مەدەتكار يوق (37). ئۇلار: «اللە ئۆلۈكنى تىرىلدۈرمەيدۇ» دەپ قاتتىق قەسەم ئىچىشتى، ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدۇ)، اللە ۋەدىسىنى چوقۇم ئىشقا ئاشۇرىدۇ، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللە نىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەيدۇ (شۇڭلاشقا ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى ئىنكار قىلىدۇ) (38). اللە ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ھەق بىلەن ناھەقنى ئۇلارغا ئايرىپ بېرىش ۋە كاپىرلارغا ئۇلارنىڭ يالغانچىلىقلىرىنى بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن (ئۇلارنى قايتىدىن تىرىلدۈرىدۇ) (39). بىز بىرەر شەيئىنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرمەكچى بولساق، ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا كەل» دەيمىز-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ (40). زۇلۇمغا ئۇچرىغىنىدىن كېيىن اللە يولدا ھىجرەت قىلغانلارنى دۇنيادا چوقۇم ياخشى جايغا ئورۇنلاشتۇرىمىز، ئۇلار بىلىدىغان بولسا، ئۇلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى تېخىمۇ چوڭدۇر (41). ئۇلار (ئېغىرچىلىقلارغا) سەۋر قىلدى، ئۇلار (ھەممە ئىشتا) پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلىدۇ (يەنى يۆلىنىدۇ) (42).

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْلَا إِلَهُ الْخَالِصِينَ بُولَسَا بِيَز
 وَه بِيَزْنِيكَ نَاتَا-بِوُولِيْرِيْمِيْزِ اللّٰه نِي قُوْيُوْپْ هِيْج
 نِرسِيْگِئِيبَادِةت قِلْمِيْغَان بُولَاتتُوْق، اللّٰه هَارَام
 قِلْمِيْغَان (يِهْنِي اللّٰه نِيْكَ هُوْكِمْسِيْز) هِيْج نِرسِيْنى
 هَارَام قِلْمِيْغَان بُولَاتتُوْق» دېدِي. ئُوْلَارْدِيْن ئِيْلْگِيْ-
 رِيْكِلِهْرِمُوْ ئەنە شُوْنداق قِلْمَان ئِيْدِي. پِهْيِغِهْمِهْر-
 لِهْرِنِيْكَ مِهْسُوْليْيِتي پِهْقِةت رِوشِەن تِهْبِلِغ
 قِلْمِشْتِيْنلَا ئِيْبَارِةت (هِيْدَايِةت قِلْمِش بُولِسا
 اللّٰه نِيْكَ ئِيْشِيْدُوْر) (35). بِيْز هِهْقِيقِهْتِەن هِهْرَبِر
 ئُوْمِيْمِةتْكِہ: «اللّٰه غَا ئِيْبَادِةت قِلْمِشْلَار، شِہْيِتانْدِيْن
 (يِہْنِي شِہْيِتانْغَا، بُوْتْلَارْغَا، كَاھِيْنلَارْغَا
 ئُوْخْشَاش هِهْرْقَانْدَاق مِہْبُوْدْقَا ئِيْبَادِةت قِلْمِشْتِيْن)
 يِسْرَاق بُولُوْڭلَار» دِہْپ پِہْيِغِہْمِہْر ئەۋەتتُوْق،
 ئُوْلَارْنِيْكَ ئَارِيْسِيْدا اللّٰه هِيْدَايِةت قِلْمَانلِيْرىْمُوْ
 بَار، گُوْمْرَاھِلِيْقْقا تِہْگِشْلِيْكَ بُولْمَانلِيْرىْمُوْ بَار. يِہْر

سەندىن ئىلگىرى بىز پەقەت ئەرلەرگىلا ۋەھىي نازىل قىلىپ، ئۇلارنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، (ئۇ قۇرەيش جامائەسى) بۇنى بىلمىسەڭلار، ئىلىم ئەھلىلىرى (يەنى تەۋرات ۋە ئىنجىلنى بىلگۈچىلەر) دىن سوراڭلار (44). (ئۇلارنى ئۇلارنىڭ ئۆزى-ئۆزى رەھبەرلىك قىلىشقا ئەۋەتتۇق)، بىز سائىقا قۇرئاننى ئىنسانلارغا چۈشۈرۈلگەن شەرئەتنى بايان قىلىپ بەرسۇن، ئۇلار (بۇ قۇرئاننى) پىكىر قىلىپ (ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالسۇن) دەپ نازىل قىلدۇق (44). ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىپ يامان ئىش قىلغانلار اللەنىڭ ئۆزلىرىنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىدۇ. شىددىن ياكى ئۆزلىرىگە ئويلىمىغان يەردىن ئازاب كېلىشىدىن قورقمايدۇ؟ (45) ياكى ئۆز-ئۆزىنى سەپەر ئۈستىدىكى چاغلىرىدا جازاغا يولۇق-تۇرۇشىدىن قورقمايدۇ؟ (بۇ چاغدا) ئۇلار قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ (46). ياكى (اللەنىڭ) ئۆزلىرىنى قەدەم-جۈقەدەم جازالىشىدىن قورقمايدۇ؟ سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار ئەلۋەتتە مەرھەمەتلىكتۇر، مېھرىباندۇر (شۇڭا سىلەرنى ئالدىراپ جازالىمايدۇ) (47). ئۇلار اللە ياراتقان شەيئىلەرنىڭ سايىلىرىنىڭ بويىنغان ھالدا اللەغا سەجدە قىلىش يۈزىسىدىن ئۆك-سولغا مايىل بولۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ (48) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھايۋاناتلار، پەرىشتىلەر اللەغا سەجدە قىلىدۇ، ئۇلار (اللەغا سەجدە قىلىشتىن) چوڭچىلىق قىلىپ باش تارتمايدۇ (49). ئۇلار ئۆز ئۈستىدىكى پەرۋەردىگارىدىن قورقسۇن، ئۆزلىرىگە بۇيرۇلغاننى قىلسۇن (50). اللە: «ئىككى ئىلاھقا ئىبادەت قىلماڭلار، ئۇ پەقەت بىرلا ئىلاھدۇر، مەندىنلا قورقۇڭلار» دېدى (51) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللەنىڭ مۈلكىدۇر، ئىبادەت ھەمىشە اللەغا خاستۇر، اللە دىن بۆلەك غەيرىدىن قورقامسىلەر؟ (52) سىلەر بەھرىمەن بولۇۋاتقان نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسىنى اللە بەرگەن، سىلەرگە بىرەر ئېغىرچىلىق يەتسە، اللەغا يالۋۇرۇپ دۇئا قىلىسىلەر (53). اللە سىلەردىن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋەتسە، ئاراڭلاردىن بىر بۆلۈك ئادەم دەرھال ئۆز پەرۋەردىگارىغا شېرىك كەلتۈرىدۇ (54).

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِيَ إِلَيْهِ الْمَقَالِمُ فَسَاءَ مَا هَمَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ تَعْلَمُوا أَنَّ الْبَيْتَ وَالْزُّبُرَ وَأَنْتَ الْبَيْتُ
الَّذِي كَرَّمْتُمُ الْبَنَاتِ مَا نَزَلَ إِلَيْهِمْ وَلَكِنَّهُمْ يَتَكَبَّرُونَ ۝
أَقَامِينَ الَّذِينَ سَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْفَى اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ
أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۝ أَوْ يَأْخُذَهُمْ
فِي تَغْلِبِهِمْ قَتْلُهُمْ مِنْ غَيْرِهِمْ ۝ أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى غُرْفٍ فَأَنْ
رَبُّهُمْ لَرُءُوفٌ رَحِيمٌ ۝ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ
يَتَّقُوا أَظْلَمَ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ
ذَخِرُونَ ۝ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالدَّارِ الْأَرْضِ مِنْ
دُونِ ذَلِكَ شَيْءٌ ۝ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝ يَخْلُقُ مَنْ يَشَاءُ مِنْ
وَقَعْلِهِمْ مَا يُحِبُّونَ ۝ وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَذَكَّرُونَ الْإِنْسَانُ
أَلَمْ أَلْهِمْ لَهُ الْإِنْسَانَ إِذَا يُرَى الْفَرْجُ ۝ وَلَهُ مَالُ السَّمَوَاتِ وَ
الْأَرْضِ وَلَهُ الَّذِينَ وَاصِينَ أَفَعَبَّ اللَّهُ عَنْكُمْ ۝ وَمَا لَهُمْ
مِنْ نِعْمَةٍ مِنْ اللَّهِ شَيْءٌ إِذَا مَسَّ الضُّرُّ الْإِنْسَانَ يَنْجُرُونَ ۝
تَعَادَلَفَ الضُّرُّ عَنْهُمْ إِذَا فُرِيقٌ مِنْهُمْ يَوْمَ يُرْمَوْنَ ۝

الە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ، شۇنىڭ بىلەن قاغجىراپ قالغان زېمىنىدا (تۈرلۈك زىرائەتلەرنى) ئۇندۇردى، بۇنىڭدا (ۋەز-نەسىھەت) ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، (الەلەنىڭ قۇدرىتىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار (65).

چاھارپايىلاردا سىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن بىر ئىبرەت بار. سىلەرنى چاھارپايىلارنىڭ قارىندىكى مايلاق-تېزەكتىن ۋە قاندىن ئايرىلىپ چىققان پاكىز ۋە تەملىك سۈت بىلەن سۇغىرىمىز (66). (سىلەر

ئۈچۈن يەنە بۇنداق ئىبرەتمۇ باركى) خورمىدىن، ئۈزۈمدىن شارابىلار ۋە پاكىز يېمەكلىكلەر ياساپ-سىلەر، ئەقلىنى ئىشلىتىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ھەقىقەتەن الەلەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان دەلىل بار (67). پەرۋەردىگارىڭ ھەسەل ھەرىسىگە ئىلھام

بىلەن بىلدۈردى: «تاغلارغا، دەرەخلەرگە ۋە (كىشىلەرنىڭ ھەسەل ھەرىلىرى ئۈچۈن) ياسىغان ئۆيلىرىگە ئۇۋا تۈزگىن (68). ئاندىن كېيىن، تۈرلۈك مېۋىلەر (يەنى گۈل-چېچەكلەر) دىن يېگىن، پەرۋەردىگارىڭنىڭ يوللىرىغا ئىتائەتمەنلىك بىلەن كىرگىن». ئۇنىڭ (يەنى ھەسەل ھەرىسىنىڭ) قارىندىن ئىنسانلارغا شىپا بولىدىغان خىلمۇخىل رەڭلىك ئىچىملىك (يەنى ھەسەل) چىقىدۇ. بۇنىڭدا (الەلەنىڭ قۇدرىتىنىڭ چوڭلۇقىنى) پىكىر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئىبرەت بار (69). الەلە سىلەرنى ياراتتى، ئاندىن (ئەجىللىكلار پۈتكەندە) سىلەرنى قەبىزى روھ قىلدۇ، ئاراڭلاردا ئۆمۈرنىڭ يامان (يەنى ئەڭ قېرىلىق) باسقۇچىغا ئۆلىشىدىغانلارمۇ بار، ئۇلار ھەتتا (بىرنەرسىلەرنى) بىلگەندىن كېيىن، ھېچ نەرسىنى بىلمەس بولۇپ قالدۇ (يەنى ئىلگىرى بىلىدىغانلىرىنى ئۇنتۇپ، كۈچ-قۇۋۋىتى تۈگەپ، ئەقلى كېسىمىپ كىچىك بالغا ئوخشاپ قالدۇ). الەلە ھەقىقەتەن (مەخلۇقاتنى باشقۇرۇشنى) بىلگۈچىدۇر، (ئۆزى ئىرادە قىلغان نەرسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا) قادىردۇر (70). الەلە سىلەرنىڭ بەزىڭلارنى بەزىڭلاردىن رىزىقتا ئۈستۈن قىلدى، رىزىقتا ئۈستۈن قىلىنغانلار ئۆزلىرىنىڭ رىزىقىنى رىزىقتا باراۋەر بولۇش ئۈچۈن قول ئاستىدىكى قۇللارغا بەرمەيدۇ، ئۇلار الەلەنىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلىشامدۇ؟ (71) الەلە سىلەر (نىڭ ئۇنىسى - ئۆلپەت ئېلىشىڭلار) ئۈچۈن خوتۇنۇڭلارنى ئۆز تېمىڭلاردىن ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن ئۇلاردىن ئوغۇللارنى ۋە نەۋرىلەرنى ياراتتى. سىلەرگە تۈرلۈك شېرىن نەرسىلەرنى رىزىق قىلىپ بەردى. ئۇلار باتلىغا (يەنى بۇتلارغا) ئىشىنىپ الەلەنىڭ نېمىتىگە كۈفرىلىق قىلامدۇ؟ (72)

وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاصْبَاهُ الْاَرْضَ بَدْمًا مَّاءً اَنْزَلَ فِي
ذٰلِكَ الْاَيَّامِ يَنْسُجُونَ ثَوْبًا لِّمَنْ فِي الْاَنْعَامِ لَوْبَةً نَّسُجُوهُمْ
فَاَنْزَلَ مِنْ بَيْنِ قَوْسٍ مَّاءً لِّمَا خَالَصَا مِنْ اَلَشَّارِ بَيْنَ
وَيْسٍ وَكَبْرٍ الْخَيْلِ وَالْاَنْعَامِ فَتَحَدَّثُوا مِنْهُ سَكْرًا وَرَقًا
حَسَنًا اَنْزَلَ فِي ذٰلِكَ الْاَيَّامِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلٰى
النَّبْلِ اَنْ اَنْزِلَ مِنَ الْجِبَالِ يَبَوءًا وَمِنْ الْكَبَرِ مَكْرُوسًا
فَتَوَلَّى مِنْ حِلِّ الشَّارِ فَاسْلُكْ مَبْلُ رَبِّكَ ذَلَّلَ الْخَيْلَ مِنْ
بَعُوْهُنَّ اَرْبَابَ عَمَلِكِ الْاَوَّلَ فَيَسْأَلُكَ اَللّٰهُ اَنْ فِي ذٰلِكَ
اَيَّامٌ لِّقَوْمٍ يَّتَذَكَّرُونَ ۝ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَكَّلُكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ
يُؤْتِي اِلٰى اَزَلِ الْعَمْرِ لِكُلِّ اَيَّامٍ بَعْدَ اَيَّامٍ سَيِّئًا اَنْ اَللّٰهُ عَلِيْمٌ
قَابِ ۝ وَاللّٰهُ فَكَّرَ بَعْضَكُمْ عَلَى الْاُخَرِ فِي الْاَرْضِ مِمَّا اَنْزَلَ
فَتُؤْتُوْا اِيْرَ اَوْ اَيَّامٍ اَوْ اَيَّامٍ مَّا لَكُمْ اِيَّاهُمْ فَهَمَّ بِهَا سَوَاءً فَاَنْزَلَ
اَللّٰهُ يَجْعَلُكُمْ ۝ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا
جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَيْنَ وَحْدَةٍ وَرِزْقِكُمْ مِنْ
الْكَلْبِ اَيَّامًا طَلَبَ يَوْمُكُمْ وَبِغَيْبِ اَللّٰهُ هُمْ يَلْعَبُونَ ۝

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِقَابًا
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا
لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ضَرَبَ
اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ
مِنْ آثَارِ فَاحِشًا فَهُوَ يَفْقَهُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ
يَسْكُنُ الْعَبْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ
اللَّهُ مَثَلًا لَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا ابْنُ مَرْثِيٍّ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ
كَلِمٌ عَلَى مَوْلَاةٍ أَيْمَانُ يَوْمَئِذٍ لَا يَنْفِرُ هَلْ يَسْتَوِي
هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَفَعَلَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٧٦﴾
وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا
بِكَلِمَةٍ بَصِيرَةٍ أَوْ مَوْجِبٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾
وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بَطْنِ أُمِّ يَتِيمٍ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَ
جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾
أَلَمْ يَرْوِ الْغُلَامَ مُسْحَرًّ بِفِي جَوَائِزِهِ مَا يَشْكُرُونَ
إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

ئۇلار اللە نى قويۇپ، ئۆزلىرىگە ئاسمانلاردىن
ھېچقانداق رىزىق چۈشۈرۈپ ۋە يەردىن ھېچقانداق
رىزىق چىقىرىپ (يەنى ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇرۇپ
ۋە يەردىن زىرائەت ۋە دەرەخلەرنى ئۆستۈرۈپ)
بېرىلمەيدىغان، (شۇنداق قىلىشقا) قۇدرىتى يەتمەي-
دىغان بۇتلارغا چوقۇنامدۇ؟ (73) سىلەر اللە غا مىسال
كەلتۈرمەڭلار (يەنى اللە غا بۇتلارنى ئوخشاتماڭلار،
اللە غا شېرىك كەلتۈرمەڭلار). اللە ھەقىقەتەن
(ھەممە ھەقىقەتنى) بىلىدۇ، سىلەر (اللەنىڭ بۈيۈك-
لۈكىنى) بىلمەيسىلەر (74). اللە بۇنداق بىر مىسال
كەلتۈرىدۇ: ھېچقانداق ئىشنى ئۆز ئالدىغا بىر
تەرەپ قىلالايدىغان بىر قۇل بىز ئوبدان رىزىق
(يەنى مول مال - مۈلۈك) ئاتا قىلغان ۋە ئۇنى يوشۇرۇن
ياكى ئاشكارا يوسۇندا سەدىقە قىلىپ تۇرغان (ھۆر -
ئەرەك) ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟ (يەنى ھېچ نەرسىگە
ئىگە بولىمىغان قۇلغا ئوخشايدىغان بۇتلارنى ھەممىگە
ئىگە بولغان ۋە كائىناتنى خالىغانچە تەسەرىرۈپ

قىلىدىغان اللە بىلەن قانداقمۇ تەڭلەشتۈرگىلى بولسۇن؟) جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر! ئۇلار
(يەنى كاپىرلار) نىڭ تولىسى (ھەمدۇسانا اللە نىڭلا لايىق ئىكەنلىكىنى، بۇتلارنىڭ ھەمدۇساناغا
ۋە ئىبادەتكە لايىق ئەمەسلىكىنى) ئۇقمايدۇ (75). اللە يەنە مۇنداق مىسال كەلتۈرىدۇ: مۇنداق
ئىككى ئادەم بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرى ھېچ ئىش قىلالايدىغان ۋە ئىگىسىگە يۈك بولۇپ قالغان
بىر گاچادۇركى، ئىككىسى بۇ گاچىنى مەيلى قەيەرگە ئەۋەتسۇن، ئۇ ھېچقانداق پايدا ئېلىپ
كېلەلمەيدۇ، يەنە بىرى بولسا ئۆزى توغرا يولدا ماڭغان ۋە (كىشىلەرنى) ھەققانىي بولۇشقا بۇيرۇي-
دىغان ئادەمدۇر، بۇ ئىككى ئادەم ئوخشاشمۇ؟ (يەنى بۇ گاچا بىلەن ئۆزى توغرا يولدا تۇرۇپ
پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان، ئۆزى قۇرئان نۇرى بىلەن نۇرلانغان ئادەم بىر - بىرىگە ئوخشامدۇ؟
ئەقىللىق ئادەمنىڭ ئۇلارنى ئوخشاش ئورۇنغا قويىمىغىنىدەك، بۇت ۋە تاشنى ھەممىنى بىلگۈچى
قۇدرەتلىك اللە بىلەن ئوخشاش ئورۇنغا قويغىلى بولمايدۇ) (76). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
غەيىبى بىلىش اللە غا خاستۇر، قىيامەتنىڭ قايم بولۇشى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچىلىق ياكى
ئۇنىڭدىنمۇ تېزدۇر. اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (77). اللە سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ
قارىندىن ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان ھالىتىڭلار بىلەن چىقاردى، اللە سىلەرگە شۈكۈر قىلسۇن
دەپ، قۇلاق، كۆز ۋە يۈرەكلەرنى ئاتا قىلدى (78). ئۇلار قۇشلارنىڭ ھاۋادا ئۇچۇشقا بويسۇندۇرۇل-
غانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلارنى (ھاۋادىن چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت اللە تۇتۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا
ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (79).

الله سىلەرگە ئۇيۇڭلارنى تۇرالغۇ جاي قىلىپ بەردى، سىلەرگە ھايۋانلارنىڭ تېرىلىرىدىن ئۆي-لەرنى (چىدىرلەرنى) قىلىپ بەردى، سىلەر كۆچ-كەن كۈنۇڭلاردىمۇ، تۇرغان كۈنۇڭلاردىمۇ ئۇنىڭ يېنىكلىكىنى ھېس قىلسىلەر، سىلەرگە قويلارنىڭ يۇڭلىرىدىن، تۆگىلەرنىڭ يۇڭلىرىدىن، ئۆچكىلەر-نىڭ يۇڭلىرىدىن ئۆي جاھازىلىرىنى (يەنى سىلەر كىيىدىغان ۋە ئۇيۇڭلارنى سەرەمجانلاشتۇرىدىغان ھەم مەلۇم مۇددەتكىچە (يەنى ئۆلۈم كەلگۈچە ياكى ئۇلار كونىراپ تۈگىگىچە) پايدىلىنىدىغان نەرسىلەرنى قىلىپ بەردى (80). الله سىلەرگە ئۆزى ياراتقان نەرسىلەر (يەنى دەرەخلەر، تاغلار ۋە بىنالار)دىن (كۈننىڭ ھارارىتىدىن ساقلىنىدىغان) سايىلەرنى قىلىپ بەردى. تاغلاردىن سىلەرگە (غار، ئۆتكۈرگە ئوخشاش) تۇرالغۇ قىلىدىغان جايلارنى قىلىپ بەردى. سىلەرگە ئىسسىقتىن (ۋە سوغۇقتىن) ساقلىنىدىغان

كىيىمىلەرنى، ئۇرۇشتا سىلەرنى (زىيان-زەخمەتتىن) ساقلايدىغان تۆمۈر كىيىمىلەرنى تەييار قىلدى. الله سىلەرنى ئىتائەت قىلسۇن دەپ، سىلەرگە ئەنە شۇنداق مۇكەممەل نېمەتلەرنى بېرىدۇ (81). ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (ساڭا ھېچ زىيىنى يوق)، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتۇر (82). ئۇلار الله نىڭ نېمىتىنى تونۇيدۇ، ئاندىن (اللهدىن بۆلەك غەيرىگە ئىبادەت قىلىش بىلەن) ئۇ نېمەتلەرنى ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى كاپىردۇر (يەنى كاپىر پېتىچە ئۆلىدۇ) (83). شۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئۈممەتتىن (ئۇنىڭغا ئىمان بىلەن ياكى كۇفرى بىلەن گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر شاھىت (يەنى پەيغەمبەر) كەلتۈرىمىز، ئاندىن كاپىرلارغا (ئۆزىگە ئېيتىشقا) رۇخسەت قىلىنمايدۇ ھەمدە ئۇلاردىن پەرۋەردىگارىنى رازى قىلىش (يەنى پەرۋەردىگارىنى رازى قىلىدىغان ئەمەللەرنى قىلىش) تەلەپ قىلىنمايدۇ (84). زالىملار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابىنى كۆر-گەن چاغدا، ئۇلاردىن (ئازاب) يېنىكلىتىلمەيدۇ ۋە كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (85). مۇشرىكلار (دۇنيادا چوقۇنغان) بۇتلىرىنى كۆرگەن چاغدا: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بۇلار بولسا بىزنىڭ سېنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان بۇتلىرىمىزدۇر» دەيدۇ، بۇتلىرى ئۇلارغا جاۋاپ بېرىپ: «شۈب-ھىسسىزكى، سىلەر ھەقىقەتەن يالغانچىسىلەر» دەيدۇ (86). شۇ كۈندە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ الله غا باش ئەكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغلىرىدا: «بۇت-لار بىزگە شاپائەت قىلىدۇ» دېگەن) يالغان-ياۋىلىقىنى يوققا چىقىرىدۇ (87).

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ جُلُودِ
الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اقَامَتِكُمْ
وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا
إِلَىٰ حِينٍ ۝ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ
مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ
وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمُ بَاسًا كَذَلِكَ يُتِمُّ رِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُشْكِرُونَ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ
الْمُبِينُ ۝ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ
الْكَاذِبُونَ ۝ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا لِّأَعْمَالِهِمْ
يُؤْتِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُفْعِدُونَ ۝ وَلِأَذَارَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا تَحْصِفُ أَعْمَالَهُمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۝ وَ
إِذَا أَلْقَا الَّذِينَ كَفَرُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَؤُلَاءِ
شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ قَالُوا
إِلَهُهُمْ الْقَوْلُ إِنكُم لَكَانُونَ ۝ وَالْقَوْلُ إِلَى اللَّهِ
يَوْمَئِذٍ لَّاسْمَ وَمَنْ عَنَّهُمْ تَبَاءَلُوا يَفْتَرُونَ ۝

كاپىر بولغانلارغا ۋە (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يول-
دىن (يەنى دىندىن) توسقانلارغا ئۇلارنىڭ قىلغان
بۇزغۇنچىلىقلىرى ئۈچۈن ئازاب ئۈستىگە ئازاب
قوشۇپ، زىيادە ئازاب قىلىمىز⁽⁸⁸⁾. شۇ كۈندە بىز
ھەربىر ئۆمەتكە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۇلارغا
قارشى (گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر شاھىت (يەنى
پەيغەمبەر) كەلتۈرىمىز ۋە (شۇ كۈندە) بىز سېنى
بۇلارغا (يەنى ئۆمەتىڭگە) شاھىت قىلىپ كەلتۈرد-
مىز. ساقا بىز كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ھەممە
نەرسىنى (يەنى كىشىلەر موھتاج بولىدىغان دىنىي
ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى) چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان،
(دىللارغا) ھىدايەت، (يەنىدىلەرگە) رەھىمەت،
مۇسۇلمانلارغا مەڭگۈلۈك سائادەت بىلەن خۇش
خەۋەر يەتكۈزىدىغان قىلىپ نازىل قىلدۇق⁽⁸⁹⁾.
اللە ھەقىقەتەن (كىشىلەر ئارىسىدا) ئادىل بولۇشقا،
(جىمى خەلققە) ياخشىلىق قىلىشقا، خىش-ئەقرد-

يالارغا سىلە-رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، قەبىھ (سۆز-ھەرىكەتلەر)دىن، يامان ئىشلاردىن ۋە زۇلۇم
قىلىشتىن توسىدۇ، نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشۇن دەپ، اللە سىلەرگە پەندە-نەسىھەت قىلدۇ⁽⁹⁰⁾. سىلەر
ئەھدە تۈزۈشكەنلىرىڭلاردا، اللەنىڭ ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، قەسىمىڭلارنى (اللەنىڭ نامىنى
تىلغا ئېلىپ) پۇختىلىغاندىن كېيىن بۇزماڭلار، چۈنكى سىلەر اللەنى گۇۋاھچى قىلىدىڭلار. شۇبھە-
سىزكى، اللە قىلمىشڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ⁽⁹¹⁾. سىلەر پىشىق ئىگىرىگەن يېمىنى چۈۋۈپ پارچە-
پارچە قىلىۋەتكەن خوتۇندەك بولماڭلار*. بىر جامائە (سان ۋە مال-مۈلۈك جەھەتتە) يەنە بىر
جامائەدىن كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن، قەسىمىڭلارنى ئالدامچىلىقنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالسىلەر (يەنى
ئۆزئارا ياردەملىشىش ئۈستىدە بىر جامائە بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈشكەندىن كېيىن، سانى، پۇل-مېلى
كۆپرەك يەنە بىر جامائەنى كۆرۈپلا ئىلگىرىكى جامائە بىلەن تۈزۈشكەن ئەھدىنى بۇزۇپ، كېيىنكى
جامائە بىلەن ئەھدە تۈزىسىلەر)، اللە سىلەرنى ھەقىقەتەن بۇنىڭ (يەنى ۋەدىگە ۋاپا قىلىش
ئەمرى) بىلەن سىنايدۇ، سىلەر دەتالاش قىلىشقان ھەق-ناھەقنى قىيامەت كۈنى سىلەرگە چوقۇم
ئېنىق ئايرىپ بېرىدۇ⁽⁹²⁾. مۇبادا اللە خالىغان بولسا ئىدى، سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى)
ئەلۋەتتە بىر ئۆمەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، لېكىن (اللەنىڭ ھېكمىتى ئۇلارنى ئۆز
ئىختىيارىغا قويۇۋېتىشنى تەقەززا قىلدى)، اللە خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى
ھىدايەت قىلدۇ، (قىيامەت كۈنى) پۈتۈن قىلمىشڭلار ئۈستىدە سوراق قىلىنىسىلەر⁽⁹³⁾.

* بۇ، قەسەم ئىچىپ چىك ئەھدە قىلىشقاندىن كېيىن ئۆز ئەھدىنى بۇزغان ئادەمنىڭ مىسالدۇر.

قەدىمىڭلار (ئىسلام دىنىدا) ئىزچىل بولغاندىن كېيىن تېپىلىپ كەتسە سىڭ ئۈچۈن، قەسىمىڭلارنى ئۆز ئاراڭلاردا ئالدامچىلىقنىڭ ۋاسىتىسى قىلىۋالماڭلار، (كىشىلەرنى) اللە نىڭ يولىدىن توسقانلىقىدا لار (يەنى ئەھدىگە ۋاپا قىلىشتىن يۈز ئۆرۈگەنلىكىدا لار) ئۈچۈن ئازابىنى تېتىسىلەر، (سىلەر ئاخىرەتتە دوزاختا) چوڭ ئازابقا قالىسىلەر (94). سىلەر اللە نىڭ ئەھدىنى ئەرزىمەس نەرسىگە سېتىۋەتمەڭلار؛ سىلەر ئەگەر بىلسەڭلار، اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب سىلەر ئۈچۈن (پانى دۇنيانىڭ نەرسىلىرىدىن) ئارتۇقتۇر (96). (ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ ئىلكىڭلاردىكى نەرسىلەر تۈگەيدۇ، اللەنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر تۈگىمەستۇر. سەۋر قىلغۇچىلارغا، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەلىدىنمۇ ياخشىراق ساۋاب بېرىمىز (96). ئەر-ئايال مۆمىنلەردىن كىمكى

وَلَا تَخُونُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلْتُمْ بُيُوتَكُمْ فَتَوَلَّوْا
بُيُوتَكُمْ وَتَدْرُؤُوا الشُّوْرَ بِمَا صَدَّقْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ وَلَا تَقْرَأُوا لِلَّهِ كِتَابًا قَلِيلًا
إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ مَوْعِدُكُمْ أَنْ تَتَوَلَّوْا عَنْكُمْ
يَعْقُدُوا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا
أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا
مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَهُوَ مَعْنَى فَلَنُكْفِيَنَّكَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ قَدْ آتَى
الْقُرْآنَ فَاسْتَوَىٰ لِلَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
إِنَّهُ لَيَكِينٌ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ يَكْفُرُونَ وَالَّذِينَ
هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ وَلَئِنْ لَمْ نَلَاكُمَا لَيَكُنَّ لَكُمْ آيَةٌ
اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَكُمْ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفَرِّقٌ بَيْنَ الْكَاثِرِ
لَا يَكْفِيكَوْنُ قُلْ تَزَكَّوْا رُوحَ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
لِيُكَمِّلَ الَّذِينَ آمَنُوا دَعْوَىٰ وَبَيِّنَ لِلْمُؤْمِنِينَ

ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، بىز ئۇنى ئەلۋەتتە (دۇنيادا قانائەتچانلىق، ھالال رىزىق ۋە ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىپ) ئوبدان ياشىتىمىز، ئۇلارغا، ئەلۋەتتە، قىلغان ئەمەلىدىنمۇ ياخشىراق ساۋاب بېرىمىز (97). سەن قۇرئان ئوقۇماقچى بولغىنىڭدا، قوغلاندى شەيتاننىڭ (ۋەسۋەسىدىن) اللەغا سېغىنىپ پاناھ تىلىگىن (98). شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەرنىڭ ۋە پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلغۇچىلار (يەنى يۆلەنگۈچىلەر) نىڭ ئۈستىدىن شەيتان ھۆكۈمرانلىق قىلالمايدۇ (يەنى پەرۋەردىگارىغا چىن يۆلەنگەن مۆمىنلەرگە شەيتاننىڭ ۋەسۋەسى تەسىر قىلالمايدۇ) (99). شەيتان پەقەت ئۆزىنى دوست تۇتىدىغانلار ۋە ئۆزىنىڭ (ئىغۋا قىلىشى) بىلەن مۇشەرىك بولۇپ كەتكەنلەر ئۈستىدىنلا ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ (100). بىز بىر ئايەتنى يەنە بىر ئايەتنىڭ ئورنىغا ئالماشتۇرغىنىمىزدا (يەنى بىر ھۆكۈمنى بىكار قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا بىر ھۆكۈمنى چۈشۈرگىنىمىزدە)، — اللە ئۆزى نازىل قىلغانى (يەنى شۇ ھۆكۈمدە بەندىگە نېمە مەنپەئەت ۋە ھېكمەت بارلىقىنى) ئۆزى ئوبدان بىلىدۇ — ئۇلار: «(ئى مۇھەممەد!) سەن (اللەغا) يالغان چاپلىدىڭ» دەيدۇ، ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ھېكمىتىنى) ئوقىمايدۇ (101). ئېيتە قىنكى، قۇرئاننى جىبرىئىل مۆمىنلەرنىڭ (ئىمانىنى) مۇستەھكەم قىلىش ئۈچۈن، مۇسۇلمانلارغا ھىدايەت ۋە خۇش خەۋەر قىلىپ، پەرۋەردىگارىڭ ھۇزۇرىدىن راستچىللىق بىلەن نازىل قىلدى (102).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) قۇرئاننى بىر ئىنسان تەلىم بېرىدۇ» دېگەن سۆزىنى ئوبدان بىلىمىز، ئۇلار كۆرسەتكەن ئادەمنىڭ تىلى ئەرەب تىلى ئەمەس، بۇ (قۇرئان) بولسا روشەن ئەرەب تىلىدۇر (103). شۇبھىسىزكى، اللەنىڭ ئايەتلىرىگە (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدىغانلارنى اللە ھىدايەت قىلمايدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (104). پەقەت اللەنىڭ ئايەتلىرىگە ئىشەنمەيدىغانلارلا (اللەغا) يالغان چاپلايدۇ، (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام يالغانچى ئەمەس) دەل ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى يالغانچىدۇر (105). كىمكى اللەغا ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن ئىمانىدىن يېنىۋالسا، — قەلبى ئىمان بىلەن مۇستەھكەم تۇرسۇمۇ

مەجبۇرلاش ئاستىدا (ئاغزىدىلا) ئىمانىدىن يانغانلىقىنى بىلدۈرگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا — كۆڭرى بىلەن كۆڭلى ئازادە بولسا (يەنى ئىختىيارىي بوسۇندا مۇرتەد بولغان بولسا)، ئۇ اللەنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولىدۇ ۋە چوڭ ئازابقا قالدۇ (106). بۇ (يەنى ئازاب) ئۇلارنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئاخىرەتتىن ئارتۇق كۆرگەنلىكلىرى ۋە اللەنىڭ كاپىر قەۋمىنى ھىدايەت قىلمايدىغانلىقى ئۈچۈندۇر (107). ئەنە شۇ كىشىلەر اللە تەرىپىدىن دىللىرى، قۇلاقلىرى ۋە كۆزلىرى پېچەتلىۋېتىلگەن كىشىلەردۇر، ئەنە شۇلار غاپىلاردۇر (108). ئۇلار راستلا ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىلاردۇر (109). ئاندىن (ئى مۇھەممەد!) زىيانكەشلىككە ئۇچرىغاندىن كېيىن، ھەقىقەتەن (مەدەنىيەتكە) ھىجرەت قىلغان، ئاندىن (اللەنىڭ يولىدا) جىھاد قىلغان ۋە (جىھادنىڭ مۇشەققەتلىرىگە) چىدىغانلارغا پەرۋەردىگارىڭ (مەغپىرەت قىلىدۇ)، شۇبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ شۇنىڭدىن (يەنى ئۇلارنىڭ ھىجرەت، جىھاد، سەۋر قىلغىنىدىن) كېيىن ئۇلارغا ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، رەھمەت قىلغۇچىدۇر (110). ھەر ئادەم ئۆزى بىلەن بولۇپ كېتىدىغان، ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىنىڭ مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدىغان كۈننى (يەنى قىيامەت كۈنىنى) ئەسلىگەن (111).

وَلَقَدْ عَلَّمَهُم يَتْلُوْنَ اِنشَاءً عَلَيْهِمْ يَتْلُوْنَ الَّذِي
يَلْعَنُونَ عَلَيْهِمْ اَعَجِبْ وَهَذَا الَّذِي كُنْتُمْ تُبْغُونَ
اِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِآيَاتِ اللّٰهِ لَا يَهْدِيْهُمُ اللّٰهُ وَلَا اَمَّ
عَذَابِ الْاَلِيمِ اِنشَاءً فَرَى الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ
بِآيَاتِ اللّٰهِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الَّذِيْنَ كُنُوْنَ مِّنْ كَفَرٍ بِاللّٰهِ مِنْ
بَعْدِ اِيْمَانِهِ اَلَا مَن اَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيْمَانِ وَلٰكِنْ
مَّنْ شَرَرَ يَالْكُفْرَى صَدَقَ اَقْبَلُهُمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيْمٌ ذٰلِكَ يَالْكُفْرَى اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
عَلَى الْاٰخِرَةِ وَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِيْنَ
اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَعِمَ اللّٰهُ عَلَى غُلُوْبِهِمْ وَسَمِعَهُمْ اَصْرَارَهُمْ
وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ
الْخٰسِرُوْنَ ثُمَّ اِنَّ رَيْكَ الَّذِيْنَ هَاجَرُوا مِن بَعْدِ
مَا فَعَلْتُمْ اَتُحْجَمُوْنَ وَاصْبِرُوْا اِنَّ رَيْكَ مِنْ بَعْدِهَا
لَقَفُوْرٌ رَّجِيْمٌ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ فِئْجًا لِّعَن
نَفْسِهَا وَتُؤْتٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ

شۈبھىسىزكى، بىلمەستىن يامان ئىشلارنى قىلغاندىن كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە (ئەمەلىنى) تۈزەتكەنلەرگە پەرۋەردىگارىڭ ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (119). ئىبراھىم ھەقىقەتەن (ياخشى خىسلەتلەرنى ئۆزلەشتۈرگۈچى) پېشۋا، اللەغا ئىتائەتەن (باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرالغۇچى يەنى ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى) ئىدى. ئۇ اللەغا شېرىك كەلتۈرگۈچىلەردىن ئەمەس ئىدى (120). ئىبراھىم اللەنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلغۇچى ئىدى. اللە ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى ۋە ئۇنى توغرا يولغا باشلىدى (121). ئۇنىڭغا دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلدۇق، شەك - شۈبھىسىزكى، ئاخىرىتە ئۇ ياخشىلار قاتارىدا بولىدۇ (122). ئاندىن ساڭا: «باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرالغۇچى (يەنى ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى) ئىبراھىمنىڭ دىنىغا ئەگەشكىن، ئىبراھىم مۇشرىك - لاردىن ئەمەس ئىدى» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (123).

شەنبە كۈنى ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلغۇچىلار ئۈچۈنلا ئۇنى ئۇلۇغلاش بەلگىلەندى (يەنى شەنبە كۈنىنى ئۇلۇغلاش ۋە بۇ كۈندە ئىسلىمەسلىك ئىبراھىمنىڭ شەرىئىتىدە يوق ئىدى، يەھۇدىيلار اللەنىڭ ئەمرىگە ئاسىيلىق قىلىپ دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىقىرى سەۋەبىدىن ئۇلارغا ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇش ئۈچۈن شۇنداق بەلگىلىمىنى چىقاردۇق). شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ قىيامەت كۈنى ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ھەق - ناھەق ئۈستىدە چوقۇم ھۆكۈم چىقىرىدۇ (124). پەرۋەردىگارىڭنىڭ يولغا (يەنى ئىسلام دىنىغا) ھېكمەتلىك ئۇسلۇبتا ياخشى ۋەز - نەسىھەت بىلەن دەۋەت قىلغىن، ئۇلار (يەنى مۇخالىپەتچىلىك قىلغۇچىلار) بىلەن چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلەشكىن، پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ (125). ئەگەر (ئۆزەڭلارغا يەتكەن زىيان - زەخمەت ئۈچۈن) ئىنتىقام ئالماقچى بولساڭلار، ئۆزەڭلارغا يەتكەن زىيان - زەخمەت قانچىلىك بولسا، شۇنچىلىك ئىنتىقام ئېلىڭلار (يەنى ئاشۇرۇۋەتەڭلار)، ئەگەر سەۋر قىلساڭلار (يەنى ئىنتىقام ئالماي كەچۈرسەڭلار)، بۇ سەۋر قىلغۇچىلار (يەنى كەچۈرگۈچىلەر) ئۈچۈن (ئەلۋەتتە) ياخشىدۇر (126). (ئى مۇھەممەد!) (اللەنىڭ يولىدا ساڭا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلغىن، سەۋرەڭ پەقەت اللەنىڭ ياردىمى بىلەنلا قولغا كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىمىغانلىقى) غا قايقۇرمىغىن، ئۇلارنىڭ ھىيلە - مكرىسىدىن يۈرىكىڭ سىقىل - مىسۇن (127). اللە ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلغۇچىلار ۋە ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللىدۇ (128).

ثُمَّ لَنْ يَكُنْ لَكَ مِنَ الْعَمَلِ الشَّوْرَ بِمَا لَمْ تُفْعَلْ بِمَا مِنْ
بَعْدُ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٩﴾
إِنَّ الْبِرَّ لَوَاقِعٌ كَانَ أَتَمَّهُ قَاتِلًا إِذْ هُوَ حِينِقًا أَلَمَ بِهِ رَبُّكَ مِنْ
الشُّعُورِ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِلْأَنْعَامِ الْجَنَّةِ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ وَاتَّبَعَهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَوَدَّعَى فِي الْآخِرَةِ لَمِنْ
الضَّالِّينَ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ الشُّبُهَاتُ عَلَى الَّذِينَ
اجْتَنَبُوا فَهُوَ وَأَنَّ رَبَّكَ لَيْكُلُ بَدَنِهِمْ ذَمًّا أَوِّمَ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ لَوْ أَنَّ آلَ سَيْدٍ رَضِيَ بِالْحَكْمَةِ
وَالْبُوعِظَةِ السَّنَةِ وَجَادَ لَهُمْ يَأْكُلِي هِيَ أَحْسَنَ مِنْ
رَبِّكَ هُوَ أَعْلَمُ مِنْ صَلِّ عَنْ سَيْدِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْدِيِّ
وَأَنَّ عَاقِبَتَهُمْ قَعَابٌ يَوْبُئِلُ مَا غَوَّيْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ
صَبِرْتُمْ لَمْ يَخْبَرِ اللَّهُ بِشَيْءٍ وَأَوَّابٌ وَمَا صَبَرَ إِلَّا بِاللَّهِ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٥﴾
إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٦﴾

(ئون بەشىنچى پارە)

17- سۈرە بەنى ئىسرائىل (ئىسرائا)

مەككىدە ئازىل بولغان، 111 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان! ئالەمنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 ئالەم (بارچە نۇقساندىن) پاكىتۇر، ئۇ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) قۇدرىتىمىزنىڭ دەلىللىرىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن، بەندىسىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) بىر كېچىدە مەسجىدى ھەرامدىن ئەتراپىنى بەرىكەتلىك قىلغان مەسجىدى ئەقساغا ئېلىپ كەلدى. ھەقىقەتەن ئالەم ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹⁾. مۇساغا كىتابىنى (يەنى تەۋراتىنى) ئاتا قىلدۇق، كىتابىنى ئىسرائىل ئەۋلادىغا يېتەكچى قىلدۇق،

(ئۇلارغا) «مەندىن غەيرىنى ھامىي (يەنى پەرۋەردىگار) قىلىۋالماڭلار!» (دېدۇق)⁽²⁾. ئى بىز نۇھ بىلەن بىللە كېمىگە چۈشۈرگەنلەرنىڭ ئەۋلادلىرى! (ئەجدادىڭلارنى غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتقۇزدۇق، ئالەمنىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلىڭلار) نۇھ ھەقىقەتەن كۆپ شۈكۈر قىلغۇچى بەندە ئىدى⁽³⁾. ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتابتا (يەنى تەۋراتتا): «پەلەستىن زېمىنىدا چوقۇم ئىككى قېتىم بۇزغۇنچىلىق قىلىسلەر ۋە زۇلۇم قىلىش بىلەن، ئالەم چەكلىگەن ئىشلارنى قىلىش بىلەن تولىمۇ ھەددىڭلاردىن ئېشىپ كېتىسلەر» دەپ ۋەھىي قىلدۇق⁽⁴⁾. بىرىنچى قېتىملىق بۇزغۇنچىلىقنىڭ (جازاسى) ۋەدە قىلىنغان ۋاقىت كەلگەندە، (سەلەرنى جازالاش ئۈچۈن) سەلەرگە كۈچلۈك بەندە لىرىمىزنى ئەۋەتتۇق، (ئۇلار سەلەرنى ئۆلتۈرۈش، بۇلاڭ-تالاڭ قىلىش ئۈچۈن) ئۆيلىرىنى ئاختۇردى. (سەلەرگە دۈشمەننى مۇسەللەت قىلىش) چوقۇم ئىشقا ئاشىدىغان ۋەدە ئىدى⁽⁵⁾. ئاندىن (يەنى تەۋبە قىلىنغانلاردىن) كېيىن سەلەرنىڭ ئۇلاردىن ئۈستۈنلۈك ئىشلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈردۇق (يەنى دۈشمىنلەرنى ھالاك قىلدۇق، سەلەرنى ئۇنىڭ ئۈستىدىن غالىب قىلدۇق)، سەلەرگە نۇرغۇن مال ۋە ئەۋلادلار ئاتا قىلدۇق، سانىڭلارنى كۆپ قىلدۇق⁽⁶⁾. (ئى ئىسرائىل ئەۋلادى!) ئەگەر ياخشىلىق قىلساڭلار، ياخشىلىقلار ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر، يامانلىق قىلساڭلارمۇ ئۆزەڭلار ئۈچۈندۇر. ئىككىنچى قېتىملىق بۇزغۇنچىلىق (جازاسىنىڭ) ۋەدە قىلىنغان ۋاقىتى كەلگەندە، (دۈشمەنلەرنىڭ خار قىلىشى بىلەن) يۈزۈڭلاردا قايغۇنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلۈشى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ بەيتۈلمۇقەددەسكە دەسلەپكى قېتىمدا كىرگەندەك كىرىپ (ئۇنى خاراب قىلىشى) ئۈچۈن، ئىشغال قىلغانلىكى يەرنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن (ئۇلارنى بىز ئەۋەتتۇق)⁽⁷⁾.

بىز دۇنيانى كۆزلىگەنلەر ئىچىدىن خالىغان ئادەمگە (ئۇنىڭ خالىغىنىنى ئەمەس) بىزنىڭ خالىغىنىمىزنى بېرىمىز، ئاندىن ئۇنى (ئاخىرەتتە) جەھەننەم بىلەن جازالايىمىز، جەھەننەمگە ئۇ خارلانغان، (اللەنىڭ رەھمىتىدىن) قوغلانغان ھالدا كىرىدۇ (18). كىمكى ئاخىرەتنى كۆزلەيدى- كەن ۋە مۇمىن بولۇپ ئاخىرەتكە لايىق ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، مۇنداق ئادەملەرنىڭ قىلغان ئەمەلى (اللەنىڭ دەرگاھىدا) قوبۇل بولىدۇ (19). بۇلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىگە پەرۋەردىگارنىڭ ئاتا قىلغىنىدىن بېرىمىز. پەرۋەردىگارنىڭ ئاتا قىلغىنى (ھېچ ئادەمدىن) مەنىنى قىلىنمايدۇ (20)، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن قانداق ئۈستۈن قىلغانلىقىمىزغا قارىغىن، ئاخىرەت دەرىجى- لىرىدىكى (پەرق) ئەلۋەتتە تېخىمۇ چوڭدۇر ۋە ئۈستۈنلۈك (جەھەتتىكى پەرق) زىيادە چوڭدۇر (21). اللە غا باشقا مەبۇدىنى (شېرىك) قىلمىغىن،

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ يُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْطَلِحُ فِيهَا مِمَّا مَدَّ يَدَاهُ خَوْراً وَمِنْ أَدَا الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُوراً ۝ كَلَّا لَوْ كُنَّا نُهَادُهُمْ لَفُوتُوا مِنْ عَطَا رَبِّكَ وَكُنَّا كَعَطَا رَبِّكَ ۝ أَنْقَرُ كَيْفَ فَكَلِمَاتِهِمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنَ الْآخِرَةِ الْكِبْرُ دَرَجَاتٍ ۝ وَالْأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ۝ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهاً آخَرَ فَقَدْ مَدَّ مَوْبِقَهُ وَإِنَّهُ أَفْضَلُ رَبِّكَ ۝ أَلَمْ تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا أَلَمْ يَلْعَنَ عِنْدَكَ الْكَبِيرُ ۝ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ فَالْآخَرُ تَقَلُّ لَهَا أَنْفٌ وَلَمْ تَنْهَرْهَا وَقُلْ لَهَا قَوْلًا كَرِيماً ۝ اخْفِضْ أَلْمَاجِسَ الدِّينِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْنَاهَا ۝ كَمَا يَكُونُ صَغِيرًا رَبِّكَ أَعْلَمُ بِأَنْ تَقُومُوا أَنْ تَكُونُوا صَاحِبِينَ ۝ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّلِينَ غَفُورٌ ۝ وَأَبَدَ الْقُرُونِ سَعَةً ۝ أَلَمْ يَكُنْ مِنْ السَّيِّئِينَ وَلَا يُبْدِ تَبَذُّلَهُ لَنَا الْمُبْدِي ۝ إِنَّ الْمُبْدِي كَانَ لَكُلِّ الْخَوَانِ الشَّيْطَانِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ رِبِّياً لَكُمْ ۝ وَإِنَّا نَعْرِضُكُمْ لَهَا نَبْعَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَكُمْ قَوْلًا يَسُورٌ ۝ وَلَا تَجْعَلْ بَيْنَكَ مَغْزُولَةً إِلَىٰ عَيْنِكَ وَلَا تَبْطِئْهَا كُلَّ الْبُطْرِ فَقَدْ سَلِمُوا مَخْشَورًا ۝

(ئۇنداق قىلساڭ اللەنىڭ دەرگاھىدا) ئەيىبلەنگەن، (اللەنىڭ ياردىمىدىن) مەھرۇم بولغان ھالدا (دوزاختا ھەمىشە) قالسەن (22). پەرۋەردىگارنىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشلىرىنى ۋە ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشلىرىنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى، ياكى ئىككىلىسى سېنىڭ قول ئاستىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھوي دېمىگىن (يەنى مالاللىقنى بىلدۈرىدىغان شۇنچىلىك سۆزىنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۈشكەلمىگىن، ئۇلارغا ھۈرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلغىن (23). ئۇلارغا كامالى مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: «ئۇ پەرۋەردىگارم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگەندەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن» دېگىن (24). پەرۋەردىگا- رنىڭلار دىلىڭلاردىكىنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ئەگەر سىلەر ياخشى بولساڭلار (يەنى ئاتا-ئاناڭلارنى قاخشاتقۇچى بولمىساڭلار، اللە سىلەرنىڭ خاتالىقلىرىنى كەچۈرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن تەۋبە قىلىپ تۇرغۇچىلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (25). تۇغقانغا، مىكىنىگە، ئىبن سەبىلىگە (خەير-ساخاۋەت-تىن) ھەققىنى بەرگىن، (پۇل-مېلىكىنى ناتوغرا يوللارغا) ئىسراپ قىلمىغىن (26). ئىسراپ قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن شەيتانلارنىڭ قېرىنداشلىرىدۇر، شەيتان پەرۋەردىگارغا تولىمۇ كۇفرانى نېمەت قىلغان ئىدى (27). ئەگەر سەن پەرۋەردىگارنىڭدىن كۈتۈۋاتقان مەرھەمەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارغا خەير-ساخاۋەت قىلماقچى بولساڭ (يەنى قولۇڭدا ئۇلارغا بېرىدىغان بىرنەرسە بولمىسا)، ئۇلارغا چىرايلىق گەپ قىلغىن (28). قولۇڭنى بوينۇڭغا باغلىۋالغىن (يەنى بېخلىق قىلمىغىن)، قولۇڭنى تولىمۇ ئېچىپمۇ ئەتمىگىن (يەنى ئىسراپ قىلمىغىن)، (ئۇنداق قىلساڭ پۇلسىز قېلىپ) مالاھەتكە، پۇشايانغا قالسەن (29).

تۇلارنى ئىبرەت ئالسۇن دەپ (ۋەز-نەسىھەتنى) قۇرئاندا تۈرلۈك شەكىلدە بايان قىلدۇق، (بۇنىڭ بىلەن) ئۇلار (ھەقىقەتتىن) تېخىمۇ يېراقلاشما- تا (41). مۇشرىكلار ئېيتقاندەك، اللە بىلەن بىرگە يەنە باشقا ئىلاھلار بولغان تەقدىرىدە، ئەرەش ئىگىسى (اللە ئۈستىدىن) غەلىبە قىلىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە يول ئىزدىگەن بولاتتى (42). اللە پاكىتۇر، ئۇلارنىڭ بوھتان سۆزلىرىدىن يۈكسەك دەرىجىدە ئالىدۇر (43). يەتتە ئاسمان-زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار اللەنى پاك دەپ بىلىدۇ، (كائىناتتىكى) قانداقلىكى نەرسە بولمىسۇن، اللەنى پاك دەپ مەدھىيەلىيدۇ (يەنى اللەنىڭ ئۇلۇغلىقىنى سۆزلەيدۇ)، لېكىن سىلەر (تىلىڭلار ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ مەدھىيىسىنى سەزمەيسىلەر، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا

ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (44). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغان (مۇشرىكلارغا) قۇرئاننى ئوقۇغان چېغىڭدا ئۇلار بىلەن سېنىڭ ئاراڭدا يوشۇرۇن پەردە پەيدا قىلدۇق (45). قۇرئاننى چۈشەنمىسۇن دەپ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى پەردىلە- دۇق، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىنى ئىغىر قىلدۇق، قۇرئاندا يالغۇز پەرۋەردىگارنىڭ تىلغا ئالساڭ، ئۇلار ئۆركۈپ قېچىپ كېتىدۇ (46). تىلاۋىتىڭىگە ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن (يەنى مەسخىرە ئۈچۈن) قۇلاق سالىدىغانلىقىنى بىز ئوبدان بىلىمىز، ئۇلار قىرائتىڭىنى تىڭشىغان چاغلىرىدا (سېنىڭ توغراڭدا) پىچىرلىشىدۇ، ئەينى ۋاقىتتا زالىملار (مۆمىنلەرگە): «سىلەر پەقەت سېھىرلەنگەن ئادەمگىلا ئىگىشۋاتىسىلەر» دەيدۇ (47). ئۇلارنىڭ سېنىڭ توغراڭدا (بىردەم سېھىرگەر، بىردەم شائىر ۋە بىردەم مەجنۇن دېگەندەك) نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلار (مۇشۇنداق بوھتانلارنى چاپلاش بىلەن) ئازدى، ئۇلار (ھىدايەتكە) يول تاپالمايدۇ (48). مۇشرىكلار: «بىز قۇرۇق سۆڭەك ۋە چىرىپ توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم قايتا تىرىلىپ يېڭىدىن ئادەم بولامدۇق؟» دېيىشىدۇ (49). سىلەر تاش ياكى تۆمۈر ياكى ھاياتلىقنى تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ قىيىن بولغان بىرنەرسە بولۇپ كەتسەڭلارمۇ (اللە سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ) ئۇلار: «بىزنى كىم تىرىلدۈرىدۇ؟» دەيدۇ، «سىلەرنى دەسلەپتە ياراتقان اللە تىرىلدۈرىدۇ» دېگىن، ئۇلار ساڭا باشلىرىنى لىگىشتىپ: «ئۇ قاچان بولىدۇ؟» دېيىشىدۇ، (سەن) «ئۈمىدىكى، ئۇ يېقىندا بولىدۇ» دېگىن (50-51).

يَوْمَ يَدْعُوهُمْ فَسَجَّادِينَ حَبِيدٌ وَظُلُومٌ إِنَّ لَهُمْ عَذَابًا
كَلِيلًا ۖ وَقُلْ لِّعَادِيَ يَقُولُ الْغَیْ بِهٖ اَحْسَنُ اِنَّ الشَّیْطَانَ یَرُ
یُبْهَمُنَ الشَّیْطَانُ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِیْنًا ۝ اَلَمْ عَلَمٌ
اِنَّ یَسْأَلُ رَبَّهُمْ اَوَّلًا یَسْأَلُ عَذَابَهُ وَمَا اَرْسَلْنَا عَلَیْهِمْ وَكِیْلًا ۝
وَرِیْكَ اَعْلَمُ مِنْ فِی السَّمَوٰتِ وَالدَّرَجِ وَلَکُمْ فَضْلُنَا بَعْضُ
الرَّیْسِ عَلٰی بَعْضٍ وَاتَّيْنَا دَاوُدَ بِتُورِهِ فَعَلِ اَدْعَا الْاَوَّلِیْنَ رَعْمًا
مِّنْ دُونِہٖ فَلَا یَعْلَمُوْنَ کُتِفَ الصُّرَعُ عَنْهُمْ وَارْتَحِلُوْا اُولَئِکَ
الَّذِیْنَ یَدْعُوْنَ یَسْتَعُوْنَ اِلٰی رَّبِّہُمْ اَوْسَلٰی اَنْتُمْ اَقْرَبُ وَیَحْزَنُ
رَحْمَتُہٗ وَیَحْزَنُ عَذَابُہٗ اِنَّ عَذَابَ رَبِّکَ كَانَ عَذَابًا
مِّنْ فَرَقٍ ۚ اَلَا تَعْلَمُ مَهْلُکَ قَوْمِ الْفِیْمَہٗ اَوْ مَعْلٰی بُوہَا عَلٰی
شَدِیْدًا کَانَ ذٰلِکَ فِی الْکِتٰبِ مَسْطُوْرًا ۝ اَوَلَمْ نَمُنَّ اَنْ تُرْسِلَ
بِالْاٰیٰتِ اَلَا اَنْ کَذَّبَ بِہَا الْاَوَّلُوْنَ وَاتَّيْنَا نُوحًا مِّنْ بَعْدِہٖ
فَقُلْنَا لَہٗا وَمَا تُرْسِلُ بِالْاٰیٰتِ اَلَا تَتُوبُ ۚ اَوَلَمْ نَقُلْ لِّلَّذِیْنَ رَزَقْنَا
اَحْلَاطًا بِالْاَلٰتِیْنَ وَاجْعَلْنَا الرُّیَّا لَیْلِ الْاَفْقِیۃَ لَیْلًا وَّ
الشَّجَرَةَ الْمَلْعُوۃَ فِی الْاَقْرَانِ وَنَحْنُ نَعْلَمُ فَاِیْزِدُکُمْ اَلْاَطْفَالَ نَاکِرًا ۝

ئۆز ۋاقتىدا بىز پەرشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار!» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى. ئىبلىس: «سەن لايدىن ياراتقانغا سەجدە قىلامدەن؟» دېدى (61). ئىبلىس: «ماڭا ئېيتىپ بەرگىنە، سەن مەندىن ئۈستۈن قىلغان ئادەم مۇشۇمۇ؟ ئەگەر ماڭا قىيامەتكىچە مۆھلەت بېرىدىغان بولساڭ، ئۇنىڭ ئەۋلادىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنى (ئازدۇرۇپ) تۈپ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋېتىمەن (يەنى ئۇلارنى خالىغانچە يېتە-لەيمەن)» دېدى (62). اللە (ئىبلىسقا) ئېيتتى: «بارغىن (ساڭا مۆھلەت بەردىم)، ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بالىلىرىدىن) كىمكى ساڭا ئەگىشىدە-كەن، (جەھەننەم ساڭا ۋە ئۇلارغا) بېرىلگەن تولۇق جازادۇر (63). ئۇلارنىڭ ئىچىدىن قوزغىتا-لايدىغانلىكى ئادەمنى ئاۋازىڭ بىلەن (يەنى كۇناھقا چاقىرىشىڭ بىلەن) قوزغاتقىن، ئاتلىق

وَلَقَدْ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ
أَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا قَالَ أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ
عَلَيْكَ إِنِّي أَخَرْتُكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَكُفِّرُكَ أَمْ يُنَزِّلُكَ
فَلْيَلِكُ قَالَ أَذْهَبُ فَمَنْ يَتَّبِعُ مِنْهُمْ قُلْ إِنَّهُمْ جُزْأُكُمُ
جَزَاءٌ مَقْشُورٌ وَأَسْتَغْفِرُ مِنْهُمْ اسْتَغْفِرُ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ
وَأَجِيبْ عَلَيْهِمْ خَبِيرًا وَرَجِلًا وَسَاءَ لَهُمْ فِي الْأَسْوَاقِ
وَالْأَوْدِيَةِ عَمَلُهُمْ وَتَابِعُوا مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
لَيْسَ أَتَّعِيَهُمْ سُلْطَانٌ وَلَقَدْ يَمُرُّ بِكَ الْكَلْبُ الْأَيْ
يُرْمِي لَكَ الْعِلْقَ فِي الْخَيْرِ لِيَتَّبِعُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّكَ كَانَتْ لَهُمْ
رَحِيمًا ۝ إِذْ أَمَرْنَا الصُّورَ فِي الْبَحْرِ صَلَّ مَنْ تَدْعُونَ
إِلَّا آيَاتُ فَلَكَ الْحَكْمُ إِلَى الْيَوْمِ لَعْنُوكُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ
كُفُورًا ۝ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ فَاجِئْ بِالْبُرْهَانِ
عَلَيْكُمْ جَاءُوا بِالْحُجَّةِ وَاللَّهُ وَكَانَ أَمْرُهُمْ
يُتَّبَعُ لَهُمْ زَادَ آخَرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْهِمْ قَارِصَاتٍ مِنْ
الدِّجْرِ فَيُغْرِقُنَّهَا فَيَمُوتُنَّ ثُمَّ نَمُرُّ بِكَ الْيَوْمَ وَلَكِنْ لَيْتَ بَنِي آدَمَ ۝

ۋە پىيادە قوشۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا ھۇجۇم قىلغىن، ئۇلارنىڭ ماللىرىغا ۋە بالىلىرىغا شېرىك بولغىن، ئۇلارغا (يالغان) ۋەدىلەرنى بەرگىن — شەيتاننىڭ ئۇلارغا بەرگەن ۋەدىسى پەقەت ئالدامچىلىق-تۇر (64). شۈبھىسىزكى، مېنىڭ (ئىخلاسمەن) بەندىلىرىم ئۈستىدىن سەن ھۆكۈمرانلىق قىلالمايسەن. پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن ھامىي بولۇشقا يېتەرلىكتۇر» (65). پەرۋەردىگارنىڭلار، سىلەرنى پەزىلى (يەنى پەزىلىدىن بولغان رىزىقىڭلارنى) تەلەپ قىلسۇن دەپ، كېمىلەرنى سىلەر ئۈچۈن دېڭىزدا ماڭدۇرۇپ بېرىدۇ، ئۇ ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر (66). سىلەر دېڭىزدا بىرەر ئاپەتكە يولۇققان چېغىڭلاردا، ئېسىڭلارغا سىلەر چوقۇنۇۋاتقان مەۋدۇلار كەلمەي، پەقەت اللەلا كېلىدۇ (يەنى ئىنسان مۇنداق چاغدا اللەدىن باشقا ئىلتىجا قىلمايدۇ)، اللە سىلەرنى (غەرق بولۇشتىن) قۇتقۇزۇپ، (ئامان-ئېسەن) قۇرۇقلۇققا چىقارغاندا يۈز ئۆرۈپسىلەر (يەنى ئىخلاسلار تۈگەپ ئاۋالقى ھالىتىڭلارغا قايتىۋالسىلەر). ئىنسان كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر (يەنى اللەنىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىش ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر) (67). (دېڭىزدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلغىنىڭلار بىلەن) اللەنىڭ سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن، ياكى سىلەرگە ئاسماندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلىشىدىن، ئاندىن سىلەرنى (اللەنىڭ ئازابىدىن ساقلايدىغان) ھېچ ھامىي تاپالمايلىقىڭلاردىن قورقمايىسىلەر؟ (68) ياكى اللەنىڭ سىلەرنى دېڭىزدا قايتا قاتناقتۇزۇپ (دېڭىزدىكى چېغىڭلاردا) قارا بوران چىقىرىپ، كۇفرىلىق قىلغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن سىلەرنى غەرق قىلىۋېتىشىدىن، ئاندىن سىلەرگە بىزدىن ئۆچ ئېلىپ بېرىدىغان ھېچ ئەھدى تاپالمايلىقىڭلاردىن قورقمايىسىلەر؟ (69)

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ خُلَافَةً وَأَنزَلْنَا فِيهِم مِّنَ الْأَكْثَابِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ۝ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِسْمِهِمُ الَّذِي كُتِبَ عَلَيْهِمُ فَأَمَّا الَّذِي كُتِبَ عَلَيْهِمُ أَنَّهُمْ لَا يُقَرُّونَ كَيْبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَيَتِلَاوَنَ مِمَّنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَغْلَىٰ قَهْوَنِي الْخَيْرِ أَغْلَىٰ وَأَعْلَىٰ سَبِيلَهُ كَانَ كَذَّابًا فَتُؤْتَىٰ عَنِ الْيَمِينِ وَأُصْحَابُ الْيَمِينِ لِيَتَرَىٰ عَلَيْهَا غَيْرُهُ وَلَوْ أَنَّ الرَّعْدَ وَلَوْ خَلِيلًا لَّهَوَّلُوا لَآنَ كَيْفَتُنَا لَقَدْ كُنَّا نَكُنُ الْيَوْمَ بُشًىٰ أَهْلًا ۝ إِذَا لَدَّكَ فَقِصَّةُ الْخَيْرِ وَضِعَ الْبَيِّنَاتِ لَمْ يَلْحَدْ لَكَ عَلَيْهَا نَصِيرًا ۝ وَلَوْ أَنَّ كَذَّابًا لَّيْسَتْ بَرَّتْكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوا مِنْهَا رَأْسًا أَلَا يَكْفُرُونَ خَلْقَكَ الْأَوَّلِينَ ۝ سَتَمَنَ مِنْ قَدْ أَسْلَمْنَا قَبْلَكَ مِنْ رَّسُلِنَا وَلَا نَحْدُ لِيَسْتَأْذِنَ لَكُمْ الْفُلُوكَ وَالصَّلَوةَ لِيُؤْذِيَ الشَّيْءَ إِلَىٰ عَظَمِ الْيَمِينِ وَقُرْآنَ الْعَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْعَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ۝ هُوَ مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَأَمَّا قَوْلُهُ لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَیْبِتَكَ رَيْكَ مَا أَغْوَىٰ عَنِ الْوَقْلِ رَبِّ أَذْخَلْنِي مَدْخَلَ صَادِقِينَ ۝ أَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صَادِقِينَ ۝ وَاجْعَلْ لِي مِنْ أَمْرِكَ سُلْطَانًا نَّصِيرًا ۝

شەك - شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم بالىلىرىنى ھۈرمەتلىك قىلدۇق، ئۇلارنى قۇرۇقلۇقتا (ئۇلاغلارغا) مىندۈردۇق، دېڭىزدا (كېمىلەرگە) چىقاردۇق، ئۇلارنى شېرىن يېمەكلىكلەر بىلەن رىزىقلاندۇردۇق، ئۇلارنى مەخلۇ-قاتلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنىدىن ئۈستۈن قىلدۇق (70). بىز ھەممە ئادەمنى ئۇلارنىڭ نامە-ئەمالى بىلەن چاقىرىدىغان كۈنىنى (ئېسىڭدا تۇتقىن)، نامە-ئەمالى ئوڭ قولىدىن بېرىلگەنلەر ئۆزلىرىنىڭ نامە-ئەمالىنى ئوقۇيدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (71). بۇ دۇنيادا (دىلى) كۈر بولغان ئادەم ئاخىرەتتىمۇ كۈر ۋە تېخىمۇ كۇمراھ بولىدۇ (72). ئۇلار سېنى بىز ساڭا ۋەھىي قىلغان قۇرئانغا خىلاپلىق قىلدۇرۇپ، بىزگە قۇرئاندىن غەيرىنى ئىيتىرا قىلدۇرۇشقا تاس قالىدى، (ئۇلارنىڭ كۈڭلىدىكىدەك قىلغىنىڭدا) ئەلۋەتتە ئۇلار سېنى (ئۆزلىرىگە) دوست قىلىۋالمايتتى (73). سېنى بىز (ھەقتە تۇرۇشتا) مۇستەھكەم

قىلىنغان بولساق، ئۇلارغا مايىل بولۇپ كەتكىلى ھەققەتەن تاس قالغان ئىدىك (74). ئەگەر شۇنداق قىلىدىغان بولساق، ئەلۋەتتە ساڭا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەسسىلەپ ئازاپ بەرگەن بولاتتۇق، ئاندىن سەن بىزگە قارشى ياردەم بېرىدىغان ھېچ ئادەم تاپالمايتتىڭ (75). (يەھۇدىيلار) سېنى (مەدىنە) زېمىنىدىن چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇ يەردە سېنى خاتىرجەم تۇرغۇزماسلىققا تاس قالىدى، شۇنداق بولغاندا، سەن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئازغىنا ۋاقىت تۇرالايتتى (يەنى ئازغىنا ۋاقىتتىن كېيىن ھالاك بولاتتى) (76). (بۇ) سەندىن ئىلگىرى بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزنىڭ تۇتقان يولىدۇر (يەنى پەيغەمبەرلىرىنى ئارىسىدىن ھەيدەپ چىقارغان ھەرقانداق ئۈمىدنى ھالاك قىلىش اللە نىڭ پەيغەمبەرلىرى ھەققىدە تۇتقان يولىدۇر)، تۇتقان يولىمىزدا ئۆزگىرىش تاپالماي-سەن (ئۇ مۇھەممەد!) كۈن قايرىلغان ۋاقىتتىن تارتىپ قاراڭغۇ چۈشكەن ۋاقىتقا قەدەر ناماز ئوقۇغىن*. بامدات نامىزىنىمۇ ئوقۇغىن، (كۈندۈزنىڭ ۋە كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى) چوقۇم بامدات نامىزىدا ھازىر بولىدۇ (78). ساڭا نەپلە (ئىبادەت) بولۇشى ئۈچۈن، كېچىنىڭ بىر قىسمىدا (ناماز ئوقۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا) ئويغانغىن، (ئۇ مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارنىڭ سېنى مەدھىيىلەيدىغان ئورۇنغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت ماقامىغا) تۇرغۇزۇشى مۇھەققەتتۇر (79). «پەرۋەردىگارم! مېنى (قەبرىگە) ئوڭۇشلۇق كىرگۈزگىن، (قەبرىمىدىن) ئوڭۇشلۇق چىقارغىن، ماڭا دەرگاھىڭدىن ھەققە ياردەم بېرىدىغان قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن» دېگىن (80).

* بۇ يەردە پېشىن، ئەسرى، شام، خۇپتەن نامازلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

«ھەقىقەت (يەنى ئىسلام) كەلدى، باتىل (يەنى كۇفرى) يوقالدى. باتىل ھەقىقەتەن ئوڭىي يوقىلىدۇ» دېگەن (81). بىز مۇمىنلەرگە (يەنى ئۇلارنىڭ دىللىرىغا) شىپا ۋە رەھمەت بولىدىغان قۇرئان ئايەتلىرىنى نازىل قىلىمىز، قۇرئان كاپىرلارغا زىياندىن باشقىنى زىيادە قىلمايدۇ (يەنى ئۇلار قۇرئاننى تەستىق قىلىمىغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ كۇفرى تېخىمۇ ئاشىدۇ) (82). ئىنسانغا (تۈرلۈك ئېمەتلەرنى) بەرسەك (پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادىتىدىن) يۈز تۈرۈيدۇ، (چوڭچىلىق قىلىپ) پەرۋەردىگارىدىن يىراقلىشىدۇ، ئۇنىڭغا بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتسە، (اللەنىڭ رەھىمىتىدىن) مەيۈسلىنىپ كېتىدۇ (83). ھەر ئادەم (ھىدايەت ۋە گۇمراھلىقتا) ئۆز يولى بويىچە ئىش قىلىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ كىمىنىڭ توغرا يولدا ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدۇ (84).

ئۇلار سەلدىن روھىنىڭ ماھىيىتى ھەققىدە سورىشىدۇ. «روھىنىڭ ماھىيىتىنى پەرۋەردىگارم بىلىدۇ» دېگەن، سىلەرگە پەقەت ئازغىنا ئىلىم بېرىلگەن (85). ئەگەر بىز خالىساق ساڭا ۋەھىي قىلغان قۇرئاننى ئەلۋەتتە (دىللاردىن) ۋە مۇسەپپەلەردىن) كۆتۈرۈۋېتەتتۇق، ئاندىن ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بىزگە قارشى ھېچقانداق ھامىي تاپالمايتتىڭ (86). پەقەت پەرۋەردىگارنىڭ رەھمەت قىلىش يۈزىسىدىن ئۇنى كۆتۈرۈۋەتمىدى. اللەنىڭ مەرھەمىتى ساڭا ھەقىقەتەن چوڭ بولدى (87). ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئىنسانلار، جىنلار بۇ قۇرئاننىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بىغىلىپ بىر-بىرىگە ياردەملەشكەن تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرەلمەيدۇ» (88). بۇ قۇرئاندا ئىنسانلار ئۈچۈن تۈرلۈك مەسەللەرنى خىلمۇخىل شەكىلدە بايان قىلدۇق، (روھىن پاكىتلارنىڭ بولۇشىغا قارىماي) ئىنسانلارنىڭ تولىسى پەقەت (ھەقىقەتنى) ئىنكار قىلىدۇ (89). ئۇلار ئېيتتى: «تاكى سەن بىزگە يەر ئاستىدىن بىر بۇلاقنى ئېتىلدۈرۈپ چىقارمىغىچە ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» (90). ياكى سېنىڭ خورمىلىق، تاللىق ۋە ئوتتۇرىسىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان بىر بېغىڭ بولسۇن (91). ياكى سەن ئېيتقانغىدەك ئۈستىمىزگە ئاسماننى پارچە-پارچە قىلىپ چۈشۈرگەن، ياكى (پەيغەمبەرلىكىڭگە) گۇۋاھچى قىلىپ اللەنى ۋە پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا كەلتۈرگەن (92).

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَهَاقَّ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ۝
وَنُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ نَافُوسًا وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝ وَلَذِكْرِ
الْقُرْآنِ الْكِبَرِ إِنْ أَكْثَرْتُمْ عَلَى الْإِنْسَانِ ۝ أَعْرَضُوا وَآتَا
يَحْيَاهُ ۝ وَإِذَا مَسَّهُ الشُّرُكَانُ نُوَسَّوْهُ ۝ كُلُّ فِعْلٍ مُّكَلَّلٌ
شَاكِرًا ۝ قَرِيبًا أَعْلَمُ بِمَن هُوَ أَهْدَى سَبِيلًا ۝ وَيَسْأَلُكَ
عَنِ الزُّوْجِ قُلِ الزُّوْجُ مِن أَمْرِي وَمَا أَوْعَيْتُهُمِّنَ الْغَيْبِ
إِلَّا ذِكْرًا ۝ وَلَكِن شِئْنَا أَن مَّا بَيْنَ يَدَيْ أَوْعِينَا إِلَيْكَ كَلِمًا
لَّا تَحِبُّ ۝ لَكَ بِهِ عَلَيْكَ وَكَذَلِكَ نَزَّلَ الْكِتَابَ ۝ إِنَّ نَافِلَةَ
كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ۝ قُلْ لِّمَن اجْتَمَعَتِ الْأَرْضُ وَلِجَنِّ مَلِكٍ
أَنْ يَأْتِيَ بِشَيْءٍ مِّنَ الْقُرْآنِ لَآ يَأْتِيَنَّ بِهِ عِلْمٌ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ
لِعِلْمٍ بِهِ ۝ وَقَدْ صَرَّفْنَا الْآيَاتِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِن
كُلِّ مَثَلٍ ۝ قُلِ الْكُفْرَانِ الْكُفْرَانِ ۝ وَالْأَكْثَرُ مِمَّنْ لَّا يُلْمُونَكَ
حَتَّى تَخْرُجَ مِنَ الْأَرْضِ ۝ وَيُؤَيِّدُكُم بِأَمْوَالِكُمْ ۝ جَنَّةٌ مِّن
تَحْتِهَا نَافُوسٌ مُّغْتَصِرَةٌ ۝ وَرَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۝ وَكَذَلِكَ
نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ ۝ وَآتَاكَ بِهِ بَاقِلًا ۝ وَكَذَلِكَ

اَوَيْتُكُمْ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ دُخْرٍ اَوْ تَرَىٰ فِي السَّمَاءِ اَوْ تَرَىٰ
 لِقَائِكَ حَتَّىٰ تُنْزِلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّعْرِفُوهُ قُلْ مَعْشَرَ بَنِي اٰدَمَ
 كُنْتُ الْاَكْبَرُ اَلَا تَتَذَكَّرُونَ اَمَّا مَعَهُ النَّاسُ اَنْ يُؤْمِنُوْا اَلَا ذَاكُمْ
 اَلْهَدَى الْاِلَآءُ قَالُوْا اَلَا جِئْتَ بِاللّٰهِ بَشِّرْ اَلَمْؤُودَ قُلْ لَّوْكَانَ فِي
 الْاَرْضِ مَلَكٌ يَّشْهَدُ لَكُمْ فَمِنْ مَّطْمَئِنِّدٍ لَّزَلْنَا عَلَيْهِمْ مِّنَ السَّمَاءِ
 مَلَكَ اَنْزَلُوْا قُلْ كَفَىٰ بِاللّٰهِ شَهِيدًا لَّنِي وَبَيْنَكُمْ اِنَّهُ كَانَ
 بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيْرًا وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَمْ يَهْتَدِ وَمَنْ
 يُضِلُّ فَلَنْ يَّجِدَ لَهُمْ اَوْلِيًا مِّنْ دُوْنِهِ وَتَحْسَبُوْنَ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
 عَلٰى رُءُوْسِهِمْ عُنْدَ رَبِّكَ اَوْضَاءٌ مَّا وُضِعُوْا لَهُمْ جَهَنَّمَ كُلًّا خَلِجَتْ
 رُءُوْسُهُمْ سِوَا ذٰلِكَ خَرَّ اَوْ هَمَّ بِاَنْ يَّهْمَّ قُلْ رَاٰ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ
 عَزَا اَلَمْ نَعْطَا مَا وَّرَقْنَا اَوْ اِنَّا لَمُبْعُوْنَ خَلْقًا جَدِيْدًا ۝
 اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ اَلَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰى
 اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ اٰجَالًا لَّيْسَ فِيْهَا اِلَّا ظُلُوْمٌ
 اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلٰى اَوَّلِيْغِيْلٍ لَّوْ اَنَّكُمْ تَعْلَمُوْنَ خَرَّ اَوْ هَمَّ بِاَنْ يَّهْمَّ
 لَمَّا سَمِعْتُمْ خَبْرَ الْاِثْقَاقِ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوْرًا ۝

ياكى سېنىڭ ئالتۇندىن ئۆيۈڭ بولسۇن، ياكى سەن
 (شوتا بىلەن) ئاسمانغا چىققىن، تاكى (اللە تەرد-
 پىدىن سېنىڭ ئۇنىڭ بەندىسى ۋە پەيغەمبىرى
 ئىكەنلىكىڭ يېزىلسان) بىز ئوقۇيالايدىغان بىر
 كىتابنى ئېلىپ چۈشمىگىچە سېنىڭ ئاسمانغا
 چىققانلىقىڭغا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز». (ئى
 مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە پاكىتۇر، مەن
 پەقەت بىر پەيغەمبەر ئىنسانمەن (اللەنىڭ ئىزنى بول-
 مىسا ھېچ ئادەم بىرەر مۆجىزە كەلتۈرەلمەيدۇ)» (93).
 ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ ئۆزلىرىگە ھىدايەت
 (يەنى پەيغەمبەر بىلەن قۇرئان) كەلگەن چاغدا
 ئىمان ئېيتىماسلىقلىرى «اللە ئىنساننى پەيغەمبەر
 قىلىپ ئەۋەتمەيدۇ؟» دېگەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر (94).
 (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «مۇبادا زېمىندا
 (يەنى زېمىن ئەھلىدەك) مېڭىپ يۈرۈيدىغان،

ئولتۇراقلاشقان پەرىشتىلەر بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا ئاسماندىن پەرىشتىنى پەيغەمبەر قىلىپ
 چۈشۈرەتتۇق» (95). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «اللە مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا مېنىڭ
 راستلىقىغا گۇۋاھ بولۇشقا يېتەرلىكتۇر اللە ھەقىقەتەن بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر،
 كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر» (96). كىمكى اللە ھىدايەت قىلغان ئىكەن، ئۇ ھىدايەت تاپقۇچىدۇر. اللە
 گۇمراھ قىلغان ئادەمگە اللەدىن باشقا (ئازابىتىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچ ياردەمچىلەرنى تاپال-
 مايىسەن، قىيامەت كۈنى ئۇلارنى دۈم ياتقۇزۇپ (سۆرەلگەن) كور، گاچا، كاس ھالدا يىغىمىز،
 ئۇلارنىڭ جايى جەھەننەم بولىدۇ، (جەھەننەمنىڭ) ئوتى پەسلەپ قالسا، ئۇلارغا (ئوتنى) تېخىمۇ
 يالقۇنچىتىمىز (97). ئۇلارنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە «چىرىگەن سۆڭەك ۋە توپىغا
 ئايلانغىنىمىزدىن كېيىن راستلا قايتىدىن تىرىلىپ يېڭىدىن ئادەم بولامدۇق؟» دېگەنلىكلىرى ئۈچۈن،
 ئۇلارغا بېرىلگەن جازا ئەنە شۇدۇر (98). ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان اللە نىڭ ئۇلارغا
 ئوخشاش ئىنسانلارنى يارىتالايدىغانلىقىنى ئۇلار بىلمەيدۇ؟ اللە ئۇلارنىڭ (ئۆلۈشى ۋە تىرىلىشى
 ئۈچۈن) شەك-شۈبھىسىز مۇئەييەن ۋاقىت بەلگىلىدى، كاپىرلار پەقەت كۇفرىغىلا ئۇنايدۇ (99).
 «ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ رەھمەت خەزىنىلىرى سىلەرنىڭ قۇلۇڭلاردا بولسا، چىقىمىدىن (يەنى
 تۈگەپ كېتىشتىن) قورقۇپ، چوقۇم بېخىللىق قىلاتتىڭلار، ئىنسان بېخىل كېلىدۇ» دېگەن (100).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ

لَهُ خُوفًا ۚ فَيَسِّرَ الْيُسْرَىٰ رَاسًا شَدِيدًا ۚ آمَنَ لَهُ ذُنُوبُهُ وَيَسَّرَ

الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَمْكُلُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي ظِلِّهِ ۚ أَن لَّهُمْ أَجْرٌ حَسَنٌ ۚ

مَا كَيْفَ يَفْقَهُونَ ۚ وَيَوْمَ آيَةُ الْكُوفَةِ ۚ وَالَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ

وَكُلًّا مَّا هُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا يُلَاحِظُهُمْ كَثِيرٌ وَلَكِنَّ

تَخَوُّهُمْ مِنْ قُلُوبِهِمْ ۚ إِنَّ الْكَافِرِينَ لَا يَذَّكَّرُونَ ۚ فَكُلَّكَ

بِأَعْيُنِنَا ۚ فَسُكِّتَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ ۚ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ

أَسْفَافٌ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا ۚ لَّا يَتْلُوهُمْ إِلَّا

أَخْسَرُ عَمَلًا ۚ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ۚ

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرُّكُمَىٰ كَانُوا مِنْ

الْبَشَرِ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَافًا ۚ فَكُلُّوهُم مِّنَّا

إِنَّمَا آمَنَ لِدُنَيْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ۚ

فَقَرَّبْنَا عَلَيْهِ الْأَذْنَ ۚ هُمْ فِي الْكَهْفِ سِتِينَ عَدَدًا ۚ

18- سۇرە كەھفى

مەككىدە نازىل بولغان، 110 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇركى، (اللە
ئىنسانلارنى) ئۆز تەرىپىدىن بولغان قاتتىق ئازابىتىن
ئاگاھلاندۇرۇش، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان مۇمىن-
لەرگە ئوبدان مۇكاپات (يەنى جەننەت) بېرىدۇ-
خالىسى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن،
بەندىسى (يەنى پەيغەمبىرى مۇھەممەد) گە توغرا،

ھېچقانداق قىيىنچىلىق (يەنى ئىختىلاپ، زىددىيەت) بولمىغان قۇرئاننى نازىل قىلدى (1-2).
ئۇلار (يەنى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان مۇمىنلەر) جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇق (3). اللە نىڭ بالىسى
بار دېگۈچىلەرنى ئاگاھلاندۇردى (4). ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى بۇ بوھتانلىرىدا
ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن چىققان سۆز ئېمىس دېگەن چوڭ!
ئۇلار پەقەت يالغانلا ئېيتىدۇ (5). ئەگەر ئۇلار قۇرئانغا ئىمان ئېيتىمسا، ئەپسۇسلىنىپ، ئۇلارنىڭ
(ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگە ئىككىدىن ئۆزەڭنى ھالاك قىلىۋېتىشىڭ مۇمكىن (6). ئىنسانلارنىڭ قايس-
لىرىنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى شەيئە-
لەرنىڭ ھەممىسىنى يەر يۈزىنىڭ زىننىتى قىلدۇق (7). بىز چوقۇم يەر يۈزىدىكى (دەل-دەرەخ،
تاغ ۋە بىنا قاتارلىق) نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يوق قىلىپ، يەر يۈزىنى تۈپتۈز باياۋانغا ئايلاند-
دۇرمىز (8). ئەسھابۇلىكەھفى ۋە رەقىم (يەنى ئەسھابۇلىكەھفىنىڭ ئىسىملىرى يېزىلغان تاختا) نى
(بىزنىڭ قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلىرىمىز ئىچىدىكى ئەڭ قىزىقى دەپ قارد-
دىڭمۇ؟ (9) ئۆز ۋاقتىدا بىرقانچە يىگىت غارنى پانا جاي قىلىۋالدى، ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز!
بىزگە رەھمەت خەزىنىلىرىڭدىن ئاتا قىلغىن، بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنى تۈزەپ، بىزنى ھىدايەت تاپقۇ-
چىلاردىن قىلغىن» دېدى (10). ئۇلارنى بىز غاردا ئۇزۇن يىللار ئۇخلاستىپ قويدۇق (11).

سەن بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولساڭ، «ئەتە ئۇ ئىشنى چوقۇم قىلىمەن» دېمەي (23)، «خۇدا خالسا» دېگەن سۆزنى قوشۇپ دېگەن (يەنى خۇدا خالسا قىلىمەن دېگەن)، «خۇدا خالسا دېگەن سۆزنى» ئۇتۇپ قالساڭ، پەرۋەردىگارىڭنى تىلغا ئالغىن (يەنى «خۇدا خالسا»نى ئېسىڭغا كەلگەندە ئېيتقىن) ھەمدە: «پەرۋەردىگارىڭنىڭ مېنى بۇنىڭدىنمۇ يېقىن توغرا يولغا باشلىشىنى (يەنى دىنىم، دۇنيايىمدا مېنى ئەڭ تۈزۈك ئىشلارغا مۇۋەپپەقىيەت قىلىشىنى) ئۇمىد قىلىمەن» دېگەن (24). ئۇلار ئۆز غارىدا ئۈچۈز توققۇز يىل تۇردى (25). ئېيتقىنكى، «ئۇلارنىڭ تۇرغان ۋاقتىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئاسانلاردىكى، زېمىندىكى غەيبىنى (بىلىش) اللە غا خاستۇر. اللە نىڭ كۆرۈشى نېمىدېگەن مۇكەممەل! اللە نىڭ

ئاڭلىشى نېمىدېگەن مۇكەممەل! ئۇلارغا اللە دىن بۆلەك ھېچقانداق ياردەمچى بولمايدۇ، اللە ئۆز ھۆكىمدە ھېچ كىشىنى شېرىك قىلمايدۇ» (26). (ئى مۇھەممەد!) سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نىڭ كىتابىدىن ساڭا ۋەھىي قىلىنغاننى ئوقۇغىن، اللە نىڭ سۆزلىرىنى ھېچ كىشى ئۆزگەرتەلەيدۇ، سەن ھەرگىزمۇ اللە دىن بۆلەك ئىلتىجاگاھ تاپالمايسەن (27). سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، ئەتىگەن-ئاخشامدا ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىدىغانلار (يەنى ئاجىز، كەمبەغەل مۇسۇلمانلار) بىلەن سەۋرچان بولغان ھالدا بىللە بولغىن، ھاياتىي دۇنيانىڭ زىبۇزىننىسىنى (يەنى مۇشرىكلارنىڭ چوڭلىرىنىڭ سۆھبىتىنى) دەپ، ئۇلارنى كۆزگە ئىلماي قالمىغىن، بىز دىلنى زىكرىمىزدىن غەپلەتتە قالدۇرغان، نەپسى خاھىشقا ئەگەشكەن، ئىشى ھەددىدىن ئاشقان ئادەمنىڭ (سۆزى)گە ئەگەشمىگەن (28). (ئى مۇھەممەد!) «(بۇ) ھەق (قۇرئان) پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن نازىل بولسۇن، خالىغان ئادەم ئىمان ئېيتسۇن، خالىغان ئادەم كاپىر بولسۇن» دېگەن، بىز ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن تۈتۈن پەردىلىرى ئۇلارنى ئورۇۋالسىغان ئوتنى تەييارلىدۇق، ئۇلار (تەشنىقلىتىن) سۇ تەلەپ قىلسا، ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش، يۈزلەرنى كۆيۈدۈرۈۋېتىدىغان (ناھايىتى قىزىق) سۇ بېرىلىدۇ، بۇ نېمىدېگەن يامان شاراب! جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي! (29)

وَلَا تَقُولُوا لِمَا كُنَّا فَعَلْنَا لَكَ ذَالِكَ ۚ إِنَّكَ إِلَهٌ لَّنَا ۚ إِنَّا فَتْنَاكَ لَعَلَّكَ أَنتَ تَهْتَدُ ۚ
 اللَّهُمَّ ۖ وَادْعُ زُرِّيكَ إِذَا أَجِيتَ ۖ وَقُلْ عَلَىٰ أَنْ يَهْدِيَنَّ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشَدًا ۖ وَلِكَيْلَا يُغْنِيَ عَنْكَ اللَّهُ أَعْمَلُ ۖ إِنَّمَا
 تِلْكَ مَآثُورٌ لِّبَنِي ۖ وَأَزْدَادٌ وَّاقِعًا ۖ قُلْ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لِكَيْلُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ قَوْلٍ ۚ وَلَا يُفْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ۖ
 وَأَتْلُ مَا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابٍ رَبِّكَ ۖ لَقَدْ بَدَّلَ الْكُفْرَ بَيْنَهُمْ ۖ
 وَلَنْ يَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ۖ وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنُكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُتْنًا ۖ قُلْ السَّعْيُ مِنْ رَبِّكَ ۚ مَنِ شَاءَ فَلْيُصِرْ ۖ وَمَنِ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْظَّالِمِينَ نَارًا ۖ أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۖ وَإِنْ يَسْتَوِيضُوا يَغْمُرُوا ۖ إِنَّمَا هِيَ كَالْهَبْلِ يُشْوَىٰ أَوَّجُهُ بِشْرِ الشَّرَابِ ۖ وَسَاءَتْ مَرْفَعًا ۖ

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا كېلە-
 دىغان بولساق، بىز ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىدىن
 نىڭ ساۋابىنى ھەققىدەن يوققا چىقىرىۋەتمەيمىز (30).
 ئەنە شۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان،
 ئۇلار دائىم تۇرىدىغان جەننەتلەردىن بەھرىمەن
 بولىدۇ، جەننەتتە ئۇلار ئالتۇن بىلەيزۇكلەرنى
 سالىدۇ، ئېپىز ۋە قېلىن يىپەكتىن ئىشلەنگەن
 يېشىل كىيىملەرنى كىيىدۇ. (ئالتۇن ۋە ئېسىل
 رەختلەر بىلەن قاپلانغان) تەختلەرگە يۆلىنىپ
 ئولتۇرىدۇ. بۇ نېمىدېگەن ياخشى مۇكاپات!
 جەننەت نېمىدېگەن گۈزەل جاي! (31) ئۇلار
 (يەنى كەمبەغەللەرنى يېنىڭدىن قوغلىۋېتىشنى
 تەلەپ قىلغان كاپىرلار) غا مۇنداق (بىرى مۆمىن،

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُهُمْ أَجْرَ مَنْ
 أَحْسَنَ عَمَلًا ۖ أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ
 تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَ
 يَلْبَسُونَ فِيهَا أَبَاقُصًا مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِفِينَ
 فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ يَوْمَ الثَّوَابِ وَحُدُودُ الْمَغْنَمِ ۚ
 لَهُمْ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ جَنَّاتُ الْأَعْدَىٰ هَاهُنَا جَنَّتَيْنِ مِنْ
 أَعْنَابٍ وَحَفَافُهُمَا نَخْلٌ وَجَنَّاتُ آيِبُهُمَا زُرْعَةٌ ۚ كَلَّا الْبُجَّتَيْنِ
 إِنَّمَا أَكْثَرُكُمْ قَوْمٌ تَهَاوٍ ۚ وَأَفْجَرُ تَاخَلُّفُهُمَا أَهْمًا ۚ
 وَكَانَ لَهُ شَرٌّ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا
 أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ۚ وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ
 ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ ۚ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَاهُنَا أَبَدًا ۚ
 وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُودْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَكِيدَنَّ
 خَيْلًا مِنْهَا مُنْقَبًا ۚ قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ
 أَكْفَرْتِ يَا أَلَيْسَ لِي خَلْقُكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ نُفُخَ فِي سُوفٍ
 سَوْدٍ رَجُلًا ۚ لَكِنَّ الْهُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ۝

بىرى كاپىر بولغان) ئىككى ئادەمنى مىسال قىلىپ كەلتۈرگىن: ئۇلارنىڭ بىرىگە (يەنى كاپىرغا) بىز
 ئەتىراپى خورمىزارلىق، (ئىككى باغنىڭ) ئوتتۇرىسى ئېكىنزارلىق بولغان تاللىق ئىككى
 باغ ئاتا قىلدۇق (32). ھەر ئىككىلىسى كەم-كۈتسىز، تولۇق مېۋە بېرىدىغان باغلار بولۇپ،
 ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئېقىپ تۇرىدىغان ئۆستەڭنى بەرپا قىلدۇق (33). ئۇ (يەنى باغ ئىگىسى)
 نۇرغۇن مال-مۈلۈككە ئىگە ئىدى، ئۇ بۇرادىرىگە پەخىرلىنىپ: «مەن سەندىن باي،
 ئادەملىرىم (يەنى خىزمەتچىلىرىم، بالىلىرىم، ياردەمچىلىرىم) سېنىڭكىدىن كۆپ» دېدى (34).
 ئۇ (مۆمىن بۇرادىرىنى يېتىلەپ) بېغىغا كىرىپ (كۆپلىق قىلىش بىلەن) ئۆزىگە زۇلۇم
 قىلغان ھالدا ئېيتتى: «بۇ باغ مەڭگۈ يوقالمايدۇ دەپ ئويلايمەن (35). شۇنىڭدەك قىيامەت
 بولمايدۇ دەپ ئويلايمەن، ئەگەر مەن پەرۋەردىگارىمغا قايتۇرۇلغاندىمۇ (يەنى قىيامەت بولغاندىن-
 مۇ) ئەلۋەتتە بۇ باغدىن ياخشىراق جاينى تاپمەن» (36). ئۇنىڭغا (مۆمىن) بۇرادىرى مۇنازىرە-
 لەشكەن ھالدا ئېيتتى: «سېنى (ئەسلىدە) تۇپراقتىن، ئاندىن ئابىمەندىن يارىتىپ، ئاندىن
 سېنى راۋۇرۇس ئىنسان قىلغان زاتنى ئىنكار قىلامەن؟ (37) لېكىن مەن پەرۋەردىگارىم بولغان
 ئۇ اللەنى (ئېتىراپ قىلىمەن)، پەرۋەردىگارىمغا ھېچ ئەھدەنى شېرىك كەلتۈرمەيمەن (38).

سەن بېغىڭغا كىرگەن چېغىڭدا؛ اللە نىڭ خالىغىنى بولىدۇ، اللە نىڭ ياردىمى بولمىسا قولۇمدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ، دېمەكچۇ! سېنىڭ قارىشىڭچە، مېنىڭ مېلىم ۋە ئەۋلادىم سېنىڭكىدىن ئاز بولسىمۇ (39)، ئۆمىدىكى، پەرۋەر-دىگارىم ماڭا سېنىڭ بېغىڭدىن ياخشىراق نەرسە ئاتا قىلغاي. بېغىڭغا ئاسماندىن بىر ئاپەت يۈزلەندۈرۈش بىلەن بېغىڭ تۈپ-تۈز قاقاس يەرگە ئايلىنىپ قالغاي (40)، ياكى ئۇنىڭ سۈيى سىڭىپ كېتىپ ئۇنى ئىزدەش (يەنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش) سېنىڭ قولۇڭدىن كەلمەيدۇ (41). ئۇنىڭ مېۋىلىرى (يەنى بېغى) ۋەيران بولدى، تېلىنىڭ بىدىشلىرى يەرگە يىقىلدى، ئۇ باققا سەرپ قىلغان چىقىملىرىغا (ھەسرەت چېكىپ) ئىككى ئالغىنىنى ئۇۋۇلغىلى تۇردى ھەمدە ئۇ؛ «مەن پەرۋەردىگارىمغا ھېچ ئەھدىنى شېرىك كەلتۈرمىسەمچۇ» دېدى (42).

ئۇنىڭغا اللەدىن باشقا ياردەم قىلىدىغان (يەنى ئۇنىڭدىن بۇ بالانى دەپنى قىلىدىغان) ھېچ جامائە بولمىدى، ئۆزىگىمۇ ئۆزى ياردەم قىلالىمىدى (يەنى بالانى ئۆزىدىن دەپنى قىلالىمىدى) (43). بۇ يەردە (يەنى مۇنداق ھالەتتە) مەدەتكار بولۇش پەقەت بەرھەق اللەغا خاستۇر، اللە (ئۆزىگە ئىمان ئېيتقۇچىلارغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ياخشى مۇكاپات بەرگۈچىدۇر، (ئۇنىڭغا يۆلەنگەن ۋە ئۇنى ئۈمىد قىلغانلارنىڭ) ئاقۋىتىنى ياخشى قىلغۇچىدۇر (44). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى كىشىلەرگە) دۇنيا تىرىكچىلىكى ھەققىدە مۇنداق مىسالنى كەلتۈر-گىن: (ئۇ شۇنىڭغا) ئوخشايدۇكى، بىز ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇردۇق، شۇ سۇ بىلەن زېمىننىڭ ئۆسۈم-لۈكلىرى بىر-بىرىگە چىرىمىشىپ بولۇق ئۆستى، كېيىن ئۇ قۇرۇپ تۆكۈلدى، شاماللار ئۇنى (تەرەپ-تەرەپكە) ئۇچۇرۇپ كەتتى، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (45). مالار ۋە بالىلار دۇنيا تىرىكچى-لىكىنىڭ زىننىتىدۇر، باقى قالدىغان ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى پەرۋەردىگارىڭنىڭ نەزىرىدە تېخىمۇ ياخشىدۇر. ئۈمىد تېخىمۇ چوڭدۇر (46). ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) بىز تاغلارنى يوق قىلىمىز، زېمىننى ئوچۇق، تۈپتۈز كۆرسەن (يەنى ئۇنى توسۇپ تۇرىدىغان تاغ، دەرەخ، بىنالار بولمايدۇ)، ئۇلارنى (يەنى ئىنسانلارنى) (مەھشەرگاھقا) يىغىمىز، ئۇلاردىن بىر كىشىنىمۇ قالدۇرۇپ قويمايمىز (47).

وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ
إِنَّ تَرَنَّا أَكْثَرَ مِنْكَ مَا لَوْ كُنَّا أَهْلَ قَعْسٍ سَرَنَّا أَنْ
يُؤْتِيَنِي خَيْرًا مِنْ جَنَّاتِكَ وَرَسُولٍ عَلَيْهِمْ تَابُ الْسَّمَاءِ
فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهُمْ غَارًا أَفَلَا نَتَذَكَّرُ
لَهُمْ قَلِيلًا وَأَلْحِيطْ بِشِعْرِهِمْ فَأَصْبَحَ يَوْمَ يَقُفُّونَ عَلَيْهِمْ عَلَى
أَنْفُسِهِمْ فِيهَا وَهِيَ غَارٌ وَهِيَ عَلَى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ لِكَيْتَنِي
لَمْ أَشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ۖ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِتْنَةٌ يَنْصُرُونَهُ
مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ۖ هَٰذَا لَكَ الْوَلَايَةُ
يَوْمَ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ لِّمَا بَايَا وَخَيْرٌ عُقْبًا ۖ وَاضْرِبْ لَهُمْ
مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَتْرَكْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ
فَأَنخَلَطُ بِهِم نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذَرُوهُ
الرَّيِّبِ ۖ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ۖ أَلَمْ تَلَوْ
الْبُنُورَ زِينَةً الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ
عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرًا أَمَلًا ۖ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَ
تَرَى الْأَرْضَ بَارُزَةً وَخَشَعَتُ لَهُمْ أَعْيُنُهُمْ أَفْعَادًا ۖ

وَعَرَضُوا عَلٰى رَبِّكَ صَاحِبًا لِّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ
 اَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَنْ تَجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ۝ وَوَضَعَ
 الْكُتُبَ ۚ فَتَرَى الْمُتَجَرِّمِينَ مُشْقِقِينَ وَمِنَ الْاَمَةِ
 يَقُولُونَ يَوْمَئِذٍ مَا لَئِنْ هَذَا الْكِتَابُ اِلَّا غَيْرُ صَفِيْرَةٍ
 وَلَا كَيْفِيْرَةٍ اِلَّا اَحْصَاهَا ۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا ۚ وَ
 لَا يَخْلُفُ لَكُمْ رُبُّكُمْ اَحَدًا ۚ اَوَاذٌ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا
 لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّا اِبْلٰسَ كَانَ مِنَ الْاِيْحٰى فَفَسَقَ عَنْ
 اَمْرِ رَبِّهٖ ۚ اَفَتَتَّخِذُوْنَ وُدَّ رِبِّهٖٓ اَوْ لِيَاكُم مِّنْ دُوْنِ وَّهْمٍ
 لَّكُمْ عِلٰوَنَ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ يَدَّٰلُوْا ۚ مَا شَهِدْتُمْ خَلْقَ
 السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ ۚ وَمَا كُنْتُمْ مِّنْ حٰشِدٍ
 اِلَيْهِمْ لَئِنْ عَصٰوْا ۚ اَوْ يَوْمَ يَقُوْلُ نَادُوْا زَكَوٰى الَّذِيْنَ
 زَعَمْتُمْ فَاَدْعُوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوْا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمُ
 مَّوْبِقًا ۚ وَرَاٰ الْمُتَجَرِّمُوْنَ اِلَّا شَرَّ طَفُوْا لَّهُمْ فَاَوْعٰوْهُمُ
 اَوْ يَوْمَ يَدْعُوْا اٰهْمًا مَّعْرُوفًا ۚ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ
 لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ الْاِنْسَانُ اَكْثَرُ شَيْءٍ جَدَلًا ۝

ئۇلار (يەنى جىمى خالايتىق) سەپ-سەپ بولۇشۇپ
 پەرۋەردىگارنىڭغا توغرىلىنىدۇ، (كاپىرلارغا) «سەلەر
 بىزنىڭ ئالدىمىزغا سەلەرنى دەسلەپتە قانداق
 ياراتقان بولساق، شۇ ھالەتتە (مالىسز، بالسىز، يالىڭاچ)
 كەلدىڭلار، بەلكى سەلەر، سەلەرگە ۋەدە قىلىنغان چاغنى
 بېكىتمەيدۇ، دەپ ئويلغانلىرى (يەنى ئۆلگەندىن
 كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش، جازاغا تارتىلىش
 يوق دەپ ئويلغانلىرى)» دەيمىز (48). كىشىلەرنىڭ
 نامە-ئەمالى ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ، گۇناھكارلارنىڭ
 ئۇنىڭدىكى خاتىرىلەردىن قورققانلىقىنى كۆرسەن،
 ئۇلار: «ۋاي بىزگە! بۇ نامە-ئەمالغا چوڭ-كىچىك
 گۇناھنىڭ ھەممىسى خاتىرىلىنىپتەغۇ؟» دەيدۇ، ئۇلار
 قىلغان-ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ نامە-ئەمالغا
 خاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ھېچ
 ئادەمگە زۇلۇم قىلمايدۇ (49). ئۆز ۋاقتىدا بىز

پەرىشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە
 قىلدى، ئىبلىس جىنلاردىن ئىدى. شۇڭا ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئىتائىتىدىن چىقتى.
 مېنى قويۇپ ئىبلىسنى ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىنى دوست قىلىۋالامسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇلار
 سەلەرگە دۈشمەندۇر، ئىبلىس زالىملار ئۈچۈن نېمىدېگەن يامان بەدەل! (يەنى اللەغا
 ئىبادەت قىلىشنىڭ ئورنىغا شەيتانغا چوقۇنۇش نېمىدېگەن يامان) (50). ئۇلار (يەنى
 شەيتانلار) غا ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىنىمۇ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ يارىتىلىشىنىمۇ
 كۆرسەتكىنىم يوق (يەنى مەزكۇرلارنى خەلق ئەتكەن چېغىدا ئۇلارنى ھازىر قىلىنىم يوق)،
 (كىشىلەرنى) ئازدۇرغۇچىلارنى ياردەمچى قىلىۋالغىنىمۇ يوق (51). شۇ كۈندە اللە (ئۇلارغا)
 ئېيتىدۇ: «سەلەر مېنىڭ شېرىكلىرىم دەپ ئويلغىنىڭلارنى چاقىرىڭلار». ئۇلار چاقىرىدۇ، لېكىن ئۇلار
 (نىڭ شېرىكلىرى) ئىجابەت قىلمايدۇ، بىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (ئۇلار ئۆتەلمەيدىغان) ھالاكەتلىك
 جاينى پەيدا قىلدۇق (52). گۇناھكارلار دوزاخنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا كىرىدىغانلىقىغا جەزم قىلىدۇ،
 دوزاخنىن قاچىدىغان جاي تاپالمايدۇ (53). بۇ قۇرئاندا ئىنسانلارغا تۈرلۈك مىساللارنى بايان
 قىلدۇق. ئىنسان كۆپ دەتالاش قىلىدۇ (يەنى كۆپ جىدەللىشىش ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر) (54).

(ئون ئالتىنچى پارە)

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝
 قَالَ اِنْ سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَ هَٰذَا فَاصْبِرْنِيْ قَدْ بَلَغْتَ
 مِنْ لَدُنِّيْ عُذْرًا ۝ اَقَالَهَا اَصْحٰى اِذَا تَابَ اَهْلُ ذِي الْقُسْطِ اِلَيْهَا
 اَهْلُهَا قَايُوْا اَنْ تَصِيْفُوْهُمَا فَاُجِدَا فِيْهَا جِدًا اَرَادُوْا اَنْ
 يَنْقُصَ قَا قَا مَهْ قَالَ لَوْ شِئْتُ لَخَذْتُ عَلَيْهِمْ اَجْرًا ۝ قَالَ
 هَٰذَا اِفْرَاقِيْ بَيْنِيْ وَبَيْنَكَ سَاَلْتُكَ بِتَاوِيلٍ اَلَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ
 صَبْرًا اَمَّا السَّفِيْهَةُ فَكَانَتْ لَا يَسْكُنُوْنَ يَحْمِلُوْنَ فِي الْمَعْرِ
 قَاتِ اَنْ اُجِيْبَهَا وَكَانَ وَرَاءَ هَرَمٍ لَّكَ يَأْخُذُ كُلُّ سَفِيْهَةٍ
 غَضَبًا ۝ اَوَا لَعَلَّكَ كَانَ اَيُّوْبُ مُؤْمِنًا ۝ فَنُفِثْنَا عَنْ رُوحِهِمَا
 اُفْحِيْا تَا وَفَرَا ۝ قَا اَرَادَكَ اَنْ يُبَيِّنَ لَهَا رُكُوعًا اَمِنْهُ رُكُوعٌ
 وَاَقْرَبُ رُحْمًا ۝ اَمَّا الْاِحْدَا اَفَكَانَ لِعٰلَمِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ فِي
 الْمَدِيْنَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزُهَا مَا وَاكَّانَ اَوْهٰبًا صٰلِحًا قَا اَرَادَ
 رَبُّكَ اَنْ يَّبَيِّنَ لَكَ اَشْدُّهَا وَيَسْتَعِجِلَ لَكَهَا اَصْحٰى مِنْ رَبِّكَ
 وَمَا قُلْتَهُ عَنْ اَمْرِ ذٰلِكَ تَاوِيلٍ اَلَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ۝
 وَيَعْلَمُوْنَ اَنَّكَ عِنْدَ الْقُرْآنِ قُلْ سَاَلْتُكُمْ اَمِنْهُ وَكَلَّمْتُكُمْ

(خىزىر) ئېيتتى: «ساڭا مەن ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىسەن دېيىدىمۇ؟» (76) مۇسا ئېيتتى: «بۇنىڭدىن كېيىن يەنە سەندىن بىرەر ئىش توغۇرلۇق سورىسام (يەنى قىلغان ئىشىڭغا ئېتىراز بىلدۈرسەم)، مېنى ئۆزەڭگە ھەمراھ قىلىمىغىن، (ساڭا بەرگەن ۋەدەڭگە ئۈچ قېتىم خىلاپلىق قىلغانلىقىم ئۈچۈن) مېنىڭ ئالدىدا (ماڭا ھەمراھ بولماسلىقتا) مەزۇرسەن» (76). ئۇ ئىككىسى يەنە بىللە مېڭىپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدى، شەھەر ئاھالىسىدىن تاماق سورىدى، شەھەر ئاھالىسى ئۇلارنى مېھمان قىلىشتىن باش تارتتى، ئۇلار بۇ شەھەردە ئۇرۇلۇپ چۈشەي دەپ قالغان بىر تامنى ئۇچراتتى، ئۇنى (خىزىر قولى بىلەن سىلاپ) تۈزلەپ قويدى. مۇسا ئېيتتى: «ئەگەر خالىساڭ بۇ ئىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئىش ھەققى ئالغان بولاتتىڭ» (77). (خىزىر) ئېيتتى:

«بۇ، سەن بىلەن مېنىڭ ئايرىلىش (ۋاقىتىمىز)، سەن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان (يۇقىرىقى ئۈچ ئىشنىڭ) ھەقىقىتىنى ساڭا چۈشەندۈرۈپ بېرىي (78). كېيىنكە كەلسەڭ، ئۇ دېڭىزدا ئىشلەيدىغان بىر قانچە نەپەر كەمبەغەلنىڭ كېمىسى ئىدى، مەن ئۇنى (تېشىپ) ئەيىبىناك قىلماقچى بولدۇم، (چۈنكى) ئۇلارنىڭ ئالدىدا (يەنى بارىدىغان يوللىرىدا) ھەرقانداق ساق كېمىنى ئىگىسىدىن (زورلۇق بىلەن) تارتىۋالدىغان بىر پادىشاھ بار ئىدى (79). (ئۆلتۈرۈلگەن) بالغا كەلسەڭ، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى مۇمىن ئىدى. (ئۇ ئەسلىدە كاپىر يارىتىلغانلىقتىن، چوڭ بولغاندا) ئۇنىڭ گۇمراھلىق بىلەن كۇفرىنى ئاتا-ئانىسىغا تېڭىشىدىن قورقۇتۇ (80). شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇلارغا ئۇ بالاغا قارىغاندا پاك ۋە كۆيۈملۈك پەرزەنت ئاتا قىلىشنى ئىرادە قىلدۇق (81). تامغا كەلسەڭ، ئۇ شەھەردىكى ئىككى يېتىم بالىنىڭ ئىدى، تام ئاستىدا ئۇلارنىڭ (ھەققى بولغان) خەزىنىسى بار ئىدى (تام ئۇرۇلۇپ كەتسە، خەزىنىسى ئېچىلىپ قېلىپ كىشىلەر ئۇنى ئېلىپ كېتەتتى)، ئۇلارنىڭ ئاتا-ئانىسى ياخشى ئادەم ئىدى. پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارنىڭ چوڭ بولغاندا تام ئاستىدىكى خەزىنىسىنى چىقىرىۋېلىشنى ئىرادە قىلدى، بۇ پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئۇلارغا قىلغان) رەھمەتدۇر، ئۇنى (يەنى يۇقىرىدىكى ئۈچ ئىشنى) مەن ئۆز خاھىشىم بويىچە قىلغىنىم يوق (بەلكى ئۇنى اللەنىڭ ئەمرى ۋە ئىلھامى بىلەن قىلدىم)، سەن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان نەر-سەلەرنىڭ ھەقىقىتى ئەنە شۇ» (82). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) سەندىن زۇلقەرنەينىن توغۇرلۇق سورىشىدۇ. «سەلەرگە مەن ئۇنىڭ قىسسىسىنى (ۋەھىي ئاساسىدا) بايان قىلىمەن» دېگەن (83).

ئۇلار (يەنى يەجۇج-مەجۇج) ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىشقۇ، ئۇنى تېشىشكۇ قادىر بولالمدى (۱۰۷).
 زۇلقەرەينىن ئېيتتى: «بۇ (يەنى توسىنىڭ بەرپا قىلىنىشى) پەرۋەردىگارىمىڭ ئېيتىدۇر، پەرۋەردىد-
 گارىمىڭ ۋەدىسى ئىشقا ئاشقاندا، ئۇ ئۇنى تۈپتۈز قىلىۋېتىدۇ، پەرۋەردىگارىمىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر» (۱۰۸).
 ئۇ كۈنىدە (يەنى قىيامەت كۈنىدە، قىستاقچىلىقتىن) كىشىلەرنى بىر-بىرىگە گىرەلەشتۈرۈۋېتىمىز، سۇر چېلىنىدۇ، ئۇلارنى (ھېساب ئۈچۈن) يىغىمىز (۱۰۹).
 ئۇ كۈنىدە كاپىرلارغا جەھەننەمنى ئاشكارا كۆرسىتىمىز (۱۱۰). ئۇلارنىڭ (بۇ دۇنيادىكى چاغلىرىدا دىللەرنىڭ) كۆزلىرى مېنى ياد قىلىشتىن پەردىلەنگەن ئىدى، (ئۇلارنىڭ دىللىرىنى زۈلمەت باسقانلىقى ئۈچۈن كالامۇللانى) ئاڭلاشقا قادىر ئەمەس ئىدى (۱۱۱). كاپىرلار مېنى قويۇپ

قَبَا سَطَا عَوَالُ أَنْ يُفْلَهُوْهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ۖ قَالَ
 هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكًّا وَكَانَ
 وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ۚ وَكَانَ لِمَنْ أَهْلَكَ اللَّهُ الْأَمْمَارَ يَوْمَئِذٍ بَعْضٌ وَبَعْضٌ
 فِي الشُّرُوفِ جَمْعُهُمْ جَمْعًا ۖ وَكَانَ لِمَنْ أَهْلَكَ اللَّهُ الْأَمْمَارَ
 عَرْضًا ۚ وَالَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ غِطَاءٌ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا
 لَا يَسْمَعُونَ سَمْعًا ۖ أَفَحِسِبَ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ ۖ هَٰذَا
 جِبَادِي مِنْ دُونِ آلِ الْيَمَانِ ۖ إِنَّا عَصَيْنَا عَنْ رَبِّكَ ۖ وَكَانَ
 قُلُوبُ الْغَايِبِينَ ۚ وَالَّذِينَ كَانُوا لَكَ الْإِنْسَانُ ۖ قُلُوبُ سَمْعِهِمْ
 فِي السُّيُوفِ ۚ وَالَّذِينَ كَانُوا لَكَ الْإِنْسَانُ ۖ قُلُوبُ سَمْعِهِمْ
 الْإِنْسَانُ ۚ وَالَّذِينَ كَانُوا لَكَ الْإِنْسَانُ ۖ قُلُوبُ سَمْعِهِمْ
 نَفْسُهُمْ لَمْ يَكُنْ لَكَ الْإِنْسَانُ ۚ وَكَانَ لَكَ الْإِنْسَانُ ۚ وَكَانَ
 وَكَانَ لَكَ الْإِنْسَانُ ۚ وَكَانَ لَكَ الْإِنْسَانُ ۚ وَكَانَ لَكَ
 الشُّرُوفِ ۚ كَانَتْ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ
 لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ
 لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ
 لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ لَكُمْ جِبَادِي ۚ وَكَانَ

بەندىلىرىمنى مەبۇد قىلىۋېلىشقا بولىدۇ دەپ ئويلامدۇ؟ بىز جەھەننەمنى كاپىرلارغا ھەقىقەتەن مەنزىلگاھ قىلىپ تەييارلىدۇق (۱۰۲). سىلەرگە ئەمەللىرى جەھەتتىن ئەڭ زىيان تارتقۇچىلارنى ئېيتىپ بېرىيلىمۇ؟ (۱۰۳) ئۇلار ھاياتىي دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرى يوققا چىققان ئەمما ئۆزلىرى ئوبدان ئىش قىلدۇق دەپ ئويلىغان ئادەملەردۇر (۱۰۴). ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارىمىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغان، نەتىجىدە قىلغان ئەمەللىرى بىكار بولۇپ كەتكەن كىشىلەردۇر، قىيامەت كۈنى ئۇلارنى (يەنى مۇنداق كىشىلەرنى) قىلچە ئېتىبارغا ئالمايمىز (۱۰۵). كاپىر بولغانلىقلىرى، مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ۋە پەيغەمبەرلىرىمنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ جازاسى جەھەننەمدۇر (۱۰۶). شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ مەنزىلگاھى فەردەۋس جەننەتلىرى بولىدۇ (۱۰۷). ئۇلار فەردەۋس جەننەتلىرىدە مەڭگۈ قالدۇ، ئۇنىڭدىن يۆتكىلىشنى خالىمايدۇ (۱۰۸). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارىمىڭ سۆزلىرىنى يېزىش ئۈچۈن، ئەگەر دېڭىز (سۈيى) سىيا بولۇپ كەتسە، پەرۋەردىگارىمىڭ سۆزلىرى تۈگىمەي تۇرۇپ، دېڭىز (سۈيى) چوقۇم تۈگەپ كەتكەن بولاتتى، مۇبادا يەنە شۇنچىلىك دېڭىز (سۈيىنى) كەلتۈرسەكمۇ» (۱۰۹).

* اللەنىڭ كالامى خۇددى اللەنىڭ ئىلمىدەك چەكسىز، بۇ، اللەنىڭ ئىلمىنىڭ كەڭلىكىنىڭ مىسالىدۇر.

(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مەن پەقەت سىلەرگە ئوخشاش بىر ئىنسانمەن، ماڭا ۋەھىي قىلىنىدۇكى، سىلەرنىڭ ئىلاھىلار يالغۇز بىر ئىلاھتۇر، كىمكى، پەرۋەردىگارغا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن (يەنى ساۋابىنى ئۈمىد قىلىپ، ئازابىدىن قورقىدىكەن)، ياخشى ئىش قىلسۇن. پەرۋەردىگارغا قىلىدىغان ئىبادەتكە ھېچكىمنى شېرىك كەلتۈرمىسۇن» (110).

19 - سۈرە مەريەم

مەككىدە نازىل بولغان، 98 ئايەت.

ئاھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

كافى، ھاء، ياء، عىن، صاد (1). بۇ، پەرۋەردىگار، دىڭنىڭ بەندىسى زەكەرىياغا قىلغان مەرھەمەتلىرىنىڭ

بايانىدۇر (2). ئۇ ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارغا پەس ئاۋازدا مۇناجات قىلدى (3). ئۇ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن ھەقىقەتەن كۈچ-قۇۋۋىتىمدىن كەتتىم، چېچىم ئاقاردى. پەرۋەردىگارم! ساڭا دۇئا قىلىپ ئۈمىدىسىز بولۇپ قالغىنىم يوق (4). مەن تاغلىرىمنىڭ بالىلىرىنىڭ ئورنۇمنى باسالماقلىرىدىن (يەنى دىننى قولدىن بېرىپ قويۇشلىرىدىن) ھەقىقەتەن ئەنسىرەيمەن، مېنىڭ ئايالىم تۇغماستۇر، (پەزىلىتىدىن) ماڭا بىر (ياخشى) پەرزەنت ئاتا قىلىن (5). ئۇ ماڭا ۋارىس بولغاي ۋە يەتقۇب ئەۋلادىغا ۋارىس بولغاي، پەرۋەردىگارم! ئۇنى سېنىڭ رازىلىقىڭغا ئېرىشىدىغان قىلغىن» (6). (اللە ئېيتتىكى) «ئى زەكەرىيا! بىز ھەقىقەتەن ساڭا (پەرىشتىلەر ئارقى-لىق) يەھيا ئىسىملىك بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بېرىمىز، ئىلگىرى ھېچ ئادەمنى ئۇنىڭغا ئىسمىداش قىلمىدۇق» (7). زەكەرىيا ئېيتتى: «ئايالىم تۇغماس تۇرسا، مەن قېرىپ مۈكچىسىپ كەتكەن تۇرسام، مېنىڭ قانداقمۇ ئوغلۇم بولسۇن؟» (8) (ئىدا قىلغان پەرىشتە) ئېيتتى: «ئىش ئەنە شۇنداق تۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتتى: بۇ مەن ئۈچۈن ئاساندۇر، سېنى مەن ياراتتىم، ھالبۇكى سەن بۇرۇن يوق ئىدىڭ (يەنى سېنى يوقتىن بار قىلغاندەك، يەھيانى ئىككىسىڭلاردىن تۆرەلدۈرۈشكە قادىرمەن)» (9). زەكەرىيا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! (ئايالىمنىڭ ھامىلدار بولغانلىقىغا) ماڭا بىر ئالامەت قىلىپ بەرسەڭ». اللە ئېيتتى: «سېنىڭ ئالامەتلىك (شۇكى) ساق تۇرۇپ ئۈچ كېچە-كۈندۈز كىشىلەرگە سۆز قىلالمايمەن» (10). زەكەرىيا نامازگاھىدىن قەۋمنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ئۇلارنى ئەتسەن-ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشقا ئىشارەت قىلدى (11).

(يەھيا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغاندا ئۇنىڭغا) «ئى يەھيا! كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) تىرىشىپ ئوقۇغىن» (دېدۇق). ئۇنىڭغا بالىلىق چېغىدىلا ئەقىل-پاراسەت ئاتا قىلدۇق (12). بىز ئۇنىڭغا مەرھەمەت قىلىش ۋە ئۇنى (ناچار خىسلەتلەردىن) پاك قىلىش يۈزىسىدىن (شۇنداق قىلدۇق)، يەھيا تەقۋادار ئىدى (13). ئۇنى ئاتا-ئانىسىغا كۆيۈمچان (قىلدۇق)، ئۇ مۇتەكەببىر (يەنى ئاتا-ئانىسىنى قاخشاتقۇچى)، (پەرۋەردىگارىغا) ئاسىيلىق قىلغۇچى بولىدى (14). ئۇ توغۇلغان كۈنىدە، ۋاپات بولغان كۈنىدە، تىرىلىپ (قەبرىدىن) تۇرغۇزۇلغان كۈنىدە (اللە تائالا تەرىپىدىن بولغان) ئامانلىققا ئېرىشەدۇ (15). (ئۇلارغا) قۇرئاندا مەريەم (قىسىسى)نى بايان قىلغىن، ئەينى زاماندا ئۇ ئائىلىسىدىن ئايرىلىپ شەرق تەرەپتىكى بىر جايدا باردى (16). ئۇ پەردە تارتىپ كىشىلەردىن يوشۇرۇندى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ روھىمىزنى (يەنى جىبرىئىل ئەلەيھىس-سەلامنى) ئەۋەتتۇق، ئۇ مەريەمگە بېجىرىم

«مەن ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك اللەغا سېغىنىپ سېنىڭ چېقىلىشىڭدىن پاناھ تىلەيمەن، ئەگەر سەن تەقۋادار بولساڭ (ماڭا چېقىلىغىن)» (18). جىبرىئىل ئېيتتى: «مەن ساڭا بىر پاك ئوغۇل بېرىش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىسىمەن» (19). مەريەم ئېيتتى: «ماڭا كىشى يېقىنلاشمىغان تۇرسا، مەن پايەشە قىلمىغان تۇرسام، قانداقمۇ مېنىڭ ئوغۇل بالام بولسۇن؟» (20) جىبرىئىل ئېيتتى: «ئەمەلىيەت سەن دېگەندەكتۇر، (لېكىن پەرۋەردىگارىڭ ئېيتتى: ئۇ ماڭا ئاساندۇر. ئۇنى كىشىلەرگە قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل ۋە بىز تەرەپتىن بولغان مەرھەمەت قىلدۇق، بۇ تەقدىر قىلىنىپ بولغان ئىشتۇر» (21). مەريەم ھامىلدار بولدى، (ئائىلىسىدىن) يىراق بىر جايدا كەتتى (22). تولماقنىڭ قاتتىقلىقى ئۇنى (يۆلىنىۋېلىش ئۈچۈن) بىر خورما دەرىخىنىڭ يېنىغا كېلىۋېلىشقا مەجبۇر قىلدى. مەريەم ئېيتتى: «كاشكى مەن بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆلۈپ كەتكەن بولسامچۇ! كىشىلەر تەرىپىدىن ئۇنتۇلۇپ كەتكەن (ئەرزىمەس) نەرسىگە ئايلىنىپ كەتسەمچۇ!» (23) جىبرىئىل ئۇنىڭغا خورما دەرىخىنىڭ ئاستىدىن نىدا قىلدى: «غەم قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ئاستىڭدىن (ئېقىپ تۇرىدىغان) بىر ئېرىقنى پەيدا قىلدى (24). خورما دەرىخىنى ئۆز تەرىپىڭگە ئىرغىتىق، ئالدىڭغا پىشقان يېڭى خورمىلار تۆكۈلىدۇ» (25).

يَسْمِعُ خُذِ الْكِتَابَ بِحَقِّ وَاتَّبِعْهُ الْخَيْرَ صَدِيقًا ۖ وَحَنَانًا
مِنْ دُنَا دَرَكُوهُ وَكَانَ نَبِيًّا ۖ وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَكَوْنُكَ
جَبَّارًا عَصِيًّا ۖ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ
يُبعَثُ حَيًّا ۖ هَؤُاءَ ذُكِرَ الْكِتَابَ مَرْيَمَ إِذِ اتَّخَذَتْ مِنْ آدَمَ
مَكَانًا شَرْقِيًّا ۖ فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا ۖ فَأَرْسَلْنَا
إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ۖ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ
بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ نَبِيًّا ۖ قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ
لَا هَبْ لَكَ عِلْمًا كَرِيمًا ۖ قَالَتْ أَكُنْ لِي بَوْنًا ۖ عَلِمْتُ أَنَّهُ كَرِيمٌ
يَسْمِعُ يَسْمِعُ وَبَشَرًا كَرِيمًا ۖ قَالَتْ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكِ
هُوَ عَلَى هَيْدٍ وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا لَلْغَاوِينَ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ
أَمْرًا مَقْضِيًّا ۖ فَصَلَّاتُهَا وَانْتَبَذَتْ يَهُ مَكَانًا قَاصِيًّا ۖ
فَاجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَلَيْكُنِي مِنْ
قَبْلِ هَذَا ۖ أَوَلَمْ أَكُنْ نَسِيًّا مَتَّيًّا ۖ فَجَاءَهَا مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنخَرُ فَنَزَلَتْ فَجَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ۖ وَهُزِجْ
إِلَيْكَ يَحْيَى ۖ وَالتَّخْلُفُ شَطَطٌ عَلَيْكَ رَطْبًا جَدِيًّا ۖ

(بۇ شېرىن خورمىدىن) يېگىن، (بۇ تاتلىق سۇدىن) ئىچكىن ۋە خۇرسەن بولغىن، بىرەر ئادەمنى كۆرسەك (ئۇ بالا توغۇلۇق سورسا): مەن ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك اللەغا ۋەدە بەردىم، بۈگۈن ھېچ ئادەمگە سۆز قىلمايمەن' دېگىن» (26). مەريەم بوۋاقتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى) كۆتۈرۈپ قەۋمنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئۇلار ئېيتتى: «ئى مەريەم! سەن ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش قىلدىڭ (27). ئى ھارۇننىڭ ھەمشىرىسى! سېنىڭ ئاتاق يامان ئادەم ئەمەس ئىدى، ئاناڭمۇ يولدىن چىققان خوتۇن ئەمەس ئىدى» (28). مەريەم بوۋاقتى كۆرسەتتى، ئۇلار: «بۆشۈكتىكى بوۋاققا قانداق سۆزلەيمىز» دېدى (29). بوۋاق ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن اللەنىڭ بەندىسىمەن، ماڭا كىتابنى بەردى (يەنى ئىنجىلنى بېرىدۇ) ۋە

فَكُنْ وَاسْمِي وَتَرَى عَيْنًا قَامًا تَرَى مِنْ الْبَشَرِ أَحَدًا
فَقُلْنَا إِنَّا نَدْرُكُكَ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا قُلْنَا لَكُمْ الْيَوْمَ رَيْبًا
فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحِيَّةً فَأَلْوَا يَمِينَهُ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا قَرِيبًا
يَا نَحْتُ هَرُونَ مَا كَانَ آيُولًا أَمْرًا سَوْءًا وَمَا كَانَتْ لَكَ بَنِيَاءُ
فَأُفَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نَكُونُ مِنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيَاءُ
قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَبَعَلْنِي نَبِيًّا وَوَجَعَلَنِي
مُبْرَكًا إِنِّي مَأْكُونٌ وَأَوْصِي بِالْقَالُونَ وَالزُّكُوفَ مَا دُمْتُ
حَيًّا إِنِّي أَخْلُفُ الدِّينَ وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَوِيًّا وَالسَّلَامُ
عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ذَلِكَ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ مَا كَانَ
لِللَّهِ أَنْ يَخْجِدَ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ إِذَا قُلْتُمْ قَوْلًا
لَهُ كُنْ يَكُونُ وَإِنَّ اللَّهَ لَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا
صِرَاطُ مُسْتَقِيمٍ وَخُفِّعْتَ الْإِكْرَابَ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلُ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدٍ يَوْمَ عَظِيمٍ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْعِرْ
يَوْمَ يَأْتُوتَنَّا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ بَصِيرَةٌ ۝

مېنى پەيغەمبەر قىلدى (يەنى قىلىدۇ) (30). قەيەردە بولاي مېنى بەرىكەتلىك قىلدى، ھاياتلا بولىدىكەنمەن، ماڭا نامازنى، زاكاتنى ئادا قىلىشنى تەۋسىيە قىلدى (31). مېنى ئانامغا كۆيۈمچان قىلدى، مېنى مۇتەكەبىر، شەقى قىلىمىدى (32). مەن تۇغۇلغان كۈنۈمدە، ۋاپات بولغان كۈنۈمدە، تىرىلىپ قەبرەمدىن تۇرغۇزۇلغان كۈنۈمدە (اللە ئانالا تەرىپىدىن بولغان) ئامانلىققا ئېرىشمەن» (33). ئەنە شۇ ئىسا ئىبن مەريەمنىڭ (قىسسىدۇر). ئىسا ئۇلار دەتالاش قىلىۋاتقان ئۆزىنىڭ ئىشىنىڭ (ھەقىقىتى) ئۈستىدە ھەق گەپنى قىلدى (34). «اللە نىڭ شەنىگە بالى بولۇش لايىق ئەمەس، اللە (بالدىن، شېرىكتىن) پاكىتۇر، اللە بىرەر ئىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنىڭغا «ۋۇجۇتقا كەل' دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ» (35). اللە ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولىدۇر» (36). ئىسانىڭ ئىشى توغرىسىدا ئۇلار (يەنى ئەھلى كىتاب) ئارىسىدىكى پىرقىلەر ئىختىلاپ قىلىشتى، بۈيۈك كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) كەلگەن چاغدا، كاپىرلارغا ۋاي (37) ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا كەلگەن كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) قۇلاقلىرى تازا ئاڭلايدىغان، كۆزلىرى تازا كۆرىدىغان بولىدۇ، لېكىن زالىملار بۈگۈن (يەنى بۇ دۇنيادا) روشەن گۇمراھلىقتىدۇر (38).

ئۇلارنى (يەنى خالايسىنى) ھەسرەت كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) دىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا ھەممە ئىش بىر تەرەپ قىلىنغان بولىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتتىدۇر، (قىيامەتنى) ئىنكار قىلماقتىدۇر (39).

زېمىنغا ۋە زېمىن ئۈستىدىكى بارچىسىگە چوقۇم بىز ۋارىسلىق قىلىمىز. ئۇلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلىدۇ (40). (ئى مۇھەممەدا) كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىبراھىم (قىسسى)نى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن تولىمۇ راستچىل پەيغەمبەر ئىدى (41). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئاتىسىغا ئېيتتى:

«ئى ئاتا! نېمىشقا ئاڭلىمايدىغان، كۆرمەيدىغان ۋە ساڭا ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنسىن (42). ئى ئاتا! ماڭا سەن بىلمەيدىغان ئىلىملەر نازىل بولدى، ماڭا ئەگەشكىسىن، سېنى توغرا يولغا باشلايمەن (43). ئى ئاتا! شەيتانغا

وَأَنذَرَهُمْ نَوْمَ الْمَصْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ إِنَّا أَخَذْنَاهُ بِنُحْلِهِ مِنَ الْأَرْضِ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ۖ وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ الْإِسْمَاءِ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ۖ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ۖ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِيكِ سَبِيلًا أَوْ كُنْ مِنَ الْفَاعِلِينَ ۖ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ۖ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُسَكِّنَ عَلَيْنَا الْوَحْشَ الْأَعْمَى ۖ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۖ قَالَ الْغَيْبُ أَنْتَ عَنْ الْإِلَهِ يَلِيكَ زَيْدٌ لِمَ تَتَّبِعُهُ أَهْمُكَ وَأَهْمِي لِي يَا أَبَتِ قَالَ سَمِعْتُكَ سَأَلْتُكَ عَنْ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ فِي حَقِّكَ وَهُوَ أَعَزُّ لَكُمْ وَمَا تَدْرَعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَادْعُوا رَبِّي عَشْيَ الْآكُونِ يَدْعَاؤِي سَمِعْتُهُ لَمَّا دَعَاكُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَيْبَتُهُ أَسْمَقُ وَيَغُوبُ ۖ وَلَمَّا جَعَلْنَا نَبِيًّا وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا أَلْهَمَ لِسَانِ صِدْقٍ عَلَيْهِ ۖ وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ مَوْسَى إِنَّهُ كَانَ خَلَّاصًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنِظِّرِينَ ۖ

چوقۇنمىغىن، شەيتان مەرھەمەتلىك اللەغا ھەقىقەتەن ئاسىيلىق قىلدى (44). ئى ئاتا! سېنىڭ مەرھەمەتلىك اللەنىڭ ئازابىغا قېلىشكىدىن، شەيتاننىڭ ھەمراھىغا ئايلىنىپ قېلىشكىدىن قورقمىن» (45). ئۇ (يەنى ئازەر) ئېيتتى: «ئى ئىبراھىم! سەن مېنىڭ ئىلاھلىرىمدىن يۈز ئۆرۈمەكچىمۇسەن، ئەگەر سەن (مۇنداق قىلىشتىن) يانمىساڭ، چوقۇم سېنى تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمەن، ئۇزاق زامان مەندىن يىراق تۇرغىن» (46). ئىبراھىم ئېيتتى: «ساڭا ئامانلىق بولسۇن، پەرۋەردىگارىمدىن ساڭا مەغپىرەت تەلەيمەن، اللە ماڭا ھەقىقەتەن مېھرىبانىدۇر (47). سىلەردىن ۋە سىلەر اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان نەرسىلەردىن يىراق بولىمەن، پەرۋەردىگارىمغا ئىبادەت قىلىمەن، پەرۋەردىگارىمنىڭ ئىبادىتىدىن مەھرۇم بولۇپ قالمايلىقىنى ئۈمىد قىلىمەن» (48). ئۇ ئۇلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان نەرسىلىرىدىن يىراقلاشتى، ئۇنىڭغا بىز ئىسھاق بىلەن يەئقۇبنى ئاتا قىلدۇق، ئۇ ئىككىسىنىڭ ھەربىرسىنى پەيغەمبەر قىلدۇق (49). ئۇلارغا بىزنىڭ رەھىمىتىمىزنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ نامىنى بەلەن ۋە يۇقىرى قىلدۇق (50). كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) مۇسا (قىسسى)نى بايان قىلغىن، شۇبھە-سىزكى، ئۇ اللە ئىبادىتىگە خاس قىلغان ھەم رەسۇل (يەنى ئەلچى)، ھەم پەيغەمبەر ئىدى (51).

ئۇنىڭغا بىز تۇر تېغىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن ندا قىلدۇق، ئۇنى بىز مۇناجات ئۈچۈن (دەرگاھىمىزغا) يېقىنلاشتۇردۇق (52). ئۇنىڭغا بىز مەرھەمەت قىلىپ قېرىندىشى ھارۇنى پەيغەمبەر قىلىپ بەردۇق (53). (ئى مۇھەممەد!) كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىسمائىل (نىڭ قىسمى) نى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن ۋەدىسىدە راستچىل، ھەم رەسۇل، ھەم پەيغەمبەر ئىدى (54). ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرنى ناماز ئوقۇشقا، زاكات بېرىشكە بۇيرۇيتتى، پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن ئىدى (55). كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىدرىس (قىسمى) نى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن راستچىل پەيغەمبەر ئىدى (56). ئۇنى بىز يۇقىرى ئورۇنغا كۆتۈردۇق (57). اللە نىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەن ئەنە

وَأَدْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيبًا ۖ وَوَعَدْنَا لَهُ مِنَ كِتَابِنَا أَهْلَهُ مِنْ يَتِيمًا ۖ وَادْكُرُنَا الْكِتَابَ إسماعِيلَ إِنَّكَ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۖ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ۖ وَادْكُرُنَا الْكِتَابَ اذْكُرْ أَنَّكَ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ۖ وَوَعَدْنَا مَكَانًا عَالِيًّا ۖ أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَبَّلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذْ أَنْتَلَّ عَنْكَ الْإِبْرَاهِيمُ الرُّحْمَانُ خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ عَشْرَ مِائَاتٍ ۖ فَتَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ الَّذِي فِي يَدَيْهِ الْمَصِيرُ ۖ أَصْأَعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَةَ فَسَوْفَ يُلْقَوْنَ عُقَابًا ۖ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُلَاقُونَ فِيهَا بَأْسًا ۖ وَتَبَّ عَدُوُّ الْوَسْوَاسِ ۖ إِنَّكَ كَانَتْ لَكُمُ الْيُسُفُورُ ۖ وَأَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ فِيهَا بَلَدًا ۖ وَغَشِيَتْهَا تِلْكَ الْحَبَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ۖ

شۇ پەيغەمبەرلەر ئادەم (ئەلەيھىسسالام) نىڭ نەسلىدىندۇر، بىز نۇھ بىلەن بىللە كېسىمگە سالغانلارنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىبراھىمنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىسرائىل (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام) نىڭ نەسلىدىندۇر، بىز (ئىمانغا) ھىدايەت قىلغان، (پەيغەمبەرلىككە) تاللىغانلاردىندۇر، ئۇلارغا مەرھەمەتلىك اللە نىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا سەجدە قىلغان ۋە يىغلىغان ھالدا (زېمىنغا) يىقىلىدۇ (58). ئۇلار كەتكەندىن كېيىن (ئۇلارنىڭ) ئورنىنى باسقان ئورۇنباسالار نامازنى تەرك ئەتتى، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشتى، ئۇلار (قىيامەتتە) گۇمراھلىقنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (59). تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەلەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئەنە شۇلارلا جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىنىڭ) ساۋا-بىدىن) ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ (60). ئۇ دائىمىي تۇرالغۇ بولغان، مەرھەمەتلىك اللە بەندىلىرىگە ۋەدە قىلغان، ئۇلار كۆرمەي تۇرۇپ (ئىشەنگەن) جەننەتلەردۇر، اللە نىڭ (جەننەت بىلەن قىلغان) ۋەدىسى چوقۇم ئىشقا ئاشىدۇ (61). ئۇلار جەننەتتە بىھۇدە سۆز ئاڭلىمايدۇ، پەقەت (پەرىشتىلەرنىڭ ئۇلارغا بەرگەن) سالامىتىلا ئاڭلايدۇ، ئۇلار جەننەتتە ئەتىگەن-ئاخشامدا (كۆڭلى تارتقان يېمەك-ئىچمەكلەردىن) رىزىققا ئىگە بولۇپ تۇرىدۇ (62). بەندىلىرىدەمىز ئىچىدىكى تەقۋادارلارغا بىز مىراس قىلىپ بېرىدىغان جەننەت ئەنە شۇ (63).

بىز (دۇنياغا) پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرى بىلەن چۈشمىز، بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى، ئارقىمىزدىكى ۋە ئالدى-كەينىمىز ئارىسىدىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ ئىلكىدۇر، پەرۋەردىگارنىڭ (بەندە-لىرىنىڭ ئەمەللىرىدىن ھېچ نەرسىنى) ئۇنتۇ-مايدۇ (64). ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىقىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلغىن، اللەنىڭ ئىبادىتىگە چىداملىق بولغىن، سەن ئۇنىڭ شېرىكى بارلىقىنى بىلمەسەن؟ (65) ئىنسان (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىگە ئېتىقاد قىلمايدىغان كاپىر): «مەن ئۆلگەندىن كېيىن چوقۇم تىرىلمەمدىم؟» دېدۇ (66). ئىنسان بىز ئۇنى ئىلگىرى يوقتىن بار قىلغان-لىقىمىزنى ئەسلىمەمدۇ؟ (67) پەرۋەردىگارنىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ئەلۋەتتە (ئۇلارنى

وَمَا تَنْتَهِلُ إِلَّا بِأَمْرِنَا لَمْ يَمَيِّنْ أَيْدِيَنَا وَمَا خَلَقْنَا
وَمَا يَمِينُ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رُكُّكَ نَبِيًّا ۖ رَبُّ السَّمُوتِ وَ
الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِحُكْمِهِ ۚ هَلْ تَعْلَمُ
لَهُ سُبْحَانَ ۖ وَيُفْهِمُ الْإِنْسَانَ إِذَا أُخِذَ أَكْسُوفٌ ۚ أَفَرِحَ حَيَاتًا
وَأَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ۚ
فَوَرَبِّكَ لَنَحْضُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ
جِثًّا ۚ لَنُكَلِّمَنَّهُمْ مِنْ كُلِّ شَيْعَةٍ ۖ وَنَكْشُفُ عَنْهُمْ سُوءَ الظَّنِّ
عَيْنًا ۚ لَنُكَلِّمَنَّهُمْ أَعْلَمُ بِالْغَيْبِ ۖ هُمْ أُولُو الْأَبْصَارِ ۖ وَكَانَ
مِنْهُمْ أَلْوَدُودًا ۚ كَانَ عَلَى رَيْكٍ حَمًّا مُقْضِيًّا ۚ لَنُكَلِّمَنَّهُ
الَّذِينَ اتَّقَوْا يَوْمَ الظُّلُمِ ۖ فِيهَا جُمُوعٌ ۖ كَذَاتُكُلٍ عَكِيهْمُ
إِيتْنَا بَيْتَاتٍ ۖ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَأَنْتَ الْفَرِيقَيْنِ
خَيْرٌ مِمَّا مَوَّاهُ ۚ حَسْبُ نَبِيًّا ۚ وَكَوْهَاهُمْ أَفْهَامُ ۚ مِنْ قَرْنٍ هُمْ
أَحْسَنُ ۖ أَأَنْتَ أَزْوَاجًا ۚ هَلْ مِنْ كَانِ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَبْذُلْهُ
الرَّحْمَنِ مَدًّا ۚ حَتَّىٰ إِذَا دَاوَا مَائِدَعْدُونَ ۖ إِنَّمَا الْعَذَابُ وَلِلَّاهِ
السَّاعَةِ فَيُعْلَمُونَ مَنْ هُوَ أَكْبَرُ ۖ مَا تَأْخُذُكَ ۖ أَفَظَنَّا ۖ ۝

ئازدۇرغان) شەيئەتلەر بىلەن قوشۇپ يىغىمىز، ئاندىن ئۇلارنى جەھەننەمنىڭ چۆرىسىدە تىزلاندۇرۇپ ئولتۇرغۇزغان ھالدا ئەلۋەتتە ھازىر قىلىمىز (68). ئاندىن ھەربىر گۇرۇھ-نىڭ ئىچىدىن مەرھەمەتلىك اللەغا ئەڭ ئاسىي بولغانلىرىنى تارتىپ چىقىرىمىز (69). ئاندىن بىز دوزاخ ئازابىغا ئەڭ لايىق بولغانلارنى ئەلۋەتتە ئوبدان بىلىمىز (70). سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن دوزاخقا بارمايدىغان بىرەر كىشىمۇ قالمايدۇ، بۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىگە رەمىس ھۆكىمدۇر (71). ئاندىن تەقۋادارلارنى (جەھەننەمدىن) قۇتقۇزىمىز، زالىملارنى جەھەننەمدە تىزلىنىپ ئولتۇرغان ھالدا قويىمىز (72). ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا، كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئىككى گۇرۇھتىن قايسىسىنىڭ ئورنى ياخشى، سورۇنى گۈزەل؟» دېدى (73). ئۇلاردىن بۇرۇن (بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان) نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، بۇلار مەيلى مال-مۈلۈك جەھەتتىن بولسۇن، مەيلى تاشقى كۆرۈنۈش جەھەتتىن بولسۇن، ئۇلاردىن ئارتۇق ئىدى (74). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «كىمكى گۇمراھلىقتا بولىدىكەن، مەرھەمەتلىك اللە ئۇنىڭغا مۇھەلت بېرىدۇ، تاكى ئۇلار ئازاب ياكى قىيامەتتىن ئىبارەت اللە ئۇلارغا ۋەدە قىلغان نەرسىلەرنى كۆرگەندە ئاندىن كىمنىڭ ئورنى يامان ۋە كىمنىڭ لەشكىرى ئاجىز ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ» (75).

الله هدايت تاپقۇچىلارنىڭ ھىدايتىنى زىيادە قىلدۇ، باقىي قالدىغان ياخشى ئەمەللەر ساۋاب جەھەتتىن ۋە ئاقىۋەت جەھەتتىن پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ئارتۇق تۇرۇپ (76). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىندە كار قىلغان ۋە ماڭا (ئاخىرەتتە) ئەلۋەتتە مال - مۈلۈك، ئەۋلاد بېرىلدۇ دېگەن ئادەمنى كۆرۈڭمۇ؟ (77) ئۇ غەيىبى بىلگەنمۇ؟ ياكى مەرھەمەتلىك اللە نىڭ ئەھدىگە ئېرىشكەنمۇ؟ (78) ھەرگىز ئۇنداق بولغان ئەمەس، ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى خاتىرىلەپ قويىمىز، ئۇنىڭغا بېرىدىغان ئازابىنى كۈچەيتىمىز (79). ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى (يەنى مېلىنى ۋە ئەۋلادىنى) باشقىلارغا مىراس قىلىپ قالدۇرمىز، ئۇ ئالدىمىزغا تەنھا كېلىدۇ (80). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئىززەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن (يەنى بۇتلىرىنىڭ شاپائىتى بىلەن) اللەنىڭ ئالدىدا ئىززەتلىك بولۇشلىرى ئۈچۈن، اللەنى قويۇپ ئىلاھلار (يەنى بۇتلار) غا چوقۇندى (81). ئىش ئۇلارنىڭ گۇمان قىلغىنىدەك ئەمەس (يەنى بۇتلىرى ئۇلارنىڭ اللە ئالدىدا ئىززەت

تېپىشلىرىنىڭ سەۋەبى بولالمايدۇ)، ئۇلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ) چوقۇنۇشىنى ئىنكار قىلدۇ، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ دۈشمىنىگە ئايلىنىدۇ (82). بىزنىڭ شەيتانلارنى كاپىرلارغا ئەۋەتكەنلىكىمىزنى (يەنى مۇسەللەت قىلغانلىقىمىزنى) بىلىمەسەن؟ شەيتانلار ئۇلارنى (گۇناھلارغا) قىزىقتۇردۇ (83). ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا ئالدىراپ كەتمىگەن، (ئۇلارنىڭ كۈنى ئاز قالغان بولۇپ) ئۇنى بىز ساناپ تۇرمىز (84). شۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) تەقۋادارلارنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا ئىززەت - ئىكرام بىلەن يىغىمىز (85). گۇناھكارلارنى ئۇلار چاقىغان ھالدا جەھەننەمگە ھەيدەيمىز (86). مەرھەمەتلىك اللەنىڭ ئەھدىگە ئېرىشكەنلەردىن باشقىلار شاپائەت قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ (87). ئۇلار: «اللەنىڭ بالىسى بار» دېيىشتى (88). سىلەر شەك - شۈبھىسىز قەبىھ بىر سۆزنى قىلىدىڭلار (89). بۇ سۆزنىڭ (يامانلىقىدىن) ئاسمانلار پارچىلىنىپ كەتكىلى، يەر يېرىلىپ كەتكىلى، تاغلار گۇمران بولۇپ كەتكىلى تاس قالدى (90). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار اللەنىڭ بالىسى بار دەپ دەۋا قىلدى (91). بالىسى بولۇش اللە غا لايىق ئەمەستۇر (92). ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا اللە غا بەندە بولۇپ بويىۋىدەن مايدىغان ھېچ مەخلۇق يوقتۇر (93). شەك - شۈبھىسىزكى، اللە ئۇلارنى تولۇق ئىگەللىدى ۋە سانىنى مۇكەممەل بىلدى (94). قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ دەرگاھىغا تەنھا كېلىدۇ (95).

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَقِيَّةُ الصَّالِحَةُ
خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مِمَّا يَحْكُمُ الَّذِينَ الَّذِينَ يَفْعَرُ
بِالْيَحْيَا وَقَالَ الْوَاتِينَ مَا لَاقَوْكَ إِلَّا ظِلْمَ الْغَيْبِ أَمْ اخْتَدَا
عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ۖ كَلَّا سَتَكُنُّ مَأْيُقُولَ وَعَدَ لَهُ مِنْ
الْعَذَابِ مَذًا ۖ وَتُرِيَهُ مَأْيُقُولَ وَيَا تَيْتَا تَفَرُّوا ۖ وَاتَّخَذُوا
مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَاتٍ لِيُكُونُوا لَهُمْ عِزًّا ۖ كَلَّا سَيَكْفُرُونَ
بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ۖ أَلَمْ تَرَ أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ
عَلَى الْكُفْرَيْنَ أَنْ يُخَفِّرُوا عَنْكَ الْفَلَاحَ ۖ إِنَّمَا أَخَذْنَا مِنْكَ
بُيُوتَهُمُ الشَّيَاطِينُ إِلَى الرَّحْمَنِ وَذُنُوبُهُمْ وَمِنْهُمْ وَمِنْ
إِلَى جَهَنَّمَ وَرَبُّكَ لِكَيْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اخْتَدَا عِنْدَ
الرَّحْمَنِ عَهْدًا ۖ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۖ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا
إِذًا ۖ كَذَّابُوا الْمَوْتِ يَنْظُرُونَ مِنْهُ وَيَنْشِئُ الْأَرْضَ وَيَعْمُرُهَا
الْحَيَاءُ ۖ إِنَّ دَعْوَةَ الْيَوْمِ لَكُنَّا ۖ وَمَا يَكْفِي لَكُمْ مِنْ عِندِ اللَّهِ
إِنْ كُنْتُمْ مِنَ السَّامِيَةِ وَالْأَرْضِ إِلَّا الْيَوْمِ عِنْدَ لَقْدِ
أَحْصَاهُمْ وَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا ۖ وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قُرْآنًا ۖ

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ئۈچۈن اللە ھەققىدە تەن (ئۇلارنىڭ دىلىلىرىدا) مۇھەببەت پەيدا قىلىدۇ (96). (ئى مۇھەممەد!) تەقۋادارلارغا خۇش خەۋەر بېرىشك ۋە سەركەش قەۋمنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، بىز قۇرئاننى سېنىڭ تىلىڭ بىلەن چۈشىنىشلىك قىلىپ نازىل قىلدۇق (97). ئۇلاردىن ئىلگىرى نۇرغۇن ئۆلمەكتە- لەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلاردىن بىرەر ئەھدەنى كۆرەلمەسەن؟ ياكى ئۇلاردىن بىرەر پەس ئاۋاز ئاڭلىيالمەسەن؟ (يەنى ئۇلار شۇنداق تەلىتۈكۈس ھالاك قىلىندىكى، ئۇلاردىن كۆرگىلى ۋە ئاۋازنى ئاڭلىغىلى ھېچ ئەھدى قالمايدى) (98).

20- سۈرە طاھا

ھەككىدە نازىل بولغان، 135 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

طاھا (يەنى ئى مۇھەممەد!) (1). قۇرئاننى سائىغا سېنى جاپاغا سېلىش ئۈچۈن ئەمەس (2)، پەقەت (اللەدىن) قورقىدىغانلارغا ۋەز- نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلدۇق (3). ئۇ زېمىنى ۋە (كەڭ) ئېگىز ئاسمانلارنى ياراتقان زات تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان (4). مەرھەمەتلىك اللە ئەرەش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى (5). ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى، ئۇلارنىڭ ئارد- سىدىكى ۋە يەر ئاستىدىكى شەيىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، اللەنىڭ مەخلۇقاتىدۇر، اللەنىڭ تەسەررۇپى ئاستىدىدۇر) (6). ئەگەر سەن ئاشكارا سۆزلىسەڭ (ياكى يوشۇ- رۇن سۆزلىسەڭ، اللەنىڭ نەزىرىدە ئوخشاشتۇر)، چۈنكى ئۇ، سىرنى ۋە ئۇنىڭدىنمۇ مەخپىيەرەك ئىشلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (7). اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللەنىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بار (8). مۇسانىڭ قىسسىسىدىن خەۋىرىڭ بارمۇ؟ (9) ئۆز ۋاقتىدا مۇسا (بىر جايدا) ئوتنىڭ يورۇقىنى كۆردى*. ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرگە: «تۇرۇپ تۇرۇڭلار، مەن ئوتنىڭ يورۇقىنى كۆردۈم، مەن (بېرىپ) ئۇنىڭدىن بىرەر پارچە چوغ ئېلىپ كېلىشىم ياكى ئوت بار يەردە بىرەر يول باشلىغۇچىنى ئۇچرىتىشىم مۇمكىن» دېدى (10). مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئىدا قىلىندىكى، «ئى مۇسا! (11) مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ پەرۋەر- دىگارنىڭدۇرمەن، كەشكىنى سالغىن، سەن ھەقىقەتەن مۇقەددەس ۋادى بولغان توۋادا سەن (12).

* مۇسا ئەلەيھىسسالام ئايالى بىلەن بىرگە مەدىنىدىن مىسىرغا كېتىۋېتىپ كېچىدە يولدىن ئادىشىپ قالدۇ، ئوت ياقاي دېسە چاقمىنى يانمايدۇ، شۇنىڭ بىلەن يولنىڭ سول تەرىپىدە يىراقتىن بىر ئوت كۆرۈنىدۇ، بۇ ئوت ئەمەس، اللەنىڭ نۇرى ئىدى.

وَكَأَنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ يُعَذِّبُكَ عَنْ رَبِّكَ ۖ فَاسْتَغِيْرْ لِمَا يَوْمُكَ ۚ إِنَّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا
 أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ۚ إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ
 أَكَادُ خَفِيفًا يُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ ۚ فَلَا يَصُدُّكُمْ عَنْهَا
 مَن لَّيُؤْمِنُ بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ ذِكْرِي ۚ وَآيَاتِكَ يَجْعَلُونَ ۚ
 قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَمِّي وَلِيَ فِيهَا
 مَآرِبٌ أُخْرَىٰ ۚ قَالَ أَلَمْ يَأْتِيَ بَشِيرًا ۚ قَالَ فَذَاهِبْ أَمَّا حَيَّةٌ
 تَسْعَىٰ ۚ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَحْتَفِ بِحَبْلِهَا يَوْمَئِذٍ الْكَاذِبُ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يَنْفَكُ عَنْكَ خَلْقُكَ ۚ وَبِصَلَاتِهِ مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ آيَةٍ
 أُخْرَىٰ ۚ لَوْ لَيْتَ مِنَ الْبَنِي الْكَافِرِينَ ۚ إِذْ هَبَّ إِلَيْنَا رُفْعُونَ ۚ إِنَّكَ
 ظَلِيمٌ ۚ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۚ وَسَهِّلْ لِي أَمْرِي ۚ وَأَخْلِلْ
 عُقْدَتِي مِن لِّسَانِي ۚ لَعَلِّي فُفِّهُوا قَوْلِي ۚ وَأَجِزْ لِي وَبَرِّزْ
 أَهْلِي ۚ لَمْ يَرْوِ أَحَدٌ ۚ أَخْبَرَهُ اللَّهُ ۚ وَكَانَ فِي الْأَمْرِ ۚ
 لِي لَيْسَ بِكَ كَيْفَ ۚ وَكَانَ كَيْفَ ۚ وَكَانَ كَيْفَ ۚ وَكَانَ كَيْفَ ۚ
 بِصِيرَةٍ ۚ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ ۚ وَلَوْلَاكَ مَنَّا
 عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ۚ إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ آيَاتِكَ يَا مُوسَىٰ ۚ

مەن سېنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدىم، سەن ۋەھىيگە
 قۇلاق سالغىن⁽¹⁸⁾. مەن ھەقىقەتەن (ئىبادەتكە
 لايىق) اللە دۈرمەن، مەندىن باشقا ھېچ مەبود
 (بەرھەق) يوق، (يالفوز) ماڭا ئىبادەت قىلغىن،
 مېنى زىكرى قىلىش ئۈچۈن ناماز ئوقۇغىن⁽¹⁴⁾.
 قىيامەتنىڭ بولۇشى مۇھەققەتتۇر، ھەر ئادەم
 ئۆزىنىڭ ئەمەلىگە يارىشا مۇكاپاتلىنىشى ئۈچۈن،
 ئۇنى (يەنى ئۇنىڭ قاچان بولۇشىنى) مەخپىي
 تۇتتۇم⁽¹⁵⁾. قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغان ۋە نەپسى
 خاھىشلىرىغا ئەگەشكەن ئادەم سېنى ئۇنىڭدىن
 (يەنى قىيامەتكە تەييارلىق قىلىشتىن ۋە ئۇنى
 تەستىق قىلىشتىن) توسمىسۇن، ئۇنداقتا ئۆزەڭ
 ھالاك بولىسەن (چۈنكى ئاخىرەتتىن غاپىل بولۇش،
 ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدۇ)⁽¹⁶⁾. ئى مۇسا! ئوڭ

قولۇڭدىكى نېمە ئۇ؟⁽¹⁷⁾ مۇسا ئېيتتى: «ئۇ مېنىڭ ھاسام، ئۇنىڭغا تايىنىمەن، ئۇنىڭ بىلەن قوب-
 لىرىمغا غازاڭ قېقىپ بېرىمەن، ئۇنىڭدا مېنىڭ يەنە باشقا ئېھتىياجلىرىمۇ بار»⁽¹⁸⁾. اللە: «ئى مۇسا!
 ئۇنى (يەرگە) تاشلىغىن» دېدى⁽¹⁹⁾. مۇسا ئۇنى تاشلىۋىدى، ئۇ ناگاھان مېڭىۋاتقان بىر يىلانغا
 ئايلىندى⁽²⁰⁾. اللە ئېيتتى: «ئۇنى تۇتۇۋالغىن، قورقمىغىن، ئۇنى دەسلەپكى (يەنى ھاسلىق)
 ھالىتىگە قايتۇرىمىز»⁽²¹⁾. قولۇڭنى قولتۇقۇڭنىڭ ئاستىغا سالغىن (ئاندىن چىقارغىن)، ئۇ ھېچقانداق
 ئەيىب-نۇقسانىز ھالدا ئاپئاق (نۇرلۇق بولۇپ) چىقىدۇ، (بۇ) ئىككىنچى مۆجىزىدۇر⁽²²⁾. ساڭا
 چوڭ مۆجىزىلىرىمىزدىن بەزىسىنى كۆرسىتىمىز⁽²³⁾. پىرئەۋنگە بارغىن، ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن
 ئاشتى»⁽²⁴⁾. مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مېنىڭ قەلبىمنى كەڭ قىلغىن (يەنى ئىمان بىلەن ۋە
 پەيغەمبەرلىك بىلەن نۇرلاندۇرغىن)⁽²⁵⁾. مېنىڭ ئىشىمنى ئاسانلاشتۇرغىن»⁽²⁶⁾. تىلىمدىن كېكەچلىكىنى
 كۆتۈرۈۋەتكىن⁽²⁷⁾. ئۇلار مېنىڭ سۆزۈمنى چۈشەنسۇن⁽²⁸⁾. ماڭا ئائىلەمدىن قېرىندىشىم ھارۇننى
 ياردەمچى قىلىپ بەرگىن⁽²⁹⁻³⁰⁾. ئۇنىڭ بىلەن مېنى تېخىمۇ كۈچەيتكىن⁽³¹⁾. مېنىڭ ئىشىمغا ئۇنى
 شېرىك قىلغىن⁽³²⁾. بۇنىڭ بىلەن بىز ساڭا كۆپ تەسبىھ ئېيتقايمىز⁽³³⁾. ساڭا كۆپ زىكرى ئېيتقايمىز⁽³⁴⁾.
 سەن ھەقىقەتەن بىزنى كۆرۈپ تۇرغۇچىسەن»⁽³⁵⁾. اللە ئېيتتى: «ئى مۇسا! سېنىڭ سورىغان
 نەرسىلىرىڭ ساڭا بېرىلدى. ⁽³⁶⁾ (بۇنىڭدىن باشقا) ساڭا يەنە بىر قېتىم ئىنئام قىلغان ئىدۇق⁽³⁷⁾.
 ئۆز ۋاقتىدا ئاناڭنىڭ كۆڭلىگە پەقەت ۋەھىي ئارقىلىق بىلىنىدىغان نەرسىلەرنى سالدۇق»⁽³⁸⁾.

(ئېيتتۇكى) «ئۇنى (يەنى بالىنى) ساندۇققا سالغىن، ئاندىن ئۇنى (ساندۇق بىلەن) دەرياغا تاشلىغىن، دەريا ئۇنى قىرغاققا تاشلىسۇن، ئۇنى مېنىڭ دۈشمىنىم ۋە ئۇنىڭ دۈشمىنى بولغان (پىرىئۇن) ئېلىپ (باقسۇن)». مېنىڭ قوغدىشىم ئاستىدا تەربىيەلەنمىشكە ئۈچۈن، ساڭا مەن تەرەپتىن بولغان مۇھەببەت-بەھنى سالدىم (39). ئۆز ۋاقتىدا سېنىڭ ھەمىشەڭ (پىرىئۇننىڭ ئائىلىسىگە) بېرىپ: «سەلەرگە ئۇنى باقىدىغان بىر كىشىنى كۆرسىتىپ قويمايۇ؟» دېدى. بىز سېنىڭ ئاناڭنى خۇش بولسۇن، قايغۇرمىسۇن دەپ سېنى ئۇنىڭغا قايتۇرۇپ بەردۇق، سەن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇڭ، سېنى بىز غەمىدىن خالاس قىلىدۇق، سېنى تۈرلۈك بالالار بىلەن سىندۇق، سەن مەدەنىيلىكلەر ئارىسىدا كۆپ يىللار تۇردۇڭ، ئاندىن، ئىسىمۇ! تەقدىر بىلەن (بۇ يەرگە) كەلدىڭ (40). سېنى مەن مېنىڭ مۇھەببەت-تىكىگە (يەنى پەيغەمبەر قىلىپ ۋەھىي نازىل قىلىشىغا) تاللىدىم (41). (ئىسىمۇ!) سەن ۋە

سېنىڭ قېرىندىشىڭ (ھارۇن) مېنىڭ مۆجىزىلىرىمنى ئېلىپ بېرىڭلار، مېنىڭ زىكرىمگە سۇسۇق قىلىپ قالماڭلار (42). پىرىئۇننىڭ يېنىغا بېرىڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى (43). ئۇنىڭغا يۇمشاق سۆز قىلىڭلار، ئۇ ۋەز-نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشى، ياكى (ھەددىدىن ئاشقانلىقىنىڭ ئاقىۋەتىدىن) قورقۇشى مۇمكىن (44). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن ئۇنىڭ بىزنى ئالدىراپ جازالىشىدىن ياكى تېخىمۇ ھەددىدىن ئېشىشىدىن قورقىمىز» دېيىشتى (45). اللە ئېيتتى: «سەلەر قورقماڭلار، مەن ھەقىقەتەن سەلەر بىلەن بىللە (ئۇنىڭ سەلەرگە بەرگەن جاۋابىنى) ئاڭلاپ تۇرىمەن، (ئۇنىڭ سەلەرگە قىلىدىغانلىرىنى) كۆرۈپ تۇرىمەن (46). سەلەر پىرىئۇننىڭ يېنىغا بېرىپ، 'بىز ئىككىمىز پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىسى بولىمىز، ئىسرائىل ئەۋلادىنى قويۇۋەتكەن، بىز بىلەن كەتسۇن، ئۇلارنى قىيىنلىغىن. ساڭا بىز ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ مۆجىزىسىنى ئېلىپ كەلدۇق، توغرا يولغا ئەگەشكەن ئادەم (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئامان قالدۇ (47). بىزگە شەك-شۈبھەمىز ۋەھىي قىلىندىكى، (اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەن ئادەم (قاتتىق) ئازابقا دۇچار بولدۇ' دېڭلار (48). (ئۇلار پىرىئۇنگە كېلىپ اللە تائالا تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان نەرسىلەرنى يەتكۈزگەندىن كېيىن) پىرىئۇن: «ئىسىمۇ، سەلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار كىم؟» دېدى (49). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىمىز شۇنداق زاتتۇركى، ھەممە نەرسىگە (ئۆزىگە مۇناسىپ) شەكىل ئاتا قىلدى، (ئاندىن ئۇلارغا ياشاش يوللىرىنى، پايدىلىنىدىغان نەرسىلىرىنى) كۆرسەتتى» (50). پىرىئۇن ئېيتتى: «ئۆتۈپ كەتكەن ئۈمىتلىرىڭ ھالى قانداق؟ (يەنى قانداق بولغان؟)» (51)

أَن أَقْدِرُ فِي نَفْسِي الْكَافُوتَ فَأَقْدِرُ فِي الْيَوْمِ فَلْيَلَيْقَهُ الْيَوْمُ
بِالسَّاحِلِ يَأْخُذُهُ مَدُونِي وَمَدُونُهُ وَالْقَيْتُ عَلَيْهِ عَقَبَةُ
يَمِينِي وَوَلَيْتُصْعَمَ عَلَى عَيْنِي إِذْ تَنَسَّيْتُ أَصْحَتُ قَعْمُولُ هَلْ
أَدْلُكُمْ عَلَى مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا
وَلَا تَحْزَنَ وَفَعَلْتَ نَفْسًا فَجَيْبُنَاكَ مِنَ الْغُرُوفَاتِ
فَإِنَّا أَنَا وَلَكِنَّا قَدِ ابْنِ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ وَتَمَرَّتْ عَلَى قَدَرٍ
يُؤْمِنُونَ وَأَصْطَفَيْنَاكَ لِنُقَرِّبَ إِذْ هَبْنَاكَ وَأَخَوَكَ يُالِيَّ
وَلَا تَنْتَبِهُ وَذِكْرُنَا لِيُذْهِبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى فَفَعَلْنَا لَهُ
قَوْلًا لِّئَلَّا يَعْلَمَ يَتَذَكَّرُ أُولَئِكَ قَوْلًا لِّئَلَّا تَخَافَ أَنْ
يَقْرَطَ عَلَيْكَ وَأَوْحَيْنَا إِلَى فِرْعَوْنَ أَنَّهُ طَغَى فَفَعَلْنَا لَهُ
وَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِ قَوْلًا لِّئَلَّا تَسْأَلَ رَبَّكَ فَارْسِلْ مُنَايِمِي
إِسْرَءِيلَ وَلَا تَحْزَنْهُمْ قَدْرُ يَمِينِكَ يَا لَيْسَ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ
عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى إِنَّا أَنقَذْنَا نوحًا مِنَ الْغَافِلِينَ
كَذَّبَ وَتَوَلَّى وَكَالَ هَيْدَى فَجَاءَهُمْ يَوْمَئِذٍ أَلْفُ عَشْرٍ
كُلٌّ مِّنْ خَلْقِهِ ثُمَّ هَدَى قَالِ قَابَاقِلُ الْقُرُونِ الْأُولَى

مۇسا ئېيتتى: «ئۇلار توغرىسىدىكى مەلۇمات پەرۋەر-
دىگارىمىنىڭ دەرىجىسىدە، ھەرگىزدا (خاتىرىدە-
لەكلىكتۇر)، پەرۋەردىگارىم ھەم خاتالىشىدۇ ھەم
ئۇنتۇمايدۇ» (52). ئۇ زېمىننى سىلەرگە بىسات قىلىپ
بەردى، سىلەر ئۈچۈن نۇرغۇن يوللارنى ئېچىپ
بەردى، بۆلۈتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ، ئۇنىڭ بىلەن
تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى» (53).
(ئۇلاردىن) يەڭلار ۋە مال چارۋىلىرىڭلارنى
بېقىڭلار، ئۇنىڭدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن (اللەنىڭ
بارلىقى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر
بار» (54). سىلەرنى زېمىندىن خەلق ئەتتۇق، (ئۆلگۈ-
لۇڭلاردىن كېيىن) سىلەرنى يەنە زېمىنغا قايتۇرمىز
(توپىغا ئايلىنىسىلەر)، سىلەرنى (ھېساب ئېلىش
ئۈچۈن) يەنە بىر قېتىم زېمىندىن چىقىرىمىز» (55).
شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ ھەممە مۆجىزىلە-
رىمىزنى كۆرسەتتۇق. ئۇ ئىنكار قىلدى ۋە (ئىمان

ئېيتىشتىن) باش تارتتى» (56). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئى مۇسا! سېھرىڭ بىلەن بىزنى زېمىننىمىز (مىسىر)
دىن چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن كەلدىڭمۇ؟» (57) ساڭا بىز شۇنىڭغا ئوخشاش سېھىر بىلەن تاقابىل تۇرىمىز،
سەن بىزگە ئۆز ئارا يىغىلىدىغان ۋاقىتنى ۋە مۇئەييەن جاينى بەلگىلەپ بەرگىن، سەنمۇ، بىزمۇ ئۇنىڭغا
خىلاپلىق قىلمايلى» (58). مۇسا ئېيتتى: «سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان چاغ بايرام كۈنى بولۇپ، كىشىلەر
چاشكا ۋاقىتىدا يىغىلسۇن» (59). پىرئەۋن قايتىپ كېتىپ ھىيلە-مكىرنى (يەنى سېھىرگەرلەرنى)
توپلىدى. ئاندىن ئۇ (سېھىرگەرلەرنى ۋە سېھىردە ئىشلىنىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ ۋە دەلىلەشكەن
ۋاقىتتا) كەلدى» (60). مۇسا ئۇلارغا ئېيتتى: «سىلەرگە ۋاي! اللەغا يالغاننى چاپلىماڭلار (يەنى سېھ-
رىڭلار ئارقىلىق مۆجىزىلىرىمگە تاقابىل تۇرۇشنى دەۋا قىلماڭلار)، اللە سىلەرنى قاتتىق ئازاب
بىلەن ھالاك قىلىدۇ، اللەغا بوھتان چاپلىغان ئادەم مەغلۇپ بولىدۇ» (61). ئۇلار ئۆز ئىشى (يەنى
مۇسا ۋە ھارۇن نىڭ ئىشى) ئۈستىدە دەتالاش قىلىشتى، قىلغان دەتالاشنى يوشۇرۇشتى» (62).
ئۇلار ئېيتتى: «بۇ ئىككىسى راستلا سېھىرگەر بولۇپ، سېھىر بىلەن سىلەرنى زېمىنىڭلاردىن
چىقىرىۋەتمەكچى ۋە توغرا دىنىڭلارنى يوقاتماقچى بولىدۇ» (63). ھىيلەڭلارنىڭ ھەممىسىنى جەملەڭلار
(يەنى پۈتۈن چارە-تەدبىرلىرىڭلارنى بىر نۇقتىغا يىغىپ بىر ياقىدىن باش چىقىرىڭلار)، ئاندىن
(قارىغۇچىلارغا ھەيۋەتلىك كۆرۈنۈش ئۈچۈن مەيدانغا) سەپ تارتىپ كېلىڭلار، بۈگۈن ئۈستۈنلۈك
قازانغان ئادەم راستلا مەقسەتكە ئېرىشىدۇ» (64). ئۇلار ئېيتتى: «ئى مۇسا! (ھاساڭنى) سەن
ئاۋال تاشلامىسەن؟ ياكى (ئارغامچا-ھاسىلىرىمىزنى) بىز ئاۋال تاشلامدۇق؟» (65)

مۇسا: «بەلكى سىلەر ئالدىدا تاشلاڭلار!» دېدى. (ئۇلار تاشلىغان ئىدى) ناكاھان ئۇلارنىڭ ئاغامچىلىرى، ھاسىلىرى ئۇلارنىڭ سېھىرىدىن (يەنى سېھىرنىڭ تەسىرىدىن) ئۇنىڭغا ھەرىكەت-لىنىپ مېڭىۋاتقاندا ئۇ تۈيۈلدى (66). (بۇنىڭدىن) مۇسا ئۆزىدە قورقۇنچ ھېس قىلدى (67). بىز (ئۇنىڭغا) ئېيتتۇقكى، «قورقمىغىن، سەن چوقۇم ئۈستۈنلۈك قازىنىسەن (68)، قولۇڭدىكىنى تاش-لىغىن، ئۇ ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن سېھىرلىرىنى دەم تارتىپ يۈتۈۋېتىدۇ، ئۇلارنىڭ كۆرسەت-كىنى سېھىرگەرلەرنىڭ ھېلىسىدۇر، سېھىرگەرلەر قەيەرگە بارسا مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىيىدۇ» (69). (مۇسا ھاسىسىنى تاشلىۋىدى، ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن سېھىرلىرىنى دەم تارتىپ يۈتۈۋەتتى) شۇنىڭ بىلەن سېھىرگەرلەر (سەجدە قىلغان ھالدا يىقىلىپ): «ھارۇن بىلەن مۇسانىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىمان ئېيتتۇق» دېيىشتى (70). پىرىئە ئۇ ئېيتتى: «سىلەرگە مەن رۇخسەت بېرىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭغا

قَالَ بَلْ أَتَاكَ إِجَابُ لَّهُمْ وَبَعْضُهُمْ يُخَيِّلُ الْيَوْمَ مِنْ بَعْضِهِمْ
أَلْهَاتُصِي ۖ وَأَرَجِسَ فِي قَبْرِ خَيْفَةٍ مُؤَمَّنِي ۖ قُلْنَا لَا تَخَفْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى ۖ وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْفُفَ ۖ اصْنَعُوا إِنَّمَا
صَنَعُوا كَيْدَ سِحْرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّارِعِينَ ۖ أَلْقِ السَّحَرَةَ
فَيُجَادِلُوا أَمَّا يَرْبُ هَرُونَ وَمُوسَى ۖ قَالَ امْنُتُمْ لَهُ قَبْلَ
أَنْ أَذِنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكِبْرُكُمُ الَّذِي عَلَيْكُمْ السَّحَرُ فَلَا تَقْطَعْنَ
أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَلَا مَصْلَاحَ لَكُمْ فِي جُلُودِ النَّحْلِ
وَلَعَلَّكُمْ إِنَّمَا تَشْعَدُونَ ۖ وَأَلْقِ ۖ قَالَ أَنْ تُوْرِيَ عَلَى مَا
جَاءَ تَأْمِينَ الْهَيْدِ ۖ وَالَّذِي قَطَرَ ۖ قَافِضٌ مَا أَنْتَ قَافِضٌ
إِنَّمَا تَقْضِي لِهَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَالْمَلَكُ بَرِيءٌ ۖ لَيْفَعُورُنَا
خَلْقِنَا وَمَا أَلْهَمْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحَرِ ۖ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ۖ
إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجِيبًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَهُوَ
لَا يُخَيِّلُ ۖ وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَلَهُ أَجْرٌ
لَهُمْ الَّذِي رَحِمْتُ الْعَالَمِينَ ۖ جَعَلْتُ عَذَابَ نَجْوَى مِنْ تَحْتِهَا
الْأَكْشَرُ خَلِيدِينَ فِيهَا ۖ وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَلَّى ۖ

ئىمان ئېيتىشچىلار، شۈبھىسىزكى، ئۇ چوقۇم سىلەرگە سېھىرنى ئۈگەتكەن چوڭۇڭلار ئىكەن، مەن چوقۇم سىلەرنىڭ قوللىرىڭلارنى، پۈتلىرىڭلارنى ئوڭ-چەپ قىلىپ (يەنى ئوڭ قول بىلەن سول پۈتتى، ئوڭ پۈت بىلەن سول قولنى) كېسىپ تاشلايمەن، سىلەرنى چوقۇم خورما دەرەخلىرىگە ئاسىمەن، سىلەر قايسىمىزنىڭ (يەنى مېنىڭ ياكى مۇسانىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ) ئازابىنىڭ ئەڭ قاتتىق ۋە ئەڭ ئۇزۇن ئىكەنلىكىنى چوقۇم بىلىسىلەر» (71). ئۇلار ئېيتتى: «سېنى (يەنى ساڭا ئەگىشىشنى) ئىختىيار قىلىپ، بىزگە كەلگەن (مۇسانىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە بىزنى خەلق ئەتكەن اللەنى ھەرگىز تاشلىمايمىز. (بىزنىڭ ھەق-قىسمىز) نېمىنى ھۆكۈم قىلساڭ، شۇنى ھۆكۈم قىلغىن، سېنىڭ ھۆكۈمىڭ پەقەت بۇ دۇنيادىلا ئۇتىدۇ» (72). بىزنىڭ خاتالىقلىرىمىزنى، سېنىڭ مەجبۇرلىشىڭ ئارقىسىدا بىزنىڭ سېھىر كۆرسەتكەنلىكىمىزدىن ئىبارەت گۇناھىمىزنى مەغپىرەت قىلىۋەت دەپ بىز ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىمىزغا ئىمان ئېيتتۇق، اللەنىڭ (ساۋابى سېنىڭ مۇكاپاتىڭدىن) ئارتۇق-تۇر؛ اللەنىڭ (ئازابى سېنىڭ جازايىڭدىن) دائىمىدۇر» (73). كىمكى گۇناھكار ھالدا اللەغا مۇلاقات بولىدىكەن، ئۇ دوزاخقا كىرىدۇ، دوزاخقا ئۇ ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشايدۇ» (74). كىمكى مۇمىن بولۇپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا اللەغا مۇلاقات بولىدىكەن، ئۇ (اللەنىڭ دەرگاھىدا) يۇقىرى دەرىجىلەرگە ئېرىشىدۇ» (75). ئۇ (دەرىجىلەر) دائىمىي تۇرالغۇ بولغان جەننەتلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ، ئۇ يەرلەردە ئۇ مەڭگۈ قالىدۇ، ئەنە شۇ (كۆڭرىدىن ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولغان ئادەمگە بېرىلىدىغان مۇكاپاتتۇر» (76).

بىز شەك-شۈبھىسىز مۇساغا ۋەھى قىلدۇقكى،
 «سەن مېنىڭ بەندىلىرىمنى كېچىدە (مىسرىدىن)
 ئېلىپ چىقىپ كەت، سەن (ھاساڭنى) دېڭىزغا
 ئۇرۇپ ئۇلارغا بىر قۇرۇق يول ئېچىپ بەرگەن،
 (پىرئەۋنىڭ ئارقاڭدىن قوغلاپ) يېتىۋېلىش-
 دىن قورقىمىغىن، (دېڭىزدا غەرق بولۇپ كېتىش-
 تىنىمۇ) قورقىمىغىن» (77). پىرئەۋن لەشكەرلىرى
 بىلەن ئۇلارنى قوغلىدى، ئۇلارنى (يەنى پىرئەۋن
 بىلەن ئۇنىڭ لەشكىرىنى) دېڭىزدا دەھشەتلىك
 ھالەت ئورنىۋالدى (يەنى ئۇلار دېڭىزدا غەرق بول-
 دى) (78). پىرئەۋن ئۆز قەۋمىنى ئازدۇردى، (ئۇلارنى)
 توغرا يولغا باشلىمىدى (79). ئى ئىسرائىل ئەۋلادى!
 سىلەرنى ھەقىقەتەن دۈشمىنىڭلاردىن قۇتقۇزدۇق،
 (مۇناجات ئۈچۈن ۋە مۇساغا تەۋراتنى نازىل

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اضْرِبْ بِعَاقِبِكَ الْقَارِيَةَ
 فَكَانَ يَوْمَ يَدْعُوكَ إِلَىٰ الْكَافِرِينَ إِلَىٰ الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَرَ فِيهَا ظُلُمًا
 فَاثْبَتْ فَمِنْ يَحْمِلُ حَرَوْنَهُمْ أَمْ يُحْمِلُهُمُ الْمَلَأُ أَمْ يُكَذِّبُ الْأَمْرَ
 وَأَضَلُّ فَمِنْ يَوْمِهِمْ هُوَ وَمَا هُم بِبَالٍ بِئِنَّ رَبَّكَ لَبَصِيرٌ
 أَتَجِدُكَ مِنْ عَدُوِّكَ وَوَعَدَ لَكَ جَانِبَ الْبَحْرِ أَنَّ يَمْلَأَ رِجْلَكَ
 وَتَرْكَلْنَا عَلَيْكَ الْمَنْ وَالسَّلَوى ۖ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا
 رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي ۖ وَمَنْ
 يَحِلَّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى ۖ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَنْ
 تَابَ ۖ وَامْنِ وَعِمِلْ صَالِحَاتِمْ هَذَا يَوْمَ لَا تُغْنِيكَ
 عَنْ قَوْمِكَ يَمُونُ ۖ قَالَ هُمُ الْأُولَىٰ عَلَىٰ أَكْثَرِی ۖ
 عَجَلْنَا إِلَيْكَ رَبِّ يَتَضَي ۖ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا
 قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرُ ۖ فَرَجَعِ
 مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَقَوْمِ الْكَافِرِينَ
 رَبُّكُمْ وَعَدَا حَسَنَةً أَفْطَالَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَأَيْتُمْ أَن
 يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَاحْلَفُوا لَهُمْ ۖ

قىلىش ئۈچۈن) سىلەرگە (تۇرسىنا) نىڭ ئوڭ تەرىپىنى ۋەدە قىلدۇق، سىلەرگە
 تەرىنجىسىن بىلەن بۇدۇننى چۈشۈرۈپ بەردۇق (80). (ئېيتتۇقكى) «بىز رىزىق قىلىپ
 بەرگەن پاك-ھالال نەرسىلەردىن يەڭلار، بۇ ھەقتە چەكتىن ئاشماڭلار، (ئۇنداق
 قىلساڭلار) سىلەرگە غەزىپىم نازىل بولىدۇ، كىمگە مېنىڭ غەزىپىم نازىل بولىدىكەن، ئۇ
 چوقۇم ھالاك بولىدۇ (81). تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، ئاندىن
 توغرا يولدا ماڭغان ئادەمنى مەن ئەلۋەتتە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىمەن» (82). «ئى
 مۇسا! ئالدىراپ (تۇرسىناغا) قەۋمىڭدىن ئىلگىرى كېلىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟» دېدۇق (83).
 مۇسا ئېيتتى: «ئۇلار ئىزىمنى قوغلىشىپ كېلىۋاتىدۇ، پەرۋەردىگار! سېنى رازى بولسۇن
 دەپ بۇ يەرگە ئالدىراپ كەلدىم» (84). اللە ئېيتتى: «سەندىن (يەنى سەن كەتكەندىن)
 كېيىن قەۋمىڭنى ھەقىقەتەن سىنىدۇق، ئۇلارنى سامىرى ئازدۇردى» (85). مۇسا
 قەۋمىگە غەزەپلەنگەن ھالدا خاپا قايتتى، ئۇ ئېيتتى: «سىلەرگە پەرۋەردىگارڭلار
 چىرايلىق ۋەدە قىلمىغانىدى؟ (سىلەر ئەھدىنى ئۇستۇغۇدەك) ۋاقىت شۇنچە ئۇزۇن بولۇپ
 كەتتىمۇ؟ ياكى سىلەر ئۆزەڭلارغا پەرۋەردىگارڭلارنىڭ غەزىپى چۈشۈشىنى ئىرادە
 قىلىڭلارمۇ؟ شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ماڭا بەرگەن ۋەدەڭلارغا خىلاپلىق قىلىڭلارمۇ؟» (86)

ئۇلار ئېيتتى: «ساڭا بەرگەن ۋەدىگە ئۆز-
لۈكىمىزدىن خىلاپلىق قىلغىنىمىز يوق، لېكىن
بىز (پىرىئەۋن) قەۋمىنىڭ زىننەتلىرىدىن
نۇرغۇن ئېلىپ چىققان ئىدۇق، (سامىرىنىڭ
بۇيرۇقى بويىچە) ئۇلارنى (ئوتقا) تاشلىدۇق،
سامىرىمۇ (ئۆزى ئېلىپ چىققان زىبۇزىننەتلىرىنى)
تاشلىدى» (87). سامىرى (ئېرىتىلگەن زىبۇزىننەت-
لەردىن) ئۇلار ئۈچۈن بىر موزاي ھەيكەل ياسىدى،
ئۇنىڭدىن موزايىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز
چىقاتتى، ئۇلار (يەنى سامىرى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى)
ئېيتتى: «بۇ سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلاردۇر ۋە مۇساڭنىڭ
ئىلاھىدۇر، مۇسا (ئىلاھنى بۇ يەردە) ئۇنىتۇپ
قىلىپ (ئۇنى ئىزدەپ تۇرسىناغا كەتتى)» (88).
ئۇ موزايىنىڭ ئۇلارنىڭ سۆزىگە جاۋاپ بېرىپ،
مەيدىغانلىقىنى، ئۇلارغا پايدا-زىيان يەتكۈزەل-
مەيدىغانلىقىنى ئۇلار ئۇقمامدۇ؟ (89) شەك-
شۈبھىسىزكى، ھارۇن ئۇلارغا (مۇسا قايتىپ
كېلىشتىن) بۇرۇن: «ئى قەۋمىم! سىلەر
موزاي بىلەن قايىمۇقتۇرۇلدۇڭلار، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار مەرھەمەتلىك اللەدۇر،
ماڭا بويىسۇنۇڭلار، (موزايغا چوقۇنۇشنى تەرك ئېتىش بىلەن) بۇيرۇقىمغا ئىتائەت
قىلىڭلار!» دېدى (90). ئۇلار: «مۇسا قايتىپ كەلگەنگە قەدەر ئۇنىڭغا چوقۇنۇپىد-
مىز» دېيىشتى (91). مۇسا ئېيتتى: «ئى ھارۇن! ئۇلارنىڭ ئازغانلىقىنى كۆرگەن چېغىڭدا
(خۇدالىق ئۈچۈن غەزەپلىنىشتە) ماڭا ئەگىشىشتىن ساڭا نېمە توسالغۇ بولدى؟ مېنىڭ
بۇيرۇقىمغا خىلاپلىق قىلىدىڭمۇ؟» [92-93] ھارۇن ئېيتتى: «ئى قېرىندىشىم! مېنىڭ
ساقلىمىنى ۋە چېچىمىنى تارتىمىغىن، مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ، ئىسرائىل ئەۋلادىنى
بۆلۈۋېتىپسەن، سۆزۈمگە دىققەت قىلماپسەن، دېيىشىڭدىن قورقۇنۇم» (94). مۇسا ئېيتتى:
«ئى سامىرى! سەن نېمە بولىدۇ؟ (يەنى مۇنداق يامان ئىشنى قىلىشتىن غەرىزىڭ
نېمە؟)» (95) سامىرى ئېيتتى: «مەن ئۇلار كۆرمىگەننى كۆردۈم، ئەلچى (يەنى جىبرىئ-
ئىل) نىڭ ئىزىدىن بىر چاڭگال توپىنى ئالدىم-دە، ئۇنى (موزايغا) چاپتىم (شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ-
دىن موزايىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز چىقتى)، شۇنىڭدەك (بۇنى) ماڭا نەپىس چىرايلىق كۆر-
سەتتى» (96). مۇسا (سامىرىغا) ئېيتتى: «سەن بارغىن! سەن ئۆمۈرۋايەت (كۆرگەنلا كىشىگە) ماڭا
يېقىنلاشماڭلار! دېگەيسەن (يەنى سېنىڭ كىشىگە يېقىنلاشماسلىقىڭ، كىشىنىڭ ساڭا يېقىنلاشماسلىقى
بۇ دۇنيادا ساڭا بېرىلگەن جازادۇر)، شۈبھىسىزكى (ئاخىرەتتە جازالىنىدىغان) مۇئەييەن بىر ۋاقىتتا
بار، اللە ساڭا قىلغان بۇ ۋەدىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، سەن ھامان چوقۇنۇپ كېلىۋاتقان ئىلاھىڭغا
قارىغىن، بىز ئۇنى چوقۇم (ئوتقا) كۆيدۈرمىز، ئاندىن ئۇنىڭ (كۈلىنى) دېڭىزغا چېچىۋېتىمىز» (97).

قَالُوا مَا خَلَقْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلَكِنَا وَلَكِنَّا خَلَقْنَا أَنْفُسَنَا وَأَنْفَ الْبَنِي إِسْرَءِيلَ
فَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابَهُمْ عَذَابَ جَدِّ الْأَخْيَارِ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُهُمْ وَإِلَهُمُوسَى وَهَارُونَ فَقَالُوا
كَلْبًا بَرًّا وَالْأَخْيَارُ هُمْ أَصْحَابُ الْآيَاتِ وَقَالَ هَارُونُ مِنْ قَبْلٍ يَوْمَئِذٍ إِنَّمَا أَفْتَضِلْتُكُمْ
بِهِمْ وَأَنَا مِنَ الْمَرْغُوبِينَ وَأَطِيعُوا أَمْرِي قَالُوا لَنْ نَسْمَعَ
عَلَيْكَ عَظِيمِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى قَالَ يَهُودُ مَا
مَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا أَكَلَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرُ الْعَمَلِ فَقَالَ مُوسَى
قَالَ يَهُودُ مَا أَفْتَضِلْتُكُمْ بِهِمْ وَلَكِنِّي أَتَى خَشْيَتُ أَنْ
تَقُولَ قَوْلَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي قَالَ
فَمَا خَطْبُكَ يَا مَرْيَمُ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ
فَقَبَضْتُ فَضْلاً مِنْ رَبِّي وَالرَّسُولُ فَبَذَلَهَا فَإِنَّكُلَّ فَتْنَةٍ
لِي تُفْسِدَ قَالَ فَادْهَبِي وَأَنْكِحِي الْحَوِيلَ أَنْ تَقُولَ لَكَ
مِسَاسٌ وَإِنَّكَ مَوْعِدُكَ لَنْ تَخْلَفَهُ وَانْظُرِي إِلَى إِلَهِكَ الَّذِي
كَذَّبْتِ عَلَيْهِ عَالَمُ الْخَلْقِ لَنْ يَنْصَرِفَتْهُ فِي الْيَوْمِ نَافَا ۝

سەلەرنىڭ ئىلاھىلار بىر اللە دۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ ھەر نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر (98). (ئى مۇھەممەد!) شۇنىڭدەك، ساڭا ئۆتكەنلەرنىڭ بەزى خەۋەرلىرىنى بايان قىلىمىز، ساڭا ئۆز تەرىپىمىزدىن قۇرئاننى ئاتا قىلدۇق (99). كىمكى قۇرئاندىن يۈز ئۆرۈپ-دىسەن، ئۇنىڭغا قىيامەت كۈنى (چوڭ گۇناھ-تىن) ئېغىر يۈك يۈكلىنىدۇ (100). (ئۇ گۇناھى ئۈچۈن بېرىلگەن ئازابىنى مەڭگۈ تارتىدۇ) قىيامەت كۈنى ئۇلارغا يۈكلىنىگەن بۇ يۈك نېمە-دېگەن يامان! (101) بۇ سۇر چېلىنىدىغان كۈندۇر، بۇ كۈندە (شەكلى ئۆزگەرگەن) كۆك كۆزلۈك (قارا يۈزلۈك) گۇناھكارلارنى يىغىمىز (102). (قىيامەتنىڭ دەھىشتىنى كۆرۈپ دۇنيادا تۇرغان ۋاقتى قىسقا بىلىنگەنلىكتىن) (ئۇلار) «دۇنيادا» پەقەت ئون كۈن تۇردۇڭلار، دېيىشىپ پىچىر-لىشىدۇ (103). ئۇلارنىڭ دەيدىغانلىرىنى بىز

ئويىدىن بىلىمىز، ئەينى زاماندا ئۇلارنىڭ ئەڭ توغرا سۆزلەيدىغىنى: «سەلەر پەقەت بىر كۈن تۇردۇڭلار» دەيدۇ (104). ئۇلار سەندىن تاغلار توغرىلۇق (يەنى تاغنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى توغرىلۇق) سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «بەرۋەردىگارىم ئۇلارنى كۆكۈم-تالقان قىلىپ (ئاندىن شامالنى ئەۋەتىپ ئۇنى سۈرۈيدۇ) (105). ئۇلارنى تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرىدۇ (106). ئۇ يەرلەردە نە چوڭقۇرلۇقنى، نە ئېگىزلىكنى كۆرمەيسەن» (107). بۇ كۈندە (كىشىلەر اللەنىڭ مەھشەرگاھقا) دەۋەت قىلىۋېتىلگەنلىكىنى، قىغىر كەتمەيدۇ، مەرھەمەتلىك اللەنىڭ ئۇلۇغلىقى ۋە ھەيۋىتىدىن قورقۇپ، بارلىق ئاۋازلار بېسىدۇ، پىچىرلاشقاندىن باشقىنى ئاڭلىمايەن (108). بۇ كۈندە مەرھەمەتلىك اللە ئىزىنى بەرگەن ۋە سۆزىدىن اللە رازى بولغان ئادەمنىڭ شاپائىتىدىن باشقا ھېچقانداق شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ (109). اللە ئۇلارنىڭ ئالدىدىكىنى ۋە كەينىدىكىنى بىلىدۇ، ئۇلار بولسا ئۇنى بىلمەيدۇ (110). گۇناھكارلار مەخلۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچى (مەڭگۈ) ھايات اللە غا ئېگىلىدۇ، اللە غا شېرىك كەلتۈرگەنلەر شەكسىز زىيان تارتىدۇ (111). مۇسنى تۇرۇپ ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار يامانلىقلارنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىن ۋە ياخشىلىقلارنىڭ كېمىيىپ كېتىشىدىن قورقمايدۇ (112). ئۇلارنىڭ تەقۋادار بولۇشلىرى ئۈچۈن ياكى ئۇلارنى ۋەز-نەسىمەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، ساڭا نەرىبە قۇرئاننى نازىل قىلدۇق ۋە ئۇنىڭدا تۈرلۈك ئاگاھلاندۇرۇشلارنى بايان قىلدۇق (113).

فَقَالَ اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ۖ وَلَمَّا دَنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ وَلَمْ يُدْعَلْ يَزَارُ الْفَلَاكُ فَتَنَّا الْبَلَكَةَ اسْمُهَا الْآدَمُ فَسَجَدَ إِلَّا إِبْلِيسَ ۖ أَبَى ۖ فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا تَخْرُجَنَّ مَعَهُ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى ۖ إِنَّ لَكَ الْأَخْشَوْعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى ۖ وَأَنَّكَ لَا تَظَاهَرُ فِيهَا وَلَا تَقْفَى ۖ فَوَسَّوَسَ الْيَاسُفُ الْيَاسُفُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَتَاكَ عَلَى شَجَرَةٍ الْخُلْدِ وَمَنْ لَكَ الْإِبِلُ ۖ قَالَا لَا مَعْنَى قَدَتَا لَهُمَا سَوَاءُ لَنَا ۖ وَطَفِقَا يَخْضَعْنَ عَلَيْهِمَا مِنَ زُكُوفِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى ۖ ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى ۖ قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا لَيْسَ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِنَّمَا بَيْنُكُمْ مَوَدَّةٌ ۖ فَمِنْ أَيْنِهِ هَذَا إِفْلَاحُ بِلَاحٍ ۖ وَلَا تَقْفَى ۖ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ۖ وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى ۖ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ۖ قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسى ۖ

اللَّهُ (زاتى، سۈپىتى جەھەتتە پۈتۈن مەخلۇقاتتىن) ئۈستۈندۇر، ھەق پادشاھتۇر، (ئى مۇھەممەدا) ساڭا قۇرئاننىڭ ۋەھىسى تاماملىنىشتىن بۇرۇن ئوقۇشقا ئالدىراپ كەتمىگەن (يەنى جىبرىئىل ساڭا قۇرئاننى ئوقۇپ بېرىۋاتقاندا، بىللە ئوقۇشقا ئالدى- راپ كەتمەي، ئۇ تىلاۋىتىدىن فارىغ بولغۇچە تىڭشاپ تۇرغىن). «ئى پەرۋەردىگارم! ئىلىمنى زىيادە قىلغىن!» دېگەن (114). بىز ئىلگىرى ئادەمگە (دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېمەسلىكىنى) تەۋسىيە قىلدۇق، ئۇ (بۇ تەۋسىيىنى) يادىدىن چىقاردى، ئۇنىڭدا ھېچقانداق چىڭ ئىرادە كۆرمىسە (115). ئۆز ۋاقتىدا بىز پەرىشتىلەرگە: «ئادەمگە (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامغا) سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقىسى سەجدە قىلدى، ئۇ (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى (116). بىز دېدۇق: «ئى ئادەم! بۇ ھەقىقە- تەن سېنىڭ دۈشمىنىڭدۇر، خوتۇنىڭنىڭ دۈشمە-

نىدۇر، ئۇ سىلەر ئىككىڭلارنىڭ جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەبچى بولۇپ قالغۇسىن، (ئۇ چاغدا) سىلەر جاپا- مۇشەققەتتە قالغۇسىلەر (117). جەننەتتە سەن ھەقىقەتەن ئاچ قالمايسەن ۋە يالساڭچ قالمايسەن (118). ھەمدە ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئۇسساپ كەتمەيسەن، ئىسسىپ كەتمەيسەن» (119). شەيتان ئۇنىڭغا ۋەسۋە سەلىپ: «ئى ئادەم! ساڭا مەن (يېگەن ئادەم) ئۆلەيدىغان دەرەخنى ۋە زاۋال تاپماس پادشاھلىقنى كۆرسىتىپ قويالامۇ؟» دېدى (120). ئۇلار ئۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەت (دەرەخلىرىنىڭ) يوپۇرماقلىرى بىلەن سەتىرى ئەۋرەت قىلىشقا كىرىشتى، ئادەم پەرۋەردىگارنىڭ (ئەمرىگە) خىلاپلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئازدى (121). ئاندىن پەرۋەردىگارى ئۇنى تاللىدى، ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى ۋە ئۇنى ھىدايەت قىلدى (122). اللہ (ئادەم بىلەن ھەۋۋاغا) ئېيتتى: «سىلەر ھەممىڭلار جەننەتتىن بەزىڭلار بەزىڭلارغا دۈشمەن بولغان ھالدا چۈشۈڭلار، ئەگەر سىلەرگە مېنىڭ تەرىپىمدىن ھىدايەت كەلسە، كىمكى مېنىڭ ھىدايىتىمگە ئەگەشسە، ئۇ ئازمايدۇ ۋە ئاخىرەتتە شەقى بولمايدۇ» (123). كىمكى مېنىڭ زىكرىمدىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئۇنىڭ ھاياتى تار (يەنى خاتىرجەمسىز) بولىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇنى بىز كور قوپۇرمىز» (124). ئۇ: «ئى پەرۋەر- دىگارم! نېھىشقا مېنى كور قوپۇردۇڭ، ۋاھالەنكى، (دۇنيادىكى چاغدا) مېنىڭ كۆزۈم كۆرەتتىغۇ؟» دەيدۇ (125). اللہ ئېيتىدۇ: «شۇنىڭدەك، ساڭا (روشن) ئايەتلىرىمىز كەلدى، سەن ئۇلارنى تەرك ئەتتىڭ، سەن بۈگۈن شۇنىڭغا ئوخشاش تەرك ئېتىلىسەن» (126).

ھەددىدىن ئاشقان ۋە پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىگە ئىمان ئېيتىمىغانلارغا شۇنىڭغا ئوخشاش جازا بېرىد-
مىز، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر،
تېخىمۇ باقىدۇر (127). ئۇلاردىن ئىلگىرى تۇتكان
(يەنە مەيەلەرنى ئىنكار قىلغان) نۇرغۇن ئۈمەتلەرنى
ھالاك قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار ئۇقمايدۇ؟ ئۇلار شۇ
ئۈمەتلەرنىڭ ماكانلىرىدا مېڭىپ يۈرىدۇ، ئەقىل ئىگە-
لىرى ئۈچۈن ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر
بار (128). ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ ئازابىنى
ئۇلاردىن كېچىكتۈرۈشكە قىلىۋەتكەن ھۆكۈمى ۋە
ئالدىنلا بەلگىلەپ قويغان ۋاقتى بولمىسا ئىدى،
ئۇ چاغدا (ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشى) چوقۇم
ئىدى (129). ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، مەمنۇن
بولۇشۇڭ ئۈچۈن، كۈن چىقىشتىن ئىلگىرى، كۈن
پېتىشتىن بۇرۇن، كېچە ۋاقىتلىرىدا ۋە كۈن-
دۈزنىڭ دەسلەپكى ۋە ئاخىرقى ۋاقىتلىرىدا

وَكذلك يحزى من أسرف ولم يؤمن بآيات ربه ولعداب
الآخرة أشكوا أنقى أفلم يهدى لهم كم أهلكنا أن قبلهم من
القرآن يشعرون في سيكهم أن في ذلك آيات لاولي النى
ولولا كلمة سبقت من ربك لكان لزاما وأجل مسمى
فأصبر على ما يقولون وسمع محمد بنك قبل طلوع الشمس
وقل عمروها ومن أنابى أيل قبيح وأطراف النهار
لعلكم ترضى ولاتدكن عينيكم إلى ما منعنا به أرواحنا
منكم زهرة الحيرة الدنيا لنعلمهم فيه ويزدق ربك
خير وأبلى هو أمر أهلك بالصلوة وأصبر عليها لا
سكرك رزاق نحن نرزقك والعاقبة للمتقين وقالوا
لولا ياتينا بالآيات من ربنا ألو تاتينهم بيته ما في الضبي
الاولى ولولا أهلكناهم بعد آين من قبل لقالوا
ربنا ألو أرسلنا الأنار رسولاً فتبينهم اليك من قبل
أن نذلل ونحزى قل كل شئ رخص فتركضوا
فتسلمون من أصحاب الصراط السوي ومن أهدى

پەرۋەردىگارنىڭ تەسبىھ ئېيتقىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن) ۋە ھەممە
ئېيتقىن (130). بىز (كۇففارلاردىن) تۈرلۈك جامائەنى بەھرىمەن قىلغان دۇنيانىڭ
نېمەتلىرى ۋە زىبۇزىننەتلىرىگە كۆز سالغىن، بۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى سىنايمىز،
پەرۋەردىگارنىڭ رىزقى (يەنى ساۋابى بۇ پانىي نېمەتتىن) ياخشىدۇر ۋە ئەڭ
باقىدۇر (131). (ئى مۇھەممەد!) ئائىلە ئىدىكىلەرنى (ۋە ئۈمىتىڭنى) نامازغا بۇيرۇغىن،
ئۆزەڭمۇ ئۇنى ئادا قىلىشقا چىداملىق بولغىن، سەندىن بىز رىزىق تەلەپ قىلمايمىز.
ساڭا بىز رىزىق بېرىمىز، ياخشى ئاقسۈت پەقەت تەقۋادارلارغا خاستۇر (132). ئۇلار
(يەنى مۇشرىكلار): «مۇھەممەد) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بىزگە بىرەر مۆجىزە
كەلتۈرسىچۇ!» دەيدۇ، ئۇلارغا بۇرۇنقى ئۈمەتلەرنىڭ خەۋەرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان
قۇرئان كەلىمىدىمۇ؟ (133) ئەگەر بىز ئۇلارنى ئۇنىڭدىن (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى
ئەۋەتتىن) ئىلگىرى ھالاك قىلغان بولساق، ئۇلار چوقۇم: «نېمىشقا بىزگە بىرەر
پەيغەمبەر ئەۋەتمىدىڭ؟ بىز خار ۋە رەسۋا بولۇشتىن ئىلگىرى سېنىڭ ئايەتلىرىڭگە
ئەگىشەتتۇق» دەيتتى (134). ئېيتقىنكى، «ھەممە (سەلەرنىڭ ۋە بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنىڭ ئاقۇشتىنى)
كۈتمەكتە. سەلەرمۇ كۈتۈڭلار، كىمىلەرنىڭ توغرا يول ئىگىلىرى ئىكەنلىكىنى
ۋە كىمىلەرنىڭ ھىدايەت تاپقانلىقىنى (ئۇزاققا قالماي) بىلىسىلەر» (135).

(ئون يه تنجی پاره)

21- سوره نېبیا

هككده نازل بولغان، 112 ئايهت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىنىدىغان ۋاقىت (يەنى قىيامەت) يېقىنلاشتى، ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتتىدۇر، (قىيامەت توغرىسىدا) ئويلىنىشتىن يۈز ئۆرۈمەكتىدۇر⁽¹⁾. ئۇلارغا پەرۋەر-دىگارى تەرىپىدىن (قۇرئاندا) يېڭى ۋەز-نەسىھەت نازىل بولسلا، ئۇلار ئۇنىڭغا مەسخىرە قىلغان ھالدا قۇلاق سېلىشىدۇ⁽²⁾. ئۇلارنىڭ دىللىرى (اللەنىڭ كالامىدىن) غەپلەتتىدۇر، كاپىرلار ئۆزئارا: «بۇ

(يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) پەقەت ئوخشاش (ئاددى) بىر ئىنسان، سىلەر سېمە-رىنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئۇنى قوبۇل قىلا مەسلەر؟» دەپ يوشۇرۇن سۆزلىشىدۇ⁽³⁾. (پەيغەمبەر) ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم ئاسمان، زېمىندا ئېيتىلغان سۆزلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە (سۆزلىرىگە-لارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋاللىقلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر»⁽⁴⁾. (كاپىرلار) قۇرئان سېھىرىدۇر دەپلا قالمىستىن «بەلكى ئۇ (مۇھەممەدنىڭ) قالايىمىقان چۈشلىرىدۇر، بەلكى ئۇنى ئۆزى ئويدۇرۇپ چىقارغاندۇر، بەلكى ئۇ شائىردۇر، ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگە ئوخشاش بىزگە بىرەر مۆجىزە كەلتۈرسۇن» دېيىشتى⁽⁵⁾. ئۇلاردىن ئىلگىرى، بىز ھالاك قىلغان شەھەرلەردىن (يەنى ئاھالىسىدىن) ھېچقايسىسى ئىمان ئېيتىمىغان تۇرسا، (مۆجىزىلەرنى كۆرسەتسەك) ئۇلار ئىمان ئېيتامدۇ؟⁽⁶⁾ (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى (پەرىشتىلەرنى ئەمەس) پەقەت ئىنسانلارنىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئەگەر (بۇنى) بىلمىسەڭلار، ئەھلى ئىلىمدىن (يەنى تەۋرات، ئىنجىللارنى بىلىدىغانلاردىن) سورىڭلار⁽⁷⁾. پەيغەمبەرلەرنى تاماق يېمەيدىغان جەسەت قىلغىنىمىز يوق (يەنى ئۇلار بارلىق كىشىلەرگە ئوخشاش يەيدۇ، ئىچىدۇ) ھەمدە ئۇلار (دۇنيادا ئۆلمەي) مەڭگۈ قالدىغان بولغىنى يوق (يەنى ئۇلارمۇ بارلىق كىشىلەرگە ئوخشاش ۋاپات بولىدۇ)⁽⁸⁾. ئاندىن ئۇلارغا (ئۇلارغا ياردەم بېرىش، ئۇلارنى ئىنكار قىلغانلارنى ھالاك قىلىشتىن ئىبارەت) ۋەدىمىزنى راست قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى ۋە بىز خالىغانلارنى قۇتقۇزدۇق، (كۈڧرىدا ۋە گۇمراھلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنى ھالاك قىلدۇق⁽⁹⁾، سىلەرنىڭ شان-شەرىپىڭلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) سىلەرگە ھەقىقەتەن نازىل قىلىپ بەردۇق. (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر؟⁽¹⁰⁾ بىز (ئاھالىسى) كۇڧفار بولغان نۇرغۇن شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلاردىن كېيىن (ئورنىغا) باشقا قەۋمنى پەيدا قىلدۇق⁽¹¹⁾.

ئۇلار بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ (كەلگەنلىكىنى) ھېس قىلغان چاغدا ئۈشۈمۈتۈ قاپىدۇ (12). (پەرشتىلەر ئۇلارغا مەسخىرە قىلىپ ئېيتتى) «قاچماڭلار، باياشات تۇرمۇشۇڭلارغا، تۇرالغۇ جايلىرىڭلارغا قايتىڭلار، سىلەردىن (مۇھىم ئىشلاردا مەسلىھەت) سورىلىشى مۇمكىن» (13). ئۇلار: «ۋاي ئىست! ھەقىقەتەن بىز زالىم بولۇپتۇق» دېيىشتى (14). ئۇلارنى ئورۇلغان زىرائەتتەك ھالەك قىلىپ، جانلىرىنى ئالغىنىمىزغا قەدەر، ئۇلار يۇقىرىقى پەريادىنى تەكرارلاپ تۇردى (15). بىز ئاسماننى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئويناپ ياراتقىنىمىز يوق (يەنى ئۇلارنى بىكار ياراتماستىن، قۇدرىتىمىزنىڭ ئالامەتلىرى سۈپىتىدە ياراتتۇق) (16). ئەگەر بىز ئىچ پۇشۇقى قىلماقچى بولساق، قېشىمىزدىكى نەرسىلەر بىلەن

قىلاتتۇق، ئەگەر (شۇنى) ئىرادە قىلغان بولساق (لېكىن بۇ ئۇلۇغ زاتىمىزغا مۇھال بولغانلىقتىن ئۇنداق قىلىشنى ئىرادە قىلىدۇق) (17). بىز ھەق ئارقىلىق باتىلغا ھۇجۇم قىلىمىز، ھەق باتىلنى يوقىتىدۇ، باتىل ناكاھان يوقىلىدۇ، (ئى كۇفكارلار جامائەسى! اللەنى بالىسى بار، خوتۇنى بار دەپ) سۈپەتلىگەن سۆزۈڭلاردىن سىلەرگە ۋاي! (18) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ ئىلكىدندۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى پەرشتىلەر) اللەنىڭ ئىبادىتىدىن تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تارتمايدۇ ۋە ھېرىپىمۇ قالمايدۇ (19). ئۇلار كېچە-كۈندۈز تەسبىئ ئېيتىدۇ، بوشاشمايدۇ (20). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) زېمىندىكى نەرسىلەرنى ئىلاھ قىلىۋالدى، ئۇلار (يەنى بۇ نەرسىلەر) ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرە-لەمدۇ؟ (21) ئەگەر ئاسمان-زېمىندا اللەدىن باشقا ئىلاھلار بولسا ئىدى، (كائىناتنىڭ تەرتىپى) ئەلۋەتتە بۇزۇلاتتى، ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى اللە ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (22). اللەنىڭ قىلغانلىرىدىن سوئال-سوراق قىلىنمايدۇ (23). ئۇلار اللەنى قويۇپ، باشقا مەبۇدلارنى ئىلاھ قىلىۋالدىمۇ؟ ئېيتقىنكى: «(بۇنىڭغا) دەلىللىڭلارنى كۆرسىتىڭلار، مانا بۇ مەن بىلەن بىللە بولغانلارنىڭ كىتابى (يەنى قۇرئان) دۇر ۋە مەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ (تەۋرات، ئىنجىل قاتارلىق) كىتابىدۇر، ئۇلارنىڭ تولىسى ھەقىقىي ئۇقمايدۇ، ئۇلار (تەۋھىد) تىن يۈز ئۆرۈگۈچىلەردۇر» (24).

فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْتَدُّونَ ۖ لَا تَرْجِعُهُمْ
إِلَى مَآثِرِكُمْ قُلُوبُهُمْ وَمَسَكِيكُمْ أَعْيُنُكُمْ تَنصُرُونَ ۝
قَالُوا لَوْلَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۖ فَمَا لَنَا بِنُصْرَتِكَ دَعْوَانَا حَتَّى
جَعَلَهُمْ حِجَابًا مُّبِينًا ۖ وَخَالَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ
وَمَا بَيْنَهُمَا لَعِينًا ۖ وَكَانَ أَنْ تَخْشَى لَهْوَ الرَّغَى نُهُ
مِنْ لَدُنَّا إِنَّ كُنَّا لَمُجِيبِينَ ۖ بَلْ نَقُذُّ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ
فَقِيْدٌ مَخْهُ ۖ إِذَا هُوَ أَوْقَى وَلَكُمْ الْوَيْلُ بِمَا أَفْسَعْتُمْ
وَلَا مَنْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَخْشَى لَهْوَ
عَنِ عِبَادَتِهِ ۖ وَلَا يَسْتَحْصِرُونَ ۖ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
لَا يَفْتُرُونَ ۖ أَمْ أَغْنَاهُ اللَّهُ مِنَ الْإِثْمِ ۖ هُمْ يُبْصِرُونَ ۖ
لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ
الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ۖ لَا يُشِكُّ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ
يُكْسَرُونَ ۖ أَمْ أَغْنَاهُ مِنْ دُونِ آلِهَةٍ ۖ قُلْ هَاتُوا
بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي ۖ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ۝

(ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى ئۇ مەھەلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: «مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ماڭسلا ئىبادەت قىلىڭلار» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (25). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار): «اللە نىڭ (پەرشتىلەردىن) بالىسى بار» دېيىشتى، ئۇنداق ئەمەس. اللە (بۇنىڭدىن) پاكىتۇر، (پەرشتىلەر اللە نىڭ) ھۈرمەتلىك بەندىلىرىدۇر (26). ئۇلار اللە غا ئالدى بىلەن سۆز قىلىشقا پېتىنالمىدۇ، ئۇلار اللە نىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلدۇ (27). اللە ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىنى ۋە قىلماقچى بولغانلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلار اللە رازى بولغانلارغىلا شاپائەت قىلىدۇ، اللە نىڭ ھەيۋىسىدىن تىترەپ تۇرىدۇ (28). ئۇلاردىن كىمكى، مەن اللە دىن باشقا ئىلاھمەن، دەيدىكەن،

ئۇنى دوزاخ بىلەن جازا لايىمىز، زالىملارنى شۇنداق جازا لايىمىز (29). كاپىرلار بىلمەمدۇكى، ئاسمانلار بىلەن زېمىن بىر-بىرىگە تۇتاش ئىدى، ئۇلارنى ئايرىۋەتتۇق، ھەممە جانلىق مەۋجۇ-داتنى سۇدىن ياراتتۇق، ئۇلار (اللە نىڭ قۇدرىتىگە) ئىشەنمەمدۇ؟ (30) يەر تەۋرەپ ئۇلارنىڭ خاتىرجەمسىز بولماسلىقى ئۈچۈن، بىز زېمىندا تاغلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنى (سەپەردە) كۆزلىگەن مەقسەتلىرىگە يېتىۋالسا بولىدۇ، تاغلاردا كەڭ يوللارنى ياراتتۇق (31). ئاسماننى بىز بىخەتەر ئۆگزە قىلدۇق، ھالبۇكى، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئاسماندىكى (كۈن، ئاي، يۇلتۇزلارغا ئوخشاش اللە نىڭ بارلىقىنى ۋە ئۇنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلەردىن غەپلەتتىدۇر (32). اللە كېچىنى ۋە كۈندۈزنى، كۈننى ھەم ئاينى ياراتتى. ئۇلارنىڭ ھەربىرى (ئۆزىگە خاس) پەلەكتە سەيىر قىلىدۇ (33). (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى (ئىنسانلاردىن) ھېچ كىشىنى مەڭگۈ ياشاتقىنىمىز يوق، سەن ئۆلسەڭ، ئۇلار مەڭگۈ ياشامدۇ؟ (بۇنداق بولۇش ھەرگىزمۇ ئۇلارغا مۇيەسسەر بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ) (34) ھەربىر جان ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنى بىز يامانلىققا مۇپتىلا قىلىش، ياخشىلىق بېرىش ئارقىلىق سىنايمىز. سىلەر بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىسىلەر (ئەمەلىيلىكلەرگە يارىشا جازا لايىمىز) (35).

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنْهُ
لَإِلَهِ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ۖ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا
سُبْحَنَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ۖ لَا يَتَقَبَّلُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ
يَاخِرُونَ ۖ يَعْبَأُونَ بِكُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ۖ
وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَلْيَنْكُرْ إِنِجَاهَهُمْ
كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ۖ وَلَكُمِ الدِّينُ كَمَا بَدَأْنَا
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتْ رَاقًا فَتَفَقَّحْنَاهَا مِنْ الْمَاءِ
فَكُل شَيْءٌ حَيٍّ أَفْلَا يُؤْمِنُونَ ۖ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيًا
لِتَبِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سِيلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ۖ
وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ۖ
وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ وَالنَّهَارَ وَاللَّيْلَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ
فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ۖ وَمَا جَعَلْنَا لَكُمُ الرِّمَازَ فِي الْغُلُوبِ
أَفَلَا تَرَىٰ مَثَلَهُمُ الْغُلُوبِ ۖ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ
الْمَوْتِ وَبَلَّوْكُمْ بِالْأَلْسِنَةِ وَالْخَيْرِ فَنَسُوا وَأَلْبَسُوا الْحُجُوتَ ۖ

كاپرلار سېنى كۆرگەن چاغدا: «سەلەرنىڭ مەبۇد-
لەرنىڭلارنى ئەيىبلەيدىغان ئادەم مۇشۇمۇ؟» (دېيىشپ)
سېنى مەسخىرە قىلىشىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار مەرھەمەت-
لىك اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان قۇرئاننى ئىنكار
قىلىشىدۇ (36). ئىنسان ئالدىراخغۇ يارىتىلغان، سەلەرگە
ئالامەتلىرىمنى (يەنى ماڭا ئاسسىلىق قىلغانلارنى
جازالىيالايدىغانلىقىمنى) كۆرسىتىمەن. (ئۇنىڭ ۋاقتى
سائىتىدىن بۇرۇن) مېنى ئالدىرىتىپ كەتمەڭلار (37).
ئۇلار: «(سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە
(يەنى بىزگە ۋەدە قىلىنغان ئازابنىڭ يۈز بېرىدىغان
ۋاقتى) قاچان؟» دېيىشىدۇ (38). ئەگەر كاپىرلار ئۇ
چاغدا يۈزلىرىدىن، دۈمبىلىرىدىن ئازابىنى دەپنى
قىلالايدىغانلىقلىرىنى ۋە ھېچقانداق ياردەمگە
ئېرىشەلمەيدىغانلىقلىرىنى بىلسە ئىدى (ئازابىنىڭ
بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلمايتتى) (39). لېكىن

وَإِذَا دَاوُدَ الَّذِي كَفَرَ وَإِنْ يَتَّبِعُونَكَ إِلَّا هُوَ وَالْأَنبِيَاءُ
الَّذِينَ يَدْعُونَكَ إِلَيْهِمْ وَهُمْ يَدْعُونَكَ الرَّحْمَنُ هُمْ كَرِيمُونَ ①
خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ فَأَنْزَلْنَاهُ فِي الْوَحْيِ فَأَلَمَتْهُ الْغُلُوبُ ②
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ③ كُفِرَ
الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا لَكِنَّا كُنَّا صَادِقِينَ ④ كُفِرَ
عَنْ ظُهُورِهِمْ وَكُفِرَ عَنْهُمْ يُصَرُّونَ ⑤ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً
فَتَنبَهُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدًّا وَلَا هُمْ يَنْظُرُونَ ⑥
وَلَقَدْ أَسْرَفْتُمْ بِبُيُوتِ قَيْسٍ قَتْلَ الْبَنَاتِ سَجَرُوا
مِنْهُمَا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَفْتُونَ ⑦ قُلْ مَنْ يَكْفُرْ بِالْأَنْبِيَاءِ
وَالْأَنْبِيَاءِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ⑧
أَمَهُمُ اللَّهُ لَسْتُ عَنْهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ
أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ يَتَأَيَّدُونَ ⑨ بَلْ مَتَّعْنَا هَؤُلَاءَ وَ
آبَاءَهُمْ حَيَاتٍ طَالَّ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ تَأْتِي
الْأَرْضَ نَقْعًا مِنْ أَوْفَى أَوَّلِهَا أَمْ هُمْ الْغَالِبُونَ ⑩ قُلْ إِنَّمَا
أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ⑪

قىيامەت ئۇلارغا تۈيۈقسىز كېلىدۇ-دە، ئۇلارنى ھەيرەتتە قالدۇرىدۇ، ئۇلار قىيامەتكە قارشىلىق
كۆرسىتەلمەيدۇ، ئۇلارغا (تەۋبە قىلىۋېلىش ۋە ئۆزىگە بايان قىلىش ئۈچۈن) مۆھلەتسىمۇ بېرىل-
مەيدۇ (40). سەندىن ئىلگىرى ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر مەسخىرە قىلىندى، ئۇلارنى
مەسخىرە قىلغۇچىلارغا مەسخىرە قىلغانلىقىنىڭ جازاسى بولغان ئازاب نازىل بولدى (41). (ئى
مۆھەممەد! مەسخىرە قىلغۇچىلارغا) «سەلەرنى كېچىدە ۋە كۈندۈزدە مەرھەمەتلىك اللەنىڭ
ئازابىدىن كىم ساقلايدۇ؟» دېگىن، بەلكى ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ كالامىدىن يۈز ئۆرۈگۈچە-
لەردۇر (42). ئۇلارنىڭ بىزدىن باشقا ئۆزلىرىنى (قوغدايدىغان) مەبۇدلىرى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ
(چوقۇنۇۋاتقان) مەبۇدلىرى ئۆزلىرىنى قوغداشقىمۇ قادىر بولالمايدۇ، بىزنىڭ ياردىمىمىزگىمۇ
ئېرىشەلمەيدۇ (43). بۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) ۋە ئۇلارنىڭ ئەجداتلىرىنى (دۇنيانىڭ مال-مۈل-
كىدىن) بەھرىمەن قىلدۇق، ھەتتا (شۇ نېمەت ئىچىدە) ئۇلارنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولدى. ئۇلارنىڭ
زېمىنىنىڭ ئەتراپىنى (مۇسۇلمانلارغا ئىگەللىتىش بىلەن) قەدەممۇقەدەم تاراپتىپ بېرىۋاتقانلىقى-
مىزنى ئۇلار بىلىمەيدۇ؟ (ئەھۋال مۇشۇنداق ئىكەن) ئۇلار غالىب ھېسابلىنامدۇ؟ (مەغلۇپ ھېساب-
لىنامدۇ؟) (44) (ئى مۆھەممەد!) «مەن سەلەرنى پەقەت ۋەھىي ئارقىلىق ئاگاھلاندۇرمىەن» دېگىن.
كاسلار ئاگاھلاندۇرۇلغان چاغدا دەۋەتنى ئاڭلىمايدۇ (ئى مۇشرىكلار! سەلەر سەركەشلىكڭلارنىڭ قات-
تىقلىقىدىن خۇددى گاسقا ئوخشاش دەۋەتنى ئاڭلىمايسىلەر، ۋەز-نەسەھەتنى قوبۇل قىلمايسىلەر) (45).

ئەگەر ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭدىن ئازغىنا ئازاب يەتسلا، ئۇلار چوقۇم: «ۋاي ئىستى! (اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىپ) ھەقىقەتەن (ئۆزى-مىزگە) زۇلۇم قىلىپتۇق» دەيدۇ (46). قىيامەت كۈنى بىز (ئەمەللەر تارتىلىدىغان) ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئادەمنىڭ ياخشىلىقى كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ، يامان ئادەمنىڭ يامانلىقى ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاغلىق ئەمەلى يولسىمۇ، ئۇنى ھازىر قىلىمىز، (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىشقا بىز يېتەرلىكىمىز (47). بىز ھەقىقەتەن مۇسا بىلەن ھارۇنغا قۇرقاننى (يەنى ھەق بىلەن باتلىنى، ھالال بىلەن ھارامنى، ھىدايەت بىلەن گۇمراھلىقنى ئايرىغۇچى تەۋراتنى)، نۇرنى، تەقۋادارلارغا (پايدى-لىنىدىغان) ۋەر-نەسىھەتنى بەردۇق (48). تەقۋادار-

وَلَمَّا مَسَّهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يُوَيْسَا إِنَّكَ عَلِيمُ بِأَمْرِنَا ۖ وَلَنُصَبِّحُ الْمَوَازِينَ الْعِظِيمَةَ فَلَا تَنَالُهُمُ النَّفْسُ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ حَرْدَلٍ آتَيْنَاهُمَا وَكُنْ بِمَا حَبِيبِينَ ۖ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ۖ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنْ السَّاعَةِ مُنْتَظِرُونَ ۖ وَهَذَا ذِكْرُ بَرٍّ كَرِّمٍ إِنَّمَا أَتَى النَّهْلَ يُنْكَرُونَ ۖ وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ ۖ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذَا الْعَمَلُ السَّيِّئُ فَأَنَّهُمْ كُفَرُوا بِآيَاتِنَا أَتَانَا الْهَاجِثِينَ ۖ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۖ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ ۖ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَذِنُ لَكُمْ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَصْنَاهُمْ قَبْدَانُ تُولُؤْمُنَا ۖ وَإِنَّا لَكَاظِمُونَ ۖ

لار پەرۋەردىگارنى كۆرمەي تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قورقۇدۇ ھەمدە ئۇلار قىيامەتنىڭ (دەھشتىدىن) تىترىگۈچىلەردۇر (49). بۇ بىز (سىلەرنىڭ تىلىڭلاردا) نازىل قىلغان مۇبارەك قۇرئاندىر. (ئى ئەرەب جامائەسى! ئۇ شۇنچە روشەن تۇرسىمۇ) سىلەر ئۇنى ئىنكار قىلامسىلەر؟ (50) (مۇسا، ھارۇنلاردىن بۇرۇن) بىز ئىبراھىمغا ھەقىقەتەن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىق يوللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ھىدايەت ئاتا قىلغان ئىدۇق، بىز ئۇنىڭ (پەيغەمبەرلىكىنىڭ ئەھلى) ئىكەنلىكىنى بىلەتتۇق (51). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم (كۇفكارلار چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارنى مەنسىتمەي) ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە: «سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇ بۇتلار نېمە؟ (يەنى نېمە ئۈچۈن بۇ بۇتلارغا چوقۇنۇنسىلەر؟)» دېدى (52). ئۇلار: «ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ بۇتلارغا ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىمىز (يەنى ئۇلارغا ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا تەقلىت قىلىپ چوقۇنمىز)» دېدى (53). ئىبراھىم: «سىلەرمۇ، ئاتا-بوۋاڭلارمۇ (پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان، ئاڭلىمايدىغان جانسىز بۇتلارغا چوقۇنغانلىقىڭلار ئۈچۈن) ھەقىقەتەن روشەن گۇمراھلىقتا سىلەر» دېدى (54). ئۇلار: «سەن راست دەۋاتامسەن؟ ياكى چاقچاق قىلىۋاتامسەن؟» دېدى (55). ئىبراھىم ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، سىلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشىڭلارغا لايىق) پەرۋەر-دىگارڭلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇلارنى ئۇ ياراتقان، مەنمۇ ئۇنىڭغا (قەتئى دەلىللەر بىلەن) گۇۋاھلىق قىلغۇچىلاردىنمەن (56). اللە بىلەن قەسەمكى، سىلەر قايتىپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم بۇتلىرىڭلارنى (چېقۇۋېتىشىڭىز) ئامالنى قىلىمەن» (57).

ئىبراھىم بۇتلارنى چېقىپ پارچە - پارچە قىلىۋەتتى، ئۇلارنىڭ قايتىپ كېلىپ (بۇتلارنى كىمنىڭ چاققانلىق قىلىشى سورىشى ئۈچۈن) پەقەت چوڭ بۇتنى (چاقماي) قالدۇردى (58). (ئۇلار بايرىمىدىن قايتىپ كېلىپ بۇتلارنىڭ چېقىۋېتىلگەنلىكىنى كۆرۈپ) «بۇتلاردىن مېنى مۇنداق قىلغان كىم؟ ئۇ ھەقىقەتەن زالىم ئىكەن» دېدى (59). (ئۇلارنىڭ بەزىسى) «ئىبراھىم ئاتلىق بىر يىگىتنىڭ ئۇلارنى ئەيىبلەگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدۇق (يەنى شۇ قىلغان بولۇشى مۇمكىن)» دېدى (60). ئۇلار (يەنى نەمرۇد ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرى): «ئىبراھىمنى كىشىلەرنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىڭلار، (ئىبراھىمنىڭ بۇتلارنى ئەيىبلەگەنلىكىگە) ئۇلار گۇۋاھلىق بەرسۇن» دېدى (61). ئۇلار: «ئىبراھىم! بۇتلارنىڭ مۇشۇنداق قىلغان سەنىۋ؟» دېدى (62). ئىبراھىم: «(ياق) بەلكى ئۇلارنىڭ مۇنۇ

فَجَعَلَهُمْ جُودًا إِلَّا كِبْرَ اللَّهِ هَلْ لَهُمْ لَدَيْهِ جَعُونَ ﴿٥٨﴾
قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ إِنَّهُ لَكِنَّ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾
سَبْعًا قَتَلْنَا بِأَيْدِيهِمْ قَاتِلَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٠﴾
قَاتِلَ إِبْرَاهِيمَ عَلَى آعَيْنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦١﴾
قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٢﴾
كِبْرَهُمْ هَذَا أَفَسَوْهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْظُرُونَ ﴿٦٣﴾
أَفَسَوْهُمْ قَالُوا لَكُمْ أَنْتُمْ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾
رَبُّهُمْ لَعَلَّ عِلْمَ سَامُورَاءَ يَنْظُرُونَ ﴿٦٥﴾
مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّهُمْ ﴿٦٦﴾
لَكُمْ وَلِمَنْ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾
قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾
قُلْنَا إِنَّا لَمَعْنُ بِذِكْرِ آلِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾
بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمْ الْآخِرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا
إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَعَدْنَا لَكَ
إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾

چوڭى شۇنداق قىلدى، ئەگەر ئۇلار سۆزلىەلسە، (كىمنىڭ چاققانلىقىنى) ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىدىن سوراپ بېقىڭلار!» دېدى (63). ئۇلار بىر - بىرىنى ئەيىبلەپ: «(سىلەر بۇتلارغا چوقۇنۇشتا) ھەقىقەتەن زالىملىقلار» دېدى (64). ئاندىن ئۇلار (خىجالەتچىلىكتىن) باشلىرىنى تۆۋەن سېلىپ: «بۇلارنىڭ گەپ قىلالايدىغانلىقىنى سەن ئوبدان بىلىسەنغۇ؟» دېدى (65). ئىبراھىم ئېيتتى: «سىلەر اللەنى قويۇپ سىلەرگە ھېچ پايدا يەتكۈزەلمەيدىغان ۋە زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنمايسىلەر؟» (66) سىلەرگە ۋە اللەنى قويۇپ سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارغا تۇفى! سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟» (67) ئۇلار ئېيتتى: «ئىبراھىمنى كۆيدۈرۈڭلار، ئىلاھلىرىڭلارغا ياردەم بېرىڭلار، ئەگەر ئۇلارغا ھەقىقىي ياردەم بەرمەكچى بولساڭلار» (68). بىز ئوتقا: «ئى ئوت! ئىبراھىمغا سالقىن ۋە ئامانلىق (بەخش ئېتىدىغان) بولۇپ بەرگىن» دېدۇق (69). ئۇلار ئىبراھىمغا زىيانكەشلىك قىلماقچى بولدى، بىز ئۇلارنى ئەڭ زىيان تارتقۇچى قىلدۇق (70). بىز ئىبراھىم بىلەن لۇتىنى قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى بىز ئەھلى جاھان ئۈچۈن بەرىكەتلىك قىلغان زېمىنغا كۆچۈردۇق (71). بىز ئۇنىڭغا (يەنى ئىبراھىمغا) ئىسھاقنى بەردۇق، (ئۇ پەرۋەردىگارىدىن سورىمىسۇن) يەتقۇنى ئوشۇق بەردۇق (يەنى يەتقۇب ئەلەيھىسسالامنى نەۋرە قىلىپ ياكى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلۋىدىن زىيادە قىلىپ بەردۇق)، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ياخشى ئادەملەر قىلدۇق (72).

ئۇلارنى بىزنىڭ ئەمرىمىز بويىچە (كىشىلەرنى بىزنىڭ دىنىمىزغا) يېتەكلەيدىغان پېشۋالار (يەنى پەيغەمبەرلەر) قىلدۇق، ئۇلارغا بىز ياخشى ئىشلارنى قىلىشنى، ناماز ئوقۇشنى، زاكات بېرىشنى ۋەھىي قىلدۇق، ئۇلار بىزگە خالىس ئىبادەت قىلاتتى (73). لۇتقا پەيغەمبەرلىكنى ۋە ئىلىمنى ئانا قىلدۇق (لۇت ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقان، ئەگەشكەن ۋە ئۇنىڭ بىلەن ھىجرەت قىلغان ئىدى)، ئۇنى (ئاھالىسى بىلەن) چىچىۋاللىق، قاراقچىلىق قاتارلىق) يامان قىلىقلارنى قىلىدىغان شەھەردىن قۇتقۇزدۇق، ھەقىقەتەن ئۇلار يامان پاسىق قەۋم ئىدى (74). بىز ئۇنى رەھىمىتىمىز دائىرىسىگە كىرگۈزدۇق، ئۇ ھەقىقەتەن ياخشىلاردىن ئىدى (75). ئۇنىڭ (قىسسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (مەزكۇر پەيغەمبەرلەردىن) بۇرۇن (قەۋمىگە، پەرۋەردىگارىم يەر يۈزىدە كۇفۇرلاردىن بىرىنىمۇ قويىمىغىن، دەپ بەتدۇئا قىلغان ئىدى)، بىز ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى ۋە

وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يُهَدُّونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْحَدِيثِ وَآقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَيْنَاهُمُ الزَّكَاةَ وَكَانُوا بِلَاغِدِينَ ۖ وَلَوْحًا مِّنْهُنَّ عَلَمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقُرْبَىٰ ۚ إِنَّهُ كَانَ تَحِيًّا ۖ كَانَتْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْفٰكِرِ ۚ كَانُوا قَوْمًا سَوِيًّا ۖ وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ ۖ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۚ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا سَوِيًّا ۖ فَأَعْرَضْنَاهُمُ عَنْ قَوْمِهِمْ ۖ وَكَانُوا دُورًا ۖ وَسَلَّمْنَاهُ إِذْ يَخْلُبُ فِي الْغُرَىٰ إِذْ نَفَثَ فِيهِ الْعِمُ الْقَوْمِ وَكَانَ الْخَكِيمُ ۖ شِهْدِينِ ۖ فَفَهَّمْنَاهُ سُلَيْمٰنَ ۖ وَكَانَ آتِيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۖ وَسَخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجَبَالِ يُسَبِّحُ وَالطَّيْرُ وَكَانَ مُعْتَدِلًا ۖ وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبِيسٍ لِّكُلِّ مَقْصُودٍ مِّنْ أَمْرٍ ۖ لَّكُم مِّنْهُ نَافَعٌ كَثِيرٌ إِن كُنتُمْ شَاكِرِينَ ۖ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ عِلْمٌ ۖ

ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى (ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى) بۈيۈك بالادىن (يەنى توبان بالاسىدا غەرق بولۇشتىن) قۇتقۇزدۇق (يەنى نۇھنى قەۋمىنىڭ شەرىدىن قۇتقۇزۇپ، ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق) (76). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان قەۋمگە قارشى ئۇنىڭغا ياردەم بەردۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن يامان قەۋم ئىدى. ئۇلارنىڭ (بىرىنىمۇ قويماي) ھەممىسىنى غەرق قىلدۇق (77). داۋۇد بىلەن سۇلەيماننىڭ (قىسسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا بىز قەۋمنىڭ قوبىي كېچىسى زىرائەتنى يەپ (بۇزۇۋەتكەندە)، ئۇ ئىككىسى زىرائەت توغرىسىدا ھۆكۈم چىقارغان ئىدى*. ئۇلارنىڭ ھۆكۈمىگە بىز شاھىت ئىدۇق (78). قانداق ھۆكۈم قىلىشنى بىز سۇلەيمانغا بىلدۈردۇق، ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە ھېكمەتنى ۋە ئىلىمنى ئانا قىلدۇق، تاغلارنى، قۇشلارنى داۋۇد بىلەن تەسبىھ ئېيتىشقا مۇسەخخەر قىلدۇق، (شۇنداق قىلىشقا) بىز قادىر ئىدۇق (79). جەڭلەردە سىلەرنى (ياردىدار بولۇشتىن) ساقلاش مەقسىتىدە، داۋۇدقا سىلەر ئۈچۈن ساۋۇت ياساشنى ئۆگەتتۇق، سىلەر (بۇنىڭغا) شۈكۈر قىلامسىلەر؟ (يەنى شۈكۈر قىلىڭلار ۋە نېمەتنىڭ قەدرىنى بىلىڭلار) (80) سۇلەيمانغا قاتتىق چىقىدىغان شامالنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق، شامال سۇلەيماننىڭ ئەمرى بويىچە، بىز بەرىكەتلىك قىلغان زېمىنغا (يەنى شامغا) باراتتى، بىز ھەممىنى بىلگۈچىمىز (81).

* بىر ئادەمنىڭ قويلرى كېچىسى يەنە بىر ئادەمنىڭ زىرائەتنى پۈتۈنلەي يەپ كەتكەن ئىدى، ئۇلار دەۋالاشىپ داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، داۋۇد ئەلەيھىسسالام بۇزۇلغان زىرائەتنىڭ بەدىلىگە قوينى زىرائەتنىڭ ئىگىسىگە بېرىشنى بۇيرۇيدۇ، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام مەسىلىگە باشقىچىراق قاراپ، قوي ئىگىسى زىرائەتنى قايتا تېرىپ بۇرۇنقىدەك ئۆستۈرۈپ بەرگەنگە قەدەر قوينىڭ زىرائەت ئىگىسىگە قالدۇرۇلۇشىنى، ئاخىرچە زىرائەت ئىگىسىنىڭ قوينىڭ يۇقى، تېرىسى ۋە تۆلىسىدىن پايدىلىنىپ تۇرۇشىنى ئېيتىدۇ.

نومۇسىنى ساقلىغان ئايالىنىڭ (يەنى مەريەمنىڭ قىسسىنى بايان قىلغىن). ئۇنىڭغا (يەنى كىيىمنىڭ ئىچىگە) بىزنىڭ تەرىپىمىزدىن بولغان روھنى پۇۋ-لىدۇق (پۇۋلەنگەن روھ ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ، ئۇ ئىساغا ھامىلدار بولدى)، ئۇنى ۋە ئوغلىنى (يەنى ئىسا بىلەن مەريەمنى) ئەھلى جاھان ئۈچۈن (بىزنىڭ قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل قىلدۇق (91). (ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ دىنىڭلار ھەقىقەتەن بىر دىندۇر. مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگا-رىڭلاردۇرمەن، مائىلا ئىبادەت قىلىڭلار (92). ئۇلار (دىندا ئىختىلاپ قىلىشىپ) پىرقە-پىرقىلەرگە بۆلۈنۈپ كەتتى، ھەممىسى بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتقۇچىلاردۇر (93). كىمكى مۆمىن بولۇپ ياخشى

وَالَّتِي أَحْصَيْتَ فَرْجَهَا فَنَحْنُ فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَ
جَعَلْنَاهَا وَأَبْنَاهَا إِلَهًا لِلْعَالَمِينَ ۝ إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ
أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا أَنَا وَآبَاؤُكُمْ وَأَعْبَادُكُمْ ۝ وَنَقُطُّوْا أَرْهَمُ
بَيْنَهُمْ كُلَّ إِلَهٍ تَارِكُونَ ۝ كَمَنْ يَمُوتُ مِنَ الظَّالِمَاتِ
وَهُمْ مُؤْمِنُونَ فَلَا تَقْرَأُ لِسَعْيِهِمْ وَآنَا لَهُ كَتِيبُونَ ۝ وَ
حَرُّ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَكْهَرُ لَا يَرِجُونَ ۝ عَلَى إِذَا
قُتِمَتْ بِهَا جُنُودٌ وَمَا جُوزَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حِدَبٍ يَتَّبِعُونَ ۝
وَأَقْرَبَ الْوَعْدِ الْحَقِّ فَأَدَّى إِلَى شَخْصَةٍ أَبْصَارِ الَّذِينَ
كَفَرُوا يَوْمَئِذٍ فَكَأَنَّمَا عَفْكَهُ مِنَ هَذَا بَل
كَلَّمَ الظَّالِمِينَ ۝ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
خَصَبٌ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ ۝ لَوْ كَانَ لَهْؤُكُمْ
إِلَهًا مَا وَرَدُوا مَا وَكَلَّ فِيهَا خَلِدُونَ ۝ لَهُمْ فِيهَا
زُفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ
لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُعَذَّوْنَ ۝ لَئِنْ سَمِعْتُمْ
حُجَّتَهُمْ وَأَوْعَدُوا مَا آتَيْنَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ خَلِدُوا ۝

ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمەلىنىڭ (ساۋابى) زايى كەتمەيدۇ. ئۇنىڭ ئەمەلىنى (يەنى نامە-ئەمالىنى) چوقۇم خاتىرىلەپ قويىمىز (94). بىز ھالاك قىلغان شەھەر (ئاھالىسى) نىڭ دۇنياغا قايتىشى مۇمكىن ئەمەس (95). يەجۇج-مەجۇج (توسىسى) ئېچىۋېتىلگەندە، ئۇلار زېمىننىڭ ھەربىر تۆپىلىكلىرىدىن ئالدىراپ چىقىپ كېلىدۇ (96). راست ۋەدە (يەنى قىيامەتنىڭ ۋاقتى) يېقىنلاشتى، ئۇ كۈندە كاپىرلارنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ قالىدۇ، (ئۇلار) «ۋاي ئىست! بۇنىڭدىن بىز غەپلەتتە قېلىپتۇق، بەلكى بىز ئۆزىمىزگە زۇلۇم قىلىپتۇق» (دېيىد-شۇ) (97). (ئى مۇشرىكلار!) ھەقىقەتەن سىلەر، اللە نى قويۇپ ئىبادەت قىلغان نەرسەڭلار بىلەن دوزاخقا يېقىلغۇ بولسىلەر، سىلەر دوزاخقا كىرىسىلەر (98). ئەگەر سىلەر ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلار ئىلاھلار بولىدىغان بولسا، دوزاخقا كىرمىگەن بولاتتى (ئىبادەت قىلغۇچى ۋە ئىبادەت قىلىنغۇچىلارنىڭ) ھەممىسى دوزاخقا مەڭگۈ قالىدۇ (99). ئۇلار دوزاخقا ھەمىشە پەرياد چېكىدۇ، (ئازابىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) ئۇلار دوزاخقا ھېچ نەرسىنى ئاڭلىمايدۇ (100). بىز تەرەپ-تىن بېرىلگەن بەخت-سانادەتكە تېگىشلىك بولغانلار (يەنى ئائىت-ئىبادەتكە تەۋپىق بېرىلىپ توغرا يولدا ئىبادەت قىلغان سانادەتتەن بەندىلەر) دوزاختىن يىراق قىلىنىدۇ (101). ئۇلار دوزاخ-نىڭ شەپسىنى ئاڭلىمايدۇ، كۆڭلى تارتقان نازۇنپەتلىر ئىچىدە مەڭگۈ قالىدۇ (102).

چوڭ قورقۇنچ (يەنى قىيامەتنىڭ دەھشىتى) ئۇلارنى قايغۇغا سالمايدۇ، پەرشتىلەر: «اللە سىلەرگە ۋەدە قىلغان كۈن مۇشۇ» (دەپ)، ئۇلارنى (جەننەتنىڭ دەرۋازىلىرى ئالدىدا) قارشى ئالىدۇ (103). ئۇ كۈندە ئاسماننى (پۈتۈكچى) نەرسە يېزىلغان قەغەزنى يۈگە-كەندەك يۈگەيمىز. مەخلۇقاتلارنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولساق، شۇ ھالىتىدە ئەسلىگە قايتۇرمىز. (بۇ) بىز ئۈستىمىزگە ئالغان ۋەدىدۇر، (ئۇنى) چوقۇم ئىشقا ئاشۇرمىز (104). بىز لەۋھۈلبەھيۇزدا (ئەزەلدە) يازغاندىن كېيىن، (داۋۇدقا نازىل قىلىنغان) زەبۇردا زېمىنغا (يەنى جەننەت زېمىنىغا) ھەقىقەتەن مېنىڭ ياخشى بەندىلىرىم ۋارىسلىق قىلىدۇ دەپ يازدۇق (105). بۇ (قۇرئان) دا اللەغا ئىبادەت قىلغۇچى قەۋم ئۈچۈن (خەۋەرلەر، ۋەز-نەسىھەتلەردىن) ئەلۋەتتە يېتەرلىك بار (106). (ئى مۇھەممەد!) سېنى بىز پۈتۈن ئەھلى جاھان ئۈچۈن پەقەت رەھمەت قىلىپلا ئەۋەتتۇق (107). (ئى

لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرَقَ الْأَكْبَرُ وَسَلَفَهُمُ الْأَكْبَرُ هَذَا يَوْمُكُمْ
الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِ
الْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ ثَمَّ نَعِيدُهُ وَعْدًا عَلِيمًا إِنَّا كُنَّا
فَاعِلِينَ ۝ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ
الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ۝ إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاءً
لِقَوْمٍ غَيْبِينَ ۝ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ۝
قُلِ الْبَائِسِيُّ إِنَّا أَعْلَمُ لَهُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ ۝ وَإِنْ كُنْتُمْ أَقْلُ اذْكُرْ عَلَى سَوَاءٍ أَنْ آدْرِي
أَقْرَبُ أَمْ يُعِيدُ مَا تُوْعَدُونَ ۝ إِنَّكَ يَعْلَمُ الْجَهْرَمِينَ
الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ۝ وَإِنْ آدْرِي أَعْلَهُ فَقَدْ عَلِمْتُ
وَمَا أَزِلُ حِينُ ۝ قُلِ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا
الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ۝
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ لَكُمْ لَعَذَابًا شَدِيدًا

22- سۈرە ھەج

مەدنىدە نازىل بولغان، 78 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئى ئىنسانلار! پەرۋەردىگارنىڭلاردىن (يەنى ئازابىدىن) قورقۇڭلار،
قىيامەتنىڭ زىلزىلىسى ھەقىقەتەن چوڭ ئىشتۇر (1).

يَوْمَ تَرَوْهَا تَذَهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَنَّا أَرْضَعَةً
وَنُصَعِّرُ كُلَّ ذَاثِ حَمَلٍ حَمَلًا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى
وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ۝ وَمِنَ
النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ
شَيْطَانٍ مُرِيدٍ ۝ كُتِبَ عَلَيْكَ أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ فَآلَهُ يُضِلَّهُ
وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ ۝ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ
فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِّنْ
نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّطَةٍ وَغَيْرِ
مُخَلَّفَةٍ لِّئَلَّيْسَ لَكُمْ وَفْقُيُ الرَّاخِ ۝ مَا نَشَاءُ إِلَى
أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِيَبْلُغُوا أَشُدَّهُمْ
وَمِنْكُمْ مَّن يَمُوتُ وَمِنْكُمْ مَّن يَؤْذِلُ آدَمَ الْعَمْرُ
لِيَكُنَّ لَكُمْ حِكْمَةٌ مِّنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ
هَامِدَةً ۖ فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ
وَأَنبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ۝ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ
هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُخَيِّ الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَّ كُلَّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

ئۇ كۈنىدە ھەر بىر سۈت ئېمىتىۋاتقان ئايال
(قاتتىق قورقۇنچتىن تېگىر قاپ قېلىش
بىلەن) ئېمىتىۋاتقان بوۋىقىنى ئۈستۈيدۇ،
ھەر بىر ھامىلدار ئايالنىڭ بويىدىن ئاجراپ كېتىدۇ،
ئىنسانلارنى مەس كۆرسەن، ھالبۇكى، ئۇلار
(ھەقىقەتتە) مەس ئەمەس (دېمەك، قىيامەت-
نىڭ دەھشىتى ئۇلارنى ئەس-ھوشىدىن
كەتكۈزۈۋەتكەن)، لېكىن اللەنىڭ ئازابى
قاتتىقتۇر (2). بەزى كىشىلەر اللە (نىڭ قۇدرىتى
ۋە سۈپەتلىرى) ئۈستىدە ھېچقانداق دەلىل-سۈر
مۇنازىرلىشىدۇ، ھەر بىر سەركەش شەيتانغا (يەنى
ھەقىقەتتە تۈسۈنۈش كۈچى كۇففارلارنىڭ كاتتىباشلىرىغا)
ئەگىشىدۇ (3). اللە ھۆكۈم قىلىدۇكى، كىمكى
شەيتانغا ئەگىشىدىكەن، شەيتان ئۇنى ئازدۇرىدۇ،
ۋە جەھەننەمنىڭ ئازابىغا سۆرەيدۇ (4). ئىنسانلار!

ئەگەر سىلەر قايتا تىرىلىشتىن شەكىلەنسەڭلار (گۇمانىڭلارنىڭ تۈگىشى ئۈچۈن ئەسلىدىكى
يارىتىلىشڭلارغا قاراڭلار)، بىز سىلەرگە (اللەنىڭ قۇدرىتىنى بايان قىلىش ئۈچۈن ئاتاڭلار
ئادەم ئەلەيھىسسالامنى) تۇپراقتىن، ئۇنىڭ ئەۋلادىنى (ئالدى بىلەن) ئابىمىزىدىن،
ئاندىن لەختە قاندىن، ئاندىن شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن ۋە كىرگۈزۈلمىگەن پارچە گۆشتىن
ياراتتۇق. بىز خالىغان ئادەمنى بەچچىداندە مۇئەييەن مۇددەتكىچە قالدۇرىمىز، ئاندىن سىلەرنى
(ئاتاڭلارنىڭ قارىندىن) بوۋاقلق ھالىتىڭلاردا چىقىرىمىز (ئاندىن سىلەرنى ئاستا-ئاستا كۈچ-
قۇۋۋەتكە تولدۇرىمىز)، سىلەر (كامالەت يېشى) قىران ۋاقىتىڭلارغا يېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار
ياشلىقىڭلاردا ۋاپات بولۇپ كېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار، (ئىلگىرى) بىلگەندىن كېيىن ھېچ
نەرسىنى بىلمەس ھالىتىڭلارغا قايتۇرۇلۇشىڭلار ئۈچۈن، ناھايىتى قېرىپ كەتكۈچە (ھايات) قالدۇرۇ-
لسىلەر، (اللە ئاتالانىڭ ئۆلگەنلەرنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان يەنە
بىر دەلىل شۇكى) سەن زېمىننى قاقاس كۆرسەن، ئۇنىڭغا بىز يامغۇر ياغدۇرساق، ئۇ جانلىنىدۇ
ۋە كۆپىشىدۇ، تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈندۈرۈپ بېرىدۇ (5). بۇ (يەنى اللە ئاتالانىڭ
ئىنساننى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى يۇقىرىقىدەك يارىتىشى)، اللەنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى، ئۆلۈكلەرنى
تىرىلدۈرەلەيدىغانلىقىنى ۋە ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى سىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر (6).

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ۝ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُثَاوِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ ۝ كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْفَاسِقِينَ ۝ وَكَانَ عَظَمُهُ لِيُفْصَلَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنَذِيرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۝ عَذَابُ الْحَرِيقِ ۝ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْت يَدَكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَالِمٍ لِّلْعَبِيدِ ۝ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْبِدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۖ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ طَارَ بِهِ ۖ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَاسِرٌ ۝ وَالْآخِرَةُ ذَٰلِكَ هُوَ الْخَسِرَانِ ۝ الْبُعِيدُ ۝ يَدْعُو الْمَنَ فَتَرَاهُ أَقْرَبَ مِنْ نَفْسِهِ ۖ لَيْسَ الْمَوْتُ وَلَيْسَ الْحَيَاةُ ۖ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ۝ مَنْ كَانَ يَظُنْ أَنَّ لَنْ يَنصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمِدُّ ذَيْسَبَ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ لِيُبْدِيَ لَهُ كَيْدَهُ مَا يَكْثُرُ ۝

شۇنداقلا قىيامەتنىڭ شەكسىز بولىدىغانلىقىنى، قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەرنى (ئۆلۈك زېمىنى ئۆسۈم-لۈكلەرنى ئۆندۈرۈش بىلەن تىرىلدۈرگەندەك) اللہ نىڭ تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن-دۇر (7). بەزىلەر (توغرا تونۇشقا ئېلىپ بارىدىغان) ھېچقانداق ھەقىقىي ئىلىمىز، ھىدايەتسىز ۋە نۇر-لۇق كىتابىز ھالدا اللہ توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىدۇ (ئۇنىڭ مۇنازىرىلىشىشى نوقۇل نەپسى خاھىشى ۋە تەرسالىقىدىندۇر) (8). ئۇ (كىشىلەرنى) اللہ نىڭ يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن مەغرۇرلارنى يۈرىدۇ، ئۇ دۇنيادا خارلىققا دۇچار بولىدۇ، ئاخىرەتتە ئۇنىڭغا كۆيدۈرگۈچى (ئوتنىڭ) ئازابىنى تېتىتىمىز (9). (ئۇنىڭغا): «(خارلىق بىلەن ئازاب) سېنىڭ قىلىمىشلىرىڭ (يەنى كۈڭۈڭ ۋە گۈمراھلىقىڭ) تۈپەيلىدىندۇر، اللہ بەندىلىرىگە ھەرگىز زۇلۇم

قىلغۇچى ئەمەستۇر» (دېيىلدۇ) (10). بەزىلەر اللہ غا شەك-شۈبھە بىلەن (يەنى تۇراقسىز ھالدا) ئىبادەت قىلىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا ياخشىلىق يەتسە دىنىدا تۇرىدۇ (مۇنداق ئادەم مۇناپىق بولۇپ، اللہ غا دىلى بىلەن ئەمەس، پەقەت تىلى بىلەن ئىبادەت قىلىدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭغا بەختسىزلىك يەتسە دىنىدىن يېنىۋالىدۇ، ئۇ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە زىيان تارتىدۇ، بۇ روشەن زىياندىدۇر (11). ئۇ اللہ نى قويۇپ پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان بۇتقا چوقۇنىدۇ، بۇ چوڭقۇر گۈمراھلىقتۇر (12). ئۇ (مۇشرىكلارنىڭ قارشى بويىچە بۇت قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدۇ دېگەندىمۇ) ئەلۋەتتە زىيىنى پايدىسىدىن يېقىن بولغان نەرسىگە چوقۇنىدۇ، (ئۇ بۇت) راستلا يامان مەدەتكاردۇر، راستلا يامان ھەمراھتۇر (13). شۈبھىسىزكى، اللہ ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاس-تىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن خالىغىنىنى قىلىدۇ (يەنى خالىغان ئادەمگە ساۋاب بېرىدۇ، خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ) (14). كىمكى اللہ پەي-خەمبىرىگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەرگىز ياردەم بەرمەيدۇ دەپ گۇمان قىلىدىكەن، ئۇ تورۇسقا ئار-غامچا سېلىپ بوغۇلۇپ ئالسۇن، قارىسۇنكى، ئۇنىڭ (بۇ) تەدبىرى غەزىپىنى باسالامدۇ؟ (يەنى اللہ پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ياردەم بەرمەيدۇ دەپ ئويلايدىكەن، ئۇ ئېسىلىپ ئۆلۈۋالسۇن، ئەگەر بۇ ئۇنىڭ خاپىلىقىنى باسالايدىغان بولسا. چۈنكى اللہ پەيغەمبىرىگە چوقۇم ياردەم بېرىدۇ) (15)

شۇنىڭغا ئوخشاش (يەنى ئىلگىرىكى كىتابلارنى نازىل قىلغىنىمىزغا ئوخشاش)، قۇرئاننى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) روشەن ئايەتلەر قىلىپ نازىل قىلدۇق، اللہ خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ (يەنى اللہ دىن باشقا ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى يوق، اللہ خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ) (16). مۆمىنلەر، يەھۇدىيلار، يۇلتۇزلارغا چوقۇنغۇچىلار، ناسارالار، مەجۇسىيلەر (يەنى ئاتەشپەرەسلەر) ۋە مۇشرىكلار ئۈچۈن قىيامەت كۈنى اللہ ھەقىقەتەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ (يەنى اللہ تائالا مۆمىنلەر بىلەن مەزكۇر بەش پىرقە ئارىسىدا توغرا ھۆكۈم چىقىرىپ، مۆمىنلەرنى جەننەتكە، كۇفۇرلارنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ)، اللہ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچە-دۇر (17). بىلىمەنسەنكى، ئاساندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر)، زېمىندىكىلەر (يەنى ئىنسانلار، جىنلار ۋە زېمىندا ياشايدىغان بارلىق مەخلۇقاتلار)، كۈن، ئاي، يۇلتۇزلار، تاغلار، دەرمەخلەر، ھايۋاناتلار (اللہ غا بويىسۇنۇپ، اللہ نىڭ تەسەررۇپ قىلىشى بويىچە ھەرىكەت قىلىدۇ) ۋە نۇرغۇن كىشىلەر اللہ غا سەجدە قىلىدۇ، نۇرغۇن كىشىلەر (كۆپىرى سەۋەبلىك) ئازابقا دۇچار بولدى، اللہ نىڭ خارلىشىغا ئۇچرىغان ئادەمگە ھۈرمەتلىگۈچى چىقمايدۇ، اللہ ھەقىقەتەن خالىغىنىنى قىلىدۇ (يەنى ئازاب قىلىش، رەھىم قىلىش، ئەزىز قىلىش، خار قىلىش، باي قىلىش، كەمبەغەل قىلىش اللہ نىڭ خاھىشىدىكى ئىش بولۇپ، اللہ غا ھېچ كىشى تەئەررۇز قىلالمايدۇ) (18). (مۆمىنلەر ۋە كۇفۇرلاردىن ئىبارەت) بۇ ئىككى (پىرقە) پەر-ۋەردىگارى توغرىسىدا مۇنازىرىلەشتى (يەنى مۆمىنلەر بىلەن كۇفۇرلار اللہ نىڭ دىنى ئۈستىدە بەس-مۇنازىرە قىلىشىپ، مۆمىنلەر اللہ نىڭ دىنىغا ياردەم بەرمەكچى بولدى، كۇفۇرلار اللہ نىڭ نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى)، كاپىرلارغا ئوتتىن كىيىملەر پىچىلىدۇ، ئۇلارنىڭ باشلىرى ئۈستىدىن يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ قۇيۇلىدۇ (19). ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئىچ-باغرى ۋە تېرىلىرى ئېرىتىلىدۇ (20). ئۇلار تۆمۈر توقماقلار بىلەن ئۇرۇلىدۇ (21). ھەر قاچان ئۇلار (يېتىۋاتقان) غەم-قاي-غۇنىڭ قاتتىقلىقىدىن دوزاختىن چىقماقچى بولسا، ئۇلار دوزاخقا قايتۇرۇلىدۇ، (ئۇلارغا) كۆيدۈرگۈچى (دوزاخ) ئازابىنى تېتىڭلار (دېيىلىدۇ) (22) اللہ ھەقىقەتەن مۆمىنلەرنى ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستىگە ئالار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۇكلەرنى ۋە مەرۋايىتلارنى زىننەت بۇيۇملىرى قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولىدۇ (23).

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ يُبَيِّنُ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يُرِيدُ ۝
إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقِينَ وَالنَّصَارَى
وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ
فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّجَرُ وَالْحَبُّ وَالْحَبُّ
الْعِجَالُ وَالشَّجَرُ وَالذَّوَابُ وَيَسْجُدُ لِلنَّاسِ وَكَثِيرٌ مِّنْ
عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُؤْمِنِ اللَّهُ فَعَالَهُ مِنْ مِّثْقَلِ ذَرَّةٍ اللَّهُ
يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ۝ هَٰذِهِنَّ حَصَرَاتٌ خَصَمِينَ اخْتَصَمُوا فِي رَيْبِهِمْ
فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ شَوَابٌ مِّنْ ثَأْنِ يَصَبِّ مِنْ
قُوِي رُءُوسِهِمْ أَحْيَيْهِمْ ۖ يُصْهَرُ بِهِ مِثْقَلُ ذَرَّةٍ مِّنْ
وَلَهُمْ مَقَامٌ مِّنْ حَدِيدٍ ۝ كَلِمَاتُ آرَادُوا أَن يَخْرِجُوا
مِنْهَا مَن غَيْرَ الْعَبِيدِ وَأَفِيحًا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ۖ
إِنَّ اللَّهَ يَدْعُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ الْجَنَّةَ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ لَّوْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ۝

ئۇلار ياخشى سۆزگە (يەنى كەلسە تەۋھىدكە) ھىدايەت قىلىندى. اللہ نىڭ يولغا ھىدايەت قىلىندى (24). كاپىرلارغا، (كىشىلەرنى) اللہ نىڭ يولىدىن توسقۇچىلارغا، — ئۇ ئولتۇرۇشلۇق بولسۇن ياكى سىرتتىن كەلگەن بولسۇن — بىز كىشىلەرگە ئىبا-دەتگاھ قىلغان مەسجىدى ھەرامىدىن توسقۇچىلارغا (يەنى ھەج پەرزىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن مەسجىدى ھەرامغا كەلگەن مۆمىنلەرنى توسقۇچىلارغا) قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز، كىمكى مەسجىدى ھەرامدا زۇلۇم بىلەن گۇناھ قىلماقچى بولىدىكەن، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز (25) ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمغا بەيتۇللانىڭ ئورنىنى تەيىنلەپ بەردۇق، (ئۇنىڭغا ئېيتتۇقكى) «ماڭا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمە-گىن، تاۋاپ قىلغۇچىلارغا، قىيام قىلغۇچىلارغا، رۇكۇ قىلغۇچىلارغا، سەجدە قىلغۇچىلارغا مېنىڭ

وَمَدُّ أَلَى الْكَلْبِ مِنَ الْقَوْلِ ۖ وَهُدًى إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ ۚ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ يُظْلَمْ ثِقَلٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ ۖ وَادْعُوا إِلَى اللَّهِ عَالِمِينَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۖ وَأَذِّنْ لِلنَّاسِ بِالْحَجِّ يَظُنُّونَ أَلَّا يَكُونُوا عَلَى حَرْثٍ ۚ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَفِضُّهُ عَنْ عَرَفَاتٍ ۖ وَأَطْعَمُوا النَّبَاتِ الْفَقِيرَ ۖ ثُمَّ لَيْقُضُوا تَتَهُمْ وَلَيُؤْتُونَ لَهُمْ وَلَيُظَفَّرُوا بِأَلْبَابِ الْحَيْتِ ۖ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعْطَمْ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ حَرَامٌ ۖ وَعَنْدَرِيبٍ ۖ وَأَحْكَمْتُ لَكُمْ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا بَدَّلْتُ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ۖ

ئۆيۈمنى پاك قىلغىن (26). كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا (ئۇلارنى) ھەجگە چاقىرىپ ئىدا قىلغىن، ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۆگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ، ئورۇق تۆگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ (27). كىشىلەر ئۆزلىرىگە تېگىشلىك بولغان (دىنىي ۋە دۇنياۋى) مەنەئەتلەرنى كۆرسۇن، بەلگىلەنگەن كۈنلەردە (يەنى قۇربانلىق كۈنلىرىدە) اللہ ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋا ماللارنى (يەنى تۆگە، قوي، ئۆچكىلەرنى اللہ نىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن) اللہ نىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ قۇربانلىق قىلسۇن. سىلەر قۇربانلىقلارنىڭ گۆشىدىن يەڭلار، موھتاجغا، پېقىرغا بېرىڭ-لار (28). ئاندىن ئۇلار كىرىلىرىنى تازىلىسۇن (يەنى ئىبراھىمدىن چىققاندىن كېيىن چاچلىرىنى، تىرىناقلىرىنى ئالسۇن)، ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلسۇن، قەدىمىي بەيت (يەنى بەيتۇللانى) تاۋاپ قىلسۇن (29). (ھەج ئىبادىتى) ئەنە شۇدۇر، كىمكى اللہ نىڭ دىنىنىڭ ئەھكام-لىرىنى ئۇلۇغلىسا (يەنى ھەج جەريانىدا اللہ نىڭ بۇيرۇغانلىرىنى بەجا كەلتۈرۈپ، مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلەنسە)، بۇ، پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ (دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكى) ئۈچۈن ياخشىدۇر، سىلەرگە چاھارپايلاردىن قۇرئاندا (ھاراملىقى) بايان قىلىنغانلىرىدىن باشقىلىرى ھالال قىلىندى. سىلەر بۇتلاردىن ئىبارەت نىجىستىن ساقلىنىڭلار، يالغان گۇۋاھلىق بېرىشتىن ساقلىنىڭلار (30).

اللّٰهَغا خاليس ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار، كىمكى اللّٰهغا شېرىك كەلتۈرىدەن، ئۇ گويا ئاسماندىن تاشلىنىپ، قۇشلار ئۇنى ئېلىپ قاچقانداك، ياكى بوران ئۇنى ئېلىپ بېرىپ بىراق جايغا تاشلىۋەتكەندەك بولۇپ قالىدۇ (31).

ئىش مانا شۇنداق، كىمكى دىنىي ئىشلارنى (جۈملىدىن ھەجنىڭ ئەمەللىرىنى، قۇربانلىقلارنى) ئۇلۇغلايدىكەن، بۇ دىللارنىڭ تەقۋادارلىقىدىن دۇر (32).

مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى بوغۇزلايدەن غان ۋاقىتقىچە) قۇربانلىق ماللىرىدىن (سېغىپ، نەسىللەندۈرۈپ، مىنىپ) پايدىلىنىسىلەر، ئاندىن ئۇنى بوغۇزلاشقا تېگىشلىك جاي بەيتۇللانىڭ يېنىدە دۇر (يەنى ھەرمەدۇر) (33).

ھەر ئۆسمەت. اللّٰه ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋىلارنى (شۈكۈر

حُفَاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيحٍ ۚ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعِظْ شَعْبًا بِاللّٰهِ وَآثَانًا يُتَّقَى الْقُلُوبَ ۖ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّكُمْ مَجْلَعُهَا إِلَىٰ الْبَيْتِ الْحَرَامِ ۖ وَلَكُمْ أَمْرٌ جَعَلْنَا مَنَسَكًا لِّذِكْرِ اللَّهِ عَلَيْهِ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْكَوَاكِبُ ۖ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاجِبٌ ۖ فَلَهُ أَسْمَاءُ وَابْتِشَارٌ مُّخْتَبَرٌ ۖ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمُ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمُ الْمُحِيقِيُّ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُقْفُونَ ۖ وَالْبَدَنَ جَعَلْنَا لَكُمُوهَنَ شَعِيرًا ۖ لَّكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَادْكُرُوا أَسْمَاءَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا أَمْرًا ۖ وَالْمَعْبُودُ كَذَٰلِكَ سَعَرَهَا لَكُمْ لَسْكُمُ شُّكْرُوهَنَ ۖ لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ الْقُلُوبُ ۖ وَمِمَّا كَذَٰلِكَ سَعَرَهَا لَكُمْ لِذِكْرِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ مَّا هَدَاكُمْ وَيُبَشِّرُ الْمُحْسِنِينَ ۖ

قىلىش يۈزىسىدىن قۇربانلىق قىلغانلىرىدا) اللّٰه نىڭ ئىسمىنى ئېيتىۋېتىپ، ئۇلارغا قۇربانلىقنى بەلگىلىدۇ، سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھتۇر، ئۇنىڭغا بويىۋىنۇڭلار، ئىتائەتەنەلەرگە خۇش خەۋەر بەرگەن (34). ئۇلار شۇنداق كىشىلەركى اللّٰه ياد ئېتىلىسە، ئۇلارنىڭ دىللىرى قورقۇپ (تىترەيدۇ)، ئۆزلىرىگە يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلىدۇ، ناماز ئۆتەيدۇ، ئۇلارغا بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا) بېرىدۇ (35). (كەبىگە ئېلىپ بېرىلىدىغان) تۆگىنى اللّٰه نىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىن (يەنى ھەجنىڭ ئەھكاملىرىدىن) قىلىدۇ، ئۇلاردا سىلەرگە نۇرغۇن پايدا بار، ئۇلارنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ، ئۈچ پۇت بىلەن تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا) اللّٰه نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسىمىلا دەڭلار)، ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا، ئۇلارنى يەڭلار، قانائەتچان موھتاجلارغا ۋە سانىلارغا بېرىڭلار، سىلەرنى شۈكۈر قىلىۋېتىپ ئۇ تۆگىلەرنى سىلەرگە بويىۋىنۇندۇرۇپ بەردۇق (36). اللّٰهغا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانىلىرى يېتىپ بارمايدۇ، اللّٰهغا يېتىدىغىنى پەقەت سىلەرنىڭ تەقۋادارلىقىڭلاردۇر، اللّٰه نىڭ سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئەھكاملىرىغا يېتەكلىگەنلىكىنى ئۇلۇغلىشىڭلار ئۈچۈن، اللّٰه ئۇلارنى سىلەرگە ئاشۇنداق بويىۋىنۇندۇرۇپ بەردى. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا (ئاخىرەتتە بەختكە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگەن (37).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) سەندىن ئازابىنىڭ تېز نازىل بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ (ئازاب چوقۇم نازىل بولىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ نازىل بولۇشىنىڭ مۇئەييەن ۋاقتى- سائىتى بولىدۇ)، اللہ ۋەدىسىگە ھەرگىز خىلاپلىق قىلمايدۇ (اللہ بەندىلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ دەرىگاھىدىكى بىر كۈن سىلەر سانايىدىغان مىڭ يىلچىلىكتۇر (47). نۇرغۇن شەھەر ئاھالىلىرى زالىم تۇرۇقلۇق، ئۇلارغا مەن مۆھلەت بەردىم (ئۇلار بۇ مۆھلەتكە مەغرۇر بولۇپ كەتتى)، ئاندىن (يەنى ئۇلارغا ئۇزاق مۇددەت مۆھلەت بەرگىنىدىن كېيىن) ئۇلارنى جازالىدىم، ئاخىر قايتىدىغان جاي مېنىڭ دەرىگاھىم- دۇر (يەنى ئاخىر ھەممىسى ماڭا كېلىدۇ) (48). (ئى مۇھەممەد! اللہ نىڭ ئازابىنىڭ تېز نازىل بولۇشىنى

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنْ يَنْتَهِ عَنَّا رَبُّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥٠﴾ وَكَأَنَّهُمْ قُرْآنٌ جَدِيدٌ أَمَلَيْتُمْ لَهَا وَهِيَ كَالْمَالِ الْمُدْرِكِ ثُمَّ أَخَذَهَا إِلَى الْبَيْتِ فَأَفْكَرَ بِهَا النَّاسُ إِنَّمَا آتَاكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥١﴾ فَكَأَنَّهُمْ زُلْفَى حِيلَةٍ عَمِلُوا الشَّلْطَةَ لَهُمْ فَغَفِرَ اللَّهُ وَرِزْقُكُمْ يَزِيدُ وَكَأَنَّهُمْ زُلْفَى سَعَا فِي الْبَيْتِ مَعْجُزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥٢﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا نَجِدِيَ إِلَّا أَزْجَاةً أَوْ نَاقَاتٍ الشَّيْطَانِ فِي أُمُومِيَّةٍ قَيْسَرُهُ اللَّهُ مَا يَلْقَى الشَّيْطَانُ ثُمَّ يَحْكُمُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٣﴾ لِيَجْزَلَ مَا يَلْقَى الشَّيْطَانُ فَنُفِثَ لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٤﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِشِقَاقٍ مِنْ رَبِّكَ قِيمَتِ مَا بِهِمْ وَكَأَنَّهُمْ زُلْفَى حِيلَةٍ ثُمَّ أَخَذَهَا إِلَى الْبَيْتِ مَعْجُزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ وَلَئِنْ زُلْزِلَ الزَّيْلُ لَنَزَلَ مِنَ رَبِّي مَرِيضٌ مِمَّنْ هُمْ أَتَمُّ الْغُسَّةِ فَخَتَّ أَوَّالَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقَابِهِ ﴿٥٦﴾

تەلەپ قىلغۇچىلارغا) ئېيتقىنىكى، «ئى ئىنسانلار! سىلەرگە مەن ھەقىقەتەن ئاشكارا ئاگاھلاندىم- غۇچىمەن» (49). ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ (50). بىزنى ئاجىز بىلىپ ئايەتلىرىمىزنى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن تە- رىشقۇچىلار — ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر (51). بىز سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتكەن قايسىبىر رەسۇل، قايسىبىر پەيغەمبەر بولمىسۇن، ئۇ (اللە نازىل قىلغان ئايەتلەرنى) ئوقۇغان چاغدا، شەيتان ھامان ئۇنىڭ قىراتىتىگە (شۈبھە) سالىدۇ. اللہ شەيتاننىڭ سالغان شۈبھىسىنى بەربات قىلغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئايەتلىرىنى مۇستەھكەم قىلىدۇ. اللہ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ- چىدۇر (52). (اللە تائالانىڭ مۇنداق قىلىشى) دىللىرىدا (مۇناپىقلىق) ئىللىتى بارلارنى، دىللىرى قەسەۋەتلىشىپ كەتكەنلەرنى (يەنى ئەبۇجەھل، نەزەر، ئۆتبەگە ئوخشاش اللہ نىڭ زىكرىگە دىلى ئېرىمەس كۇفۇرلارنى) شەيتاننىڭ سالغان شۈبھىسى بىلەن سىناش ئۈچۈندۇر، زالىملار (يەنى يۇقىرى- دىكى مۇناپىقلار، مۇشرىكلار) ھەقىقەتەن (اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە) قاتتىق ئاداۋەتتىدۇر (53). (اللە تائالانىڭ مۇنداق قىلىشى) ئىلىم ئەھلىلىرىنىڭ قۇرئاننىڭ پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلىشلىرى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىشلىرى، دىللىرىنىڭ قۇرئانغا بويسۇنۇشى ئۈچۈندۇر. اللہ مۆمىنلەرنى ھەقىقەتەن توغرا يولغا باشلىغۇچىدۇر (54). كاپىرلار تاكى ئۇلارغا قىيامەت ئۇشتۇمتۇت كەلگۈچە ياكى ئۇلارغا قىيامەت كۈنىنىڭ ئازابى يەتكۈچە قۇرئاندىن ھامان شەكىلىنىدۇ (55).

الله نىڭ يەر يۈزىدىكى نەرسىلەرنى، ئۆزىنىڭ ئەمرى بويىچە دېڭىزدا يۈرۈۋاتقان كېمىلەرنى سىلەرگە بوي- سۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (ئاسماننىڭ زېمىنغا چۈشۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، الله ئاسماننى توختىتىپ تۇرىدۇ، پەقەت الله نىڭ ئىزنى بىلەن (ئاسماننىڭ قىيامەت بولغان چاغدا) چۈشۈپ كېتىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. الله ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (65). الله سىلەرگە ھاياتلىق بېرىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ئىنسان ھەقىقەتەن (الله نىڭ نېمەتلىرىگە) ناشۇكۇرلۇك قىلغۇچىدۇر (66). ھەر ئۈمىد ئۈچۈن بىر شەرىئەت بېكىتتۇق، ئۇلار شۇ شەرىئەتكە

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَالِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجَرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرٍ وَبَيْنَكُمْ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَكَرِيمٌ ۝ وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ۝ لَئِنْ أَمَرْنَا جَعَلْنَا مَسَاكِينًا مِمَّا كَانُوا فَكَيْفَ تَعْبُدُونِي ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَأْخُذُ الْعَهْدَ مِمَّنْ يَبْتَغِيهِمْ ۝ وَلَئِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝ أَلَمْ يَخْلُقْكُمْ يَوْمَ الْوَحْيَةِ وَمَا كُنْتُمْ بِمُعْتَقِلِينَ ۝ أَلَمْ تَعْلَمَنَّ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَالِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ لَنُكَيْفٌ ۝ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝ وَبَعَثْنَا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَرْبُحُونَ بِهٖ سُلْطَانًا وَلَا يَلِيْسُ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ۝ وَإِذْ أَنْشَأَ عَلَيْهِمُ الْيَتَامَاءَ تَعْرِفْ فِي وَجْهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمُ الْآيَاتِ قُلْ أَفَأَنْتُمْ بَشِيرٌ مِّنْ ذٰلِكُمْ أَلَمْ تَكُنْ أَهْلَ اللَّهِ الَّذِينَ قَفَرُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ ۝

ئەمەل قىلىدۇ، (مۇشرىكلار) شەرىئەت ئىشىدا سەن بىلەن جىددەللەشمىسۇن، كىشىلەرنى پەرۋەر- دىگارنىڭ (ئىبادىتىگە) دەۋەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن شەكسىز توغرا يولدىدۇرسەن (67). ئەگەر ئۇلار سەن بىلەن جىددەللەشسە، ئېيتقىنكى، «الله سىلەرنىڭ قىلمىشڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ» (68). الله قىيامەت كۈنى سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ (69). بىلىمەسەنكى، الله ئاسمان، زېمىندىكى شەيئىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، بۇ ھەقىقەتەن لەۋھۇل مەھپۇزدا (يېزىلغان)، بۇ (يەنى بىلىش) ھەقىقەتەن الله غا ئاسان (70). ئۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرى) الله نى قويۇپ، (ئىبادەت قىلىشنىڭ دۇرۇسلىقىغا) الله ھېچقانداق دەلىل چۈشۈرمىگەن نەرسىلەرگە ۋە ئۆزلىرى بىلىمەيدىغان نەرسىلەرگە (يەنى بۇتلارغا) چوقۇنىدۇ، زالىملارغا ھېچقانداق مەدەتكار يوق (71). كاپىرلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەت- لىرىمىز ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇلارنىڭ چېھرىلىرىدە (قوشۇمىسى تۈرۈلگەنلىكتىن) ئىنكار قىلغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئوقۇپ بەرگۈچىلەرگە ھۇجۇم قىلغىلى تاس قالغانلىقىنى كۆرسەن، ئېيتقىنكى، «سىلەرگە مەن بۇنىڭدىنمۇ يامانراقىنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ ئۇ دوزاخ- تۇر. الله ئۇنى كاپىرلارغا ۋەدە قىلدى، ئۇلار قايتىپ بارىدىغان جاي نېمىدېگەن يامان!» (72)

ئى ئىنسانلار! (يەنى مۇشرىكلار جامائەسى!) بىر مىسال كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇنىڭغا قۇلاق سىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، سىلەر اللە نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارنىڭ ھەممىسى يىغىلغان تەقدىردىمۇ بىر چۈشنى يارىتالمايدۇ (ئەقلى بار ئادەم قانداقمۇ مۇشۇنداق بۇتلارنى مەيۇد قىلىۋېلىپ ئۇلارغا چوقۇنىدۇ!)، چۈش ئۇلارنىڭ بەدىنىدىن بىرنەرسىنى (يەنى بۇتقا سۈركەپ قويۇلغان خۇش پۇراق بىرنەرسىنى) ئېلىپ قاچسا، ئۇنى چۈشنىدىن تارتىپ ئالالمايدۇ، بۇتۇمۇ ۋە (ئۇنىڭغا) چوقۇنغۇچىمۇ ئاجىزدۇر (73). ئۇلار (ئەر-زىمەس بۇتلارنى اللە غا شېرىك قىلىۋېلىپ) اللەنى تېگىشلىك رەۋىشتە ئۇلۇغلاشمىدى، شۈبھىسىزكى، اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (74). اللە پەرىشتىلەردىنمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە ۋەھىي يەتكۈزۈش ئۈچۈن)، ئىنسانلاردىنمۇ (شەرىئەتنى بەندىلەرگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن) ئەلچىلەرنى تاللايدۇ، اللە

ھەقىقەتەن (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (قىلمىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (75). اللە ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى ۋە ھازىرقى ئىشلىرىنى) ۋە ئارقىسىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى كەلگۈسىدىكى ئەھۋالىنى ۋە كەلگۈسىدىكى ئىشلىرىنى) بىلىدۇ، (بەندىلەرنىڭ) ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى اللە غا قايتۇرۇلىدۇ (اللە ئۇلارغا يا مۇكاپات، يا جازا بېرىدۇ) (76). ئى مۆمىنلەر! بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن رۇكۇ قىلىڭلار، سەجدە قىلىڭلار (يەنى تەزەررۇ بىلەن ناماز ئوقۇڭلار)، (يالغۇز) پەرۋەردىگارىڭلارغا ئىبادەت قىلىڭلار، ياخشى ئىشلارنى (يەنى خىش-ئەقىربالارغا سىلە-رەھىم قىلىش، يېتىم-يېسىرلەرنىڭ بېشىنى سىلاش، كېچىسى تەھەججۇد نامىزى ئۆتەش قاتارلىق ئىشلارنى) قىلىڭلار (77). اللە نىڭ يولىدا (پۇل-مېلىڭلار بىلەن، جېنىڭلار بىلەن) تاقىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە جىھاد قىلىڭلار، اللە (دىنىغا ياردەم بېرىشكە ئۈمىدەتلەر ئارىسىدىن) سىلەرنى تاللىدى (ئەڭ مۇكەممەل شەرىئەت ۋە ئۇلۇغ پەيغەمبەرنى سىلەرگە خاس قىلدى). سىلەرگە دىندا ھېچقانداق مۇشكۈللۈكنى قىلمىدى (سىلەرنى سىلەر تاقەت قىلالايدىغان ئىشلارنى قىلىشقا تەكلىپ قىلمىدى). (بۇ) ئاتاڭلار ئىبراھىمنىڭ دىندۇر (بۇ توغرا دىن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى مەھكەم ئۇچلاڭلار)، اللە سىلەرنى ئىلگىرى (يەنى قۇرئاندىن ئىلگىرىكى كىتابلاردا) مۇسۇلمان دەپ ئاتىدى. قۇرئاندىمۇ شۇنداق ئاتىدى. (اللە) پەيغەمبەرنى سىلەرگە كۇۋاھ بولۇشقا ۋە سىلەرنى كىشىلەرگە كۇۋاھ بولۇشقا (تاللىدى)، ناماز ئوقۇڭلار، زىكات بېرىڭلار، اللە غا يېپىشىڭلار، اللە سىلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، اللە نېمىدېگەن ياخشى ئىگە! نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار! (78)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبَ مَثَلٍ قَاسِمُوهَا إِنَّ الَّذِينَ
تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ
اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَفِيدُوا
مِنْهُ صَعَفَتِ الظَّالِمُ وَالْمُطْلُوبُ مَا قَدَّرُوا اللَّهُ
حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ اللَّهُ يَصْطَلِي مِنَ
السَّمَكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ
يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَاللَّهُ تَرَجِعُ
الْأُمُورَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا
إِلَهُكُمْ وَإِذَا فَعَلُوا الْعَمَلُ الْغَيْرَ لَكُمْ تَكْلُفٌ إِنَّ
وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا
جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ
إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا
يُكُونُ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى
النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا
بِأَلْوَمَومُولِكُمْ فَعِمَّ أَمْرُ اللَّهِ وَفِعَّمُ النَّصِيرُ

(ئون سەككىزىنچى پارە)

23 - سۇرە مۆمىنۇن

مەككىدە نازىل بولغان، 118 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
 ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

مۆمىنلەر ھەقىقەتەن بەختكە ئېرىشتى (1).
 (شۇنداق مۆمىنلەركى) ئۇلار نامازلىرىدا (اللەنىڭ
 ئۇلۇغلىقىدىن سۇر بېسىپ كەتكەنلىكتىن) ئەيمىنىپ
 تۇرغۇچىلاردۇر (2). ئۇلار بىھۇدە سۆز، بىھۇدە
 ئىشتىن يىسراق بولغۇچىلاردۇر (3). ئۇلار زاكات بەرگۈچىلەردۇر (4). ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى
 (ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر (5). (يەنى ئەۋرەتلىرىنى) پەقەت خوتۇنلىرىدىن، چۆرىلىرىدىن
 باشقىلاردىن ساقلىغۇچىلاردۇر (بۇلار بىلەن يېقىنچىلىق قىلغۇچىلار مالا مەت قىلىنمايدۇ) (6). بۇنىڭ
 سىرتىدىن (جىنسىي تەلەپنى قاندۇرۇشنى) تەلەپ قىلغۇچىلار ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر (7). ئۇلار
 (يەنى مۆمىنلەر) ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلىرىگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە
 قىلغۇچىلاردۇر (8). ئۇلار نامازلىرىنى (ۋاقىتدا تەئدىل ئەركان بىلەن) ئادا قىلغۇچىلاردۇر (9).
 ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلىرىگە ئىگە مۆمىنلەر نازۇنپەتلىك جەننەتنىڭ ۋارىسلىرى-
 رىدۇر (10). ئۇلار (يۇقىرى دەرىجىلىك جەننەت) فىردەۋسكە ۋارىسلىق قىلىدۇ، فىردەۋستە
 مەڭگۈ قالدۇ (11). بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن لايىنىڭ جەۋھىرىدىن ياراتتۇق (12). ئاندىن ئۇنى بىر
 پۇختا قارارگاھ (يەنى بەچچىدان) دا (جايلاشقان) ئايىمەنى قىلدۇق (13). ئاندىن ئايىمەننى
 لەختە قانغا ئايلاندۇردۇق، ئاندىن لەختە قاننى پارچە گۆشكە ئايلاندۇردۇق، ئاندىن پارچە
 گۆشنى سۆڭەككە ئايلاندۇردۇق، ئاندىن سۆڭەككە گۆش قوندۇردۇق، ئاندىن ئۇنى (جان
 كىرگۈزۈپ) باشقا مەخلۇققا ئايلاندۇردۇق، ئەڭ ماھىر ياراتقۇچى اللە (ھېكمەت
 ۋە قۇدرەت جەھەتتىن) ئۇلۇغدۇر (14). ئاندىن سىلەر چوقۇم ئۆلۈسۈسلەر (15). ئاندىن
 سىلەر ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى (قەبرىلار) دىن تۇرغۇزۇلسىلەر (16). بىز ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ
 ئۇستۇڭلاردا يەتتە قەۋەت ئاسماننى ياراتتۇق، بىز مەخلۇقاتتىن غاپىل ئەمەسمىز (17).

بىز بۇلۇتتىن ھاجەتكە قاراپ يامغۇر ياغدۇردۇق، ئۇنى زېمىنىدا توختاتتۇق، ئۇنى قۇرۇتۇۋېتىشقا ئەلۋەتتە قادىرىمىز (18). شۇ يامغۇر بىلەن سىلەرگە خورما باغچىلىرى ۋە ئۈزۈم باغچىلىرىنى يېتىشتۈرۈپ بەردۇق، سىلەر ئۈچۈن ئۇ باغلاردا نۇرغۇن مېۋىلەر بار، ئۇلاردىن يەيسىلىلەر (19). شۇ يامغۇر بىلەن تۇرسىنىدىن چىقىدىغان (زەيتۇن) دەرىخىنى (ئۆستۈرۈپ بەردۇق)، ئۇنىڭدىن ماي چىقىدۇ، يېگۈچىلەر (نانلىرىنى شۇ ماي بىلەن) مايلايدۇ (20). چارۋىلاردا ھەقىقەتەن سىلەرگە ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ قورسىقىدىكى نەرسىلەر (يەنى سۈتلەر) بىلەن سىلەرنى سۇغىرىمىز، ئۇلاردا سىلەر ئۈچۈن نۇرغۇن مەنبە-ئەتلەر بار، ئۇلارنىڭ گۆشىنى يەيسىلەر (21). ئۇلار

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَقَدَرًا فَاسَكْنَتْهُ فِي الْأَرْضِ وَنَاَعَلَى
فَهَابٍ يَهْلِكُونَ ۖ فَانْظُرُوا إِلَى الْكُلْمِ جَدْبًا مِنْ خَشْيَةِ
أَعْنَابٍ لَمْ يَمْسَسْهَا قُوتٌ وَكَيْفَ لَا يَسْمُرُهَا تَأْكُلُونَ ۖ وَشَجَرَةً
عَجْوَةً مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِاللِّهْنِ وَيَصْبُرُ بِالْكَافِ ۖ وَ
إِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً لِمَتَّبِعْتُمُوهَا يَتَّبِعُوهَا وَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ فِيهَا
مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۖ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَالِكِ لَحْلُوتٌ
وَلَقَدْ آتَيْنَا نُوحًا آلَاقًا قَوْمَهُ فَقَالَ يَقْرَأُ عَلَيْكُمْ اللَّهُ مَا لَكُمْ
مِنْ الدُّعَاءِ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۖ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ فِي كُفْرِهِمْ
قَوْمَهُ هَالِكًا إِنَّ الْأَشْرَافَ مِنْكُمْ لَيَذَّابُنَّ يَسْفُلُ عَلَيْكُمْ وَلَوْ أَنَّ
اللَّهَ أَنْزَلَ مِنْ سَمَكَةٍ مِثْلَ نَارٍ فَسَمِعَ مِنْهَا دُخَانٌ يَخْرُجُ أَفَتَذْكُرُونَ
أَلَّا يَرْجِلَ بِهِمْ جَسَدًا فَتَرَوْهُ بِحَقِّ حُبِّهِ ۖ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي
يَا كَذَّابُونَ ۖ فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلَ يَا عِيسَى ابْنُ
مَرْيَمَ خُذْ زِينَتَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ ۚ وَاتَّقِ اللَّهَ ۚ وَاتَّقِ اللَّهَ ۚ وَاتَّقِ اللَّهَ ۚ
وَتُحْيِي الْأَمْثَلَ وَأَمْرًا وَتَقَارِ الْقُوتَ فَاسْكُنْ فِيهَا مِنْ لَحْمٍ
زَوَّجَيْنِ اسْتَحْيَيْنِ وَأَهْلَكَ الْأَمْنِ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
وَنَجَّاهُ مِنَ الْغَاطِطِينَ فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ مَعْرُوفُونَ ۝

(يەنى تۆگە ۋە ئۆكۈزلەر) بىلەن (قۇرۇقلۇقتا)، كېمە بىلەن (دېڭىزدا) يۈك توشۇيسىلەر (22). بىز ھەقىقەتەن نۇھنى قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋم! (ياغۇز) اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوق، اللە نىڭ ئازابىدىن قورقامسىلەر؟» (23) ئۇنىڭ قەۋمىدىكى ئىمانسىز كاتتىلار ئېيتتى: «بۇ پەقەت سىلەرگە ئوخشاش بىر ئىنساندۇر، ئۇ سىلەردىن ئۈستۈن بولۇۋالماقچى، ئەگەر اللە (پەيغەمبەر ئەۋەتتى) خالىسا ئىدى، ئەلۋەتتە، پەرىشتىلەرنى ئەۋەتتى، بۇنداق سۆزنى بۇرۇنقى ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن ئاڭلى-غان ئەمەسمىز (24). ئۇ پەقەت بىر مەجنۇندۇر، سىلەر ئۇنى بىر مەزگىل كۈتۈڭلار» (25). نۇھ (ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن ئۈمىدىنى ئۈزگەندىن كېيىن): «پەرۋەردىگارم! ئۇلار مېنى يالغانغا چىقارغانلىقىمىز ئۈچۈن ماڭا ياردەم بەرگىن» دېدى (26). بىز نۇھقا: «بىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدا ۋەھىمىز بويىچە كېمە ياسىغىن، بىزنىڭ بۇيرۇقىمىز يېتىپ كەلگەن ۋە تونۇردىن سۇ ئېتىلىپ چىققان چاغدا، كېمىگە ھايۋانلاردىن (ئەركەك-چىشى بولۇپ) بىر جۈپتىن ئېلىۋالغىن، ئائىلەڭدىكىلەر-نىمۇ ئېلىۋالغىن، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھالاك بولۇشقا ھۆكۈم قىلىنغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار توغرىسىدا ماڭا سۆز ئاچمىغىن (يەنى ئۇلارغا شاپائەت قىلمىغىن)، ئۇلار چوقۇم (توپان بالاسىدا) غەرق قىلىنىدۇ» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (27).

سەن بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەر بىلەن كېمىگە چىققان چېغىسىدا: «جىمى ھەمدۇسانا بىزنى زالىم قەۋمىدىن قۇتقۇزغان اللە غا خاستۇر» دېگىن (28) ھەمدە: «ئى پەرۋەردىگار! مېنى مۇبارەك مەنزىلىگە چۈشۈرگىن، سەن (دوستلىرىمنى) ئەڭ ياخشى ئورۇنلاشتۇرغۇچىسەن» دېگىن (29). ھەقىقەتەن بۇنىڭدا (يەنى نۇھنىڭ ئۈمىتىنىڭ ئىشلىرىدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن) نۇرغۇن ئىبىرەتلەر بار، بىز بەندىلەرنى (پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىش بىلەن) ئەلۋەتتە سىنايمىز (30). ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن باشقا بىر قەۋمنى پەيدا قىلدۇق (31). بىز ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى

قَالَ السَّوْيَبَانُ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفَالِكِ فَقِيلَ السَّوْيَبَانُ
الَّذِي يُجَنَّبَانِ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَقَالَ رَبِّ ارْنِي مَا تُرِيدُ
وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْتَبِرُونَ
ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنَ الْوَعْدَةِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ
الْمَلَائِكَةُ قَوْمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَإِذَا هُمْ فِي
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مُهْلِكُونَ ﴿٣٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَإِذَا هُمْ فِي
وَيْتَرُ وَمَا تَسْأَلُونَ فَكَانَ أَطْعَمُ بَنِي إِسْرَءِيلَ ثُمَّ إِذَا
لَخِيرُونَ ﴿٣٨﴾ أَعْيَدْنَا إِذْ آمَنُوا وَنُفِّرُوا بَارِئًا وَمَا كُنَّا
نُحْزِنُكُمْ هِيَاثًا هِيَاثًا لِّمَا تُوْعَدُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ هِيَ إِلَّا
حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٤٠﴾ إِنَّ هُوَ
إِلَّا رَجُلٌ يَّفْتَرِي عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ
رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كُنْتُ يَدْعُو ﴿٤٢﴾ قَالَ تَعَالَى الْيَقِينُ ﴿٤٣﴾ لِّدَعْوَتِي
فَأَخَذْتُمُ الْعَصِيَّةَ الْبَاطِلَةَ فَبَعَلْتُمْ غَنَاءَ قَبْعَدِ الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٤٥﴾

ھۇدىنى) ئەۋەتتۇق. (ئۇ ئېيتتى) اللە غىلا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر اللە نىڭ (تازا بىدىن) قورقمايسىلەر؟» (32) ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ كاپىر بولغان، ئاخىرەت مۇلاقاتىنى يالغانغا چىقارغان ۋە بۇ دۇنيادا بىز تەرەپتىن باياشات تۇرمۇشقا ئىگە قىلىنغان كاتتىلىرى ئېيتتى: «بۇ پەقەت سىلەرگە ئوخشاش بىر ئىنساندۇر، ئۇ سىلەر يېگەننى يەيدۇ، سىلەر ئىچكەننى ئىچىدۇ (33). ئەگەر سىلەر ئۆزۈڭلارغا ئوخشاش بىر ئىنسانغا ئىتائەت قىلساڭلار، شۇبھىسىزكى، ئۇ چاغدا سىلەر چوقۇم زىيان تارتقۇچىلارسىلەر (34). ئۇ سىلەرنى 'سىلەر ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق ئۈستىغا ئايلىغاندىن كېيىن تىرىلىسىلەر' دەپ ئاگاھلاندۇرۇۋاتىدۇ؟» (35) سىلەرگە ئاگاھلاندۇرۇلغان ئىش تولىمۇ يىراقتۇر (36). بىزنىڭ مۇشۇ دۇنيادىكى ھاياتىمىزدىن باشقا ھايات يوقتۇر، بىز ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى بىر تەرەپتىن ئۆلۈپ تۇرىمىز ۋە بىر تەرەپتىن تۇغۇلۇپ تۇرىمىز)، بىز قايتا تىرىل- مەيمىز (37). ئۇ پەقەت اللە نامىدىن يالغاننى توقۇغان ئادەمدۇر، بىز ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمىز» (38). ھۇد ئېيتتى: «پەرۋەردىگار! ئۇلار مېنى يالغانغا چىقارغانلىقىلىرى ئۈچۈن ماڭا ياردەم بەرگىن» (39). اللە ئېيتتى: «ئۇلار ئۆزۈڭلارغا قالماي (كاپىر بولغانلىقىلىرىغا) نادامەت چېكىدۇ» (40). ئۇلار ھەقىقەت رەۋىشتە قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك بولدى. ئۇلارنى بىز لۆجە قىلىۋەتتۇق، زالىم قەۋم اللە نىڭ رەھىم- تىدىن) يىراق بولسۇن (41). ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، باشقا بىر قەۋملەرنى پەيدا قىلدۇق (42).

پەرۋەردىگارغا شېرىك كەلتۈرمەيدىغان كىشىلەر (68). سەدىقە بېرىدىغان ئەمما پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتىپ بارىدىغانلىقىدىن دىللىرى قورقۇپ تۇرىدىغان كىشىلەر — (69) ئەنە شۇلار ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرىغۇچىلاردۇر، ياخشى ئىشلارنى (باشقىلارنىڭ) ئالدىدا قىلىشقا تىرىشقۇچىلاردۇر (61). بىز ئىنساننى پەقەت تاقىتى يېتىدىغان (ئىش) قىلا تەكلىپ قىلىمىز، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقىي سۆزلەيدىغان كىتاب (يەنى بەندىلەرنىڭ ياخشى-يامان ئىشلىرى خاتىرىلەنگەن نامە-ئەمال) بار، ئۇلارغا (ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىش ياكى ئازابىنى ئاشۇرۇۋېتىش بىلەن) قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (62). ئۇلار (يەنى گۇناھكار كۇفۇرلار) نىڭ دىللىرى بۇنىڭدىن (يەنى قۇرئاندىن) غەپلەتتەدۇر، ئۇنىڭدىن (يەنى كۇفرىدىن) باشقا ئۇلار كېلەچەكتە نۇرغۇن (يامان) ئىشلارنى قىلىدۇ (63). ئۇلارنىڭ

بايلىرىنى ئازاب بىلەن جازالىغان ۋاقىتىمىزدا ناگاھ ئۇلار پەرياد قىلىدۇ (64). (ئۇلارغا ئېيتىلىدۇ) «بۈگۈن پەرياد قىلماڭلار، ھەقىقەتەن سىلەر بىزنىڭ ياردىمىمىزگە ئېرىشەلمەيسىلەر» (65). مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلەتتى، (ئۇنى ئاڭلاشتىن يۈز ئۆرۈپ) ئارقاڭلارغا چېكىنىۋالماڭلار (66). ئۇلار ھەرم ئەھلى بولغانلىقى بىلەن پەخىرلىنىپ ئىماندىن يۈز ئۆرۈيدۇ، كەچلىك پاراخلىرىدا يامان سۆزلەرنى قىلىدۇ، (يەنى قۇرئانغا تەنە قىلىدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆكەدۇ) (67). ئۇلار (ھەق) كالام (يەنى ئۇلۇغ قۇرئان) ئۈستىدە چوڭقۇر پىكىر قىلىدىمىدۇ؟ ياكى ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن ئاتا-بوۋىلىرىغا كەلمىگەن (يېڭى) نەرسە كەلمىدۇ؟ (68) ياكى ئۇلار ئۆزلىرىگە كەلگەن ئەلچىنى تونۇماي ئۇنى ئىنكار قىلىۋاتامدۇ؟ (69) ياكى ئۇلار ئۇنى مەجنۇن دېيىشەمدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارغا ئۇ ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدى. ئۇلار-نىڭ تولىسى ھەقىقەتنى يامان كۆرىدۇ (70). ئەگەر ھەقىقەت (يەنى قۇرئان) ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىش-لىرىغا بويىۋىنىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئاسمانلار، زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار خاراپ بولغان بولاتتى، ئۇنداق بولغىنى يوق، ئۇلارغا (ۋەز-نەسىھەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان) قۇرئاننى ئاتا قىلدۇق، ئۇلار ئۆزلىرىگە (ۋەز-نەسىھەت بولغان) قۇرئاندىن يۈز ئۆرۈيدۇ (71). ياكى سەن ئۇلاردىن (ئەلچىلىكىنى يەتكۈزگەنلىكىڭگە) ھەق تەلەپ قىلامسەن؟ (يەنى ئۇلار شۇنداق گۇمان قىلامدۇ؟) پەرۋەردىگارنىڭ (ساڭا بەرگەن) ئەجرى ياخشىدۇر، اللە رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ياخشىسىدۇر (72). سەن ئەلۋەتتە ئۇلارنى توغرا يولغا دەۋەت قىلىسەن (73). ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلار ھەقىقەتەن توغرا يولدىن چەتلىنىپ كېتىدۇ (74).

وَالَّذِينَ هُمْ يَرْجُوهٓ أَكْثَرُ ۚ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ مَا آتَاؤُنَا
قُلُوبُهُمْ وَجْهًا أَتَتْهُمْ أَلْسِنَتُهُمْ رِجْمَانٌ يُرْغَوْنَ
فِي الْغُيُوبِ ۚ وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ۚ وَلَا يُبْصِرُونَ ۚ وَلَا
يَعْلَمُونَ ۚ سُبْحٰنَ عِلْمِ رَبِّكَ الْعَلِيِّ ۚ
وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ بِطَغْيٍ ۚ وَهُمْ لَا يَخْلَعُونَ ۚ كَلَّ
عَمْرُهُمْ ۚ هَٰذَا أَعْمَالُ الَّذِينَ دُونَ ذَٰلِكَ ۚ هُمْ لَهَا لُجُومٌ ۚ
حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمُ بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْعَلُونَ ۚ
الْيَوْمَ نَأْتِيهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَطَرٌ مُّثَلٍ ۚ وَسَالَتْ أَمْثَالُ
مَلَكٍ مُّثَلٍ ۚ وَجَاءَتْهُمْ أَسَافُورٌ ۚ وَهُمْ لَا يُرْجَوْنَ ۚ
بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ ۚ وَكَذَّبُوهُ ۚ وَكَانُوا بِهَٰذَا لَكُومٌ ۚ
لَقَدْ صَدَّتِ السَّمَاءُ ۚ وَالْأَرْضُ دُونَ يَوْمَئِذٍ ۚ فَتُتَبَّرُ
عَن دُورِهِمْ مَّوْجُتٌ ۚ أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَبْرًا ۚ فَقُلْ إِنَّ
وَعْدَ الْمَرْجُومِينَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَظِيمُ الْعِلْمِ ۚ وَكَانَ
وَلَاكِ الْكَرِيمِ ۚ لَئِنْ لَّمْ يَنْفَعُوا مِنَ الْآخِرَةِ ۚ عَنِ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ۚ

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ظُلُمَاتِ قُلُوبِهِمْ لَأَزِيدَهُمْ يَعْمُورًا ۖ وَلَئِنْ أَحَذَّ نَهْرُ يَالَعَادِيبِ فَمَا اسْتَكَوُوا إِلَيْهِمْ
 وَمَا يَنْفَعُهُمْ ۖ حَتَّىٰ إِذَا اقْتَضَىٰ عَلَيْهِمْ يَابَاكَ آدَابَ شَرِيدٍ
 إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ۖ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
 وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۖ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي
 الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ۖ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ
 وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۖ بَلْ قَالُوا
 مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ۖ قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّ
 عِظَامًا أَفَنُحْيَوْنَهُ ۚ لَعَنَ اللَّهُ عِدَّةَ تَأَخَّرَ ۚ وَإِلَّا يَبْلُغَنَّ
 مِنَ جَلْدِ يَوْمِ هَذَا إِلَّا أَصَابِيرًا ۚ وَلَئِنْ قُلْتَ لِلَّهِ الْأَرْضُ
 وَمَنْ فِيهَا إِنَّكُمْ تُدْرِكُونَ ۖ سَيَقُولُونَ بَلَىٰ ۖ قُلْ أَفَلَا
 تَذَكَّرُونَ ۖ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ
 الْعَظِيمِ ۖ سَيَقُولُونَ بَلَىٰ ۖ قُلْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۖ قُلْ مَنْ
 يَمْدِدُّ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ
 كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۖ سَيَقُولُونَ بَلَىٰ ۖ قُلْ فَأَنَّى تُحْشَرُونَ ۖ

ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) غا رەھىم قىلساق،
 ئۇلارغا كەلگەن كۈلپەتنى كۆتۈرۈۋەتسەك،
 چوقۇم كۆمر اھلىقلىرىدا داۋاملىق تېغىرقاپ يۈرۈشەت-
 ى (75). ئۇلارنى بىز ھەقىقەتەن ئازاب (يەنى قەھەت-
 چىلىك) بىلەن جازاالسۇق، ئۇلار پەرۋەردىگارغا
 بويۇنىمدى، ئىلتىجا قىلىپ دۇئامۇ قىلىدى (76).
 تاكى ئۇلارغا قاتتىق ئازابنىڭ دەرۋازىسى ئاچقان
 چېغىمىزدا ئاگاھان ئۇلار ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ (77).
 اللە سىلەر ئۈچۈن قۇلاقلىرى، كۆزلىرى ۋە دىللارنى
 ياراتتى، سىلەر ناھايىتى ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر (78).
 اللە سىلەرنى زېمىندا (نەسىللەندۈرۈش يولى
 بىلەن) ياراتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ
 دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر (79). اللە (ئۆلۈكنى) تىرىل-
 دۈرىدۇ، (تىرىكنىڭ) جېنىنى ئالىدۇ، كېچە-كۈن-

دۈزنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشى اللە نىڭ باشقۇرۇشىدۇر، چۈشەنمەيسىلەر؟ (80) (ئۇلار اللە نىڭ
 قۇدرىتىنى ئويلاپ كۆرمىدى) بەلكى ئۇلار بۇرۇنقىلار نېمىدېگەن بولسا شۇنى دېدى (81).
 ئۇلار ئېيتتى: «بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە (ئۆۈلۈپ كەتكەن) سۆڭەككە ئايلىنغاندىن كېيىن،
 چوقۇم قايتا تىرىلمەيدۇق؟» (82) ھەقىقەتەن بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىلگىرى مۇشۇنداق
 ئاگاھلاندىرىلغان ئىدۇق، بۇ پەقەت قەدىمكىلەردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر» (83). ئېيتقىنكى،
 «زېمىن ۋە ئۇنىڭدىكى مەخلۇقاتلار كىمنىڭ؟ ئەگەر سىلەر بىلىسەڭلار (ماڭا بۇنى
 ئېيتىپ بېرىڭلار)» (84). ئۇلار: اللە نىڭ» دەيدۇ. (بۇنىڭدىن) پەندە-نەسىھەت ئالمايسىلەر؟ (85)
 ئېيتقىنكى، «يەتتە ئاسماننىڭ ۋە ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى كىم؟» (86) ئۇلار: «اللە»
 دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ (ئازابىدىن) قورقمايسىلەر؟» (87) ئېيتقىنكى،
 «ھەممە شەيئىنىڭ پادىشاھلىقى كىمنىڭ قولىدا؟ (ئىلتىجا قىلغانلارغا)
 پاناھ بولالايدىغان ۋە ئۇنىڭغا قارشى ھېچ نەرسە پاناھ بولالمايدىغان
 كىم؟ ئەگەر سىلەر بىلىسەڭلار (ماڭا بۇنى ئېيتىپ بېرىڭلار)» (88). ئۇلار:
 «اللە» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «سىلەر قانداقمۇ قايىمۇقتۇرۇلسىلەر؟» (89)

ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارغا بىز ھەق سۆزنى ئېلىپ
 كەلدۇق، ئۇلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر (90). اللە نىڭ
 بالىسى يوق، ئۇنىڭغا باراۋەر باشقا بىر ئىلاھمۇ
 يوق، ئەگەر بۇنداق بولسا ئىدى، ئۇ چاغدا ھەر
 ئىلاھ ئۆزى ياراتقان مەخلۇقنى يالغۇز ئىگەللەيتتى،
 بەزىسى بەزىسىدىن غالىب كېلەتتى، اللە ئۇلارنىڭ
 اللە غا نىسبەت بەرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (91).
 اللە غەيىبى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، مۇش-
 ىكلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن
 ئۈستۈندۇر (92). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارم!
 ئەگەر ماڭا ئۇلارغا (دۇنيادا) ۋەدە قىلغان ئازابىنى
 كۆرسىتىدىغان بولساڭ (93)، پەرۋەردىگارم!
 مېنى زالىم قەۋملەر ئىچىدە قىلىمىغىن» (94).

بَلْ أَتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَايُونَ ﴿٩٠﴾ مَا تَخَذَ اللَّهُ مِنْ
 وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنَ الْإِلَهِ إِنَّ الدِّهَانَ كُلَّهَا يَخْلُقُ
 وَلَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩١﴾ عَلَى بَعْضِ سُبْحَنِ اللَّهِ تَعَالَى لَعَلَّكُمْ
 تَعْلَمُونَ ﴿٩٢﴾ الْغَيْبُ وَالشَّهَادَةُ فَتَعَلَّى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٣﴾ قُلْ رَبِّ إِنَّمَا
 تُرِيدُنِي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٤﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ
 الْغَالِبِينَ ﴿٩٥﴾ وَإِنَّمَا عَلَّمَ الْقُرْآنَ بِرُوحٍ مِنْ رَبِّكَ مَا تَجِدُهُمْ لَقْدُونَ ﴿٩٦﴾
 إِذْ عَلَّمْنَاهُ يَأْكُلْ مِنْ أَحْسَنِ الثَّمَرَاتِ مَتَىٰ تَشَاءُ وَلَا يَعْصُونَكَ
 أَمْرًا ﴿٩٧﴾ وَرَبُّكَ عَلِيمٌ ذُو الْكَرَمِ ﴿٩٨﴾ قُلْ رَبِّ إِنَّمَا أَعُودُ بِكَ
 وَرَبِّ أَنْ تُعْصِرَ وَرَبِّ عَسَىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
 ارْجِعْنِي ﴿٩٩﴾ أَكْمَلِ لِعَمَلٍ صَاحِبًا وَفِيهِمْ أَزْوَاجٌ فَكَلَّمَهُ بَيْنَهُمْ
 وَأَرْسَلَهُمْ بِرُوحٍ إِلَىٰ يَوْمِ يَبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا نَفَخَ
 فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾
 فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ
 مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ
 خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ كَلِمَةً وَجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالْعِجَافِ ﴿١٠٤﴾

بىز ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى ساڭا كۆرسىتىشكە ئەلۋەتتە قادىرىمىز (95). (ئۇلارنىڭ قىلغان)
 يامانلىقىغا (ئەپۇ قىلىش بىلەن) ياخشىلىق قىلغىن، ئۇلارنىڭ (سېنى) سۈپەتلەشلىرىنى
 (يەنى ئۇلارنىڭ ساڭا قىلغان مەسخىرىسىنى) بىز ئوبدان بىلىمىز (96). ئېيتقىنكى،
 «پەرۋەردىگارم! ساڭا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ ۋەسۋەلىرىدىن پاناھ تەلەيمەن (97). پەرۋەردى-
 گارم! ساڭا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ ماڭا ھەمرا بولۇشىدىن پاناھ تەلەيمەن» (98). ئۇلارنىڭ
 (يەنى كاپىرلارنىڭ) بىرىگە ئۆلۈم كەلسە ئېيتىدۇركى، «پەرۋەردىگارم! مېنى (دۇنياغا) قايتۇر-
 غىن (99). مەن قويۇپ كەلگەن مال-مۈلۈكۈم بىلەن ياخشىلىق قىلىش مۇمكىن». (ئۇنىڭ دۇنياغا
 قايتىشى) مۇمكىن ئەمەس، ئۇ چوقۇم شۇ سۆزنى قىلغۇچىدۇر، ئۇلار قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلغان
 كۈنگە قەدەر ئۇلارنىڭ ئالدىدا (ئۇلارنى دۇنياغا قايتىشتىن توسىدىغان) بىر توسما بولىدۇ (100).
 سۇر چىلىنغان كۈندە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى تۇغقانچىلىق مەۋجۇت بولماي قالىدۇ. بىر-بىرىنىڭ (ئەھۋا-
 لىنىمۇ) سوراشمايدۇ (101). تارازىسى ئېغىر كەلگەنلەر (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ كەت-
 كەنلەر) بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (102). تارازىسى يېنىك كەلگەنلەر (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلى-
 رىنى بېسىپ كەتكەنلەر) زىيان تارتقۇچىلاردۇر، جەھەننەمدە مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (103). ئۇلارنىڭ
 يۈزلىرىنى ئوت كۆيدۈرىدۇ، كالىپۇكلىرى قورۇلۇپ، چىشلىرى ئېچىلىپ (بەتچىراي) بولۇپ قالىدۇ (104).

اَلَمْ تَكُنْ اِلَيَّ مُسْلِمًا فَلَمَّا مَنَّكَ لِيْكَرِهْتَنِ ۚ وَقَالَ اَنْتَا
 رَبُّنَا عَلَيْنَا اِشْقُوتُنَا وَلَكُنَا قَوْمًا صَالِحِينَ ۝ رَبَّنَا
 اَخْرِجْنَا مِنْهَا وَانْصُرْنَا عَدُوَّنَا ۚ قَالَ اَلَمْ نَخْلُقْهَا
 وَلَكِنْ كُنْتُمْ عَلَيْهَا كَاٰفِرًا ۚ اِنَّهٗ كَانَ قَوْمًا شَاكِرًا ۝ رَبَّنَا
 اِنَّا كُنَّا قَوْمًا غَافِلِيْنَ ۚ اَرْحَمْنَا وَانْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِيْنَ ۝
 فَاتَّخَذْنَا نُوْمُوْرِيْغًا حَتّٰى اَسْمُوْهُمْ وَاُذُوْرٰى وَاَلْمَمُوْهُمْ
 فَصَحَّوْهُمْ ۝ اِلٰى جَزِيْمَتِهِمُ الْيَوْمَ بِمَا صَدَقُوا ۚ اَللَّهُمَّ
 اَلْكَاوِبُوْنَ ۝ قُلْ كَلِمَةً نَّحْيُ الْاَرْضَ عَدَدَ سِنِيْنَ ۝
 قَالُوْا اَلَيْسَ اَنْتَا بِنَّوْمٍ اَوْ بَعْضِ يَوْمٍ فَمَسَّلِ الْعَادِيْنَ ۝
 قُلْ اِنْ اِلٰهَكُمْ اِلٰهٌ اَوْ قِيْلًا لَّوْ اَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝
 اَصْحَبْتُمْ اَكْبَاخَافَكُمْ عِيَاوَا ۚ اَكْبَاخَ اَلَيْسَ اَلْاَرْضُ رُجُومًا ۝
 فَفَعَلَى اللّٰهِ اَلْيَلِكُ الْحَقُّ ۚ اَلَا اَلَا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ
 الْكَرِيْمِ ۝ وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا بُرْهَانَ
 لَهُ بِهٖ ۚ فَاِنَّمَا جِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهٖ اِنَّهٗ لَا يَفْعَلُ الْكَاوِبُوْنَ ۝
 وَقُلْ رَبِّ اَعْرِضْ وَارْحَمْ وَانْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِيْنَ ۝

(ئۇلارغا) «سەلەرگە (دۇنيادا) مېنىڭ ئايەتلىرىم
 ئوقۇپ بېرىلگەن، سەلەر ئۇنى (شۇنچە روشەن تۇرۇق-
 لۇق) ئىنكار قىلغان ئەمەسىدىڭلار» دېيىلىدۇ (105).
 ئۇلار ئېيتىدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز! بەتبەخت-
 لىكىمىز ئۈستىمىزدىن غالىب كېلىپ گۇمىراھ قەۋم
 بولۇپ قالغان ئىدۇق (106). پەرۋەردىگارىمىز!
 بىزنى دوزاختىن چىقارغىن (ئاندىن دۇنياغا قايت-
 تۇرغىن)، ئەگەر بىز (شۇنىڭدىن كېيىن) يەنە گۇناھ
 قىلساق، بىز ھەقىقەتەن زالىم بولۇپ قالغىمىز» (107).
 اللە ئېيتىدۇ: «جەھەننەمدە خار ھالدا قېلىڭلار،
 (ئۈستۈڭلاردىن ئازابىنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى
 ھەققىدە) ماڭا سۆز ئاچماڭلار» (108). شۈبھىسىزكى،
 بەندىلىرىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر: * «پەرۋەردى-
 گارىمىز! بىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن،
 بىزگە رەھىم قىلغىن، سەن بولساڭ ئەڭ رەھىم
 قىلغۇچىسىن» دەيتتى (109). ئۇلارنى مەسخىرە قىل-
 دىڭلار، ھەتتا ئۇلار سەلەرگە مېنىڭ زىكرىمنى

ئۇنتۇلدۇردى (يەنى ئۇلارنى مەسخىرە قىلىش بىلەن بولۇپ كېتىپ ماڭا ئىتائەت قىلىشنى ئۇنتۇ-
 دۇڭلار). سەلەر ئۇلاردىن كۈلەتتىڭلار (110). (سەلەردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلغانلىق-
 لىرى ئۈچۈن، مەن ئۇلارنى بۈگۈن مۇكاپاتلىدىم، ئۇلار ھەقىقەتەن مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (111).
 اللە (ئۇلارغا): «زېمىنىدا قانچە يىل تۇردۇڭلار؟» دەيدۇ (112). ئۇلار: «بىركۈن ياكى
 بىر كۈندىنمۇ ئاز تۇردۇق، (ئاي-كۈنلەرنى) ھېسابلىغۇچى (پەرشتە)دىن سورىغىن»
 دەيدۇ (ئۇلار دوزاختا چېكىۋاتقان ئازاب تۈپەيلىدىن، زېمىنىدا قانچىلىك تۇرغانلىقلىرىنى
 ئۇنتۇيدۇ) (113). اللە «ئەگەر سەلەر بىلىسەڭلار (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا تۇردۇڭلار» دەيدۇ (114). ئى
 ئىنسانلار! بىزنى سەلەر ئۆزەڭلارنى بىكار ياراتتى (يەنى سەلەر بىزنى ھايۋاناتلارنى ياراتقىنىمىزدەك
 بىز ھېچقانداق ساۋابىمۇ بەرمەيدىغان، جازامۇ بەرمەيدىغان قىلىپ ياراتتى)، ئۆزەڭلارنى بىزنىڭ
 دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلمايدۇ دەپ ئويلايمسىلەر؟ (115) ھەق پادىشاھ - اللە ئۈستۈندۇر، ئۇنىڭدىن
 باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە ئۇلۇغ ئەرشىنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر (116). كىمكى ھېچقانداق
 دەلىلى بولمىغان ھالدا اللە غاقوشۇپ يەنە بىر مەيۇدقا ئىبادەت قىلىدىكەن، پەرۋەردىگارنىڭ
 دەرگاھىدا ھېساب بېرىدۇ، كاپىرلار ھەقىقەتەن نىجات تاپمايدۇ (117). «پەرۋەردىگارم!
 مەغپىرەت قىلغىن، رەھىم قىلغىن، سەن رەھىم قىلغۇچىلارنىڭ ياخشىسىسىن» دېگىن (118).

* ئۇلار بلال، خەبىباب، سۈھەيلىلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنى ئەبۇجەھل ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى
 مەسخىرە قىلاتتى.

24 - سۈرە نۇر

مەدەنىدە نازىل بولغان، 64 ئايەت.

ناھايىتى شەيخەتلىك ۋە مېھرىبانىيەتلىك ئالەمنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) بۇ بىر سۈرىدۇركى، ئۇنى بىز (ساخا) نازىل قىلدۇق، ئۇنىڭدىكى (ئەھكاملارنى) پەرز قىلىپ بېكىتتۇق، (ئى مۇمىنلەر!) سىلەرنىڭ ۋەزىيەت-ئەھۋالىڭىز، ئۇنىڭدا (سىلەرنى ئەمەل قىلىش دەپ شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان) روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق⁽¹⁾. زىنا قىلغۇچى ئايال ۋە زىنا قىلغۇچى ئەرنىڭ ھەر-بىرىنى يۈز دەررىدىن ئۇرۇڭلار، ئەگەر سىلەر ئالەمغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدىغان بولساڭلار،

ئالەمنىڭ دىنىنىڭ (ئەھكامىنى ئىجرا قىلىشتا) ئۇلارغا رەھىم قىلىڭلار، ئۇلارنى جازالىغان چاغدا مۇمىنلەردىن بىر تۈركۈم كىشى ھازىر بولسۇن⁽²⁾. زىنا قىلغۇچى ئەر پەقەت زىنا قىلغۇچى ئايالنى ياكى مۇشرىك ئايالنىلا ئالىدۇ، زىنا قىلغۇچى ئايال پەقەت زىنا قىلغۇچى ئەرگە ياكى مۇشرىككە تېگىدۇ، ئۇ (يەنى زىنا) مۇمىنلەرگە ھارام قىلىندى⁽³⁾. ئىبىپەتلىك ئاياللارنى زىنا بىلەن قارىلىغان، (بۇنىڭ راستلىقىغا ئادىل) تۆت گۇۋاھچىنى كەلتۈرەلمىگەن كىشىلەرنى 80 دەررە ئۇرۇڭلار (يەنى بىر ئۇرۇش بىلەن 80 نى ئۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار ئەفغە ئاياللارغا يالغاندىن تۆھمەت چاپلىغان ۋە كىشىلەرنىڭ ئابرويىنى تۈگەتەن ئادەملەردۇر)، ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى (ئۇلار يالغانچىلىق ۋە تۆھمەت چاپلاش مەيدانىدا چىڭ تۇرىدىغان بولسا) ھەرگىز قوبۇل قىلىنماڭلار، ئۇلار پاسقىلاردۇر (يەنى ئۇلار بوھتان چاپلاشتىن ئىبارەت چوڭ گۇناھنى ئىشلىگەنلىكلىرى ئۈچۈن، ئالەمنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر)⁽⁴⁾. كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە (ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەنلەر (يەنى ئەفغە ئاياللارغا قايتا تۆھمەت چاپلىمىغانلار) بۇنىڭدىن مۇستەسنا (ئۇلارنى كەچۈرۈڭلار، گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىڭلار)، چۈنكى ئالەمغىرەت قىلغۇچىدۇر (يەنى بەندە تەۋبە قىلىپ ئۆزىنى تۈزەتسە، ئۇنى ئالەمغىرەت قىلدۇ)، تولىمۇ مېھرىبانىدۇر⁽⁵⁾. خوتۇنلىرىنى زىنا بىلەن قارىلىغان ۋە ئۆزلىرىدىن باشقا گۇۋاھچىسى بولمىغانلار گۇۋاھلىق سۆزىنىڭ راست ئىكەنلىكىنى دەلىللەش ئۈچۈن، ئالەمنىڭ نامى بىلەن تۆت قېتىم قەسەم قىلسۇن⁽⁶⁾. بەشىنچى قېتىمدا: «ئەگەر يالغانچى بولسام ماڭا ئالەمنىڭ لەنتى بولسۇن» دېيىش⁽⁷⁾.

خوتۇن كىشى ئېرىنىڭ يالغانچى ئىكەنلىكىگە اللە -
نىڭ نامى بىلەن تۆت قېتىم قەسەم ئىچسە، جازاغا
تارتىلىشتىن ساقلاپ قېلىنىدۇ (8). بەشىنچى قېتىمدا،
ئۇ ئەگەر راستچىلاردىن بولسا (يەنى ئېرىنىڭ گېپى
راست بولىدىغان بولسا) ماڭا اللە نىڭ غەزىپى
بولسۇن دەپ قەسەم قىلىدۇ (9). ئەگەر سىلەرگە
اللە نىڭ پەزىلى ۋە رەھىمىتى بولمىسا ئىدى (چوقۇم
رەسۋا بولاتتىڭلار)، اللە تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل
قىلغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10).
شۈبھىسىزكى، سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم
(ئائىشەگە) بوھتان چاپلىدى. بۇ سىلەر ئۈچۈن يامان
ئەمەستۇر، (سەۋر قىلغانلىقىڭلار بىلەن ساۋابقا ئېرىشە-
دىغانلىقىڭلار ئۈچۈن ۋە ئائىشە، سەۋانلارنىڭ پاكلىقى
ئاشكارا بولىدىغانلىقى ئۈچۈن) بەلكى ياخشىدۇر،

وَيَذُرُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ أَنَّهُ
لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ حَالِمَةٌ إِنَّ عَذَابَ اللَّهِ عَظِيمٌ ۚ إِنَّ كَذِبَ
مِنَ الظَّالِمِينَ ۚ وَلَوْ أَنَّ فَضْلَ اللَّهِ عَلَيْنَا وَرَحْمَتَهُ وَأَنَّ اللَّهَ
تَوَّابٌ حَكِيمٌ ۚ إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِمَّنْ لَا
تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَبِيرٌ لَّكُم لَعْنُ الرَّسُولِ وَمِنْهُم مَّا أَكْتَسَبَ
مِنَ الْإِفْكِ وَالَّذِي يُؤْتِي بِكَ دِينَ لَا يَمُرُّ بِكَ أَهْلُ عَذَابٍ عَظِيمٌ ۚ وَلَوْ أَنَّ
إِسْمَاعِيلَ كَانَ مِنَ الْمُسْمُونِينَ ۚ وَالْمُؤْمِنَاتُ يَا نَفْسُ خَيْرٌ أَوْ قَالُوا
هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ۚ لَوْ كَرِهْتَ عَلَيْهِمْ يَا رُبُّكَ شَهَادَةً قَدْ أَهْلَكْنَا
بِالشَّهَادَةِ قَالَتْ إِنَّكَ عِنْدَ اللَّهِ لَكِنَّ يَوْمَ ۚ وَلَوْ أَنَّ فَضْلَ اللَّهِ
عَلَيْنَا وَرَحْمَتَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَسَأَلْتُمُ فِي مَا أَقْسَمْتُمْ فِيهِ
عَذَابًا عَظِيمًا ۚ إِذْ تَلْقَوْنَ فِي الْيَمِينِ وَتَقُولُونَ يَا نَفْسُ خَيْرٌ أَوْ قَالُوا
لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيْئَةً وَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ۚ وَ
لَوْ أَنَّ إِسْمَاعِيلَ كَانَ مِنَ الْمُسْمُونِينَ ۚ لَنَأَنَّ تَكْلَامَهُمْ هَذَا سَمْعُكَ
هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ۚ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُوذُوا بِاللَّهِ أَلَمْ يَكُنْ
أَنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۚ وَلَيَبْلُغَنَّ اللَّهُ لَكُمْ الْيَمِينَ وَاللَّهُ عَلَيْهِمْ حَكِيمٌ ۚ

بوھتان چاپلىغۇچىلاردىن كىمنىڭ قانچىلىك گۇناھى بولسا، ئۇنىڭغا شۇنچىلىك جازا بېرىلىدۇ، بوھتاد-
نىڭ چوڭ قىسمىنى تارقاتقان ئادەم (يەنى ئابدۇللا ئىبن ئۇبەي) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (11).
بوھتاننى ئاڭلىغان چاغلىرىڭلاردا ئەر-ئايال مۆمىنلەر نېمىشقا ئۆزلىرىنى ياخشى دەپ قاراپ، بۇ ئېنىق
بوھتان دېمىدى؟ (12) ئۇلار نېمىشقا تۆت نەپەر گۇۋاھچىنى كەلتۈرمىدى؟ گۇۋاھچىلارنى كەلتۈ-
رەلمىگەن ئىكەن، ئۇلار اللە نىڭ نەزىرىدە يالغانچى ھېسابلىنىدۇ (13). سىلەرگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە
اللە نىڭ پەزىلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، بوھتان چاپلىغىنىڭلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە چوڭ ئازابقا
دۇچار بولاتتىڭلار (14). ئۆز ۋاقتىدا بوھتاننى تىلىڭلار بىلەن تارقاتتىڭلار، بىلمەيدىغان نەرسە-
لارنى ئېغىزىڭلارغا ئالدىڭلار، ئۇنى سەل چاغلىدىڭلار، ھالبۇكى، اللە نىڭ نەزىرىدە، ئۇ چوڭ
گۇناھتۇر (15). ئۇنى ئاڭلىغان چىغىڭلاردا، نېمىشقا مۇنداق سۆزلەرنى قىلىش بىزگە
مۇناسىپ ئەمەس، (ئى اللە سەن پاك تۈرسەنكى، بۇ چوڭ بوھتاندۇر دېمىدىڭلار (16). اللە
سىلەرگە نەسىھەت قىلىدۇكى، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ھەرگىز قايتا مۇنداق سۆزلەرنى
قىلىڭلار (17). اللە سىلەرگە (شەرئەت ئەھكاملىرىنى ۋە گۈزەل ئەدەب-ئەخلاقلىرىنى كۆرسىتىپ
بېرىدىغان) ئايەتلەرنى بايان قىلىدۇ، اللە (بەندىلەرگە پايدىلىق ئىشلارنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر،
(تەدبىر قوللىنىشتا ۋە شەرئىتىنى بەرپا قىلىشتا) ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (18).

ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەر-
مىگىچە كىرمەڭلار، ۋەز-نەسىھەت ئېلىشىڭلار (يەنى
بۇ گۈزەل ئەخلاق-ئەدەبىيەتكە ئەمەل قىلىشىڭلار)
ئۈچۈن بۇ (يەنى ئىجازەت سوراپ ۋە سالام بېرىپ
كىرىش ئۈستۈمۈت كىرىشتىن) سىلەرگە ياخشى-
دۇر (27). ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم
بولمىسا سىلەرگە ئىجازەت بېرىلمىگىچە
كىرمەڭلار، ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار دېيىل-
سا، قايتىپ كېتىڭلار، قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن
ئەڭ ياخشىدۇر، اللە سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئەمەل-
لىرىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (28). شەخسى تۇرال-
غۇ بولمىغان (يەنى دۇكان-سارايلىرىغا ئوخشاش)

ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر اللە سىلەرنىڭ ئاشكارىلى-
شىڭلارنىمۇ، يوشۇرغىنىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ (29). مۆمىن ئەرلەرگە ئېيتىقنىكى، (نامەھرەملەرگە)
تىكىلىپ قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى (زىندان) ساقلىسۇن، مۇنداق قىلىش ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ ياخ-
شىدۇر، اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن تولۇق خەۋەردار (30). مۆمىنلەرگە ئېيت-
قنىكى، نامەھرەملەرگە تىكىلىپ قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى ياپسۇن، تاشقى زىننەتلىرىدىن باشقا
زىننەتلىرىنى ئاشكارىلىمىسۇن، لېجەكلىرى بىلەن كۆكرەكلىرىنى ياپسۇن، (تاشقى زىننەتلىرىدىن
باشقا) زىننەتلىرىنى ئەرلىرىدىن، ئاتىلىرىدىن، يا قېيىن ئاتىلىرىدىن، يا ئوغۇللىرىدىن، يا ئەرلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىدىن، يا ئۆز قېرىنداشلىرىدىن، يا قېرىنداشلىرىنىڭ ئوغۇللىرىدىن، يا ھەمىشەلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىدىن، يا دىنداش ئاياللاردىن، يا قول ئاستىدىكى چۆرىلەردىن، يا خوتۇنلارغا ئېھتىياجى
يوق خىزمەتچىلەر (يەنى قېرى، دەلدۈش بولغانلىقتىن جىنسىي شەھۋىتى
يوقلاردىن)، يا ئاياللارنىڭ ئۇياتلىق جايلىرىنى ئۇقمايدىغان (يەنى بالاغەتكە يەتمىگەن)
بالىلاردىن باشقا كىشىلەرگە كۆرسەتمىسۇن، زىننەتلىرىنى كىشىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئاياغلىرىنى
يەرگە تۇرمىسۇن، ئى مۆمىنلەر! بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن ھەممىڭلار اللە غا تەۋبە قىلىڭلار (31).

ئاراڭلاردىكى بويتاق ئەر، ئاياللارنىڭ ۋە ياخشى قۇل ۋە ياخشى چۆرىلىرىڭلارنىڭ بېشىنى ئوڭلاپ قويۇڭلار؛ ئەگەر ئۇلار يوقسۇز بولىدىغان بولسا (ئۇلارنىڭ يوقسۇزلۇقى سىلەرنىڭ ئۇلارنىڭ بېشىنى ئوڭلاپ قويۇشۇڭلارغا توسۇق بولمىسۇن)، اللە ئۇلارنى ئۆز كەرىمى بىلەن باي قىلىدۇ، اللە نىڭ (كەرىمى) كەڭدۇر، اللە بەندىلەرنىڭ مەنپەئىتىنى بىلگۈچىدۇر (32).. ئۆيلىنەلمەيدىغانلار اللە ئۇلارنى ئۆز كەرىمى بىلەن باي قىلغۇچە، ئۆزلىرىنى ئىپ-پەتلىك تۇتسۇن، قۇللىرىڭلاردىن توختام تۈزۈشنى تىلەيدىغانلار (يەنى خوجىسىغا مۇئەييەن پۇل-مال تۆلەش شەرتى بىلەن ئۆزىنىڭ ئازاد قىلىنىشىنى تىلەيدىغانلار) بىلەن، ئەگەر ئۇلارنىڭ ساداقىتىنى بايقىساڭلار، توختام تۈزۈڭلار، سىلەرگە اللە ئاتا قىلغان مال-مۈلۈكىنىڭ بىر قىسمىنى (ئۆزلىرىنى ئازاد قىلىشقا ياردەم تەرىقىسىدە) ئۇلارغا بېرىڭلار، ئەگەر سىلەرنىڭ چۆرىلىرىڭلار ئىپپەتلىك بولۇشنى خالسا، بۇ دۇنيانىڭ ئازغىنا مېلىنى دەپ ئۇلارنى

پاھىشىغا مەجبۇرلىساڭلار، كىمكى ئۇلارنى پاھىشىغا مەجبۇرلايدىكەن، مەجبۇرلانغانىدىن كېيىن اللە ئۇلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) رەھىم قىلغۇچىدۇر (يەنى پاھىشىغا مەجبۇرلانغان-لىقى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنى جاۋابكارلىققا تارتمايدۇ، مەجبۇرلغۇچىلارنى قاتتىق جازالايدۇ) (33). (ئى مۆمىنلەر!) بىز سىلەرگە روشەن ئايەتلەرنى، سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۆمەتلەردىن مىساللارنى ۋە تەقۋادار ئۈچۈن ۋەز-نەسىپەتلەرنى شەك-شۈبھىسىز نازىل قىلدۇق (34). اللە ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ نۇرىدۇر، اللە نىڭ (مۆمىن بەندىسىنىڭ قەلبىدىكى) نۇرى خۇددى (چىراق قويدىغان) ئەكچىگە ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدا چىراق باردۇر، چىراق شىشىنىڭ ئىچىدەدۇر، شىشە گويا نۇرلۇق يۇلتۇزدۇر، چىراق مۇبارەك زەيتۇن دەرىخىنىڭ (يېغى) بىلەن يورۇتۇلغان، ئۇ (يەنى زەيتۇن دەرىخى) شەرق تەرەپتىمۇ ئەمەس، غەرب تەرەپتىمۇ ئەمەس (سەھرادا ئوچۇقچىلىقتا بولۇپ، كۈن بويى ئۇنىڭغا كۈن نۇرى چۈشۈپ تۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ مېۋىسى پىشىپ يېتىلگەن بولىدۇ)، يېغى (ئەڭ سۈزۈك بولىدۇ، سۈزۈكلۈكىدىن) ئوت تەگمىسىمۇ يورۇپ كېتەيلا دەپ قالىدۇ، (ئوت بىلەن يورۇتۇلسا) نۇر ئۈستىگە نۇر قوشۇلىدۇ، اللە خالىغان كىشىنى ئۇنىڭ نۇرىغا (يەنى قۇرئانغا) (ئەگىشىشكە) مۇۋەپپەق قىلىدۇ، اللە (ئىبىرەت ئالسۇن دەپ) كىشىلەرگە مىساللارنى (ئۇلارنىڭ پەمىگە يېقىنلاشتۇرۇپ) بايان قىلىدۇ، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (35). اللە نىڭ ئۇلۇغلىنىشى ۋە ئىسمىنىڭ ياد ئېتىلىشى بۇيرۇلغان مەسجىدلەردە (مۆمىنلەر) ئەتىگەن-ئاخامىدا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ (36).

وَكَذَٰلِكَ أَلَيْنَا بِكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ مَنْ
يَكُونُوا أَقْرَبَ إِلَيْهِمْ اللَّهُ مِنْ قَبْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾
وَلِيُتَقَبَّلَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَلَا يَكُونَ حَاجَةً إِلَيْهِمْ اللَّهُ مِنْ
قَبْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكَذِبَ وَمَا لَكُمْ أَلَمَّا تَكُونُوا
إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا فَأُولَٰئِكَ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي أَتَاكُمْ وَلَا
تَكُونُوا مِنَ الْخَالِفِينَ مَعَ الْبَغَاةِ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ ابْتِغَوْا عَنِ الْمَوَدَّةِ
الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ فَهُمْ عِتْرَتُكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْكُمْ عَفُوفٌ
تَجَبُّرٌ وَلَقَدْ آتَيْنَا الْكُرْآنَ بِالْحِكْمَةِ وَمَنْ لَكُمْ مِنْهُ لَوْ كُنْتُمْ
خَالِفِينَ قُلْ لَكُمْ وَرِيعَةٌ الْيَتِيمِينَ وَاللَّهُ نَزَّاهٌ عَنِ السُّلُوبِ
وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُوْرٍ كَاشِفٍ فِيهَا وَصِيَاةٌ الْبَصَائِرِ فِي
صُحُفٍ أَلْفٍ مِثْلَةِ كَافٍ كَذِبٍ يُؤَدِّينَ شَرِّ
مُبَارَكٌ زَيْتُونٍ كَاشِفٍ لَوْنِهِ وَأَلْفٌ مِثْلَةِ كَافٍ كَذِبٍ
لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ نُوْرٍ مِثْلِ الْكُلُوبِ مِنَ الْكُلُوبِ
يَقُوبُ اللَّهُ الْإِنْسَانَ الْكَافِرَ وَاللَّهُ يَكْفِي شَيْءًا لِيُؤْتِيَ الْيَتِيمَ
الْحَقَّ وَتُحَرِّقَ فِيهَا أَسْمَاءُ الْبَغَاةِ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

يَحَالُ لَا تُلَاقِيَهُمْ فِيهَا وَلَا يَبْعُثُ فِيهِمُ رَحْمَةً وَلَا يَذَرُ لَهُمْ السَّلَوةَ
 اِنَّهُمْ اِلَیْهِ رَاغِبُونَ یَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِیْهِ السُّلُوبُ وَالْاَبْصَارُ
 لَیْسَ لَهُمْ فِيْهَا حَسَنٌ وَلَا عِوَابٌ وَلَا یُزَادُ فِیْهِمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ یُرِیْ
 مَنْ یَّشَاءُ یَعْلَمُ الْخِصَابَ وَالَّذِیْنَ كَفَرُوا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ
 بِقِيعَةٍ یَحْسِبُهُ الظَّمَانُ مَاءً حَتّٰی اِذَا جَاءَهُ لَمْ یَجِدْهُ سِوَا وَ
 وَجَدَ اللّٰهَ عِندَهُ قُوَّةً حَسَابَهُ وَاللّٰهُ سَرِیْعُ الْحِسَابِ اَوْ
 كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰیهِمْ فِیْ ضَلٰلٍ سَیِّئَةٍ مِّنْ قَبْلِهِمْ فَاَتٰهُمْ رَبُّهُمْ
 سَاعَاتٍ نَّحْلُمَتْ بَعْضُهُمْ اَوْقُفٌ بِبَعْضٍ اِذَا جَاءَهُمْ لَمْ یَكُنْ
 لَهُمْ اِلٰهٌ اِلَّا الَّذِیْ لَهُ سُلْطٰنٌ اَلَمَّا لَمَسُوا نَارًا اَلَمْ تَرَ اَنَّ
 اللّٰهَ یَحْسِبُ لَهُمْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالْظُّلُمٰتِ كُلِّ قَدْرًا
 عَلٰی صُلْبٍ لَّوْ كُنَّ مِنْهُمْ اِلٰهًا لَّغٰیظٌ لَّكُم مِّنْ قَبْلِهِمْ وَلَكُم مِّنْ
 السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلِلّٰهِ الْمَصِیْرُ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ یُرِیْ سَحَابًا مِّمَّ
 یُؤْتِیْ بَنِیَ اِسْرٰءِیْلَ رِیْحًا فَاَتٰهُمْ اَلْوَدْقُ فَسَروْا مِنْ حِلِّیَّتِهِمْ وَلِیْلًا
 مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِثَالٍ فِیْهَا مِنْ بَرَدٍ فَعَصٰی بَنِیَ اِسْرٰءِیْلَ
 یَصُوْرُهُ عَنْ مَنْ یَّشَاءُ فِیْ سَاعَاتٍ یَّذَرُهَا فِی الْاَبْصَارِ

ئۇلار شۇنداق ئەرلەرگى، سودا-سېتىق ئۇلارنى
 اللەنى زىكر قىلىشتىن، ناماز ئۆتەشتىن، زاكات
 بېرىشتىن غەپلەتتە قالدۇرمايدۇ، ئۇلار دىللار ۋە
 كۆزلەر قالايمىقانلىشىپ كېتىدىغان كۈن (يەنى قىيا-
 مەت كۈنى) دىن قورقۇدۇ (37) اللەنى ئۆزلىرىنىڭ
 قىلغان ياخشى ئەمەللىرىگە مۇكاپات بەرسۇن ۋە
 ئۆزىنىڭ پەزىلىدىن ئاشۇرۇپ بەرسۇن دەپ (ئۇلار
 شۇنداق ئىبادەتلەرنى قىلدۇ) اللە خالىغان ئادەمگە
 ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ (38). كاپىرلارنىڭ (ياخشى
 ئەمەل دەپ ئويلىغان) ئەمەللىرى باباۋاندىكى سەراپقا
 ئوخشايدۇ، تەشنى ئادەم ئۇنى سۇ دەپ گۇمان
 قىلدۇ، ئۇنىڭ يېنىغا كەلسە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدۇ
 (يەنى سۇ كۆرمەيدۇ)، ئۇ اللەنىڭ ئۆز (ئەمەللىرىنىڭ)
 يېنىدا (كۆزىتىپ تۇرغۇچى) ئىكەنلىكىنى بايقايدۇ،
 اللە ئۇنىڭ قىلمىشىغا تېگىشلىك جازا بېرىدۇ، اللە

تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (39). ياكى ئۇلارنىڭ (ياخشى دەپ گۇمان قىلغان) ئەمەللىرى چوڭقۇر
 دېڭىزدىكى قاراڭغۇلۇققا ئوخشايدۇ، ئۇنى (يەنى دېڭىزنى) قاتمۇقات دولقۇنلار ۋە دولقۇنلارنىڭ
 ئۈستىدىكى قارا بۇلۇتلار قاپلاپ تۇرىدۇ. (مانا بۇ) قاتمۇقات قاراڭغۇلۇقلاردۇر، (بۇ قاراڭغۇلۇققا
 گىرىپتار بولغۇچى) قولىنى ئۇزاتسا بارماقلىرىنى كۆرەلمەيدۇ، اللە نۇر ئاتا قىلمىسا، كىم بولمىسۇن،
 نۇرنى كۆرەلمەيدۇ (يەنى اللە ھىدايەت قىلمىغان ئادەم ھەرگىز ھىدايەت تاپمايدۇ) (40). اللە غا
 ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەرنىڭ ۋە قاناتلىرىنى كەرگەن ھالدا (ئۈچۈپ كېتىۋاتقان) قۇشلارنىڭ
 تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقىنى سەن بىلمەسەن؟ اللە ھەر (مەخلۇق) نىڭ دۇئاسىنى ۋە تەسبىھىنى بىلىدۇ، اللە
 ئۇلارنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر (41). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى
 اللە غا خاستۇر، (خالايمىقىنىڭ) ئاخىر قايتىدىغان جايى اللەنىڭ دەرگاھىدۇر (42). كۆرمەسەنكى،
 اللە بۇلۇتلارنى ھەيدەيدۇ، ئاندىن ئۇلارنى بىر-بىرىگە قوشىدۇ، ئاندىن ئۇلارنى توپلايدۇ،
 شۇنىڭ بىلەن بۇلۇتنىڭ ئارىسىدىن يامغۇر ياغقانلىقىنى كۆرسەن، اللە ئاسماندىكى تاغدەك
 بۇلۇتلاردىن مۇلدۇر ياغدۇرىدۇ، ئۇنى اللە خالىغان ئادەمگە يەتكۈزىدۇ (يەنى ئۇنىڭ بىلەن
 خالىغان ئادەمنىڭ زىرائىتى، مېۋىسى ۋە چارۋىلىرىغا زىيان يەتكۈزىدۇ) ۋە ئۇنىڭ (زىيىنىدىن) خالىغان
 ئادەمنى ساقلايدۇ، چاقماقنىڭ يورۇقى (قارىغۇچىلارنى) كۆزلىرىدىن ئايرىۋەتكىلى تاس قالىدۇ (43).

ئېيتقىنى، اللە غا ئىتائەت قىلڭلار، پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلڭلار، ئەگەر ئۇلار (اللە غا ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتسا، پەيغەمبەرنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈش مەسئۇلىيىتى بار، سىلەرنىڭ ئىتائەت قىلىش مەسئۇلىيىتىڭلار بار، ئەگەر پەيغەمبەرنىڭ (ئەمرىگە) ئىتائەت قىلساڭلار، ھىدايەت تاپسىلەر، پەيغەمبەرنىڭ پەقەت چۈشىنىشلىك قىلىپ تەبلىغ قىلىش مەسئۇلىيىتى بار» (54). اللە ئىچىڭلاردىكى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرگە، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنى زېمىندا ھۆكۈمران قىلغاندەك، ئۇلارنىمۇ چوقۇم ھۆكۈمران قىلىشنى، ئۇلار ئۈچۈن تاللىغان دىنىنى چوقۇم مۇستەھكەم قىلىپ بېرىشنى ۋە ئۇلارنىڭ قورقۇنچىسىنى

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ فَإِن كُنتُمُ اقْتِصَافَةً
مَّا حِجَلْ ۖ وَعَلَيْكُمْ مَّا حِجَلْتُمْ ۖ إِن طِيعُوا نَهَدُوا ۖ وَمَا عَلَی
الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ۚ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ
مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ
كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۚ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ
آتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ لَا تَحْسَبَنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمُ الشَّارُ وَلَيْسَ
الْبَصِيرُ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَسْتَخْلِفَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن
قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ
وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَرَابٍ لَّئِنْ لَّمْ عَلَيْكُمْ
لَاَعْلِيَهُمْ جُنَاحٌ بَعْدَ هُنَّ فَاُولَٰئِكَ عَلَيْكُمْ بِعَصَاكُمْ عَلَى
بَعْضِ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝

ئامانلىققا ئايلاندۇرۇپ بېرىشنى ۋەدە قىلدى، ئۇلار ماڭا ئىبادەت قىلىدۇ، ماڭا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەيدۇ، شۇ ۋەدىدىن كېيىن كاپىر بولغانلار اللە نىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچە- لاردۇر (55). اللە نىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشىشڭلار ئۈچۈن ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار، پەيغەم- بەرگە ئىتائەت قىلڭلار (56). كاپىرلارنى زېمىندا اللە نىڭ ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالايدۇ دەپ ئويلىمىغىن، ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ، دوزاخ نېمىدىگەن يامان جاي! (57) نى مۆمىنلەر! سىلەرنىڭ قۇللرىڭلار، چۆرىلىرىڭلار ۋە ئىچىڭلاردىكى بالاغەتكە يەتمىگەن بالىلار ناماز بامداتتىن بۇرۇن، چۈشتە (ئۇخلاش ئۈچۈن) كىيىمىڭلارنى سالغان چېغىڭلاردا ۋە خۇپتەندىن كېيىن (مۇشۇنداق) ئۈچ ۋاقىتتا (يېنىڭلارغا كىرسە) سىلەردىن ئىجازەت سورىسۇن، (بۇ) ئۈچ ۋاقىت سىلەرنىڭ ئەۋرىتىڭلار (ئېچىلىپ قالىدىغان ۋاقىتتۇر)، بۇ ئۈچ ۋاقىتتىن باشقا ۋاقىتلاردا (ئۇلار سىلەرگە كىرسە) سىلەرگىمۇ، ئۇلارغىمۇ ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، سىلەر بىر- بىرىڭلار بىلەن بېرىش- كېلىش قىلىپ تۇرسىلەر، اللە سىلەرگە ئايەتلەرنى (يەنى شەرئەت ئەھكاملىرىنى) ئىنە شۇنداق بايان قىلىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (58).

كچىك بالىلىرىڭلار بالاغەتكە يەتكەندە، ئۇلار ئىلگىرىكىلەر (يەنى چوڭلار كىرىشتە) ئىجازەت سورىغاندەك (ئۆيگە كىرىشتە ھەممە ۋاقىت) ئىجازەت سورىسۇن، اللە ئايەتلىرىنى (دىنىڭ ئىشلىرىنى) سىلەرگە شۇنداق بايان قىلىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (59). ياتلىق بولۇشنى خالىمايدىغان ياشانغان ئاياللار زىننەتلىرىنى ئاشكارىلىمىغان ھالدا (رىدا، نىمىچىغا ئوخشاش) تاشقى كىيىملىرىنى سېلىۋەتسە (ئەرلەر-نىڭ ئالدىدا ئادەتتىكى كىيىملىرى بىلەن يۈرسە)، ھېچ گۇناھ يوقتۇر، تاشقى كىيىملىرىنى سېلىۋەتتىن ساقلىسا ئۇلار ئۈچۈن ياخشىدۇر اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (60). (جىھادقا چىقالمىسا) ئەمما گۇناھ

يوقتۇر، توكۇرغا گۇناھ يوقتۇر، كېسەلگە گۇناھ يوقتۇر. (ئى ئىنسانلار!) سىلەر ئۆز ئۆيلىرىڭلاردا (يەنى ئەرلىرىڭلارنىڭ، ئاياللىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە) ئاتىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ئانىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ھەمىشەڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ئاناڭلارنىڭ ھەمىشەلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ ھەمىشەلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، باشقۇرىدىغانلارنىڭ ئۆيلىرىدە (يەنى ئۆي ئىگىسى سىرتقا چىقىپ كېتىپ، ئۆي بىلەن ئاچقۇچنى سىلەرگە تاپشۇرغانلارنىڭ ئۆيلىرىدە)، يا دوستلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە (ئىجازەتسىز) بىرەر نېمە يېسەڭلار گۇناھ يوقتۇر، سىلەر توپىلىشىپ يېسەڭلارمۇ، يا يەككە يېسەڭلارمۇ گۇناھ يوقتۇر، سىلەر ئۆيلەرگە كىرگەن چېغىڭلاردا ئۆزەڭلارغا (يەنى ئۆيىدىكى كىشىلەرگە) اللە بەلگىلىگەن مۇبارەك، پاك سالامنى بېرىڭلار، (يەنى ئەسالامۇئەلەيكمۇ دەڭلار) اللە سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ ئايەتلىرىنى مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ (61).

* مۇسۇلمانلار بەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە غازاتقا چىققان ۋاقىتلىرىدا ئۆيلىرىنىڭ ئاچقۇچلىرىنى باشقىلارغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىگە قاراپ قويۇشنى ۋە ئۆيلىرىدىكى نەرسىلەردىن يېيىشكە بولىدىغانلىقىنى ئىپتىتاتى، لېكىن ئۆيگە قارىغۇچىلار ئۆيلەردىن يېسەك بولىدۇ دەپ قارايتتى، بۇ توغرىدا بۇ ئايەت نازىل بولغان.

وَإِذَا ابْتَغَى الْكُفَالُ مِنْكُمْ الْحُلْمَ فَلَيْسَتْ أَوْ تَوَاصَلَا
اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي
لَا يَرْجُونَ بَكَاهًا قَلِيلًا عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَقْضَيْنَ
شَيْئًا لِهِنَّ غَيْرَ مَتِّعَ بِهِنَّ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ
خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى
حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمُرْطِ حَرَجٌ
وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ غُلَامِكُمْ أَوْ مِمَّا مَلَكَتُمْ
مَقَاتِحَ أَزْوَاجِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ
تَأْكُلُوا مِنْهَا وَأَنْتُمْ تَأْكُلُونَ إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا
فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَيَايَا مَنْ عِنْدَ اللَّهِ مُبْرَكَةٌ
عَلَيْهِ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

اللہ غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتقان كىشىلەر كامىل مۆمىنلەردۇر، ئۇلار (مۆمۈنلارغا پايدىلىق) بىر ئىش ئۈستىدە (مەسلىھەتلىشىش ئۈچۈن) پەيغەمبەر بىلەن جەم بولغان چاغلىرىدا، پەيغەمبەردىن ئىجازەت سورىمىغىچە كېتىپ قالمايدۇ، سەندىن ئىجازەت سورايدىغانلار اللہ غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىدىغان كىشىلەردۇر، بەزى شەخسى ئىش ئۈچۈن ئۇلار سەندىن ئىجازەت سورىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سەن خالىغان ئادەملەرگە ئىجازەت بەرگىن، ئۇلارغا سەن اللہ دىن مەغپىرەت تىلىگىن، اللہ ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (62).
(ئى مۆمىنلەر!) پەيغەمبەرنى سىلەر بىر- بىرىڭلارنى چاقىرىغاندەك چاقىرىماڭلار، سىلەردىن (پەيغەمبەرنىڭ سۆھبىتىدىن) ئاستا سۇغۇرۇلۇپ غىپپىدە چىقىپ كەتكەنلەرنى اللہ ئەلۋەتتە بىلىدۇ، پەيغەم- پەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار (دۇنيادا چوڭ بىر) پېتىنىگە يولۇقۇشتىن، يا (ئاخىرەتتە) قاتتىق بىر ئازابقا دۇچار بولۇشتىن قورقۇن (63).

بىلىڭلاركى، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، اللە نىڭ مەخلۇقاتىدۇر، اللە نىڭ تەسەررۇپى ئاستىدىدۇر)، اللە سىلەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ، بەندىلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) اللە ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ، اللە ھەممە نەرسىنى بىلىگۈچىدۇر (64).

25- سۈرە فۇرقان

مەككىدە نازىل بولغان، 77 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
پۈتۈن جاھان ئەھلىنى (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇشى ئۈچۈن، بەندىسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى قۇرئاننى نازىل قىلغان اللە نىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر (1). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، اللە نىڭ بالىسى يوقتۇر، پادىشاھلىقتا شەرىكىمۇ يوقتۇر، اللە ھەممە نەرسىنى ياراتتى، ئاندىن (ئۆزىنىڭ خاھىشى بويىچە) ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئۆلچەمنى بەلگىلىدى (2).

مۇشرىكلار، اللەنى قويۇپ ھېچ نەرسىنى يارىتالماي-
دىغان ۋە ئۆزلىرى يارىتىلغان ئىلاھلار (يەنى
بۇتلار) غا ئىبادەت قىلدى. ئۇلار (يەنى بۇتلار)
ئۆزلىرىدىن بىرەر زىياننى دەپنى قىلالمايدۇ،
ئۆزلىرىگە بىرەر پايدىنى كەلتۈرەلمەيدۇ، (باشقىلار-
نىڭ) جېنىنى ئېلىشقا، (باشقىلارغا) ھايات
بېغىشلاشقا ياكى (ئۆلۈكلەرنى) تىرىلدۈرۈشكە
قادر بولالمايدۇ⁽³⁾. كاپىرلار: «بۇ (يەنى
قۇرئان) پەقەت ئۇ (يەنى مۇھەممەد) ئۆزى
توقۇغان يالغاندۇر، ئۇنىڭغا ئۇنى توقۇشقا باشقا
بىر قەۋم (يەنى ئەھلى كىتاب) ياردەم بەرگەن»
دەيدۇ، ئۇلار (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بوھتان
چاپلاش بىلەن ئۇنىڭغا) زۇلۇم قىلدى ۋە يالغاننى
چاپلىدى⁽⁴⁾. ئۇلار ئېيتتى: «(بۇ) بۇرۇنقى-

وَاعْتَدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لَّا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلِفُونَ
وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا
وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا
إِنْفِكٌ لِّأَعْيُنِنَا وَوَعَدْنَا عَلَيْهِ قَوْمًا آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا
ظُلُمًا أَزْدَادًا وَقَالُوا لَا طَائِفَةَ لَآئِلِئِنَّا كُتِبَ عَلَيْهَا
فِعْلُ عَلَيْهِمْ نَبْرًا وَأَمَّا الْغُلَاظُ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ السِّرَّ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُمْ كَانَ غَوْرًا حَصِيمًا وَقَالُوا
مَا لَ هَذَا السُّورَةِ يَا كُلُّ الظَّالِمِ وَيَتَّبِعُنِي فِي الْأَسْوَاقِ
لَوْلَا أَنزِلَ إِلَيْنَا مَكِّ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرٌ أَوْ يَأْتِي
إِلَيْنَا نَذِيرًا وَتَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ
إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا يُفْسِدُ أَنْظِرُوهُنَّ حَرْبِي أَلَا
الْأَمْثَالُ فُضِّلُوا لَآئِلِئِنَّا طَائِفَةُ مِنْ سِيقَانِ تَبَرَأَ الَّذِينَ
إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيُجْعَلُ لَكَ فُصُورًا جَلَّ كَلْبُؤًا
بِالسَّاعَةِ وَاعْتَدْنَا لِلَّذِينَ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝

لارنىڭ ئەپسانىلىرىدۇركى، ئۇلارنى ئۇ يازدۇرۇۋالغان، (ھېزى قىلىۋېلىش ئۈچۈن) ئۇنىڭغا
ئەتمەن-ئاخشامدا ئوقۇپ بېرىلۋاتىدۇ»⁽⁵⁾. ئېيتقىنى، «ئۇنى ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى سىرنى
بىلىپ تۇرىدىغان اللە نازىل قىلدى، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر،
(بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر»⁽⁶⁾. مۇشرىكلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەسخىرە
قىلىپ) ئېيتتى: «بازارلاردا (بىز تاماق يېگەندەك) تاماق يەيدىغان، (بىز ماڭغاندەك)
مېڭىپ يۈرىدىغان بۇ قانداق پەيغەمبەر؟ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئاكاھلاندىرغۇچى بولۇش ئۈچۈن
اللە ئۇنىڭغا نېمىشقا بىر پەرىشتە ئەۋەتتى⁽⁷⁾. يا ئۇنىڭغا بىر خەزىنە بېرىلمىدى، يا ئۇنىڭغا
مېۋىلىرىنى يەيدىغان بىر باغ بېرىلمىدى؟» زالىملار (يەنى كاپىرلار): «سەلەر پەقەت
سېھىرلەنگەن بىر ئادەمگە ئەگىشىۋاتىسىلەر» دېدى⁽⁸⁾. مۇشرىكلارنىڭ سېنىڭ ئۈچۈن
نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلار ئازدى، توغرا يول تاپالمايدۇ⁽⁹⁾. اللەنىڭ
بەرىكىتى بۈيۈكتۈركى، ئەگەر ئۇ خالىسا ساڭا ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىدىنمۇ ياخشى، ئاستىدىن
ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان باغلارنى ۋە چوڭ سارايلارنى ئاتا قىلاتتى⁽¹⁰⁾.
ياق، ئۇلار قىيامەتنى ئىنكار قىلدى، قىيامەتنى ئىنكار قىلغانلارغا بىز دوزاخنى تەييارلىدۇق⁽¹¹⁾.

دوزاخ ئۇلارنى يىراقتىن كۆرگەن چاغدا، ئۇلار دوزاخنىڭ غەزەپتىن قاينىغان ۋە (ئېشەكتەك) ھاتىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ (12). ئۇلار زەنجىر بىلەن باغلانغان ھالدا دوزاخنىڭ تار يېرىگە تاشلانغان چاغدا، بۇ يەردە ئۇلار (ئۆزلىرىنىڭ) ئۆلۈمىنى تەلەيدۇ (13). (ئۇلارغا) بۈگۈن سىلەر بىر ئۆلۈمنى ئەمەس، تالاي ئۆلۈملەرنى تەلەڭلار (دېيىلىدۇ) (14). ئۇلارغا ئېيتقىنى، «شۇ (دوزاخ) ياخشىمۇ يا تەقۋادارلارغا ۋەدە قىلىنغان، (كىرگەن كىشى) مەڭگۈ قالدىغان جەننەت ياخشىمۇ؟» جەننەت تەقۋادارلارغا بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر ۋە ئۇلارنىڭ ئاخىرى بارىدىغان جايدۇر (15). ئۇلار جەننەتتە خالىغان نېمەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ،

إِذَا رَأَوْهُم مِّن مَّكَانٍ يَبِينُ سَبَّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ أَكْبَرًا ۚ
وَإِذَا الْغُورَابُ بِكُمْ وَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۚ
ثُمَّ رَأَوْا أَنَّهُمْ يُبْعَثُونَ وَابْتِغَاءً لِّمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
الْمُتَّقُونَ كَانَ لَهُمْ جَزَاءٌ وَصِيَّةٌ وَلَهُمْ فِيهَا مَأْوَاهُمْ
خَالِدِينَ ۖ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدٌ مَّتَّسِلًا ۖ وَيَوْمَ يُنْفَخُ
وَمَا يُعْبَدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ يَقُولُوا أَنَّهُمْ كَانُوا
عِبَادًا لِّمَوْلَانَا ۖ فَهُمْ صَالُوا ۚ السَّيِّئِينَ قَالُوا سُبْحٰنَكَ
مَا كُنَّا لِنُفِيكَ لَنَآكَ نَسْتَعِذُّ مِنْ دُونِكَ ۚ أُولَٰئِكَ
لَكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا آلَ الَّذِينَ كَانُوا أَقْوَامًا
يُورَ ۚ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَغْفِرُونَ صَرَفًا
وَلَا تَصْرَءُفُ ۚ وَيَوْمَ لَمْ يَلْمِؤْاْ ذُنُوبَهُمْ خِلَافًا
وَمَا كُنَّا لِنُفِيكَ لَنَآكَ مِنَ الْمَرْسُولِينَ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا
الْكَاذِبِينَ ۚ وَيَوْمَ لَمْ يَلْمِؤْاْ فِي الْأَشْيَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً ۚ أَتَصْبِرُونَ ۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ۝

جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ، بۇ، پەرۋەردىگارڭدىن ئىشقا ئاشۇرۇش تىلىنىدىغان ۋەدىدۇر (16). شۇ كۈندە اللە ئۇلارغا قوشۇپ، ئۇلار اللەنى قويۇپ چوقۇنغان نەرسىلەرنى يىغىدۇ، ئاندىن اللە (ئۇلارغا): «مېنىڭ بۇ بەندىلىرىمنى سىلەر ئازدۇردۇڭلارمۇ؟ يا (توغرا) يولدىن ئۇلار ئۆزلىرى ئازدىمۇ؟» دەيدۇ (17). (ئىبادەت قىلىنغۇچىلار) ئېيتىدۇ: «ئى اللە! سەن پاكئۆرسەن، سېنى قويۇپ باشقىلارنى دوست تۇتۇش (يەنى سەندىن باشقىغا چوقۇنۇش) بىزگە (ۋە سېنىڭ مەغلۇقاتىڭدىن ھېچ ئەھدەسىگە) لايىق ئەمەس، لېكىن سەن ئۇلارنى ۋە ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنى شۇ قەدەر نېمەتكە چۆمدۈردۈڭكى، ئۇلار سېنى ياد ئېتىشىنى ئۇنتۇدى. ئۇلار ھالاك بولغۇچى قەۋم بولدى» (18). شۈبھىسىزكى، ئىبادەت قىلىنغۇچىلار سىلەرنىڭ (ئۇلارنى مەبۇد دېگەن) سۆزۈڭلارنى ئىنكار قىلدى، (ئى كۇفكارلار!) سىلەر (ئۆزەڭلاردىن ئازابىنى) دەپتى قىلىشقىمۇ ۋە (بۇ بالادىن ئۆزەڭلارنى قۇتۇلدۇرۇشقا) ياردەم بېرىشكىمۇ قادىر بولالمايسىلەر، سىلەر-دىن كىمكى (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن ئۆزىگە) زۇلۇم قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا بىز (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابىنى تېتىتىمىز (19). بىز سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىلا ئەلۋەتتە تاماق يەيتتى، بازارلاردا مېڭىپ يۈرەتتى، بەزىڭلارنى بەزىڭلار بىلەن سىندۇق، سەۋر قىلامسىلەر؟ (يەنى سەۋر قىلىڭلار) پەرۋەردىگارنىڭ (سەۋر قىلىغۇچىلار بىلەن سەۋر قىلىنغۇچىلارنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (20).

(ئون توققۇزىنچى پارە)

بىزگە مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار (يەنى مۇشرىكلار): «نېمىشقا بىزگە پەرشتىلەر چۈشۈرۈلمەيدۇ، ياكى (بىز نېمىشقا) پەرۋەردىگا- رىمىزنى كۆرمەيمىز» دېيىشتى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتتى ۋە تولىمۇ ھەددىدىن ئاشتى (21). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن چۈشكەن) پەرشتىلەرنى كۆرگەن كۈنى گۇناھكارلارغا خۇش خەۋەر بولمايدۇ، پەرشتىلەر ئۇلارغا: «(سىلەرگە جەننەت) ھارامدۇر» دەيدۇ (22). بىز ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى

ئەمەللىرىنى بىر تەرەپ قىلىپ، ئۇنى ئۇچۇپ يۈرگەن توزاندەك قىلىۋېتىمىز (يەنى ئۇلار ئىمانسىز بولغانلىقتىن، قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى يوققا چىقىرىمىز) (23). ئەھلى جەننەت بۇ كۈندە ئەڭ ياخشى جايدا ۋە ئەڭ ياخشى ئارامگاھتا بولىدۇ (24). شۇ كۈندە ئاسمان بۇلۇت بىلەن بىرلىكتە يېرىلىدۇ، پەرشتىلەر (بەندىلەرنىڭ نامە- ئەمالىنى ئېلىپ) ئارقىمۇئارقا چۈشىدۇ (25). پادىشاھلىق بۇ كۈندە مەرھەمەتلىك اللەغا خاستۇر، بۇ كۈن كاپىرلارغا قىيىندۇر (26). شۇ كۈنى زالىم (يەنى كاپىر) ئىككى قولىنى چىشلەپ: «ئىست! پەيغەمبەر بىلەن (نجاتلىق) يولىنى تۇتسامچۇ، ئىست! پالانىنى دوست تۇتسام؟ قۇرئان ماڭا يەتكەندىن كېيىن، ئۇ (يەنى پالانى) مېنى قۇرئاندىن، شەك- شۈبھىسىزكى، ئازدۇردى» دەيدۇ، شەيتان ئىنساننى (ئازدۇرۇپ بولۇپ) تاشلىۋېتىدۇ (27-29). پەيغەمبەر ئېيتتى: «ئى پەرۋەردىگارم! شۈبھىسىزكى، مېنىڭ قەۋمىم بۇ قۇرئاننى تاشلىغاندۇق قىلىپ قويدى» (30). شۇنىڭدەك (يەنى ساڭا قەۋمىڭنىڭ مۇشرىكلىرىدىن دۈشمەنلەرنى قىلغاندەك) ھەربىر پەيغەمبەرگە بىر قىسىم گۇناھكارلارنى ئۇنىڭ دۈشمىنى قىلىدۇق، پەر ۋەردىگارنىڭ يول كۆرسەتكۈچى ۋە ياردەمچى بولۇشقا ساڭا يېتەرلىكتۇر (31). كاپىرلار: «قۇرئان نېمىشقا ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) بىر قېتىمىدىلا نازىل قىلىنمىدى؟» دېدى. سېنىڭ دىلىڭنى مۇستەھكەم قىلىش ئۈچۈن، ئۇنى پارچە- پارچە نازىل قىلىدۇق، ئۇنى ئايرىم- ئايرىم نازىل قىلىدۇق (32).

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أُولَٰئِكَ نَوَّلْنَا عَلَيْهِمُ
الْمَلِكَةَ أَوْ رَئِبْتَ فَقَدْ اسْتَخَيَّرُوا وَإِنَّا أَنفِيهِمْ وَرَعَوْنَا
كَيْدَهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَ
يُقَالُونَ جَبْرًا مَّخْمُورًا وَقَدْ سَأَلُوا مَا عَمِلُوا وَإِن وَعَدَ
اللَّهُ عِبَادَهُمْ إِذْ ذُكِّرُوا بِهَآءِ آيَاتِهِ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۝ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا
وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ۝ وَيَوْمَ تُنْفَخُ السَّمَاءُ كَالْغَافِقِ يُزِيلُ الْمَلِكَةَ
تَزْوِيلًا ۝ أَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ لِّلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمَئِذٍ
الْكَفَرُ يَوْمَ عَسِيرًا ۝ يَوْمَ يُصْعَقُونَ فِي الْآبَاءِ عَلَىٰ يَدَيْهِمْ يُقَالُ
لِلَّذِينَ أَقْنَعْتُمْ مَعَ الرُّسُلِ سَبِيلًا ۝ لِيُتْلَىٰ لِيَعْلَمَ
أَقْبَلُ فَكَانَ خَلِيلًا ۝ أَفَلَا أَصْلَحَ مِنَ الَّذِي كَرِهْتَ أَذِجَارِي
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا ۝ وَقَالَ الرُّسُلُ يَرْجِبُ
إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ أَفَلَا تَعْلَمُونَ أَنَّهُمْ جَبْرًا ۝ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ
شَيْءٍ عَدُوًّا وَإِن الْمُجْرِمِينَ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ۝
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أُولَٰئِكَ نَوَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغُرَافَ جَمْعًا
وَاجِدَةً ۝ كَذَلِكَ ۝ لِيُتْلَىٰ بِهِ قُرْآنًا ۝ وَكَذَلِكَ تَرْتِيلُ ۝

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ قَبِيلِكِ الَّذِينَ
يُخَشَوْنَ وَعْلًا وَيُؤْثِرُونَ إِلَىٰ جِهَتِهِمْ أَولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَحْسَنُ
سَبِيلًا ۚ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مِثْقَلَهُ إِحَادَةَ هَرُونَ
وَوَيْدًا ۚ فَكُنَّا أَهْلًا بِالنُّفُورِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا قَدْ كُنَّا فِي
تَدْبِيرٍ ۚ أَهْوَ قَوْمٌ مُّوَسِّرُونَ لِمَا كَذَّبُوا الرَّسُولَ ۖ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ
آيَةً ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۚ وَأَعَادُوا عَادًا ۚ وَكُنُودًا ۚ
أَصْحَابِ الرَّيْسِ وَقَوْمٌ لَّا يَنْبَغُ لَكَ كَثِيرًا ۚ وَلَا ضَرْبًا لَهُ
الْأَمْثَالُ ۚ وَلَا تَنْتَفِرُوا ۚ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ عَلَى الْقَرْيَةِ الْكَلْبَ
أَمْطَرْتُ مَطَرًا ۚ وَكُنُودًا ۚ وَكُنُودًا ۚ وَكُنُودًا ۚ وَكُنُودًا ۚ
يَرْجُونَ نُفُورًا ۚ وَإِذَا رَأَوْا كُنُودًا ۚ وَكُنُودًا ۚ وَكُنُودًا ۚ
الَّذِينَ يَعْتَكِفُ اللَّهُ رُؤُوسًا ۚ إِنَّ كَادَ لِيُضِلَّنَا عَنْ الْهَوَا ۚ
لَآنَ صَبْرًا عَلَيْهِمْ ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
مَنْ أَصْلُ سَيْلٍ ۚ أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا هَوَاهُ ۚ أَرَأَيْتَ
تَكُونُ عَلَيْهِ ۚ وَكَيْفَ لَمْ تَحْسَبِ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْعَوْنَ
أَوْ يَفْعَلُونَ ۚ إِنَّ هُمُ إِلَّا قُلُوبًا ۚ هُمُ أَصْلُ سَيْلٍ ۚ

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) قانداق بىر سوتالىنى تاشلىمىسۇن، (ئۇنىڭغا قارىتا) بىز ساڭا ھەق جاۋابىنى ۋە ھەممىدىن گۈزەل چۈشەندۈرۈشنى نازىل قىلدۇق (33). ئۇلار جەھەننەمگە يۈزلىرى بىلەن سۈرۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ جايى ئەڭ يامان، يولى ئەڭ ئازغۇندۇر (34). شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋراتنى) ئاتا قىلدۇق ھەمدە ئۇنىڭ قېرىندىشى ھارۇننى ئۇنىڭغا ياردەمچى قىلدۇق (35). ئۇلارغا: «بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان قەۋمگە بېرىلگەر» دېدۇق، (ئۇ قەۋم كۇفرىدا چىڭ تۇرغانلىقتىن) ئۇلارنى دەھشەتلىك تۈردە ھالاك قىلدۇق (36). نۇھنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغان چاغدا، ئۇلارنى غەرق قىلدۇق ھەمدە

ئۇلارنى كىشىلەرگە ئىبرەت قىلدۇق، زالىملارغا (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازاب تەييارلىدۇق (37). ئاد قەۋمنى، سەمۇد قەۋمىنى، رەس ئاھالىسىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نۇرغۇن ئۈمىتلىرىنى ھەم (ھالاك قىلدۇق) (38). ھەربىر قەۋمگە نۇرغۇن مىساللارنى بايان قىلدۇق، (ۋەز-نەسىھەت ئۇنۇم بەرمىگەنلىكتىن) ھەربىر قەۋمنى ھالاك قىلدۇق (39). ئۇلار ھەقىقەتەن (شامغا بېرىپ كېلىشتە) يامان يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇرۇلغان شەھەردىن ئۆتسە، ئەجەب ئۇلار ئۇنى كۆرۈپ (ئىبرەت ئالمايدۇ؟) ياق (يەنى ئىبرەت ئالمايدۇ)، ئۇلار (قىيامەت كۈنى) قايتا تىرىلىشنى ئۈمىد قىلمايدۇ (40). ئۇلار سېنى كۆرسە پەقەت مەسخىرە قىلىۋېلىپ: «اللە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن مۇشۇمۇ؟ ئەگەر دىنىمىزدا چىڭ تۇرمىساق (مۇھەممەد) بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن ئازدۇرۇۋەتكىلى تاس قالاتتى» (دېدى). كىمىنىڭ يولىنىڭ ئەڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئۇلار (ئاخىرەتتە) ئازابىنى كۆرگەن چاغدا بىلىدۇ (41-42). ئېيتىپ باقماقچۇ؟ نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان ئادەمگە (نەپسى خاھىشىغا ئەگىشىشتىن ئۇنى ساقلاش ئۈچۈن) ھامىي بولالامسەن (43). ئۇلارنىڭ تولىسىنى (كېچىگىنى) ئاڭلايدىغان ياكى چۈشىنىدىغان ئادەملەر دەپ گۇمان قىلامسەن؟ ئۇلار (چۈشەن-مەسلىكتە) پەقەت چاھارپايلارغا ئوخشاشتۇر، بەلكى ئۇلاردىنمۇ بەتتەر گۇمراھتۇر (44).

پەرۋەردىگارنىڭ سايىنى قانداق سوزغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئەگەر خالسا ئۇنى ئەلۋەتتە مۇقىم قىلاتتى، ئاندىن قۇياشنى سايىگە دەسل قىلدۇق (يەنى كۈننىڭ چىققانلىقىنى سايىنىڭ بارلىقىغا دەلىل قىلدۇق) (45). ئاندىن ئۇنى ئاستا-ئاستا يوقاتتۇق (46). اللە سىلەرگە كېچىنى لىباس، ئۇيقۇنى (بەدىنىڭلار ئۈچۈن) راھەت قىلدى، كۈندۈزنى (تىرىكچىلىك ئۈچۈن زېمىندا) يېيىلىدىغان ۋاقىت قىلدى (47). اللە رەھىمىتىنى (يەنى يامغۇرنى) ياغدۇرۇش ئالدىدا شامالنى خۇش خەۋەر قىلىپ ئەۋەتتى، يامغۇر بىلەن ئۈلۈك زېمىننى تىرىلدۈرۈش ۋە بىز ياراتقان ھايۋانلارنى، نۇرغۇن ئىنسانلارنى سۇ بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن، بۇلۇتتىن پاك سۇنى چۈشۈرۈپ بەردۇق (48-49). ئۇلارنى

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظَّلَّالَ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَائِبًا مِّنْ جَمَلٍ مُّشْتَرِكٍ ۖ عَلَيْهِ ذُلٌّ لِّمَن يَقْتَضِيهِ ۖ إِنَّا فَضَّلْنَا بَعْضَهُ عَلَىٰ ٱلْآخَرِ ۖ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ شُغُورًا ۚ وَهُوَ ٱلَّذِى أَرْسَلَ ٱلرِّيحَ يُمْسِكُ بَشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ۚ إِنَّمَا جَعَلْنَاهُ قَبْلَهُ مِثَآءً وَتُفِيقًا مِّمَّا خَلَقْنَا أَنعَامًا وَأَن آتَاكُم مِّنْهُ فَخُذُوا ۖ وَلَٰكِن تَقِرُّوهُ بَيْنَهُمْ لَمَّا كُتِبَ إِلَيْكُمُ ٱلْإِكْفَارُ ۚ وَلَوْ شِئْنَا لَعَسَا فِى ٱلْغَيْبِ قُرْءَانٌ مِّنْ دُونِ ٱلَّذِى ۖ أَتَاكُم بِهِ ۖ وَلَٰكِن كُنَّا نَقُصُّهُ عَلَىٰ ٱلْكَافِرِينَ وَجَآءُهُمْ بِهِ جَدًّا ۚ أَرَأَيْتُمْ ٱلَّذِى يُزَيِّرُ ٱلْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا يَمْلَحٌ ۚ أَجَابَ وَجَعَلْ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَجَعَلَ مَتَجًا ۚ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ بَشَرًا جَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۚ وَأَكْنُزَ ٱلْغَيْبِ ۚ وَبِعَبْدُونَ مِنْ دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ۚ وَمَا أَسْأَلُكَ ٱلْأَكْمِيَّةَ أَتَقْتَدِرُ ۚ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِن شَاءَ ٱللَّهُ إِن تَعْلَمُونَ ٱلْإِلَهَ ٱلْحَقِيرَ ۖ

ۋەز- نەسەت ئالسۇن دەپ، يامغۇرنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلدۇق (يەنى گاھ ئۇ يەرگە، گاھ بۇ يەرگە ياغدۇردۇق)، ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەغا) كۇفرلىق قىلدۇ (50). ئەگەر خالسا ئۇ ئەلۋەتتە ھەر شەھەرگە بىر ئاگاھلاندىرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) ئەۋەتەتتۇق (51). شۇنىڭ ئۈچۈن كاپىرلارغا ئىتائەت قىلىغىن، قۇرئان ئارقىلىق ئۇلارغا قارشى (پاكىتلارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ) بارلىق كۈچۈڭ بىلەن كۈرەش قىلغىن (52). اللە (قۇدرىتى بىلەن) بىرى تاتلىق بولغان دەريانى، بىرى تۇزلۇق بولغان دېڭىزنى (ئۇلار بىر-بىرىگە تۇتاشغۇ بولغان ھالدا) قويۇۋەتتى، (ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەردە، توسما بەرپا قىلدى (53). اللە ئىنساننى ئابىمەندىن ياراتتى، ئۇنى بالىلار نىسبەت بېرىلىدىغان ئەر ۋە قۇدا- باجلىق پەيدا قىلىدىغان ئايال (دىن ئىبارەت ئىككى خىل قىلىپ) ياراتتى، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممىگە قادىردۇر (54). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) اللەنى قويۇپ ئۇلارغا پايدىمۇ يەتكۈزەلمەيدىغان، زىيانمۇ يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇندۇ، كاپىر پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلىش بىلەن (شەيتانغا) ياردەم بەرگۈچىدۇر (55). سېنى پەقەت (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (دوزاختىن) ئاگاھلاندىرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق (56). ئېيتقىنكى، «مەن (اللەنىڭ ئەمرىنى) تەبلىغ قىلغانلىقىغا سىلەردىن ھېچ ھەق تەلەپ قىلمايمەن، پەقەت (مېنىڭ تەلىپىڭىزنىم شۇكى، مېنىڭ دىنىمغا ئەگىشىش بىلەن) پەرۋەردىگارى تەرەپكە يول ئېلىشنى خالايدىغانلار (يول ئالسۇن)» (57).

قيامت كۈنى ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىدۇ، ئۇ مەڭگۈ ئازاب ئىچىدە خارلانغان ھالدا قالىدۇ (68). پەقەت (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) (بۇ دۇنيادىكى چېغىدا) تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالدا قالمايدۇ، اللە ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ، اللە تولىسۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (70). كىسكى (گۇناھلىرىغا) تەۋبە قىلىدىكەن ۋە ئەمەلنى تۈزەيدىكەن، ئۇ اللەغا يۈزلەنگەن بولىدۇ (يەنى اللە ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭدىن رازى بولىدۇ) (71). ئۇلار (يەنى اللە ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) يالغان گۇۋاھلىق بەرمەيدۇ، يامان سۆزنى ئاڭلاپ قالغان چاغدا ئالىجانابلىق بىلەن ئۆتۈپ كېتىدۇ (72). ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرى بىلەن ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا، گاس، كور بولۇۋالمايدۇ (يەنى ئۇنى بېرىلىپ ئىخلاسل بىلەن ئاڭلايدۇ) (73). ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارمىز! بىزگە ئاياللىرىمىز ۋە ئەۋلاتلىرىمىز ئارقىلىق شادلىق بېغىشللىشىڭىنى (يەنى

بىزگە ساڭا ئىتائەتمەن پەرزەنت ئاتا قىلىشىڭىنى) تىلەيمىز، بىزنى تەقۋادارلارنىڭ پېشۋاسى (يەنى تەقۋادارلارنىڭ نەمۇنىسى، ياخشىلىققا دەۋەت قىلغۇچى) قىلىن» دەيدۇ (74). ئەنە شۇلار سەۋرلىك بولغانلىقى ئۈچۈن جەننەت بىلەن مۇكاپاتلىنىدۇ، ئۇلار جەننەتتە (پەرىشتىلەر تەرىپىدىن قىلىنغان) دۇئا ۋە سالام بىلەن قارشى ئېلىنىدۇ (75). ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، جەننەت نېمىدىگەن گۈزەل قارارگاھ! نېمىدىگەن گۈزەل جاي! (76) ئېيتقىنىكى، ئەگەر سىلەرنىڭ دۇنيانىڭ بولمىسا، پەرۋەردىگارمىز سىلەرگە پەرۋا قىلمايدۇ، (ئى كاپىرلار! پەيغەم-بەرنى) ئىنكار قىلىڭلار، (ئاخىرەتتە) سىلەر قۇتۇلالمايدىغان ئازابقا دۇچار بولۇسىلەر» (77).

26- سۈرە شۇئرا

مەككىدە نازىل بولغان، 227 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. طاء، سىم، مىم (1). بۇ، روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر (2). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار-نىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن ئۆزەڭنى ھالاك قىلىۋېتىشكە مۇمكىن (3). ئەگەر بىز ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىشىنى) خالايدىغان بولساق، ئۇلارغا ئاسماندىن (ئۇلارنى ئىمانغا مەجبۇرلايدىغان) بىر ئايەتنى (ئالامەتنى) نازىل قىلاتتۇق، ئۇنىڭغا ئۇلار باش ئەگەن بولاتتى (4).

مۇسا بىلەن ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى پۈتۈنلەي قۇتقۇز-
دۇق (65). ئاندىن ئىككىنچى گۇرۇھنى (يەنى
پىرئەۋن بىلەن قەۋمنى) غەرق قىلدۇق (66). بۇنىڭدا
(يەنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ غەرق بولۇشىدا)
ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان
ئېيتقۇچى بولمىدى (67). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ
ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (68).
ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ قىسسىسىنى ئوقۇپ بەرگىن (69).
ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە: «نېمىگە
ئىبادەت قىلىسىلەر؟» دېدى (70). ئۇلار: «بۇتلارغا
ئىبادەت قىلىمىز، بۇ ئىبادەتنى داۋاملاشتۇرمىز»
دېيىشتى (71). ئىبراھىم ئېيتتى: «دۇئا قىلغان
چېشىڭلاردا ئۇلار (دۇئايىڭلارنى ئاڭلامدۇ؟) (72).
يا سىلەرگە پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ؟ يا زىيان يەتكۈزە-

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى مِن مَّعَا أَجْمَعِينَ ۖ ثُمَّ تَوَلَّىٰ أَخِيضِينَ ۝
إِن فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ ۖ وَإِن رَبَّكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۖ ۝ وَإِذْ عَلِمْنَا نَبَأَ آلِ هَارُونَ أَن يَذَّكَّرَ ۖ أَذْكَالَ لَٰزِمِينَ
ۖ ۝ وَقَوْمِهِ مَاتُوا ۖ ۝ قَالُوا اتَّعِبْنَا مِمَّا نَفَعْنَا لَنَا مِن بَرِّهِمْ ۖ ۝
قَالَ هَلْ يُبْغُونَ لَكُمُ الدِّينَ ۖ أَوْ يَبْغُونَ كُمُ ۖ أَوْ يَبْغُونَ ۖ ۝
قَالُوا بَلَىٰ ۖ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ۖ ۝ قَالَ أَقْرَبُكُمْ مِّنَّا
كُنْتُمْ عِبَادَهُمْ ۖ ۝ ثُمَّ تَوَلَّىٰ وَآلَهُمُ الْكَافِرُونَ ۖ ۝ وَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ
لِّىَ الْأَرَبِ الْعَلِيِّينَ ۖ ۝ أَلَيْسَ خَلْقُكُمْ فَهُوَ يَحْيِي ۖ ۝ وَ
أَلَيْسَ هُوَ يُطْفِئُ وَيَسْتَحْيِي ۖ ۝ وَإِذْ أَوْفَتْهُمْ نُفُوسُهُمْ ۖ ۝
وَأَلَيْسَ يَوْمَئِذٍ لَّعَلِّهِمْ ۖ ۝ وَأَلَيْسَ أَن يَغْفِرَ لِي
خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ۖ ۝ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاضِلِينَ ۖ ۝
وَأَجْعَلْ لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْأُخْرَىٰ ۖ ۝ وَأَجْعَلْ لِّي مِن
وَرَدَةِ جَنَّةِ النَّبِيِّينَ ۖ ۝ وَأَعِزِّ لِي إِتَهَانًا مِّنَ الصَّالِحِينَ ۖ ۝
وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ۖ ۝ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْكَ مَالُكَ وَلاُكُنُوفُكَ
مِّنَ أَىِّ اللَّهِ يَغْلِبُ سُلَيْمٌ ۖ ۝ وَأَلْقِ الْجَنَّةَ لَمَّا تَقِينُ ۖ ۝

لەمدۇ؟» (73). ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ شۇنداق قىلغانلىقىنى
بايقىدۇق» (74). ئىبراھىم ئېيتتى: «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! سىلەرنىڭ ئىبادەت قىلغىنىڭلار نېمە؟» (75)
سىلەرنىڭ ئەڭ قەدىمكى ئەجدادلىرىڭلارنىڭ ئىبادەت قىلغىنى نېمە؟ (76) ئۇلار (يەنى بۇتلار)
مېنىڭ دۈشمىنىمدۇر، پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى (مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر) (77). ئۇ مېنى
ياراتقان، ئۇ مېنى ھىدايەت قىلدۇ (78). ئۇ مېنى تاماق بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇسۇلۇق بىلەن تەمىن-
لەيدۇ (79). ئاغرىپ قالسام ئۇ مېنى ساقايتىدۇ (80). ئۇ مېنى قەبىزى روھ قىلىدۇ،
كېيىن يەنە تىرىلدۈرىدۇ (81). قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ مېنىڭ خاتالىقلىرىمنى مەغپىرەت
قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمەن (82). پەرۋەردىگارىم! ماڭا ئىلىم-ھېكمەت ئاتا قىلغىن، مېنى
ياخشىلارغا قوشقىن (83). كېيىنكىلەر ئارىسىدا ياخشى نامىنى قالدۇرغىن (84). مېنى
نازۇنچىلىك جەننەتنىڭ ۋارىسلىرىدىن قىلغىن (85). ئاتامغا مەغپىرەت قىلغىن،
ئۇ ھەقىقەتەن گۇمراھلاردىن بولدى (86). ئۇلار (يەنى خالايسىقلار) (ھېساب بېرىش
ئۈچۈن) تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈندە مېنى رەسۋا قىلىغىن (87). ئۇ كۈنى (ھېچ كىشىگە)
مال ۋە ئوغۇللار پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ (88). پەقەت (اللەنىڭ دەرگاھى) غا پاك قەلب بىلەن
كەلگەن ئادەمگىلا پايدا يەتكۈزۈلىدۇ» (89). جەننەت تەقۋادارلارغا يېقىنلاشتۇرۇلىدۇ (90).

دوزاخ گۇمراھلارغا ئوچۇق كۆرسىتىلسۇن (91).
ئۇلارغا: «سەلەر ئىلگىرى اللەنى قويۇپ چوقۇنغان
نەرسەڭلار قەيەردە؟ ئۇلار سەلەرگە ياردەم بېرە-
لەمدۇ؟ يا ئۆزلىرىگە ياردەم بېرەلەمدۇ؟»
دېيىلىدۇ (92-93). بۇتلار، گۇمراھلار ۋە ئىبلىسنىڭ
قوشۇنلىرىنىڭ ھەممىسى دوزاخقا ئۈستى-ئۈستىلەپ
تاشلىنىدۇ (94-95). ئۇلار دوزاخقا جەددەللىشىپ
ئېيتىدۇ: «اللە بىلەن قەسەمكى، بىز ئوپىئوچۇق
گۇمراھلىقتا ئىدۇق (96-97). ئۆز ۋاقتىدا بىز
سەلەرنى (ئىبادەتتە) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى
بىلەن ئوخشاش ئورۇندا قوياتتۇق (98). بىزنى پەقەت
گۇناھكارلارلا ئازدۇردى (99). شۇنىڭ ئۈچۈن بىزگە
شاپائەت قىلغۇچىلار يوق (100) ۋە يېقىن دوستىمۇ
يوق (101). ئەگەر بىزگە (دۇنياغا) قايتىشقا بولسا

ئىدى، بىز مۆمىنلەردىن بولاتتۇق» (102). شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا (يەنى ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ
قەۋمىنىڭ قىسسىسىدە) (ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن) ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى
ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (103). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى
مېھرىبانىدۇر (104). نۇھنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى (105). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا قېرىندىشى
نۇھ ئېيتتى: «سەلەر (اللەدىن) قورقمايسىلەر؟ (106) مەن ھەقىقەتەن سەلەرگە سادىق بىر پەيغەمبەر-
مەن (107). سەلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (108). تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سەلەردىن
ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تەلەيمەن (109) اللە -
دىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار» (110). ئۇلار: «ئى نۇھ! ساڭا تۆۋەن تەبىقىدىكى
ئادەملەر ئەگەشكەن تۇرسا، ساڭا بىز ئىمان ئېيتامدۇق؟» دېدى (111). نۇھ ئېيتتى:
«مەن ئۇلارنىڭ نېمە قىلغانلىقىنى ئۇقمايمەن (112). ئەگەر بىلسەڭلار ئۇلاردىن ھېساب
ئېلىشنى پەقەت پەرۋەردىگارىم ئۈستىگە ئالغان (113). مەن مۆمىنلەرنى قوغلىۋەتمەيمەن (114). مەن
پەقەت ئوچۇق-ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» (115). ئۇلار ئېيتتى: «ئى نۇھ! ئەگەر سەن
(پەيغەمبەرلىك دەۋەتتىڭدىن) يانمىساڭ، سەن چوقۇم تاش-كېسەك قىلىنىپ ئۆلتۈرۈلگۈچىلەردىن
بولسەن» (116). نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! قەۋمىم مېنى ھەقىقەتەن ئىنكار قىلدى (117).

وَيَذَرُ الْجِبْرِاتِ الْيَوْمَ وَيَقُولُ لَهُمْ أَيْمَانُكُمْ هَذَا وَنَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَصُدُّهُمْ وَيُتَوَكَّرُونَ قَالُوا فِيهَا
هُوَ وَالْقَادُونَ وَجُودُ الْيَلِيسَ أَجْمَعُونَ قَالُوا وَهَذَا فِيمَا
يَكْتُمُونَ قَالُوا إِنَّ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ إِذْ نَسُوا مِيثَاقَهُمْ
الْعَلِيمِينَ وَمَا ضَعُوكُمُ إِلَّا الْمَجْمُوعُونَ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ
وَلَا صِدْقٍ مِنْهُمْ قَالُوا لَمَّا كُنَّا قَوْمًا مِنْ الْمُؤْمِنِينَ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ فَكَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْيَلِيسَ إِذْ قَالَ لَهُمْ
أَخُوهُمْ نُوحُ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَأَمْسُ بِرَسُولِ اللَّهِ أَكِينٍ قَالُوا اللَّهُ
الْطَّيْعُونَ لِمَا آتَاكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَمْرٍ إِنَّ جُورَ الْأَعْلَى رَبِّ
الْعَالَمِينَ قَالُوا اللَّهُ وَالطَّيْعُونَ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ لَكَ وَالِدًا
الْأَدْلُونَ قَالُوا وَمَا عَلَيْنَا مِثْلُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ إِنَّ حِسَابَهُمْ
لَلْأَعْلَى رَبِّ لَوْ تَشْعُرُونَ وَمَا آتَاكُمُ اللَّهُ مِنَ الْفُرْقَانِ إِنَّا آتَا
الْأَنْدِيَةَ مُؤْمِنِينَ قَالُوا لَيْسَ لَكَ تَمَتُّعٌ بِنُوحٍ لَسْتَ كُنْتَ
مِنَ الْمَرْجُومِينَ قَالُوا رَبِّ إِنِّي قَوْمِي كَذَّبُونِ

مەن ھەققىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەر -
 مەن (143). سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (144). تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تىلەيمەن (145). سىلەر بۇ يەرلەردە، باغچىلاردىن، بۇلاقلاردىن، زىرا - ئەتلەردىن، يۇمشاق پىشقان خورمىلاردىن بەھرىمەن بولۇپ خاتىرجەم ھالدا داۋاملىق قالىسىز (دەپ ئويلايمىلەر) (146-148). خۇشال ھالدا تاغلارنى تېشىپ ئۆي ياسايمىلەر (149). اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (150). زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، ئىسلاھ قىلمايدىغان ھەددىدىن ئاشقۇچى - لارنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلماڭلار (151-152). ئۇلار

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۖ وَأَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
 مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرَ الْأَعْلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ أَتَرَكُونَنِي تَاهِبِينَ
 آمِينَ ۚ إِنِّي جَنَّتْ وَعَيُونٌ ۚ وَنَدُّوْهُ وَعَلَى طَلَمَ هَاضِمٌ ۚ
 وَتَحْتُونَ مِنَ الْعِبَالِ بُيُوتًا فَرِيدِينَ ۚ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۚ
 وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُشْرِكِينَ ۚ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَ
 لَا يُصْلِحُونَ ۚ قَالَ الْوَالِدَانِ مِنَ الْمَسْكُونِينَ ۚ مَا أَنتَ إِلَّا كَذِبٌ
 وَمُتَكَبِّرٌ ۚ قَالَتِ بَالِغَةُ إِنْ كُنْتُ مِنَ الصَّادِقِينَ ۚ قَالَ هَذِهِ نَافَةٌ
 لَهَا تَرْبٌ وَلَمْ تَرْبِ يَوْمَ تَعْلَوْنَ ۚ وَلَا تَسْمَعُوا لَهُمْ فَيَا خُذْكُمْ
 عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۚ فَعَقَرُوا هَاضِمًا وَصَبَّحُوا بِأَمِينٍ ۚ فَاتَّخَذَهُمُ
 الْعَذَابُ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ۚ وَمَنْ يَرْبُ
 وَلَمْ يَرْبِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۚ كَذَبَتْ قَوْمٌ لِّلْمُرْسَلِينَ ۚ
 إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۚ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۚ
 فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۚ وَأَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرَ
 الْأَعْلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ۚ وَ
 تَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ ۚ أَلَيْسَ لَكُمْ قَوْمٌ مَدُونُونَ ۚ

ئېيتتى: «سەن ھەققىقەتەن سېھىر قىلىنغانلاردىن سەن (152). سەن پەقەت بىزگە ئوخشاش بىر ئىنسان سەن، ئەگەر سەن راستچىلاردىن بولساڭ، بىرەر مۆجىزە كەلتۈرۈپ باققىن» (154). سالىھ ئېيتتى: «بۇ چىشى تۆگە (سۈيىڭلاردىن بىر كۈن) ئىچىدۇ، سىلەرمۇ مۇئەييەن بىر كۈن ئىچىسىلەر (155). ئۇنىڭغا يامانلىق قىلماڭلار، بولمىسا سىلەر بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىغا دۇچار بولۇسىلەر» (156). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار نادامەتكە قالدى (157). ئۇلارغا ئازاب چۈشتى، بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلار - نىڭ تولىسى ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (158). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھەققىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (159). ئۆتىنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى (160). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا قېرىندىشى لۇت ئېيتتى: «سىلەر (اللەدىن) قورقماستىلەر؟ (161) مەن ھەققىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەرمەن (162). سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (163). تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تىلەيمەن (164). سىلەر ئەھلى جاھان ئىچىدىن لۇتە قىلىپ، پەرۋەردىگارىڭلار سىلەر ئۈچۈن ياراتقان ئاياللىرىڭلارنى تاشلاپ قويمايسىلەر؟ سىلەر ھەققىقەتەن (بۇزۇقچىلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمىسىلەر» (165-166).

بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولى-
سى ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (190). سېنىڭ پەرۋەر-
دىڭارنىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى
مېھرىباندۇر (191). شۈبھىسىزكى، قۇرئان ئالەملەرنىڭ
پەرۋەردىڭارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (192).
ئاگاھلاندۇرغۇچىلاردىن بولۇشۇڭ ئۈچۈن،
ئىشەنچلىك جىبرىئىل ئۇنى سېنىڭ قەلبىڭگە ئېلىپ
چۈشتى (193-194). (قۇرئان) ئوچۇق ئەرەبى
تىلىدا (نازىل بولدى) (195). ھەقىقەتەن قۇرئان
ئىلگىرىكى (پەيغەمبەرلەرنىڭ) كىتابلىرىدا تىلغا
ئېلىنغان (196). (ئابدۇللا ئىبنى سالام ۋە ئۇنىڭ
ئىمان ئېيتقان ھەمراھلىرىغا ئوخشاش) بەنى ئىسرائىل
ئۆلىمالىرىنىڭ قۇرئاننى بىلىشى مۇشۇنىڭلاغا (قۇرئان-
نىڭ توغرىلىقىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل بولالمىدۇ؟ (197)
ئەگەر بىز قۇرئاننى ئەرەب بولمىغان بىر ئادەمگە

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ وَإِنَّ أَتَمُّنْزِيلَ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ
الْوَحْيُ الْمُبِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ لِقَوْمٍ
كَرِهُوا يُنْذِرَهُ لَقَدْ كُنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي الْقُرْآنِ وَإِنْ
يَعْلَمُهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْ أَسْمَارِنَا وَلَوْ تَرَىٰ فِيهِ عِشْرِينَ
فَقْرًا عَلِيمًا مَّا كَانَ لَوَاحِيَهُ مُؤْمِنِينَ كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ
الْمُجْرِمِينَ لَكِنَّمَا يُؤْمِنُ بِحَقِّ بِرِّوَالْعَدَابِ الْآخِرِينَ قَالَتِ امْ
يَنَّةُ وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ فَيَقُولُوا هَلْ عَمَّنْ مِّنْظَرُونَ ۖ
أَفَعِدَالِإِيسَىٰ عِيسَىٰ ٱلَّذِي كُنَّا نَقُولُ أَن مِّنْجَنَاحَيْنِ يُؤْتِيهِ
جَاءَهُمْ مَّا كَانُوا يُوعَدُونَ ۖ كَأَن لَّهُمْ عِندَ مَا كَانُوا يَلْعَنُونَ
وَأَكْثَرُهُمْ فَتْرَةٌ بَعْدَ فَتْرَةٍ يَسْتَكْبِرُونَ وَهُمْ أَوْتَارٌ
طَائِفِينَ لَّوَاتِلَاتِ أَيْدِيهِ السَّاطِنِينَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا
يَسْتَوْطِعُونَ ۖ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُونَ ۖ فَكَانَتْ دُمُوعُ
الْهَوَاهِ أَرْحَقَ قُرُونٍ مِّنَ الْمَعْدِنِ وَأَنزَلْنَا عَذَابَكَ
الْأَفْرَقِينَ ۖ وَأَخْفَضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

نازىل قىلغان بولساق، ئۇ قۇرئاننى ئۇلارغا ئوقۇپ بەرسە، ئۇلار ئۇنىڭغا ئىشەنمەيتتى (198-199).
شۇنىڭدەك گۇناھكارلارنىڭ دىلىلىرىغا قۇرئاننى سالدۇق (ئۇلار قۇرئاننى چۈشىنىپ، ئۇنىڭ
پاساھەت-بالاغىتىنى ۋە مۆجىزە ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ ئىمان ئېيتىمىدى) (200). ئۇلار (اللەنىڭ)
قاتتىق ئازابىنى كۆرمىگىچە قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ (201). ئۇ ئازاب ئۇلارغا ئۇشتۇمۇت كېلىدۇ،
ئۇلار ئۇنىڭ (كەلگەنلىكىنى) تۇيماي قالىدۇ (202). (ئۇلارغا تۇيۇقسىز ئازاب كەلگەندە) ئۇلار:
«بىزگە (ئىمان ئېيتىۋېلىش ئۈچۈن) مۆھلەت بېرىلمەيدۇ؟» دەيدۇ (203). ئۇلار بىزنىڭ ئازاب-
مىزنىڭ بۇرۇنراق كېلىشىنى تىلەمدۇ؟ (204) ئېيتىپ باققىنا! ئەگەر ئۇلارنى (نۇرغۇن) يىللار (نېمەت-
لىرىمىزدىن) بەھرىمەن قىلساق، ئاندىن ئۇلارغا ئاگاھلاندۇرۇلغان ئازاب كەلسە، ئۇلارنىڭ بەھرى-
مەن بولغان نېمەتلىرى (ئۇلاردىن ئازابىنى دەپتۇ قىلىشتا) ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ (205-207).
قانداقلىكى شەھەر بولمىسۇن، ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتمىگىچە، ئۇنى
ھالاك قىلىمىدۇق، (ئۇلارنى جازالاشتا) بىز زالىم بولىمىدۇق (208-209). قۇرئاننى شەيتانلار ئېلىپ
چۈشكىنى يوق (210). بۇ ئۇلارغا لايىق ئەمەس. ئۇلارمۇ (ئۇنىڭغا) قادىر بولالمايدۇ (211). شۈبھە-
سىزكى، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) (توغرىلىقچە) تىڭاشتىن مەنىنى قىلىنغاندۇر (212). اللەدىن باشقا
ھېچ ئىلاھقا ئىبادەت قىلمىغىن، ئۇنداق قىلساڭ، ئازاب قىلىنغۇچىلاردىن بولۇپ قالسىن (213). يېقىن
خىش-ئەقربالىرىڭنى ئاگاھلاندۇرغىن (214). ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە مۇلايىم بولغىن (215).

ئەگەر خىش - ئەقرباللىرىڭ ساڭا ئاسىيلىق قىلسا: «مەن سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىدىن ھەقىقەتەن ئادا - جۇدا - مەن» دېگىن (216). ناھايىتى غالىب، مېھرىبان اللەغا يۈلەنگىن (217). اللە سېنى (نامازغا) قوپقىنىڭدا كۆرۈپ تۇرىدۇ (218). ناماز ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدىكى (سەجدىگە بارغانلىق، رۇكۇغا تۇرغانلىق ۋە قىيامدا تۇرغانلىق) ھەرىكىتىڭنى كۆرۈپ تۇرىدۇ (219). شۈبھىسىزكى، اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (220). (ئى مۇھەممەد! مەككە كۇففار - لىرىغا ئېيتىقلىقنى) سىلەرگە مەن شەيتانلارنىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىمۇ؟ (221) ئۇلار ھەر بىر ئىشقا توقۇغۇچى، گۇناھكارغا چۈشىدۇ (222). ئۇلار (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە) ئاڭلايدۇ، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) نىڭ تولىسى بالغانچىلاردۇر (223). شائىرلارغا گۇمراھلار ئەگىشىدۇ (224). ئۇلارنىڭ (سۆز) ۋادىلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرگەنلىكىنى كۆرەلمەسەن؟ (225) ئۇلار قىلمايدىغان نەرسىلەرنى قىلدۇق دەپ سۆزلەيدۇ (226). پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، اللە نى كۆپ زىكرى قىلغان، زۇلۇمغا ئۇچرىغاندىن كېيىن ئۆزىنى قوغدىغان شائىرلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، زۇلۇم قىلغۇچىلار ئۇزاققا قالماي قايسى جايغا قايتىدىغانلىقىنى بىلىدۇ (227).

قَالَ عَصَاؤُهُ قُلْ إِنِّي رَسُولُ رَبِّكُمْ وَأَنْتُمْ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحِيمِ ۝ أَلَيْسَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْكُمْ تَقْوَىٰ ۝ وَقُلْ إِنِّي نَذَرْتُ لِلَّهِ الشَّيْطَانِ ۝ نَذَرْتُ عَلَىٰ كُلِّ آثَارٍ ۝ أَتَقْوُونَ اللَّهَ وَأَنْتُمْ لَا تَقْوُونَ ۝ وَالشَّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ۝ وَأَنْتُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ۝ أَلَا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ وَأَسْتَضْرُّوا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ مَا ظَلَمُوا ۝ وَاسْجُدُوا لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ۝ أَنْ تَنْقَلِبَ يَتَقَرَّبُونَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ طَسَّ بِكَ إِلَهُ الْغُرَّانِ ۝ وَكَتَبَ قَبْلَ هُدَىٰ دُبُرِي ۝ لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الصَّلَاةَ ۝ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ ۝ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّفًا ۝ لَهُمْ أَعْيَالُهُمْ قَدْ يَمْلَهُونَ ۝ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ ۝ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْآخَسُونَ ۝

27 - سۇرە نمل

مەككىدە نازل بولغان، 93 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ط، سىن. بۇ، قۇرئاننىڭ ۋە روشەن كىتابىنىڭ ئايەتلىرىدۇر (1). مۆمىنلەر ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە خۇش خەۋەردۇر (2). (شۇنداق مۆمىنلەرنى) ئۇلار نامازنى ئادا قىلىدۇ، زاكات بېرىدۇ ۋە ئاخىرەتكە جەزمەن ئىشىنىدۇ (3). ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارغا ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ھەقىقەتەن چىرايلىق كۆرسەتتۇق، ئۇلار (گۇمراھلىقلاردا) تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ (4). ئۇلار (دۇنيادا) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ئاخىرەتتە ئۇلار ئەڭ زىيان تارتقۇچىلاردۇر (5).

سائغا قۇرئان ئەلۋەتتە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، ھەممىنى بىلگۈچى اللە تەرىپىدىن بېرىلىدۇ (6). ئۆز ۋاقتىدا مۇسا ئەھلىيىسىگە: «مەن ھەقىقەتەن ئوت كۆردۈم، مەن ئوتنىڭ يېنىغا بېرىپ (يول توغرى- لۇق) بىرەر خەۋەر ئوقۇپ كېلەي، ياكى سىلەرنىڭ ئىسسىقلىقلار ئۈچۈن ئوتتىن بىر چوڭ ئېلىپ كېلەي» دېدى (7). مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە (مۇنداق) نىدا ئاڭلاندى: «اللە ئوتنىڭ يېنىدىكى كىشىنى ۋە ئوتنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى مۇبارەك قىلدى. ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە پاكىتۇر (8). ئى مۇسا! شۈبھىسىزكى، مەن غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە دۇر مەن (9). ھاساڭنى تاشلىغىن!» مۇسا ھاسسىنىڭ گويا ئەجدىھادەك تېز ھەرىكەتلىنىپ ۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ چېكىندى،

وَأَنَّكَ أَكْثَرُ الْغُرَىٰ مِنَ الْغُرَىٰ مَنْ كَذَّبَ عَنْكَ وَيَكْفُرُ ۖ أَفَلَا تُدْرِكُونَ
لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا ۖ اسْتَغْنِ ۚ إِنَّكَ كَانَتْ تَكْفُرُ ۚ
تَعْلَمُ مَا تُطْلِقُونَ ۚ فَلَمَّا جَاءَهُ نُورُ الْيَوْمِ مِنْ فِي السَّمَاءِ
مِنْ حَوْلِهِ وَنُورُ الْيَوْمِ مِنَ الْعَالَمِينَ ۖ يَوْمَئِذٍ أَنَا اللَّهُ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۖ وَالَّذِينَ عَصَوْا فَلَمَّا رَأَوْا أَنَّهُمْ كَانُوا
وَلَّىٰ مُدْبِرِينَ ۖ وَلَمْ يُعِيبْ يَوْمَئِذٍ لَّعَنَ الْيَافُ لَدَى
الْمُرْسَلِينَ ۖ لَكُمُ ظَلَمَ ظَلَمَ بَلْ حَسْبَا بَعْدَ سُوءِ قَارِي
عَفْوَرٌ ۚ وَجَاءَهُمْ دَاخِلُ الْيَوْمِ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضًا مِّنْ
عَيْنِ سَوَّاهٍ ۖ تَنِي تَنِي إِلَٰهٌ وَنُورٌ ۚ وَوَقَّعَهُمْ كَانُوا
قَوْمًا لِّمُتَّقِينَ ۖ فَلَمَّا جَاءَهُمْ الْيَوْمُ مَبْصُرَةً ۖ قَالُوا هَذَا
سَعْرٌ مَُّبِينٌ ۖ وَحَدَّثُوا بِهَا وَأَسْتَفْتَتْهَا ۖ أَفَهُمْ ظَلَمُوا وَعَلَّوْا
فَأَنظَرُ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ۖ وَلَقَدْ أَتَيْنَاكَ أَوْدُ
سَائِمِينَ ۖ عَلَا وَقَالَ الْعَبْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ نَجْمِينَ ۖ جِيلُهُ
الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَوَرِثَ سَائِمِينَ ۖ دَاوُدَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ ۖ عَلِمْنَا
مَنْ مَّقُولَ الْكَاذِبِينَ ۖ وَأَوْبَدْنَا آلَ نَجْمٍ ۖ هَذَا هُوَ الْفَضْلُ الْبَاقِي ۖ

كەينىگە (يەنى قورققىنىدىن ئەجدىھاغا) قارىيالىدى. (اللە ئېيتتى) «ئى مۇسا! قورقمىغىن، مېنىڭ ھۇزۇرۇمدا پەيغەمبەرلەر ئەلۋەتتە قورقمايدۇ (10). لېكىن كىمكى (ئۆزىگە) زۇلۇم قىلسا، ئاندىن يامان ئەمەللىرىنى ياخشى ئەمەلگە ئۆزگەرتسە، مەن (ئۇنىڭغا) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر مەن، ناھايىتى مېھرىبان دۇر مەن (11). قولۇڭنى قوينۇڭغا سالغىن، ئۇ ھېچقانداق ئىللەتسىز ئاپىتى بولۇپ چىقىدۇ، (بۇ) مېنىڭ پىرىئەۋىن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىگە ئېلىپ بېرىشنىڭ ئۈچۈن بەرگەن توققۇز مۆجىزەمنىڭ ئىچىدىدۇر، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى» (12). ئۇلارغا بىزنىڭ نۇرغۇن روشەن ئايەتلىرىمىز نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «بۇ روشەن سېھىر دۇر» دېدى (13). ئۇلار ئۇ ئايەتلەرنى ئىچىدە ئېتىراپ قىلدى، لېكىن ئۇلار ئۇنى زۇلۇم ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش يۈزىسىدىن ئىنكار قىلدى. بۇزغۇنچە- لارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن (14). بىز ھەقىقەتەن داۋۇدقا، سۇلەيمانغا (دۇنيا ۋە دىن ئىلىملىرىدىن كەڭ) ئىلىم ئاتا قىلدۇق، ئۇلار ئېيتتى: «جىمى ھەمدۇ سانا بىزنى نۇرغۇن بەندىلىرىدىن ئارتۇق قىلغان اللە غا خاستۇر!» (15) سۇلەيمان (پەيغەمبەرلىكتە، ئىلىمدە، پادىشاھلىقتا ئاتىسى) داۋۇدقا ۋارىسلىق قىلدى. ئۇ: «ئى ئىنسانلار! بىزگە قۇشلارنىڭ تىلى تەلىم بېرىلدى. (دۇن- يانىڭ نېمەتلىرىدىن) ھەممە نەرسە ئاتا قىلىندى، بۇ ئەلۋەتتە (اللەنىڭ) روشەن ئېھسانىدۇر» دېدى (16).

سۇلايماننىڭ جىنلاردىن، ئىنسانلاردىن ۋە قۇشلار-
دىن بولغان قوشۇنلىرى توپلاندى (سۇلەيمان ئەلەي-
ھىسسالام ئۇلارنىڭ ئالدىدا دەيدەبە بىلەن ماڭاتتى).
ئۇلار تەرتىپلىك ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىدى (17).
ئۇلار (شامدىكى بىر) چۈمۈلسىلەر ۋادىسىغا يېتىپ
كەلگەندە، بىر چۈمۈلە ئېيتتى: «ئى چۈمۈلسىلەر!
ئۇزۇنلىرىڭلارغا كىرىپ كېتىڭلار، سۇلەيمان ۋە ئۇنىڭ
قوشۇنى ئوقماستىن سىلەرنى يەنچۈۋەتسۇن» (18).
سۇلەيمان چۈمۈلىنىڭ سۆزىدىن تەبەسسۇم قىلىپ
كۆلدى ۋە ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! سەن مېنى ماڭا
ۋە ئاتا-ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۇكۇر قىلىشقا،
سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئەمەلنى قىلىشقا
مۇۋەپپەق قىلىغىن، رەھىمىتىڭ بىلەن مېنى ياخشى
بەندىلىرىڭ قاتارىغا كىرگۈزگىن» (19). ئۇ قۇشلارنى
كۆزدىن كۆچۈرگەندىن كېيىن ئېيتتى: «ماڭا نېمە

بولدى؟ ھۆپۈپنى كۆرمەيمەنغۇ! يا ئۇ يوقاپ كەتتىمۇ» (20). ئۇنى چوقۇم قاتتىق جازالايمەن، يا
ئۇنى چوقۇم بوغۇزلايمەن، يا چوقۇم (يوقاپ كەتكەنلىكىنى ئاقلايدىغان) بىر روشەن دەلىل
كەلتۈرىدۇ» (21). ئۇزاق ئۆتمەي ھۆپۈپ كەلدى، ئۇ ئېيتتى: «مەن سەن بىلىمگەن ئىشنى بىلىپ
(كەلدىم)، ساڭا مەن سەبەدىن (يەنى يەمەندىكى سەبە شەھىرىدىن) بىر مۇھىم خەۋەر ئېلىپ
كەلدىم (22). مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا (يەنى سەبە ئاھالىسىگە) بىر ئايالنىڭ (يەنى بىلىقسىنىڭ) پادىشاھ-
لىق قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، ئۇنىڭغا (ئۆزىگە ۋە سەلتەنىتىگە كېرەكلىك) ھەممە نەرسە بېرىلگەن
ئىكەن، ئۇ چوڭ ئەر شەككىگە ئىكەن (23). ئۇنىڭ قەۋمنىڭ ئاللىنى قويۇپ قۇياشقا چوقۇنىدىغانلىقىنى
بايقىدىم، شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى (يەنى ئاللىنى قويۇپ، قۇياشقا چوقۇنىغانلىقلىرىنى) چىرايلىق
كۆرسەتتى، ئۇلارنى توغرا يولدىن توستى، ئۇلار ھىدايەت تاپمايدۇ (24). ئۇلار ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىن-
دىكى سىرلەرنى ئاشكارىلىغۇچى، سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئاللاغا
سەجدە قىلمايدۇ (25). ئاللاھتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇ بۈيۈك ئەر شەككىگە پەرۋەردىگار دۇر» (26).

* سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام قوشۇنى بىلەن چۈمۈلسىلەر ۋادىسىدىن ئايرىلىپ، سۇسىز بىر قاقاس چۆلكە
كېلىپ چۈشتى، قوشۇنى تەشنا بولۇپ ئۇنىڭدىن سۇ سورىدى. ھۆپۈپ سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا سۇ
بار جايىنى تېپىپ بېرەتتى، شۇ كۈنى ئۇ ھۆپۈپنى ئىزدەپ تاپالمايدى.

قَالَ سَتَرْتُ أَصَدَقْتَ أَمْ كَذَبْتَ مِنَ الَّذِينَ يُلْحِقُونَ الْإِسْلَامَ يَكْفُرُونَ
هَذَا أَتَقَالَهُ الْيَهُودُ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ قَالَتْ
يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ الْإِنِّي لَأَكْتُبُ لَكُمْ كِتَابًا إِنَّكُمْ تَعْلَمُونَ وَإِنَّهُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْكَافُورُ وَالْأَنفُوسُ الْمُسْلِمِينَ
قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا
حَتَّى تُشْهَدُونَ قَالُوا لَنْ نَقُولَ مَا تُولَوْنَ بَلْ أَعْلَمُ بِمَا تُشْعِرُونَ
وَالْأَمْرُ لِلَّهِ فَانْظُرْ مَاذَا تَأْمُرِينَ قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ
إِذَا خَلَعُوا أَعْرَبِيَّةً أَسَدًا دَهَا وَجَعَلُوا أَعْرَبًا هَلْ يَأْمُرُونَ
كُنَاكًا أَنْ يُقْعَدُونَ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنْظُرَ قَائِمًا
يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ فَلَمَّا جَاءَ سَلِمَةَ قَالَ الْكُفْرَانُ بَلْ يَأْمُرُ
الْمَلَأُ اللَّهُ خَلِيفَتَا الْكُفْرَانِ أَنْتُمْ هَاهُنَا تَقْرَأُونَ الرَّجُلَ
إِلَيْهِمْ فَلَمَّا دَلَّتْهُمْ بِحُجَّتِهِمْ لَقِيَ الْكُفْرَانُ هَاهُنَا وَخَرَجَهُمْ مِنْهَا
أَذَلَّةً وَهُمْ ضَعُفُونَ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي يَرْجِعُونَ
قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَنِي الْمُسْلِمِينَ قَالَ عَفْوَيتُ مِنَ الْإِسْلَامِ إِنَّكَ
يَهْ قَبْلَ أَنْ تَقُولَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْكَ لَقَوِي أَعْلَمُ

سۇلەيمان ئېيتتى: «سەن راست دەۋاتامسەن، يا يال-
خانىمۇ؟ قارايمىز (27). بۇ خېتىمنى ئېلىپ بېرىپ
ئۇلارغا تاشلىغىن، ئاندىن ئۇلاردىن نېرىراق (جايىدا
يوشۇرۇنۇپ) تۇر، ئۇلارنىڭ قانداق جاۋاب قايتۇرد-
دىغانلىقىغا قارىغىن» (28). ئۇ (يەنى بىلىقس) ئېيتتى:
«ئى ئۇلۇغلار! ماڭا ھەقىقەتەن سۇلەيماندىن بىر
پارچە قىسمەتلىك خەت كەلدى. (ئۇنىڭ مەزمۇنى
شۇكى) 'ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن (29-30). سىلەر ماڭا
ھاكاۋۇرلۇق قىلماڭلار، مېنىڭ ئالدىغا مۇسۇلمان
بولغان ھالدا كېلىڭلار'» (31). ئۇ (يەنى بىلىقس)
ئېيتتى: «ئى ئۇلۇغلار! مېنىڭ (بۇ) ئىشىدا مە-
لىھەت بېرىڭلار، سىلەرنى ئۈستىدە قويماي تۇرۇپ

ھېچ ئىشنى بېكىتكىنىم يوق» (32). ئۇلار ئېيتتى: «بىز كۈچلۈك ۋە جەڭگىسۋارمىز، ئىش سېنىڭ
ئىختىيارىڭدىدۇر، (بىزنى) نېمىگە بۇيرۇيدىغانلىقىڭنى (ئويلاپ) كۆرگىن» (33). ئۇ (يەنى بىلىقس)
ئېيتتى: «شۈبھىسىزكى، پادىشاھلار بىرەر شەھەرگە ھۇجۇم قىلىپ كىرسە، ئۇنى خاراب قىلىدۇ،
شەھەرنىڭ مۇتۋە ئادەملىرىنى (ئۆلتۈرۈش، ئەسەرگە ئېلىش ۋە سۈرگۈن قىلىش بىلەن) خار
قىلىدۇ، ئۇلارمۇ شۇنداق قىلىدۇ» (34). مەن چوقۇم ئۇلارغا سوغا ئەۋەتسەن، ئەلچىلەرنىڭ نېمە
خەۋەر ئېلىپ كېلىدىغانلىقىغا قارايمەن» (35). ئەلچى سۇلەيماننىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە، سۇلەي-
مان ئېيتتى: «سىلەر ماڭا مال بىلەن ياردەم قىلماقچىمۇ؟ اللەنىڭ ماڭا بەرگەنلىرى سىلەرنىڭ
بەرگەنلىرىڭلاردىن ياخشىدۇر، بەلكى سىلەر سوغاڭلار بىلەن كۆرەڭلەپ كېتىسىلەر» (36). سەن قايتىپ
كەتكىن، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئۇلار تاقابىل تۇرالمىدىغان بىر قوشۇن بىلەن چوقۇم بارىمىز، ئۇلارنى
يۇرتىدىن خار، كەمەستىلگەن ھالدا چوقۇم چىقىرىۋېتىمىز» (37). سۇلەيمان ئېيتتى: «ئى
ئۇلۇغلار! ئۇلار مېنىڭ قېشىغا مۇسۇلمان بولۇپ كېلىشتىن بۇرۇن، (سىلەردىن) كىم ئۇنىڭ
تەختىنى ئېلىپ كېلىدۇ» (38). جىندىن بولغان ئىغرىت ئېيتتى: «مەن ئۇنى ئورۇنۇڭدىن تۇرۇشتىن
بۇرۇن ساڭا ئېلىپ كېلىمەن، مەن ئۇنى ئېلىپ كېلىشكە ئەلۋەتتە قادىرمەن، ئىشەنچلىكەن» (39).

نازىل بولغان) كىتابىنى چوڭقۇر بىلىدىغان زات (يەنى ئاسەنى ئىبن بۇرخىيا): «ئۇنى مەن ساڭا كۆرۈشنى يۈمۈپ ئاچقۇچە ئېلىپ كېلىمەن» دېدى (ئۇ دۇئا قىلىۋىدى، تەخت دەرھال ئالدىدا ھازىر بولدى). سۈلەيمان تەختنىڭ يېنىدا تۇرغانلىقىنى كۆرگەندە: «بۇ پەرۋەردىگارنىڭ (ماڭا قىلغان) ئېھسانىدۇر، ئۇ شۇكۇر قىلامىدىم، يا تۈزكۈرلۈك قىلامىدىم، بۇنىڭ بىلەن مېنى سىنىدى، كىمكى شۇكۇر قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن شۇكۇر قىلىدۇ، كىمكى تۈزكۈرلۈك قىلىدىكەن، (بىلىش كېرەككى) ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارم (ئۇنىڭ شۇكۇر قىلىشىدىن بەھاجەتتۇر)، (اللەنىڭ) كەرەمى كەڭ-دۇر» دېدى (40). سۈلەيمان (بىلىقنىڭ يېتىپ كېلىشى يېقىنلاشقان ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئەقلىنى سىناش يۈزىسىدىن) ئېيتتى: «ئۇنىڭ (يەنى بىلىقنىڭ) تەختىنىڭ (شەكلىنى) ئۆزگەرتىڭلار، ئۇ تەختىنى تونۇمدۇ، تونۇ-

مامدۇ، قارايمىز» (41). بىلىق كەلگەندە (ئۇنىڭغا): «سېنىڭ تەختىڭ مۇشۇنداقمۇ؟» دېيىلدى. ئۇ: «شۇدەك تۇرىدۇ» دېدى. (سۈلەيمان اللەنىڭ نېمىتىنى سۆزلەش يۈزىسىدىن ئېيتتى) ئۇنىڭدىن (يەنى بىلىقتىن) بۇرۇن بىزگە (اللەنى ۋە اللەنىڭ قۇدرىتىنى بىلدۈرىدىغان) ئىلىم بېرىلدى، بىز مۇسۇلمان بولىدۇق (42). ئۇنى اللە نى قويۇپ چوقۇنغان نەرسىلىرى (اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن) توسىتى. چۈنكى ئۇ كاپىر قەۋمىدىن ئىدى (43). ئۇنىڭغا (يەنى بىلىقسىقا): «سارايغا كىرگىن» دېيىلدى، ئۇ (يەنى بىلىقسى) ساراينى چوڭ سۇ دەپ گۇمانلىنىپ (كىيىمنى كۆتۈرۈپ) ئىككى پاچىقنى ئاچتى، سۈلەيمان ئېيتتى: «شۈبھىسىزكى، ئۇ ئەينەكتىن ياسالغان سارايدۇر». ئۇ (يەنى بىلىقسى) ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم، مەن ھەقىقەتەن (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈپ، قۇياشقا چوقۇنۇش بىلەن) ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلدىم، سۈلەيمان بىلەن بىللە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا بويىۋىندۇم (يەنى سۈلەيماننىڭ دىنىغا ئەگىشىپ ئىسلامغا كىردىم)» (44). بىز ھەقىقەتەن سەمۇدقا (يەنى سەمۇد قەبىلىسىگە نەسەب جەھەتتىن) قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، (سالىھ) «اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار» (دېدى)، ناگاھان ئۇلار جىدەللىشىدىغان (يەنى دىن بارسىدا جىدەللىشىدىغان مۆمىنلەر ۋە كاپىرلاردىن ئىبارەت) ئىككى گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كەتتى (45). سالىھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم، سىلەر نېمىشقا رەھمەتتىن بۇرۇن ئازابىنىڭ كېلىشىنى تىلەيسىلەر؟ سىلەر رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن نېمىشقا اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلمايسىلەر؟» (46)

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا إِنِّي كَانَ يَهُ قَبْلَ
أَنْ يَرِيكَ إِلَيْكَ طَرَفُكَ فَلَمَّا رَأَاهُ مُسْتَعْجِلًا عِنْدَهُ قَالَ
هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمِنَ
شُكْرِي أَنْ يَمُنَّ بِشُكْرِي لِقَبِيهِ وَمِنَ هَؤُلَاءِ مَنْ سَاءَ عَسَى
كَرِيمٌ قَالَ نَكُرُوا لَهَا عَرِشَهَا نَنْظُرْ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ
مِنَ الْكَافِرِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَلْكَ
عَرَشُكَ قَالَتْ كَاذًا هُوَ وَأُوتِيْنَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَ
كُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤١﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ
إِنَّمَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٤٢﴾ قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ
فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالِ إِنَّهُ
صَرْحٌ مُمَدَّدٌ مِّن قَوَارِيرٍ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَ
أَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ إِلَهُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَقَدْ أَسْلَمْنَا آلَ
يُثُودَا أَخَاهُم صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَادَّاهُمُ كُرْبٌ مِّنْ
يَعْنِيهِمْ ﴿٤٤﴾ قَالَ يُكُونُ لَكُمُ اسْمُ الَّذِي فِي يَدَيْهِ فَذِكْرٌ
لَّكُم مِّنْ أَذَى اللَّهِ وَلَئِنَّكُمْ لَتَفَرَحُونَ ﴿٤٥﴾ وَتُحْمَلُونَ
إِلَى اللَّهِ فَكُلُّكُمْ لَاحِقٌ فِيهِ ﴿٤٦﴾

(یىگىرەنچى پارە)

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ
السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ
لَكُمْ أَنْ تَنْبِتُوا شَجَرَهَا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ هُمْ قَوْمٌ يَعِدُونَ ﴿٦٠﴾
أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ
لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ
بَلَّ الْأَرْضَ وَأَنْبَتُوا بِهِ النَّجْمَ وَالْمُصْطَرَّادَاتِ ﴿٦١﴾ أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَا
وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيُعْلِمُ الْخُلُقَاءَ الْإِنْسَانَ مِمَّا خَطَا فَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ
قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْ
بَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلِ الرِّيحَ بِشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ
إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ تَعْلَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾ أَمَّنْ يَبْدَأُ
الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يُرْزَقُ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ مُنْظِرًا ﴿٦٤﴾
فَلْيَعْلَمُوا مِنَ الْإِنْسَانِ الْغَيْبِ إِلَّا اللَّهُ
وَمَا يَشْعُرُونَ أَتَى أَنْ يَنْبَغُ ﴿٦٥﴾ بَلَى أَذْرَكَ عَلَيْهِمْ فِي
الْآخِرَةِ بَلَى هُمْ فِي شَرٍّ مِنْهَا بَلَى هُمْ فِيهَا عَمَوْنَ ﴿٦٦﴾

ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان، سىلەرگە بۆلۈشتىن
يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگەن، ئۇنىڭ بىلەن گۈزەل
باغلارنى يېتىشتۈرۈپ بەرگەن كىم؟ ئۇ باغلارنىڭ
دەرەخلىرىنى ئۆستۈرۈش سىلەرنىڭ قولۇڭلاردىن
كەلمەيدۇ، اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ باشقا
ئىلاھ يوقتۇر، ئۇلار (ھەقىقەتتىن) بۇرۇلۇپ
كەتكەن قەۋمدۇر (60). زېمىننى (ئىنسانلارغا ۋە
ھايۋانلارغا) تۇرالغۇ قىلغان، ئۇنىڭ تۈرلۈك
تەرەپلىرىدە دەريالارنى ئاققۇزغان، ئۇنىڭ ئۈستىدە
(تەرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى ئورناتقان،

ئىككى دېڭىز ئارىسىدا (يەنى تاتلىق سۇ بىلەن شورلۇق سۇ ئارىسىدا ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى
ئۈچۈن) توساقلارنى قىلغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (باشقا ئىلاھ يوق) ئۇلار (يەنى
مۇشرىكلار) نىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (61). بېشىغا كۈن چۈشكەن ئادەم دۇئا قىلسا (ئۇنىڭ دۇئاسىنى)
ئىجابەت قىلىدىغان، ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋېتىدىغان ۋە سىلەرنى زېمىننىڭ
ئورۇنساپسارلىرى قىلغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ سىلەر ئازغىنا ۋەز-نەسىھەت
ئالسىلەر (62). قۇرۇقلۇقنىڭ ۋە دېڭىزنىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىدا سىلەرگە يول كۆرسىتىپ بېرىدىغان،
رەھمىتىدىن (يەنى يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىشتىن) ئىلگىرى شاماللارنى بىشارەت قىلىپ ئەۋەتىدىغان
كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (ھېچ ئىلاھ يوقتۇر) اللە ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن
نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (63). (ئىنساننى) دەسلەپتە خەلق ئەتكەن، ئاندىن ئۇنى تىرىلدۈرىدىغان
كىم؟ سىلەرگە ئاساندىن ۋە زېمىندىن رىزىق بېرىدىغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (ھېچ ئىلاھ
يوقتۇر) ئېيتقىنكى، «(ئەگەر دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، دەلىللىڭلارنى كەلتۈر-
رۇڭلار» (64) اللەدىن بۆلەك ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەر غەيىنى بىلمەيدۇ، ئۇلار (يەنى خالايمىز)
قاچان تىرىلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ (65). ئۇلارنىڭ ئاخىرەت توغرىسىدىكى ئىلمى پىشىپ يېتىلدىمۇ؟
ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار ئاخىرەت توغرىلۇق گۇماندىدۇر، ئۇلار ئاخىرەت توغرىلۇق كوردۇر (66).

كاپىرلار (يەنى قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى مەككە مۇشرىكلىرى) ئېيتتى: «بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن (قەبرىمىزدىن تىرىلىپ) چوقۇم چىقىرىلادۇق» (67). ھەقىقەتەن بىزگە ۋە ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا ئىلگىرى (قايتا تىرىلىش) ۋەدە قىلىنغان ئىدى. بۇ پەقەت بۇرۇنقىلارنىڭ قىسسىلىرىدۇر» (68). سەن (بۇ كۇففار-لارغا) ئېيتقىن: «زېمىندا سەير قىلىڭلار، گۇناھكارلار (يەنى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغۇچىلار) نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار» (ئۇلارنى اللە ھالاك قىلىدىمۇ؟ ئىلگىرىكى كۇففارلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن كېيىنكى كۇففارلارنىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ) (69). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) قاينغۇر-مىغىن، ئۇلارنىڭ ھەيلى-مىكىرىدىن ئىچىڭ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبًا وَنُفُوسًا
لَمُجْرِمُونَ ۖ لَقَدْ وَجَدْنَا هَذَا نَحْنُ وَالْآبَاءُ وَنَا مِنْ
قَبْلُ إِنَّ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۖ قُلْ سِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۖ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ۖ
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۖ قُلْ
عَلَيَّ أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ خُصٌّ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ۖ
وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا
يَشْكُرُونَ ۖ وَإِنْ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا
يُعْلِنُونَ ۖ وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي
كِتَابٍ مُبِينٍ ۖ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُضُّ عَلَىٰ بَنِي
إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۖ وَرَأَيْتَهُ
لَهُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ۖ إِنَّ رَبَّكَ
يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۖ
فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ۖ

پۇشمۇن (اللە سېنى ئۇلارنىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ) (70). ئۇلار: «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچى بولساڭلار، (سەلەر بىزگە ۋەدە قىلغان) ئازاب قاچان چۈشىدۇ» دېيىشدۇ (71). «سەلەر ئالدىراپ كەتكەن ئازابىنىڭ بىر قىسمى سەلەرگە يېقىنلاشقان بولۇشى مۇمكىن» دېگەن (بۇ، بەدرى سوقۇشىدا ئۇلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى ۋە ئەسەرگە ئېلىنىشىدۇر) (72). پەرۋەردىگارىڭ ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (پەرۋەردىگارىغا) شۈكۈر قىلمايدۇ (73). پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارنىڭ دىللىرىدا يوشۇرغانلىرىنى ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىنى (يەنى ئۇلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-غا قارىتا ئاداۋىتىنى ۋە سۈيىقەستىنى) شەك-شۈبھىسىز بىلىدۇ (74). ئاسان-زېمىندا لەۋھۇل-مەھپۇزغا يېزىلمىغان ھېچبىر سىر يوق (75). (پەيغەمبەرلەرنىڭ تۈگەنچىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل بولغان) بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن ئىسرائىل ئەۋلادىغا ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرىنىڭ كۆپىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ (76). قۇرئان مۇمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر (77). شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) نىڭ ئارىسىدا (قىيامەت كۈنى) ئادىل ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە غالىبتۇر، (بەندىلەرنىڭ ئىشلىرىنى) بىلگۈچىدۇر (78). اللە غا تەۋەككۈل قىلغىن (يەنى ئىشكىلى اللە غا تاپشۇرغىن، ھەممە ئىشكىدا اللە غا يۆلەنگىن، اللە ساڭا مەدەتكاردۇر)، (ئى مۇھەممەد) شۈبھىسىزكى، سەن روشەن ھەق (دىن) دىسەن (79).

سەن ئۆلۈكلەرگە ۋە يۈز ئۆرۈگەن گاسلارغا (يەنى دىللىرىنىڭ ئۆلۈكلۈكىدە ئۆلۈكلەرگە ۋە ھەقىنى ئاڭلىماسلىقتا گاسلارغا ئوخشايدىغان كۇففارلارغا) دەۋەتنى ئاڭلىتالمايسەن (80). سەن (دىلى) كورلارنى گۇمراھلىقتىن ئايرىپ، ھىدايەت قىلالمايسەن، سەن (دەۋىتىڭنى) پەقەت بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتىپ مۇسۇلمان بولغانلارغىلا ئاڭلىتالمايسەن (81). ئۇلار (يەنى كۇففارلار) غا ئالدىنلا ئېيتىلغان سۆز ئىشقا ئاشقاندا (يەنى ئازاب ۋە قىيامەت يېقىنلاش- قاندا)، ئۇلارغا زېمىندىن بىر تۈرلۈك ھايۋاننى چىقىرىسىمىزكى، ئۇ ئۇلارغا ئىنسانلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىشەنمىگەنلىكىنى سۆزلەيدۇ (82). ئۇ كۈندە ھەر ئۈمىدەتنىڭ ئىچىدىن بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلاردىن بىر توپ ئادەمنى (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) يىغىمىز (ئال- دى- كەينى يىغىلغۇچە) ئۇلار توختىتىپ تۇرۇلدۇ (83). ئۇلار (اللەنىڭ دەرگاھىغا) كەلگەن چاغلى- رىدا، اللە ئۇلارغا: «سەلەر تولۇق بىلىمى تۇرۇپ مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئىنكار قىلىدىڭلارمۇ؟ سەلەر (ئەمرى قىلىنغان نەرسىلەردىن) زادى نىمىلەرنى قىلىدىڭلار؟» دەيدۇ (84). ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا ئازاب ھەقىلىق بولدى. ئۇلار (ئۆزلىرى بولمىغانلىقى ئۈچۈن) سۆز قىلالمايدۇ (85). ئۇلارغا كېچىنى ئارام ئالدىغان (ۋاقىت) قىلغانلىقىمىزنى، كۈندۈزنى (ھاياتلىق يولىدا ھەرىكەتلىنىش ئۈچۈن) يورۇق قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار ئۇقۇمامدۇ؟ بۇنىڭدا ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (86). ئۇ كۈندە سۇر چېلىنىدۇ، اللە خالىغانلاردىن (يەنى پەرشتىلەر، پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلاردىن) باشقا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممىنى قورقۇنچ باسدۇ، ھەممە اللە غا بويسۇنغان ھالدا كېلىدۇ (87). تاغلارنى تۇرغۇن ھالەتتە گۇمان قىلىسەن، ھالبۇكى، ئۇلار بۇلۇتتەك چۆگىلەپ تۇرىدۇ، (بۇ) ھەممە نەرسىنى پۇختا ياراتقان اللە نىڭ ھۈنرىدۇر، ئاللا ھەقىقەتەن سەلەرنىڭ قىلمىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (88).

إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تَسْمِعُ الْقَوْمَ الدُّعَاءَ إِذَا
وَكُنُوا مَيِّتِينَ ۚ وَمَا أَنْتَ بِإِذَى الْعَبْدِ عَنْ صَلَاتِهِمْ
إِنَّ سَمْعَ الْأَمْرِ يُؤْمِنُ يَأْتِينَا قَوْمٌ مُسْلِمُونَ ۝ وَ
إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ
تَكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَالْأُولِي الْأَلْبَابِ لَا يُوقِنُونَ ۝ وَ
يَوْمَ نَخْشِرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ قَوْمًا مِّنْ يُّكَذِّبُ
بِالْبَيِّنَاتِ قَوْمٌ يُّزْعَمُونَ ۝ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ قَالَ أَكُنْتُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ ۖ وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَّا أَنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝
وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا كَانُوا قَوْمًا لَا يُحِيطُونَ ۝
الَّذِينَ آمَنُوا أَتَانَا لِيَسْأَلُنَا عَنْهُمُ الْوَالِدَ الْكَافِرِينَ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ وَيَوْمَ يُنْفَخُ
فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۚ وَكُلُّ أَتَوَةٍ ذُرِّيَّةٌ مِّنْ ذُرِّي الْأَجْمَالِ
تَحْشَرُهَا جَائِدَةٌ ۖ وَهُنَّ تَبَرُّمُ السَّحَابِ ضُمَمَ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا كُلُّ شَيْءٍ إِنَّهُ حَيْثُ يَشَاءُ تُفْعَلُونَ ۝

ياخى ئىش قىلغانلار قىلغان ياخشىلىقىدىن ئوبدان-
راق مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ، ئۇلار بۇ كۈندە قورقۇنچ-
دىن ئەمەن بولىدۇ (89). يامان ئىش قىلغانلار دوزاخقا
يۈزى بىلەن تاشلىنىدۇ، سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارغا
يارىشا جازالىنىسىلەر (90). (ئى مۇھەممەد!
ئېيتقىنكى) «مەن پەقەت اللە ھۈرمەتلىك قىلغان بۇ
شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە) نىڭ پەرۋەردىگارىغا
ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم، ھەممە نەرسە اللە نىڭ
مۈلكىدۇر، مەن مۇسۇلمانلاردىن بولۇشقا، قۇرئان
ئوقۇشقا بۇيرۇلدۇم. كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ئۇ
ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، كىمكى ئازىدىكەن (ئۇ-
نىڭ ۋابالى ئۆزىگە بولىدۇ)، سەن (ئۇنىڭغا) ئېيتقىنكى،
«مەن پەقەت ئاگاھلاندۇرغۇچىلاردىنمەن» (91-92).
(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «جىمى ھەمدۇسانا
اللەغا خاستۇر، اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنى
كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ،
سىلەر ئۇلارنى (تونۇش پايدا بىرمەيدىغان
چاغدا) تونۇيسىلەر، پەرۋەردىگارىڭ سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر» (93).

28 - سۈرە قەسەس

مەككىدە نازىل بولغان، 88 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئاسىن، مەم (1). بۇ، روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر (2). ئىمان ئېيتقان قەۋم
ئۈچۈن ساڭا مۇسا ۋە پىرئەۋن قىسسىسىنى ھەقىلىق ئاساستا ئوقۇپ بېرىمىز (3).
شۈبھىسىزكى، پىرئەۋن (مىسىر) زېمىنىدا (زومىگەرلىكتە) ھەددىدىن ئاشتى،
ئاھالىسىنى بۆلەكلەرگە بۆلۈپ، ئۇلاردىن بىر تائىپە (يەنى بەنى ئىسرائىل) نى
بوزەك قىلدى. ئۇلارنىڭ ئوغۇللىرىنى ئۆلتۈرۈپ، قىزلىرىنى (خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن)
تىرىك قالدۇردى، پىرئەۋن ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلاردىن ئىدى (4). بىز (مىسىر) زېمىنىدا
بوزەك قىلىنغانلارغا مەرھەمەت قىلىشنى ئىرادە قىلىمىز، ئۇلارنى يولباشچىلاردىن
قىلىشنى، ئۇلارنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ (مۈلكىگە) ۋارىسى قىلىشنى ئىرادە قىلىمىز (5).

ئۇلارنى (مىسىر) زېمىندا كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگە قىل-
ماقچىسىز، پىرىئەئىنگە، (ۋەزىرى) ھامانغا ۋە ئۇلارنىڭ
قوشۇنىغا ئۇلار (يەنى بوزەك قىلىنغانلار) دىن قور-
قىدىغان نەرسىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى مىسىرغا
ھۆكۈمران قىلىشنى) كۆرسىتىسىز^(۶). مۇسانىڭ
ئانىسىغا ئىلھام بىلەن بىلدۈردۈڭكى، «مۇسانى ئېمىت-
كەن، ئۇنىڭ زىيانكەشلىككە ئۇچرىشىدىن قورقماڭ،
ئۇنى (ساندۇققا سېلىپ) دەرياغا (يەنى نىل دەر-
ياسىغا) تاشلىغىن، ئۇنى (ھالاك بولارمىكەن دەپ)
قورقىغىن، (ئۇنىڭ پىراقىدىن) قايقۇرمىغىن، ئۇنى
ساڭا چوقۇم قايتۇرىمىز ۋە ئۇنى پەيغەمبەرلەردىن
قىلىمىز»^(۷). پىرىئەئىنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر مۇسانى
ئاقسۈت ئۆزلىرىگە دۈشمەن ۋە خاپىلىق(نىڭ
مەنبەسى) قىلىش ئۈچۈن (نىل دەرياسىدىن) سۈزۈ-

ۋالدى. شۈبھىسىزكى، پىرىئەئى، ھامان ۋە ئۇلارنىڭ قوشۇنلىرى خاتالاشقان ئىدى^(۸). پىرىئەئىنىڭ
ئايالى: «(بۇ بالا) ماڭا ۋە ساڭا كۆز نۇرى (يەنى خۇشاللىق) بولسۇن، ئۇنى ئۆلتۈرمەڭلار، بەلكى
ئۇ بىزگە پايدا يەتكۈزەر، ياكى ئۇنى ئوغۇل قىلىۋالارمىز» دېدى. ھالبۇكى، ئۇلار (پىرىئەئىنىڭ
ۋە ئۇنىڭ ياردەمچىلىرىنىڭ ھالاكتىنىڭ مۇسانىڭ قولىدا بولىدىغانلىقىنى) ئۇقمايتتى^(۹). مۇسانىڭ
ئانىسى (مۇسانىڭ پىرىئەئىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ) ئەس-ھوشىنى يوقاتتى، (ئۇنىڭ
اللەنىڭ بالىنى قايتۇرۇش ۋەدىسىگە) ئىشەنگۈچىلەردىن بولۇشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ كۆڭلىنى خاتىر-
جەم قىلمىغان بولساق، ئۇ بالىنى تاشكارىلاپ قويغىلى تاس قالغان ئىدى^(۱۰). ئانىسى مۇسانىڭ
ھەمىرىسىگە: «(خەۋەرنى ئۇقۇش ئۈچۈن) مۇساغا ئەگەشكىن» دېدى. ھەمىرىسى مۇسانى يىراق-
تىن كۆرۈپ تۇردى. ھالبۇكى، ئۇلار (ئۇنى) تۇيمايتتى^(۱۱). (ئۆز ئانىسى كېلىشتىن) ئىلگىرى
مۇسانى سۈت ئەمگۈزگۈچى ئاياللارنىڭ ئېمىتىشىدىن توسىتۇق، مۇسانىڭ ھەمىرىسى: «سەلەرگە
مۇسانى ئوبىدان باقىدىغان بىر ئائىلىنى كۆرسىتىپ قويمايمۇ؟ ئۇلار مۇسانى ئىخلاىس
بىلەن باقىدۇ» دېدى^(۱۲). ئانىسىنىڭ خۇشال بولۇشى، قايقۇرماسلىقى ۋە اللەنىڭ
ۋەدىسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى بىلىشى ئۈچۈن بىز مۇسانى ئۇنىڭغا قايتۇردۇق،
لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ۋەدىسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلمەيدۇ^(۱۳).

وَأَمَّا فِي الْأَرْضِ فِرْعَوْنُ وَهَامَانُ وَبُيُوتُهُمَا
يُسَبِّحُونَكَ كَثِيرًا دُونَ ۖ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّيهِ أَنْ
أُضْيِعْهُ فَذَاقْ خِصْبَ عَلَيْهِ فَاَلْقَيْنَا فِي الْيَمِّ وَكَانَ نَارًا
نُحْمًا ۖ وَأَنَّا آتَيْنَاهُ الْيُكُوفَ وَجَاجِلُهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ
فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۖ إِنَّ
فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُودَهُمَا كَانُوا خَاطِلِينَ ۖ وَقَالَتِ
امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ عَيْنِي ۖ إِنَّكَ كَاشِفُ الْعَذَابِ
عَنِّي ۖ أَنْ يَنْقُصَ أَجْرُكَ ۖ وَلَدَا وَهُمْ لَا شُعُورَ ۖ
وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فِرْعَاوْنَ ۖ كَاذِبًا كَبِيرًا ۖ
يَسْتَأْذِنُ عَلَيْهَا لِيُكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَقَالَتْ
لِرَجُلٍ ۖ فَضْبِرْ لِي ۖ عَنْ جَدِّي ۖ وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۖ
وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ
هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ
نُصْرَةٌ ۖ فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ ۖ فَكَرِهَتْهُمَا وَكَانَ تَحْزَنُ
وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۖ

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ خُذًا وَعِلْمًا مِّنْ ذَٰلِكَ
 نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينٍ غَلَقَتْ مِنْ
 أَهْلِهَا أَبْوَابُهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِنْ شِيعَةِ هَٰذَا
 وَمِنَ عَدُوِّ ۖ فَاسْتَعَاثَ ٱلَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى ٱلَّذِي مِنْ
 عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ
 الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ۝ قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي
 فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝ قَالَ رَبِّ بِمَا أَفْعَلْتُ عَلَىٰ
 كُلِّ ٱلْأُتُونِ أَهْلِي ٱلْمَدِينَةِ ۖ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلْمَدِينَةِ خَائِفًا
 يَتَرَقَّبُ ۖ فَإِذَا ٱلَّذِي اسْتَضَرَّهُ بِٱلْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ ۖ قَالَ
 لَهُ مُوسَى ٱلْآنَ كَعُوِّي مُبِينٌ ۖ فَلَمَّا أُنْزِلَ ٱلْأَمْرُ ٱلْأَدْنَىٰ
 يَأْتِيهِ هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَاتِلٌ يُؤْتِيهِ ٱلْأَمْرَ ۖ قَالَ نَقُضْ كَيْفِي
 كَمَا قَاتَلْتُمَا ۖ فَتَصَالَا ٱلْأَمْسَ ۖ إِنَّ رَبِّي لَأَن تَكُونَا جَبَارًا
 فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا رَبُّكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُضِلِّينَ ۖ وَكَذَٰلِكَ
 رَجُلٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ يَسْتَعِي ۖ قَالَ يَبْنَوسُ ٱلْأَمْلَ ۖ
 يَأْتِيهِمْ يَكْ لِيَقْتُلُوهُ فَاخْرُجْ ۖ إِنَّ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ ۝

مۇسا ئۆسۈپ يېتىلگەندە، ئەقلى توشقاندا ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىكنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق، بىز ياخشىلارغا مۇشۇنداق مۇكاپات بېرىمىز (14). مۇسا شەھەر ناھا- لىسىدىن ھېچ كىشىنى كۆرگىلى بولمايدىغان بىر ۋاقىتتا (يەنى چۈشلۈك ئۇيقۇدىكى چاغدا) شەھەرگە كىردى، ئۇ شەھەردە ئىككى كىشىنىڭ ئۇرۇشۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. (ئۇرۇشۇۋاتقانلاردىن) بىرى ئۆز قەۋمىدىن بولسا، يەنە بىرى ئۇنىڭ دۈشمىنى ئىدى. ئۆز قەۋمىدىن بولغان ئادەم دۈشمىنىگە قارشى ئۇنىڭدىن ياردەم تىلىدى. مۇسا ئۇنى مۇشت بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويدى. مۇسا ئېيتتى: «بۇ شەيتاننىڭ ئىشىدۇر، شۈبھىسىزكى، شەيتان ئازدۇرغۇچى ئاش- كارا دۈشمەندۇر» (15). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەر- دىگارم! مەن ھەقىقەتەن ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلىدىم.

ماڭا مەغپىرەت قىلىن». اللە ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلدى، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (16). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ماڭا (مەغپىرەت قىلغانلىق) ئېھتىياڭ سەۋەبى بىلەن مەن ھەرگىز گۇناھكارلارغا ياردەمچى بولمايمەن» (17). مۇسا ئەتىسى ئەتىگەندە قورقۇنچ ئىچىدە ئەتراپىغا قاراپ شەھەر ئارىلاپ يۈرەتتى، ناگاھان تۇنۇگۇن ئۇنىڭدىن ياردەم تىلىگەن ئادەم (بىر قىبىتى بىلەن ئۇرۇشۇپ تۇرغان ھالدا) مۇسادىن يەنە ياردەم تىلىدى، مۇسا ئۇنىڭغا: «سەن ھەقىقەتەن ئاشكارا گۇمراھ ئىكەنسەن» دېدى (18). مۇسا ئىككىسىنىڭ (ئورتاق) دۈشمىنى بولغان ئادەم (يەنى قىبىتى) گە قول ئۇزاتماقچى بولغاندا، ياردەم تىلىگەن ئادەم: «ئى مۇسا! سەن تۇنۇگۇن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرگەندەك مېنى ئۆلتۈرمەكچىمۇسەن، سەن زېمىنىدا تۈزىگۈچىلەردىن بولۇشنى خالىماي، پەقەت زومىگەر بولۇشنىلا خالايسەن» دېدى (19). بىر ئادەم شەھەرنىڭ يىراق يېرىدىن ئالدىراپ كېلىپ: «ئى مۇسا! شۈبھىسىزكى، كاتتىلار سېنى ئۆلتۈرۈشنى مەسلىھەت قىلىۋاتىدۇ، (شەھەردىن دەرھال) چىقىپ كەتكىن، مەن ئەلۋەتتە ساڭا سادىق كىشىلەردىنمەن» دېدى (20).

مۇسا (ئۆزئارا كېلىشكەن) مۇددەتنى (يەنى كېلىش-كەن مۇددەتنىڭ تولۇقراقى بولغان ئون يىلنى) توشقۇزغاندىن كېيىن ئايالىنى ئېلىپ (مىسرغا قاراپ) يولغا چىقتى، ئۇ تۇر تېغى تەرىپىدە ئوت كۆردى*. ئۇ ئايالغا: «شۈبھىسىزكى، مەن (يىراق-تىن) ئوت كۆردۈم، ئۇ يەردىن مەن سىلەرگە بىر خەۋەر ئېلىپ كېلەي، يا سىلەرنىڭ ئىسىنىشىڭلار ئۈچۈن ئوتتىن بىر پارچە چوڭ ئېلىپ كېلەي» دېدى (مۇسا ئەلەيھىسسالام ئوتنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئونىڭ ئوت ئەمەس، نۇر ئىكەنلىكىنى بىلدى) (29).

مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە ۋادىنىڭ ئوڭ تەرىپى-نىڭ گىرۋىكىگە توغرا كېلىدىغان مۇبارەك جايدىكى دەرەخ تەرەپتىن (مۇنداق) ئىندائالغاندى: «ئى مۇسا، (ساڭا سۆز قىلىۋاتقان) مەن، ھەقىقەتەن، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە دۇر مەن (30). سەن ھاساڭنى

تاشلىغىن». مۇسا ھاسسىنىڭ گويا ئەجدىھادىك تېز ھەرىكەتلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قاچتى، كەينىگە قارىدى، (ئىندائالغاندىكى) «ئى مۇسا! ئالدىڭغا ماڭغىن، قورقىمىغىن، سەن ھەقىقەتەن (قورقۇنچتىن) ئەمەس بولغۇچىلاردىن سەن (31). قولۇڭنى قويۇڭغا سالغىن، ئۇ ھېچقانداق ئىللەتسىز (بىر پارچە ئايدەك پارلاپ) ئاپئاق بولۇپ چىقىدۇ، قورقۇنچنى دەپنى قىلىش ئۈچۈن، قولۇڭنى يىغىۋالغىن (يەنى قويۇڭغا سېلىۋالغىن)، بۇ ئىككىسى پىرىئۇنگە (ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ) چوڭ-لىرىغا پەرۋەردىكارنىڭ تەرىپىدىن كەلگەن پاكىتتۇر، ئۇلار ھەقىقەتەن (بىزنىڭ ئىتائىتىمىزدىن چىقماقچى) پاسىق قەۋم ئىدى» (32). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن ھەقىقەتەن ئۇلاردىن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇم، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشىدىن قورقىمەن (33). قېرىندىشىم ھارۇننىڭ تىلى مېنىڭدىن راۋاندى، ئۇنى مەن بىلەن (پەيغەمبەرلىكىمنى) تەستىقلايدىغان ياردەمچى قىلىپ ئەۋەتكىن، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ مېنى ئىنكار قىلىشىدىن قورقىمەن» (34).

اللە ئېيتتى: «قېرىندىشىڭ ئارقىلىق سېنى كۈچەيتىمىز، ئىككىڭلارنى غالىب قىلىمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىككىڭلارغا زىيانكەشلىك قىلالايدۇ، سىلەر ئىككىڭلار ۋە ئىككىڭلارغا ئەگەشكەنلەر بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئارقىلىق غەلبە قىلىسىلەر» (35).

* بۇ سوغاق كېچىدە ئۇلار يولدىن ئادىشىپ كەتتى، قاتتىق بوران چىقىپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ يادىسىنى تارقىتىۋەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايالىنىڭ تولغىنى تۇتۇپ قالدى، مۇشۇنداق چاغدا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا يىراقتىن بىر ئوت كۆرۈندى.

فَلَمَّا تَخَذَ مَوْسَى الرَّجُلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ انْسَ مِنْ جَانِبِ
الْطُّورِ تَارًا قَالَ لَأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا تَأْخُذُ أَتَمَّكُمْ
فَمِنْهُمْ بَعْضٌ أَوْحَدٌ وَرَفَعَ مِنَ النَّارِ لَعْلَكُمْ تَصْطَلُونَ ②
فَلَمَّا أَتَاهَا نُورٌ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ
الْمُبْرَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَتُوسَى إِلَى آتَالَهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ③
وَأَنْ أُنْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا أَهْلَا هَتَّكَ بِهَا تُبَارَكُ جَانٌّ وَلَى
مُؤْمِرًا أَلَمْ يَعْقِبْ يُتُوسَى أَتَمَّ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ
الْآمِنِينَ ④ أَسَلَتْ يَدَكَ فِي جَيْدِكَ تَخْرُجُ بَيْضًا مِنْ
عَيْنَيْهِ وَأَضْمَرَ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذُلَّ عَلَى رِجْليهِ
مِنْ لَدُنْكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ أَفَأَنْتُمْ كَاذِبُونَ ⑤
قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يُقَتِّلُونِي ⑥
وَأَنِّي هَارُونَ هُوَ أَخِي وَأَضْمَرْتُ مِنْ لَدُنْكَ نَفْسِي إِذِ
يُضَيِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَلِّمُونِي ⑦ قَالَ سَنُنْذِرُ
عَصَاكَ بِأَعْيُنِكَ وَنَجْعَلُ لَكَ آيَةً فَلَا تَصِلُوهَا
إِلَيْكُمْ بِأَيْدِينَا أَنْتُمْ وَأَوْرَثْنَا قَبْلَكُمْ الْعَالَمِينَ ⑧

مۇسا ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن مۆجىزىلىرىمىزنى ئېلىپ كەلگەندە، ئۇلار: «بۇ ئويدۇرۇپ چىقىلغان سېھىردۇر، بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ (زامانىدا) بۇنداق نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى ئاڭلىمىغان ئىدۇق» دېدى (36). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ئۆزىنىڭ دەرگاھىدىن كىمىنىڭ ھىدايەت ئېلىپ كەلگەندە-كىنى، ئاخىرەتنىڭ ياخشى ئاقىۋىتىگە كىمىنىڭ ئىگە بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ، زالىملار (يەنى اللەغا يالغاننى چاپلىغۇچى فاجىرلار) چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدۇ» (37). پىرىئەن ئېيتتى: «ئى كاتتىلار! مەن ئۆزەمدىن باشقا يەنە بىر ئىلاھنىڭ بارلىقىنى بىلمەيمەن. ئى ھامان، مېنىڭ ئۈچۈن پىششىق خىش پىشۇرۇپ ئېگىز بىر بىنا سالغىن، مەن مۇساىنىڭ ئىلاھىنى كۆرۈشۈم مۇمكىن، مەن ھەقىقەتەن ئۇنى (ئاسماندا بىر

پەرۋەردىگار بار دېگەن دەۋاسىدا) يالغانچىلاردىن گۇمان قىلىمەن» (38). پىرىئەن ۋە ئۇنىڭ قوشۇنى (مىسىر) زېمىنىدا زۇلۇم قىلىپ (ئىمان ئېيتىشقا) بويۇنتاۋلىق قىلدى. ئۇلار ئۆزلىرىنى بىز تەرەپكە قايتۇرۇلمايمىز (يەنى قىيامەت ۋە قايتا تىرىلىش يوق، ھېساب ئېلىنىشمۇ، جازاغا تارتىلىشمۇ يوق) دەپ گۇمان قىلدى (39). بىز پىرىئەننى ۋە ئۇنىڭ قوشۇنلىرىنى جازالىدۇق، ئۇلارنى دېڭىزغا تاشلىۋەتتۇق (يەنى ئۇلارنى دېڭىزدا غەرق قىلىۋەتتۇق، ئۇلاردىن بىر ئادەممۇ ساق قالغىنى يوق)، (ئى مۇھەممەد!) زالىملارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىغىن (40). ئۇلارنى. بىز دوزاخقا ئۈندەيدىغان پېشىۋالار قىلدۇق (يەنى ئۇلارنى بىز دۇنيادا گۇمراھلار ئەگىشىدىغان كۇفرىنىڭ باشلىقلىرى قىلدۇق)، قىيامەت كۈنى ئۇلار ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ (يەنى قىيامەت كۈنى ئۇلاردىن ئازابىنى دەپتى قىلىدىغان مەدەتكار بولمايدۇ) (41). ئۇلارغا بۇ دۇنيادا لەنەتنى ئەگەشتۈردۇق (يەنى ئۇلارغا بۇ دۇنيادا اللە، پەرىشتىلەر ۋە مۇمىنلەر لەنەت ئوقۇيدۇ)، قىيامەت كۈنى ئۇلار اللەنىڭ رەھىمىتىدىن يىراق قىلىنغۇچىلاردۇر (42). شۈبھىسىزكى، بىز (ئۇنىڭ قەۋمى ئادەم ۋە ئۇنىڭ قەۋمى قاتارلىق) ئىلگىرىكى ئۈمىدلىرىنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، كىشىلەر (يەنى بەنى ئىسرائىل) نىڭ دىلىلىرىغا (ھەقىقەتنى كۆرىدىغان) نۇر بېرىپ، ئۇلارغا ھىدايەت ۋە رەھبەت قىلدۇق، ئۇلار ۋەز-نەسىھەت ئالسۇن دەپ، مۇساغا كىتابىنى (يەنى تەۋراتىنى) بەردۇق (43).

قُلْنَا جَاءَ هُمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا يَتَّبِعُونَ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رِيحٌ
مُغْتَرَبَةٌ وَمَا سَوَّاهُمْ فِي آيَاتِنَا إِلَّا أَكْثَرِينَ ۝ وَقَالَ
مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَن جَاءَ بِالْهُدَى مِنْ عِندِ رَبِّهِ وَمَن تَوَلَّى
لَهُ غَايِبَةً إِلَّا وَرَاءَهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ۝ وَقَالَ فِرْعَوْنُ
يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنَ الرَّبِّ غَيْرِي قَاوَدُ عَلَى
يَهُامُنَ عَلَى الظِّلْمِ فَأَجْعَلْ لِّي صَرْحًا لَّعَلِّي أَكْظِمُ إِلَى
الرَّبِّ مُوسَى وَإِلَى أَكْثَرِهِ مِنَ الْكَذِبِينَ ۝ وَاسْتَكْبَرَ
هُوَ وَجُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنَّى أَنَّهُمُ الْآيِنَا
لَا يُرْجَعُونَ ۝ فَأَخَذْنَاهُ وَجُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ
فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ۝ وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً
يَذْكُرُونَ إِلَى الثَّارَةِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ ۝
وَأَنْتَبِهُهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعَنَةً وَنَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ
مِنَ الْمُغْبُوثِينَ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى بَصَائِرَ
لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝

ۋەز- نەسەت ئالسۇن دەپ، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا قۇرئاننى ئۇزۇلدۇر مەي چۈشۈردۈق (51). قۇرئاندىن ئىلگىرى بىز كىتاب (يەنى ئىنجىل، تەۋرات) نازىل قىلغانلار (يەنى ناسارا ۋە يەھۇدىيلارنىڭ مۇمىن-لىرى) قۇرئانغا ئىشىنىدۇ (52). ئۇلارغا قۇرئان تىلا-ۋەت قىلىنغان چاغدا، ئۇلار: «بىز قۇرئانغا ئىشەن-دۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردىگار بىز تەرىپىدىن نازىل بولغان ھەقىقەتتۇر. بىز ھەقىقەتەن بۇنىڭدىن بۇرۇن مۇسۇلمان ئىدۇق» دەيدۇ (53). ئۇلارنىڭ قىلغان سەۋر-تاقىتى ئۈچۈن ئۇلارغا قوش ساۋاب بېرىلىدۇ، ئۇلار ياخشىلىق ئارقىلىق يامانلىقنى دەپىشى قىلىدۇ، يىز ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلىدۇ (54). ئۇلار بىھۇدە سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾
 أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ أَنْبَأْنَا كَلِيبَ
 قَالُوا أَمَّا كَلِيبُ إِنَّهُ الْخَفِيُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾
 أُولَئِكَ يَوْمَئِذٍ أَجْرُهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَابْتَغُوا رِزْقَهُمْ
 يَاسْتَعْصِبُوا السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ أَسْمِعُوا
 الْمَثُورَ عَرَضَ أَعْنَهُ وَقَالَ الْوَالِدُ أَخْبَأْنَا وَلَكُمُ الْغَمَامُ
 سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَتَّبِعُوا الْفَيْسُوقَ الْجَبِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ
 أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ
 بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالَ الْوَالِدُ يُبْقِوهُ الْهُدَى مَعَكَ تَتَخَفُ
 مِنْ أَرْضِنَا أَلَمْ نَكُنْ لَكُمْ حَرَمًا مِمَّا تَعْجَبُونَ الْيَوْمَ نَكُنْ
 لَكُمْ شَيْئًا زَيْدًا قَالُوا قَالُوا وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾
 وَكَلَّمَ اللَّهُ الْفِرْعَوْنَ فَقَرَّبَهُ ظِلْمَاتُ مَعِيشَتِهِ أَتَيْتُكَ مَسْكَنَهُمْ
 لَمْ تَكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا كَذَبُوا عَنْهُ الْوَرِثَةَ ﴿٥٨﴾ وَ
 مَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكُ الْفَرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ آخِرَةٍ لِيُظْهِرُوا
 عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْفَرَى إِلَّا وَاهِلًا لظُلْمُونِ ﴿٥٩﴾

ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ (يەنى قۇلاق سالماي): «بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈن، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزۈڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، بىز نادانلاردىن دوستلۇق تىلىمەيمىز» دەيدۇ (55). شۈبھىسىزكى، سەن خالىغان ئادەمنىڭنى ھىدايەت قىلالمايسەن، لېكىن اللە ئۆزى خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ، اللە ھىدايەت تاپقۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ (56). ئۇلار: «ئەگەر بىز سەن بىلەن توغرا يولغا ئەگىشىدىغان بولساق، زېمىنىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرد-لىمىز» دېدى. ئۇلارنى بىز تېچ ھەرەمگە يەرلەشتۈرمىدۇقمۇ؟ ھەرەمگە تۈرلۈك مېۋىلەرنىڭ ھەممىسى كەلتۈرۈلىدۇ. (بۇ) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىن چۈشۈرۈلگەن رىزىقتۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (57). بىز نۇرغۇن شەھەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ئاھالىسى كەيپ-ساپالىق تۇرمۇش كۆچۈرەتتى، بۇ ئۇلارنىڭ تۇرالغۇ جايلىرىدۇر، ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن، (ئۇ جايلاردا) ئازغىنا ۋاقىتتىن تاشقىرى ئادەم تۇرغان ئەمەس، ئۇلار(نىڭ مال-مۈلكى ۋە يۇرتىغا) بىز ۋارىسلىق قىلدۇق (58). پەرۋەردىگارنىڭ شەھەرلەرنىڭ مەركىزىگە، ئۇلارنىڭ ئاھالىسىگە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئوقۇپ بېرىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىمىگىچە شەھەرلەرنى ھالاك قىلغۇچى بولىدۇق، شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى زالىم بولمىغىچە شەھەرلەرنى ھالاك قىلغۇچىمۇ بولىدۇق (59).

سەلەرگە قانداق نەرسە بېرىلمىسۇن، (ئۇ) دۇنيا تىرىكچىلىكىدىكى پايدىلىنىدىغان نەرسىدۇر ۋە دۇنيا تىرىكچىلىكىنىڭ زىننىتىدۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەڭ ياخشىدۇر، ئەڭ باقىدۇر، چۈشەنمەمسىلەر؟⁽⁶⁰⁾ بىز ياخشى ۋەدىنى قىلغان (يەنى جەننەتنى ۋەدە قىلغان) ئادەم ئۇنى تاپىدۇ، (ئۇ) دۇنيا تىرىكچىلىكىدىكى پايدىلىنىدىغان نەرسىلەر بىلەن بىز پايدىلاندىرغان، ئاندىن قىيامەت كۈنى ئازابقا دۇچار بولغان ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ⁽⁶¹⁾. شۇ كۈنى اللە ئۇلارغا: «سەلەر گۇمان قىلغان مېنىڭ شېرىكلىرىم قەيەردە؟» دەپ ندا قىلىدۇ⁽⁶²⁾. ئۆزلىرىگە ئازاب تېگىشلىك بولغانلار (يەنى مۇشرىكلارنىڭ چوڭلىرى): «پەرۋەردىگارىمىز! بىز (سېنىڭ يولۇڭدىن) ئازدۇر-غانلارنى (يەنى ئەگەشكۈچىلىرىمىزنى) ئۆزىمىز

وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَّاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَإِنَّكُمْ إِعْدَاءُ اللَّهِ خَبِيرٌ أَبْقَى أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَكُنَّ وَعْدُهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهَؤُلَاءِ كُنَّ مَتَّاعُهُ مَتَّاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا غَوَيْنَا بَلِّغْنَا إِلَيْنَا مَا كَانُوا آيَاتٍ لِيُعَذِّبُوا ۖ وَرَقِيلٌ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ قَدْ غَوَّيْتُمْ لَهُمْ سَبِيلَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٤﴾ فَجَبَبَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٥﴾ فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا نَفْسِي أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٦﴾ وَرَبِّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾ وَرَبِّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَيَاخْلُصُونَ ﴿٦٨﴾ وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْخِصْمَةُ الْأُولَى وَالْآخِرَةُ ۚ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٦٩﴾

تازغاندەك ئازدۇردۇق، (پەرۋەردىگارىمىز!) ئۇلاردىن يىراقلىشىپ سائا يېقىنلاشتۇق، ئۇلار بىزگە ئىبادەت قىلمايتتى (پەقەت نەپسى خاھىشلىرىغا ئىبادەت قىلاتتى)» دېيىشىدۇ⁽⁶³⁾. ئۇلارغا: «شېرىك كەلتۈرگەن مەبۇدلىرىڭلارنى چاقىرىڭلار» دېيىلگەن ھامان، ئۇلار شېرىك كەلتۈرگەن مەبۇدلىرىنى چاقىرىدۇ، ئۇلاردىن جاۋاب كەلمەيدۇ، ئۇلار ئازابنى كۆرگەن چاغدا، (كاپىر بولغانلىقىغا نادامەت قىلىپ) (دۇنيادىكى ۋاقىتدا) ھىدايەت تاپقان بولۇشلىرىنى ئارزۇ قىلىدۇ⁽⁶⁴⁾. ئۇ كۈندە اللە ئۇلارغا ندا قىلىپ ئېيتىدۇ: «پەيغەمبەرلەرگە نېمە بىلەن جاۋاب بەردىڭلار؟»⁽⁶⁵⁾ ئۇ كۈندە ئۇلارغا بارلىق خەۋەرلەر قاراڭغۇ بولىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا سوراۋىدۇ⁽⁶⁶⁾. تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغان ئادەمگە كەلسەك، ئۇنىڭ مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلىرىدىن بولۇشى ئۈمىدلىكتۇر⁽⁶⁷⁾. اللە (مەخلۇقاتىدىن) خالىغىنى يارىتىدۇ، خالىغان ئادەمنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللايدۇ، تاللاش ھوقۇقى ئۇلاردا ئەمەس، اللە پاكىتۇر، ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەنلىرىدىن ئۈستۈندۇر⁽⁶⁸⁾. پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ دىللىرىدا يوشۇرۇن تۇتقانلىرىنى ۋە (ئېغىزلىرىدا) دېگەنلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ⁽⁶⁹⁾. ئۇ اللەدۇر، ئۇنىڭدىن بۆلەك ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە جىمى مەدۇسانا اللەغا مەنسۇپتۇر، ھۆكۈم چىقىرىش اللەغا مەنسۇپتۇر، سەلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر⁽⁷⁰⁾.

«ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اللە كېچنى سىلەر ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە سوزىدىغان بولسا، اللە دىن بۆلەك قايسى ئىلاھ سىلەرگە يورۇقلۇق ئېلىپ كېلەلەيدۇ، سىلەر ئاڭلىماسىلەر؟» دېگىن (771).

«ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ ئەگەر اللە كۈندۈزنى سىلەر ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە سوزىدىغان بولسا، اللە دىن بۆلەك قايسى ئىلاھ سىلەرگە ئارام ئېلىشلىار ئۈچۈن كېچنى ئېلىپ كېلەلەيدۇ؟ سىلەر كۆرمەيسىلەر؟» دېگىن (772). سىلەرنى كېچىدە ئارام ئالسۇن، كۈندۈزدە (ھاياتلىق يولدا ھەرىكەت-لىنىپ) اللەنىڭ پەزىلىنى تەلەپ قىلىشۇن ۋە (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلىشۇن دەپ،

سىلەر ئۈچۈن كېچە بىلەن كۈندۈزنى يارىتىشى اللەنىڭ رەھىمىتىدندۇر (773). ئۇ كۈندە اللە ئۇلارغا نىدا قىلىپ: «سىلەر گۇمان قىلغان مېنىڭ شېرىكلىرىم قەيەردە؟» دېدى (774). بىز ھەر ئۈمىدەتتىن (ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر گۇۋاھچى (يەنى پەيغەمبەر) نى چىقىرىمىز، پاكىتىلارنى كەلتۈرۈڭلار دەيمىز، ئۇلار ھەقىقەتەنكى اللەغا مەنۇپ ئىكەنلىكىنى ئاندىن بىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئويدۇرۇپ چىققان نەرسىلىرى (يەنى مەبۇدلىرى) ئۆزلىرىنى ئۇلاردىن چەتكە ئالىدۇ (775). قارۇن ھەقىقەتەن مۇسانىڭ قەۋمىدىن ئىدى. قارۇن ئۇلارغا يوغانلىق قىلدى، قارۇنغا خەزىنىلەردىن شۇ قەدەر كۆپ بەرگەن ئىدۇقكى، ئۇلارنىڭ ئاچقۇچلىرىنى (كۆتۈرۈش) كۈچلۈك بىر جامائەگىمۇ ھەقىقەتەن ئېغىرلىق قىلاتتى، ئەينى ۋاقىتتا قارۇنغا قەۋمى ئېيتتى: «كۆرۈڭلەپ كەتسە، اللە ھەقىقەتەن كۆرۈڭلەپ كەتكۈچىلەرنى دوست تۇتمايدۇ (776). اللە ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگىن، دۇنيادىكى نېسۋەڭنىمۇ ئۇنتۇمەن، اللە ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن (اللەنىڭ بەندىلىرىگىمۇ) ياخشىلىق قىلغىن، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ» (777).

قُلْ اَرَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا اِلَى يَوْمِ
الْقِيَامَةِ مِنْ اِلَٰهِ غَيْرِ اللَّهِ يَاتِيكُمْ بِضِيَاءٍ اَوْ اَفْلَاسُمْعُونَ ﴿٧٧١﴾
قُلْ اَرَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلَى يَوْمِ
الْقِيَامَةِ مِنْ اِلَٰهِ غَيْرِ اللَّهِ يَاتِيكُمْ بِاللَّيْلِ تَكْلِفًا فَيَنْوِي
تُبْعِرُونَ ﴿٧٧٢﴾ وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا
فِيْهِ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٧٣﴾ وَيَوْمَ
يُنَادِي نُوْحٌ بِقَوْلٍ اَيْنَ شُرَكَاءِي الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تَدْعُونَ ﴿٧٧٤﴾
وَتَرَعَاوْنَ كُلُّ امَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ
فَعَلِمُوا اَنْ اِلٰهَ الْعَالَمِيْنَ وَحْدٌ وَلَعَلَّهُمْ يَرْفَعُونَ ﴿٧٧٥﴾
اِنْ قَارُونُ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَقِيَ عَلَيْهِمْ وَاَتَيْنَاهُ
مِنَ الْكُتُوْبِ اِنْ مَقَابِلَهُ لَتَنُوْا بِالْضُّبَّةِ اُولٰٓئِ الْفُوْةِ ﴿٧٧٦﴾
اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اِلٰهَكَ لَاحِبُّ الْفَرِحِيْنَ ﴿٧٧٧﴾
وَابْنِعْمَ فِيمَا اٰتٰكَ اِلٰهُكَ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَسْخَرْ مِنْ نَّصِيْبِكَ
مِنَ الدَّارِ الْاٰخِرَةِ كَمَا اَحْسَنَ اِلَيْكَ وَلَا تَبْخَرِ
الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِنَّ اِلٰهَكَ لَاحِبُّ الْمُعْسِدِيْنَ ﴿٧٧٨﴾

قارۇن: «مېنىڭ ئالاھىدە بىلىمىم بولغانلىقتىن، بۇ بايلىققا ئېرىشتىم» دېدى. قارۇندىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۆمەتلەردىن ئۇنىڭغا قارىغاندا تېخىمۇ كۈچلۈك، توپلىغان (مېلى) تېخىمۇ كۆپ بولغان كىشىلەرنى اللە نىڭ ھالاك قىلغانلىقىنى ئۇ بىلمىدىمۇ؟ گۇناھ-كارلارنىڭ گۇناھلىرىنىڭ سۈرلىشى (اللە بۇنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن) ھاجەتسىزدۇر (78). قارۇن ئۆز قەۋمىنىڭ ئالدىغا بارلىق زىننىتى بىلەن ھەشەمەتلىك ھالدا چىقتى. دۇنيا تىرىكچىلىكىنى كۆزلەيدىغانلار: «كاشكى بىزگە قارۇنغا بېرىلگەن بايلىق بېرىلسچۇ، ئۇ ھەقىقەتەن (دۇنيالىقتىن) چوڭ نېسۋىگە ئىگە ئىكەن» دېدى (79). ئىلىملىك كىشىلەر: «ۋاي سىلەر -

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ۖ أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَن هُوَ أَشَدُّ مِنهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَبَلًا وَلَا يَشْعِلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ عَزَّيْزٌ عَلَىٰ قُوَّةٍ فِي رَيْبِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لِيَكُن لَّكُنَا مِثْلُ مَا أَوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَكُنْ وَحِيطٌ عَظِيمٌ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَن آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ۖ وَلَئِنَّكُم لَآلَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبَدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِن فَوْتٍ ۖ يَصْرِوْنَهُ ۚ مِن دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُتَذَكِّرِينَ ﴿٨١﴾ تَوَابِعُ الَّذِينَ تَمَوَّكُنَا أَنَّهُ يَأْكُلُ يَتْلُونَ وَيَكْنُ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ ۖ وَمِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَن مَّنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكُنَّا لَكَ يَفْقَهُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾ وَلَئِكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّمَّا مَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ ۚ وَلَا يَجْزِي الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ ۖ الْأَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

كە! ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەلنى قىلغان كىشىگە اللە نىڭ ساۋابى ياخشىدۇر. ئۇ ساۋاب پەقەت سەۋر قىلغۇچىلارغىلا بېرىلىدۇ» دېدى (80). قارۇننى ئۇنىڭ ئۆيى بىلەن قوشۇپ يەرگە يۇتقۇزدۇق، ئۇنىڭدىن اللە نىڭ ئازابىنى دەپنى قىلىدىغان بىر جامائە بولمىدى. قارۇن ئۆزىنى قوغدىيالىمىدى (81). تۈنۈگۈن تېخى قارۇننىڭ دەرىجىسىنى ئارزۇ قىلغانلار دېيىشتىكى، «پاھ، كۆردۈڭمۇ؟ اللە بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدىكەن، (خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى) تارقىلىدىكەن، اللە بىزگە مەرھەمەت قىلىمىغان (يەنى ئارزۇ قىلغىنىمىزنى بەرگەن) بولسا ئىدى، بىزنى ئەلۋەتتە يەر يۇتاتتى، ۋاي كۆردۈڭمۇ؟ كاپىرلار نىجات تاپمايدۇ» (82). ئەنە شۇ ئاخىرەت يۇرتىنى يەر يۈزىدە چوڭچىلىق قىلىشنى ۋە بۇزغۇنچىلىق قىلىشنى كۆزلىمەيدىغانلارغا خاس قىلدۇق، (ياخشى) ئاقسۈت تەقۋادارلارغا مەنسۇپتۇر (83). كىمكى ياخشى ئىش قىلغان ئىكەن، ئۇ قىلغان ئىشلىرىدىنمۇ ياخشى مۇكاپاتقا (يەنى قىلغان ياخشىلىقىدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق ساۋابقا) ئېرىشىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، يامان ئىش قىلغانلارغا پەقەت قىلغان ئىشلىرىغا يارشا جازا بېرىلىدۇ (84).

ساڭا قۇرئاننى (يەنى ئۇنى تەبلىغ قىلىشنى ۋە ئۇنىڭ ئەھكامىغا ئەمەل قىلىشنى) پەرز قىلغان زات سېنى ئەلۋەتتە قايتىدىغان يەرگە (يەنى مەككىگە) قايتۇرىدۇ، ئېيتقىنىكى، «كىمنىڭ ھىدايەت ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، كىمنىڭ ئوپ- ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى پەرۋەردىگارم ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ» (85). سەن (پەيغەمبەر بولۇشتىن ئىلگىرى) قۇرئاننىڭ ساڭا نازىل قىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىغان ئىدىڭ، پەقەت پەرۋەر- دىگارنىڭ رەھىمەت قىلىپ (ساڭا ئۇنى نازىل قىلدى)، كاپىرلارغا ياردەمچى بولمىغان (86). ساڭا اللەنىڭ ئايەتلىرى نازىل قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇ ئايەتلەرگە (ئەمەل قىلىش) تىن كاپىرلار سېنى توسىمىسۇن، پەرۋەردىگارنىڭغا (يەنى ئۇنى بىر دەپ بىلىشكە ۋە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشقا) دەۋەت قىلغىن، ھەرگىزمۇ مۇشرىكلاردىن بولمىغان (يەنى

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَى مَعَادٍ
ثَلُوثٍ أَعْلَمَ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ ضَالٌّ
مُضِلٌّ ۖ وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ
إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ۚ
وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آلِيتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنْزَلَتْ إِلَيْكَ
وَأَعِدَّ إِلَى رَبِّكَ ۚ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۚ لَوْ كُنْتُمْ
مَعَ اللَّهِ الْغَوَّاءُ لَا أَلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
وَجْهَهُ ۚ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۚ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَرِّ أَحَبُّ النَّاسِ أَنْ يُتْرَكَ أَنْ يُقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا
يُفْقَهُونَ ۚ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ
الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ۚ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ
يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ نَبْيُقُولَ سَاءَ مَا يَكْفُرُونَ ۚ مَنْ كَانَ
يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَكَ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۚ

ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ماسلاشمىغان) (87). اللەغا قوشۇپ باشقا بىر ئىلاھقا ئىبادەت قىلما، اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللەنىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقىلىدۇ، (مەخلۇقاتتا ئىجرا بولىدىغان) ھۆكۈم پەقەت اللەغا خاستۇر، سىلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (88).

29 - سۈرە ئەنكە بۇت

مەككىدە نازىل بولغان، 69 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئەلى، لام، مەم (1). ئىنسانلار «ئىمان ئېيتتۇق» دەپ قويۇش بىلەنلا سىنالىماي تەرك ئېتىلىمىز، دەپ ئويلايدۇ؟ (2) ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنى بىز ھەقىقەتەن سىندۇق، اللە (ئىمانىدا) راستچىلارنى چوقۇم بىلىدۇ، (ئىمانىدا) يالغانچىلارنىمۇ چوقۇم بىلىدۇ (3). يامان ئىش قىلىدىغانلار بىزدىن (يەنى ئازابىمىزدىن) قېچىپ قۇتۇلالايمىز دەپ ئويلايدۇ. ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكىمى نېمىدىگەن يامان! (4) كىمكى اللەغا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن، (بىلىۋىكى) اللەنىڭ (بۇنىڭغا بەلگىلىگەن) ۋاقتى چوقۇم يېتىپ كېلىدۇ، اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلىرىنىڭ تاشقى ۋە ئىچكى ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (5).

كىمكى جىھاد قىلىدىكەن، ئۇنىڭ قىلغان جىھادى ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، اللە ھەقىقەتەن تامامى ئەھلى جاھاندىن بىھاجەتتۇر (6). شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ گۇناھلىرىنى يوققا چىقىرىمىز، ئۇلارنى ئەلۋەتتە قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ئەڭ ياخشىسى بىلەن مۇكاپاتلايمىز (7). ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق، ئەگەر ئاتا-ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، سىلەر مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىپ بارىسىلەر، سىلەرگە قىلىش-لىرىڭلارنى خەۋەر قىلىمەن (8). ئىمان ئېيتقان ۋە

وَمَنْ جَاهِدْ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرًا حَسَنًا الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ وَوَعَدْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَسَنًا إِذَا جَاهَدَاكَ لِنُكْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۝ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمُ فِي الصَّالِحِينَ ۝ وَمَنْ الْكَافِرُ مِمَّن يَقُولُ إِنَّمَا بَدَأْتُ الدِّينَ وَأُودِيْتُ فِي اللَّهِ جَعَلَ خُفَّةً الْكَافِرَ عَذَابُ اللَّهِ وَلَكِنْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِكِتَابٍ لِيُفْلِحُوا إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ وَأَكْبَرُ الْكَافِرِينَ اللَّهُ يَأْتِيهِمْ فِي صُورِ الْعُلُكِيِّينَ ۝ وَلَكَيْلَ نَكْفِرَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلِيَعْلَمَنَّ الْمُتَفَقِّهِينَ ۝ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ وَلِيَحْمِلُوا أَثْقَالَهُمْ وَاتَّقُوا آفَاتَهُمْ وَلِيَتَذَكَّرُوا أَلَّا يَكُونُوا مِمَّنْ

ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى چوقۇم ياخشىلار قاتارىغا كىرگۈزۈمىز (9). بەزى كىشىلەر: «اللە غا ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ، اللە نىڭ يولىدا بىرەر ئەزىيەت تارتسا، كىشىلەر تەرىپىدىن يەتكەن كۈلپەتنى اللە نىڭ ئازابى بىلەن ئوخشاش بىلىدۇ، ئەگەر پەرۋەردىگا-رىڭدىن مەدەت كەلسە: «بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللە ئىدۇق» دەيدۇ. اللە جاھان ئەھلىنىڭ دىللىرىدىكىنى ھەممىدىن ئوبدان بىلمەمدۇ؟ (10) اللە مۆمىنلەرنى چوقۇم بىلىدۇ، مۇناپىقلارنىمۇ چوقۇم بىلىدۇ (11). كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «بىزنىڭ يولىمىز (يەنى دىنىمىز) غا ئەگىشىڭلار، سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى بىز ئۈستىمىزگە ئالىمىز» دېدى. كاپىرلار مۆمىنلەرنىڭ گۇناھلىرىدىن ئازراقمۇ ئۈستىگە ئالالمايدۇ، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغانچىلاردۇر (12). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يۈكلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا قوشۇپ باشقا يۈكلىرىنى (يەنى ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى ۋە ئازدۇرغانلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى) ئۈستىگە ئالىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇلار ئۆزلىرى ئويدۇرۇپ چىققان يالغان سۆزلىرى ئۈچۈن سوراققا تارتىلىدۇ (13).

سىلەر ھەقىقەتەن لىۋاتە قىلامسىلەر؟ يوللارنى توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلامسىلەر؟ سورۇنلىرىڭلاردا ئوپىچۇقۇ يامان ئىشلارنى قىلىۋېرىمىسىلەر؟ ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ جاۋابى: «ئەگەر سەن راستچىلاردىن بولساڭ، بىزگە اللە نىڭ ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېيىشتىنلا ئىبارەت بولدى (29). لۇت: «پەرۋەردىگا- رىم! بۇزغۇنچى قەۋمىگە قارشى ماڭا ياردەم بەر- گىن (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ماڭا ياردەم بەرگىن، ئۇلار بۇزغۇنچى ئەخمەقلەر بولۇپ، ئۇلار- نىڭ تۈزىلىشى ئۈمىد قىلىنمايدۇ، ئۇلار گۇمراھلىققا بۇزۇقچىلىققا چۆمۈپ كەتكەن)» دېدى (30). ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرشتىلەر) ئىبراھىمغا (پەرزەنت بېرىلىشتىن ئىبارەت) خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز بۇ شەھەر ئاھالىسىنى چوقۇم ھالاك قىلىمىز، ئۇنىڭ ئاھالىسى ھەقىقەتەن زالىم ئىدى» دېدى (31). ئىبراھىم: «ئۇ شەھەردە لۇت بارغۇ (يەنى لۇتقا ئوخشاش بىر ياخشى پەيغەمبەر تۇرۇۋاتقان شەھەر ئاھالىسىنى قانداقمۇ ھالاك قىلىسىلەر؟)» دېدى. پەرشتىلەر ئېيتتى: «بۇ شەھەردە بار كىشىلەرنى بىز (يەنى لۇتنى ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆمىنلەرنى) ئوبدان بىلىمىز، ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئايالىدىن باشقا كىشىلىرىنى ئەلۋەتتە قۇتۇلدۇ- رىمىز، پەقەت ئايالى (كۇفرىدا قەۋمىگە ھەمەنپەس بولغانلىقى ئۈچۈن) قېلىپ ھالاك بولغۇ- چىلاردىن بولىدۇ» (32). بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز لۇتقا كەلگەن چاغدا، لۇت ئۇلارنى قوغداپ قالالمايدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ قايغۇردى ۋە يۈرىكى سىقىلدى، ئۇلار ئېيتتى: «سەن قورقىمىغىن ۋە قايغۇرمىغىن، بىز چوقۇم سېنى ۋە ئايالىڭدىن بۆلەك كىشىلىرىڭنى چوقۇم قۇتۇلدۇرىمىز، پەقەت ئۇ قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولىدۇ» (33). بۇ شەھەرنىڭ ئاھالىسى اللە نىڭ ئىتائەت- ىدىن چىققانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا بىز چوقۇم ئاساندىن ئازاب چۈشۈرىمىز (34). چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (ئىبرەت قىلىپ) ئۇنىڭدىن (يەنى شەھەر خارابىسىنىڭ ئىزلىرىدىن) روشەن نىشانىنى ھەقىقەتەن قالدۇردۇق (35). مەدەن (ئاھالىسىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، شۇئەيب: «ئى قەۋمىم! بىر اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، ئاخىرەت كۈنىدىن قورقۇڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ يىتتە- پاسات تېرىماڭلار» دېدى (36).

أَيُّكُمْ لَكَاتُونَ الرِّجَالِ وَتَقْعُونَ النَّيْلَ وَيَأْتُونَ
فِي تَارِيخِكُمُ الْمُنْكَرَ قَبْلَ كَانِ جَوَابَ قَوْلِهِ إِنَّكَ قَالُوا
اِئْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِينَ قَالَ رَبِّ
اَصْرِنِي عَلَى الْقَوْمِ الْفٰسِقِينَ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا
إِبْرٰهٖمَ بِالْبَشْرَى قَالُوا لَوْلَا آتَاكُمْ هٰكُومًا هٰذَا
الْقَرْيَةِ إِنْ أَهْلَكَا كَانُوا ظٰلِمِينَ قَالَ إِنْ فِىْهَا
لُوطٌ اَقْلُوٰنَ اَخِيْ اَعْلَمُ بِمَنْ فِىْهَا النَّجِيَّةُ وَاَهْلُهُ
اِذَا امْرَاَتُهُ كَانَتْ مِنَ الْغٰیِبِينَ وَلَمَّا اَنَّ جَاءَتْ
رُسُلُنَا لُوطًا سِوَىٰ يَهٗمُ وَصَاقِ يَهٗمُ ذَرٰمًا وَقَالُوا
لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ اِنَّا مُنْجُوْكَ وَاَهْلَكَ اِلَّا
اِمْرَاَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغٰیِبِينَ اِنَّا مُنْزِلُوْنَ عَلَىٰ اَهْلِ
هٰذَا الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ
وَلَقَدْ رَكَنَّا وِىْهَا اِلٰهَ الْبَغْيَةِ اَلْقَوْمِ يَقُولُوْنَ وَرَالِ
مَدِيْنٌ اَخَاهُمْ شَعِيْبًا فَقَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوْا اللّٰهَ وَ
اِشْعُوْا الْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَلَا تَعْتَوْنِى الْاَرْضُ مَغْشٰوَةٌ

ئۇلار شۇئەيىنى ئىنكار قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى - دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پەتى قېتىپ قېلىشتى (37). ئادىنى ۋە سەمۇدىنى (ھالاك قىلدۇق)، (ئى ئەھلى مەككە!) سىلەرگە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ (ھىجازدىكى، يەمەن - دىكى) تۇرالغۇ جايلىرىدىن ئۇلارنىڭ ھالاك بولغان - لىقى مەلۇم بولدى، شەيتان ئۇلارغا (كۈڧرىدىن ۋە گۇناھلاردىن ئىبارەت) ئەمەللىرىنى چىرايلىق كۆر - سەتتى، ئۇلارنى توغرا يولدىن توستى، ئۇلار ئەقىل ئىگىلىرى ئىدى (لېكىن ئۇلار تەكەببۇرلۇق يۈزىسىدىن ئەقىلىنى جايىدا ئىشلەتمىدى) (38). (دۇنيا - دەپنىسى نۇرغۇن) قارۇنى، پىرىئەنى ۋە (ئۇنىڭ زۇلۇمدا ياردەمچى بولغان ۋەزىرى) ھامانىنى (ھالاك قىلدۇق)، شۇبەسزكى، مۇسا ئۇلارغا روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، ئۇلار زېمىندا چوڭچە - لىق قىلدى (يەنى اللە غا ئىبادەت قىلىشتىن،

پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشتىن بويۇنتاۋلىق قىلدى)، ئۇلار (ئازابىمىزدىن) قېچىپ كېتەلمىدى (39). (بۇ گۇناھكارلارنىڭ) ھەربىرىنى گۇناھى تۈپەيلىدىن جازالىدى، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە تاش ياغدۇردۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى قاتتىق تاۋۇش ھالاك قىلدى، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى (مال - مۈلكى بىلەن قوشۇپ) يەرگە يۇتقۇزدۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى (سۇدا) غەرق قىلدۇق، اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلمىدى، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (40). اللەنى قويۇپ بۇتلارنى مەيۇد قىلىۋال - غانلارنىڭ مىسالى ئۆي ياسىغان ئۆمۈچۈكنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ (يەنى ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيى ئۇنى ئى - سىق - سوغۇقتىن قوغدىيالمىغاندەك، ئۇلارنىڭ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىمۇ ئۇلارغا ھېچقانداق پايدا - زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، ئۆيلەرنىڭ ئەڭ ئاجىزى ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيىدۇر. ئەگەر ئۇلار (بۇ ھەقىقەتنى) بىلسە ئىدى (بۇتلارغا چوقۇنمايتتى) (41). اللە ئۇلارنى تاشلاپ ئىبادەت قىلىۋاتقان نەرسىنى ئوبدان بىلىدۇ، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (42). بىز ئىنسانلارغا (قۇرئاندا) ئۇلارنىڭ زېمىنىغا يېقىنلاشتۇرۇش ئۈچۈن) بايان قىلغان بۇ تەمسىللەرنى پەقەت ئالىملارلا چۈشەنەلەيدۇ (43). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، ھەقىقەتەن بۇنىڭدا مۆمىنلەر ئۈچۈن (اللە نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل بار (44).

قَدْ بَوَّهٖ فَآخَذَ نَهْمُ الرَّجْفَةِ فَاصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
جُورِينَ ۝ وَعَادَا وَتَعَاوَدَا وَقَدْ نَبِّئُكَ لَكُمْ مِنْ مَّسْكِينٍ
وَرَبِّكَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ اَعْمَا لَهُمْ قَصْدٌ مِّنْ عَنِ السَّبِيلِ
وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ۝ وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ
جَاءَهُمْ مُّوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانُوا
سَاقِيْنَ ۝ فَكُلًّا اَخَذْنَا بِرَأْسِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ
حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذْنَا تَضْفِيعًا وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذْنَا
بِرَاسِهِ الْاَرْضِ وَمِنْهُمْ مَنْ اَعْرَفْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُظْلِمَهُمْ
وَلَكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ۝ مَثَلُ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوا
مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنكَبُوْتٍ ۝ اِنَّمَا اتَّخَذَتْ مَنَآوٍ
اِنْ اَوْهَنَ الْبُيُوتُ لَبِثَتْ اَعْنَابُوتٍ لَّا كَانُوا لِيُفْلِحُوْنَ ۝
اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُوْنَ مِنْ دُونِ سَمٰى وَهُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيْمُ ۝ تِلْكَ اَلْاَمْثَالُ لِقَوْمٍ لَّا يَتَذَكَّرُوْنَ
يَعْقِلُوْهُ اِلَّا الْعَالِمُوْنَ ۝ خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَ
الْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّمَنْ يُّعِيْنُ ۝

(يىگىرمە بىرىنچى پارە)

(ئى مۇھەممەد!) ساڭا ۋەھىي قىلىنغان كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) تىلاۋەت قىلغىن، نامازنى (تەئىدىل ئەركان بىلەن) ئوقۇغىن، ناماز ھەقىقەتەن قەيەم ئىشلاردىن ۋە گۇناھلاردىن توسىدۇ، اللەنى ياد ئېتىش ھەممىدىن (يەنى ئۇنىڭدىن باشقا ھەممە ئىبادەتتىن) ئۇلۇغدۇر، اللە قىلىۋاتقان (ھەممە) ئىشلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (45). ئەھلى كىتاب بىلەن پەقەت ئەڭ چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلىشىڭلار، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلغۇچىلار ۋە فىدىيە بېرىشتىن باش تارتقۇچىلار) بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئېيتىڭلاركى، «بىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ۋە

سىلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان ئېيتىش، سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار ۋە بىزنىڭ ئىلاھىمىز بىردۇر، بىز اللەغا بويسۇنغۇچىلارمىز» (46). (ئى مۇھەممەد!) شۇنىڭدەك (يەنى سەندىن ئىلگىرىكىلەرگە كىتاب نازىل قىلغاندەك) ساڭمۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) نازىل قىلدۇق، بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) دىن قۇرئانغا ئىشىنىدىغانلار بار، بۇلاردىن (يەنى مەككە ئاھالىسىدىن) مۇقۇرئانغا ئىشىنىدىغانلار بار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت كاپىرلارلا ئىنكار قىلىدۇ (47). ئىلگىرى سەن كىتاب ئوقۇشنى بىلمەيتتىڭ، خەت يېزىشنىمۇ بىلمەيتتىڭ، (مۇبادا سەن كىتاب ئوقۇغان، خەت يازىدىغان بولساڭ) ئۇ چاغدا ھەقىقە قارشى تۇرغۇچىلار چوقۇم گۇمانلىناتتى (48). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش زالىملار گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، قۇرئان ئىلىم بېرىلگەنلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدە ساقلانغان روشەن ئايەتلەردۇر، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت زالىملارلا ئىنكار قىلىدۇ (49). ئۇلار: «نېمىشقا ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارىدىن مۆجىزىلەر نازىل قىلىنمايدۇ؟ دېدى. ئېيتتىكى، «مۆجىزىلەر ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگاھىدىدۇر (مېنىڭ قولۇمدا ئەمەستۇر)، مەن پەقەت بىر ئاشكارا ئاگاھلاندىرغۇچىمەن» (50). بىزنىڭ ساڭا ئۇلارغا تىلاۋەت قىلىنىپ تۇرىدىغان كىتابنى نازىل قىلغانلىقىمىز ئۇلارغا (مۆجىزە بولۇشقا) كۆپايە قىلمىدىمۇ؟ بۇ كىتابتا ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن شەك-شۈبھىسىز رەھمەت ۋە ۋەز-نەسىھەت بار (51). ئېيتتىكى، «مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا (مېنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمگە) گۇۋاھ بولۇشقا اللە كۆپايدۇر، اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ، پۇتقا ئىشەنگەن، اللەنى ئىنكار قىلغان ئادەملەر زىيان تارتقۇچىلاردۇر» (52).

أَتْلَ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ
إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ۝ وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا
بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأَنْزَلَ إِلَيْكُمُ وَالْهَذَا الْهَكْمُ وَاحِدٌ
وَعَنْ لَهُ مُسْلِمُونَ ۝ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ
أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَبِهِمْ كَوَافٌ مِنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَ
مَا جَحَدُوا بِآيَاتِنَا إِلَّا الْغَيْرُونَ ۝ وَكَانَتْ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ
مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُءُ بِبَيِّنَاتٍ إِذْ الْأَرْتَابَ الْمُبِطُونَ ۝
بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ
بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ۝ كَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ
وَاللَّهُ عِنْدَ اللَّهِ وَآيَاتُنَا أَنْزَلْنَا بِحُكْمٍ وَإِنَّا أَنْزَلْنَاهُ
عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِحُكْمٍ ۝ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرًا لِقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ۝ قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيِّنَاتٍ وَبَيِّنَاتُكُمْ شَهِيدٌ يَعْلَمُ الْإِيمَانَ
وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَئِكَ الْخَيْرُونَ ۝

ئۇلار سەندىن ئازابىنىڭ چاپسان كېلىشىنى تەلەپ قىلىدۇ، اللە (ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشىنىڭ) مۇئەي-يەن ۋاقتىنى بەلگىلىمىگەن بولسا ئىدى، ئۇلارغا ئازاب ئەلۋەتتە (ئۇلار تەلەپ قىلغان ۋاقىتتىلا) كېلەتتى، ئۇلارغا ئازاب چوقۇم ئۇلار خەۋەرسىز ھالەتتە تۇرغاندا ئۈستۈمۈتۈ كېلىدۇ⁽⁶³⁾، ئۇلار سەندىن ئازابىنىڭ تېز كېلىشىنى تەلەپ قىلىدۇ، شەك-شۈبھىسىزكى، جەھەننەم (قىيامەت كۈنى) كاپىرلارنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁶⁴⁾. ئۇ كۈندە ئازاب ئۇلارنى ئۈستىلىرىدىن، ئايىغلىرىنىڭ ئاستىدىن ئورنىۋالىدۇ. اللە ئۇلارغا: «(دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىڭلارنىڭ) جازاسىنى تېتىڭلار» دەيدۇ⁽⁶⁵⁾. ئى مۇسەن بەندىلىرىم! مېنىڭ زېمىنىم ھەقىقەتەن كەڭدۇر، ماڭلا ئىبادەت قىلىڭلار⁽⁶⁶⁾. ھەربىر جاد-دار ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر، ئاندىن بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلسىلەر⁽⁶⁷⁾. ئىمان ئېيتقان

وَيَسْئَلُونَكَ يَا عَدَابُ لَوْلَا أَجَلَ مُسَمًّى لِّهَاجِرَ الْعَدَابِ
وَلَا يَأْتِيهِمْ فِتْنَةٌ وَهُمْ لَا يَخْرُجُونَ ۚ يَسْئَلُونَكَ يَا عَدَابُ وَ
إِنْ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ۚ لِيَوْمَ يُعَذِّبُكَمُ الْعَدَابُ مِنْ
قُدْرَتِهِمْ ۚ وَمَنْ يُحِبَّ آرْجَاهُمْ وَيَقُولُ دُوْعُوْنَا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ
يُعَاذُ الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ رَحْمَتِي وَاسِعَةٌ فَإِنِّي أَتْلُو عَذَابُكُمْ
كُلَّ نَفْسٍ دَافِقَةً الْيَوْمِ ۚ لَعْنَةُ الْبَنَاتِ تَرْجِعُونَ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا يُجْرَى مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا يُعْطَوْنَ أَجْرُ الْغَالِيينَ ۚ الَّذِينَ
صَدَّقُوا وَعَمِلُوا الْحَسَنَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ دَرَجَاتٍ لَّيْسَ
لَكُمْ فِيهَا أَكْثَرُ مِنْ دَرَجَاتِ الْيَوْمِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۚ وَلَكِنْ
سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَحَسْرَتِ الشُّعْرَى وَالْقَمَرِ
لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قَالِي يَوْمَئِذٍ ۚ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَيَشْفِئُ لَهُ إِنْ أَرَادَ اللَّهُ بِشَيْءٍ عَزِيمًا ۚ وَلَكِنْ
سَأَلْتَهُمْ مَنْ مَلَأَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَالَيَاكِبُ الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِ
مَوْجِئِ الْيَوْمِ ۚ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قَالِي الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ۚ

ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرنى جەننەتنىڭ ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان ئالىي جايلىرىغا ئورۇنلاشتۇرسىز، ئۇ يەرلەردە ئۇلار مەڭگۈ قالىدۇ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغۇچىلارغا بېرىل-گەن مۇكاپات نېمىدېگەن ياخشى! ئۇلار (ھىجرەت قىلىشنىڭ جاپا-مۇشەققەتلىرىگە، اللە نىڭ يولىدا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلىدۇ، (ھەممە ئىشلىرىدا) پەرۋەردىگارغا يۆلۈنىدۇ⁽⁶⁸⁾. نۇرغۇن ھايۋانلار ئۆز رىزقىنى ئۈستىگە ئالالمايدۇ (يەنى ئۆز رىزقىنى تېپىپ بېيىشتىن ئاجىز-دۇر)، ئۇلارنى ۋە سىلەرنى اللە رىزىقلاندۇرىدۇ، اللە (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋا-لىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁶⁹⁾. ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى كىم ياراتتى، كۈننى ۋە ئاينى كىم (بەندىلەرنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن) بويىسۇندۇردى؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم: «اللە» دەپ جاۋاب بېرىدۇ، ئۇلار قانداقمۇ (اللەنىڭ ئىبادىتىدىن) باش تارتىدۇ! اللە بەندىلىرىدىن قايسى ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلماقچى بولىدىكەن، ئۇنى كەڭ قىلىدۇ، (قايسى بەندىسىنىڭ رىزقىنى تار قىلماقچى بولىدىكەن) ئۇنى تار قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁷⁰⁾. ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «بۇلۇتتىن يامغۇر سۈيىنى چۈشۈرۈپ ئۇنىڭ بىلەن ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرگەن كىم؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم «اللە» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئېيتقىنىكى، «(سىلەرگە قارشى پاكىتلار بار بولغانلىقتىن) جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر»، بەلكى ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇ سۆزلىرىدىكى زىددىيەتنى) چۈشەنمەيدۇ⁽⁷¹⁾.

دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن - كۈلە ۋە غەپلەتتىن ئىبارەتتۇر، شۈبھىسىزكى، ئاخىرەت يۇرتى ھەقىقىي ھايات (يۈرتىدۇر)، ئەگەر ئۇلار بىلسە ئىدى (بۇ دۇنيانى ئۇ دۇنيادىن ئارتۇق كۆرمەيتتى) (64). ئۇلار كېمىگە چىقىپ (غەرق بولۇشتىن قورققان) چاغلىرىدا، اللە غا كامالى ئىخلاىس بىلەن ئىلتىجا قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى ئامان - ئېسەن قۇرۇقلۇققا چىقارغان چاغدا (بالا - قازادىن قۇتۇلدۇرغان اللەنى ئۇنتۇپ)، ناگاھان (اللەغا) شېرىك كەلتۈرىدۇ (65). ئۇلار بەرگەن نېمىتىمىز (يەنى دېڭىزدىن قۇتۇلدۇر - غانىلىقىمىزغا ناشۇكۈرلۈك قىلىپ باقسۇن، قالغان ئۆمۈرلىرىدىن) بەھرىمەن بولسۇن، بۇلار (ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (66). ئۇلار (يەنى مۇشىرىكلار) كۆرمەمدۇكى، بىز ھەرمەنى ئامان (جاي) قىلدۇق، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ئەسەر ئېلىنىۋاتىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلۈۋا -

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ لَيْفٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَئِى الْحَيَاةِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ دَعْوَا اللَّهِ مَخْلَصِينَ لَهُ الَّذِينَ ؕ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ اِذْ هُمْ يُنْزِلُونَ ۝ لِيُكْفِرَ وَابْنَاتُهُمْ وَلِيُكْفِرُوا ۝ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝ أُولَٰئِكَ جِئْنَا حَرَمًا إِنَّمَا يَنْخَفِظُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفِيَالٍ بَاطِلٍ يُؤْمِنُونَ وَيَعْمَلُونَ لِيُكْفِرُوا ۝ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ أَقْبَرَى عَلَى اللَّهِ كِبَاً وَكَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۝ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ۝ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَكَمَّ الْمُحْسِنِينَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

الْعَ ۝ غُلِبَتِ الرُّومُ ۝ فِي آدْنِ الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ صِعَابٌ ۝ فِي يَضْعِ سِنِينَ ۝ هَٰذَا الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ ۝ وَيَوْمَئِذٍ يَفْسَحُ الْمَوْتُونَ ۝ يَنْصُرُ اللَّهُ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ ۝ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝

تىدۇ، ئۇلار باتىلغا ئىشىنىپ، اللە نىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلامدۇ؟ (67) اللە غا يالغاننى چاپلىغان ياكى ھەق كەلگەندە ئۇنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ جەھەننەمدە كاپىرلارغا جاي يوقىمىدۇ؟ (ئەلۋەتتە بار) (68) بىز ئۈچۈن كۈرەش قىلغانلارنى ئەلۋەتتە يولسىزغا يېتەكلەيمىز، اللە ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللىدۇر (69).

30 - سۈرە رۇم

مەككىدە نازىل بولغان، 60 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەلنى، لام، مىم (1). رۇملۇقلار يېقىن بىر جايدا يېڭىلدى، ئۇلار يېڭىلەندىن كېيىن بىرقانچە يىل ئىچىدە يېڭىدۇ، ئىلگىرى ۋە كېيىن ھەممە ئىش اللە نىڭ باشقۇرۇشىدۇر، بۇ كۈندە مۆمىنلەر اللە نىڭ بەرگەن ياردىمى بىلەن خۇشال بولىدۇ، اللە خالىغان كىشىگە ياردەم بېرىدۇ، اللە غالىبتۇر، (مۆمىنلەرگە) ناھايتى مېھرىبانىدۇر (2-5).

اللَّهُ (ئۇلارنى غالب قىلىدىغانلىقىنى) ۋەدە قىلدى. اللہ ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ (چۈنكى اللہ نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتتۇر، سۆزى راستتۇر)، لېكىن كىشىلەر نىڭ تولىسى (بۇنى) بىلىمەيدۇ^(۸). ئۇلار ھاياتىي دۇنيانىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىنىلا بىلىدۇ، ئۇلار ئاخىرەتتىن (يەنى ئاخىرەت ئىشىدا ئويلىنىشتىن ۋە ئاخىرەت ئۈچۈن ئىشلەشتىن) غەپلەتتۇر^(۹). ئۇلار (ئاقسۈتەننىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىشلىرى ئۈچۈن) ئۆزلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيدۇ؟ اللہ ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى (يۇلتۇز قاتارلىق) نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ۋە مۇئەييەن ۋاقىتلىق قىلىپ ياراتتى، شەك-شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن كىشىلەر پەرۋەردىد-گارغا مۇلاقات بولۇشنى (قايتا تىرىلىدىغانلىقىنى، قىلىنغان ئەمەلگە يارىشا مۇكاپاتلىنىدىغانلىقىنى ياكى جازالىنىدىغانلىقىنى) ئىنكار قىلغۇ.

چىدۇر^(۸). ئۇلار يەر يۈزىدە كېزىپ ئۆزلىرىدىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ ئاقسۈتەننىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتسىمۇ؟ ئۇلار (يەنى ئۆتكەنلەر) قۇۋۋەتتە بۇلاردىن كۈچلۈك ئىدى. ئۇلار زىرائەت تېرىشتا، ئىمارەت سېلىشتا بۇلار (يەنى قۇرۇشچىلار) دىن ئۈستۈن ئىدى. ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى (ئۇلار مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى). اللہ ئۇلارغا زۇلۇم قىلمىدى (يەنى اللہ ئۇلارنى گۇناھسىز ھالدا قىلغىنى يوق)، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرى (كۈفرى ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ مۆجىزىلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى (شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھالدا بولۇشقا تېگىشلىك بولدى)^(۹). ئاندىن يامان ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى ئەڭ يامان بولىدۇ، چۈنكى ئۇلار اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە مەسخىرە قىلغان كىشىلەردۇر^(۱۰). اللہ مەخلۇقاتىنى دەسلەپتە (يوقتىن) بار قىلىدۇ. ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن اللە نىڭ دەرگاھىغا (ھېساب ئۈچۈن) قايتۇرۇلىشىلەر^(۱۱). قىيامەت قايمى بولغان كۈندە گۇناھكارلار ئۆمىدىسىزلىنىپ كېتىدۇ^(۱۲). ئۇلارغا شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىدىن شاپائەت قىلغۇچىلار بولمايدۇ، ئۇلار شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىدىن تانىدۇ^(۱۳). قىيامەت قايمى بولغان كۈندە (مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلار) بىر-بىرىدىن ئايرىلىدۇ^(۱۴). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار باغچىدا (يەنى جەننەتنىڭ باغچىلىرىدا) يايىرىلىدۇ^(۱۵).

وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ يَخْلُقُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْجَوْهَرِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ فُمْغَفَلُونَ ۝ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِأَحْسَنِ مَا هِيَ ۝ وَإِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَبَلَّغَىٰ رُبَّمَا لَكِفْرُونَ ۝ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۝ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ إِسَاءُوا الشَّرَّ أَنَاكَرُوا بآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا يُسْتَهْزَءُونَ ۝ اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝ وَيَوْمَ نَقُومُ السَّاعَةَ يُبْلِسُ السَّاجِدُونَ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِّنْ شَرِّكَائِهِمْ شَفْعَاءُ وَكَانُوا إِشْرَكَائِهِمْ لَكِفْرِينَ ۝ وَيَوْمَ نَقُومُ السَّاعَةَ يُؤْمِنُ بَشِقَرُونَ ۝ قَالُوا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ۝

بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ۋە ئاخىرىمىزنى مۇلا-
قاتىنى ئىنكار قىلغان ۋە يالغانغا چىقارغانلارغا
كەلسەك، ئۇلار داۋاملىق ئازابىغا قالدۇ (18). سىلەر
ئاخىرىدا ۋە ئەتىگەندە ئالەمغا تەسبىھ ئېيتىڭلار (17).
ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ھەمدۇسانا، كەچ ۋە پېشىن
ۋاقىتلىرىدىكى ھەمدۇسانانىڭ ھەممىسى ئالەمغا خاس-
تۇر (18). ئالەم جەننىتىدىن نەرسىلەردىن جانلىق نەرسى-
لەرنى چىقىرىدۇ، جانلىق نەرسىلەردىن جەننىتىدىن نەرسى-
سىلەرنى چىقىرىدۇ، ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرىدۇ
(يەنى قۇرغاق زېمىننى ئۆسۈملۈكلەر بىلەن كۆكەر-
تىدۇ)، سىلەرمۇ مۇشۇنداق تىرىلدۈرۈلسىلەر (19).
ئالەمنىڭ سىلەرنى تۇپراقتىن ياراتقانلىقى، ئاندىن

وَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلْيَتَرُوا أَكَانُوا يَتِيمًا وَلَقَاتِي الْآخِرَةَ
فَلْيَلِكَ فِي الْعَذَابِ مُحَضَّرُونَ ۝ فَبُخِئَ اللَّهُ جُنُودَ
تُسَبِّحُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۝ وَلَهُ الْحُكْمُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعِشْيَا وَجِدْنَ تَطْهَرُونَ ۝ يُخْرِجُ السَّحَابَ مِنَ
السَّيِّئِ وَيُخْرِجُ الْبَيْتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُجِي الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ۝ وَمِنَ الْيَتِيمِ أَنْ خَلَقَهُمْ
تَرَابَ ثُمَّ إِذَا الْآتَمَّ كَسَّرَ تَتَنَفَّسُونَ ۝ وَمِنَ الْيَتِيمِ أَنْ خَلَقَ
لَهُمِنْ أَنْفُسَهُمْ أَوْ جَالَسَهُمْ أَتِيهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ
مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝
وَمِنَ الْيَتِيمِ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخَلَقَ الْيَتِيمَ
وَأَلَا يَكْفُرُ الْيَتِيمَ ۝ وَلَقَدْ عَلَّمْنَا الْبَيْتَ
مِمَّا مَكَرَ بِالْقَلَمِ وَالْهَارِ وَابْتِغَاءَ كَرَمٍ فَضْلَهُ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝ وَمِنَ الْيَتِيمِ يُرِيكُمُ الدَّرَجَاتِ
خَوَافًا وَطَمَعًا وَيَرْزُقُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝

سىلەرنىڭ ئىنسان بولۇپ زېمىندا تارىلىپ يۈرۈشۈڭلار ئالەمنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)
ئالامەتلىرىدىندۇر (20). ئاياللار بىلەن ئۇنى-ئۆلىپەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (ئالەمنىڭ) ئۇلارنى
سىلەرنىڭ ئۆز تىپىڭلاردىن ياراتقانلىقى، ئاراڭلاردا (يەنى ئەر-خوتۇن ئارىسىدا) مېھىر-
مۇھەببەت ئورناتقانلىقى ئالەمنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، پىكىر
يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (21). ئالەمنىڭ
ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقانلىقى، تىللىرىڭلارنىڭ، رەڭگىلىرىڭلارنىڭ خىلمۇخىل بولۇشى ئالەمنىڭ
(كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، بۇنىڭدا بىلىملىك كىشىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن
نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (22). سىلەرنىڭ كېچىسى ۋە كۈندۈزى ئۇخلىشىڭلار، (كۈندۈزى) ئالەمنىڭ
مەرھەمەتلىرىدىن (دېزىق) تەلەپ قىلىپ (ھەرىكەتلىنىشىڭلار) ئالەمنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)
ئالامەتلىرىدىندۇر، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (23).
ئالەمنىڭ سىلەرگە چاقماقنى قورقۇنچ ۋە ئۈمىد قىلىپ كۆرسىتىشى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغۇرۇپ ئۇنىڭ
بىلەن ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشى ئالەمنىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرى-
دىندۇر، چۈشىنەلەيدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا، شەك-شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (24).

اللە نىڭ ئاسمان-زېمىنى ئۆز ئەمرى بىلەن
 (مۇئەللىق) تۇرغۇزۇشى اللە نىڭ (كامالى قۇدرى-
 تىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، ئاندىن
 اللە (قەبرىلەردە كۆمۈلۈپ ياتقان) سىلەرنى يەر
 ئاستىدىن چاقىرسا، دەرھال چىقىسىلەر (255).
 ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە اللە نىڭدۇر
 (يەنى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە نىڭ مەخلۇقاتىدۇر
 ۋە اللە نىڭ تەسەررۇپى ئاستىدۇر)، ھەممە
 اللە غا بويۇنغۇچىدۇر (256). مەخلۇقاتنى دەسلەپتە
 (يوقتىن) بار قىلىدىغان، ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن
 كېيىن) تىرىلدۈرىدىغان اللە ئەنە شۇدۇر، ئۇ
 (يەنى مەخلۇقاتنى تىرىلدۈرۈش) اللە غا (ئۇنى
 دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغانغا قارىغاندا) ئوڭايدۇر،
 ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا ئەڭ ئالىي سۈپەت اللە غا
 خاستۇر، اللە غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش

قىلغۇچىدۇر (257). اللە سىلەرگە ئۆزەڭلاردىن بىر مىسال كەلتۈرىدۇ، بىز سىلەرگە رىزىق قىلىپ
 بەرگەن مال-مۈلۈككە قۇللارنىڭ شېرىك بولۇشقا، ئۇ بارىدا ئۇلارنىڭ سىلەر بىلەن
 باراۋەر بولۇشقا، ئۇلاردىن ئۆزلىرىڭلار (يەنى ئازاد كىشىلەر) دىن قورققانداك قورقۇشقا
 رازىمۇسىلەر؟ (بۇنىڭغا رازى بولمىغان ئىكەنسىلەر، مەخلۇقاتنىڭ اللە غا شېرىك بولۇشقا
 قانداق رازى بولدۇڭلار؟) چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان
 قىلىمىز (258). ئۇنداق ئەمەس (يەنى اللە غا شېرىك كەلتۈرۈشتە ئۇلارنىڭ ھېچقانداق ئۆزىسى
 يوق)، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار بىلىمسىزلىكتىن نەپسى خاھىشقا ئەگەشتى. اللە گۇمراھ
 قىلغان ئادەمنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ، ئۇلارغا ھەرگىز ياردەم قىلغۇچى بولمايدۇ (259).
 باتىل دىنلاردىن بۇرۇلۇپ ئىسلام دىنىغا يۈزلەنگەن، اللە نىڭ دىنىغا (ئەگەشكىنىكى) اللە
 ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، اللە نىڭ ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ، بۇ
 توغرا دىندۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (260). اللە غا تەۋبە بىلەن قايتىڭلار،
 اللە دىن قورقۇڭلار، نامازنى ئادا قىلىڭلار، مۇشرىكلاردىن بولماڭلار (261). سىلەر دىندا ئىختىلاپ
 قىلىشىپ، پىرقە-پىرقە بولۇپ، ھەر پىرقە ئۆز دىنى بىلەن خۇشاللىنىدىغانلاردىن (بولماڭلار) (262).

(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، يەر يۈزىدە سەير قىلىڭلار، ئۆتكەنكىلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار (ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغانلارنىڭ جايلىرىغا قاراڭلاركى، ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلىقلىرىنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولغان، اللە تائالا ئۇلارنىڭ دىيارىنى خاراپ قىلىپ، ئۇلارنى ئىبرەت ئالغۇچىلار ئۈچۈن ئىبرەت قىلدى)، ئۇلارنىڭ تولىسى مۇشرىك ئىدى (42). اللە تەرىپىدىن كېلىدىغان، قارشى تۇرغىلى بولمايدىغان كۈن (يەنى قىيامەت) كېلىش-تىن ئىلگىرى توغرا دىنغا يۈزلەنگىن، بۇ كۈندە، ئۇلار (نىڭ بىر پىرقىسى جەننەتكە، بىر پىرقىسى جەھەننەمگە) ئايرىلىدۇ (43). كىمكى كاپىر بولسا (دوزاختا ئەبەدىي قېلىپ) كۇفرنىڭ جازاسىنى ئۆزى تارتىدۇ، كىملىرىكى ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۆزلىرى

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ۖ قَدْ كَفَرُوا وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيُّومِ مِن قَبْلُ إِنَّ يَأْتِيَنَا يَوْمَ لَا مَرَدَ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُفَصِّلُ الْغُيُوبَ ۚ مَن لَّكَ فَعْلَيْكَ لَقَرًا ۖ وَمَن عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسَ لَهُ يَمْهَدُونَ ۖ يَجْزَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِن فَضْلِهِ إِنَّهُ لَذِي حُبٍّ الْكَافِرِينَ ۖ وَمِنَ آيَاتِهِ أَن يُرْسِلَ الرِّيحَ تَحْمِلُ فِئَافِئًا مِّنْ تَرَابٍ فَيَلْقِيهَا فِي صُحُفٍ مُّطَهَّرَةٍ ۚ تَأْتِيهَا الرِّيحُ يَوْمَئِذٍ بَارِئَةً وَلا تَحْصَوْنَ فَنِيْلَهُ ۖ وَلَكُم مَّشْكُرُونَ ۖ وَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا فَانقَبْنَا مِّنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ تَحْمِلُ فِئَافِئًا مِّنْ تَرَابٍ فَيَلْقِيهَا فِي صُحُفٍ مُّطَهَّرَةٍ ۚ تَأْتِيهَا الرِّيحُ يَوْمَئِذٍ بَارِئَةً وَلا تَحْصَوْنَ فَنِيْلَهُ ۖ وَلَكُم مَّشْكُرُونَ ۖ وَمِنَ آيَاتِهِ أَن يُرْسِلَ الرِّيحَ تَحْمِلُ فِئَافِئًا مِّنْ تَرَابٍ فَيَلْقِيهَا فِي صُحُفٍ مُّطَهَّرَةٍ ۚ تَأْتِيهَا الرِّيحُ يَوْمَئِذٍ بَارِئَةً وَلا تَحْصَوْنَ فَنِيْلَهُ ۖ وَلَكُم مَّشْكُرُونَ ۖ

ئۇچۇن (ئاخىرەتتە) جاي راسلايدۇ (44). اللە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى مەرھەمەتتىن مۇكاپاتلايدۇ، اللە ھەقىقەتەن كاپىرلارنى دوست تۇتمايدۇ (45). اللە نىڭ سىلەرگە ئۆزىنىڭ رەھىمىنى تېتىش ئۈچۈن، ئەمرى بويىچە كېمىلەرنى دېڭىزلاردا ماڭدۇرۇش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ مەرھەمەتتىن تىلىشىڭلار ئۈچۈن، شۇكۇر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، شاماللارنى يامغۇر بىلەن خۇش خەۋەر بەرگۈچى قىلىپ ئەۋەتتى اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر (46). (ئى مۇھەممەد!) شۈبھىسىزكى، سەندىن ئىلگىرى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى قەۋمىگە (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ پەيغەمبەرلەر ئۇلارغا (ئۆزلىرىنىڭ راست پەيغەمبەرلىكلىرىنى ئىسپاتلايدىغان) نۇرغۇن روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى (ئۇلار مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلىپ ئاسىيلىق قىلدى)، ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالدۇق، مۆمىنلەرگە ياردەم قىلىش بىزگە تېگىشلىك بولدى (47). اللە شاماللارنى ئەۋەتىپ بۇلۇتنى قوزغايدۇ، ئاندىن ئۇنى ئاسماندا خالىغىنى بويىچە تارقىتىدۇ، (گاھى) ئۇنى تارقاق پارچىلارغا بۆلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن يامغۇرنىڭ بۇلۇتنىڭ ئارىسىدىن چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرسەن، اللە يامغۇرنى خالىغان بەندىلىرىنىڭ ئۈستىگە ياغدۇرغان چاغدا، ئۇلار دەرھال خۇشال بولۇپ كېتىدۇ (48). ھالبۇكى، ئۇلار يامغۇر يېغىشتىن بۇرۇن ھەقىقەتەن ئۈمىدسىزلىنىپ كەتكەن ئىدى (49).

الله نېك ره همتىنېك نه تسجېلېرسېگه قارىغىنكى، ئۇ زېمىنى ئۆلگەندىن كېيىن قانداق تىرىلدۈرىدۇ، شۈبھىسىزكى، الله ھەقىقەتەن ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرگۈچىدۇر، الله ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (50). ئەگەر بىز (زىرائەتكە زىيانلىق) شامالنى ئەۋەتسەك، ئۇلار (شامالنىڭ تەسىرىدىن) زىرائەتنىڭ سارغى-يىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار (الله نېك ئىلگىرىكى نېمەتلىرىگە) كۈفرىلىق قىلىدۇ (51). شۈبھىسىزكى، سەن ئۆلۈكلەرگە (سۆزۈڭنى) ئاڭلىتالمايسەن، ئارقىسىغا قاراپ يۈز ئۈرۈگەن گاسلارغىمۇ چاقىرىقنىڭنى ئاڭلىتالمايدۇ سەن (52). كورلارنىمۇ گۇمراھلىقتىن قۇتقۇزۇپ توغرا يولغا سالالمايسەن، سەن پەقەت بىزنىڭ

فَإَنْظُرْ إِلَى الثَّرَاحِمَاتِ اللَّهُ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَجْمِ الْمَوْثِقَاتِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَلَكِنْ أَسْأَلُكُمْ عِلْمًا فَر_ادُوا مُصْغَرًا الظُّلُمَاتِ مِنْ بَعْدِ يُكْفَرُونَ فَاِنَّكَ لَكَشِيمٌ الْمَوْثِقَاتِ وَلَا تُسْمِعُ الضُّمَمَ الَّتِي عَارَفَا وَلَوْ اَمَدُّ يَوْمَينَ وَمَا أَنتَ بِهَادٍ الْعَمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنَّ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعِيفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعِيفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ۝ وَيَوْمَ يَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ النَّبِيُّ مِنْهُمْ مَا لَمْ يَأْتِكُمْ سَاعَةٌ كَذَلِكَ كَانُوا يُلْكُونَ ۝ وَقَالَ الَّذِينَ أَوْثَرُوا الْجِلْمَ وَالْإِنْسَانُ أَتَقَدَّرُ لَكُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِنْ كَمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ قِيَمَ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَانُوا مُعَدِّينَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْتَفَعُونَ ۝ وَلَكِنْ عَذَابُ الْيَقُولِ فِي هَذَا الْفَر_ادِ مِنْ كُلِّ مِثْلٍ وَلَكِنْ جُنُودُ بَالِيَةٍ لَيَقُولُنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مَظْطَلُونَ ۝

ئايەتلىرىمىزگە ئىشىنىدىغانلارغىلا (سۆزۈڭنى) ئاڭلىتالمايسەن، ئۇلار مۇسۇلمانلاردۇر (53). الله سىلەرنى ئاجىز ياراتتى، ئاندىن سىلەرنى ئاجىزلىقتىن كۈچلۈك قىلدى، ئاندىن (سىلەرنى) كۈچ-لۈكتىن ئاجىز قىلدى ۋە (سىلەرگە) قېرىلىقنى يەتكۈزدى، الله نېمىنى خالىسا شۇنى يارىتىدۇ، ئۇ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر (54). قىيامەت قايم بولغان كۈندە مۇشرىكلار (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا ۋاقىت تۇرغانلىقىغا قەسم قىلىدۇ، ئۇلار دۇنيادىكى چاغلىرىدىمۇ مۇشۇنداق يالغان-چىلىق قىلاتتى (55). ئىلمى بار، ئىمانى بار ئادەملەر ئېيتتى: «سىلەر الله نېك تەقدىرى بويىچە (دۇنيادا ۋە قەبرىلەردە) قىيامەت كۈنىگىچە قالدىڭلار، مانا بۇ قىيامەت كۈنىدۇر، لېكىن سىلەر بىلمەيتتىڭلار (يەنى قىيامەتنىڭ ھەقىقىي ئىشەنچىتىڭلار)» (56). بۇ كۈندە زالىملارنىڭ (ئېيتقان) ئۆزىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، ئۇلاردىن ئۇلارنىڭ (تەۋبە قىلىشى ياكى ئىتائەت قىلىشى بىلەن) الله نى رازى قىلىشۇمۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ (57). شەك-شۈبھىسىزكى، بۇ قۇرئاندا كىشىلەرگە تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق، ئەگەر سەن ئۇلارغا (قۇرئان ئايەتلىرىدىن) بىرەر ئايەتنى كەلتۈرسەڭ، كاپىرلار (دىللىرى قەساۋەتلىشىپ كەتكەنلىكتىن) چوقۇم ئېيتىدۇكى، «سىلەر پەقەت يالغانچىلار سىلەر» (58).

مانا بۇلار اللە نىڭ (ياراتقان) مەخلۇقاتلىرىدۇر،
ماڭا كۆرسىتىپ بېرىڭلاركى، اللە دىن باشقا مەبۇد-
لىرىڭلار زادى نېمىلەرنى ياراتتى؟ بەلكى زالىملار
ئويۇچۇق گۇمراھلىقتىدۇر (11). بىز لوقمانغا
ھەقىقەتەن ھېكمەت ئاتا قىلدۇق، (ئۇنىڭغا ئېيت-
تۇقكى) «اللەغا شۈكۈر قىلغىن، كىمكى شۈكۈر
قىلىدىكەن، ئۆزى ئۈچۈن قىلغان بولىدۇ، كىمكى
كۈفرىلىق قىلىدىكەن، شۈبھىسىزكى، اللە (بەندىلەر-
دىن) بەھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر» (12). ئۆز
ۋاقتىدا لوقمان (ھەكم) ئوغلغا نەسىھەت قىلىپ:
«ئى ئوغۇلچىقىم، اللەغا شېرىك كەلتۈرمىگىن،
شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن زور گۇناھتۇر»
دېدى (13). ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا
بۇيرۇدۇق. ئانىسى ئۇنى (قورسىقىدا) ئۈستى-
ئۈستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى. ئىككى يىلدا

هَذَا خَلَقَ اللَّهُ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ
الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ
لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
حَمِيدٌ ۝ لَوْ قَالَ لَقُمْنَ لَابَنِيَّ وَهُوَ بِعِطْلَةٍ إِنِّي كَارِهُنَّ يَاللَّهُ
إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ۝ وَهَئِذَا الْإِنْسَانُ بِوَالِدَيْهِ هَمَلَتْهُ
أُمُّهُ وَهَذَا عَلَى وَهْنٍ وَفِصْلَةٌ فِي عَامِيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَلَوْلَا إِذْ
رَأَى الْبَصِيرُ ۝ وَلَنْ جَهْدَكَ عَلَى أَنْ تَشْكُرَ لِي مَا لَيْسَ لَكَ
بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبَ مَائِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۝ وَاتَّبِعْ
سَبِيلَ مَنْ آتَاكَ ۝ إِنَّمَا أَلِمْ رَجُلُكُمْ فَايْتَبَلُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ۝ يٰبَنِي إِسْرَءِيلَ تَكُ مِثْقَالٍ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ
فَتُكُنْ فِي مِصْرَ ۝ أَوْ فِي السَّمُوتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يٰأَيُّهَا
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ۝ يٰبَنِي إِسْرَءِيلَ اتَّقُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُ
يَالْمَعْرُوفِ وَأَنُوعِنَ الشُّكْرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ ۝
إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝ وَلَا تُصَوِّرْكَ لِلْعَالَمِينَ وَلَا
تَمِشْ فِي الْأَرْضِ سَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَرَجِيبُ كُلِّ خَشْيَةٍ ۝

ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى. (ئى ئىنسان!) ماڭا ۋە ئاتا-ئاناڭغا شۈكۈر قىلغىن، ئاخىر قايتىدىغان
جاي مېنىڭ دەرگاھىمدۇر (14). ئەگەر ئاتا-ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك
كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلارغا دۇنيادا ياخشى مۇئامىلىسىدە بولغىن
(يەنى دىنىڭغا زىيان يەتمەيدىغان ئاساستا ياخشىلىق قىلغىن)، ماڭا تائەت بىلەن قايتقان ئادەمنىڭ
يولىغا ئەگەشكىن، ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى ئېيتىپ
بېرىمەن (15). (لوقمان ئېيتتى) «ئى ئوغۇلچىقىم! قىلمىشىڭ قىچا چاغلىق نەرسە بولۇپ، ئۇ
ئۇيۇل تاشنىڭ ئىچىدە (يەنى ئەڭ مەخپىي جايدا) يا ئاسمانلارنىڭ قېتىدا ياكى زېمىننىڭ ئاستىدا
بولسىمۇ، اللە ئۇنى ھازىر قىلدۇ (ئۇنىڭ ھېسابىنى ئالىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ئىنچىكە كۆزەتكۈ-
چىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (16). ئى ئوغۇلچىقىم! نامازنى (ۋاقتىدا تەئىدىل ئەركان بىلەن) ئوقۇ-
غىن، (كىشىلەرنى) ياخشىلىققا بۇيرۇغىن، يامانلىقتىن توسقىن، ساڭا يەتكەن كۈلپەتلەرگە سەۋر قىل-
غىن (چۈنكى ھەقىقەتكە دەۋەت قىلغۇچى ئەزىيەتلەرگە ئۇچرايدۇ)، بۇ ھەقىقەتەن قىلىشقا ئىرادە تىك-
لەشكە تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر (17). كىشىلەردىن مەنسىتمەسلىك بىلەن يۈز ئۆرۈمىگىن، زېمىندا
غادىيىپ ماڭمىغىن، اللە ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (18).

مَا خَلَقَهُمْ وَلَا يَمْلِكُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَمْلِكَهُمْ إِلَّا اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
 الْقُرْآنُ اللَّهُ يُرِيدُ الْيَقِينَ فِي النَّارِ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ
 وَسَعْرُ الشَّيْءِ وَالْقَمَرُ كُلُّ شَيْءٍ إِلَى آيَةٍ مَسْمُومَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ
 بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَإِنَّ مَا يَدْعُونَ
 مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيمُ الْكَبِيرُ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
 الْفُلْكَ تَحْمِلُ فِي الْبَحْرِ مِمَّا يَبْنِي اللَّهُ لِرَبِّكُمْ مِنَ الْبَنَانِ ۚ إِنَّ فِي
 ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ۚ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنْ بُرْجَانَا ظِلًّا
 دَعَا اللَّهُ مُنْجِبِينَ لَهُ الَّذِينَ ۚ فَلَمَّا جَاءَهُمْ إِلَى الْمَرْ
 فِئَةِمْ مَقْصُودٌ وَمَا يَجِدُ بِاللَّيْلِ إِلَّا الْكَلْبُ خَلَّافًا ۚ
 لَا يَكْفِيهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَأَخْشَوْا يَوْمَ لَا تَجْزِي وَالِدٌ
 عَنْ وَلَدٍ وَلَا سُلُوكٌ هُوَ جَائِعٌ وَإِلَى اللَّهِ تُشِيرُ ۚ إِنَّ وَعْدَ
 اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرُّوكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرُّكُمْ بِاللَّهِ
 الْعُرُودُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَ عِلْمِ السَّاعَةِ وَيُرِيدُ الْغَيْبُ ۚ
 يَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّا اكْتَسَبَ عَدَا
 وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۚ

(ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ (دەسلەپتە) يارىتىلىشىڭ-
 لار، (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرۈلۈشىڭلار پەقەت
 بىر ئادەمنىڭ يارىتىلىشى، بىر ئادەمنىڭ تىرىلدۈ-
 رۈلۈشىگە ئوخشاشتۇر. اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىد-
 نىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەمەل-
 لىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (28). اللە نىڭ كېچىنى
 كۈندۈزگە ۋە كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىدىغانلىقىنى،
 كۈن بىلەن ئاينى بويىنىدۇرىدىغانلىقىنى كۆرەمە-
 سەن؟ (كۈن بىلەن ئاينىڭ) ھەربىرى مۇئەييەن
 مۇددەت (يەنى قىيامەت) كىچە (ئۆز پەلىكىدە) سەپىر
 قىلىدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلىشىڭلاردىن تولۇق
 خەۋەرداردۇر (29). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، اللە ھەق
 (ئىلاھ) دۇر، ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت
 قىلغانلىرى (يەنى بۇتلىرى) باتىلدۇر، اللە ئالىي-
 دۇر، بۈيۈكتۈر (30). كۆرەمسەنكى، كېسەللىرىڭ
 اللە نىڭ مەرھەمىتى بىلەن دېڭىزدا يۈرۈشى
 اللە نىڭ سىلەرگە (ئۆز قۇدرىتىنىڭ) بىر قىسىم

دەلىللىرىنى كۆرسىتىشى ئۈچۈندۇر. بۇنىڭدا ھەربىر سەۋر قىلغۇچى، شۈكۈر قىلغۇچى (بەندە) ئۈچۈن
 ھەقىقەتەن (چوڭ) ئىبرەت بار (31). (دېڭىزدا) ئۇلارنى تاغلاردەك دولقۇنلار ئۇرۇۋالغان چاغدا،
 ئۇلار كامالى ئىخلاىس بىلەن اللە غائىتىغا قىلدۇ، اللە ئۇلارنى (دېڭىز خەتەرلىرىدىن) قۇتۇلدۇرۇپ
 قۇرۇقلۇقتا چىقارغان چاغدا، ئۇلارنىڭ بەزىسى توغرا يولدا بولىدۇ. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت
 خىيانەتكار (اللە نىڭ نېمەتلىرىدىن تانغان) ئادەملەر ئىنكار قىلىدۇ (32). ئى ئىنسانلار! پەرۋەر-
 دىگارىڭلارغا (بۇيرۇقلىرىنى ئورۇنلاش، مەنى قىلغان ئىشلاردىن چەكلىنىش بىلەن) تەقۋادارلىق
 قىلىڭلار، شۇنداق بىر كۈندىن قورقۇڭلاركى، (ئۇ كۈندە) ئانا بالىسىغا ئەسقاتمايدۇ، بالىمۇ ئاتىسىغا
 ئەسقاتمايدۇ، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، سىلەرنى ھەرگىز دۇنيا تىرىكچىلىكى
 مەغرۇر قىلمىسۇن، شەيتاننىڭ سىلەرنى اللە نىڭ ئەپۇسىنىڭ كەڭلىكى بىلەن مەغرۇر قىلىشىغا يول
 قويمىڭلار (33). قىيامەت (نىڭ بولىدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى بىلىم ھەقىقەتەن اللە نىڭ دەرگا-
 ھىدۇر. اللە يامغۇرنى (ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا ۋە ئۆزى بەلگىلىگەن جايغا) ياغدۇرىدۇ، بەچچە-
 داندېكىلەرنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى (يەنى ئوغۇلۇمۇ، قىزمۇ، بېچىرىمىمۇ، كەمتۈكمۇ، بەختلىكمۇ،
 بەختسىزمۇ) اللە بىلىدۇ، ھېچ ئادەم ئەتە نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇنىڭغا نېمە
 ئىش بولىدىغانلىقىنى، ياخشى-يامان ئىشلاردىن نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ،
 ھېچ ئادەم ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن (پۈتۈن ئىشلارنى)
 بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (شەيىلەرنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى تەرەپلىرىدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر (34).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 اللَّهُ تَوَلَّى الْكِتَابَ لِأَرْبَبٍ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مِمَّا أَتَتْهُمْ آيَاتُهُ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَيْعٍ ۝ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۝ يَذَرُ الْأَمْزِجَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَكُونُ أَلِيَّةً فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ۝ ذَلِكَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۝ الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ۝ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ۝ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَحَّاهُ فَرِيهٍ ۝ ثُمَّ رَدَّاهُ إِلَى الْوَعْدِ الْأَوَّلِ قَلِيلًا مِّمَّا تَكْفُرُونَ ۝ وَقَالُوا إِذَا أَصْلَحْنَاهُ إِلَى الْأَرْضِ عَرَّاقًا لِّغِيٍّ خَلَقْتَ جَدِيدَهُ بَلْ هُم بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ ۝

32- سۈرە سەجدە

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، مەم (1). (بۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) نىڭ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىدا ھېچ شەك يوقتۇر (2). مۇشرىكلار: «مۇھەممەد ئۇنى ئۆزى توقۇدى» دەيدۇ. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇ سەندىن ئىلگىرى ھېچقانداق بىر پەيغەمبەر كەلمىگەن بىر قەۋمنى ھىدايەت تاپسۇن دەپ، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك

ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر (3). اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلار- نىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتى. ئاندىن ئەرەش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى. سىلەرگە اللەدىن باشقا ھېچقانداق ئىگە يوق، شاپائەت قىلغۇچىمۇ يوق، (بۇنى) پىكىر قىلىپ (ئىمان ئېيتىماسىلەر؟) (4). اللە ئاسماندىن زېمىنغىچە بولغان (مەخلۇقات- نىڭ) ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ ئىشلار ئۇزۇنلۇقى سىلەر ساناۋاتقان مىڭ يىلدەك كېلىدىغان بىر كۈندە اللە نىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ (5). ئۇ (اللە) يوشۇرۇننى ۋە ئاش- كارنى بىلگۈچىدۇر، غالىبتۇر. (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر (6). ئۇ ھەممە نەرسىنى چىرايلىق (يەنى ھېكمەتلىككە مۇۋاپىق، جايدا) ياراتتى. دەسلەپتە ئىنساننى (يەنى ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنى) لايدىن ياراتتى (7). ئاندىن ئۇنىڭ نەسلىنى ئەرەزىمەس سۇنىڭ جەۋھىرى (يەنى مەنى)دىن ياراتتى (8). ئاندىن ئۇنى راۋۇرۇس يارىتىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىگە مەنسۇپ روھنى كىرگۈزدى (يەنى جان كىرگۈزدى). يەنە سىلەر ئۈچۈن قۇلاقلارنى، كۆزلەرنى ۋە يۈرەكلەرنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر (9). ئۇلار: «يەر ئاستىدا يوقال- غاندىن كېيىن (يەنى گۆردە توپىغا ئايلىنىپ كەتكەندىن كېيىن) راستلا قايتا يارىتىلامدۇق؟» دەيدۇ، بەلكى ئۇلار پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغۇچىلاردۇر (10).

33- سۇرە ئەھزاب

مەدەندە نازىل بولغان، 73 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! اللە غا تەقۋادارلىق قىلىشنى (داۋاملاشتۇرغىن)، كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى) ھېكمەت بىلەن باشقۇرغۇچىدۇر (1). ساڭا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان نەرسىگە (يەنى قۇرئانغا) ئەگەشكىن. اللە ھەقىقەتەن قىلغان ئەمەللىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (2). (ھەممە ئىشىڭدا) اللە غا يۆلەنگىن، اللە (ساڭا)

ھامىي بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (3). اللە ھېچ ئادەمنىڭ ئىچىدە ئىككى يۈرەك ياراتقنى يوق، سىلەر زىھار* قىلغان ئاياللىرىڭلارنى اللە سىلەرگە ئانا قىلىشنى يوق، سىلەر بالا قىلىۋالغانلارنىمۇ اللە (ھەممە ھۆكۈمدە ئۆز پۇشتۇڭلاردىن بولغان) بالىلىرىڭلارنىڭ ھۆكىمىدە قىلىدى، بۇ (يەنى ئۆز پۇشتۇڭلاردىن بولمىغانلارنى بالا دىيىش) پەقەت ئاغزىڭلاردا ئېيتىلغان سۆزدۇر، اللە ھەقى (سۆز)نى ئېيتىدۇ، توغرا يولغا باشلايدۇ (4). ئۇلارنى ئاتىلىرىنىڭ ئىسىملىرى بىلەن چاقىرىڭلار، بۇ اللە نىڭ دەرگاھىدا توغرىدۇر، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئاتىلىرىنى بىلمىسەڭلار، ئۇ چاغدا ئۇلار سىلەرنىڭ دىنىي قېرىنداشلىرىڭلاردۇر، دوستلىرىڭلاردۇر، سىلەر سەۋەبلىكتىن قىلىپ سالغان ئىشلاردا سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، لېكىن قەستەن قىلغان ئىشىڭلاردا (سىلەرگە گۇناھ بولىدۇ)، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (5). پەيغەمبەر مۆمىنلەرگە ئۇلار- نىڭ ئۆز نەپىسلىرىدىنمۇ چارىدۇر، پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئاتىلىرىدۇر، كىتابۇللادا ئۇرۇق- تۇغقانلارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە (مىراس ئېلىشتا) مۆمىنلەردىن ۋە مۇھاجىرلاردىن يېقىندۇر، لېكىن (مۆمىنلەردىن ۋە مۇھاجىرلاردىن بولغان) دوستلىرىڭلارغا ۋەسىيەت قىلساڭلار دۇرۇس بولىدۇ، بۇ (يەنى تۇغقانلارنىڭ ئۆزئارا مىراسقا ۋارىسلىق قىلىشى) كىتابتا (يەنى اللە نىڭ كىتابىدا) يېزىلغاندۇر (6).

* كىشى ئايالىغا، سېنىڭ ئۇچالغ مەن ئۈچۈن ئانامنىڭ ئۇچىسىغا ئوخشاش بولۇپ كەتسۇن، دېسە زىھار بولىدۇ.

ئۆز ۋاقتىدا بىز پەيغەمبەرلەردىن ئەھدە ئالدۇق، سەلدىن، نۆھتىن، ئىبراھىمدىن، مۇسادىن، مەريەم ئوغلى ئىسادىن مەھكەم ئەھدە ئالدۇق⁽⁷⁾. اللہ (قىيامەت كۈنى) راستچىلاردىن راستچىلىقى توغۇلۇق سورايدۇ (يەنى پەيغەمبەرلەردىن پەيغەمبەرلىكنى يەتكۈزگەنلىكىنى سورايدۇ)، اللہ كاپىرلارغا قاتتىق ئازاب تەييارلىدى⁽⁸⁾. ئى مۆمىنلەر! اللہ نىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ئەسلەڭلار، ئۆز ۋاقتىدا ئۈستۈڭلارغا (كۇففارلاردىن ئۇيۇشقان ئۇرۇشقۇچى) قوشۇن كەلگەن ئىدى. بىز ئۇلارغا قارشى بوران ۋە سىلەرگە كۆرۈلىمەيدىغان قوشۇن (يەنى پەرىشتە-لەرنى) ئەۋەتتۇق، اللہ سىلەرنىڭ قىلغان ئىشىڭ-لارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁹⁾. ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار

يۇقىرى تەرىپىڭلاردىنمۇ، تۆۋەن تەرىپىڭلاردىنمۇ (ھۇجۇم قىلىپ) كەلگەن ئىدى. بۇ چاغدا كۆزۈڭلار چەكچىيىپ قالغان، يۈرىكىڭلار ئاغزىڭلارغا قاپلىشىپ قالغان، اللە ھەققىدە تۈرلۈك گۇمانلاردا بولغان ئىدىڭلار⁽¹⁰⁾. بۇ يەردە مۆمىنلەر سىنالىغان ۋە (بېشىغا كەلگەن كۈننىڭ قاتتىقلىقىدىن گويى ئۇلارنى يەر سىلكىگەندەك) قاتتىق تەۋرىنىشكە ئۇچرىغان ئىدى⁽¹¹⁾. ئەينى ۋاقىتتا مۇناپىقلار ۋە دىللەردا (مۇناپىقلىق) كېسلى بارلار: «اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە قۇرۇق ۋەدىلەرنى قىلىپتىكەن» دېيىشەتتى⁽¹²⁾. ئەينى ۋاقىتتا ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم: «ئى يەسرىب-لىكلەر! بۇ يەردە تۇرماي قايتىڭلار!» دېيىشەتتى، ئۇلاردىن يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم: «بىزنىڭ ئۆيلىرىمىز ھەقىقەتەن ئوچۇقچىلىقتا» دېيىشىپ، پەيغەمبەردىن رۇخسەت سورىشاتتى، بۇلارنىڭ ئۆيلىرى ئوچۇقچىلىقتا ئەمەس، ئۇلار پەقەت قېچىشنىلا ئويلايدۇ⁽¹³⁾. ئەگەر شەھەرگە تۆت تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىپ كىرىلسە، ئاندىن ئۇلاردىن ئىماندىن قايتىش، مۇسۇلمانلارغا قارشى ئۇرۇش قىلىش تەلەپ قىلىنسا، ئۇلار بۇ تەلەپنى ئۈزلۈكسىز رەۋىشتە ئاز ۋاقىت ئىچىدىلا قوبۇل قىلاتتى⁽¹⁴⁾. ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئىلگىرى اللەغا (جەڭدە) چېكىنمەسلىككە ۋەدە بەرگەن ئىدى. اللەغا بەرگەن ۋەدىسى سورىلىدۇ⁽¹⁵⁾.

ئېيتقىنىكى، «ئەگەر سىلەر ئۆلۈمدىن يا ئۆلتۈرۈۋ-
لۇشتىن قاچاڭلار، قېچىشنىڭ سىلەرگە ھېچقانداق
پايدىسى يوق، قاچاندىمۇ سىلەر (دۇنيادىن)
ئازغىنا (ۋاقىت) بەھرىمەن بولالايسىلەر» (16).
ئېيتقىنىكى، «ئەگەر اللە سىلەرگە بىرەر يامانلىقنى
ئىرادە قىلسا، كىم اللەغا قارشى تۇرۇپ سىلەرنى
قوغدىيالايدۇ، ئەگەر اللە سىلەرگە رەھمەت
قىلىشنى ئىرادە قىلسا (كىم ئۇنىڭغا ئارىلىشالايدۇ؟)،
ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن اللەدىن باشقا ھېچ ئىگە
ۋە ھېچ ياردەمچى تاپالمايدۇ» (17). اللە ئىچىڭلار-
دىكى باشقىلارنى (جەھادتىن) توسقۇچىلارنى ۋە
قېرىنداشلىرىغا (مۇھەممەدنى ۋە ساھابىلىرىنى
تەرك ئېتىپ) بىزنىڭ قېشىمىزغا كېلىڭلار
دېگۈچىلەرنى ئوبدان بىلىدۇ، ئۇلار جەڭگە
(رىيا قىلىپ) ئاندا-ساندا قاتنىشىدۇ (18). ئۇلار

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ أَلْفٌ أَرَادَ أَنْ قَرَّبَكُمْ مِنْ الْمَوْتِ أَوْ الْقَتْلِ وَلَوْ
أَنْتُمْ كُنْتُمْ أَتَقِيَاءَ ۖ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِي أَمْرًا مِنَ اللَّهِ أَنْ
أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نِعْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهْجَمٍ مِنْ دُونِ
اللَّهِ وَلَيَّا وَالنَّبِيِّ ۖ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمَعْرُوفِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ
لِإِخْرَاجِهِمْ هَلَاكًا أَوْ لِيَأْتِيَهُنَّ الْبَأْسُ الْأَقْبَلُ ۚ إِنَّهُ أَشَقُّ
عَلَيْكُمْ وَأَقْبَلُ ۚ إِذَا جَاءَ الْخَوْفُ لَا يَهُمُّ بِظُرُونِ الْبَيْتِ أَنْ تَذُرُوا
أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُفْشِلُ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۚ إِذَا كَفَّ بِالْخَوْفِ
سَلْقُوكُمْ بِالْإِسْنَةِ جَدِيدٍ ۚ إِنَّهُمْ عَلَى الْخَيْرِ ۚ أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا
فَاحْطِ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۚ يَحْسِبُونَ
الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابَ يَوَدُّ أَنْ يَوْكَبَهُمْ
بِأَدْوَانٍ ۚ فِي الْأَحْزَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَأِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا
فَعَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ۚ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ
لِمَنْ كَانَ مِنْكُمْ اللَّهُ وَالْيَوْمَ الْآخِرُ وَذَكَرَ اللَّهُ كَثِيرًا ۚ وَلَوْ كُنَّا
أَلَمْنَاهُمْ مِنَ الْأَحْزَابِ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ
وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ۚ

سىلەرگە (ياردەمدە بولۇشقا) بېخىلدۇر، ئەگەر (ئۇلارغا دۈشمەن تەرەپتىن) خەۋپ كېلىدىغان
بولسا، ئۇلارنىڭ ساڭا سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ئادەمدەك (قورقۇنچتىن) كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ
قاراۋاتقانلىقىنى كۆرسەن. قورقۇنچ كەتكەندە، ئۇلار پۇل-مالغا ئاچكۆز بولغان ھالدا سىلەرنى
كەسكىن تىللار بىلەن رەنجىتىدۇ. ئۇلار (چىن دىلىلىرى بىلەن) ئىمان ئېيتقان ئەمەس.
(ئۇلارنىڭ كۆڭرى سەۋەبلىك) ئەمەللىرىنى اللە بىكار قىلدى، بۇ اللە ئۈچۈن ئاساندۇر (19).
ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (قاتتىق قورققانلىقتىن) ئىتتىپاقداش قوشۇننى چېكىنىدى دەپ ئويلايدۇ،
ئەگەر ئىتتىپاقداش قوشۇن قايتا كەلسە، ئۇلار (قىردا) ئەتراپلارنىڭ (يەنى قىر ئەرەبلىرىنىڭ)
يېنىدا تۇرۇپ سىلەرنىڭ خەۋەرلىرىڭلارنى ئۇققاچ (تىنچ يېتىشنى) ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلار (ئۇرۇش
ۋاقتىدا) ئاراڭلاردا بولغان تەقدىردىمۇ، (قورققانلىقتىن) جەڭگە (رىيا قىلىپ) ئاندا-ساندا
قاتناشقان بولاتتى (20). سىلەرگە - اللەنى، ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلغان ۋە اللەنى كۆپ ياد
ئەتكەنلەرگە - رەسۇلۇللا ئەلۋەتتە ياخشى ئۆلكىدۇر (21). مۆمىنلەر ئىتتىپاقداش قوشۇننى
كۆرگەن چاغدا: «بۇ (يەنى قىيىن ئەھۋالدا قالغاندا دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە
قىلىش) اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە ۋەدە قىلغان ئىشتۇر. اللە ۋە ئۇنىڭ
پەيغەمبىرى راست ئېيتتى» دېيىشتى. (بۇ ئىش) ئۇلارنىڭ (اللەغا بولغان)
ئىمانىنى ۋە (اللەنىڭ بۇيرۇقلىرىغا بولغان) بويسۇنۇشىنى تېخىمۇ كۈچەيتتى (22).

مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدە (رەسۇلۇللاھ بىلەن غازاتقا چىققاندا ساباتلىق بولۇپ، شېھىت بولغانغا قەدەر دادىللىق بىلەن جەڭ قىلىش توغرىلىق) اللەغا بەرگەن ئەھدىنى ئىشقا ئاشۇرغان نۇرغۇن كىشىلەر بار. ئۇلارنىڭ بەزىسى (ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ) شېھىت بولدى، بەزىسى (شېھىت بولۇشنى) كۈتمەكتە، ئۇلار (پەرۋەردىگارىغا بەرگەن ئەھدى-سەنى) ھەرگىز ئۆزگەرتكىنى يوق (23). اللە راستچىلارغا راستچىلىقى ئۈچۈن (ئاخىر-رەتتە ئەڭ ياخشى) مۇكاپات بېرىدۇ، مۇناپىق-لارنى (ئەھدىنى بۇزغۇچى مۇناپىقلارنى مۇناپىق پېتى بۇ دۇنيادىن كەتكۈزۈپ) ئەگەر خالىسا ئازاب-لايدۇ، يا ئۇلارنى تەۋبىگە مۇۋەپپەقىيەت قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (24). اللە كاپىرلار

(يەنى مەدىنىگە ھۇجۇم قىلغان ئىتتىپاقداش قوشۇن) نى خاپا قايتۇردى، ئۇلار مەقسىتىگە يېتەل-مەدى، اللە (دۈشمەنگە بوران ۋە پەرىشتىلەرنى ئاپىرىدە قىلىپ) مۆمىنلەرنى ئۇرۇشسىز غەلىبىگە ئېرىشتۈردى، اللە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (25). اللە ئەھلى كىتابتىن مۇشرىكلارغا ياردەم بەرگەن-لەرنى (يەنى رەسۇلۇللاھ بىلەن قىلغان ئەھدىنى بۇزغان بەنى قۇرەيزە يەھۇدىيلەرنى) قورغانلىرىدىن چۈشۈردى، ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى. (ئۇلارنىڭ) بىر بۆلۈكىنى ئۆلتۈردۈڭلار ۋە بىر بۆلۈكىنى ئەسىر ئالدىڭلار (26). اللە سىلەرگە ئۇلارنىڭ زېمىنىنى، قورۇ-جايلىرىنى، مال-مۈلۈكلىرىنى ۋە (تېخى) سىلەرنىڭ قەدىمكىلەر دەسەپ باقمىغان زېمىنىنى مىراس قىلىپ بەردى، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (27). ئى پەيغەمبەر! (ئارتۇق خىراجەت سوراپ سېنى رەنجىتىكەن) ئاياللىرىڭغا ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (يەنى پاراۋان تۇرمۇشنى) ۋە دۇنيانىڭ زىيۇنىنى كۆزلىگەڭلار، كېلىڭلار، سىلەرگە بىر ئاز نەرسە بېرىمىز، سىلەرنى چىرايلىقچە قويۇپ بېرىمىز» (28). ئەگەر سىلەر اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى، ئاخىرەت يۇرتىنى ئىختىيار قىلساڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئىچىڭلاردىكى ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا چوڭ ساۋابنى (يەنى كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كەلمىگەن نازۇنپەتلىر بار جەننەتنى) تەييار قىلدى (29). ئى پەيغەمبەر! ئاياللىرى! ئىچىڭلاردىن كىمكى ئاشكارا قەبىھ ئىشنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىدۇ، بۇ اللەغا ئاساندىدۇر (30).

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ
مَنْ قُتِلَ فَمَنْهُمْ مَنِ كُنْتُظَرُ وَأَبْنَاءُ الَّذِينَ كَانُوا
اللَّهُ الضَّيِّقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ إِنَّ سَاءَ أَوْ
يُؤَيِّبُ عَلَيْهِمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بِعَهْدِهِمْ أَمْ يَتْلُوا حَيْثُ أَوْفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ
وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوا مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا
تَقَاتَلُوا وَيَا بَرَاءُ فَرِيقًا تَوَلَّوْا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
أَمْرًا أَلِيمًا وَأَصْلًا لَمْ تُطِئُوا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَ تَرُدُّونَ الْحَرْبَ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
وَرَبَّكُمْ تَقْتُلُونَ أَمْتِغْلِبُوا وَأَسْرَحُوا سَرَّاحًا جَمِيلًا
وَلَنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ
اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُفْسِدِينَ مِنْكُمْ عَذَابًا عَظِيمًا يَا أَيُّهَا
النَّبِيُّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُمْ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ يُضَعَّفْ
لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

(يىگىرمە ئىككىنچى پارە)

سەلەردىن كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا ۋە ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۇنىڭغا ساۋابى ئىككى قاتلاپ بېرىمىز، ئۇنىڭغا (جەننەتتە) ئېسىل رىزىق تەييارلىدۇق (31). ئۇ پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى! سىلەر باشقا ئاياللارنىڭ ھېچبىرىگە ئوخشىمايسىلەر، سىلەر (يات ئەرلەرگە سۆز قىلغاندا) نازاكەت بىلەن سۆز قىلماڭلار، (نازاكەت بىلەن سۆز قىلماڭلار) دىلىدا نىفاق بار ئادەم (سىلەرگە قارىتا) تەمەدە بولۇپ قالدۇ، (گۇماندىن خالى)

ياخشى سۆزنى سۆزلەڭلار (32). ئۆيلىرىڭلاردا ئولتۇرۇڭلار، ئىلگىرىكى جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئاياللارنىڭ ياسىنىپ چىققىنىدەك ياسىنىپ چىقماڭلار، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئۇ پەيغەمبەرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر! اللە سەلەردىن گۇناھنى ساقىت قىلىشنى ۋە سەلەرنى تامامەن پاك قىلىشنى خالايدۇ (33). ئۆيلىرىڭلاردا اللەنىڭ ئايەتلىرىدىن ۋە ھېكمەت (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى) تىن ئوقۇلۇۋاتقان نەرسىلەرنى ياد ئېتىڭلار، اللە ھەقىقەتەن سىرلەرنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (34). مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا، مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا، ئائەت-ئىبادەت قىلغۇچى ئەرلەر ۋە ئائەت-ئىبادەت قىلغۇچى ئاياللارغا، راستچىل ئەرلەر ۋە راستچىل ئاياللارغا، سەۋر قىلغۇچى ئەرلەر ۋە سەۋر قىلغۇچى ئاياللارغا، خۇدادىن قورققۇچى ئەرلەر ۋە خۇدادىن قورققۇچى ئاياللارغا، سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەر ۋە سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا، روزا تۇتقۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقۇچى ئاياللارغا، نەپىسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئەرلەر ۋە نەپىسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئاياللارغا، اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئەرلەر ۋە اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئاياللارغا اللە مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب تەييارلىدى (35).

وَمَنْ يُفْعَلْ مِنْكُمْ لِيَوْمِ رَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا
تُؤْتِيهِمْ أَجْرَهُمَا مَوْثِقَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمَا زَكَاةً كَرِيمًا ۝
الَّذِينَ لَسْتُ لَكَ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَتَقِيئُنَ فَلَا تَخْشَعْنَ
يَا قَوْلَ قَيْطَمَةَ الَّتِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ كَوْلَا مَعْرُوفًا ۝
وَكُنْ فِي بَيْوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى
وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ۝ وَأَذْكُرْنَ مَا يُكُنْ فِي بَيْوتِكُنَّ
مِنَ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ۝
إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَنِينَ وَالْقَنِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالشَّاهِدِينَ
وَالشَّاهِدَاتِ وَالْحَقَّاعِينَ وَالْحَقَّاعَاتِ وَالصَّالِحِينَ
وَالصَّالِحَاتِ وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحَاتِ وَالصَّالِحِينَ
فَرُوجُهُمْ وَالْحَقَّاعَاتِ وَالصَّالِحِينَ وَالصَّالِحَاتِ
الَّذِينَ كَرِهَ اللَّهُ لَمْ تُغْفَرَ عَنْهُمْ وَاجْعَلُوا عِظَامًا ۝

اللَّهُ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان چاغدا، ئەر- ئايال مۆمىنلەرنىڭ ئۆز ئىشىدا ئىختىيارلىقى بولمايدۇ (يەنى اللہ ۋە اللہ نىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان ئىكەن، ھېچ ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشىغا بولمايدۇ)، كىمكى اللہ غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلسا، ھەقىقەتەن ئۇ ئوپىچۇق ئازغان بولىدۇ⁽³⁶⁾. ئۆز ۋاقتىدا سەن اللہ نىمەت بەرگەن، سەنمۇ ئىنتىپام قىلغان كىشىگە: «خوتۇنۇڭنى نىكاھىڭدا تۇتقىن، اللەدىن قورققىن!» دېدىڭ، اللہ ئاشكارىلىماقچى بولغان نەرسىنى كۆڭلۈڭدە يوشۇردۇڭ، كىشىلەرنىڭ تەنە قىلىشىدىن قورقۇڭ، اللەدىن قورقۇشۇڭ ئەڭ ھەقلىق ئىدى. مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ بالا قىلىۋالغان ئوغۇللىرىنىڭ قويۇپ بەرگەن خوتۇنلىرىنى نىكاھلاپ ئالسا گۇناھ بولماس.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ۖ وَادْعُوا إِلَى اللَّهِ عَالِمًا ۖ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۖ عَلَيْهِ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ ذَرْبُكُمْ وَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ۚ فَلَمَّا قَضَىٰ رَبِّي أَمْرَهُ وَطَرَدَ رُوحَهُ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْجِئْنَا مِنْ حَرِّ قَوْمِكَ لَكُنَّا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ۚ اللَّهُ مَعَكُمْ ۖ أَمَّا كُنَّا لَمِنَ الْغَافِلِينَ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ فِي الْيَدَيْنِ حَلَاوَيْنِ ۖ قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَلَمُ اللَّهِ قَدِيقًا ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْجِئْنَا مِنْ يَدَيْهِمْ لَسَلَّ اللَّهُ وَعِشْرَتُهُ ۖ وَلَا يَخْتَصِمُونَ أَحَدًا ۚ اللَّهُ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ۖ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۖ وَذُكُورًا بَرْكَهُ وَأَحْيَاكُم بِهِ ۖ هُوَ الَّذِي يُفَصِّلُ الْكَلَامَ لَكُمْ ۖ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَتِهِمْ غَيْرُ خُوفٍ ۖ وَطُوعًا ۖ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۖ لَئِنْ لَمْ يَنْجِئْنَا مِنْ يَدَيْهِمْ لَسَلَّ اللَّهُ وَعِشْرَتُهُ ۖ وَلَا يَخْتَصِمُونَ أَحَدًا ۚ اللَّهُ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ۖ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۖ وَذُكُورًا بَرْكَهُ وَأَحْيَاكُم بِهِ ۖ هُوَ الَّذِي يُفَصِّلُ الْكَلَامَ لَكُمْ ۖ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَتِهِمْ غَيْرُ خُوفٍ ۖ وَطُوعًا ۖ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۖ

لىقى ئۈچۈن، زەينەبىنى زەيد قويۇۋەتكەندىن كېيىن ساڭا نىكاھلاپ بەردۇق، اللە نىڭ (سېنىڭ زەينەبىنى ئېلىشىڭ توغرىسىدىكى) ئەمرى چوقۇم ئورۇنلىنىدۇ⁽³⁷⁾. اللە پەيغەمبەرگە ھالال قىلغان ئىشقا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. (بۇ) اللە نىڭ ئۆتكەنكى (پەيغەمبەرلەرگە) تۇتقان يولىدۇر. اللە نىڭ ئەمرى ئەزەلدىنلا بېكىپ كەتكەن (ئۆزگەرمەس) ھۆكۈمدۇر⁽³⁸⁾. ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر) اللەنىڭ ئەمر- پەرمانلىرىنى يەتكۈزىدۇ، اللەدىن قورقۇدۇ، اللەدىن باشقا ھېچ كىشىدىن قورقمايدۇ (ئى مۇھەممەد! سەنمۇ اللەدىن غەيرىدىن قورقماستىنلا شۇ پەيغەمبەرلەرگە ئەگەشكىن)، اللە (ھەممە ئىشلاردىن) ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر⁽³⁹⁾. مۇھەممەد ئارالاردىكى ئەرلەردىن ھېچبىرىنىڭ ئاتىسى ئەمەس، لېكىن (ئۇ) اللە نىڭ پەيغەمبىرى ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاخىرقىسىدۇر (اللە ئۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلىكنى ئاخىرلاشتۇرغان، ئۇنىڭدىن كېيىن ھېچقانداق پەيغەمبەر كەلمەيدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (سىلەرنىڭ سۆز- ھەرىكىتىڭلاردىن ھېچ نەرسە اللەغا مەخپىي ئەمەس)⁽⁴⁰⁾. ئى مۆمىنلەر! اللەنى كۆپ ياد قىلىڭلار⁽⁴¹⁾. ئۇنىڭغا ئەتىگەن- ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىڭلار (چۈنكى بۇ ئىككى ۋاقىتتا پەرىشتىلەر چۈشۈپ تۇرغانلىقتىن، ئۇ ۋاقىتلارنىڭ ئەۋزەلى ھېسابلىنىدۇ)⁽⁴²⁾. اللە سىلەرنى قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا (يەنى گۇمراھلىقتىن ھىدايەتكە) چىقىرىشى ئۈچۈن، سىلەرگە رەھمەت قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ پەرىشتىلىرى سىلەرگە مەغپىرەت تەلپ قىلىپ تۇرىدۇ، اللە مۆمىنلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر⁽⁴³⁾.

ئۇلار، اللەغا مۇلاقات بولغان كۈنىدە ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن يوللىنىدىغان سالام (سەلەمگە) ئامانلىق بولسۇن (دېگەن سۆزدىن ئىبارەت)، اللە ئۇلارغا ئېسىل مۇكاپات تەييارلىدى (44). ئى پەيغەمبەر! سېنى بىز ھەقىقەتەن گۇۋاھچى، بىشارەت-چى، ئاگاھلاندىرغۇچى، اللە نىڭ ئىزى بىلەن ئۇنىڭ (بىرلىكىگە، تائەت-ئىبادىتىگە) دەۋەت قىلغۇچى ۋە نۇرلۇق چىراق قىلىپ ئەۋەتتۇق (45-46). مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ اللە نىڭ بۈيۈك ئېھسانغا ئېرىشىدىغانلىقىدىن خۇش خەۋەر بەرگەن (47). كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلارنىڭ (ساڭا قىلغان) ئازار-كۈلپەتلىرىگە پەرۋا

يَعْنِيَهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَ سَلَٰوةً ۖ وَآمَدَ لَهُمْ أَجْرُ رَبِّهَا ۖ يَا أَيُّهَا
الَّذِي إِذَا أَكَلْتُم مِّنْ شَاوَدًا وَنَبِيْرًا وَزَيْدًا ۖ وَذُكُوعًا إِلَى
اللَّهِ يَأْتِيهِ وَسِرَاجًا نَّبِيْرًا ۖ وَيَبْرُؤُ الْمُؤْمِنِينَ بِأَن لَّمْ يَرَوْا
اللَّهَ فَضَلًا كَبِيرًا ۖ وَلَا تُظْلِمُ الْكَافِرِينَ ۖ وَالْمُتَّقِينَ وَدَعَا لَهُمْ
وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا
تَكْفُرُوا بِاللَّهِ ۖ ثُمَّ ظَلَمْتُمْ ۖ هُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقُولُوا
قَبْلَ أَنْ تَكْفُرُوا عَلَيْهِمْ مِنْ عَذَابٍ لَّعَنُوا ۖ فَتَقُولُوا هُمْ
وَسَرَّحْنَاهُمْ سَرَاحًا جَمِيلًا ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِي إِذَا أَكَلْتُم
لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي أَنْتَ أَجْرُهُمْ ۖ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ
مِثْلَ مَا قَرَأَ اللَّهُ عَلَيْكَ ۖ وَيَذَرُكَ عَلَيْكَ وَيَذَرُكَ وَيَذَرُكَ
خَالِكَ ۖ وَيَذَرُكَ خَالِكَ ۖ الَّتِي هَاجَرْنَا مَعَكَ ۖ وَامْرَأَةً
مُّؤْمِنَةً ۖ إِنَّ وَهْدَتَ نَفْسَهَا لِلَّذِي إِنَّ أَرَادَ التَّحِيُّنُ أَنْ
يَسْتَكْبِرَ ۖ فَخَالَصَ إِلَيْكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ قُلْ عَلَيْنَا
مَا قَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
إِكْبَارًا ۖ يَكُونُ عَلَيْكَ حَرْجٌ ۖ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۖ

قىلمىغىن (اللەغا تەۋەككۈل قىلغىن)، اللە (ئۇنىڭغا) تەۋەككۈل قىلغانلارغا يېتەرلىكتۇر (48). ئى مۆمىنلەر! سىلەر مۆمىن ئاياللارنى ئالساڭلار، ئالدىن ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىشتىن بۇرۇن ئۇلارنى قويۇۋەتسەڭلار، بۇ چاغدا ئۇلار سىلەر ئۈچۈن ئىددەت تۇتماسلىقى كېرەك، ئۇلارغا ئاز-تولا نەرسە بېرىڭلار، ئۇلارنى چىرايلىقچە قويۇپ بېرىڭلار (49). ئى پەيغەمبەر! ساڭا بىز سەن مەھرىلىرىنى بەرگەن ئاياللىرىڭنى، اللە ساڭا غەنىمەت قىلىپ بەرگەن، ئەسىر چۈشكەن ئاياللاردىن ئۆزەڭ مالىك بولغانلارنى ھالال قىلدۇق، ئاتاڭنىڭ ئەر قېرىندىشى ۋە ھەمىشە قېرىندىشىنىڭ قىزلىرىنى، ئاتاڭنىڭ ئەر قېرىندىشى ۋە ھەمىشە قېرىندىشىنىڭ قىزلىرىنى (ساڭا ھالال قىلدۇق). بۇلار سەن بىلەن بىرلىكتە ھىجرەت قىلدى. ئەگەر بىر مۆمىن خوتۇن ئۆزىنى پەيغەمبەرگە بەخش قىلسا، پەيغەمبەر ئۇنى (مەھرىسىز) ئېلىشنى خالىسا، بۇنى مۆمىنلەرگە ئەمەس، يالغۇز ساڭلا (ھالال قىلدۇق)، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ۋە چۆرىلىرى توغرىلۇق بىزنىڭ چىقارغان بەلگىلىمىلىرىمىز بىزگە مەلۇمدۇر، ساڭا ھەرچ بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن (سېنى ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە قىلدۇق)، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (50).

ئاياللىرىڭدىن خالىغىنىڭنىڭ ئۆۋستىنى ئارقىغا سۈرسەڭ، خالىغىنىڭ بىلەن (ئۆۋستىدىن باشقا ۋاقىتتا) بىر يەردە بولساڭ بولۇپىرىدۇ، (ۋاقىتلىق) ئايرىلىپ تۇرغان ئاياللىرىڭدىن بىرى بىلەن ھەمتۆشەك بولماقچى بولساڭ، ساڭا ھېچ گۇناھ يوقتۇر، (مانا) بۇ ئۇلارنىڭ خۇشال بولۇشىغا، قايغۇر-ماسلىقىغا، بەرگەنلىرىگىگە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ رازى بولۇشىغا ئەڭ يېقىندۇر، اللە دىلىڭلاردىكىنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) ⁽⁵¹⁾. (ئى پەيغەمبەر! ئىللىڭدىكى ئاياللىرىڭدىن باشقا) يەنە خوتۇن ئالساڭ، ساڭا ھالال بولمايدۇ، باشقا ئاياللارنىڭ جامالى سېنى ئەجەبلەندۈرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇلارنى يەڭگۈشلەش

(ساڭا ھالال بولمايدۇ). پەقەت سېنىڭ ئىللىڭدىكى چۆرىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا، اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر ⁽⁵²⁾. ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەڭلار، پەقەت تاماققا چاقىرىلغان ۋاقىتتىلا كىرىڭلار، (باشقا ۋاقىتتا رۇخسەت بىلەن كىرگەندە) تاماقنىڭ پىششىنى كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار، لېكىن چاقىرىلغاندا كىرىڭلار، يۇ، تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار، (تاماقتىن كېيىن) پاراڭ سېلىشپ ئولتۇرماڭلار، بۇ (يەنى تاماقتىن كېيىن پاراڭ سېلىپ ئولتۇرۇش) پەيغەمبەرنى رەنجىتىدۇ، پەيغەمبەر (بۇنى ئېيتىشقا) سىلەردىن خىجىل بولىدۇ، اللە ھەق (نى ئېيتىش) تىن خىجىل بولمايدۇ، سىلەر پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىدىن بىرنەرسە سوراپ (ئالماقچى) بولساڭلار، پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار، مۇنداق قىلىش سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىنىمۇ ئەڭ پاك تۇتىدۇ، سىلەرنىڭ رەسۇلۇ اللە رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار دۇرۇس ئەمەس، رەسۇلۇ اللەدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلارمۇ مەڭگۈ دۇرۇس ئەمەس، بۇنداق قىلىش (يەنى رەسۇلۇ اللەنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش) ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر ⁽⁵³⁾. بىرەر نەرسىنى ئاشكارىلىساڭلارمۇ، يا (دىلىڭلاردا) يوشۇرساڭلارمۇ (اللە ھامان بىلىدۇ)، چۈنكى اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر ⁽⁵⁴⁾.

كشىلەر سەندىن قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى سورايدۇ. «ئۇنى (مەن بىلىمەيمەن) پەقەت اللە بىلىدۇ» دېگەن. سەن نېمە بىلىسەن، قىيامەت يېقىن بولۇشى مۇمكىن (63). اللە ھەقىقەتەن كاپىر-لارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى ۋە ئۇلارغا دوزاخنى تەييارلىدى (64). ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇلار ھېچقانداق (ئۇلارنى قوغدايدىغان) دوست ۋە (ئۇلاردىن ئازابىنى دەپىتى قىلىدىغان) ياردەمچى تاپالمايدۇ (65). دوزاختا ئۇلارنىڭ يۈزلىرى تۈرۈلۈپ كېتىدىغان كۈندە، ئۇلار: «كاشكى بىز اللەغا ئىتائەت قىلغان بولساقچۇ! پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلغان بولساقچۇ!» دەيدۇ (66). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! بىز

يَعْلَمُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ۝ إِنَّ اللَّهَ لَعَنِ الْكَافِرِينَ وَأَمَّا لَكُمْ سَيُورُ الْغُلْدَيْنِ فِيهَا بَدَأُ الْإِنْعَادَ وَالنَّارُ لَا تَذْوَىٰ لَهُ يَوْمَ يَكْفَىٰ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ لَيْسَ لَنَا اللَّهُ وَأَلْعَنَّا الرَّسُولَ ۝ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَ ۝ رَبَّنَا إِنَّهُمْ ضَعُفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَائِمِ لَعَنَّا كَيْدًا ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ إِذَا دُعا مُوسَىٰ قَبْرًا ۖ قَالَ اللَّهُ مَيِّتًا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجْهًا ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُعْطِلْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيُعْطِمْ لَهُمْ دُورَهُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ قَدْ جَارَ فَوْزًا عَظِيمًا ۝ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَلَيْنَ أَنْ يَحْمِلَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

ھەقىقەتەن باشلىقلىرىمىزغا، كاتتىلىرىمىزغا ئىتائەت قىلدۇق، ئۇلار بىزنى توغرا يولدىن ئازدۇردى، پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارغا ئازابىنى ئىككى ھەسسە بەرگەن ۋە ئۇلارغا قاتتىق لەنەت قىلغىن» دەيدۇ (67-68). ئى مۆمىنلەر! سىلەر مۇساغا ئازار قىلغان كىشىلەر (يەنى بەنى ئىسرائىل)دەك بولماڭلار، اللە مۇسانى ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىدىن (يەنى تۆھمەتلىرىدىن) ئاق-لىدى، مۇسا اللەنىڭ دەرگاھىدا ئابرويلىق ئىدى (69). ئى مۆمىنلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، توغرا سۆزنى قىلىڭلار (70). اللە سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى تۈزەيدۇ (يەنى سىلەرنى ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ)، گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولىدۇ (71). شۈبھىسىزكى، بىز ئامانەتنى (يەنى پەزىلەتنى ۋە شەرئەت تەكلىپلىرىنى) ئاسمانلارغا، زېمىنغا ۋە تاغلارغا تەڭلىدۇق، ئۇلار ئۇنى ئۈستىگە ئالمىدى، ئۇنىڭ (ئېغىرلىقى)دىن قورقتى، ئۇنى ئىنسان ئۈستىگە ئالدى، ئىنسان ھەقىقەتەن (ئۆزىگە) زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، ھەقىقەتەن ناداندۇر (72). (مەزكۇر ئامانەتكە خىيانەت قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) مۇناپىق ئەرلەرنى، مۇناپىق ئاياللارنى، مۇشرىك ئەرلەرنى، مۇشرىك ئاياللارنى اللە ئازاب-لايدۇ، (مەزكۇر ئامانەتكە رىئايە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارنى اللە ئەپۋ قىلىدۇ، (اللە مۆمىنلەرگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (73).

34- سۈرە سەبەئۇ

مەككىدە نازىل بولغان، 54 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر، ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭ مۈلكىدۇر،
ئاخىرەتتىكى ھەمدۇسانامۇ اللە غا خاستۇر، اللە ھېك-
مەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەردار-
دۇر (1). اللە زېمىننىڭ قوينىغا كىرىپ كېتىدۇ-
غان (يەنى يامغۇر، كان ۋە ئۆلۈكلەرگە ئوخشاش)
نەرسىلەرنى، زېمىندىن چىقىدىغان (ئۆسۈم-
لۈك، بۇلاق ۋە قۇدۇقلارنىڭ سۇلىرى قاتارلىق) نەرسىلەرنى، ئاسماندىن چۈشىدىغان
(پەرىشتە، يامغۇر، ئەجەل، رىزىق قاتارلىق) نەرسىلەرنى، ئاسمانغا ئۆرلەيدىغان (ياخشى
ئەمەللەر، مەقبۇل دۇئالار قاتارلىق) نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە بەندىلىرىگە
ناھايىتى مېھرىباندۇر، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (2).
كاپىرلار: «بىزگە قىيامەت كەلمەيدۇ» دېدۇ، ئېيتقىنكى، «ئۇنداق ئەمەس، پەرۋەردىگارم
بىلەن قەسەمكى، قىيامەت سىلەرگە چوقۇم كېلىدۇ، اللە غەيىبىنى بىلگۈچىدۇر،
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە اللە دىن يىراق ئەمەستۇر، ئۇنىڭ (يەنى
زەررە) دىن كىچىكرەك نەرسە بولسۇن، چوڭراق نەرسە بولسۇن، لەۋھۇلمەھپۇزدا خاتىرىلەنمىگىنى
يوق» (3). (ئۇلارنىڭ لەۋھۇلمەھپۇزدا خاتىرىلىنىشى) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى
ئەمەللەرنى قىلغانلارنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر، ئەنە شۇلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا
ئېرىشىدۇ (4). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە كۈچىنىڭ بىرچە قارشى تۇرغانلار قاتتىق ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (5). ئىلىم بېرىلگەنلەر (يەنى ساھابىلەر ۋە كېيىنكى ئەمەل قىلغۇچى ئۆلىمالار)
ساخا پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان قۇرئاننىڭ شۈبھىسىز ھەق ئىكەنلىكىنى،
(ئىنسانلارنى) غالىب، ھەمدۇساناغا لايىق اللە نىڭ يولىغا باشلايدىغانلىقىنى بىلىدۇ (6). كاپىرلار
(بىر-بىرىگە) ئېيتىدۇ: «سىلەرگە سىلەر (قەبرىلەردە چىرىپ) تىتما-تاللاڭ بولۇپ كەتكەندىن
كېيىن چوقۇم يېڭىدىن يارىتىلسىلەر دەپ خەۋەر بېرىدىغان بىر ئادەمنى كۆرسىتىپ قويايلىمۇ؟» (7)

ئۇ اللەغا يالغانى توقۇدىمۇ؟ يا ئۇ ئېلىشىپ قال-
دىمۇ؟» ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئاخىرى تەك ئىمان
كەلتۈرمەيدىغانلار ئازابتا ۋە چوڭقۇر گۇمراھلىق-
تىدۇر (8). ئۇلار ئالدىدىكى ۋە ئارقىسىدىكى
(ئۇلارنى ئوراپ تۇرغان) ئاسمان بىلەن زېمىنغا
قارىمادۇ؟ ئەگەر خالىساق ئۇلارنى يەرگە يۇتقۇ-
زىمىز، ياكى ئاسماننى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە پارچە-
پارچە قىلىپ چۈشۈرىمىز. بۇنىڭدا اللەغا قايتقۇچى
ھەر بىندە ئۈچۈن ئەلۋەتتە (اللەنىڭ قۇدرىتىنى
كۆرسىتىدىغان) دەلىل بار (9). بىز داۋۇدقا دەر-
گاھىمىزدىن ھەقىقەتەن پەزىل (يەنى پەيغەمبەر-
لىك، زەبۇر، تاغلارنىڭ ۋە قۇشلارنىڭ بويسۇنۇشى،
تۆمۈرنىڭ يۇمشاق بولۇپ بېرىشى، ساۋۇت ياساشنى
بىلدۈرۈشلەر) ئاتا قىلدۇق. «ئى تاغلار! ئى

قۇشلار! داۋۇد بىلەن بىرلىكتە تەسبى ئېيتىڭلار» (دېدۇق). تۆمۈرنى داۋۇدقا يۇمشاق قىلىپ
بەردۇق (10). (بىز ئۇنىڭغا ئېيتتۇق) «مۇكەممەل ساۋۇتلارنى ياسىغىن، ساۋۇتلارنى ياساشتا
(ھالقىلىرىنى بىر-بىرىگە) تەكشى قىلغىن، (ئى داۋۇد ئائىلىسىدىكىلەر!) ياخشى ئىش قىلىڭلار،
مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىمەن» (11). سۈلەيمانغا شامالنى (بوي-
سۇندۇرۇپ بەردۇق)، شامال چۈشتىن ئىلگىرى بىر ئايلىق مۇساپىنى، چۈشتىن كېيىن بىر ئايلىق مۇساپىنى
باساتتى، ئۇنىڭغا مىس (چىقىدىغان) بۇلاقنى ئاققۇزۇپ بەردۇق، بەزى جىنلار پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرى
بويىچە سۈلەيماننىڭ ئالدىدا ئىشلەيتتى، ئۇلاردىن كىمكى بىزنىڭ ئەمرىمىزگە خىلاپلىق قىلىدىكەن،
ئۇنىڭغا بىز دوزاخ ئازابىنى تېتىتىمىز (12). ئۇلار سۈلەيمانغا ئۇ خالىغان كاتتا سارايلارنى، (مىستىن-
ئەينەكتىن ئاجايىپ) ھەيكەللەرنى، كۆلدەك چوڭ لېگەنلەرنى، (چوڭلۇقتىن) مىدىرلىمايدىغان قازان-
لارنى ياسايتتى، (ئېيتتۇقكى) «ئى داۋۇد ئائىلىسىدىكىلەر! (اللەنىڭ بۇ چوڭ نېمەتلىرىگە)
شۈكۈر قىلىڭلار»، مېنىڭ بەندىلىرىمدىن (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلغۇچى بەك ئاز (13).
سۈلەيماننىڭ ۋاپاتىنى ھۆكۈم قىلغىنىمىزدا (يەنى ئۇنى ۋاپات قىلدۇرغىنىمىزدا) سۈلەيماننىڭ
ئۆلگەنلىكىدىن جىنلارنى پەقەت ئۇنىڭ ھاسىنى يېگەن قۇرۇتلار خەۋەردار قىلدى. سۈلەيمان
(ھاسىنى قۇرۇت يەپ) يىقىلغان چاغدا جىنلارغا ئېنىق بولدىكى، ئەگەر ئۇلارغىيىنى بىلىدىغان بولسا
ئىدى، خار قىلغۇچى ئازابتا (يەنى شۇنچە ئۇزاق ۋاقىت ئېغىر ئەمگەكتە) قالمايغان بولاتتى (14).

شۈبھىسىزكى، سەبەئ قەۋمىگە ئۇلارنىڭ تۇرىدىغان جايدا (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان بۈيۈك) دەلىل بار ئىدى، ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىر تۈركۈم باغلار، سول تەرىپىدە بىر تۈركۈم باغلار بار ئىدى. (ئۇلارغا ئېيتىتۇقكى) «پەرۋەردىگارنىڭلار بەرگەن رىزىقتىن يەڭلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىڭلار، (سىلەرنىڭ جايىڭلار) بىلەن جايدۇر، (سىلەرگە رىزىق بەرگەن پەرۋەردىگارنىڭلار شۈكۈر قىلغۇچىنى) مەغپىرەت قىلغۇچى پەرۋەردىگاردۇر» (16). ئۇلار (شۈكۈردىن) باش تارتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا قاتتىق سەلنى ئەۋەتتۇق. ئۇلارنىڭ باغلىرىنى ئاچچىق مېۋىلىك، يۇلغۇنلىق، ئاز-تولا سىدرلىق (يەنى ياۋا چىلانلىق) باغلارغا ئايلاندۇردۇق (16). ئۇلار كۈفرىلىق قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن مۇشۇنداق جازالدۇق، بىز پەقەت كۈفرىلىق قىلغۇچىلارنىلا جازالايمىز (17). ئۇلار بىلەن بىز بەرىكەتلىك قىلغان

قىشلاقلار ئارىسىدا، كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان (تۇتىشىپ كەتكەن) نۇرغۇن قىشلاقلارنى بەرپا قىلدۇق، ئۇلار ئارىسىدىكى مېڭىشنى ئۆلچەملىك قىلدۇق (يەنى سەپەردە يېمەك-ئىچمەك ئېلىۋالغۇچى بولىدىغان، ئەتكەن چىققان يولۇچى چۈشتە بىر ئۆتەڭگە يېتىپ بارسا، كەچتە بىر ئۆتەڭگە يېتىپ بارىدىغان قىلدۇق)، (ئۇلارغا ئېيتىتۇقكى) «ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كېچىلەردە ۋە كۈندۈزلەردە تىنچ-ئامان مېڭىڭلار!» (18) ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! سەپەرلىرىمىز ئارىسىنى (يەنى ئۆتەڭلار ئارىسى-دىكى مۇساپىنى) يىراق قىلغىن» دېدى. ئۇلار ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى. ئۇلارنى بىز (كېيىنكى كىشىلەرگە) چۆچەك قىلىپ قالدۇردۇق. ئۇلارنى تىرىپىسىن قىلىۋەتتۇق، بۇنىڭغا ھەربىر (بالاغا) سەۋر قىلغۇچى، (نېمەتكە) شۈكۈر قىلغۇچى ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبىرەتلەر بار (19). ئىبلىس ئۇلارنى (ئازدۇرۇشتىن ئىبارەت) گۇمانىنى ھەقسەنەن ئىشقا ئاشۇردى. چۈنكى بىر تۈركۈم مۆمىنلەردىن باشقا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىبلىسقا ئەگەشتى (20). ئىبلىسنىڭ ئۇلار (يەنى ئەگەشكۈچىلەر) ئۈستىدىن (ۋەسۋە قىلىش بىلەن) ھۆكۈمرانلىق قىلىشى پەقەت بىزنىڭ ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتىتۇچىلار بىلەن ئۇنىڭغا شەك كەلتۈرگۈچىلەرنى بىلىۋېلىشىمىز ئۈچۈندۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممە نەرسىنى كۆزەتكۈچىدۇر (21). ئېيتىقنىكى، «سىلەر اللەنى قويۇپ مەيۋەدەپ قارىغىنىڭلارنى چاقىرىڭلار، ئۇلار ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا زەررە چاغلىق نەرسىگە ئىگە بولالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئاسمان-زېمىننىڭ (يارىتىلىشى ۋە باشقۇرۇلۇشىدا اللەغا) ھېچ شېرىكچىلىكى يوق، ئۇلارنىڭ ئىچىدە اللەغا (ئاسمان-زېمىننى ئىدارە قىلىشتا ياردەملىشىدىغان) ھېچ ياردەمچىمۇ يوق» (22).

لَقَدْ كَانَ لِسِرِّائِ سَكْنَتُهُمْ اَيَةً جَعَلْنَاهُمْ عَنْ يَمِينِ وَيَمَانِهِ
كُلَّامٍ رَّزَقْنَاهُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلَدًا طَيِّبَةً وَرَبُّ
عَزَّوَجَلَّ فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِيرِ وَلَهُمْ
يَسْتَكْبِرُهُمْ جَبَّتَيْنِ ذَوَاتِ اَنْجُلٍ خَشْبٍ وَأَنْجُلٍ وَتَمَّيْنِ يَنْزِلُ
فَلَيْلٍ ۝ ذَٰلِكَ جَزَاءُ مَن كَفَرَ وَهُوَ عَذَابٌ مُّجَزًّى ۝ اَلَا الْكُفْرُ
وَجَعَلْنَا اَيَّتَهُمْ وَيْنِ الْعَرَى الْيَمْنَى بَرَكَاتٍ فَاِذَا فُرِيَ ظَاهِرُهُ
وَقَدَّرْنَا فَاِذَا السَّيْرُ يَنْزِلُ فَاِذَا الْيَمْنَى الْيَمْنَى ۝ اَلَا اَمَّا اَمْنَيْنِ ۝
فَقَالُوا رَبَّنَا بَعْدَ بَيْنِ اَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا النَّفْسَ الَّتِي نَفَعْنَاهُمْ
اَحَادِيثَ وَصَرَّفْنَاهُمْ كُلَّ مَرْقَبٍ ۝ اِنِّى ذَٰلِكَ لَآيَتٌ لِّكُلِّ
صَبَّارٍ شَكُورٍ ۝ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلَيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ
اِذْ يَفْطِنُ ۝ اِنِّى اَنْوَيْنِي ۝ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطٰنٍ
اِلَّا لِنَعْلَمَ اَنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ بِآلِ الْاٰخِرَةِ ۝ وَمَنْ هُوَ بِآيَاتِنَا شَاكِرٌ
رَّكْبٌ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَافِظٌ ۝ قُلْ اَدْعُوا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ مِنْ
ذَوْنِ الْاَلْحَىٰ لَا يَمْلِكُونَ ۝ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّيِّئَاتِ وَلَا فِى
الْاَحْسَنِ وَمَا لَهُمْ فِيْهَا مِنْ شَرِّ لِّكُلِّ وَاَلَةٍ مِّنْهُنَّ ۝ فَاِذَا

ئىككى دېڭىز (يەنى دېڭىز بىلەن دەريا) ئوخشاش ئەمەس. بۇنىڭ (يەنى دەريانىڭ) سۈيى تاتلىق، تەملىك بولۇپ (گالدېن) سىلىق ئۆتىدۇ، بۇ (يەنى دېڭىز) ناھايىتى ئاچچىق، تۈزلۈك، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىدىن يېڭى گۆشلەرنى (يەنى بېلىقلارنى) يەيسىلەر، (دېڭىزدىن) سىلەر ئاقايىدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۈنچە-مارجانلار)نى چىقىرىسىلەر، اللە نىڭ نېمىتىنى تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن، شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن (اللە نىڭ ئەمرى بىلەن يۈك-تاق، يېمەك-ئىچمەكلەر قاچىلانغان) كېمىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈسەن (12). اللە كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزىدۇ، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىدۇ (شۇنىڭ بىلەن كېچە-كۈندۈزنىڭ ئۇزۇن-قىسقا بولۇشى جايلار، پەسىللەر بويىچە ئۆۋەتلىشىپ تۇرىدۇ)، اللە كۈن بىلەن ئايىنى (بەندىلەرنىڭ مەنپەئىتىگە) بويسۇندۇ.

رۇپ بەردى. ھەر ئىككىلىسى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى قىيامەتكىچە ئۆز ئوقىدا) سەير قىلىدۇ، ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، پادىشاھلىق ئۇنىڭغا خاستۇر، اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار قىلچىلىك نەرسىگە ئىگە ئەمەس (13). ئەگەر ئۇلارنى چاقىرساڭلار، سىلەرنىڭ چاقىرىغىنىڭلارنى ئاڭلىمايدۇ، ئاڭلىغان تەقدىردىمۇ سىلەرگە جاۋاب قايتۇرالمىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇلار (اللەغا ئۇلارنى) شېرىك قىلغانلىقىڭلارنى ئىنكار قىلىدۇ، (مۇشرىكلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى ئەھۋالىنى ھېچ ئەھدى) ساڭا ھەممىدىن خەۋەردار زاتتەك (يەنى اللەدەك) ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ (14). ئى ئىنسانلار! سىلەر اللەغا موھتاجسىلەر، اللە (ھەممىدىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (15). ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى ھالاك قىلىپ (ئورۇنچىلارغا) يېڭى بىر خەلقنى پەيدا قىلىدۇ (16). بۇ اللەغا قىيىن ئەمەس (17). ھېچبىر گۇناھكار ئادەم بىراۋنىڭ گۇناھىنى ئۈستىگە ئالالمىدۇ، گۇناھى ئېغىر بىر ئادەم باشقا بىراۋنى ئۆز گۇناھىنى ئۈستىگە ئېلىۋېلىشقا چاقىرسا، ئۇ يېقىن تۇغقىنى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئازراق نەرسىنى ئۈستىگە ئېلىۋالالمىدۇ، سەن پەقەت پەرۋەردىگارىنى كۆرمەي تۇرۇپ ئۇنىڭدىن قورقىدىغانلارنى، نامازنى ئادا قىلىدىغانلارنى ئاگاھلاندۇرسەن، كىمكى (گۇناھلاردىن) پاكلىنىدۇ-كەن، ئۇ ئۆزى ئۈچۈن پاكلىانغان بولىدۇ. ئاخىر قايتىدىغان جاي اللە نىڭ دەرگاھىدۇر (18).

وَمَا يَتَّبَعِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذَابٌ مُرَاتٍ سَابِقٌ لِشَرِّهِ وَ
هَذَا مِثْلُ مَا جَزَا مِنْ كُلِّ تَاكْلُونٍ لِحَمَائِلٍ وَأَوْتَمَّتْ رُجُونُ
حَلِيَّةٍ تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفَلَكَ فِيهِ مَوَازِيرَ لِكَيْتَمَوَّاصِنَ
فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝ يُولِيهِ الْيَمِينَ فِي السَّهَارِ وَيُولِيهِ الشَّامَ
فِي الْيَمِينِ وَسَخَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى
ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا
يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ۝ إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دَعْوَكُمْ وَهُمْ
يُسْمِعُونَ أَمَّا أَسْمَاُ فَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ أَلْفَهُمْ يَكْفُرُونَ يَشْرِكُ
وَلَا يَتَّبِعُكَ بِشَيْءٍ عَجَبٍ ۝ يَأْتِيهَا النَّاسُ أَتَمُّ الْفُقَرَاءِ إِلَى
اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَمِيدُ ۝ إِنْ يَشَاءِ يُدْهِبْكُمْ
وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۝ وَمَا ذَاكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ۝ وَ
لَا تَزِدُ زَوْجَةً وَزَوْجَتِي وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَى جِلْمِهَا
لَا يَحْمِلَنَّ مِنْهُ كَمَثُفٌ دَاخِرٌ فَنُفِىَ إِلَىٰ سَمَاءٍ مُّتَنَزَّةٍ
الَّذِينَ يَخْتَفُونَ بَيْنَهُمْ الْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَمِنْ تَرَىٰ قَائِمًا يَكْفُرُ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ۝

كور ئادەم بىلەن كۆزى ساق ئادەم (يەنى كاپىر بىلەن مۆمىن) باراۋەر بولمايدۇ⁽¹⁹⁾. زۇلمەت بىلەن نۇر (يەنى باتىل بىلەن ھەق) باراۋەر بولمايدۇ⁽²⁰⁾. سايە بىلەن ئىسسىق (يەنى جەننەت بىلەن دوزاخ) باراۋەر بولمايدۇ⁽²¹⁾. تىرىكلەر بىلەن ئۆلۈكلەر (يەنى مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلار) باراۋەر بولمايدۇ، شۈبھىسىزكى، اللە (ھەق دەۋەتنى) خالىغان كىشى-لەرگە ئاڭلىتىدۇ. سەن قەبرىلەردىكىلەرگە (يەنى كاپىرلارغا) ئاڭلىستالمايسەن⁽²²⁾. سەن پەقەت بىر ئاگاھلاندۇرغۇچىسەن⁽²³⁾. ھەقىقەتەن بىز سېنى ھەق (دەن) بىلەن (مۆمىنلەرگە) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارغا) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق. قانداقلا بىر ئۆمەت بولمىسۇن، ئۇنىڭغا

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۖ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ۚ وَلَا الظُّلُمُتُ وَلَا الضُّلُومُ ۚ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَلَا الْبَصِيرُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۚ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْفُجُورِ ۚ إِنَّ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ۚ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّن أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ۚ وَإِن يَكِيدُ يُوْكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ وَالنَّزِيرُ ۖ وَالْكَافِرُ ۖ الْمُنِيرُ ۖ ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ فَكَيْفَ كَانَ لَكُمْ يَوْمَ تَرَى الْأَنفُسَ تَافِتًا ۚ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ شُرُجًا مَّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا ۚ وَغَرَابِيبُ سُودٌ ۚ وَمِنَ النَّجَاسِ وَالذَّوَابِّ الْأَلْوَانُ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ ۚ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ عَلِيمٌ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَفْقَرُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ يَبُورَ

پەيغەمبەر كەلگەن⁽²⁴⁾. ئۇلار سېنى ئىنكار قىلسا، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۆمەتلەرمۇ (ئۆز-لىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا روشەن مۆجىزىلەرنى، (ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرگە ئوخشاش) سەھىپىلەرنى، (تەۋرات، ئىنجىلدەك) نۇرلۇق كىتابلارنى ئېلىپ كەلدى⁽²⁵⁾. ئاندىن كاپىرلارنى جازالىدىم، (ئۇلارغا بەرگەن) ئازابىم قانداق ئىكەن؟ (يەنى ئۇلارغا قانداق قاتتىق ئازاب قىلدىم؟)⁽²⁶⁾ كۆرمەسەنكى، اللە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇردى. ئۇنىڭ بىلەن تۈرلۈك، رەڭگەرەك مېۋىلەرنى چىقاردى، (شۇنىڭدەك اللە تاغلارنى ياراتتى) تاغلارنىڭ ئاق، قىزىللىرى، ھەر خىل رەڭدىكى يوللۇقلىرى ۋە قاپقارلىرىمۇ بار⁽²⁷⁾. شۇنىڭدەك ئىنسانلارنى، ھايۋانلارنى، چاھاربايلارنىمۇ خىلمۇخىل رەڭلىك قىلىپ ياراتتى، اللە نىڭ بەندىلىرى ئىچىدە اللە دەن پەقەت ئالىملارلا قورقىدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، (بەندىلىرى ئىچىدە تەۋبە قىلغانلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر⁽²⁸⁾. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ كىتابىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغانلار، نامازنى ئادا قىلىدىغانلار كاسات بولمايدىغان تىجارەتنى ئۈمىد قىلىدۇ، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرنى (اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن) يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا سەرپ قىلىدىغان كىشىلەرگە⁽²⁹⁾

اللّٰه ئەجىرلىرىنى تولۇق بېرىدۇ ۋە مەرھەمەتلىرىدىن ئۇلارغا ئاشۇرۇپ بېرىدۇ، اللّٰه ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر (30). ساڭا بىز ۋەھىي قىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) ھەقتۇر. ئىلگىرىكى كىتابلارنىڭ (راستلىقىنى) ئىسپاتلىغۇچىدۇر، اللّٰه ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچە-دۇر (31). ئاندىن بىز كىتاب (يەنى قۇرئان)نى بەندىلىرىمىزدىن بىز تاللىغان كىشىلەرگە مىراس قىلىپ بەردۇق. ئۇلارنىڭ بەزىسى ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىدۇر (يەنى قۇرئاننى تىلاۋەت قىلغان بىلەن ئەمەل قىلمايدۇ)، بەزىسى ئوتتۇرا ھالدىدۇر (يەنى كۆپ چاغلاردا قۇرئانغا ئەمەل قىلىپ، قىسمەن

لَيُؤْتِيهِمْ أَجْرَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَمْسُوا مِنْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ ۝ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذْنَ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ۝ جِئْتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَكُونَ فِيهَا مِنَ الْأَسَاوِرِ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ۝ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ الْإِنْسَانَ كَذِيبًا أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنُ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ۝ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ كَذِبًا أَرَاءَ الْعُقُمَاءِ مِنْ فَضْلِهِ ۝ لَا يَسْتَنَافِيهِمَا وَصَبَّ وَكَاسَمَ فِيهَا الْعُوبُ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَ نُولُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ۝ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۝ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ الْإِنشَاءُ ۝ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

چاغلاردا ئەمەل قىلمايدۇ) ۋە بەزىسى اللّٰه نىڭ ئىزى بويىچە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىردە-خۇچىدۇر. ئەنە شۇ كاتتا مەرھەمەتتۇر (32). ئۇلار ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدۇ. ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۈكلەرنى، مەرۋايىتلارنى تاقايدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولە-دۇ (33). ئۇلار ئېيتتى: «جىمى ھەمدۇسانا بىزدىن غەم-قايغۇنى كەتكۈزۈۋەتكەن اللّٰه غا مەنسۇپ-تۇر! بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر (34). اللّٰه مەرھەمەتلىرىدىن بىزنى جەننەتتە تۇرغۇزدى. جەننەتتە بىز ھەرگىز جاپا تارتمايمىز، ھەرگىز چارچىمايمىز» (35). كاپىرلار دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆلۈپ (ئارام تېپىپ قالماستىن) ئۇچۇن) جانلىرى ئېلىنمايدۇ، ئۇلاردىن ئازابىمۇ يېنىكلىتىلمەيدۇ، كۈزىدا ھەددىدىن ئاشقان ھەر ئىنساننى ئەنە شۇنداق جازالايمىز (36). ئۇلار دوزاختا: «پەرۋەردىگاردە-مىز! بىزنى چىقىرىۋەتسەڭ (دۇنيادىكى ۋاقىتتا) قىلغان ئەمەللىرىمىزدىن باشقا ئەمەللىرىنى قىلساق» دەپ يالۋۇرۇپ تۇرالايدۇ. (اللّٰه ئېيتىدۇ) «سىلەرگە ئۆمرۇڭلارنى ئۇزۇن قىلىپ، ۋەز-نەس-ھەت ئالىدىغان ئادەم ۋەز-نەسھەت ئالالىغۇدەك ۋاقىت بەرمىدىمۇ؟ سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلدىغۇ، ئەمدى ئازابىنى تېتىڭلار، زالىملارغا ھېچقانداق ياردەم بەرگۈچى يوق» (37).

الله ھەقىقەتەن ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىنى بىلگۈچىدۇر. الله ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (38). الله سىلەرنى زېمىندا ئورۇنلاشتۇرۇپ قىلدى، كىمكى كاپىر بولىدىكەن، ئۇنىڭ كۈفۈرىنىڭ زىيىنى ئۆزىگە بولىدۇ، كاپىرلار- نىڭ كۈفۈرى پەرۋەردىگارىنىڭ دەركاھىدا پەقەت غەزەپنىلا زىيادە قىلىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ كۈفۈرى ئۇلارنى الله نىڭ رەھمىتىدىن تېخىمۇ يىراقلاشتۇردى. كاپىرلارنىڭ كۈفۈرى ئۇلارغا پەقەت ھالاكەتتە- لا زىيادە قىلىدۇ (39). ئېيتقىنىكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ سىلەر الله نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار (نېمە بىلەن چوقۇنۇشقا لايىق بولدى؟) مانا ئېيتىپ بېرىڭ- لاركى، ئۇلار زېمىندىن نېمىلەرنى ياراتتى؟ يا ئۇلار ئاسمانلارنى الله بىلەن بىرلىكتە ياراتتىمۇ؟ يا ئۇلارغا بىز بىر كىتاب بەرگەن بولۇپ، ئۇلار شۇ كىتابتىكى

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمُ نُجُومَاتِ
الضُّلُومِ هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلْقًا فِي الْأَرْضِ مِنْ نَفَرٍ
فَعَلَيْهِمْ لَعْنَةُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ لَعْنًا لَهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا
مُتَّعًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ لَعْنًا لَهُمْ إِلَّا عَسَارًا قُلْ أَرَأَيْتُمْ
شُرَكَاءَ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَا ذَلَّلُوا
مِنْ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ أُنزِلَتْ لَهُمْ كِتَابًا
فَهُمْ عَلَى بَيِّنَاتٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ
بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا إِنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
أَنْ تَزُولَا وَلَكِنْ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ أَحَدٍ مِنْ
بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ
إِيمَانِهِمْ لَكِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ يَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ إِحْدَى
الْأُمَمِ قُلْ مَا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ قَارِئُ الْقُرْآنِ يُعَذِّبُهُمْ
فِي الْأَرْضِ وَمَنْكَرُ السَّيِّئِ وَلَا يَجِئُ الْمَكْرُ السَّيِّئِ إِلَّا
يَأْهُلِهِمْ قَهْلٌ يَنْظُرُونَ الْأَسْتِ الْأَوَّلِينَ قُلْ نَجِدَ
لِسَبِّ اللَّهِ بُدِيلًا وَلَنْ نَجِدَ لِسَبِّ اللَّهِ تَحْوِيلًا

روشن دەلىللەرگە ئاساسلىنامدۇ؟» ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، زالىملار بىر- بىرىگە پەقەت يالغاننىلا ۋە دە قىلىشىدۇ (40). الله ھەقىقەتەن ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى (قۇدرىتى ۋە گۈزەل ھېكمىتى بىلەن) چۈشۈپ كېتىشتىن توختىتىپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇلار چۈشۈپ كەتسە، ئۇلارنى ھېچ ئەھدى توختىتىپ تۇرالمىدۇ. الله ھەقىقەتەن ھەلىمدۇر (يەنى كۇفۇرلار ئازابقا تېگىشلىك بولسۇمۇ، ئۇلارنى جازالاشقا ئال- دىراپ كەتمەيدۇ)، ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (41). ئۇلار ئۆزلىرىگە ئاگاھلاندىرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلسە، ھەرقانداق ئۈمىدكە قارىغاندا ئەڭ ھىدايەت تاپقۇچى بولىدىغانلىقى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىچىشتى. ئۇلارغا ئاگاھلاندىرغۇچى كەلگەن چاغدا (ھىدايەت- تىن) تېخىمۇ يىراق بولۇشتى (42). (بۇنداق بولۇشى) ئۇلارنىڭ زېمىندا تەكەب- بۇرلۇق قىلغانلىقلىرى ۋە ھىيلە- مىكر ئىشلەتكەنلىكلىرىدىندۇر. ھىيلە- مىكرنىڭ ۋابالى پەقەت ھىيلە- مىكر ئىشلەتكەن ئادەمنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ، ئۇلار پەقەت ئىلگىرىكى ئۈمىدتلەرگە قوللىنىلغان (الله نىڭ ئۇلارنى ھالاك قىلىشى ۋە جازالاشتىن ئىبارەت) يولىنىلا كۈتسۇ، الله نىڭ (مەخلۇقاتلار ئۈستىدە قوللانغان) يولىدا ھەرگىزمۇ ھېچقانداق ئۆزگىرىشنى كۆرمەيسەن، الله يولىدا ھەرگىز يۆتكىلىشىمۇ (يەنى ئازابنىڭ ئازابقا تېگىشلىك بولغانلار ئۈستىدىن باشقىلارنىڭ ئۈستىگە يۆتكىلىشىنى) كۆرمەيسەن (43).

ئۇلار زېمىندا سەيىر قىلىپ، ئۇلاردىن ئىلىكىرى-
كىلىرى (يەنى ھالاك بولغان ئۆمەتلەر) نىڭ ئاقىۋىتى-
نىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلار (يەنى
ئۆتكەنكى ئۆمەتلەر) بۇلاردىن تېخىمۇ كۈچلۈك
ئىدى. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھېچ نەرسە
اللەنى ئىلاجىسىز قالدۇرالمىدۇ. اللە ھەقىقەتەن
ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر (44).
ئەگەر اللە ئىنسانلارنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى
تۈپەيلىدىن جازالامىدىغان بولسا، يەر يۈزىدە
ھېچبىر جان ئىگىسىنى قويمىغان بولاتتى ۋە لېكىن
اللە ئۇلار (دىن ھېساب ئېلىش) نى مۇئەييەن
ۋاقىتقىچە تەخىر قىلىدۇ، ئۇلار (دىن ھېساب
ئېلىش) نىڭ ۋاقتى يېتىپ كەلگەندە (ئۇلارنىڭ
ئەمەللىرىگە قاراپ جازا بېرىدۇ)، اللە ھەقىقەتەن
بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (45).

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكُنُوا أَشْدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ۝ وَلَوْ يُدَاخِلُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا
كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظُهُرِهِمْ مِنْ دَابَّةٍ وَلَا لِكُنْ
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَإِنَّ
اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ۝
يٰٓسَـٰ ۝ وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝
يَسْ ۝ وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ ۝ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۝ عَلٰى صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ۝ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۝ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ
آبَاءَهُمْ فَهُمْ غٰفِلُونَ ۝ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ عَلَىٰ أَكْثَرِ مِقْيَدٍ ۝
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝ إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَنْعَامِهِمْ رِجَالًا مَّرْجُومًا إِلَىٰ
الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ ۝ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ
سِدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سِدًّا فَأَغْصَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ۝

36- سۇرە ياسىن

مەككىدە نازىل بولغان، 83 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ياسىن (1). ھېكمەتلىك قۇرئان بىلەن قەسەمكى، (ئى مۇھەممەد!) شەك-شۈبھىسىزكى، سەن
پەيغەمبەرلەردىن سەن (2-3). توغرا يولدىسەن (4). قۇرئان ئاتا-بوۋىلىرى ئاگاھلاندۇرۇلمىغان (يەنى
ئۇلارغا پەيغەمبەر كەلمىگەن)، غاپىل قالغان بىر قەۋمنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، غالىب،
ناھايتى مېھرىبان اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (5-6). ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىگە (ئازاب
توغرىسىدىكى) ھۆكۈم ھەقىقەتەن تېگىشلىك بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ (7). بىز
ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ بوۋىلىرىغا ئىگە كلىرىگىچە تاقاقلارنى تاقىدۇق، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار
باشلىرىنى ئېگەلمەيدۇ (يەنى ئۇلار ئىمانغا بويسۇنمايدۇ ۋە ئىمانغا باش ئەگمەيدۇ) (8). ئۇلارنىڭ
ئالدىدا بىر توسۇق، كەينىدە بىر توسۇق قىلىدۇق، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى پەردىلىدۇق، شۇنىڭ
ئۈچۈن ئۇلار (ئىماننىڭ يوللىرى توسۇلۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن) ھېچ نەرسىنى كۆرەلمەيدۇ (9).

ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرمامسەن، ئاگاھلاندۇرمامسەن،
ئۇلارغا بەربىر ئوخشاش، ئىمان ئېيتمايدۇ (10).
سەن پەقەت قۇرئانغا ئەگەشكەن، مەرھەمەتلىك
اللەنى كۆرمەي تۇرۇپ قورققان كىشىنى ئاگاھلاندۇرالايسەن (يەنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭنىڭ پايدىسى بولىدۇ)، ئۇنىڭغا (اللەنىڭ ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى) مەغپىرەت قىلىدىغانلىقى ۋە ئېسىل ساۋاب (يەنى جەننەت ئاتا قىلىدىغانلىقى) بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (11). بىز، شۈبھىسىزكى، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىمىز، ئۇلارنىڭ (دۇنيادا) قىلغان (ياخشى-يامان) ئەمەللىرىنى ۋە ئىشلىرىنى خاتىرىلەپ قويمىز، ھەممە شەيئىنى روشەن دەپتەردە (يەنى لەۋھىلەھۋىددا) تولۇق خاتىرىلەپ قويغانىمىز (12). ئۇلارغا (يەنى كۇفۇرلارغا) شەھەر (يەنى ئەنئەنىۋىيە) ئاھالىسىنى مىسال قىلىپ كەلتۈرگەن، ئۆز ۋاقتىدا

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾
إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخِشِيَ الرَّحْمَنَ الرَّحِيمَ ﴿١١﴾
فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَزْجَرَ كَرِيمٍ ﴿١٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى
وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي
إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٣﴾ وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ
جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اتِّبِعُوا آيَاتِنَا
فَعَزَّزْنَا بِآيَاتِنَا قُلُوبَهُمْ قَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالُوا
مَا آتَيْنَا آلَ فِرْعَوْنَ مِنْ شَيْءٍ
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا رَكَنٌ يُبُوءُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَنَا الْيَقِينَ
لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَّمْنَا آلَ الْيَقِينَ إِلَّا الْيَقِينَ ﴿١٧﴾ قَالُوا
إِنَّا نَكْفُرُ بِآيَاتِكُمْ إِن كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ﴿١٨﴾ قَالُوا رَبَّنَا
مَتَاعًا بَلَّيْنَا قُلُوبَنَا فَكَم مَقَامِكُمْ فِي الْعُتْبَىٰ ﴿١٩﴾
ذُكِّرْتُمْ بَلَّيْنَا قُلُوبَكُمْ فَأَلْفَمْنَاهُمْ بِالسُّحْرِ ﴿٢٠﴾ وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ
الْبَيْتَةِ رَجُلٌ يَمْسُكُ قَالِيقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾
اتَّبِعُوا مَنِ اتَّبَعْتُمْ أَزْجَرُوا وَهُمْ كَذِبُونَ ﴿٢٢﴾

ئۇلارغا پەيغەمبەرلەر كەلگەن ئىدى (13). ئەينى زاماندا ئۇلارغا ئىككى پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق. ئۇلار ئۇ ئىككى پەيغەمبەرنى ئىنكار قىلدى. ئۈچىنچى پەيغەمبەرنى ئەۋەتتى بىلەن (ئۇلارغا) ياردەم قىلدۇق، پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا): «بىز ھەقىقەتەن (اللەنىڭ) سىلەرگە (يەنى سىلەرنى ھىدايەت قىلىشقا) ئەۋەتلىگەن ئەلچىلىرىمىز» دېدى (14). ئۇلار: «سىلەر پەقەت بىزگە ئوخشاش ئىنسان، مېھرىبان اللە ھېچ نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت يالغانچىسىلەر» دېدى (15). ئەلچىلەر: «پەرۋەردىگارىمىز بىلىدۇكى، بىز شەك-شۈبھىسىز سىلەرگە ئەۋەتلىگەن ئەلچىلەرىمىز (16). بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز پەقەت (روشەن دەلىللەر بىلەن) چۈشىنىشلىك قىلىپ تەبلىغ قىلىشتۇر» دېدى (17). ئۇلار (ئەلچىلەرگە): «بىز سىلەردىن شۇم پال ئالدۇق. ئەگەر سىلەر (دەۋىتىڭلارنى) توختاتىمىساڭلار، سىلەرنى چوقۇم تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمىز ۋە بىزنىڭ قاتتىق جازايە-مىزغا ئۇچرايسىلەر» دېدى (18). ئەلچىلەر: «(كۇفۇرلار سەۋەبىدىن) شۇملۇقۇڭلار ئۆزەڭلار بىلەن بىللەدۇر، سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا (شۇم پال ئالامسىلەر؟) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش سىلەر گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، سىلەر (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن) ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمىسىلەر» دېدى (19). شەھەرنىڭ يىراق جايىدىن بىر كىشى (يەنى ھەبىب نەجار) يۈگۈرۈپ كېلىپ ئېيتتى: «ئۇ قەۋم! پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشىڭلار (20). توغرا يولدا بولغان، (ئىمانغا دەۋەت قىلغانلىقىغا) سىلەردىن ھەق سورىمايدىغان كىشىلەرگە ئەگىشىڭلار (21).

(يىگىرمە ئۈچىنچى پارە)

مەن نېمىشقا مېنى ياراتقان ۋە سىلەر (ئۆلگەندىن كېيىن) دەرگاھىغا قايتىدىغان اللەغا ئىبادەت قىلماي؟ (22) مەن اللەدىن غەيرىنى ئىلاھ قىلىۋالدىغان بولسام، ئەگەر مېھرىبان اللە ماڭا بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەكچى بولسا، ئۇلارنىڭ شاپائىتى مەندىن ھېچ نەرسىنى دەپتى قىلالايدۇ ھەمدە مېنى قۇتقۇزالايدۇ (23). ئەگەر ئۇنداق بولسا (يەنى اللەدىن غەيرىنى ئىلاھ قىلىۋالدىغان بولسام)، مەن ھەقىقەتەن ئويۇنچۇق گۇمراھ-لىقتا بولسەن (24). مەن ھەقىقەتەن (سىلەرنى ياراتقان) پەرۋەردىگارنىڭ ئامان ئېيتىم (ئىمان-ئىمىن) قۇلاق سېلىڭلار (ۋە ئۇنىڭغا گۇۋاھ بولۇڭلار) (25). (قەۋمى ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا) «جەننەتكە كىرگىن» دېيىلدى، ئۇ: «كاشكى

قەۋمىم پەرۋەردىگارمىنىڭ ماڭا مەغپىرەت قىلغانلىقىنى ۋە مېنى ھۈرمەتلىكلىرىدىن قىلغانلىقىنى بىلسە ئىدى» دېدى (26-27). ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ قەۋمىنى (جازالاش ئۈچۈن) ئاسماندىن قوشۇن (يەنى پەرىشتىلەر) چۈشۈرىدۇ (ھەر قەۋمنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن پەرىشتىلەرنى) چۈشۈرۈۋەرگۈچى بولىدۇ (28). پەقەت بىر ئاۋاز بىلەنلا ناكاھان ئۇلار قېتىپ قالدى (29). (اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى) بەندىلەرگە ئېپسۇسكى، ئۇلارغا بىرەر پەيغەمبەر كەلسە ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى (30). ئۇلار (يەنى مەككە ئاھالىسى) ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلغانلىقىمىزنى بىلمەمدۇ؟ ئۇلار بۇلارنىڭ يېنىغا (يەنى دۇنياغا ئەبەدىي) قايتمايدۇ (31). ئۇلارنىڭ ھەممىسى (قىيامەت كۈنى ھېساب بېرىش ئۈچۈن) ھۇزۇرىمىزغا ھازىر قىلىندۇ (32). ئۆلۈك (يەنى قۇرغاق) زېمىننى (يامغۇر بىلەن) تىرىلدۈرۈپ، ئۇنىڭدىن ئۇلار يەيدىغان ئاشلىقنى ئۆستۈرگەنلىكىمىز ئۇلارغا (اللەنىڭ قۇدرىتى كامىلەسىنى كۆرسىتىدىغان) ئالا-مەقتۇر (33). بىز زېمىندا نۇرغۇنلىغان خورما باغلىرىنى، ئۈزۈم باغلىرىنى بەرپا قىلدۇق، شۇ زېمىندا بۇلاقلىرىنى ئېقىتتۇق (34). ئۇلار ئۇنىڭ (يەنى باغلارنىڭ) مېۋىسىنى يېسۇن، (بۇ مېۋە-لەرنى) ئۇلارنىڭ قوللىرى ياراتقان ئەمەس، ئۇلار (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمايدۇ؟ (35) اللە (پۈتۈن ئىيىپ-نۇقسانلاردىن) پاكىتۇر، ئۇ پۈتۈن شەيىسلەرنى جۈپ ياراتتى. زېمىندىن ئۈنۈپ چىقىدىغان نەرسىلەرنىڭ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ۋە ئۇلار بىلىمەيدىغان نەرسىلەر (يەنى ئاجايىپ مەخلۇقاتلار) نىڭ ھەممىسىنىڭ جۈپتى بار (36). ئۇلارغا (اللەنىڭ قۇدرەت-تىنى كۆرسىتىدىغان) بىر ئالامەت كېچىدىن ئىبارەتتىكى، ئۇنىڭدىن كۈندۈزنى ئايرىۋېتىمىز-دە (يەنى كۈندۈزنىڭ نۇرىنى يوق قىلىۋېتىمىز-دە)، ئۇلار ناكاھان قاراڭغۇدا قالىدۇ (37).

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدَ الَّذِي فَطَرَنِي وَالَّذِي تُرْجَعُونَ
إِلَيْهِ مِنْ دُونِهِ إِنَّ اللَّهَ أَرَادَ أَنْ يُرِدْنَ الرِّجْسَ يُفْرَقَ لَعْنَتِي
شَقَاعَهُمْ سَيِّئًا وَلَا يُنْقِذُونِ إِنِّي إِذْ أَتَيْتُ صَالِيَةً مِنْ رَبِّي
أَمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمِعُونِ قَبِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ لِلْمَلَأُوْقِي
يَعْلَمُونَ مَا عَمِلْتُمْ فِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمَكْرُمِينَ وَمَا
أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَأَنَّا نُنْزِلُ الْغَيْثَ
إِنْ كُنْتُمْ إِلَّا صِغِيْرَةً وَآدَامُ خَسِدُونَ يَحْسَبُوْنَ أَنَّهُ عَلَى
الْعِبادِ مَا لَا يَشْعُرُونَ سُلَيْمُ الْإِسْلَامُ الْإِسْلَامُ الْإِسْلَامُ الْإِسْلَامُ
كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُ مِنْ الْقُرُونِ أَهْلَهُمُ الْيَوْمِ لَوْ جَعَلْنَاهُمْ
كُلَّ لُجَا جَمِيعٍ لَدَيْنَا مَعْصَرُونَ إِنَّهُ لَهُمُ الْأَرْضُ الْيَوْمَ
أَصْبَحْنَا وَأَكْرَمْنَا مَبَاحٍ لِنَهْ يَكُونُ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّةً
مِنْ تَحْتِهَا وَعَذَابٌ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ رِيًّا لَكُلٍّ مِنْ
شَرٍّ وَأَعْيَنَتْ أَيْدِيَهُمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ تَجْنِ الَّذِي خَلَقَ
الْأَرْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تَنْبَغُ الْأَرْضِ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمَا لَا يَعْلَمُونَ
وَأَيُّ لَهُمُ الْيَوْمَ يَسْلُكُ مِنْهُ الْبَهَارَ فَآدَامُ مُظْلَمُونَ

پەقەت بىر ئاۋاز بىلەنلا ئۇلارنىڭ ھەممىسى
ھۇزۇرىمىزغا ھازىر قىلىنىدۇ (53). ئۇ كۈندە ھېچبىر
ئىنسانغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ، سىلەرگە پەقەت قىل-
مىشىڭلارغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ (54). شۈبھىسىزكى، ئۇ
كۈندە جەننەت ئەھلىلىرى نېمەت ئىچىدەدۇر (55).
ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ جۈپتىلىرى (جەننەتلىرىنىڭ)
سايلىلىرى ئاستىدا تەختلىرىگە يۆلەنگەن ھالدا
تۇرىدۇ (56). ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (تۈرلۈك)
مېۋىلەر بار، ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (ئۇلارنىڭ) كۆڭلى
تارتقان نەرسىلەر بولىدۇ (57). مېھرىبان پەرۋەرد-
ىگارى تەرىپىدىن (ئۇلارغا) سالام دېيىلىدۇ (58). (گۈ-
ناھكارلارغا) «ئى گۇناھكارلار! بۈگۈن (بىر تەرەپكە)
ئايىرىلىڭلار» (دېيىلىدۇ) (59). سىلەرگە (پەيغەمبەرلىرىم
ئارقىلىق): «ئى ئادەم بالىلىرى! شەيتانغا چوقۇن-

إِنْ كَانَتْ الْإِسْمَةُ وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾
فَالْيَوْمَ لَا ظُلْمَ لَكُمْ فِى شَيْءٍ وَالْأَمْرُ لِلَّهِ يُعْطَى الْإِنْسَانُ عَلَىٰ أَصْحَابِ الْحَقِّ الْيَوْمَ فِى شَيْءٍ لِّمَنْ شَاءَ وَهُوَ أَعْلَمُ بِذُنُوبِهِمْ عَلَىٰ الظَّالِمِينَ مُتَوَكِّلُونَ ﴿٥٤﴾ لَهُمْ فِيهَا مَا كَفَهُمْ وَلَهُمْ فِيهَا يَكْتُمُونَ ﴿٥٥﴾
سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ﴿٥٦﴾ وَأَمَّا الزُّبُرُ الْيَوْمَ فَأَمَّا الْمُتَمَسِّكُونَ ﴿٥٧﴾
الَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٥٨﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٦٠﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦١﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٦٢﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٣﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٦٤﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٦٦﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٧﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٦٨﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ بِمَا عَمِلُوا قَادِرٌ ﴿٧٠﴾ فَتُوبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧١﴾

ماڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن سىلەرگە ئاشكارا دۈشمەندۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولدۇر»
دەپ تەۋسىيە قىلىدىمۇ؟ (60—61) شۈبھىسىزكى، شەيتان سىلەردىن نۇرغۇن كىشىلەرنى
ئازدۇردى، (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر؟ (62) سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان جەھەننەم
مانا شۇ (63). سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) كاپىر بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن جەھەننەمگە
كىرىڭلار (64). شۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىنى پېچەتلىۋېتىمىز، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى قوللىرى
بىزگە سۆزلەپ بېرىدۇ، پۇتلىرى گۇۋاھلىق بېرىدۇ (يەنى ھەر ئەزا ئۇنىڭدىن سادىر بولغان ئىشنى
سۆزلەپ بېرىدۇ) (65). ئەگەر بىز خالسا، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى ئەلۋەتتە يوق قىلىۋېتەتتۇق، ئاندىن
ئۇلار يول مېڭىشقا ئالدىرايتتى، لېكىن ئۇلار قانداقمۇ كۆرەلسۇن؟ (66) ئەگەر بىز خالسا، ئۇلارنى
ئۆيلىرىدىلا سۈرىتىنى مۇبەددەل (يەنى مايىمۇن، چوشقا ياكى تاش) قىلىۋېتەتتۇق، شۇنىڭ بىلەن
ئۇلار ئالدىغىمۇ ماڭالمايتتى، ئارقىغىمۇ قايتالمايتتى (67). بىز ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلغان ئادەمنىڭ تېنىنى
ئاجىزلىتىۋېتىمىز (يەنى ياشلىق، قىرانلىق ۋاقىتىدىكىدىن ئاجىزلايدۇ، قەبرىدۇ)، ئۇلار (بۇنى)
چۈشەنمەمدۇ؟ (68) ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبەرگە) بىز شېئىر تەلىم بەرمىدۇق، ئۇنىڭغا شېئىر
مۇناسىپمۇ ئەمەس. ئۇ پەقەت تىرىكلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش، كاپىرلارغا ئازابنىڭ تېگىشلىك ئىكەن-
لىكىنى (بىلدۈرۈش ئۈچۈن نازىل بولغان) ۋەز-نەسىھەتتۇر ۋە روشەن قۇرئاندۇر (69—70).

ئۇلار بىلىمىدۇكى، ئۇلار ئۈچۈن ھايۋانلارنى (قۇد- رەت) قوللىنىش بىلەن خەلق ئەتىۋاق، ئۇلار ھايۋانلارنى باشقۇرۇپ تۇرغۇچىلاردۇر (71). ھايۋانلارنى ئۇلارغا بويۇندۇرۇپ بەردۇق، ئۇلار ئۇ ھايۋانلارنىڭ بەزى- سىنى مىنىدۇ، بەزىسىنى يەيدۇ (72). ئۇلار شۇ ھايۋان- لاردىن پايدىلىنىدۇ ۋە سۈتلىرىنى ئىچىدۇ، ئۇلار (يەر- ۋەردىگارنىڭ بۇ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمايدۇ؟ (73) ئۇلار ياردەمگە ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلىپ، اللەنى قويۇپ باشقا مەبۇدلارنى ئىلاھ قىلىۋالدى (74). ئۇ مەبۇدلار ئۇلارغا ياردەم بېرەلمەيدۇ. بۇلار شۇ مەبۇدلار ئۈچۈن (يەنى ئۇلارنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن) ھازىرلانغان قوشۇندۇر (75). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ سۆزى (يەنى سېنى ئىنكار قىلغانلىقى) سېنى غەمگىن قىلمىسۇن. بىز ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى ۋە ئاشكارا قىلغان (سۆز ۋە ھەرىكەتلىرى)نى بىلىپ تۇرىمىز (76). ئىنسان بىلىمىدۇكى، بىز ھەقىقەتەن ئۇنى ئابىمىنىدىن ياراتتۇق. ئەمدى ئۇ (يەرۋەردىگارغا) ئاشكارا خۇسۇمەتچى بولۇپ

37- سو، ۵ ساففات

مەككىدە نازىل بولغان، 182 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

سەپ-سەپ بولۇپ تۇرغان، دۈشمەنلەرگە قارشى ئات سېلىپ تۇرغان، (اللەدىن مەدەت تىلەپ) كالامۇ اللەنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرغان (غازات قىلغۇچى) قوشۇن بىلەن قەسەمكى (1-3)،

سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار شەك-شۈبھىسىز بىر ئىلاھ-تۇر (4). (ئۇ) ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ ۋە مەشرىقلەرنىڭ پەر-ۋەردىگارىدۇر (5). بىز ھەقىقەتەن يېقىن ئاسماننى يۇلتۇزلار (نۇرى) بىلەن زىننەتلىدۇق (6). اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچى ھەربىر شەيتاندىن ئۇنى قۇغدۇدۇق (7). ئۇلار پەرشتىلەرنىڭ (سۆزلىرىدىن) ھېچ نەرسىنى ئاڭلىيالمىدۇ، ئۇلار، قوغلىنىشى ئۈچۈن، ھەر تەرەپتىن، ئاققۇچى يۇلتۇزلار بىلەن ئېتىلىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) دائىملىق ئازابقا قالدۇ (8-9). لېكىن (ئاسمان خەۋەرلىرىدىن) ئوغرىلىقچە بىرنەرسە ئاڭلىغان شەيتاننى يورۇق يۇلتۇز قوغلاپ (كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ) (10). ئۇلاردىن (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇ-چىلاردىن) سوراپ باققىن! ئۇلارنى يارىتىش قىيىنمۇ؟ يا بىزنىڭ ياراتقانلىرىمىز (يەنى ئاسمان-زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرشتىلەر ۋە چوڭ مەخلۇقاتلار)نى يارىتىش قىيىنمۇ؟ بىز ھەقىقەتەن

ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەسلى بولغان ئادەمنى) يېپىشقا لايدىن ياراتتۇق (11). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغانلىقىدىن بەلكى ئەجەپلىنەرسەن. ئۇلار بولسا سېنى مەسخىرە قىلىش (12). ئۇلارغا (قۇرئان بىلەن) ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا (ۋەز-نەسىھەتنى) قوبۇل قىلمايدۇ (13). ئۇلار بىرەر مۆجىزىنى كۆرسە مەسخىرە قىلىشىدۇ (14). ئۇلار: «بۇ روشەن سېھىردۇر، بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق سۆڭەككە ئايلىغاندىن كېيىن راستلا تىرىلمەيدۇق؟ بىزنىڭ بۇرۇنقى ئاتىلىرىمىز تىرىلمەيدۇ؟» دەيدۇ (15-17). ئېيتقىنكى، «ھەئە، سىلەر خار ھالدا تىرىلىسىلەر» (18). بىر ئاۋازنى (يەنى ئىسرائىلنىڭ چالغان سۇرىنى) ئاڭلاش بىلەنلا (مەھشارگاھقا) ھازىر بولۇپ (ئۆزلىرىگە نېمە قىلىندىغانلىقىغا) قارىشىپ تۇرىدۇ (19). ئۇلار: «ۋاي ئىست! بىزگە بۇ قىيامەت كۈنىدۇر» دەيدۇ (20). بۇ سىلەر ئىنكار قىلغان (ھەق بىلەن باتىل) ئايرىلىدىغان كۈنىدۇر (21). (اللە پەرشتىلىرىگە ئېيتىدۇ) زۇلۇم قىلغۇچىلارنى، ئۇلارنىڭ (مۇشرىكلىكتىكى) كۇفرىدىكى قاياشلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ چوقۇنغان بۇتلىرىنى (مەھشەرگاھقا) توپلاڭلار، ئاندىن ئۇلارنى دوزاخنىڭ يولىغا باشلاڭلار (22-23). ئۇلارنى توختىتىپ تۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار (جىمى سۆزلىرى ۋە ئىشلىرىدىن) سوئال-سوراق قىلىنىدۇ (24). (ئاندىن) ئۇلارغا: «نېمىشقا (دۇنيادىكى ھالىتىڭلارغا ئوخشاش) بىر-بىرىڭلارغا ياردەم قىلمايسىلەر؟» (دېيىلىدۇ) (25). بەلكى ئۇلار بۈگۈن بويسۇنغۇچىلاردۇر (26). ئۇلار بىر-بىرىگە قاراپ مۇنازىرىلىشىدۇ (27). ئەگەشكۈچىلەر ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە: «سىلەر (سۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا) قەسەم ئىچىپ بىزنى ئىماندىن توسۇپتۇڭلار» دەيدۇ (28). (ئەگەشتۈر-گۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەرگە) ئېيتىدۇ: «سىلەر (ئۆز ئىختىيارىڭلار بىلەن) مۆمىن بولىدىڭلار» (29).

بىزنىڭ سىلەرنى (بىزگە ئەگىشكە) زورلايدىغان كۈچىمىز يوق ئىدى، بەلكى سىلەر (بىزگە ئوخشاش) ئازغان قەۋم ئىدىڭلار (30). پەرۋەردىگار سىمىزنىڭ بىزنى (جازالاش) سۆزى بىزگە تېگىشلىك بولدى. بىز ھەقىقەتەن (شۇ سۆز بويىچە ئازابىنى) چوقۇم تېتىغۇچىمىز (31). سىلەرنى بىز ئازدۇردۇق، چۈنكى بىز ھەقىقەتەن ئازغان ئىدۇق» (32). ئۇلار (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلەر بىلەن ئەگەشكۈچىلەر) بۇ گۇندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئازابىتا ئورتاقىتۇر (33). بىز ھەقىقەتەن گۇناھكارلارغا مۇشۇنداق قىلىمىز، (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلەر بىلەن ئەگەشكۈچىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئازاب قىلىمىز) (34). ئۇلار ھەقىقەتەن مۇشۇنداق ئىدىكى، ئۇلارغا: «بىر اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق» (دەڭلار) دېيىلسە، (كەلىمە تەۋھىدىتىن) تەكەببۇرلۇق قىلىپ باش تاراتتى (35). ئۇلار: «ئىلاھلىرىمىزنى ھەقىقەتەن بىر مەجنۇن شائىر ئۈچۈن (يەنى ئۇنىڭ سۆزى ئۈچۈن) تاشلى- ۋىستەمدۇق؟» دەيتتى (36). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس

(يەنى ئۇ ئۇلارنىڭ بوھتان قىلغىنىدەك ئەمەس)، ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ھەق (دىن)نى ئېلىپ كەلدى ۋە پەيغەمبەرلەرنى تەستىق قىلدى⁽³⁷⁾. (ئى گۇناھكارلار!) سىلەر (چوقۇم)قاتتىق ئازابنى تېتىغۇچىسىلەر⁽³⁸⁾. سىلەر پەقەت قىلمىشڭلارغا يارىشا جازا-ئىنسىلەر⁽³⁹⁾. پەقەت ئالەمنىڭ سادىق بەندىلىرىلا جازاغا تارتىلمايدۇ⁽⁴⁰⁾. ئۇلار مەلۇم رىزىقتىن (يەنى تۈرلۈك مېۋىلەردىن) بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلار ھۈرمەتلىنىدۇ⁽⁴¹⁻⁴²⁾. ئۇلار نازۇ-نېمەتلىك باغلاردا، تەختلەر ئۈستىدە بىر-بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ⁽⁴³⁻⁴⁴⁾، ئۇلارغا ئېقىپ تۇرغان، ئايلاق، ئىچ-كۈچىلەرگە لەززەت بېغىشلايدىغان شارابلاردىن تولدۇرۇلغان جاملار ئايلىنىدۇرۇپ تۇرىدۇ⁽⁴⁵⁻⁴⁶⁾. ئۇنىڭدا مەس قىلىدىغان نەرسە يوق، ئۇلار ئۇنى ئىچىش بىلەن مەس بولمايدۇ⁽⁴⁷⁾. ئۇلارنىڭ يېنىدا ئەرلىرىدىن غەيرىگە كۆز سالمايدىغان شەھلا كۆزلۈك (چۈپتىلەر) بولىدۇ⁽⁴⁸⁾. ئۇلار (ئاقلىقتا) گويا قول تەگمەي ساقلىنغان تۆڭگۈشنىڭ تۇخۇملىرىغا ئوخشايدۇ⁽⁴⁹⁾. ئۇلار (يەنى ئەھلى جەننەت) بىر-بىرىگە قارىشىپ پاراك سېلىشىدۇ⁽⁵⁰⁾. ئۇلاردىن بىرى ئېيتىدۇ: «مېنىڭ بىر دوستۇم بولۇپ، ئۇ (ماڭا) 'سەن (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) ھەقىقىي ئىشەنمەن (51-52)'. بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق سۆڭەككە ئايلىنغان چاغدا بىز چوقۇم (قىلمىشلىرىمىزدىن) ھىباب بېرىمدۇق؟' دەيتتى»⁽⁵³⁾. ئۇ (بۇرادەرلىرىگە): «سىلەر ئۇنى (يەنى دوستۇمنى) كۆرەمسىلەر؟» دەيدۇ⁽⁵⁴⁾. ئۇ قاراپلا ئۇنى (يەنى كاپىر دوستىنى) دوزاخنىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆرىدۇ⁽⁵⁵⁾. ئۇ (يەنى مۇمىن) ئېيتىدۇ: «ئالەم بىلەن قەسمكى، مېنى (ئازدۇرۇپ) ھالاك قىلغىلى تاس قىلىپتەكەنەن⁽⁵⁶⁾».

ئەگەر پەرۋەردىگار بىزنىڭ (مېنى ئىمانىمدا
مۇستەھكەم قىلىشتىن ئىبارەت) مەرھەمىتى
بولمىغان بولسا ئەلۋەتتە مەن (سەن بىلەن بىللە
دوزاخقا) ھازىر قىلىنغانلاردىن بولاتتىم (67).

تۇنجى ئۆلگىنىمىزدىن باشقا ئۆلمەمدۇق؟ ئازىنچا
دۇچار بولمامدۇق (58-59). بۇ (يەنى ئەھلى
جەننەت ئېرىشكەن نېمەت) ھەقىقەتەن زور
بەختتۇر (60). ئىشلىگۈچىلەر مۇشۇنداق زور
بەختكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئىشلىسۇن» (61). بۇ (يەنى
جەننەتنىڭ نېمەتلىرى) ياخشى زىياپەتمۇ؟ ياكى
زەققۇم دەرىخىمۇ؟ (62) زەققۇمنى بىز زالىملار (يەنى
گۇمراھلار) ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ئازاب قىلدۇق (63).
شۈبھىسىزكى، ئۇ جەھەننەمنىڭ قەئىرىدە ئۆسدىغان

وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّ لَكُنْتُ مِنَ الْمُخْضَرِّينَ ۝ أَكْبَانَتْحُنْ
يَسْتَبِينَ ۝ أَلَمْ نَتْنِ الْأُولَى وَمَا حُنْ يَمْعَدِينَ ۝ إِنْ
هَذَا قَوْلُ الْغَوَالِغِ ۝ لَيْشْ هَذَا فَيْعَمَلُ الْعِلْمُونَ ۝ أَذَلِكَ
خَيْرٌ لِّزُلَامِ شَجَرَةِ الرَّقْمِ ۝ إِنْ جَعَلْنَا قَنْتَةَ لِلظَّالِمِينَ ۝
إِنَّا شَجَرَةٌ تَحْرِقُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ۝ طَلْعَهَا كَأَنَّ رُؤُوسَ
الشَّيْطَانِ ۝ وَأَنْتُمْ لَا تَكُونُونَ مِنْهَا أَفَالَتُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ۝
ثُمَّ إِنْ لَمْ عَلَيْهَا كُتُوبًا مِنْ حَبِيبٍ ۝ ثُمَّ إِنْ تَرَجَعْتُمْ إِلَى
الْجَحِيمِ ۝ أَنْتُمْ الْقَوَايَا هُمْ ضَالِّينَ ۝ فَهَمَّ عَلَى أَثَرِهِمْ
يُهْرَعُونَ ۝ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ ۝ فَأَنْظَرْتُمْ كَانِ عَاقِبَةُ
الْمُنْذِرِينَ ۝ إِنْ عَادَ اللَّهُ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَلَقَدْ تَادَسْنَا لَكُمْ
فَلْتَعْمَلُوا الْعَمَلُونَ ۝ وَبَيْنَهُمْ وَأَهْلُكَ مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ ۝
وَجَعَلْنَا دَرِيئَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ۝ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ۝
سَلِّمْ عَلَى نُورٍ فِي الْعَالَمِينَ ۝ إِنْ أَكْذَلِكَ يَحْزَى الْمُحْسِنِينَ ۝
إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۝ ثُمَّ أَخْرَقْنَا الْآخِرِينَ ۝

دەرەختتۇر (64). ئۇنىڭ مېۋىسى گويا شەيتانلارنىڭ باشلىرىغا ئوخشايدۇ (65). ئۇلار شۈبھىسىز
شۇ مېۋىلەردىن يەيدۇ، ئۇنىڭ بىلەن قورساقلىرىنى تويغۇزىدۇ (66). ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭ ئۈستىگە
(يىرىك بىلەن) قايناقسۇنىڭ ئارىلاشتۇرمىسىنى ئىچىدۇ (67). ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىدىغان
جايى چوقۇم دوزاخ بولىدۇ (68). ئۇلار ھەقىقەتەن ئاتا-بوۋىلىرىنى گۇمراھ بىلدى (69). ئۇلار
ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىزلىرىدىن يۈگۈردى (70). ئۇلاردىن ئىلگىرى، بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى
ئۆمەتلەر) نىڭ تولىسى ھەقىقەتەن ئازدى (71). بىز ئۇلارغا ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنى
(يەنى پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۇق (72). ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا
قارىغىن (73). لېكىن اللە نىڭ سادىق بەندىلىرى (ئازابىتىن قۇتۇلدى) (74). نۇھ ھەقىقەتەن
بىزگە ئىلتىجا قىلدى. بىز (ئۇنىڭ ئىلتىجاسىنى) نېمىدېگەن ياخشى قوبۇل قىلغۇچىدۇرمىز! (75)
بىز ئۇنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوڭ غەمدىن (يەنى سۇدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن) قۇتقۇز-
دۇق (76)، ئۇنىڭ نەسلىنى باقىي قالدۇردۇق (77). كېيىنكىلەر (يەنى كېيىنكى ئەۋلادلار) ئىچىدە
ئۇنىڭغا ياخشى نام قالدۇردۇق (78). خالايقلا نۇھقا سالام يوللايدۇ (79). بىز ھەقىقەتەن ياخشى
ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (80). ئۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن بەندىلىرىمىزدىن
ئىدى (81). ئاندىن بىر باشقىلارنى (يەنى نۇھ قەۋمىنىڭ كاپىرلىرىنى سۇدا) غەرق قىلدۇق (82).

ئىبراھىمىمۇ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ دىنىغا تەۋەلەردىن ئىدى (83). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم پەرۋەردىگارىغا ساغلام (يەنى مۇشرىكلىكتىن، شەكىستىن پاك) دىل بىلەن كەلگەن ئىدى (84). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئاتىسى (ئازە)گە ۋە قەۋمىگە (ئۇلارنى ئەيىبلەپ) ئېيتتى: «سەلەر نېمىگە ئىبادەت قىلىۋاتىسىلەر؟» (85) سىلەر اللەنى قويۇپ يالغان ئىلاھلارغا چوقۇنامسىلەر؟ (86) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان (اللە)غا نېمىشقا گۇمان قىلىسىلەر؟ (87) ئۇ يۇلتۇزلارغا قارىدى، ئاندىن: «مەن ھەقىقەتەن كېسەل بولۇپ قالسىمەن» دېدى (88-89). ئۇلار ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ ئايرىلىشتى (يەنى ئۇنى تاشلاپ كېتىش-تى) (90). ئىبراھىم ئاستا ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنىڭ يېنىغا بېرىپ: «(مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن، بۇ تاماقتىن) يېمەمسىلەر؟ نېمىشقا گەپ قىلمايسىلەر؟» دېدى (91-92). ئاندىن ئۇلارغا يۈزلىنىپ ئوڭ قولى بىلەن ئۆرۈپ پاچاقلاشقا كىرىشتى (93). ئۇلار (يەنى قەۋمى) ئىبراھىمنىڭ يېنىغا ئالدىراپ-سالدىراپ كېلىپ: «بىز ئۇلارغا چوقۇنۇۋاتساق، سەن ئۇلارنى چېقىپ تاشلامەن؟» دېدى (94). ئىبراھىم ئېيتتى: «(ئۆزەڭلار) ئويۇپ ياسىغان بۇتلارغا چوقۇنامسىلەر؟» (95) ھالبۇكى، سىلەرنى ۋە ياسىغان نەرسەڭلارنى اللە ياراتقاندىر» (96). ئۇلار: «ئىبراھىم ئۈچۈن بىز بىنا سېلىڭلار، (ئۇنى ئوتۇن بىلەن تولدۇرۇپ ئوت يېقىڭلار، ئوت يانغاندا) ئۇنى ئوتقا تاشلاڭلار» دېدى. (ئۇلار ئىبراھىمنى ئوتقا تاشلاش بىلەن) ئۇنىڭغا سۇيىقەست قىلماقچى بولدى (97). بىز (ئىبراھىمنى ئوتتىن سالامەت قۇتقۇزۇش بىلەن) ئۇلارنى مەغلۇپ قىلدۇق (98). ئىبراھىم ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىم مېنى بۇيرۇغان جايغا ھىجرەت قىلىمەن، ئۇ مېنى يېتەكلەيدۇ» (99). پەرۋەردىگارىم! ماڭا بىر ياخشى پەرزەنت ئاتا قىلغىن» (100). بىز ئىبراھىمغا ناھايىتى مۇلايىم بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (101). ئۇ ئىبراھىمنىڭ ئىش-كۈشلىرىگە يارىغۇدەك بولغان چاغدا، ئىبراھىم: «ئى ئوغلۇم! مەن سېنى بوغۇزلاپ قۇربانلىق قىلىشقا (ئەمر قىلىنىپ) چۈشەپتىمەن (پەيغەمبەرلەر-نىڭ چۈشى ھەقىقەتتۇر ۋە ئۇلارنىڭ ئىشلىرى اللەنىڭ ئەمرى بويىچە بولىدۇ)، ئويلاپ باققىنا! سېنىڭ قانداق پىكىرىڭ بار؟» دېدى. ئۇ ئېيتتى: «ئى ئاتا! نېمىگە بۇيرۇلغان بولساڭ، شۇنى ئىجرا قىلغىن، خۇدا خالىسا (ئۇنىڭغا) مېنى سەۋر قىلغۇچى تاپسەن» (102). ئىككىسى (اللەنىڭ ئەمرىگە) بويسۇندى، ئىبراھىم ئۇنى (يەنى ئوغللىنى بوغۇزلاش ئۈچۈن) يېنى ياتقۇزدى (103). بىز ئۇنىڭغا: «ئى ئىبراھىم! (ھېلىقى) چۈشنى ئىشقا ئاشۇردۇڭ (يەنى چۈشۈڭدە بۇيرۇلغاننى بەجا كەلتۈردۈڭ)» دەپ ئىدا قىلدۇق. بىز ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (104-105). بۇ ھەقىقەتەن روشەن سىناققۇر (106). بىز ئۇنىڭ ئورنىغا چوڭ بىر قۇربانلىقنى (يەنى جەننەتتىن چىققان قوچقارنى) بەردۇق (107).

وَأَن مِّن شَيْعَةٍ لَّا يَرْيُوعُهُ إِذْ جَاءَ رَبَّهُ يَنْقَلِبُ سَلِيمًا ۝
 إِذْ قَالَ لِلرَّبِّ يُوحْيِيهِ مَاذَا أَعْبُدُونَ ۝ أَفَتَعْبُدُونَ إِلَهًا مَّا لَكُم بِلَهِ اللَّهِ حُكْمٌ ۝
 يُرِيدُونَ ۝ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ فَظَرُّوا نَفَرًا فِي الْجُبِّ ۝
 فَقَالَ لِي سَعِيدٌ ۝ فَمَكَرُوا عَنهُ مَكْرًا ۝ فَقَرَأَ إِلَى الْهَيْكَلِ
 فَقَالَ لَا تَأْكُلُونَ ۝ مَا لَكُم لَّا تَنْظِفُونَ ۝ قَرَأَ عَلَيْهِمْ
 حُرُوبًا بِاللَّيْلِ ۝ فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ ۝ قَالَ أَعْبُدُونَ مَا
 تَحْمِلُونَ ۝ وَلِلَّهِ خَلْقُكُمْ وَرَأْعَتُكُمْ ۝ قَالُوا إِنَّا إِنَّمَا بَنَيْنَا
 قَالِقُورًا فِي الْحَبِيبِ ۝ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَعْيُنَ ۝
 وَقَالَ لِي ذَاهِبِ إِلَى رَبِّكَ سَعِيدٌ ۝ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ
 الصَّالِحِينَ ۝ فَكُشِّرَتْهُ بِعَلَمٍ حَلِيمٍ ۝ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ
 قَالَ يَلُوكِي إِنِّي ادْنِ فِي الْمَنَامِ إِنِّي أَدْعُكَ فَلْتُرْأَا أَتَرْنِي
 قَالَ يَأْتِيَابُ أَفْعَلْ مَا تُؤْمُرُ سَعِيدٌ ۝ إِن شَاءَ اللَّهُ مِنْ
 الصَّابِرِينَ ۝ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَا لِلْجَبِينِ ۝ وَكَانَ يَمُوتُ لِيَاقِينًا ۝
 فَكَانَ صَدَقَاتُ الرُّبَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّا
 هَذَا الْهَوَا بَلَّوْنَا الْيَمِينَ ۝ وَكَذَلِكَ يَرْبِي عَظِيمٌ ۝

كېيىنكىلەر ئىچىدە ئۇنىڭغا ياخشى نام قالدۇر-
دۇق (108). ئىبراھىمغا سالام بولسۇن! (109) بىز
ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپات-
لايمىز (110). ئۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن
بەندىلىرىمىزدىندۇر (111). ئۇنىڭغا بىز پەيغەمبەر
بولدىغان ۋە ياخشىلاردىن بولىدىغان ئىسھاق
بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (112). ئىبراھىمغا ۋە
ئىسھاققا (دىنىنىڭ ۋە دۇنيانىڭ) بەرىكەتلىرىنى
ئاتا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ نەسلىدىن ياخشى ئىش
قىلغۇچىلارمۇ، (كۇناھ ۋە كۇفىرى بىلەن) ئۆزىگە
ئاشكارا زۇلۇم قىلغۇچىلارمۇ چىقىدۇ (113). بىز
ھەقىقەتەن مۇسا بىلەن ھارۇنغا (پەيغەمبەرلىك
بىلەن) ئېھسان قىلدۇق (114). ئۇلارنى ۋە
ئۇلارنىڭ قەۋمىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) چوڭ

وَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ۖ سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ ۖ كَذَلِكَ
نَجِّى الْمُتَّقِينَ ۖ إِنَّهُمْ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَبَيَّنَّا لَهُ
يَاسَعَى ۖ بَيْنَ يَدَيْنِ الطَّيِّبِينَ ۖ وَبَرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى يَسَعَى ۖ وَ
مِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا نَحْسَنُ وَطَارَ لِقَابُ إِسْمَاعِيلَ ۖ وَلَقَدْ مَنَّا عَلَى
مُوسَى وَهَارُونَ ۖ وَجَعَلْنَاهُمَا قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۖ
وَنَصَرْنَاهُمْ فَمَا نَوَاهُمْ الْغُلَبِينَ ۖ وَأَوَيْنَاهُمَا الْكَبْشَ الشَّيْئِينَ ۖ
وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۖ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي
الْآخِرِينَ ۖ سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ ۖ كَذَلِكَ نَجِّى
الْمُتَّقِينَ ۖ إِنَّهُمْ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۖ كَانَ الْيَاسَ
لَيْنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ۖ أَتَدْعُونَ
بِعَلٍّ وَكَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ۖ اللَّهُ يَكَلِّمُ رُسُلَهُ بِاللَّيْلِ
الْأَوَّلِينَ ۖ فَكَلِّمُوهُمْ وَأَنَّهُمْ لَكَاخِرُونَ ۖ إِلَّا هَبَّ أَسَفُ اللَّهِ
الْمُتَحَلِّينَ ۖ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ۖ سَلَامٌ عَلَى
إِلْيَاسِينَ ۖ إِنَّكَ ذَلِكْ نَجِّى الْمُتَّقِينَ ۖ إِنَّهُمْ مِنْ
عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَإِنْ لَوْ كُنَّا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ

غەمدىن (يەنى پىرئەۋىنىڭ ئۇلارنى قۇل قىلىشىدىن) خالاس تاپقۇزدۇق (115). بىز ئۇلارغا
ياردەم بەردۇق، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار غەلىبە قىلدى (116). ئۇلارغا روشەن بىر كىتابنى
(يەنى تەۋراتنى) بەردۇق (117). ئۇلارنى توغرا يولغا باشلىدۇق (118). كېيىنكىلەر ئىچىدە ئۇلارغا
ياخشى نام قالدۇردۇق (119). مۇساغا ۋە ھارۇنغا (بىزدىن) سالام بولسۇن! (120) بىز ھەقىقەتەن
ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (121). ئۇلار ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن
بەندىلىرىمىزدىندۇر (122). ئىلىياسۇ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەردىندۇر (123). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ قەۋمىگە
ئېيتتى: «(اللەدىن) قورقمايسىلەر؟» (124) سىلەر ياراتقۇچىلارنىڭ ئەڭ ئەۋزەلى (اللەنى) تەرك
ئېتىپ، بەئلى (ناملىق بۇت)گە چوقۇنامسىلەر؟ (125) اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر ۋە
بۇرۇنقى ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» (126). ئۇلار ئۇنى ئىنكار قىلدى. شەك-شۈبھىسىزكى،
ئۇلار (ئازابقا) ھازىر قىلىندۇ (127). پەقەت اللەنىڭ ئىخلاسمەن بەندىلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا (128).
كېيىنكىلەر ئىچىدە ئۇنىڭغا (يەنى ئىلىياسقا) ياخشى نام قالدۇردۇق (129). ئىلىياسقا (بىزدىن)
سالام بولسۇن! (130) بىز ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (131).
ھەقىقەتەن ئۇ بىزنىڭ مۆمىن بەندىلىرىمىزدىندۇر (132). لۇت ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەردىندۇر (133).

تۆز ۋاقتىدا لۇتىنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنىڭ ھەممىسىنى قۇتقۇزدۇق (134). پەقەت موماي (يەنى لۇتنىڭ ئايالى)نى قالدۇرۇپ ھالاك قىلدۇق (135). ئاندىن قالغانلارنى (يەنى ئۇنىڭ قەۋمىدىن بولغان كۇففارلارنى) ھالاك قىلدۇق (136). (ئى ئەھلى مەككە!) سىلەر ئۇلارنىڭ يەرلىرىدىن ئەتكەن-ئاخشامدا تۆتۈپ تۇرسىلەر، سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟ (137-138) يۇنۇس ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەردىندۇر (139). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (قەۋمىدىن) قېچىپ (كىشىلەر بىلەن) توشقان بىر كېمىگە چىققۇالدى (140). (كېمىدىكىلەر چەك چىققان ئادەمنى دېڭىزغا تاشلاپ كېمىنىڭ يۈكىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن) چەك تاشلاشتى، يۇنۇس (چەكتە) مەغلۇپ بولغانلاردىن بولۇپ (دېڭىزغا تاشلاندى) (141). ئۇنى چوڭ بىر بېلىق يۇتۇۋەتتى. ئۇ (قەۋمىنى تاشلاپ، پەرۋەردىگارىنىڭ ئىززىتىنى چىققانلىقى ئۈچۈن) ئەيىبلەشكە تېگىشلىك ئىدى (142). ئەگەر ئۇ تەسبىھ ئېيتقۇچىلاردىن بولمىسا ئىدى، بېلىقنىڭ قارىدا ئەلۋەتتە قىيامەتكىچە قالاتتى (143-144). ئۇنى بىز (دېڭىز ساھىلىدىكى) بىر قۇرغاق يەرگە (بېلىقنىڭ قارىدىن) ئاتتۇق، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ كېسەل ئىدى (145). ئۇنىڭ ئۈستىگە (سايى تاشلاپ تۇرۇش ئۈچۈن) بىر تۈپ كاۋىنى ئۆستۈرۈپ بەردۇق (146). ئۇنى بىز 100 مىڭ، بەلكى (بۇنىڭدىنمۇ) كۆپ (بىر قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق (147). (ئۇلار ۋەدە قىلىنغان ئازابىنى كۆرگەن چاغدا) ئىمان ئېيتتى. مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى ئەجلى يەتكەنگە قەدەر) ئۇلارنى (ھاياتتىن) بەھرىمەن قىلدۇق (148). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى ئەھلى مەككە)دىن سوراپ باققىنىكى، قىزلار پەرۋەردىگارىڭىغا، ئوغۇللار ئۇلارغا مەنسۇپمۇ؟ (149) ياكى بىز پەرىشتىلەرنى چىشى ياراتقان بولۇپ، ئۇلار (بىزنىڭ ياراتقانلىقىمىزنى) كۆرۈپ تۇرغانمۇ؟ (شۇنىڭ ئۈچۈن شۇنداق دەمدۇ؟) (150) بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغاننى توقۇپ: «اللەنىڭ بالىسى بار» دەيدۇ. ئۇلار ئەلۋەتتە يالغانچىلار. دۇر (151-152). اللە ئوغۇللارنى تاللىماي، قىزلارنى تاللىغانمۇ؟ (153) سىلەرگە نېمە بولدى؟ قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسىلەر؟ (154) پىكىر قىلمايسىلەر؟ (155) ياكى (اللەنىڭ بالىسى بارلىقىغا) ئېنىق پاكىتىڭلار بارمۇ؟ (156) (ئەگەر سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار كىتابىڭلار (يەنى تەۋرات)نى ئېلىپ كېلىپ (ماڭا كۆرسىتىڭلار) (157). ئۇلار: «اللە بىلەن جىنلارنىڭ ئارىسىدا قۇدا-باجىلىق بار» دەپ جۈپلۈدى. جىنلار شەك-شۈبھىسىز بىلىدۇكى، ئۇلار (يەنى شۇ سۆزنى قىلغۇچىلار) (دوزاخقا) چوقۇم ھازىر قىلىنىپ (شۇ يەردە ئازاب چېكىدۇ) (158). اللە ئۇلارنىڭ (اللەنىڭ بالىسى بار دەپ) سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاكىتۇر (159). لېكىن اللەنىڭ ئىخلاسىمەن بەندى-لىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى اللەنى ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاك ئېتىقاد قىلدۇ) (160).

إِذْ بَعَثْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ۖ إِلَّا عَجُوزًا إِلَى الْيَتِيمِ ۖ ثُمَّ
دَعَوْنَا الْعَجُوزَ ۖ وَكَلَّمْنَاهُ عَلَيْهِمْ مِمَّا جِئُوا بِآيَاتِنَا
أَفَلَا تَعْلَمُونَ ۖ وَلَئِنْ يُوَسَّسْ لَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذَا بَقِيَ إِلَى
الْعَالِيكَ الشَّعْنُونَ ۖ فَسَاهِمٌ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ۖ
فَالْتَقَمَهُ الْخَوْنُ وَهُوَ مُكَذِّبٌ ۖ فَتَوَلَّى ۖ أَفَلَا كَانَ مِنَ الْمُسْتَجِيزِينَ
لِلْكَيْفِ ۖ نَظِيهًا إِلَى يَوْمِ الْبَيْعُوتِ ۖ فَبَيَّنَّا لَهُ يَالْعَرَاءَ وَهُوَ
سَقِيمٌ ۖ وَابْتَلَيْنَا عَلَيْهِ شِعْرًا ۖ مِنْ يَقُطِيٍّ ۖ وَرَاسِلُهُ إِلَى
مَادَا الْفِئَةِ ۖ أَوْ يَزِيدُونَ ۖ فَامْتَحِنْنَاهُمْ ۖ هَلْ يَحِيطُونَ ۖ
فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبُتُونَ ۖ أَمْ خُلِقَتْنَا مَبْرُكَةً
إِنَّا نَاقَا وَهُمْ شَرِيعُونَ ۖ أَلَمْ نَكُنْ لَهُم مِّنْ قَبْلِهِمْ لَیْعُولُونَ ۖ
وَلَكِنَّ اللَّهَ وَأَنَّهُمْ لَكَذِبُونَ ۖ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبُتِينَ
مَا لَكُمْ سَعِينٌ فَقَالُوا لَا تَحْكُمُونا ۖ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۖ أَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ
مُّبِينٌ ۖ فَاتَّوَكَّلُوا ۖ إِنَّا كُنَّا صَادِقِينَ ۖ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ
وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَبَاً وَلَكِنَّا عَلَمَتِ الْيَتِيمَ ۖ أَنَّهُمْ لَمَضْضُونَ ۖ
سُبْحٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُعْمَلُونَ ۖ وَالْعِبَادَ لِلَّهِ الْأَخْلَاصِينَ ۖ

ئەينى ۋاقىتتا ئۇ كېسەل ئىدى (145). ئۇنىڭ ئۈستىگە (سايى تاشلاپ تۇرۇش ئۈچۈن) بىر تۈپ كاۋىنى ئۆستۈرۈپ بەردۇق (146). ئۇنى بىز 100 مىڭ، بەلكى (بۇنىڭدىنمۇ) كۆپ (بىر قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق (147). (ئۇلار ۋەدە قىلىنغان ئازابىنى كۆرگەن چاغدا) ئىمان ئېيتتى. مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى ئەجلى يەتكەنگە قەدەر) ئۇلارنى (ھاياتتىن) بەھرىمەن قىلدۇق (148). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى ئەھلى مەككە)دىن سوراپ باققىنىكى، قىزلار پەرۋەردىگارىڭىغا، ئوغۇللار ئۇلارغا مەنسۇپمۇ؟ (149) ياكى بىز پەرىشتىلەرنى چىشى ياراتقان بولۇپ، ئۇلار (بىزنىڭ ياراتقانلىقىمىزنى) كۆرۈپ تۇرغانمۇ؟ (شۇنىڭ ئۈچۈن شۇنداق دەمدۇ؟) (150) بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغاننى توقۇپ: «اللەنىڭ بالىسى بار» دەيدۇ. ئۇلار ئەلۋەتتە يالغانچىلار. دۇر (151-152). اللە ئوغۇللارنى تاللىماي، قىزلارنى تاللىغانمۇ؟ (153) سىلەرگە نېمە بولدى؟ قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسىلەر؟ (154) پىكىر قىلمايسىلەر؟ (155) ياكى (اللەنىڭ بالىسى بارلىقىغا) ئېنىق پاكىتىڭلار بارمۇ؟ (156) (ئەگەر سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار كىتابىڭلار (يەنى تەۋرات)نى ئېلىپ كېلىپ (ماڭا كۆرسىتىڭلار) (157). ئۇلار: «اللە بىلەن جىنلارنىڭ ئارىسىدا قۇدا-باجىلىق بار» دەپ جۈپلۈدى. جىنلار شەك-شۈبھىسىز بىلىدۇكى، ئۇلار (يەنى شۇ سۆزنى قىلغۇچىلار) (دوزاخقا) چوقۇم ھازىر قىلىنىپ (شۇ يەردە ئازاب چېكىدۇ) (158). اللە ئۇلارنىڭ (اللەنىڭ بالىسى بار دەپ) سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاكىتۇر (159). لېكىن اللەنىڭ ئىخلاسىمەن بەندى-لىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى اللەنى ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاك ئېتىقاد قىلدۇ) (160).

(ئى كاپىرلار!) شۈبھىسىزكى، سىلەر (الە) دوزاخقا كىرىشنى (پۈتۈۋەتكەن) كىشىدىن باشقا ھېچ ئەھدەنى ئازدۇرالمىسىلەر، سىلەر چوقۇنۇ-
ۋاتقان بۇتلارمۇ ئازدۇرالمىدۇ (161-163).
(پەرشتىلەر) ئېيتىدۇ: «بىزنىڭ ھەربىرىمىزنىڭ مۇئەييەن ئورنى بار (164). بىز ھەقىقەتەن (ئىبادەتتە) سەپ تارتىپ تۇرغۇچىلارمىز (165). بىز ھەقىقەتەن (الەغا) تەسبىھ ئېيتقۇچىلارمىز» (166).
ئۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفكارلىرى) ھەمىشە: «ئەگەر بىزدە بۇرۇنقىلارنىڭكىدەك (يەنى ئۆتكەنكى ئۆمەتلەرنىڭ كىتابلىرىدەك) بىر كىتاب بولسا ئىدى. ئەلۋەتتە، اللە نىڭ ئىخلاسمەن بەندىلىرى بولاتتۇق» دەيدۇ (167-169). ئۇلار ئۇنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلىشتى، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ (170). بىزنىڭ پەيغەمبەر بەندىلىرىمىز ھەقىقىدىكى سۆزلىرىمىز ئالدىنلا ئېيتىلغان (171).
ئۇلار چوقۇم نۇسرەت تاپقۇچىلاردۇر (172) بىزنىڭ قوشۇنىمىز چوقۇم غەلىبە قىلغۇچىلاردۇر (173).
ئۇلار (يەنى مەككە كۇفكارلىرى) دىن ۋاقىتلىق يۈز ئۆرۈپ تۇرغىن (174). ئۇلارنى (ئۇلارغا ئازاب نازىل بولغان چاغدا) كۆرگىن، ئۇلارمۇ ئۇزۇنغا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۆرىدۇ (175). ئۇلار ئازابىمىزنىڭ بالدۇر نازىل بولۇشىنى تەلەپ قىلمايدۇ؟ (176) ئازاب ئۇلارنىڭ ھويلىسىغا چۈشكەن چاغدا، ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئەتىگىنى نېمىدىگەن يامان! (177) ئۇلاردىن ۋاقىتلىق يۈز ئۆرۈپ تۇرغىن (178). ئۇلارنى (ئۇلارغا ئازاب نازىل بولغان چاغدا) كۆرگىن، ئۇلارمۇ ئۇزۇنغا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۆرىدۇ (179).
قۇدرەت ئىگىسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىكلىرىدىن پاكىتۇر (180). پەيغەمبەر-
لەرگە سالام بولسۇن! (181) جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (182)

38- سۈرە ساد

مەككەدە نازىل بولغان، 88 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ساد. شانلىق قۇرئان بىلەن قەسمەكى، (بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن مۇجىزىدۇر) (1).
بەلكى كاپىرلار ئىماندىن باش تارتماقتا ۋە (رەسۇلۇللەغا) مۇخالىپەتچىلىك قىلماقتا (2).
ئۇلاردىن ئىلگىرى (كۇفرى تۈپەيلىدىن) نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (ئازابىنى كۆرگەندە) پەرياد قىلدى، ھالبۇكى، (بۇ) قاچىدىغان ۋاقىت ئەمەس (3).

ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن بىر ئاگاھلاندۇر-
غۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلگەنلىكىگە ئۇلار
ھەيران قېلىشتى، كاپىرلار ئېيتتى: «بۇ بىر
يالغانچى سېھىرگەردۇر (4). ئۇ نۇرغۇن ئىلاھ-
لارنى بىر ئىلاھ قىلماقچىمۇ؟ بۇ ھەقىقەتەن
غەلىتە ئىش» (5). ئۇلارنىڭ (يەنى قۇرەيش-
نىڭ) كاتتىلىرى (سورۇنلىرىدىن) قوزغىلىپ
چىقىپ ئېيتتى: «سەلەر مېڭىلار، مەبۇدلىرىڭلارغا
ئىبادەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇڭلار، بۇ ھەقىقەتەن
(بىزدىن) ئىرادە قىلىنىدىغان بىر ئىش،
(يەنى مۇھەممەد سەلەرنى دىنىڭلاردىن تاندۇرۇپ،
سەلەرگە ئۆزىنىڭ ئۈستۈنلۈك قازىنىشىنى ئىرادە
قىلدۇ) (6). بۇنى بىز باشقا بىر دىندىن (يەنى
ناسارا دىنىدىكىلەردىن) ئاڭلىىدۇق، بۇ پەقەت
ئويدۇرمىدۇر (7). قۇرئان بىزگە نازىل بولماي
ئۇنىڭغا نازىل بولدىمۇ؟ بەلكى ئۇلار مېنىڭ
زىكرىم (يەنى قۇرئان) دىن شەكىلدۇر، بەلكى ئۇلار

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْفَاهُونَ هَذَا صِرٌّ
كِتَابٌ أَنْجَلِ اللَّهُ إِلَهُهَا وَإِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ۝
وَالطَّائِفُ الْبَاكِرُ مِمَّنْ أَنْ أَمْسُوا وَاصْبِرُوا عَلَى الْهَيْكَةِ إِنَّ هَذَا
لَشَيْءٌ تَرَادُّ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمَلِكَةِ الْأَخْيَرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا
اخْتِلَافٌ ۝ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا لَبِئْسَ مَا فِي شَيْءٍ مِنْ
ذِكْرٍ لِبَلٍ لَتَأْتِيَ وَقَوْعًا ۝ أَمْعَدُوا لَهُمْ خَزَائِنَ رَحْمَةِ
رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ۝ أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَا فَلْيَرَوْا إِلَى الْكُتُبِ ۝ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا
الْأَنْبِيَاءُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِئِنْ لَمْ يَدُورْ أَعْيُنُنَا
وَلَوْ دُورُ قَوْمٍ مَوَظِعُ بَلَدٍ ۝ وَلِيُذَكِّرَ الَّذِينَ لَمْ يَرْوَوْا
كُلَّ الْأَكْبَابِ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابٌ ۝ وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ
إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مِمَّا لَهَا مِنْ قَوَارِعَ ۝ وَقَالُوا لَئِنْ
عَجَّلْنَا لَكُنَّا أَكْبَلُ مِنْ يَوْمِ الْحِسَابِ ۝ اصْبِرْ عَلَى مَا
يَقُولُونَ وَادْكُرْ عِدَّتَنَا إِذْ دَاوَدْنَا الْبَنِي إِسْرَءِيلَ أَقَابَ ۝
إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحُن بِالْحَمْدِ وَالْأَشْرَارُ ۝

تېخى مېنىڭ ئازابىمنى تېتىغىنى يوق (8). ياكى ئۇلاردا غالب، ناھايىتى كەرمەلىك پەرۋەردى-
گارنىڭ رەھىمىتىنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ (9) ياكى ئۇلار ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ
ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھلىقىغا ئىگىمۇ؟ (ئەگەر ئۇلار ئىگە بولسا، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئاسمانغا
ئېلىپ چىقىدىغان) شوتلارغا چىقسۇن (10). ئۇلار (رەسۇلۇللاھقا قارشى) جامائەلەردىن ئۇيۇشقان
مەغلۇپ قىلىنىدىغان قوشۇندۇر (11). ئۇلاردىن (يەنى قۇرەيش مۇشرىكلىرىدىن) ئىلگىرى
نۇھ قەۋمى، ئاد قەۋمى ۋە قوزۇقلار ئىگىسى* پىرئەۋن قەۋمى (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار
قىلدى (12). سەمۇد قەۋمى، لۇت قەۋمى ۋە ئەيىكلىكلەر (يەنى شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمى) مۇ
(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلدى)، ئەنە شۇلار (پەيغەمبەرلەرگە قارشى ئۇيۇشقان) جامائەلەر
ئىدى (13). ئۇلار (يەنى جامائەلەر) دىن پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىمىغان بىرىمۇ يوق، شۇنىڭ
ئۈچۈن ئۇلارغا مېنىڭ ئازابىم تېگىشلىك بولدى (14). بۇلار (يەنى مەككە مۇشرىكلىرى)
پەقەت بىر ئاۋاز (يەنى بىرىنچى قېتىملىق سۇر) نىلا كۈتىدۇ، ئۇ قايتىلانمايدۇ (15).
ئۇلار (مەسخىرە قىلىش يولى بىلەن): «پەرۋەردىگارىمىز! (سەن بىزگە ئازابىتىن ۋەدە
قىلغان) نېسىۋىسىنى بىزگە بالدۇرراق - قىيامەت كۈنىدىن ئىلگىرى بەرگىن» دېيىشتى (16).
ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، (دىندا) كۈچلۈك بەندىمىز داۋۇدنى ئەسلىگىن، ئۇ
ھەقىقەتەن اللەغا ئىتائەت قىلغۇچى ئىدى (17). بىز ھەقىقەتەن تاغلارنى (داۋۇدقا)
بويۇندۇرۇپ بەردۇق، ئۇلار داۋۇد بىلەن ئەتىگىنى - ئاخشىنى تەسبىھ ئېيتاتتى (18).

* پىرئەۋن جازالىماقچى بولغان كىشىنى قول - پۇتلىرىدىن تۆت قوزۇققا باغلاپ قىناپ ئۆلتۈرەتتى،
شۇڭا ئۇ قوزۇقلار ئىگىسى دەپ نام ئالغان.

قۇشلارنىمۇ ئۇنىڭغا بويىسۇلدۇرۇپ بەردۇق، ئۇلارمۇ (تەرەپ-تەرەپتىن) توپىلىنىپ، داۋۇد بىلەن بىللە تەسبە ئېيتاتتى، (تاغلارنىڭ، قۇشلار-نىڭ) ھەممىسى اللەغا ئىنائەت قىلغۇچىدۇر (19). داۋۇدنىڭ سەلتەنىتىنى كۈچەيتتۇق، ئۇنىڭغا ھېكمەت ۋە (ھەممە ئادەم چۈشىنىدىغان) روشەن سۆز-ئىبارىلەرنى ئاتا قىلدۇق (20). (ئى مۇھەممەد!) دەۋا قىلغۇچىلارنىڭ قىسسىسى ساڭا يەتتىمۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (داۋۇد ئىبادەت قىلىۋاتقان) مەسجىدنىڭ تېمىدىن ئارتە-لىپ چۈشۈشتى (21). ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار داۋۇد-نىڭ يېنىغا كىردى. داۋۇد ئۇلاردىن قورقتى، ئۇلار (داۋۇدقا): «قورقمىغىن، بىز بىرىمىز-بىرىمىزگە چېقىلغان ئىككى دەۋاگەرمىز، بىزنىڭ ئارىمىزدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلغىن، ناھەق

وَالظَّالِمُونَ كُلٌّ لَّهِ آوَابٌ ۖ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخِطَابِ ۚ وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْغَصَمِ إِذْ سَوَّوْنَا لِلْغُرَابِ بِطْنًا مَلَأَ دَاوُدَ قَفْزَهُ مِنْهُمْ فَأَلْوَا لِحْفَتَ حَصَمٍ يَحْيَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَخْلَمُوا بَيْنَنَا يَحْيَى وَلَا يَشْطُطُّ وَهَذَا إِلَى سَوَاءِ الصَّوْطِ ۚ إِنَّ هَذَا لَخَبْرٌ كَلِمَةٍ تَسْمَعُونَ نَجْمَهُ قَوْلٍ نَجْمَةٌ وَاجِدَةٌ ۖ فَقَالَ الْفِيلَيْنِهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ۚ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُوءٍ لِّغَيْبِكَ لِإِلَى يُعَاجِلُ عِرَاقٌ كَيْفَ تَقُولُ الْخُلَافَاءُ لَكُنْ يُغْفَرُ لَكُمْ عَلَى بَعْضِ الْأَذْيَانِ ۚ آمَنُوا وَعَبَادُوا الصَّالِحِينَ وَفِيلٌ نَّاهُمْ وَكَلَنَ دَاوُدُ أَمَانَتَهُ فَاسْتَقْفَرْنَاهُ وَنَزَّلْنَا كَلِمًا وَآتَيْنَاهُ الْفَقْرَ نَالَهُ ذَلِكَ وَلَوْلَا لَهْ عِندَنَا لُزْلُهُ ۚ وَحَسَنَ مَا لِي ۚ يٰدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّ الْأَذْيَانَ يَفْضُلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَوْمَ الْحِسَابِ ۚ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِآيَةٍ ۚ ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا قَوْلِي لِلَّذِينَ كَفَرُوا لَمِنَ النَّارِ ۖ

ھۆكۈم چىقارمىغىن، بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن» دېدى (22). (ئۇلارنىڭ بىرى) «شۈبھىسىزكى، مېنىڭ بۇ قېرىندىشىمنىڭ 99 ساغلىقى بار، مېنىڭ بىر ساغلىقىم بار، قېرىندە-شىم ئۇ بىر ساغلىقىنىمۇ ماڭا بەرگىن دەيدۇ، (ئارىمىزدا بۇ توغرۇلۇق مۇنازىرە بولۇپ) ئۇ مېنى سۆزدە يېڭىپ قويدى» دېدى (23). داۋۇد ئېيتتى: «ئۇ سېنىڭ ساغلىقىنى ئۆزىنىڭ ساغلىقىغا قوشۇۋېلىشنى تەلەپ قىلىپ راستلا سېنى بوزەك قىلىتۇ، نۇرغۇن شېرىك-لەر (يەنى دوستلار)، شۈبھىسىزكى، بىر-بىرىگە چېقىلىدۇ، پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارلا (بىر-بىرىگە چېقىلمايدۇ) بۇلار ئازدۇر». داۋۇد بىزنىڭ ئۇنى سىنىغانلىقىمىزنى بىلدى. پەرۋەردىگارىدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلدى، سەجدىگە باردى. (اللەغا) تەۋبە قىلدى (24). بىز ئۇنىڭ خانالىقىنى ئەپۇ قىلدۇق، ئۇ بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ئەلۋەتتە يېقىنلىققا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولىدۇ (25). ئى داۋۇد! سېنى بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدە خەلىپە قىلدۇق، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقارغىن، نەپسى خاھىشقا ئەگەشمىگىنكى، ئۇ سېنى اللەنىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ، اللەنىڭ يولىدىن ئازغانلار ھېساب كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) نى ئۇنتۇغانلىقلىرى ئۈچۈن ھەقىقەتەن قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (26). ئاسماننى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنى بىكار ياراتىدۇق، ئۇ (يەنى) ئۇلارنى بىكار يارىتىلغان دەپ قاراش) كاپىرلارنىڭ گۇمانىدۇر، كاپىرلارغا دوزاخنى ۋاي! (27)

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار بىلەن ئوخشاش قىلامدۇق؟ ياكى تەقۋادارلارنى فاجىرلارغا ئوخشاش قىلامدۇق؟ (28) (بۇ) ئۇلارنىڭ ئايەتلەرنى تەپەككۈر قىلىشلىرى ئۈچۈن، ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ ۋەز-نەسىھەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن بىز ساڭا نازىل قىلغان مۇبارەك كىتابتۇر (29). بىز داۋۇدقا سۈلەيماننى ئانا قىلدۇق، سۈلەيمان نېمىدېگەن ياخشى بەندە! ئۇ (الله غا) ھەقىقەتەن ئىتائەت قىلغۇچى ئىدى (30). ئۆز ۋاقتىدا كەچقۇ-رۇنلۇقى ئۇنىڭغا ياخشى يۈگۈرۈك ئاتلار توغرى-لاندى (31). سۈلەيمان ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن ئاتلارنى پەرۋەردىگارىمنى ئەسلىش ئۈچۈن ياخشى كۆردۈم، ئۇلار (كۆزۈمدىن) غايىب بولغۇچە (ئۇلارنى كۆزدىن كۆچۈرۈش بىلەن بولدۇم)» (32). سۈلەيمان ئېيتتى: «ئاتلارنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار». (ئاتلار ئېلىپ كېلىنگەندىن كېيىن) سۈلەيمان ئۇلارنىڭ پاچاقلىرىنى، بويۇن-لىرىنى سىلاشقا باشلىدى (33). بىز ھەقىقەتەن

سۈلەيماننى سىندۇق، ئۇنىڭ تەختى ئۈستىگە بىر جەسەتنى تاشلىدۇق، ئاندىن ئۇ (بۇنىڭ سىناق ئىكەنلىكىنى بىلىپ) تەۋبە قىلدى (34). سۈلەيمان ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! ماڭا مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا مەندىن كېيىن (مەندىن باشقا) ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشاھلىقنى ئانا قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن كۆپ ئاتا قىلغۇچىسەن» (35). بىز سۈلەيمانغا شامانى بويىۋىندۇرۇپ بەردۇق. شامال سۈلەيماننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئۇ خالىغان تەرەپكە لەرزىان ماڭاتتى (36) ھەمدە ئۇنىڭغا (كاتتا بىنالارنى سالالايدىغان) قۇرغۇچى ۋە (دېڭىزلارغا چۆكۈپ ئۈنچە-مارجانلارنى ئېلىپ چىقالايدىغان) غەۋۋاس شەيتانلارنى بويىۋىندۇرۇپ بەردۇق (37). يەنە نۇرغۇن شەيتانلارغا ئىشكەل سېلىنغاندۇر (38). (بىز سۈلەيمانغا ئېيتتۇقكى) «بۇ بىزنىڭ (ساڭا بەرگەن كەڭ) ئاتايمىز، (ئۇنىڭدىن سەن خالىغان كىشىگە) بەرگىن، ياكى بەرمىگىن، (بۇ ھەقتە سەندىن) ھېساب ئېلىن-مايدۇ» (39). ئۇ بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقەتەن يېقىنلىققا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولدى (40). بەندىمىز ئەيىۋىنى ئەسلىگىن، ئۇ ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىغا (ئىلتىجا قىلىپ): «شەيتان ماڭا ھەقىقەتەن جاپا-مۇشەققەت ۋە ئازاب يەتكۈزدى» دەپ ئىزاھ قىلدى (41). ئۇنىڭغا: «پۇتۇڭ بىلەن يەرنى تەپكىن» دېدۇق، ئۇ پۇتى بىلەن يەرنى تېپىۋىدى، سۈزۈك بىر بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى. (بىز ئۇنىڭغا) «بۇ يۇيۇنسىمۇ بولىدىغان، ئىچىمۇ بولىدىغان سوغۇق سۇدۇر» (دېدۇق) (42). بىز ئۇنىڭ (كېسەل ۋاقتىدا ھادىسگە ئۇچراپ يوق بولغان) ئەھلى-ئەۋلادىنى (يېڭىدىن) بەردۇق، ئۇلار بىلەن بىللە بىر باراۋەر ئارتۇق بە-دۇق، (بۇ) بىزنىڭ نازىل قىلغان رەھىمىتىمىزدۇر، ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (43).

أَمْ جَعَلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ الْغَيْرِيْنَ فِي الْأَرْضِ
أَمْ جَعَلَ الشَّقِيْنَ كَالْعَاقِلِ ۚ كَيْفَ أَتَيْنَاهُ إِلَيْكَ مُبْرَكِ
لَيْلَ بَرِّوَالَيْتِهِ وَلَيْتَدَّكُرُوا الْأَلْبَابِ ۚ وَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ
فَعَمَّ الْعِبَادَ إِنَّهُ آوَاكِ ۚ إِذْ عَرَّضْنَا عَلَيْهِ بِالْعَجَبِ الصُّفْهَاتِ
الْحَيَاةَ ۚ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عِنْ ذِكْرِ رَبِّي حَقِّ
تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ۚ رُوحًا مِّنْ قَطْفَقٍ مِّسْحًا يَا لَشَوْقِ وَ
الرَّغْنَانِ ۚ وَلَقَدْ قَنَّا سُلَيْمَانَ وَالْقَبَائِلَ كَرِيْمًا ۚ جَسَدًا
أَتَابَ ۚ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مَلِكًا إِنِّي أَخْشَى الْوَحْدَ مِنْ
يَعْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ۚ فَهَبْنَا لَهُ الْبَرِّ الْخَيْرَ بِأَمْرِ
رَحْمَةً حَيْثُ أَصَابَ ۚ وَالشَّيْطَانِ كُلِّ بَنَاءٍ وَعَوَاصِ ۚ وَالْآخِرِينَ
مَقَرِّبِينَ فِي الْأَفْصَادِ ۚ هَذَا عَطَاؤُنَا أَتَا مَن أَوَّاهَا
جَسَدِ ۚ وَإِنْ لَّهْ عِندَنَا نَزْلٌ وَمِنْ بَابِ ۚ وَادِّعْ بَدَنًا
أَلْوَبِ ۚ إِذْ نَادَى رَبَّهُ إِنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابِ ۚ
أَرْضِ بِرَحْمَتِكَ هَذَا مَغْفِلٌ لِّبَارِئٍ وَشَرَّابِ ۚ وَهَبْنَا لَهُ
أَهْلَهُ وَبَنَاتَهُمْ مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَكُرِّي لَوْلَى الْأَلْبَابِ ۚ

«ئۇنىڭغا» «قولۇڭ بىلەن بىر باغلام چۆپنى ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن (ئايالىڭنى) ئۇرغىن*، قەسىمىڭنى بۇز-مىغىن» (دېدۇق). بىز ئەيىۋىنى ھەقىقەتەن سەۋرچان بايقىدۇق، ئۇ نېمىدېگەن ئوبدان بەندە! ھەقىقەتەن ئۇ (اللەغا) تەۋبە بىلەن يۈزلەنگۈچىدۇر (44). ئىبادەتتە كۈچلۈك، (دېندە) بەسىرەتلىك بەندىلىرىد-مىز ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە يەئقۇبنى ئەسلىگىن (45). ئۇلارنى بىز پاك-خىسلەتلىك، ئاخىرەتنى ئەسلەپ تۇرىدىغان سەمىمىي كىشىلەر قىلدۇق (46). ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقەتەن ئالاھىدە تاللا-غان كىشىلەردۇر، ھەقىقەتەن ياخشى كىشىلەر-دۇر (47). ئىسائىلنى، ئىلىيەسنى ۋە زۇلكىفلىنى ئەسلىگىن، (ئۇلارنىڭ) ھەممىسى ياخشىلاردىن-دۇر (48). بۇ ۋەز-نەسىھەتتۇر، تەقۋادارلارغا ئەلۋەتتە ياخشى ئاقىۋەت بار (49). (ئۇ) تۇرالغۇ بولغان جەننەتلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارغا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئۈچۈقتۇر (50). ئۇلار جەننەتلەردە

تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە نۇرغۇن مېۋىلەرنى، نۇرغۇن شارابىلارنى تەلەپ قىلىپ (ئەكەلدۈرۈپ) تۇرىدۇ (51). ئۇلارنىڭ يانلىرىدا ئەرلىرىدىن غەيرىگە كۆز سالمايدىغان، ياش قۇرامى ئوخشاش جۈپتىلىرى بولىدۇ (52). بۇ سىلەرگە قىيامەت كۈنىدە ۋەدە قىلىنغان نېمەت-تۇر (53). بۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئاتاىمىزدۇركى، ئۇ ھەرگىز تۈگىمەيدۇ (54). بۇ (ھەقىقەتتۇر)، كاپىرلارنىڭ (ئاخىرەتتە بولىدىغان جايى) ھەقىقەتەن ئەڭ يامان جايدۇر (55). ئۇ جەھەننەم-دۇر، ئۇلار جەھەننەمگە كىرىدۇ، ئۇ نېمىدېگەن يامان جاي! (56) بۇ (كۆيدۈرگۈچى) قىزىق سۇدۇر، قان-يىرىگدۇر، ئۇلار بۇنى تېتىسۇن (57). يەنە (ئۇلارغا) مۇشۇ خىلدىكى باشقا تۈرلۈك ئازابلار بار (58). (ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن دوزاخقا كىرگەن چاغدا، ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە ئېيتىلىدۇ) «بۇ جامائە سىلەر بىلەن بىرگە كىرگۈچىدۇر». (ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئېيتىدۇ) «ئۇلار قارشى ئېلىن-مايدۇ، ئۇلار چوقۇم (بىزگە ئوخشاش) ئازابىنى تېتىغۇچىدۇر» (59). ئەگەشكۈچىلەر ئېيتىدۇ: «بەلكى سىلەر قارشى ئېلىنمايسىلەر، سىلەر ئازابىنى بىزگە ئېلىپ كەلدىڭلار (يەنى بىزنى ئازدۇرۇپ دوزاخقا كىرىشىمىزگە سەۋەبچى بولدۇڭلار)، بۇ نېمىدېگەن يامان جاي!» (60) ئۇلار (يەنى ئەگەشكۈچىلەر): «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە بۇ ئازابىنى ئېلىپ كەلگەن ئادەمگە دوزاخ ئازابىنى ئىككى ھەسسە زىيادە قىلغىن» دەيدۇ (61). ئۇلار (يەنى كاپىرلارنىڭ كاتتىباشلىرى) ئېيتىدۇ: «بىز (دۇنيادىكى چاغدا) يامانلاردىن ھېسابلايدىغان ئادەملەرنى (يەنى مۆمىنلەرنى) (دوزاختا) كۆرمەيمىزغۇ؟ (62)

* ئەيىۋۇب ئايالىنى 100 دەررە ئۇرۇشقا قەسەم قىلغان ئىدى.

وَحَدَّيْكَ ضَعْفًا فَاصْرَبْ بِهِ وَلَا تَحْتَسِبْ أَنَّكَ وَجَدْتَهُ صَابِرًا
يَعْمَلُ الْعِبَادَةَ أَتَابًا ۝ وَإِذْ يُعَذِّبُكَ بِأَنْزِيلِهِ وَاسْمُكَ يُنَادِيكَ
أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ ۝ إِنَّكَ أَخْلَصْتَهُمْ بِخَالَصَةِ ذِكْرِ الْكَلَامِ
وَأَنْتُمْ عِنْدَ الْوَلِيِّ الْمُصْطَفَيْنِ الْخَيْرِ ۝ وَأَذْكُرْ اسْمِيْلَ وَ
الْيَسَعَ وَذَكَرَ الْكُفْلَ وَكُلٌّ مِنَ الْخَيْرِ ۝ هَذَا ذِكْرُ وَرَثَةِ
الْمُنْتَقِينَ لِحَسَنِ أَبِي ۝ جَدَّبَ عَدْنٌ مُفْتَحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابَ ۝
مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِخَالَصَةِ كَثِيرَةٍ مِّنْ رَبِّ ۝
وَعِنْدَهُمْ قُصُورُ الطَّرِيقِ أَتَابًا ۝ هَذَا مَا تَدْعُونَ لَوْلَا
الْحِسَابُ ۝ إِنَّ هَذَا الْبَرْزَخُ مَا لَكُمْ مِنْ تَقْدِيرٍ ۝ هَذَا حُورٌ
لِّلْمُتَّقِينَ لَمْ يَمْلَأْ بِهِمْ يَصْلَوْنَهَا فَيَمْسُكُوا أَبْهَادًا ۝ هَذَا
فَلْيَدْعُوا قَوْمَهُمْ وَعَشَائِهِمْ وَأَعْرَافَهُمْ شَكْلُهُ أَزْوَاجٌ ۝ هَذَا
قَوْمٌ مُّفْتَحُونَ مَعَهُ لَأَمْرًا يَجْعَلُهُمْ سَالُوا النَّارَ ۝ قَالُوا
بَلْ أَنْتُمْ لَأَمْرًا يَكُونُ أَنْتُمْ قَدْ مُمَوِّدُوا لَنَا فَيَمْسُكُوا الْقُرَى ۝
قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدْ مَلَأَ هَذَا أَرْضَهُ عَذَابًا يَضَعُ لِي النَّارَ ۝
وَقَالُوا مَا لَنَا لَنَارِي رَجَا لَأَنْتُمْ نَعْدُهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ۝

ئۇلارنى بىز (دۇنيادىكى چاغدا) مەسخىرە قىلات-
تۇقۇمۇ؟ ياكى ئۇلاردىن كۆزلەر ئېغىپ كەتتىمۇ؟
(يەنى ياكى ئۇلار دوزاختا بىز بىلەن بىللە تۇرسىمۇ
كۆرمەيۋاتامدۇ؟) (63). ئەھلى دوزاخنىڭ بۇ
رەۋىشتە ئۆزئارا چاڭچاللىشى چوقۇمدۇر (64).
(ئى مۇھەممەد! مەككە كاپىرلىرىغا ئېيتقىنىكى،
«مەن پەقەت بىر ئاگاھلاندىرغۇچىمەن، غالب
بىر اللە دىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر» (65). (ئۇ
اللە) ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ
ئارىسىدىكى شەيىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، غالب-
تۇر. (ئۆزى خالىغان بەندىلەرنى) ناھايىتى مە-
پىرەت قىلغۇچىدۇر» (66). (ئۇلارغا) ئېيتقىنىكى،
«ئۇ (يەنى اللە نىڭ بىرلىكىگە دەۋەت قىلغۇچى
پەيغەمبەر ئىكەنلىكىم) چوڭ خەۋەردۇر (67). سىلەر
ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپسىلەر (68). پەرىشتىلەر (ئادەم
ئەلەيھىسسالام توغرىسىدا) مۇنازىرىلىشىۋاتقان

چاغدا، مەن ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى بىلىمەيتتىم (69). ماڭا پەقەت ۋەھىي قىلىنىدۇكى، مەن روشەن بىر
ئاگاھلاندىرغۇچىمەن» (70). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ پەرىشتىلەرگە ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن
لايدىن بىر ئادەم يارىتىمەن (71). ئۇنى مەن راۋۇرۇس ياراتقان (يەنى ئۇنى يارىتىپ سۈرەتكە كىر-
گۈزۈپ، ئەزالىرىنى تولۇق، مۇكەممەل ئىنسان ھالىتىگە كەلتۈرگەن) ۋە ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەن
ۋاقتىمدا ئۇنىڭغا سەجدە قىلغۇلار» (72). پەرىشتىلەرنىڭ بىرىمۇ قالماي، ھەممىسى (ئادەم ئەلەي-
ھىسسالامغا) سەجدە قىلدى (73). پەقەت ئىبلىسلا بويۇنتاۋلىق قىلدى، ئۇ كاپىرلاردىن بولۇپ كەت-
تى (74). اللە ئېيتتى: «ئى ئىبلىس! مەن ئۆز قولىم بىلەن ياراتقان ئىنسانغا سەجدە قىلىشتىن ساڭا
نېمە توسقۇنلۇق قىلدى (ئۇنىڭغا سەجدە قىلماسلىقىڭ تەكەببۇرلۇق قىلغانلىقىڭدىنمۇ؟ ياكى يۇقىرى
مەرتىۋىلىكلەردىن بولغانلىقىڭدىنمۇ؟» (75) ئىبلىس: «مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق، مېنى ئوتتىن ياراتتىڭ،
ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ» دېدى (76). اللە: «سەن جەننەتتىن يوقال! سەن ھەقىقەتەن قوغلاندى بول-
دۇڭ، ساڭا ھەقىقەتەن قىيامەتكىچە مېنىڭ لەنتىم بولسۇن» دېدى (77-78). ئىبلىس: «پەرۋەردىگا-
رىم! ماڭا (خالايق) تىرىلدۈرۈلدىغان كۈن (يەنى قىيامەت) گىچە مۆھلەت بەرسەڭ (يەنى مېنى ھايات
قالدۇرساڭ)» دېدى (79). اللە: «جەزمەن ساڭا مەلۇم ۋاقىتقىچە مۆھلەت بېرىلىدۇ» دېدى (80-81).
ئىبلىس ئېيتتى: «ئىززىتىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى چوقۇم ئازدۇرىمەن (82).

أَتَذَكَّرُ لَهُمْ يَوْمَئِذٍ آتَمَزَعْتَ عَنْهُمْ الْأَبْصَارَ إِن ذَٰلِكَ لَحَقِي
تَحَاكُمُ أَهْلِ النَّارِ قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِّنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ
الْوَّاحِدُ الْقَهَّارُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ
الْغَفَّارُ قُلْ هُوَ يَتَوَّأ عَظِيمٌ أَن تَمُوتَ عَنْهُ مَعْصُرُونَ مَا
كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَتَخَفُونَ إِن يُوتَى
إِلَّا إِلَٰهًا أَنَا تَزِيدُ مَزِيدٌ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلِكَةِ إِنِّي
جَاعِلٌ فِي مَكَانِ طِينٍ وَأَفَاسُوتِيَّةَ وَتَغَفُّ فِيهِ مِنْ زُفَى
تَقَعُّوَالَهُ لِيَجْزِيَنَّهُ سَجْدَ الْمَلِكَةِ لَكُلِّهِمْ أَجْعُونَ إِلَّا
إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ قَالَ يٰإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ
أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيدِي اسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ
الْعَالِينَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ
مِن طِينٍ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَاتَّكُفُ بِرِجْلَيْكَ وَإِنَّ عَلَيْكَ
لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ
يُعْصُونَ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ إِلَى يَوْمِ
الْوَعْدِ الْعَلِيمِ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمَا أَجْمَعِينَ

ئۇلاردىن پەقەت تاللانغان بەندىلىرىگىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرالمىيەن)» (83).
 اللە ئېيتتى: «مېنىڭ سۆزۈم ھەقتۇر، مەن ھەقىنى سۆزلەيمەن» (84). سەن بىلەن ۋە ئۇلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرنىڭ ھەممىسى بىلەن چوقۇم جەھەننەم نى توشقۇزىمەن» (85) ئېيتقىنى، «(اللە تەرىپىدىن كەلگەن ۋەھىينى) تەبلىغ قىلغانلىقىغا سىلەردىن ھېچ ھەق تەلەپ قىلمايمەن، مەن (قۇرئاننى) ئىپتىرا قىلغۇچىلاردىن (يەنى يالغاندىن توقۇغۇچى-لاردىن) ئەمەسمەن» (86). قۇرئان پەقەت جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (87). بىر مۇددەتتىن كېيىن ئۇنىڭ راستلىقىنى چوقۇم بىلىسلەر» (88).

39- سۈرە زۇمەر

مەككىدە نازىل بولغان، 75 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇ كىتاب غالىب ، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (1).
 ساڭا بىز (بۇ) كىتابنى ھەقىقەتەن ھەق بىلەن (يەنى ھەقىقەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا) نازىل قىلدۇق، دىنىڭنى شېرىكتىن (ۋە رىيادىن) ساپ قىلغىنىڭ ھالدا اللە غا ئىبادەت قىلغىن (2).
 بىلىڭلاركى، (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ دىن اللە غا خاستۇر، اللە نى قويۇپ بۇتلارنى ھىمايىچى قىلىۋالغانلار: «بىزنىڭ ئۇلارغا چوقۇنۇشىمىز پەقەت ئۇلارنىڭ بىزنى اللە غا يېقىنلاشتۇرۇشى ئۈچۈندۇر» (دەيدۇ). اللە ھەقىقەتەن (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن يالغانچىنى، (اللەنىڭ نېپەتلىرىگە) كۈفرىلىق قىلغۇچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ (3). ئەگەر اللە بالا تۇتۇشنى خالسا ئىدى، ئەلۋەتتە، مەخلۇقات ئىچىدىن خالغانىنى ئىختىيار قىلاتتى، اللە (بالا تۇتۇشتىن) پاكىتۇر، ئۇ غالىب بىر اللەدۇر (4). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ئاساسدا ياراتتى. اللە كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزدۇ ۋە كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزدۇ، اللە كۈن بىلەن ئاينى (بەندىلەرنىڭ مەنپەئەتىگە) بويسۇندۇرۇپ بەردى، ئۇلارنىڭ ھەربىرى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە (يەنى قىيامەتكىچە ئۆز ئوقىدا) سەير قىلدۇ، بىلىڭلاركى، ئۇ (يەنى اللە ئۆز ئىشىدا) غالىبتۇر. (بەندىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى) تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (5).

ئېيتقنكى، «مەن دىننى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم» (11) ھەمدە (بۇ ئومەتنىڭ ئىچىدە) مۇسۇل-
خانىلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم» (12). ئېيتقىن-
كى، «ئەگەر مەن پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلسام،
شۈبھىسىزكى، بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىدىن قورقمەن
(يەنى اللەنىڭ ئەمرىگە ئاسىيلىق قىلسام، قىيامەت
كۈنى ئۇنىڭ مېنى جەھەننەم ئۆتى بىلەن ئازابلىشىدىن
قورقمەن)» (13). ئېيتقنكى، «دىنىمنى (شېرىكتىن
ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت
قىلىمەن» (14). سىلەر اللەدىن باشقا خالىغىنىڭلارغا
ئىبادەت قىلىڭلار!» ئېيتقنكى، «قىيامەت كۈنى
ئۆزلىرىنى ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنى زىيان تارتقۇزغۇچىلار
قاتتىق زىيان تارتقۇچىلاردۇر، بىلىڭلاركى، ئەنە
شۇ روشەن زىياندۇر» (15). ئۇلارنى ئۈستىدىنمۇ

اللہ كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن كەڭ قىلغان، پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى ئۈستىدە بولغان ئادەم (دىلى كور ئادەم بىلەن) ئوخشاشمۇ؟ اللہ نىڭ زىكرىنى تەرك ئەتكەنلىكتىن دىللىرى قېتىپ كەتكەنلەرگە ۋاي! ئەنە شۇلار روشەن گۇمراھلىقتىدۇر (22). اللہ سۆزلەرنىڭ ئەڭ چىرايلىقى بولغان قۇرئاننى نازىل قىلدى. (پاساھەتتە، بالاغەتتە) ئۇنىڭ بەزىسى بەزىسىگە ئوخشاپ كېتىدۇ، (ۋەز-نەسەپتەر، ئەم-كاملار، قىسسەلەر ئۇنىڭدا) تەكرارلىنىدۇ، (قۇرئاندىكى ئازاب ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا) پەر-ۋەردىگارىدىن قورقىدىغان كىشىلەرنىڭ بەدەنلىرى تىترەيدۇ، ئاندىن اللەنىڭ زىكرى ئۈچۈن (يەنى اللەنىڭ رەھىمىتى، مەغپىرىتىگە دائىر ئايەتلەر تىلا-ۋەت قىلىنغان چاغدا)، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرى ۋە دىللەر-رى يۇمشاپ (ئارام تاپىدۇ)، ئەنە شۇ (يەنى قۇرئان) اللەنىڭ ھىدايتىدۇركى، ئۇنىڭ بىلەن (اللە) خال-

اٰمَنَ سَرَّ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِّلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُوْرٍ مِّنْ رَّيٍّ قَوِيْلٍ
لِّلْقِيَمَةِ قُلُوْبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ فِيْ صُلٰىبٍ نَّبِيِّىٓ ۝ اَللّٰهُ
نَزَّلَ اَحْسَنَ الْحَدِيْثِ كِتٰبًا مِّنْ اَمَّا ثَنٰىيْ تَقْسِيْمُهُ جُلُوْدُ
اَلَّذِيْنَ يَحْتَوُوْنَ رَكْعَةً ثُمَّ يَتْلُوْنَ جُلُوْدَهُمْ وَقُلُوْبُهُمْ اِلٰى ذِكْرِ
اللّٰهِ ذٰلِكَ هٰذَا اللّٰهُ يَهْدِيْ يَدَ مَنْ يَّشَآءُ وَمَنْ يَّضِلِلْ اللّٰهُ
فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝ اَمَّا نَّ يَتَّقِيْ يَوْجُهُ سُوْءَ الْعَذَابِ يَوْمَ
الْقِيَمَةِ وَقِيلَ لِّلْغٰلِيِيْنَ ذُوْا اَمَّا كُنْتُمْ تَلْعَبُوْنَ ۝ كَذٰبَ
اَلَّذِيْنَ مِّنْ قَلْبِهِمْ قٰتَلَةٌ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ اَلَيْسُوْنَ ۝
فَاَذَا قَهُمُ اللّٰهُ الْخٰزِيْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ
اَكْبَرُ لَوْ كُنَّا نَعْلَمُوْنَ ۝ وَلَقَدْ خَرَعْنَا لِبٰلِئٰسٍ فِيْ هٰذَا
الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ۝ قُرْاٰنًا رَّيًّا غَيْرِ
ذٰلِكَ حِجَابٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ ۝ غَرَبَ اللّٰهُ مَخْلٰٓءَ رَجُلًا فَيَتَّخِذُ
نُجُوْمًا مِّنْ اَكْوَافِهِمْ رَضٰٓا سَلٰمًا لِّلرَّحِيْلِ كُلِّ يَتَّخِذُ مَثَلًا
اَلْحَدِيْثَ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ اِنَّا كُنَّا مِيْثَ وَرَآءَهُمْ
مِّيْنُوْنَ ۝ ثُمَّ اَنَّا كُنَّا يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكَ تَخْتَصِمُوْنَ ۝

غان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ، اللە ئازدۇرغان ئادەمگە ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ (23). قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابنى يۈزى بىلەن مۇداپىئە قىلىدىغان ئادەم (ئازابقا دۇچار بولمايدىغان ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟)، زالىملارغا (يەنى كاپىرلارغا): «قىلغان گۇناھلىرىڭلارنىڭ جازاسىنى تېتىڭلار» (دېيىلىدۇ) (24). ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (ئۆمەت)لەر (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلدى، ئويلىمىغان يەردىن ئۇلارغا ئازاب كەلدى (25). اللە ئۇلارغا بۇ دۇنيادا خارلىقنىڭ (تەمنى) تېتىتى، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ بۈيۈكتۇر، ئۇلار (ئاخىرەتنىڭ ئازابىنى) بىلە ئىدى (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلمايتتى) (26). بىز كىشىلەرنى ۋەز-نەسەت ئالسۇن دەپ، بۇ قۇرئاندا ئۇلارغا تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق (27). قۇرئان ئەرەبچىدۇر، ئەگرىلىك-تىن خالىدۇر، ئۈمىدىكى، ئۇلار (قۇرئاننىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ كۆڭلىدىن) ساقلاڭى (28). اللە (سىلەرگە مۇنداق) بىر مىسالنى كەلتۈرىدۇ: بىر قۇل بولۇپ، ئۇنىڭغا (ئىشقا سېلىشنى) تالىشىدىغان نۇرغۇن خوجايىنلار ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ (بىرسى بۇ ئىشقا، بىرسى ئۇ ئىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇ كىمنى رازى قىلىشنى بىلەلمەي قالىدۇ)، يەنە بىر قۇل بولۇپ، ئۇ بىر ئادەمگىلا خاستۇر، بۇ ئىككى قۇل (يەنى ئۇنىڭ ئەھۋالى) باراۋرمۇ؟ جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر! بەلكى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (29). سەن ھەقىقەتەن ئۆلىسەن، ئۇلارمۇ ھەقىقەتەن ئۆلىدۇ (30). ئاندىن كېيىن سىلەر قىيامەت كۈنى پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىدا بىر-بىرىڭلار بىلەن دەۋا قىلىشىلەر (31).

(يڭىرمە تۆتىنچى پارە)

الله غايالىغانى چاپلىغان، نازىل بولغان راست سۆزنى
(يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم
كىشى بارمۇ؟ جەھەننەمدە كاپىرلارغا ئورۇن يوقمۇ؟ (32)
راست سۆز (يەنى قۇرئان) نى ئېلىپ كەلگەن
كىشى ۋە ئۇنى ئېتىراپ قىلغان كىشىلەر — ئەنە
شۇلار تەقۋادارلاردۇر (33). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ
دەرگاھىدا ئۆزلىرى خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن
بولىدۇ، ئەنە شۇ ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ
مۇكاپاتىدۇر (34). الله ئۇلارنىڭ ئەڭ يامان ئەمەل-
لىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇلارغا قىلغان ئەڭ ياخشى

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالْحَقِّ
إِذْ جَاءَهُ الْكِتَابُ فِي جَهَنَّمَ مَقُوتٍ لِّلْكَافِرِينَ ۝ وَالَّذِي جَاءَهُ
بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ۝ لَهُمْ مَا
يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ۝ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ
عَنْهُمْ أَسْمَاءَ الَّذِينَ وَعَدُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ
الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّتُكَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ دُونِهِ ۝ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝
وَمَنْ يُهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ ۝ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ
ذِي انْتِقَامٍ ۝ وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ لِيَقُولُنَّ اللَّهُ ۝ قُلْ أَسْرَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَافِعَاتُ
صُورِهِ ۚ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ ۚ قُلْ
حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ۝ قُلْ لَیْقَوْمٍ
اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ
مَنْ يَأْتِ بِعَدَابٍ عَلَى الْمُحْسِنِينَ وَجَحِلٌ عَلَيْهِمْ عَدَابٌ مُّقِيمٌ ۝

ئەمەللىرى بويىچە ساۋاب بېرىدۇ (35). الله بەندىسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى
قوغداشقا ۋە ئۇنىڭغا ياردەم بېرىشكە) يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ ئۇلار سېنى الله دىن باشقا
مەبۇدلار بىلەن قورقۇتىدۇ، الله گۇمراھ قىلغان ئادەمنى ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى
بولمايدۇ (36). الله ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئازدۇرغۇچى بولمايدۇ، الله غالىب،
(دۈشمەنلىرىنى) جازالىغۇچى ئەمەسمۇ؟ (37) ئەگەر ئۇلاردىن: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى
كىم ياراتقان» دەپ سورىساڭ، شۈبھىسىزكى، ئۇلار: «الله ياراتقان» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، ئەگەر
الله ماڭا بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دەپىئى قىلىشقا،
يا الله ماڭا رەھمەت قىلىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى توسۇۋېلىشقا، الله دىن باشقا سىلەر
ئىبادەت قىلىۋاتقان مەبۇدلار قادىر بولالامدۇ؟ ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلارچۇ؟» ئېيتقىنكى،
«ماڭا الله كۆپايدۇ، تەۋەككۈل قىلغۇچىلار ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلسۇن (يەنى ھەممە
ئىشنى الله غا تاپشۇرسۇن)» (38). ئېيتقىنكى، «ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆز ھالىڭلار بويىچە ئىشلەڭلار،
مەنمۇ ئۆز ھالىم بويىچە ئىشلەيمەن، سىلەر ئۆزۈڭلارغا قالماي خارلىغۇچى ئازابنىڭ
كىمگە كېلىدىغانلىقىنى، مەڭگۈلۈك ئازابنىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى بىلىسلەر» (39-40).

شۈبھىسىزكى، بىز ساڭا كىتابىنى ئىنسانلار ئۈچۈن ھەق بىلەن نازىل قىلدۇق، كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ئۆزى ئۈچۈن ھىدايەت تاپقان بولىدۇ، كىمكى ئازىدىكەن، ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن ئازغان بولىدۇ، سەن ئۇلارغا ھامىي ئەمەسمەن (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا زورلاشقا مۇئەككەل ئەمەسمەن)⁽⁴¹⁾. ئىنسانلار ئۆلىدىغان چاغلىرىدا، اللە ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئالىدۇ، ئۆلىمىگەنلەرنىڭ جانلىرىنى ئۇخلىغان چاغلىرىدا ئالىدۇ، ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان (يەنى ئەجلى يەتكەنلەر) نىڭ جانلىرىنى تۇتۇپ قېلىپ، قالغانلارنىڭ جانلىرىنى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە (يەنى ئەجلى يەتكۈچە) قويۇپ بېرىدۇ، بۇنىڭدا پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ
فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِمَا ۖ وَأَنْتَ عَلَيْهِمْ
بِوَكِيلٌ ۝ اللَّهُ يَتَوَلَّى الَّذِينَ آمَنُوا وَمِنْهُمَا وَالَّذِينَ لَمْ
يُؤْمِنُوا فِي مَنَازِلِهِمْ ۚ أَفَيْسُكَ الَّذِينَ قُتِلُوا عَلَيْهِمُ الْمَوْتُ وَ
يُرْسِلُ الْغَافِقُونَ إِلَىٰ أَهْلِ مَسْجِدٍ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ۝ أَمْ أَتَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفْعَاءَ ۚ قُلْ
أَكُونُوا كَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ سَعْيًا وَلَا يَعْمَلُونَ ۝ قُلْ لِلَّهِ
الشُّفْعَاءُ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ ثُمَّ إِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ۝ وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِآخِرَةِ ۚ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ
يَسْتَفْتِحُونَ ۝ قُلِ اللَّهُ فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلِمَهُ
الْغَيْبُ وَالشَّهَادَةُ ۚ أَنْتَ تَعْلَمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝ وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتِنُوا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ
الْقِسْمَةِ ۚ وَبَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ۝

ئۇلارغا ئۇلارنىڭ (دۇنيادا) قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغدا پەيغەمبەرنىڭ دەۋىتىنى) مەسخىرە قىلغانلىقىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئۇلارنى (قاتتىق) ئازاب ئورۇۋال-دۇ (48). ئىنسانغا بىرەر مۇسبەت يەتسە، بىزگە دۇئا قىلىپ (ئىلتىجا قىلىدۇ)، ئاندىن ئۇنىڭغا مەرھەمەت قىلىپ بىرەر نېمىتىمىزنى ئاتا قىلساق، ئۇ: «بۇ نېمەت ماڭا ئۆز ئىلمىمدىن (يەنى پەزىلىمدىن، ئەمگىكىمدىن، تىرىشچانلىقىمدىن، رىزىق تېپىشنىڭ يوللىرىنى بىلگەنلىكىمدىن) كەلدى» دەيدۇ. (ئىش ئۇ ئويلىغاندەك ئەمەس) بەلكى ئۇ سىناقتۇر (يەنى نېمەت ئاتا قىلىش بىلەن، ئۇنى ئىتائەت قىلامدۇ؟ ئاسىيلىق قىلامدۇ؟ دەپ سىنايمىز). لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ (49). مۇنداق سۆزنى ئۇلاردىن ئىلگىرىكە-

لەرمۇ قىلغان، ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن مال-مۈلۈكلىرى ئۇلارغا ئەسقاتىمىدى (50). ئۇلار (دۇنيادا) قىلغان يامانلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتى. بۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغانلارمۇ قىلغان يامانلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ، ئۇلار ئازابىمىزدىن قۇتۇلالمايدۇ (51). ئۇلار بىلمەيدۇكى، اللە (سىناش يۈزىدىن) خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى كەڭ قىلىدۇ، (خالىغان ئادەمنىڭ رىزىقىنى) تار قىلىدۇ، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (52). (ئى مۇھەممەد! مېنىڭ تىلىمدىن) ئېيتقىنكى، «گۇناھلارنى قىلىۋېرسىپ ئۆزلىرىگە جىنايەت قىلغان بەندىلىرىم! اللە نىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلەنمەڭلار. اللە ھەقىقەتەن (خالىغان ئادەمنىڭ) جىمى گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلىدۇ، شۈبھىسىزكى، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (53). سىلەرگە ئازاب كېلىپ، ياردەمگە ئېرىشەلمىگىنىڭلاردىن بۇرۇن پەرۋەردىگارىڭلار تەرەپكە قايتىڭلار ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار (54). سىلەر تۇيىمىغان ھالەتتە سىلەرگە ئازابنىڭ ئۈستۈمۈت كېلىشىدىن ئىلگىرى سىلەرگە نازىل قىلىنغان ئەڭ گۈزەل قۇرئانغا ئەگىشىڭلار» (55). ھەرقانداق ئادەم: «اللە نىڭ تائىتىدە كەتكۈزۈپ قويغانلىرىمغا ھەسرەت! مەن (اللە نىڭ شەرىئىتىنى ۋە دىنىنى) مەسخىرە قىلغۇچىلاردىن ئىدىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن (56)،

وَبَدَّاهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ قَدْ أَتَى الْإِنْسَانَ شَرُّ دَعَاةٍ شَرًّا إِذَا دُعِيَ إِلَيْهَا يُعْمِدُ إِلَيْهَا أُوْتِيَتْهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلِ هِيَ فَتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۖ قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِمَّا آخَفَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ قَالُوا بِهِمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَإِنَّمَا هُمْ بِمَعْرِفَتِهِمْ ۖ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْصُرُ الرَّزْزَاقَ لِمَنِ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۚ قُلْ يُبَادِلُ الَّذِينَ الَّذِينَ أَسْرَوْا عَنَّا أَنْفُسَهُمْ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۚ رَحْمَةً لِّلَّذِينَ اللَّهُ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۚ وَالَّذِينَ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْرَبُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ لَمْ لَا تَسْمَعُونَ ۚ وَالَّذِينَ أَتَوْا حَسَنًا مَّا تُكْرَمُونَ ۚ رَحْمَةً لِّلَّذِينَ قَبْلُ أَنْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ بَقِيَّةً وَأَنْتُمْ لَا تَسْمَعُونَ ۚ إِنَّ قَوْلَ نَفْسٍ يَحْسَرُ عَلَىٰ مَفْزَعٍ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتَ لِمَنِ السَّخِرُونَ ۝

ياكى «اللہ مېنى ھىدايەت قىلغان بولسا (ھىدايەت تېپىپ) ئەلۋەتتە تەقۋادارلاردىن بولاتتىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن (57)، ياكى ئازابنى كۆرگەن چاغدا: «كاشكى دۇنياغا قايتىشىمغا بولسا ئىدى، (ئۇ چاغدا) اللہ غا ئىتائەت قىلىپ) ياخشىلاردىن بولار ئىدىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن (پەرۋەردىگارغا بويۇنسۇن) (58). دۇرۇس، ھەقىقەتەن ساڭا مېنىڭ نۇرغۇن ئايەتلىرىم (يەنى ھىدايەتكە سەۋەب بولىدىغان قۇرئان) كەلدى. سەن ئۇلارنى ئىنكار قىلىدىڭ، بويۇن تاولۇق قىلىدىڭ، سەن كاپىرلاردىن بولىدۇڭ (59). قىيامەت كۈنى اللہ غا يالغانىنى چاپلىغانلارنىڭ يۈزلىرىنى قاپقارا كۆرسەن،

أَوْ تَقُولُ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝ أَوْ تَقُولُ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ۝ بَلَى قَدْ جَاءَكَ آيَاتِي فَلَا تَبْتَغِهَا وَلَا تَسْتَبِطْ وَلَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۝ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ۝ وَيُنَادِي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمِثَالِهِمْ أَهَلْ يُشْفَعُ لَهُمْ الشُّعْرَاءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝ قُلْ أَفَعَبُدُ اللَّهَ تَأْمُرُونَنِي أَعْبُدْ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ۝ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ ؕ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ بَلَى اللَّهُ فَاعْبُدْهُ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ۝ وَمَا كَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ؕ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمُوتُ مَطْوِيَّاتٌ بِّمِيزَانٍ ۝ وَتَعْلَى عَنَّا يَشْرِكُونَ ۝

جەھەننەمدە مۇتەكەببىرلەرگە ئورۇن يوقمۇ؟ (60) اللہ (شېرىكتىن ۋە گۇناھتىن) ساقلانغۇچىلارنى بەختكە ئېرىشتۈرىدىغان يوللار ئارقىلىق (ئازابتىن) قۇتۇلدۇرىدۇ، ئۇلارغا كۈلپەت يەتمەيدۇ، ئۇلار قاينغۇرمايدۇ (61). اللہ ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ھەممە نەرسىگە ھامىيدۇر (ئۇلارنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدۇ) (62). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (خەزىنىلىرىنىڭ) ئاچقۇچلىرى اللەنىڭ ئىلكىدۇر، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار — ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر (63). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئى نادانلار! مېنى اللەدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇم. سىلەر؟» (64) ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى (پەيغەمبەر)لەرگە: «ئەگەر سەن اللە غا شېرىك كەلتۈرسەڭ، سېنىڭ ئەمەلىڭ ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ، سەن ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلار. دىن بولۇپ قالسەن، بەلكى يالغۇز اللە غا ئىبادەت قىلغىن ۋە شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن بولغىن» دەپ ۋەھى قىلىندى (65-66). ئۇلار اللەنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى. قىيامەت كۈنى زېمىن پۈتۈنلەي اللەنىڭ چاڭگىلىدا بولىدۇ، ئاسمانلار اللەنىڭ ئوڭ قولىدا قاتلىنىپ تۇرىدۇ، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاك تۇر ۋە ئۈستۈندۇر (67).

سۇر چېلىنغاندا ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى اللە خالىغاندىن باشقا مەخلۇقاتلارنىڭ ھەممىسى ئۆلدۈ، ئاندىن سۇر ئىككىنچى قېتىم چېلىنغاندا ناگاھان ئۇلار تۇرۇپ (نېمىگە بۇيرۇلىدىغانلىقلىرىغا) قاراپ تۇرىدۇ (68). مەھشەرگاھ پەرۋەردىگارنىڭ نۇرى بىلەن يورۇيدۇ، نامە- ئەمالار ھازىر قىلىندۇ، پەيغەم- بەرلەر ۋە گۇۋاھچىلار كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىن- مايدۇ (69). ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ئوبدان بىلىدۇ (70). كاپىرلار جەھەننەمگە توپ- توپ بولۇپ ھەيدىلىدۇ، ئۇلار جەھەننەمگە يېتىپ كەلگەندە، جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ،

جەھەننەمنى باشقۇرغۇچى پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «ئاراڭلاردىن سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرىدىغان، بۈگۈنكى ئۇچرىشىشنىڭ بارلىقىدىن ئاگاھلاندۇرىدىغان پەي- خەمبەرلەر كەلمىگەنمۇ؟» دەيدۇ. ئۇلار: «شۇنداق (پەيغەمبەرلەر كەلگەن، بىزنى ئاگاھلاندۇرغان)، لېكىن ئازابقا دۇچار بولۇش ھۆكىمى (كۇفرى ۋە قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن) كاپىرلارغا تېگىشلىك بولدى» دەيدۇ (71). (ئۇلارغا) «جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، جەھەننەمدە مەڭگۈ قېلىڭلار، مۇتەكەبىرلارنىڭ جايى نېمىدېگەن يامان!» دېيىلىدۇ (72). پەرۋەردىگارغا تەقۋادارلىق قىلغانلار جەننەتكە توپ- توپ بولغان ھالدا ماڭدۇرۇلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار جەننەتكە يېتىپ كەلگەن چاغدا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىپ بولغان بولىدۇ، جەننەتكە مۇتەكەل پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، سىلەر (گۇناھلارنىڭ كىرلىرىدىن) پاك بولدۇڭلار، جەننەتكە كىرىڭلار، (ئۇنىڭدا) مەڭگۈ قېلىڭلار» دەيدۇ (73). ئۇلار (جەننەتكە كىرىپ ئورۇنلاشقان چاغدا) ئېيتىدۇ: «جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇركى، ئۇ بىزگە قىلغان ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇردى، جەننەتنىڭ زېمىنىغا بىزنى ۋارىس قىلدى. جەننەتتە ئۆزىمىز خالىغان جايىدا تۇرىمىز، ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ئەجرى (يەنى جەننەت) نېمىدېگەن ياخشى!» (74)

وَيَفْعَلُ فِي السَّورِ مَصْبُوحٍ مَنْ فِي السَّلَوتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
الْإِسْمَاءُ اللَّهُ ثُمَّ يُفَرِّقُ بَيْنَهُمْ وَأَذَاهُمْ يَوْمَ يُنْظَرُونَ ⑤
وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالْيَتِيمِ
وَالشَّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ⑥ وَوَقَّيْتُ
كُلَّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ⑦ وَسَيَقُ
الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۚ إِذَا جَاءَهَا فَتُحْتَضَّ
أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا يَا تَكْفُرُوا رُسُلًا ۚ وَمِنْكُمْ
يَعْلَمُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَبُذِّرَتْكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ
هَذَا ۚ قَالُوا بَلْ لَا يَكُن حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ⑧
قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَمَنْ مَّمْنَى
الْمُنْكَرِينَ ⑨ وَسَيَقُ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا
حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهَا فَتُحْتَضَّ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ⑩ وَقَالُوا
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ
نَتَّبِعُوا مِنْ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ⑪

پەرىشتىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتقان،
ھەمدى ئېيتقان ھالدا ئەر شىنىڭ چۆرسىنى ئوراپ
تۇرغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھەققانىي
ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ (مۆمىنلەر جەننەتكە كىرىدۇ، كا-
پىرلار دوزاخقا كىرىدۇ)، «جىمى ھەمدۇ سانا ئالەملەر-
نىڭ پەرۋەردىگارى اللە غا خاستۇرا» دېيىلىدۇ (75).

40- سۈرە غافىر

مەككەدە نازىل بولغان، 85 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھامىم (1). (بۇ) كىتاب (يەنى قۇرئان) غالىب، ھەممىنى بىلگۈچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىن-
غاندۇر (2). (اللە) گۇناھنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، تەۋبىنى قوبۇل قىلغۇچىدۇر. (اللە نىڭ)
ئازابى قاتتىقتۇر، (اللە) ئىنتام ئىگىسىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئاقسۋەت قايتىدىغان
جاي ئۇنىڭ دەرگاھىدۇر (3). اللە نىڭ ئايەتلىرى (يەنى قۇرئان) توغرىسىدا پەقەت كاپىرلار مۇجا-
دىلە قىلىشىدۇ، ئۇلارنىڭ شەھەرلەردە بېرىپ-كېلىپ يۈرۈشلىرىگە مەغرۇر بولۇپ كەتمىگەن (4).
ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن بۇرۇن، ئۇھىنىڭ قەۋمى ۋە ئۇلاردىن كېيىنكى (پەيغەمبەرلىرىگە
قارشى ئۇيۇشقان ئاد ۋە سەمۇدقا ئوخشاش) جامائەلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلدى. (پەي-
غەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى ئۆمەتلەردىن) ھەر ئۆمەت ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبىرىنى ھالاك قىلىشنى
قەستلىدى. ھەقىقىي بىكار قىلىش ئۈچۈن باتىل (سۆزلەر ئارقىلىق پەيغەمبەرلىرى بىلەن) مۇنازىرە
قىلىشتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى ھالاك قىلدىم، مېنىڭ ئازابىم قانداق ئىكەن؟ (5) شۇنىڭدەك
(يەنى ئىلگىرىكى ئۆمەتلەرگە تېگىشلىك بولغاندەك) پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئازابى كاپىرلارغا تېگىشلىك
بولدى. ئۇلار دوزاخ ئەھلىدۇر (6). ئەر شىنى كۆتۈرۈپ تۇرغان ۋە ئەر شىنىڭ چۆرسىدىكى پەرىشتىلەر پەر-
ۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتىدۇ، ھەمدى ئېيتىدۇ، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدۇ، مۆمىنلەرگە مەغپىرەت تەلىيدۇ. (ئۇ-
لار ئېيتىدۇ) «پەرۋەردىگارىمىز! سېنىڭ رەھمىتىڭ ۋە ئىلىمىڭ ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، تەۋبە
قىلغانلارغا ۋە سېنىڭ يولۇڭغا ئەگەشكەنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» (7).

وَرَى الْمَلَائِكَةُ حَاقِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَفِي يَمِينِهِمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

وَرَى الْمَلَائِكَةُ حَاقِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَفِي يَمِينِهِمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

يَسُبِّحُ ۝ وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝

لَحْمٌ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝ غَافِرُ الذَّنْبِ

وَقَابِلُ التَّوْبِ شَدِيدُ الْعِقَابِ ذِي الطُّلُوفِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

الْبَرُّ الْمُصِيبُ ۝ مَا يَجِدُ فِي إِلَهِ الْإِنْسَانِ إِلَّا الْيَقِينُ ۝ تَعْرَافُوا

بَعْرُكُمُ تَعْلَمُهُمْ فِي الْيَلَدِ ۝ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ ۝ وَ

الْكَذَّابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ۝ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهَا ۝

لِيَأْخُذُوا ۝ وَجَادُوا بِالْبَاطِلِ لِيَذَرَ حَقًّا فَاسْتَكْبَرُوا ۝

فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ۝ وَكَذَلِكَ حَقَّتْ لِحَيَاتِكَ عَلَى الْبَاقِينَ

كَفَرُوا ۝ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۝ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ

حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ

لِلَّذِينَ آمَنُوا ۝ إِنَّا وَبِعْتَ كُلِّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ

لِلَّذِينَ تَابُوا وَأَتَوْا بِحَسَنَاتِكُمْ ۝ وَالَّذِينَ عَذَابُ الْجَحِيمِ ۝

پەرۋەردىگارسىز! سەن ئۇلارنى، ئۇلارنىڭ ئاتا-

بوۋىلىرىدىن، ئاياللىرىدىن، ئەۋلادلىرىدىن ياخشى بولغانلارنى ئۇلارغا ۋەدە قىلغان مەڭگۈلۈك جەننەتكە كىرگۈزگەن. سەن ھەقىقەتەن غالىبەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن (8). پەرۋەردىگارسىز!

سەن ئۇلارنى يامان ئىشلاردىن ساقلىغىن، سەن كىمنى يامان ئىشلاردىن ساقلايدىكەنەن، شۈبھە-سىزكى، بۇ كۈندە سەن ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغان بولسەن، بۇ چوڭ بەختتۇر» (9). شۈبھىسىزكى، كاپىرلارغا: «اللەنىڭ (دۇنيادا) سىلەرگە بولغان غەزىپىسى سىلەرنىڭ (ئاخىرەتتە) بىر-بىرىڭلارغا بولغان غەزىپىڭلاردىن ئېشىپ چۈشىدۇ، چۈنكى سىلەر ئىمانغا دەۋەت قىلىناتتىڭلار، لېكىن ئىمان

رَبَّنَا وَادْخُلْنَاهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ وَفِيهِمُ النَّبَاتُ وَالْمِنَى السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْنَاهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُبَادِلُونَ كَيْفَاتُ اللَّهِ الْكِبْرَ مِنْ مَقَاتِلِهِمْ أَنْفُسَهُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ۝ قَالُوا إِنَّا آمَنَّا بِمَا نَدَّعَىٰ وَآخِيزْنَا النَّبِيِّينَ فَأَخَذْتُمُنَا إِذْ نُوِيْنَاهُمْ إِلَىٰ الْخُرُوجِ مِنْ سَبِيلٍ ۝ ذَلِكُمْ يَكُونُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَلَنْ تَبْعُوهُ رَبِّهِمْ ثُمَّ أَوَّاهُ اللَّهُ إِلَهُ الْكِبَرِ ۝ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا أَعْيُنٌ يُبْصِرُ ۝ قَادِعُوا اللَّهَ مَخْلُوصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِ عِلٍّ مَنْ لَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ يُلِيْذِرُ يَوْمَ الْفَلَاحِ ۝ يَوْمَهُمْ بِأَرْسُلِهِ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ فَلَهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝

ئېيتمايتتىڭلار» دەپ نىدا قىلىندۇ (10). ئۇلار: «پەرۋەردىگارسىز! بىزنى ئىككى قېتىم ئۆلتۈرۈپ، ئىككى قېتىم تىرىلدۈرۈڭ، بىز گۇناھىمىزغا ئىقرار قىلدۇق، ئەمدى چىقىش يولى تېپىلارمۇ؟» دەيدۇ (11). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، سىلەر اللەنى بىر دەپ بىلىشكە چاقىرىلغاندا (بۇنى) ئىن-كار قىلىڭلار، ئەگەر اللە غا شېرىك كەلتۈرۈلسە (يەنى لات، ئۇززا قاتارلىق بۇتلارغا چوقۇنۇشقا چاقىرىللىڭلار) ئۇنى تەستىق قىلىسلىر (يەنى ئۇلارنىڭ ئىلاھلىقىنى ئېتىراپ قىلىسلىر)، ھۆكۈم يۈك-سەك، بۈيۈك اللە غا خاستۇر (12). اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنىڭ) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ، سىلەرگە كۈكدىن يامغۇر بىلەن رىزىق چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، پەقەت اللە نىڭ تائىتىگە قايتقان كىشىلەرلا (اللە نىڭ ئايەتلىرىدىن) ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ (13). دىنىڭلارنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، كاپىرلار، ياقىتۇرمىغان تەقدىردىمۇ (14). اللە نىڭ مەرتىۋىسى يۇقىرىدۇر، (اللە) ئەرلىنىڭ ئىگىسىدۇر، (خالىيىق) مۇلاقات بولۇشىدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دىن ئاگاھلان-دۇرۇش ئۈچۈن، اللە ئۆز ھۆكۈمى بويىچە بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمگە ۋەھىي چۈشۈرىدۇ (15). ئۇلار قەبرىلەردىن چىققان كۈندە اللە غا ئۇلاردىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن، ئەمەللىرىدىن، سىرلىرىدىن) ھېچ نەرسە مەخپىي قالمايدۇ، بۈگۈن پادىشاھلىق كىمگە خاس؟ غالىب بىر اللە غا خاستۇر (16).

بۈگۈن ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىگە يارىشا جازا بېرىدۇ، بۈگۈن زۇلۇم يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (17). ئۇلارنى قىيامەت كۈنىدىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا دىللار (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) بوغۇزلارغا قاپلىشىۋالدى، ئۇلار قايقۇ-ھەسرەتكە تولدۇ، زالىملارغا يېقىن دوست ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ (18). اللە كۆزلەرنىڭ خىيانىتىنى ۋە دىللاردىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ (19). اللە ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ، ئۇلار اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلار ھېچ نەرسىگە ھۆكۈم چىقىرىشقا قادىر ئەمەس، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ

الْيَوْمَ نُجْزِي كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَرْضِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطِيِرَةٌ مَّا لَظَالِمِينَ مِنْ حَسْبِهِمْ وَلَا شُعْبِهِمْ يُطَاغَمُ ۝ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ۝ وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مُنْهَمُ قَوْمًا نَازِلًا فِي الْأَرْضِ فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ۝ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَآخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ إِلَى فِرْعَوْنَ وَهُامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ۝ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝

تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (20). ئۇلار زېمىنىدا سەير قىلىپ، ئۇلار-دىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ ئۇلار بولسا زېمىندا كۈچ-قۇۋۋەت ۋە يادىكارلىقلار (يەنى ئۆي-ئىمارەت قۇرۇش) جەھەتتە بۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭنىڭ كاپىرلىرى)دىن ئۈستۈن ئىدى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى جازالىدى، ئۇلارنى ھېچ ئەھدى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلاپ قالالمىدى (21). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇلار ئىشەنمىدى، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارنى جازالىدى. اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، (اللەنىڭ) ئازابى قاتتىقتۇر (22). بىز مۇسائى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن، روشەن دەلىل بىلەن ھەقىقەتەن پىرىئەئىگە، ھامانىغا ۋە قارۇنغا ئەۋەتتۇق، ئۇلار (مۇسائى) يالغانچى، سېھىرگەر دېيىشتى (23-24). مۇسا ئۇلارغا دەرگاھ-مىزدىن ھەق (يەنى پەيغەمبەرلىك) بىلەن كەلگەندە، ئۇلار: «مۇسا بىلەن ئىمان ئېيتقان-لارنىڭ ئوغۇللىرىنى (نەسلىنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن) ئۆلتۈرۈڭلار، ئاياللىرىنى (خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن) قالدۇرۇڭلار» دېدى. كاپىرلارنىڭ ھىيلە-مىكرى پەقەت بەربات بولىدۇ (25).

پىرىئەۋن ئىپىتىتى: «مېنى قويۇۋېتىڭلار، مۇسانى ئۆلتۈرىمەن، مۇسا (ئۆزىنى مەندىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن) پەرۋەردىگارنى چاقىرسۇن، مەن ھەقىقەتەن مۇسانىڭ دىنىڭلارنى ئۆزگەرتىۋېتىشىدىن ياكى زېمىندا (يەنى دۆلەتتە) قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرۇشىدىن قورقىمەن» (26). مۇسا ئىپىتىتى: «مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەر- نىڭ پەرۋەردىگارڭلار (بولغان) اللهغا سېغىنىپ، ھېساب كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) گە ئىشەنمەي- دىغان ھەربىر مۇتەكەببىر (نىڭ) زىيانكەشلىك قىلىشى) دىن پاناھ تىلەيمەن» (27). پىرىئەۋن خاندانغا مەنسۇپ، ئىمانىنى يوشۇرىدىغان بىر مۆمىن ئادەم ئىپىتىتى: «سىلەر پەرۋەردىگارم الله دېگەن كىشىنى ئۆلتۈرەمسىلەر؟ ھالبۇكى،

وَقَالَ فِرْعَوْنُ دُرُوبِي أَقْسَلُ مُوسَى وَلَيْدُهُ رَبِّي إِنِّي
أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ
الْفُسَادَ ۖ وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ
مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بَيَوْمِ الْحِسَابِ ۖ وَقَالَ رَبُّ
مُوسَى مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا
أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ
وَأَنْ يَكُ كَاذِبًا فَغُلِّبَهُ لَكَذِبُهُ وَأَنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبَكُمْ
بَعْضُ الَّذِي يُبَدِّلُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ
كَذَّابٌ ۝ يَقُولُ لَكُمْ الْهَلْكَ الْيَوْمَ ظَهَرَنِي مِنَ الْأَرْضِ
فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ
مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ۝
وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَقُولُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ
يَوْمِ الْأَحْزَابِ ۝ مِثْلَ ذَابِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ
وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ۝
وَيَقُولُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ۝

ئۇ سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارڭلارنىڭ دەركاھىدىن روشەن دەلىللەرنى ئېلىپ كەلدى. ئەگەر ئۇ (پەيغەمبەرلىك دەۋاسىدا) يالغانچى بولسا، يالغانچىلىقنىڭ زىيىنى ئۇنىڭ ئۆزىگىدۇر، ئەگەر ئۇ راستچىل بولسا، ئۇ سىلەرنى قورقۇتقان ئازابنىڭ بىر قىسمى سىلەرگە كېلىدۇ، الله ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقان يالغانچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ (28). ئى قەۋمىم! بۈگۈن سەلتەنەت سىلەرنىڭ ئىلگىڭلاردىدۇر، (مىسىر) زېمىندا سىلەر غالىپسىلەر، ئەگەر بىزگە الله نىڭ ئازابى كەلسە، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشقا بىزگە كىم ياردەم بېرىدۇ؟» پىرىئەۋن ئىپىتىتى: «مەن سىلەرگە پەقەت نېمىنى توغرا دەپ قارىسام، شۇنى مەسلىھەت بېرىمەن. سىلەرنى مەن پەقەت توغرا يولغا باشلايمەن» (29). مۆمىن ئادەم ئىپىتىتى: «ئى قەۋمىم! سىلەرنىڭ نۇھ، ئاد، سەمۇد قەۋم- لىرىگە ئوخشاش ۋە ئۇلاردىن كېيىنكىلەرگە ئوخشاش جامائەلەر ئۇچرىغان جازاغا ئۇچرىشىڭلاردىن قورقىمەن، الله بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلىشنى خالىماي- دۇ (30-31). ئى قەۋمىم! مەن سىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنىدىن ئەنسىرىمەن (32).

ئى قەۋىم! ماڭا نېمىدۇركى، سىلەرنى مەن
(دوزاختىن) قۇتۇلۇشقا دەۋەت قىلىمەن، سىلەر
بولساڭلار مېنى دوزاخقا دەۋەت قىلىسىلەر (41).
سىلەر مېنى اللەنى ئىنكار قىلىشقا، مەن بىلىمەي-
دىغان نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈشكە
دەۋەت قىلىسىلەر، ھالبۇكى، مەن سىلەرنى غالب،
(بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچى (اللە)غا دەۋەت قىلىمەن (42). ھەقىقەتەن
سىلەر مېنى ئۇنىڭغا (يەنى بۇتقا) ئىبادەت قىلىشقا
چاقىرىسىلەر، ئۇنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە (ئۆزىگە
ئىبادەت قىلىشقا) چاقىرغىنى يوق، بىزنىڭ ئاخىر
بارىدىغان جايىمىز اللە نىڭ دەرگاھىدۇر،

وَيَقُولُ مَا لِيَ أَذْغَمُ إِلَى الْحَوْرَةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى الشَّارِ
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأَشْرِكُ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَأَنَا أَذْغَمُ إِلَى الْغَيْرِ الْعَقْدَرِ لَا جِزْمَ أَكْمَلْتُ عَوْنِي
إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ عَوْذَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدُّنَا
إِلَى اللَّهِ وَأَنْ الشَّرِيفَيْنِ هُمَا أَصْحَابُ النَّارِ مَسْتَدْرُونَ
مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَقْوَصُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ
بِالْعِبَادِ قَوْلَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكْرُوهًا حَاقَ
بِالْفِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا
غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ
فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ وَإِذْ يَتَنَجَّجُونَ فِي النَّارِ
فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا أَنَا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا فَمَا لَنَا أَنْ تَقْتُلُونَا عَتَا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ
قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا وَالَّذِينَ فِيهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ
بَيْنَ الْعِبَادِ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ
ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ۝

(گۇمراھلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلار ئەھلى دوزاختۇر (43). (سىلەرگە ئازاب نازىل بولغان
چاغدا) سىلەرگە ئېيتقان سۆزۈمنىڭ (راستلىقىنى) ئەسلىسىلەر، مەن ئىشىمنى اللەغا تاپشۇرىمەن،
اللە ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (44). اللە ئۇنى پىرىئەۋن جامائەسىنىڭ
سۇيىقەستلىرىدىن ساقلىدى. پىرىئەۋن جامائەسىگە ئەڭ يامان ئازاب نازىل بولدى (45). ئۇلار
ئەتىگىنى- ئاخشىمى ئوتقا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ، قىيامەت قايم بولغان كۈندە: «ئى پىرىئەۋن
جامائەسى! ئازابىڭ ئەڭ قاتتىقىغا (دوزاخ ئوتىغا) كىرىڭلار!» (دېيىلىدۇ) (46). ئۇ چاغدا ئۇلار
دوزاختا ئۆزئارا مۇنازىرىلىشىدۇ، ئاجىز (ئەگەشكۈچىلەر) ھاكاۋۇر (ئەگەشتۈرگۈچىلىرىگە):
«شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرگە ئەگەشكەن ئىدۇق، بىزدىن دوزاخ ئازابىدىن بىر قىسمىنى ئېلىپ
تاشلىيالايمىز؟» دەيدۇ (47). ھاكاۋۇر (ئەگەشتۈرگۈچىلىرى): «شۈبھىسىزكى، بىز ھەممىمىز
دوزاختادۇرمىز، اللە ھەقىقەتەن بەندىلەرنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقاردى»
دەيدۇ (48). دوزاختىكىلەر دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە: «سىلەر پەرۋەر-
دىگار، ئىلارغا دۇئا قىلىڭلار، ئۇ بىزدىن بىر كۈنلۈك ئازابىنى يېنىكلەتسە ئىكەن» دەيدۇ (49).

ئۇلار (يەنى دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر) : «پەيغەم-
بىرىڭلار سىلەرگە روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلمە-
گەنمىدى؟» دەيدۇ. ئۇلار (يەنى كۇففارلار) : «ھەئە،
ئېلىپ كەلگەن ئىدى» دەيدۇ. ئۇلار (يەنى پەرىشتىلەر) :
«سىلەر دۇئا قىلىڭلار، (لېكىن) كاپىرلارنىڭ دۇئاسى
پايدىسىز دۇر» دەيدۇ (50). شەك - شۈبھىسىزكى، بىز
پەيغەمبىرىمىزگە، مۆمىنلەرگە ھاياتىي دۇنيادا ۋە
(پەرىشتە، پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەردىن بەندىلەرنىڭ
ئەمەللىرىگە گۇۋاھ بولىدىغان) گۇۋاھچىلار ھازىر
بولىدىغان كۈندە ئەلۋەتتە ياردەم بېرىمىز (51). ئۇ
كۈندە كاپىرلارنىڭ ئۆزىلىرى پايدا بەرمەيدۇ، ئۇلار
لەنەتكە ئۇچرايدۇ، ئۇلار ئاخىرى تىنىڭ ئازابىغا دۇچار

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمُ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا عَادَ عَادُوا الْكُفْرَ مِنَ الْأَرْضِ صَلَّيْ
إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يُقَوْمُ الْأَشْهَادُ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ
مَعْذِرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ وَلَعَدَّ
اتِّينَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ
هُدًى وَذِكْرَى لِأُولَى الْأَلْبَابِ قَامِصِدْرَان وَعَدَّ
اللَّهُ حَقًّا وَاسْتَفْتَيْنَا نَبِيَّكَ وَسَيِّعَ بِحَمْدِ رَبِّكَ
يَا عِيسَى وَإِلَّا بِنَارٍ إِنَّ الَّذِينَ يَجَادُونَ فِي آيَاتِ
اللَّهِ يَعْبُدُونَ سُلْطِينَ أَتَهُمُ إِنَّ فِي صُدُورِهِمُ الْأَكْبَرُ
مَاهُمْ بِالْغِيَةِ قَاسْتَعِدَّ يَا اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ السَّيِّمُ
الْبَصِيرُ لَخَلَقَ السُّلُوبَ وَالْأَرْضَ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ
النَّاسِ وَلَكِنْ أَكْبَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ وَمَا
يَسْكُونُ الْأَعْمَى وَالْبَصِيرَةُ وَالَّذِينَ آمَنُوا
عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْيُسْرَى وَلَكِنَّ مَا تَدْعُونَ

بولدۇ (52). شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا ھىدايەت ئاتا قىلدۇق، ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتاب (يەنى
تەۋرات) نى مىراس قىلىپ بەردۇق (53). (ئۇ) ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە نەسىھەتتۇر (54).
(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە) سەۋر قىلغىن، اللەنىڭ (ساڭا ۋە
سېنىڭ تەۋەلىرىڭگە ياردەم بېرىش) ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، گۇناھىڭغا ئىستىغپار ئېيتقىن،
ئاخشىمى - ئەتىگىنى پەرۋەردىگارىڭغا ھەمدى بىلەن تەسبىھ ئېيتقىن (55). شۈبھىسىزكى، اللەنىڭ
ئايەتلىرى ئۈستىدە ئۆزلىرىگە (اللە تەرىپىدىن) كەلگەن ھېچقانداق دەلىل بولماستىن (قارىسغا)
جانجاللىشىدىغانلارنىڭ كۆكرەكلىرىدە پەقەت كىبرى بار، ئۇلار (اللەنىڭ نۇرسىنى ئۆچۈ-
رۈشتىن ئىبارەت) مەقسىتىگە يېتەلمەيدۇ، اللەغا سېغىنىپ (ئۇلارنىڭ شەرىدىن پاناھ تىلىگىن)،
ھەقىقەتەن اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (56). ئاسمانلارنى
ۋە زېمىننى يارىتىش ئەلۋەتتە ئىنسانلارنى يارىتىشتىن كۆپ قىيىندۇر ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ
كۆپچىلىكى (بۇنى) ئۇقمايدۇ (57). ئەمما بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۆمىن بىلەن
كاپىر) باراۋەر بولمايدۇ، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ئادەملەر
بىلەن يامان ئىش قىلغۇچى ئادەملەر باراۋەر بولمايدۇ. سىلەر ئاز ۋەز - نەسىھەت ئالسىلار (58).

إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ كَذَرِيْبٍ فِيْهَا وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ
 لَا يُؤْمِنُوْنَ ۝ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِيْ أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ
 إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ
 دُخْرِيْنَ ۚ اللَّهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيْهِ
 وَالنَّهَارَ مُبْعِرًا إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَ
 كِنِ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ۝ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِي
 كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ كُنْ لَكَ
 يُؤْتِكُ الَّذِينَ كَانُوا يُبَايِعُوكَ اللَّهَ وَجَعَلَهُ دُونَ
 اللَّهِ قُلْ إِنِّي بَايِعْتُ اللَّهَ وَبَايَعْتُكُمْ قُلُوبُكُمْ
 لَا حَافَظَ لَكُمْ ۚ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوْهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ قُلْ إِنِّي نُفِيتُ أَنْ أَعْبُدَ
 الَّذِينَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ
 مِنْ رَبِّيْ وَأُصِرْتُ أَنْ آسِلُكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝

قىيامەت چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭدا شەك يوق ۋە
 لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (ئۇنىڭغا) ئىشەنمەيدۇ
 (شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى،
 قىيامەت كۈنى بېرىلىدىغان مۇكاپات بىلەن جازانى
 ئىنكار قىلىدۇ) (69). پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتىدۇ:
 «ماڭا دۇئا قىلىڭلار، مەن (دۇئايىڭلارنى) قوبۇل
 قىلىمەن (تىلىگىنىڭلارنى بېرىمەن)، شۇبھىسىزكى،
 مېنىڭ ئىبادىتىمدىن چوڭچىلىق قىلىپ باش
 تارتىدىغانلار خار ھالدا جەھەننەمگە كىرىدۇ» (60).
 (كۈندۈزى ئىشلەپ يەتكەن ھارغىلىقتىن) ئارام ئېلىپ-
 شىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە كېچىنى (قاراڭغۇ قىلىپ)
 ياراتتى، (تىرىكچىلىك يولىدا ھەرىكەتلىنىشىڭلار
 ئۈچۈن) كۈندۈزنى يورۇق ياراتتى. اللە
 ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر ۋە
 لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ئېھسانىغا

شۈكۈر قىلمايدۇ، اللەنىڭ مەرھەمىتى ۋە ئېمەتلىرىگە نانكۈرلۈك قىلىدۇ) (61). ئەنە شۇ اللە
 سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىرىدۇر، ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ
 يوقتۇر، قانداقمۇ (اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشقا) بۇرۇلۇپ كېتىسىلەر؟ (62)
 اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار (ھىدايەتتىن ۋە ھەقىقەتتىن) شۇنداق بۇرۇلۇپ كېتىدۇ
 (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىغا قايغۇرۇپ كەتمىگىن،
 ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر مۇشۇنداق قىلغان) (63). اللە سىلەرگە زېمىننى
 تۇرالغۇ، ئاسماننى بىنا قىلدى. سىلەرنى سۈرەتكە كىرگۈزدى. سۈرىتىڭلارنى چىرايلىق قىلدى.
 سىلەرگە (تۈرلۈك) پاك نەرسىلەرنى رىزىق قىلىپ بەردى. ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگا-
 رىڭلاردۇر، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر (64). اللە ھاياتتۇر،
 ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، دىنىڭلارنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان
 ھالدا ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى
 اللە غا خاستۇر! (65) (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى: «پەرۋەردىگارىمدىن ماڭا روشەن
 دەلىللەر كەلگەن چاغدا، سىلەر اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلىرىڭلارغا
 ئىبادەت قىلىشتىن مەنئى قىلىندىم، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا بويىۋنۇشقا بۇيرۇلدۇم» (66).

وَلَقَدْ ارسلنا رسلًا من قبلك ومنهم من قصصنا عليك ومنهم من لم نقصص عليك وما كان لرسول ان يأتي بآية الا باذن الله فاذا جاء امر الله فاقضى بالحي وحيه هتالك المبطلون ۞ الله الذي جعل لكم الانعام لتركبوا منها ومنها تأكلون ۞ ولكم فيها منافع ولم يستأخوا عليها حاجة في صدركم وعليها وعلى الفلك تحملون ۞ ويرى ربكم اليوم فاقضى ۞ ايت الله شركون ۞ اكلتم ميراثي في الارض قنيطر واكف كان عاقبة الذين من قبلهم كانوا اكرههم واشد قوة واثارا في الارض فيما عني عنهم ما كانوا يكرهون ۞ فلما جاء نهم رسلهم بالبينات فرجوا بما عندهم من العلم وحاق بهم ما كانوا به يستهزون ۞ فلما رאו آياتنا قالوا امنا بالله وحده ۞ وكفرنا بما كانوا يكتمون ۞ فلم يك ينفعهم ايمانهم لما رאו آياتنا سكت الله انبيى قد حلت في عباد وخبر هتالك الكفرون ۞

سەندىن ئىلگىرى بىز ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەم-
بەرلەرنى ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ساڭا
بايان قىلىپ بەرگەنلىرىمىزمۇ، بايان قىلىپ بەرمە-
گەنلىرىمىزمۇ بار، ھېچقانداق پەيغەمبەر اللەنىڭ
ئىززىتى بىرەر مۆجىزە كەلتۈرەلمەيدۇ، اللەنىڭ
ئەمرى (يەنى قىيامەت) كەلگەن چاغدا (كەشىلەر-
نىڭ ئارىسىدا) ئادالەت بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ،
بۇ چاغدا ھەقىقەت قارشى تۇرغۇچىلار زىيان تار-
تىدۇ (78). مىنىشكۇلار ۋە گۆشىلىرىنى يېيىشكۇلار
ئۈچۈن اللە سىلەرگە ھايۋانلارنى ياراتتى (79).
ئۇلار سىلەرگە نۇرغۇن پايدا كەلتۈرىدۇ، ئۇلارغا
مىنىپ دىلىڭلارغا پۈككەن ھاجىتىڭلاردىن چىقسە-

لەر، (قۇرۇقلۇقتا يۈك-تاقلىرىڭلارنى) ئۇلارغا ئارتىسىلەر، (دېڭىزدا) كېمىلەرگە قاچىلايسە-
لەر (80). اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنىڭ) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ، سىلەر اللەنىڭ (قۇدرىتىنىڭ)
قايسى ئالامەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (81) ئۇلار زېمىندا سەير قىلىپ ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەر-
نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ بۇلاردىن ئۇلارنىڭ سانى كۆپ ئىدى،
زېمىندا كۈچ-قۇۋۋەت ۋە يادىكارلىقلار (يەنى ئۆي-ئىمارەت) جەھەتتە بۇلاردىن ئۈستۈن ئىدى.
ئۇلارنىڭ قولغا كەلتۈرگەن نەرسىلىرى ئۇلارغا ئەسقاتمىدى (82). ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن
مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەندە، ئۆزلىرىدە بار ئىلىم بىلەن پەخىرلىنىپ (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى
ۋە مەسخىرە قىلدى)، ئۇلارغا ئۆزلىرى مەسخىرە قىلغان (ۋە كەلسە دەپ ئالدىرىغان) ئازاب نازىل
بولدى (83). ئۇلار بىزنىڭ ئازابىمىزنى كۆرگەن چاغدا: «بىز بىر اللە غائىبان ئېيتتۇق، بىز بۇرۇن
(اللەغا) شېرىك قىلغان بۇتلارنى ئىنكار قىلدۇق» دېدى (84). بىزنىڭ ئازابىمىزنى كۆرگەن چاغدا ئېيت-
قان ئىماننىڭ ئۇلارغا پايدىسى بولمىدى، بۇ (يەنى ئازابىنى كۆرگەندە ئېيتقان ئىماننىڭ پايدىلىق بول-
ماسلىقى) اللەنىڭ بەندىلىرى ئارىسىدا تۇتقان يولىدۇر، بۇ چاغدا كاپىرلار زىيان تارتقۇچى بولدى (85).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
 خَمَّ تَوَلَّى مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ كَيْفَ قُضِلَتْ إِلَيْهِ قُرْآنًا
 عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۝ فَأَعْرَضَ الْأَكْثَرُ مِنْهُمْ
 لَيْسَ مِنْهُمْ ۝ وَقَالُوا لَوْلَا نُنَازِلُ أَكْثَرُ مِمَّا نُنْزِلُ الْيَوْمَ ۝ وَفِي
 آدَانَا وَفَرَوْا مِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنَكَ حَبَابٌ فَاغْلُ إِنَّا عَاظِمُونَ ۝
 قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ الْكَلَامُ فَهَلْ أَتَاكُمْ أَحَدٌ
 فَاسْتَفْتِيَوا الْيَوْمَ ۝ وَأَسْتَغْفِرُكُمْ وَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ
 لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَرِيمُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝ قُلْ إِنَّمَا كُنْتُ
 نَذِيرٌ ۝ وَالَّذِينَ خَلَقُوا خَلْقَ الْإِنسَانِ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۝ إِلَّا الَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۝ وَبَيْنَهُمْ رُءُوسٌ ۝ فَكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِمْ
 إِذَا أَثْمَرَ ۝ وَادْعُوهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ ۝ وَهِيَ دُعَاؤُكُمْ ۝ فَقَالَ
 لَهُمَا وَالْأَرْضُ انْتِهَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ۝

41- سۈرە فۇسسلەت

مەككىدە نازىل بولغان، 54 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھامىم (1). (بۇ) ناھايتى شەپقەتلىك، مېھرىبان

اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان (ۋەھىيدۇر) (2).

ئايەتلىرى ئۇچۇق بايان قىلىنغان كىتابتۇر، بىلىدۇ.

غان قەۋم ئۇچۇن نازىل بولغان ئەرەبچە قۇرئان.

دۇر (3). (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر

بەرگۈچىدۇر، (كاپىرلارنى دوزاخ بىلەن) ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تولىسى

(ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى پىكىر قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈدى.

ئۇلار (ئۇنىڭغا) قۇلاق سالمايدۇ (4). ئۇلار (پەيغەمبەرگە): «بىزنىڭ دىللىرىمىز سەن بىزنى دەۋەت

قىلغان نەرسىلەردىن پەردىلەنگەن، قۇلاقلىرىمىز ئېغىر، سەن بىلەن بىزنىڭ ئارىسىمىزدا پەردە

(يەنى دىنىي جەھەتتە ئوخشاشماستىن) بار، سەن ئۆز ئىشىڭنى قىل، بىزمۇ ھەقىقەتەن ئۆز ئىشىمىز.

بىزنى قىلايلى (يەنى سەنمۇ ئۆز دىنىڭ بىلەن بول، بىزمۇ ئۆز دىنىمىز بىلەن بولايلى).»

دەيدۇ (6). سەن (ئۇ مۇشرىكلارغا): «مەن سىلەرگە ئوخشاش ئىنسانمەن، ماڭا، ئىلاھىيەتلىك بىر

ئىلاھتۇر، دەپ ۋەھىي قىلىندۇ، ئۇنىڭغا (ئىمان ۋە تائەت-ئىبادەت بىلەن) يۈزلىنىڭلار ۋە

ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلەڭلار!» دېگەن، مۇشرىكلارغا ۋاي! (6) ئۇلار زاكات بەرمەيدۇ، ئاخىرەتكە

ئىشەنمەيدۇ (7). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا ئەلۋەتتە ئۆزۈڭلارنىڭ سىز

بېرىلىدۇ (8). (سەن ئۇلارغا) «سىلەر زېمىننى ئىككى كۈندە ياراتقان اللەنى ئىنكار قىلىمىسىلەر

ۋە ئۇنىڭغا شېرىكلەر كەلتۈرمەيسىلەر؟ ئۇ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» دېگەن (9). ئۇ زېمىننىڭ

ئۈستىدە نۇرغۇن تاغلارنى ياراتتى، زېمىننى بەرىكەتلىك قىلدى، ئەھلى زېمىننىڭ رىزقىنى بەلگە.

لىدى، (زېمىننى يارىتىش بىلەن ئاھالىسىنىڭ رىزقىنى بەلگەلەشنى كەم-زىيادىسىز) باراۋەر تۆت

كۈندە (تاماملىدى)، (زېمىننىڭ ۋە ئۇنىڭدىكى نەرسىلەرنىڭ يارىتىلىش مۇددىتىنى) سورىغۇچىلار

ئۇچۇن (بۇ جاۋابتۇر) (10). ئاندىن ئۇ ئاسماننى (يارىتىشقا) يۈزلەندى، ھالبۇكى، ئۇ تۇمان

ھالىتىدە ئىدى، ئاسمان بىلەن زېمىنغا: «ئىختىيارى ياكى ئىختىيارسىز ھالدا كېلىڭلار

(يەنى ئەمرىمنى قوبۇل قىلىڭلار)» دېدى. ئىككىلىسى «ئىختىيارىي كەلدۇق» دېدى (11).

الله يەتتە ئاسماننى ئىككى كۈندە ياراتتى. ھەر ئاسماننىڭ ئىسمىنى ئۆزىگە بىلدۈردى (يەنى ھەر ئاسماننىڭ ئېھتىياجلىق ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇردى). ئەڭ تۆۋەنكى ئاسماننى يۇلتۇزلار بىلەن زىننەتلىدۇق ۋە قوغدىدۇق، بۇ ئەنە شۇ غالب، ھەممىنى بىلگۈچى اللهنىڭ تەقدىرىدۇر (12). ئەگەر ئۇلار (بۇ بايانلار-دىن كېيىن ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (سەن ئۇلارغا): «سەلەرنى ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ بېشىغا كەلگەن ئازابقا ئوخشاش ئازابىتىن ئاگاھلاندۇرد-مەن» دېگەن (13). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا ئالدى-كەينىدىن (يەنى ھەممە تەرەپتىن) پەيغەمبەرلەر كېلىپ: «بىر اللهدىن باشقىغا ئىبادەت قىلماڭلار!» دېسە، ئۇلار: «ئەگەر پەرۋەردىگار سىز خالىسا،

فَقَضَّهِنَّ سَيِّمَ سَمَوَاتٍ يَوْمَئِذٍ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَرْسَالًا وَرَبَّنَا السَّمَاءُ الذِّبَابُ مَصَابِيهُمُ وَحِفْظًا ذَلِكَ قَدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيِّ ۖ وَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صِيعَةً مِثْلَ صِيعَةِ عَادَ وَثَمُودَ ۖ إِذْ جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَنِي آدَمَ يَهُدَىٰ وَنُوحٌ ۖ حَافِيَهُمُ الْاَتْعَبِدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مِنْ سَمَاءٍ مَاءً مَلَكُوتًا فَأَتَاهُمُ الرِّسَالُ مِنْكَ يَوْمَئِذٍ ۖ قَالُوا عَادَ قَاتِلُوا أَكْثَرَهُمْ كِبْرًا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا لِمَ أَشْدَّتْ قُوَّةُ أَوْلِيَانَا وَقَالَ اللَّهُ الَّذِينَ خَلَقْتُمْ هَؤُلَاءِ مِنْكُمْ نُفُوسًا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ مَحْصُورَاتٍ لِيَذَرَ بَعْضُهُمْ عَذَابَ الْخِزْيَانِ فِي الْقُبُورِ وَالْآخَرُونَ عَذَابَ الْخِزْيَانِ الْآخَرِ وَلَهُمْ أَرْبَعُ رُؤُوسَ ۖ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَمَعُوا أَلْعَنَى عَلَى الْهَدْيِ فَأَخَذَتْهُمُ صِيعَةُ الْعَذَابِ الْهَوْنُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۖ ثُمَّ نَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ أَوْدَانِهِمْ لِيُقَرَّبُوا ۖ وَيَوْمَ يُحْشَرُ الْعَادُ إِلَى اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهَمُّهُمُ يَوْمَئِذٍ ۖ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

چوقۇم پەرىشتىلەرنى چۈشۈرگەن بولاتتى، بىز سەلەرنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭلارنى ھەقىقەتەن ئىنكار قىلىمىز» دېدى (14). ئاد بولسا زېمىندا (اللهنىڭ بەندىلىرى ھۇد ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئىمان ئېيتقانلارغا) ھەقسىز رەۋىشتە يوغانچىلىق قىلدى. ئۇلار: «كۈچ-قۇۋۋەتتە بىزدىن كىم ئارتۇق؟» دېدى. ئۇلار ئۆزلىرىنى ياراتقان اللهنىڭ كۈچ-قۇۋۋەتتە ئۆزلىرىدىن ئۈستۈن ئىكەنلىكىنى بىلمە-دىمۇ؟ ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلدى (15). ئۇلارغا بۇ دۇنيادىلا خار قىلغۇچى ئازابىنى تېتىتىشىمىز ئۈچۈن، شۇم كۈنلەردە قاتتىق سوغۇق شامالنى ئەۋەتتۇق، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ خار قىلغۇچىدۇر، ئۇلار (ئازابىنى دەپتى قىلىدىغان) ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ (16). سەمۇدقا بولسا توغرا يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق (يەنى گۇمراھلىق)نى ئارتۇق بىلدى. قىلىمىشلىرى تۈپەيلىدىن، ئۇلارنى خار قىلغۇچى چاقماق ئازابى ھالاك قىلدى (17). ئىمان ئېيتقانلارنى ۋە تەقۋادارلارنى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭغا ئەگەشكەن-لەرنى ئازابىتىن) قۇتقۇزدۇق (18). ئۇ كۈندە اللهنىڭ دۈشمەنلىرى دوزاخقا توپىلىنىدۇ، ئالدى-ئارقىسى يىغىلىپ بولغۇچە توختىتىپ قويۇلىدۇ (19). ئۇلار دوزاخقا كەلگەندە، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى ۋە تېرىلىرى ئۇلارنىڭ قىلىمىشلىرى ھەققىدە گۇۋاھلىق بېرىدۇ (20).

ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ تېرىلىرىگە: «ئېشىقا بىزنىڭ زىيىنىمىزغا گۇۋاھلىق بەردىڭلار؟» دەيدۇ، تېرى-لىرى: «ھەر نەرسىنى سۆزلەتكەن اللە بىزنى سۆزلەتتى، ئۇ دەسلەپتە سىلەرنى ياراتتى. ئۇنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر» دەيدۇ (21). سىلەر (دۇنيادىكى چېىڭلاردا) قۇلىڭلارنىڭ، كۆزۇڭلار-نىڭ، تېرىلىرىڭلارنىڭ سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا گۇۋاھلىق بېرىشىدىن ساقلىنىغان ئىدىڭلار (يەنى يامان ئىشلارنى قىلغان چېىڭلاردا، رەسۋا بولۇشتىن قورقۇپ، كىشىلەردىن يوشۇرغان ئىدىڭلار، ۋەھالەنكى، ئەزالىرىڭلارنىڭ سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا گۇۋاھلىق بېرىدىغانلىقىنى گۇمان قىلىنغان ئىدىڭلار)، لېكىن سىلەر قىلىشىڭلاردىن نۇرغۇن ئىش-

وَقَالُوا الْجُلُودُ مِمَّا نَسْتَعِينُ بِهَا قَالُوا أَتُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِي أَنْفَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَآيَهُ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرْشِدُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَذَلِكُمْ فَكَّنْهُمُ الَّذِي كُنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَزْدِكُمُ فَاصْبِرْهُمْ مِنْ الْخَيْرِينَ ﴿٢٣﴾ إِنْ يَصِيرُوا أَفْئَادًا مَتَوًى لَّهُمْ وَإِنْ يَسْتَعِينُوا فَمَا لَهُمْ مِنَ الْعَمَلِينَ ﴿٢٤﴾ وَفَضَّلْنَا لَهُمْ قُرْآنًا فَرَّجُوا لَهُمْ مَا يَتَنَبَّأُونَ إِيَّاهُمْ وَمَا خَلَفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْبَشَرِ وَالْأَنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَيْرِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوَايِةَ لَعَلَّكُمْ تَقْلُبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا بَقِيَ الَّذِينَ كَفَرُوا عَدَاةً أَبَاسٍ دِيًّا وَلَكَزَّيْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَلِكَ جَزَاءُ عَدَاةِ اللَّهِ النَّارُ لَّهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً لِمَا كَانُوا يَآلِيَتَانِ يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾

لارنى «اللە بىلمەيدۇ» دەپ گۇمان قىلىدىڭلار (22). پەرۋەردىگارنىڭلارغا قىلغان ئەنە شۇ (قەبىھ) گۇمانىڭلار سىلەرنى ھالاك قىلدى. شۇنىڭ بىلەن زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدۇڭلار (23). ئەگەر ئۇلار (ئازابقا) چىدىسا، (چىداملىقنىڭ پايدىسى يوق) دوزاخ ئۇلارنىڭ جايىدۇر، ئەگەر ئۇلار (اللەدىن) رازىلىق تىلىسە، ھەرگىز رازىلىققا ئېرىشەلمەيدۇ (24). ئۇلارغا بىز (شەيتانلاردىن) دوستلارنى مۇسەللەت قىلدۇق، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) ئۇلارغا ئالدى-كەينىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھازىرقى ۋە كەلگۈسىدىكى قەبىھ ئەمەللىرىنى) چىرايلىق كۆرسەتتى، ئۇلارغا ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بولغان (گۇناھكار شەقى) ئۈممەتلەر قاتارىدا ئازاب سۆزى تېگىشلىك بولدى، چۈنكى ئۇلار زىيان تارتقۇچىلار ئىدى (25). كاپىرلار: «بۇ قۇرئانغا قۇلاق سالماڭلار، ئۇنى ئېلىشتۇرۇۋېتىڭلار، سىلەر غەلىبە قىلىشىڭلار مۇمكىن» دەيدۇ (26). بىز كاپىرلارغا چوقۇم قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز، بىز ئۇلارنىڭ يامان قىلمىشلىرىغا ئەڭ قاتتىق جازا بېرىمىز (27). اللەنىڭ دۈشمەنلىرىگە بېرىلىدىغان جازا ئەنە شۇ دوزاختۇر، ئۇلارنىڭ مەڭگۈلۈك تۇرىدىغان جايى دوزاختۇر، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن (ئۇلارغا) شۇنداق جازا بېرىلىدۇ (28).

كاپىرلار: «پەرۋەردىگار سىز! ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بىزنى ئازدۇرغانلارنى بىزگە كۆرسەتكىن، (ئۇلارنىڭ) ئەڭ خارلاردىن بولۇشى ئۈچۈن ئۇلارنى ئاياقلىرىمىزنىڭ ئاستىدا چەيلەيمىز» دېدى (29). شۇبھىسىزكى، «پەرۋەردىگار سىز اللە دۇر» دېگەنلەر، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا پەرىشتىلەر چۈشۈپ: «قورقماڭلار، غەم قىلماڭلار، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان جەننەت ئۈچۈن خۇشال بولۇڭلار، بىز دۇنيادا، ئاخىرەتتە سىلەرنىڭ دوستلىرىڭلارمىز، جەننەتتە سىلەر ئۈچۈن كۆڭلۈڭلار تارتقان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ۋە تىلىگەن نەرسىڭلارنىڭ ھەممىسى بار، (ئۇلار) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى، ناھايىتى مەھرىبان (اللە) تەرىپىدىن بېرىلگەن زىياپەتتۇر» دەيدۇ (30-32). اللەغا (يەنى اللەنىڭ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرَنَا الَّذِينَ أَصْلَلْنَا مِنَ الْجَنَّةِ
وَالْأَنْشُ نَجْعَلُهَا مَعَتَاتٍ أَقْدَامًا يَلْكُونَهَا مِنَ السَّمَلِينَ
إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ
الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ
تُوْعَدُونَ تَنْحَنُّ أَوْلِيَاكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ
وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُى أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ تَنَزَّلُ مِنْ
غُفُورٍ رَجِيمٍ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ
صَالِحًا وَقَالَ رَبِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ لَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ
الذَّيْفَةِ يَذْهَبُوا بِهَا إِلَى الْبَيْتِ الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ
عِدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا
يُلْقِيهَا إِلَّا كَذِبٌ عَظِيمٌ وَمَا يَنْزِلُ عَنْكَ مِنَ الْكِتَابِ نَزْلٌ
فَاسْتَمِعْ يَا مَعْزَنَاتُ هُوَ السَّوْمِيُّ الْعَلِيمُ وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ
وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا سَعْيٌ لِّلْهَيْدِ وَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْجَبَلُ وَاللَّهُ
الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنتُمْ رَايَا تَعْبُدُونَ وَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ
عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْخَرُونَ

تەۋھىدىگە ۋە تائىتىگە) دەۋەت قىلغان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ۋە «مەن ھەقىقەتەن مۇسۇل-
مانلاردىنمەن» دېگەن كىشىدىنمۇ ياخشى سۆزلۈك ئادەم بارمۇ؟ (33) ياخشى ئىش بىلەن يامان
ئىش باراۋەر بولمايدۇ، ياخشى خىسلەت ئارقىلىق (يامان خىسلەتكە) تاقابىل تۇرغىن، (شۇنداق
قىلساڭ) سەن بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەت بار ئادەم گويا سىرداش دوستۇڭدەك بولۇپ
قالدۇ (34). بۇ خىسلەتكە پەقەت سەۋرچان ئادەملەرلا ئېرىشەلەيدۇ، بۇ خىسلەتكە پەقەت بۈيۈك
نېسۋە ئىگىسىلا ئېرىشەلەيدۇ (35). ئەگەر شەيتان سېنى ۋەسۋە قىلىپ (يۇقىرىقى خىسلەتنى
ئۆزلەشتۈرمەسلىكىگە كۈشكۈرتسە) اللەغا سېغىنىپ (شەيتاننىڭ شەرىدىن) پاناھ تىلىگىن، اللە
ھەقىقەتەن (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (36).
كېچە بىلەن كۈندۈز، كۈن بىلەن ئاي اللەنىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالا-
مەتلىرىدىندۇر، قۇياشقا سەجدە قىلماڭلار، ئايغىمۇ سەجدە قىلماڭلار، ئۇلارنى ياراتقان اللەغا
سەجدە قىلىڭلار، ئەگەر پەقەت اللە غىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار (37). ئەگەر كۇففارلار چوڭ-
چىلىق قىلىپ (اللەغا سەجدە قىلىشتىن) باش تارتسا، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى
پەرىشتىلەر) كېچە-كۈندۈز اللەغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇلار مالال بولۇپ قالمايدۇ (38).

(بۇمۇ) اللە نىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدۇ-
 ھان) ئالامەتلىرىدىندۇركى، سەن زېمىننى قاقاس كۆ-
 رىسەن، ئۇنىڭغا يامغۇر ياغدۇرغان ۋاقتىمىزدا، زېمىن
 كۆتۈرۈلىدۇ ۋە كۆپىشىدۇ، شۇبەسىزكى، زېمىننى
 تىرىلدۈرگەن زات ئۆلۈكلەرنى ئەلۋەتتە تىرىلدۈر-
 گۈچىدۇر، ئۇ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (39).
 شۇبەسىزكى، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى بۇرمىلاپ
 چۈشىنىدۇرىدىغانلار بىزگە مەخپىي قالمايدۇ، قىيامەت
 كۈنى دوزاخقا تاشلىنىدىغان ئادەم ياخشىمۇ؟ ياكى
 قىيامەت كۈنى (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئەمىن بولغان
 ھالدا كېلىدىغان ئادەم ياخشىمۇ؟ خالىغىنىڭلارنى
 قىلىڭلار، شۇبەسىزكى، اللە قىلمىشڭلارنى كۆرۈپ
 تۇرغۇچىدۇر (40). شۇبەسىزكى، قۇرئان كەلگەندە
 ئۇنى ئىنكار قىلغانلار (قاتتىق جازاغا ئۇچرايدۇ)،
 شۇبەسىزكى، قۇرئان غالىب كىتابتۇر (41). ئۇنىڭغا
 ئالدىدىنىمۇ، ئارقىسىدىنىمۇ (يەنى ھېچقايسى تەرپىدە-

دىن) باتىل يۈزلەنمەيدۇ، ئۇ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، مەدھىيىگە لايىق اللە تەرىپىدىن نازىل
 قىلىنغاندۇر (42). سائىغا (مۇشرىكلار تەرىپىدىن) ئېيتىلىدىغان سۆزلەر پەقەت ئىلگىرىكى پەيغەم-
 بەرلەرگە (قەۋملىرى تەرىپىدىن) ئېيتىلغان سۆزلەردۇر، شۇبەسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ
 مەغپىرەت ئىگىسىدۇر ۋە قاتتىق ئازاب ئىگىسىدۇر (43). مۇبادا بىز ئۇنى ئەجەم تىلىدىكى قۇرئان
 قىلىپ نازىل قىلغان بولساق، ئۇلار ئەلۋەتتە: «نېمىشقا ئۇنىڭ ئايەتلىرى (بىز چۈشىنىدىغان
 تىلدا) روشەن بايان قىلىنىدى؟ پەيغەمبەر ئەرەب، كىتاب ئەجەمچىمۇ؟» دەيتتى. ئۇ ئىمان كەلتۈر-
 گەنلەرگە ھىدايەتتۇر ۋە (دىللاردىكى شەك-شۈبھىگە) شىپادۇر، ئىمان ئېيتمايدىغانلارنىڭ قۇلاق-
 لىرى (قۇرئاننى ئاڭلاشتىن) ئېغىردۇر (يەنى قۇرئاننىڭ دەۋىتىگە قۇلاق سالىمىغانلارنىڭ ۋە
 ئۇنىڭدىن يۈز تۈرۈگەنلەرنىڭ گۇيا قۇلاقلىرى ئېغىردۇر)، قۇرئان ئۇلارنىڭ (دىللىرىغا)
 كورلۇقتۇر (يەنى ئۇلار ھىدايەت نۇرىنى كۆرمەيدۇ)، ئەنە شۇلار يىراقتىن ئىدا قىلىنغۇچىلاردۇر
 (يەنى ئۇلار ھەقىقىي قوبۇل قىلماسلىقتا ئىمانغا يىراقتىن چاقىرىلغان، مۇساپىنىڭ يىراقلىقىدىن
 چاقىرىقنى ئاڭلىمىغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ) (44). بىز ھەقىقەتەن مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋ-
 راتنى) ئاتا قىلدۇق، ئۇ ھەقىقەتە ئىختىلاپ بولدى. ئەگەر پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئۇلارنى جازالاشنى
 قىيامەتكىچە كېچىكتۈرۈش) ۋەدىسى بولمىسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا
 ھۆكۈم چىقىرىلاتتى، ئۇلار ھەقىقەتەن قۇرئاندىن زىيادە شەكىلدۇر (45). كىمكى ياخشى ئىش
 قىلىدىكەن، پايدىسى ئۆزىگىدۇر، ۋىيامان ئىش قىلىدىكەن زەھە رەمىغوزىگىدۇر. پەرۋەردىگارىڭ
 بەندىلەرگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر (46).

وَمِنَ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
 اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَإِنِّ الْأَنْهَارَ لَمُتَجِّئَاتٍ إِلَى بَحْرٍ مَّوْجَاتِهِ كَمُلٍ
 تَتَجَلَّى فِي الْفَارِغِ فِي الْفَارِغِ مِمَّنْ يَأْتِي أَمِنَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ أَعْمَلُوا
 شَيْئًا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ وَإِنِّ الَّذِينَ تَقْرَأُوا بِالْكِتَابِ
 جَاءَهُمْ وَلَئِنَّ الْكِتَابَ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ
 وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَيْكَةِ حَيِّدٍ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 قَدْ قِيلَ لِلرَّسُولِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّكَ لَنَذِيرٌ وَكَذَّبُوا وَعَدَّكَ
 الْكُفْرُ وَكَوْضَعُ الْكُفْرَانِ أَفَلَا تَعْلَمُونَ أَلَمْ يَأْتِ الْفِتْنَةَ الْيَوْمَ
 وَأَعْمَجْنِي وَعَزَى قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ الْهُدَى وَشِعْرًا
 الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْ وَهُوَ عَلَى أَعْيُنِهِمْ
 يُبَادُونَ مِنْ مَكَانٍ غَيْرٍ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
 فَأَخْلَفْتُمْ فِيهِ وَتَوَلَّوْا كَلِمَةً سَبَيْتُمْ مِنْ رَبِّكَ لَعْنَتِي
 بَيْنَهُمْ وَأَنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا
 فَلَنَنفِخَ بِهِ مِنْ أَسَاءَةٍ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَالَمِينَ

(يىگىرمە بەشىنچى پارە)

قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى بىلىش پەقەت اللەغا خاستۇر (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى اللەدىن باشقا كىشى بىلمەيدۇ). مېۋىلەرنىڭ بوغۇنلىرىدىن چىقىشى، ھەرقانداق چىشىنىڭ ھامىلدار بولۇشى ۋە تۇغۇشى اللە نىڭ ئىلمىنىڭ سىرتىدا ئەمەستۇر، ئۇ كۈندە اللە ئۇلارغا: «مېنىڭ شېرىكلىرىم (يەنى سىلەر ماڭا شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلەر) قەيەردە؟» دەپ نىسدا قىلىدۇ، ئۇلار: «ساڭا مەلۇم قىلىمىزكى، ئارىمىزدا ھېچ كىشى (سېنىڭ شېرىكىڭ بار دەپ) گۇۋاھلىق بېرەلمەيدۇ» دەيدۇ (47). ئۇلار ئىلگىرى (يەنى دۇنيادىكى چاغدا) چوقۇنغان بۇتلىرى ئۇلاردىن ئۆزلىرىنى چەتكە ئالىدۇ، ئۇلار (اللەنىڭ ئازابىدىن) قاچىدىغان جاي يوق ئىكەنلىكىنى ئېنىق

بىلىدۇ (48). ئىنسان (ئۆزىگە) ياخشىلىق تىلەشتىن زېرىكمەيدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر يامانلىق يېتىپ قالسا (اللەنىڭ رەھمىتىدىن) تولىمۇ ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ (49). ئەگەر بىز ئۇنىڭغا كۈلپەت-تىن كېيىن رەھمىتىمىزنى تېتىتساق، ئۇ چوقۇم: «بۇ ئۆزەمنىڭ سەئىيى-ئىجتىھاتىمىدىن كەلگەن، قىيامەتنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيمەن، مۇبادا (قىيامەت بولۇپ) مەن پەرۋەردىگارىمغا قايتۇرۇل-خاندىمۇ ئۇنىڭ دەرگاھىدا چوقۇم جەننەتكە ئېرىشىمەن» دەيدۇ. ئەلۋەتتە كاپىرلارغا قىلمىشلىرىنى خەۋەر قىلىمىز ۋە ئۇلارغا قاتتىق ئازابىنى تېتىتىمىز (50). ئىنسانغا نېمەت ئاتا قىلساق (پەرۋەر-دىگارىمغا شۈكۈر قىلىشتىن) يۈز ئۇرۇيدۇ، (اللەنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇشتىن) باش تارتىپ(هاكاۋۇر-لىشىپ كېتىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا يامانلىق يەتسە (اللەغا يۈزلىنىپ) ئۈزلۈكسىز دۇئا قىلىدۇ (51). (ئى مۇھەممەد! ئېيتىنكى) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ (قۇرئان مەن ئېيتقانداك) اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان بولسا، سىلەر (ئويلىماستىلا ئۇنى ئىنكار قىلىڭلار، ھالڭلار قانداق بولىدۇ). (ھەقتىن) يىراق ئىختىلاپتا بولغان كىشىدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ (يەنى سىلەردىنمۇ گۇمراھ ئادەم يوق)» (52). ئۇلارغا بىز تاكى ئۇلارغا قۇرئاننىڭ ھەق ئىكەنلىكى ئېنىق بولغۇچە، (ئاسمان-زېمىن) ئەتراپىدىكى ۋە ئۆزلىرىدىكى (قۇدرىتىمىزگە دالالەت قىلىدىغان) ئالامەتلەرنى كۆرسىتىمىز، پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى (سېنىڭ راستلىقىڭنىڭ دەلىلى بولۇشقا) ئۇلارغا كۇپايە ئەمەسمۇ (53). بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىمغا مۇلاقات بولۇشتىن شەكىلىنىدۇ، بىلىڭلاركى، اللە ھەممە نەرسىنى ھەقىقەتەن تولۇق بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (54).

إِلَيْهِ يُرْجَعُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْتِجُونَ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ
الْأَمْوَالِ وَمَا نَحْمِلُ مِنْ أَثْقَالٍ وَلَا تَتَذَكَّرُ إِلَّا بِهِمْ وَيَوْمَ
يَبْدَأُ يَوْمَئِذٍ مِثْرًا يَنْقُلُ الْأَذْكَاءَ مَا مَاتُوا مِنْ شَيْءٍ ۖ
وَكُلَّ عَذَابٍ مَا نَالُوا يَدْخُلُونَ مِنْ تَحْتِ الْأَعْيُنِ وَمَا
يَحْكُمُونَ ۚ وَلَكِنْ أَذَقْنَاهُمْ نِعْمَةَ الْوَدَّاعِ وَإِنْ تَسْأَلُوهُ
فَقُلُوا هُوَ قَوْلُ اللَّهِ وَلَكِنَّ الْغَايَةَ يَوْمَئِذٍ لِلْعَذَابِ
مَتْنَةٌ لِقَوْلِهِمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ۚ وَلَكِنْ
رُحِمَتْ إِلَى رَبِّي أَنْ يَلِيَّ عَذَابُ الْخَاسِئِينَ فَكُنْتُمْ مِنَ الْآذِينَ
كَلَّا لِيَسْأَلِيَنَّكُمْ أُولَئِكَ يَوْمَئِذٍ عَذَابِي وَأَلِيَّ ۖ وَإِذَا
أَقْبَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَمَّنْ بِنَافِئِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ
فَكَذَّبَ وَعِصَى ۚ فَلَوْلَا رَحْمَتِي لَكُنَّ مِنَ الْغَافِينَ ۚ
كَلَّا لَمْ تَكُنْ بِهٍ مِنْ أَهْلِ مِثْرَتِهِمْ هُنَّ أَمْوَالُهُمْ
سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّكَ فِي الْوَقَاتِ وَفِي الْغُصْنِ وَفِي رِجَابِ
أَلْفَيْ نَجْمٍ وَفِي شَعَرَةٍ أَلْفُ مِائَةٍ وَسَبْعُونَ ۖ
إِنَّهُمْ فِي رِجْوَاهُ مِنْ لَدُنْهُ يُبْعَثُ عَنْ كُلِّ نَفْسٍ مِثْرًا ۚ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

حَمْدٌ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ إِلَيْكَ وَلِىُّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ

اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ

الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ۝ كَذَّابُ السَّمَوَاتِ يَنْقُطُونَ مِنْ قُوَّتِهِنَّ وَالْمَلَكَةُ

يَسْتَمُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِنَّ وَيَسْتَعْفِفُونَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا رَأَى

اللَّهُ هُوَ الْعَفْوُ الرَّحِيمُ ۝ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ

حَفِظَ عَلَيْهِمْ وَمَا أَتَ عَلَيْهِمْ مِنْ يَوْمٍ إِلَّا كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا

إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِنُبَيِّنَ لَكَ الْقُرْآنَ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتَذَكِّرُكَ

الْجَمْعَ الْأَرَبِيَّ فِيهِ قُرْآنٌ فِي الْحَقِّ وَفِيهِ فِي السَّعْيِ ۝ وَلَوْ

شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ

فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ قُرْبَىٰ وَلَا نَفْعٍ ۝ أَمْ اتَّخَذُوا

مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۚ قَالَتْ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ

عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ

إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ۝

42- سۇرە شۇرا

مەككەدە نازىل بولغان، 53 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئالەمنىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

حامىم (1)، عىن، سەن، قان (2). غالب، ھېكمەت

بىلەن ئىش قىلغۇچى ئالەم ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى

(پەيغەمبەر) لەرگە مۇشۇنداق ۋەھىي قىلىدۇ (3).

ئاسمانلاردىكى شەيىللەر ۋە زېمىندىكى شەيىللەر

ئالەمنىڭدۇر (يەنى ئالەمنىڭ مۈلكىدۇر، ئالەمنىڭ

تەسەررۇپى ئاستىدۇر)، ئالەم ئۈستۈندۇر،

كاتتىدۇر (4). (ئالەمنىڭ كاتتىلىقىدىن) ئاسمانلار

يۇقىرى تەرىپىدىن يېرىلىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ، پەرىشتىلەر پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ

ئېيتىدۇ، ھەمدى ئېيتىدۇ، يەر يۈزىدىكىلەرگە مەغپىرەت تەلەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئالەم

ھەقىقەتەن ناھايتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايتى مېھرىباندۇر (5). ئالەمنى قويۇپ (بۇتلارنى)

ئىگە قىلىۋالغانلارنىڭ (ئەمەللىرىنى) ئالەمگە ئۆتۈپ تۇرغۇچىدۇر، سەن ئۇلارغا ھامىي ئەمەسمەن (6).

مەككە ئاھالىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، (كىشىلەرنى) قىيامەت

كۈنىدىن ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، ساڭا بىز مۇشۇنداق ئەمرەچە قۇرئاننى نازىل قىلدۇق، ئۇ

كۈندە ھېچ شەك يوقتۇر، (ئۇ كۈنىدە) بىر پىرقە (كىشىلەر) جەننەتتە ۋە بىر پىرقە كىشىلەر

جەھەننەمدە بولىدۇ (7). ئەگەر ئالەم خالسا، ئۇلارنى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى) ئەلۋەتتە بىر

ئۆمەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، لېكىن ئالەم خالىغان ئادەمنى رەھىمەتكە داخىل قىلىدۇ، زالىم-

لارغا ھېچقانداق ئىگە، ھېچقانداق مەدەتكار بولمايدۇ (8). بەلكى ئۇلار ئالەمدىن باشقىلارنى ئىگە

قىلىۋالدى، پەقەت ئالەم ئىگىدۇر، ئالەم ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ئالەم ھەر نەرسىگە قادىر (9).

سەلەر (دىن ئۈستىدە ۋە ئۇنىڭدىن باشقا) ھەرقانداق نەرسە ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشماڭلار،

ئۇنىڭغا ئالەم ھۆكۈم چىقىرىدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنكى) ئەنە شۇ ئالەمىنىڭ

پەرۋەردىگارىمىدۇر، ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلىدىم، (ھەممە ئىشتا) ئالەمغا مۇراجىئەت قىلىمەن (10).

كشله الله نىڭ دىنىنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن،
(كشله نى ئىماندىن توسۇش ئۈچۈن) الله نىڭ
دىنىدا خۇسۇمەت قىلىشقانلارنىڭ دەلىللىرى
الله نىڭ دەرگاھىدا باتلىدۇر، ئۇلار (دۇنيادا)
غەزەپكە ئۇچرايدۇ، (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (16). الله كىتاب (يەنى قۇرئان) نى
ھەق بىلەن نازىل قىلدى ۋە ئادالەتنى نازىل
قىلدى. سەن نېمە بىلىسەن؟ قىيامەت يېقىن
بولۇشى مۇمكىن (17). قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار
ئۇنىڭ بولۇشىنى ئالدىرىتىدۇ، ئۇنىڭغا ئىشىنىدۇ
دىغانلار بولسا قىيامەتتىن قورقىدۇ، قىيامەتنى
ھەق دەپ بىلىدۇ، بىلىڭلاركى، قىيامەت توغرىلىق

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا نَحْنُ بِمُحْجِبِينَ لَهُ حُجَّتُهُمْ
دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ عَذَابٌ وَعَلَابٌ شَدِيدٌ
اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْيَقِينَ وَمَا يُدْرِكُ
لَعْلَ السَّاعَةِ قَرِينٌ ۝ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ
أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ۝
اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ
مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ لْيُزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ
كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَأَلَا فِي الْآخِرَةِ
مِنْ نَصِيبٍ ۝ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ
مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْ لَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُتِحَ رِيبُكُمْ
وَلَاِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ تَرَى الظَّالِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ لَا فَعْلَ بِهِمْ وَالدِّينَ
أَمْثَلُ أَعْمَلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا
يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ۝

مۇجادىلە قىلىدىغانلار ئەلۋەتتە چوڭقۇر گۇمراھلىقتىدۇر (18). الله بەندىلىرىگە كۆيۈنگۈچىدۇر،
ئۇ خالىغان ئادەمگە (كەڭ) رىزىق بېرىدۇ، الله كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (19). كىمكى (ئۆزىنىڭ ئەمەلى
بىلەن) ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭ ساۋابىنى زىيادە بېرىمىز، كىمكى (ئەمەلى بىلەن) دۇنيا-
نىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلىسە، (ئۇنىڭ تىلىگەن) مەنپەئىتىنىڭ بەزىسىنى بېرىمىز، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە
(ساۋابتىن) ھېچ نېسىۋە يوق (20). ئۇلارنىڭ الله رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ
يېڭىتىپ مەبۇدلىرى بارمۇ؟ (الله نىڭ ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازابىنى قىيامەتكىچە تەخىر قىلىش
توغرىسىدىكى) ھۆكۈم بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە (دۇنيادىلا) ھۆكۈم چىقىرىلغان
بولاتتى، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى كاپىرلار) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (21). كاپىر-
لارنىڭ (قىيامەت كۈنى دۇنيادا) قىلغان گۇناھلىرىنىڭ جازاسىدىن قورقۇپ تۇرغانلىقىنى
كۆرسەن، (ئۇلار مەيلى قورقسۇن، قورقسۇن) جازا ئۇلارغا (چوقۇم) نازىل بولغۇسىدۇر، ئىمان
ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار جەننەتلەرنىڭ باغچىلىرىدا بولىدۇ، ئۇلار پەرۋەردىگا-
رنىڭ ھۇزۇرىدا خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ، بۇ كاتتا ئىنئامدۇر (22).

اللَّهُ ثَمَانِ ثَبِيتَانِ ۖ وَهَ يَخْشَى ثَمَمَلَلَهُرْنَى قَلْطَانِ
بەندىلىرىگە ئەنە شۇ ئىنئام بىلەن خۇش خەۋەر
بېرىدۇ. «(پەيغەمبەرلىكنى) تەبلىغ قىلغانلىقىمغا
سىلەردىن ھەق تەلەپ قىلمايمەن، پەقەت تۇغقان-
چىلىق ھەقىقى ئۈچۈن مېنى دوست تۇتۇشۇڭلارنى
(يەنى پەرۋەردىگار سىنىڭ دەۋىتىنى يەتكۈزۈشۈمگە
چىقىلماسلىقىڭلارنى) تىلەيمەن» دېگەن، كىمكى بىرەر
ياخشى ئىش قىلسا، ئۇنىڭغا بىز ساۋابىنى زىيادە
بېرىمىز، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈ-
چىدۇر (23). ئۇلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى):
«(ئۇ يەنى مۇھەممەد) اللە غا يالغاننى توقۇدى» دەمدۇ؟
ئەگەر اللە خالىسا (يەنى ئۇلار گۇمان قىلغاندەك،
اللە غا يالغاننى توقۇغان بولساڭ) سېنىڭ قەلبىڭنى
پېچەتلىۋەتكەن بولاتتى، اللە باتىلنى يوق قىلىدۇ،
(پەيغەمبەرگە نازىل قىلغان) سۆزلىرى ئارقىلىق

ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَيِّنُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اسْتَوُوا عَلَىٰ الصُّلْحِ
قُلْ لَا أَتْلُوهُ عَلَيْهِمْ إِلَّا الْوَدَّ فِي الْقُرْآنِ وَمَنْ يَقْرَأْ
حَسَنَةً يُزِدْ لَهُ فِيهَا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ۖ أَمْ يَقُولُونَ
أَفَتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كُفْرًا فَإِنَّ يَدَا اللَّهِ يَغْتُمِعُنِ قَلْبَكَ وَيَمْنُ
اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحْيِي الْحَيَّ بِحُكْمِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ
وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ۖ وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ اسْتَوُوا عَلَىٰ الصُّلْحِ
وَيَزِيدُ مَنْ قَضَاهُ أَلْفَ رُكُوعٍ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَلَوْ
بَطَلَ اللَّهُ الرِّقَاقَ لِمَادِهِ لِكُلِّ فِئَةٍ لَّكَانَ يُزِيلُ يَدْرَهُ
تَالَيْتُ إِنَّ اللَّهَ يُعَادِمُ فَخِرَ الْغَيْبِ ۖ وَهُوَ الَّذِي يُزِيلُ الْعَذَابَ
مَنْ يُعَذِّبْ مَا لَقِطُوا وَيُنْصِرْهُمْ وَهُوَ الْغَلِيظُ الْحَمِيدُ ۖ وَ
مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا لَنْ دَابَّةٍ
وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذْ يَخْلُقُ قَدِيرٌ ۖ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا
كَتَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ۖ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ
فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ دَلِيلٍ ۖ وَلَا تَحْزَنُوا

ھەقىقى ھەق قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (24). اللە
بەندىلىرىدىن تەۋبىنى قوبۇل قىلىدۇ، يامان ئىشلارنى ئەپۈ قىلىدۇ، قىلىۋاتقان ئىشڭلارنى
بىلىپ تۇرىدۇ (25). ثىمان ثَبِيتَان ۖ ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ دۇئاسىنى اللە ئىجابەت
قىلىدۇ، (كامالى) پەزىلىدىن ئۇلارغا ساۋابىنى زىيادە بېرىدۇ، كاپىرلار قاتتىق ئازابقا دۇچار
بولىدۇ (26). ئەگەر اللە بەندىلىرىنىڭ زىقىنى كەڭ قىلسا، ئۇلار ئەلۋەتتە زېمىندا پىتنە-
پاست تېرىمىتى. لېكىن اللە خالىغان نەرسىنى ئۆلچەم بىلەن چۈشۈرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن
بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر، (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (27). ئۇلار
(يامغۇرنىڭ يېغىشىدىن ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن) اللە يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ، رەھىمىتىنى
يايدۇ، اللە (ھەممىنىڭ) ئىگىسىدۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (28). ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ
يارىتىلىشى ۋە ئۇ ئىككىسىدە جاندارلارنىڭ يېيىلىشى اللە نىڭ (قۇدرىتىنىڭ) دەلىللىرىد-
دندۇر، اللە ئەگەر خالىسا، ئۇلارنى جەمئىي قىلىشقا قادىردۇر (29). سىلەرگە (يەنى
جېنىڭلار ياكى مېلىڭلارغا) ھەرقانداق بىر مۇسبەت يەتسە، ئۇ سىلەرنىڭ قىلغان گۇناھىڭلار
تۈپەيلىدىن كەلگەن بولىدۇ، اللە نۇرغۇن گۇناھىڭلارنى ئەپۈ قىلىدۇ (ئەپۈ قىلمايدىغان بولسا،
بالاۋە مۇسبەتتىن ھېچ قۇتۇلماس ئىدىڭلار) (30). (ئۇ مۇشرىكلار!) سىلەر زېمىندا اللە نىڭ
ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر، سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ ئىگە ۋە مەدەتكار يوق (31).

اللّٰه گۇمراھ قىلغان ئادەمگە شۇنىڭدىن كېيىن ھېچ ئىگە يوقتۇر، زالىملار ئازابىنى كۆرگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ «(دۇنياغا) قايتىشقا يول بارمىدۇ؟» دېگەنلىكىنى كۆرسەن (44). ئۇلارنىڭ قورققان، خارلانغان ھالدا، (دوزاخقا) كۆزىنىڭ قۇيرۇقى بىلەن قارىغان ھالدا دوزاخقا توغرىلىنىدىغانلىقىنى كۆرسەن، مۆمىنلەر: «شۈبھىسىزكى، زىيان تارتقۇچىلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىگە ۋە ئائىلىسىدىكىلەرگە زىيان سالغۇچىلاردۇر» دەيدۇ، بىلىڭلاركى، زالىملار ھەقىقەتەن دائىملىق ئازاب-تەننەدۇر (45). ئۇلارغا اللّٰھ دىن باشقا ياردەم بېرىدىغان دوستلار بولمايدۇ، اللّٰھ كىمنى گۇمراھ قىلسا، ئۇنىڭغا (ئۇنى دۇنيادا ھەققكە، ئاخىرەتتە جەننەتكە ئېرىشتۈرگۈچى) ھېچ يول بولمايدۇ (46). اللّٰھ تەرىپىدىن كەلگەن، قارشى تۇرغىلى

شۇنىڭدەك (يەنى باشقا پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي قىلغاندەك) ئەمىرىمىز بويىچە ساڭا قۇرئاننى ۋەھىي قىلدۇق، سەن (ۋەھىدىن ئىلگىرى) قۇرئاننىڭ ۋە ئىماننىڭ ئېمە ئىكەنلىكىنى ئۇقمايتتىڭ، لېكىن بىز قۇرئاننى بىر نۇر قىلدۇقكى، ئۇنىڭ بىلەن بىز بەندە-لىرىمىزدىن خالىغان كىشىلەرنى ھىدايەت قىلىمىز. شەك-شۈبھىسىزكى سەن توغرا يولغا باشلايدىسەن (52). (ئۇ) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزىگە خاس بولغان اللەنىڭ يولىدۇر. بىلىڭلاركى، ھەممە ئىش اللە غا قايىتىدۇ (53).

43 - سۈرە زۇخروف

مەككىدە نازىل بولغان. 89 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھا، مەم (1). روشەن كىتاب بىلەن قەسەمكى، سىلەرنى (ئۇنىڭ مەنسىنى) چۈشەنسۇن دەپ، بىز ئۇنى ھەقىقەتەن ئەربەچە قۇرئان قىلدۇق (2-3). ھەقىقەتەن ئۇ لەۋھىلەھپۇزدا بىزنىڭ دەرى-گاھىمىزدا (مۇقىملاشقان) يۇقىرى مەرتىۋىلىك ھېكمەتلىك (كىتاب) دۇر (4). سىلەر (گۇمراھلىقتا) ھەددىدىن ئاشقان قەۋم بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىشنى تەرك قىلمايدۇق؟ (5) ئىلگىرىكى ئۆمىمەتلەرگە نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق (6). ئۇلارغا قانداق بىر پەيغەمبەر كەلمىسۇن، ئۇلار ئۇنى (قەۋمنىڭ سېنى مەسخىرە قىلغاندەك) مەسخىرە قىلدى (7). ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن كۈچ-قۇۋۋەتتە ئۈستۈن بولغانلارنى ھالاك قىلدۇق، ئىلگىرىكىلەرنىڭ قىسسىلىرى قۇرئاندا ئۆتتى (8). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمانلار ۋە زېمىننى كىم ياراتتى» دەپ سورىساڭ، ئۇلار: «ئەلۋەتتە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى غالىب، ھەممىنى بىلگۈچى (اللە) ياراتتى» دەيدۇ (9). اللە سىلەر ئۈچۈن زېمىننى قارارگاھ قىلدى، (سەپەردە كۆزلىگەن يېرىڭلارغا) بېرىۋېلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە زېمىندا نۇرغۇن يوللارنى ياراتتى (10). اللە بۇلۇتتىن (سىلەرگە زىيان يەتكۈزۈپ، پايدا يەتكۈزۈپ) ئۆلچەمدە يامغۇر ياغدۇردى، ئۇنىڭ بىلەن بىز (گىيا ئۆسۈمچانلىق) ئۆلۈك زېمىننى تىرىلدۈردۇق، سىلەر مۇشۇنداق (يەنى ئۆلۈك يەردىن ئۆسۈملۈك چىقىرىلغاندەك) (قەبرەڭلاردىن) چىقىرىلىسىلەر (11).

كەسكى مېھرىبان اللە نى ياد ئېتىشتىن (يەنى قۇرئاندىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، بىز ئۇنىڭغا شەيتاننى مۇسەللەت قىلىمىز (شەيتان ئۇنى ۋەسۋە قىلىدۇ)، شەيتان ئۇنىڭغا ھەمىشە ھەمراھ بولىدۇ (36). شەك-شۈبھىسىزكى، شەيتانلار ئۇلارنى (يەنى ئازغۇن كۇفشارلارنى) توغرا يولدىن توسىدۇ، ئۇلار بولسا ئۆزلىرىنى توغرا يولدا دەپ گۇمان قىلىدۇ (37). كاپىر ئادەم (ھەمراھى بىلەن قىيامەت كۈنى) دەرگاھىمىزغا كەلگەن چاغدا (ھەمراھىغا): «كاشكى سەن بىلەن مېنىڭ ئارامدا شەرق بىلەن غەربنىڭ ئارىسىدەك ئارىلىق بولسا ئىكەن. (سەن) نېمىدىگەن يامان ھەمراھ! (چۈنكى سەن مېنىڭ بەختسىزلىكىمگە سەۋەب-چى بولىدۇك)» دەيدۇ (38). (ئۇلارغا) «(دۇنيادىكى چاغدا) زۇلۇم قىلغانلىقىڭلار (يەنى شېرىك كەل-تۈرگەنلىكىڭلار) ئۈچۈن بۈگۈن سىلەرنىڭ ئازابى ئورتاق بولغانلىقىڭلار سىلەرگە پايدا بەرمەيدۇ» دېيىلىدۇ (39). (ئۇ مۇھەممەد!) سەن گاسلارغا ئاڭلىتالامسەن؟ يا كورلارنى توغرا يولغا سالالامسەن؟

وَمَنْ يُضِلَّ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ فَقَدْ ضَلَّ سَبِيلًا فَهُوَ كَقَرِينٍ
وَأَنَّهُمْ لَيَصَدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَصْبُونَهُمْ مِمَّا هُتَدُونَ
حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ لَيْلَيْتُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْبَشَرَيْنِ
فِي السَّعِيرِ ۚ وَلَنْ يُفْعَلَ الْيَوْمَ أَذْكَاءُكُمْ أَكْثَرُ فِي الْعَذَابِ
مُشْتَرِكُونَ ۚ أَفَأَنْتُمْ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ
فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۚ فَإِنَّا نَذْهَبُ بِكَ فَإِنَّا مَنَّمُ مِنْهُمْ مَنْ هُمْ
أَوْ تَرَى أَنَّكَ الْيَوْمَ مُتَقَدِّرُونَ ۚ فَاسْمِعْكَ
يَا لَيْلَى أَوْجَى الْيَكِّ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۚ وَكَأَنَّهُ لَذِكْرُ
لَكَ وَالْقَوْمِ ۚ وَسَوْفَ يُنْفَخُ الْوَيْلُ ۚ وَمَنْ مِّنْ أَرْسَلْنَا
مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً
يُعْبَدُونَ ۚ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِذْ كَانَ مِنْهُمْ
فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ إِذْ هُمْ
عَنَّا يَصْحَكُونَ ۚ وَكَانَ فِيهِمْ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۚ فَخَرَجْنَا مِنْ أَهْلِهَا
أَحَدُهُمْ يَأْتِيهِمْ بِآيَاتِنَا ۚ وَقَالُوا يَا لَيْتَهُ
السَّاحِرُ ۚ إِذْ كُنَّا رَبُّكَ بِمَا عَدَدْتُمْ أَنَّا لَكَاكُمُتُونَ ۚ

(يەنى كۇفشارلار گاسلارغا، كورلارغا ئوخشايدۇ) ئاشكارا گۇمراھلىقتا بولغان كىشىنى ھىدايەت قىلالامسەن؟ (40) (ئۇلارنى جازالاشتىن ئىلگىرى) سېنى ئېلىپ كەتسەك (يەنى ۋاپات قىلدۇرساق ۋاپاتىڭدىن كېيىن) ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز (41). ياكى بىز ساڭا (ھاياتىڭدا) ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى كۆرسىتىمىز، بىز، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا (يەنى ئۇلارغا ئازاب قىلىشقا) قادىرىمىز (42). (ئۇ مۇھەممەد!) ساڭا ۋەھىي قىلىنغان قۇرئانغا چىڭ تېسىلغىن، سەن ھەقىقەتەن توغرا يوللىدۇرسەن (43). قۇرئان ساڭا ۋە سېنىڭ قەۋمىڭگە ئەلۋەتتە (ئۇلۇغ) شەرەپتۇر، سىلەر كەلگۈسىدە (بۇ نېمەت ئۈستىدە) سورىلىسى-لەر (44). سەندىن بۇرۇن بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزدىن سوراپ باققىنىكى، مېھرىبان اللە دىن باشقا ئىبادەت قىلىنىدىغان ئىلاھلارنى بەلگىلىدۇقمۇ؟ (پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىچىدە اللە دىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلغىنى بارمۇ؟) (45) بىز ھەقىقەتەن مۇسانى پىرئەۋنىگە ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىگە (ئۇنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان شانلىق) مۆجىزىلىرىمىز بىلەن ئەۋەتتۇق، مۇسا (پىرئەۋنىگە): «سەن ھەقىقەتەن جىمى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ (سېنى ۋە قەۋمىڭنى بىر اللە غا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) ئەلچىسىمەن» دېدى (46). مۇسا ئۇلارغا بىزنىڭ مۆجىزىلىرىمىزنى ئېلىپ كەلگەندە، ئۇلار ناگاھان مۆجىزىلىرىنى (مەسخىرە قىلىپ) كۈلدى (47). ئۇلارغا بىر-بىردىن كاتتا مۆجىزىلىرىنى كۆرسەتتۇق، ئۇلارنى (كۆرسىدىن) قايتىۋىدۇ دەپ (تۈرلۈك) ئازابلار بىلەن جازالىدۇق (48). (ئۇلار ئازابىنى كۆرگەندە) «ئۇ سېھىرگەر! پەرۋەردىگارىڭىزغا ئۇنىڭ ساڭا بەرگەن (دۇئايىڭنى ئىجابەت قىلىشتىن ئىبارەت) ئەھدى بويىچە بىز ئۈچۈن دۇئا قىلساڭ (ئەگەر ئۇ دۇئايىڭ بىلەن بىزدىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋەتسە)، بىز چوقۇم ئىمان ئېيتىمىز» دېدى (49).

(مۇسانىڭ دۇئاسى بىلەن) ئۇلاردىن ئازابنى كۆتۈرۈۋەتكىنىمىزدە، ناگاھان ئۇلار (ئەھدىنى) بۇزۇپ (كۆفرىدا) چىڭ تۇردى (50). پىرئەۋن ئۆز قەۋمى ئىچىدە (پەخىرلەنگەن ھالدا) ئىدا قىلىپ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مىسىرنىڭ پادىشاھلىقى، ئاستىمىدىن ئېقىپ تۇرغان بۇ دەريالار مېنىڭ ئەمەسمۇ؟ (مېنىڭ بۇ بۈيۈكلۈكىمنى) كۆرمەمسىلەر؟ بەلكى مەن ئۈچۈن گەپ قىلالمايدىغان بۇ ئەرزىمەس ئادەمدىن (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن) ياخشىمەن» (51-52). نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا (ئاسماندىن) ئالتۇن بىلەيزۈكلەر تاشلانمىدى؟ ياكى نېمىشقا (ئۇنىڭ راستلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ بىلەن بىللە پەرىشتىلەر ھەمراھ بولۇپ كەلمىدى؟» (53) پىرئەۋن قەۋمنى گوللىغانلىقتىن، قەۋمى ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلدى، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى (54). ئۇلار بىزنى دەرغەزەپ قىلغاندا، ئۇلارنى بىز (ئەڭ قاتتىق جازالار بىلەن) جازالىدۇق، ئۇلارنىڭ ھەم-

مىسىنى (دېڭىزدا) غەرق قىلدۇق (55). ئۇلارنى بىز (كۇفۇرلارنىڭ ئازابىغا تېگىشلىك بولۇشدا) كېيىنكىلەرگە نەمۇنە ۋە ئىبرەت قىلدۇق (56). (قۇرئاندا) مەريەمنىڭ ئوغلى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالام) مىسال كەلتۈرۈلسە، ناگاھان سېنىڭ قەۋمىڭ (خۇشاللىقتىن) سۈرەن سېلىشىپ كېتىدۇ (57). ئۇلار: «بىزنىڭ ئىلاھلىرىمىز ياخشىمۇ ياكى ئىسامۇ؟» دېدى. ئۇلار بۇ مىسالنى پەقەت خۇسۇمەت قىلىش ئۈچۈنلا كەلتۈردى، بەلكى ئۇلار جىددەلخور قەۋمدۇر (58). ئۇ (يەنى ئىسا) (ناسارالار گۇمان قىلغاندەك ئىلاھ ياكى ئىلاھنىڭ ئوغلى ئەمەس) پەقەت پەيغەمبەرلىك نېمىتىمىزگە ئېرىشكەن بىر بەندىدۇر، ئۇنى بىز ئىسرائىل ئەۋلادىغا (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) بىر دەلىل قىلدۇق (59). ئەگەر بىز خالىساق، ئەلۋەتتە سىلەرگە زېمىندا ئورۇنپاسار بولىدىغان پەرىشتىلەرنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرەتتۇق (60). ئۇ (يەنى ئىسا) ئەلۋەتتە قىيامەت (يېقىنلاشقانلىقنىڭ) ئالامىتىدۇر، ئۇنىڭغا (يەنى قىيامەتكە) شەك كەلتۈرمەڭلار. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنكى) «ماڭا ئەگەشڭلار، بۇ (مېنىڭ دەۋەت قىلغىنىم) توغرا يولدۇر (61). سىلەرنى شەيتان (توغرا يولدا) مېڭىش-تىن تومىسۇن (يەنى شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىگە ئالدىنماڭلار)، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاش-كارا دۈشمەندۇر» (62). ئىسا روشەن مۆجىزىلەر بىلەن كېلىپ ئېيتتى: «سىلەرگە مەن ھېكمەت ئېلىپ كەلدىم. سىلەرگە ئىختىلاپ قىلىۋاتقان نەرسەڭلارنىڭ (يەنى دىنىي ئىشلارنىڭ) بەزىسىنى بايان قىلىپ بېرىمەن، اللە دىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار» (63).

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ غِطَاءَ الْإِنبَاءِ إِذَا هُمْ كَاذِبُونَ ﴿٥٠﴾ وَبَدَّى نَارُ عَرْشِ
فِي نَارِهِ قَالَ يَقُولُ الْيَسْرَى لِي مُلْكٌ وَمَعَهُ هَذِهِ الْأَنْهَارُ
يَجْرِي مِنْ تَحْتِ أَقْلَامِ بَعْرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ آخِرِينَ هَذَا الَّذِي هُوَ
مَعَهُمْ وَلَا يَكْدِي بَيْنَ قُلُوبِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِ أَسْرُورَةٌ مِنْ ذَهَبٍ
أَوْ حَرَامٍ مَعَهُ الْمَلِكَةُ مَعْرِينَ ﴿٥٢﴾ فَاسْتَعَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ فَلَمَّا أَسْفَوْا التَّغْيَابَ مِنْ قَارِقَةٍ
أَجْعِلِينَ ﴿٥٤﴾ فَجَعَلَهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَمَّا ضُرِبَ
ابْنُ رِيٍّ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوا لَئِنْ كُنَّا
أَمْ مَوْضِعَ نَارٍ لَّكَ الْإِنْدَاءِ لَئِنْ هُمْ قَوْمٌ جَاهِلُونَ ﴿٥٧﴾ هُوَ
الْأَعْدَى الْأَعْدَى عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ اسْتَأْذَنُوا ﴿٥٨﴾ وَلَوْ
نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ فِرْقَانًا فِي الْأَرْضِ عَاقِلِينَ ﴿٥٩﴾ وَإِنَّهُ لَكَا
لِلنَّاسِ عَاقِبَةٌ فَلَا تَمُوتُنَّ فِيهَا وَابْتَغُوا فِيهَا أَمْرًا مِّنْكُمْ ﴿٦٠﴾
وَلَا يَصْدُكُمُ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمُ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦١﴾ وَ
لَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلَا يَكُنْ
لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ ؕ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا عَمْرًا ﴿٦٢﴾

اللَّهُ هه قىقە تەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر ۋە
سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارلىرىدۇر، ئۇنىڭغا
ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولدۇر» (64). (ناسا-
رالار) نىڭ پىرىقلىرى (ئىسا توغرىسىدا) ئۆز-
ئارا ئىختىلاپ قىلىشتى، زالىملارغا قاتتىق كۈن
(يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن ۋاي! (65)
ئۇلار پەقەت قىيامەتنىڭ ئۆزلىرى تۇيىغان ھالدا
ئۆشۈمۈتۈت كېلىشىنىلا كۈتىدۇ (66). بۇ كۈندە
دوستلار بىر-بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ، پەقەت
(خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان) تەقۋادارلارلا
(ئۇنداق ئەمەستۇر) (67). (ئۇلارغا) «بەندىلىرىم!
بۈگۈن سىلەرگە قورقۇنچ يوق، غەم-قاينغۇمۇ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوا لَهُ وَاعْلَمُوا مَسْئَلَهُمْ
فَاجْتَنَبُوا الْحُرَابَ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنْ
عَذَابُ يَوْمِ الْيَوْمِ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّامَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ
بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ إِلَّا الَّذِينَ يُؤْمِنُ بِبَعْضِ مَا يُوعِظُ
عَدُوًّا لِلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ عَلَيْهِمْ يَوْمَ الْيَوْمِ وَلَا أَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ادْخُلُوا
الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُغْبَرُونَ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِمِصَافٍ
مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَآشِئُهُمْ مِنَ النَّعْسِ وَتَكَدُّ
الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا غَالِيُونَ وَلِذَلِكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُوذِمْتُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا
تَأْكُلُونَ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ فِي عَذَابٍ مُتَسَاوِينَ
لَا يُفَرِّقُهُمْ فِيهِمْ مِيلَةٌ وَلَا فَاكِهَةٌ وَلَا مِزْمَارٌ
لَكِنْ كَانُوا أَهْلَ الظِّلِّينَ وَنَادُوا لِلَّذِينَ لَبِئْسَ لَكُمْ
رَبُّكُمْ قَالِ إِنَّكُمْ مَكِينُونَ لَقَدْ جِئْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنْ
أَلْتَرْتُمُ الْحَقَّ كَرِهُونَ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ

يوق» (دېيىلىدۇ) (68). ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتقان ۋە مۇسۇلمان بولغانلار
ئىدى (69). (ئۇلارغا) «سىلەر ئاياللىرىڭلار بىلەن بىللە خۇشال-خۇرام ھالدا جەننەتكە
كىرىڭلار» (دېيىلىدۇ) (70). ئۇلارغا ئالتۇن لېگەنلەردە (تائام)، ئالتۇن جاملاردا (شاراب) تۇتۇلىدۇ.
جەننەتتە كۆڭۈللەر تارتىدىغان، كۆزلەر لەززەتلىنىدىغان نەرسىلەر بار، سىلەر جەننەتتە مەڭگۈ
قالسىلەر (71). سىلەر (دۇنيادا) قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىڭلار بىلەن ۋارىس بولغان جەننەت
ئەنە شۇدۇر (72). جەننەتتە نۇرغۇن (تۈرلۈك) مېۋىلەر بار، ئۇنىڭدىن يەيسىلەر (73).
گۇناھكارلار (يەنى كۇفشارلار) ھەقىقەتەن دوزاخ ئازابىدا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (74). ئۇلاردىن
ئازاب (بىردەممۇ) يېنىكلىتىلمەيدۇ، ئۇلار دوزاختا (ھەرقانداق ياخشىلىقتىن) ئۈمىدىسىز-
دۇر (75). ئۇلارغا بىز زۇلۇم قىلىدۇق ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (76).
ئۇلار (يەنى كۇفشارلار) (دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىگە): «ئى مالىك! پەرۋەردىگارنىڭ بىزگە
ئۆلۈم ھۆكۈم قىلىنۇ» دەپ توۋلايدۇ. مالىك: «سىلەر ئازابتا چوقۇم قالسىلەر» دەيدۇ (77). بىز
سىلەرگە ھەقىقەتەن ھەق (دىن) نى كەلتۈردۇق ۋە لېكىن سىلەرنىڭ كۆپچىلىكىڭلار ھەق (دىن) نى
يامان كۆرگۈچىلەردۇر (78). ئۇلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا سۇيىقەست قىلىشتا) بىر ئىشنى قارار
قىلغان بولسا، بىز (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ياردەم بېرىشتە بىر ئىشنى قارار قىلىمىز (79).

ئۇلار گۇمان قىلامدۇكى، بىز ئۇلارنىڭ سىرلىرىنى ۋە پىچىرلاشقانلىقلىرىنى ئاڭلىمايمىز، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (ئۇنى ئاڭلاپ تۇرىمىز)، بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرشتىلىرىمىز) ئۇلارنىڭ ئالدىدا (ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى) يېزىپ تۇرىدۇ (80). «ئەگەر مېھرىبان اللە نىڭ بالىسى بولىدىغان بولسا، مەن (ئۇ بالغا) ئىبادەت قىلغۇچىلارنىڭ ئەۋۋىلى بولاتتىم» دېگەن (81). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى، ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارى ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن پاكىتور (82). ئۇلارنى (يەنى مەككە كۇففارلىرىنى) (كۇمراھلىق-لىرىدا ۋە نادانلىقلىرىدا) قويۇپ بەرگىن، ئۇلار ۋەدە قىلىنغان كۈنىگە مۇلاقات بولغانغا قەدەر (باتىلا-لىرىغا) چۆمۈن ۋە (دۇنياسى بىلەن) ئوينىسۇن (83). اللە ئاساندىمۇ ئىلاھتۇر، زېمىندىمۇ ئىلاھتۇر، اللە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچە-دۇر (84). ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئار-سىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھلىقى ئىلگىدە بولغان زات كاتتىدۇر، قىيامەتنىڭ (بولدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى

أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلْ وَرَسُولَنَا لَا يَعْلَمُ
يَكْتُمُونَ ۖ قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَّى الْعَبْدِينَ ۖ
سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ۖ
ذَرُّهُمْ يُحْضَوْنَ وَيُطْعَمُونَ حَتَّىٰ يَلْقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يَوْعَدُونَ
وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهُ فِي الْأَرْضِ إِلَهُ وَهُوَ الْحَكِيمُ
الْعَلِيمُ ۖ وَتَرَكْنَا الَّذِينَ لَهُمُ الْمُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
وَعِنْدَ عِلْمِ السَّاعَةِ وَالْيَوْمِ تَرْجُوعُونَ ۖ وَلَا يَنفَكُ الَّذِينَ
يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ الْشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ شَهِيدًا بِالْحَقِّ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ۖ وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى
يُؤْفَكُونَ ۖ وَيَقِيلُ رَبِّ إِنَّا هُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ
فَاصْفَعْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلِّمُوا شَوْقَ يَعْلَمُونَ ۖ
يَسْمَعُونَ ۖ وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۖ
حَمْدُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ۖ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ
إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ۖ وَيُنْهَیْهِمْ عَنْ كُلِّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۖ

بىلىم ھەقىقەتەن (يالغۇز) اللە نىڭ دەرگاھىدىدۇر. سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (85). ئۇلارنىڭ اللە نى قويۇپ چوقۇنغان نەرسىلىرى شاپائەت قىلالمايدۇ. پەقەت ھەق بىلەن گۇۋاھلىق بەرگەن (يەنى لا الھ الا اللە دېگەن، تىلى بىلەن ئېيتقانى دىلى بىلەن) ھەقىقىي بىلگەنلەر بۇنىڭ-دىن مۇستەسنا (86). ئەگەر سەن ئۇلاردىن ئۇلارنى كىم خەلق ئەتكەنلىكلىرىنى سورىساڭ، ئۇلار چو-قۇم ۋە اللە دەيدۇ، ئۇلار قانداقمۇ (اللە غا ئىبادەت قىلىشتىن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشقا) بۇرۇلۇپ كېتە-دۇ (87). (اللە تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) «ئى پەرۋەردىگارىم! بۇلار ھەقىقەتەن ئىمان ئېيتماي-دىغان قەۋمدۇر» دېگەن سۆزىنى (بىلىدۇ) (88). سەن ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈڭىڭىز، سالام دېگەن (يەنى ئۇلارغا بەتدۇئامۇ قىلىمىغىن، دىنغا دەۋەتمۇ قىلىمىغىن)، ئۇلار كەلگۈسىدە (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ (89).

44- سۈرە دۇخان

ھەككىدە نازىل بولغان. 59 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ھا، مە (1). روشەن قۇرئان بىلەن قەسەم قىلىمەن (2). بىز قۇرئاننى ھەقىقەتەن مۇبارەك كېچىدە (يەنى شەبى قەدرى كېچىسىدە) نازىل قىلدۇق، بىز ھەقىقەتەن ئىنسانلارنى (قۇرئان بىلەن) ئاڭاھلاندىرغۇچى بولدۇق (3). ئۇ كېچىدە ھەربىر ھېكمەتلىك (يەنى ھېكمەتنىڭ تەقەززاسى بويىچە قىلىنغان) ئىش (يەنى بەندىلەرنىڭ رىزقى، ئەجلى ۋە باشقا ئەھۋالى) ئايرىلىدۇ (4).

شۇ كېچە تەقدىر قىلىنغان ئىشلارنىڭ ھەم-
 مىسى) بىزنىڭ دەرىگاھىمىزدىن بولغان ئىشتۇر،
 بىز ھەقىقەتەن (ئىنسانلارغا پەيغەمبەرلەرنى)
 ئەۋەتكۈچى بولدۇق⁽⁵⁾. (شۇ) پەرۋەردىگا-
 رىڭنىڭ رەھىمىتىدندۇر. ئۇ ھەقىقەتەن (بەز-
 دىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر.
 (ئەھۋالنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁶⁾. ئەگەر سىلەر
 ھەقىقىي ئىشەنگۈچى بولساڭلار، (ئۇ) ئاسانلارنىڭ،
 زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ
 پەرۋەردىگارىدۇر⁽⁷⁾. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ
 يوقتۇر. ئۇ (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرەلەيدۇ، (تىرىكنىڭ)
 جېنىنى ئالالايدۇ، ئۇ سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار-
 دۇر، ئىلگىرىكى ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگارد-
 دۇر⁽⁸⁾. ئۇنىڭدىن ئەمەس (يەنى ئۇلار ھەقىقىي
 ئىشەنگۈچى ئەمەس)، بەلكى ئۇلار (قىيامەتتىن)
 شەكتە بولۇپ (ھەقىقىي ئىستىمزا قىلىپ) ئويىنايدۇ⁽⁹⁾.
 (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاسمان (ھەممە ئادەم) ئوچۇق
 (كۆرىدىغان) تۈتۈننى كەلتۈرىدىغان كۈندە (ئۇلارغا
 بولىدىغان ئازابىنى) كۈتسەن⁽¹⁰⁾. (ئۇ تۈتۈن)

أَمْرَيْنِ جِدًّا إِنَّا لَنُؤَيِّدُ بَيْنَهُمَا مِزَاجًا ۖ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۚ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَابْنِهَا ۖ إِنَّا
 كُنْمُ مُؤَقِّنِينَ ۖ لَدَالَةَ الْوَحْيِ رُؤْيُوتِ يَوْمِ رَبِّ الْإِبْرَاهِيمَ ۖ
 الْأَوَّلِينَ ۖ يَوْمَ فِيهِ فِي شَرِّ الْأَعْيُنِ ۖ فَأَرْقُبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ
 بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ۖ يَتَخَشَّى النَّاسُ هَذَا غَضَابَ اللَّهِ ۖ وَتَأْتِي السَّمَاءُ
 عَنَّا الْعَذَابُ إِنَّا لَمُؤْمِنُونَ ۖ أَلَيْسَ لَكُمْ الذِّكْرُ وَقَدْ جَاءَ هُمُ
 رَسُولٌ مُبِينٌ ۖ قُلُوا لَهُمْ عَنَّا وَقَالُوا مَعَكُمْ ۖ فَهَيَّؤْ ۖ إِنَّا
 كَانِعُونَ بِالْعَذَابِ ۖ لَوْلَا إِذْ تَعَذَّبْنَا بِكُمُ الْيَوْمَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ ۖ
 الْيَوْمَ إِنَّا لَنُؤَيِّدُكُمْ ۖ لَقَدْ فَتَنَّا أَهْلَكَهُمْ قَوْمُ فِرْعَوْنَ وَ
 جَادُهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ۖ إِنْ أَقْبَلُوا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ لَإِنَّهُمْ لَشَرُّ
 أَوْبَانٍ ۖ وَأَنْ لَّتَعْلَمُوا عَلَى اللَّهِ إِلَهٌ إِلَهٌ ۖ إِنَّمَا يَطْلُبُ الْيَوْمَ الْيَوْمَ
 عَذَابُ رَبِّكَ ۖ وَنَبِّهْهُمْ أَنْ تَرْجِعُوا ۖ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ فَاتَّبِعُوا ۖ
 قَدْ عَارَفْتُمْ أَنَّ هَذَا قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ۖ فَاتَّبِعُوا ۖ إِنَّمَا يَطْلُبُ الْيَوْمَ الْيَوْمَ
 إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ وَاتَّبِعُوا ۖ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ هَذَا قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ۖ
 كَمْ تَرَوْا مِنْ جِبِّ وَعَيْوُنٍ ۖ وَرَوْادٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ۖ

كىشىلەرنى ئورۇنلايدۇ، بۇ قاتتىق ئازابتۇر⁽¹¹⁾. (ئۇلار) «پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن ئازابىنى كۈتۈ-
 رۇۋەتەن، بىز ھەقىقەتەن ئىمان كەلتۈرگۈچىدۇرمىز» (دەيدۇ)⁽¹²⁾. (ئازاب كۈتۈرۈلۈپ كەتكەندە)
 ئۇلار قانداقمۇ ئىبرەت ئالسۇن، ھالبۇكى، ئۇلارغا روشەن پەيغەمبەر كەلدى (شۇنداق تۇرۇقلۇق
 ئۇلار ئىمان ئېيتىمىدى)⁽¹³⁾. ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى ۋە: «ئۇ ئۆگىتىلگەن (يەنى
 قۇرئاننى كىشىلەردىن ئۆگەنگەن) دۇر، مەجنۇندۇر» دېدى⁽¹⁴⁾. بىز ھەقىقەتەن ئازابىنى (سىلەر-
 دىن) ئازغىنا ۋاقىت كۈتۈرۈۋېتىمىز، (ئاندىن) سىلەر ھەقىقەتەن (ئىلگىرىكى كاپىرلىق ھالىتىڭ-
 لارغا) قايتىۋالسىلەر⁽¹⁵⁾. ئۇلارنى قاتتىق تۇتقان كۈنىمىزدە چوقۇم جازالايىمىز⁽¹⁶⁾. ئۇلاردىن
 ئىلگىرى بىز ھەقىقەتەن پىرىئەۋنىڭ قەۋمىنى سىندۇق، ئۇلارغا ئېسىل بىر پەيغەمبەر كەلدى⁽¹⁷⁾.
 (مۇسا ئۇلارغا ئېيتتى) «ماڭا اللەنىڭ بەندىلىرىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) تاپشۇرۇپ بېرىڭلار،
 مەن سىلەرگە ھەقىقەتەن ئىشەنچلىك پەيغەمبەر⁽¹⁸⁾. اللە غا تەكەببۇرلۇق قىلماڭلار، مەن سىلەرگە
 ھەقىقەتەن روشەن مۆجىزە بىلەن كەلدىم⁽¹⁹⁾. مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەر-
 نىڭ پەرۋەردىگارىڭلارغا سېغىنىپ، سىلەرنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشۈڭلاردىن پاناھ تەلەيمەن⁽²⁰⁾. ئەگەر ماڭا
 ئىمان كەلتۈرمىسەڭلار مېنى (ئۆز ھالىغا) قويۇۋېتىڭلار»⁽²¹⁾. مۇسا پەرۋەردىگارغا: «بۇلار گۇناھ-
 كار قەۋمدۇر» دەپ دۇئا قىلدى⁽²²⁾. (اللە ئېيتتى) «مېنىڭ بەندىلىرىمنى كېچىدە ئېلىپ چىقىپ
 كەتسەن، سىلەر ھەقىقەتەن قوغلىنىسىلەر⁽²³⁾. دېڭىزنى تىپتىنچ (يەنى سەن ئۆتۈپ بولغاندىن
 كېيىن قۇرۇق ھالىتى بويىچە) قويغىن، ئۇلار ھەقىقەتەن غەرق قىلىنغۇچى قوشۇندۇر»⁽²⁴⁾. ئۇلار
 (غەرق بولۇپ) نۇرغۇن باغلارنى، بۇلاقلىرىنى، زىرائەتلەرنى، چىرايلىق جايلارنى قالدۇردى⁽²⁵⁻²⁶⁾.

ئۇلار بەھرىمەن بولۇۋاتقان نېمەتلەرنى قالدۇر-
دى (27). شۇنداق قىلىپ، ئۇلارنى باشقىلارغا
(يەنى بەنى ئىسرائىلغا) مېراس قىلىپ بەردۇق (28).
ئۇلارغا ئاسمانمۇ، زېمىنمۇ يىغىلىمىدى، ئۇلارغا
مۆھلەتمۇ بېرىلمىدى (29). شەك-شۈبھىسىزكى، بىز
ئىسرائىل ئەۋلادىنى خار قىلغۇچى ئازابىتىن -
پىرىئەۋن (ئازابى)دىن قۇتقۇزدۇق. پىرىئەۋن
ھەقىقەتەن مۇتەكەببىر ئىدى، ھەددىدىن ئاشقۇچىلار-
دىن ئىدى (30-31). ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەينى
زاماندا مۇشۇنداق شەرىپكە لايىق ئىكەنلىكىنى)
بىلىپ تۇرۇپ (ئۆز زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن
ئارتۇق قىلدۇق (32). ئۇلارغا (يەنى تەپەككۇر قىلغۇ-
چىلارغا) روشەن سىناق بار نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى

ئاتا قىلدۇق (33). بۇلار (يەنى قۇرەيش كۇففارلىرى) چوقۇم ئېيتىدۇ: «پەقەت بىرلا قېتىم
ئۆلىمىز، قايتا تىرىلمەيمىز، ئەگەر (ئاخىرەت بار دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار،
بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنى (تىرىلدۈرۈپ) ئەكىلىپ بېقىڭلار» (35-36). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)
كۈچلۈكمۇ؟ ياكى تۈبىيە قەۋمىمۇ؟ ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (نۇرغۇن) قەۋملەرنى ھالاك
قىلدۇق. چۈنكى ئۇلار گۇناھكار ئىدى (37). ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
نەرسىلەرنى ئويناپ (يەنى بىكارغا) ياراتقىنىمىز يوق (38). ئۇلارنى بىز پەقەت ھەق ياراتتۇق ۋە لېكىن
ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ (39). باتىل بىلەن ھەقىنى ئايرىيدىغان كۈن (يەنى قىيامەت
كۈنى) ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ (ھېسابى ئۈچۈن) تەيىنلەنگەن ۋاقىتتۇر (40). ئۇ كۈندە دوست
دوستقا ھېچ نەرسىگە ئەسقا تاپمايدۇ، ئۇلار ياردەمگىمۇ ئېرىشەلمەيدۇ (41). پەقەت اللە رەھمەت قىلغان
كىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (42). زەققۇم دەرىخى
ھەقىقەتەن گۇناھكارلارنىڭ تامىقىدۇر (43-44). ئۇ ئېرىتىلگەن مىستەك (قىزىق) دۇر، ئۇ قورساقلاردا
قايناقسۇدەك قاينايدۇ (45-46). (دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە) «ئۇنى تۇتۇپ سۆرەپ دوزاخنىڭ
ئوتتۇرىسىغا ئېلىپ بېرىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ بېشىغا قايناقسۇ قۇيۇپ ئازابلانڭلار» دېيىلىدۇ (47-48).

هەربىر گۇناھكار يالغانچىغا ۋاي! (7) ئۇ اللە نىڭ ئايەتلىرىنىڭ ئۆزىگە ئوقۇپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئاندىن تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا گۇناھكار ئۇنى ئاڭلىمىغاندەك (كۆفۇرىدا) چىڭ تۇرىدۇ (گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلەيدۇ)، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (8). ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن بىرەر نەرسىنى بىلگەن چاغدا (يەنى ئۇنىڭغا قۇرئان ئايەتلىرى يەتكەن چاغدا)، ئۇنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدى، ئەنە شۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (9). ئۇلارنى ئالدىدا جەھەننەم (كۆتۈپ تۇرىدۇ)، ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن نەرسىلىرى (يەنى دۇنيادا تاپقان ماللىرى ۋە بالىلىرى) ۋە اللە نى قويۇپ دوست تۇتقان نەرسىلىرى (يەنى بۇتلىرى) ئۇلارغا ھېچ نەرسىگە ئەسقا تەيدۇ، ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ (10). بۇ (قۇرئان ئۇنىڭغا ئىشەنگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن كىشىگە كامىل) ھىدايەتتۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار

ئەڭ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (11). اللە نىڭ ئەمرى بىلەن دېڭىزدا كېمىلەرنىڭ يۈرۈشى ئۈچۈن، سىلەرنىڭ اللەنىڭ پەزىلىدىن تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن (يەنى تىجارەت قىلىشىڭلار، بېلىق تۇتۇشۇڭلار، دېڭىز ئاستىدىن ئۈنچە-مەرۋايىتلارنى سۈزۈۋېلىشىڭلار ئۈچۈن) ۋە (اللەغا) شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە دېڭىزنى بويىۋىندۇرۇپ بەردى (12). اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزىلىدىن سىلەرگە بويىۋىندۇرۇپ بەردى، بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) تەپەككۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشن) دەلىللەر بار (13). مۆمىنلەرگە ئېيتقىنكى، اللە ھەر قەۋمنىڭ قىلمىشلىرىغا يارىشا جازا بېرىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار اللەنىڭ كۈنلىرىنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى (يەنى اللەنىڭ ئازابىدىن قورقمايدىغان كۇفۇرلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىنى) كەچۈرسۇن (14). كىمكى (دۇنيادا) ياخشى ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن قىلىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇل-سىلەر (اللە ياخشىلىققا مۇكاپات، يامانلىققا جازا بېرىدۇ) (15). شەك-شۈبھىسىزكى، بىز ئىسرائىل ئۇلادىغا كىتابنى (يەنى تەۋراتنى)، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارغا پاك نەرسە-لەزىزى رىزىق قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى (زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق (16). ئۇلارغا دىن ئىشىدا روشەن دەلىللەرنى بەردۇق، پەقەت ئۇلارغا ئىلىم (يەنى دىننىڭ راستلىقىغا قەتئى دەلىل-لەر) كەلگەندىن كېيىنلا، ئاندىن ئۇلار ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ ئىختىلاپ قىلىشتى. پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ئىشلار ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ (17).

وَلِكُلِّ أَقَلٍّ آيَاتٌ ۖ يَعْلَمُ إِلَهُ اللَّهِ تُثَلِّ عَلَيْهِمْ ثُمَّ يُفْتَدِيهِمْ
كَأَنَّهُمْ يَسْمَعُونَ قَوْلَهُ يَعْذَرُ لَهُمْ ۖ وَلَئِنْ لَمْ يَنْتَظِرُوا
لَا تَعَذُّرَ لَهُمْ أَهْوَ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۖ مَن ذَا الَّذِي جَعَلَهُ
وَلَا يُفْقَهُ عَذَابُ تَاكِتٍ أَسْبَغَ أَشْيَا وَلَا مَا تَعَذُّرُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَطِيعُوا
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۖ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِالْآيَاتِ وَالْحُكْمِ
عَذَابٌ مِّن رَّجْوَى إِلَهُ ۖ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِيَجْزِيَ الْفُلَاكُ
فِيهِ بَايَرٌ مَّرْءٍ وَنَاصِيَةٌ ۖ وَلَئِن مَّرَّيْتُمْ فَاغْلُظْ ۖ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ اللَّهِ
فِي الْغُرُفِ وَمَا لِيَ الْأَرْضِ جَبِيذٌ مَّرْمُومٌ ۖ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٌ
لِّعَوْمٍ يُفَكِّرُونَ ۖ كُلُّ لِّلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُ وَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
آيَاتُ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا لَّمْ يَكُونُوا يَكْفُرُونَ ۖ مَن عَمِلَ صَالِحًا
وَلَمْ يَلْمِزْهُ مِن شَيْءٍ فَعَلَيْهَا كُفْرًا لِّمَن رَّبِّكَ يُرْجُونَ ۖ وَلَقَدْ
أَتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ لِيَلْمُوهُ لَكُنَّا وَهُمْ وَهُمْ مِّنَ الْكَاذِبِينَ
وَفَعَلْنَا مَعَهُ الْقُلُوبَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ يَنْتَظِرُونَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ يَنْتَظِرُونَ
إِلَّا مِّن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْوَعْدُ بَعَثْنَا فِيهِمُ الرَّسُولَ
يَقْضِي بَيْنَهُم بَيْنَهُم الْقِسْمَةَ يَوْمَ الْآزِفِ ۖ يَخْتَلِفُونَ ۖ

ئاندىن سېنى بىز (ئى مۇھەممەد!) دىن ئىشدا
(روشن) بىر يولدا قىلدۇق، شۇ يولغا ئەگەشكىن،
بىلمەيدىغانلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ نەپسى
خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن (18). شۇبھىسىزكى،
(ئۇلارنىڭ گۇمراھلىقىغا ماسلىشىدىغان بولساڭ)
ئۇلار سەندىن اللەنىڭ (ئازابى) دىن ھېچ نەرسىنى
دەپنى قىلالمايدۇ، شۇبھىسىزكى، (دۇنيادا) زالىم-
لارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە دوستتۇر، اللە تەقۋادار-
لارنىڭ دوستدۇر (19). بۇ (قۇرئان) ئىنسانلار ئۈچۈن
روشن پاكىتلاردۇر، ھىدايەتتۇر، (ئۆلگەندىن
كېيىن تىرىلىشكە) جەزىمەن ئىشەنگەن قەۋم ئۈچۈن
رەھمەتتۇر (20). يامان ئىشلارنى قىلغانلار (يەنى
گۇناھكار كۇفۇرلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى،
ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش
قىلىشىمىزنى ئويلايدۇ؟ (يەنى ئۇلارنى ئوخشاش

قىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس) ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكۈمى نېمىدېگەن يامان! (21) اللە ئاسمانلارنى
ۋە زېمىننى ھەقىلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىد-
لىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (22). (ئى مۇھەممەد!) ماڭا نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان،
اللە ئازدۇرغان، (ھەقىتى) بىلىپ تۇرغان، اللە قۇلىقنى ۋە قەلبىنى بېچەتلىۋەتكەن ۋە كۆزىنى
پەردىلىگەن ئادەمنى ئېيتىپ بەرگىن، اللە ئازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ؟
سەلەر (بۇلاردىن) ۋەز-نەسھەت ئالمايسىلەر؟ (23) ئۇلار (يەنى قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار):
«ھايات دېگەن پەقەت دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى تۇغۇلىمىز). پەقەت
زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن يوق بولىمىز» (دەيدۇ). ئۇلار بۇ خۇسۇستا ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە
ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمان بىلەن سۆزلەيدۇ (24). ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئوچۇق ئوقۇپ
بېرىلسە، ئۇلارنىڭ پاكىتى پەقەت «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، ئاتا-بوۋىلىرىمىزنى كەلتۈرۈپ
بېقىڭلار (يەنى تىرىلدۈرۈڭلار)» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى (25). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا
ئېيتقىنكى، «اللە سەلەرنى تىرىلدۈرەلەيدۇ، ئاندىن (ئەجىللىكلار پۈتكەندە) ۋاپات
قىلدۇرالايدۇ، ئاندىن شەك-شۇبھىسىز قىيامەت كۈنىدە سەلەرنى يىغىدۇ، لېكىن
كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەي (قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلدى)» (26).

ثُمَّ جَعَلْنَا عَلَىٰ سُرُورِهِمْ مِنَ الْأَرْضِ قَائِمَةً ۖ وَلَا تَجِدُ لَهُمْ أَعْوَادَ
الَّذِينَ لَا يَكْفُرُونَ ۖ ﴿٢١﴾ ثُمَّ لَنْ يَخْلُقَ أَعْنَاكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ۚ وَ
إِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ ۖ وَاللَّهُ وَلَىٰ الْمُتَّقِينَ ۖ ﴿٢٢﴾
لَهُنَّ الْأَصْحَابُ لِلنَّاسِ ۚ وَهَذِي رَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۖ ﴿٢٣﴾
حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا الشَّيْءَ أَنْ يَخْلَقُوهَا كَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ نَّحْيَاهُمْ وَمِمَّا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ ﴿٢٤﴾
خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ وَلَئِنْ كُنَّ لَأَشْيُ
كَيْتٍ لَّكُمْ لَا تَخْلُقُونَ ۖ أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ ۚ وَأَصْلَهُ اللَّهُ
عَلَىٰ عِلْمٍ وَرَحْمَةٍ عَلَىٰ سَبْعٍ مِّنْ لِّقَابِهِ ۚ وَلَئِنْ لَّمْ يَرَوْا غَاشِيَةً لِّمَنْ
يُعَذِّبُهُمْ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا يَذَّكَّرُونَ ۖ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا أَعْيَانُنَا
الَّذِينَ نَحْنُ وَمَا لَهُمْ لَكُمُ الْكَافِرِينَ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ
مِنْ عِلْمٍ ۚ إِنَّ هُمْ إِلَّا يَتْلُونَ ۖ وَإِذَا اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنْ دُونِ
مَا كَانَ حَقُّهُمْ ۖ إِنْ كَانُوا إِلَّا قَوْمًا يَّاتِلُونَ ۖ ﴿٢٦﴾
طَبِيقِينَ ۖ قُلِ اللَّهُ يُخَيِّطُكُمْ ثُمَّ يُبَيِّنُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۖ ﴿٢٧﴾

ئاسمانلار بىلەن زېمىنىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، قىيامەت قايمى بولغان كۈندە كاپىرلار زىيان تارتىدۇ (27). ھەر ئۆممەتنى (قورقۇنچىڭ قاتتىقلىقىدىن) تىزلانغان ھالدا كۆرسەن، ھەر ئۆممەت ئۆزىنىڭ نامە-ئەمالىغا چاقىرىلىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن قىلمىشىڭلارغا يارىشا مۇكاپاتقا ئېرىشىلسە ياكى) جازاغا ئۇچرايسەلەر» (دېيىلىدۇ) (28). بۇ بىزنىڭ كىتابىمىز (يەنى نامە-ئەمال) سىلەرگە ھەق بىلەن سۆزلەيدۇ، بىز قىلمىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىدۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق) (29). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلغانلارغا كەلسەك، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھىمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، بۇ روشەن مۇرادقا يېتىشتۇر (30). كاپىرلارغا كەلسەك، (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) ئۇلارغا:

«مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلمىدىمۇ؟ سىلەر چوڭچىلىق قىلىپ (ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش-تىن) باش تارتىتىڭلار، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن قەۋم ئىدىڭلار» (دېيىلىدۇ) (31). (سىلەرگە) «اللەنىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، قىيامەتتە (يەنى قىيامەتنىڭ بولۇشىدا) ھېچ شەك يوق» دېيىلسە، سىلەر (ھەددىدىن زىيادە سەركەشلىكىڭلاردىن): «قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيمىز، پەقەت ئۇنى بولۇشى مۇمكىن دەپ گۇمان قىلىمىز، (ئۇنىڭغا) بىز ھەقىقىي ئىشەنمەيمىز» دېيىڭلار (32). (ئاخىرەتتە) ئۇلارنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلار (دۇنيادىكى چاغلىرىدا) مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى ئورنىتىدۇ (33). (ئۇلارغا) دېيىلىدۇ: «سىلەرنىڭ مۇشۇ كۈندىكى مۇلاقاتىنى ئۇنتۇغانلىقىڭلارغا ئوخشاش، بۈگۈن سىلەرنى ئۇنتۇيمىز (يەنى سىلەرنى ئازابقا تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغاندەك مۇئامىلە قىلىمىز)، سىلەرنىڭ جايىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سىلەرگە (سىلەرنى ئازابتىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچىمۇ بولمايدۇ (34). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، سىلەر اللەنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدىڭلار ۋە سىلەرنى دۇنيا تىرىك-چىلىكى ئالدىدى. بۈگۈن ئۇلار دوزاختىن چىقىرىلمايدۇ، ئۇلاردىن (تەۋبە قىلىش ۋە ئىبادەت قىلىش بىلەن) اللەنى رازى قىلىشۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ (35). جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (36) ئاسمان-لاردىكى ۋە زېمىندىكى ئۇلۇغلۇق اللەغا خاستۇر، اللە غالىبدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (37).

فَلِلّٰهِ الْمُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِخُهُ
الْمُفْطِحُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰى اِلٰى رَبِّهَا
اَلْيَوْمَ تُحْجَرُونَ سَاعَتَهُمْ يُعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هٰذَا كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ
بِالْحَقِّ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنصِرُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ اَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا
وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ فَيَذٰلُكُمْ اُولٰٓئِكَ فِي رَحْمَتِنَا هٰذَا هُوَ الْقَوْمُ
الْيَمِيْنُ ﴿٣٠﴾ اَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَآذَنُوْهُمْ اَلَيْسَ الَّذِيْنَ نَقُلُ عَلَيْكُمْ
فَاَسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿٣١﴾ وَاِذَا قِيْلَ اِنْ وَعَدَ
اللّٰهُ شَيْئًا وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيْهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرٰى مَا السَّاعَةُ
اِنْ نَقُلُ الْاَكْثَرَ اَوْ اَمَّا عَنِ يَمِيْنَتَيْنِ ﴿٣٢﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا
عَمِلُوْا وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَقِيْلَ الْيَوْمَ
نُنَسِّسُكُمْ لِمَ كُنْتُمْ تَلْعٰنُ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ كُنْتُمْ تَقُولُ مَا لَكُمْ الْاَلٰهَ وَمَا لَكُمْ
مِّنْ نَّوْجٍ ﴿٣٥﴾ ذٰلِكُمْ يٰكٰفُّرًا اَفَنْتُمْ اَلِيْتَ اللّٰهِ هُوَ رَءُوْفٌ ذَرَّكُمْ
اَلْحَيٰوةَ الدُّنْيَا فَاَلْيَوْمَ لَا يُخْرِجُوْنَ مِنْهَا وَلَا لَهُمْ فِيْهَا مُمْسِكُوْنَ ﴿٣٦﴾
فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٣٧﴾
وَلَهُ الْكِبَرُ يٰوَقْنِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٣٨﴾

يىگىرمە ئالتىنچى پارە

46- سۈرە ئەھقاف

مەككىدە نازىل بولغان، 35 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئا، مەم (1). (بۇ قۇرئان) غالىب، ھېكمەت بىلەن
ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان.
دۇر (2). ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئاردا-
سىدىكى نەرسىلەرنى ھەق ئاساستا مۇئەييەن مۇددە-
تەتكىچە (يەنى قىيامەتكىچە قالدىغان) قىلىپ
ياراتتۇق. كاپىرلار ئاگاھلاندۇرۇلغان نەرسىلەر-
دىن يۈز ئۈرۈگۈچىدۇر (3). (ئى مۇھەممەد! مۇش-

رىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەر اللە نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلارنىڭ (ئەھۋالىنى) ئېيتىپ بېرىڭ-
لار، ئۇلار زېمىننىڭ قايسى قىسمىنى ياراتقانلىقىنى ماڭا كۆرسىتىڭلار، ياكى ئاسمانلارنى ياراتىشتا
ئۇلارنىڭ اللە بىلەن ئورتاقچىلىقى بارمۇ؟ بۇ (قۇرئان) دىن ئىلگىرى (سەلەرگە نازىل قىلىنغان)
كىتاب ياكى (ئىلگىرىكىلەردىن) قالغان ئىلىم بولسا ماڭا ئېلىپ كېلىڭلار، ئەگەر سەلەر راستچىل
بولساڭلار» (4). اللە نى قويۇپ قىيامەتكىچە دۇئانى ئىجابەت قىلىشقا قادىر بولالمايدىغان بۇتلارغا
چوقۇنىدىغان ئادەمدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ بۇتلار ئۇلارنىڭ دۇئاسىدىن غاپىلدۇر (5). (قىيامەت
كۈنى) ئىنسانلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توپلانغان چاغدا، بۇتلار ئۇلارغا (يەنى بۇتپەرەس-
لەرگە) دۈشمەن بولىدۇ، ئۇلار تەرىپىدىن ئىبادەت قىلىنغانلىقىنى، ئىنكار قىلىدۇ (6). ئۇلارغا
بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، كاپىرلار ئۆزلىرىگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى قۇر-
ئاننى) باھالاپ: «بۇ روشەن سېھىردۇر» دەيدۇ (7). ياكى ئۇلار قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالام) ئۆزى توقۇغان دېيىشەمدۇ؟ ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئۇنى مەن توقۇغان بولسام، سەلەر
مەندىن اللە نىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپنى قىلالمايسىلەر، سەلەرنىڭ قۇرئان توغرىسىدىكى
تۆھمەتلىرىڭلارنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، اللە مەن بىلەن سەلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھ بولۇشقا
يېتەرلىكتۇر (يەنى مېنىڭ راستچىللىقىمغا ۋە سەلەرنىڭ يالغانچىلىقىڭلارغا گۇۋاھ بولىدۇ)،
اللە (تەۋبە قىلغۇچىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايتى مېھرىباندۇر» (8).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
حَمْدٌ تَبَارِكُ الْكَثِیْبُ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِیْزِ الْحَكِیْمِ
مَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاجِلْ
مُسْمٰی وَالَّذِیْنَ كَفَرُوْا عَمَّا اُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ ۝ قُلْ اَرَبِیْمُ
مَّا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْزِیْ مَاذَا خَلَقُوْا مِنَ الْاَرْضِ
اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِی السَّمٰوٰتِ اَلِیْتُوْنِیْ بِكِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ هٰذَا اَوْ
اَشْرَیْقَیْنِ عَلَیْمَانِ كُنْتُمْ ضٰلِّیْنَ ۝ وَمَنْ اَصْلٌ مِّنْ یَّدْعُوْا
مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَا یَسْتَجِیْبُ لَهٗ اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ وَلَمْ عَنْ
دُعَآیِهِمْ غٰفِلُوْنَ ۝ وَاِذَا حُجِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ اَعْدَآءٌ وَّ
كَانُوْا اِیْبَادَ رَبِّهِمْ كَرِیْمٌ ۝ وَاِذَا شِئْنَا عَلَیْهِمْ اَلْتَنَابِیْطِ
قَالَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا لِلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا هُمُ هٰذَا اَسْحَرُوْا مِیْمٰنٌ ۝
اَمْ یَقُوْلُوْنَ اَفَرَبَّیْهُ قُلْ اِنْ اَفَرَبَّیْهُ فَلَا ضَلٰكُیْنُ
لِیْ مِنَ اللّٰهِ شَیْئًا هُوَ اَعْلَمُ بِمَا یُقِیضُوْنَ فِیْ كُلِّ نَفْسٍ
شَیْئًا اَلْبِیْنٰی وَیَبْیِّنُكُمْ وَهُوَ الْعَفُوْرُ الرَّحِیْمُ ۝

ئېيتقىنىكى، «مەن (الله ئىنسانلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) تۇنجى پەيغەمبەر ئەمەسمەن، (مەندىن ئىلگىرىكى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن ۋەھىيى بىلەن كەلدىم، نېمىشقا مېنى ئىنكار قىلىسەلەر؟) ماڭا ۋە سىلەرگە نېمە قىلىنىدىغانلىقىنى ئۇقمايمەن (چۈنكى الله نىڭ تەقدىرىنى ئالدىن ئۇققىلى بولمايدۇ)، مەن پەقەت ماڭا ۋەھىيى قىلىنغان نەرسىگىلا ئەگىشىمەن، مەن پەقەت (سىلەرنى الله نىڭ ئازابىدىن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» (9). (ئى مۇھەممەد! مۇشرىك-لارغا) ئېيتقىنىكى، «سىلەر ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! قۇرئان الله تەرىپىدىن نازىل بولغان تۇرسا، سىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمەسەڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟) ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر گۇۋاھچى (يەنى ئابدۇلله ئىبن سالام) قۇرئاننىڭ الله تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىپ ئىمان كەل-تۇرسە، سىلەر تەكەببۇرلۇق قىلىپ (ئىماندىن) باش تارتساڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟) شۈبھىسىزكى،

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ
إِنْ أَكْبَرُ إِلَا مَا يُفْعَلُ بِي وَإِنْ أَسْأَلُ أَتَىٰ لِيَ الْبُرْهَانُ ۖ قُلْ أَرَأَيْتُمْ
إِنْ كَانَ مِنَ عِبَادِ اللَّهِ وَكَفَرُوا بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي
إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ قَامَنَ وَاسْتَكْبَرُوا ثُمَّ قَالَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ۖ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نَحْنُ خَيْرٌ مِّنْهُمَا
سَيُؤْتِيهِمُ اللَّهُ وَإِذْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِّنْهُ لَمَ الْيَهُودُ وَآلِ الْفَرِيسِيِّينَ هَٰذَا أَفْكٌ قَدِيرٌ ۙ
وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبْتُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَٰذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ
لِّسَانِ عَصَىٰ آلِ مُوسَىٰ ۖ أَتُكْفَرُونَ ۚ وَلَمَّا أَتَىٰ الْفَرِيسِيُّ لِلْمُحْسِنِينَ ۙ
الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْهَمُوا فَاذْلَكُونَا ۚ عَلَيْهِمُ السَّعِيرُ
يَعْرَضُونَ ۙ وَلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ الْخَالِدِينَ فِيهَا بِحَبْرِ آيَاتِنَا لَا يَحْكُمُونَ
يَعْلَمُونَ ۙ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ
كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفُصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا كُنَّ
أَشْدَاءَ وَهَلَعَرِيعِينَ سَمِعَ قَالَ رَبِّ ارْجِعْنِي ۖ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ
الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ
وَأَصْلَحْ لِي فِي دِينِي ۖ لَنْ يَبُتَّ إِلَيْكَ وَلِيٌّ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ ۙ

الله زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ» (10). كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئەگەر (قۇرئان بىلەن ئىسلام دىنى) ياخشى بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار (يەنى ئاجىز مۇسۇلمانلار) ئۇنىڭغا بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى» دېدى، ئۇلار قۇرئان بىلەن ھىدايەت تاپمىغانلىقىنى ئۇچۇن، «بۇ قەدىمكى ئويدۇرمىدۇر» دەيدۇ (11). قۇرئاندىن ئىلگىرى مۇسانىڭ كىتابى (يەنى تەۋرات) ئەھلى جاھانغا يېڭا ۋە رەھمەت ئىدى. بۇ ئەرەب تىلىدىكى كىتابتۇر، (ئىلگىرىكى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇ-چىدۇر، (الله ئۇنى) زالىملارنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، ياخشى ئىش قىلغۇچى مۆمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن نازىل قىلدى (12). «پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئىلھام دېگەن، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا، شۈبھىسىزكى، (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايغۇرۇش يوقتۇر (13). ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ، (بۇ) ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر (14). بىز ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتىدىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ-قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە، (ئۇ): «پەر-ۋەردىگار بىم! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا-ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگىن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن» دەيدۇ (15).

أُولَئِكَ الَّذِينَ تَتَّبِعُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَأْوًى وَنَجَّاهُمْ مِنْ سَيِّئِهِمْ
فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصَّادِقُ الَّذِينَ كَانُوا يُوْعَدُونَ وَالَّذِينَ
قَالَ يُولَدِ لَهُ إِنَّمَا أَعِذُّنِي أَنْ أَحْمِلَ فَوْقَ فؤَادِي الْقُرُونِ
مِنْ قَبْلِي وَلَمْ يَسْتَفِئْ فِي اللَّهِ وَلَيْكَ الْمِرَّةُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ
فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا إِيَاسٌ أَكْثَرُ ۖ وَلَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ
الْقَوْلُ فِي أَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنَّهُمْ
كَانُوا خَائِرِينَ ۖ وَلِكُلِّ دَجَّةٍ وَمَعَاظِلِهِمْ لِيَوْمِ جَمْعِهِمْ
وَهُمْ فِي ظُلُمٍ ۖ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَانُوا عَلَى النَّارِ
أَذْهَبْتُمْ طَيْفَتَكُمْ فِي حَيَاتِكُمْ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي
الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِن كُنتُمْ تَقْسِفُونَ ۖ وَإِذْ كُنَّا
عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رُفُوعًا ۖ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۖ وَكَذَلِكَ نُضَرِّجُ
بَيْنَ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَرَاةَ الْعَدُوِّ ۖ وَاللَّهُ أَتَىٰ خَلْقَ
عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۖ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِآفِكُنَا
عَنِ الْهَوْنِ قَاتِلْنَا بِمَا نَعْبُدُ نَارًا كُنْتَ مِنَ الضَّالِّينَ ۖ

ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلىمىز، ئۇلار (اللە يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ، (بۇ) ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدەدۇر (16). بەزى ئادەم (يەنى ئاتا-ئانىسى ئىمانغا دەۋەت قىلغان فاجىر بالا) ئاتا-ئانىسىغا: «ۋاي-ۋوي! سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتام-سىلەر، (مەندىن ئىلگىرى) نۇرغۇن ئۈمەتلەر ئۆتتى (ئۇلاردىن ھېچ ئادەم تىرىلدۈرۈلگىنى يوق)» دەيدۇ، ئۇ ئىككىسى اللە غا پەرياد قىلىپ: «ۋاي سائى! ئىمان ئېيتقىن، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر» دەيدۇ. ئۇ: «بۇ پەقەت ئاۋالقىلاردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر» دەيدۇ (17). ئەنە شۇنداق كىشىلەرگە (اللەنىڭ ئازاب قىلىش) سۆزى ھەقىقەت بولدى، ئۇلار بولسا ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بولغان ئۈمەتلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇلار ھەقىقەتەن زىيان تارتقۇچى بولدى (18). (مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ) ھەممىسىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا دەرىجىلىرى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى ۋە جازاسى (كەم-زىيادە قىلىنماي) تولۇق بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (19). كاپىرلار دوزاخقا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا ئەيىبلەش يۈزدىن سىدىن ئېيتىلىدۇ): «سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار، سىلەر زېمىندا ھەقسىز رەۋىشتە چۈچىلىق قىلىپ، ئىماندىن باش تارتقانلىقىڭلار ۋە اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن، بۈگۈن خار قىلغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر» (20). (ئى مۇھەممەد!) ئادىنىڭ قېرىندىشى (يەنى ھۇد ئەلەيھىسسالام) نىڭ ئۆز قەۋمى بىلەن بولغان قىسسىنى بايان قىلغىن ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئەھقاق (دېگەن يەر) دىكى قەۋمنى (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇردى، ئۇنىڭدىن (يەنى ھۇدىدىن) ئىلگىرى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتتى. ئۇ (يەنى ھۇد) (قەۋمنى ئاگاھلاندۇرۇپ) ئېيتتى: «سىلەر پەقەت اللە غىلا ئىبادەت قىلىڭلار، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ (اللەدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىڭلار) بۈيۈك كۈنىنىڭ ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن» (21). ئۇلار: «(ئى ھۇد!) سەن بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن توسقلى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر سەن (سۆزۈڭدە) راستچىلاردىن بولساڭ، بىزگە بىزنى قورقۇتقان ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېدى (22).

ئۇ: «(سەلەرگە ئازابنىڭ قاچان كېلىشىنى) پەقەت اللە بىلىدۇ، مەن سەلەرگە ئەۋەتىلگەن نەرسىنى تەبلىغ قىلىمەن ۋە لېكىن مەن سەلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن» دېدى (23). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ۋادىسىغا سۈرۈلۈۋاتقان بۇلۇتتىكى كۆرۈپ: «مانا بۇ بىزگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇتتۇر» دېيىشتى. (ھۇد ئىيتتى) «ئۇنداق ئەمەس، ئۇ سەلەر بالدۇرراق ئىشقا ئېشىشنى تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر، ئۇ بىر بوران بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە قاتتىق ئازاب بار (24). ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ بىر ئەمرى بىلەن ھەممە نەرسىنى ھالاك قىلىدۇ» (يەنى بوران كېلىپ ئۇلارنى ھالاك قىلدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ جايلارنىڭ (يەنى تۇرغان ماكانلىرىنىڭ ئىزىدىن) باشقا نەرسە كۆرۈد-

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَئِنْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَتَاهُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالَ لَهَذَا عَارِضٌ مُّطِيرٌ فَلَمَّا بَلَغَ مَقَامًا آمِنًا اتَّخَذَهُمْ رِبْعَةً فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تَدْرِكُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسَكِنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيهَا أَنْ مَكَانَهُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْهَةً فَمَا اخْفَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْهَهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَمْجُدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَّ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَى وَصَرَفْنَا آلِيَهَا لَعَلَّكُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ أَفْهَهُمْ وَمَا كَانُوا يَقْنُتُونَ ﴿٢٨﴾ وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْبَنِي إِسْرَءِيلَ يَتَمَتَّعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ الْقُرْآنُ قَوْمَهُمْ فَمَنْ دَرَسَ ﴿٢٩﴾

مەيدىغان بولۇپ قالدى، كۈناھكار قەۋمنى مۇشۇنداق جازالايمىز (25). بىز ئۇلارنى (يەنى ئاد قەۋمنى) (پۇل-مال، كۈچ-قۇۋۋەت جەھەتتە) سەلەرنى قادىر قىلىمىغان نەرسىلەرگە قادىر قىلدۇق. (ئۇلارنىڭ شۇ نېمەتلەرگە شۈكۈر قىلىپ، بۇ ئارقىلىق نېمەتلەرنى بەرگۈچى اللەنى تونۇشى ئۈچۈن) ئۇلارغا قۇلاق، كۆز، قەلبەلەرنى بەردۇق، ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى، دىللىرى ئۇلاردىن (اللەنىڭ ئازابىدىن) ھېچ نەرسىنى دەپتى قىلىدى، ئۇلار مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارغا نازىل بولدى (26). (ئى مەككە ئاھالىسى!) بىز ھەقىقەتەن سەلەرنىڭ ئەتراپىڭلاردىكى شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنى (كۇفرىدىن) يانسۇن دەپ ئايەتلەرنى تەكرار بايان قىلدۇق (27). (ئۇلارغا ئازاب كەلگەندە) ئۇلارنىڭ خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دەپ اللەدىن باشقا تۇتقان مەبۇدلىرى ئۇلارغا نېمىشقا ياردەم قىلىدى؟ بەلكى ئۇلارنىڭ مەبۇدلىرى غايىب بولدى، بۇ (يەنى بۇتلار بىزنى خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دېگەن سۆزى) ئۇلارنىڭ ئويدۇرمىسىدۇر ۋە (اللەغا) چاپلىغان بوھتانلىرىدۇر (28). (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا بىر تۈركۈم جىنلارنى ساڭا قۇرئان تىڭشاشقا ئەۋەتتۇق، ئۇلار قۇرئان تىلاۋىتىگە ھازىر بولغاندا (بىر-بىرىگە): «جىم تۇرۇڭلار» دېيىشتى، قۇرئان تىلاۋەت قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئۆز قەۋمىگە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇپ قايتىشتى (29).

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ، مۇھەممەدكە نازىل قىلىنغان قۇرئانغا — قۇرئان ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر — ئىمان ئېيتقانلارنىڭ گۇناھلىرىنى اللە ئۆچۈرۈپ تاشلايدۇ، ئۇلارنىڭ ھالىنى ياخشىلايدۇ (شۇنىڭ بىلەن ئۇلار گۇناھ قىلمايدۇ) (2). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، كاپىرلار باتىلغا (يەنى شەيتانغا) ئەگەشتى، مۆمىنلەر بولسا، پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتكە (يەنى قۇرئانغا) ئەگەشتى، اللە ئىنسانلارغا ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى شۇنداق بايان قىلدۇ (3). سىلەر كۇفۇرلارغا (جەڭ مەيدانىدا) ئۇچراش-قان چېغىڭلاردا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈڭلار، سىلەر ئۇلارنى قىرىپ (مەغلۇپ قىلىپ، ئۇلاردا سىلەرگە قارشىلىق كۆرسىتىدىغان كۈچ قالغان چاغدا ئۇلارنى ئۆلتۈرۈشتىن توختاپ)، ئۇلارنى ئەسر ئېلىڭلار، ئاندىن

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَرِهَتْ عَيْنُهُمْ شِرَكَاءَهُمْ وَاصْلَهُم بِالْهَمِّ ① ذَلِكَ يَأْتِي الَّذِينَ كَفَرُوا وَالتَّبَعُ الْبَاطِلُ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا أَتَّبِعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ② فَإِذَا هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا أَصْرَبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَفْخَسَتْهُمْ فَتْنُوا أَلْوَانَهُمْ فَامَّا مَنَّا بَعْدَ وَاتِّفَاءٍ حَتَّى نَضَعُ الْحَرْبَ أَوْزَارَهُمْ ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرْنَا مِنْهُمْ وَالْحَكْمَ لِلَّهِ ③ بَعْضُكُمْ يَبْغِضُ الَّذِينَ آمَنُوا قِيلَ لِمَ يَبْغِضُ اللَّهُ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ ④ سَيِّئٌ بِهِمْ وَيُظْلِمُونَ بِلَهُمْ ⑤ وَيَذَرُهُمُ اللَّهُ فِيهَا لَهْمٌ ⑥ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاللَّهُ يُنَصِّرُكُمْ وَمَا يُبَدِّلُ أَقْدَامَكُمْ ⑦ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَسْأَلُهُمْ وَأَصْلُ أَعْمَالِهِمْ ⑧ ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ كَرَهُوا مَا نُزِّلَ اللَّهُ فَاحْبِطْ أَعْمَالَهُمْ ⑨ أَفَكُمُ يَسْتَبْرِئُونَ فِي الْأَرْضِ يَنْظُرُونَ أَكَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَرَانَا لَهُمْ وَلِكَيْفَ مِنْ أَمْثَالِهِمْ ⑩ ذَلِكَ يَأْتِي اللَّهُ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَإِنَّ الْكُفْرَانَ لَمَوْلَى لَهُمْ ⑪

ئۇلارنى ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن قويۇپ بېرىڭلار، ياكى قىدىيە ئېلىپ قويۇپ بېرىڭلار، تاكى ئۇرۇش ئۆزىنىڭ ئېغىر يۈكىنى تاشلىغانغا قەدەر (يەنى ئۇرۇش توختىغانغا قەدەر) ئىش مانا شۇنداق تۇرۇ. ئەگەر اللە خالىسا ئەلۋەتتە (سىلەرنى ئۇرۇشقا تەكلىپ قىلماستىلا) ئۇلارنى جازالىغان بولاتتى، لېكىن اللە بەزىڭلارنى بەزىڭلار بىلەن سىناش ئۈچۈن (يەنى ئىمانىڭلارنى سىناش ئۈچۈن جىھادقا ئەمىر قىلدى)، اللەنىڭ يولىدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ (يەنى شېھىتلەرنىڭ) ئەمەللىرىنى اللە بىكار قىلىۋەتمەيدۇ (4). اللە ئۇلارنى ھىدايەت قىلىدۇ ۋە ھالىنى ياخشىلايدۇ (5). اللە ئۇلارنى جەننەتكە كىرگۈزىدۇ، اللە ئۇنى ئۇلارغا تونۇتتى (يەنى جەننەتكە كىرگەن ئادەم ئۆزى-نىڭ ئۆيىدىكى جايىنى ئىلگىرى كۆرگەندەكلا بىلىدۇ) (6). ئى مۆمىنلەر! سىلەر اللەغا (يەنى اللەنىڭ دىنىغا) ياردەم بەرسەڭلار، اللە سىلەرگە (دۈشمىنىڭلارغا قارشى) ياردەم بېرىدۇ، قەدىمىڭلارنى (ئۇرۇش مەيدانلىرىدا) بەرقارار قىلىدۇ (7). كاپىرلارنى اللە ھالاك قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىنى بىكار قىلىدۇ (8). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، ئۇلار اللە نازىل قىلغان كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) يامان كۆرۈش بىلەن، ئۆزلىرىنىڭ ئەمەللىرىنى بەربات قىلدى (9). ئۇلار زېمىندا سەير قىلىپ ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاقۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ اللە ئۇلارنى ھالاك قىلدى. (مەككە) كاپىرلىرىمۇ شۇنداق ئاقۋەتكە قالىدۇ (10). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، اللە مۆمىنلەرنىڭ مەدەتكارىدۇر، كاپىرلارغا مەدەتكار يوقتۇر (11).

شۈبھىسىزكى، اللە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل-
لەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ-
غان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، كاپىرلار (ھاياتىنى
دۇنيادا ئۇنىڭ لەززەتلىرىدىن) بەھرىمەن بولىدۇ
ۋە چاھارپايلاردەك يەپ-ئىچىدۇ، (ئاخىرەتتە)
ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ (12). سېنى ھەيدەپ
چىقارغان شەھەرنىڭ (يەنى مەككىنىڭ) ئاھالىسى-
دىن كۈچلۈك بولغان نۇرغۇن شەھەرلەرنىڭ ئاھالى-
سىنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارغا ھېچقانداق ياردەم
قىلغۇچى بولمىدى (13). پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن
بولغان روشەن دەلىللەرگە ئاساسلانغان ئادەم (يەنى
مۆمىن) ئۆزىنىڭ يامان ئەمەلى چىرايلىق كۆرسىتىل-
گەن ۋە نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشكەن ئادەمگە
(يەنى كاپىرغا) ئوخشامدۇ؟ (14) تەقۋادارلارغا ۋەدە

إِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَسْتَمِعُونَ وَبِأَنَّهُمْ كُنَّا
تَاكُلُ الرِّضَاءَ وَالنَّارَ مَوْتَى لَهُمْ ۖ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرِينَةٍ أَشَدَّ
قُوَّةً مِنْ قَرِينِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكَ لَهُمْ فَلَا يَصِرُ لَهُمْ
أَقْبَنُ كَانَ عَلَى بَيْتِهِمْ مِنْ تَحْتِهِ كُنُوزٌ لَهُمْ سَؤُودٌ عَلَيْهِمْ وَ
اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۖ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا
أَنْهَارٌ مِنْ تَحْتِهَا سُرٌّ وَأَنْهَارٌ مِنْ أَيْمَانِهِمْ يُغَيَّرُ طَعْمُهَا وَأَنْهَارٌ
مِنْ خَيْرِ لَدَى الشَّرِيبَةِ ۖ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصْقًى وَكُنُوزٌ
فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كُنُوزٌ هُوَ خَالِدٌ فِي
النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ۖ وَيَوْمَئِذٍ مِنْ يَسْمُومُ
إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْوَحْيَ
مَاذَا قَالَ الْإِنْفُ ۖ أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ
اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ وَآزَاؤُهُمْ هُمُ الَّذِينَ
تَقَرَّبُوا ۖ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً
فَقَدْ جَاءَ أَسْرَاطُهَا ۚ قَالُوا لَهُمْ إِنْ جَاءَ نَحْمُكُمْ دُرُوبُهُمْ ۖ

قىلىنغان جەننەتنىڭ سۈپىتى شۇكى، ئۇ يەردە رەڭگى ئۆزگەرمىگەن سۈدىن ئۈستەڭلار، تەمى
ئۆزگەرمىگەن سۈتتىن ئۈستەڭلار، ئىچكۈچىلەرگە لەززەت بېغىشلايدىغان مەيدىن ئۈستەڭلار ۋە
ساپ ھەسەلدىن ئۈستەڭلار بولىدۇ، ئۇلارغا جەننەتتە بەھرىمەن بولىدىغان تۈرلۈك مېۋىلەر
بولىدۇ ۋە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن مەغپىرەت بولىدۇ، (مۇنداق تەقۋادارلار) دوزاختا مەڭگۈ
قالدىغان، قايناغۇ بىلەن سۇغىرىلىپ (قىزىقلىقىدىن) ئۈچەيلىرى پارە-پارە قىلىنىدىغانلار بىلەن
ئوخشاشمۇ؟ (15) ئۇلاردىن (يەنى مۇناپىقلاردىن) بەزى كىشىلەر سېنىڭ سۆزۈڭگە قۇلاق سالىدۇ،
ئۇلار سېنىڭ يېنىڭدىن چىققاندا، ئىلىم بېرىلگەن كىشىلەرگە (يەنى ساھابىلەرنىڭ ئۆلىمالىرىغا
مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن): «بايا ئۇ (يەنى مۇھەممەد) نېمە دېدى؟» دەيدۇ، ئەنە شۇلار اللە
دىللىرىنى بېچەتلىۋەتكەنلەردۇر، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشكەنلەردۇر (16). ھىدايەت تاپقان-
لارنى اللە تېخىمۇ ھىدايەت قىلىدۇ، ئۇلارغا تەقۋادارلىقنىڭ مۇكاپاتىنى بېرىدۇ (17). ئۇلار
(يەنى مەككە كۇففارلىرى) پەقەت قىيامەتنىڭ ئۇلارغا تۇيۇقسىز كېلىشىنىلا كۈتىدۇ، شۈبھىسىزكى،
قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى كەلدى، ئۇلارغا قىيامەت كەلگەندە ئۇلار قانداقمۇ ۋەز-نەس-
مەت ئالىدۇ (يەنى بۇ چاغدا ۋەز-نەسەت ئالغانلىقىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ) (18).

بىلگىنىكى، اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، گۇناھىڭ ئۈچۈن، ئەر- ئايال مۆمىنلەر ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگىن، اللە سىلەرنىڭ (بۇ دۇنيادىكى) ھەرىكىتىڭلارنى ۋە (ئاخىرەتتىكى) جايمىڭلارنى بىلىدۇ (شۇڭا ئاخىرەتلىك ئۈچۈن تەييارلىنىڭلار) (19). مۆمىنلەر (جىھادنى تەلەپ قىلىش يۈزىسىدىن): «ئېمىشقا (جىھاد ئەمرى قىلىنغان) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنمىدى؟» دەيدۇ، جىھاد زىكرى قىلىنغان ئېنىق سۈرە نازىل قىلىنغاندا، دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ ساڭا ئۆلۈم ئالدىدا (ئۆلۈمدىن قورقۇپ) ئايلىنىپ كەتكەن ئادەمدەك قارۋاتقانلىقىنى كۆرسەن، (ئى مۇھەممەد!) (ئۇلارنىڭ ساڭا) ئىتائەت قىلىشى ۋە چىرايلىق سۆز قىلىشى ئۇلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشى ئىدى، ئۇرۇش قارار قىلىنغان چاغدا، ئۇلار اللەغا سادىق بولۇشقا ئەلۋەتتە ئۇلار ئۈچۈن ياخشى

ئىدى (20-21)، سىلەر (ئىسلام) دىن يۈز ئۆرۈسەڭلار زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلارسىلەرمۇ ۋە سىلەر-رەھىمنى ئۇزۇپ قويارسىلەرمۇ؟ (22) ئەنە شۇنداق كىشىلەرنى اللە رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، ئۇلارنى (ھەقىقىي ئاڭلاشتىن) گاس قىلدى، (ھىدايەت يولىنى كۆرۈشتىن) كور قىلدى (23). ئۇلار (ھەقىقىي تونۇش ئۈچۈن) قۇرئاننى پىكىر قىلمايدۇ؟ بەلكى ئۇلارنىڭ دىللىرىدا قۇلۇپ بار (شۇڭا ئۇلار چۈشەنمەيدۇ) (24). توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن ئارقىسىغا قايتىۋالغانلار (يەنى ئىماندىن كۇفرغا قايتقانلار) غا (ئۇلارنىڭ بۇ ئىشنى) شەيتان چىرايلىق كۆرسەتتى، (شەيتان ئارزۇ ۋە ئەجەلنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىلەن) ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى تىندۈردى (25). بۇ (يەنى شەيتاننىڭ ئۇلارنى ئازدۇرۇشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللە نازىل قىلغان نەرسىنى يامان كۆرگەن كاپىرلارغا: «بىز بەزى ئىشلاردا سىلەرگە ئىتائەت قىلىمىز» دېدى، اللە ئۇلارنىڭ سىرلىرىنى بىلىدۇ (26). (ئازاب) پەرشتىلىرى ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە ۋە ئارقىلىرىغا ئۇرغان ھالدا ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئېلىۋاتقاندا (ئۇلارنىڭ ھالى) قانداق بولىدۇ؟ (27) بۇ (ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللەنى دەرغەزەپ قىلىدىغان نەرسىلەرگە ئەگەشتى، اللە نىڭ رازىلىقىنى (يەنى اللە نى رازى قىلىدىغان ئىشلارنى) ياقىتۇرمىدى، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى بىكار قىلدى (28). دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار) اللە ئۆزلىرىنىڭ (ئىسلامغا بولغان) دۈشمەنلىكىنى ئاشكارىلىمايدۇ دەپ ئويلايدۇ؟ (29)

قَاعَلِمُ أَنَّهُ لَإِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَسِعَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمَهُ ۚ وَلَمْ يُمِزْ يَدَ ٱلْأَيْمَنِ ٱلْأُتْمَنِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْزِمُ عُقْبَتَكُم مِّن مَّوَدَّتِكُمْ ۖ وَلَقَوْلِ ٱلَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نَزَلَت سُورَةُ قَالُوا إِذْ نَزَلَت سُورَةُ مَلَكُهُ ۖ وَذَكَرْتُمْهَا ٱلْأَوَّلَ ۚ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ يَّظُنُّونَ ٱلْبَآءَ نَظَرَ ٱلْمَعْيَةِ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلْمَوْتِ قَالُوا لَيْسَ لَهُمْ كِتَآءٌ ۖ وَقَوْلَ مَعْرُوفٍ قَالُوا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ فَلَوْصَدَّقُوا ٱللَّهُ لَكَانَ خَبِيرًا لَهُمْ ۖ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِى ٱلْأَرْضِ وَتَقَطَعُوا رِجَآءَ ٱلْعَٰلَمِ ۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فَأَمَّا هَمَّ وَٱلْعَمَىٰ أَبْصَارُهُمْ ۖ فَٱفْكَارٌ يَّتَذَبَّرُونَ ٱلْأَنفَ ۚ أَم عَلَىٰ قُلُوبٍ أَفْعَالُهَا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ ارْتَبَدُوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ ٱلْفُطْرَن سَوَآءٌ لَّهُمْ ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ سُبْحَٰنَ ٱللَّهُ سُبْحَٰنَهُ ۚ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْوَءِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ۖ كَيْفَ إِذَا تَوَلَّيْتُمْ سَأَلُوكُم بِفُتُورِ ٱلْيَوْمِ ۖ وَجَوَّبَهُمُ ۚ وَذَكَرَ ٱلْأَمْرَ ۖ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱلْأَعْمَىٰ ۚ مَا سَخَطَ ٱللَّهُ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ ۚ فَٱحْبِطُوا عَمَآلَهُمْ ۚ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَن لَّنْ يُخَيَّرَهُ ٱللَّهُ أَصْفَآءًا لَهُمْ ۖ

ئەگەر بىز خالىساق، ئۇلارنى چوقۇم ساڭا بىلدۈرەتتۇق، چوقۇم ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيتتۇڭ، سەن ئەلۋەتتە سۆزىنىڭ ئۇسلۇبىدىن ئۇلارنى تونۇيسەن، اللە سىلەرنىڭ ئەمەللەرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (30). بىز سىلەرنى ئەلۋەتتە (جەھادقا ئەمىر قىلىش ۋە مۇشەققەتلىك ئىشلارغا تەكلىپ قىلىش بىلەن) سىنايمىز، تاكى سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن (اللەنىڭ يولىدا) جەھاد قىلغۇچىلارنى ۋە (جەھاد-نىڭ مۇشەققەتلىرىگە) چىداشلىق بەرگۈچىلەرنى بىلگەنگە، سىرلىرىڭلاردىن ۋاقىپ بولغانغا قەدەر (31). شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغانلار، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسقانلار، توغرا يول (يەنى رەسۇلۇللەنىڭ ھەق ئىكەنلىكى) ئېنىق بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر بىلەن دۈشمەنلەشكەنلەر اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، اللە ئۇلارنىڭ (سەدىقە بەرگەنگە ئوخشاش) ئەمەللىرىنى بىكار قىلدۇ (شۇنىڭ بىلەن ئاخىرەتتە

وَلَوْ شَاءَ لَرَأَيْتَهُمْ فَعَزَّزْتَهُمْ بِبَنِي إِسْرَءِيلَ لَقَدْ فَتَنَّاكُمُ فِي آلِهَتِكُمْ إِنَّ فِي لَدُنَّيْهِ أَعْيُنٌ نَّاظِرَةٌ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ۝ وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى تَعْلَمَ الْمُجْرِمُونَ مِنْكُمْ وَالتَّائِبِينَ وَيَبْلُوا أَخْبَارَكُمْ ۖ وَإِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِي مَا تَبِينَ لَهُمُ الْهُدَى ۚ إِنَّ يَتَذَكَّرُ اللَّهُ نَبِيًّا وَسَيُحِيطُ أَعْمَالَهُمْ ۝ يَٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ۚ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَأْتُواهُمْ بِنَبَأٍ فَسَبَّوهُ فَتَبَعَهُ اللَّهُ هُمْ ۖ فَلَاحُهُمْ أَتَدْرَأُونَ ۚ السَّيِّئُونَ وَالْأَعْدَىٰ ۚ وَاللَّهُ مَعَهُمْ وَلَن يُزِيلَهُمْ أَعْمَالَهُمْ ۝ إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعَلْوٌ وَهُمْ يُؤْمِنُونَ وَتَتَّبِعُونَ لَكُمْ أَجْرُهُمْ وَلَا يَسْتَأْذِنُوا ۚ إِن يَسْأَلُوهُمَا فَيُخْفِكُم تَخْفُوا ۚ وَخِزْيَارِ صَعْتَانِ ۚ مَا تَأْكُم مَوْلًى دَعْوَانِ لَتَقْتَتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُهْلِكُمْ مِّنْ يَّهْلِكُ ۚ وَمَنْ يُبْغِلْ ۖ فَاِلمَّا يُجْلِ عَنْ نَفْسِهِ ۖ وَاللَّهُ الْعَزِيزُ ۚ وَأَنْتُمْ أَفْقَرَاءُ ۚ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ۝

ئۇنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيدۇ) (32). ئى مۆمىنلەر! اللەغا ئىتائەت قىلىڭلار، پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەمەللەرىڭلارنى (كۇفرى، نىفاق ۋە رىيا بىلەن) بىكار قىلىۋەتمەڭلار (33). شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغان ۋە (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسقانلار، ئاندىن كاپىر پېتى ئۆلگەنلەرنى اللە ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ (34). (كاپىرلار بىلەن جەڭ قىلغان چېغىڭلاردا) بوشاپ قالماڭلار، (كاپىرلارنى) سۈلھەكە چاقىرماڭلار، ھالبۇكى، سىلەر غالىبتۇر سىلەر، اللە سىلەر بىلەن بىرگىدۇر، اللە ھەرگىز ئەمەللەرىڭلارنىڭ (ساۋابىنى) كېمەيتىۋەتمەيدۇ (35). دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن ۋە تاماشادىن ئىبارەتتۇر، ئەگەر سىلەر ئىمان ئېيتساڭلار ۋە تەقۋادارلىق قىلساڭلار (اللە) سىلەرگە ئەجرىڭلارنى بېرىدۇ، مال-مۈلۈكۈڭلارنىڭ ھەممىسىنى (بېرىشنى) سورىمايدۇ (پەقەت زاكاتنى بېرىشىڭلارنى سورايدۇ) (36). ئەگەر ئۇ سىلەردىن مال-مۈلۈكۈڭلارنى جىددى سورىسا، بېخىللىق قىلسىلەر، بۇ بېخىللىق سىلەرنىڭ (ئىسلامغا بولغان) ئاداۋىتىڭلارنى ئاشكارىلايدۇ (37). سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، اللەنىڭ يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلىشقا چاقىرىلساڭلار، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بېخىللىق قىلىدىغانلار بار، كىمكى بېخىللىق قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن بېخىللىق قىلىدۇ، اللە (سىلەرنىڭ مال-مۈلۈكۈڭلاردىن) بىھاجەتتۇر، سىلەر بولساڭلار (اللەغا) موھتاجسىلەر، ئەگەر سىلەر (اللەنىڭ تائىتىدىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار، اللە سىلەرنىڭ ئورنۇڭلارغا باشقا بىر قەۋمنى ئالماشتۇرىدۇ، ئۇلار سىلەرگە ئوخشاش بولمايدۇ (بەلكى اللەغا ئىتائەت قىلىدۇ) (38).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

48- سۈرە فەتھ

مەدنىدە نازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە نىڭ سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھ-لىرىڭنى كەچۈرۈشى ئۈچۈن، ساڭا بەرگەن نېمىتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشى ئۈچۈن، سېنى توغرا يولغا باشلىشى ئۈچۈن، ساڭا كۈچلۈك ياردەم بېرىشى ئۈچۈن، ساڭا بىز ھەقىقەتەن روشەن غەلىبە ئاتا قىلدۇق (1-3). مۆمىنلەرنىڭ ئىمانغا ئىمان قوشۇلۇشى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىغا تەمكىنلىكنى چۈشۈردى، ئاسانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (پەرىشتىلەر-دىن، جىنلاردىن، ھايۋانلاردىن ۋە تەبىئەت ھادىسە-

لىرىدىن بولغان) قوشۇنلىرى اللە نىڭدۇر، اللە (خەلقنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (4). (مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىغا اللە نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) ئەر-ئايال مۆمىنلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان؟ ئۇلار مەڭگۈ قالدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزۈشى ئۈچۈندۇر، اللە نىڭ ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈشى ئۈچۈندۇر، اللە نىڭ دەرگاھىدا، بۇ زور مۇۋەپپەقىيەتتۇر (5). (مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىغا اللە نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) مۇناپىق ۋە مۇناپىقلەرگە، مۇشرىك ۋە مۇشرىكلەرگە ئازاب قىلىش ئۈچۈندۇر، ئۇلار اللە غا قارىتا (اللە پەي-خەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە ياردەم) بەرمەيدۇ دېدىغان يامان ئويلاردا بولدى، (ئۇلار مۆمىنلەرگە يەتسۇن دېگەن) ھالاكەت ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە يېتىدۇ. اللە ئۇلارغا غەزەپ قىلدى، ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، ئۇلارغا جەھەننەمنى تەييارلىدى، جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي! (6) ئاسانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ قوشۇنلىرى اللە نىڭدۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (7). بىز ھەقىقەتەن سېنى (قىيامەت كۈنى خەلققە) گۇۋاھ-لىق بەرگۈچى، (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى ئازاب-تىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق (8). سىلەرنىڭ اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن، ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۇلۇغلىشىڭلار ۋە ھۆرمەتلىشىڭلار ئۈچۈن، ئەتىگەندە ۋە ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن (بىز پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق) (9).

وَهُوَ الَّذِي نَكَّ أَيُّدَهُمْ عَنْهُمْ وَأَيْدِيَهُمْ عَنْهُمْ يَبْطِنُ مَكَّةَ
 مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾
 هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاصَّدَّ وَهُمُ مِنَ السَّاجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ
 مَعْلُوقِ الْأَنْيَامِ يَكْفُرُ الْوَلَدُ بِالْإِبْرَهِيمِ الْكَاذِبِ وَمَنْ يَبْغِ
 لَمْ نَعْلَمْهُمْ أَنْ نَكْطُبَهُمْ فَيُضِلُّهُمْ مِنْهُمْ مَعْرَةٌ لَا تَغْنِي عَنْهُمْ
 لِيُذْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَنَذَرَنَّهُمْ أَتْلَا
 كَةً وَمِنْهُمْ عِدَا الْأَنْبِيَاءِ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي
 قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ
 عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَ
 كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾
 لَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الْوَحْيَ بِالْحَقِّ لَنْدَخُلَنَّ السَّجْدَ
 الْحَرَامَ نَاءً شَاءَ اللَّهُ آمِينَ لِلَّذِينَ أَحْمِلُونَ رِيسًا وَمَقْعَدِمْ
 لِإِخْرَاقٍ فَعَلِمُوا مَا لَمْ يَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ ذَلِكَ تَقَرُّفًا
 قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ
 لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكُلُّ يَاسِرٍ شَهِيدٌ ﴿٢٨﴾

الله ئۇلارنى سىلەرگە قول سېلىشتىن توسى
 ھەمدە ئۇلار ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشىڭلاردىن
 كېيىن، مەككىنىڭ ئىچىدە (يەنى ھۇدەيسىدە)
 سىلەرنى ئۇلارغا قول سېلىشىڭلاردىن توسى، الله
 قىلىدىغان ئىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (24).
 ئۇلار كاپىر بولدى، سىلەرنى مەسجىدى ھەرامدىن
 ۋە تۇتۇپ تۇرۇلغان قۇربانلىقنىڭ ئۆز جايىغا
 يېتىشىدىن توسى، (مەككىدە) سىلەر بىلىمىدىغان
 ئەر-ئايال مۆمىنلەر بولۇپ، سىلەر بىلىمىدىن
 ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قويۇش بىلەن گۇناھقا گىرىپتار
 بولۇشۇڭلارنىڭ خەۋپى بولمىسا ئىدى (ئەلۋەتتە
 الله مەككىگە كىرىشىڭلارغا رۇخسەت قىلاتتى ۋە
 سىلەرنى كاپىرلارغا مۇسەلىھەت قىلاتتى)، الله

خالىغان ئادەمنى رەھىمىتى (دائىرىسىگە) كىرگۈزۈش ئۈچۈن (سىلەرنى مەككىنى پەتىمى قىلىشتىن
 توسى)، ئەگەر ئۇلار ئايرىلسا (يەنى مۆمىنلەر كاپىرلاردىن ئايرىلسا)، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
 كاپىرلارنى قاتتىق ئازاب بىلەن ئازابلايتتۇق (25). كاپىرلار قىزىققانلىقىنى — جاھىلىيەت
 دەۋرىنىڭ قىزىققانلىقىنى — دىللىرىغا پۈككەن چاغدا، الله پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە تەمكىنلىكىنى
 چۈشۈردى. ئۇلارغا تەقۋا كەلمىسىنى (يەنى كەلىمە تەۋھىدىنى) ئىختىيار قىلدى. مۆمىنلەر تەقۋا
 كەلمىسىگە ئەڭ لايىق ئىدى ۋە ئۇنىڭ ئەھلى ئىدى، الله ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (26). الله
 پەيغەمبىرىگە، ھەق رەۋىشتە، ھەقىقىي راست چۈش كۆرسەتتى. (ئى مۇھەممەد! سەن ۋە
 ساھابىلىرىڭ) خۇدا خالىسا (دۈشمەندىن) ئەمىن بولغان، (بەزىلىرىڭلار) باشلىرىڭلارنى
 چۈشۈرگەن ۋە (بەزىلىرىڭلار) قىرغان ھالدا، قورقماي چوقۇم مەسجىدى ھەرامغا كىرىسىلەر،
 الله (سۈلھىتىكى) سىلەر بىلىمىدىغان (پايدىنى) بىلىدۇ. الله بۇنىڭدىن بۇرۇن (سىلەرگە) يېقىن
 بىر غەلىبىنى (يەنى خەيىرىنىڭ پەتھىمىنى مۇيەسسەر) قىلدى (27). الله ھەق دىننى پۈتۈن دىنلار
 دىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى (مۇھەممەد
 ئەلەيھىسسالامنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە) گۇۋاھلىق بېرىشكە الله يېتەرلىكتۇر (28).

مۇھەممەد اللە نىڭ رەسۇلىدۇر، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۆمىنلەر كۇففارلارغا قاتتىقتۇر، ئۆزئارا كۆيۈمچاندۇر، ئۇلارنى رۇكۇ قىلغان، سەجىدە قىلغان ھالدا كۆرسەن. ئۇلار اللە نىڭ پەزىلىتى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە سەجدىنىڭ ئەسىرىدىن نىشانلار بار، ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىدۇر، ئۇلارنىڭ ئىنجىلدىكى سۈپىتى بولسا (ئۇلار) شاخ چىقارغان، كۈچلىنىپ چوڭايغان، ئاندىن ئۆز غولى بىلەن ئۆرە تۇرغان، بولۇقلۇقى ۋە كۆركەم كۆرۈنۈشى بىلەن، دېھقانلارنى مەمنۇن قىلغان بىر زىرائەتكە ئوخشايدۇ، (مۆمىنلەرنى مۇنداق زىرائەتكە ئوخشىتىش) كۇففارلارنى خاپا قىلىش ئۈچۈندۇر، اللە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئىسمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ئەجىر ۋەدە قىلدى (29).

49 - سۈرە ھۇجۇرات

مەدىنىدە ئازىل بولغان، 18 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى مۆمىنلەر! سىلەر اللە نىڭ ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئالدىدا (ھېچقانداق بىر ئىشنى ۋە سۆزنى) ئالدى بىلەن قىلماڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نېيىتىڭلارنى ۋە ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (1). ئى مۆمىنلەر! (رەسۇلۇ اللەغا سۆز قىلغان چېغىڭلاردا) ئاۋازىڭلارنى پەيغەمبەرنىڭ ئاۋازىدىن يۇقىرى قىلماڭلار، سىلەر بىر-بىرىڭلار بىلەن (توۋلاپ) يۇقىرى ئاۋازدا سۆزلەشكەندەك، پەيغەمبەرگە (توۋلاپ) يۇقىرى ئاۋازدا سۆز قىلماڭلار، (ئۇنداق قىلماڭلار) ئۆزلىرىڭلار تۇيماستىن، (قىلغان ياخشى) ئەمەللىرىڭلار بىكار بولۇپ كېتىدۇ (2). شۈبھىسىزكى، رەسۇلۇ اللەنىڭ يېنىدا پەس ئاۋازدا گەپ قىلغانلارنىڭ دىللىرىنى اللە تەقۋا ئۈچۈن سىنىغان، ئۇلار مەغپىرەتكە ۋە كاتتا ساۋابقا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ (3). شۈبھىسىزكى، سېنى ھۇجرىلار (يەنى پاك ئاياللىرىڭنىڭ تۇرالغۇ جايلىرى) ئارقىسىدىن توۋلايدىغانلارنىڭ تولىسى ئەقىلىسىز كىشىلەردۇر (4).

وَأُولَٰئِكَ هُمُ الصَّابِرُونَ ۚ وَخَبَرُوا النَّبِيَّ لَمَّا كَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 نَجَّيْنَاهُ لِيَأْتِيَ الَّذِينَ آمَنُوا أَن جَاءَهُمُ الْقَائِلُ يَكْفِيهِمْ أَفْقِينُونَ ۚ
 تَصْبِرُوا قَوْمًا يَجْعَلُ اللَّهُ فَتْنَةً خِطَابًا لِّمَا قَالْتُمْ بَيْنَ يَدَيْنِ وَلَوْ عَلِمُوا
 أَنَّ يَكْفِيَهُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوَ طِيعْتُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ ۚ
 وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبٌ إِلَيْكُمْ ۚ الْإِيمَانُ وَرَتِينَةُ قُلُوبِكُمْ وَذِكْرُكُمْ إِلَيْكُمْ
 الْكُفْرُ وَالْفُسُوقُ وَالْعِصْيَانُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ۚ فَضَّلْنَا
 مَنَ اللَّهُ وَنِعْمَةً ۚ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَكِيمٌ ۚ وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِّنَ
 الْبُحَيْرَةِ ۚ أَقْبَلُوا قَاصِدًا وَابْتَدَأَ قَارِئًا بِغَضٍّ أَحَدُهَا عَلَى
 الْآخَرِ ۚ فَتَأْتِي الْبَاقِي ۚ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ ۚ قَارِئًا كَذَلِكَ
 فَاصْبِرُوا يَتِيمَا الْإِعْدَالِ ۚ وَأَقْبَلُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ يَجِبُ الْمُسْلِمِينَ
 إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْبِرُوا ۚ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 تَرْحَمُونَ ۚ يَأْتِيهِمُ الَّذِينَ آمَنُوا لِأَيِّخْوَتِهِمْ قَوْمٌ عَسَىٰ أَنْ
 يَكُونُوا خَيْرًا لِّكُمْ ۚ وَلَا تَحْسَبُوا أَنَّكُمْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ خَيْرًا
 مِّنْهُمْ ۚ وَلَا تَكُونُوا مِّنَ الْمُفْسِدِينَ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا إِلَّا مَا لَقِيَ بَيْنَ الْأَسْمَاءِ
 الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ۚ وَمَنْ يَكُفِّرْ بَعْدَ ذَلِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۚ

سەن ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىققىنىڭغا قەدەر ئۇلار
 سەۋر قىلىپ تۇرۇشسا، ئۇلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە
 ياخشى بولاتتى، اللہ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچە-
 دۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (5). ئى مۆمىنلەر!
 ئەگەر سىلەرگە بىر پاسىق ئادەم بىرەر خەۋەر
 ئېلىپ كەلسە، (ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى) بىلمەستىن
 بىرەر قەۋمنى رەنجىتىپ قويۇپ، قىلمىشىڭلارغا
 پۇشايمان قىلىپ قالمايلىقىڭلار ئۈچۈن، (ئۇ
 خەۋەرنى) ئېنىقلاپ كۆرۈڭلار (6). بىلىڭلاركى،
 ئىچىڭلاردا رەسۇلۇ اللە (يەنى اللە نىڭ پەيغەمبىرى)
 بار، ئەگەر ئۇ نۇرغۇن ئىشلاردا سىلەرگە ئىتائەت
 قىلىدىغان بولسا، چوقۇم قىيىن ئەھۋالدا
 قالاتتىڭلار، لېكىن اللە سىلەرگە ئىماننى قىزغىن
 سۆيگۈزدى ۋە ئۇنى دىلىڭلاردا كۆركەم قىلدى،
 سىلەرگە پىسقىنى، كۇفرىنى ۋە گۇناھىنى يامان
 كۆرسەتتى، ئەنە شۇلار اللە نىڭ پەزىلى ۋە

نېمىتى بىلەن توغرا يولدا بولغۇچىلاردۇر. اللہ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
 قىلغۇچىدۇر (7-8). ئەگەر مۆمىنلەردىن ئىككى گۇرۇھ ئۇرۇشۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى
 تۈزەپ قويۇڭلار، ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسىگە تاجاۋۇز قىلسا، تاجاۋۇز قىلغۇچى
 تاكى اللە نىڭ ھۆكۈمىگە قايتقانغا قەدەر (يەنى تاجاۋۇزنى توختاتقانغا قەدەر) ئۇنىڭ
 بىلەن ئۇرۇشۇڭلار، ئەگەر ئۇلار (اللە نىڭ ئەمرىگە) قايتسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى (ھېچبىر
 تەرەپكە يان باسقاسىن) ئادىللىق بىلەن تۈزەپ قويۇڭلار، (ھەممە ئىشتا) ئادىل بولۇڭلار،
 اللە ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ (9). مۆمىنلەر ھەقىقەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر،
 (ئۇرۇشۇپ قالسا) قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار، رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار
 ئۈچۈن، اللەدىن قورقۇڭلار (10). ئى مۆمىنلەر! بىر قەۋم يەنە بىر قەۋمنى (يەنى بىر جامائە
 يەنە بىر جامائەنى، بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى) مەسخىرە قىلمىسۇن، مەسخىرە قىلىنغان قەۋم
 (اللە نىڭ نەزىرىدە) مەسخىرە قىلغۇچى قەۋمدىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن،
 سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئاياللارمۇ ئۆزئارا مەسخىرە قىلىشىمۇن، مەسخىرە قىلىنغۇچى
 ئاياللار (اللە نىڭ دەرگاھىدا) مەسخىرە قىلغۇچى ئاياللاردىن ياخشىراق بولۇشى
 مۇمكىن، بىر-بىرىڭلارنى ئەيىبلەشىڭلار، بىر-بىرىڭلارنى يامان لەقەم بىلەن
 چاقىرماڭلار، ئىماندىن كېيىن پىسقى بىلەن ئاتاش (يەنى مۆمىننى پاسىق) دەپ ئاتاش
 نېمىدېگەن يامان! (مۇنداق نەھىي قىلىنغان ئىشلاردىن) تەۋبە قىلىشىڭلار زالىملاردۇر (11).

50- سۈرە قاف

ھەككىدە نازىل بولغان، 45 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قاف. شەرەپلىك قۇرئان بىلەن قەسەم قىلىمەن (1). بەلكى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئۆز ئىچىدىن ئۇلارغا بىر ئاگاھلاندىرغۇچى كەلگەنلىكىدىن ئەجەب-لەندى، كاپىرلار ئېيتتى: «بۇ قىزىق ئىشئۇر (2). بىز تۆلۈپ توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن (تىرىلىپ ئىلگىرىكى ھالىتىمىزگە قايتامدۇق)، بۇنداق قايتىش (ئەقىلىدىن) يىراقتۇر» (3). ئۇلارنى زېمىنىنىڭ كېمەيتكىنىدىن (يەنى ئۇلارنىڭ جەسەتلىرىنى يەر يەپ كەتكىنىدىن) بىز ھەقىقەتەن خەۋەردارمىز، بىز نىڭ دەرگاھىمىزدا ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتاب (يەنى لەۋھۇلسەھىۋ) بار (4). بەلكى ئۇلار بولسا

ئۆزلىرىگە نازىل قىلىنغان ھەقىقەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى، ئۇلار قالايىمقان ھالەتتىدۇر (5). ئۇلار ئاسماننى قانداق (تۈۋرۈكسىز) بەرپا قىلغانلىقىمىزغا، ئۇنى (يۈلتۈزلار بىلەن) بېزىگەنلىكىمىزگە، ئۇنىڭدا ھېچقانداق يوپۇق يوقلۇققا قارىمادۇ؟ (6) يەر يۈزىنى (توغرىسىغا ۋە ئۇزۇنسىغا سوزۇپ) كەڭ ياراتتۇق، يەر يۈزىدە (ئۇنىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى قىلدۇق ۋە ئۇنىڭدا تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق (7). اللە غا قايتقۇچى ھەربىر بەندىگە (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) كۆرسىتىش ئۈچۈن ۋە (اللەنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى) ئەسلىتىش ئۈچۈن (شۇنداق قىلدۇق) (8). كۈكۈدىن (بۆلۈتتىن) مۇبارەك سۇنى چۈشۈردۇق، ئۇنىڭ بىلەن باغلارنى ۋە ئاشلىقلارنى، ئېگىز ئۆسكەن، مېۋىلىرى سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن خورمىلارنى ئۆستۈردۇق (9-10). (ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى) بەندىلەرنىڭ رىزىقى ئۈچۈن (ئۆستۈردۇق)، ئۇ سۇ بىلەن تۈرلۈك (يەنى قاقاس) زېمىنىنى تىرىلدۈردۇق، تۈرلۈكلەرنىڭ تىرىلىشىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاشتۇر (11). ئۇلاردىن ئىلگىرى (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغانلار نۇھنىڭ قەۋمى، رەس ئاھالىسى، سەمۇد (قەۋمى)، ئاد (قەۋمى)، پىرئەۋن، لۇتىنىڭ قىرىنداشلىرى، ئەيىكە ئاھالىسى (يەنى شۇئەيب قەۋمى) تۈپتە قەۋمى ئىدى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلدى، شۇنىڭ بىلەن مېنىڭ ئازابىم (ئۇلارغا) تېگىشلىك بولدى (12-14). (ئىنسانلارنى) دەسلەپتە يارىتىشتىن ئاجىز كەلدۇقمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (بىز بۇنىڭدا ئاجىزلىق قىلمىغاچقا، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈشتىمۇ ئاجىزلىق قىلمايمىز)، ئۇلار يېڭىدىن يارىتىلشقا (يەنى قىيامەتتە تىرىلدۈرۈشكە) قارىتا گۇمانىدىدۇر (15).

قَالَ قَمَا خَطَبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ۖ قَالُوا إِنَّا
 أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ۖ لَنُرِيَنَّكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْيَوْمَ
 عَذَابَكَ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ ۖ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مَنَ الْغَائِبِينَ
 قَمَا رَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَنِيكَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۖ وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً
 لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ۖ وَفِي مَوْسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ
 فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ۖ قَوْلِي بِرَبِّكَ ۖ وَقَالَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ
 قَالَهُ ۖ قَالُوا قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ
 إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَةَ ۖ مَا تَدْرِيْنَ مَتَىٰ أَتَتْ
 عَلَيْهِمُ الرِّيحُ ۖ قَالُوا قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ
 حَتَّىٰ جَاءَهُمْ ۖ فَتَعَوَّا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ ۖ فَخَذْنَا مِنْهُمُ الضُّمُوعَةَ
 فَهَؤُلَاءِ يَسْتَغَاوُنَ ۖ قَمَا اسْتَغَاوُنَا مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ وَكَانُوا مُنْتَهِيْنَ
 وَتَوَمَّنْ ۖ وَتَوَمَّنْ ۖ وَتَوَمَّنْ ۖ وَتَوَمَّنْ ۖ وَتَوَمَّنْ ۖ وَتَوَمَّنْ ۖ وَتَوَمَّنْ ۖ
 السَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا يَاسِينَ ۖ وَآثَانَ الْوَيْسُونَ ۖ وَالْأَرْضَ قَرَشْنَاهَا
 فَنِعْمَ الْمُهَيَّيُونَ ۖ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ
 تَذَكَّرُونَ ۖ قَوْمًا ۖ وَالْأَلْفَ إِلَىٰ الْكَمِ ۖ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ قَالَهُ

(يىگىرمە يەتتىنچى پارە)

ئىبراھىم: «ئى ئەلچىلەر! سىلەر نېمە ئىش بىلەن
 ئەۋەتىلىدىڭلار» دېدى (31). ئۇلار: «بىز ھەقىقەتەن
 بىر گۇناھكار قەۋمنى (ھالاك قىلىش ئۈچۈن)
 ئەۋەتلىدۇق (يەنى لۇت قەۋمىنىڭ ئۈستىگە لايىدىن
 پىشۇرۇلغان تاش ياغدۇرۇش ئۈچۈن ئەۋەتىل-
 دۇق) (32). ئۇلارنىڭ ئۈستىگە پەرۋەردىگارنىڭ
 دەرگاھىدا (گۇناھى) ھەددىدىن ئاشقۇچىلار ئۈچۈن
 بەلگە قويۇلغان (يەنى ھالاك قىلىنغۇچىنىڭ ئىسمى يېزىل-
 ىان)، لايىدىن پىشۇرۇلغان تاش ياغدۇرىمىز» (33-34).
 (ھالاك بولمىسۇن دەپ لۇتنىڭ) شەھىرىدىكى
 مۇمىنلەرنى (سىرتقا) چىقىرىۋەتتۇق (35). بىز ئۇ
 شەھەردىن مۇسۇلمانلاردىن پەقەت بىر ئائىلىنىلا

تاپتۇق (36). ئۇ شەھەردە قاتتىق ئازاپتىن قورقىدىغانلار ئۈچۈن نشان قالدۇردۇق (37). مۇسانىڭ
 (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۈرلۈك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى بىز پىرىئۇنىگە روشەن دەلىل بىلەن
 ئەۋەتتۇق (38). پىرىئۇن ئۆز قوشۇنى بىلەن (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈدى، ئۇ: «(مۇسا) سېھىرگەر دۇر
 ياكى مەجنۇندۇر» دېدى (39). پىرىئۇننى ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىنى جازالىدىق، ئۇلارنى دېڭىزغا
 تاشلىدىق، پىرىئۇن ئەيىبلەنگۈچىدۇر (40). ئاندىن (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۈرلۈك ئالامەت بار،
 ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا يامان بوراننى ئەۋەتتۇق (41). ئۇ (يەنى بوران) ھەرقانداق نەرسىنىڭ
 يېنىدىن ئۆتسە، ئۇنى چىرىگەن سۆڭەكتەك (تىتما-تالاك) قىلىۋېتەتتى (42). سەمۇدىنىڭ
 (قىسسىسىدىمۇ) بىر تۈرلۈك ئالامەت بار، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا: «سىلەر ۋاقتىلىق پايدىلىنىڭلار»
 دېدۇق (43). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىگە قارشى چىقتى، ئۇلارنى چاقماق ھالاك قىلدى،
 ھالبۇكى، ئۇلار (ئازابىنىڭ چۈشۈۋاتقانلىقىنى) كۆزلىرى بىلەن كۆرۈپ تۇراتتى (44). ئۇلار
 (ئازاب چۈشكەن ۋاقىتتا) ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشقۇچى، ئۆزلىرىنى قوغداشقۇچى قادىر بولالمىدى (45).
 ئىلگىرى ئۇنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى (46). ئاسماننى قۇدرەت
 بىلەن بەرپا قىلدۇق، بىز ھەقىقەتەن قۇدرەتلىكىمىز (47). زېمىننى يايىدۇق، بىز نېمىدېگەن ياخشى
 ياغۇچىمىز؟ (48) سىلەرنىڭ ئىبرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن ھەربىر نەرسىنى جۈپ ياراتتۇق (49).
 (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنىكى، «اللە تەرەپكە قېچىڭلار (يەنى اللە غا ئىلتىجا
 قىلىڭلار)، مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە اللە تەرىپىدىن (كەلگەن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن (50).

سەلەر باشقا مەيۇدنى اللہغا شېرىك قىلماڭلار، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ تەرىپىدىن (كەلگەن) ئوچۇق ئاڭاھلاندىرغۇچىمەن» (51). ئۇلاردىن ئىلگىرىكى ئۆمەتلەرمۇ شۇنداق ئىدى، ئۇلارغا ھەر پەيغەمبەر كەلسلا ئۇلار (ئۇنى): «بىر سېھىرگەر ياكى بىر مەجنۇن» دېدى (52). ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىشنى) بىر-بىرىگە تەۋسىيە قىلىشقانىمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار بىر-بىرىگە ئۇنداق تەۋسىيە قىلىشقان ئەمەس)، ئۇلار ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمدۇر (53). ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈڭىن، سەن مالاھەت قىلىنغۇچى ئەمەسمەن (54). ۋەز-نەسەت قىلغىن، ۋەز-نەسەت مۇمىنلەرگە پايدىلىق (55). جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم (56). ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشنى تىلىمەيمەن (57). اللہ ھەقىقەتەن ھەممىگە رىزىق بەرگۈچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر، (اللەنىڭ) قۇۋۋىتى ئارتۇقتۇر (58). (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم

قىلغانلارنىڭ (ئازابىتىن) ئۆتكەنكى (ھالاك بولغان) دوستلىرىنىڭ نېسىۋىسىدەك نېسىۋىسى بولىدۇ، ئۇلار (ئازابىغا) ئالدىراتمىسۇن (59). كاپىرلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندىن كاپىرلارغا ۋاي! (60)

52- سۈرە تور

مەككىدە نازىل بولغان، 49 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

تور تېغى بىلەن قەسەمكى (1)، ئوچۇق قەغەزگە يېزىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن قەسەمكى (2-3)، بەيتۈلەنجۇر بىلەن قەسەمكى (4)، ئاسمان بىلەن قەسەمكى (5)، (قىيامەت كۈنى) ئوت بولۇپ ياندۇرۇلغان دېڭىز بىلەن قەسەمكى (6)، پەرۋەردىگارنىڭ ئازابى چوقۇم يۈز بەرگۈسىدۇر (7). ئۇنىڭغا ھېچ ئادەم قارشى تۇرالمىدۇ (8). ئۇ كۈندە ئاسمان قاتتىق تەۋرەيدۇ (9). تاغلار قاتتىق سەير قىلىدۇ (يەنى زېمىننىڭ ئۈستىدىن تۈزۈپ يوقىلىپ كېتىدۇ) (10). ئۇ كۈندە (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارغا ۋاي! (11) ئۇلار (دۇنيادا) غەپلەتكە چۆمگەنلەردۇر (12). ئۇ كۈندە ئۇلار دوزاخقا قاتتىق ئىتتىرىلىدۇ (13). (ئۇلارغا) «مانا بۇ سىلەر يالغانغا چىقارغان دوزاختۇر» (دېيىلىدۇ) (14).

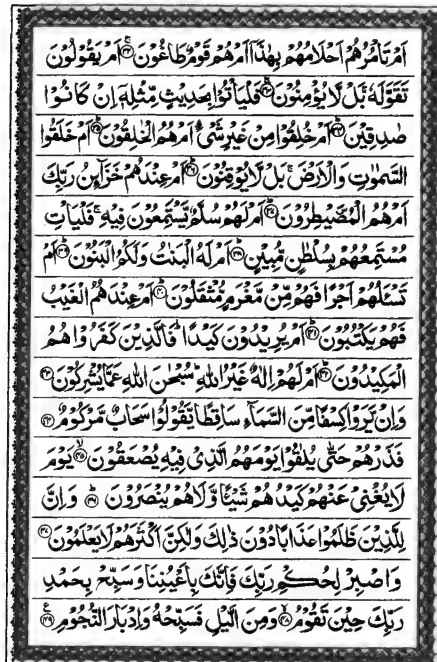
(ئۇلارغا) «كۆزلىرىڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتقان بۇ ئازاب سېھىرمۇ؟ ياكى سىلەر كۆرمەيۋاتامسىز. لەر (15). دوزاخقا كىرىڭلار، (ئازابقا) مەيلى سەۋر قىلىڭلار، مەيلى سەۋر قىلماڭلار، بەربىر سىلەرگە ئوخشاش (چۈنكى سىلەر دوزاخقا مەڭگۈ قالسىلەر)، سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى تارتىسىلەر» (دېيىلىدۇ) (16). تەقۋادارلار ھەقىقەتەن جەننەتلەردە ۋە نېمەت ئىچىدە بولىدۇ (17). ئۇلار پەرۋەردىگارى بەرگەن نەرسىلەر بىلەن ھۇزۇرلىنىدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ (18). (ئۇلارغا) «قىلغان ئەمەللىرىڭلارنىڭ (مۇكاپاتى) ئۈچۈن كۆڭۈللۈك يىڭلار ۋە ئىچىڭلار» (دېيىلىدۇ) (19). ئۇلار قاتار تىزىلغان تەختلەر ئۈستىدە يۆلەنگەن ھالدا ئولتۇرىدۇ، شەھلا كۆزلۈك ھۈرلەرنى ئۇلارغا جۈپ قىلىپ بېرىمىز (20). ئۆزلىرى ئىمان

أَفَسِرُّهُدَا أَمْ أَنْتُمْ لَابْعُورُونَ ﴿١٥﴾ إصَابُوا فَأَصْبِرُوا ۖ وَالَّذِينَ لَا تُصَابُوا سِرًّا وَعَلَانِيَةً لِّئَلَّا تُتَّخِذُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي جَهَنَّمَ وَبَعْضُهُمْ أَلَمُّ بِآخَرِهِمْ ۚ أَتَدْرِكُونَ ﴿١٧﴾ رِبِّهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كَلَّا وَأَشْرَىٰ الْآفِينِ ۚ إِنَّهُمْ يَحْمِلُونَ أَسْرَهُمْ ۚ عَلَىٰ سُرٍّ مَّصُوفَةٍ ۚ وَزَجَّجْنَاهُمْ بِحُجُرَيْنِ ﴿١٩﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَتَعْتَبَهُمْ دَرْيَتُهُمْ ۚ يَأْتِيَانِ الْعِصْيَانِ يُؤَيِّدُونَهُمَا ۚ وَتَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ مِّنْ عَمَلِهِمْ شِقَاقٌ ۚ كُلٌّ مِّنْهُمْ يَصْطَبِيكُ بِهِمْ ۚ وَكَانُوا فِيهَا كَافَّةً ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْهِمْ عِلْمًا ۚ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمُ الْكُتُبُ مَلَكُوتٌ ۚ وَآفَافٌ ۚ وَبَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢١﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُتْفِقِينَ ﴿٢٢﴾ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُواكُم إِلَىٰ هَٰذَا ۚ هَٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ تُبْغِيتُم بِهِ ۚ يَكَاهِنُ ۚ وَالْمُجَنَّبِيُّ ۚ أَمْ يَفُوتُكُم شَاعِرٌ تَتَمَنَّي ۚ يَه ۚ رَبِّ الْبُتُونِ ﴿٢٣﴾ قُلْ تَرْتَضَوْنَ أَفَاقِي مَعَكُمْ مِّنَ الْمَرْءِ يَصِينُ ﴿٢٤﴾

ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز، ئۇلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىدىن قىلچىمۇ كېمەيتىۋەتمەيمىز، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا مەسئۇلدۇر (21). ئۇلار كۆرۈۋاتقان نېمەتنىڭ ئۈستىگە يەنە (ئۇلارنى) كۆڭلى تارتقان مېۋە ۋە كۆڭلى تارتقان گۆش بىلەن تەمىنلەيمىز (22). ئۇلار جەننەتتە ئۆزئارا (مەي قاقچىلانغان) جامىلارنى تۇتۇشىدۇ، (مەي ئىچىش بىلەن) ئۇلاردىن (بۇ دۇنيادىكىدەك) بىۋەدە سۆز ۋە گۇناھ سادىر بولمايدۇ (23). گۇيا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەردەك (چىرايلىق) غىلمانلار ئۇلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ (ئۇلارنىڭ) خىزمىتىنى قىلىدۇ (24). ئۇلار (يەنى ئەھلى جەننەت) بىر-بىرىگە قارىشىپ پاراڭ سېلىشىدۇ (25). ئۇلار ئېيتىدۇ: «بىز ھەقىقەتەن (دۇنيادىكى چاغدا) ئائىلىمىزدە (اللەنىڭ ئازابىدىن) قورقاتتۇق (26). اللە بىزگە مەرھەمەت قىلدى، بىزنى زەھەرلىك ئازابتىن ساقلىدى (27). بىز ھەقىقەتەن ئىلگىرى اللەغا ئىبادەت قىلاتتۇق، اللە ھەقىقەتەن ئېھسان قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر» (28). (ئى مۇھەممەد! سەن قۇرئان بىلەن قەۋمىڭگە) ۋەز-نەسىھەت قىلغىن، سەن پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتى بىلەن كاھىنىمۇ ئەمەسمەن ۋە مەجنۇنىمۇ ئەمەسمەن (29). ئۇلار ئېيتىدۇ: «ئۇ شائىردۇر، بىز ئۇنىڭ زامانىنىڭ ھادىسىلىرىگە (يولۇقۇشنى) كۈتىمىز». (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «سىلەر كۈتۈڭلار، ھەقىقەتەن مەن سىلەر بىلەن بىرگە كۈتكۈچىلەردىنمەن (يەنى سىلەر مېنىڭ ھالاك بولۇشۇمنى كۈتسەڭلار، مەنىمۇ سىلەرنىڭ ھالاك بولۇشۇڭلارنى كۈتمەن)» (30-31).

ئۇلارنىڭ ئەقلى ئۇلارنى مۇشۇنداق (سۆز) قىلىشقا بۇيرۇمدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (كۆرمىدا) ھەددىدىن ئاشقان قەۋمدۇر (32). ياكى ئۇلار: «(مۇھەممەد قۇرئانىنى) ئۆزى توقۇدى» دېيىشەمدۇ؟ ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ (33). ئەگەر (مۇھەممەد ئۇنى) توقۇدى دېگەن سۆزۇڭلاردا راستچىل بولساڭلار، (تۈزۈلۈشتە، گۈزەللىكتە، باياندا) قۇرئانغا ئوخشايدىغان بىر سۆزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار (34). ياكى ئۇلار ياراتقۇچىسىز يارىتىلغانمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرى ياراتقۇچىمۇ؟ (35) ياكى ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ بەلىكى ئۇلار (اللە نىڭ بىرلىكىگە) ئىشەنمەيدۇ (36). ئۇلارنىڭ يېنىدا پەرۋەردىگارنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ ياكى ئۇلار (شەيئىلەرنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان)

(كائناتنى) بويىنىدۇرغۇچىمۇ؟ (37) ياكى ئۇلارنىڭ (ئاسمانغا چىقىپ) سۆز تىڭشايدىغان شوتىسى بارمۇ؟ ئەگەر بولسا، ئۇلارنىڭ سۆز ئاڭلىغۇچىسى ئوچۇق بىر پاكىتنى كەلتۈرسۇن (38). ياكى اللە نىڭ قىزلىرى، سىلەرنىڭ ئوغۇللىرىڭلار بارمۇ؟ (39) ياكى سەن ئۇلاردىن (دەۋىتىڭ ئۈچۈن) ھەق سوراپ، شۇ زىياندىن (ئۇلارغا) ئېغىر يۈك ئارتىلىپ قېلىپ (ئىمان ئېيتىمامدۇ؟) (40) ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا ئىلمىي غەيب بولۇپ (ئۇنىڭدىن غەيب نەرسىلەرنى) يېزىۋالامدۇ؟ (41) ياكى ئۇلار ساڭا ھىيلە-مىكىر ئىشلىتەمدۇ؟ كاپىرلارنىڭ ھىيلە-مىكىرلىرى مەغلۇپ بولىدۇ (42). ياكى ئۇلارنىڭ اللەدىن باشقا مەبۇدى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن (بۇتلىرىدىن) اللە پاكىتۇر (43). ئەگەر ئۇلار ئاسماننىڭ بىر پارچىسى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە: «بۇ توپلاشقان بۇلۇتتۇر» دەيدۇ (44). ئۇلارنى ھالاك قىلىنىدىغان كۈنگىچە تەرك ئەتكىن (45). ئۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ھىيلە-مىكىرى ھېچ نەرسىگە ئەسقا ئايدۇ، ئۇلارغا ياردەم مۇ قىلىنمايدۇ (46). ئۇلار ئۇنىڭدىن (يەنى ئاخىرەتتىكى ئازابىتىن) بۇرۇن (دۇنيادىمۇ بىر تۈرلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ)، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ (47). پەرۋەردىگارنىڭ (ئۇلارغا بولىدىغان ئازابىنى تەخمىن قىلىش) ھۆكۈمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن بىزنىڭ ھىمايىمىزدىدۇرسەن، (ئۇيغۇدىن) تۇرغان ۋاقىتىڭدا پەرۋەردىگارنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن (48). كېچىدىمۇ، يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن (49).

53- سوره نهجم

مەككىدە نازىل بولغان، 62 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ساققان يۇلتۇزلار بىلەن قەسمكى (1)، سىلەرنىڭ ھەمراھىڭلار (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) گۈم-راھ بولمىدى ۋە يولدىن ئاداشمىدى (2). (ئۇ) ئۆز نەپسى خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ (3). پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھىينىلا سۆزلەيدۇ (4). ۋەھىينى ئۇنىڭغا كۈچلۈك پەرىشتە (جىبرىئىل) تەلىم بەردى (5). ئۇنىڭ (يەنى جىبرىئىلنىڭ) كۆرۈنۈشى چىرايلىق بولۇپ، يۇقىرى ئۇيۇقتا (ئۆز شەكلىدە) تۇردى (6-7). ئاندىن ئۇ ئاستا-ئاستا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) يېقىنلىشىپ تۆۋەنگە

ساڭگىلىدى (8). ئۇ (بەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا) ئىككى ياچاق مىقدارى ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىنراق يېقىنلاشتى (9). اللە بەندىسىگە (جىبرىئىل ئارقىلىق تېگىشلىك) ۋەھىيلەرنى ۋەھىي قىلدى (10). ئۇنىڭ كۆرگىنىنى دىلى ئىنكار قىلمىدى (يەنى راست كۆردى) (11). (ئى) مۇش-رىكلار جامائەسى! ئۇنىڭ كۆرگەنلىرى ئۈستىدە ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرە قىلىشامسىلەر؟ (12) ئۇ جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن ئىككىنچى قېتىم سىدرە تۇلمۇنتەھا (دەرىخىنىڭ) يېنىدا كۆردى (13-14). جەننەت تۇلمۇنتەھا بولسا سىدرە تۇلمۇنتەھانىڭ يېنىدىدۇر (15). (ئۇ) سىدرە تۇلمۇنتەھانى (ئالەم-لەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى) قاپلىغان چاغدا (كۆردى) (16). (بەيغەمبەر) نىڭ كۆزى (ئوڭ-سولغا) بۇرالمىدى، (كۆزلەنگەن نەرسىدىن) ئۆتۈپ كەتمىدى (17). شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردى-گارنىڭ (قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان بۈيۈك ئالامەتلەرنى) كۆردى (18). ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! لات، ئۇززا ۋە ئۈچىنچىسى بولغان ماناتلار (اللە ئائىلادەك كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگىمۇ؟) (19-20). (ئى) مۇشرىكلار جامائەسى! (سىلەرچە ياخشى ھېسابلانغان) ئوغۇل بالا سىلەرگە خاس بولۇپ، (سىلەرچە يامان ھېسابلانغان) قىز بالا اللەغا خاسمۇ؟ (21) ئۇنداقتا بۇ ئادالەتسىز تەقسىماتتۇر (22). بۇ بۇتلار پەقەت سىلەر ۋە ئاتا-بوۋاڭلار ئاتىۋالغان قۇرۇق ناملاردىنلا ئىبارەت، اللە بۇنى ئىسپاتلايدىغان ھېچ بىر دەلىل-پاكت چۈشۈرگىنى يوق، ئۇلارغا پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن شەك-شۈبھىسىز ھىدايەت (يەنى بەيغەمبەر ۋە قۇرئان) كەلگەن تۇرۇقلۇق، ئۇلار پەقەت گۇمانغىلا ۋە نەپىسلىرىنىڭ خاھىشىغا ئەگىشىدۇ (23). ئىنسان نېمىنى ئارزۇ قىلسا شۇ بولامدۇ؟ (24). ئاخىرەت ۋە دۇنيا اللەنىڭ ئىلكىدىدۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ خاھىشى بويىچە بولىدۇ) (25).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۖ وَاصْبَحَ سَاجِدًا ۖ وَأَخْشَىٰ ۖ وَابْتَغَىٰ عَنِ
الْهَوَىٰ ۖ إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۖ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ۖ ذُو
مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ۖ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ۖ ثُمَّ دَنَّىٰ فَقَدَىٰ ۖ
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ۖ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ۖ مَا
كَذَّبَ الْقَوَادِرَ ۖ إِنَّمَا مَرَرَهُ ۖ وَلَقَدْ رَآهُ
نَزْلَةً أُخْرَىٰ ۖ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ۖ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ۖ
إِذْ يُفَتِّشُ السِّدْرَةَ مَا يَفْتَشِي ۖ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ۖ
لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ۖ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ۖ
وَمَنْوَةَ الثَّالِثَةَ الْآخِرَىٰ ۖ أَلَمْ يَكُن لَّهُنَّ الْوَكِيلُ ۖ
بَلْ كَذَّبَتْ ثَلَاثُ مُنْقَرِفَاتٍ ۖ وَاتَّخَذْنَ أَلِهَةً مُنْتَهَىٰ ۖ
وَأَبَآؤُكُمْ كُنَّا أَعْيُنُكُمْ وَأَنَّا كُنَّا لَبَّاسًا ۖ لَّكِنَّا
إِلَّا الْفُلْكَ ۖ وَمَا نَهَوَىٰ الْأَنْفُسَ ۖ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ
الْهُدَىٰ ۖ أَمَّا الْإِنْسَانُ لَأَكْفَرَىٰ ۖ أَفَلَا يَرَىٰ الْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۖ

ئاسمانلاردا نۇرغۇن پەرشتىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، پەقەت اللە ئۆزى خالىغان ۋە رازى بولغان ئادەمگە شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت قىلسا (ئاندىن) ئۇلارنىڭ شاپائىتى ئەسقاتىدۇ (26). شۈبھىسىزكى، ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتمايدىغانلار پەرشتىلەرنى (اللەنىڭ قىزلىرى دەپ) چىشى جىنس نامى بىلەن ئاتايدۇ (27). ئۇلار مۇنداق ئاتاشتا ھېچقانداق ئىلىمگە ئىگە ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمانغىلا ئاساسلىنىدۇ، گۇمان دېگەن ھەقىقىي ئىسپاتلاشتا ھېچ نەرسىگە يارمايدۇ (28). بىزنىڭ زىكرىمىز (يەنى ئىمان بىلەن قۇرئان)دىن باش تارتقان، پەقەت دۇنيا تىرىكچىلىكىنىلا كۆزلىگەنلەردىن يۈز ئۆرۈگىن (29). ئۇلارنىڭ ئىلىمىدىن يەتكەن يېرى ئەنە شۇ، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغان ئادەمنى ئوبدان

بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقان ئادەمنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ (30). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، (اللە) يامانلىق قىلغانلارنى قىلىشلىرىغا قاراپ جازالايىدۇ، ياخشىلىق قىلغانلارغا چىرايلىق مۇكاپات بېرىدۇ (31). ئۇلار چوڭ گۇناھلاردىن ۋە قەبىھ ئىشلاردىن يىراق بولىدۇ. كىچىك گۇناھلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ مەغپىرىتى كەڭدۇر، اللە سىلەرنى زېمىندىن ياراتقان چاغدىكى (ۋاقىتلاردىن تارتىپ، ئاناڭلارنىڭ قورساقلىرىدىكى بالا) ۋاقىتىڭلاردىن تارتىپ ئوبدان بىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ئۆزۈڭلارنى پاك ھېسابلىماڭلار، اللە تەقۋادار بولغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ (32). (ئى مۇھەممەد!) ئىماندىن يۈز ئۆرۈگەن ئادەمدىن خەۋەر بەرگىن (33). ئۇ (شەرت قىلىنغان مالدىن) ئازغىنا بەردى، قالغىنىنى بەرمىدى (34). ئۇنىڭ دەرگاھىدا ئىلمىي غەيب بولۇپ، ئۇ غەيبىنى (بىلەمدۇ؟) (35) ئۇ مۇسانىڭ ۋە ئىبراھىمنىڭ سەھىپىلىرىدىكى سۆزدىن خەۋەردار بولىدىمۇ؟ (36) ئىبراھىم ۋاپادار كىشى ئىدى، بىر گۇناھكار ئادەم يەنە بىراۋنىڭ گۇناھىنى كۆتمەيدۇ (يەنى بىراۋ باشقا بىراۋنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن جازاغا تارتىلمايدۇ) (37-38). ئىنسان پەقەت ئۆزىنىڭ ئىشلىگەن ئىشنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ (39).

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي سَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ عِندِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُرْضَى ۚ إِنَّ الَّذِينَ يُكُفُّونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ دُمِيَّةً الْأَنْثَى ۚ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنَّ يَتَكَبَّرُونَ إِلَّا الظَّنُّ وَإِنْ الظَّنُّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ۚ فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ وَرَيْنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۚ إِنَّكَ مُبْهَمٌ مِنَ الْعَالَمِينَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ اهْتَدَى ۚ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ يَخْتَارُ الَّذِينَ أَسَاءُوا بَيْنَا عَمَلُوا وَيَخْتَارُ ۚ الَّذِينَ أَحْسَبُوا النَّفْسَ الْإِنْسَانِيَّةَ كِبَارًا أَلَمْ تَرَ وَالْقَوَاعِشَ إِلَّا الْمَمَرُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَعْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجْنَحٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ ۚ فَالْتَفَتُوا أَنْفُسَكُمْ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ اتَّقَى ۚ أَتُورِبَتِ الَّذِينَ تَوَلَّى ۚ وَأَعْلَى قَلِيلًا ۚ أَلَا أَدْرِي ۚ أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُمْ يَخْشَوْنَ أَمَلُمُ يَنْبَأُ بِمَا فِي صُفْحِ مُوسَى ۚ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى ۚ أَلَا تَرَى ۚ وَارْتَدَّ وَرَدًّا خَرَى ۚ وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ۚ

ئارىمىزدىن ئۇنىڭغا ۋەھىي نازىل قىلىندىمۇ؟
 ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ يالغانچىدۇر، مۇتەكەب-
 بىردۇر» (25). ئۇلار ئەتە (يەنى ئاخىرەتتە) كىم-
 نىڭ يالغانچى، مۇتەكەببىر ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ (26).
 بىز ھەقىقەتەن سىناش ئۈچۈن ئۇلارغا چىشى تۆگىنى
 ئەۋەتىمىز، (ئى سالىھ) ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ
 نېمە قىلارنى) كۈتكىن، (ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە)
 سەۋر قىلغىن (27). سۇنىڭ ئۇلار بىلەن تۆگىنىڭ
 ئارىسىدا بۆلۈنگەنلىكىنى، قايسىسىنىڭ نۆۋىتى
 كەلسە شۇنىڭ ھازىر بولىدىغانلىقىنى ئۇلارغا
 ئۇقتۇرۇپ قويغىن (28). ئۇلار بۇرادىرىنى (تۆگىنى
 ئۆلتۈرۈشكە) چاقىردى. ئۇ قىلىچى ئېلىپ تۆگىنى
 بوغۇزلىدى (29). مېنىڭ ئازابىم ۋە ئاگاھلاندۇرۇش-
 لىرىم قانداق ئىكەن! (30) شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارغا
 قاتتىق بىر ئاۋازنى ئەۋەتتىم (ھالاك قىلىش بىلەن)
 ئۇلارنى قوتان ياسىغۇچىنىڭ تاشلاندىق شاخ-
 بىلىرىدەك قىلىۋەتتۇق (31). بىز ھەقىقەتەن قۇرئاننى

ءَالَيْهِ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا لَنْ هُوَ كَذَّابٌ اَوْ اَكْبَرُ سَمِعْتُمْ
 عَنَّا فَمَنْ الذِّكْرُ الْاَكْبَرُ اَمْ اَمْرُسُوهُمُ التَّائِقَةُ فَمَنْ لَهُم
 فَارْتَبِعُوهُمُ وَاَصْلُهَا وَبَيْنَهُمْ اَنْ اَلْمَاءُ قِسْمَةً بَيْنَهُمْ
 كُلٌّ يَرْجِئُ خُتْمَهُ فَمَا دَوَّاصِحُهُمْ قَتَعَا لِي فَقَعَرَهُ
 فَكَيْفَ كَانَ عَدَاوِي وَنَذَرَهُ اِنَّا اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً
 وَّاجِدَةً فَمَا كَانُوا يَكْشِفُوهُ اَلَمْ نَقْطُرْ لَهُمُ النَّارَ اَلَمْ يَكُنْ
 فَعَلٌ مِنْ مِّنْكَ كَذَّابٌ قَوْمٌ لَّوْ يَافُوهُمُ اِنَّا اَرْسَلْنَا
 عَلَيْهِمْ حَاصِبًا اَلَا اَلَوْ اَنْجَيْنَاهُمْ يَسْجُرُ بَعْثُهُمْ مِنْ عَدْنَانَا
 كَذَّابٌ يَخْزِي مِنْ شَرِّهِمْ وَلَقَدْ اَنْذَرْتَنَّا نَمُوتًا تَمَارِدًا
 بِاللَّذَّةِ وَلَقَدْ اَرَادُوهُ عَنْ صَيْفِهِ فطَسْنَا عَلَيْهِمْ فَمَا كَانُوا
 عَدَاوِي وَنَذَرَهُ وَلَقَدْ صَبَّحَهُمُ لَبَدَةٌ عَنَّا بَنُو قَانُوقَ فَمَا
 عَدَاوِي وَنَذَرَهُ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلَّذِي كَرِهَ فَعَلٌ مِنْ
 مِّنْكَ وَلَقَدْ جَاءَ اَلْفِرْعَوْنَ اَللَّذَّةُ كَذَّابًا لِّتَكْفُرًا
 فَاَخَذْنَاهُمْ اَخَذًا عَزِيزًا مُّقْتَدِرًا اَلْكَافَرُ خَيْرٌ مِنْ اَوَّلِيكُمْ
 اَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ اَمْ يَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا هُوَ الَّذِي

ھېمىزى ئۈچۈن ئاسان قىلدۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (32) لۇتىنىڭ قەۋمى ئاگاھلاندۇرۇشلارغا
 چىنىۋاتىدى (33). بىز ھەقىقەتەن ئۇلارنى تاش ياغدۇرۇپ (ھالاك قىلدۇق)، پەقەت لۇتىنىڭ
 تەۋەلىرى بۇنىڭ سىرتىدۇر. ئۇلارنى نېمىتىمىز يۈزسىدىن سەھەردە قۇتۇلدۇردۇق، شۇكۈر
 قىلغۇچىنى بىز مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (34-35). شۈبھىسىزكى، لۇت ئۇلارنى بىزنىڭ جازالىشىمىز-
 دىن ئاگاھلاندۇردى، ئۇلار ئاگاھلاندۇرۇشلاردىن شەكلىنىدى (36). ئۇلار لۇتتىن مېھمانلىرىنى
 (يەنى ئادەمات شەكلىدە كەلگەن پەرىشتىلەرنى) (ئۇلار بىلەن لۇتاتە قىلىش ئۈچۈن) قوغ-
 دىماسلىقىنى سورىدى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى كور قىلىۋەتتۇق، (ئۇلارغا) «ئازابىمنى ۋە ئاگاھلاند-
 دۇرۇشلىرىمنى تېتىڭلار» (دېدۇق) (37). ھەقىقەتەن ئۇلارغا ئەتىگەندە دائىمىي (يەنى ئاخىرەتنىڭ
 ئازابىغا ئۇلىنىپ كېتىدىغان) ئازاب نازىل بولدى (38). «مېنىڭ ئازابىمنى ۋە ئاگاھلاند-
 دۇرۇشلىرىمنى تېتىڭلار» (دېيىلدى) (39). بىز ھەقىقەتەن قۇرئاننى ھېمىزى ئۈچۈن ئاسان قىلدۇق، ئىب-
 رەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (40) شەك-شۈبھىسىزكى، پىرئەۋن جامائەسىگە ئاگاھلاندۇرۇشلار كەلدى (41). ئۇلار
 بىزنىڭ پۈتۈن ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقاردى، ئۇلارنى غالىب، قۇدرەتلىك ھالەتتە تۇرۇپ ھالاك
 قىلدۇق (42). (ئى ئەرەب جامائەسى!) ئۇلار (يەنى مەن ھالاك قىلغان ئۆتكەنكى ئۆمەتلىرىدىن)
 سىلەرنىڭ كۇفۇرلىرىڭلار ئارتۇقمۇ؟ ياكى سىلەرگە ساماۋى كىتابلاردا (اللەنىڭ ئازابىدىن)
 كەچۈرۈم قىلىنىش بارمۇ؟ (43) ياكى ئۇلار (بىز) (مۇھەممەد ئۇستىدىن) غالىب قەۋمىمىز دەمدۇ؟ (44)

(مۇشرىكلار) توپى مەغلۇپ قىلىنىدۇ، ئارقىغا قاراپ قاپىدۇ (45). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازاب بولما ئەمەس)، قىيامەت ئۇلارغا (ئا- زاب قىلىنىش) ۋەدە قىلىنغان ۋاقىتتۇر، قىيامەت تېخىمۇ قىيىنىدۇ، تېخىمۇ جاپالىقتۇر (46). گۇناھكارلار ھەققى- تەن (دۇنيادا) گۇمراھلىقتىدۇر، (ئاخىرەتتە) دوزاخ- تىدۇر (47). ئۇلار دوزاختا دۈم ياتقۇزۇلۇپ سۈرىلىد- ىغان كۈندە، (ئۇلارغا) «دوزاخنىڭ ئازابىنى تېنىڭلار» (دېيىلىدۇ) (48). بىز ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى ئۇ- چەملىك ياراتتۇق (49). (بىرەر شەيئىنى ياراتماقچى بول- ساق) بىزنىڭ ئەمرىمىز پەقەت بىر سۆزدۇر، (ئۇ) كۆز- نى يۇمۇپ ئاچقاننىڭ ئارىلىقىدا (ئورۇنلىنىدۇ) (50). بىز ھەقىقەتەن (ئۆتكەنكى ئۈممەتلەردىن كۆپرەك) سىلەرگە ئوخشاش بولغانلارنى ھالاك قىلدۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (51) ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى ۋە يامان) ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى نامە- ئەمەللىرىدا مەجۇتتۇر (52). كىچىك ئىش، چوڭ ئىشنىڭ ھەممىسى (لەۋھىلەھۋۇزدا) خاتىرىلەنگەن.

دۇر (53). شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار جەننەتلەردە بولىدۇ، (سۇ، مەي، ھەسەل، سۈت) ئۈستەڭلىرىد- ىن بەھرىمەن بولىدۇ (54). (ئۇلار) قۇدرەتلىك اللەنىڭ دەرگاھىدا كۆڭۈلدىكىدەك جايدا بولىدۇ (55).

55- سۈرە رەھمان

مەدنىدە نازىل بولغان، 78 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. مېھرىبان اللە (1) قۇرئاننى تەلىم بەردى (ئۇنى ھېزى قىلىشنى ۋە چۈشىنىشنى ئاسانلاشتۇ- رۇپ بەردى) (2)، ئىنساننى ياراتتى (3). ئۇنىڭغا (مەقسىتىنى ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن) سۆزلەشنى ئۆگەت- تى (4). كۈن بىلەن ئاي (تۈز بۇرجىلىرىدا) مۇئەييەن ھېساب بويىچە سەپەر قىلىدۇ (5). ئوت-چۆپلەر، دەل-دەرەخلەر سەجدە قىلىدۇ (يەنى اللەنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇنىدۇ) (6). اللە ئاسماننى ئېگىز ياراتتى. ئۆلچەمدە زۇلۇم قىلماسلىقىڭلار ئۈچۈن، اللە تارازىنى بېكىتتى (7-8)، ئۆلچەمدە ئادىل بولۇڭ- لار، تارازىدا كەم بەرمەڭلار (9). زېمىننى كىشىلەرنىڭ (پايدىلىنىشى) ئۈچۈن (بايپاڭ) قىلدى (10). زېمىندا مېۋىلەر، بوغۇنلۇق خورمىلار بار (11). سامىنى بار دانلىق زىرا ئەتلەر، خۇش بۇي ئۆسۈملۈكلەر بار (12). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (13)

(اللہ) ئىنسانى (يەنى ئاتاڭلار ئادەمنى) (چەكسە جاراڭلايدىغان) ساپالەك قۇرۇق لايدىن ياراتتى (14).
 جنلارنى ئوتىنىڭ يالقۇنىدىن ياراتتى (15). (ئى ئىنسانلار! جنلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەت-لىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (16) ئۇ ئىككى مەشرىق (يەنى كۈن بىلەن ئاينىڭ چىقىدىغان ئىككى جايى) نىڭ پەرۋەردىگارىدۇر ۋە ئىككى مەغرب (يەنى كۈن بىلەن ئاينىڭ پاتىدىغان ئىككى جايى) نىڭ پەرۋەردىگارىدۇر (17). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (18) ئۇ ئىككى دېڭىزنى (بىرى تاتلىق، بىرى ئاچچىق) ئاققۇزدى، ئۇلار ئۇچرىشىدۇ (19).
 ئۇلارنىڭ ئارىسىدا توسما بولۇپ، بىر-بىرىگە قوشۇلۇپ كەتمەيدۇ (20). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (21) ئۇلاردىن مەرۋايىت بىلەن مارجان چىقىدۇ (22). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (23) دېڭىزلاردا قاتناۋاتقان تاغدەك كېمىلەر اللە نىڭ ئىلكىدىدۇر (24). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (25) زېمىننىڭ ئۈستىدىكى ھەممە يوقىلىدۇ (26). ئەزىمەتلىك ۋە كەرەملىك پەرۋەردىگارنىڭ زاتى مەڭگۈ قالدۇ (27). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (28) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە اللە-دىن (مەدەت ۋە رىزىق) تەلەيدۇ (يەنى ھەممە اللە غاموھتاجدۇر)، اللە ھەر كۈنى بىر ھالەتتىدۇر (يەنى اللە ھەر ۋاقىت ۋۇجۇتقا چىقىرىدىغان ئىشلار بىلەن بولۇپ، ئۇلارنى يارىتىپ تۇرىدۇ، ئەھۋاللارنى يېڭىلاپ تۇرىدۇ، مەخلۇقاتلارنى پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ) (29). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (30) ئى ئىنسانلار ۋە جنلار جامائەسى! سىلەردىن (يەنى سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلاردىن) ھېساب ئېلىشقا يۈزلىنىمىز (31). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (32) ئى جنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! ئەگەر سىلەر (اللە نىڭ قازاسىدىن قېچىپ) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ چېگرىلىرىدىن ئۆتۈپ كېتەلسەڭلار، ئۆتۈپ كېتىڭلار، سىلەر پەقەت قوۋۋەت بىلەن ئۆتۈپ كېتەلەيسىلەر (لېكىن سىلەرگە مۇنداق قوۋۋەت قەيەردىن كەلسۇن) (33). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (34) (قىيامەت كۈنى) سىلەرگە قىزىق ئوتنىڭ يالقۇنى ۋە تۇتۇنى ئەۋەتىلىدۇ، سىلەر ئۆزەڭلارنى قوغدىيالمىسىلەر (35). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (36) (قىيامەت كۈنى پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشى ئۈچۈن) ئاسمان يېرىلغان چاغدا ئاسمان (دوزاخنىڭ قىزىقلىقىدىن) قىزىلگۈلدەك، قىزىل چەمدەك بولۇپ قالىدۇ (37). (ئى ئىنسانلار! جنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسەلەر؟ (38)

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْعَصْفَرِ ۖ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ
 مَلِجٍ مِنْ عَارِ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ رَبِّ الْمَشْرِقَيْنِ ۖ وَ
 رَبِّ الْمَغْرِبَيْنِ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ مَرْرَ الْحَرَيْنِ ۖ
 يَلْقَا فِي بَيْنِهِمَا مَاهُجَرٌ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ
 يَعْرِضُهُمَا الثُّرُودُ وَالْمَرْجَانُ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ
 وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
 تُكَذِّبِينَ ۚ كُلٌّ مِنْ عِنْدِهَا فَن تَوْبَعِي وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ
 وَالْإِكْرَامِ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ سَنَلَهُ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ كُلُّ نَجْمٍ هُوَ نُقْشَانٌ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ
 سَنَفَعُ لَكُمْ إِيَّاهُ الثَّغْلانِ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ يَعْبُرُ
 الْحَبْلُ وَالْأَرْضُ إِنْ أَسْطَفَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ قَائِدٌ ۖ وَأَنْتُمْ كُنُوزٌ ۚ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ يَرْسِلُ عَلَيْكُمْ مُوجَافَةً مَاءً ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ يَرْسِلُ عَلَيْكُمْ مُوجَافَةً مَاءً ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ يَنْصُرُ
 تَنْصُرُ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ وَكَذَافَتُكُمُ السَّمَاءُ
 فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ

(ئى ئىنسانلار! جىنلار!) سىلەر پەرۋەردىگارنىڭلار-
نىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (67) ئۇ
ئىككى جەننەتتە مېۋىلەر، خورمىلار ۋە ئانارلار
بار (68). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) سىلەر پەرۋەردى-
گارنىڭلارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسى-
لەر؟ (69) ئۇ جەننەتلەردە چىرايلىق خوتۇنلار
بار (70). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) سىلەر پەرۋەردى-
گارنىڭلارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (71)
ئۇلار (جەننەتنىڭ) چېدىرلىرىدا مەستۈرە ھۈرلەر-
دۇر (72). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) سىلەر
پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار
قىلىسىلەر؟ (73) ئەرلىرىدىن ئىلگىرى ئۇلارغا ھېچ
ئىنسان ۋە جىن يېقىنچىلىق قىلمىغان (74). (ئى
ئىنسانلار! جىنلار!) سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ
قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (75) ئۇلار
يېشىل ياستۇقلارغا، چىرايلىق بىساتلارغا يۆلەنگەن
ھالدا ئىستىراھەت قىلىدۇ (76). (ئى ئىنسانلار جىن-
لار!) سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى
ئىنكار قىلىسىلەر؟ (77) ئەزىمەتلىك ۋە كەرمەلىك پەرۋەردىگارنىڭ نامى مۇبارەكتۇر (78).

قَبَائِي آلِهِ رَبُّكُمَا تَكْذِبِينَ ۝ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ۝
قَبَائِي آلِهِ رَبُّكُمَا تَكْذِبِينَ ۝ فِيهَا خَيْرٌ حَسْبُ قَبَائِي آلِهِ
رَبُّكُمَا تَكْذِبِينَ ۝ مَوْمِقُصُورَاتٍ فِي الْأَيْمَانِ ۝ قَبَائِي آلِهِ رَبُّكُمَا
تَكْذِبِينَ ۝ لَمْ يَطْمِئِنُّوا فِيهَا قَبْلَهُمْ وَكَانَ قَبَائِي آلِهِ رَبُّكُمَا
تَكْذِبِينَ ۝ مُتَكَبِّرِينَ عَلَى رُفُوفٍ خَفِيفَةٍ وَجَبَّتِ حَسْبُ قَبَائِي
آلِهِ رَبُّكُمَا تَكْذِبِينَ ۝ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۝
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝ لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ۝ خَافِضَةٌ
رَافِعَةٌ ۝ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًا ۝ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَيْسًا ۝
فَكَانَتْ هَبَاءً مُتَّبِعًا ۝ وَكَانُوا أَزْوَاجًا مُتَنَبِّهًا ۝ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ
مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ۝ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۝
وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ۝ أُولَئِكَ الْمُقَدَّمُونَ ۝ فِي جَنَّاتِ
الْجَنَّةِ ۝ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَقْلَامِ ۝ وَقِيلَ لِلَّذِينَ الْآخِرِينَ ۝
عَلَى مَرْمَرٍ مُصَوَّنَةٍ ۝ فَتُكَبَّرُ عَنْهُمْ رُوْنٌ ۝

56- سۇرە ۋاقىئە

مەككىدە نازىل بولغان، 96 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھربان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
قىيامەت قايم بولغان چاغدا (1)، ھېچ ئادەم ئۇنى ئىنكار قىلالمايدۇ (2). زېمىن قاتتىق
تەۋرىتىلگەن، تاغلار پارچىلىنىپ توزاندەك توزۇپ كەتكەن چاغدا، قىيامەت (بەزىلەرنى
دوزاخقا كىرگۈزۈش بىلەن دەرىجىسىنى) چۈشۈرىدۇ، (بەزىلەرنى جەننەتكە كىرگۈزۈش بىلەن
دەرىجىسىنى) كۆتۈرىدۇ (3-6). سىلەر (قىيامەتتە) ئۈچ پىرىقە بۆلۈنسىلەر (7). (بىرىنچى پىرىقە)
سانادەتمەنلەردۇر، سانادەتمەنلەر قانداق ئادەملەر؟ (ئۇلار نامە-ئەمالى ئۆك تەرىپىدىن
بېرىلىدىغان) ئادەملەردۇر (8). (ئىككىنچى پىرىقە) بەختسىز ئادەملەردۇر، بەختسىز ئادەملەر قانداق
ئادەملەر؟ (ئۇلار نامە-ئەمالى سول تەرەپتىن بېرىلىدىغان ئادەملەردۇر) (9) (ئۈچىنچى
پىرىقە ياخشى ئىشلارنى) ئەڭ ئالدىدا قىلغۇچىلار بولۇپ، (ئۇلار جەننەتكە) ئەڭ ئالدىدا كىرگۈچى-
لەردۇر (10). ئۇلار نازۇنچە تىلىك جەننەتلەردە اللەغا يېقىن بولغۇچىلاردۇر (11-12). بۇلار
ئۆتكەنكىلەرنىڭ ئىچىدە كۆپتۈر، كېيىنكىلەرنىڭ ئىچىدە ئازدۇر (13-14). ئۇلار (ئالتۇندىن)
توقۇلغان تەختلەر ئۈستىگە يۆلەنگەن ھالدا بىر-بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇشىدۇ (15-16).

شەك - شۈبھىسىزكى، ئۇ ئۇلۇغ قۇرئاندۇر (77). كىتابتا (يەنى لەۋھۇلەھۋۇردا) ساقلانغاندۇر (78). ئۇنى پەقەت پاك بولغانلارلا تۇتىدۇ (79). ئۇ ئالەملەرنىڭ پەرۋەر - دىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (80). (ئى كۈف - غارلار جامائەسى!) بۇ قۇرئاننى ئىنكار قىلامسىلەر؟ (81) (سىلەر اللەنىڭ رىزىق بەرگەنلىكىگە) شۈكۈر قىلىش - نىڭ ئورنىغا، (رىزىق بەرگۈچىنى) ئىنكار قىلامسىلەر؟ (82) جان ھەلقۇمغا يەتكەن چاغدا (سەكراتتىكى كىشىگە) قاراپ تۇرىسىلەر (83-84). بىز (ئىلىمىز ۋە قۇدرىتىمىز بىلەن) ئۇنىڭغا سىلەردىن يېقىنمىز، لېكىن سىلەر (ئۇنى) كۆرمەيسىلەر (يەنى بىلىمەيسىلەر) (85). ئەگەر (سىلەر گۇمان قىلغاندەك ئەمەللىڭلارغا قاراپ) جازاغا تارتىلمايدىغان بولساڭلار نېمىشقا ئۇنى (يەنى ئۇ مېھرىتىنىڭ جېنىنى بەدىنىگە) قايتۇرمايسىلەر؟ ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار (86-87). ئەگەر ئۇ مېھرىت مۇقەررە بولسا، (يەنى تائەت - ئىبادەت ۋە ياخشى ئىشلارنى ئەڭ ئالدىدا قىلغۇچىلاردىن) بولىدىغان بولسا، (ئۇنىڭ مۇكاپاتى) راھەت - پاراغەت، ياخشى رىزىق ۋە نازۇنپەتلىك جەننەت بولىدۇ (88-89). ئەگەر ئۇ سانائەتچىلەردىن بولىدىغان بولسا، (ئۇلار راھەت - پاراغەتتە بولغانلىقى ئۈچۈن) (ئى مۇھەممەد!) ئۇلاردىن سانغا سالام! (90-91). ئەگەر ئۇ تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى گۇمراھلاردىن بولىدىغان بولسا، يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ بىلەن كۈتۈۋېلىنىدۇ (92-93). جەھەننەمدە كۆيدۈرۈلىدۇ (94). شەك - شۈبھىسىزكى، بۇ ئېنىق ھەقىقەتتۇر (95). ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىڭنى (مۇشرىكلارنىڭ ئېتىرازلىرىدىن) پاك ئېتىقاد قىلىش (96).

57- سۈرە ھەدىد

مەدىنىدە نازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەغا تەسبىئ ئېيتتى، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللە ئۆلتۈرەلەيدۇ، تىرىلدۈرەلەيدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (2). اللەنىڭ ئىپتىداسى يوقتۇر، ئىنتىھاسى يوقتۇر، (اللە) ئاشكارىدۇر (يەنى مەۋجۇتلۇقنى كۆرسەتكۈچى دەلىللەر بىلەن ئەقىللەرگە ئاشكارىسىدۇر)، مەخپىيىدۇر (يەنى ئۇنى كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ زاتىنىڭ ماھىيىتىنى تونۇشقا ئەقىللەر ئېرىشەلمەيدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (3).

الله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى،
(ئاندىن ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) ئەرش ئۈستىدە
قارار ئالدى، الله زېمىنغا كىرىپ كېتىدىغان
نەرسىلەرنى، زېمىندىن چىقىدىغان نەرسىلەرنى،
ئاسماندىن چۈشىدىغان نەرسىلەرنى، ئاسمانغا
ئۆرلەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، سىلەر
قىيەردە بولساڭلار، الله سىلەر بىلەن بىرگە،
الله قىلىۋاتقان ئىشڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچە-
دۇر (4). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى
الله غا خاستۇر، ھەممە ئىش الله غا قايتۇرۇلىدۇ (5).
الله كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزىدۇ، كۈندۈزنى كېچىگە
كىرگۈزىدۇ، الله دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈ-

چىدۇر (6). الله غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرۈڭلار، الله سىلەرنى ئىگە قىلغان ماللار-
دىن سەدىقە قىلىڭلار، سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ۋە سەدىقە قىلغانلار چوڭ ساۋابقا ئىگە بولىدۇ (7).
(ئى كۇفغارلار!) سىلەر نېمىشقا الله غا ئىمان كەلتۈرمەيسىلەر؟ ھالبۇكى، پەيغەمبەر سىلەرنى
پەرۋەردىگارڭلارغا ئىمان كەلتۈرۈشكە چاقىرىدۇ، الله سىلەردىن چىن ئەھدە ئالدى، ئەگەر
ئىمان كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلساڭلار (ئىمانغا ئالدىراڭلار) (8). سىلەرنى (كۇفرىنىڭ) قاراڭغۇ-
لۇقىدىن (ئىماننىڭ) نۇرىغا چىقىرىش ئۈچۈن، الله بىندىسىگە روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدى،
الله شەك-شۈبھىسىز سىلەرگە مەرھەمەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (9). نېمىشقا سىلەر الله نىڭ
يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلمايسىلەر، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ مىراسى الله غا خاستۇر،
سىلەردىن (مەككە) پەتىھى قىلىنىشتىن ئىلگىرى پۇل-مال سەرپ قىلغانلار ۋە (رەسۇلۇ الله بىلەن
بىرلىكتە تۇرۇپ دۈشمەنلەر بىلەن) ئۇرۇشقانلار (مەككە پەتىھى قىلىنغاندىن كېيىن پۇل-مال) نەپىقە
قىلغانلار ۋە ئۇرۇشقانلار (بىر-بىرى بىلەن) باراۋەر ئەمەس، ئەنە شۇلارنىڭ دەرىجىسى (مەككە
پەتىھى قىلىنغاندىن) كېيىن نەپىقە قىلغان ۋە ئۇرۇشقانلارنىڭ (دەرىجىسىدىن) چوڭدۇر، (ئۇلارنىڭ)
ھەربىرىگە الله جەننەتنى ۋەدە قىلدى. الله سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشڭلاردىن خەۋەرداردۇر (10).

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ
عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلْفِ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ
مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَخْرُجُ فِيهَا وَهُمْ مَعَهُ أَيْنَ تَأْتُمُّونَ وَاللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ لَهُ نُفُكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ ۚ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ
عَلِيمٌ ذِي بَرٍّ ۚ الشُّدُورُ ۚ آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَبُّوهُ وَأَنْفِقُوا مِنْهُ
جَعَلَكُمْ مَسْئَلَةً فِيهِ فَالَّذِينَ بَرَّوْهُ أَتَمَّوْهُ وَمَنْ أَتَمَّوْهُ
لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ۚ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوهُمْ
لِيُقِيمُوا رَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ
هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدٍ آيَاتٍ يَبَيِّنُ لِيَخْرُجُكُمْ مِنَ
الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ۚ
مَا لَكُمْ أَلَّا تُفْقَهُوا سِيْرَ اللَّهِ وَاللَّهُ مِيرَاكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
الَّذِي لَا يَمُوتُ وَمَنْ أَتَمَّ مَنْ قَبْلَ الْفَقْرِ وَقَاتِلَ
أُولَئِكَ أَطْعَمَ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَدُوِّ وَقَاتِلُوا
وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْمُحْسِنِينَ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۚ

مَن ذَا الَّذِي يَحْرِصُ اللَّهُ عَلَىٰ حَاجَتِكَ فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٠﴾ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّتِ بَعْرَىٰ مِن نَّحْيَتِهَا الْأَنْفَرُ خِلَافَيْنِ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُتَّقُونَ وَالْمُتَّقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْظِرُوا نَافِثَتَيْنِ مِن قُرُونِكُمْ لَعَلَّ نَحْنُ وَآلُكُمْ قَالَتِمْسَا أَوْرَا أَفْصُرُ بِبَيْنَهُمْ يَسْأَلُهُ بَابٌ بَابُهَا فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهَرُهُ مِن قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٢﴾ يَأْتِيهِمْ أَهْلُكُمْ بِكُلِّ مَعْلَمٍ قَالُوا بَلْ لَكُم مَّعْلَمٌ فَتُنَمِّتُوا أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصُوا وَارْتَبِعُوا غُرَّتَكُمْ وَتَرِجُوا الزَّمَانَ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَ عَزَّكُمْ بِأَلَمِهِ الْغُرُورُ ﴿١٣﴾ قَالُوا لِمَ لَا يُخَذُّ مِنَكُمُ فِي ذِي الْأَرْبَعِ لَئِنْ كُنْتُمْ مِنَ الْآدَمِيِّينَ تَلْذُتُمْ أَتُؤْتُوا الْقِبْلَ مِن مَّوَالِكُمْ وَيُسَبِّحُ الْحَسْبُ ﴿١٤﴾ الَّذِي يَأْتِي لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ نَحْنُ مُمَنَّوْنَ إِنَّا نَدْعُوا إِلَهُكُمْ وَإِنَّا لَمَّا نَدْعُوهُ مِن الْحَقِّ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّغَتْ عَنْهُمْ فَبُهِقُورُنْ ﴿١٥﴾ اذْكُرُوا أَنَّ اللَّهَ نَحْنُ الْكَرُّوسُ يَعِدُ مَوْثِقَاتِهِ بَنَاتِكُمُ الْأَبْيَاتِ لَكُمْ تَقُولُون ﴿١٦﴾

كىمكى الله غا قهرزى ههسهنه بېرىدىكهن (يەنى الله نىڭ رازلىقىنى تىلەپ، ئۇنىڭ يولىدا پۇل-مال سەرپ قىلىدىكهن)، الله ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ قايتۇرىدۇ، ئۇنىڭغا چوڭ ساۋاب بېرىدۇ (11). ئۇ كۈندە، مۇمىن ئەرلەرنى، مۇمىن ئاياللارنى كۆرد-سەنكى، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئۇلار-نىڭ ئوڭ تەرىپىدە ماڭىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن سىلەرگە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۈرىدىغان جەننەتلەر بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ، ئۇ يەرلەردە مەڭگۈ قالسىلەر، بۇ ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەت-تۇر» (دېيىلىدۇ) (12). ئۇ كۈندە مۇناپىق ئەرلەر، مۇناپىق ئاياللار مۇمىنلەرگە: «بىزنى كۈتۈپ تۇرۇڭ-لار، سىلەرنىڭ نۇرۇڭلاردىن ئازراق ئالايلى» دەيدۇ. ئۇلارغا (مەسخەرە يۈزىسىدىن): «ئارقاڭ-لارغا قايتىپ نۇر تىلەڭلار» دېيىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بىر سېپىل سوقۇلىدۇ،

سېپىلنىڭ دەرۋازىسى بولىدۇ، دەرۋازىنىڭ ئىچى تەرىپىدە رەھمەت، تېشىدا ئازاب بولىدۇ (13). ئۇلار مۇمىنلەرنى: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمىدۇق» دەپ توۋاليدۇ، مۇمىنلەر: «شۇنداق، لېكىن سىلەر ئۆزەڭلارنى پىتىنىگە سالىڭلار (يەنى كۆرۈنۈشتە بىز بىلەن بىللە بولساڭلارمۇ، لېكىن ئۆزەڭلارنى مۇناپىقلىق بىلەن ھالاك قىلىڭلار، مۇمىنلەرگە بالايى-ئاپەتلەر كېلىشىنى) كۈتتۈڭ-لار، (ئىسلام دىنىدىن) شەكلىنىڭلار، (الله نىڭ رەھمىتىنىڭ كەڭلىكىگە بولغان قۇرۇق) ئارزۇلار سىلەرنى ئالدىدى، تاكى سىلەرگە ئۆلۈم كەلدى، شەيتان سىلەرنى الله نىڭ (ئەپۇ قىلىدىغانلىقى ۋە ئازاب قىلمايدىغانلىقى) بىلەن ئالدىدى» دەيدۇ (14). بۈگۈن سىلەردىن ۋە كاپىرلاردىن فەدىيە ئېلىنمايدۇ، جايىڭلار دوزاختۇر، دوزاخ سىلەرگە ئەڭ لايىقتۇر، دوزاخ ئېمىدىگەن يامان جاي! (15) مۇمىنلەرگە ئۇلارنىڭ دىللىرى الله نىڭ زىكرىگە ۋە نازىل بولغان ھەقىقەت-كە (يەنى قۇرئان ئايەتلىرىگە) ئېرىيدىغان ۋاقىت يەتمىدىمۇ؟ ئۇلار ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەن-لەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دەك بولىمىسۇن، (ئۇلار بىلەن پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئارىلىقىدىكى) زامانىنىڭ ئۆزىرىشى بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرى قېتىپ كەتتى، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى الله نىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (16). بىلىڭلاركى، الله زېمىنىنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرىدۇ (يەنى قاقاس، قورغاق زېمىننى يامغۇر بىلەن كۆكەرتىدۇ)، بىز ھەقىقەتەن سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ سىلەرگە (كامالى قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەرنى بايان تىلدۇق (17).

سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەرگە، سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا ۋە اللەغا قەرزى ھەسەنە بەرگۈچىلەرگە (يەنى اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، كەمبەغەللەرگە سەدىقە بەرگۈچىلەر، ياخشىلىق يوللىرىغا خۇشال-لىق بىلەن پۇل-مال سەرپ قىلغۇچىلارغا) ھەس-سەلەپ (ساۋاب) بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زور مۇكاپات (يەنى جەننەت) بېرىلىدۇ (18). اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلار — ئەنە شۇلار پەر-ۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا سىدىقلاردۇر، شېھىتلەر-دۇر، ئۇلار (ئاخىرەتتە) ساۋابقا ۋە نۇرغا ئىگە بولىدۇ، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار ۋە يالغانغا چىقارغانلار — ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاخ-تۇر (19). بىلىڭلاركى، دۇنيا تىرىكچىلىكى ئويۇن-دىن، (كىشىنى ئاخىرەتتىن غەپلەتتە قالدۇرىدىغان) مەشغۇلاتتىن، زىبۇزىننەتتىن، ئۆزئارا پەخىرلە-

نىشتىن، پۇل-مال، پەرزەنت كۆپەيتىپ پەخىرلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، (بىرەر يېغىش بىلەن ئۆس-تۈرگەن) ئۆسۈملۈكى دېھقانلارنى خۇرسەن قىلغان يامغۇرغا ئوخشايدۇ، ئاندىن ئۇ ئۆسۈملۈك قۇرۇپ قالىدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ قالغانلىقىنى كۆرسەن، ئاندىن ئۇ يەنچىلگەن چۆپكە ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە (كۇفۇرالار ئۈچۈن) قاتتىق ئازاب بار، (ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن) اللەنىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىقى بار، دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (غاپىل ئادەم) ئالدىنىدىغان بەھرىمەن بولۇشتۇر (20). پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتىنى، كەڭلىكى ئاسمان-زېمىندەك كېلىدىغان جەننەتنى قولغا كەلتۈرۈڭلار، (ئۇ) جەننەت اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلارغا تەييارلانغان، بۇ اللەنىڭ پەزىلىدۇر، (اللە) ئۇنى خالىغان ئادەمگە ئاتا قىلىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزىل ئىگىسى-دۇر (21). يەر يۈزىدىكى بارلىق ھادىسىلەر ۋە ئۆزەڭلار ئۇچرىغان مۇسبەتلەر بىز ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىلغان، بۇ (ئىش)، شۈبھىسىزكى، اللەغا ئاساندۇر (22). (اللە تائالانىڭ) ئۇلارنى لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشى) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرۇپ كەتمەسلىكىڭلار ۋە اللە بەرگەن نەرسىلەرگە خۇش بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر، اللە مۇتەكەببىرلەر ۋە ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (23). ئۇلار بېخىللىق قىلىدىغان ۋە كىشىلەرنى بېخىللىق قىلىشقا بۇيرۇيدىغانلاردۇر، كىمكى (اللەنىڭ يولىدا نەپقە قىلىشتىن) باش تارتىدىكەن (اللەغا ھېچ زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، چۈنكى اللە بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (24).

إِنَّ الْمَصْدِقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَبُوا لِلَّهِ رِضًا صَاحِبًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَثِيرٌ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۝ وَاللَّهُ أَجَدُّنَا وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرَهُمْ وَنُورُهُمْ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۝ عَلِمُوا أَنَّ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ دَرَجَاتٌ وَمَنَازِلُ يُنَكَّرُ وَكَأَنَّ شُرَفِي الْأُمَمِ وَالْأَزْلَ كَيْتَلِ عَيْتٍ أَجَبَ الْفَارِثَانَهُ ثُمَّ يَهْمُ فَرَّيَهُ مُصْعَقًا ثُمَّ يَكُونُ حَطَامًا فِي الرَّحْمَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا لِيُذَكِّرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا إِلَّا كَالْمَتَاءِ الْعَرُورِ ۝ سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَرِثَةٍ عَرُوسًا كَرِيمًا وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِي مَن يَشَاءُ اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝ أَأَصَابِعُ مَعْصِيَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا قَلِيلٌ مِّن قَبْلِ أَنْ يَبَازِلَ أَنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝ لَكِنَّا نَسْأَلُ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَقْرَبُوا بِنَا أَسْمَاءَ اللَّهِ لَا يُحِبُّ كُلُّ خَفَالٍ غَوَىٰ ۝ الَّذِينَ يَنْظُرُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبَغْيِ وَمَنْ يُؤْمَرْ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝

بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلىرىمىزنى روشەن مۆجىزە-
لەر بىلەن ئەۋەتتۇق ۋە ئۇلار بىلەن بىللە، ئىنسان-
لار ئادالەتىنى بەرپا قىلىش دېگەن كىتابىنى،
قانۇننى چۈشۈردۈق. تۆمۈرنى ياراتتۇق، (تۆمۈردىن
ئۇرۇش قوراللىرى ياسىلىدىغانلىقى ئۈچۈن) تۆمۈر
كۈچ-قۇۋۋەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، تۆمۈردە
ئىنسانلار ئۈچۈن نۇرغۇن مەنپەئەتلەر بار، اللە
اللەنى كۆرمەي تۇرۇپ (قوراللارنى ئىشلىتىپ)
اللەغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ياردەم بەرگەنلەرنى
بىلىش (مەلۇم قىلىش) ئۈچۈن (تۆمۈرنى ياراتتى)،
اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (25). بىز
ھەقىقەتەن نۇھنى، ئىبراھىمنى پەيغەمبەر قىلىپ
ئەۋەتتۇق، پەيغەمبەرلىكنى ۋە كىتابىنى ئۇلارنىڭ

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا بِالْأُتْبَةِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْهَيْزَانِ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَاسٌ شَدِيدٌ وَمَتَاعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَ
رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا
إِذْ هَدَاهُ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمُ النَّبِيَّ وَالْكِتَابَ فَبَدَّاهُمُ
وَكَيْفَ يُؤْمِنُ بِهِمْ فَيَقُونَ ۖ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى الْأَنْرِهِ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا
بَعِثْنَا فِي مِثْلِهَا آدَمَ وَجَعَلْنَا لَكَ فِي الْأَرْضِ
أَنْبِيَاءَ رَأَى مِنْهُمْ وَيَرْحَبُ لَكُمْ وَوَهَّبْنَا لَكَ سُورًا مَّا كُنْتُمْ
عَلَيْهِمْ إِلَّا آيَاتَهُمْ رِضْوَانُ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا
فَأْتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَوْنَهُمْ فَيَقُونَ ۖ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَأَمُوا بِرُسُلِهِ يُؤْتِكُمْ
كَفْلًا مِّنْ فَضْلِهِ وَيَعْلَلْ لَكُمْ نُورًا تمشونَ بِهِ وَبُخْرًا لَّكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ إِنَّا لَا يَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا الْقَلِيلُ وَهُمْ
عَلَى شَكٍّ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن
يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

ئەۋلادىغا (ئاتا) قىلدۇق، ئۇلاردىن ھىدايەت تاپقانلىرى بار، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى اللەنىڭ
ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (26). ئۇلاردىن كېيىن پەيغەمبەرلىرىمىزنى داۋاملىق ئەۋەتتۇق،
ئارقىدىن مەريەم ئوغلى ئىسائى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق، ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەر-
نىڭ دىللىرىغا شەپقەت ۋە مېھرىبانلىقنى سالدۇق، رەھبەنلىكنى ئۇلار ئۆزلىرى پەيدا قىلدى،
ئۇلارغا ئۇنى بىز بېكىتىمىدۇق، ئۇلار ئۇنى پەقەت اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ (پەيدا قىلدى)، لېكىن
ئۇلار ئۇنىڭغا لايىق دەرىجىدە ئەمەل قىلمىدى، ئۇلاردىن ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئىجىرىنى (ھەسسە-
لەپ) بەردۇق، ئۇلاردىن نۇرغۇنى اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (27). ئى (ئىساغا) ئىمان
ئېيتقان كىشىلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا)
ئىمان ئېيتىڭلار، اللە سىلەرگە رەھىمىتىدىن ئىككى ھەسسە بېرىدۇ، سىلەرگە سىلەر (ئاخىرەتتە)
پىلىسراتتا) ماڭىدىغان نۇرنى پەيدا قىلدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلدۇ، اللە بەكمۇ مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (28). ئەھلى كىتابنىڭ اللەنىڭ پەزىلىدىن ھېچ نەرسىگە قادىر
ئەمەسلىكلىرىنى، پەزىلىنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ قولىدا بولۇپ، (اللەنىڭ) ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ-
غانلىقىنى، اللەنىڭ ئۇلۇغ پەزىلى ئىككىسى ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن (اللە شۇ سۆزنى قىلدى) (29).

(یگره سه ککنزنجی پاره)

58- سوره مجادله

مەندىنە نازىل بولغان، 22 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە ھەقىقەتەن ئېرى توغرىسىدا سەن بىلەن
مۇنازىرىلەشكەن ۋە اللە غاشىكايەت قىلغان ئايالنىڭ
سۆزىنى ئاڭلىدى، اللە ئىككىڭلارنىڭ سۆزۈڭلارنى
ئاڭلاپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ئاڭلىغۇچىدۇر،
كۆرگۈچىدۇر (1). سىلەردىن ئاياللىرىنى زىھار
قىلغانلارنىڭ (يەنى ئاياللىرىنى ئانىلىرىدە
جىزنىڭ ئۇچىلىرىغا ئوخشاش دېگۈچىلەرنىڭ)

ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئانىلىرى ئەمەستۇر، پەقەت ئۇلارنى تۇغقان ئاياللارلا ئۇلارنىڭ ئانىلىرىدۇر،
ھالبۇكى، ئۇلار (يەنى زىھار قىلغۇچىلار) ئەلۋەتتە يامان سۆزنى، يالغان سۆزنى قىلىدۇ، اللە،
شەك - شۈبھىسىزكى، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (2). ئاياللىرىنى
زىھار قىلىپ، ئاندىن قىلغان سۆزىگە (يەنى زىھار قىلغانلىقىغا) پۇشايمان قىلغانلار (ئەر - ئايال
ئىككىسى) يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى بىر قۇلنى ئازات قىلىشى لازىم. بۇنىڭ بىلەن سىلەرگە
ۋەز - نەسىھەت قىلىنىدۇ، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (3). (ئازات
قىلىشتا) قۇلى يوق ئادەم، ئايالى بىلەن يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى، ئۇدا ئىككى ئاي روزا
تۇتۇشى لازىم، (قېرىلىق ياكى كېسەللىك سەۋەبى بىلەن روزا تۇتۇشتا) قادىر بولالمىغان ئادەم
(60 مىڭكىگە بىر ۋاخ تاماق بېرىشى لازىم)، بۇ (ئەھكام) اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (ئەمر
قىلغان ئىشلارغا) تەستىق قىلىشڭلار ئۈچۈن (بايان قىلىندى). بۇلار اللە نىڭ قانۇنىدە
دۇر، (بۇ قانۇننى) ئىنكار قىلغۇچىلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (4). شۈبھىسىزكى، اللە
بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارىلاشقانلار ئۇلاردىن بۇرۇنقىلار ھالاك قىلىنغاندەك
ھالاك قىلىنىدۇ، بىز ھەقىقەتەن (ھالال، ھارام، پەرز ۋە ئەھكاملارنى ئىچىگە ئالغان)
روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، كاپىرلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (5).
ئۇ كۈندە اللە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى تىرىلدۈرىدۇ، ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغدا قىلغان)
قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى (نامە - ئەمالىغا) خاتىرىلەپ
قويغان، ئۇلار بولسا ئۇنىتۇپ قالغان، اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر (6).

اللەنىڭ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلىمەسەن؟ ئۈچ ئادەم پىچىرلىشىدىكەن، اللە ئۇلارنىڭ تۆتىنچىسىدۇر، بەش ئادەم پىچىرلىشىدىكەن، اللە ئۇلارنىڭ ئالتىنچىسىدۇر، مەيلى ئۇنىڭدىن ئاز ياكى كۆپ ئادەم پىچىرلاشسۇن، ئۇلار قەيەردە بولسۇن، اللە ھامان ئۇلار بىلەن بىلىلىدۇر، ئاندىن قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قىلىمىشلىرىنى اللە ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر⁽⁷⁾. پىچىرلىشىشتىن مەنئى قىلىنغان، ئاندىن مەنئى قىلىنغان نەرسىگە قايتقان كىشىلەرنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار گۇناھ بىلەن، زۇلۇم بىلەن ۋە پەيغەمبەرگە قارشى تۇرۇش بىلەن پىچىرلىشىدۇ، ئۇلار سېنىڭ يېنىڭغا كەلگەندە، اللە سانئا سالام

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يُكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَالْخَمْسَةِ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا آذَنُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ يَعْلَمُ إِنَّ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ جَلَّ شَيْءٌ عِلْمُهُ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَزَّلُوا عَلَيْنَ الْكِتَابَ ثُمَّ يُعَادِدُونَ لِلْمُؤْمِنِينَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْفٰكِرِينَ وَالْعَدُوَانِ وَمَعْصِدَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءَهُمْ حَيْثُ وَلَوْ بِمَا كُنْتُمْ حَبِيبِينَ إِلَى اللَّهِ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُ اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسِبْتُمْ أَنَّهُمْ لَيَضَلَّوْهُمَا فَغَسَّ اللَّهُ فِي قُلُوبِهِمُ الْغَيِّبَ وَأَلْبَسَهُمُ الْغِيْثَ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ فَلَا تَتَّبِعُوا آيَاتِهِ وَالْعَدُوَانِ وَمَعْصِدَتِ الرَّسُولِ وَتَتَّجِبُوا بِالْأَلْبَسِ وَاللَّغْوِ وَأَقْعُو اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُعْصِرُونَ ۝ إِنَّمَا الْغٰثِي مِنْ الشَّيْطَانِ لِيَحْزِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَكِنْ بَصَارَهُمْ شَعْرَالَا يَأْذَنُ اللَّهُ وَعَلَى اللَّهِ قَلْبُكَ كُلِّ الْمُؤْمِنِينَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَسَبَّحُوا لِلَّهِ فَاثْبُتْوا قُلُوبَكُمْ فَاسْمَعُوا يَسْمَعُ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ اسْكُرُوا فَإِسْكُرُوا لِرَبِّعِ اللَّهِ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝

قىلىشتا قوللانمىغان سۆزلەر بىلەن سالام قىلىدۇ، ئۇلار ئۆز ئىچىدە: « اللە نېمىشقا بۇ سۆزىمىز بىلەن بىزنى جازالىمايدۇ!» دەيدۇ، دوزاخ ئۇلارغا كۇپايدۇر، ئۇلار دوزاخقا كىرىدۇ، دوزاخ نېمەدەكەن يامان جاي! (8) ئى مۆمىنلەر! سىلەر پىچىرلاشاڭلار گۇناھ، زۇلۇم ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىش توغرىسىدا پىچىرلاشاڭلار، ياخشىلىق ۋە تەقۋادارلىق توغرىسىدا پىچىرلىشاڭلار، سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار، سىلەر ئۇنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر (9). گۇناھ توغرىسىدا پىچىرلىشىش مۆمىنلەرنى قايغۇغا سېلىش ئۈچۈن شەيتان تەرىپىدىن بولغاندۇر، (بۇنداق پىچىرلىشىش) اللە نىڭ ئىرادىسى بولمىسىلا مۆمىنلەرگە ھېچقانداق زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، مۆمىنلەر اللەغا تەۋەككۈل قىلسۇن (10). ئى مۆمىنلەر! ئەگەر (سورۇندا) بەزىلەر سىلەرگە: «ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار» دېسە، ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار، اللە سىلەرگە (رەھمىتىنى ۋە جەننىتىنى) كېڭەيتىپ بېرىدۇ، ئەگەر سىلەرگە (باشقىلارغا ئورۇن بوشىتىپ بېرىش ئۈچۈن): «ئورۇنۇڭلاردىن تۇرۇپ بېرىڭلار» دېيىلسە، ئورۇنۇڭلاردىن تۇرۇپ بېرىڭلار، اللە سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ۋە ئىلىم بېرىلگەنلەرنى بىرقانچە دەرىجە يۇقىرى كۆتىرىدۇ، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن تولۇق خەۋەردار (11).

ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەر بىلەن مەخپىي سۆزلەش-
مەكچى بولساڭلار، ئالدى بىلەن (يوقسۇللارغا)
سەدىقە بېرىپ، ئاندىن سۆزلىشىڭلار، بۇ سىلەر
ئۈچۈن ياخشىراقتۇر ۋە پاكىراقتۇر، ئەگەر (سەدىقە
قىلىدىغان نەرسە) تاپالماساڭلار (سىلەرگە گۇناھ
بولمايدۇ)، چۈنكى اللە ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (12). سىلەر
(رەسۇلۇلا بىلەن) مەخپىي سۆزلىشىشتىن ئىلگىرى
سەدىقلەر بېرىشتىن (كەمبەغەل بولۇپ قالسىز)
دەپ قورقۇڭلارمۇ؟ سىلەر سەدىقە بەرمىدىڭلار،
اللە سىلەرنى ئەپۇ قىلدى، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات
بېرىڭلار، اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرگە ئىتائەت
قىلىڭلار، قىلىۋاتقان ئىششىڭلاردىن اللە تولۇق
خەۋەرداردۇر (13). اللەنىڭ غەزىپىگە ئۇچرىغان

قەۋمنى ئۇلارنىڭ دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار سىلەرگىمۇ ۋە ئۇ قەۋمىگىمۇ (يەنى
يەھۇدىيلارغىمۇ) مەنۇپ ئەمەس، ئۇلار بىلىپ تۇرۇپ يالغاندىن قەسەم ئىچىدۇ (14). ئۇلارغا
اللە قاتتىق ئازاب تەييارلىدى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدىگەن يامان! (15) ئۇلار (يالغان)
قەسەملىرىنى قالقان قىلىۋالدى، كىشىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن توستى، ئۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (16). ئۇلارنىڭ ماللىرى ۋە بالىلىرى (ئۇلارغا ئاخىرەتتە بولىدىغان) اللەنىڭ ئازا-
بىدىن ھېچ نەرسىنى دەپنى قىلالمايدۇ، ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ
قالغۇچىلاردۇر (17). ئۇ كۈندە اللە ئۆلگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى تىرىلدۈرىدۇ، ئۇلار (دۇنيا-
دىكى چاغلىرىدا «بىز مۇسۇلمانمىز» دەپ يالغاندىن) سىلەرگە قەسەم ئىچكەندەك
اللە غا قەسەم ئىچىدۇ، ئۇلار بۇ قەسەمنىڭ ئۆزلىرىگە پايدىسى بولىدۇ دەپ ئويلايدۇ، ئاگاھ
بولۇڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغانچىلاردۇر (18). ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن شەيتان غەلىبە قىلدى،
(شەيتان) ئۇلارغا اللەنىڭ زىكرىنى ئۇنتۇلدۇردى، ئۇلار شەيتاننىڭ قوشۇنىدۇر،
بىلىڭلاركى، شەيتاننىڭ قوشۇنى زىيان تارتقۇچىلاردۇر (19). شۈبھىسىزكى، اللە بىلەن
ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقۇچىلار ئەڭ خار ئىنسانلار قاتارىدىدۇر (20).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الرَّسُولُ فَقَبُولًا يَدَيَّ
يُؤْتِكُمْ صَدَقَةً ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَهْلًا وَأَنْ كُنْتُمْ كُنْتُمْ
عَفْوًا رَحِيمًا ۝ أَشَقَقْتُمْ أَنْ نَقِي مُؤْمِنِينَ يَدَيَّ نَجْوَكُمْ
صَدَقْتُ فَإِذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَتَأْتِي اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَاقْبَلُوا الصَّلَاةَ وَ
اتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُم بَشَرٌ وَلَا
مِنْهُمْ وَيَخْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَقُولُونَ ۝ آمَنَّا بِاللَّهِ أَلَمْ يَكُنَّا
شِدِيدِينَ أَلَمْ يَكُنَّا سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ لَقَدْ وَآيَاتُنَا لَهُمْ جَنَّةٌ
فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَكَلَّمَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝ لَنْ تُخْفَى عَنْهُمْ
أَسْرَارُهُمْ وَلَا أَوَّلُكَاهُمْ مِنْ اللَّهِ ذِيئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا لِيُنْظَرُونَ لَهُ
كَيْفَ كَانُوا يُعْمَلُونَ ۝ لَكُمْ وَنَحْنُ يَوْمَ نَعْلَمُ سَعَى الْأَوَّلِينَ ۝
أَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ حَتُّهُمْ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ
أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝
إِنَّ الَّذِينَ يَحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ۝

الله (لەۋھۇلمەھپۇزغا): «مەن ۋە مېنىڭ پەيغەم-
بەرلىرىم چوقۇم غەلىبە قىلىمىز» دەپ يازدى، الله
ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالبىتۇر (21). الله ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ الله
بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقانلار-
نى — ئۇلارنىڭ ئانىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلار-
رى، يا ئۇرۇق-تۇغقانلىرى بولغان تەقدىرىدۇر —
دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمىسەن (يەنى ئۇلارنى
دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)، ئەنە شۇلارنىڭ
دىللىرىدا الله ئىمانىنى مەھكەم قىلدى ۋە ئۆز
دەرگاھىدىن بولغان روھ بىلەن ئۇلارنى كۈچەيتتى،
الله ئۇلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزدى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ
قالىدۇ، الله ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، الله-
دىن ئۇلارمۇ مەمنۇن بولىدۇ، ئەنە شۇلار
اللهنىڭ قوشۇنىدۇر، بىلىڭلاركى، اللهنىڭ
قوشۇنى مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (22).

59- سۈرە ھەشر

مەدىنىدە نازىل بولغان، 24 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللهغا تەسبىھ ئېيتتى، الله
غالبىتۇر، ھېكەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). الله ئەھلى كىتابتىن بولغان كاپىرلارنى (يەنى
بەنى نەزىر يەھۇدىيلەرنى) تۇنجى قېتىملىق سۈرگۈندە ئۆيلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى، سىلەر
ئۇلارنى (كۈچلۈك تۇرۇپ مۇنداق خار ھالدا) چىقىپ كېتىدۇ دەپ گۇمان قىلىمىغان ئىدىڭلار،
ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قورغانلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ اللهنىڭ (ئازابىدىن) توسىيالايدۇ دەپ ئويلىغان
ئىدى، ئۇلارغا اللهنىڭ ئازابى ئۇلار ئويلىمىغان يەردىن كەلدى. الله ئۇلارنىڭ دىللىرىغا
قورقۇنچ سالدى، ئۇلار ئۆيلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ قولىرى ۋە مۆمىنلەرنىڭ قولىرى بىلەن بۇزدى،
ئى ئەقىل ئىگىلىرى! (ئۇلارنىڭ ھالىدىن) ئىبرەت ئېلىڭلار (2). ئەگەر الله ئۇلارنى
سۈرگۈن بولۇشقا ھۆكۈم قىلمىغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارنى دۇنيادا (ئۆل-
تۈرۈلۈش) بىلەن ئازابلايتتى، ئۇلار ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ (3).

كُتِبَ لِلَّهِ الْغَلِبُ إِنَّ اللَّهَ قُوَىٰ عَنِ الرَّحْمَنِ قَوْمًا
يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَٰئِكَ
كُتِبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانُ وَأُغْنِيَهُمْ عَنْهُ اللَّهُ بِمَا كُتِبَ
فِي قُلُوبِهِمْ مِنْ تَحْتِ الْأَنْهَارِ وَلَٰكِنْ لَّيْسَ لَهُمْ
عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُتْلُونَ ﴿٥١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سَيَرْبِطُهُ مَآثِي السَّمَوَاتِ وَمَآثِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
هُوَ الَّذِي أَحْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ
لِأَدْلَى السَّعْيِ مَا كُنْتُمْ أَنْ تَخْرُجُوا وَكُنْتُمْ نَآئِمًا فَخَسَفَ بِكُمْ
مِنْ اللَّهِ فَأَنْتُمْ مِنَ الْغَافِينَ
فَلَوْ يَهْمُ الرَّحْبَ يُخْرَجُونَ مِنْهُمْ يَوْمَ يُكْفَرُ بِهِمْ وَأُنذِيَ الْمُبْرِئِينَ
فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ وَلَوْ لَا أَنْ كُتِبَ عَلَيْهِمُ
الْحِجَابُ لَفَعَلْنَا لَبِئْسَ الْأَوَّلُ لَمُحَرَّرٍ لَ الْآخِرَ عَذَابُ الْثَّارِ ﴿٥٢﴾

بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ سۈرگۈن قىلىنىشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، ئۇلار اللە بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشتى، كىمكى اللە بىلەن قارشىلىشىدىكەن، شۈبھىسىزكى، اللە ئۇنى قاتتىق جازالايدۇ⁽⁴⁾. (ئى مۇسۇل-مانلار!) سىلەر مەيلى (يەنى نەزىرىنىڭ) خورمە-لىرىنى كېسىڭلار، مەيلى ئۇنى بۇرۇنقى پېتى ئۆرە قالدۇرۇڭلار، ھەممىسىگە اللە رۇخسەت قىلىدۇ، (اللەنىڭ مۇنداق رۇخسەت قىلىشى) اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) رەسۋا قىلىش ئۈچۈندۇر⁽⁵⁾. اللە پەيغەمبىرىگە ئۇلاردىن (يەنى بەنى نەزىرىنىڭ ماللىرىدىن) قايتۇرغان غەنىمەتلەرنى سىلەر ئات-تۆگىلەرنى چاپتۇرۇپ (يەنى ئېجىر قىلىپ، جاپا-مۇشەققەت

تارتىپ) قولغا كەلتۈرگەن ئەمەس، لېكىن اللە پەيغەمبەرلىرىنى خالىغان ئادەمگە مۇسەللەت قىلىدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽⁶⁾. اللە پەيغەمبىرىگە غەنىمەت قىلىپ بەرگەن ئەھلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇفارىلىرى) نىڭ ماللىرىنى، ئىچكىلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، اللەغا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش-ئەقربالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر⁽⁷⁾. (ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال-مۈلكىدىن ئايرىلغان پېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر، ئۇلار اللەنىڭ پەزىلىتى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەر-دۇر⁽⁸⁾. ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنسارلار) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ، ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئەتلىرىنى) ئۆزلىرىنىڭ (مەنپەئەتلىرى) دىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلىنغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر⁽⁹⁾.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاؤُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقَّ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ مَا تَطْعَمُونَ مِنْ يَدَيْنَا وَتَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أَعْيُنِنَا فَبِمَا أَجَعْتُمْ عَلَيْكُمْ مِنْ حَبِيلٍ وَإِرْكَابٍ وَلِكِنِ اللَّهُ يَسْطُرُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ مَا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَاللَّهُ وَرَسُولُ وَلِلَّذِي الْقُرَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالسَّيِّئِينَ وَإِنَّ السَّبِيلَ لَكُنَّ لَا يَكُونُ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ فَخَدَّوْهُ وَ مَا أَنْتُمْ عَنْهُ قَائِمُونَ ۝ وَالْقَوْلُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ لِلْقُرَىٰ الْمُجْرِمِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَخْشَوْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۝ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۝ وَالَّذِينَ بَخِلُوا دَارَ الْإِيمَانِ مِنْ قِيَلِهِمْ يُجْزَوْنَ مِنْ هَاجِرِ أَيْلِهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُوقِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا يُبْشِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَعْنَهُ فَبِمَا قَادَرْنَا لَهُمُ اللَّهُ لَيُخَوِّنَ ۝

ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: «پەرۋەردىگار سىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداش-لىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگار سىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن» دەيدۇ (10). مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى) ئىنكار قىلغان ئەھلى كىتاب بۇرادەرلىرىگە: «يۈرتۇغلاردىن چىقىرد-ۋېتىلسەڭلار، بىز چوقۇم سىلەر بىلەن بىللە چىقىپ كېتىمىز، ھەرگىز سىلەرنىڭ زىمىنىڭلار ھېسابىغا باشقا ئادەمگە ئىتائەت قىلمايمىز، سىلەرگە ئۇرۇش ئېچىلسا چوقۇم سىلەرگە ياردەم بېرىمىز» دېيىشكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ
آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ۖ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَقُولُوا
يَقُولُونَ لَإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ
أُخْرِجُوا مِن مَّكَّةَ وَلَا يُطِيعُوا أَحَدًا أَبَدًا وَإِن
قُوتِلُوا لَنَنصُرَنَّهُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۖ لَئِنْ أُخْرِجُوا
لَيُخْرِجُوهُنَّ مَعَهُمْ ۚ وَلَئِن قُوتِلُوا لَيَنصُرُوهُمْ وَلَئِن نَّصُرُوهُمْ
لَيُكُونَنَّ الْأَئِدَارُ لَهُمْ لِيَنْصُرُوهُمْ ۚ لَئِنْ لَّمْ يَأْتُواكَ
فِي سِتْرٍ مِّنَ اللَّهِ لَكُنَّ أَكْثَرُ قَوْمٍ لَا يَقْعُدُونَ ۖ
لَا يَقُولُونَ جَمِيعًا إِنِّي هُمْ تَحِصَّةٌ أَوْ مَن وَرَاءَ
جُدْرَانِهِمْ ۚ يَسُبُّهُمْ رَبُّهُمُ يَوْمَ جُمُعِهِمْ أَتْلُوهُمْ
شَقِئَ ذَلِكَ يَا أَيُّهَا قَوْمُ لَا يَعْقِلُونَ ۖ كَثَلِ الَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاتُوا آلٍ مَّرْهُومٍ وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ۖ كَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اقْنَطِرْ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ۝

چوقۇم يالغانچىلاردۇر (11). ئەگەر ئۇلار ھەيدەپ چىقىرىلسا، مۇناپىقلار ئۇلار بىلەن بىللە چىقماي-دۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئۇرۇش ئېچىلسا، مۇناپىقلار ئۇلارغا ياردەم بەرمەيدۇ، بەرگەن تەقدىردىمۇ يۈز ئۆرۈپ قاچىدۇ، ئەھلى كىتاب ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ (12). شۈبھىسىزكى، سىلەر ئۇلارنىڭ دىللىرىدا اللەغا قارىغاندىمۇ قورقۇنچۇقلىرى (يەنى ئۇلار سىلەردىن اللەدىن قورققاندىمۇ بەك قورقسۇن)، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللەنىڭ (ئۇلۇغلىقىنى) چۈشەنمەيدىغان قەۋم-دۇر (13). ئۇلار پەقەت مۇستەھكەم شەھەر ئىچىدە ياكى تاملارنىڭ ئارقىسىدا تۇرغاندىلا، ئاندىن سىلەرگە قارشى بىرلىشىپ ئۇرۇش قىلالايدۇ، ئۇلارنىڭ ئۇرۇشى ئۆز ئىچىدە قاتتىقتۇر، ئۇلارنى ئۆم دەپ ئويلايسەن، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ دىللىرى تارقاتتۇر، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار چۈشەنمەيدىغان قەۋمدۇر (14). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئۇلاردىن ئىلگىرى يېقىندىلا ئۆتكەن، قىلمىشلىرىنىڭ ۋاپالىنى تېتىغانلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا) ئوخشايدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (15). ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارنى ئۇرۇشقا قىزىقتۇرۇشتا) شەيتانغا ئوخشايدۇ، ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئىنسانغا: «كاپىر بولغىن» دېدى. ئىنسان كاپىر بولغان چاغدا، شەيتان: «مەن سەندىن ئادا-جۇدامەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەدىن قورقسەن» دېدى (16).

ئۇلارنىڭ (يەنى شەيتان بىلەن ئىنساننىڭ) ئاقىۋىتى بىرلىكتە دوزاخقا كىرىش، دوزاخقا مەڭگۈ قېلىش بولدى، ئەنە شۇ زالىملارنىڭ جازاسىدۇر (17). ئى مۆمىنلەر! اللە دىن قورقۇڭلار، ھەر ئادەم ئەتە (يەنى قىيامەت كۈنى) ئۈچۈن (ياخشى ئەمەللەر- دىن) نېمىلەرنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن، اللە دىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (18). سىلەر اللەنى ئۇنتۇغان، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارغا ئۆزلىرىنى ئۇنتۇلدۇرغان كىشىلەردەك بولماڭلار، ئەنە شۇلار باسقۇچلاردۇر (19). ئەھلى دوزاخ بىلەن ئەھلى جەننەت (قىيامەت كۈنى) باراۋەر بولمايدۇ، ئەھلى جەننەت بولسا

فَكَانَ عَاقِبَتُهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَسْتُمْ بِتُفَاهُ اللَّهِ فَلَا تَغْلِبُوهُ ۝ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنسَهُمْ ۝ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ۝ لَوْ كُنَّا نَعْلَمُ هَذَا الْغُرُوزَ عَلَى حَبِيلٍ لَّكَرِهُتُمْ عَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَلَمْ يَكُ الْغُدُوُّ وَاللَّيْلُ الْمُبِينُ ۝ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْمُسْنَوِيَّةُ يُدَبِّرُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (20). ئەگەر بىز بۇ قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ اللە دىن قورققانلىقتىن باش ئەگەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ، بىز بۇ مىساللارنى كىشىلەرگە ئۇلار (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) پىكىر قىلىش دەپ بايان قىلىمىز (21). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، ئۇ ناھا- يىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھمەت ئىگە- دۇر (22). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ (مۇتلەق) پادىشاھتۇر (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ مالىكىدۇر)، پاكىتۇر (يەنى ھەممە نۇقساندىن پاكىتۇر)، (مۆمىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىش- لىغۇچىدۇر، (دوستلارنى قورقۇنچتىن، ئازابتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، غالىبتۇر، قەھر قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلۇق ئىگىسىدۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىد- دىن پاكىتۇر (23). اللە (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا ئىگىدۇر، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر ئۇنىڭغا تەسىس ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (24).

60- سۈرە مۇتەھەننە

مەدنىدە نازىل بولغان، 13 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى مۆمىنلەر، مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار، ئۇلار سىلەرگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى ئىسلامنى، قۇرئاننى) ئىزدەپ قىلغان تۇرسا، ئۇلارغا دوستلۇق يەتكۈزۈڭلار، ئۇلار پەرۋەردىگارڭلار اللەغا ئىمان ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن پەيغەمبەرنى ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقاردى، ئەگەر سىلەر مېنىڭ يولۇمدا جىھاد قىلىپ ۋە رازىلىقىمنى تىلەپ چىققان

بولساڭلار (ئۇ چاغدا مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار)، سىلەر ئۇلارغا يوشۇرۇن دوستلۇق يەتكۈزۈڭلار، مەن سىلەر يوشۇرغان ۋە ئاشكارىلىغان نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىمەن، كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن (يەنى ئۇلارنى دوست تۇتۇپ، ئۇلارغا پەيغەمبەرنىڭ خەۋەرلىرىنى يەتكۈزۈپتىكەن)، ئۇ ھەقىقەتەن توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ⁽¹⁾. ئەگەر ئۇلار سىلەرنى يەڭسە سىلەرگە دۈشمەن بولىدۇ، سىلەرگە زىيانكەشلىك قىلىدۇ، سىلەرنى تىللايدۇ، سىلەرنىڭ مۇرتەد بولۇشۇڭلارنى ئارزۇ قىلىدۇ⁽²⁾. قىيامەت كۈنى سىلەرنىڭ تۇغقانلىرىڭلار ۋە ئەۋلادلىرىڭلار سىلەرگە ھېچ پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ، اللە ئاراڭلارنى ئايرىۋېتىدۇ (يەنى سىلەر جەننەتتە بولساڭلار، ئۇلار كۇفۇرلارنىڭ قاتارىدا دوزاخقا بولىدۇ)، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽³⁾. ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان (مۆمىنلەر) سىلەرگە ھەقىقەتەن ئوبدان نەمۇندۇر، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار قەۋمىگە: «ھەقىقەتەن بىز سىلەردىن ۋە سىلەر اللەنى قوبۇل ئىپادە قىلىۋاتقان بۇتلىرىڭلاردىن ئادا-جۇدامىز، بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئاداۋەت ۋە ئۆچمەنلىك تاكى سىلەر يالغۇز بىر اللەغا ئىمان ئېيتىشىڭلارغا قەدەر ئەبەدىي ساقلىنىپ قالىدۇ» دېدى. پەقەت ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا ئېيتقان «ئەلۋەتتە ساڭا مەغپىرەت تەلەيمەن، اللەنىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى سەندىن دەپتى قىلالمايمەن» دېگەن سۆزىنى سىلەرنىڭ نەمۇنە قىلىشىڭلارغا بولىدۇ. (ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەر ئېيتتى) «پەرۋەردىگارمىز ساڭا تەۋەككۈل قىلدۇق، ساڭا قايتتۇق، ئاخىر قايتىدىغان جاي سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر⁽⁴⁾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ لِمَن تَلْعَنُونَ
إِلَهُمَّ بِالْمُودَّةِ وَقَدْ لَعَنُوا وَإِنَّمَا جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نَجْوَى
وَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا لِلدُّنْيَا نَجْوَى وَتَتَّخِذُوا لِلْآخِرَةِ
أَوْلِيَاءَ مَن مَّا يَكُونُ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ كَانَتْ لَهُ إِشْرَارَةٌ
مِنِّي فَلْيَبْسُطُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَهُمْ وَالسَّيِّئُ مَا يُفْقَهُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ يَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ يَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ
أَمْسُوْهُ حَسَنَةً لِّبُرْهَانِهِمُ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا الْقَوْمُ هُمُ
بِرُّوْهُمُ وَمِمَّا تَعْتَدُونَ مَن دُونِ اللَّهِ فَتَرْكَبُوهُنَّ بِأَنفُسِكُمْ
وَيَكُونُ لَكُمُ الْعَذَابُ وَالْبَعْضُ الْبَدَاحُ تَوَيْمُوا بِاللَّهِ وَحَدِّثُوا
قَوْلَ الْبُرْهَانِ لِكَيْ تَكُونَ لَكُم مِّنَ اللَّهِ
مِنْ قَوْلِ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

پەرۋەردىگار سىز! كاپىرلارنى بىزگە زىيانكەشلىك قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلمىغن (ئۇلار بىزگە مۇسەللەت بولۇپ، بىزنى كۆتۈرۈگىلى بولمايدىغان ئازاب بىلەن دىنىمىزدىن چىقارمىسۇن)، پەرۋەر-دىگار سىز، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن غالىبىسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن» (5).

(ئى مۇھەممەدنىڭ ئۈمىتى!) ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆمىنلەر سىلەرگە، اللەنى ۋە ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلىدىغانلارغا ياخشى نەمۇنىدۇر، كىمكى (ئىماندىن) يۈز تۈرۈيدىكەن، (بىلسۇنكى) اللە (ئۇنىڭدىن ۋە ئۇنداقلاردىن) بىھاجەتتۇر، (اللە) مەدھىيىگە لايىقتۇر (6). بەلكىم اللە سىلەر بىلەن سىلەر ئۆچ كۆرىدىغان ئادەملەر ئارىسىدا دوستلۇق پەيدا قىلىدۇ، اللە ھەممىگە قادىردۇر، اللە ناھا-

يتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (7). (كۇففارلاردىن) سىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلمىغان ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارمىغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارغا ياخشەلىق قىلىشنىڭلاردىن، ئۇلارغا ئادىل بولۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسمايدۇ، شۇبھىسىزكى، اللە ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ (8). اللە دىن ئۈچۈن سىلەر بىلەن ئۇرۇشقان، سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارغان ۋە سىلەرنى ھەيدەپ چىقىرىشقا ياردەملەشكەنلەرنى دوست تۇتۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسىدۇ، كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر (9). ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە مۆمىن ئاياللار ھىجرەت قىلىپ كەلسە، ئۇلارنى سىناپ كۆرۈڭلار، ئۇلارنىڭ ئىمانىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارنى (سىنغاندىن كېيىن ھەقىقىي) مۆمىن دەپ تونۇساڭلار، ئۇلارنى كاپىرلارغا قايتۇرۇپ بەرمەڭلار، ئۇلار كاپىرلارغا ھالال ئەمەس، كاپىرلارمۇ ئۇلارغا ھالال ئەمەس، كاپىر ئەرلىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەن مەھرەنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار، ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى بېرىپ نىكاھىڭلارغا ئالساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، كاپىر ئاياللارنى ئەمىرىڭلاردا ساقلىماڭلار، ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىڭلارنى تەلەپ قىلىڭلار، كاپىرلارمۇ (ھىجرەت قىلىپ كەلگەن مۆمىن ئاياللىرىغا بەرگەن) مەھرلىرىنى تەلەپ قىلسۇن. اللەنىڭ ھۆكىمى ئەنە شۇ. اللە ئاراڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10).

رَبِّكَ لَا تَجْعَلْ لِنَافْسِكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَانْتَبِئُوا أَفْكَ أَنْتَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ
يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ
الْحَكِيمُ ۝ إِنَّ اللَّهَ لَيَجْعَلُ الْبَيْنَ بَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوْزَنًا
وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ لَا يَلْبِسُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يَقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ أَنْ تَبْرَهُهُمْ
وَلَقَدْ نَفْسًا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۝ إِنَّمَا يَسْكُنُ اللَّهُ عَنِ
الَّذِينَ قَاتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُواكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ وَظَاهَرُوا بِعَدَا
إِعْرَابِهِمْ أَنْ تَكُونُ لَهُمْ رُحَمَاءُ مُتَحِلِّينَ مِنْ يَدِهِمْ قَالُوا لَهُمْ لَقَدْ لَبِئْتُمْ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مُهْجِرَاتٌ فَاخْتَرُوا
اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِمْ ۚ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُمْ مُؤْمِنِينَ فَلَا تَرْجِعُوهُمْ
إِلَى الْكُفَّارِ ۚ لَوْ أَنَّ جُلُوسَهُمْ لَمْ يَكُونُوا لَكُمْ وَأَنْتُمْ مُؤْمِنُونَ
أَتَقْتُلُوا وَالْجَنَّةَ عَلَيْهِمْ أَنْ يَكُونُوا إِنْ تَابُوا مِنْكُمْ إِذَا اتَّيَبُوا مِنْكُمْ
وَلَا تُكْسِرُوا بِهِمْ ۚ الْكَافِرُ سَكْرَانٌ مِمَّا أَفْتَنَهُ وَهُوَ لَا يَسْأَلُ مَا
أَفْتَنَاهُ ۚ أَذَلُّكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَسْكُنُ بَيْنَهُمُ اللَّهُ عَالِمُ خُصْمِهِمْ ۝

ئۆز ۋاقتىدا مۇسا قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! مېنىڭ
 اللەنىڭ سىلەرگە ئەۋەتكەن پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى
 بىلىپ تۇرۇپ سىلەر ماڭا نېمىشقا ئازار بېرىسىلەر؟»
 دېدى، ئۇلار (ھەقتىن) بۇرۇلۇپ كەتكەندىن
 كېيىن، اللە ئۇلارنىڭ دىلىلىرىنى ھىدايەتتىن
 بۇرۇۋەتتى، اللە پاسىق قەۋمنى ھىدايەت قىل-
 مايدۇ (۵). ئۆز ۋاقتىدا مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا:
 «ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! مەن سىلەرگە ھەقىقەتەن
 اللە ئەۋەتكەن، مەندىن بۇرۇن كەلگەن تەۋراتنى
 تەستىق قىلغۇچى، مەندىن كېيىن كېلىدىغان ئەھ-
 مەد ئىسىملىك پەيغەمبەر بىلەن خۇش خەۋەر
 بەرگۈچى پەيغەمبەر مەن» دېدى. ئىسا ئۇلارغا
 روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن چاغدا، ئۇلار:
 «بۇ ئۇيغۇنچۇق سېھىر دۇر» دېدى (۶). ئىسلامغا

دەۋەت قىلىنىۋېتىپ، اللە غايالىغانى (يەنى اللەنىڭ شېرىكى بار، بالىسى بار دېگەندەك
 سۆزلەرنى) چاپلىغان كىشىدىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ اللە زالىم (يەنى كاپىر) قەۋمنى
 ھىدايەت قىلمايدۇ (7). ئۇلار اللەنىڭ نۇرىنى (يەنى اللەنىڭ دىنىنى ۋە نۇرلۇق شەرىئىتىنى)
 ئېغىزلىرى بىلەن ئۇچۇر ۋەۋەتمەكچى بولىدۇ، كاپىرلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، اللە
 ئۆزىنىڭ نۇرىنى مۇكەممەل قىلغۇچىدۇر (يەنى ئۆزىنىڭ دىنىنى ئاشكارىلىغۇچىدۇر) (8).
 مۇشرىكلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، اللە ھەق دىننى بارلىق دىنلار ئۈستىدىن غالىب قىلىش
 ئۈچۈن پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى (9). ئى مۆمىنلەر!
 سىلەرگە سىلەرنى قاتتىق ئازابىتىن قۇتۇلدۇرىدىغان بىر تىجارەتنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ (10) اللە غا
 ۋە ئۆزىڭ پەيغەمبەرگە (چىن) ئىمان ئېيتقايسىلەر، اللە نىڭ يولىدا مېلىكلار بىلەن، جېنىكلار
 بىلەن جىھاد قىلغايسىلەر، ئەگەر بىلىسەڭلار، سىلار ئۈچۈن بۇ ياخشىدۇر (11). (شۇنداق قىلساڭلار)
 اللە سىلەرنىڭ گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سىلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
 جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، دائىمىي تۇرالغۇ بولغان جەننەتلەردىكى گۈزەل سارايلاردا (تۇرغۇزىدۇ)،
 بۇ چوڭ مۇۋەپپەقىيەتتۇر (12). سىلەرگە (مەرھەمەت قىلىنىدىغان) سىلەر ياخشى كۆرىدىغان ئىككىنچى
 بىر نېمەت اللە دىن كېلىدىغان نۇسرەت ۋە يېقىن غەلىبە (يەنى مەككىنىڭ پەتىھى قىلىنىشى) دۇر،
 (ئى مۇھەممەد!) مۆمىنلەرگە (بۇ روشەن مەرھەمەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (13).

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ لِمَ تَعْبُدُوْنَ اَوْثَانًا وَّتَقُولُوْنَ اِنَّا لِلّٰهِ اَعْبُدُ ۚ
 رَسُوْلُ اللّٰهِ الْيَوْمَ فَلَمَّا اَرَادُوْا اَنْ اَخْرَجُوْهُمُ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝۱۰
 وَاِذْ قَالَ عِيسٰى ابْنُ مَرْيَمَ يٰبَنِي اِسْرٰءِيْلَ اِنِّى رَسُوْلُ اللّٰهِ الْيَوْمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيِّ مِنَ الرُّسُوْلِ وَمَعِيَ اٰيٰتُ الرُّسُوْلِ ۝۱۱
 اِنِّى اَنْزِلْتُ فِيْكُمْ تَوْرًا وَّجَعَلْتُ لَكُمْ اَسْمَآءَ اَحَدًا فَلَئِمَّا جَاہُمْ بِالْبَيِّنٰتِ كَانُوْا
 هٰذَا جَعَلُوْهُنَّ ۝۱۲ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرٰى عَلَی اللّٰهِ الْكَلِبَ وَهُوَ
 يُدْعٰى اِلَى الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝۱۳
 لَظَنُوْا اَنْوَالُ اللّٰهِ بِاَوْحَاہُمْ وَاللّٰهُ مَعَهُمْ نُوْرًا وَّلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُوْنَ ۝۱۴
 هُوَ الَّذِیْ رَسَلْنَا رَسُوْلًا بِالْحَقِّ وَفِيْہِ بَيِّنٰتٌ وَّهُدًى لِّلَّذِیْنَ
 كَرِهَ لَوْ كَرِهَ الْاَشْرٰكُوْنَ ۝۱۵ اَلَا یَاۡتِیْكَ الدِّیْنُ اَنْوَٰهًا اَلَمْ یَكُنْ عَلٰی بَعَاۡدِ
 النَّبِیِّیْنَ مِنْ عَذٰبٍ اَلِیْمٍ ۝۱۶ تُوْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرُسُوْلِهِ وَاِنَّا لَمُتَّحِفِدُوْنَ
 فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِہُمْ وَاَنْفُسِہُمْ ذٰلِکُمْ حَرٰكٌ اِنْ كُنْتُمْ
 تَعْلَمُوْنَ ۝۱۷ یٰۤاَيُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وُیَّدُ عَلَیْكُمْ جَہَنَّمُ فِیْ سَبِیْلِہَا
 اَلَا نَهَرٌ مِّنْ سَبِیْلِہٖ فِیْ جَبَّتِ عَلٰی ذٰلِكَ الْقُوْرُ الْعَظِیْمُ ۝۱۸
 وَاٰخِرُ نَجْمٍ مِّنْ نَّمْرِہٖۤ اِنَّ اللّٰهَ وَشَرُّوْا رَبَّہُمْ وَالْمُؤْمِنِیْنَ ۝۱۹

ئى مۆمىنلەر! ھەۋارىيۇنلار (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا دەسلەپتە ئىمان ئېيتقان مۆمىن قەۋم) دەك اللە نىڭ ياردەمچىلىرى بولۇڭلار، مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ھەۋارىيۇنلارغا: «اللە نىڭ دەۋستىنى تەبلىغ قىلىشتا) اللە غا كىملەر ياردەمچىلىرىم بولسۇدۇ؟» دېدى، ھەۋارىيۇنلار: «بىز اللە نىڭ ياردەمچىلىرىمىز» دېدى، ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر تائىپە ئىمان ئېيتتى، يەنە بىر تائىپە كاپىر بولدى، مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىگە قارشى تۇرۇشىدا يار-يۆلەكتە بولدۇق، شۇنىڭ بىلەن مۆمىنلەر غالىب بولدى (14).

62- سۈرە جۇمۇئە

ھەدىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە غا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر

تەسبىئە ئېيتىدۇ، اللە پادىشاھى (مۇتلەق تۇر)، (ھەممە نۇقسانلاردىن) پاك تۇر، غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). اللە ئۆمىلەرگە (يەنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى ئۇقمايدىغان ئەرەبلەرگە) ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) ئەۋەتتى، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر) ئۇلارغا قۇرئان ئايەتلىرىنى ئوقۇپ بېرىدۇ، ئۇلارنى (كۇناھلاردىن) پاك قىلدۇ، ئۇلارغا كىتابنى (يەنى قۇرئان-نى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى) ئۆگەتتى، گەرچە ئۇلار ئىلگىرى ئوچۇق گۇمراھلىقتا بولسۇمۇ (2) ھەمدە (پەيغەمبەرنى) تېخى ئۇلارنىڭ زامانىدا بولمىغان (كېيىن كېلىدىغان) ئىككىنچى بىر قەۋمگە (يەنى قىيامەتكىچە كېلىدىغان مۇسۇلمانلارغا) ئەۋەتتى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى زامانداشلىرىغا ئەمەس، بەلكى قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرگە ئومۇمىيىدۇر)، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (3). مانا بۇ اللە نىڭ پەزىلىدۇركى، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزىل ئىگىسىدۇر (4). تەۋراتنى كۆتۈرۈشكە (يەنى ئەمەل قىلىشتا) تەكلىپ قىلىنغان، ئاندىن ئۇنى كۆتۈرۈشكە نەلەر (يەنى تەۋرات بىرلىگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا تەكلىپ قىلىنغان بولسۇمۇ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىنغان ۋە ھىدايەتتىن پايدىلانمىغان يەھۇدىيلار) خۇددى كىتاب يۈكلەنگەن ئېشەككە ئوخشايدۇ (يەنى پايدىلىق چوڭ-چوڭ كىتابلارنى ئۈستىگە ئارتىۋالغان، چارچاشتىن باشقا، ئۇلاردىن ھېچقانداق پايدىلانالمىدىغان ئېشەككە ئوخشايدۇ)، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋمنىڭ مىسالى ئېمىدىگەن يامان! اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (5). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنىكى، «ئى يەھۇدىيلار! ئەگەر سىلەر باشقىلارنى ئەمەس، پەقەت ئۆزەڭلارنىلا اللە نىڭ دوستلىرى دەپ دەۋا قىلىدىغان بولساڭلار، (ئاخىرەتنىڭ راھىتىگە تېزەرەك يېتىش ئۈچۈن) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار، ئەگەر (بۇ دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» (6).

ئۇلار قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، ئۆلۈمنى ھەرگىز ئارزۇ قىلمايدۇ، اللە زالىملارنى بىلگۈ-چىدۇر (7). (ئى مۇھەممەد!) «سىلەر قاچىدىغان ئۆلۈم چوقۇم سىلەرگە يولۇقسۇن، ئاندىن سىلەر غەيبىنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچى (اللە) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، اللە سىلەرگە قىلمىشكە-لارنى ئېيتىپ بېرىدۇ» دېگىن (8). ئى مۆمىنلەر! جۈمە كۈنى جۈمە نامىزىغا ئەزان ئېيتىلسا، اللەنى ياد ئېتىشكە (يەنى جۈمە خۇتبىسىنى ئاڭلاشقا ۋە جۈمە نامىزىنى ئادا قىلىشقا) ئالدىراپ بېرىڭلار، ئېلىم-سېتىمنى قويۇپ تۇرۇڭلار، ئەگەر بىلسەڭلار بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر (9). ناماز ئوقۇلۇپ بولغاندا (يەنى نامازدىن پارىغ بولغىنىڭلاردىن كېيىن) زېمىنغا تارلىپ (يەنى ئۆز مەشغۇلاتىڭلار بىلەن بولۇپ)، اللەنىڭ پەزىلىدىن تەلەپ قىلىڭلار، مەقسىتىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن اللەنى كۆپ ياد ئېتىڭلار (10). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار بىرەر تىجارەتنى

ياكى تاماشانى كۆرسە، سېنى ئۆرە تۇرۇپ (خۇتبە ئوقۇۋاتقان) پېتىڭ تاشلاپ، ئۇنىڭغا (يەنى تىجارەتكە) يۈگۈرىدۇ، (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللەنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسە (يەنى ساۋاب ۋە نېمەت) تاماشادىن ۋە تىجارەتتىن ياخشىدۇر، اللە رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىدۇر» (11).

63- سۈرە مۇنافىقۇن

مەدىنىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. مۇناپىقلار سېنىڭ ئالدىڭغا كەلگەن چاغدا: «گۇۋاھلىق بېرىمىزكى، سەن ھەقىقەتەن اللەنىڭ پەيغەمبىرىدۇرسەن» دەيدۇ، سېنىڭ ھەقىقەتەن اللەنىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىڭنى اللە بىلىدۇ، اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر (1). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يالغان قەسەملىرىنى قالدۇرۇپ قىلىۋالدى، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن (يەنى اللەنىڭ دىنىدىن) توستى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدىگەن يامان! (2) بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار (ئېغىزلىرىدا) ئىشىنىپ، ئاندىن (دىللىرىدا) ئىنكار قىلدى، ئۇلارنىڭ دىللىرى پېچەتلەندى (يەنى دىللىرىغا ھىدايەت يېتىپ بارالمىدۇ)، ئۇلار (ئىمانىنى) چۈشەنمەيدۇ (3).

ئۇلارغا قارايدىغان بولساڭ، بەدەن قۇرۇلۇشى (سالاپەتلىكى) سېنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئەگەر ئۇلار سۆزلىسە، (سۆزىنىڭ پاساھەتلىكىدىن) سۆزىگە قولاق سالسەن، (ئىلىمىز، ئەقىلىمىز، پاراسەت-سىزلىكتە) گويا ئۇلار تامغا يۆلەپ قويۇلغان (چىرىپ قالغان) ياغاچلاردۇر، ئۇلار (قورقۇنچتىن) ھەر-قانداق ئاۋازنى ئۆزلىرىگە قارىتىلغان دەپ گۇمانلىنىدۇ، ئۇلار (سانغا ۋە مۆمىنلەرگە) دۈشمەندۇر، ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلىگىن، اللە ئۇلارنى ھالاك قىلسۇن! ئۇلار قانداقمۇ (ھىدايەتتىن گۇمراھلىققا) بۇرۇلۇپ كېتىدۇ! (4) ئۇلارغا ئۆزۈرە ئېيتىپ: «كېلىڭلار، رەسۇلۇللاھ سىلەرگە مەغپىرەت تەلەيدۇ» دېيىلسە، (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) باشلىرىنى سىلكىيدۇ، ئۇلارنىڭ تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا (دەۋەت قىلىنغان نەرسىدىن) يۈز ئۆرۈگەنلىكىنى كۆرسەن (5). ئۇلارغا (مەيلى) مەغپىرەت تەلەپ

وَأَذَانِيَهُمْ يُحْيِيكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمِعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنْهُمْ
خُفْيَتْ أُمْسَكَةٌ تَسْمَعُ مِنْ كُلِّ صِيحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمْ الْعَادُوُّ فَاحْذَرْهُمْ
قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَلَى يَوْمَئِذٍ لَقَدْ أَقْبَلَ إِلَيْهِمْ نَعَاوَايَ تَسْمِعُ لِقَوْلِهِمْ
اللَّهُ كَوَدُّوا وَبِأَمْرِهِمْ يُصَلُّونَ وَهُمْ مُسْتَبْرُونَ سَوَاءٌ
عَلَيْهِمْ أَسْمَعْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْمَعْ لَهُمْ لَنْ يُغَيِّرَ اللَّهُ أَمْرًا إِنَّ
اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ هُمُ الَّذِينَ يَكُونُونَ لَا تَقْنَعُوا
عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَفْقُصَ أَوْلِيَاءُ خَزَائِنِ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ السُّفْهَانَ لَا يَفْقَهُونَ يَقُولُونَ كَيْفَ نَجْعًا
إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَ الْأَعْرَابَ مِنَ الْإِذْنَ وَيُلْهِ الْعِزَّةَ وَيُؤْثِرَ
وَالْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ السُّفْهَانَ لَا يَعْلَمُونَ كَيْفَ يَأْتِيهِمْ أَمْرًا
لَا تَأْتِيهِمْ أَمْرًا وَلَا تَأْتِيهِمْ عَنْ دِرِّ اللَّهِ وَمَنْ يَقْعَلْ ذَلِكَ
قَالَ لِكُمْ هُمُ الْغَائِبُونَ وَأَنْتُمْ قَوْمٌ تَارِدُونَ مَنْ قَبْلَ أَنْ
يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ
قَرِيبٍ فَأَصْدَقَ وَأَنْ مِّنَ الصَّادِقِينَ وَلَنْ يُؤْخِرَ اللَّهُ
نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝

قىلىغىن، (مەيلى) مەغپىرەت تەلەپ قىلىغىن، بەرىمىر ئوخشاش، اللە ئۇلارغا ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ، شۈبھىسىزكى، پاسىق قەۋمنى اللە ھىدايەت قىلمايدۇ (6). ئۇلار: «رەسۇلۇللاھنىڭ يېنىدىكى كىشىلەرنى تەمىنلىمەڭلار، ئۇلار تاراپ كەتسۇن» دەيدۇ، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ خەزىنىلىرى اللەنىڭ ئىلكىسىدۇر. ۋە لېكىن مۇناپىقلار (اللەنىڭ ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدۇ (7). ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار): «مەدەنىيەتقا، ئەڭ ئەزىز ئادەم (يەنى ئابدۇللا ئىبن ئۇبەي ۋە مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنى دېمەكچى) ئەڭ خار ئادەمنى (يەنى رەسۇلۇللاھنى، مۆمىنلەرنى دېمەكچى) مەدىنىدىن چىقىرىۋېتىدۇ» دېيىشىدۇ. غەلىبە اللە غا، اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە مەنسۇپ، لېكىن مۇناپىقلار (غەلىبىنىڭ اللەنىڭ دۈشمەنلىرىگە ئەمەس، دوست-لىرىغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى) بىلمەيدۇ (8). ئى مۆمىنلەر! ماللىرىڭلار ۋە بالىلىرىڭلار سىلەرنى اللەنىڭ زىكرىدىن (يەنى اللەنىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن) غەپلەتتە قالدۇرمىسۇن، كىملىرىكى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر (9). بىرىڭلارغا ئۆلۈم كېلىپ: «پەرۋەردىگارم! نېمىشقا مېنى (يەنى ئەجلىمنى) بىرئاز كېچىكتۈر-مىدىڭ، سەدىقە قىلىپ ياخشىلاردىن بولار ئىدىم» دېيىشتىن بۇرۇن، ئۆزەڭلارغا رىزىق قىلىپ بېرىلگەن نەرسىلەرنى سەدىقە قىلىڭلار (10). اللە ھېچ ئادەمنى ئەجلى كەلگەندە ھەرگىز كېچىكتۈرمەيدۇ، اللە قىلىۋاتقان ئىشڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (11).

64 - سۈرە تەغابۇن

مەدەندە نازىل بولغان، 18 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر اللە غا تەسبىھ ئېيتىدۇ، پادىشاھلىق اللە غا مەنسۇپتۇر، جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽¹⁾. اللە سىلەرنى خەلق ئەتتى، ئاراڭلاردا مۆمىنلەرمۇ بار، كاپىرلارمۇ بار، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان

ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽²⁾. اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، سىلەرنى سۈرەتكە كىرگۈزدى، سۈرەتلىكلەرنى چىرايلىق قىلدى، ئاخىر قايتىدىغان جاي ئۇنىڭ دەرگاھىدۇر⁽³⁾. اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە (نىيەتلىرىڭلارنى، ئەمەللىرىڭلارنى) يوشۇرغانلىرىڭلارنى ۋە ئاشكارىلىغانلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر⁽⁴⁾. سىلەرگە ئىلگىرى كاپىر بولۇپ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ۋاپالىنى تېتىغانلارنىڭ خەۋىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁵⁾. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن ئىدى، ئۇلار: «ئىنسان بىزنى ھىدايەت قىلالامدۇ؟» دېدى. (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈدى. اللە (ئۇلارنىڭ ئىمانىغا) موھتاج ئەمەستۇر، اللە (مەخلۇقاتتىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر⁽⁶⁾. كاپىرلار ھەرگىز تىرىلدۈرۈلمەيمەز دەپ گۇمان قىلىشتى، ئېيتقىنكى: «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، پەرۋەردىگارم بىلەن قەسەمكى، سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلىسىلەر، ئاندىن سىلەرگە قىلمىشىڭلاردىن خەۋەر بېرىلىدۇ، بۇ اللە غا ئاساندۇر»⁽⁷⁾. اللە غا، اللە نىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە بىز نازىل قىلغان نۇرغا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان ئېيتىڭلار، اللە قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر⁽⁸⁾.

65- سۈرە تەلاق

مەدنىدە نازىل بولغان، 12 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! (ئۇمىتىڭگە ئېيتقىنىكى) سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتىگە (لايىق پەيتتە يەنى پاكلىق ھالىتىدە) تالاق قىلىڭلار. (نەسەب ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) ئىددەتنى ساناڭلار، پەرۋەردىگار، ئىڭلاردىن قورقۇڭلار، (ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشمىغىچە) ئۇلارنى ئۆيلىرىدىن چىقىردى. ۋە تەڭلار، ئۇلارمۇ (ئۆيىدىن) چىقىمىسۇن، ئۇلار پەقەت ئوچۇق پاهىشە قىلسا ئاندىن (ھەدى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن) چىقىدۇ، ئەنە شۇ اللەنىڭ قانۇنىدۇر، كىمكى اللەنىڭ قانۇنىدىن ھالقىپ

كېتىدىكەن، ئۇ ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ، سەن بىلىمەيسەنكى، اللە شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى تالاقىدىن كېيىن) بىرەر ئىشنى مەيدانغا كەلتۈرۈشى مۇمكىن^(۱). ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان چاغدا، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يېنىشىڭلار ياكى ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە ئۆزلىشىپ كېتىڭلار، (يېنىشقان، ئاجراشقان چېغىڭلاردا) ئاراڭلاردىن ئىككى ئادىل گۇۋاھچىنى گۇۋاھ قىلىڭلار، خۇدالىق ئۈچۈن (توغرا) گۇۋاھ بولۇڭلار، بۇنىڭ بىلەن (يەنى بۇ ھۆكۈم بىلەن) اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان كىشىگە ۋەز-نەسىھەت قىلىنىدۇ، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭغا چىقىش يولى بېرىدۇ^(۲). اللە ئۇنىڭغا ئويلىمىغان يەردىن رىزىق بېرىدۇ، كىمكى اللەغا تەۋە ككۈل قىلسا، اللە ئۇنىڭغا كۇپايە قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن مەقسىتىگە يېتەلەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەربىر نەرسە ئۈچۈن مۇئەييەن مىقدار، مۇئەييەن ۋاقىت بەلگىلىدى^(۳). ئاياللىرىڭلارنىڭ ئىچىدىكى ھەيىزدىن ئۈمىدىنى ئۆزگەنلەردىن (يەنى يېشى چوڭ بولغانلىقتىن ھەيىز كۆرمەيدىغانلارنىڭ ئىددىتىنىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىدىن) شۈبھىدە بولساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتى ئۈچ ئايدۇر، (كىچىكلىكتىن) ھەيىز كۆرمىگەنلەرنىڭ ئىددىتى ھەم ئۈچ ئايدۇر، ھامىلدار ئاياللارنىڭ ئىددىتى (مەيلى قويۇۋېتىلگەن بولسۇن، مەيلى ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن بولسۇن) بوشىنىش بىلەنلا تۈگەيدۇ، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭ ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ^(۴). ئەنە شۇ اللەنىڭ سىلەرگە نازىل قىلغان ھۆكىمىدۇر، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇنىڭغا كاتتا ساۋاب بېرىدۇ^(۵).

ئۇلارنى (يەنى قويۇۋېتىلگەن ئاياللىرىڭلارنى) قۇدرەتلىكلارنىڭ يېتىشىچە ئۆزەڭلار ئولتۇرۇۋاتقان جايىڭلارنىڭ بىر قىسمىدا ئولتۇرغۇزۇڭلار، ئۇلارنى تەڭلىكتە قالدۇرۇش ئۈچۈن زىيان يەتكۈزمەڭلار (يەنى ئۇلارنى چىقىپ كېتىشكە مەجبۇرلاش ئۈچۈن تۇرالغۇ جەھەتتىن، نەپىقە جەھەتتىن قىسماڭلار)، ئەگەر ئۇلار ھامىلدار بولسا، بوشانغانغا قەدەر ئۇلار-نى تەمىنلەڭلار، ئەگەر ئۇلار سىلەر ئۈچۈن (بالى-لىرىڭلارنى) ئېمىتىپ بەرسە، ئۇلارنىڭ (ئېمىتىش) ھەققىنى بېرىڭلار، ھەققانى ئاساستا ئۆزئارا مەلى-مەتلىشىڭلار، ئەگەر پىكىردە كېلىشەلمىسەڭلار، ئۇنى (يەنى بالىنى) باشقا بىر ئايال ئېمىتسۇن (6). باي ئادەم (ئايالىنى ۋە بالىسىنى) ئۆزىنىڭ بايلىقىغا يارىشا تەمىنلىسۇن، رىزقى تارقىلىنغان ئادەم اللە-نىڭ ئۇنىڭغا بەرگىنىگە يارىشا تەمىنلىسۇن (يەنى ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىسى ئەھۋالىغا يارىشا

خىراجەت قىلىشۇن). ۱. ئالەم ئىنسانىي پەقەت تاقىتى يېتىدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلدۇ (يەنى پېقىر ئادەمنى باينى تەكلىپ قىلغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ)، ئالەم قىيىنچىلىقتىن كېيىن ئاسانلىقنى بېرىدۇ (يەنى پېقىرلىقتىن كېيىن بايلىقنى بېرىدۇ)⁽⁷⁾. نۇرغۇن شەھەرنىڭ ئاھالىلىرى پەرۋەردىگارىنىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئەمرىدىن باش تارتتى، ئۇلاردىن قاتتىق ھېساب ئالدۇق ۋە ئۇلارنى قاتتىق جازالىدۇق⁽⁸⁾. ئۇلار قىلمىشلىرىنىڭ ۋاپالىنى تېتىدى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنىڭ ئاقسۋىتى زىيان تارتىشتىن ئىبارەت بولدى⁽⁹⁾. ئالەم ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازاب تەييارلىدى، ئۇ ئىمان ئېيتقان ئەقىل ئىگىلىرى! ئالەمدىن قورقۇڭلار، ئالەم سىلەرگە قۇرئاننى نازىل قىلدى⁽¹⁰⁾، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا چىقىرىش ئۈچۈن سىلەرگە ئالەمنىڭ روشەن ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان پەيغەمبەرنى ئەۋەتتى، كىمكى ئالەم ئىمان ئېيتىدىكەن ۋە ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، (ئالەم) ئۇنى ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، ئالەم ئۇلارغا ئېسىل رىزىق (يەنى جەننەتتىكى رىزىق ۋە نېمەتلەرنى) بېرىدۇ⁽¹¹⁾. ئالەم يەتتە ئاسماننى ياراتتى، زېمىننىمۇ ئاسمانلارغا ئوخشاش (يەنى يەتتە قىلىپ) ياراتتى، ئالەمنىڭ ئەمرى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا جارى بولۇپ تۇرىدۇ، (سىلەرگە بۇنى بىلدۈرۈشۈم) ئالەمنىڭ ھەممىگە قادىر ئىكەنلىكىنى ۋە ئالەمنىڭ ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلىدىغانلىقىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر⁽¹²⁾.

66 - سوره تهریم

مەدەندە نازىل بولغان، 12 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! نېمە ئۈچۈن اللە ساڭا ھالال قىلغان نەرسىنى ئاياللىرىڭنىڭ رازىلىقىنى تەلەش يۈزىدىن ھارام قىلسەن، اللە ناھايىتى مەنپەئەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (1). اللە سىلەرگە (كەفەرەت) بىلەن قەسسىڭلاردىن چىقىشنى بەلگىلىدى، اللە سىلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، اللە ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (2). ئۆز ۋاقتىدا پەيغەمبەر ئاياللىرىدىن بىرىگە (يەنى ھەفسەگە) بىر سۆزنى يوشۇرۇن ئېيتقان ئىدى، ئۇ (يەنى ھەفسە) ئۇنى (ئائىشەگە)

ئېيتىپ قويغان، اللە بولسا سىرنىڭ ئاشكارىلانغانلىقىنى (پەيغەمبەرگە) بىلدۈرگەن چاغدا، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر) ئۇنىڭغا (ھەفسەگە) ئۇ (يەنى ھەفسە) ئاشكارىلاپ قويغان سۆزلەرنىڭ بەزىسىنى ئېيتتى (يەنى يۈزىگە سالدى). بەزىسىنى ئېيتىمىدى (يەنى يۈزىگە سالىمىدى). پەيغەمبەر ئۇنىڭغا سىرنى ئاشكارىلاپ قويغانلىقىنى ئېيتقان چاغدا، ئۇ (يەنى ھەفسە): «بۇنى ساڭا كىم خەۋەر قىلدى؟» دېدى، پەيغەمبەر: «ماڭا (بۇنى) ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى، ھەممىدىن تولۇق خەۋەردار اللە خەۋەر قىلدى» دېدى (3). ئەگەر (ئائىشە، ھەفسە) ئىككىڭلار اللەغا تەۋبە قىلساڭلار (ئۆزۈڭلار ئۈچۈن ياخشىدۇر). سىلەرنىڭ دىلىڭلار (رەسۇلۇللاھقا ئىخلاسل قىلىشتىن) بۇرۇلۇپ كەتتى، ئەگەر سىلەر (رەسۇلۇللاھ خوپ كۆرمەيدىغان ئىش ئۈستىدە) ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرساڭلار، ئۇ چاغدا اللە ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، جىبرىئىلمۇ ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، مۆمىنلەرنىڭ ياخشىلىرىمۇ ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، ئۇلاردىن باشقا پەرىشتىلەرمۇ (ئۇنىڭغا) يۈلەنجۈكتۇر (4). ئەگەر ئۇ سىلەرنى قويۇۋەتسە، پەرۋەردىگارى سىلەرنىڭ ئورۇنڭلارغا، سىلەردىن ياخشى، (اللەنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە) بويسۇنغۇچى، (اللەغا ۋە پەيغەمبەرگە) ئىمان ئېيتقۇچى، ئىتائەت قىلغۇچى، گۇناھلاردىن تەۋبە قىلغۇچى، ئىبادەت قىلغۇچى، روزا تۇتقۇچى چوكانلارنى ۋە قىزلارنى ئۇنىڭغا بېرىشى مۇمكىن (5). ئى مۆمىنلەر! ئۆزۈڭلارنى ۋە بالا-چاقاڭلارنى ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، رەھىم قىلمايدىغان قاتتىق قول پەرىشتىلەر مۇئەككەل بولغان دوزاختىن ساقلاڭلار، ئۇ پەرىشتىلەر. اللەنىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ (6).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ أَحَدٌ
تَعْمَلُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أُوذُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا
عَلَىٰ رُكْبَتَيْنِ ذَلِكُمْ عَنْكُمْ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّكُمْ فِي الدُّنْيَا كَافِرُونَ
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخِزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتَيْنَاكَ
نُورًا وَبَاقِرًا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ
الْكُفْرَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ فِيهِمْ وَلَا فِيكُمْ
الْمُصِيبَةُ كَذَبَ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَ
أَمْرَاتٍ لَوْ طَافَ مَا نَحْتِ عَيْنَيْنِ مِنْ عِبَادٍ أَصَابِعَيْنِ
فَخَانَتْهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ
مَعَ الْخَالِقِينَ وَكَذَبَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا أَمْرَاتٍ
فَرَعُونَ إِذْ قَالَ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنَ
فِرْعَوْنَ وَجَلْدِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْعُورِ الْقَلِيلِينَ وَمَرْيَمَ
إِذْ تَعْمَرُنَ ابْنَتِي لَحْصَتَ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا
وَصَدَقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُنْتُمْ مِنَ الْغَائِبِينَ

ئى كاپىرلار! بۈگۈن ئۆزۈڭلار ئېيتماڭلار، سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى تارتىسىلەر (7). ئى مۆمىنلەر! اللە غاسەممىي تەۋبە قىلىڭلار، ئۈمىدىكى، پەرۋەردىگارڭلار سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى يوققا چىقىرىدۇ، سىلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) اللە پەيغەمبەرنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى رەسۋا قىلمايدۇ، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئوڭ تەرىپىدە يۈرىدۇ، ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە نۇرىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ بەرگىن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، سەن بولساڭ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىرسەن» دەيدۇ (8). ئى پەيغەمبەر! سەن كۇفۇرلار بىلەن ۋە مۇناپىقلار بىلەن كۈرەش قىلغىن، ئۇلارغا قاتتىق مۇئامىلە قىلغىن، ئۇلارنىڭ

جايى جەھەننەمدۇر، جەھەننەم ئېمىدىگەن يامان جاي! (9) اللە كۇفۇرلارغا (ئۇلارنىڭ مۆمىنلەر بىلەن تۇغقانچىلىقىنىڭ پايدا بەرمەسلىكىدە) نۇھنىڭ ئايالىنى ۋە لۇتىنىڭ ئايالىنى مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، ئۇلار بولسا بىزنىڭ بەندىلىرىمىزدىن ئىككى ياخشى بەندىسىمىزنىڭ ئەمىرىدە ئىدى، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى ئەرلىرىگە (ئىمان ئېيتماسلىق بىلەن) خىيانەت قىلدى، ئۇلارنىڭ ئەرلىرى (يەنى نۇھ بىلەن لۇت) (پەيغەمبەر تۇرۇقلۇق) ئۇلاردىن اللەنىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپنى قىلالىدى. (ئۇ ئىككىسىگە) «دوزاخقا كىرگۈچىلەر بىلەن بىللە كىرىڭلار» دېيىلدى (10). اللە ئىمان ئېيتقانلارغا پىرىئەتنىڭ ئايالىنى مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ: «ئى پەرۋەردىگارم! دەرگاھىڭدا ماڭا جەننەتتە بىر ئۆي بىنا قىلغىن، مېنى پىرىئەتتىن ۋە ئۇنىڭ يامان ئەمەللىدىن قۇتۇلدۇرغىن، مېنى زالىم قەۋمىدىن قۇتۇلدۇرغىن» دېدى (11) ھەمدە ئىمراننىڭ قىزى مەريەمنى مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، ئۇ نومۇسىنى ساقلىدى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ تەرىپىمىزدىن بولغان روھنى پۇۋلىدۇق (دەم ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ، ئىساغا ھامىلدار بولدى)، ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ سۆزلىرىنى ۋە (نازىل قىلغان) كىتابلىرىنى تەستىق قىلدى ۋە اللەغا ئىتائەت قىلغۇچىلاردىن بولدى (12).

(يىگىرمە توققۇزىنچى پارە)

67- سۈرە مۈلك

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(پۈتۈن ئاسمان-زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە
بولغان اللە نىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۈر. اللە ھەر
نەرسىگە قادىردۇر (1). سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ
ئىمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن،
اللە ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، اللە
غالبىتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر (2). اللە يەتتى ئاسماننى بىرىنى

بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ ياراتتى، مېھرىبان اللە نىڭ يارىتىشىدا ھېچ نۇقساننى كۆرمەيسەن، سەن
(ئاسمانلارغا) تەكرار قاراپ باققىنىكى، بىرەر يۈچۈقنى كۆرمەسەن (3). ئاندىن سەن يەنە ئىككى
قېتىم قارىغىن. كۆزۈڭ (ئاسمانلاردا بىرەر نۇقساننى تېپىشتىن) ئۈمىد ئۆزگەن ۋە تالغان ھالدا
قايتىدۇ (4). (بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسماننى چىراقلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار)
بىلەن بېزىدۇق ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەي-
تانلارنى ئاتىدىغان نەرسە قىلدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىققان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ)،
شەيتانلارغا (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق (5). پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارمۇ
دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ. دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي! (6) ئۇلار دوزاخقا تاشلانغان
چاغدا، قايناپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ (7). دوزاخ
غەزەپتىن پارچىلىنىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ. دوزاخقا ھەرقاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا،
دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر)
كەلمىگەنمىدى؟» دەپ سورايدۇ (8). ئۇلار: «ئۇنداق ئەمەس، بىزگە ھەقىقەتەن
ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەن، بىز (ئۇنى) ئىنكار قىلدۇق ھەمدە بىز: 'اللە
(ھېچ ئادەمگە ۋەھىدىن) بىرەر نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت چوڭقۇر
ئازغۇنلۇقتا' دېدۇق» دەيدۇ (9). ئۇلار: «ئەگەر بىز (پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلى-
غان، ياكى چۈشەنگەن بولساق، ئەھلى دوزاخ قاتارىدا بولماس ئىدۇق» دەيدۇ (10).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
تَبْرَكَ الَّذِي يَدِيرُ الْمُلْكَ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ۝ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ
عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ۝ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا
مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَوتٍ فَأَرْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ
تَرَى مِنْ تَفَوتٍ ۝ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ
الْبَصَرُ حَاسِدًا ۝ وَهُوَ حَسِيرٌ ۝ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا
بِعَصَابٍ مِثْلِ الْهَدْيِ وَأَعَدْنَا الثَّلَاجَ
عَذَابَ السَّعِيرِ ۝ وَلِلَّهِ الْكَوْبُورُ ۝ وَإِلَيْهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ
وَيَسَّى الْمِصْبِ ۝ إِذَا أُلْقُوا مِنْهَا لَمْ يَسْمِعُوا لَهَا شَيْئًا وَهُمْ
لَا يُفْقَرُونَ ۝ تَكَادُ تَبْصِرُ مِنَ الْعَظِيمِ ۝ كُلَّمَا أَلْقَى فِيهَا فَوْجًا سَأَلَهُمْ
خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْكُلْ كَذِبًا ۝ قَالَ لَا بَلْ كَذَبُوا كَذِبًا ۝ فَلَمَّا مَسَّرْنَا
اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ ۝ إِنَّ أُنُوفًا زُفْرًا ۝ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ۝

ئۇلار گۇناھىنى تونۇيدۇ، ئەھلى دوزاخ اللە -
 نىڭ رەھمىتىدىن يىراق بولسۇن! (11) پەرۋەر -
 دىگارىدىن كۆرمەي تۇرۇپ قورققانلار مەغمىرەتكە
 ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ (12). سىلەر سۆزۈڭلارنى
 مەخپىي قىلىڭلار ياكى ئاشكارا قىلىڭلار (اللە ھامان
 ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ) ۱۰ اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى
 سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (13). (مەخلۇقاتنى) ياراتقان
 زات بىلمەمدۇ؟ ئۇ شەيئىلەرنىڭ نازۇك تەرەپلىرىنى
 بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (14).
 اللە سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى،
 زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار. اللە نىڭ (بەرگەن)
 رىزقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن اللە -
 نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (15). (ئى كۇففارلار!)

قَاغَرُوا بِأَنَّهُمْ مُّسْحَقٌ الْأَصْطَبُ السَّجِيَّةُ إِنَّ الَّذِي
 يَحْسُنُ رَجِيمٌ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ وَأَمَّا
 قَوْلُهُمْ أَوَجَّهُوا بِهِ إِنَّهُ عَلَيْهِمُ آيَاتُ الصُّدُورِ الْأَيْعَالُ
 مَنْ حَقَّقَ وَهُوَ الْكَيْفُ الْحَيُّ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ
 الْأَرْضَ ذُلُولًا فَاسْتَوْقُوا مَتَاعَهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَالْيَدِ
 الشُّؤْرُ أَمَّا مَنُومُنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْصِفَ يَكُمُ
 الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ أَمَّا مَنُومُنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ
 يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَلْمِزُونَهُ كَيْفَ نَذِيرٌ وَلَقَدْ
 كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَيْفَ كَانَ نَكِيرٌ أَوَلَمْ يَرَوْا
 إِلَى الظُّلُمِ قَوْمَهُمْ صَفَى وَيَقْبِضْنَ مَا يُنْبِئُهُنَّ إِلَّا الرُّبُّ
 إِنَّهُ يَحِلُّ شَيْءٌ لِّبَصِيرَةٍ أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَّكُمْ
 يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنَّ الْكَلِمَةَ لَآلِي غُرُورٍ
 أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْمِيكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا
 فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ أَمَّنْ يَمُوتُ مَكْبَأً عَلَى وَجْهِهِ
 أَهْدَى أَمَّنْ يَمُوتُ سَوْيَا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقاسىلەر؟ (16) ياكى
 ئاسماندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقاسىلەر؟ (سىلەر ئازابنى كۆرگەن چاغدا)
 مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى (يەنى ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلسىلەر (17). ئۇلاردىن
 ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) يالغانغا چىقاردى. (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن)
 ئەيىبلەنگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟ (18) ئۇلار قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىغقان ھالدا ئۈستىدە
 ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىسامدۇ؟ (قاناتلىرىنى كەرگەن ۋە يىغقان
 ھالدا) ئۈستىلىرىدە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنى (قاناتلىرىنى ئاچقان ۋە يىغقان چاغدا يەرگە چۈشۈپ
 كېتىشتىن) پەقەت اللە (قۇدرىتى بىلەن) تۇتۇپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى كۆرۈپ
 تۇرغۇچىدۇر (19). سىلەرگە اللە ياردەم بەرگەندىن تاشقىرى، يەنە كىم سىلەرگە ياردەمچى قوشۇن
 بولالايدۇ، كاپىرلار پەقەت ئالدىنىش ئىچىدىدۇر (يەنى شەيتان ئۇلارنى ئازاب نازىل بولمايدۇ
 دەپ ئالدايدۇ) (20). ئەگەر اللە رىزقىنى تۇتۇپ قالسا، سىلەرگە كىم رىزق بېرىدۇ، ئۇلار
 تەكەببۇرلۇقتا، ھەقتىن يىراقلىشىشتا ئەزۋەيلەپ كەتكەندۇر (21). زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟
 بېشىنى ساڭگىلىتىپ ماڭغان ئادەممۇ؟ ياكى قەدىنى رۇس تۇتۇپ تۇز يولدا ماڭغان ئادەممۇ؟ (22)

(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر» (23). ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) اللە نىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر» (24). ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ» دەيدۇ (25). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(بۇ ھەقتىكى) ئىلىم (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى) اللە نىڭ دەرگاھىدىدۇر، مەن پەقەت ئوچۇق ئاگاھلاندىرغۇچىمەن» (26). ئۇلار ئازابىنىڭ (ئۆزلىرىگە) يېقىنلىقىنى كۆرگەن چاغدا يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ، ئۇلارغا: «مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر» دېيىلىدۇ (27). (ئى مۇھەممەد! سېنىڭ ئۆلۈمىڭنى ئارزۇ قىلىدىغان مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اللە (سىلەر ئارزۇ قىلغاندەك)

مېنى ۋە مەن بىلەن بولغان (مۆمىنلەرنى) ھالاك قىلىدىغان بولسا، ياكى (بىزنىڭ ئەجلىمىزنى تەخمىر قىلىپ) بىزگە رەھىم قىلىدىغان بولسا (سىلەرگە نېمە پايدا بار)، كاپىرلارنى قاتتىق ئازابىتىن كىم قۇتۇلدۇرىدۇ؟» (28) ئېيتقىنكى، «ئۇ ناھايىتى مېھرىبان اللە دۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلىدۇق، سىلەر كىمىنىڭ روشەن گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى كەلگۈسىدە بىلىسىلەر» (29). (ئۇلارغا) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۇيىڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ» دېگەن (30).

68- سۈرە قەلەم

مەككىدە ئازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

نۇن. قەلەم بىلەن ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى (1)، (ئى مۇھەممەد! سەن پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتى بىلەن، (مۇشرىكلار ئېيتقاندەك) مەجنۇن ئەمەسەن (2)، مۇقەررەركى، سەن ئەلۋەتتە ئۆكسىمەس ساۋابقا ئېرىشسەن (3). (ئى مۇھەممەد! سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگەسەن (4). كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ (5-6).

شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ (7). ئىنكار قىلغۇچىلارغا ئىتائەت قىلمىغىن (8). ئۇلار سېنىڭ (ئۆزلىرى بىلەن) مادارا قىلىشنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ (سەن بىلەن) مادارا قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ (9). قەسەمخور، پەس، غەيۋەتخور، سۈخەنچى، بېخىل، ھەددىدىن ئاشقۇچى، گۇناھكار، قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم (يەنى ۋەلىد ئىبن مۇغەرە) گە ئىتائەت قىلمىغىن (10-13). بىزنىڭ ئايەت-لىرىمىز ئۇنىڭغا ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇنىڭ مال-مۈلكى ۋە ئوغۇللىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، «(بۇ) بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىلىرىدۇر»، دەيدۇ (14-15). ئۇنىڭ بۇرىنى داغلاپ بەلگە سالمىز (16). شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى (يەنى مەككە ئاھالىسىنى) مەلۇم باغنىڭ ئىگىلىرىنى سىنغاندەك (قەھەتچىلىك،

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ۚ فَلَا تُطِعْ الْكَافِرِينَ ۚ وَذُوقُوا نَذْرَهُنَّ
فِي دَهْرٍ هُوَ ۚ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ۚ هُمَا رِيءَاءُ
بِصِيغَةٍ ۚ مَتَّاعٌ لِّلْخَيْرِ ۚ مَعْتَدٍ أَلَتْهُ ۚ عَمَلٌ بَعْدَ ذَلِكَ نَعَمٌ ۚ
أَنْ كَانَ ذَا مِلٍّ وَابْنٍ ۚ إِذَا شِئْتَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّا نَقَالَ
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۚ سَنَسِفُهُ عَلَى الْخُرُوطِ ۚ إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا
بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ ۚ إِذْ أَقْبَمُوا بِصِرْمَتِهِمْ مَّصِيعِينَ ۚ وَلَا
يَسْتَنُونَ ۚ فَلَمَّا عَلِمُوا خَلِيفَةً مِّنْ رَبِّكَ ۚ وَهُمْ تَائِبُونَ ۚ
فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ۚ فَتَنَّا دَاوُودَ وَصُلَيْمَانَ ۚ أَنْ أَتَىٰ دَاوُودَ
حَرِيقَهُمْ ۚ إِنَّ لَّنَا لَصُرِيمٌ ۚ فَاطْلُقُوا وَهُمْ يَبْتَاعُونَ ۚ
أَنْ لَّا يَدَّخِلَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ وَتَسْكُنُوا ۚ وَعَدَدًا عَلَىٰ حَرِّ
قَدِيرٍ ۚ فَلَمَّا رَأَوْهُمَا قَالُوا إِنَّا لَنَصَاكُونَ ۚ بَلْ نَحْنُ
مَخْرُومُونَ ۚ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ
قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۚ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ
بَعْضٍ يَتَلَامَمُونَ ۚ قَالُوا بِيَدِنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۚ

ئاچارچىلىقتا دۇچار قىلىش بىلەن) سىنىدۇق. ئۇلار (يەنى باغنىڭ ئىگىلىرى) ئۇنىڭ مېۋىلىرىنى (كەمبەغەللەر ئۇقمىسۇن، ئۇلارغا ھېچ نەرسە بەرمەيلى دېيىشىپ) سەھەردىلا ئۈزۈۋېلىشقا قەسەم ئىچىشكەن ئىدى (17). ئۇلار خۇدا خالىسا دېمىگەن ئىدى (18). ئۇلار ئۇخلاۋاتقاندا، باغقا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ئازاب (يەنى يانغىن) نازىل بولۇپ، باغ (كۆيۈپ) قاپتار كۈلدەك بولۇپ قالدى (19-20). ئۇلار: «ئەگەر (مېۋىلەرنى) ئۈزمەكچى بولساڭلار باغقا بېرىڭلار» دەپ، ئەتىگەندە بىر-بىرىنى تۈۋلاشتى (21-22). ئۇلار ماڭدى، يولدا كېتىۋېتىپ: «بۈگۈن باغقا ھەرگىز بىر مىسكىنمۇ كىرمىسۇن» دېيىشىپ پىچىرلاشتى (23-24). ئۇلار (مىسكىنلەرنى باغقا كىرىشتىن) توسىيالايمىز دېگەن ئوي بىلەن، ئەتىگەندە تۇرۇشتى (25). ئۇلار باغنىڭ (كۆيۈپ قاپتار) بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ: «بىز ھەقىقەتەن ئېزىپ قېلىپتۇق، ياق بىز (باغنىڭ مېۋىسىدىن) قۇرۇق قېلىپتۇق» دېدى (26-27). ئۇلارنىڭ ياخشى (يەنى ئەڭ ئەقىللىقى): «سەلەر نېمىشقا اللەغا تەۋبە قىلىپ تەسبىھ ئېيتمايسىلەر دېمىگەنمىدۇم؟» دېدى (28). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! سېنى پاك ئېتىقاد قىلىمىزكى، بىز (مىسكىنلەرنىڭ ھەقىقىنى مەنى قىلىش بىلەن) ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇق» دېدى (29). شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر-بىرىگە قارىشىپ ئۆزئارا مالاھەت قىلىشتى (30). ئۇلار دېيىشتى: «ۋاي بىزگە! بىز ھەقىقەتەن ھەددىمىزدىن ئېشىپتۇق» (31).

ئۈمىدىكى، پەرۋەردىگار بىزگە بۇنىڭدىن ياخشى-
راق باغنى بەرگەي، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگار-
مىزدىن ئۈمىد قىلغۇچىلارمىز» (32). ئازاب
مانا مۇشۇنداق تۇر (يەنى قۇرەيشكىمۇ باغ
ئىگىلىرىگە چۈشكەن ئازاب چۈشىدۇ). ئەگەر ئۇلار
بىلسە، ئاخىرىنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر (33).
تەقۋادارلار پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن
نازۇنپەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن
بولىدۇ (34). بىز مۇسۇلمانلارنى كاپىرلار بىلەن
باراۋەر قىلامدۇق؟ (35) سىلەرگە نېمە بولىدى؟
قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسىلەر! (36) ياكى
سىلەردە (ئاسماندىن نازىل بولغان) بىر كىتاب
بولۇپ، ئۇنىڭدىن، سىلەرگە (قىيامەت كۈنى)
خالغىنىڭلار بار، دېگەننى ئوقۇدۇڭلارمۇ؟ (37-38)

ياكى سىلەر ھۆكۈم قىلغان نەرسەڭلارنىڭ بولۇشىغا بىز سىلەر بىلەن قىيامەت كۈنى ئاندىن
ۋاقتى توشىدىغان مەھكەم بىر ئەھدى تۈزۈشكەنمۇ؟ (39) ئۇلاردىن سوراپ باققىنىكى، ئۇلارنىڭ
ئارىسىدا قايسىسى يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلالايدۇ؟ (40) ياكى ئۇلارنىڭ (يۇقىرىقى
ئىشلارغا كېپىللىك قىلىدىغان شېرىكلىرى) بارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار (دەۋاسىدا) راستچىل بولسا،
شېرىكلىرىنى كەلتۈرۈپ باقسۇن (41). ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئىش قىيىنلىشىدۇ. ئۇلار
(ئىمانىنى سىناش ئۈچۈن) سەجدە قىلىشقا چاقىرىلىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلالايدۇ (42). ئۇلار
(قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالايدۇ، ئۇلارغا خارلىق يۈزلىنىدۇ، ئۇلار (دۇنيادا) ساغلام
چاغلاردا سەجدىگە دەۋەت قىلىنغان ئىدى (ئۇلار سەجدىدىن باش تارتاتتى) (43). بۇ قۇرئاننى
ئىنكار قىلغانلارنى ماڭا قويۇۋەتكىن، ئۇلارنى تۈيدۈرماستىن، ئاستا-ئاستا ھالاكەتكە يۈزلەندۈردى-
مىز (44). ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، شۇبھىسىزكى، مېنىڭ تەدبىرىم پۇختىدۇر (45). ياكى ئۇلاردىن
(دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىغا) ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ (ئىقتىسادىي) يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتتىكمۇ؟ (46)
ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا غەيب (يەنى غەيبىنى ئىچىگە ئالغان لەۋھۈلمەھپۇز) بار بولۇپ، ئۇلار
(ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟ (47) پەرۋەردىگارنىڭ ھۆكىمىگە سەۋر قىلغىن، (ئالدىراخغۇ-
لۇقتا، زېرىككەكلىكتە) بېلىقنىڭ ساھىبىگە (يەنى يۇنۇسقا) ئوخشاش بولمىغىن،
ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (بېلىقنىڭ قارىسىدا تۇرۇپ) غەمكىن ھالدا پەرۋەردىگارغا ئىلتىجا قىلدى (48).

عَلَى رَبِّنَا أَنْ يُبَدِّلَ لَنَا خَيْرَ مَا نَحْنُ عَلَىٰ رَبِّنَا رِجَاؤُنَ
كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ أَكْبَرُ لَوْ كُنَّا نَدْرِكُ
يَعْلَمُونَ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ
أَفْتَجَعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ۚ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ لَكُمْ
أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ۚ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا خَيْرُونَ
أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَىٰ آلِ الْعَقَبَةِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۚ إِنَّ لَكُمْ
لَمَّا خَعَلْتُمْ ۚ سَأَلْتُمُوهُم بِذَلِكَ رِجَاؤُنَ ۚ أَمْ لَكُمْ شُرَكَاءُ
فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ۚ يَوْمَ يَكُونُ
عَنْ سَائِقٍ وَبَدْعُونَ إِلَى الشُّجُورِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُقُهُمْ ذُلٌّ وَذَلَّالَةٌ يَوْمَ يَدْعُونَ
إِلَى الشُّجُورِ وَهُمْ سَالِكُونَ ۚ فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَلِّبُ بِهِدَا
الْحَدِيثِ ۚ سَتَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ۚ وَأَسْمَىٰ
لَهُمْ إِنْ يَدْرِي رَبِّي مَعْنِي ۚ أَمْ أَتَأْتُهُم بَآجِرًا فَهُمْ مِّنْ مَّعْرُومٍ
مُّنْقَلُونَ ۚ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ ۚ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ
رَبِّكَ وَلَا تُنْصِبْ لَكَ إِحْسَابِ النَّاسِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ۚ

ئەگەر ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتىگە ئېرىشمىسە ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇ (قىلمىشقا) مالاھىت قىلىنغان ھالدا (دەرمەخسۇ يوق، تاغسۇ يوق) بىر دالىغا تاشلانغان بولاتتى (49). پەرۋەردىگارى ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى، ئۇنى ياخشىلار- دىن قىلدى (50). كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان) كۆزلىرى بىلەن سېنى يىقىتۇپتەنكە تاس قالدۇ. سېنى: «شۈبھىسىز بىر مەجنۇن» دېيىشىدۇ (51). قۇرئان پەقەت تامام ئەھلى جاھان ئۈچۈن ۋەز- نەسىھەتتۇر (52).

69 - سۈرە ھاققە

مەككىدە نازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. (بولۇشى ئېنىق) قىيامەت (1). قىيامەت نېمىدۇر؟ (2) قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (3) سەمۇد ۋە ئاد (قەبىلىلىرى) قىيامەتنى ئىنكار قىلدى (4). سەمۇد بولسا ئادەتتىن تاشقىرى قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك قىلىندى (5). ئاد بولسا ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىندى (6). اللە ئۇلارغا بوراننى يەتتە كېچە، سەككىز كۈندۈز ئۇزۇلدۇر- مەي ئاپىرىدە قىلدى، (ئاد) قەۋمىنىڭ (ئۆز ماكانلىرىدا ھالاك بولۇپ) خورما دەرىخىسىنىڭ پور كۆتەكلىرىدە ياتقانلىقىنى كۆرسەن (7). ئۇلاردىن بىرەر ئادەمنىڭ قالغانلىقىنى كۆرەلمەسەن؟ (8) بىرئەۋن ھەم ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكىلەر ۋە شەھەرلىرى دۈم كۆمتۈرۈۋېتىلگەنلەر (يەنى لۇت قەۋمى) خاتا ئىشلارنى قىلدى (9). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى اللە قاتتىق جازالىدى (10). شۈبھىسىزكى، (نۇھنىڭ زامانىدا) چوڭ سۇ يامراپ كەتكەن چاغدا، سىلەرنى (يەنى ئەجدادىڭلارنى) بىز كېمىگە سالدۇق، سىلەرگە ئۇنى ئىبىرەت قىلىش ئۈچۈن، تۇتۇۋالدىغان قۇلاقلىرىڭ ئۇنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن (بىز شۇنداق قىلدۇق) (11-12).

بۈگۈن ئۇنىڭغا بۇ يەردە (ئۇنىڭدىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋېتىدىغان) دوست يوقتۇر (35). ئۇنىڭغا بىرىڭدىن باشقا تاماق يوقتۇر (36). ئۇنى پەقەت ئازغان ئادەملەرلا (يەنى كاپىرلارلا) يەيدۇ (37). مەن سىلەر كۆرۈپ تۇرىدىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىمەن، سىلەر كۆرمىدىغان نەرسىلەر بىلەنمۇ قەسەم قىلىمەن (يەنى بارلىق مەخلۇقات بىلەن قەسەم قىلىمەن) (38-39). بۇ قۇرئان ئەلۋەتتە ھۈرمەتلىك پەيغەمبەرنىڭ (اللە تەرىپىدىن يەتكۈزگەن) سۆزىدۇر (40). ئۇ شائىرنىڭ سۆزى ئەمەستۇر، سىلەر ناھايىتى ئاز ئىشىنىسىلەر (41). ئۇ كاھىننىڭ سۆزىمۇ ئەمەس، سىلەر ئاز ۋە - نەسىھەت ئالىسىلەر (42). (ئۇ) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (43). ئەگەر ئۇ بىزنىڭ نامىزدىن يالغاننى توقۇيدىغان بولسا (44)، ئەلۋەتتە ئۇنى قۇدرىتىمىز بىلەن جازالايلىتىقۇ (45). ئاندىن ئۇنىڭ ئاساسى قىزىل تومۇرسىنى كېسىپ تاشلايلىتىقۇ (46). سىلەردىن

70- سورہ مائارج

مه‌ککیده نازیل بولغان، 44 ئایهت.

ناھايتى شەيخە تىلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىر تىلگۈچى (يەنى نەزىرىيە ھارس) كاپىرلارغا چوقۇم بولىدىغان ئازابنىڭ (چۈشۈشنى) تىلدى (1). ئۇ (ئازاب) نى ھېچ ئادەم قايتۇرالمىدۇ (2). ئۇ (ئازاب) ئاسمان شوتلىرىنىڭ ئىگىسى اللە تەرىپىدىن بولغان (3). پەرىشتىلەر ۋە روھ (يەنى جىبرىئىل) اللە غا شۇنداق بىر كۈندە ئۆرلەيدۇكى، ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى 50 مىڭ يىل كېلىدۇ (4).

(ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەت-لىرىگە) چىرايلىقچە سەۋر قىلغىن (5). ئۇلار ئۇ ئازابنى يىسراق دەپ قارايدۇ. (6) بىز ئۇنى يېقىن دەپ قارايمىز (7). ئۇ كۈندە ئاسمان ئېرىتىلگەن مىستەك بولۇپ قالىدۇ (8). تاغلار ئېتىلغان رەڭلىك يۇڭدەك بولۇپ قالىدۇ (9). (ھەر ئادەم ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ قالىدىغانلىقى ئۈچۈن) دوست دوستىدىن كۆرۈپ تۇرۇپ (ھال) سورىمايدۇ، گۇناھكار ئادەم ئۆز ئورنىغا ئوغۇللىرىنى، ئايالىنى، قېرىندىشىنى ۋە ئۆزى مەنسۇپ بولغان قەۋم-قېرىنداشلىرىنى ۋە يەر يۈزىدىكى جىمى ئادەمنى بېرىپ بولسىمۇ، بۇ كۈندىكى ئازابتىن قۇتۇلۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ (10-14). ياق، ئۇ مۇقەر-رەر دوزاختۇر (15). (يەنى بۇ گۇناھكار كاپىر

مۇنداق ئارزۇدىن يانسۇن، پىدا قىلىنغان ھېچقانداق نەرسە ئۇنى ئازابتىن قۇتقۇزالمىدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا دوزاخ يېنىپ تۇرىدۇ). (ئۇ ھارارىتىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) باشنىڭ تېرىسىنى شىلە-دۇ (16). ئۇ (ھەقتىن) يۈز ئۆرۈپ بۇرالىغان ۋە پۇل-مال يىغىپ ساقلىغان (ئۇنىڭدىن اللەنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى ئادا قىلمىغان)لارنى چاقىرىدۇ (17-18). ئىنسان ھەقىقەتەن چىدامسىز يارىتىلدى (19). ئۇنىڭغا (يوقۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، ياقۇر قۇنچەك) بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر (20). بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر (21). پەقەت (تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن) مۇستەسنا: ئۇلار نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر (22-23). ئۇلار ماللىرىدىن تىلەيدىغان پېقىرغا ۋە تىلەيدىغان پېقىرغا مۇئەييەن ھەق (يەنى زاكات) بېرىدۇ (24-25). ئۇلار قىيامەت كۈنىگە تەستىق قىلىدىغانلاردۇر (26). ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئازابىدىن قورققۇچىلاردۇر (27). شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئازابى (اللە ئەمەن قىلغاندىن باشقا ھېچبىر ئادەم ئۈچۈن) ئەمەن بولغىلى بولمايدىغان نەرسە-دۇر (28). ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى (ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر (29). پەقەت خوتۇن-لىرى ۋە چۆرىلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا، (ئۆزلىرىنىڭ خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بىلەن يېقىنچىلىق قىلغانلار) مالا مەت قىلىنمايدۇ (30). (جىنسىي تەلۋىنى قاندۇرۇشنى) بۇنىڭ سىرتىدىن تىلگۈچىلەر ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر (31).

قَاصِرٌ صَبْرًا جَبِيلًا ۖ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَرَأَوْهُ
قَرِيبًا ۖ يَوْمَ يَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَيْلِ ۖ وَتَكُونُ الْجِبَالُ
كَالْعِجْنِ ۖ وَلَا يَسْئَلُ حَبِيبٌ حَبِيبًا ۖ يَقْعُرْ وَهُمْ يَوْدُ
الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْقَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمَئِذٍ يَكْنِيهِ ۖ وَ
صَاحِبَتِهِ ۖ وَآخِيهِ ۖ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤَيِّدُ ۖ وَمَنْ فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا لَمْ يُجْعِلْهُ ۖ كَلَّا إِنَّهَا لَأَلْفٌ ۖ نُّزُاعَةٌ
لِلشَّوْى ۖ تَتَذَوَّاعُنَ ۖ أَذْوَاعًا ۖ وَلَجَمْعٌ فَأَوْغَى ۖ إِنَّ
الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ۖ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۖ وَإِذَا مَسَّهُ
الْحَنَانُ مَطْمَئِنًا ۖ إِلَّا الْمُسْلِمِينَ ۖ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ
دَائِمُونَ ۖ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ۖ
لِلنَّاسِ أَسْوَءُ الْمَعْرُوفِ ۖ وَالَّذِينَ يَصِفُونَ يَوْمَ الدِّينِ
وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابٍ رَئِیْمٍ مَشْفُوعُونَ ۖ إِنَّ عَذَابَ
رَئِیْمٍ عَذَابٌ مُؤْمِنٌ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ لِمَنْ دَرَبَهُمْ خَوْفُونَ ۖ
إِلَّا عَلَىٰ أَذْوَاعِهِمْ ۖ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ ۖ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ۖ فَمَنْ ابْشَعْ رَأَىٰ ذَٰلِكَ ۖ قَالُوا لَيْسَ لَهُمُ الدُّنُورُ ۖ

ئۇلار ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر (32). ئۇلار توغرا گۇۋاھلىق بەرگۈچىلەردۇر (33). ئۇلار نامىزىنى ئادا قىلغۇچىلاردۇر (34). ئەنە شۇلار جەننەتلەردە ھۆرمەت قىلىنغۇچىلاردۇر (35). (ئى مۇھەممەد) كاپىرلارغا نېمە بولىدىكىن، ئۇلار سەن تەرەپكە تېز كېلىشىپ، ئوڭ-سول تەرىپىڭدە توپ-توپ بولۇپ ئولتۇرۇشىدۇ (36-37). ئۇلاردىن ھەربىر ئادەم نازۇنپىيەتلىك جەننەتكە كىرگۈزۈلۈشىنى تەمىن قىلامدۇ؟* (38) ياق (يەنى ئۇلار جەننەتكە مەڭگۈ كىرەلمەيدۇ). شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى ئۇلار بىلىدىغان نەرسىلەردىن ياراتتۇق (39). مەشرىقلارنىڭ ۋە مەغربىلەرنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ئۇلاردىن ياخشىراق ئادەملەر بىلەن ئالماش-تۇرۇشقا (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ئورنىغا ئۇلار-دىن ئارتۇق ۋە اللەغا ئىتائەتچان بىر قەۋمنى كە-تۈرۈشكە) بىز ئەلۋەتتە قادىرىمىز، بىز (بۇنىڭدىن) ئاجىز ئەمەسمىز (40-41). (ئى مۇھەممەد) ئۇلارنى

قويۇۋەتكىنى، تاكى ئۇلار ۋەدە قىلىنغان كۈنىگە مۇلاقات بولغانغا قەدەر (باتلىغا) چۆمۈن، (دۇنياسىدا) ئوينىسۇن (42). ئۇ كۈندە ئۇلار قەبرىلىرىدىن چىقىپ، خۇددى تىكلەپ قويغان بۇتلىرىغا قاراپ يۈگۈرگەندەك (مەھشەرگاھقا) يۈگۈرىدۇ (43). ئۇلار (اللەدىن ئويلىپ) يۇقىرى قارىيالىمايدۇ، ئۇلارنى خورلۇق ئورۇۋالىدۇ، ئەنە شۇ ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندۇر (44).

71- سۈرە نۇھ

مەككىدە نازىل بولغان، 28 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. بىز ھەقىقەتەن نۇھنى قەۋمىگە: «قەۋمىڭگە قاتتىق ئازاب (يەنى دۇنيادىكى چاغلىرىدا توپان بالاسى، ئاخىرەتتە دوراخ ئازابى) كېلىشتىن بۇرۇن ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرغىن» دەپ ئەۋەتتۇق (1). نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە (ئەۋەتلىگەن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن (2).

* مۇشرىكلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ چۆرىگە ھەلقە-ھەلقە بولۇپ توپلىشىۋېلىپ، ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالاتتى، ئۇنى ۋە ساھابىلىرىنى مەسخىرە قىلاتتى، ئۇلار: «مۇھەممەد ئېيتقانداك بۇلار جەننەتكە كىرىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە، بۇلاردىن ئىلگىرى بىز كىرمىز» دەيتتى، بۇ ئايەت شۇلار ھەققىدە نازىل بولغان.

اللہ غا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭدىن قورقۇڭلار ۋە اللہ غا ئىتائەت قىلىڭلار (3). ئۇ بەزى گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلدۇ، سىلەرنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە كېچىكتۈردى (يەنى ئۆمرۈڭلارنى ئۇزۇن قىلدۇ)، شۇبھىسىزكى، ئەگەر بىلسەڭلار، اللە نىڭ (ئىنسانغا بېكىتكەن) ئەجلى كەلگەن چاغدا (ئەجەل) كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (4). نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن ھەقىقەتەن قەۋىمنى كېچە-كۈندۈز (ئىنسانغا) دەۋەت قىلدىم (5). مېنىڭ دەۋىتىم ئۇلارنى تېخىمۇ قاجۇرۇۋەتتى (6). مەن ئۇلارنى سېنىڭ مەغپىرىتىڭگە ئېرىشسۇن دەپ، ھەرقاچان دەۋەت قىلسام، (دەۋىتىمنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن) بارماقلىرىنى قۇلاقلىرىغا تىقمايدى، (سۆزۈمنى ئاڭلىماسلىق ياكى مېنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن)

كىيىملىرى بىلەن باشلىرىنى چۈمكۈۋالدى، (كۆفردا) چىڭ تۇردى، چوڭچىلىق قىلىپ (ئىناندىن) تېخىمۇ باش تارتتى (7). ئاندىن مەن ئۇلارنى توۋلاپ دەۋەت قىلدىم (8). ئاندىن ئۇلارنى ئاشكارا دەۋەت قىلدىم ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلدىم (9). (ئۇلارغا) ئېيتتىم: پەرۋەردىگارڭلاردىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (10). ئۇ سىلەرگە مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ (11)، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلارنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى كۆپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغلارنى، ئۆستەڭلارنى ئاتا قىلدۇ (12)، نېمە ئۈچۈن سىلەر اللە نىڭ بۈيۈكلۈكىدىن قورقمايسىلەر؟ (13) ھالبۇكى اللە سىلەرنى بىرقانچە باسقۇچلارغا بۆلۈپ ياراتتى (14)، سىلەر كۆرمىدىڭلارمىكىن، اللە قانداق قىلىپ يەتتە ئاسماننى بىرىنىڭ ئۈستىدە بىرىنى قىلىپ ياراتتى (15)، ئايىنى ئۇلاردا (يەنى دۇنيانىڭ ئاسمىنىدا) نۇر قىلدى، كۈننى (نۇر چاچقۇچى) چىراق قىلدى (16). اللە سىلەرنى زېمىنىدىن ياراتتى (چۈنكى ئاتاڭلار ئادەمنى تۇپراقتىن ياراتقان ئىدى) (17). ئاندىن اللە سىلەرنى (ئۆلگەندىن كېيىن) زېمىنغا قايتۇردۇ (يەنى زېمىندا دەپنە قىلىنسىلەر)، ئاندىن سىلەرنى (قىيامەت كۈنى) زېمىنىدىن چىقىرىدۇ (18).

أَنْ عِبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا أَمْرًا يُغْفِرُ لَكُمْ مِنْ دُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْلَا أُنْزِلَتْ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ فَتَلْعَمُونَ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا فَلَمْ يَزِدْهُمْ عِلْمًا إِلَّا فِرَارًا وَإِنِّي لَكَلَّمَدُ غَوْثَهُمْ لَتَفْتَحُوا لَهُمْ جَعْلًا لِأَصَابِعِهِمْ فِي إِذْ أَنهَمُ وَاسْتَفْسُوا آبَاءَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتَكْبَارًا ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا ثُمَّ إِنِّي أَكَلْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا فَقُلْتُ اسْتَفْعُوا إِلَيَّ إِنَّكُمْ كَانُوا عَمَّارًا لِيُرْسِلَ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيُمِدَّكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلَ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلَ لَكُمْ أَنْهَارًا مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا أَلَمْ تَرَ كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَائِمَ سَمُوتَ طِبَّاقًا وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا وَاللَّهُ أَنْتَبَهُمْ مِنْ الْأَرْضِ بَنَاتًا ثُمَّ يُعِيدُهُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُهُمْ مِنْهَا

ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگار بىزغا ھېچ-
كىمنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز، (2). پەرۋەردىگار-
مىزنىڭ ئەزىمىتى كاتتىدۇر، خوتۇنى ۋە بالىسى
يوقتۇر (3). بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئەخمەق (يەنى
ئىبلىس) اللەغا ۋە ئۇنىڭ كاتتىلىقىغا ئالايىق
سۆزلەرنى قىلدى (4). بىز، ئىنسانلار ۋە جىنلار
اللەغا يالغاننى چاپلىمايدۇ، دەپ ئويلىغان ئىدۇق (5).
ئىنسانلاردىن بەزى كىشىلەر جىنلاردىن بولغان
بەزى كىشىلەرگە سېغىناتتى، شۇنىڭ بىلەن جىنلار
تېخىمۇ تەكەببۇرلىشىپ كەتتى (6). ئۇلار (يەنى
ئىنساننىڭ كۇففارلىرى)، سىلەرگە ئوخشاش، اللە
ھېچ ئادەمنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرمەيدۇ،
دەپ گۇمان قىلدى» (7). (جىنلار ئېيتتى) «بىز

يَعْبُدِي إِلَىٰ الرُّسُلِ قَامًا مَّائِيَةً وَلَنْ تُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۖ
وَأَنَّهُ لَعَلَّ جَدَّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۖ وَ
أَنَّهُ كَانَ يُفَوِّتُ سَافِرِينَ عَلَى اللَّهِ سَطَا ۖ وَ أَتَا قَلْبَنَا
أَن نُّنْفِقَ فِي الْأَرْضِ وَالْجَنِّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۖ وَأَنَّهُ كَانَ
رِجَالٌ مِنَ الْأَرْضِ يَعْبُدُونَ رِجَالًا مِنَ الْجِنِّ فَرَادَوْهُمْ
رَهَقًا ۖ وَأَنَّهُمْ كَانُوا كَمَا ظَنَنْتُمْ ۖ أَن لَّنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ۖ
وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَا مُلْأَةً حَرَسًا شَدِيدًا
وَشَهَبًا ۖ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمُومِ ۖ فَمِنْ
سُومٍ الْأَنْ يَجِدَ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا ۖ وَأَنَّا لَكَذِبِي
أَسْرَارِيذٍ يَمُنُّ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَنَا دَرْيَهُمْ بِأُفٍّ ۖ
رَّشَدًا ۖ وَأَنَّا كَانُمَا الضَّالِّينَ وَمَعَانَا دُونِ ذَلِكَ ۖ كُنَّا
طَرَائِقُ يَدَدٍ ۖ وَأَنَّا كُنَّا لَنَظُنُّ أَنَّ لَّنْ نَعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ
وَلَنْ نَعْجِزَهُ هَرَبًا ۖ وَأَنَّا لَنَسْمَعُ أَهْذَىٰ مَتَابِلَهُ ۖ
فَمِنْ قَوْمٍ بِرَبِّهِ فَلَا يَتَأَنَّ بَعْثًا وَلَا رَهَقًا ۖ وَأَنَّا كَانُمَا
الْمُسْلِمِينَ وَمِنَّا الْفَاسِقُونَ ۖ فَمِنْ أَسْمَ قَادِلِكُمْ هَؤُلَاءِ رُسُلُ اللَّهِ ۖ

(ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسمانغا (چىقىشنى) تىلدۇق، ئاسماننىڭ
كۈچلۈك مۇھاپىزەتچىلەر (يەنى پەرشتىلەر) بىلەن ۋە (كۆيدۈرگۈچى) يۇلتۇزلار بىلەن تولۇپ
كەتكەنلىكىنى بايقىدۇق (8). بىز ھەمىشە (ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسماننىڭ ئولتۇرۇشقا
بولدىغان جايلىرىدا ئولتۇراتتۇق، كىمكى ئەمدى (ئوغرىلىقچە) ئاڭلاشقا ئۇرۇنىدىكەن، ئۇنى
كۆزىتىپ تۇرغان كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلارنى بايقايدۇ (9). بىز (جىنلار جامائەسى) زېمىندىكى-
لەرگە يامانلىق ئىرادە قىلىنىدىمۇ ياكى پەرۋەردىگارى ئۇلارغا ياخشىلىق ئىرادە قىلىدىمۇ؟
بىلىمەيمىز (10). بىزنىڭ ئىچىمىزدە ياخشىلارمۇ ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن تۇرىدىغانلارمۇ بار، بىز
تۈرلۈك يوللارغا بۆلۈندۇق (11). بىز جەزمەن ئىشەندۈكى، اللەنى (ئۆز ئىرادىسىنى ئىشقا
ئاشۇرۇشتىن) ھەرگىز ئاجىز قىلالايمىز، ئۇنىڭ (ئازابى) دىنىمۇ قېچىپ قۇتۇلالمايمىز (12).
بىز ھىدايەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئاڭلىغان چېغىمىزدا ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈردۇق، كىمكى
پەرۋەردىگارغا ئىمان ئېيتىدىكەن، (ياخشىلىقلىرىنىڭ) كېمىسىپ كېتىشىدىن ۋە
(يامانلىقلىرىنىڭ ئارتۇق بولۇپ) زۇلۇم قىلىنىشتىن قورقمايدۇ (13). بىزدىن مۇسۇلمانلار
ۋە ھەق يولدىن چىققۇچىلارمۇ بار، مۇسۇلمان بولغانلار توغرا يولنى ئىزدىگەن بولىدۇ (14).

وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ۖ وَأَن لَّوِ اسْتَفْتَاؤُا
عَلَى الظَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً عَذًّا ۖ لَّا يَنْفَعُهُمْ فِيهِ
وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ۖ
وَأَن السَّجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ۖ وَآلِهَ
لَهُمَا مَعْبَدًا ۖ اللَّهُ يَدْعُوهُ كَادُوا يُكْفَرُونَ عَلَيْهِ لَيْدًا ۖ
قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ۖ قُلْ إِنِّي لَا
أُمْلِكُ لَكُمْ صَرًّا وَلَا رِشْدًا ۖ قُلْ إِنِّي لَن لَّيْجُوزِي مِن
اللَّهِ أَحَدًا ۖ وَلَكِن أَعِدُّمَن دُونَهُ مَلَكًا ۖ أَلَا بَلَاغًا
مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَةً ۖ وَمَن يُخِصَّ اللَّهُ دَرَسُوهُ فَإِنَّ
لَهُ تَارِجَهُم خَلِيدًا ۖ فِيهَا أَبَدًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا
يُوعَدُونَ فَيَسْجُدُونَ مِّنْ أَضْعَفِ نَاصِرًا ۖ وَأَقَلِّ عَدْلًا ۖ
قُلْ إِن أَدْرِي أَقْرَبُ مَّا تُوْعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ
لَهُ رَبِّي أَمَدًا ۖ عَلَيْهِمُ الْغَيْبُ فَلَا يُظْهِرُ عَلَ غَيْبِهِ
أَحَدًا ۖ إِلَّا مَن أَرَادَ تَضَيُّي مِّنْ عَرَسٍ ۖ قُلْ إِن
يَسْلُكُ مَن يَشَاءُ يَدْيَهُ وَمَن خَلَفَهُ رَصَدًا ۖ

توغرا يولدىن چىققۇچىلار جەھەننەمگە ئوتۇن بولىدۇ» (15). ئەگەر ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى) توغرا يولدا بولسا ئىدى، ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتۇق (يەنى رىزىقىنى كەڭ قىلىپ بېرەتتۇق)، كىمكى پەرۋەردىگارنىڭ زىكرىدىن (يەنى اللە نىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، اللە ئۇنى قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلىدۇ (16-17). مەسجىدلەر اللەغا خاستۇر، اللەغا قوشۇپ ھېچكىمگە ئىبادەت قىلماڭلار (18). اللە نىڭ بىندىسى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) اللەغا ئىبادەت قىلىشقا تۇرغاندا، قۇرئان تىكشاش ئۈچۈن جىنلار (ئوللىشىپ) ئۇنى بېسىۋېلىشقا تاس قالىدۇ (19). (ئى مۇھەممەد! دىنىڭدىن يېنىپ كېتىشىڭنى تەلەپ قىلغان بۇ كۇففارلارغا) ئېيتقىنكى، «پەرۋەر-

دىگارمىغا ئىبادەت قىلىمەن، ئۇنىڭغا ھېچ ئەھدىدىن شېرىك كەلتۈرمەيمەن» (20). ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە پايدا-زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايمەن (بۇنىڭغا پەقەت اللە قادىر بولالايدۇ)» (21). ئېيتقىنكى، «(ئەگەر مەن اللەغا ئاسىي بولسام) مېنى اللە نىڭ ئازابىدىن ھېچ كىشى قۇتقۇزالمايدۇ، اللەدىن باشقا ھېچ پاناھگامۇ تاپالمايمەن (شۇنداق تۇرۇقلۇق، مەن سىلەرنىڭ تەلۈمىڭلارنى قانداق قوبۇل قىلالايمەن) (22). مەن پەقەت (سىلەرگە) اللە نىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈشكە قادىرمەن، كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلىدىكەن (يەنى كىمكى اللەنى ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن، اللەغا مۇلاقات بولۇشقا ئىشەنمەيدىكەن، اللەنىڭ ئايەتلىرىگە قۇلاق سېلىشتىن يۈز ئۆرۈيدىكەن)، ئۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ (23). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئاگاھلاندىرۇلغان ئازابىنى كۆرگەن چاغدا كىمىنىڭ ياردەمچىسى ئاجىز ۋە سانى ئاز ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ» (24). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە ئاگاھلاندىرۇلغان ئازاب يېقىنمۇ؟ ياكى پەرۋەردىگارم ئۇنىڭغا (ئۇزاق) ۋاقىت تەيىن قىلامدۇ؟ ئۇقمايمەن (25). اللە غەيىبى بىلگۈچىدۇر، ئۆزىنىڭ غەيىبىدىن ھېچبىر ئادەمنى خەۋەردار قىلمايدۇ (26). پەقەت اللە ئۆزى مەنسۇن بولغان پەيغەمبىرىگىلا (بەزى غەيىبى بىلدۈرىدۇ)، ئۇنىڭ ئالدىغا ۋە ئارقىسىغا كۆزەتچى (پەرشتە) سېلىپ قويىدۇ (27).

(بۇ اللەنىڭ) ئۇنىڭ (يەنى پەيغەمبەرنىڭ) اللەنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزگەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇشى ئۈچۈندۇر. اللە ئۇلارنىڭ سۆز-ھەرىكەتلىرىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر، ھەر شەيئىنىڭ سانىنى تولۇق ئىگەللىگۈچىدۇر» (28).

73 - سۈرە مۇززەمىل

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى كىيىمگە يۆگىنىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) (1) كېچىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىدا، يېرىمىدا ياكى يېرىمىدىنمۇ ئازراقىدا ياكى يېرىمىدىن كۆپرەكىدە ناماز ئوقۇغىنى، قۇرئاننى تەرتىل بىلەن (يەنى

دانه-دانه، ئوچۇق) ئوقۇغىن (2-4). ساڭا ھەقىقەتەن تەنتەنىلىك قۇرئاننى نازىل قىلىمىز (5). شۈبھىسىزكى، كېچىنىڭ قىيامى (يەنى كېچىدە كىشىنىڭ ئىبادەت قىلىشى ئۈچۈن ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ تۇرۇشى) ئەڭ مۇۋاپىقتۇر، (تىنچ بولغانلىقى ئۈچۈن) كېچىنىڭ قىرئىتى ئەڭ توغرا بولىدۇ (6). ھەقىقەتەن كۈندۈزى ئىش بىلەن ئالدىراش بولسەن، (شۇڭا ئىبادەتكە) كېچىسى بېرىلگىن (7). پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد ئەتكىن، (ئىبادىتىڭدا) ئۇنىڭغا تولۇق يۈزلەنگىن (8). ئۇ مەشرىقنىڭ ۋە مەغربىنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇنى ھامىي قىلىۋالغىن (يەنى ھەممە ئىشنىڭنى ئۇنىڭغا تاپشۇرغىن) (9). ئۇلارنىڭ (يەنى مەككە كۇفۇنلىرىنىڭ) (سېنى سېھىرگەر، شائىر، مەجنۇن دېگەن) سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، ئۇلارنى چىرايلىقچە تەرك ئەتكىن (10). (ئى مۇھەممەد! مېنىڭ ئايەتلىرىمنى) ئىنكار قىلغۇچى دۆلەتمەنلەرنى ماڭا قويۇۋەتكىن (يەنى ئۇلارنىڭ جازاسىنى ئۆزۈم بېرىمەن)، ئۇلارغا ئازغىنا مۆھلەت بەرگىن (11). شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا (ئۇلارغا) ئېغىر ئىشكەللەر ۋە (كۆيدۈرگۈچى) دوزاخ بار (12). (زەققۇم، زەرىدىن ئىبارەت) گالىدىن ئۆتەيدىغان تاماق ۋە قاتتىق ئازاب بار (13). ئۇ كۈندە زېمىن ۋە تاغلار قاتتىق تەۋرەيدۇ، تاغلار بىر دۆۋە تارقاق قۇمغا ئايلىنىدۇ (14). شۈبھىسىزكى، بىز پىرىئەنگە بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتكەندەك، سىلەرگە (ئەمەللىڭلارغا) گۇۋاھلىق بەرگۈچى بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق (15).

لَيْعَلَّمَا نَقْدًا بَلِغًا رَسَلَتْ رَيْبَهُمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ
وَأَخْضَى كُلَّ نَفْسٍ عَنَّا
بِئَرْسَالِنَا
يَسْمِعُ اللَّهُ الرَّخِيمِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الْمَرْيُومُ الْيَوْمَ إِلَيْنَا إِيضًا
مِنَهُ قِيلَ أَفَرَدُّ عَلَيْهِ وَرَثِلَ الْقُرْآنَ تَرْيِيلًا إِنَّا
سَمِعْنَا عَيْنُكَ قَوْلًا تَشِينَا إِنْ تَأْتِي شَأْنُ الْيَوْمِ
أَشَدُّ وَطَأً وَأَقْوَمُ قِيلًا إِنْ لَكَ فِي التَّهَارِ سَبْحًا
طَوِيلًا وَادُّرْ اسْمُ رَبِّكَ وَتَكُنْ لِلَّهِ تَبَتُّلًا
رَبِّ الشَّرْقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا
وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا وَ
ذَرْنِي وَالْمَكَذِبِينَ أُولَى الْعِمَّةِ وَمَهْلَهُمْ قِيلًا إِنْ
لَدَيْنَا لَكُلٌّ مِاجِيمًا وَطَعْنَا مَا عَصَانَا الْإِيمَانُ يَوْمَ
تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا نَاكِسَاتَا
الْأَيْكُمُ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا آلَ فِرْعَوْنَ رَسُولًا

پىرىئەن پەيغەمبەرگە (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالامغا) ئاسىيلىق قىلدى (يەنى پىرىئەن مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتماي، ئۇنى يالغانغا چىقاردى، ئى قۇرەيش جامائەسى! سىلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغاندەك، پىرىئەنمۇ مۇسالانى ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغان ئېدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قاتتىق جازالدۇق (16). (ئى قۇرەيش جامائەسى!) ئەگەر ئىمان ئېيتىمىساڭلار، (دەشتىدىن) بالىلارنىڭ بېشىنى ئاقارتىۋېتىدىغان كۈندىن قانداق ساقلىنىسىلەر (17). ئۇ كۈننىڭ (دەشتىدىن) ئاسمان يېرىلىدۇ، اللە نىڭ ۋەدىسى چوقۇم ئەمەلگە ئاشدۇ (چۈنكى اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ) (18). بۇ ئايەتلەر ھەقىقەتەن ۋەز-نەسىھەتتۇر، (بۇ ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەر-ۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن (19). (ئى

فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخَذًا وَبِيلًا ۝
فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ
شِيبًا ۝ إِنَّ السَّمَاءَ مُنفِطِرَةٌ ۝ كَان وَعْدَاهُ مَفْعُولًا ۝
هَٰذَا نَذِيرٌ لَّكَ ۖ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝
إِنْ زَكَتْكَ يَغْلُوكَ النَّاسُ ۖ إِنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلَاثِي إِلَيْلٍ وَ
يُصَفُّهُ وَثُلَاثُهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ ۖ وَاللَّهُ
يُعَذِّبُ الْإِلَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۖ عَلِمَ أَنْ لَّنْ نَّحْضُوهُ فِتَابَ
عَلَيْكُمْ فَأَقْرَرُوا مَا تَكْسِرُونَ ۖ الْقُرْآنُ عَلِيمٌ أَنْ
سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَّرْضَىٰ ۖ وَالْحُرُونَ يَصْرِفُونَ فِي الْأَرْضِ
يَكْتُمُونَ مِنَ فَضْلِ اللَّهِ ۖ وَالْحُرُونَ يُفَاتِلُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ ۖ فَأَقْرَرُوا مَا تَكْسِرُونَ ۖ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَأَتُوا الزَّكَاةَ ۖ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۖ وَالْمُقَدِّمُونَ
لِأَنْفُسِهِمْ مِّنْ خَيْرٍ يَّجِدُوا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ
وَأَعْظَمُ أَجْرًا ۖ وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّذِينَ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ
رَّحِيمٌ ۝

مۇھەممەد!) شۇبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ۋە سەن بىلەن بولغانلارنىڭ (يەنى ساھابىلەر) دىن بىر توپ ئادەمنىڭ (تەھەججۇد نامىزى ئۈچۈن) كېچىنىڭ ئۈچتىن ئىككى ھەسسىسىدە، يېرىمدا ۋە ئۈچتىن بىر ھەسسىسىدە تۇرىدىغانلىقىڭلارنى بىلىدۇ، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ (ئۇزۇنلۇقى)نى اللە ئالدىنلا بەلگىلەيدۇ، سىلەرنىڭ ئۇنى ھېسابلاپ بولالمايدىغانلىقىڭلارنى اللە بىلىدۇ، اللە سىلەرگە رەھىم قىلدى (يەنى كېچىدە تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشنىڭ پەرزلىكىنى) ئەمەلدىن قالدۇردى، تەھەججۇد نامىزىدىن سىلەرگە قولاي بولغاننى ئوقۇڭلار، اللە بىلىدۇكى، بەزىڭلار كېسەل بولۇپ قالسىلەر، بەزىلەر اللە نىڭ پەزلىنى تىلەپ (يەنى تىجارەت قىلىپ) يەر يۈزىدە سەپەر قىلىدۇ، يەنە بەزىلەر اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭدىن (يەنى تەھەججۇد نامىزىدىن) قولاي بولغاننى ئوقۇڭلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، اللە غاقەرزى ھەسەنە بېرىڭلار (يەنى اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ياخشىلىق يوللىرىغا پۇل-مال سەرپ قىلىڭلار)، ئۆزەڭلار ئۈچۈن (دۇنيادا) قايسىبىر ياخشى ئىشنى قىلىڭلار، اللە نىڭ دەرگاھىدا تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ كاتتا ساۋابقا ئېرىشىسىلەر (دۇنيا بولسا پانىيدۇر، ئاخىرەت بولسا باقىدۇر، ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ھەممىدىن ئارتۇقتۇر)، اللە دىن مەغپىرەت تىلەڭلار، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (20).

74- سۇرە مۇدەسسەر

مەككىدە نازىل بولغان، 56 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى (ۋەھىي نازىل بولغان چاغدا) كىيىمگە چۆم-
كىلىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) تۇر! (ئىنسانلارنى)
اللە نىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇر (2). پەرۋەردىگارنىڭ-
نى ئۇلۇغلا (3). كىيىمىڭنى پاك تۇت (4). ئازابىتىن
(يەنى ئازابقا قالدۇرىدىغان ئىشلاردىن) يىراق
بول (5). كۆپ ئېلىش نىيىتىدە بەرمە (يەنى بىر
كىشىگە بىرەر سوغا بەرسەڭ، ئۇنىڭدىن بەرگەن
نەرسەڭدىن كۆپرەك نەرسە ئېلىشنى تەمە قىلما) (6)،
پەرۋەردىگارنىڭ (رازىلىقى) ئۈچۈن (قەۋمىڭدىن

يەتكەن ئەزىيەتكە) سەۋر قىل (7). سۈر چېلىنغان ۋاقىت — ئۇ كۈن قىيىن كۈندۇر (8-9). كاپىرلارغا
ئاسان ئەمەستۇر (10). (ئى مۇھەممەد!) مەن تەنھا ياراتقان كىشىنى (يەنى ۋەلىد ئىبنى مۇغەرەنى)
ماڭا قويۇۋەت (11). ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال بەردىم (12). ئۇنىڭغا كۆز ئالدىدا تۇرىدىغان ئوغۇللارنى
بەردىم (13). ئۇنىڭ ئابرويىنى ئۆستۈردۈم (14). ئاندىن ئۇ يەنە كۆپ بېرىشىمنى تەمە
قىلىدۇ (15). ياق (يەنى ئۇنىڭ خالىغىنى بولمايدۇ)، چۈنكى ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە قارشى
چىقتى (16). ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابىمنى تېتىتىمەن (17). ئۇ (پەيغەمبەر ۋە قۇرئان ھەققىدە)
ئويلىنىدى، (قۇرئان توغرىلۇق نېمە دېيىشنى ۋە قانداق بوھتان قىلىشنى) پىلانلىدى (18).
لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى (19). يەنە لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى (20).
ئاندىن ئۇ قارىدى (21)، ئاندىن قوشۇمىسىنى تۇردى ۋە چىرايىنى پۇرۇشتۇردى (22)، ئاندىن
(ئىماندىن) يۈز ئۇرۇدى (پەيغەمبەرگە ئەگىشىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتتى (23)، «بۇ
(كالا مۇالەئەمەس) پەقەت ئۆگىنىلگەن سېمىدۇر، بۇ پەقەت ئىنسان سۆزىدۇر» دېدى (24-25). ئۇنى
مەن سەقەرگە (يەنى دوزاخقا) سالدىم (26). سەقەرنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (27) ئۇ
ھېچ نەرسىنى قالدۇرمايدۇ، قويمايدۇ (بەلكى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ) (28). ئۇ (چوڭلۇقىدىن) ئىنسانلارنىڭ
(كۆزلىرىگە يىراق مۇساپىلەردىن) كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ (29). ئۇنىڭغا 19 پەرىشتە مۇئەككەلدۇر (30).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ كَبِيرٌ وَيَتَذَكَّرُ
فَقَطِّرْ وَالْجُزْ قَاهُجِرْ وَلَا تَمْنُنْ تَسْكَتِرْ وَ
لِرَبِّكَ فَاصِرٌ فَإِذَا نَقَرْنَا فِي الْمَقَابِرِ فَاذْكُرْ يَوْمَئِذٍ
يَوْمَ عَسِيرٍ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ذُرِّي وَسْ
خَلَقْتُ وَجِيدًا لَوَجَعْتُ لَهُ مَا لَمْ يَمْدُدْ وَأَبْنَيْنِ
شُهُودًا وَمَهْدًا لَهُ تَهْنِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ
أَرِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِأَيَّتِنَا عَيْنِدًا سَارِيعًا
صُعُودًا إِنَّهُ فَكَرَ وَقَدَّرَ فَقَتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ
فُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ
ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسْمُوعُ
يُؤْثَرُ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ سَاطِئِيهِ
سَقَرٌ وَمَا آدُرُكَ مَا سَقَرٌ لَا تُنَبِّئُ وَ
لَا تَذَكَّرُ لَوْ أَلَحَّ الْبَشَرُ عَلَيْهَا سَاعَةً عَسَرُ

ئۇ ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن قانچە ئۆزۈم ئېيتقان
تەقدىردىمۇ (ئۆزۈمنى قوبۇل قىلىنمايدۇ) (15). ساڭا
جىبرىئىل ئارقىلىق ۋەھى نازىل بولۇۋاتقاندا، ئۇنى
ئېسىڭغا ئېلىۋېلىش ئۈچۈن ئالدىراپ تىلىڭنى
مىدىرلاتما (16). ئۇنى توپلاش ۋە ئوقۇپ بېرىش
بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر (17). ساڭا ئۇنى ئوقۇپ
بەرگىنىمىزدە (يەنى جىبرىئىل ساڭا ئوقۇپ بەرگەندە-
دە)، ئۇنىڭ ئوقۇشىغا ئەگەشكىن (18). ئاندىن ئۇنى
چۈشەندۈرۈپ بېرىش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر (19).
(ئى مۇشرىكلار جامائەسى!) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش
سەلەر گۇمان قىلغاندەك يوق ئىش ئەمەس)، بەلكى
سەلەر بۇ دۇنيانى دوست تۇتسىلەر (20). ئاخىرەتكە
كۆڭۈل بۆلەيسىلەر (21). بۇ كۈندە، (سانادەتمەنلەر-

وَلَا تُقِي مَعَادِيرَهُ ۖ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَجْعَلَ
بِهِ ۖ إِنَّ عَلَيْكَ جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ۖ فَإِذَا قَرَأَهُ فَابْتَغِ
قُرْآنَهُ ۖ فَمَا كَانَ عَلَيْكَ مِنْهُ نَصِيبٌ ۖ وَإِنِ اسْتَفْزَعَكَ
الْعَاجِلَةُ ۖ فَتَذَرُوهَا ۖ وَالْآخِرَةُ ۖ وَجُودَ يَوْمٍ مِّنْ تَأْخِرَةٍ ۖ
إِلَىٰ رَبِّهَا تَأْخِرَةٌ ۖ وَوُجُوهٌ يُّوْمٍ مِّنْ يَّأْسِرَةٍ ۖ تَنْظُرُ
أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاتِرَةٌ ۖ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ النَّحْلَ ۖ
وَقِيلَ مِّن رَّأْيِ ۖ وَظَنَ أَنَّهُ الْغَوَايِ ۖ وَاللَّغْوِ
السَّائِ ۖ بِالسَّائِ ۖ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَئِ ۖ
فَلَا صَدَقَ وَلَا ضَلَّ ۖ وَلَئِن كُذِّبَ ۖ وَكُلَىٰ ۖ
لَهُ ذَهَبٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَمْكُنَ ۖ أَوَلَيْكَ قَاوِلِي ۖ
لَهُ أَوَلَىٰ لَكَ قَاوِلِي ۖ أَلَيْسَ الْإِنْسَانُ أَفْ
يُتْرَكَ سُدًى ۖ أَلَمْ يَكُنْ لَّظَفَةٌ مِّن مَّرْمِيٍّ ۖ يُمَتَّى ۖ
لَهُ كَانَ عِلْفَةً ۖ فَخَلَعَ سُدًى ۖ فَجَعَلَ مِثْلَهُ ۖ وَجَبْنَ
الذِّكْرَ وَالْأُنثَىٰ ۖ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِعَدِيدٍ ۖ عَلَىٰ أَن
يُخْرِجَ الْمَوْتَىٰ ۖ

نىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ (22). (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ (23). بۇ كۈندە، نۇرغۇن
يۈزلەر تۇتۇق بولىدۇ (24). ئۆزلىرىنىڭ چوڭ مۈشكۈللۈكىگە دۇچار بولىدىغانلىقىغا ئۇلار جەزمەن
ئىشىنىدۇ (25). راستلا جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، «(بۇ كېسەلگە) كىم ئىلاج قىلالايدۇ» دېيىلە-
دۇ (26-27). (سەكراتتا ياتقان ئادەم) بۇنىڭ (دۇنيادىن) ئايرىلىش ئىكەنلىكىنى جەزمەن بىلىدۇ (28).
(سەكراتنىڭ قاتتىقلىقىدىن) پاچاق پاچاققا كىرىشىپ كېتىدۇ (29). بۇ كۈندە ھەيدەپ بېرىلىدىغان
جاي پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدۇر (30). (كاپىر قۇرئانغا) ئىشەنمىدى، ناماز ئوقۇمىدى (31).
لېكىن ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى ۋە (ئىماندىن) يۈز ئۇرۇدى (32). ئاندىن كېرىلىگەن ھالدا
ئۆيىگە قايتتى (33). ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! (34) يەنە ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا!
ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! (35) ئىنسان ئۆزىنى بىكار قويۇپ بېرىلىدۇ (يەنى شەرىئەت ئىشلىرىغا تەكلىپ
قىلىنماي، مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن ھايۋانغا ئوخشاش) دەپ ئويلىمىدۇ؟ (36) ئۇ (بەچچىدانلارغا)
تۆكىلىدىغان (ئاجىز مەنى) ئەمەسمىدى؟ (37) ئاندىن ئۇ لەختە قان بولىدى، ئاندىن
اللە ئۇنى چىرايلىق شەكىلدە ياراتتى (38). ئۇ مەندىن ئەر-ئايال (ئىككى تىپىنى) ياراتتى (39).
ئۇ (يەنى يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى قىلغان اللە) ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ (40)

76- سۈرە ئىنسان

مەنىدە نازىل بولغان، 31 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئىنسان (ئاننىڭ قورسىقىدا) بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزدى، ئۇ (ئەرزىمىگە ئىلگىرىن) تىلغا ئېلىندىغان نەرسە بولمىدى (1). شۈبھىسىزكى، بىز ئىنساننى ئارىلاشما مەنى (يەنى ئەر بىلەن ئايال-نىڭ مەنىسى)دىن ياراتتۇق، ئۇنى بىز (شەرىئەت تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بىز (ئۇنى نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن، كائىناتىنى ياراتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دالالەت قىلدىغان دەلىللەرنى كۆرسۈن دەپ) ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان قىلىپ ياراتتۇق (2). شۈبھىسىزكى،

ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتش بىلەن ياخشى-يامان) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ (اللەنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ) كۈفرىلىق قىلغۇچىدۇر (3). شۈبھىسىزكى، بىز كاپىرلارغا (پۇتلىرىغا سېلىنىدىغان) زەنجىرلەرنى، (بويۇنلىرىغا سېلىنىدىغان) تاقاقلارنى ۋە يېنىپ تۇرغان دوزاخنى تەييارلىدۇق (4). ھەقىقەتەن ياخشىلار كافۇر ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جامىلاردىن ئىچىدۇ (5). (ئۇ كافۇر جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن (ئېتىلىپ چىققان بولۇپ)، ئۇنىڭدىن اللە نىڭ (ياخشى) بەندىلىرى ئىچىدۇ، ئۇ بۇلاقنى ئۇلار (خالغان جايلىرىغا) ئېقىتىپ بارالايدۇ (6). ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم ئىچىپ ئالغان ئىشنى ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقۇدۇ (7). ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسرگە تائام بېرىدۇ (8). (ئۇلار ئېيتىدۇ) «سەلەرگە بىز اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام بېرىمىز، سەلەردىن (بۇنىڭ بەدەلىمگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۈر تەلەپ قىلمايمىز» (9). شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگار بىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز» (10). اللە ئۇلارنى شۇ كۈننىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ، ئۇلارنىڭ (يۈزلىرىگە) نۇر، (دىللىرىغا) خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ (11). ئۇلارنىڭ سەۋر-تاقەتلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جەننەت بىلەن ۋە (ئۇ يەردىكى) يىمەك (لىباسلار) بىلەن مۇكاپاتلايدۇ (12). ئۇلار جەننەتتە تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتتە قاتتىق ئىسسىقلىق، قاتتىق سوغۇقلىق كۆرىمىدۇ (13). جەننەتتىكى (دەرەخلىرىنىڭ) سايلىملىرى ئۇلارغا يېقىندۇر، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىنى ئۈزۈش ئۇلارغا ئاسان قىلىنىدۇ (14).

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ تَوَارِيهَا
قَوَارِيرًا مِنْ فِضَّةٍ قَدَرُهَا أَصْدِيرًا ۖ وَيُقُونَ فِيهَا كُتُبًا
كَانَ رِجَالُهَا زُجْجِيلًا ۖ عَيْنَايَاهَا سُلَيْمٌ سَلِيلٌ ۖ وَيُفُونَ
عَلَيْهِمْ وَلَدَانِ مُخَلَّدُونَ ۖ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا
مُنْتَوِرًا ۖ وَإِذَا رَأَيْتَ كُورَ أَيْتٍ نَعِيمًا وَمُلُكًا كَافِرًا ۖ
عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَاسْتَبْرَقٌ وَحُلَاهُ اسَاوِرٌ
مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ۖ إِنَّ هَذَا كَانَ
لَكُمْ جَزَاءً ۖ وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ۖ إِنَّا نَحْنُ رُؤُوسُكَ عَلَى
الْقُرْآنِ تَنْزِيلًا ۖ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَلْمِزْ مِنْهُمَ شَيْئًا
أَوْ تَقْفُورًا ۖ وَإِذَا كُنَّا اسْمُكَ لَكَ لَبْرَةٌ ۖ وَأَصِيلًا ۖ وَمِنَ الْيَتِيمِ
فَاصْبِرْ لَهُ وَصَبْحَةً أَتِيلاً طَوِيلًا ۖ إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ
الْعَالِيَةَ وَيَكْذِبُونَ ۖ وَرَاءَهُمْ بَوْمٌ ثَمِيلًا ۖ عَنَّا خُلُفَتُهُمْ
وَشَدَدُ نَاسِرَتِهِمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَكَرْنَا أَمَّا لَهُمْ تَبِيلًا ۖ
إِنْ هَؤُلَاءِ يَكْفُرُونَ ۖ إِنَّمَا إِلَهُ الْإِنسَانِ اللَّهُ ۖ كَانَ عَلَيْهَا حُكْمًا
كُتُبًا ۖ وَنُزُلًا ۖ وَإِنَّمَا إِلَهُ الْإِنسَانِ اللَّهُ ۖ كَانَ عَلَيْهَا حُكْمًا

ئۇلارغا (تاماق قاچىلانغان) كۈمۈش تەخسىلەر،
(مەي تولدۇرۇلغان) كۈمۈشتىن ياسالغان (ششەدەك
سۈزۈك) جاملار ئايلىندۇرۇپ سۈنۈلۈپ تۇرسۇ،
(ساقىيلار، ئۇلارنىڭ ئېھتىياجغا قاراپ) لايىق ئۇل-
چەيدۇ (يەنى ئىچكۈچىلەرنىڭ ئېھتىياجىدىن ئېشىپمۇ
قالمايدۇ، كېمىمۇ قالمايدۇ) (15-16). ئۇلار يەنە
جەننەتتە زەنجىبىل ئارسلاشتۇرۇلغان جام بىلەن
(يەنى جامدىكى مەي بىلەن) سۇغىرىلىدۇ (17). جەن-
نەتتە سەلسەبىل دەپ ئاتىلىدىغان بىر بۇلاقىمۇ
بار (18). قېرىماي ھەمىشە ياش تۇرىدىغان غىلمانلار
نۆۋەت بىلەن ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ تۇرسۇ،
ئۇلارنى كۆرگەن چېغىدا (ئۇلارنىڭ گۈزەللىكى،
سۈزۈكلۈكى ۋە نۇرلۇقلۇقىغا قاراپ) ئۇلارنى تېرى-
لىپ كەتكەن مەرۋايىتىسكىن دەپ قالسىن (19).
قاچانكى سەن قارايدىغان بولساڭ، بۇ يەردە (تە-
ۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان) نېمەتلەرنى ۋە كاتتا

پادىشاھلىقنى كۆرسەن (20). ئۇلارنىڭ ئۈچىسىدا يۇپقا يىپەك ۋە قېلىن يىپەكنىن (تەييارلانغان)
يېشىل كىيىملەر بولىدۇ، (ئۇلار) كۈمۈش ئۈزۈكلەرنى تاقايدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى پاك شاراب
بىلەن سۇغىرىدۇ (21). شۈبھىسىزكى، بۇ سىلەرگە بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر، سىلەرنىڭ مېھنىتىڭلار قوبۇل
بولدى (22). (ئى مۇھەممەد!) ھەقىقەتەن بىز ساڭا قۇرئاننى بۆلۈپ-بۆلۈپ نازىل قىلدۇق (23).
سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكۈمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ھېچبىر گۇناھكارغا
ياكى كۈفرىلىق قىلغۇچىغا بويسۇنمىغىن (24). ئەتىگەن-ئاخشايدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد
قىلغىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭغا كۆپ تائەت-ئىبادەت قىلغىن) (25). كېچىنىڭ
ئاز قىسمىدا ئۇنىڭغا سەجدە قىل، كۆپ قىسمىدا ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيت (26). شۈبھىسىزكى،
بۇلار (يەنى مۇشرىكلار) دۇنيانى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق بىلىدۇ، كەلگۈسىدىكى قىيىن بىر
كۈنىگە (يەنى قىيامەتكە) سەل قارايدۇ (27). بىز ئۇلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ بەدىنىنى
مەزمۇت قىلدۇق، ئەگەر بىز خالىساق، (ئۇلارنى ھالاك قىلىپ) ئورنىغا ئۇلارغا ئوخشاش
باشقا ئادەملەرنى دەستىيەتتۇق (28). شۈبھىسىزكى، بۇ (ئايەتلەر) ۋەز-نەسىھەتتۇر (بۇ
ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەرۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن (29).
پەقەت اللە خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش اللەنىڭ خاھىشىغا
باغلىقتۇر). اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (30).

اللہ خالىغان ئادەمنى رەھىمىتىنىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، اللہ زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى (31).

77- سۈرە مۇرسەلات

مەككىدە نازىل بولغان، 50 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئارقىمۇئارقا چىققۇچى (لەرزىن) شاماللار

بىلەن قەسەمكى (1)، قاتتىق چىققۇچى بورانلار

بىلەن قەسەمكى (2)، (بۆلۈتلەرنى اللە خالىغان

تەرەپلەرگە) تارقانقۇچى شاماللار بىلەن قەسەمكى (3)،

(ھەق بىلەن باتىلىنىڭ، ھارام بىلەن ھالالىنىڭ)

ئارىسىنى ئايرىغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن

قەسەمكى (4)، (بەندىلەرگە) ئۆزۈرە (قالدۇرماسلىق) ياكى (اللە نىڭ ئازابىدىن)

ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھىينى (پەيغەمبەرلەرگە) ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن

قەسەمكى (5-6)، (ئى مەككە كۇففارلىرى!) سىلەر ئاگاھلاندۇرۇلغان ئىش (يەنى قىيامەت،

ھېساب ۋە جازا) چوقۇم مەيدانغا كەلگۈچىدۇر (7). يۇلتۇزلارنىڭ (نۇرى) ئۆچۈرۈلگەن

چاغدا (8)، ئاسمان يېرىلغان چاغدا (9)، تاغلار تىتىلىپ (شامالدا ئۇچۇپ يۈرگەن زەررىلەردەك)

ئۇچۇپ يۈرگەن چاغدا (10)، پەيغەمبەرلەرگە (ئۇلار بىلەن ئۈمىتلىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرد-

لىشقا) ۋاقىت بەلگىلەنگەن چاغدا (ۋەدە قىلىنغان قىيامەت مەيدانغا كېلىدۇ) (11). (پەيغەمبەرلەر-

نىڭ قەۋملىرىگە ئائىت ئىشلار) قايسى بۈيۈك كۈنگە كېچىكتۈرۈلدى؟ (12) خالايقىنىڭ ئارىسىدا

ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈن ئۈچۈن (تەخىر قىلىندى) (13). ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈننىڭ نېمى-

لىكىنى (يەنى ئۇنىڭ دەھشىتىنى) قانداق بىلەلەيسەن؟ (14) بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇ-

چىلارغا ۋاي! (15) (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) ئىلگىرىكىلەرنى ھالاك قىلىم-

دۇقمۇ؟ (16) ئاندىن ئۇلارغا ئەگەشتۈرۈپ كېيىنكىلەرنى ھالاك قىلدۇق (17). گۇناھكارلارنى

مۇشۇنداق قىلىمىز (يەنى جازالايمىز) (18). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (19)

سىلەرنى بىز ئاجىز مەنىدىن ياراتمىدۇقمۇ؟ (20) ئۇنى بىز مەلۇم ۋاقىتقىچە (يەنى تۇغۇلغۇچە)

پۇختا ئارامگاھ (يەنى بەچچىدان) دا قىلدۇق (21-22). بىز (ئۇنى ئابىمەندىن يارىتىشقا) قادىر

بولدۇق، بىز (ئۇنى ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە يارىتىشقا) نېمىدېگەن ياخشى قادىر بولغۇچىمىز! (23)

بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (24) زېمىننى بىز ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان قىلىمىدۇقمۇ؟ (26)

(يەنى) تىرىكلەرنى ۋە ئۆلۈكلەرنى (ئۆز ئىچىگە ئالدىغان قىلىمىدۇقمۇ؟) (26). بىز زېمىنىغا ئېگىز تاغلارنى ئورناتتۇق، سىلەرنى تاتلىق سۇ بىلەن سۇغاردۇق (27). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (28) (ئۇلارغا دوزاخ مۇئەككەللە-رى) «سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) ئىنكار قىلغان (دوزاخ) ئازابىغا بېرىڭلار، ئۈچ شاخلق سايىگە بېرىڭلار» (دەيدۇ) (29-30). ئۇ سايە (جەھەننەم-نىڭ تۈتۈنى بولۇپ كىشىنى) سەگىدەتمەيدۇ، (جەھەننەمنىڭ) يالقۇنىنىمۇ توسمايدۇ (31). ئۇ يال-قۇن قەسىردەك (چوڭ) ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ (32). ئۇ ئۇچقۇنلار قارا-سېرىق تۈگىلەرگە ئوخشايدۇ (33). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (34) بۇ كۈندە ئۇلار سۆز قىلالمايدۇ (35). ئۇلارنىڭ

أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا ۖ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِي شَيْخِي ۖ وَ
أَسْقَيْنُكُمْ مَاءً قُرًّاءً ۖ وَيَوْمَئِذٍ يَلْمُكَ الَّذِينَ
إِنْطَلَقُوا إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ عَلَيْهِمْ تَلْذِثُونَ ۖ إِنْطَلَقُوا إِلَىٰ ظِلٍّ
فِي يَوْمٍ ذِكْرٍ لِّلشَّعْبِ ۖ لَا ظِلِّيلَ وَلَا يُغْنِي مِنَ الْكَلْبِ ۖ
إِنَّمَا تُرَىٰ بِشَرِّكَ الْقَصْرِ ۖ كَأَنَّهُ جِدْتُمُ صُغُرًا ۖ وَيَوْمَئِذٍ
يَلْمُكَ الَّذِينَ كَانُوا يَلْبِسُونَ ۖ هَذَا يَوْمُ لَا يَنْطَفِعُونَ ۖ وَلَا
يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْبُدُونَ ۖ وَيَوْمَئِذٍ يَلْمُكَ الَّذِينَ كَانُوا
هَذَا يَوْمُ الْقَصْرِ ۖ جَعَلْتُمْ وَالْأَوْلَادِينَ ۖ إِنَّ كَانَ لَكُمْ
كَيْدٌ يُكِيدُونَ ۖ وَيَوْمَئِذٍ يَلْمُكَ الَّذِينَ كَانُوا
الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّيلَ وَيَوْمَئِذٍ يَلْمُكُمْ مِمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۖ
كُلُّوْا وَاشْرَبُوا هَيْثُ كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۖ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ
نَجْوَىٰ الْمَحْشَرِينَ ۖ وَيَوْمَئِذٍ يَلْمُكَ الَّذِينَ كَانُوا
وَسَمِعُوا قِيلَ لَكُمْ مُّجْرِبُونَ ۖ وَيَوْمَئِذٍ يَلْمُكُمْ
لِلَّذِينَ كَانُوا يَلْبِسُونَ ۖ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اذْكُرُوا الَّذِي كُنْتُمْ
يَوْمَئِذٍ يَلْمُكُمْ لَكُمْ ۖ قِيَامِي حَيْثُ بَعْدَ الْيَوْمِ ۖ

ئۆزى ئېيتىشىغا ئىزنى بېرىلمەيدۇ (36). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (37) بۇ (خالايمىقىڭ ئارىسىدا) ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈندۇر، (ئۇ كۈندە) سىلەرنى ۋە ئاۋالقىلارنى (يەنى ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرنى) (ئاراڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) يىغىمىز (38). ئەگەر (ئازابتىن قۇتۇلۇشقا) بىرەر چارەڭلار بولسا، چارە قىلىپ بېقىڭلار (39). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (40) شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار سايىلەردىن، بۇلاقلىرىدىن ۋە كۆڭلى تارتقان مېۋىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ (41-42). (ئۇلارغا) «دۇنيادا قىلغان (ياخشى) ئەمەل-لىرىڭلار ئۈچۈن خۇشال-خۇرام يەڭلار ۋە ئىچىڭلار» (دېيىلىدۇ) (43). شۈبھىسىزكى، بىز ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (44). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (45) (كۇفۇقلارغا) «(دۇنيانىڭ لەززەتلىرىدىن) ۋاقىتلىق يەڭلار ۋە بەھرىمەن بولۇڭلار، شۈبھىسىزكى، سىلەر گۇناھكارسىلەر» (دېيىلىدۇ) (46). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچى-لارغا ۋاي! (47) ئۇلارغا: «رۇكۇ قىلىڭلار» دېيىلسە، ئۇلار رۇكۇ قىلمايدۇ (48). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (49) ئۇلار (شانلىق دەلىللەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، پاساھەت-بالاغەتتە ئەڭ يۇقىرى بولغان بۇ قۇرئانغا ئىشەنمىسە) باشقا قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ (50).

(ئوتۇزىنچى پارە)

78 - سۈرە نەبە

مەككىدە نازىل بولغان، 40 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(مۇشرىكلار ئۆزئارا نېمە توغرىلۇق) سورىشىدۇ؟ (1) ئۇلار چوڭ بىر خەۋەر (يەنى قىيامەت توغرىلۇق) سورىشىدۇ (2). ئۇلار شۇ (يەنى قىيامەت) توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشقۇچىلاردۇر (3). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى قىيامەت ئۇلارنىڭ ئويلىغىنىدەك يالغان ئەمەس)، ئۇلار (ھەقىقىي ئەھۋالنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (4). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (بېشىغا كەلگەن ئازابىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (5).

(زېمىننىڭ ئۈستىدە مۇقىملىشىشچىلار ۋە كەڭ تۈزلەڭلىكلەرگە زىرائەت تېرىپ پايدىلىنىشچىلار ئۈچۈن) زېمىننى بىسات قىلىدۇقمۇ؟ (6) (زېمىننىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى قوزۇق قىلىدۇقمۇ؟ (7) سىلەرنى ئەر-ئايال قىلىپ ياراتتۇق (8). ئۇيغۇنى سىلەرنىڭ (بەدىنىڭلار ئۈچۈن) راھەت قىلدۇق (9). كېسچىنى لېباس قىلدۇق (10). كۈندۈزنى (سىلەر) تىرىكچىلىك قىلىدىغان (ۋاقىت) قىلدۇق (11). ئۈستۈڭلاردا مۇستەھكەم يەتتە ئاسماننى بىنا قىلدۇق (12). (سىلەر ئۈچۈن) يېنىپ تۇرغان چىراقنى (يەنى كۈننى) ياراتتۇق (13). ئاشلىقلارنى، ئوت-چۆپلەرنى، دەرەخلىرى قۇيۇق باغچىلارنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن بۇلۇتلاردىن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردۇق (14-16). قىيامەت كۈنى ھەقىقەتەن (مۇكاپاتلاش ۋە جازالاش) ۋاقتىدۇر (17). ئۇ كۈنى سۇر چېلىنىدۇ، سىلەر توپ-توپ بولۇپ كېلىسىلەر (18). ئاسمان ئېچىلىپ نۇرغۇن ئىشىكلەر پەيدا بولىدۇ (19). تاغلار ھەرىكەتلەندۈرۈلۈپ سەرابتەك بولۇپ قالىدۇ (يەنى تاغلار تۈزۈپ يىسراقتىن قارىغۇچىغا سۈدەك تۈيۈلىدۇ) (20). جەھەننەم ھەقىقەتەن (كۇففارلارنى) كۈتۈپ تۇرىدۇ (21). جەھەننەم، شۈبھىسىزكى، گۇناھكارلارنىڭ جايىدۇر (22). ئۇلار جەھەننەمدە ئۇزاق مۇددەت قالىدۇ (23). ئۇلار جەھەننەمدە (جەھەننەمنىڭ ھارارىتىنى يېنىكلىتىدىغان) بىرەر سۆرۈنلۈككە ۋە (تەشئالىقنى قاندۇر-رىدىغان) بىرەر ئىچىملىككە ئېرىشەلمەيدۇ (24). ئۇلارنىڭ ئېرىشىدىغىنى پەقەت يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ ۋە يىرىڭدىنلا ئىبارەت بولىدۇ (25). بۇ (ئۇلارغا بېرىلىدىغان) مۇۋاپىق جازادۇر (26). چۈنكى ئۇلار (قىلمىشلىرىدىن) ھېساب ئېلىنىشتىن قورقمايتتى (27)

ھەمدە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى قاتتىق ئىنكار قىلاتتى (28). ھەر نەرسىنى تولۇق خاتىرىلەپ قويىمىز (29). (ئۇلارغا ئېيتىمىزكى) «تېتىڭلار! سىلەرگە پەقەت ئازابىنىلا زىيادە قىلىمىز» (30). شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار نېمەتكە ئېرىشىدۇ (31). (ئۇ نېمەت) باغلار، ئۆزۈملەردۇر (32). تەڭشۈش قىزلاردۇر (33). (شاراب بىلەن) تولدۇرۇلغان جاملاردۇر (34). ئۇلار جەننەتتە يالغان سۆز، بەھۇدە سۆز ئاڭلىمايدۇ (35). (ئەنە شۇلار) پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ بەرگەن مۇكاپاتى، يېتەرلىك ئاتاسىدۇر (36). ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر. (ئۇ كۈندە ھېچ كىشى) ئۇنىڭغا سۆز قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ (37). جىبرىئىل ۋە پەرىشتىلەر سەپ بولۇپ تۇرۇپ كېتىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە)، ئۇلار (نىڭ ئارىسىدا) مېھرىبان

وَكُنْ بُولَايَا يَتَبَاكَّدَا ۝ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ۝
فَذَاوُوا فَمَنْ يَرْيَا كُمْ الْأَعْدَاءُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَعَاذَ
حَدِّ الْوَيْلِ وَأَعَادَابًا ۝ وَكَوَالِيبَ أُتْرَابًا ۝ وَكَاسًا مُدْمَقًا ۝
لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِدًّا ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ عَظَّمْنَا
حَسَابًا يَا رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ
لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ۝ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ
صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ۝
ذَلِكَ الْيَوْمَ الْحَقُّ ۝ مَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا يَآبَا ۝ إِنَّكَ
أَنْتَ اللَّهُمَّ عَذَابُ قَرِيبًا ۝ يَوْمَ يُنْفَخُ الرُّوحُ مَا قَدَّمَتْ يَدُهَا
وَيَقُولُ الْكَافِرُ لَيْسَ بِي شَيْءٌ ۝ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ
سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَاللَّحْمِلُ عَرَقًا ۝ وَاللَّيْلُ طَبَقٌ لِّلنَّجْمِ ۝ وَالشَّجَرُ سَبْغًا ۝
فَالشَّيْءُ سَبْقًا ۝ قَالَمُ يَدْرِي أَمْرًا ۝ يَوْمَ تَرْجُفُ
الرَّائِحَةُ ۝ تَلْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ۝ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِعَةٌ ۝

اللەنىڭ ئۆزىگە ئېرىشكەن ۋە توغرا سۆزنى قىلغانلاردىن باشقا ھېچ ئەھدەنىڭ سۆز قىلىشقا بولمايدۇ (38). ئەنە شۇ چوقۇم بولىدىغان كۈندۇر. كىمكى (ئىمان بىلەن، ياخشى ئەمەل بىلەن) پەرۋەردىگارىغا قايتىدىغان يولنى تۇتۇشنى خالىسا (تۇتسۇن) (39). بىز سىلەرنى ھەقىقەتەن (يۈز بېرىشى) يېقىن ئازابىتىن (يەنى ئاخىرەت ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇردۇق، ئۇ كۈندە كىشى ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنى كۆرىدۇ. كاپىر: «كاشكى مەن تۇپراق بولۇپ كەتكەن بولسامچۇ!» دېدۇ (40).

79-سۈرە نازىئات

مەككىدە نازىل بولغان، 46 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. (كۇففارلارنىڭ جانلىرىنى) قاتتىق تارتىپ ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (1)، (مۆمىنلەر) (كۇففارلارنىڭ جانلىرىنى) سىلىق ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (2)، (اللەنىڭ ئەمرىنى ئاس-ماندىن) تېز ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (3)، (مۆمىنلەرنىڭ جانلىرىنى ئېلىپ جەننەتكە) ئىلگىرىلىگۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (4)، (اللەنىڭ ئەمرى بىلەن) كائىناتنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى، (سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلسىلەر، سىلەردىن چوقۇم ھېساب ئېلىنىدۇ) (5). بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دە زېمىن (ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر قوشۇلۇپ) تەۋرەيدۇ (6). ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا ئاسمان (ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر قوشۇلۇپ) تەۋرەيدۇ (7). بۇ كۈندە دىللارنى (يەنى كۇففارلارنىڭ دىللىرىنى) قورقۇنچ باسىدۇ (8).

شۇ (دىللارنىڭ ئىنگىلىزىنىڭ) كۆزلىرى (قورقۇنچ-
تىن) تىكىلىپ قارىيالىمايدۇ (9). ئۇلار ئېيتىدۇ:
«راستلا بىز ئاۋالقى ھالىمىزغا قايتۇرۇلامدۇق؟
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلمەمدۇق؟)» (10) ئۇ
بىزنىڭ چىرىگەن سۆڭەك بولۇپ قالغان ۋاقىتىمىز
ئەمەسمۇ؟» (11) ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق بولىدىغان
بولسا، بۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) زىيان-
لىق قايتىشتۇر (يەنى بىز ئۆلگەندىن كېيىن تىرىل-
مىغان بولساق، دوزاخ ئەھلى بولغانلىقىمىز ئۈچۈن
زىيان تارتقۇچىلارمىز)» (12). بىر سەيھە (يەنى
ئىسرائىلنىڭ سۇر چېلىشى) بىلەنلا ئۇلار (يەنى
جىمى خالايق) (يەر ئاستىدىن) زېمىننىڭ ئۈستىگە
چىقىپ قالىدۇ (13-14). ساڭا مۇسانىڭ خەۋىرى
كەلدىمۇ؟ (15) ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى پەرۋەردىگارى
تۇۋا ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا (مۇنداق دەپ)
چاقىردى: (16) «سەن پىرئەۋننىڭ قېشىغا بارغىن،
ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى (17). ئۇنىڭغا:

أَبْصَا حَاشِيَهُ ۖ يَقُولُونَ إِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ۖ
وَإِذَا نَاغَا عِظَامُنَا فُجِرَتْ ۖ قَالُوا إِلَيْكَ إِذَا كُنَّا خَاسِرَةً ۖ
فَأَمَّا هِيَ حَبْرَةٌ وَاحِدَةٌ ۖ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ۖ هَلْ أَنتَ أَتَنَكْ
حَدِيثُ مُوسَى ۖ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ يَا لَوِادِ الْمَقْدَسِ طُوبَى ۖ
إِذْ هَبَّ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ۖ فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ
تَزُولَ ۖ وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْضَى ۖ قَارِئُ الْآيَةِ
الْكُبْرَى ۖ فَكَذَّبَ وَعَصَى ۖ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى ۖ فَخَشِرَ
فَنَادَى ۖ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ۖ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ
الْآخِرَةِ ۖ وَالْأُولَى ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَشَاءُ ۖ ءَأَنْتُمْ
أَشَدَّ حَقْلًا أَرَأَيْتُمْ إِنَّمَا يَدُومُ رَعْرَعَتُكُمْ فَتُؤَبِّهًا ۖ وَ
أَغْطَشَ لَيْكُمَا ۖ وَأَخْرَجَ حُجُبَهَا فَأَوَّلَ الْأَرْضِ بَعْدَ ذَلِكَ
دَحْهَا ۖ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْغَهَا ۖ وَأَوَّجَحَالَ أَرْضَهَا ۖ
مِمَّا عَاكَمُوا لَوَاكِمَكُمْ ۖ وَإِذَا جَاءَتْ الظَّامَةُ الْكُبْرَى ۖ
يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ۖ وَبُورِدَتِ الْجَحِيمُ
لِمَن يَرَى ۖ قَالُوا مَنْ طَغَى ۖ وَأَنَّا الْحَيَوَةُ الدُّنْيَا ۖ

(كۇفرىدىن ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى خالامىن (18). سېنى پەرۋەردىگارىمنى تونۇشقا يېتەك-
لىشىمنى خالامىن؟ (ئۇنى تونۇساڭ پەرۋەردىگارىڭدىن) قورقسەن-دە، (ياخشى ئەمەللەرنى
قىلىسەن) دېگىن» (19). مۇسا پىرئەۋنگە چوڭ مۆجىزىنى كۆرسەتتى (20). پىرئەۋن (اللەنىڭ
پەيغەمبىرى مۇسانى) ئىنكار قىلدى ۋە (اللەنىڭ ئەمرىگە) ئاسىيلىق قىلدى (21). ئاندىن پىرئەۋن
(مۇسادىن) يۈز ئۆرۈپ (ھىيلە-مىكر ئىشلىتىشكە) كىرىشتى (22). (ئۇ سېھىرگەرلەرنى، ئەسكەرلەرنى،
تەۋەلىرىنى) توپلىدى ھەم ئىدا قىلىپ (23) دېدى: «مەن سىلەرنىڭ بۈيۈك پەرۋەردىگارىڭلار
بولمىن» (24). اللە ئۇنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئازابى بىلەن جازالىدى (25). شەك-شۈبھىسىزكى،
اللەدىن قورقىدىغانلار بۇنىڭدىن ئىبرەت ئالىدۇ (26). سىلەرنى يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ ياكى ئاسماننى
يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ اللە ئاسماننى ياراتتى (27). ئۇنىڭ ئېگىزلىكىنى يۈكسەك قىلدى ۋە كەم-
كۈتسىز قىلدى (28). ئۇنىڭ كېچىسىنى قاپقاراڭغۇ، كۈندۈزىنى يوپيورۇق قىلدى (29).
شۇنىڭدىن كېيىن زېمىننى (ئەھلى زېمىننىڭ تۇرۇشىغا لايىق قىلىپ) يايىدى (30). زېمىندىن
بۇلاقلارنى ئاققۇردى، ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردى (31). تاغلارنى (زېمىندا) مۇقىم قىلدى (32). اللە-
تائالا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭلارنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن (ياراتتى) (33).
قىيامەت كەلگەندە (34)، (شۇ) كۈندە ئىنسان (ياخشى-يامان) قىلمىشلىرىنى ئەسلەيدۇ (35).
قارىغۇچىلارغا جەھەننەم ئوچۇق كۆرسىتىلىدۇ (36). كىمكى (كۇفرىدا، گۇناھتا)
چېكىدىن ئاشىدىكەن (37)، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق كۆرىدىكەن (38).

ئۇنىڭ جايى ھەقىقەتەن جەھەننەم بولىدۇ (39).
پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا (سوراققا تارتىلىشتىن)
قورقىدىغان، ئۆزىنى نەپسى خاھىشىغا بېرىلىشتىن
(يەنى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) چەكلىگەن
ئادەمگە كەلسەك (40)، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ جايى
جەننەت بولىدۇ (41). ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان
بولدىغانلىقىنى سورايدۇ (42). سەن ئۇنى قانداقمۇ
بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟ (43) ئۇنى بىلىش پەرۋەر-
دىگارغا خاستۇر (44). سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت
قىيامەتتىن قورقىدىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرۇش-
تۇر (45). ئۇلار قىيامەتنى كۆرگەن كۈندە، گويا
ئۆزلىرىنى (دۇنيادا) پەقەت بىر كەچقۇرۇن
ياكى بىر ئەتىگەن تۇرغاندەك (گۇمان قىلىدۇ) (46).

80- سۈرە ئەبەسە

مەككىدە نازىل بولغان، 42 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

يېنىغا ئەمە كەلگەنلىكى ئۈچۈن (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام) تەرسىنى تۇردى ۋە يۈزىنى
ئۆرۈۋالدى (1-2). (ئى مۇھەممەد!) نېمە بىلىسەن؟ (بەلكى) ئۇ (سەندىن ئالغان
مەرىپەت بىلەن گۇناھلىرىدىن) پاكلىنىشى مۇمكىن (3). ياكى ۋەز-نەسىھەت ئاڭلاپ
ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشى مۇمكىن (4). ئۆزىنى (ئىماندىن) بىھاجەت ھېسابلايدىغان ئادەمگە
كەلسەك، سەن ئۇنىڭغا يۈزلىنىسەن (يەنى ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىپ تەبلىغ قىلىشقا
كۆڭۈل بۆلسەن) (5-6). ئۇ (كۆفرىدىن، گۇناھلاردىن) پاكلىنمىسا، ساڭا نېمە زىيىنىدى (7).
سەندىن مەرىپەت تىلەپ، اللەدىن قورققان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلگەن كىشىگە كەلسەك (8-9)،
سەن ئۇنىڭغا قارىماي قويسەن (10). (بۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنداق قىلىمىغىن. بۇ ئايەتلەر ۋەزدۇر (11).
خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ (12). ئۇ (يەنى قۇرئان ئايەتلىرى)
قىممەتلىك، (قەدرى) يۇقىرى پاك سەھىپىلەرگە يېزىلغاندۇر (13-14). (ئۇ) ھۈرمەتلىك ياخشى
(پەرشتىلەردىن بولغان) پۈتۈكچىلەرنىڭ قولىدىدۇر (15-16). ئىنسانغا لەنەت بولسۇنكى،
ئۇ ئەجەب كاپىر بولدى! (17) اللە ئۇنى نېمىدىن ياراتتى؟ (18) اللە ئۇنى ئابىمەندىن
ياراتتى، (ئۇ تولۇق يارىتىلىپ بولغۇچە) اللە ئۇنى بىرقانچە باسقۇچلارغا بۆلۈپ
پەيدىن-پەي ياراتتى (19). ئاندىن ئۇنىڭغا (ماڭار) يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەردى (20).

ئاندىن ئۇنى ۋاپات قىلدۇردى، ئۇنىڭغا (كۆمۈ-
لىدىغان) قەبرىنى بەرپا قىلدى (21). ئاندىن
اللە ئۇنى خالىغان ۋاقىتتا تىرىلدۈرىدۇ (22).
ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى بۇ كاپىر ئىنسان
تەكەببۇرلۇقىدىن يانسۇن)، ئۇ اللەنىڭ
بۇيرۇغانلىرىنى بەجا كەلتۈرمىدى (23). (بۇ كاپىر)
ئىنسان ئۆزىنىڭ يېمەكلىكلىرىگە (ئىبرەت
نەزىرى بىلەن) قارىسۇن (24). (بىز بۇلۇتتىن)
زور مىقداردا يامغۇر ياغدۇردۇق (25). ئاندىن
زېمىننى (ئۇنىڭدىن ئۆسۈملۈكلەرنى چىقىرىش
بىلەن) ياردۇق (26). سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭ-
لارنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن، زېمىندا
ئاشلىقلارنى، ئۆزۈمنى، ئوتياشلارنى، زەيتۇننى،
خورمىنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى،
تۈرلۈك مېۋىلەرنى، ئوت-چۆپلەرنى ئۆستۈر-
دۇق (27-32). (قىيامەتنىڭ) قۇلاقنى گاس

لَمْ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ۖ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ۖ وَلَا لَكُمَا يَفْقَهُ مَا
أَمَرَهُ ۖ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ۚ أَكَا صَبَيْنَا الْمَاءَ
صَبًّا ۖ ثُمَّ شَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۖ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ۖ وَ
عَبَا ۖ وَغَضَبْنَا ۖ وَزَيَّنَّا وَجْهَنَا لِبَنِي آدَمَ ۖ وَجَعَلْنَا فِيهَا
زِينَةً ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ وَتَبَا ۖ
يَوْمَ يُفْرِغُ الْمَرْءُ مِنْ أَجْنِهِ ۖ وَآيَتُهُ وَآيَتُهُ ۖ وَصَاحِبَتُهُ
وَبَيْنَهُ ۖ لِكُلِّ أُمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ۖ وَجُودُهُ
وَجُودُهُ ۖ وَجُودُهُ ۖ وَجُودُهُ ۖ وَجُودُهُ ۖ وَجُودُهُ ۖ وَجُودُهُ ۖ
يَوْمَئِذٍ عَلَيْهِمْ غَبْرَةٌ ۖ تَرْمَقُهَا قَتَرَةٌ ۖ أُولَئِكَ هُمُ
الْكَاذِبُونَ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۖ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۖ وَإِذَا الْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ۖ وَإِذَا الْعُشُورُ غُطِّلَتْ ۖ وَإِذَا الْوُحُوشُ
حُشِرَتْ ۖ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۖ وَإِذَا الْلُجُجُ سُجِّرَتْ ۖ

81- سۈرە تەكۋىر

مەككىدە ئازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

كۈننىڭ نۇرى ئۆچكەن چاغدا (1)، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا (2)، تاغلار گۇمران بولغان چاغدا (3)،
بوغاز تۆگىلەر تاشلىۋېتىلگەن چاغدا (4)، ياۋايى ھايۋانلار توپلانغان چاغدا (5)، دېڭىزلار
ئوت بولۇپ لاۋۇلىدىغان چاغدا (6)، جانلار (ئۆز قايىشلىرىغا) قوشۇلغان چاغدا (7)،

تېرىڭ كۆمۈۋېتىلگەن قىزدىن سەن قايسى
 گۇناھ بىلەن تۆلتۈرۈلدۈڭ؟ دەپ سورالغان چاغ-
 دا (8-9)، نامە ئەماللار ئېچىلغان چاغدا (10)،
 ئاسمان ئېچىپ تاشلانغان چاغدا (11)، دوزاخ
 قىزىتىلغان چاغدا (12)، جەننەت (تەقۋادارلارغا)
 يېقىنلاشتۇرۇلغان چاغدا (13)، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ
 قىلغان (ياخشى-يامان) ئىشلىرىنى بىلىدۇ (14).
 كۈندۈزى يوشۇرۇنغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن پاتىدە-
 غان ۋاقىتتا يوشۇرۇنىدىغان يۇلتۇزلار بىلەن
 قەسەم قىلىمەن (15-16)، قاراڭغۇلۇققا چۆمگەن
 كېچە بىلەن قەسەم قىلىمەن (17)، يورۇشقا باش-
 لىغان سۈبھى بىلەن قەسەم قىلىمەن (18). قۇرئان
 ھەقىقەتەن (اللەنىڭ) ئىززەتلىك بىر ئەلچى (ئارقى-
 لىق نازىل قىلىنغان) سۆزدۇر (19). ئۇ (ئەلچى)
 كۈچلۈكتۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدا مەرتىۋىلىكتۇر (20).
 پەرشتىلەر ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغۇچىدۇر. بۇ يەردە
 (يەنى ئاسماندا) ئۇ ئىشەنچلىكتۇر (21). سىلەرنىڭ
 ھەمراھىڭلار (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)

مەجنۇن ئەمەستۇر (22). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن
 روشەن ئۇيۇقىنىڭ (شەرقىدە) كۆردى (23). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) (غەيبىنى)
 تەبلىغ قىلىشتا بېخىل ئەمەستۇر (24). ئۇ (يەنى قۇرئان) قوغلاندى شەيتاننىڭ
 سۆزى ئەمەستۇر (25). قەيەرگە بارىسىلەر؟ (26) ئۇ (يەنى قۇرئان) پۈتۈن ئەھلى جاھانغا
 نەسىھەتتۇر (27). سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىن (دىن بارسىدا) راۋۇرۇس بولۇشنى خالايدىغان-
 لارغا (قۇرئان) نەسىھەتتۇر (28). بەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە خالىغاندىلا، ئاندىن
 سىلەر خالايسىلەر (يەنى اللە خالىمىغىچە سىلەرنىڭ خالىغىنىڭلارنىڭ ھېچ پايدىسى يوق) (29).

82- سۈرە ئىنقىتار

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 ئاسمان يېرىلغان چاغدا (1)، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا (2)، دېڭىزلار بىر-بىرىگە
 قوشۇلغان چاغدا (3)، قەبرىلەر ئاستى-ئۈستى قىلىنغان (يەنى ئۆلۈكلەر چىقىرىلغان)
 چاغدا (4)، ھەر ئادەم ئىلگىرى-كېيىن قىلغان ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىلىدۇ (5).

ئى ئىنسان! سېنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگا-
رىغا ئاسىيلىق قىلىشقا نېمە ئالدىدى؟ (6) ئۇ
سېنى ياراتتى، (ئەزالىرىڭنى) بېجىرىم، قامىتىنى
تۈز قىلدى (7). سېنى ئۇ خالىغان شەكىلدە
قۇراشتۇردى (8). ھەرگىز ئۇنداق قىلماڭلار
(يەنى اللە نىڭ كەرەمسىگە مەغرۇر بولماڭلار).
(ئى مەككە كۇففارلىرى!) بەلكى سىلەر دىننى
ئىنكار قىلىسىلەر (9). ھالبۇكى سىلەرنىڭ ئۇستۇڭ-
لاردا سىلەرنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى پەرشتىلەر
بار (10). ئۇلار (اللە نىڭ دەرگاھىدا) ھۈرمەت-
لىك پەرشتىلەر بولۇپ، (سىلەرنىڭ سۆزلىرىڭلارنى
ۋە ئەمەللىرىڭلارنى) يېزىپ تۇرىدۇ (11). ئۇلار
قىلمىشلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (12). مۆمىنلەر
شەك-شۈبھىسىز جەننەتتە بولىدۇ (13)، كاپىرلار
شەك-شۈبھىسىز دوزاختا بولىدۇ (14). ئۇلار قىيا-
مەت كۈنى دوزاخقا كىرىدۇ (15). ئۇلار ھەرگىز
دوزاختىن ئايرىلمايدۇ (16). قىيامەت كۈنىنىڭ (دەھ-
شەتلىكلىكىنىڭ) قانداقلىقىنى قانداق بىلەيسەن؟ (17)

قىيامەت كۈنىنىڭ (دەھشەتلىكلىكىنىڭ) قانداقلىقىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (18) ئۇ كۈندە بىر
ئادەمنىڭ يەنە بىر ئادەمگە ياردەم بېرىشى قولدىن كەلمەيدۇ، بۇ كۈندە ھۆكۈم اللەغا خاستۇر (19).

83 - سۈرە مۇتەففىفىن

مەككىدە نازىل بولغان، 36 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا) كەم بەرگۈچىلەرگە ۋاي! (1) ئۇلار كىشىلەردىن ئۆلچەپ
ئالغان چاغدا، تولۇق ئالىدۇ (2). كىشىلەرگە ئۆلچەپ ياكى تارتىپ بەرگەن چاغدا، كەم
بېرىدۇ (3). ئۇلار بۈيۈك بىر كۈندە تېرىلىدىغانلىقىغا ئىشەنمەمدۇ (4-5). ئۇ كۈندە
ئىنسانلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ھۇزۇرىدا تىك تۇرىدۇ (6). ئۇلار (تارازىدا،
ئۆلچەمدە) كەم بېرىشتىن يانسۇن، يامان ئادەملەرنىڭ نامە-ئەمالى چوقۇم سىجىنىدا
بولىدۇ (7). سىجىن دېگەن نېمە؟ ئۇنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (8) ئۇ (يامان ئادەملەرنىڭ
قىلمىشلىرى) خاتىرىلەنگەن بىر دەپتەردۇر (9). بۇ كۈندە ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (10)

ئۇلار قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلىدۇ (11). ئۇنى پەقەت (كۆفرىدا) ھەددىدىن ئاشقان، ئىنتايىن گۇناھكار ئادەملا ئىنكار قىلىدۇ (12). ئۇنىڭغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، ئۇ: «(بۇ) قەدىمكىلەرنىڭ ھېكايىلىرىدۇر» دەيدۇ (13). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن دىللىرى قارىسىپ كەتكەن (14). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ھەقىقەتەن ئۇلار بۇ كۈندە پەرۋەردىگارىنى كۆرۈشتىن مەنئى قىلىنغان (15). ئاندىن ئۇلار ھەقىقەتەن دوزاخقا داخل بولغۇچىلاردۇر (16). ئاندىن (ئۇلارغا): «مانا بۇ سىلەر ئىنكار قىلغان نەرسە (يەنى ئازاب) دۇر» دېيىلىدۇ (17). راستلا ياخشى بەندىلەرنىڭ نامە-ئەمالى شەك-شۈبھىسىز

الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَيِّنَاتٍ مِنَ الدِّينِ ۚ وَمَا يَكْدِبُ إِلَّا كُفْرًا
مُعْتَدًا ۚ إِذَا شَئِلُوا عَلَيْهِ الْإِيتَاءَ قَالَ أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ۚ كَذَّابٌ ۖ إِنَّ عَلَى قُلُوبِهِمْ تَاكُوتًا يَكْسِبُونَ ۝
كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُورُونَ ۚ ثُمَّ إِنَّهُمْ
لَصَالُوا الْجَحِيمِ ۚ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُونَ ۚ
كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْآلِثَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ۚ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُئِذٍ ۚ
يَكْتُبُ مَرْمُومًا ۚ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ۚ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي
نَجْمٍ ۚ عَلَى الْأَرَارِكِ يَنْظُرُونَ ۚ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ
نُورًا ۚ تَلَوِّهُمُ ۚ يُمْسُونَ مِنْ رِجْحَى مَخْتَوِينَ ۚ خَمَمُهُ
مِسْكٌ ۚ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ ۚ وَ
مِرَاجُهُ مِنْ سَبْيٍ ۚ عَيْنَا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ۚ
إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ۚ
وَإِذَا الْمُؤْمِنُؤُهُمْ يَتَغَامَرُونَ ۚ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى
أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ۚ وَإِذَا رَآوَهُمْ قَالُوا إِنَّ
هُؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ۚ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ خُفْيُونَ ۚ

ئىللىيىوندا بولىدۇ (18). ئىللىيىوننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟ (19) (ئۇ) ياخشىلارنىڭ ئەمەللىرى خاتىرىلەنگەن دەپتەردۇر (20). ئۇنىڭغا اللەنىڭ يېقىن پەرىشتىلىرى گۇۋاھ بولىدۇ (21). ياخشىلار نېمەت ئىچىدە (يەنى جەننەتتە) بولىدۇ (22). ئۇلار تەختلەر ئۈستىدە تۇرۇپ (اللەنىڭ جەننەتتە ئۇلارغا بەرگەن تۈرلۈك نېمەتلىرىگە) قارايدۇ (23). ئۇلارغا قارايدىغان بولساڭ، نېمەتنىڭ (ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىن چىقىپ تۇرغان) ئەسىرىنى تونۇيسەن (24). ئۇلار ئاغزى پېچەتلەنگەن ساپ شاراب بىلەن سۇغىرىلىدۇ، ئىچىشنىڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭدىن ئىپارنىڭ ھىدى كېلىپ تۇرىدۇ. قىزىققۇچىلار شۇنىڭغا قىزىقسۇن! (25-26) ئۇنىڭغا (يەنى ساپ شارابقا) تەسنىمنىڭ (سۈيى) ئارىلاشتۇرۇلغان (27). تەسنىم جەننەتتىكى بىر بۇلاق بولۇپ، ئۇنىڭدىن اللەنىڭ يېقىن بەندىلىرى ئىچىدۇ (28). كاپىرلار ھەقىقەتەن مۆمىنلەرنى (مەسخەرە قىلىپ) كۆلەتتى (29). (مۆمىنلەر) ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە، ئۇلار ئۆزئارا كۆز قىسشاتتى (30)، ئۆيلىرىگە قايتقاندا (مۆمىنلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىپ) مەزە قىلغان ھالدا قايتىشاتتى (31). مۆمىنلەرنى كۆرگەندە: «بۇلار شەكسىز ئاداشقانلار» دېيىشەتتى (32). ئۇلار مۆمىنلەرنى كۆزىتىشكە ئەۋەتىلگەننى يوق (33).

بەلكى كاپىرلار (ھەقىقەتنى) ئىنكار قىلىدۇ (22).
ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى اللە
ئوبدان بىلىدۇ (23). ئۇلارغا قاتتىق ئازاب
بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (24). پەقەت
ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان
كىشىلەر ئۇزۇلەمس ساۋابقا ئېرىشىدۇ (25).

85- سۈرە بۇرۇج

مەككىدە نازىل بولغان، 22 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇرۇجلارنىڭ ئىگىسى بولغان ئاسمان بىلەن، قىيامەت كۈنى بىلەن، جۈمە كۈنى بىلەن، ھارپا
كۈنى بىلەن قەسەمكى (1-3)، ئورەكلەرنىڭ ئىگىلىرىگە لەنەت بولسۇن (4). ئۇ ئورەكلەر لاۋۇلداپ
تۇرغان ئوتلار بىلەن تولدۇرۇلغان ئىدى (5). ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار ئورەكلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ
ئۆزلىرىنىڭ مۆمىنلەرگە قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇراتتى (6-7)، ئۇلار مۆمىنلەرنى
پەقەت غالىب، مەدھىيىگە لايىق اللە غا ئىمان ئېيتقانلىقلىرى ئۈچۈنلا يامان كۆردى. ئاسمانلار-
نىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر. اللە ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (8-9).
مۆمىن ئەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا زىيانكەشلىك قىلغاندىن كېيىن كۇفرىدىن قايتىمىغانلار، شۈبھىسىزكى،
جەھەننەمنىڭ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارغا ئوت بىلەن ئازاب قىلىنىدۇ (10). ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، شۈبھىسىزكى، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە
سازاۋەر بولىدۇ. بۇ چوڭ بەختتۇر (11). پەرۋەردىگارنىڭ جازاسى شەك - شۈبھىسىز قاتتىقتۇر (12).
اللە (خالايتىنى) ھەقىقەتەن يوقتىن بار قىلىدۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن ئۇلارنى) تىرىلدۈرىدۇ (13).

اللّٰه (مۆمىن بەندىلەرنىڭ گۇناھىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر (14)، ئەرشىنىڭ ئىگىسىدۇر، ناھايىتى ئۇلۇغدۇر (15)، خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر (16). (ئى مۇھەممەد!) سەن لەشكەرلەرنىڭ — پىرىئەن ۋە سەمۇدىنىڭ قىسسىدىن خەۋەر تاپتىڭمۇ؟ (17—18) (قۇرەيش مۇشرىكلىرى ئاشۇ كاپىرلارغا نازىل بولغان ئازابىتىن ئىبرەت ئالماي) داۋاملىق ئىنكار قىلىشۋاتىدۇ (19). اللّٰه كاپىرلارنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر (21). بەلكى (ئۇلار ئىنكار قىلغان نەرسە) لەۋھىلەھپۇزدا ساقلىنىغان ئۇلۇغ قۇرئاندىدۇر (21—22).

86- سۈرە تارقى

مەككىدە نازىل بولغان، 17 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللّٰه نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئاسمان بىلەن، تارقى (يەنى كېچىدە ئاشكارا بولغۇچى يۇلتۇز) بىلەن قەسەم قىلىمەن (1). تارقىنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەسەن؟ (2) ئۇ يورۇق يۇلتۇزدۇر (3). ھەربىر ئادەم بىلەن (شۇ ئادەمنى) ساقلىغۇچى (پەرىشتە) بار (4). ئىنسان نېمىدىن يارىتىلغانلىقىغا قارىسۇن (5). ئۇ ئېتىلىپ چىققۇچى مەنىدىن يارىتىلدى (6). ئۇ مەنى ئۇمۇرتقا بىلەن قوۋۇرغا سۆڭىكىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ (7). شەك-شۈبھىسىزكى، اللّٰه ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە (يەنى تىرىلدۈرۈشكە) قادىردۇر (8). سىرلار ئاشكارا قىلىنىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە) (9). ئۇنىڭدىن (يەنى ئىنساندىن) (ئازابىنى دەپىئى قىلىدىغان) ھېچ كۈچ ۋە ياردەمچى يوقتۇر (10). يامغۇرلۇق بۇلۇت بىلەن قەسەمكى (11)، يېرىلىپ (گىيالارنى ئۇنىدۇرۇپ بېرىدىغان) زېمىن بىلەن قەسەمكى (12)، قۇرئان شەك-شۈبھىسىز (ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى) سۆزدۇر (13)، ئۇ چاقچاق ئەمەستۇر (14). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (قۇرئاننى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن) ھەقىقەتەن ھىيلە-مىكر ئىشلىتىدۇ (15). مەن ئۇلارنىڭ ھىيلە-مىكرىگە تاقابىل تۇرىمەن (16). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا ئالدىرىمىغىن، ئۇلارغا نازراق مۆھلەت بەرگىن (ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا قانداق قىلىدىغانلىقىمنى كۆرسەن) (17).

87- سۇرە ئەئالا

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھەممىدىن ئۈستۈن پەرۋەردىگار ئىكەنلىكى نامىنى پاك ئېتىقاد قىلغىن⁽¹⁾ ئۇ (پۈتۈن مەخلۇقاتنى) ياراتتى، (ئۇلارنى) بېجىرىم (يەنى چىرايلىق ۋە مۇناسىپ شەكىلدە) قىلدى⁽²⁾. مەخلۇقاتقا پايدىلىق ئىشلارنى (تەقدىر قىلدى، ئۇلارغا پايدىلىنىش يوللىرىنى) كۆر- سەتتى⁽³⁾. ئوت- چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى⁽⁴⁾. ئاندىن ئۇلارنى قارامتۇل قۇرۇق ئوت- خەسكە ئايلاند- دۇردى⁽⁵⁾. (ئى مۇھەممەد!) ساڭا (قۇرئاننى) ئوقۇت- ىز، اللە (نەسخى) قىلماقچى بولغان نەرسىدىن باشقىنى ئۇنتۇمايسەن. اللە (بەندىلەرنىڭ) ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن (سۆز - ھەرىكەتلىرىنى) بىلىپ تۇرىدۇ⁽⁶⁻⁷⁾، سېنى بىز ئاسان يولغا (يەنى ئىسلام شەرىئىتىگە) مۇۋەپپەق

قىلىمىز⁽⁸⁾. ۋەز- نەسىھەت پايدىلىق بولىدىغان بولسا، (كىشىلەرگە قۇرئان بىلەن) ۋەز- نەسىھەت قىلغىن⁽⁹⁾ اللەدىن (قورققان) ئادەم ۋەز- نەسىھەتنى قوبۇل قىلىدۇ⁽¹⁰⁾. ئەڭ شەقى ئادەم ۋەز- نەسىھەتتىن قاچىدۇ⁽¹¹⁾. ئۇ كاتتا ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ⁽¹²⁾. ئاندىن ئۇ ئوتتا ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ⁽¹³⁾. (كۆفۈرىدىن ۋە گۇناھتىن) پاك بولغان ئادەم مەقسىتىگە يەتتى⁽¹⁴⁾. ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى ياد ئەتتى، ئاندىن ناماز ئوقۇدى⁽¹⁵⁾. سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئارتۇق كۆرسىلەر⁽¹⁶⁾. ئاخىرەت ياخشىدۇر ۋە باقىدۇر⁽¹⁷⁾. بۇ (يەنى بۇ سۈرىدىكى ۋەرلەر) شەك- شۈبھىسىز بۇرۇنقى كىتابلاردا - ئىبراھىم ۋە مۇسالانىڭ كىتابلىرىدا باردۇر⁽¹⁸⁻¹⁹⁾.

88- سۇرە غاشىيە

مەككىدە نازىل بولغان، 26 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

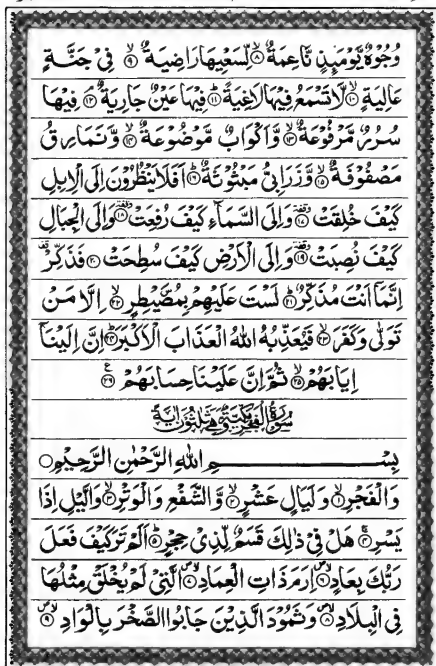
(ئى مۇھەممەد!) ساڭا ھەقىقەتەن قىيامەتنىڭ خەۋىرى كەلدى⁽¹⁾. بۇ كۈندە نۇرغۇن ئادەملەر خار بولغۇچىدۇر⁽²⁾. ئۇلار دۇنيادا گۇناھ قىلغۇچىلاردۇر، (ئاخىرەتتە) جاپا تارتقۇچىلاردۇر⁽³⁾. ئۇلار ھارارىتى قاتتىق دوزاخقا كىرىدۇ⁽⁴⁾. (سۆلىرى) قايناپ تۇرغان بۇلاقتىن سۇغىرىلىدۇ⁽⁵⁾. ئۇلار ئۈچۈن زەرىدىن (يەنى بەتبۇي، ئاچچىق تىكەندىن) باشقا يېمەكلىك بولمايدۇ⁽⁶⁾. زەرى كىشىنى سەمىرىتمەيدۇ، ئاچلىقنى پەسەيتىمەيدۇ⁽⁷⁾.

بۇ كۈندە نۇرغۇن كىشىلەر باركى، ئۇلار نېمەت بىلەن خۇشالدۇر (8). بۇ دۇنيادا قىلغان (سەئىي-ئەمەللىرىدىن) مەمنۇندۇر (9). ئۇلار ئالىي جەننەتتۇر (10). ئۇ يەردە يامان سۆز ئاڭلىمايدۇ (11). ئۇ يەردە بۇلاقلار ئېقىپ تۇرىدۇ (12). ئۇ يەردە ئېگىز تەختلەر، قاتار تىزىلغان قەدەھلەر، رەت-رەت قويۇلغان ياستۇقلار، سېلىنغان ئېسىل بىساتلار بار (13-16). ئۇلار قارىمامدۇكى، تۆگىلەر قانداق يارىتىلدى (17)، ئاسمان قانداق ئېگىز قىلىندى (18)، تاغلار قانداق تۇرغۇزۇلدى (19)، زېمىن قانداق يېيىتىلدى (20). سەن (ئۇلارغا) ۋەز-نەسىھەت قىلغىن، سەن پەقەت (ئۇلارغا) ۋەز-نەسىھەت قىلغۇچىسەن (21). سەن ئۇلارغا مۇسەللەت (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا مەجبۇرلىغۇچى) ئەمەسسەن (22). لېكىن كىمكى (ۋەز-نەسىھەتتىن) يۈز ئۆرۈپ (اللەنى) ئىنكار قىلىدىكەن (23)، ئۇلار (ئۆلگەندىن كېيىن) ھەقىقەتەن بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (25). ئاندىن ئۇلاردىن ھېساب ئېلىشقا بىز مەسئۇلىمىز (26).

89 - سۈرە نەجر

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. سۈبھى بىلەن، (زۇلھەججىنىڭ دەسلەپكى) ئون كېچىسى بىلەن، قۇربانلىق كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن، (كايناتىنىڭ ئاجايىپ ھەرىكىتى بىلەن) ئۆتكەن كېچە بىلەن قەسمكى، (كاپىرلارغا چوقۇم ئازاب قىلىمىز) (1-4). ئەقىل ئىگىسىگە بۇنىڭدا (يەنى يۇقىرىقى نەرسىلەردە قانائەتلىنەرلىك) قەسم بارمۇ؟ (5) پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئاد-كۈچلۈك ئىرەمنى قانداق جازالىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (6-7) بۇنداق ئادەملەر باشقا شەھەرلەردە يارىتىلىغان ئىدى (8). شۇنىڭدەك ۋادىقورادا تاشلارنى كېسىپ (تۆپىلەرنى بىنا قىلغان) سەمۇدىنى اللە قانداق جازالىدى (9).

شۇنىڭدەك قۇزۇقلار ئىگىسى پىرىئەۋنىنى قانداق جازالىدى (10). ئۇلار شەھەرلەردە (زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن ئاشتى (11). ئۇ يەرلەردە بۇزغۇنچىلىقنى كۆپ قىلدى (12). پەرۋەر-دىگارىڭ ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى نازىل قىلدى (13). پەرۋەردىگارىڭ (بەندىلەرنى) ئەلۋەستە كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر (14). پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ ئەزىز قىلسا ۋە ئۇنىڭغا نېمەت بەرسە، ئۇ: «پەرۋەردىگارم مېنى ئەزىز قىلدى» دەيدۇ (15) پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ رىزىقىنى تار قىلسا، ئۇ: «پەرۋەردىگارم مېنى خار قىلدى» دەيدۇ (16). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، سىلەر يېتىمنى ھۈرمەت قىلمايسىلەر (17). بىر-

وَيُرْعَن ذِي الْأَوْتَارِ الَّذِينَ طَعَوَانِي بِالْإِلَادِ
فَاكْتَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ
عَذَابٍ إِنَّ رَبَّكَ لَیْلِ السَّعَادِ أَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا
ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي
أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَّا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ وَلَا تَخْشَوْنَ
عَلَى طَعَامِ الْيَتِيمِ وَتَأْكُلُونَ الثَّرَاكِلَ الْكَلَّاكِلَا
وَيَخْشَوْنَ أَلْمَالَ حَبَاجِمَا كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا
دَكًّا وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا وَجَاءُ
يَوْمِئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمِئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ
الذِّكْرَى يَقُولُ يَلَيْكُنِي قَدَمْتُ لِحَيَاتِي يَوْمِئِذٍ
لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ وَلَا يُؤْتِيهِ وَثَاقَةً
أَحَدٌ يَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ أَرْجَى إِلَى
رَبِّكَ رَاضِيَةً مَُرْضِيَةً فَادْخُلْ فِي عِبَادِي
وَادْخُلْ جَنَّاتٍ

بىرىڭلارنى مىسكىنگە ئاش، نان بېرىشكە تەرغىپ قىلمايسىلەر (18). مىراسنى (ھالال-ھارام دېمەشتىن) ھە دەپ يەيسىلەر (19). مالنى (ھېرىسلىق بىلەن) ناھايىتى دوست تۇتىسىلەر (20). (ئى غاپىللار!) بۇنىڭدىن يېنىڭلار، زېمىن ئارقىمۇ ئارقا تەۋرىتىلگەن چاغدا (21)، پەرۋەردىگارنىڭ كەلگەن ۋە پەرىشتىلەر سەپ-سەپ بولۇپ كەلگەن چاغدا (22)، (گۇناھكارلارنىڭ كۆرۈشى ئۈچۈن) جەھەننەم كەلتۈرۈلگەن چاغدا، شۇ كۈندە ئىنسان (يەنى كاپىر) (دۇنيادىكى قىلمىشلىرىنى) ئەسلىيدۇ، (بۇ چاغدا) ئەسلىگەننىڭ ئۇنىڭغا نېمە پايىدىسى بولسۇن (23). ئۇ ئېيتىدۇ: «كاشكى مەن (دۇنيادىكى) ھايات ۋاقتىدا ياخشى ئىشلارنى قىلغان بولسامچۇ!» (24) شۇ كۈندە ھەر ئەھدى (اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلارنى) اللە جازالىغاندەك جازالىمايدۇ (25) ھەمدە ھېچ ئەھدى اللە باغلىغاندەك باغلىمايدۇ (26). ئى ئارام تاپقۇچى جان! (27) سەن پەرۋەر-دىگارنىڭدىن مەمنۇن، پەرۋەردىگارنىڭ سەندىن رازى بولغان ھالدا، ئۇنىڭ دەرگاھىغا قايت-قىن (28). سەن مېنىڭ (ياخشى) بەندىلىرىم قاتارىغا قوشۇلغىن (29). مېنىڭ جەننىتىمگە كىرگىن (30).

90- سۈرە بەلەد

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇ شەھەر (يەنى مەككى) بىلەن قەسەم قىلد-
مەن (1). (ئى مۇھەممەد!) بۇ شەھەردە (ئۇرۇش
قىلىش) سائىا ھالال دۇر (2). ئادەم (ئەلەيھىسسالام)
ۋە (ئۇنىڭ ياخشى) پەرزەنتلىرى بىلەن قەسەم قىلد-
مەن (3). بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن جاپا- مۇشەققەت
ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق (4). ئۇ (يەنى فاجىر، شەقى
ئادەم) ئۆزىگە ھېچ كىشىنىڭ كۈچى يەتمەيدۇ دەپ
ئويلايدۇ؟ (5) ئۇ: «كۆپ مال سەرپ قىلدىم» دەيدۇ (6).
ئۇ ئۆزىنىڭ (مال) سەرپ قىلغانلىقىنى ھېچ كىشى
كۆرمىدى دەپ ئويلايدۇ؟ (7) ئىنسان ئۈچۈن ئىككى
كۆز، بىر تىل، ئىككى كالىپۇك ياراتمىدۇقۇمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولىنى
كۆرسەتمىدۇقۇمۇ؟ (8-10) ئۇ داۋان ئاشمىدى (11). داۋان ئېشىنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەتتى؟ (12)
(داۋان ئېشىش دېگەن) قۇل ئازات قىلماقتۇر (13)، ياكى ئاچارچىلىق كۈندە تۇغقانچىلىقى بولغان
يېتىمگە ياكى توپىدا ياتقان مىسكىن (يەنى ھالى ناچار كەمبەغەل) گە تاماق بەرمەكتۇر (14-16)،
شۇنىڭ بىلەن بىللە (يەنى يۇقىرىقىلارنى قىلىش بىلەن بىللە) ئىمان ئېيتقانلاردىن، ئۆزئارا سەۋر
قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن، ئۆزئارا مەرھەمەت قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن بولماقتۇر (17).
ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىدىكى ئىشلارنى قىلغان كىشىلەر) سائادەتەن كىشىلەردۇر (18)
بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار بەتبەختلەردۇر (19). ئۇلار دوزاخقا سولىنىدۇ (20).

91- سۈرە شەمس

مەككىدە نازىل بولغان، 15 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
قۇياش ۋە ئۇنىڭ نۇرى بىلەن قەسەمكى (1)، قۇياشقا ئەگەشكەن چاغدىكى ئاي
بىلەن قەسەمكى (2)، قۇياشنى ئاشكارا قىلغان كۈندۈز بىلەن قەسەمكى (3)، قۇياشنى يوشۇرغان
چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى (4)، ئاسمان بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى (5)،

زېمىن بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى (6)، روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى-يامانلىقنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى (7-8)، روھىنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىغا يېتىدۇ (9). نەپسىنى (كۇفرى ۋە پىسى-فۇجۇر بىلەن) كەمسىتكەن ئادەم چوقۇم ئاتۇمىد بولىدۇ (10). سەمۇد ھەددىدىن ئاشقانلىقى ئۈچۈن (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى (11) ئەينى زاماندا سەمۇدىنىڭ ئەڭ بەتەبەخت ئادىمى (مۆجىزە بولۇپ كەلگەن تۆگىنى) ئۆلتۈرۈشكە ئالدىردى (12). ئۇلارغا اللەنىڭ پەيغەمبىرى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسسالام): «اللەنىڭ تۆگىسىگە چېقىلماڭلار، ئۇنى سۇ ئىچىشتىن توسماڭلار» دېدى (13). ئۇلار پەيغەمبەرنى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسسالامنى) يالغانچى قىلدى، تۆگىنى ئۆلتۈردى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلدى ئومۇميۈزلۈك ھالاك قىلدى (14). اللە ئۇنىڭ (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلغانلىقىنىڭ) ئاقىۋىتىدىن قورقمايدۇ (15).

92- سۈرە لىل

مەككىدە نازىل بولغان، 21 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قاراڭغۇلۇقى ئالەمنى قاپلىغان كېچە بىلەن قەسەمكى (1)، يورۇغان چاغدىكى كۈندۈز بىلەن قەسەمكى (2)، ئەر-ئايالنى ياراتقان زات اللە بىلەن قەسەمكى (3)، سىلەرنىڭ ئەمەلىڭلار شەك-شۈبھىسىز خىلمۇخىلدۇر (4). (پۇل-مېلىنى اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن) سەرپ قىلغان، تەقۋادارلىق قىلغان، (كەلسە تەۋھىدىنى) تەستىق قىلغان ئادەمگە كەلسەك (5-6)، ئۇنىڭغا بىز ياخشى يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز (7). بېخىللىق قىلىپ (اللەنىڭ ساۋابىدىن) ئۆزىنى بىسھاجەت ھېسابلىغان، كەلسە تەۋھىدىنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك (8-9)، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز (10). ئۇ (دوزاخقا) تاشلانغان چاغدا، ئۇنىڭ مېلى ھېچ نەرسىگە ئەسقا ئايدۇ (11). توغرا يولنى كۆرسىتىشكە شەك-شۈبھىسىز بىز مەسئۇلىمىز (12). دۇنيا ۋە ئاخىرەت شەك-شۈبھىسىز بىزنىڭ ئىلگىمىزدىدۇر (13). سىلەرنى لاۋۇلداپ تۇرغان ئۆتتىن ئاگاھلاندىردۇم (14). ئۇنىڭغا پەقەت (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەن ئادەملا كىرىدۇ (15-16). پاكلىنىش ئۈچۈن مال-مۈلكىنى (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدىغان ئادەم ئۇنىڭدىن (يەنى ئۆتتىن) يىراق قىلىنىدۇ (17-18).

وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَا بِهَا وَرِيشٍ وَمَا سَوَّاهَا ۖ قَالَهُمْ أَجْرُهَا
وَقَوْلِهِمْ ۖ كَذَّبُوا فَمَنْ رَبُّكُمْ ۖ وَكَذَّبُوا عَنْ رَبِّهِمْ ۖ
كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ۖ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا ۖ قَالَ لَهُمْ
رَبُّوهُمُ اللَّهُ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ۖ فَكَذَّبُوهُ فَعَزَّوهُمَا
فَكَذَّبُوا ۖ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ يَذَّوْبَهُمْ قَسْوَاهَا ۖ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ۖ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَؤُلَاءِ ۖ هُمْ يَسْمَعُونَ
وَلَا يَفْعَلُونَ

يَسْمَعُونَ ۖ وَاللَّهُ الرَّحِيمُ الرَّحِيمُ ۖ
وَالْبَلِىُّ إِذْ أَيْتَىٰ آلَ ثَمُودَ بِالْجَلِّ ۖ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْأُنثَىٰ ۖ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ۖ قَالُوا مَنْ أَغْنَىٰ
وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ فَسَنِيَرُ لِلْيُسْرَىٰ ۖ وَأَمَّا مَنْ
بَجَلٍ وَاسْتَفْتَىٰ ۖ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ فَسَنِيَرُ
لِلْيُسْرَىٰ ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ ۖ إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْآلِهَةِ ۖ لِرِئَاقِ كُنَّا لَالْخِزْيَةِ ۖ وَالْأُولَىٰ ۖ فَانذَرْتُمْ نَارًا
تَأْتِي ۖ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۖ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۖ
وَسَيَصْلَاهَا الْأَشْقَى ۖ الَّذِي يُوَفَّىٰ مَالَهُ ۖ يُسْرَىٰ ۖ

ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقى بىراۋنىڭ ياخشىلىقىنى ياندۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت ئۇلۇغ پەرۋەر-دىگارىنىڭ رازىلىقى ئۈچۈندۇر (19-20). ئۇ (يەنى ئېھسان قىلغۇچى ئادەم) (پەرۋەردىگارىنىڭ بەرگەن مۇكاپاتىدىن) چوقۇم رازى بولىدۇ (21).

93- سۈرە زۇھا

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

چاشگاھ ۋاقتى بىلەن قەسەمكى (1)، قاراڭغۇلۇقى (ئەتراپىنى قاپلىغان) چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى (2)، (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ سېنى تاشلىۋەتكىنىمۇ يوق، يامان كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق (3). ساڭا ئاخىرەت ئەلۋەتتە دۇنيادىن ياخشى-

دۇر (4)، پەرۋەردىگارىڭ ساڭا (ئاخىرەتتە ساۋاب، ھۆرمەت ۋە شاپائەت قاتارلىقلارنى) ئاتا قىلىدۇ، سەن مەمنۇن بولىسەن (5). ئۇ سېنى يېتىم بىلىپ پاناھ بەرمىدىمۇ؟ (6) قايىمۇققان بىلىپ ھىدايەت قىلمىدىمۇ؟ (7) سېنى يوقسىز بىلىپ (كىشىلەردىن) بىھاجەت قىلمىدىمۇ؟ (8) يېتىمنى خارلىما (9). سائىلغا قوپاللىق قىلما (10). پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ساڭا بەرگەن) نېمىتىنى (كىشىلەرگە) سۆزلەپ بەرگىن (چۈنكى نېمەتنى سۆزلەپ بەرگەنلىك نېمەتكە شۈكۈر قىلغانلىق بولىدۇ) (11).

94- سۈرە ئىنشىراھ

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ كۆكسىڭنى (ھىدايەت، ھېكمەت ۋە قۇرئاننىڭ نۇرى بىلەن) كەڭ قىلمىدۇقۇمۇ؟ (1) سېنىڭ بېلىڭنى ئېگۈۋەتكەن ئېغىر يۈكنى ئۈستۈڭدىن ئېلىپ تاشلىدۇق (2-3). سېنىڭ شۆھرىتىڭنى ئۈستۈن قىلدۇق (4). ئەلۋەتتە ھەربىر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار (5). ئەلۋەتتە ھەر بىر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار (6). (ئى مۇھەممەد!) دەۋەتتىن بوشىغان چېغىڭدا (اللەغا) ئىبادەت قىلىشقا تىرىشقىن (7). پەرۋەردىگارىڭغا يۈزلەنگىن (8).

95- سۇرە تين

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەنجۇر بىلەن ۋە زەيتۇن بىلەن قەسەمكى (1)، سىنا تېغى بىلەن قەسەمكى (2)، بۇ تىنچ شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە) بىلەن قەسەمكى (3)، بىز ئىنساننى شەك-شۈبھىسىز ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە ياراتتۇق (4). ئاندىن ئۇنى (چىرايلىق ياراتقانلىق نېمىتىمىزگە شۈكۈر قىلماي ئاسىيلىق قىلغانلىقتىن) دوزاخقا قايتۇردۇق (5). پەقەت ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇلارغا ئۆزۈملەس ساۋاب بېرىلدۇ (6). (ئى ئىنسان!) بۇنىڭدىن كېيىن (يەنى روشەن دەلىللەر بايان قىلىنغاندىن كېيىن)، يەنە نېمىشقا قىيامەتنى ئىنكار قىلسەن؟ (7) اللە ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچى ئەمەسمۇ؟ (8)

96- سۇرە ئەلق

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن (1). ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى (2). ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرمەلىكتۇر (3). ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى (4). ئىنسانغا بىلىمگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى (5). شەك-شۈبھىسىز ئىنسان ئۆزىنى باي ساناپ (اللەغا بويسۇنۇشتىن باش تارتىپ)، راستلا ھەددىدىن ئاشىدۇ (6-7). (ئى ئىنسان!) بارىدىغان يېرىڭ پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدۇر (قىلمىشىڭغا قاراپ جازاغا ياكى مۇكاپاتقا ئېرىشىسەن) (8). ناماز ئوقۇۋاتقان بەندىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) توسقان ئادەمنىڭ (ھالىنى) ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ (9-10) ماڭا (ئۇنىڭ ھالىنى) ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (ھەددىدىن ئاشقۇچى) (نامازنى توسۇشنىڭ ئورنىغا) توغرا يولدا بولغان بولسا (11)، ياكى تەقۋادارلىققا ئەمىر قىلغان بولسا (بۇ ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈن ياخشى بولماسىمىدى؟) (12). ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلسا، ئىماندىن (يۈز ئۆرۈسە) (13)، اللەنىڭ (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلمىدىمۇ؟ (14) ئۇ گۇمراھلىقتىن يانسۇن، ئەگەر ئۇ بۇنىڭدىن يانمىسا، چوقۇم ئۇنىڭ كوكۇلىسىدىن - يالغانچى گۇناھكارنىڭ كوكۇلىسىدىن تۇتۇپ (جەھەننەمگە) سۆرەيمىز (15-16). ئۇ ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى (ياردەمگە) چاقىرسۇن! (17)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالزَّيْتُونِ وَالزَّيْتُونِ وَطُورِ سِينِينَ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ

سُفْلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدَ بِالذِّكْرِ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَكْثَرِ الْحَكِيمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا بِأَسْمَارِكَ الْأَدْنَى خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

إِنَّا أَوْرَثْنَاكَ الْأَكْثَرِ الْأَذَى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا

لَمْ يَعْلَمْ كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَآفٍ كَذِبٍ إِنَّ

إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجْعُ أَدْبَتِ الْأُذُنُ بَنَىٰ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ

أَدْبَتِ إِنْ كَانَ عَلَىٰ الْهُدَىٰ أَوْ أَمَرَ بِالْعَدْوَىٰ أَرَدْتَ إِنْ

كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ

لَعَسَآ فَا لَنَاصِيَةٍ كَآذِبَةٍ خَاطِلَةٍ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ

بىز زابانىيلەر (يەنى جەھەننەمىنىڭ كۈچلۈك - قاتتىق قول پەرشتىلىرى) نى چاقىرىمىز (18).
(بۇ فاجىر گۇمراھلىقتىن) يانسۇن! ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىمىن، (اللەغا) سەجدە قىلىمىن، (شۇنىڭ بىلەن اللەغا) بېقىنلىق ھاسىل قىلىمىن (19).

97- سۈرە قەدر

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىز قۇرئاننى ھەقىقەتەن شەبى قەدىدە نازىل قىلدۇق (1). شەبى قەدىرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەسەن؟ (2) شەبى قەدىرى (شەرىپ ۋە پەزىلەتتە) مىڭ ئايدىن ئارتۇقتۇر (3). پەرشتىلەر ۋە جىبرىئىل شۇ كېچىدە پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ ئىسمى بىلەن، (زېمىنىغا) اللە تەقدىر قىلغان بارلىق ئىش ئۈچۈن چۈشكۈدۇ (4). شۇ كېچە تاڭ يورۇغانغا قەدەر پۈتۈنلەي تىنچ - ئامانلىقتىن ئىبارەتتۇر (5).

98- سۈرە بەيىنە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالاردىن) كاپىر بولغانلار ۋە مۇشرىكلار ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەنگە قەدەر كۇفرىدىن ئايرىلغۇچى بولمىدى (1). (ئۇ روشەن دەلىل) پاك سەھىپىلەرنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان، اللە تەرىپىدىن كەلگەن پەيغەمبەردۇر (2). ئۇ سەھىپىلەر توغرا ئەھكاملارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان (3). كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەندىن كېيىنلا ئىختىلاپ قىلىشتى (4). ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى اللەغا خالىس قىلغان، ھەقىقىي دىنىغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالغۇز) اللەغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زىكاتنى بېرىشكە (بۇيرۇلدى)، ئەنە شۇلار (يەنى ئىبادەت، ئىخلاص ناماز، زىكاتلار) توغرا دىندۇر (5). ئەھلى كىتابتىن ۋە مۇشرىكلاردىن كاپىر بولغانلار ھەقىقەتەن دوزاخقا كىرىدۇ. دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ. ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ يامىنىدۇر (6).

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار — ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ ياخشىسىدۇر (7). ئۇلارغا پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا بېرىلىدىغان مۇكاپات (ئۇلارنىڭ) تۇرار جايى بولغان، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇركى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. اللە ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلار مۇاللەدىن مەمنۇن بولىدۇ. بۇنىڭغا پەرۋەردىگارىدىن قورققان ئادەم ئېرىشىدۇ (8).

99- سۈرە زەلزەلە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

زېمىن قاتتىق تەۋرىتىلگەندە (1)، زېمىن (قوينى-دىكى) يۈكلىرىنى (يەنى مەدەنلەر، ئوتلار، ئۆلۈك-

لەرنى) چىقارغاندا (2)، ئىنسان (يەنى كاپىر) ئۇنىڭغا (يەنى زېمىنغا): «نېمە بولدى؟» دېگەندە (3)، بۇ كۈندە زېمىن ئۆزىنىڭ خەۋەرلىرىنى (يەنى ئۇنىڭ ئۈستىدە ئىشلەنگەن ياخشى-يامان ئىشلارنى) مەلۇم قىلىدۇ (4). (ئۇنىڭ مەلۇم قىلىشى) پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇنى شۇنداق قىلىشقا ئەمر قىلغانلىقىدىن-دۇر (5). بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش (يەنى نەتىجىسىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ (6). كىمكى زەررىچىلىك ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ (7). كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (8).

100- سۈرە ئادىيات

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(غازىلارنىڭ دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلىشىدا) ھاسىراپ يۈگۈرگۈچى، (قاتتىق يۈگۈرگەنلىكتىن) تۇۋاق-لىرىدىن ئوت چىقارغۇچى، ئەتىگەندە (دۈشمەن ئۈستىگە) باستۇرۇپ كىرگۈچى، (قاتتىق چاپقانلىق-تىن) توپا-چاڭ چىقارغۇچى، شۇ توپا-چاڭ بىلەن دۈشمەن توپى ئىچىگە كىرىپ كەتكۈچى ئاتلار بىلەن قەسەمكى (1-5)، ئىنسان ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىنىڭ (نېمەتلىرىنى) شەكسىز ئىنكار قىلغۇچىدۇر (6). ئىنسان ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا (يەنى اللەنىڭ نېمىتىنى) ئىنكار قىلغانلىقىغا (ئەلۋەتتە ئۆزى گۇۋاھتۇر (7). ئىنسان پۇل-مالغا ئىنتايىن ھېرىستۇر (8).

قەبىرلەردىكى ئۆلۈكلەر (سەرتقا) چىقىدۇ. بىلغان، دىللاردىكى سىرلار ئاشكارا قىلىندى. ھان چاغدا، ئۇلارنىڭ ھەممەسى ئەھۋالدىن پەرۋەردىگارىنىڭ ھەقىقەتەن خەۋەردار ئىكەنلىكىنى (بۇ نادان ئىنسان) بىلمەمدۇ؟ (9-11)

101- سۈرە قارئە

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قىيامەت (1)، قىيامەت نېمىدۇر (2). قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (3) شۇ كۈندە ئىنسانلار تارسلپ كەتكەن پەرۋاننىدەك بولۇپ كېتىدۇ (4). تاغلار ئېتىلغان يۇڭىدەك بولۇپ

كېتىدۇ (5). تارازىسى ئېغىر كەلگەن (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ چۈشكەن) ئادەمگە كەلسەك، ئۇ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا (يەنى نازۇنېمەتلىك جەننەتتە) بولىدۇ (6-7). تارازىسى يېنىك كەلگەن (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەن، يا ياخشىلىقى بولمىغان) ئادەمگە كەلسەك، ئۇنىڭ جايى ھاۋىيە بولىدۇ (8-9). ھاۋىيەنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟ (10) ھاۋىيە قىزىق ئوتتۇر (11).

102- سۈرە تەكۋىر

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

تاكى قەبىرلەرنى زىيارەت قىلغىنىڭلارغا (يەنى قەبىرلەرگە كۆمۈلگىنىڭلارغا) قەدەر، (پۇل - مال، بالىلار بىلەن) پەخىرلەنەك سىلەرنى غەپلەتتە قالدۇردى (1-2). راستلا كەلگۈسىدە بىلىسلەر (3). ئاندىن راستلا كەلگۈسىدە بىلىسلەر (4). ئەگەر سىلەر راستلا ھەقىقىي بىلىسەڭلار (غەپلەتتە قالماڭلار) (5). سىلەر چوقۇم جەھەننەمنى كۆرىسەڭلار (6). ئاندىن ئۇنى چوقۇم ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆرىسەڭلار (7). ئاندىن (دۇنيادا سىلەرگە بېرىلگەن) نېمەتلەردىن سوئال - سوراق قىلىنسەڭلار (8).

103- سوره نەسر

مەككىدە نازل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
زامان بىلەن قەسمكى⁽¹⁾، ئىمان ئېيت-
قان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر-بىرىگە
ھەقىنى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر-بىرىگە
سەۋرىنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا
ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر⁽²⁻³⁾.

104- سوره ھۇمەزە

مەككىدە نازل بولغان، 9 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(كىشىلەرنى) ئەيىبلەگۈچى سۇخەنچىگە ۋاي!⁽¹⁾ ئۇ مال توپلىدى ۋە ئۇنى (ياخشىلىق يول-
لىرىغا سەرپ قىلماي ساقلاش ئۈچۈن) ساندى⁽²⁾. ئۇ مېلى ئۆزىنى (دۇنيادا مەڭگۈ قالدۇرىدۇ
دەپ ئويلايدۇ)⁽³⁾. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ چوقۇم ھۆتەمگە تاشلىنىدۇ⁽⁴⁾. ھۆتەمنىڭ نېمە-
لىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟⁽⁵⁾ ئۇ، اللەنىڭ ياندۇرغان ئوتىدۇركى، (ئۇنىڭ ئەسمى) يۈرەكلەرگە
يېتىپ بارىدۇ⁽⁶⁻⁷⁾. ئۇلار چوقۇم دوزاخقا سولىنىدۇ⁽⁸⁾. ئېگىز تۇۋرۇكلەرگە باغلىنىدۇ⁽⁹⁾.

105- سوره فىل

مەككىدە نازل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

پەرۋەردىگارنىڭ فىل ئىگىلىرىنى قانداق قىلغانلىقىنى كۆرمىدىڭىمۇ؟⁽¹⁾ ئۇ ئۇلارنىڭ
ھىيلە-مكىرنى بەربات قىلىدىمۇ؟⁽²⁾ ئۇ ئۇلارنىڭ ئۈستىگە توپ-توپ قۇشلارنى ئەۋەتتى⁽³⁾.
قۇشلار ئۇلارغا ساپال تاشلارنى ئېتىپ⁽⁴⁾، ئۇلارنى چاينىۋېتىلگەن ساماندىك قىلىۋەتتى⁽⁵⁾.

106- سۈرە قۇرەيش

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قۇرەيش قوغداغانلىقلىرى ئۈچۈن (1)، ئۇلار قىش-لىق ۋە يازلىق سەپىرىدە قوغداغانلىقلىرى ئۈچۈن (2)، بۇ ئۆي (يەنى بەيتۇللا) نىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلسۇنكى، ئۇ ئۇلارنى ئاچلىقتا ئوزۇقلاندۇردى، ئۇلارنى قورقۇنچتىن ئەمىس قىلدى (3-4).

107- سۈرە مائۇن

مەككىدە نازىل قىلغان، 7 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

دىننى ئىنكار قىلغان ئادەمنى كۆردىڭمۇ؟ (1) ئۇ يېتىمنى دۆشكەلەيدىغان، مىسكىگە تاماق بېرىشنى تەرغىپ قىلمايدىغان ئادەمدۇر (2-3)، شۇنداق ناماز ئوقۇغۇچىلارغا ۋايىكى، ئۇلار نامازنى غەپلەت بىلەن ئوقۇيدۇ (4-5). نامازنى رىيا بىلەن ئوقۇيدۇ (6). ئۇلار قولقا بەرمەيدۇ (7).

108- سۈرە كەۋسەر

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىز ساڭا ھەققەتەن نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدۇق (1). پەرۋەردىگارىڭ ئۈچۈن ناماز ئوقۇغىن ۋە قۇربانلىق قىلغىن (2). ھەققەتەن سېنىڭ دۈشمىنىڭنىڭ نام-نشانى قالمايدۇ (3).

109- سۈرە كافىرون

مەككىدە نازىل بولغان، 6 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد! سېنى بۇتلارغا چوقۇنۇشقا ئۈندىگۈچى كۇففارلارغا) ئېيتقىنكى، «ئى كاپىرلار! (1) سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارغا مەن چوقۇنمايمەن (2).

سەلەرمۇ مەن ئىبادەت قىلىۋاتقان اللەغا
ئىبادەت قىلمايسەلەر⁽³⁾. سەلەر چوقۇنغان
بۇتلارغا مېنىڭ چوقۇنغىنىم يوق⁽⁴⁾. سەلەرنىڭمۇ
مەن ئىبادەت قىلغان اللەغا ئىبادەت قىلغىنىڭلار
يوق⁽⁵⁾. سەلەرنىڭ دىنىڭلار ئۆزۈڭلار
ئۈچۈن، مېنىڭ دىنىمۇ ئۆزۈم ئۈچۈن⁽⁶⁾.

110 - سۈرە نەسر

مەدەنىيەت نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللہ نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللّٰه نىڭ ياردىمى ۋە غەلىبىسى كەلگەن ۋە ئال-
لانىڭ دىنىغا كىشىلەرنىڭ توپ-توپ بولۇپ كىرگەن-
لىكىنى كۆرگىنىڭدە (1-2)، رەببىڭغا تەسبىھ ئېيت-
قىن، ھەمدى ئېيتقىن، ۋە ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلىگىن.
اللّٰه ھەقىقەتەن تەۋھىنى بەك قوبۇل قىلغۇچىدۇر. (3).

111- سوره مہسد

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايمتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەبۇ لەھەبىنىڭ ئىككى قولى قۇرۇپ كەتسۇن! (ئەمەلدە) قۇرۇپ كەتتى⁽¹⁾. ئۇنىڭغا مال-مۈلكى ۋە ئېرىشكەن نەرسىلىرى ئەسقا تىمدى⁽²⁾. ئۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ⁽³⁾. ئۇنىڭ ئوتتۇن توشۇغۇچى (يەنى سۇخەنچى) خوتۇنىمۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا كىرىدۇ⁽⁴⁾. ئۇنىڭ بويىندا مەھكەم ئېشىلگەن ئارغامچا بولىدۇ⁽⁵⁾.

112 - سوره ئمخلاس

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايتى شەيخەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

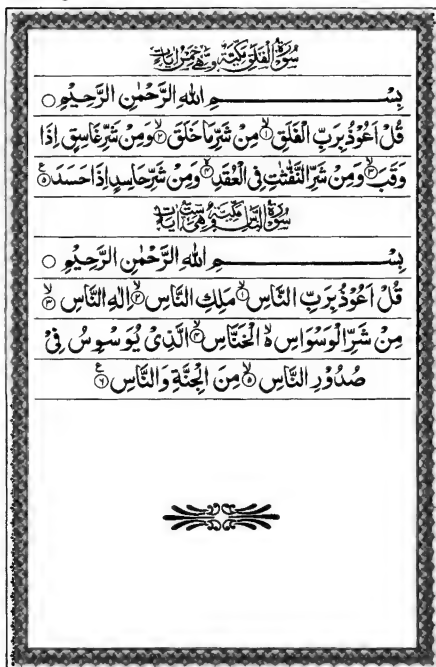
(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ئۇ — **اللّٰه** بىردۇر ⁽¹⁾. ھەممە **اللّٰه** غا موھتاجدۇر ⁽²⁾. **اللّٰه** بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس ⁽³⁾. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ ⁽⁴⁾.

113- سۈرە فەلق

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

«مەخلۇقاتنىڭ شەرىرىدىن، قاراڭغۇلۇقى بىلەن كىر-
گەن كېچىنىڭ شەرىرىدىن، تۈگۈنلەرگە دەم سالغۇچى
سېھىرگەرلەرنىڭ شەرىرىدىن، ھەسەتخورنىڭ ھەسەت
قىلغان چاغدىكى شەرىرىدىن سۈبھىنىڭ پەرۋەردىگارى
(اللە) غا سېغىنىپ پاناھ تىلەيمەن» دېگەن (1-5).

114- سۈرە ناس

مەككىدە نازىل بولغان 6 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
«ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، ئىنسانلارنىڭ پادىشاھى، ئىنسانلارنىڭ ئىلاھى
(اللە) غا سېغىنىپ، كىشىلەرنىڭ دىلىرىدا ۋە سۈمە قىلغۇچى جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن
بولغان يوشۇرۇن شەيتاننىڭ ۋە سۈمەسىنىڭ شەرىرىدىن پاناھ تىلەيمەن» دېگەن (1-6).

چىقىرىلغاندا ھىندىستاندىكى بىر تاغقا چۈشكەن بولۇپ، ئۇ ۋاپات بولغاندا شۇ تاغنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، مەككە مۇكەررەمەدىكى ئەبى قۇبەيس تېغىغا دەپنە قىلىنغان. ئازەر: ئابراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى بولۇپ، ئۇ قەۋمى ئۈچۈن بۇتلارنى ياسانغان ۋە قەۋمنى شۇ بۇتلارغا چوقۇنۇشقا تەرغىپ قىلغان. ئابراھىم ئەلەيھىسسالام ئاتىسىدىن بۇتلارنى تەرك ئېتىشىنى تەلەپ قىلغان، بۇتلارغا چوقۇنۇشنىڭ ئاقۇتىنىڭ يامان بولىدىغانلىقىدىن ئاگاھلاندۇرغان. لېكىن ئازەر بۇتقا چوقۇنۇشتا چىڭ تۇرغان ۋە ئابراھىم ئەلەيھىسسالامغا، بۇتلارنى يامان كۆرۈشتىن يانمايدىغان بولسا، چوقۇم سېنى تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمەن، دەپ تەھدىت سالغان، ئابراھىم ئەلەيھىسسالام، ساڭا ئامانلىق تەلەيمەن، ساڭا پەرۋەردىگارىمدىن مەغپىرەت تەلەيمەن، دەپ ئۇنىڭدىن ئايرىلغان.

ئەبۇلھەب: ئەبۇلھەب پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاغىسى بولۇپ، ئىسمى ئابدۇلسۇززا ئىبن ئابدۇلمۇتە تەللىپتۇر. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەشەددىي دۇشمىنى ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كۆپ ئەزىيەت يەتكۈزەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەرەب قەبىلىلىرىگە بېرىپ ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلغان چاغدا، ئەبۇلھەب ئارقىسىدىن بېرىپ مەسخىرە قىلاتتى ۋە سۆزلىرىنى ئىنكار قىلاتتى. ئەبۇلھەبنىڭ بىر ئايالى بولۇپ، ئىسمى ئۇمى جەمىل ئىدى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەققىدە قەبىلىلەر ئارىسىدا سۈخەنچىلىق قىلاتتى ۋە پىتىنە-پاسات تېرىتتى. اللە تائالا ئەبۇلھەبىنى ۋە ئايالىنى ھالاك قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى دۈشمەن تۇتتىغانلارغا ئىبرەت قىلدى.

ئەرەفات: ئەرەفات مەككە مۇكەررەمەدىن 22 كىلومېتىر يىراقلىققا جايلاشقان، ئەتىراپى كەڭ كەتكەن بىر ئېگىز ۋادى. ئەرەفاتتا تۇرۇش ھەجنىڭ مۇھىم رۈكنى ھېسابلىنىدۇ، بۇ ۋادىدا زۇلھەججە ئېيىنىڭ 9-كۈنى چۈش ۋاقتىدىن شامغىچە تۇرغان ئادەمنىڭ ھەج پەرزى ئادا تاپقان بولىدۇ. ئەرەفاتنىڭ شىمالىغا «جەبەلى رەھىم» جايلاشقان بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاخىرقى ھەجىدە بۇ تاغنىڭ يېنىدا تۇرغان ۋە بۇ يەردە ۋىدالىشىش نۇتقىنى سۆزلىگەن.

ئەييۇب: ئەييۇب ئەلەيھىسسالام ئابراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن ئىدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالامنى اللە تائالا نېمەت ئانا قىلىش بىلەن سىنىدى، اللە تائالا ئۇنى نۇرغۇن بايلىققا ئىگە قىلدى، ئۇنىڭغا كۆپ پەرزەنت ئاتا قىلدى، تېنىنى ساق قىلدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلغۇچى تەقۋادار ياخشى بەندە ئىدى، ئاندىن اللە تائالا ئۇنى بەرگەن نېمىتىنى يوق قىلىۋېتىش بىلەن سىنىدى، ئۇ مال-مۈلكىدىن، پەرزەنتلىرىدىن ئايرىلدى، ئۇنى ئېغىر كېسەللىكلەر چىرمىۋالدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام بالاغا سەۋر قىلىپ، اللەغا ھەمدۇسانا ئېيتىپ، ئىلگىرىكى تەقۋادارلىق ھالىتى بويىچە پەرۋەردىگارىدىن مەمنۇن بولدى. ئۇنىڭ يۈسۈنى ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن بولغان رەھىمە ئاتلىق بىر ياخشى مۆمىن ئايالى بار ئىدى، ئۇ ئەييۇب ئەلەيھىسسالام بىلەن راھەت-پاراغەتتە، پاراغەتتە، جاپا-مۈشەققەتتە بىرگە ئىدى. شەيتان ئەييۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىنى ۋەسۋە قىلغىلى تۇردى، ئۇ ئەييۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا بېرىپ: «بۇ بالالارغا قاچانغىچە چىدايمىز» دېدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا ئاچچىقلىنىپ: «راھەت-پاراغەتتە قانچە ۋاقىت بولدۇم» دېدى. ئايالى: «80 يىل» دېدى. ئاندىن ئەييۇب ئەلەيھىسسالام: «بالايى-ئاپەت ئىچىدە قانچە ۋاقىت تۇردۇم» دېدى. ئايالى: «يەتتە يىل» دېدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام: «بالايى-ئاپەت ئىچىدە تۇرغان ۋاقىتنىڭ ئۇزاقلىقى راھەت-پاراغەتتە تۇرغان ۋاقىتتىن بولمىسا، اللە تائالادىن بالايى-ئاپەتنى كۆتۈرۈۋېتىشىنى تەلەشتىن ئۇيالىمىدەن» دېدى. ئاندىن ئۇ: «اللە بىلەن قەسمكى، ساقىيىپ قالسام، سېنى چوقۇم 100 قامچا ئۇرىمەن» دېدى. ئاندىن ئەييۇب ئەلەيھىسسالام اللەغا ئىلتىجا قىلىپ: «پەرۋەردىگار مېنى زىيان-

زەخمەت ئورۇنلادى. سەن ئەڭ مەرھەمەتلىك زاتتۇرسەن» دەپ دۇئا قىلدى، اللە ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ، بېشىغا كەلگەن بالايى- ئاپەتلەرنى كۆتۈرۈۋەتتى. اللە ئۇنى يۇتى بىلەن يەرنى تېپىشكە بۇيرۇدى. ئۇ پۇتى بىلەن يەرنى تېپىۋىدى، يەردىن سوغۇق سۇ ئېقىپ چىقتى. اللە تائالا ئۇنى شۇ سۇدىن ئىچىشكە ۋە شۇ سۇ بىلەن يۇيۇنۇشقا بۇيرۇدى. اللە تائالا شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كېسىلىگە شىپالىق بەردى، ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنىڭ كۈچ- قۇۋۋىتى تولۇق ئەسلىگە كەلدى. اللە تائالا ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنى بىر باغلام چۆپنى ئېلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئايالىنى ئۇرۇشقا بۇيرۇدى، ئۇ بىر باغلام چۆپ بىلەن ئايالىنى ئۇرۇپ قەسىمىدىن چىقتى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنىڭ ئايالى ئۇنىڭ خىزمىتىنى ئوبدان قىلغانلىقتىن، راھەت- پاراغەتتە، جاپا- مۇشەققەتتە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلىقتىن، اللە ئۇنىڭغا رەھىم قىلىپ ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇدى. كېيىن اللە تائالا ئەيىۋب ئەلەيھىسالامغا پۇل- مال ۋە پەرزەنت بەردى، ئۇنىڭغا 26 ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلدى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالام رۇم خەلقىگە پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەن ئىدى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالام 93 يىل تۆمۈر كۆردى.

بايىل: ئىراقتىكى پۇرات دەرياسى بويىغا جايلاشقان قەدىمكى شەھەر بولۇپ، بۇرۇنقى دەۋرلەردە شانلىق تارىخقا ئىگە ئىدى.

بەدرى: بەدرى مەدىنىنىڭ غەربىي جەنۇب تەرىپىگە جايلاشقان، ھىجرىيىنىڭ 2- يىلى رامىزاننىڭ 17- سى مۇسۇلمانلار بىلەن مەككىلىكلەر ئارىسىدا يۈز بەرگەن چوڭ ئۇرۇش مۇشۇ جايدا بولغان. بۇ ئۇرۇشتا مۇسۇلمانلار سان جەھەتتە ئاز تۇرۇپ، مۇشرىكلار ئۈستىدىن غەلبە قىلغان. بەككە (مەككە): مەككە دەسلۇبەدە قاقاس ۋادى بولۇپ، ئادەم ياشىمايتتى. ئالدى بىلەن بۇ يەردە ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئايالى ھاجەر ۋە ئوغلى ئىسمائىل بىلەن تۇرغان، اللە ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا زەمىزەم قۇدۇقىنى پەيدا قىلىپ بەرگەن، شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇراقلىشىپ، ئۇ يەر ئاۋات- لىشىققا باشلىغان. شام (سۈرىيە) بىلەن يەمەن ئارىسىدا قاتنايدىغان كارۋانلارنىڭ چۈشۈپ ئۆتىدىغان ئۆتۈڭىگە ئايلانغان، اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسالام بۇ يەردە بەيتۇللانىڭ ئاساسىنى بىنا قىلغان، شۇنىڭ بىلەن بۇ يەر پۈتۈن ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى ئەرەب- لەزنىڭ مۇقەددەس جايى بولۇپ قالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام مەككىدە تۇغۇلۇپ، ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى مەككىدە ئۆتكۈزگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام 40 ياش ۋاقتىدا مەككىدە ئۇنىڭغا ۋەھىي نازىل بولغان، 53 ياشتا مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام تۇغۇلغان يىلى مەشھۇر پىل يىلى بولۇپ، بۇ يىلى ھەبەشلىك ئەرەھە لەشكەرلىرىنى باشلاپ، كەبىنى بۇزۇشقا كەلگەن. رەسۇلۇللە ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىلى مەدىنىدىن مەككىگە كېلىپ، بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىپ، خوشلىشىش ھەجىنى قىلغان. ئەينى زاماندا كەبىگە قويۇلغان بۇتلارنى چىقىپ تاشلاپ، كەبىنى بۇتلاردىن تازىلىغان، شۇنىڭ بىلەن كەبە مۇسۇلمانلارنىڭ تاۋاپ قىلىپ، ھەج پەرزىنى ئادا قىلىدىغان مۇقەددەس جايغا ئايلانغان.

پىرئەۋن: پىرئەۋن دېگەن سۆز قەدىمكى مىر پادىشاھلىرىنىڭ ئورتاق نامدۇر، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ قىسسىدە تىلغا ئېلىنغان پىرئەۋننىڭ ئىسمى ۋەلىد ئىبن مۇسئەب ئىدى، ئۇ قېرىندىشى قابۇس ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولغان، قابۇسنى يۈسۈف ئەلەيھىسالام دىنىغا دەۋەت قىلغاندا، ئۇ باش تارتىپ ئىمان ئېيتىمىغان، پىرئەۋن بولسا 400 يىلدىن ئارتۇق ئۆمۈر كۆرگەن، پىرئەۋن ئۆزى ھۆكۈمرانلىق قىلىپ تۇرغان چەرياندا، ئىسرائىل ئەۋلادىنى تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن قىيىنغان، ئۇلارنى بىرقانچە گۇرۇپپىلارغا بۆلۈپ، بىر گۇرۇپپىنى قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا سالاتتى، بىر گۇرۇپپىنى

دېھقانچىلىق ئىشلىرىغا سالاتتى، يەنە بىر گۇرۇپپىنى بولسا ئەك تۆۋەن پاسكىنا ئىشلارغا سالاتتى، ئەمگەككە يارمايدىغانلارغا سېلىق سېلىپ تۇلتىتتى. مۇسا ئەلەيھىسالام پەيغەمبەر بولۇپ كېلىپ پىرئەۋنى ئىمان ئېيتىشقا دەۋەت قىلدۇ. پىرئەۋن ئىماندىن باش تارتىپ كۇفۇردا تېخىمۇ ئەزۋەيلەپ ئۆزىنىڭ مىسىرنىڭ پادىشاھى ئىكەنلىكى بىلەن پەخىرلىنىدۇ ۋە ئۆزىنى مىسىرلىقلارنىڭ ئالىي پەرۋەردىگارى دەپ جاكاللايدۇ. پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسالامغا ۋە ئۆز قەۋمىگە قاتتىق جاپا سالغانلىقتىن، ئۇلار مىسىردىن پەلەستىنگە قېچىپ چىقىشقا مەجبۇر بولىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆز قەۋمى بىلەن قىزىل دېڭىزنىڭ بويىغا كېلىپ ئۆتمەكچى بولغان چاغدا، پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا ھاسا بىلەن دېڭىزنى ئۇرۇشقا بۇيرۇيدۇ، دېڭىزنىڭ سۈيى ئوتتۇرىدىن بۆلۈنىدۇ، ئۇلارنى ئارقىدىن قوغلاپ چىققان پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن ئۇلار ئۆتكەن يەردىن ئۆتمەكچى بولۇپ دېڭىزغا كىرگەندە، بۆلۈنۈپ كەتكەن دېڭىز سۈيى قوشۇلۇپ پىرئەۋن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنىنى غەرق قىلىۋېتىدۇ.

پىل ئىگىلىرى (ئەسھابى فىل): يەمەننىڭ پادىشاھى ئەبرەھە سەئاداد بىر چېركاۋ بىنا قىلدۇ، ئۇ كىشىلەرنى مەككىدىكى بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىشتىن توسۇپ، ئۇلارنى ئۆزى بىنا قىلغان چېركاۋغا چوقۇندۇرماقچى بولىدۇ، بىر ئەتراپى چېركاۋغا كېلىپ تەرەت قىلىپ قويسۇ، شۇنىڭ بىلەن ئەبرەھە كەبىنى چوقۇم بۇزۇپ تاشلاشقا قەسەم ياد قىلدۇ، ئۇ كەبىنى بۇزۇش ئۈچۈن كەلگەندە، اللە تائالا توپ-توپ قۇش-لارنى ئەبرەھە ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىغا ئاپىرىدە قىلىپ، ئۇلارنى ھالاك قىلىدۇ، ئۇنىڭ قوشۇنىدا كەبىنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن تەييارلانغان بىر پىل بار ئىدى، شۇڭا بۇ ۋەقە يۈز بەرگەن يىل پىل يىلى دەپ ئاتالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ پىل يىلى تۇغۇلغان.

تابۇت: تابۇت تەۋرات قاچىلانغان ساندۇق بولۇپ، ئاسانغا ئېلىپ چىقىپ كېتىلگەن ئىدى. كېيىن اللە ئۇنى يەھۇدىيلارغا ئاساندىن چۈشۈرۈپ بەرگەن، بۇ ئالاھىدە خاسىيەتلىك ساندۇق بولۇپ، يەھۇدىيلار دۈشمەن-لەر بىلەن ئۇرۇشقان چاغدا بۇ ساندۇقنى ئۇرۇش مەيدانىدا ئۆزلىرى بىلەن بىللە تۇتاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇرۇشتا غەلبە قىلاتتى. ئۇلار ئۆز دىنىدىن چەتنەپ كەتكەنلىكتىن، اللە ئۇلارغا پەلەستىن-لىكىلەرنى ئاپىرىدە قىلدى، يەھۇدىيلار مەغلۇپ بولۇپ، پەلەستىنلىكلەر ئۇلاردىن بۇ تابۇتنى تارتىۋالدى. ئالۇت: ئالۇت بەنى ئىسرائىلنىڭ بىر پادىشاھىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ جالۇت سۆزىگە بېرىلگەن ئىزاھاتتا بايان قىلىنىدۇ.

تاھا: تاھا مۇھەممەد ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى. تۇۋا: تۇۋا مۇسا ئەلەيھىسالام تۇرسىدا چۈشكەن بىر مۇبارەك ۋادىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ يەردە اللە-تائالا مۇسا ئەلەيھىسالام بىلەن سۆزلەشكەن.

تۇبىيە: تۇبىيە يەمەنگە ۋە ھەزرىيەتقا ھۆكۈمرانلىق قىلغان ھەربىر پادىشاھقا دېيىلىدۇ، تۇبىيەلەر يەمەندە چوڭ سەلتەنەتكە ئىگە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان زۇلۇملىرى تۈپەيلىدىن سەلتىنىتى گۇمران بولغان.

تۇر تېغى (تۇرسىنا): تۇر تېغى اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسالامغا سۆز قىلغان تاغنىڭ نامى بولۇپ، مۇناجات تېغى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

جالۇت: غەزەمنىڭ يېنىدىكى ئەشدرودا ئولتۇرۇشلۇق پەلەستىنلىكلەر بىلەن بەنى ئىسرائىلنىڭ پادى-شاھى ئالۇتنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇش پارتلىغاندا، پەلەستىن قوشۇنىنىڭ باشچىسى جالۇت ئىدى. جالۇت مەشھۇر ئۇرۇش باتۇرلىرىدىن بولۇپ، باتۇرلار ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىشتىن قورقاتتى، جالۇت مەيدانغا چۈشۈپ ئالۇت قوشۇندىكىلەردىن ئۆزى بىلەن يەكۈمۈيەك ئېلىشىشنى تەلەپ قىلدى. ھەممىسى جالۇتتىن قورقتى، بۇ چاغدا غەيرەتلىك يىگىت داۋۇد چىقىپ ئالۇتتىن جالۇت بىلەن ئۇرۇشقا ئىجازەت سورىدى.

داۋۇد ئۇرۇش قوراللىرىدىن پەقەت ھاسىنى ۋە تاش ئاتىدىغان قورالنى ۋە بىر تاز تاش ئېلىپ، مەي-دانغا چىقتى، جالۇت ئۇنى مەنستىمدى. قېلىچ ۋە نەيزەلەر بىلەن قوراللانغان كۈچلۈك دۈشمەن ئالدىدا ئۆزىنى ھالاكەتكە تاشلاۋاتقان بۇ يىگىتنىڭ ئىشىدىن ئەجەبلەندى، لېكىن داۋۇد ئۇنى قارىغا ئېلىپ تاش ئاتىدىغان قورال بىلەن بىر تاشنى ئېتىپ جالۇتنىڭ بېشىنى يېرىۋەتتى، داۋۇد ئىككىنچى بىر تاشنى ئاتقان ئىدى، بۇنىڭ بىلەن جالۇت ھالاك بولدى، بەنى ئىسرائىل غەلىبە قازىنىپ ئۆزلىرىنىڭ سەلتىنىنى قايتۇرۇۋالدى.

جېرىئىل (جەبرائىل): جېرىئىل اللەنىڭ يېقىن پەرىشتىلىرىنىڭ بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ، روھۇلقۇدۇسمۇ دېيىلىدۇ. جېرىئىل بولسا اللەنىڭ ۋەھىسىنى پەيغەمبەرلەرگە يەتكۈزىدىغان پەرىشتە، جېرىئىل اللە-تائالا تەرىپىدىن پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي ئېلىپ كېلىشتە ئىشان سۈرىتىدە كېلەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالامغا ئىككى قېتىم: بىر قېتىم ئاسماندا، بىر قېتىم زېمىندا ئۆز شەكلىدە كۆرۈنگەن، ئابدۇللا ئىبن مەس-ئۇدنىڭ ئېيتىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جېرىئىلنى ئۆز شەكلىدە كۆرگەندە، 600 قاناتلىق كۆرگەن، ھەر قاننى ئۇيۇققا بىر كېلەتتى.

داۋۇد: بەنى ئىسرائىل قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن 356 يىلچە پادىشاھسىز قالدى، بۇ جەرياندا ئۇلار ئەمەلىقەلەر، ئارامىلەر ۋە پەلەستىنلىكلەردىن بولغان قوشنىلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچراپ تۇردى. بۇ مۇددەتنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، بەنى ئىسرائىلغا ئالۇت (شاۋۇل) ھۆكۈمرانلىق قىلدى، ئالۇت پەلەس-تىنلىكلەرگە ئۇرۇش ئېچىپ، ئۇلاردىن تابۇتنى يەنى تەۋرات قاچىلانغان ساندۇقنى تارتىۋالدى، بۇ ۋاقىتتا بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئىچىدە، قەۋمنىڭ دۈشمەنلىرىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشقا ھېرىس داۋۇد ئىسمىلىك بىر يىگىت مەيدانغا كەلدى، ئۇ دۈشمەننى پەلەستىنلىكلەر قوشۇنى بىلەن بولغان ئۇرۇشتا يېشى-نىڭ كىچىكلىكىگە قارىماي، دۈشمەن قوشۇنىنىڭ باشلىقى جالۇتنى ئۆلتۈردى. ئالۇت مۇكاپاتلاش يۈزىسىدىن داۋۇدقا قىزىنى بەردى، داۋۇد بىراقچىلىغان جەڭلەردە دۈشمەنلەرنى يەڭدى، شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا ئۇنىڭ ئابروىي ئۆسۈپ، كىشىلەر ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە باشچى بولۇشىنى تەلەپ قىلدى، ئالۇت ئۆل-گەندىن كېيىن بەنى ئىسرائىل قەۋمى داۋۇدنى ئۆزلىرىگە پادىشاھ قىلىۋالدى، بۇ چاغدا داۋۇدنىڭ يېشى 30 دىن ئاشمىغان ئىدى، داۋۇد خەلق ئارىسىدا ئادالەت بىلەن ئىش ئېلىپ باردى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە تەۋ-راتنىڭ ئەھكامىنى ئەمەلىيلەشتۈردى، داۋۇد ئەلەيھىسسالام 40 ياشقا كىرگەندە پەيغەمبەر بولدى، اللە تائالا ئۇنىڭغا تۆت ساماۋى كىتابلارنىڭ بىرى بولغان زەبۇرنى نازىل قىلدى، زەبۇر قەسىدىلەردىن ئىبارەت بولۇپ، اللەنى ئۇلۇغلاشنى ۋە اللەغا بولغان ھەمدۇسانالارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، داۋۇد ئەلەيھىسسالام خۇش ئاۋاز بولۇپ، ئۆزىنىڭ يېقىملىق ئاۋازى بىلەن زەبۇرنى تىلاۋەت قىلىپ، كىشىلەرنىڭ دىلىنى ئېرى-تىۋېتەتتى، ھەتتا قۇشلارمۇ ۋە تاغلارمۇ ئۇنىڭ بىلەن تەسبىھ ئېيتىپ، ئۇنىڭغا ئەكس سادا قايتۇراتتى. اللە تائالا داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا تۆمۈر تاۋلاشنى بىلدۈرگەن بولۇپ، داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىدا تۆمۈر خېمىردەك يۇمشاپ كېتەتتى. داۋۇد ئەلەيھىسسالام سوقۇش ئۈچۈن تۆمۈر كىيىملەرنى ياسايتتى. سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى، داۋۇد ئەلەيھىسسالام ئۇنى سوراق سورۇن-لىرىدا يېنىدا ئولتۇرغۇزۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىشنى ئۆگەتتەتتى، ئىبن جەرىئىل رىۋايىتىگە قارىغاندا، داۋۇد ئەلەيھىسسالام 100 يىل ياشىغان.

رەس ئاھالىسى (ئەسھا بۇررەس): قۇرئان كەرىمدە نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرى ئارىسىدا ئۆتكەن نامەلۇم ئۆمەتلەر بايان قىلىنىدۇ، رەس ئاھالىسى ئەنە شۇ ئۆمەتلەردىن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئۆز پەيغەمبەرگە تۇتقان مۇئامىلىسى قۇرەيش كۇفۇرلىرىنىڭ رەسۇلۇ اللەغا تۇتقان مۇئامىلىسىگە

ئوخشاپ كېتىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىسسىنى باشقىلارغا ئىبرەت ئۈچۈن بايان قىلىدۇ. بەزى رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، رەس ئاھالىسى بۇتپەرەس خەلق بولۇپ، ئۇلارنىڭ نۇرغۇن قۇدۇقلىرى ۋە چارۋىلىرى بار ئىدى. ئۇلار پەيغەمبەرنىڭ ئىمانغا قىلغان دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىغانلىقى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنى تۇرالغۇ جايلىرى بىلەن قوشۇپ يەرگە يۇتقۇزۇۋاتقان.

رۇم: رۇم ئەرەبلەرنىڭ شەرقىي رىم ئىمپېرىيىسى ئاھالىسىگە قويغان نامى. بۇ، تارىختا ۋىزانتىيە نامى بىلەن مەشھۇر. ئىسلام دىنى مەيدانغا كەلگەن چاغدا، ئۇ چوڭ دۆلەتلەردىن ئىدى. ئىران دۆلىتى شەرقىي رىم ئىمپېرىيىسى بىلەن رىقابەتتە ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىرقانچە قېتىم ئۇرۇش بولغان.

زەكەرىيا: زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا سەككىز جايدا تىلغا ئېلىنىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىدىن بولۇپ، يەھىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسىدۇر. ئۇنىڭ نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. ئىمراننىڭ ئايالى ئۆز قىزى ھەزرىتى مەريەمنى ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىگە ئاتىۋەتكەن ئىدى. ھەزرىتى مەريەم ئىبادەتخانىغا ئېلىپ كېلىنگەندە، ئىبادەتخانا خىزمەتچىلىرى ئۇنى تەربىيىسىگە ئېلىش مەسلىسىدە تالىشىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆزئارا چەك تاشلىنىدۇ. نەتىجىدە ھەزرىتى مەريەم زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇرۇلىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسىنىڭ ھەمىرىسىنىڭ ئېرى ئىدى. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەم ئۈچۈن ئىبادەتخانىغا تۇتاش بىر ھۇجرا سېلىپ، ئۇنى شۇ ھۇجراغا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە ئۇنىڭ قېشىدا يېپەكلىكلەرنى ئۇچراتاتتى، ئۇنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكىنى سورايتتى، ھەزرىتى مەريەم ئۇلارنىڭ اللە تەرىپىدىن كەلگەن رىزىق ئىكەنلىكىنى ئېيتاتتى. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەر پەرزەنت بولۇشىنى ئارزۇ قىلىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنىڭ يەككە - يىگانە قالماسلىقىنى تىلەپ اللەغا دۇئا قىلىدۇ. اللە ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىدۇ، پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا يەھىيا ئىسىملىك پەرزەنتى بولۇشى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ، زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ يېشى 90 دىن ئاشقانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايالى تۇغماس بولغانلىقى سەۋەبلىك، ئۇ بۇ خۇش خەۋەرگە جىنىۋىتىمگىلى تاس قالىدۇ. ئۇ پەرۋەردىگارىدىن پەرزەنت بېرىلىدىغانلىقىغا بىر ئالامەت بولۇشىنى تىلەيدۇ، اللە ئۇنىڭ كىشىلەر بىلەن ئۈچ كۈن سۆزلىشىشكە قادىر بولالايدىغانلىقىنى ئۇنىڭ ئالامىتى قىلىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام بۇ ئۈچ كۈن ئىچىدە پەقەت ئىشارەت ئارقىلىقلا سۆزلەشەتتى، يەھىيا ئەلەيھىسسالام تۇغۇلۇپ، ئۆسۈپ ياخشى چوڭ بولۇپ، ئاتىسىنىڭ ئوبدان ئورۇنباسارى بولۇپ قالىدۇ.

زۇلقەرنەين: كۆپچىلىك مۇپەسسىرلەر قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان زۇلقەرنەيننى مەشھۇر ئىشغالىيەتچى ئىسكەندەر مەقدۇنى دەپ قارايدۇ. بەزىلەر ئۇنى يەمەننىڭ پادىشاھلىرىدىن بىرى دەپ قارايدۇ، بەزىلەر ئۇنى ئۇ بىر ياخشى بەندە بولۇپ، اللە ئۇنىڭغا بۈيۈك سەلتەنەت، ھېكمەت ۋە پايدىلىق ئىلىم ئاتا قىلغان دەپ قارايدۇ، زۇلقەرنەين ئىسكەندەر مەقدۇنى ئەمەس دېگۈچىلەر ئىسكەندەرنىڭ قەدىمكى يۇنان ئىلاھلىرىغا ئېتىقاد قىلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئارستوتېلىدىن پەلسەپە ئۆگەنگەنلىكىنى، قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان زۇلقەرنەيننىڭ بولسا تەۋھىدكە، اللەغا ئىشىنىشكە مايىل ئىكەنلىكىنى دەلىل قىلىپ كۆرسىتىدۇ. ئىسكەندەرنىڭ قەدىمكى يۇنان ئىلاھلىرىغا ئېتىقاد قىلىش تەرەپلىرى بولغان بولسا، بۇ ئەينى ۋاقىتتىكى ئىجتىمائىي مۇھىتنىڭ ئۇنىڭغا تەسىر كۆرسەتكەنلىكىدىن، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئۆزى ئىشغال قىلىۋالغان مەدەنىي مىللەتلەرنىڭ مەۋدۇلىرىنى ھۆرمەت قىلغانلىقىدىن بولغان بولۇشى مۇمكىن، ئۇ مىسىرلىقلارنىڭ مەۋدۇلى ئامۇنىغا ئەنە شۇنداق مۇئامىلە قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئارستوتېلىدىن پەلسەپە ئۆگەنلىكىگە كېلىدىغان بولساق، «روھۇل مەئانى»

تەپسىرىنىڭ مۇئەللىپى مۇنداق دەيدۇ: «بىز ئىككىدەرنىڭ ئارستوتېل پەلسەپەسىگە پۈتۈنلەي ئېتىقاد قىلىدۇغانلىقىغا قايىل ئەمەسمىز، چۈنكى بىر كىشىنىڭ يەنە بىر كىشىگە شاگىرت بولۇشى ئۇنىڭ ھەممە مەسىلىلەرگە بولغان قارىشى ئۇستازىنىڭ قارىشى بىلەن بىردەك بولۇشىدىن دېرەك بەرمەيدۇ». ئىككىدەر مەقدۇنى مىلادىدىن 356 يىل بۇرۇن تۇغۇلغان، ئاتىسى ئۇنى ئوبدان تەربىيلىگەن، ئۇ پەلسەپە ۋە ئىلىم - مەرىپەت جەھەتتە كۆپ مەلۇمات ھاسىل قىلغان، ئۆز دەۋرىدە جاھاننىڭ كۆپ قىسمىنى ئىشغال قىلغان، مىلادىدىن 332 يىل بۇرۇن مىسىرنى ئىشغال قىلىپ، ئۇنىڭدىن پارسلارنى ھەيدەپ چىقارغان، مىسردا ئىككىدەرنىيە شەھىرىنى بىنا قىلغان، ئۇ ئىراق، ئىران، ھىندىستان، ئوتتۇرا ئاسىيا قاتارلىق جايلارنى بويسۇندۇرغان، ئۇ مىلادىدىن 323 يىل بۇرۇن بايلىدا 33 يېشىدا ۋاپات بولغان. ئۇنىڭ زۇلقەرنەين دەپ ئاتىلىشى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇنىڭ كىيگەن دۇبۇلغىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدە چوڭ ئىككى باغلام ئۇزۇن ئاق پەي بار ئىدى.

زۇلكىفل: تارىخچىلار زۇلكىفلنى ئەيىۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى دەيدۇ. اللە تائالا زۇلكىفل ئەلەيھىسسالامنى ئەيىۈپ ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن، بەزى ئۆلىمالار ئۇنى پەيغەمبەر ئەمەس، بەنى ئىسرائىل ئىچىدىكى بىر ياخشى بەندە دەپ قارايدۇ.

سەفا: سەفا مەككىدىكى بىر تاغنىڭ ئىسمى بولۇپ، ھەج قىلغۇچى ئادەم سەفا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئىي قىلىدۇ، مۇنداق سەئىي قىلىش ھەجنىڭ ئەھكاملىرىنىڭ جۈملىسىدندۇر.

سالھ: سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامغا تۇتىشىدۇ، اللە تائالا سالھ ئەلەيھىسسالامنى سەمۇد قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. سەمۇد بولسا ئاد، جۇرۇم، مەدىيەن ۋە قەھتان قاتارلىق قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن ئىدى. سەمۇد قەۋمىنىڭ جايى ھىجر دېگەن جايدا بولۇپ، ھىجر بولسا ھىجاز بىلەن شامنىڭ ئارىسىغا جايلاشقان. سەمۇد قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىسىدىن ۋە مىلادىدىن بۇرۇن ياشىغان قەۋم ئىدى. سەمۇد قەۋمى بۇتلارغا چوقۇناتتى. اللە تائالا ئۇلارغا سالھ ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىپ، ئۇلارنى بۇتقا چوقۇنماسلىققا، بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئازغىنا كىشىدىن باشقىسى سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىگە قۇلاق سالىمىدى، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلىپ، كۈڭرە تېخىمۇ ھەددىدىن ئاشتى. سالھ ئەلەيھىسسالامدىن پەيغەمبەرلىكنىڭ راستلىقىغا دالالەت قىلىدىغان بىرەر مۆجىزە كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. سالھ ئەلەيھىسسالام مۆجىزە سۈپىتىدە قاتتىق تاشنىڭ ئارىسىدىن بىر تۆگە چىقاردى. بۇ تۆگىنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇ ئىدىكى، ئۇ پۈتۈن قەبىلىنىڭ سۈيىنى ئىچىۋېتەتتى، قانچىلىك نۇرغۇن سۇ ئىچسە، شۇنچىلىك سۈت بېرەتتى. سالھ ئەلەيھىسسالام بۇ مۆجىزىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن، قەۋمنىڭ تولىسى يەنىلا ئىمان ئېيتىمىدى. سالھ ئەلەيھىسسالام قەۋمنى تۆگىگە چېقىلىشتىن ئاگاھلاندۇر-

دى. ئۇلارنى تۆگىنى ئۆلتۈرىدىغان بولسا ئۇلارنىڭ اللەنىڭ ئازابىغا قالدۇغانلىقى بىلەن قورقۇتتى. ئۇلار سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشىغا قارىماي تۆگىنى ئۆلتۈردى. ئالدى بىلەن تۆگىگە ھۇجۇم قىلىپ ئۆلتۈرگۈچى شەخس قۇدار ئىبن سالىق ئىدى، تۆگە يەرگە يىقىلغاندىن كېيىن يەنە ئۇلاردىن توققۇز ئادەم تۆگىگە قېلىچ سېلىپ، ئۇنى پارچىلاپ تاشلىدى. ئۇلار تۆگىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرى سالھ ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولۇشتى. سالھ ئەلەيھىسسالامغا سۇيىقەست قىلماقچى بولغانلارنى اللە تائالا ئاسماندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلدى، تۆگە ئۆلتۈرۈلۈپ ئۈچ كۈندىن كېيىن اللە تائالا سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدى. سالھ ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەر ئازابىتىن قۇتۇلۇپ قالدى، سالھ ئەلەيھىسسالام بىلەن ئازابىتىن قۇتۇلۇپ قالغان

مۆمىنلەرنىڭ سانى 120 ئىدى. ئىمان ئېيتماي ھالاك بولغۇچىلارنىڭ سانى بەش مىڭ ئائىلە ئىدى. مەشھۇر رىۋايەتكە قارىغاندا، ئۇلاردىن كېيىن سالىھ ئەلەيھىسسالام پەلەستىن زېمىنىنىڭ رەملى دېگەن جايىنىڭ ئەتراپىدا ئاخىرقى ئۆمرىگىچە ياشىغان.

سەبەئە سەبەئە يەمەنگە جايلاشقان قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن بىرى ئىدى. ئەرەب يېرىم ئارىلىدا سەيلۇل ئەرەم ناملىق مەشھۇر كەلكۈن سۇ ئابىتىدىن كېيىن، ئۇنىڭدىن بىرقانچە قەبىلىلەر شاخلاپ چىققان. سەبەئە ئاھالىسى ئاۋات شەھەرلەرنى بەرپا قىلغان اللە تائالا ئۇلارغا مولچىلىقنى ۋە مول يامغۇرنى ئىنتام قىلغان. ئۇلار ئىككى تاغ ئارىسىدا ئېگىز توسما سېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ۋادىدىكى سۇنى توسىغان، ئۇنى ئىنچىكە چارە - تەدبىر ۋە تېخنىكىلىق ئاساستا باشقۇرغان. ئۇلار مېۋىلىك باغلارنى بەرپا قىلغان، لېكىن ئۇلار اللە نىڭ ھەققىگە رىئايە قىلمىغان ۋە اللە نىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلمىغان، دۇنياغا ئالدىغان، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارنى سەيلۇل ئەرەم ناملىق مەشھۇر سۇ ئابىتى بىلەن جازالاپ يۇرتلىرىنى ۋە - ران قىلىپ، ئۇلارنى تىرىپسىن قىلىۋەتكەن.

سۇلەيمان: سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئان كەرىمدە 16 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن بولۇپ، اللە ئۇنىڭغا ھەم پەيغەمبەرلىكىنى، ھەم پادىشاھلىقنى ئاتا قىلغان، ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، پادىشاھلىق سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا قالغان، بۇ چاغدا سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام 12 ياشتا ئىدى. اللە تائالا سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا كىچىكىدىلا ھېكمەت ۋە ئەقىل - پاراسەت ئاتا قىلغان، ئۇ كىچىك ۋاقتىدىن تارتىپلا ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە سوراق سورايتتى ۋە ھۆكۈم چىقارتتى، كىچىكىدىلا ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى تالانتى كۆرۈنۈشكە باشلىغان ئىدى، چوڭ بولغاندا اللە ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدى، قۇشلارنىڭ تىلىنى بىلدۈردى، شامالنى ۋە جىنلارنى بويىۋۇندۇرۇپ بەردى. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام پادىشاھ بولۇپ تۆت يىلدىن كېيىن ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋەسىيىتىگە ئاساسەن بەيتۇلمۇقەددەسنى تەئىم قىلدى، ئۇنىڭ ئاساسىنى داۋۇد ئەلەيھىسسالام بەرپا قىلغان ئىدى. سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام بۇ تەئىم ئۈچۈن نۇرغۇن پۇل سەرپ قىلدى. قۇرۇلۇشنى يەتتە يىلدا تاماملىدى. قۇددۇس شەھرىنىڭ ئەتراپىغا سېپىل سوق- تۇردى، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام كاتتا سەلتەنەتكە ئىگە ئىدى. ئۇ قۇرۇلۇش - تەئىم ئىشلىرىغا، ئۇرۇش ئۈچۈن ئاتلارنى مەشىق قىلدۇرۇپ تەييارلاشقا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلەتتى، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام 52 يىل ئۆمۈر كۆرگەن، ئىبن ئىسھاقنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام 40 يىل پادىشاھ بولغان.

سۇۋائ: سۇۋائ نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنىڭ بىر بۇتىنىڭ نامى، كېيىنچە ئۇ ئەرەب قەبىلىلىرىدىن ھۇزەيل قەبىلىسىنىڭ چوقۇنىدىغان بۇتى بولۇپ قالغان.

شۇئەيب: شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى چوڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ، شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى ئىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام لۇت ئەلەيھىسسالام لادىن كېيىن كەلگەن پەيغەمبەر بولۇپ، قەۋمى مەدىيەن ئاھالىسىگە اللە تائالا تەرىپىدىن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن، مەدىيەن ئاھالىسى ئەرەب بولۇپ، ھىجاز زېمىنىدا ياشايتتى، تەبەرىننىڭ رىۋايىتىگە قارى- ھاندا، مىسىر بىلەن مەدىيەن ئارىسىدىكى مۇساپە سەككىز كۈنلۈك يول ئىدى، مەدىيەن ئاھالىسى تىجارەت ۋە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ، پاراۋان ياشايتتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە يامان ئىشلار تارالغان بولۇپ، تارازا - ئۆلچەملەردە ساختىلىق قىلىش ئۇلارنىڭ ئادىتىگە ئايلانغان ئىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى تەۋھىدكە ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇلارنى زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلىشتىن، تارازا - ئۆلچەملەردە ساختىلىق قىلىشتىن مەنئى قىلدى. ئۇلار شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە قۇلاق

سالماي گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئۈزۈيلىدى، ئۇلار شۇنىڭ ئۈستىگە ئەلەيھىسسالامغا: «راست پەيغەمبەر بولساڭ، ئۈستىمىزگە ئاسماننى پارچە-پارچە قىلىپ چۈشۈرگىن» دېگەن تەلەپنى قويدى، اللە ئۇلارنى يەتتە كۈن قاتتىق ئىسسىققا مۇپتلا قىلدى، ئۇلارنىڭ سۇلىرى قۇرۇپ كەتتى، ئاندىن ئۇلارغا بىر بۇلۇتنى ئەۋەتتى، ئۇلار ئىسسىقتىن قېچىپ سايداش ئۈچۈن بۇلۇتنىڭ تېگىگە يىغىلىشتى، ئۇلار يىغىلىپ بولغاندا، يەر تەۋرىدى، ئۇلارغا قاتتىق ئاۋاز يۈزلەندى، شۇنىڭ بىلەن ئاسماندىن ئوت يېغىپ ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆيدۈرۈپ تاشلىدى. شۇنىڭ ئۈستىگە ئەلەيھىسسالام قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن يەنە بىر مەزگىل ياشىدى.

قارۇن: قارۇن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغقانلىرىدىن بىرى بولۇپ، مال-دۇنياسى كۆپ بىر ئادەم ئىدى، پەرىئەن ئۇنى ئىسرائىل ئەۋلادىغا باشچى قىلىپ قويغان. قارۇن پەرىئەنگە بىنى ئىسرائىلغا زۇلۇم قىلىشتا يانتايلاق بولغان، پېقىرلارنى ئېزىپ يىغقان مال-دۇنياسىغا مەغرۇر بولۇپ تولىمۇ ھاكاۋۇرلىشىپ كەتكەن ئىدى. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن چوڭ-چوڭ سارايلارنى سالدۇرغان، قارۇن تولىمۇ بېخىل بولۇپ، شۇنچە كۆپ دۇنياسى تورۇقلۇق كەمبەغەللەرگە قىلچە خەير-ئېھسان قىلمايتتى ئۇ مۇسا ئەلەيھىسسالام-نىڭ دەۋىتىگە قىلچە قۇلاق سالىمىغان، پەرىئەن تەرەپدارى بولۇپ ھە دەپ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا قارشى تۇرغان ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قارۇنغا دۇئا ئېيتىپ قىلىشى ئارقىسىدا، قارۇننى پۈتۈن مال-مۈلكى ۋە تەۋەلىرى بىلەن قوشۇپ يەر يۇتقان ئىدى.

قۇرەيش: قۇرەيش بىر ئەرەب قەبىلىسى بولۇپ، مىلادى ۷ ئەسىردە مەككىدە ئولتۇراقلاشقان. قۇرەيش ئىبنى زاماندا مەككىدە ئۈستۈنلۈك قازانغان خۇزائە قەبىلىسى ئۈستىدىن غەلبە قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆتىنچى بوۋىسى قۇەيس ئىبن كلاب ۷ ئەسىردە مەككىنىڭ ۋە بەيتۇللەھنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئىگەللىگەن. قۇرەيش ئىچىدىن ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ ھەممە يەرلىرىگە قاتنايدى-خان چوڭ-چوڭ كارۋان سودىگەرلىرى مەيدانغا كەلگەن، ئۇلار تىجارەت بىلەن قىشلىقى يەمەنگە، يازلىقى سۈرىيىگە قاتنايتتى.

لۇت: لۇت ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر تۇغقىنى ھارۇننىڭ ئوغلى ئىدى. لۇت ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقان ئىدى. ئۇ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن بارلىق سەپەرلەردە بىللە بولاتتى، اللە تائالا لۇت ئەلەيھىسسالامنى ئوردانىيىگە تەۋە سەدۇم ئاھالىسىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، سەدۇم ئاھالىسى تولىمۇ ئەخلاقسىز خەلق بولۇپ، يامان ئىشلارنى ئاشكارا قىلاتتى، مۇساپىرلارنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلاتتى، ئۇيالىماستىن بەچچىۋازلىق قىلاتتى. لۇت ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا پەندە-نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارنى يامان ئاقىۋەتكە قېلىشتىن ئاگاھلاندۇردى، لېكىن ئۇلار ئاسىيلىق قىلىپ يامان ئىشلاردىن يانمىدى. لۇت ئەلەيھىسسالامغا ئۇلار بىردەم تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرمىز دەپ، بىردەم يۇرتتىن ھەيدەپ چىقىرمىز دەپ تەھدىت سالاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا اللەنىڭ ئازابى ھەققلىق بولدى، اللە ئۇلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن چىرايلىق ياش يىگىتلەر سۈرىتىدە پەرىشتىلەرنى ئەۋەتتى، بۇ چاغدا لۇت ئەلەيھىسسالام پەرىشتىلەرنى ئادەمزات دەپ ئويلاپ، بۇ مېھمانلىرىغا قەۋمنىڭ يامان مۇئامىلىدە بولۇشىدىن ئەنسىرىدى، يۇرتنىڭ كىشىلىرى لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھمانلىرى بىلەن يامان ئىش قىلىشنى تەلەپ قىلغان چاغدا، لۇت ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: «مېھمانلىرىم ئالدىدا مېنى رەسۋا قىلماڭلار، سىلەر ئۈچۈن ئاياللىرىڭلار ئەڭ پاكىتۇر» دېدى. ئۇلار لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالىمىدى. بۇ چاغدا پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسسالامغا ھەققىي ئەھۋالنى-ئۇنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى، پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسسالامغا ئىككى قىزى ۋە ئايالى بىلەن بىرلىكتە يۇرتىدىن قېچىپ كېتىشنى، ھېچقايسىسىنىڭ ئارقىسىغا قارىماسلىقىنى

ئېيتتى، ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ ئېيتقىنىچە قىلدى، پەقەت لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللا قەۋمىگە نازىل بولىدىغان ئازابىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئارقىسىغا قارىغان ئىدى، ئۇمۇ قەۋمى بىلەن ھالاك بولدى، لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىنىڭ كۆڭلى قەۋمى بىلەن بىرگە ئىدى، ئۇ ئىمان ئېيتىمىغان ئىدى. اللە تائالا لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ ئۈستىگە ساپال - تاش ياغدۇرۇپ ۋە يۇرتىنى دۈم كۆمۈتۈرۈپ، ئۇلارنى ھالاك قىلدى.

لوقمان: لوقمان ھەكم بولسا بائۇرانىڭ ئوغلى بولۇپ، ئۇ ئەيىۈب ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەمىشەسىنىڭ ياكى ئانىسىنىڭ ھەمىشەسىنىڭ ئوغلى ئازەرنىڭ ئەۋلادىدىن ئىدى. اللە ئۇنىڭغا ئىلمىي ھېكمەت ئاتا قىلغان ئىدى ئۇ توغرا پىكىرلىك زات بولۇپ، دىنىي ئەقىدە ۋە دىنىي ئەھكاملاردا توغرا پەتۋا بېرىتتى، ئۇ داۋۇد ئەلەيھىسسالامدىن ئىلىم ئۆگەنگەن ئىدى، ئۇنىڭدىن نۇرغۇن ھېكمەتلىك ۋە ئىبرەتلىك سۆزلەر رىۋايەت قىلىنغان، قۇرئاندا لوقمان ھەكمىنىڭ ئۆز ئوغلىغا قىلغان نەمۇنىلىك پەندە - نەسىھەتى بايان قىلىنغان، لوقمان ھەكم پەيغەمبەر بولغان ئەمەس، ئۇنىڭ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ.

مانات: مانات ھۈزەيل قەبىلىسى بىلەن خۇزائە قەبىلىسى چوقۇنغان بۇتنىڭ نامى. مەدىيە: مەدىيەن قىزىل دېڭىز بويىدىكى بىر يۇرتنىڭ نامى. مۇسا ئەلەيھىسسالام سۇ تارتىپ شۇنىيەپ ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزلىرىنىڭ ماللىرىنى سۇغرىشىپ بەرگەن قۇدۇق ئەنە شۇ مەدىيەندىدۇر. مەرۋە ۋە سەفا: مەرۋە بىلەن سەفا مەككە مۇكەررەمەدە مەسجىدى ھەرامنىڭ يېنىدىكى ئىككى تاغ بولۇپ، ھەج قىلغۇچى ياكى ئۆمرە قىلغۇچى ئادەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يەتتە قېتىم سەئىي قىلىدۇ، بۇ ھەج ئىبادىتىنىڭ قائىدىلىرىدىندۇر.

مەريەم: ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسى ئىمران بەنى ئىسرائىل ئۆلىمالىرىدىن ئىدى، ئۇ ئۆز ئايالى ھامىلدار بولغان چاغدا تۇغۇلىدىغان بالىنى ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىگە نەزەر قىلىپ بېرىۋەتكەن ئىدى. ھەزرىتى مەريەم تۇغۇلغاندىن كېيىن، اللە تائالا ئىمراننىڭ نەزرىنى قوبۇل قىلىپ، ھەزرىتى مەريەمنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قوغلاندى شەيتاننىڭ شەرىپىدىن ساقلىدى. ھەزرىتى مەريەم كىچىك چېغىدىلا ئاتىسى ئىمران ۋاپات بولۇپ كەتتى، ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسى ئۇنى ئىبادەتخانىنىڭ خادىملىرىغا ئېلىپ باردى. ئۇلار ھەزرىتى مەريەمنى كىمنىڭ ئۆز تەربىيىسىگە ئېلىشى مەسلىسىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالدى. چەك تاشلاش نەتىجىسىدە، ئۇنى ئانىسىنىڭ ھەمىشەسىنىڭ ئېرى زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام تەربىيىسىگە ئالدى. ھەزرىتى مەريەم ئىبادەتخانىغا تۇتاش بىر ھۇجرىدا تۇراتتى، ئۇ كېچە - كۈندۈز ئىبادەت بىلەن مەشغۇل بولاتتى، ھەزرىتى مەريەم تەقۋادارلىقى ۋە گۈزەل ئەخلاقى بىلەن بەنى ئىسرائىل ئىچىدە مەشھۇر ئىدى، زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئۇنىڭ يېنىدا بازاردا يوق يېمەكلىكلەرنى، ھەتتا يازدا قىشنىڭ مېۋىلىرىنى، قىشتا يازنىڭ مېۋىلىرىنى ئۇچراتاتتى، ھەزرىتى مەريەم اللە تائالانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن پاك ۋە ئىپتىدالىك ئۆستى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بىر ئەر كىشىنىڭ سۈرىتىدە كېلىپ ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئالدىغا كىردى، ھەزرىتى مەريەم ئۇنى يامانلىق قىلىدۇ دەپ ئويلاپ، اللەغا سېغىنىپ اللەدىن پانا تىلىدى، ھەزرىتى مەريەم جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭغا بىر پاك ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن كەلگەن اللەنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ ھەيران بولدى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «اللەنىڭ ئەمرىگە ھەيران قالما، اللە ھەر شەيئىگە قادىردۇر» دەپ چۈشەندۈردى. ھەزرىتى مەريەمنىڭ بۇشىنىش ۋاقتى يەتكەن چاغدا، ئۇنى تولغاق تۇتۇپ، ئۇ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى تەۋەللۇت قىلدى.

مەسجىدى ئەقسا: بەيتۇلمۇقەددەس مەسجىدى ئەقسا دەپ ئاتىلىدۇ، مەسجىدى ھەرام بىلەن بەيتۇلمۇقەددەسنىڭ

ئارىلىقى يىراق بولغانلىقى ئۈچۈن، مەسجىدى ئەقسا دېيىلگەن. مەسجىدى ئەقسا بىلەن مەككە مۇكەررەمەنىڭ ئارىلىقى ئەينى زاماندا 40 كۈنلۈك يول ئىدى. بۇ ئارىلىق 1230 كىلومېتىر ئەتراپىدا كېلىدۇ. مەسجىدى ئەقسا ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىبادەتگاھى بولۇپ كەلگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىدە مەسجىدى ھەرامدىن مەسجىدى ئەقساغا بېرىپ ئۇ يەردىن مىراجقا چىقىپ قاپتۇ.

مۇسا: مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئىمران بولۇپ، ئۇ يەتتە قۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ نەۋرىسى لاۋنىنىڭ نەسلىدىن ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام پىرئەۋن ۋەلىد ئىبن مۇسئەبىنىڭ دەۋرىدە تۇغۇلغان. رىۋايەت قىلىنىشىچە، پىرئەۋن بىر چۈش كۆرۈپ، چۈشىدىن قاتتىق چۆچۈپ كەتكەن. ئۇ چۈشىدە بىر ئوت بەيتۇلمۇقەددەستىن مىسرىغا چىقىپ كېلىپ، مىسرىنىڭ قورۇ-جايلىرىنى شۇنداقلا مىسرىنىڭ يەرلىك ئاھالىسى بولغان قىبىلىلارنى كۆيدۈرۈپ تاشلىغانلىقىنى، بۇ ئوت ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھېچقانداق زىيان-زەخمەت يەتكۈزمىگەنلىكىنى كۆرگەن. پىرئەۋن كاھىنلارنى، سېھىرگەرلەرنى ۋە مۇنەججىملەرنى چاقىرتىپ كېلىپ ئۇلاردىن كۆرگەن چۈشنىڭ تەبىرىنى سورايدۇ. ئۇلار: «بەنى ئىسرائىل ئىچىدىن بىر ئوغۇل بالا مەيدانغا كېلىدۇ، مىسرى ئاھالىسى ئۇنىڭ قولىدا ھالاك بولىدۇ، سېنىڭ تەختىڭمۇ شۇنىڭ قولىدا گۇمران بولىدۇ، ئۇ سېنى قەۋمىڭ بىلەن قوشۇپ يۇرتتۇڭدىن ھەيدەپ چىقىرىدۇ، دىنىڭنى ئۆزگەرتىدۇ، ئۇ سېنىڭ زامانىڭدا تۇغۇلدۇ» دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن زالىم پىرئەۋن ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە تۇغۇلىدىغان ئوغۇل بالىنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇيدۇ، ئۇ تۇغۇت ئانىلىرىنى يىغىپ، ئۇلارغا ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە تۇغۇلغانلىكى ئوغۇل بالىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلاشنى بېكىدۇ، ئىسرائىل ئەۋلادىغا نازارەتچىلەرنى قويىدۇ، تۇغۇت ئانىلىرى پىرئەۋننىڭ زۈلىمىدىن قورقۇپ، يۇقىرىقى بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىدۇ. پىرئەۋن تۇغۇلغان قىزلارنى ھايات قالدۇرۇپ خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن ئۆلتۈرمەيتتى، پىرئەۋننىڭ ئەسكەرلىرى ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدىكى ھامىلدار ئاياللارنى تۇتۇۋېلىپ قىينايتتى، ئاياللار بالىلىرىنى چۈشۈرۈۋېتەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە ئەرلەر ئۆلۈپ تۈگىگىلى تۇرىدۇ، قىبىتى خەلقنىڭ كاتتىلىرى پىرئەۋننىڭ يېنىغا كىرىپ: «ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ ئەر كىشىلىرى ئۆلۈپ تۈگىگىلى تۇردى، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان ئوغۇللىرىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلىغىلى تۇردۇڭ، ئېغىر ئىشلار ئۆزىڭزگە قالدىغان بولدى، خىزمىتىمىزنى قىلىشقا ئادەم تېپىلمايدىغان بولدى» دەيدۇ. پىرئەۋن ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەتسەلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلىرىنى بىر يىل ئۆلتۈرۈپ، بىر يىل ئۆلتۈرمەسلىكىنى بۇيرۇق قىلىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىلدا تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلىدىغان يىلىدا دۇنياغا كېلىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنى ئانىسى مەخپىي ھالدا تۇغىدۇ، ئۇ پىرئەۋننىڭ ئادەملىرىدىن قورقۇپ، تۇغۇلغان بۇ بوۋاقنى ساندۇقتا پاختىنىڭ ئۈستىدە قويۇپ، ساندۇقنى قۇلۇپلاپ نىل دەرياسىغا تاشلايدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسىنى نىل دەرياسىنى بويلاپ ساندۇققا ئەگىشىپ مېڭىشقا بۇيرۇيدۇ، بۇ ئىشلار اللە تائالانىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسىنىڭ دىلىغا سېلىشى بىلەن بولۇۋاتاتتى، ساندۇق ئېقىپ پىرئەۋننىڭ قەبرىنىڭ يېنىغا بارغاندا، ئۇنى پىرئەۋننىڭ دەريادا يۇيۇۋاتقان ۋە سۇ ئېلىۋاتقان چۆرىلىرى كۆرۈپ قېلىپ، ئۇنىڭدا مال بار دەپ ئويلايدۇ-دە، ساندۇقنى ئاچماستىن شۇ يېنىچە ئۆزلىرىنىڭ خوجايىنى-پىرئەۋننىڭ ئايالى ئاسىيەنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ، ئاسىيە ساندۇقنى ئېچىپ، ئۇنىڭدا بىر بوۋاقنىڭ ياتقانلىقىنى كۆرىدۇ. اللە تائالا ئاسىيەنىڭ دىلىغا بوۋاقنىڭ مۇھەببىتىنى سالىدۇ، پىرئەۋن بوۋاقنى كۆرۈپ ئۆلتۈرمەكچى بولۇپ جاللاتلارنى چاقىرىدۇ، ئاسىيە ئۇنى ئۆلتۈرمەي بالىچىلاپ بېقىۋېلىشنى ئۆتۈندۈ، شۇنىڭ بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالام ئاسىيەنىڭ بېقىۋېلىشىغا قالدۇرۇلىدۇ. ئاسىيە ئېمىتىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىنىكئانا ئىزدەيدۇ. قانچىلىغان ئىنىكئانىلارنى تېپىپ كەلگەن بولسىمۇ،

مۇسا ئۇلارنىڭ ئەمچىكىنى ئېغىزغا ئالماي يىغلاۋېرىدۇ، ئاسىيە بوۋاقنىڭ ئاچلىقتىن ئۆلۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، شەخسەن ئۆزى ئىنىكئانا ئىزدەپ چىقىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسىيەنى نېرىدىن كۆرۈپ تۇرغان ھەدىسى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئىشەنچلىك بىر ئىنىكئانا بارلىقىنى ئېيتىدۇ، ئاسىيە بوۋاق شۇ ئىنىكئانىنىڭ ئەمچىكىنى ئەمەس، ئۇنى چوڭ ھۆرمەتكە ئىگە قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇيدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى كېلىپ ئۇنى ئېمىتەندە، بوۋاق ئىشتىھى بىلەن ئېمىپ سۈتكە قانىدۇ، ئاسىيە بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ ئىنىكئانىنىڭ سارايدا كېلىپ بوۋاقنى ئېمىتىپ بېرىشىنى، ئۇنىڭغا تۈرلۈك ئىنئاملارنى بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى ئۆز ئۆيىنى ۋە بالىلىرىنى تاشلاپ ئوردىغا كېلىپ بۇ بوۋاقنى ئېمىتىش ئەپسىز ئىكەنلىكىنى، ئاسىيە ئىشەنسە، بوۋاقنى ئۆز ئۆيىگە ئاپىرىپ ئۆز بالىسىدەك كۆيۈنۈپ ئېمىتىپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئاسىيە بوۋاققا ناھايىتى ئامراق بولۇپ كەتكەنلىكتىن، بوۋاقنى پات - پات ئېلىپ كېلىپ كۆرسىتىپ كېتىش شەرتى ئاستىدا، ئۇنىڭ ئۆز ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپ ئېمىتىپ بېرىشكە ماقۇل بولىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام قايتۇرۇپ كېلىنگەندىن كېيىن پىرئەۋنىڭ ئائىلىسىدە ئۆسۈپ چوڭ بولىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام پىرئەۋنىڭ بىلىم ئىسرائىلغا قىلغان زۇلىمى ۋە ئۆزىنىڭ بىر قېتىننى سەھۋەتلىك بىلەن ئۆلتۈرۈپ قويغانلىقى تۈپەيلىدىن، يۇرتى مىسىردىن ئايرىلىپ مەدىيەگە كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ. ئۇ مەدىيەگە بارغاندىن كېيىن شۇئەيب ئەلەيھىسسالامغا ياللىنىپ ئۇنىڭ قوينى باقىدۇ. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئۆزىنىڭ بىر قىزىنى نىكاھلاپ بېرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئون يىل خىزمىتىنى قىلغاندىن كېيىن، يۇرتى مىسىرغا قايتماقچى بولۇپ ئايالىنى ئېلىپ جەنۇب تەرەپكە قاراپ ئاتلىنىدۇ. ئۇ يولدىن ئادىشىپ كېتىپ قەيەرگە مېڭىشنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭغا تۇر تېغى تەرەپتە بىر ئوت كۆرۈنىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام ئالدىراپ ئوت كۆرۈنگەن تەرەپكە بارغاندا، اللە تائالا تەرىپىدىن: «ئەي مۇسا! شۇبھىسىزكى، مەن اللە دۇرەمەن، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ماڭلا ئىبادەت قىلىغىن» دەپ ئىندى قىلىنىدۇ. مانا بۇ مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ باشلىنىشى ئىدى، اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامنى پىرئەۋنىگە بېرىپ ئۇنى بىر اللە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ دەۋىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، يەرۋەردىگارىدىن قېرىندىشى ھارۇننى ئۆزىگە ياردەمچى قىلىپ بېرىشنى سورايدۇ، چۈنكى ھارۇن پاساھەتلىك سۆزلەيتتى. اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان ئىككى خىل مۆجىزە ئاتا قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرى ئۇنىڭ ھاسىنىنىڭ ئەجدىھاغا ئايلىنىدىغانلىقى، يەنە بىرى قولىنىڭ ئاپتاق، نۇرلۇق بولۇپ كۆرۈنىدىغانلىقى ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۆز دەۋىتىنى قانات يايدۇرۇش يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىدۇ، لېكىن پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسسالام كۆرسەتكەن چوڭ مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىنمۇ ئىمان ئېيتمايدۇ. پىرئەۋننىڭ يىغىپ كەلگەن سېرگەرەللىرى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزىسىنى كۆرگەندىن كېيىن دەرھال ئىمان ئېيتىدۇ، پىرئەۋننىڭ ئۇلارنىڭ پۇت - قوللىرىنى كېسىپ خورما دەرەخلىرىگە ئېسىپ ئۆلتۈرۈشتىن ئىبارەت جازاسىنى ئۇلارنى ئىماندىن ياندۇرالمىدا، پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ كۆرۈمى ئىماندىن باش تارتىپ بەنى ئىسرائىلغا بولغان زۇلىمىنى كۈچەيتكەنلىكتىن، اللە تائالا ئۇلارنى سۇ ئاپىتى، چېكەتكە ئاپىتى، پىت ئاپىتى، پاقا ئاپىتىگە دۇچار قىلىدۇ، ئۇلار ئۆزلىرىگە بىرەر ئاپەت يۈزلىگەندە، اللە تائالا بۇ ئاپەتنى كۆتۈرۈۋەتسە ئىمان ئېيتىدىغانلىقىنى ۋە مۆمىنلەرگە ئەزىبەت يەتكۈزمەيدىغانلىقىنى ۋەدە قىلاتتى، اللە ئۇلاردىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋەتسە، ئۇلار لەۋزىدە تۇرماي كۆڭلىرىدا يەنىلا ئەزەپلەيتتى، پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ گۇرۇھىغا مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشلىرىنىڭ پايدىسى بولمىغانلىقتىن، اللە تائالا

مۇسا ئەلەيھىسسالامغا بەنى ئىسرائىلنى ئېلىپ مىسىردىن چىقىپ يەلەستىن زېمىنىغا كېتىشنى ۋەھىي قىلدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام كىچىك بالىلاردىن باشقا 600 مىڭ ئادەم بىلەن كېچىسى ئاتلىنىدۇ، ئۇلار قىزىل دېڭىز يولى بىلەن ئىلدام ماڭىدۇ، پىرئەۋن بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن زور قوشۇن بىلەن قوغلاپ چىقىدۇ. بەزى رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىققان لەشكەرلەرنىڭ سانى بىر مىليون 600 مىڭدىن ئارتۇق ئىكەن. پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن ئىككىنچى كۈنى كۈن چىقىش ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن يېتىشىۋالىدۇ. بۇ چاغدا بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە قورقۇنچ چۈشىدۇ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا دېڭىز، ئارقىسىدا دۈشمەن تۇراتتى، ئۇلار ھالاك بولىدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ يىغا-زارە قىلىشىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى خاتىرجەم قىلىپ قورقۇنچنى تۈگىتىدۇ، ئۇ ھاسىنىنى چىقىرىپ دېڭىزغا ئۇرغان ئىدى، اللە تائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن دېڭىز ئىككىگە بۆلۈنۈپ ئوتتۇرىسىدىن قۇرۇق يول پەيدا بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى دېڭىزدىن ئامان-ئېسەن ئۆتۈپ كېتىدۇ، پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى ماڭغان يول بىلەن مېڭىۋاتقاندا دېڭىزنىڭ سۈيى قوشۇلۇپ، پىرئەۋن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنى پۈتۈنلەي غەرق بولىدۇ. بۇ چاغدا پىرئەۋن ئىمان ئېيتىم دېگەن بولسىمۇ، جېنى تۇمشۇقىغا كەلگەندە ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، اللە تائالا پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىنى ھالاك قىلىپ، بەنى ئىسرائىلنى خار-زەھە بولۇۋاتقان قۇتقۇزغانىدىن كېيىن، مۇسا ئەلەيھىسسالامنى قەۋمىنى ئېلىپ بەيتۇلمۇقەددەسكە بېرىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇلار يولدا كېتىۋېتىپ قاتتىق تەشنا بولۇپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامغا تەشەللىقتىن شىكايەت قىلدۇ، اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە مۇسا ئەلەيھىسسالام ھاسىسى بىلەن تاشنى ئۇرغاندا تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقىدۇ، اللە تائالا ئۇلارغا يەنە ھېچ جاپا چەكمەي كېلىدىغان رىزىق قىلىپ تەرەنجىبىن بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ ئەمرى بويىچە، ئۇلارنى بەيتۇلمۇقەددەسكە كىرىپ، ئۇ يەردىن كەنئانلاردىن بولغان ۋە ھەيسانلارنىڭ قالدۇقى بولغان جەبابىرلارنى ھەيدەپ چىقىرىشنى بۇيرۇيدۇ، ئۇلار قورقۇنچاقلىق قىلىپ جىھاد قىلىشتىن باش تارتىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن اللە تائالا ئۇلارنى سىنا چۆلىدە 40 يىل ئاداشتۇرۇپ جازالايدۇ، بۇ بىر ئەۋلاد 40 يىل جەرياندا ئۆلۈپ تۈگىگەندىن كېيىن، بەنى ئىسرائىلنىڭ كېيىنكى ئەۋلادلىرى يۈشە ئىبنى نۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە بەيتۇلمۇقەددەسكە كىرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام ئەنە شۇ سىنا چۆلىدە 120 يېشىدا ۋاپات بولىدۇ.

مىكائىل: مىكائىل اللەنىڭ يېقىن، ئۇلۇغ پەرىشتىلىرىدىن بىرى، ئۇ مىكائىل دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

نەسر: نەسر نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنىڭ سەبەد زېمىنىدىكى بىر بۇتنىڭ ئىسمى، كېيىنكى چاغلاردا بەزى ئەرەب قەبىلىلىرى بۇ بۇتنى ئۆزلىرىگە مەۋد قىلىۋالغان.

نۇھ: نۇھ ئەلەيھىسسالام لامەكنىڭ ئوغلى بولۇپ، ئىنسانلارنىڭ بىرىنچى بوۋىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى شىس ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىندۇر. ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئارىلىقىدا مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۆتكەن، نۇھ ئەلەيھىسسالام قۇرئاندا 43 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قىسمى نۇرغۇن سۇرىلەردە تەپسىلىي بايان قىلىنغان، نۇھ ئەلەيھىسسالام بۆتپە-رەس بىر قەۋمگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئىدى. ئۇلار ۋەد، سۇۋا، يەئۇق ۋە نەسر قاتارلىق بۇتلارغا چوقۇناتتى، نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇزاق مۇددەت ئۇلارنى ئەۋھىدكە دەۋەت قىلىپ، بۆتپەرەسلىك-نىڭ ئاقىۋىتىدىن ئاگاھلاندۇردى. ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالام ۋەز-نەسىھەت قىلغانىرى كۇفرىدا تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى. نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئىچىدە 950 يىل تۇرۇپ، ئۇلارنى ھەق دىغا دەۋەت قىلدى، ئۇلارنى بۆتپەرەسلىكنى تاشلاپ اللەغا ئىبادەت قىلىشقا كېچە-كۈندۈز ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلاتتى،

ئۇلار ئىمان ئېيتىشتىن باش تارتىپ، نۇھ ئەلەيھىسسالامغا تۈرلۈك ئازار-كۈلپەتلەرنى يەتكۈزۈپتە، ھەتتا نۇھ ئەلەيھىسسالامنى قاتتىق ئۇرۇپ ھوشىدىن كەتكۈزۈپ، بۇ بۈگۈن ئۆلدى، دەپ يولغا تاشلاپ قويماقتى، نۇھ ئەلەيھىسسالام بولسا: «ئى اللھ قەۋمىگە مەغپىرەت قىلىن، ئۇلار ئۇقمايدۇ» دەيتتى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىپ بەتدۇئا قىلمايتتى، «اللھ تائالا ئۇلارنىڭ نەسلىدىن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلىدىغان، ئىمان ئېيتىدىغان كىشىلەرنى چىقىرىشى مۇمكىن» دەيتتى، شۇنچە ئۇزاق مۇددەت ئىچىدە پەقەت ئازغىنا كىشى ئىمان ئېيتتى. ئىشەنچلىك رىۋايەتتە، ئىمان ئېيتقانلارنىڭ سانى 80 نەپەر كىشى ئىدى دەپ كۆرسىتىلدى. ھەر ئەۋلات ئۆز بالىلىرىغا بۇتقا چوقۇنۇشنى تاشلىماسلىقىنى، نۇھ ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتماسلىقىنى تەۋسىيە قىلاتتى. نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۆز قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن ئۈمىدسىزلەنگەن چاغدا، اللھ تائالا ئۇنىڭغا قەۋم ئىچىدە ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا يەنە ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدىغانلارنىڭ يوقلۇقىنى ۋەھىي ئارقىلىق بىلدۈردى. بۇ چاغدا نۇھ ئەلەيھىسسالام اللھغا ئىلتىجا قىلىپ، قەۋمنى ھالاك قىلىشنى تىلەپ دۇئا قىلدى. اللھ تائالا ئۇنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ توپان بالاسىدا ھالاك بولىدىغانلىقىنى ۋەھىي قىلدى. ئۇنى توپان بالاسى يۈز بەرگەندە چىقىۋېلىش ئۈچۈن كېمە ياساشقا، كېمە ياسىلىپ بولغاندىن كېيىن ئائىلىسىدىكىلەرنى، تەۋەلىرىنى كېمىگە سېلىشقا، ھەر خىل ھايۋاندىن ئەرەك-چىشى بولۇپ بىر جۈپتىن ئېلىۋېلىشقا بۇيرۇدى، اللھ تائالانىڭ نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلىش بۇيرۇقى چۈشكەن چاغدا، ئاسماندىن يامغۇر قۇيۇلدى، زېمىننىڭ ھەممە يەرلىرىدىن سۇلار ئېتىلىپ چىقتى، پۈتۈن يەر يۈزىنى سۇ بېسىپ كەتتى. يەر يۈزىدە نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسىدىكىلەردىن باشقا بىرۈم تىرىك جان قالماي ھەممىسى توپان بالاسىدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئىنانا-لارنىڭ ئىككىنچى بوۋىسى دېيىلىدۇ، چۈنكى توپان بالاسىدىن كېيىنكى ئەھلى زېمىننىڭ ھەممىسى نۇھ ئەلەيھىسسالام بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنىڭ نەسلىدىندۇر. نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغللىرى ئىمان ئېيتىمىغانلىقى ۋە ئاتىسى بىلەن بىللە كېمىگە چىقمىغانلىقى ئۈچۈن سۇدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى. نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ سام، ھام، يافەس ۋە كەئنانلاردىن ئىبارەت تۆت ئوغلى بار ئىدى، توپان بالا-سدا ھالاك بولغىنى كەئنان، توپان بالاسىدا پۈتۈن ئەھلى زېمىن غەرق بولۇپ، يەر يۈزىدە كۆڭقار-لاردىن بىرىمۇ قالمىغان چاغدا، اللھ تائالا بۇلۇتقا يامغۇرنى توختىتىشقا، زېمىننى سۇنى يۇتۇشقا ۋە يەر يۈزىدىكى ھايۋاننى نورمال ھالەتكە قايتىشقا بۇيرۇدى. كېمە ئىراقتىكى دەسلەپ دەرياسىنىڭ يېنىدىكى جۇدى ناملىق چوڭ تاغنىڭ يېنىغا بېرىپ توختىدى، اللھ تائالا نۇھ ئەلەيھىسسالام باشلىق كېمىدىكىلەرنى ئامان-ئېسەن كېمىدىن چۈشۈشكە بۇيرۇدى، ئۇلار كېمىدىن مۇھەررەمنىڭ ئونىدا يەنى ئاشۇرا كۈنى چۈشكەن ئىدى. نۇھ ئەلەيھىسسالام اللھ تائالاغا شۇكۇر قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتتى، ئۆزى بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنىمۇ ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇشقا بۇيرۇدى، شۇ كۈندە روزا تۇتۇش بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە مىراس بولۇپ قالدى، ئىسلام دىنىدىمۇ ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇش ئېتىراپ قىلىندى. ئابدۇللا ئىبن ئابباسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەلىرى بىلەن كېمىدە تۇرغان ۋاقتى 150 كۈن، نۇھ ئەلەيھىسسالام توپان بالاسىدىن بۇرۇن قەۋمى ئىچىدە 950 يىل ياشىغان، توپان بالاسىدىن كېيىنمۇ بىر مەزگىل ياشاپ ئاندىن ۋاپات بولغان.

ھارۇت ۋە ھارۇت: ھارۇت بىلەن ھارۇت ئىككى پەرىشتە بولۇپ، ئۇلار كۇفە زېمىنىدىكى بابىل شەھىرىگە كىشىلەرنى سىناش يۈزىسىدىن، سېھىر تەلىم بېرىش ئۈچۈن اللھ تائالا تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن. ئۇلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىشتىن بۇرۇن: «سېھىر ئۆگىنىش اللھ تائالانىڭ سىنىغىدۇر، ئۇنى زىيانلىق

تەرەپكە ئىشلەتمە، ئۇنىڭ تۈپەيلىدىن كاپىر بولما، ئۇنى ئۆزىگە يېتىدىغان زىياندىن مۇداپىئە كۆرۈش مەقسىتىدە ئۆگەنگەن ئادەم نىجات تاپىدۇ، كىشىلەرگە زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئۆگەنگەن ئادەم ھالاك بولىدۇ» دېيىتى. مۇھەممەد ئېلى سابۇنى «سەپۋەتۇتتەپاسىر» دا مۇنداق دەيدۇ: «ئىككى پەرىشتىنىڭ كىشىلەرگە سېھىر ئۆگەتكەنلىكىنىڭ ھېكمىتى شۇكى، ئۇ زامانلاردا سېھىرگەرلەر كۆپىيىپ كەتكەن، سېھىرنىڭ ئاجايىپ-غارايىپ شەكىللىرى ئىجاد قىلىنغان، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرىنى پەيغەمبەر دەپ گۇمان قىلغان بولۇشلىرى مۇمكىن. كىشىلەرنى سېھىر بىلەن مۆجىزىسىنىڭ پەرقىنى ئايرىۋالسا، ۋە يالغاندىن پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغانلارنىڭ پەيغەمبەر ئەمەس، سېھىرگەر ئىكەنلىكىنى تونۇۋالسا، دەپ، كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىش ئۈچۈن اللە تائالا ئىككى پەرىشتىنى ئەۋەتكەن».

ھارۇن: ھارۇن ئەلەيھىسسالام ئىمراننىڭ ئوغلى بولۇپ، نەسىبى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. ھارۇن ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن ئۈچ يىل بۇرۇن تۇغۇلغان. ئۇ پىرئەتۇن ئىسرائىل قەۋمىدىن تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلارنى ئۆلتۈرمەيدىغان يىلى تۇغۇلغان ئىدى، اللە تائالا ئۇنى قېرىندىشى مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام لامنىڭ تىلى پاساھەتلىك ئىدى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىك دەۋىتىدە يېقىن ياردەمچىسى ئىدى. ئۇ ھەمىشە مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام پەر-ۋەردىگارى بىلەن سۆزلىشىش ئۈچۈن تۇر تېغىغا كەتكەن ۋە شەرىئەت دەستۇرى بولۇش ئۈچۈن تەۋراتنى ئېلىپ كېلىشنى قەۋمىگە ۋەدە قىلغان چاغدا، ئۆز ئورنىغا ھارۇن ئەلەيھىسسالامنى قويۇپ كەتكەن، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇر تېغىغا بېرىپ، قەۋمىدىن ئايرىلىپ تۇرغان ۋاقتى 40 كۈن ئىدى، بۇ جەرياندا بەنى ئىسرائىل قەۋمى چوڭ سىناقتا دۇچ كەلدى، ئۇلار سامىرى ئالتۇندىن ۋە زىبۇزىننەتلەردىن ياسىغان موزايىغا چوقۇندى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەرىشتىلەر بىلەن بىللە پىرئەتۇن ۋە ئۇنىڭ جامائەسىنى غەرق قىلىش ئۈچۈن چۈشكەن چاغدا، سامىرى جىبرىئىلنىڭ ئېتىنىڭ ئۈستىدىن بىر چاڭگال توپا ئېلىۋالغان ئىدى، بۇ توپىنى زىبۇزىننەتلەر بىلەن ياسالغان موزايىغا چاچتى، شۇنىڭ بىلەن موزايىدىن كالىنىڭ ئاۋازىدەك ئاۋاز چىقتى، بۇ گۇمراھ سامىرى: «مۇسا ئۆزدەپ كەتكەن پەرۋەردىگارىڭلار مۇشۇ، مۇسا ئۇنىڭ ئورنىنى بىلەلمىگەن» دېدى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى سامىرىنىڭ پىتىنىدىن ئاگاھ-لاندۇردى، لېكىن ئۇلار ھارۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە باقمىدى، اللەنى قويۇپ موزايىغا چوقۇندى. مۇسا ئەلەيھىسسالام تۇر تېغىدىن قايتىپ كېلىپ، قەۋمنىڭ ئېزىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، قاتتىق غەزەپ-لەندى، ھارۇن ئەلەيھىسسالامغا قاتتىق كايىدى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام بولغان ۋەقەنىڭ جەريانىنى سۆز-لەپ بەردى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئۆز سۆزىگە قۇلاق سالماقلىقىنى ئېيتتى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام 122 يىل تۆمۈر كۆرگەن، ئۇ مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن 11 ئاي بۇرۇن ۋاپات بولغان، ھارۇن ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل قەۋمى پەلەستىن زېمىنىغا كىرىشتىن ئىلگىرى سىنا چۆلىدە ۋاپات بولغان.

ھامان: ھامان بولسا پىرئەتۇننىڭ باش ۋەزىرى ۋە يېقىن ياردەمچىلىرىدىن ئىدى، پىرئەتۇن ئۇنىڭغا: «خىش-تىن بىر ئېگىز بىنا سالدۇرغىن، ئۇنى ئاسمانغا چىقىشنىڭ شوتىسى قىلىپ مۇسانىڭ ئىلاھىنى كۆرەي» دېگەن. پىرئەتۇننىڭ يامان ئىشى پىرئەتۇننىڭ ئۆزىگە چىرايلىق كۆرسىتىلگەن، پىرئەتۇننىڭ ھىيلە-مىكرى بەربات بولغان.

ھەۋارىيۇن: ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سادىق شاگىرتلىرى، ئىسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى داۋاملاشتۇرغان ياردەمچىلىرى ھەۋارىيۇن دېيىلىدۇ. ھەۋارىيۇنلار ئۈچ تۈرگە بۆلۈندى. بىرىنچى تۈردىكىلەر بېلىقچىلار بولۇپ، ئۇلار داۋاملىق ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆھبىتىدە بولۇپ، ئىسا ئەلەيھىسسالام

بىلەن بىللە ياشىغان ۋە جاپا - مۇشەققەتتە بىللە بولغانلار؛ ئىككىنچى تۈردىكىلەر دەسلەپتە ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن گۇمانلانغان، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزىلىرىنى كۆرگەندىن كېيىن گۇمانى كۆتۈرۈلۈپ ھەقىقىي ئىمان ئېيتقانلار؛ ئۈچىنچى تۈردىكىلەر تەۋراتنىڭ مەزمۇنىنى ئىزاھلاش جەھەتتە مۇتەئەسسىپ يەھۇدىيلاردىن بولۇپ، دەسلەپتە ئىسا ئەلەيھىسسالامغا دۈشمەنلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرىلەشكەن، ئاخىرى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئېتىراپ قىلىپ ئىمان ئېيتقانلار.

ھۇد: ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامغا تۇتىشىدۇ، ھۇد ئەلەيھىسسالام قۇرئاندا يەتتە يەردە تىلغا ئېلىنىدۇ، قۇرئاندا مەخسۇس بىر سۈرە ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتالغان، اللە تائالا ئۇنى ئاد قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. ئاد قەۋمى ئەمەلىيەتلەردىن بولۇپ، چوڭ بىر قەبىلە ئىدى. ئۇ ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ جەنۇبىدىكى ھەزرەت نۇتۇننىڭ شىمالىدىكى ئەھقاپ دېگەن جايغا جايلاشقان، ئومان ئۇنىڭ شەرقىگە توغرا كېلىدۇ، بۇ كۈنلەردە ئۇلارنىڭ جايى قۇملۇق، چۆل بولۇپ، بۇ يەردە ئادەمزات ياشىمايدۇ، ھۇد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەن ئاد دەسلەپكى ئادەم دېيىلىدۇ، ئادى ئىرەمۇ دېيىلىدۇ، ئاد قەبىلىسى كۈچلۈك خەلق بولۇپ، اللە ئۇلارنى جەسمەتلىك ياراتقان، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى باياشات بولۇپ، ئۇلار چوڭ ھەشمەتلىك سارايلارنى قۇرغان ۋە قەلئەلەرنى سالغان، ئۇلارنىڭ باغۇبوساتلىرى، ئېقىپ تۇرغان بۇلاقلىرى بار ئىدى. ئۇلار نازۇ - نېمەتكە چۆمۈپ ئۆزلىرىنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتىگە مەغرۇرلىنىپ كېتىپ توغرا يولدىن ئازغان ئىدى، ئۇلار خۇددى ئىلگىرى ئۆتكەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىگە ئوخشاش بۇتپەرەس ئىدى. ھۇد ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى يالغۇز اللەغا ئىبادەت قىلىشقا، كىشىلەرگە زۇلۇم قىلماسلىققا دەۋەت قىلدى، لېكىن ئۇلار ئىمان ئېيتىشتىن باش تارتىپ، ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلدى، ئۇلار ھۇد ئەلەيھىسسالامغا ئازار - كۈلپەت يەتكۈزەتتى. ھەتتا ئۇنى ئۇرۇپ يارىلاتىدىغان ئىدى. ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇئاسى بويىچە، اللە ئۇلارنى قەھەتچىلىككە دۇچار قىلدى. ئۇلارنىڭ زېمىنىدا ئۈچ يىل يامغۇر ياغىدى، قۇرغاق - چېلىق تېخىمۇ كۈچەيدى. ئۇلارنىڭ زىرائەت ۋە ھايۋاناتلىرى ھالاك بولدى، اللە تائالا ئۇلارغا يەتتە كېچە - كۈندۈز توختىماي چىققان قاتتىق بوراننى ئاپىرىدە قىلىپ، ئۇلارنى يۇتۇنلەي ھالاك قىلىپ تاشلىدى. ھۇد ئەلەيھىسسالام ئاد قەبىلىسى ھالاك بولغاندىن كېيىن تاكى ئۆزى ۋاپات بولغانغا قەدەر ھەزرەمۇت زېمىنىدا تۇردى، ۋاپاتىدىن كېيىن ھەزرەمۇتنىڭ شەرق تەرىپىگە دەپنە قىلىندى.

ھۇنەين: ھۇنەين مەككە بىلەن تاشپ ئارىسىدىكى بىر ۋادى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككىنى پەتىھ قىلغان چاغدا، ھەۋزىن بىلەن سەقىپ قەبىلىسى بۇنى ئاڭلاپ، رەسۇلۇ اللەنىڭ ئۆزلىرىگە ھۇجۇم قىلىشىدىن قورققۇچ، مۇسۇلمانلارغا قارشى ئۇرۇش ئېچىش ئۈچۈن نۇرغۇن لەشكەر توپلايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، مۇھاجىرلاردىن ۋە ئەنسارلاردىن بولۇپ ئون مىڭ كىشى بىلەن ئاتلىنىدۇ. دۈشمەن لەشكەرى مەزكۇر ۋادىدا مۇسۇلمانلارغا ئۇشتۇمۇت ھۇجۇم قىلغانلىقتىن، مۇسۇلمانلار قوشۇننىڭ سېپى بۇزۇلۇپ پاتىباراق بولۇپ كېتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلار قوشۇنىنى قايتا سەپەرۋەرلىككە كەلتۈرۈپ، دۈشمەننى مەغلۇپ قىلىدۇ، مانا بۇ ئۇرۇش «ھۇنەين غازىتى» دەپ ئاتىلىدۇ.

ئۆزەير: ئۆزەير يەھۇدىي ئۆلىمالىرىدىن بىرى بولۇپ، قۇرئاندا بۇنىڭ قىسسىسى بايان قىلىنغان، بۇختەنەس - سەر بەيتۇلمۇقەددەسنى خاراڭ قىلغاندىن كېيىن، ئۆزەير ئۇنىڭ يېنىدىن ئېشەكلىك ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، اللە بەيتۇلمۇقەددەس ئاھالىسىنى قانداقمۇ تىرىلدۈرە دېگەن، اللە ئۆزەيرنى قەبىزى روھ قىلىپ 100 يىل ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنى قايتا تىرىلدۈرگەن. ئۆزەير قەۋمىگە قايتىپ بېرىپ، ئۆزىنىڭ ئۆزەير

ئىكەنلىكىنى ئېيتقاندا، ئۇلار: «ئەگەر سەن راستلا ئۆزەير بولىدىغان بولساڭ، بىزگە تەۋراتتىن ھېزى قىلغانلىرىڭنى ئوقۇپ بەر» دېگەن. ئۆزەير ئۇلارغا تەۋراتنى بىر ئايەتمۇ قويماي ئوقۇپ بەرگەن، تەۋرات كۆيدۈرۈپ تاشلانغاندىن كېيىن، تەۋراتنى ياد بىلىدىغان ئادەم يوق ئىدى. ئاندىن كېيىن قەۋمى ئۆزەيرگە ئىشەنگەن، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ شەقلىقىدىن خۇددى ناسارالار ئىسانى اللەنىڭ ئوغلى دەۋالغاندەك ئۆزەيرنىڭ ئوغلى دەپ دەۋا قىلىشقان.

ئىبراھىم: ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بابىل زېمىنىدا تۇغۇلغان، ئۇ نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامنىڭ نەسلىدىن ئىدى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۆتكەن، بابىللىقلار يۇلتۇزلارغا ۋە بۇتلارغا چوقۇناتتى، ئۇلار پادىشاھى نەمرۇد ئىبنى كەئناننى ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلاتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئازەر قەۋمى چوقۇندىغان بۇتلارنى ياسايتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ساغلام ئەقىدە ئاساسىدا ئۆستى، اللە تائالا ئۇنىڭغا ھىدايەت ئاتا قىلغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بۇتلارنى ئۆچ كۆردى. قەۋمنى بۇتلارغا چوقۇنماستىلا، بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى، لېكىن قەۋمى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلىشتىن باش تارتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قەۋمنىڭ بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەنلىكىدىن پايدىلىنىپ، ئۇلارنىڭ بۇتلرىنى چىقىپ تاشلىدى. نەمرۇد ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى ئوتقا تاشلاپ كۆيدۈرۈشكە بۇيرۇدى، اللە تائالا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ ئىچىدە ئامان - ئېسەن ساقلىدى. بۇ چاغدا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئايالى سارە بىلەن شامغا، ئاندىن مىسىرغا ھىجرەت قىلدى. مىسىرنىڭ پادىشاھى سارەنى ئىگەللەپ ئېلىشنى قىستلىگەن بولسىمۇ، اللە سارەنى پادىشاھنىڭ شەرىرىدىن ساقلىدى، پادىشاھ سارەگە سارەنىڭ خىزمىتىنى قىلىش ئۈچۈن ھاجەرنى بەردى، ئاندىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام سارە بىلەن پەلەستىنگە بېرىپ تۇردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ياشىنىپ قالغان ئايالى سارەدىن بالا يۈزى كۆرمىگەن چاغدا، سارە ئۇنىڭغا خىزمەتچىسى ھاجەرنى بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ھاجەردىن تۇغۇلغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام بىلەن ھاجەرنى ئېلىپ مەككىگە باردى، بۇ چاغدا مەككىگە قاقاس چۆل بولۇپ ئادەمزات ياشىمايتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئانا - بالا ئىككىسىنى بۇ يەردە قويۇپ، ئۆزى پەلەستىننىڭ قايتىپ كەتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئوزۇقى ئۈچۈن بىر خالتا خورما بىلەن بىر تۈلۈم سۇ قويۇپ كەتكەن ئىدى. سۇ تۈگەپ كېتىپ ھاجەر بىلەن ئىسمائىل قاتتىق تەشنا بولدى. ھاجەر سۇ ئىزدەپ يېقىن ئەتراپتىكى تاغلاردىن سەفا تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ۋادىغا قاراپ ئادەمزاتنى كۆرمىدى، ئاندىن مەرۋە تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، ئۇ يەردىمۇ ئادەمزاتنى كۆرمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ سەفا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا يەتتە قېتىم ماڭدى، شۇ چاغدا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ تاپىنى بىلەن (قانىنى بىلەن دېگەن رىۋايەتمۇ بار) يەرنى تېپىۋىدى، زەمزمە سۈيى ئېتىلىپ چىقتى، بۇ چاغدا قۇشلار كېلىپ ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىشقا باشلىدى، بۇ يەردىن ئۆتكەن جۈرھۇم قەبىلىسى قۇشلارنى كۆرۈپ، بۇنىڭدىن بۇ يەردە سۇ بارلىقىنى بىلىپ زەمزمەنىڭ يېنىغا كېلىشتى، ئۇلار ھاجەردىن چىدىرلىرىنى زەمزمەگە يېقىنراق جايغا تىكشەك ئىجازەت سورىدى. ھاجەر ئۇلارغا ئىجازەت بەردى. ئۇلار ئۇ يەرگە يەرلەشكەنلىكى ئۈچۈن ھاجەرمۇ يالغۇزلۇق ھېس قىلمايدىغان بولدى. شۇنىڭدىن تارتىپ بۇ يەر ئاۋاتلىشىشقا باشلىدى. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام چوڭ بولۇپ، جۈرھۇم قەبىلىسىدىن ئۆيلەندى. ئۇلاردىن ئەرەبچىنى ئۆگەندى، ھاجەر ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام پەلەستىندىكى چاغدا ۋاپات بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى يوقلاپ مەككىگە كەلگەندىن كېيىن، اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە، ئوغلى ئىسمائىل بىلەن كەبىنى بىنا قىلىشقا

كرىشتى. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام تاش ئەكىلىپ بېرەتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلنى قوياتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار كەينى ياساپ يۇتتۇردى. شۇنىڭدىن باشلاپ مەككە مۇكەررەمە ئاۋات بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ناھايىتى مېھماندوست ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ مېھمانلارنىڭ ئاتىسى دېگەن نامغا ئىگە بولغان ئىدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قېرىپ قالغان، ئايالى سارە بولسا ياشنىپ تۇغۇتتىن قېلىپ قالغان چاغدا، اللە ئۇلارغا مەرھەمەت قىلىپ ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنى بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام خەلىلۇللا (يەنى اللەنىڭ دوستى) دېيىلىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر كەلگەنلىكتىن، ئۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ بوۋىسى دېيىلىدۇ. اللە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا سۇھۇق دەپ ئاتالغان كىتابنى نازىل قىلغان. ئىشەنچلىك رىۋايەتلەرگە ئاساسلانغاندا، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام 175 يىل تۆمۈر كۆرگەن.

ئىسائ ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئوغلى بولۇپ، بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئاخىرقىسى ئىدى. ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ لەقىبى مەسھدۇر، مەسھ ئىبرانچە سۆز بولۇپ، مۇبارەك مەنىسىدە، ئىسائ ئەلەيھىسسالام ئىنجىلدا يەسۇ دېيىلىدۇ. ئىسائ ئەلەيھىسسالام قۇرئان كەرىمدە 25 جايدا ئىسائ سۆزى بىلەن، 11 جايدا مەسھ سۆزى بىلەن ۋە 23 جايدا ئىبنى مەريەم سۆزى بىلەن تىلغا ئېلىنىدۇ. ئىسائ ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ بەندىسى ۋە رەسۇلى بولۇپ، اللە تەرىپىدىن ھەزرىتى مەريەمگە ئىلھام قىلىنغان روھ-تۇر، ئىسائ ئەلەيھىسسالام قەيسەر ئوغۇستۇسنىڭ زامانىدا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 600 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت بۇرۇن، 24-دېكابىر سەيشەنبە كۈنى دۇنياغا كەلگەن، ئىسائ ئەلەيھىسسالام تۇغۇلۇپ سەككىز كۈنلۈك بولغان چاغدا ئانىسى مەريەم ئىبادەتخانىغا ئېلىپ بېرىپ ئۇنىڭ خەتنىنى قىلدۇرغان. خەتنە قىلدۇرۇش پەيغەمبەرلەرنىڭ سۈننىتى بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاقتىدىن تارتىپ بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ شەرىئىتىدە يولغا قويۇلۇپ كەلگەن. ئىسائ ئەلەيھىسسالام ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى ناسىرە شەھىرىدە ئۆتكۈزگەن، اللە ئىسائ ئەلەيھىسسالامغا تەۋرات، ئىنجىل ۋە ھېكەمنى بىلدۈرگەن. ئىسائ ئەلەيھىسسالام كىچىك ۋاقتىدىلا يەھۇدىي ئۆلىمالىرىنىڭ ئىلمىي سورۇنلىرىغا باراتتى، ئۇلار بىلەن مۇنازىرىلىشەتتى، مۇنازىرىدە غالىب كېلەتتى. ھەزرىتى مەريەم ئىسائ ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان زالىم ھۆكۈمران ھىردوستىن قورقۇپ، يېقىنى يۇسۇف نىجار بىلەن بىللە ئىسائ ئەلەيھىسسالامنى مىسىرغا ئېلىپ بارغان، ھىردوس ئۆلگەندىن كېيىن، ئىسائ ئەلەيھىسسالام ئۆز يۇرتىغا قايتقان. قۇرئان كەرىمدە ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ قانچە يېشىدا پەيغەمبەر بولغانلىقى تىلغا ئېلىنغان، لېكىن ئىنجىل نۇسخىلىرىنىڭ ئىبارتلىرىدىن ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ 30 يېشىدا پەيغەمبەر بولغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ، تارىخچىلار ۋە مۇپەسسىرلەر ئىنجىلنىڭ بۇ توغرىدىكى بايانىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ، تەۋھىد ئۆلىمالىرىنىڭ ئېيتىشىچە، كۆپىنچە پەيغەمبەرلەر 40 يېشىدا پەيغەمبەر بولىدۇ، ئەمما ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ 30 يېشىدا پەيغەمبەر بولۇشى ئالاھىدە ئەھۋال. چۈنكى ئۇ 40 ياشقا يەتمەي تۇرۇپ اللە تەرىپىدىن ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كېتىلگەن. اللە تائالا ئىسائ ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەت-كەندىن كېيىن، ئۇ كىشىلەرنى اللەنىڭ توغرا دىنىغا دەۋەت قىلىشقا باشلىدى. اللە تائالا كىشىلەرنى ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە قايىل قىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بەردى. ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈش، كورلارنى كۆرىدىغان قىلىش، كېسەللەرنى ساقايتىش ئەنە شۇ مۆجىزىلەردىن ئىدى. ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتى يەھۇدىيلارنىڭ قاتتىق قارشىلىقىغا ئۇچرىدى، ئىسائ ئەلەيھىسسالام يەھۇدىيلارنىڭ دىنىي باشلىقلىرى بىلەن مۇنازىرىلىشىپ ئۇلارنىڭ ئاساسىز سۆزلىرىگە كۈچلۈك دەلىللەر بىلەن رەددىيە بېرەتتى، ئۇلارنى توغرا دىنغا ئېتىقاد قىلىشقا ئۇندەيتتى، ئۇلارنىڭ يولىنىڭ

بۇزۇقلۇقىنى بايان قىلاتتى. يەھۇدىيلارنىڭ باشلىقلىرى ۋە ئۆلىمالىرى مەسلىھەتلىشىپ، ئىسا ئەلەيھىسسالامدىن قۇتۇلۇش قارارىغا كەلدى، ئۇلار ئەينى زاماندا پادىشاھ قەيسەر تەرىپىدىن يەھۇدىيلارغا قويۇلغان ھاكىم بىلاتىنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشكە كۈشكۈرتتى، يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانلارنى ئېسىپ ئۆلتۈرۈشتەك ئەينى ۋاقىتلاردىكى قائىدىسى بويىچە، ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئېسىپ ئۆلتۈر-مەكچى بولۇشتى، ئىسا ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ، يوشۇرۇنۇۋالدى، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەۋارىيۇنلاردىن بولغان يەھۇزا ئىسىملىك بىر شاگىرتى خائىنلىق قىلىپ، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ يوشۇرۇنغان جايىنى ھاكىمنىڭ ئادەملىرىگە ئېيتىپ قويدى. ئۇلار ئىسا ئەلەيھىسسالام بار جايغا كىرگەن چاغدا، اللە تائالا يەھۇزانىڭ شەكلىنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈرىتىگە كىرگۈزدى-دە، ئۇلار يەھۇزانى ئىسا ئەلەيھىسسالام دەپ ئېسىپ ئۆلتۈردى، اللە تائالا ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى. بۇ چاغدا ئىسا ئەلەيھىسسالام 33 ياشتا ئىدى. ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر بولۇپ بەنى ئىسرائىلنى دىنىغا دەۋەت قىلغان مۇددىتى ئۈچ يىل بولدى. ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ شاگىرتلىرى بار بولۇپ، ئۇلار ھەۋارىيۇن دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلار ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ياردەمچىلىرى بولۇپ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىگە ئوخشايدۇ، ھەۋارىيۇنلارنىڭ سانى 12 ئىدى. اللە تائالا ئىسا ئەلەيھىسسالامغا ئىنجىلنى نازىل قىلغان، ئىنجىل دېگەن سۆز ئىبرانچە سۆز بولۇپ، بىشارەت مەنىسىدە. كۆپچىلىك ئىسلام ئۆلىمالىرى قۇرئان كەرىمنىڭ ۋە سەھى ھەدىسنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسەن، ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قىيامەت قايم بولۇشنىڭ ئالدىدا ئاسماندىن چۈشۈپ، دەۋىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئىسلام شەرىئەتى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىدۇ دەپ قارايدۇ. مەككە مۇكەررەمە شەرىئەت ۋە ئىسلام تەتقىقات ئىنستىتۇتىنىڭ پروفېسسورى، «سەپۋەتۇتتەپاسىر» نىڭ مۇئەللىپى مۇھەممەد ئېلى سابۇنى ئۆزىنىڭ «ئەننۇبۇۋەتۇۋەلئەننىيا» دېگەن ئەسىرىدە بۇ مەسىلە ئۈستىدە توختىلىپ: «ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋەزى-پىسى تېخى تۈگىگەن يوق. ئىسا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى تولۇق ئادا قىلىش ۋە دەۋىتىنى تەبلىغ قىلىش ئۈچۈن زېمىنغا چۈشىدۇ، ئۇ ھازىر ئاسماندا ھايات، اللە تائالا ئۇنى ھايات ھالدا ئۆز دەرگاھىغا ئېلىپ چىقىپ كەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ ئەھۋالنى مۇشۇ يوسۇندا يەت-كۈزگەن، بىز قۇرئاننىڭ بەرگەن خەۋىرىگە ۋە راستچىل رەسۇللارنىڭ ھەدىسىگە ئىشىنىمىز، رەسۇلۇللاھ: 'سەلەرگە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا چۈشۈپ ئادىل ھۆكۈمران بولۇپ سەلىبنى چىقىپ تاشلايدۇ، چوشقىلارنى ئۆلتۈرىدۇ، جىزيەنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ' دېگەن» دەيدۇ.

ئىسرائىل: ئىسرائىل ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسسالامدىن بولغان نەۋرىسى، يەئقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ لەقىبى. ئىسرائىلنىڭ مەنىسى اللەنىڭ بەندىسى دېگەن بولىدۇ. بەنى ئىسرائىل يەئقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغۇللىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادىدۇر. بۇ سۆز ئومۇمەن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى بولغان يەھۇدىيلارنى كۆرسىتىدۇ.

ئىسمائىل: ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ چوڭ ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭ ئانىسى ھاجەر ئىدى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل بىلەن ئايالى ھاجەرنى مەككەگە ئېلىپ باردى، ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام مەككەدە ياشىدى، مەككەدە چوڭ بولدى، مەككە ئەھلىدىن ئۆيلۈك بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇنى پات-پات يوقلاپ تۇراتتى، بىر قېتىم ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنى اللە قۇربانلىق قىلىشقا بۇيرۇپ چۈش كۆردى. پەيغەمبەرلەرنىڭ چۈشى راست كېلىدۇ. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاشقا

تەييارلىنىپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسالامنى قۇربانلىق قىلماقچى بولۇپ تۇرغاندا، اللە تائالا ئۇنىڭ ئورنىغا بىر قوچقارنى كەلتۈرۈپ بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام قېرىپ قالغىنىدا بىردىن - بىر يالغۇز ئوغلى بولغان ئىسمائىلنى قۇربانلىق قىلىشتىن ئىبارەت اللەنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈردى. ھەر يىلى قۇربانلىق قىلىش مانا مۇشۇنىڭدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، بۇ بىزگە ھەر يىلى ھەج مەۋسۇمىدە بۇ دىنىي تارىخىي ۋەقەلىكنى ئەسلەتسە، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئوغلى ئىسمائىلنى بىر قېتىم يوقلاپ كەلگەندە اللە ئۇنى كەينى بىنا قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسالام بەيتۇللەنىڭ ئاساسىنى تۇرغۇزىدۇ، بەيتۇللەنىڭ ئىچىگە ھەجرى ئەسۋەدىنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەيتۇللە ئىنانلارنىڭ تاۋاپگاھىغا ئايلىنىدۇ. مۇھەممەد ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ ئىسمائىل ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر.

ئىسھاق: ئىسھاق ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئىككىنچى ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭ تۆرىلىدىغانلىقىدىن پەرىشتىلەر ئالدىن خۇش خەۋەر بەرگەن. ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى سارە ئىدى، ئىسھاق ئەلەيھىسالام دۇنياغا كەلگەن چاغدا، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام 100 ياشتا ئىدى، بەنى ئىسرائىلنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئەنە شۇ ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىسھاق ئەلەيھىسالام شام ۋە بەلەستىن زېمىنلىرىدا ياشىغان كەنتانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن. ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسۇ ۋە يەئقۇب ئەلەيھىسالامدىن ئىبارەت ئىككى ئوغلى بار ئىدى، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىسرائىل ئاتىلىدىغان بولۇپ، يەھۇدىيلار يەئقۇب ئەلەيھىسالامغا نىسبەت بېرىلىدۇ، ئىسھاق ئەلەيھىسالام 180 يېشىدا كەنتاندىن لار زېمىنىدا ۋاپات بولغان. ئۇ خېلىغا - ئاتىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام دەپنە قىلىنغان غارغا دەپنە قىلىنغان. ئىلىيەسە: ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام قۇرئان كەرىمدە ئىككى ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ. ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىدىندۇر. قۇرئان كەرىمدە ئىلىيەسەنىڭ ھاياتى توغرىلىق ھېچ نەرسە دېيىلمىگەن، ئۇنىڭ ئىسمى پەقەت پەيغەمبەرلەر قاتارىدا سانالغان. ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام ئىلىياس ئەلەيھىسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئىلىياس ئەلەيھىسالامنىڭ شەرىئىتى بويىچە دىنغا دەۋەت قىلىشقا باشلىغان، بەزى تارىخچىلارنىڭ ئېيتىشىچە، ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام سۈرىيە شەھەرلىرىدىن بولغان بانىاس شەھىرىدە پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى ئېلىپ بارغان.

ئىمران: ئىمران ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسى بولۇپ، بەنى ئىسرائىل ئۆلىمالىرى ئارىسىدا كاتتا زات ئىدى، ئايالى ھامىلدار بولغاندا، ئايالىنىڭ قورسىقىدىكى پەرزەنتىنى دۇنيا ئىشلىرىدىن ئازاد قىلغان ھالدا ئىبادەت - خانىنىڭ خىزمىتىگە ئاتىدى. ھەزرىتى مەريەم ئارىسىدە ۋاقتىدا ئىمران ۋاپات بولۇپ كەتتى، ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسىنىڭ ھەمىرىسىنىڭ ئېرى زەكەريا ھەزرىتى مەريەمنى ئۆز تەربىيىسىگە ئالدى. يەسرىپ: يەسرىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ھىجرەت قىلىشتىن بۇرۇنقى مەدەنە مۇنەۋۋەرەنىڭ نامى ئىدى. ئۇ كەڭ تۈزلەڭلىككە جايلاشقان بولۇپ، دېڭىز يۈزىدىن 620 مېتىر ئېگىز، مەدەنە مۇنەۋۋەرەنى شەرق ۋە غەرب تەرىپىدىن ئىككى قارا تاشلىق ساي ئوراپ تۇرىدۇ، مەدەنە مۇنەۋۋەرەنىڭ ئەتراپىدا خورمىزارلىقلار كۆپ. يەئقۇب: يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمى چوقۇنغان بىر بۇتنىڭ نامى.

يەئقۇب: يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسالامدىن بولغان نەۋرىسەدۇر. تەۋراتتا يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىسرائىل دەپ ئاتالغان. بۇ ئىبرانچە سۆز بولۇپ، اللەنىڭ بەندىسى دېگەن بولىدۇ، تارىخچىلارنىڭ ئېيتىشىچە، يەئقۇب ئەلەيھىسالام پەلەستىندە تۇغۇلغان، ئاتىسى ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا ئۆسۈپ چوڭ بولغان. اللە تائالا ئىسھاق ئەلەيھىسالامنى مۇقەددەس

زېمىندا يەيغەمبەر بولۇشقا تاللىغان ئىدى. ئىسھاق ئەلەيھىسالام بۇ يەردە 80 يىل تۇردى، ئۇ ياشىنىپ قالغان چاغدا، اللە تائالا ئۇنىڭغا قوشكىزەك ئىككى ئوغۇل بەردى، ئۇلارنىڭ بىرى ئىسۇ، بىرى يەئقۇب ئىدى. ئىسھاق ئەلەيھىسالام ئوغلى يەئقۇبقا بەرىكەتلىك دۇئا قىلدى. ئىسۇ بۇنىڭدىن نارازى بولۇپ، يەئقۇب ئەلەيھىسالامغا يامانلىق قىلىشنى ئويلىدى. يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى ئىسۇنىڭ سۈيىقەست قىلىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ، يەئقۇب ئەلەيھىسالامنى تاغىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ تۇرۇشقا بۇيرۇدى، ئۇ تاغىسىنىڭ يېنىغا كېتىپ بېرىپ كەچتە بىر يەردە ئۇخلاپ قالدى. ئۇ چۈشەدە پەرىشتىلەرنىڭ ئاسمانغا چىقىپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى ھەمدە اللە تائالانىڭ ئۇنىڭغا خىتاب قىلىپ: «مەن ساڭا بەرىكەت ئانا قىلىمەن، نەسلىڭنى كۆپەيتىمەن، بۇ زېمىننى ساڭا ۋە سەندىن كېيىنكى ئەۋلادلىرىڭغا بېرىمەن» دەپ ئېيتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ ئۇيغۇسىدىن ئويغىنىپ كۆرگەن چۈشەدىن خۇشاللاندى. مۇشۇ خۇشاللىقلىرى چۈشنى كۆرگەندىن كېيىن اللە تائالا ئۇچۇن بىر ئىبادەتخانا سېلىشنى ئۈستىگە ئالدى. بۇ يەردە بەلگە ئۇچۇن بىر تاشقا ماي سۈركەپ قويدى. بۇ جاي (بەيتىئىل) يەنى بەيتۇللە دەپ ئاتالدى. مانا بۇ كېيىن يەئقۇب ئەلەيھىسالام بىنا قىلغان بەيتۇلمۇقەددەستتۇر. يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ 12 بالىسى بار ئىدى. كېيىن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ 12 قەبىلىسى يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ 12 ئوغلىدىن كېلىپ چىققان، ھەر ئوغلى بىر قەبىلىنىڭ بوۋىسى بولۇپ قالغان، يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ بالىسى يۇسۇف ئەلەيھىسالامدىن ئايرىلغانلىقىغا قايغۇرۇپ كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالغان. يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن دەرەقەمتە بولغاندىن كېيىن، اللە ئۇنىڭ كۆزىنى ساقايتىپ قويغان. يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئوغلى يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن دەرەقەمتە بولغاندىن كېيىن مىسىردا 147 يېشىدا ۋاپات بولغان، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئوغلى يۇسۇف ئەلەيھىسالامغا ئاتىسى ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا دەپنە قىلىشنى ۋەسىيەت قىلغان، يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەئقۇب ئەلەيھىسالامنى پەلەستىننىڭ ئېلىپ بېرىپ خەلىل شەھىرىدىكى بىر غارغا — ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىغا دەپنە قىلغان. يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ بالىسى بولۇپ، نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا تۇتىشىدۇ. يۇسۇف ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا 26 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ، يۇسۇف ئەلەيھىسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ مەشھۇرلىرىدىن ئىدى. ئۇ يۇسۇف سىددىق يەنى راستچىل يۇسۇف دەپ تەرىپلەنگەن. يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن ئۇنىڭ ئۇكىسى بۇنىيەمىن ئانىسى راھىلە ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئاتىسى يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ھۇجرىسىدا ئاتىسى بىلەن بىللە تۇراتتى، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئۇلارنىڭ يېتىملىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۇلارغا بەكمۇ مېھىر — شەپقەت كۆرسىتەتتى. بۇ ھال ئۇلارنىڭ ئانا بىر، ئانا باشقا بىر تۇغقانلىرىنىڭ ھەسدىنى قوزغىدى. قېرىنداشلىرى سۈيىقەست ئىشلىتىپ، يۇسۇفنى ئوينىتىپ كېلىمىز دەپ سەھراغا ئېلىپ چىقىپ قۇدۇققا تاشلىدى، يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان كارۋان يۇسۇفنى قۇدۇقتىن چىقىرىپ، مىسىرغا ئېلىپ بېرىپ مىسىرنىڭ پادىشاھىغا ساتتى. بۇ چاغدىكى مىسىر پادىشاھى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام مىسىرغا كېلىشتىن بۇرۇن مىسىرغا كەلگەن ئەمالىقلەردىن ئىدى. «سۈرە يۇسۇف» تە، يۇسۇف ئەلەيھىسالامنىڭ كىچىك ۋاقتىدا كۆرگەن چۈشى، قېرىنداشلىرىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان سۈيىقەستى، مىسىر پادىشاھىنىڭ ئائىلىسىدە ئۇچراتقان ئەھۋاللىرى، زىندانغا تاشلانغاندىن كېيىن اللەنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئاقلىنىشى، ئاندىن زىنداندا تۇرۇپ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشى، ئاندىن مىسىر پادىشاھىنىڭ چۈشكە توغرا تەبىر بېرىپ پادىشاھنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشىگە ئېرىشىشى، ئاندىن پادىشاھنىڭ ئۇنىڭغا دۆلەت ئىشلىرىنى باشقۇرۇشنى تاپشۇرۇشى، كېيىن كىچىك ۋاقتىدا كۆرگەن چۈشنىڭ

سەراستىغا كېلىشى، قېرىنداشلىرىنىڭ خاتالىقلىرىنى ئەيىبلەش، ئاندىن يەنىقۇب ئەلەيھىسسالام باشلىق كىشىلەرنى مىسىرغا ئېلىپ كېلىشى قاتارلىق ئەمەللەر بايان قىلىندۇ. يۇسۇڧ ئەلەيھىسسالام 110 يىل ئومۇر كۆرگەن، ئۇ مىسىردا ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرۇپ ۋاپات بولغان ۋە مىسىردا دەپنە قىلىنغان. ئۇ قېرىنداشلىرىغا قېرىنداشلىرى مىسىردىن چىقىپ كېتىپ قالسا، ئۆزىنىڭ جەستىنى بىللە ئېلىپ چىقىپ كېتىپ، ئاتىلىرى بىلەن بىر يەرگە دەپنە قىلىنىشىنى ئېيتقان. ئىشەنچلىك رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، يۇسۇڧ ئەلەيھىسسالامنىڭ جەستى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا مىسىردىن يۆتكىلىپ، نابۇلسقا دەپنە قىلىنغان. يۇسۇڧ ئەلەيھىسسالام چوڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 361 يىل كېيىن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 64 يىل بۇرۇن ۋاپات بولغان.

يۇنۇس: يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا تۆت ئورۇندا تىلغا ئېلىندۇ، ئىككى ئورۇندا زۇننۇن دېگەن لەقىبى بىلەن تىلغا ئېلىندۇ. يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى يەنىقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى بۇنىيىمىغا تۇتىشىدۇ. اللە تائالا ئۇنى ئىراقتىكى نىۋەي دېگەن جايغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. نىۋەي ئاھالىسى بۆتەرەس بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بۆتەرەسلىك ئەۋج ئالغان ئىدى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام نىۋەيگە سۈرىيىدىن كېلىپ، نىۋەي ئاھالىسىنى بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى، ئۇلار يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلىپ، ئۇنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىدى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىغانلىقىدىن بىئارام بولۇپ، ئۇلارنى اللەنىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇردى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ۋاقىت ئۇزارغانسېرى ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىغانلىقىدىن خاپا بولۇپ، اللە تائالانىڭ ئىزىنى ئالمايلا سىرتقا چىقىپ كەتتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئازابىنىڭ چوقۇم نازىل بولىدىغانلىقىنى بىلىپ دىلىغا قورقۇنچ چۈشۈپ، اللەغا تەۋبە-ئىستىغپار ئېيتىشتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلىقىغا پۇشايمان قىلىشتى، ئۇلار ھايۋانلارنىڭ بالىسى بىلەن ئانىسىنى ئايرىۋېتىپ، جەندىلەرنى كىيىپ، ئەر-ئايال، ئوغۇل-قىز ھەممىسى يىغا-زارە قىلىشىپ اللەغا يالۋۇرۇشتى، اللە تائالا رەھىم قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىدە ئايلىنغان قاراڭغۇ كېچە پارچىسىدە ئازابىنى ئۇلاردىن كۆتۈرۈۋەتتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام قەۋمنى تاشلاپ چىقىپ كەتكەنچە دېڭىز بويىغا بېرىپ توختىدى. ئۇ يەردە بىر كېمىنى ئۇچرىتىپ ئىگىسىدىن ئۆزىنى سېلىۋېلىشنى ئۆتۈندى. ئۇلار يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى بايقاپ، ئۇنى كېمىگە چىقىرىۋېلىشتى. دېڭىزنىڭ ئوتتۇرسىغا بارغاندا كېمىنى دولقۇن ئورد-ۋالدى. ئۇلار ئارىمىزدا گۇناھكار ئادەم بار ئىكەن دەپ، چەك تاشلىماقچى، چەك كىمگە چىقسا شۇنى دېڭىزغا تاشلىماقچى بولۇشتى. چەك يۇنۇس ئەلەيھىسسالامغا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن يۇنۇس ئەلەيھىسسالام دېڭىزغا تاشلاندى. ئۇنى اللەنىڭ ئەمرى بىلەن چوڭ بىر بېلىق يۇتۇۋەتتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام بېلىقنىڭ قارىندى اللەغا تەسبى ۋە ئىستىغپار ئېيتاتتى، يۇنۇس ئەلەيھىسسالام بېلىقنىڭ قارىندى ئۈچ كېچە-كۈندۈز تۇرغاندىن كېيىن، بېلىق ئۇنى دېڭىز ساھىلىدىكى بىر قۇرغاق يەرگە ئاتتى، بۇ چاغدا يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ تاۋى يوق ئىدى. اللە ئۇنىڭغا سايداش ئۈچۈن كاۋىنى ئۇندۇرۇپ بەردى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ساقىيىپ ماڭغۇدەك بولغاندا قەۋمىگە قايتىپ كەلدى. ئۇلار ئىمان ئېيتىپ تەۋبە قىلىپ، پەيغەمبىرى يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغان ئىدى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ ئەمرىمىز، ۋەز-نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارغا دىنىي ئىشلارنى بىلدۈرۈشكە باشلىدى، ئىبن ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ سانى 120 مىڭ ئىدى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تەقرىز

مۇقەددەس قۇرئان كەرىم بولسا ئۇلۇغ ئىسلام دىنىمىزنىڭ ئەڭ مۇھىم ئاساسى، بارلىق مۇسۇلمان قەبرىداشلارنىڭ بۈيۈك دەستۇرىدۇر. ئۇنىڭ مەنە ۋە مەزمۇنلىرىنى توغرا چۈشىنىش ھەربىر مۇسۇلماننىڭ ئالىي مەتلۇبى ۋە يۈكسەك مۇددىئاسىدۇر. بۇرۇندىن تارتىپ ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرى قۇرئان كەرىمنىڭ مەنىلىرىنى توغرا، روشەن ۋە تولۇق چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدىغان ئۇيغۇرچە بىر تەرجىمىنىڭ مەيدانغا كېلىشىگە تەشنا ۋە ئارزۇمەندىدى.

ئىلگىرىكى چاغلاردا، يۇرتىمىزدا قۇرئان كەرىم مەدرىس تىلى بىلەن تەپسىر قىلىنغان، ئايرىم پارىلىرى نەشر قىلىنغان بولسىمۇ، كۆپچىلىك مۇسۇلمانلارنىڭ پايدىلىنىشى قولايىسىز بولغان ۋە تەلەپنى قاندۇرالمىغان ئىدى.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىستىداتلىق ئالىمى مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىم ئاممىنىڭ بۇ مۇھىم ئېھتىياجىنى نەزەردە تۇتۇپ، كۆپ يىللار رىيازەت چېكىپ، جاپا ۋە مۇشەققەتلىك ئەمەلگە سەپ قىلىپ، نۇرغۇن سەئىي ئىجتىھاتلار كۆرسىتىپ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىدا قۇرئان كەرىمنىڭ بۇرۇشەن تەرجىمە-تەپسىرىنى تۇنجى قېتىم يېزىپ چىقتى. مۇتەرجىمۇلقۇرئان (قۇرئان كەرىمنى تەرجىمە قىلغۇچى) مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىم ئاتۇشلۇق مەرھۇم بۈيۈك دىنىي ئالىم پازىل سالىھ دامۇللاھاجىمنىڭ پەرزەنتى بولۇپ، ئاتىسى ھايات چېغىدا ئاتىسىدا ۋە باشقا دىنىي ئالىملاردا مۇتەداۋىل دەرسلەرنى ئوقۇپ، نۇرغۇن ئىلىم ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىدا بەش يىل ئوقۇغان، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى ۋە ئىسلام دىنى جەمئىيىتىدە تەتقىقات ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغان، بۇ جەرياندا كۆپ سەئىي ئىجتىھاتلار يۈرگۈزۈپ مەلۇمات دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، ئىلمىي جەھەتتە ئالاھىدە مۇۋەپپەقىيەتلىرىگە ئېرىشكەن، جۈملىدىن «جەۋاھىرولبۇخارى»، «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەرجىمىھالى» قاتارلىق كىتابلارنى ئىزاھلىرى بىلەن ئەرەبچىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ چىقتى، بۇ كىتابلار نەشر قىلىنىش بىلەن ئۇيغۇر مۇسۇلمان قەبرىداشلىرىمىزنىڭ مىننەتدارلىقى ۋە ئالقىشىغا ئېرىشتى. مۇتەرجىم بۇ تەرجىمە-تەپسىرىنى يېزىپ چىقىشتا، ئەھلى ئىسلام ئىچىدىكى مۆتىۋەر ۋە ياراملىق تەپسىرلەردىن 27 دەك تەپسىر ۋە مەخسۇس ئەرەب تىلىدىكى قامۇسلارنى ھازىرلاپ، ھەربىر ئايەتكە

تەرجىمە ۋە تەپسىر يېزىشتا ئۇلارغا مۇراجىئەت قىلىش بىلەن، مەنىنى توغرا ۋە روشەن ئىپادىلىگەن. تەرجىمە ۋە تەپسىر پۈتكەندىن كېيىن، نەشىرگە بېرىش ئالدىدا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، بىز مەزكۇر قۇرئان تەرجىمىسىنى باشتىن-ئاخىر دىققەت بىلەن مۆتىۋەر تەپسىرلەرگە سېلىشتۇرۇپ كۆرۈپ چىقىپ، مۇنداق تونۇشقا كەلدۇق:

(1) بۇ تەرجىمە ۋە تەپسىر بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى دەۋرلەردە مەشھۇر مۇپەسسىرلەر تەرىپىدىن يېزىلغان مۆتىۋەر تەپسىرلەرنىڭ مەزمۇنىغا ئۇيغۇن بولغان.

(2) قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇسلۇب جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكىنى نەزەردە تۇتقان ھالدا ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىل ئادىتىنى تەرجىمىدە مۇجەسسەملەشتۈرۈشكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈنگەن.

(3) تەرجىمە ۋە تەپسىرنىڭ تىلى ئىخچام، ئاممىباب بولۇپ، ئوقۇغان كىشى ئېنىق، روشەن چۈشەنچە ھاسىل قىلالايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ تەرجىمە ۋە تەپسىرنى ئىشەنچلىك ۋە ياراملىق تەرجىمە ۋە تەپسىر دەپ ھېسابلىدۇق. مۆتىۋەر مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىمنىڭ بۈيۈك خىزمىتى ئۈچۈن جانابىي اللە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بۈيۈك سائادەت، كاتتا ئەجىر ئاتا قىلسۇن، ئامىن!

قۇرئان كەرىمنىڭ تەرجىمە-تەپسىرىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەقرىز يېزىپ چىقىشقا قاتناشقانلار: ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتبى، ئاتاقلىق دىنىي ئالىم، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيەتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قاسىم قارىھاجىم؛

جۇڭگو ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيەتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ھامۇت مەۋلىۋى دامۇللاھاجىم؛

قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتبى سۇلايمانئاخۇن دامۇللام؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى ئابدۇللا دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى زەينۇل ئابىدىن مەۋلىۋى دامۇللاھاجىم؛

جۇڭگو ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيەتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى ئابدۇرېشىد ئەلىمەمماخۇنۇم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتبى سالىھ دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى ئىبراھىم قارىھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى شىرپىجان دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتەبى ھارۇنخانمەخدۇم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، خەتەب مۇھەممەد دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، خەتەب ئابدۇغەنى دامۇللاھاجىم؛

قاغىلىق جامەسىنىڭ خەتەبى ئابدۇلھەكىم مەخدۇمھاجىم.

ھىجرى ۱۴۰۵ شەھرى فەر كاشغەر

قورئان كه ريم ته رجيمسده
پايدلنلنگان ته پسر كتابلري

١٥ تفسير الخازن	١ جامع البيان في تفسير القرآن
١٦ في ظلال القرآن للسيد قطب	٢ التفسير الكبير للفخر الرازي
١٧ تفسير الخطيب المكي	٣ الكشاف عن حقائق التنزيل
١٨ تفسير حسيني	للزمخشري
١٩ المصحح المفسر لفريد وجدى	٤ تفسير ابن كثير
٢٠ مقرر التفسير	٥ صفوة التفاسير
٢١ تفسير مواكب	٦ تفسير الدر المنثور
٢٢ تفسير مدارك	٧ أنوار التنزيل للقاضي البيضاوي
٢٣ معجم غريب القرآن	٨ تفسير الجواهر (طنطاوى)
٢٤ قاموس الأعلام والألفاظ	٩ تفسير المنار
القرآنية	١٠ تفسير القرآن الكريم
٢٥ معجم ألفاظ القرآن الكريم	١١ تفسير ابن عباس
٢٦ موسوعة القرآن الميسرة	١٢ تفسير الجلالين
٢٧ تفسير غريب القرآن للإمام	١٣ تفسير روح البيان
محمد بن أبى بكر السجستاني	١٤ هداية القرآن لبنى الإنسان
	للدكتور يحيى أحمد الدرديري

فهرس باسماء السور

رق السورة	السورة	الصفحة	الجزء	رق السورة	السورة	الصفحة	الجزء
١	سورة الفاتحة	٢	١	٣٠	سورة الروم	٢٠٥	٢١
٢	سورة البقرة	٣	١ - ٢ - ٣	٣١	سورة لقمان	٢١٢	٢١
٣	سورة آل عمران	٥١	٣ - ٣	٣٢	سورة السجدة	٢١٦	٢١
٤	سورة النساء	٤٨	٦ - ٥ - ٦	٣٣	سورة الاحزاب	٢١٩	٢١ - ٢٢
٥	سورة المائدة	١٠٤	٤ - ٦	٣٤	سورة سبأ	٢٢٩	٢٢
٦	سورة الأنعام	١٢٩	٨ - ٤	٣٥	سورة قاطر	٢٣٥	٢٢
٧	سورة الأعراف	١٥٢	٩ - ٨	٣٦	سورة نيز	٢٣١	٢٢ - ٢٣
٨	سورة الأنفال	١٤٨	٩ - ١٠	٣٧	سورة الصافات	٢٣٦	٢٣
٩	سورة التوبة	١٨٨	١١ - ١٠	٣٨	سورة ص	٢٥٣	٢٣
١٠	سورة يونس	٢٠٩	١١	٣٩	سورة الزمر	٢٥٩	٢٣ - ٢٤
١١	سورة هود	٢٢٢	١٢ - ١١	٤٠	سورة المؤمن	٢٦٨	٢٤
١٢	سورة يوسف	٢٣٦	١٣ - ١٢	٤١	سورة حم السجدة	٢٧٨	٢٤ - ٢٥
١٣	سورة الزمر	٢٥٠	١٣	٤٢	سورة الشورى	٢٨٣	٢٥
١٤	سورة ابراهيم	٢٥٦	١٣	٤٣	سورة الزخرف	٢٩٠	٢٥
١٥	سورة الحجر	٢٦٢	١٣ - ١٢	٤٤	سورة الذخا	٢٩٦	٢٥
١٦	سورة النحل	٢٦٨	١٣	٤٥	سورة الجاثية	٢٩٩	٢٥
١٧	سورة بني اسرائيل	٢٨٣	١٥	٤٦	سورة الاحقاف	٥٠٣	٢٦
١٨	سورة الكهف	٢٩٣	١٥ - ١٦	٤٧	سورة محمد	٥٠٤	٢٦
١٩	سورة مريم	٣٠٦	١٦	٤٨	سورة الفتح	٥١٢	٢٦
٢٠	سورة طه	٣١٣	١٦	٤٩	سورة الحجرات	٥١٦	٢٦
٢١	سورة الانبياء	٣٢٣	١٤	٥٠	سورة ق	٥١٩	٢٦
٢٢	سورة الحج	٣٣٢	١٤	٥١	سورة الذاريات	٥٢١	٢٦ - ٢٧
٢٣	سورة المؤمنون	٣٣٣	١٨	٥٢	سورة الطور	٥٢٣	٢٧
٢٤	سورة النور	٣٥١	١٨	٥٣	سورة النجم	٥٢٤	٢٧
٢٥	سورة الفرقان	٣٦٠	١٨ - ١٩	٥٤	سورة القمر	٥٢٩	٢٧
٢٦	سورة الشعراء	٣٦٤	١٩	٥٥	سورة الرحمن	٥٣٢	٢٧
٢٧	سورة النمل	٣٧٤	٢٠ - ١٩	٥٦	سورة الواقعة	٥٣٥	٢٧
٢٨	سورة القصص	٣٨٦	٢٠	٥٧	سورة الحديد	٥٣٨	٢٧
٢٩	سورة العنكبوت	٣٩٤	٢١ - ٢٠	٥٨	سورة المجادلة	٥٣٣	٢٨

﴿فَهَذَا نَسَمَاءُ السُّورَةِ﴾

رقم السورة	السورة	الصفحة	الجزء	رقم السورة	السورة	الصفحة	الجزء
٥٩	سُورَةُ الْحَشْرِ	٥٣٦	٢٨	٨٤	سُورَةُ الْأَعْلَى	٥٩٨	٣٠
٦٠	سُورَةُ الْمُمتَحَنَةِ	٥٥٠	٢٨	٨٨	سُورَةُ الْغَاشِيَةِ	٥٩٨	٣٠
٦١	سُورَةُ الصَّف	٥٥٢	٢٨	٨٩	سُورَةُ الْفَجْرِ	٥٩٩	٣٠
٦٢	سُورَةُ الْجُمُعَةِ	٥٥٣	٢٨	٩٠	سُورَةُ الْبَكَّةِ	٦٠١	٣٠
٦٣	سُورَةُ الْمُنَافِقِينَ	٥٥٥	٢٨	٩١	سُورَةُ الشَّمْسِ	٦٠١	٣٠
٦٤	سُورَةُ التَّحَايُنِ	٥٥٤	٢٨	٩٢	سُورَةُ اللَّيْلِ	٦٠٢	٣٠
٦٥	سُورَةُ الطَّلَاقِ	٥٥٩	٢٨	٩٣	سُورَةُ الضُّحَى	٦٠٣	٣٠
٦٦	سُورَةُ التَّحْوِيمِ	٥٦١	٢٨	٩٤	سُورَةُ الشَّرْحِ	٦٠٣	٣٠
٦٧	سُورَةُ الْمُلْكِ	٥٦٣	٢٩	٩٥	سُورَةُ التِّيْنِ	٦٠٣	٣٠
٦٨	سُورَةُ الْقَلَمِ	٥٦٥	٢٩	٩٦	سُورَةُ الْعَلَقِ	٦٠٣	٣٠
٦٩	سُورَةُ الْحَاقَّةِ	٥٦٨	٢٩	٩٧	سُورَةُ الْقَدَرِ	٦٠٥	٣٠
٧٠	سُورَةُ الْمَعَارِجِ	٥٤٠	٢٩	٩٨	سُورَةُ الْبَيِّنَةِ	٦٠٥	٣٠
٧١	سُورَةُ نُوحٍ	٥٤٢	٢٩	٩٩	سُورَةُ الزَّلْزَلِ	٦٠٦	٣٠
٧٢	سُورَةُ الْحِجَّتِ	٥٤٣	٢٩	١٠٠	سُورَةُ الْعَادِيَاتِ	٦٠٦	٣٠
٧٣	سُورَةُ الْمُرْتَدِّلِ	٥٤٤	٢٩	١٠١	سُورَةُ الْقَارِعَةِ	٦٠٤	٣٠
٧٤	سُورَةُ الْمَدَائِرِ	٥٤٩	٢٩	١٠٢	سُورَةُ النَّكَارِ	٦٠٤	٣٠
٧٥	سُورَةُ الْقِيَامَةِ	٥٨١	٢٩	١٠٣	سُورَةُ الْعَصْرِ	٦٠٨	٣٠
٧٦	سُورَةُ الدَّهْرِ	٥٨٣	٢٩	١٠٤	سُورَةُ الْهُمَزَةِ	٦٠٨	٣٠
٧٧	سُورَةُ الْمُرْسَلَاتِ	٥٨٥	٢٩	١٠٥	سُورَةُ الْفِيلِ	٦٠٨	٣٠
٧٨	سُورَةُ النَّبَاِ	٥٨٤	٣٠	١٠٦	سُورَةُ قُرَيْشٍ	٦٠٩	٣٠
٧٩	سُورَةُ النَّازِعَاتِ	٥٨٨	٣٠	١٠٧	سُورَةُ الْمَاعُونِ	٦٠٩	٣٠
٨٠	سُورَةُ عَبَسَ	٥٩٠	٣٠	١٠٨	سُورَةُ الْكَوْثَرِ	٦٠٩	٣٠
٨١	سُورَةُ التَّكْوِيْنِ	٥٩١	٣٠	١٠٩	سُورَةُ الْكَافِرُونَ	٦٠٩	٣٠
٨٢	سُورَةُ الْإِنْشِقَاقِ	٥٩٢	٣٠	١١٠	سُورَةُ الْقَصْرِ	٦١٠	٣٠
٨٣	سُورَةُ الْمُطَفِّفِينَ	٥٩٣	٣٠	١١١	سُورَةُ تَبَّتْ	٦١٠	٣٠
٨٤	سُورَةُ الْإِنْشِقَاقِ	٥٩٥	٣٠	١١٢	سُورَةُ الْإِخْلَاصِ	٦١٠	٣٠
٨٥	سُورَةُ الْبُرُوجِ	٥٩٦	٣٠	١١٣	سُورَةُ الْفَلَقِ	٦١١	٣٠
٨٦	سُورَةُ الطَّارِقِ	٥٩٤	٣٠	١١٤	سُورَةُ النَّاسِ	٦١١	٣٠

مۇندەرىجە

قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى توغرىسىدا مۇھەممەت سالىھ

سۈرە نىڭ رەقىمى ھەممە نىڭ رەقىمى

2	1 - سۈرە فاتىھە
3	2 - سۈرە بەقەرە
51	3 - سۈرە ئال ئىمران
78	4 - سۈرە نسا
107	5 - سۈرە مائىدە
129	6 - سۈرە ئەنئام
152	7 - سۈرە ئۇرراق
178	8 - سۈرە ئۇنفال
188	9 - سۈرە تەۋبە
209	10 - سۈرە يۈنۇس
222	11 - سۈرە ھۇد
236	12 - سۈرە يۈسۈف
250	13 - سۈرە رەئد
256	14 - سۈرە ئىبراھىم
263	15 - سۈرە ھىجر
268	16 - سۈرە نەھل
283	17 - سۈرە بەنى ئىسرائىل (ئىسرا)
294	18 - سۈرە كەھف
306	19 - سۈرە مەرىم
313	20 - سۈرە تاھا
323	21 - سۈرە ئەنئىيا
332	22 - سۈرە ھەج
343	23 - سۈرە مۇئىنۇن
351	24 - سۈرە نۇر
360	25 - سۈرە فۇرقان
367	26 - سۈرە شۇئەرا

377	نەمل	سۈرە 27 -
386	قەسەس	سۈرە 28 -
397	ئەنكە بۇت	سۈرە 29 -
405	رۇم	سۈرە 30 -
412	لوقمان	سۈرە 31 -
416	سەجدە	سۈرە 32 -
419	ئەھزاب	سۈرە 33 -
429	سەبەئ	سۈرە 34 -
435	فاتىر	سۈرە 35 -
441	ياسىن	سۈرە 36 -
446	سافىيات	سۈرە 37 -
453	ساد	سۈرە 38 -
459	زۇمەر	سۈرە 39 -
468	غافىر	سۈرە 40 -
478	فۇسىلەت	سۈرە 41 -
484	شۇرا	سۈرە 42 -
490	زۇخرۇق	سۈرە 43 -
496	دۇخان	سۈرە 44 -
499	جاسىيە	سۈرە 45 -
503	ئەھقاف	سۈرە 46 -
507	مۇھەممەد	سۈرە 47 -
512	فەتە	سۈرە 48 -
516	ھۇجۇرات	سۈرە 49 -
519	قان	سۈرە 50 -
521	زارىيات	سۈرە 51 -
524	تۇر	سۈرە 52 -
527	نەجم	سۈرە 53 -
529	قەمەر	سۈرە 54 -
532	رەھمان	سۈرە 55 -
535	ۋاقىئە	سۈرە 56 -
538	ھەدىد	سۈرە 57 -

543		مۇجادەلە	سۈرە	58
546		ھەشر	سۈرە	59
550		مۇمتەھىنە	سۈرە	60
552		سەپ	سۈرە	61
554		جۇمۇئە	سۈرە	62
555		مۇناققۇن	سۈرە	63
557		تەغابۇن	سۈرە	64
559		تەلاق	سۈرە	65
561		تەھرىم	سۈرە	66
563		مۈلك	سۈرە	67
565		قەلەم	سۈرە	68
568		ھاققە	سۈرە	69
570		مائارىج	سۈرە	70
572		نۇھ	سۈرە	71
574		جىن	سۈرە	72
577		مۇززەمىل	سۈرە	73
579		مۇددەسىر	سۈرە	74
581		قىيامەت	سۈرە	75
583		ئىنسان	سۈرە	76
585		مۇرسەلات	سۈرە	77
587		نەبە	سۈرە	78
588		نارىئات	سۈرە	79
590		ئەبەسە	سۈرە	80
591		تەكۋىر	سۈرە	81
592		ئىنقىتار	سۈرە	82
593		مۇتەففىق	سۈرە	83
595		ئىنشقاق	سۈرە	84
596		بۇرۇج	سۈرە	85
597		تارىق	سۈرە	86
598		ئەنئالا	سۈرە	87
598		غاشىيە	سۈرە	88

599	ھىجر	89 - سۈرە
601	بەلەد	90 - سۈرە
601	شەمس	91 - سۈرە
602	لەيل	92 - سۈرە
603	زۇھا	93 - سۈرە
603	ئىنشىراھ	94 - سۈرە
604	تىن	95 - سۈرە
604	ئەلەق	96 - سۈرە
605	قەدر	97 - سۈرە
605	بەيىنە	98 - سۈرە
606	زەلزەلە	99 - سۈرە
606	ئادىيات	100 - سۈرە
607	قارىئە	101 - سۈرە
607	تەكاسۇر	102 - سۈرە
608	ئەسر	103 - سۈرە
608	ھۇمەزە	104 - سۈرە
608	فىل	105 - سۈرە
609	قۇرەيش	106 - سۈرە
609	مائۇن	107 - سۈرە
609	كەۋسەر	108 - سۈرە
609	كافىرون	109 - سۈرە
610	نەسر	110 - سۈرە
610	مەسەد	111 - سۈرە
610	ئىخلاىس	112 - سۈرە
611	فەلەق	113 - سۈرە
611	ناس	114 - سۈرە
612	ئىزاھلار	
634	تەقىرىز	
637	قۇرئان كەرىم تەرجىمىسىدە پايدىلىنىلغان تەپسىر كىتابلىرى	

إِنَّ دَوْلَةَ الشُّعُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْأَوْقَافِ وَالِدَعْوَةَ وَالْإِشَارَةَ

فِي الْمَلَائِكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

الْمَشْرِقَةِ عَلَى مَجْمَعِ الْمَلِكِ فَهْدٍ

لِطَبَاعَةِ الْمُصْحَفِ الشَّرِيفِ فِي الْمَدِينَةِ الْمُنَوَّرَةِ

إِذْ يُسْرُّهَا أَنْ يُصَدِّرَ الْمُجْمَعُ هَذِهِ الطَّبْعَةَ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ

وَتَرْجَمَهُ مَعَانِيهِ إِلَى اللُّغَةِ الْأَوُغُورِيَّةِ

نَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَ بِهِ عُمُومَ الْمُتَسَلِّحِينَ

وَأَنْ يَحْزِي

خَلَاةَ الْحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ الْمَلِكِ فَهْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ

أَحْسَنَ الْجَزَاءِ عَلَى جُهُودِهِ الْعَظِيمَةِ فِي نَشْرِ كِتَابِ اللَّهِ الْكَرِيمِ

وَاللَّهُ وَثِي التَّوْفِيقِ

سعودی دی عربستان مملکتی نڅک اسلام شملہ رښی باسحقوروش وقف له رغه قاراش
شسلامغه دعوت قلمسب پته کچلنک قلمسب منسه رلکی . مجمع الملك فهدغه

(مدنه دکی قران بسسش زاؤوتسغه) نظارهت قلمسبوجتی

شبو قران کرمنی ثوبغورچه معنی له رښنڅ ته رجه سى
ببلهن بسلب تيار لښب چقبش منسته ر لکمرنسى
شنتاين خو بشال قلمدور بوتون مسلمان له ر نڅک شبو
قران کرمدن شستفاده لښشنى الله دن سورا يدور .

شکى حرم نڅک خدمت کارى پادشا فهدنڅ قران کرمنى
نشر قلمسب دکی ترششجا نلقسغه الله دن اجر عظيم

سورا يدور توفيق به رگوچى الله دور .

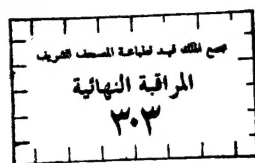
(پادشا فهد نڅک قران بسسش زاؤوتسى)

مَجْمَعُ الْمَلِكِ فُهْدٍ لَطِيبُ أَمَةِ الْمُصَنِّفِ الشَّرِيفِ

ص. ب. ٦٢٦٢ - المَدِينَةُ الْمُنَوَّرَةُ

الْمَلِكَةُ الْعَرَبِيَّةُ السُّعُودِيَّةُ

٢١ مشكوال ١٤١٥

٣٢

پادىشاھ فەھد نىڭ قران كرىم بىسىز زاۋۇتى (مطبعة) سى

پوشىتە قوتىسى 6262

مەدەنىيەت مىنىستىرى - سەئۇدى ئەرەبىستان

قۇرئان كەرىم
ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى